

KARL MARX FRIEDRICH ENGELS

OPERE VOLUMUL 18

Proletari din toate țările, uniți-vă!

KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS
OPERE

EDITURA POLITICĂ
1964

KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS

VOLUMUL 18

EDITURA POLITICĂ
București — 1964

Prezenta traducere a fost întocmită în colectivul de redacție al Editurii politice după originalul apărut în editura „Dietz”, Berlin, 1962, completat cu unele note din ediția rusă apărută în Editura de stat pentru literatură politică, Moscova, 1961

Prefață

Volumul 18 al Operelor lui K. Marx și F. Engels cuprinde lucrările scrise în perioada martie 1872—aprilie 1875.

Comuna din Paris a constituit linia de demarcație a unei perioade noi în istoria universală. Schimbările intervenite în situația economică și politică internațională, determinate de transformarea treptată a capitalismului „liber” în imperialism, marcând declinul democrației burgheze și cotitura spre reacțiune, au creat condiții noi pentru dezvoltarea mișcării muncitorești și au pus în fața acesteia sarcini noi. După Comună, în istoria mișcării muncitorești internaționale începe perioada de dezvoltare largă a marxismului, „de cristalizare și unire a forțelor proletariului”, „perioada constituirii, creșterii și maturizării partidelor socialiste de masă cu o componentă de clasă, proletară” (V.I. Lenin. Opere complete, vol. 23, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 387).

La începutul deceniului al 8-lea se și precizaseră caracteristicile noii etape de dezvoltare a mișcării muncitorești internaționale. Propagarea teoriei comunismului științific s-a extins considerabil. Organizațiile Internaționalei I, care existau aproape în toate țările din Europa, în America de Nord și de Sud, în Australia, Noua Zeelandă și India, au contribuit la promovarea teoriei în mase proletare mai largi, iar într-o serie de țări s-au pus bazele unor partide proletare de sine stătătoare. În Germania, lupta era dusă de primul partid marxist — Partidul muncitoresc social-democrat, în fruntea căruia se aflau Bebel și Liebknecht, tovarăși de luptă ai lui Marx și Engels. Apariția pe arena politică a tinerei mișcări muncitorești din Rusia, Italia, Spania și din alte țări a constituit încă un pas în vederea delimitării clasei muncitoare de democrația mic-burgheză. Creșterea conștiinței de clasă a proletariului s-a reflectat în rezistența organizată opusă de

muncitorii înaintați, uniți în Asociația Internațională a Muncitorilor, reacțiunii deșănțate care a urmat după înfrângerea Comunei din Paris.

Geniala clarviziune a întemeietorilor comunismului științific a reieșit din faptul că, chiar la începutul acestei bruște cotituri istorice, ei au apreciat just situația obiectivă și, în lupta dîrză împotriva curentelor mic-burgheze de toate nuanțele, în primul rînd împotriva anarhismului, au fixat sarcinile și tactica partidului revoluționar al proletariatului în condițiile concrete de la începutul deceniului al 8-lea. Înțelegînd că la ordinea zilei era sarcina unei minuțioase pregătiri ideologice-politice și organizatorice a maselor muncitorești în vederea viitoarelor revoluții proletare, Marx și Engels au continuat să depună eforturi susținute pentru îmbinarea teoriei revoluționare cu practica revoluționară, au învățat muncitorii să ducă o politică de sine stătătoare, independentă de burghezie. Prin elaborarea în acești ani a celor mai importante probleme programatice, tactice și organizatorice, Marx și Engels au ridicat mișcarea muncitorească internațională la un nivel nou, mai înalt, și au pus fundamentul pentru viitoarea constituire, în diferite țări, a unor partide socialiste proletare de masă.

În această perioadă, Marx continuă să desfășoare o muncă gigantică pentru a termina „Capitalul”, dezvoltînd învățătura sa economică. În același timp, Marx se ocupă sistematic de popularizarea, cît mai repede cu putință, în rîndurile maselor largi ale clasei muncitoare din diferite țări a învățăturii expuse în „Capitalul”. La sfîrșitul lunii martie 1872 apare la Petersburg ediția rusă a volumului I al „Capitalului”, prima traducere a acestei opere fundamentale a comunismului științific. În vara anului 1872 apare la Hamburg cea de-a doua ediție germană a volumului I al „Capitalului”, iar din 1872 pînă în 1875 apare în fascicule și traducerea franceză. În paginile presei muncitorești germane, engleze și spaniole apar unele capitole și secțiuni din operele programatice ale marxismului — „Manifestul Partidului Comunist” și volumul I al „Capitalului”. Munca uriașă desfășurată de Marx pentru pregătirea editării volumului I al „Capitalului” în cîteva limbi europene a jucat un mare rol în educarea ideologică-teoretică a proletariatului revoluționar din Europa. În acești ani, Engels scrie o serie de opere consacrate celor mai importante probleme ale teoriei statului și revoluției, începe să se ocupe de problemele filozofice ale științelor naturii, ceea ce a dus

la elaborarea remarcabilelor sale lucrări „Dialectica naturii” și „Anti-Dühring”.

În centrul atenției lui Marx și Engels stau, în acești ani, studiarea și generalizarea teoretică a experienței istorice a Comunei din Paris, pe care o propagă pe scară largă, căutând să facă din ea un bun al maselor muncitoare. Marx și Engels atrag atenția proletariatului asupra uneia din principalele învățături care trebuie trasă din experiența eroicei lupte a comunarzilor parizieni: necesitatea sfărîmării vechii mașini de stat și a înlocuirii ei printr-un stat de tip nou — de tipul Comunei din Paris. Experiența practică a comunarzilor a creat posibilitatea completării concluziei trase de Marx pe baza experienței revoluției din 1848—1849 în lucrarea sa „Oprește brumar al lui Ludovic Bonaparte”. Comuna nu numai că a însemnat prima încercare a proletariatului de a sfărîma mașina de stat burgheză, dar ea a și arătat în același timp prin ce trebuie înlocuită această mașină sfărîmată. Acordînd o importanță excepțională acestei lecții istorice, Marx și Engels au considerat în 1872 că era necesar să facă o completare la „Manifestul Partidului Comunist”. În prefața la noua ediție germană, ei au scris: „Comuna a dovedit îndeosebi că clasa muncitoare nu poate să ia pur și simplu în stăpînire mașina de stat așa cum este și să o pună în funcțiune pentru propriile ei scopuri” (vezi volumul de față, p. 98).

Aprecierea profund științifică a importanței istorice-mondiale a Comunei din Paris a constituit pentru Marx și Engels un mijloc pentru educarea revoluționară a muncitorilor, pentru propagarea ideii de dictatură a proletariatului, pentru introducerea acestei idei în conștiința maselor proletare. Ei au explicat neobosit clasei muncitoare esența istorică a Comunei din Paris. În legătură cu aceasta prezintă un mare interes scurtele rezoluții scrise de Marx pentru mitingul de masă ținut la Londra de membrii Internaționalei și de comunarii emigranți cu prilejul primei aniversări a Comunei din Paris. Proletariatul va vedea în Comuna din Paris, scria Marx, „zoria marii revoluții sociale care va izbăvi pentru totdeauna omenirea de societatea împărțită în clase” (vezi volumul de față, p. 55).

În acești ani, pornind de la experiența Comunei din Paris, gîndirea creatoare a lui Marx și Engels se preocupă mereu de teoria cu privire la stat, de elaborarea problemei dominației politice a clasei muncitoare, a condițiilor pentru cucerirea puterii, a funcțiilor statului proletar. Indisolubil legate de

aceste probleme sînt problemele politicii, tacticii și organizării mișcării muncitorești, problema caracterului și sarcinilor partidelor proletare. Felul cum era apreciată Comuna din Paris devenise piatra de încercare pentru stabilirea naturii de clasă și a adevăratului caracter al diferitelor orientări ale gîndirii socialiste. Tocmai în aceste probleme principale ale teoriei și practicii revoluționare, determinante pentru soarta proletariatului și a partidului său, a fost repurtată în mișcarea muncitorească victoria teoretică a marxismului asupra formelor neproletare ale socialismului (proudhonismul, lassalleanismul, bakunismul etc.). În lupta împotriva reformiștilor și sectarilor anarhiști, luptă care s-a ascuțit în acești ani, Marx și Engels au apărat și au dezvoltat neîncetat ideile revoluției proletare și ale dictaturii proletariatului, care reprezintă calea istorică logică pentru lichidarea modului de producție capitalist, bazat pe exploatare, și pentru construirea socialismului.

O mare importanță teoretică are lucrarea lui F. Engels „Contribuții la problema locuințelor”, publicată în volumul de față, care reprezintă una din operele de bază ale marxismului. Scrisă într-o formă vie, polemică, această lucrare este îndreptată împotriva social-reformiștilor burghezi și mic-burghezi, care căutau în fel și chip să camufleze racilele orînduirii burgheze și să apere cu sfințenie baza ei capitalistă. Proiectelor utopice și reacționare ale proudhonistului Mühlberger și ale burghezului filantrop Sax, Engels le opune programul cu adevărat socialist al proletariatului revoluționar, care-și pune ca țel transformarea radicală a societății pe baza principiului proprietății colective. Lipsa de locuințe, spune Engels, este o consecință logică a întregului sistem capitalist care, în mod inevitabil, se va agrava tot mai mult pe măsura dezvoltării capitalismului, și numai proletariatul victorios, rezolvînd problemele fundamentale ale construirii societății socialiste, va rezolva și problema locuințelor.

Lipsa de locuințe nu este decît o manifestare a caracterului exploatare al capitalismului. Și tocmai pentru că acest caracter se manifestă aici în cea mai voalată formă a lui, tocmai pentru că de pe urma lipsei de locuințe suferă nu numai muncitorii, ci și alte pături ale populației, sociologii burghezi împing problema locuințelor pe primul plan, căutînd să abată astfel proletariatul de la lupta de clasă împotriva bazelor orînduirii burgheze. Dezvăluind că tranzacția dintre chiriași și proprietari este o tranzacție comercială obișnuită, Engels

arată că ea se deosebește radical de tranzacția dintre muncitorul salariat și capitalist; cu acest prilej, Engels expune într-o formă accesibilă cititorului muncitor cele mai importante teze din volumul I al „Capitalului”, militând aici, ca și într-o serie de alte lucrări, ca un neobosit propagandist al teoriei economice a lui Marx.

Lucrarea lui Engels, care era îndreptată împotriva încercărilor de infiltrare în mișcarea muncitorească germană a socialismului mic-burghez proudhonist, a avut o uriașă însemnătate pentru educarea ideologică a social-democrației germane în spiritul marxismului revoluționar. Supunând unei critici nimicitoare articolele lui Mühlberger, Engels a desăvârșit zdrobirea teoretică a proudhonismului, realizată de Marx în 1847 în lucrarea „Mizeria filozofiei”.

Un deosebit interes prezintă ideile cu privire la transformarea socialistă a satului, expuse de Engels în lucrarea „Contribuții la problema locuințelor”. Contestând teza lui Mühlberger potrivit căreia contradicția dintre oraș și sat ar fi ceva „firesc” și că strădania de a o desființa ar ține de domeniul „utopiei”, Engels demonstrează că o dată cu desființarea claselor exploatare, ca urmare a revoluției socialiste, se va pune capăt pentru totdeauna acestei contradicții. În societatea socialistă, legătura strânsă, organică, dintre producția industrială și cea agricolă va smulge populația sătească din izolarea și abrutizarea în care s-a aflat timp de milenii.

Problemele legate de transformarea socialistă a satului sînt analizate și în articolul lui Marx „Cu privire la naționalizarea pămîntului”, care constituie unul din cele mai importante documente ale marxismului în problema agrară. Marx consideră că rezolvarea acestei probleme de mare însemnătate, după cum spunea el, este indisolubil legată de sarcinile revoluției proletare și ale transformării socialiste a întregii societăți. Marx arată că dezvoltarea economică a societății, creșterea și concentrarea populației vor reclama în mod necesar în viitor introducerea în agricultură a muncii colective, organizate pe baze socialiste. Creșterea neconținută a producției agricole poate fi asigurată numai pe baza unei largi aplicări a cuceririlor științei și tehnicii moderne. Dar, subliniază Marx, „cunoștințele științifice pe care le posedăm și mijloacele tehnice agricole de care dispunem, cum ar fi masinile etc., pot fi aplicate cu succes numai în condițiile agriculturii pe suprafețe mari” (vezi volumul de față, p. 59).

Relevînd importanța istorică a naționalizării pămîntului, Marx pornea întotdeauna de la analiza particularităților rînduieilor agrare dintr-o țară sau alta. În Anglia, unde nu există proprietatea țărănească asupra pămîntului, ci predomină marea proprietate funciară, naționalizarea pămîntului a devenit, după expresia lui Marx, „o necesitate socială”. În același timp, Marx dezvăluie inconsistența ideilor burgheze-reformiste cu privire la posibilitatea rezolvării definitive a problemei agrare pe calea naționalizării pămîntului în cadrul orînduirii capitaliste. „Atunci cînd puterea se află în mîinile burgheziei, naționalizarea pămîntului și darea lui în folosință, în parcele mici, unor persoane sau asociații ale muncitorilor ar duce doar la o concurență necruțătoare între ei și la o creștere tot mai mare a rentei, oferind astfel clasei acaparatorilor noi posibilități de a trăi pe seama producătorilor” (vezi volumul de față, p. 60).

Rezolvarea definitivă a problemei agrare este posibilă numai într-un stat în care puterea se află în mîinile clasei muncitoare. Atunci, „agricultura, exploatarea miniere și de fabrică, într-un cuvînt toate ramurile de producție, vor fi organizate treptat în modul cel mai rațional. *Centralizarea pe scară națională a mijloacelor de producție* va deveni baza națională a societății alcătuite din asociații ale producătorilor liberi și egali, care vor munci conștient după un plan general și rațional” (vezi volumul de față, p. 61).

Dezvoltînd ideile sale în problema agrară, Marx relevă : calea pentru rezolvarea acestei probleme depinde de condițiile social-economice concrete existente într-un stat sau altul, de particularitățile rînduieilor agrare, de situația țărănimii, de tradițiile istorice etc. Pentru o țară ca Franța, în care predomină parcela țărănească, calea spre transformarea socialistă poate fi alta. În spectul cărții lui Bakunin „Statul și anarhia”, Marx arată că pentru a asigura sprijinirea revoluției muncitorești de către masele țărănimii muncitoare, proletariatul „trebuie, în calitate de guvern, să ia măsuri menite să îmbunătățească nemijlocit situația țaranului și, prin urmare, să-l atragă de partea revoluției, măsuri care înlesnesc începuturile trecerii de la proprietatea privată asupra pămîntului la proprietatea colectivă...” (vezi volumul de față, p. 632).

Apărînd neabătut ideea revoluției proletare și a dictaturii proletariatului, Marx arată că problema formelor de trecere a diferitor țări de la capitalism la socialism trebuie

abordată în mod creator, analizându-se și ținându-se seama de condițiile istorice concrete, de gruparea și raportul forțelor de clasă. Pe baza analizei condițiilor social-economice și politice de la începutul deceniului al 8-lea al secolului al XIX-lea, Marx aduce o importanță contribuție la teoria revoluției proletare. În cuvîntarea rostită la 8 septembrie 1872 la un miting organizat de Internațională (vezi volumul de față, p. 163—165) la Amsterdam, el a prezentat și a fundamentat teza potrivit căreia, paralel cu violența revoluționară — în acele condiții inevitabilă în majoritatea covârșitoare a țărilor, ca mijloc pentru instaurarea și consolidarea dictaturii proletariatului —, în cîteva țări: Anglia, S.U.A., Olanda, datorită anumitor condiții istorice (lipsa pe atunci a unui aparat birocratic și militarist dezvoltat), proletariatul și-ar putea instaura dominația „pe cale pașnică”. Această idee, enunțată de Marx încă în deceniul al 6-lea cu privire la Anglia, și-a găsit aici dezvoltarea. Această teză era îndreptată și împotriva sectarilor anarhiști, care propovăduiau imediată „desființare a statului” pe calea unei „explozii revoluționare”, și împotriva reformiștilor, care afirmau că pentru clasa muncitoare singura cale de a pune mîna pe putere este lupta parlamentară.

V. I. Lenin a demască încercările oportuniștilor de a interpreta această concluzie a lui Marx în spiritul renunțării revizioniste la ideea revoluției socialiste și a dictaturii proletariatului (vezi V. I. Lenin. Opere, vol. 28, București, Editura politică, 1959, p. 229—231). Concluzia lui Marx că paralel cu căile violente de cucerire a dictaturii proletariatului sînt posibile și „căi pașnice” dovedește că teoria marxistă, care nu cunoaște dogmatismul, reclamă nu numai înțelegerea legilor generale ale dezvoltării revoluției proletare și ale dictaturii proletariatului, ci și luarea în considerare a particularului, specificului care decurge din condițiile economice și politice concrete dintr-o țară sau alta.

Idei deosebit de importante cu privire la stat, la revoluția proletară și dictatura proletariatului, la căile pentru realizarea alianței clasei muncitoare cu țărănimea au fost formulate de Marx în observațiile sale critice la cartea lui Bakunin „Statul și anarhia”. Conspectînd în 1874 această biblie tipică a bakunismului, Marx face o serie de observații amănunțite, în care și-a găsit expresie dezvoltarea, în procesul luptei împotriva anarhismului, a principalelor teze ale comunismului științific. Oponîndu-se raționamentelor subiectiviste și voluntariste ale lui Bakunin cu privire la posibili-

tatea „revoluției sociale” în orice moment și în orice loc, cu privire la necesitatea de a inaugura revoluția cu „desființarea statului”, Marx formulează cu precizie legătura indisolubilă dintre revoluția proletară și anumite condiții istorice ale dezvoltării economice și ale luptei de clasă a proletariatului. Marx fundamentează inevitabilitatea și necesitatea dictaturii proletariatului pentru înlăturarea sau transformarea acelor condiții economice „care stau la baza luptei de clasă și a existenței claselor” (vezi volumul de față, p. 632). Totodată, Marx subliniază caracterul vremelnic, trecător, al violenței revoluționare: „*Dominația de clasă* a muncitorilor asupra păturilor lumii vechi care li se împotrivesc trebuie să dureze pînă cînd vor fi desființate bazele economice ale existenței claselor” (vezi volumul de față, p. 638). Marx infirmă în mod strălucit critica anarhistă a dictaturii proletariatului, adusă, chipurile, de pe pozițiile apărării „democrației” și demonstrează că numai clasa muncitoare, venind la putere, înfăptuiește adevărata democrație pentru majoritatea covârșitoare a populației.

O parte considerabilă din volumul de față o formează articolele și documentele legate de activitatea nemijlocită desfășurată de Marx și Engels în ultima perioadă de existență a Internaționalei. Aceste documente reflectă conducerea permanentă de către Marx și Engels a întregii vieți multilaterale a Internaționalei, precum și lupta lor neîmpăcată împotriva curentelor și grupurilor ostile comunismului științific, în primul rînd împotriva anarhiștilor, care căutau să pună mîna pe conducerea mișcării muncitorești internaționale. Din documentele Internaționalei redactate de Marx și Engels, care sînt cuprinse în volumul de față, reiese limpede că lupta împotriva anarhismului s-a dat în toate problemele cruciale ale teoriei și practicii luptei revoluționare a proletariatului, pe care Comuna din Paris le-a pus în toată amploarea lor. Această luptă s-a ascuțit în mod deosebit după Conferința de la Londra din 1871, care, prin hotărîrile ei cu privire la necesitatea cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare în scopul construirii societății socialiste fără clase, precum și la necesitatea creării în legătură cu aceasta a unor partide muncitorești de sine stătătoare, a dat o puternică lovitură elementelor sectare, trasînd o linie de demarcație precisă între scopurile și sarcinile Internaționalei și principiile anarhiste. În circulara adoptată de Congresul anarhiștilor ținut la Sonvilier în noiembrie 1871 a fost lansată, în opoziție cu ideea dictaturii revoluțio-

nare a proletariatului, doctrina bakunistă a abținerii muncitorilor de la activitatea politică, iar partinității proletare i-a fost opusă negarea disciplinei și principiul „autonomiei”. În făptuirea acestor revendicări ale anarhiștilor ar fi însemnat declinul și dezorganizarea asociațiilor muncitorești, dezarmarea clasei muncitoare în fața burgheziei, trecerea clasei muncitoare la remorca politicii și ideologiei burgheze. Incompatibilitatea ideilor bakuniste cu țelurile Internaționale, într-o perioadă când forțele clasei muncitoare începeau să se închege în vederea viitoarelor revoluții proletare, a pus ca sarcină urgentă zdrobirea ideologică și organizatorică a anarhismului în mișcarea muncitorească.

Bakunismul a primit o lovitură zdrobitoare prin circulara Consiliului General „Pretinsele sciziuni din Internațională”, scrisă de Marx și Engels. Importanța acestei lucrări constă în aceea că în ea Marx și Engels au demască bakunismul ca una din formele de manifestare ale sectarismului ostil mișcării muncitorești de masă, dezvăluind rădăcinile sociale ale sectarismului, care constau în influența mediului mic-burghez asupra clasei muncitoare. Marx și Engels au stabilit că în perioada nașterii și cristalizării mișcării muncitorești, apariția sectelor a constituit o legitate istorică; dar, pe măsură ce mișcarea muncitorească crește și proletariatul, ca clasă, devine conștient de situația sa specială și de sarcinile sale speciale, sectele, cu proiectele lor fantastice de rezolvare a contradicțiilor sociale, se transformă într-o frină, împiedicând dezvoltarea mișcării proletare de masă. Sectarismul reprezintă „copilăria mișcării proletare, după cum astrologia și alchimia reprezintă copilăria științei. Pentru ca întemeierea Internaționalei să fie cu putință, proletariatul a trebuit să depășească această etapă” (vezi volumul de față, p. 33—34).

Marx și Engels au dezvăluit trăsăturile caracteristice ale sectarismului bakunist: înapoierea teoretică și ruperea de mișcarea revoluționară de masă, dogmatismul și aventurismul „revoluționar”. Ca o contrapondere a sectelor, subliniau Marx și Engels, clasa muncitoare trebuie să-și aibă organizația ei revoluționară de masă. O asemenea organizație este Internaționala, adevărata organizație de luptă a proletariatului din toate țările, „care-i unește pe muncitori în lupta lor comună împotriva capitaliștilor și a proprietarilor funciari, împotriva dominației de clasă a acestora, organizată ca putere de stat” (vezi volumul de față, p. 34).

Urmărind istoria luptei Internaționalei împotriva organizației bakuniste — Alianța democrației socialiste —, Marx și Engels au arătat că programul pe care Alianța căuta să-l impună Asociației „nu reprezintă decît o îngrămădire de idei de mult îngropate, înveșmîntate în fraze sonore” (vezi volumul de față, p. 34). Demascînd activitatea dezorganizatoare a Alianței în cadrul Internaționalei, Marx și Engels au dezvăluit semnificația atacurilor ei împotriva Consiliului General al Asociației ca organ conducător chemat să asigure unitatea și comunitatea de acțiune a organizațiilor Internaționalei din diferitele țări. Realizarea revendicării bakuniștilor de a se reduce funcțiile Consiliului General la rolul de simplu birou de corespondență și statistică ar fi însemnat pentru proletariat să renunțe la crearea unei organizații disciplinate și unitare sub raport ideologic. Lupta lui Marx și Engels în legătură cu funcțiile Consiliului General era în esență o luptă pentru principiile organizatorice ale partidului proletar.

Într-o serie de documente în legătură cu „Pretinsele sciziuni din Internațională” este reflectată lupta dîrză dusă de Marx și Engels împotriva anarhiștilor în ajunul convocării Congresului de la Haga. În vara anului 1872, această luptă din cadrul Internaționalei a intrat într-o nouă fază. Bakuniștilor, care își consolidaseră pozițiile deținute în organizațiile Internaționalei din Italia, Elveția și în special din Spania, li s-au alăturat proudhoniștii belgieni, care se opuneau partinității proletare, reformiștii burghezi din S.U.A. și trade-unioniștii englezi; în atacurile lor împotriva Internaționalei, bakuniștii au fost sprijiniți și de lassalleeni.

Principala arenă a luptei împotriva anarhismului a devenit în vara anului 1872 Spania, unde Alianța bakunistă secretă prinsese rădăcinile cele mai adînci. Înapoierea economică a Spaniei a făcut ca o bună parte a clasei muncitoare spaniole să nu fie încă în stare s-o rupă cu concepțiile burgheze și mic-burgheze. Frazele „revoluționare” ale anarhiștilor au găsit ecou în mica burghezie ruinată, care îngroșa rîndurile proletariatului spaniol. În „Raport prezentat Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la situația Asociației în Spania, Portugalia și Italia”, Engels constată că în secțiile înființate de bakuniști, „doctrinile speciale ale Alianței — desființarea imediată a statului, anarhia, antiautoritarismul, abținerea de la orice activitate politică etc. — erau propovăduite în Spania ca *doctrine* ale Internaționalei” (vezi volumul de față, p. 185). În calitate de se-

cretar-corespondent al Consiliului General pentru Spania, Engels a strâns în jurul său partea cea mai bună a membrilor spanioli ai Internaționalei și cu ajutorul lor a demascat fățărnicia bakuniștilor. „Aceiași oameni — scria el — care acuză Consiliul General de *autoritarism*, deși niciodată nu au putut veni cu un exemplu concret în acest sens, care vorbesc cu orice prilej despre *autonomia secțiilor*, despre *federația liberă a grupurilor* și care reproșează Consiliului General că vrea să impună Internaționalei *doctrina lui oficială și ortodoxă* și să transforme Internaționala într-o asociație organizată *ierarhic*, aceiași oameni s-au constituit, de fapt, într-o societate secretă, organizată ierarhic, cu un regim nu numai autoritar, ci de-a dreptul dictatorial, calcă în picioare orice autonomie a secțiilor și federațiilor, caută, cu ajutorul acestei organizații secrete, să impună Internaționalei doctrina personală și ortodoxă a d-lui Bakunin” (vezi volumul de față, p. 120). În fața tuturor membrilor Internaționalei a fost demascată existența în cadrul Internaționalei a unei societăți secrete cu un program aparte, ostil sarcinilor și scopurilor Internaționalei (vezi K. Marx și F. Engels : „Către secțiile din Spania ale Asociației Internaționale a Muncitorilor”, F. Engels : „Raport cu privire la Alianța democrației socialiste, prezentat la Congresul de la Haga în numele Consiliului General”). „Pentru prima oară în istoria luptei clasei muncitoare — scria Engels — avem de-a face cu un complot urzit chiar în rîndurile clasei muncitoare, un complot avînd drept scop nu subminarea regimului exploatare existent, ci subminarea Asociației, care duce o luptă hotărîtă împotriva acestei orînduiri” (vezi volumul de față, p. 123).

Munca uriașă desfășurată de Engels în vederea sudării forțelor revoluționare din mișcarea muncitorească spaniolă și a educării lor, în vederea demascării esenței anarhismului a pus fundamentul pentru crearea ulterioară a unui partid muncitoresc de sine stătător în Spania.

Concomitent cu demascarea activității ostile proletariatului dusă de bakuniști, Marx, Engels și tovarășii lor de luptă au trebuit să lupte pentru curățirea organizațiilor Internaționalei de elementele mic-burgheze și burgheze-reformatoare, care căutau să folosească Asociația Internațională a Muncitorilor pentru scopurile lor. Această luptă s-a reflectat în rezoluțiile Consiliului General din 5 și 12 martie 1872, întocmite de Marx, cu privire la sciziunea din Federația nord-americană a Internaționalei (vezi volumul de față, p. 51-54), în articolul

lui Engels „Internaționala în America”, precum și într-un document al Consiliului General scris în legătură cu încercările unui grup de militanți englezi și de emigranți francezi mic-burghezi de a folosi în propriile lor scopuri numele și autoritatea Consiliului General (vezi K. Marx „Declarația Consiliului General cu privire la Consiliul federalist universal”).

Lupta în cadrul Internaționalei, Marx și Engels au fost nevoiți s-o ducă în condițiile unor atacuri permanente ale oamenilor politici burghezi, ale ziaristilor corupți etc., care căutau să denatureze caracterul și importanța Asociației Internaționale a Muncitorilor, să-i discrediteze pe conducătorii ei. Desfășurând această muncă, care devenise o parte integrantă a luptei ideologice dintre proletariat și burghezie, Marx și Engels au demascat metodele politicii burgheze, au propagat în presă ideile Internaționalei și importanța ei. Într-o declarație a Consiliului General, întocmită de Marx în legătură cu un discurs calomniator rostit în Camera comunelor de Cochrane, membru al parlamentului, Marx a demascat cu o ironie caustică eforturile unite ale reacționarilor din toate țările, care căutau să nimicească prin orice mijloace organizația proletariatului. „Performanțele” reacțiunii franceze și spaniole — observă Marx — „au avut darul să trezească spiritul nobil al emulației în inimile reprezentanților protipendadei din Camera comunelor din Anglia” (vezi volumul de față, p. 65). În articolul „Încă o dată Stefanoni și Internaționala”, apărut în ziarul democrat italian „Gazzettino Rosa”, Marx a demascat manevrele ziaristilor burghezi, care nu se dau în lături de la nici o josnicie pentru a-i calomnia pe conducătorii proletariatului.

O ripostă indignată a dat Marx economistului vulgar Brentano, care încercase „să facă dovada” că Marx a falsificat materialul folosit la elaborarea „Manifestului constitutiv”. În articolele „Răspuns la primul articol al lui Brentano” și „Răspuns la cel de-al doilea articol al lui Brentano”, Marx a dezvăluit adevăratele substraturi ale acestor născociri calomnioase, josnice.

O serie de documente incluse în volumul de față reflectă prodigioasa muncă sistematică de îndrumare a organizațiilor naționale ale Internaționalei, desfășurată zi de zi de Marx și Engels. Ca secretari-corespondenți ai Consiliului General pentru o serie de țări, Marx și Engels au fost autorii a numeroase scrisori și documente oficiale, trimise diferitor secții și membri ai Internaționalei. Într-o serie de scrisori oficiale

(vezi K. Marx : „Către minerii greviști din Ruhr“ și F. Engels : „Către Consiliul federal spaniol“, „Către cetățenii delegați la Congresul național spaniol de la Saragosa“, „Către Asociația muncitorilor din Ferrara“, „Către Comitetul din Parma pentru eliberarea claselor muncitoare“ etc.), Marx și Engels au elucidat structura organizatorică a Internaționalei și au răspândit hotărârile ei.

Latura cea mai importantă a muncii ideologice și organizatorice depuse de Marx și Engels în cadrul Internaționalei a constituit-o activitatea lor publicistică de educare și unire a forțelor revoluționare din mișcarea muncitorească internațională. Documentele și articolele scrise de Marx și Engels au fost publicate în ziarele germane „Volksstaat“ și „Arbeiter-Zeitung“, care apăreau în S.U.A., în ziarele engleze „Eastern Post“ și „International Herald“, în ziarul spaniol „Emancipacion“, în ziarul portughez „Pensamento Social“, în ziarele italiene „Plebe“ și „Gazzettino Rosa“ și în altele.

O deosebită importanță pentru cristalizarea mișcării muncitorești italiene a avut-o colaborarea regulată a lui Engels în cursul anului 1872 la ziarul socialist „Plebe“. Articolele lui Engels cu privire la greva muncitorilor agricoli englezi (vezi volumul de față, p. 74—76), la acțiunile membrilor irlandezi ai Internaționalei în apărarea fenienilor arestați (vezi volumul de față, p. 191—193), la situația din Spania (vezi volumul de față, p. 194—196) și la altele, publicate sub titlul comun „Scrișori din Londra“, au făcut cunoscută muncitorilor italieni mișcarea muncitorească din alte țări, au contribuit la consolidarea legăturilor internaționale ale clasei muncitoare din Italia, la lichidarea influenței anarhiste.

Una dintre cele mai importante părți ale volumului o constituie documentele și articolele legate de Congresul de la Haga al Internaționalei. În vara anului 1872, Marx și Engels s-au ocupat intens de pregătirea congresului ordinar al Internaționalei la care urma să se rezolve definitiv problema luptei împotriva bakuniștilor. La propunerea lui Marx și Engels, a fost adoptată ordinea de zi și stabilită data la care să fie convocat congresul (vezi F. Engels : „Rezoluția Consiliului General cu privire la convocarea și la ordinea de zi a Congresului de la Haga“).

Congresul de la Haga, care a avut loc între 2 și 7 septembrie 1872, a constituit, ca și Conferința de la Londra din 1871, o etapă foarte importantă în lupta dusă de Marx și Engels pentru statornicirea bazelor ideologice și organizatorice ale

partidului proletar. Congresul de la Haga al Internaționalei, ale cărui lucrări s-au desfășurat sub conducerea directă a lui Marx și Engels și cu participarea lor activă, a marcat o mare victorie a marxismului asupra concepției mic-burgheze despre lume a anarhiștilor. În centrul atenției congresului stăteau două probleme indisolubil legate între ele : recunoașterea fățișă ca principiu programatic al Internaționalei a ideii de bază a comunismului științific — ideea dictaturii proletariatului ca instrument și mijloc de construire a societății fără clase, și proclamarea, ca principiu călăuzitor al dezvoltării mișcării muncitorești internaționale, a necesității formării unor partide politice de masă ale proletariatului independente de burghezie. Rezolvarea acestor probleme s-a reflectat în rezoluțiile congresului.

La congres, Marx a prezentat în numele Consiliului General un raport asupra activității Internaționalei (vezi volumul de față, p. 133—141) ; raportul a făcut o analiză profundă a condițiilor în care a acționat Internaționala după Comuna din Paris și a schimbărilor calitative care au avut loc în mișcarea muncitorească.

Dând o mare importanță lămuririi concepțiilor lor și tinzând la unirea forțelor revoluționar-proletare, precum și la izolarea anarhiștilor, Marx și Engels au luat cuvîntul la congres în aproape toate problemele dezbătute. Însemnările și rezumatele după unele discursuri rostite de Marx și Engels, care sînt publicate în „Anexe“, oglindesc lupta lor perseverentă pentru consolidarea principiilor politice și organizatoare ale Internaționalei și curățirea rîndurilor ei de elementele mic-burgheze.

În volum sînt publicate rezoluțiile Congresului de la Haga. Ele au fost redactate în cea mai mare parte de Marx și Engels ; restul au la bază propuneri făcute de Marx și Engels la ședințele Consiliului General de pregătire a congresului. Din însărcinarea congresului, Marx și Engels au redactat toate rezoluțiile, pregătindu-le pentru tipar. O deosebită însemnătate a avut includerea în Statutul general al Internaționalei a conținutului esențial al unei rezoluții a Conferinței de la Londra din 1871 cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare (vezi volumul de față, p. 153), precum și includerea în Regulamentul de organizare a articolului cu privire la lărgirea împuternicirilor Consiliului General. Bilanțul luptei lui Marx și Engels și a tovarășilor lor de idei împotriva anarhiștilor s-a făcut în rezoluția cu privire la excluderea condu-

cătorilor bakuniști din Internațională. La propunerea lui Marx și Engels, care țineau seama de condițiile istorice reale din Europa de la începutul deceniului al 8-lea, s-a adoptat o rezoluție cu privire la mutarea sediului Consiliului General la New York (vezi volumul de față, p. 161—162). Cuvîntarea lui Engels (vezi volumul de față, p. 662—663) cuprinde argumentarea acestei propuneri.

În totalitatea lor, hotărîrile congresului fixau sarcinile și perspectivele mișcării muncitorești în noile condiții istorice. Ele au pus fundamentul pentru formarea în scurtă vreme a unor partide proletare de masă în cadrul statelor naționale.

Strîns legate de documentele Congresului de la Haga sînt și numeroasele articole scrise de Marx și Engels cu scopul de a propaga în mișcarea muncitorească cele mai importante hotărîri ale congresului, ca, de pildă, cuvîntarea despre bilanțul congresului, rostită de Marx la mitingul de la Amsterdam al membrilor Internaționalei („Cu privire la Congresul de la Haga; însemnări făcute de un corespondent”), articolele lui Engels „Congresul de la Haga (scrisoare către Bignami)” și „Încă o dată despre Congresul de la Haga” („Scrisori din Londra II”), publicate în ziarul italian „Plebe”. În ziarul „Emancipacion”, organul de presă al Noii federații de la Madrid, a apărut articolul „Mandatele imperative la Congresul de la Haga”, în care Engels, demascînd uneltirile delegaților bakuniști la Congresul de la Haga, a arătat din nou că frazele pseudorevoluționare despre autonomia, federalizarea liberă a comunităților etc. duc în mod inevitabil la descompunerea organizațiilor muncitorești.

Bilanțul luptei împotriva bakuniștilor a fost făcut de Marx și Engels în raportul către toți membrii Internaționalei, întocmit de ei din însărcinarea congresului și publicat în 1873 sub titlul „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. Această lucrare, bazată pe un șir de fapte concret-istorice, trebuia să servească sarcinii zdrobirii definitive a bakuniștilor în Internațională. Aici, pe baza a numeroase documente, în parte provenind chiar de la bakuniști, a fost dovedită pe deplin existența în cadrul Internaționalei a unei organizații secrete a anarhiștilor, Alianța democrației socialiste, și a fost dezvăluită contradicția directă dintre principiile ei organizatorice și ideologice și scopurile și sarcinile mișcării muncitorești. În această lucrare, Marx și Engels au urmărit activitatea de subminare dusă de bakuniști în diferite țări din Europa și au demascat legătura nemijlo-

cită dintre activitatea lor dezorganizatoare din cadrul Asociației și atacurile împotriva acestora venite din afară, din partea reacțiunii. Marx și Engels au arătat enormele prejudicii aduse mișcării muncitorești de sectarii anarhiști. În capitolul „Alianța în Rusia”, Marx și Engels au dat în vileag și au supus unei critici severe uneltirile agenților lui Bakunin în Rusia; au fost demascate metodele folosite de prietenul lui Bakunin, Neceaev, care a recurs la înșelăciune și minciună, arătându-se cât de mult a dăunat mișcării revoluționare ruse activitatea aventuristă a lui Bakunin și Neceaev.

Reușind să demaște activitatea de subminare dusă de bakuniști și să obțină excluderea liderilor lor din Internațională, Marx și Engels au continuat să ducă împotriva lor lupta teoretică în problemele fundamentale ale marxismului, ca de pildă problema cuceririi puterii politice de către proletariat și a rolului dictaturii proletariatului.

În lucrarea „Indiferentismul politic”, Marx a scos la iveală întreaga inconsistență teoretică și caracterul dăunător din punct de vedere politic al doctrinei proudhoniste propăduite de bakuniști, potrivit căreia clasa muncitoare trebuie să renunțe la lupta politică, precum și al ideii anarhiste a „desființării” imediate „a statului”, arătând că, de fapt, aceste idei îi dezarmează pe muncitori în fața societății capitaliste și îi condamnă la rolul de slugi supuse. Criticînd aceste concepții anarhiste, Marx fundamentează necesitatea istorică a dictaturii revoluționare a proletariatului.

Cînd, în ajunul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, Lenin a tratat problema statului, a revoluției și a dictaturii proletariatului și a demascat denaturarea revizionistă a învățaturii marxiste, el a relevat conținutul teoretic și importanța istorică a luptei duse de Marx și Engels împotriva anarhiștilor în aceste probleme. „Marx — scria Lenin — subliniază într-adins — pentru ca sensul adevărat al luptei sale împotriva anarhismului să nu fie denaturat — «forma revoluționară și tranzitorie» a statului necesar proletariatului” (V. I. Lenin. Opere, vol. 25, București, E.S.P.L.P. 1956, p. 432).

O critică profundă a concepțiilor așa-numiților anti-autoritariști și fundamentarea concepțiilor marxiste în problema poziției revoluției proletare față de stat sînt date în lucrarea lui Engels „Despre autoritate”, mult folosită de V. I. Lenin în lupta împotriva oportunismului. Engels a demascat esența antiștiințifică și antirevoluționară a ideii anar-

histe a „desființării statului” înainte de a fi fost lichidate relațiile sociale care l-au generat. El a criticat cu asprime concepțiile confuze și înapoiate ale anarhiștilor, care cereau desființarea oricărei autorități. „O revoluție — scria Engels — este, fără îndoială, lucrul cel mai autoritar posibil. Revoluția este actul prin care o parte din populație impune voința ei celeilalte părți cu ajutorul puștilor, baionetelor și tunurilor, deci cu ajutorul celor mai autoritare mijloace; iar dacă partidul victorios nu vrea ca lupta lui să fi fost zadarnică, trebuie să-și mențină dominația prin frica pe care armele sale o inspiră reacționarilor...”

Așadar, una din două: ori antiautoritariștii nu știu ce spun, și în acest caz seamănă doar confuzie, ori știu ce spun, și în acest caz trădează mișcarea proletariatului. Și într-un caz și în celălalt ei slujesc reacțiunea” (vezi volumul de față, p. 312).

Analizând această lucrare a lui Engels, Lenin a subliniat radicala deosebire principială dintre critica făcută anarhismului de către Marx și Engels și critica cu ajutorul căreia revizionistii din Internaționala a II-a își camuflează trădarea lor față de marxism, tendința lor de a estompa esența de clasă a statului burghez și de a-l eterniza. „Social-democrații, care doresc să se considere discipoli ai lui Engels — scria Lenin —, au polemizat de la 1873 încoace de milioane de ori cu anarhiștii, dar nu au polemizat de loc în felul în care pot și trebuie să polemizeze marxiștii. Concepția anarhistă asupra desființării statului e confuză și nerevoluționară — iată cum a pus Engels problema” (V. I. Lenin. Opere, vol. 25, București, E.S.P.L.P. 1956, p. 435).

În lucrarea sa de seamă „Bakuniștii la lucru”, Engels a completat analiza critică a vicioasei doctrine teoretice a anarhiștilor cu o critică nu mai puțin profundă a tacticii lor aventuriste. Articolul lui Engels, scris cu prilejul eșecului total al încercărilor bakuniștilor de a transpune în practică doctrina lor în timpul revoluției burghezo-democratice din 1873 din Spania, este un model de abordare riguros științifică a definirii sarcinilor clasei muncitoare potrivit cu particularitățile concret-istorice ale dezvoltării țării, cu condițiile politice și economice ale acesteia, cu nivelul de dezvoltare a proletariatului însuși. Articolul lui Engels „Bakuniștii la lucru” constituie un aport însemnat la elaborarea învățaturii marxiste cu privire la tactica proletariatului în revoluția burghezo-democratică, la insurecția armată ca artă, la folo-

sirea de către proletariat a puterii revoluționare, la imbinarea acțiunilor revoluționare ale maselor „de jos” cu acțiuni ale guvernului revoluționar „de sus”. Engels arată că, într-o țară atît de înapoiată din punct de vedere social-economic ca Spania, tactica proletariatului este, înainte de toate, determinată de necesitatea ducerii pînă la capăt a revoluției burghezo-democratice. Ignorarea de către bakuniști a sarcinilor revoluției burghezo-democratice constituie, după cum arăta Engels, una dintre laturile cele mai vicioase ale tacticii lor. Engels relevă faptul că, în dorința lor de a-și pune în aplicare doctrina, bakuniștii, care pe atunci erau urmați de o bună parte a proletariatului spaniol, au ajuns în mod inevitabil, în pofida „frazologiei lor revoluționare”, în practică la cheremul burgheziei. „În Spania, bakuniștii — conchide Engels — ne-au dat un exemplu inegalabil de felul cum nu trebuie făcută o revoluție” (vezi volumul de față, p. 488).

O parte dintre documentele publicate în volumul de față se referă la participarea directă în acești ani a lui Marx și Engels la mișcarea muncitorească engleză. Poziția Internaționalei, care s-a solidarizat pe față cu Comuna din Paris, precum și hotărârile Conferinței de la Londra din 1871 au dus la ruptura definitivă a Consiliului General al Internaționalci cu liderii oportuniști ai marilor trade-unionuri. Un punct de sprijin în lupta pentru atragerea maselor largi ale clasei muncitoare engleze l-a constituit pentru Marx și Engels, în anii 1871—1873, Consiliul federal britanic, creat în octombrie 1871, ca urmare a hotărîrii luate la Conferința de la Londra. Lupta împotriva oportunismului și pentru cucerirea Consiliului federal britanic a constituit o parte a luptei lor pentru accentuarea orientării revoluționare în mișcarea muncitorească engleză, împotriva trade-unionismului liberal. Marx și Engels au ajutat Consiliul britanic să-și consolideze legăturile cu masele muncitorești, au propagat prin intermediul membrilor acestuia ideile comunismului științific, au condus lupta împotriva elementelor reformiste care se strecuraseră în Consiliu.

Marx și Engels au contribuit prin toate mijloacele la atragerea în Internațională a tinerei mișcări muncitorești irlandeze. Ei au sprijinit ideea creării unei organizații de masă irlandeze de sine stătătoare a Internaționalei, considerind-o drept bază pentru un viitor partid muncitoresc irlandez, independent de naționaliștii burghezi. Marx și Engels au luptat cu perseverență și consecvent pentru lichi-

darea vrăjbei dintre muncitorii englezi și irlandezi, ațîțată în mod artificial de burghezia engleză, împotriva concepțiilor șoviniste propovăduite de liderii reformiști englezi. Această luptă a lui Marx și Engels pentru educarea muncitorilor englezi în spiritul internaționalismului proletar se reflectă în cuvîntarea de mare importanță rostită de Engels la ședința din 14 mai 1872 a Consiliului General al Internaționalei, cuvîntare care se publică pentru prima oară. Cuvîntarea rostită de Engels cu prilejul dezbaterii problemei relațiilor dintre secțiile irlandeze din Anglia și Consiliul federal britanic constituie un exemplu strălucit de demascare a șovinismului de mare putere și de apărare a principiilor internaționalismului proletar. „Dacă membri ai Internaționalei — remarcă Engels — aparținînd unei națiuni dominante ar cere națiunii care a fost cucerită și care continuă să fie oprimată să-și uite naționalitatea și situația ei specifică și «să lase deoparte divergențele naționale» etc., aceasta n-ar mai fi internaționalism, ci pur și simplu propovăduirea supunerii față de jug și încercarea de a justifica și eterniza, sub masca internaționalismului, dominația cuceritorului... Într-un caz ca cel al irlandezilor, la baza adevăratului internaționalism trebuie, în mod necesar, să stea o organizație națională de sine stătătoare” (vezi volumul de față, p. 80). În cuvîntarea sa, Engels se sprijină pe importanta teză a comunismului științific despre legătura indisolubilă dintre lupta de eliberare a clasei muncitoare din „metropolă” și mișcarea de eliberare națională a popoarelor asuprite.

Munca neobosită desfășurată de Marx și Engels în Internațională în vederea educării muncitorilor englezi și irlandezi în spiritul internaționalismului proletar a dat roade. Într-un articol publicat în ziarul italian „Plebe” în noiembrie 1872, în legătură cu mitingul comun al membrilor irlandezi și englezi ai Internaționalei, care cereau eliberarea deținuților politici irlandezi, Engels a putut declara: „Pentru prima oară elementele engleze și irlandeze ale populației noastre au acționat în comun, prietenește. Cele două părți ale clasei muncitoare, a căror dușmănie reciprocă a slujit atît de bine intereselor guvernului și celor ale claselor avute, și-au întins acum mîna; acest fapt îmbucurător este, în primul rînd, rezultatul influenței fostului Consiliu General al Internaționalei, care întotdeauna a depus toate eforturile pentru a pregăti alianța dintre muncitorii ambelor națiuni pe baza unei egalități depline” (vezi volumul de față, p. 192).

Hotărîrea Congresului de la Haga cu privire la crearea de partide muncitorești independente, hotărîre inclusă în Statutul Internaționalei, a dat o lovitură grea elementelor oportuniste. Ca urmare s-a ascuțit lupta împotriva elementelor reformiste, care, în decembrie 1872, au dus la o sciziune în Consiliul federal britanic. O serie de documente scrise de Marx și Engels reflectă lupta lor pentru unirea forțelor revoluționare în Federația britanică. „Adresa Consiliului federal britanic către secțiile, filialele și asociațiile afiliate, precum și către membrii Federației britanice a Internaționalei” și „Răspunsul la noua circulară a pretinsei majorității din Consiliul federal britanic”, scrise de Marx în numele Consiliului, ca și apelul redactat de Engels „Foreign Section din Manchester către toate secțiile și toți membrii Federației britanice” au demascat manevrele reformiștilor alungați din Internațională. Marx și Engels au contribuit la consolidarea victoriei obținute asupra reformiștilor la Congresul secțiilor engleze care a avut loc la Manchester în iunie 1873. Cu ajutorul lor, avangarda proletariatului englez a cucerit pozițiile pentru continuarea luptei în vederea răspîndirii teoriei comunismului științific în mișcarea muncitorească engleză (vezi volumul de față, p. 466).

Apreciind în modul cuvenit succesele orientării revoluționare a mișcării muncitorești engleze, Marx și Engels au scos totodată la iveală tendința generală a dezvoltării mișcării, determinată de situația social-economică a Angliei. O analiză profundă a rădăcinilor sociale ale oportunistului, care se cuibărise vremelnice în sînul conducerii clasei muncitoare din Anglia, găsim în articolul lui Engels „Alegerile din Anglia”, scris în februarie 1874. „În Anglia — scria Engels — muncitorii nu mai au un partid politic al lor. Acest lucru este explicabil într-o țară în care clasa muncitoare, mai mult decît oriunde, a beneficiat de avantajele extinderii extraordinare a mării industrii, și, dată fiind dominația Angliei pe piața mondială, nici nu se putea să fie altfel” (vezi volumul de față, p. 491). Engels constata că, în ultimul timp, masa muncitorilor englezi participă la lupta politică „aproape numai ca aripă de extremă stîngă a «marelui partid liberal»”. Engels sublinia că în fața proletariatului englez stă sarcina urgentă a organizării unui puternic partid muncitoresc de sine stătător.

Congresul de la Haga a fost de fapt ultimul congres al Internaționalei. Noua stare de lucruri și particularitățile specifice ale mișcării muncitorești în diferitele țări reclamau

noi forme de organizare a clasei muncitoare. Internaționala I, ca formă organizată a unirii forțelor de luptă ale proletariatului, încetase să mai corespundă mișcării muncitorești internaționale, care luase amploare. Viața pusese ca principală sarcină constituirea și consolidarea unor partide proletare în fiecare țară, pentru a căror întemeiere Internaționala I crease premisele.

Ofensiva continuă a reacțiunii în țările europene, trecerea temporară a mișcării muncitorești engleze la remorca politicii burgheziei liberale și acțiunile dezorganizatoare ale bakuniștilor, care reușiseră să rupă de Asociația Internațională a Muncitorilor o parte din organizațiile ei, — toate acestea făceau imposibilă o activitate eficientă a Internaționalei în forma ei inițială.

Marx și Engels au fost întotdeauna împotriva abordării doctrinei a problemei formelor de organizare a mișcării clasei muncitoare. Ei vedeau limpede că, din punct de vedere istoric, Internaționala ca formă de organizare era perimată și își epuizase posibilitățile.

Această analiză profundă și lucidă a condițiilor care se creaseră se reflectă în scrisorile adresate de Marx și Engels tovarășilor lor de idei în anii 1873—1874. În scrisorile lui Marx și Engels către Sorge, Bebel, Liebknecht ș.a. nu numai că este analizată starea de fapt, dar sînt indicate și căile pentru crearea unor noi forme de organizare, care să răspundă sarcinilor mișcării muncitorești în noua ei etapă de dezvoltare. Ideea necesității de a se renunța la formele existente de organizare a Internaționalei este exprimată de Marx în scrisoarea adresată lui Sorge la 27 septembrie 1873, în care el subliniază că renunțarea la o formă de organizare cum este Internaționala nu înseamnă încetarea colaborării proletare internaționale. În scrisoarea din 12—17 septembrie 1874 către Sorge, Engels a făcut bilanțul activității Internaționalei: „vechea Internațională — scria el — și-a încheiat existența... în vechea ei formă ea era depășită“ ; viitoarea Internațională, prevedea Engels, va fi o uniune a partidelor proletare din toate țările. Engels își exprimă convingerea fermă că va veni timpul cînd va fi creată o Internațională comunistă, care va promova necondiționat principiile marxismului.

Internaționala I a avut un mare rol istoric în dezvoltarea mișcării muncitorești internaționale. Pentru prima oară în istorie, clasa muncitoare a avut posibilitatea să simtă forța

acțiunilor sale organizate în lupta împotriva clasei capitaliștilor. În lupta dîrză condusă de Marx și Engels s-a dat o lovitură zdrobitoare tuturor formelor socialismului premarxist, neproletar. Internaționala I a fost o școală în care avangarda proletariatului internațional și-a însușit ideile comunismului științific, a învățat internaționalismul proletar. În cadrul Internaționalei, Marx și Engels au educat cadrele proletare necesare pentru crearea viitoarelor partide muncitorești naționale. Sub conducerea lui Marx și Engels, Internaționala I a pus bazele luptei proletare internaționale pentru socialism. V. I. Lenin observa că „activitatea Internaționalei I a adus mari servicii mișcării muncitorești din toate țările și a lăsat urme adînci” (V. I. Lenin. Opere complete, vol. 16, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 81).

În neobosita lor activitate de conducere a mișcării muncitorești internaționale, întemeietorii marxismului au acordat o deosebită atenție clasei muncitoare germane, considerînd că ei îi revine în viitorul apropiat rolul de avangardă a proletariatului internațional. Ei îi atribuiau acest rol în primul rînd datorită existenței în Germania a unui partid marxist de masă pe scară națională. Marx și Engels au întreținut un contact permanent cu conducătorii Partidului muncitoresc social-democrat german, Bebel, Liebknecht și alții, ajutîndu-i să elimine greșelile oportuniste și conciliatoriste. Pentru ei, partidul muncitoresc social-democrat a constituit un punct de sprijin în lupta pentru unirea forțelor revoluționare ale proletariatului internațional.

În volum sînt publicate multe articole scrise de Engels special pentru ziarul „Volksstaat”, organul central al Partidului social-democrat german. În acest timp s-a conturat tot mai mult diviziunea muncii dintre Marx și Engels, despre care însuși Engels a scris: „a căzut în sarcina mea să apăr părerile noastre în presa periodică, deci mai ales în lupta împotriva părerilor opuse, astfel încît Marx să aibă timp pentru desăvîrșirea mării sale opere fundamentale” (vezi Prefața la „Contribuții la problema locuințelor” din 1887), și tocmai în „Volksstaat” au apărut pentru prima oară remarcabilele lucrări publicistice ale lui Engels din anii 1872—1875: „Contribuții la problema locuințelor”, „Bakuniștii la lucru”, „Literatura din emigrație” și altele!

Volumul cuprinde o completare scrisă în 1874 la prefața din 1870 a „Războiului țărănesc german”, în care găsim unele observații deosebit de importante ale lui Engels cu privire

la însemnătatea teoriei în mișcarea socialistă și în mișcarea muncitorească în general. Lenin caracteriza aceste observații ca „sfaturi date de el mișcării muncitorești germane, care se întărise sub raport practic și politic” (V. I. Lenin. Opere complete, vol. 6, București, Editura politică, 1961, ed. a doua, p. 24). Engels formulează aici profunda idee potrivit căreia partidul proletar își poate îndeplini sarcina sa istorică numai dacă este înarmat cu teoria revoluționară. El consideră drept obligație a conducătorilor partidului să studieze în permanență teoria, să lichideze influența mic-burgheză. „Socialismul — scria Engels —, de când a devenit o știință, trebuie tratat ca o știință, adică trebuie studiat. Conștiința astfel dobândită și din ce în ce mai clară trebuie să fie răspândită în masa muncitorilor cu tot mai multă asiduitate, iar organizația de partid și sindicatele trebuie tot mai mult încheiate” (vezi volumul de față, p. 514). Engels subliniază în mod deosebit necesitatea educării maselor în spiritul internaționalismului proletar.

Completarea la această prefață cuprinde indicații teoretice prețioase cu privire la caracterul, sarcinile și formele luptei clasei muncitoare și a partidului ei. Engels stabilește trei direcții, indisolubil legate între ele, în care trebuie dusă lupta clasei muncitoare: domeniul teoretic, politic și practic-economic (vezi volumul de față, p. 514). Marx și Engels consideră drept sarcină primordială a partidului muncitoresc german atragerea maselor largi de oameni ai muncii și, legat de aceasta, necesitatea zdrobirii totale a influenței sectarismului lassalleian.

Acționînd în direcția lichidării sciziunii din mișcarea muncitorească germană și pentru unirea socialiștilor într-un partid unic, Marx și Engels au subliniat, totodată, că unirea trebuie să aibă loc numai pe o bază principială, fără cea mai mică concesie ideologică făcută lassalleanismului, a cărui esență mic-burgheză continuau s-o demaște. Criticii poziției lassalleenilor față de Internațională, demascării atacurilor lor calomnioase la adresa Congresului de la Haga și a noii componente a Consiliului General îi sînt consacrate două documente ale lui Engels: „Pe marginea unor articole din «Neuer Social-Demokrat» (Dintr-o scrisoare către A. Hepner)” și „Internaționala și «Neuer»”.

Articolele lui Engels „Legea cu privire la armata Imperiului”, „Isteria războinică oficioasă” și altele au avut darul să explice muncitorilor germani esența reacționară a Imperiului german agresiv creat în 1871, sub hegemonia Prusiei.

Luptător neobosit împotriva militarismului, Engels demască „Imperiul german de națiune prusiană” drept reprezentantul tipic al militarismului și dă în vileag atitudinea lașă și slugarnică a burgheziei germane față de guvernul Bismarck (vezi articolul „Criza» din Prusia”). Engels arată că principiul călăuzitor al politicii burgheziei este teama de proletariat.

În completarea la prefața din 1870 a „Războiului țărănesc german” și în „Contribuții la problema locuințelor”, Engels face o analiză profundă a caracterului bonapartist al Imperiului german și relevă că, datorită dezvoltării ei istorice, Germania se vede pusă în fața sarcinii specifice „de a-și desăvirși la sfârșitul acestui secol, în forma comodă a bonapartismului, revoluția burgheză care a început în 1808—1813” (vezi volumul de față, p. 510). Pe baza variantei prusacobismarckiene a bonapartismului, Engels dezvăluie o serie de particularități ale monarhiei bonapartiste.

Legate de aceste lucrări ale lui Engels sînt „Însemnările despre Germania”, publicate în secțiunea scrieri postume. În ele este expusă într-o formă concisă concepția marxistă asupra istoriei Germaniei de la sfârșitul evului mediu pînă la începutul secolului al XIX-lea. Engels dezvăluie cauzele fărîmării istorice a Germaniei, cauzele înapoierii ei politice și economice. Ca urmare a politicii aventuriste, antipopulare a claselor guvernante din statele germane, în special din Prusia iuncheristă, a incapacității burgheziei germane de a rezolva pe cale revoluționară problemele luptei împotriva feudalismului, pînă la mijlocul secolului al XIX-lea, în Germania nu au avut loc transformări burgheze.

O serie de articole incluse în volumul de față reflectă atenția permanentă pe care Marx și Engels au acordat-o Rusiei și mișcării revoluționare ruse. Întemeietorii comunismului științific au urmărit îndeaproape toate manifestările mișcării revoluționare din Rusia, înregistrînd fiecare pas al ei, intuind cu clarviziune viitorul măreț al revoluției ruse.

Marx și Engels au consacrat mult timp studierii economiei structurii agrare și relațiilor sociale din Rusia de după reforma agrară, noii grupări a claselor. Ei au studiat cultura și limba rusă, care, după cum spunea Engels, „merită pe deplin să fie studiată pentru că este una din limbile vii cele mai viguroase și mai bogate și pentru că dă posibilitatea de a cunoaște tezaurul literaturii ruse” (vezi volumul de față, p. 542—543).

În seria de articole „Literatura din emigrație”, în care sînt caracterizate noile tendințe ale mișcării democratice și muncitorești, Engels indică factorii hotărîtori pentru creșterea stării de spirit revoluționare în Rusia : apariția pe arena politică a clasei muncitoare ruse și creșterea inevitabilă a mișcării țărănești de masă ca răspuns la jefuirea țărănimii după desființarea iobăgiei. O dovadă a profunzimii și forței mișcării revoluționare ruse, subliniază Engels, sînt cei „doi Lessingi socialiști” : Cernișevski și Dobroliubov, militanți de seamă ai Rusiei revoluționare. Aceste articole reflectă încrederea întemeietorilor comunismului științific în victoria inevitabilă a revoluției ruse. În lucrarea „Literatura din emigrație”, partea a III-a, a IV-a și în special a V-a — „Cu privire la problema socială în Rusia” —, sînt criticate principalele curente ale narodnicismului rus de la începutul deceniului al 8-lea, reprezentate prin ideologi ca P. Lavrov și P. Tkaciiov. Engels dezvăluie concepția idealistă, voluntaristă asupra istoriei, proprie narodnicilor, faptul că ei nu înțeleg bazele materialiste ale dezvoltării sociale. Analiza generală a relațiilor sociale din Rusia de după 1861 îl duce pe Engels la concluzia că în această țară capitalismul se dezvoltă tot mai mult, ceea ce va duce la descompunerea proprietății de obște la sate. El supune unei critici ascutite idealizarea obștii țărănești de către narodnici și îi ridiculizează pentru că nu-și dau seama de legătura dintre absolutismul țarist și interesele materiale ale moșierilor și capitaliștilor.

Aceste observații critice ale lui Engels au stat la baza acelei critici multilaterale din literatura marxistă făcute de V. I. Lenin narodnicismului rus în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, critică care a dus la zdrobirea totală ideologică-teoretică a narodnicismului.

Strîns legată de sarcinile și perspectivele revoluției ruse, consideră Engels, este și problema viitorului Poloniei. Lucrarea „Literatura din emigrație” și cuvîntările rostite de Marx și Engels la mitingul cu prilejul aniversării răscoalei din Polonia din 1863 (vezi volumul de față, p. 571—574) se ocupă de importanța problemă a legăturii dintre lupta clasei muncitoare împotriva societății exploatare și lupta popoarelor asuprite pentru eliberarea lor națională. În „Literatura din emigrație”, Engels formulează din nou importanta teză a comunismului științific : „Nu poate fi liber un popor care asuprește alte popoare” (vezi volumul de față, p. 525). Eliberarea poporului polonez de asuprirea socială și națională,

Marx și Engels o vedeau legată de lupta maselor populare ruse împotriva autocrației țariste.

Lucrările, documentele și materialele incluse în volumul al 18-lea caracterizează orientarea de bază a activității teoretice și politice desfășurate de Marx și Engels de la începutul anului 1872 pînă în aprilie 1875; ele vădesc elaborarea creatoare de către Marx și Engels a problemelor fundamentale ale teoriei și practicii luptei revoluționare a proletariatului aplicate la noile condiții istorice. În cursul luptei împotriva oportunismului și sectarismului anarhist, Marx și Engels au învățat avangarda proletară să imbine în activitatea ei principialitatea revoluționară cu aprecierea lucidă a condițiilor istorice existente și au înarmat mișcarea muncitorească, care creștea rapid, cu înțelegerea sarcinilor și perspectivei ei revoluționare.

În secțiunea „Scrieri postume ale lui K. Marx și F. Engels” intră conspectul lui Marx la cartea lui Bakunin „Statul și anarhia”, manuscrisul lui Engels „Însemnări despre Germania”. În „Anexe” intră documente la a căror elaborare sau redactare au participat Marx și Engels, procesele-verbale cuprinzînd cuvîntările rostite de ei la ședințele Consiliului General și ale Congresului de la Haga, documente ale Consiliului General din care rezultă activitatea desfășurată de Marx și Engels în conducerea Internaționalei.

La traducerea textelor lucrărilor și documentelor incluse în volum au fost folosite diferite variante tipărite sau păstrate în manuscris, precum și ediții originale și traduse; variantele mai importante sînt reproduse în note de subsol. Greșelile de tipar apărute la nume proprii, denumiri geografice, cifre, date etc. au fost corectate apelîndu-se la izvoarele folosite de Marx și Engels. Titlurile articolelor corespund celor din textul original. În cazurile cînd titlurile în original lipseau, ele au fost date de Institutul de marxism-leninism, fiind puse între paranteze drepte.

*Institutul de marxism-leninism
de pe lingă C.C. al P.C.U.S.*

KARL MARX
și
FRIEDRICH ENGELS

Martie 1872 — mai 1875

KARL MARX
și
FRIEDRICH ENGELS

Pretinsele sciziuni din Internațională

Circulară confidențială
a Consiliului General al Asociației
Internaționale a Muncitorilor ¹

Scris de K. Marx și F. Engels
de la mijlocul lunii ianuarie
până la 5 martie 1872

Publicat în 1872 la Geneva
sub formă de broșură

Se tipărește după textul broșurii
Tradus din limba franceză

LES
PRÉTENDUES SCISSIONS

DANS
L'INTERNATIONALE

CIRCULAIRE PRIVÉE

DU
CONSEIL GÉNÉRAL

DE
L'ASSOCIATION INTERNATIONALE DES TRAVAILLEURS

GENÈVE
IMPRIMERIE COOPÉRATIVE, RUE DU CONSEIL-GÉNÉRAL, 8
1872

Coperta lucrării „Pretinsele sciziuni din Internațională”

Pînă în prezent, Consiliul General și-a impus o rezervă totală în privința luptelor interne din Internațională și nu a răspuns niciodată în mod public la atacurile publice îndreptate de peste doi ani împotriva lui de către unii membri ai Asociației.

Dar dacă s-a mai putut păstra și mai departe tăcerea, atîta timp cît lucrurile s-au limitat la uneltirile unor intriganți, menite să agraveze disensiunile dintre Internațională și o societate * care încă de la apariția ei i-a fost ostilă, acum, cînd reacțiunea europeană găsește un sprijin în scandalurile provocate de această societate, într-un moment cînd Internaționala trece prin cea mai serioasă criză de la înființarea ei, Consiliul General se vede nevoit să facă istoricul tuturor acestor uneltiri.

I

După căderea Comunei din Paris, primul pas făcut de Consiliul General a fost publicarea Adresei sale cu privire la războiul civil din Franța ², în care își exprima solidaritatea cu toate acțiunile Comunei tocmai în momentul cînd aceste acțiuni serveau burgheziei, presei și guvernelor din Europa drept pretext pentru a-i împroșca pe învinșii din Paris cu cele mai infame calomnii. Nici chiar întreaga clasă muncitoare nu înțelesese că fusese înfrîntă propria sa cauză. Consiliul a avut dovada acestui fapt, între altele, prin demisia a doi dintre membrii săi, cetățenii Odger și Lucraft, care s-au desolidarizat de această Adresă. Se poate spune că de la

* — Alianța internațională a democrației socialiste. — *Nota red.*

publicarea ei în toate țările civilizate datează unitatea de vederi a clasei muncitoare asupra evenimentelor din Paris.

Pe de altă parte, Internaționala a găsit un foarte puternic mijloc de propagandă în presa burgheză, și în special în marea presă engleză, silind-o prin această Adresă să se angajeze într-o polemică întreținută de răspunsurile Consiliului General³.

Sosirea la Londra a unui mare număr de emigranți ai Comunei a silit Consiliul General să se constituie Comitet de ajutorare și să îndeplinească timp de mai bine de opt luni această funcție complet străină de atribuțiile sale obișnuite⁴. Se înțelege de la sine că comunarii învinși și exilați nu puteau conta pe ajutorul burgheziei. În ceea ce privește clasa muncitoare, cererile de ajutor au venit într-un moment greu. Elveția și Belgia își primiseră deja contingentul lor de emigranți, cărora trebuia fie să li se acorde ajutoare, fie să li se înlesnească plecarea la Londra. Sumele strânse în Germania, Austria și Spania erau trimise în Elveția. În Anglia, lupta înverșunată pentru ziua de muncă de 9 ore, al cărei moment hotărîtor l-au constituit evenimentele de la Newcastle⁵, înghițise atît contribuțiile individuale ale muncitorilor, cît și fondurile trade-unionurilor; de altfel, potrivit statutului, aceste fonduri nu pot fi folosite decît pentru lupte profesionale. Totuși, printr-o activitate neobosită și prin corespondențe repetate, Consiliul izbutea să strîngă, prin sume mici, banii pe care îi distribuia săptămînal. Muncitorii americani au răspuns cu mai multă dărnicie la apelul lui. Măcar să fi putut Consiliul să realizeze milioanele pe care imaginația burgheziei îngrozite le depune cu atîta generozitate în casa de bani a Internaționalei!

După luna mai 1871, un grup de emigranți ai Comunei au fost chemați să înlocuiască în Consiliu elementul francez, care, ca urmare a războiului, nu mai era reprezentat. Printre cei cooptați erau și vechi membri ai Internaționalei, precum și o minoritate alcătuită din oameni cunoscuți pentru energia lor revoluționară și a căror alegere a constituit un omagiu adus Comunei din Paris.

În mijlocul acestor preocupări, Consiliul trebuia să pregătească conferința delegaților pe care o convocase⁶.

Represiunile sălbatice dezlănțuite de guvernul bonapartist împotriva Internaționalei împiedicaseră întrunirea congresului la Paris, prevăzută de hotărîrea Congresului de la Basel. Uzînd de dreptul pe care i-l acorda art. 4 al Statu-

tului, Consiliul General, prin circulara din 12 iulie 1870, a convocat congresul la Mainz⁷. În scrisori adresate concomitent diferitelor federații, el a propus ca sediul Consiliului General să fie mutat din Anglia în altă țară și a cerut ca în această problemă delegații să primească mandate imperative; federațiile s-au pronunțat în unanimitate pentru menținerea sediului Consiliului la Londra⁸. Războiul franco-prusian, izbucnit câteva zile mai târziu, a făcut imposibilă convocarea unui congres. Atunci, federațiile consultate ne-au dat împuternicirea să fixăm data viitorului congres în funcție de evenimente.

De îndată ce s-a considerat că situația politică o permite, Consiliul General a convocat o conferință închisă, bazându-se pe precedentul creat de Conferința din 1865⁹ și pe ședințele închise, în probleme organizatorice, ținute în timpul fiecărui congres. Convocarea unui congres public într-un moment când reacțiunea europeană își celebra orgiile; când Jules Favre cerea tuturor guvernelor, chiar și celui englez, extrădarea emigranților ca criminali de drept comun; când Dufaure propunea adunării „des ruraux” o lege care punea Internaționala în afara legii¹⁰, iar ulterior Malou le servea belgienilor o variantă falsificată a acestei legi; când în Elveția, în așteptarea hotărârii pe care guvernul federal urma să o ia în privința cererii de extrădare, un emigrant al Comunei era arestat preventiv; când hăituirea membrilor Internaționalei servea drept bază evidentă a unei alianțe între Beust și Bismarck, alianță din care Victor Emanuel s-a grăbit să adopte clauza îndreptată împotriva Internaționalei; când guvernul spaniol, punându-se întru totul la dispoziția călăilor de la Versailles, silea Consiliul federal din Madrid să caute un refugiu în Portugalia¹¹; în sfârșit, când prima datorie a Internaționalei era să-și întărească organizația și să ridice mânușa ce-i fusese aruncată de guverne, — într-un asemenea moment convocarea unui congres public nu era posibilă și n-ar fi făcut decît să-i dea pe delegații de pe continent pe mâinile guvernelor.

Toate secțiile care țineau o legătură permanentă cu Consiliul General au fost invitate din timp la conferință, a cărei pregătire, deși nu era vorba de un congres public, a întâmpinat totuși greutăți serioase. Se înțelege de la sine că, în situația în care se afla, Franța nu a putut alege delegați. În Italia, singura secție organizată era atunci cea din Neapole: în momentul când își alegea delegatul, a fost dizolvată

prin forța armelor. În Austria și în Ungaria, membrii cei mai activi ai Internaționalei erau în închisoare. În Germania, câțiva dintre membrii ei cei mai cunoscuți erau urmăriți pentru crimă de înaltă trădare, alții se aflau în închisoare, iar fondurile bănești ale partidului erau folosite în întregime pentru ajutorarea familiilor lor¹². Americanii au folosit sumele destinate cheltuielilor de drum ale delegației pentru sprijinirea emigranților, trimițând, totodată, conferinței o dare de seamă amănunțită asupra situației Internaționalei în țara lor¹³. De altfel, toate federațiile au recunoscut necesitatea înlocuirii congresului public cu o conferință închisă.

La terminarea lucrărilor sale, conferința, care se întrunise la Londra între 17 și 23 septembrie 1871, a însărcinat Consiliul General să publice rezoluțiile adoptate de ea, să codifice Regulamentul de organizare și să-l publice în trei limbi împreună cu Statutul general, revăzut și corectat, să îndeplinească hotărârea cu privire la înlocuirea carnetelor de membru prin timbre de cotizație, să reorganizeze Internaționala în Anglia¹⁴ și, în sfârșit, să se îngrijească de acoperirea cheltuielilor impuse de aceste lucrări diferite.

De îndată ce materialele conferinței au fost publicate, presa reacționară, de la Paris pînă la Moscova și de la Londra pînă la New York, a declarat rezoluția cu privire la politica clasei muncitoare¹⁵ atît de periculoasă — „Times” a învinuit-o de „îndrăzneală calculată la rece” —, încît Internaționala trebuie pusă imediat în afara legii. Pe de altă parte, rezoluția care condamna așa-zisele secții sectare¹⁶ a oferit poliției internaționale mult așteptatul pretext pentru a reclama în mod zgomotos libertatea autonomă a muncitorilor, ocrotiți de ea împotriva despotismului umilitor al Consiliului General și al conferinței. Clasa muncitoare se simțea atît de „oprimată” de către Consiliul General, încît acesta a primit din Europa, America, Australia și chiar din Indiile Orientale adeziuni și înștiințări despre constituirea de noi secții.

II

Acuzațiile calomnioase ale presei burgheze, precum și lamentările poliției internaționale au avut un ecou chiar și în Asociația noastră. În sînul ei au fost urzite intrigi îndrep-

tate aparent împotriva Consiliului General, dar în realitate împotriva Internaționalei. În spatele acestor intrigi stă invariabil *Alianța internațională a democrației socialiste*, opera unui rus — Mihail Bakunin. După înapoierea sa din Siberia, acesta a început să propovăduiască în ziarul lui Herzen, „Kolokol”, ca rod al îndelungatei sale experiențe, panslavismul și războiul dintre rase ¹⁷. Mai târziu în timpul șederii sale în Elveția, a fost ales în comitetul de conducere al Ligii păcii și libertății, întemeiată pentru a contracara Internaționala ¹⁸. Dat fiind că treburile acestei societăți burgheze mergeau din ce în ce mai prost, la sfatul lui Bakunin, președintele ei, d-l G. Vogt, a propus congresului Internaționalei, întrunit la Bruxelles în septembrie 1868, o alianță cu Liga. Congresul a declarat în unanimitate că nu există decît o singură alternativă : ori Liga urmărește același scop ca și Internaționala, și în cazul acesta existența ei nu are nici o rațiune, ori scopul ei este altul, și atunci o alianță nu este posibilă. La congresul Ligii care a avut loc cîteva zile mai târziu la Berna a avut loc convertirea lui Bakunin. El a propus acolo un program alcătuit la repezeală, a cărui valoare științifică poate fi apreciată chiar și numai după următoarea frază : „*egalizarea economică și socială a claselor*” ¹⁹. Susținut doar de o minoritate infimă, el a rupt-o cu Liga pentru a intra în Internațională cu intenția de a substitui programul său de circumstanță, respins de Ligă, Statutului general al Internaționalei și dictatura sa personală — Consiliului General. În acest scop, el și-a creat un instrument special — *Alianța internațională a democrației socialiste*, destinată să devină o Internațională în Internațională.

Bakunin a găsit elementele necesare pentru constituirea acestei societăți printre relațiile pe care și le făcuse în timpul șederii sale în Italia și într-un mic grup de emigranți ruși ; aceștia i-au servit drept emisari și agenți de recrutare printre membrii Internaționalei din Elveția, Franța și Spania. Dar abia după refuzurile repetate din partea consiliilor federale din Belgia și Paris de a recunoaște „*Alianța*”, Bakunin s-a hotărît să supună spre aprobare Consiliului General statutul noii sale societăți, care nu era decît o reproducere fidelă a programului său „neînțeleș” de la Berna. Consiliul a răspuns prin următoarea circulară din 22 decembrie 1868 ²⁰ :

Consiliul General către Alianța internațională a democrației socialiste

Cu aproximativ o lună în urmă, câțiva cetățeni au constituit la Geneva un *Comitet central de inițiativă* în vederea înființării unei noi societăți internaționale denumite *Alianța internațională a democrației socialiste*, care „și-a propus ca misiune specială studierea problemelor politice și filozofice pe baza acestui principiu înalt al *egalității* etc.”

Programul și statutul tipărite de acest comitet de inițiativă au fost comunicate Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor abia la 15 decembrie 1868. Potrivit acestor documente, amintita Alianță „s-a dizolvat cu totul în Internațională”, fiind, totodată, înființată cu totul în afara acestei Asociații. Alături de Consiliul General al *Internaționalei*, ales la congresele succesive de la Geneva, Lausanne și Bruxelles, potrivit regulamentului comitetului de inițiativă, la Geneva urmează să ființeze un alt Consiliu General, instituit cu de la sine putere. Alături de grupurile locale ale *Internaționalei* urmează să ființeze grupurile locale ale Alianței, care, prin intermediul birourilor lor naționale, activând în afara birourilor naționale ale *Internaționalei*, „vor propune Biroului Central al Alianței primirea lor în Internațională”. Astfel, Comitetul Central al *Alianței* își arogă dreptul de admitere în *Internațională*. În sfârșit, și *Congresul general al Asociației Internaționale a Muncitorilor* urmează să fie dublat de *Congresul general al Alianței*, deoarece, potrivit regulamentului comitetului de inițiativă, la congresele anuale ale muncitorilor, delegația Alianței internaționale a democrației socialiste, ca ramură a Asociației Internaționale a Muncitorilor, „își va ține ședințele publice într-un local separat”.

Considerînd

că existența unei a doua organizații internaționale care să funcționeze în cadrul și în afara Asociației Internaționale a Muncitorilor ar fi mijlocul cel mai sigur de a o dezorganiza pe aceasta din urmă;

că orice alt grup de oameni dintr-o localitate oarecare ar avea dreptul să imite grupul de inițiativă din Geneva și, sub pretexte mai mult sau mai puțin plauzibile, să greze pe Asociația Internațională a Muncitorilor alte asociații internaționale cu alte misiuni speciale;

că în felul acesta Asociația Internațională a Muncitorilor ar deveni curînd o jucărie în mîinile intriganților de toate naționalitățile și din toate partidele ;

că, în afară de aceasta, potrivit Statutului Asociației Internaționale a Muncitorilor, în rîndurile ei sînt admise numai organizații locale și naționale (vezi art. 1 și 6 din Statut) ;

că secțiilor Asociației Internaționale le este interzis să adopte statute și regulamente de organizare care sînt în contradicție cu Statutul general și cu Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor (vezi art. 12 din Regulamentul de organizare) ;

că Statutul și Regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor nu pot fi revizuite decît de un congres general, cu condiția ca două treimi din delegații prezenți să voteze pentru o asemenea revizuire (vezi art. 13 din Regulamentul de organizare) ;

că această problemă a fost soluționată de rezoluțiile împotriva *Ligii păcii*, adoptate în unanimitate la Congresul general de la Bruxelles ;

că în aceste rezoluții congresul a declarat că existența *Ligii păcii* nu este cu nimic justificată, deoarece, potrivit ultimelor ei declarații, scopul și principiile ei sînt identice cu cele ale Asociației Internaționale a Muncitorilor ;

că mai mulți membri ai grupului de inițiativă al Alianței au votat pentru aceste rezoluții în calitatea lor de delegați la Congresul de la Bruxelles,

Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, în ședința sa din 22 decembrie 1868, a hotărît în unanimitate :

1) Toate articolele din statutul Alianței internaționale a democrației socialiste care precizează relațiile ei cu Asociația Internațională a Muncitorilor sînt declarate nule și neavenite ;

2) Alianța internațională a democrației socialiste nu este recunoscută ca secție a Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Președintele ședinței — G. Odger
Secretar general — R. Shaw

Londra, 22 decembrie 1868

Cîteva luni mai tîrziu, Alianța s-a adresat din nou Consiliului General și l-a întrebât dacă *admite sau nu principiile* ei. În cazul unui răspuns afirmativ, Alianța se declara

gata să se dizolve în secțiile Internaționalei. Drept răspuns, ea a primit următoarea circulară din 9 martie 1869 ²¹ :

Consiliul General către Biroul Central
al Alianței internaționale a democrației socialiste

În conformitate cu art. 1 al Statutului nostru, în Asociație pot fi primite toate asociațiile muncitorești care urmăresc același scop, și anume : *apărarea, dezvoltarea și deplina eliberare a clasei muncitoare.*

Întrucât diferitele detașamente ale clasei muncitoare din fiecare țară au condiții de dezvoltare diferite, este inevitabil ca și concepțiile lor teoretice, care reflectă mișcarea reală, să se deosebească între ele.

Cu toate acestea, comunitatea de acțiune realizată de Asociația Internațională a Muncitorilor, schimbul de păreri înlesnit de organele de presă ale diferitelor secții naționale și discuțiile nemijlocite în cadrul congreselor generale trebuie să ducă treptat la elaborarea unui program teoretic comun.

Așadar, nu intră în atribuțiile Consiliului General să procedeze la o *examinare critică a programului Alianței*. Nu este sarcina noastră să cercetăm dacă acest program este sau nu o expresie adecvată a mișcării proletare. În ceea ce ne privește, important e să știm dacă el nu conține idei care să contrazică *tendința generală a Asociației noastre, adică eliberarea deplină a clasei muncitoare*. În programul vostru există o frază care nu îndeplinește această condiție. În art. 2 se spune :

„Ea” (Alianța) „luptă pentru a obține în primul rînd *egalizarea politică, economică și socială a claselor*”.

Egalizarea claselor, înțelesă literal, se reduce la *armonia dintre capital și muncă*, propovăduită cu atîta zel de socialiștii burhezi. Nu *egalizarea claselor* — idee absurdă și în fond irealizabilă —, ci, dimpotrivă, *destiințarea claselor* — iată adevăratul secret al mișcării proletare, care este mărteful țel al *Asociației Internaționale a Muncitorilor*. Dacă însă se ține seama de contextul în care se află această expresie — *egalizarea claselor* —, ea pare să nu fie decît o simplă inadvertență care s-a strecurat acolo. Consiliul General nu se îndoiește că nu veți refuza să înlăturați din pro-

gramul vostru o expresie care dă loc la confuzii atât de grave. În conformitate cu principiile ei, Asociația noastră lasă tuturor secțiilor libertatea de a-și formula programul teoretic, cu excepția cazurilor când se încalcă tendința generală a Asociației.

Nu există, așadar, nici o piedică în calea transformării secțiilor Alianței în secții ale Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Dacă problema dizolvării Alianței și afilierei secțiilor ei la Internațională va fi rezolvată definitiv, atunci, în conformitate cu regulamentul nostru, va fi necesar să se comunice Consiliului General sediul și numărul membrilor fiecărei secții noi.

Ședința Consiliului General din 9 martie 1869

Întrucât Alianța a acceptat aceste condiții, Consiliul General, indus în eroare de câteva semnături puse pe programul lui Bakunin, a primit-o în Internațională, presupunând că Alianța a fost recunoscută de către Consiliul federal romand din Geneva, în timp ce acesta din urmă, dimpotrivă, nu a vrut niciodată să aibă de-a face cu ea. Alianța și-a atins scopul imediat : să fie reprezentată la Congresul de la Basel. În pofida procedeele necinstite la care au recurs partizanii săi — procedee care nu au fost folosite niciodată pînă acum la congresele Internaționalei —, Bakunin și-a văzut înșelată speranța că congresul va muta sediul Consiliului General la Geneva și va sancționa în mod oficial răsufleta idee saint-simonistă a desființării imediate a dreptului de succesiune, din care Bakunin făcuse punctul practic de pornire a socialismului. Acesta a fost semnalul războiului fățiș și neîntrerupt pornit de Alianță nu numai împotriva Consiliului General, dar și împotriva tuturor secțiilor Internaționalei care au refuzat să adopte programul acestei cliici sectare, și în special doctrina ei de abținere totală de la activitatea politică.

Încă înainte de Congresul de la Basel, cînd Neceaev a venit la Geneva, Bakunin a luat legătura cu el și a întemeiat în Rusia o societate secretă în rândurile studenților. Ascunzîndu-și în permanență propria sa persoană sub numele a tot felul de „comitete revoluționare”, el a cerut puteri autocrate, bazate pe fel de fel de înșelătorii și mistificări à la Cagliostro. Principalul mijloc de propagandă al acestei societăți era compromiterea în ochii poliției ruse a unor persoane complet nevinovate, trimițînd din Geneva pe numele lor scrisori în

plicuri galbene purtind ștampila în limba rusă : „Comitetul revoluționar secret”. Rapoartele oficiale asupra procesului Neceaev dovedesc că s-a abuzat în mod mîrșav de numele *Internaționalei* *.

În acest timp, Alianța a început o polemică publică împotriva Consiliului General, la început în „Le Progrès”²³ din Locle, iar apoi în „L'Égalité”²⁴ din Geneva, organul oficial al Federației romande, în care, după Bakunin, se strecuraseră cîțiva membri ai Alianței. Consiliul General, care nu a luat în seamă atacurile din „Le Progrès”, organul de presă personal al lui Bakunin, n-a putut însă trece cu vederea atacurile din „L'Égalité”, presupunînd că sînt aprobate de Consiliul federal romand. Consiliul General a publicat atunci circulara din 1 ianuarie 1870²⁵, în care se spune :

„În «L'Égalité» din 11 decembrie 1869 citim :

«Este cert că Consiliul General neglijează lucruri extrem de importante. Noi îi reamintim obligațiile sale citînd art. 1 din Regulament: Consiliul General este obligat să aducă la îndeplinire rezoluțiile congresului etc... Am putea pune Consiliului General suficiente întrebări pentru ca răspunsurile lui să constituie un document destul de amplu. Vom face aceasta mai tîrziu... În așteptarea etc...»

Consiliul General nu cunoaște, nici în Statut și nici în Regulament, vreun articol care să-l oblige să înceapă o corespondență sau o polemică cu «L'Égalité» sau să dea «răspunsuri la întrebările» ziarelor. Numai Comitetul federal din Geneva reprezintă față de Consiliul General secțiile din Elveția romandă. Dacă Comitetul federal romand ne va pune întrebări sau ne va face reproșuri pe singura cale reglementară, adică prin secretarul său, Consiliul General va fi întotdeauna gata să-i răspundă. Dar Comitetul federal romand nu are dreptul nici să renunțe la funcțiile sale în favoarea redactorilor de la «L'Égalité» și «Le Progrès», nici să le permită acestor ziare să-i uzurpe funcțiile. În general vorbind, publicarea corespondenței pe care Consiliul General o duce în probleme organizatorice cu comitetele naționale și locale ar aduce mari prejudicii intereselor generale ale Asociației. Așadar, dacă celelalte organe ale Internaționalei ar începe să imite «Le Progrès» și «L'Égalité», Consiliul General s-ar vedea pus în fața alternativei de a se discredita în ochii societății prin

* În curînd vor fi publicate extrase din procesul Neceaev²². Cititorul va găsi în ele mostre de maxime prostești și totodată mîrșave pentru care prietenii lui Bakunin au aruncat răspunderea asupra *Internaționalei*.

tăcerea sa, sau de a nu-și respecta îndatoririle răspunzând în mod public. «L'Égalité» s-a alăturat ziarului «Le Progrès» pentru a invita «Le Travail»²⁶ din Paris să atace și el Consiliul General. Mai-mai o Ligă a binelui public²⁷!

Între timp, încă înainte de a fi luat cunoștință de această circulară, Comitetul federal romand îi și îndepărtase pe adepții Alianței din redacția ziarului „L'Égalité”.

Circulara din 1 ianuarie 1870, ca și cele din 22 decembrie 1868 și 9 martie 1869, a fost aprobată de toate secțiile Internaționalei.

Se înțelege de la sine că nici una dintre condițiile acceptate de Alianță nu a fost vreodată îndeplinită. Pretinsele ei secții au rămas un mister pentru Consiliul General. Bakunin căuta să mențină sub conducerea lui cele câteva grupuri răslețe din Spania și Italia, precum și secția din Neapole, care, sub influența lui, se desprinsese de Internațională. În celelalte orașe italiene, el ținea legătura cu mici grupuri, alcătuite nu din muncitori, ci din avocați, ziaristi și alți doctrinari burghezi. La Barcelona, câțiva prieteni îi mențineau influența. În câteva orașe din sudul Franței, Alianța a încercat să înființeze secții separatiste sub conducerea lui Albert Richard și a lui Gaspard Blanc din Lyon, despre care vom mai vorbi. Într-un cuvânt, societatea internațională din Internațională continuă să se agite.

Alianța urma să dea lovitura hotărâtoare — încercarea de a pune mâna pe conducerea secțiilor din Elveția romandă — la Congresul de la La Chaux-de-Fonds, deschis în ziua de 4 aprilie 1870.

Lupta s-a dat în problema dacă delegații Alianței au dreptul să participe la congres, drept contestat de delegații Federației geneveze și de cei ai secțiilor din La Chaux-de-Fonds.

Deși, după propriul lor calcul, adepții Alianței nu reprezentau decât o cincime din membrii Federației, ei au reușit, prin repetarea mașinațiilor de la Basel, să-și asigure o majoritate fictivă de un vot sau două, majoritate care — după spusele propriului lor organ de presă (vezi „La Solidarité”²⁸ din 7 mai 1870) — nu reprezenta decât *cincisprezece* secții, în timp ce numai la Geneva existau treizeci! În urma acestei votări, Congresul romand s-a scindat în două părți, care și-au continuat lucrările separat. Considerându-se reprezentanții legali ai întregii Federații, adepții Alianței au transferat sediul Comitetului federal romand de la La Chaux-de-Fonds și a fondat la Neuchâtel organul lor de presă oficial, „La Solida-

rité", sub redacția cetățeanului Guillaume. Misiunea specială a acestui tânăr scriitor era să-i calomnieze pe „muncitorii fabricii” din Geneva²⁹, acești „burghezi” odioși, să ducă război împotriva organului de presă al Federației romande, „L'Égalité”, și să propovăduiască abținerea totală de la acțiuni politice. Autorii celor mai importante articole pe această temă au fost la Marsilia Bastelica și la Lyon cei doi piloni ai Alianței, Albert Richard și Gaspard Blanc.

La înapoiere, delegații genevezi au convocat o adunare generală a secțiilor lor, care, cu toată împotrivirea lui Bakunin și a prietenilor lui, au aprobat acțiunile întreprinse de ei la Congresul de la La Chaux-de-Fonds. După cîtva timp, Bakunin și acoliții lui cei mai activi au fost excluși din vechea Federație romandă.

Abia își încheiase Congresul romand lucrările, că noul comitet din La Chaux-de-Fonds a cerut intervenția Consiliului General printr-o scrisoare semnată de F. Robert, secretar, și Henri Chevalley, președinte, acuzat două luni mai tîrziu de *furt* de către organul de presă al Comitetului — „La Solidarité” din 7 iulie. După ce a cercetat documentele prezentate de cele două părți, Consiliul General a hotărît la 28 iunie 1870 să mențină Comitetul federal din Geneva în vechile sale funcții și să propună noului Comitet federal din La Chaux-de-Fonds să adopte o denumire locală³⁰. În fața acestei hotărîri, care-i înșela speranțele, Comitetul din La Chaux-de-Fonds a acuzat Consiliul General de *autoritarism*, uitînd că tocmai el a fost primul care i-a cerut să intervină. Agitația iscată în cadrul Federației din Elveția de persistența Comitetului din La Chaux-de-Fonds în a uzurpa numele Comitetului federal romand a silit Consiliul General să înceteze orice legături oficiale cu el.

Cu puțin înainte, Ludovic Bonaparte capitulase cu armata sa la Sedan. De pretutindeni au răsunit protestele membrilor Internaționalei împotriva continuării războiului. În Adresa sa din 9 septembrie, Consiliul General, denunțînd planurile de cotropire ale Prusiei, a arătat pericolul pe care victoria acesteia îl constituia pentru cauza proletariatului și a arătat că muncitorii germani vor fi primele victime ale acestei victorii³¹. În Anglia, Consiliul General a convocat *mitinguri* care au contracarat tendințele filo-prusiene de la curte. În Germania, muncitorii membri ai Internaționalei au demonstrat, cerînd recunoașterea Republicii Franceze și „o pace onorabilă pentru Franța...”

Pe de altă parte, natura belicoasă a impetuosului Guillaume (din Neuchâtel) i-a sugerat acestuia ideea strălucită a unui manifest *anonim*, publicat ca supliment la organul de presă oficial „La Solidarité”; manifestul cerea formarea unor detașamente de voluntari elvețieni care să lupte împotriva prusienilor, ceea ce el n-a putut face, desigur, din cauza convingerilor sale abstenționiste³².

A survenit insurecția de la Lyon³³. Bakunin a alergat acolo și, cu sprijinul lui Albert Richard, Gaspard Blanc și Bastelica, s-a instalat la 28 septembrie la primărie, unde s-a *abținut* de la a institui pază la intrări, considerînd aceasta drept un act politic. El a fost alungat de acolo în mod rușinos de cîțiva membri ai Gărzii naționale în momentul cînd, după chinurile unei nașteri grele, decretul său cu privire la *desființarea statului* văzuse, în sfîrșit, lumina zilei.

În octombrie 1870, dat fiind că lipseau membrii săi francezi, Consiliul General l-a cooptat pe cetățeanul Paul Robin, refugiat din Brest, unul dintre cei mai cunoscuți partizani ai Alianței și, în plus, autorul atacurilor din „L'Égalité” îndreptate împotriva Consiliului General. Din momentul în care a fost cooptat, el a îndeplinit neîntrerupt funcția de corespondent oficios al comitetului din La Chaux-de-Fonds. La 14 martie 1871, el a propus convocarea unei conferințe închise a Internaționalei în vederea rezolvării diferendului din Elveția. Prevăzînd că la Paris vor avea loc evenimente importante, Consiliul General a refuzat categoric. Robin a revenit de cîteva ori la această chestiune și chiar a propus Consiliului să ia o hotărîre definitivă în ceea ce privește acest diferend. La 25 iulie, Consiliul General a hotărît ca această chestiune să figureze printre problemele ce urmau să fie puse în discuția conferinței convocate pentru luna septembrie 1871.

La 10 august, Alianța, care nu voia ca intrigile ei să fie analizate în cadrul unei conferințe, a declarat că s-a dizolvat pe data de 6 a lunii august³⁴. La 15 septembrie ea apare însă din nou și cere Consiliului să fie primită sub numele de „Secția ateștilor socialiști”. Potrivit rezoluției nr. V a Congresului de la Basel cu privire la problemele organizatorice³⁵, Consiliul nu avea dreptul să primească această secție fără a consulta Comitetul federal din Geneva, care ducea de doi ani povara luptei împotriva secțiilor sectare. De altfel, Consiliul declarase anterior asociațiilor muncitorești creștine

din Anglia (Young men's Christian Association *) că Internaționala nu recunoaște secții teologice.

La 6 august, data dizolvării Alianței, Comitetul federal din La Chaux-de-Fonds își reînnoiește cererea de a intra în relații oficiale cu Consiliul, declarînd totodată că va continua să ignoreze hotărîrea din 28 iunie, că față de Geneva continuă să se considere Comitet federal romand și că „această chestiune este numai de competența Consiliului General”. La 4 septembrie, același comitet a trimis un protest în care se contesta competența conferinței, deși el fusese primul care ceruse convocarea ei. La rîndul ei, conferința ar fi putut pune problema competenței Consiliului federal din Paris, căruia, înainte de începerea asediului, Comitetul din La Chaux-de-Fonds îi ceruse să ia o hotărîre în problema diferendului elvețian³⁶. Ea s-a limitat însă la a confirma hotărîrea Consiliului General din 28 iunie 1870. (Vezi motivele în ziarul „L'Égalité” din 21 octombrie 1871³⁷.)

III

Prezența în Elveția a citorva emigranți francezi care și-au găsit refugiu acolo a înviorat oarecum Alianța.

Membrii din Geneva ai Internaționalei au făcut pentru cei refugiați tot ce le-a stat în putință. Le-au asigurat ajutor din primul moment și, desfășurînd o puternică agitație, au împiedicat autoritățile elvețiene să accepte extrădarea emigranților, cerută de către guvernul de la Versailles. Mai mulți dintre ei s-au expus unor mari primejdii plecînd în Franța, pentru a-i ajuta pe emigranți să treacă frontiera. Pentru muncitorii genevezi, faptul că unele căpetenii, ca, de pildă, B. Malon **, au stabilit imediat legături cu domnii din Alianță

* — Asociația tineretului creștin. — *Nota trad.*

** Știu oare prietenii lui Malon, care de trei luni încoace, într-o reclamă stereotipă, îl numesc *Intemeietor al Internaționalei* și declară cartea lui³⁸ drept *unica lucrare obiectivă despre Comună*, pe ce poziție s-a situat ajutorul de primar din Batignolles în ajunul alegerilor din februarie? B. Malon, care pe atunci nu prevedea Comuna și nu urmărea altceva decît să fie ales în Adunarea națională, a recurs la tot felul de intrigi pentru a fi inclus pe lista celor patru comitete electorale în calitate de membru al Internaționalei. În acest scop, el a negat cu neșirinare existența Comitetului federal din Paris și a prezentat comite-

și, cu ajutorul lui N. Jukovski, fostul secretar al Alianței, au încercat să întemeieze la Geneva, în afara Federației romande, o nouă secție de propagandă și acțiune revoluționară socialistă³⁹ a constituit o mare surpriză. În art. 1 al statutului acestei secții se spune că ea

„aderă la Statutul general al Asociației Internaționale a Muncitorilor, rezervându-și deplina libertate de acțiune și de inițiativă care decurge în mod logic din principiul autonomiei și al federației, recunoscut de Statut și de congresele Asociației”.

Cu alte cuvinte, ea își rezervă libertatea deplină de a continua opera Alianței.

La 20 octombrie 1871, într-o scrisoare a lui Malon, această nouă secție se adresează pentru a treia oară Consiliului General, cerînd să fie primită în Internațională. În conformitate cu rezoluția a V-a a Congresului de la Basel, Consiliul a consultat Comitetul federal din Geneva, care a protestat vehement împotriva recunoașterii de către Consiliu a acestui nou „focar de intrigi și disensiuni”. Consiliul a fost, într-adevăr, destul de „autoritar” pentru a nu se impune întregii federații voința lui B. Malon și a lui N. Jukovski, fostul secretar al Alianței.

Dat fiind că „La Solidarité” și-a încetat existența, noii partizani ai Alianței au fondat „La Révolution Sociale”⁴⁰, sub conducerea supremă a doamnei André Léo, care, recent, la Congresul păcii de la Lausanne, a declarat că

„Raoul Rigault și Ferré erau două figuri odioase ale Comunei, care pînă atunci” (pînă la executarea ostaticilor) „nu au încetat să ceară, ce-i drept zadarnic, luarea de măsuri sîngeroase”⁴¹.

De la primul său număr, acest ziar s-a grăbit să fie la nivelul ziarelor „Le Figaro”, „Le Gaulois”, „Paris-Journal”⁴² și al altor fițiuci abjecte, reluînd atacurile lor mîrșave la adresa Consiliului General. Era, după părerea lui, momentul oportun pentru a ațîța vrajba națională chiar în sînul Inter-

telor o listă a secției create de el la Batignolles, pretinzînd că provine de la întreaga Asociație. Mai tîrziu, la 19 martie, el a insultat într-un document oficial pe conducătorii marii revoluții săvîrșite în ajun. Astăzi, acest anarhist convins tipărește sau permite să se tipărească ceea ce a declarat încă cu un an în urmă celor patru comitete: „Internaționala sînt eu!” B. Malon a găsit mijlocul de a parodia, în același timp, pe Ludovic al XIV-lea și pe fabricantul de ciocolată Perron. Parcă acesta din urmă nu a declarat că ciocolata lui e *singura...* comestibilă?

naționalei. Potrivit acestui ziar, Consiliul General era un comitet german condus de o minte bismarckiană *.

După ce a stabilit că unii membri ai Consiliului nu se puteau mindri cu faptul că sînt „*în primul rînd gali*”, „*La Révolution Sociale*” n-a găsit nimic mai bun de făcut decît să reia cealaltă lozincă pusă în circulație de poliția europeană și să acuze Consiliul de *autoritarism*.

De unde pornea deci această larmă puerilă? Consiliul General lăsase Alianța să moară de moarte bună și, de comun acord cu Comitetul federal din Geneva, împiedicase reînvierea ei. În plus, el a cerut Comitetului din La Chaux-de-Fonds să adopte o denumire care să-i permită să trăiască în bună înțelegere cu marea majoritate a membrilor Internaționalei din Elveția romandă.

În afară de aceste acte „autoritare”, cînd a mai uzat Consiliul General, din octombrie 1869 pînă în octombrie 1871, de imputernicirile destul de vaste cu care îl investise Congresul de la Basel?

1) La 8 februarie 1870, „Asociația proletarilor pozitiviști” din Paris a adresat Consiliului General o cerere de primire. Consiliul i-a răspuns că principiile pozitivistice privind capitalul, enunțate în statutul acestei asociații, sînt în flagrantă contradicție cu preambulul Statutului general, că aceste principii trebuie deci eliminate și că asociația trebuie să intre în Internațională nu ca asociație „pozitivistă”, ci ca organizație „proletară” avînd libertatea de a-și pune de acord concepțiile teoretice cu principiile generale ale Asociației. Recunoscînd justetea acestei hotărîri, secția a intrat în Internațională.

2) La Lyon s-a produs o sciziune între secția din 1865 și o secție recent constituită, în care, în afară de muncitori cinstiți, Alianța era reprezentată de Albert Richard și Gaspard Blanc. Așa cum se întîmplă în asemenea cazuri, hotărîrea comisiei de arbitraj, constituită în Elveția, n-a fost recunoscută. La 15 februarie 1870, secția recent constituită nu s-a limitat la a cere Consiliului General ca, în virtutea rezoluției a VII-a a Congresului de la Basel, să ia o hotărîre cu privire la acest diferend, dar i-a trimis acestuia o hotărîre gata pregătită, în care membrii secției din 1865 erau excluși și *șintuiți la stilpul infamiei*. Consiliul General trebuia să semneze

* Iată care era compoziția națională a acestui Consiliu: 20 de englezi, 15 francezi, 7 germani (dintre care 5 întemeietori ai Internaționalei), 2 elvețieni, 2 maghiari, 1 polonez, 1 belgian, 1 irlandez, 1 danez și 1 italian.

această hotărîre și să o expedieze cu întoarcerea poștei. Consiliul a condamnat această acțiune fără precedent și a cerut să se prezinte probele corespunzătoare. Secția din 1865 a răspuns la aceeași cerere că probele acuzațiilor formulate împotriva lui Albert Richard și prezentate comisiei de arbitraj se află în posesia lui Bakunin și că acesta refuză să le înapoieze, așa încît secția nu poate satisface întru totul dorința Consiliului General. Împotriva hotărîrii adoptate la 8 martie de Consiliu în această problemă, nu a ridicat obiecții nici una din părți.

3) Dat fiind faptul că primise în rîndurile sale elemente cu un caracter mai mult decît dubios, Secția franceză din Londra se transformase încetul cu încetul într-o comandită a d-lui Félix Pyat, care o folosea pentru a organiza demonstrații compromițătoare care cereau asasinarea lui L. Bonaparte etc. și pentru a difuza în Franța, în numele Internaționalei, manifestele lui absurde. Consiliul General s-a limitat să declare în organele de presă ale Asociației că d-l Pyat nu este membru al Internaționalei și că, în consecință, aceasta din urmă nu răspunde pentru actele lui ⁴³. Secția franceză a declarat atunci că nu recunoaște nici Consiliul General, nici congresele; a lipit pe zidurile Londrei afișe în care declara că, cu excepția ei, Internaționala este o asociație antirevoluționară. Arestarea membrilor francezi ai Internaționalei în ajunul plebiscitului sub pretextul de a fi participat la un complot, în realitate pus la cale de către poliție, dar căruia manifestele pyatiste îi dădeau o aparență de verosimilitate, au determinat Consiliul General să publice în „La Marseillaise” și „Le Réveil” rezoluția din 10 mai 1870, în care declara că de mai bine de doi ani așa-numita Secție franceză nu mai face parte din rîndurile Internaționalei și că actele ei sînt opera unor agenți ai poliției ⁴⁴. Necesitatea acestei măsuri a fost confirmată de declarația Comitetului federal din Paris, publicată în aceleași ziare, precum și de declarația făcută la proces de către membrii din Paris ai Internaționalei. Ambele declarații aveau la bază rezoluția Consiliului. La începutul războiului, Secția franceză s-a dizolvat, dar, asemenea Alianței în Elveția, ea a apărut din nou la Londra, sub altă denumire și avînd noi aliați.

În ultimele zile ale conferinței, la Londra s-a constituit „Secția franceză din 1871”, care număra circa 35 de membri, emigranți ai Comunei. Primul act „autoritar” al Consiliului General a fost acela de a demasca în mod public pe secretarul acestei secții, Gustave Durand, ca agent al poliției franceze ⁴⁵.

Documentele pe care le deținem dovedesc că poliția intenționa ca la început Durand să participe la conferință, iar apoi să pătrundă în Consiliul General. Întrucît statutul noii secții punea în vedere membrilor ei să „nu accepte ca membri în Consiliul General decît pe cei desemnați de secția lor”, cetățenii Theisz și Bastelica s-au retras din Consiliu.

La 17 octombrie, secția a trimis în Consiliu pe doi dintre membrii săi, cărora le-a dat mandate imperative; unul dintre aceștia nu era altul decît D-l Chautard, fost membru în comitetul de artilerie. Consiliul a refuzat să-l accepte înainte de a fi examinat statutul Secției din 1871 *. Este suficient să amintim aici principalele puncte ale discuției la care a dat loc acest statut. În art. 2 se spune :

„Pentru a deveni membru al secției trebuie să aducă dovezi despre mijloacele sale de existență și să prezinte garanții de moralitate etc.”.

În rezoluția din 17 octombrie 1871 ⁴⁶, Consiliul a propus să fie scoase cuvintele „să aducă dovezi despre mijloacele sale de existență”. „În cazuri îndoielnice — a declarat Consiliul —, o secție va putea să culeagă informații asupra mijloacelor de existență ca «garanții de moralitate», pe cînd în alte cazuri, ca, de pildă, atunci cînd e vorba de emigranți, de muncitori greviști etc., lipsa mijloacelor de existență să constituie foarte bine o garanție de moralitate. Ar fi totuși o inovație burgheză, în contradicție cu litera și spiritul Statutului general, să se ceară candidaților, ca o condiție generală pentru primirea lor în Internațională, să facă dovada mijloacelor lor de existență”. Secția a răspuns că

„Statutul general face răspunzătoare secțiile de integritatea membrilor lor și, în consecință, le recunoaște dreptul de a-și asigura garanții *prin orice mijloc pe care-l vor socoti necesar*”.

La acestea, Consiliul General a răspuns la 7 noiembrie ⁴⁷ : „Potrivit acestui punct de vedere, o secție a Internaționalei înființată de *teetotalers* (membrii societății pentru combaterea alcoolismului) ar putea să insereze în statutul său local un articol de felul acesta : „Cel care vrea să devină membru al secției, trebuie să jure că nu va consuma băuturi alcoolice”. Într-un cuvînt, sub pretext că „consideră necesar ca printr-un

* N-a trecut mult și: acest Chautard, pe care voiau să-l impună Consiliului General, a fost exclus din secția sa ca agent al poliției lui Thiers. El a fost demascat chiar de cei care-l socotiseră ca fiind cel mai indicat să-i reprezinte în Consiliul General.

asemenea mijloc" să-și asume răspunderea ce le revine pentru integritatea membrilor lor, diferitele secții ar putea să înscrie în statutele lor locale cele mai absurde și deplasate condiții de primire în Internațională... «Sursa mijloacelor de existență pentru greviști — adaugă Secția franceză din 1871 — o constituie fondul de grevă». La aceasta se poate răspunde, în primul rînd, că acest fond este adeseori fictiv... De altfel, anchetele oficiale engleze au dovedit că majoritatea muncitorilor englezi... sînt nevoiți — fie ca urmare a grevelor și a șomajului, fie din cauza salariilor insuficiente și a neachitării lor la timp, sau din alte cauze — să recurgă mereu la Muntele de pietate și la *împrumuturi*. Acestea sînt mijloace de existență a căror dovadă n-ar putea fi obținută fără un amestec inadmisibil în viața privată a cetățenilor. Una din două : sau secția vede în mijloacele de existență numai garanții de moralitate, și în acest caz propunerea Consiliului General... își atinge scopul..., sau în art. 2 din statutul ei secția a vorbit în mod deliberat despre prezentarea de dovezi cu privire la mijloacele de existență ca o condiție pentru primirea de membri, în afara garanțiilor de moralitate... și, în acest caz, Consiliul General afirmă din nou că aceasta ar fi o inovație burgheză, în contradicție cu litera și spiritul Statutului general".

În art. 11 al statutului lor se spune :

„Se va trimite un delegat sau mai mulți în Consiliul General".

Consiliul a cerut ca acest articol să fie scos, „deoarece Statutul general al Internaționalei nu recunoaște dreptul secțiilor de a trimite delegați în Consiliul General". „Statutul general — a adăugat el — nu admite decît două modalități de alegere a membrilor Consiliului General : fie alegerea lor de către congres, fie cooptarea lor de către Consiliul General... Este foarte adevărat că diferitele secții existente la Londra au fost invitate să trimită delegați în Consiliul General, care, pentru a nu încălca Statutul general, a procedat întotdeauna în felul următor : a stabilit în prealabil numărul delegaților pe care fiecare secție urma să-i trimită, dar și-a rezervat dreptul de a-i accepta sau a-i respinge, după cum îi considera sau nu în măsură să exercite funcțiile de conducere generală ce i-au fost încredințate. Acești delegați deveneau membri ai Consiliului General nu datorită faptului că erau aleși de către secția lor ca delegați, ci potrivit dreptului pe care Statutul general îl conferă Consiliului de a coopera noi membri. Dat fiind că pînă la hotărîrea luată de către ultima

conferință, Consiliul din Londra a îndeplinit atit funcția de Consiliu General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, cît și pe aceea de Consiliu central pentru Anglia, el a socotit că e indicat ca, în afară de membrii care au fost cooptați direct, să admită în componența sa și membri a căror candidatură a fost propusă la început de către secțiile lor respective. Ar fi o mare greșeală să se identifice modalitatea de alegere a Consiliului General cu aceea a alegerii Consiliului federal de la Paris, care nici măcar nu era un consiliu național, ales de către un congres național, cum este, de pildă, Consiliul federal de la Bruxelles sau Consiliul federal de la Madrid. Consiliul federal de la Paris era constituit doar din delegați ai secțiilor pariziene... Modalitatea de alegere a Consiliului General este stabilită de Statutul general, iar membrii lui nu pot primi nici un fel de mandate imperative în afară de cel prevăzut de Statutul general și Regulamentul de organizare... Dacă luăm în considerare articolul anterior lui, atunci art. 11 nu are alt sens decît acela de a schimba complet componența Consiliului General și de a-l transforma — contrar celor prevăzute în art. 3 din Statutul general — într-o adunare de delegați ai secțiilor din Londra, în care influența întregii Asociații Internaționale a Muncitorilor ar fi înlocuită prin influența grupurilor locale". În sfîrșit, Consiliul General, a cărui primă îndatorire este punerea în aplicare a rezoluțiilor congreselor (vezi art. 1 al Regulamentului de organizare adoptat la Congresul de la Geneva), a declarat că „ideile emise de secția franceză din 1871 cu privire la schimbările radicale ce ar trebui introduse în articolele Statutului general referitoare la componența Consiliului General nu au nici o legătură cu problema în discuție...”

De altfel, Consiliul General a declarat că acceptă în componența sa doi delegați ai secției în aceleași condiții ca pe delegații celorlalte secții din Londra.

Departea de a fi satisfăcută de acest răspuns, secția din 1871 a publicat la 14 decembrie o „declarație”⁴⁸ semnată de toți membrii ei, inclusiv de noul secretar, care, curînd după aceea, a fost exclus din cercul emigranților ca fiind nedemn de acest cerc. În această declarație, Consiliul general, care refuzase să-și aroge funcții legislative, a fost declarat vinovat „de denaturare grosolană a ideii sociale”.

Iată acum cîteva mostre ale bunei credințe care a stat la baza elaborării acestui document.

Conferința de la Londra a aprobat comportarea muncitorilor germani în timpul războiului⁴⁹. Era absolut evident că această rezoluție, propusă de un delegat elvețian *, sprijinită de un delegat belgian și adoptată în unanimitate, avea în vedere numai pe membrii germani ai Internaționalei, care au plătit și mai plătesc și astăzi cu închisoarea atitudinea lor antișovină din timpul războiului. Mai mult, pentru a preîntîmpina orice interpretare tendențioasă, secretarul Consiliului General pentru Franța ** a explicat, într-o scrisoare publicată în „Qui Vive!”⁵⁰, „La Constitution”, „Le Radical”, „L’Emancipation”, „L’Europe” etc., adevăratul sens al acestei rezoluții. Cu toate acestea, opt zile mai târziu, la 20 noiembrie 1871, cincisprezece membri ai secției franceze din 1871 au publicat în „Qui Vive!” un „protest” plin de injurii la adresa muncitorilor germani și au declarat rezoluția conferinței drept o dovadă incontestabilă a faptului că în Consiliul General este dominantă „ideea pangermană”. La rîndul ei, întreaga presă feudală, liberală și polițistă din Germania a folosit din plin acest incident, pentru a demonstra muncitorilor germani deșertăciunea aspirațiilor lor internaționaliste. În cele din urmă, întreaga secție din 1871 s-a raliat protestului din 20 noiembrie, incluzîndu-l în declarația sa din 14 decembrie.

Pentru a dovedi că „Consiliul General alunecă pe panta autoritarismului”, ea invocă faptul că „Consiliul General a publicat o ediție oficială a Statutului general, *revizuit de el*”. Este suficient să arunci o privire asupra noii ediții a Statutului, ca să te convingi că la anexe există pentru fiecare articol trimiteri la surse care îi stabilesc autenticitatea! ⁵¹ În ceea ce privește cuvintele „ediție oficială”, primul Congres al Internaționalei a stabilit ca „textul oficial și obligatoriu al Statutului general și al Regulamentului să fie publicat de către Consiliul General” (vezi „Congrès ouvrier de l’Association Internationale des Travailleurs, ținut la Geneva între 3 și 8 septembrie 1866”, p. 27, notă ⁵²).

Se înțelege de la sine că secția din 1871 întreținea legături permanente cu fracționistii din Geneva și Neuchâtel. Unul dintre membrii ei, Chalain, care a cheltuit mai multă energie pentru a ataca Consiliul General decît pentru a apăra Comuna, a fost brusc reabilitat de către B. Malon, care încă recent îi adusese acuzații foarte grave într-o scrisoare adresată unui

* — N. Utin. — *Nota red.*

** — A. Serraillier. — *Nota red.*

membreu al Consiliului. De altfel, la scurt timp după publicarea declarației sale, în rândurile secției franceze din 1871 a izbucnit războiul civil. Mai întâi s-au retras Theisz, Avrial și Camélinat. După aceea ea s-a scindat în câteva mici grupuri, dintre care unul este condus de d-l Pierre Vésinier, exclus din Consiliul General pentru calomniile la adresa lui Varlin și a altora, iar ulterior exclus din Internațională de către comisia belgiană numită de către Congresul de la Bruxelles din 1868. Un alt grup a fost creat de către B. Landeck, pe care fuga neașteptată, la 4 septembrie, a prefectului de poliție Piétri îl eliberase de „angajamentul” său,

„respectat cu scrupulozitate, de a nu se mai ocupa de *probleme politice* și nici de Internațională în Franța”. (Vezi „*Cel de-al treilea proces de la Paris al Asociației Internaționale a Muncitorilor*”, 1870, p. 4⁵³.)

Pe de altă parte, masa emigranților francezi de la Londra a constituit o secție care acționează în deplină armonie cu Consiliul General.

IV

Domnii din Alianță care se ascund îndărătul Comitetului federal din Neuchâtel, dorind să dezorganizeze într-o măsură și mai mare Internaționala, au convocat un congres al secțiilor lor la Sonvilier pentru data de 12 noiembrie 1871. În două scrisori trimise prietenului său Robin, d-l Guillaume a amenințat încă din iulie Consiliul General cu o campanie de acest fel în cazul când acesta nu va consimți să le dea dreptate „împotriva tâlharilor de la Geneva”.

La Congresul de la Sonvilier au participat șaisprezece delegați, care pretindeau că reprezintă nouă secții, inclusiv noua secție de propagandă și acțiune socialistă revoluționară din Geneva.

Cei șaisprezece au debutat cu un decret anarhist prin care era dizolvată Federația romandă. Aceasta din urmă s-a grăbit să le redea membrilor Alianței „autonomia”, excluzându-i din toate secțiile. De altfel, Consiliul trebuie să admită că o licărire de bun simț i-a determinat să accepte denumirea de Federație jurasiană, care le fusese dată la Conferința de la Londra⁵⁴.

Apoi congresul celor șaisprezece a procedat la „reorganizarea Internaționalei”, adresînd tuturor federațiilor Asocia-

ției Internaționale a Muncitorilor o „circulară împotriva conferinței și a Consiliului General”.

Autorii circularei acuză Consiliul General în primul rînd pentru faptul de a fi convocat în 1871 o conferință, și nu un congres. Din explicațiile de mai sus reiese că aceste atacuri sînt îndreptate nemijlocit împotriva întregii Internaționale, care se declarase în unanimitate de acord cu convocarea conferinței, unde, de altfel, Alianța a fost reprezentată, respectiv, de cetățenii Robin și Bastelica.

Consiliul General a fost reprezentat la fiecare congres. La Congresul de la Basel, de pildă, el a trimis șase delegați. Cei șaisprezece pretind că

„la conferință majoritatea a fost dinainte măsluită prin admiterea celor șase delegați ai Consiliului General cu drept de vot deliberativ”.

În realitate, dintre delegații Consiliului General la conferință, emigranții francezi reprezentau de fapt Comuna din Paris, iar membrii englezi și elvețieni ai Consiliului nu au putut participa la ședințe decît în mod excepțional, așa cum reiese din procesele-verbale ce vor fi prezentate viitorului congres. Un delegat al Consiliului avea mandat din partea unei federații naționale. Potrivit unei scrisori adresate conferinței, mandatul celuilalt membru al Consiliului nu a fost expediat, deoarece ziarele anunțaseră încetarea lui din viață *. Rămîne un singur delegat, așa încît numai raportul dintre belgieni și Consiliu era de 6 la 1.

Faptul că Gustave Durand n-a fost admis la conferință a făcut ca poliția internațională, în serviciul căreia era, să se lamenteze că convocarea unei conferințe „secrete” a constituit o violare a Statutului general. Ea nu cunoștea destul de bine Regulamentul nostru general pentru a ști că ședințele congreselor în cadrul cărora se discută probleme organizatorice sînt în *mod obligatoriu ședințe închise*.

Lamentările ei au fost primite cu simpatie de către cei șaisprezece de la Sonvilier, care au început să vocifereze :

„Iar pentru a desăvirși opera, conferința a adoptat o hotărîre potrivit căreia Consiliul General va fixa el însuși data și locul viitorului congres sau viitoarei conferințe care-i va ține locul, așa încît iată-ne amenințați cu desființarea congreselor generale, aceste mari întruniri publice ale Internaționalei”.

* Este vorba de Karl Marx. — *Nota red.*

Cei șaisprezece nu au vrut să înțeleagă că această rezoluție avea menirea să afirme în fața tuturor guvernelor hotărârea nestrămutată a Internaționalei ca, în pofida tuturor reperișurilor, să-și țină, într-un fel sau altul, adunările generale.

La adunarea generală din 2 decembrie 1871 a secțiilor geneveze, cetățenii Malon și Lefrançais, care au fost prost primiți, au propus să se aprobe hotărârile adoptate de către cei șaisprezece la Sonvilier, să se dea un vot de blam Consiliului General și să se dezavueze conferința⁵⁵. Conferința hotărâse că „rezoluțiile care nu sînt destinate publicității vor fi comunicate *consiliilor federale din diferite țări prin intermediul secretarilor-corespondenți ai Consiliului General*”. Această rezoluție, care corespunde întru totul Statutului general și Regulamentului, a fost falsificată de către B. Malon și prietenii săi precum urmează :

„O parte din rezoluțiile conferinței vor fi comunicate *numai consiliilor federale și secretarilor-corespondenți*”.

Ei mai învinuiesc Consiliul General de „a nu fi respectat *principiul sincerității*”, prin faptul că a refuzat să transmită poliției, prin „*publicarea*” lor, hotărâri care prevedeau exclusiv reorganizarea Internaționalei în țările unde este interzisă.

În continuare, cetățenii Malon și Lefrançais se plîng de faptul că

„conferința a atentat la libertatea gândirii și la libertatea exprimării ei..., dînd Consiliului General dreptul de a demasca și a dezavua orice organ de presă al secțiilor și federațiilor în care ar fi dezbătute fie principiile ce stau la baza Asociației, fie interesele respective ale secțiilor și federațiilor, fie, în sfîrșit, interesele generale ale întregii Asociații (vezi „L'Égalité” din 21 octombrie)”.

Și ce găsim în „L'Égalité” din 21 octombrie? O rezoluție a conferinței în care „se atrage atenția că pe viitor Consiliul General este obligat să demaște și să dezavueze în mod public toate organele de presă care pretind a fi organe de presă ale Internaționalei și care, urmînd exemplul ziarelor «Le Progrès» și «La Solidarité», ar dezbate în coloanele lor, în fața publicului burghez, probleme care trebuie discutate numai la ședințele comitetelor locale, ale comitetelor federale și ale Consiliului General, sau în ședințele închise ale congreselor federale ori generale care sînt consacrate problemelor organizatorice”⁵⁶.

Pentru a aprecia la justa lor valoare lamentările sentimentale-dulci ale lui B. Malon trebuie să se aibă în vedere

că această rezoluție pune capăt o dată pentru totdeauna tentativelor unor ziaristi de a se substitui comitetelor responsabile ale Internaționalei și de a juca în cadrul ei același rol pe care îl joacă boema ziaristică în lumea burgheză. Tocmai ca urmare a unei asemenea tentative, „L'Égalité”, organul de presă oficial al Federației romande, a fost redactat într-un spirit cu totul ostil ei de către membri ai Alianței, chiar sub ochii Comitetului federal din Geneva.

De altfel, Consiliul General nu avea nevoie de Conferința de la Londra pentru „a demasca și a dezavua în mod public” abuzurile ziaristilor, căci Congresul de la Basel hotărâse (rezoluția a II-a) că „secțiile trebuie să trimită imediat Consiliului General toate ziarele care conțin atacuri la adresa Asociației”.

„Este evident — spune Comitetul federal romand în declarația sa din 20 decembrie 1871 („L'Égalité” din 24 decembrie) — că acest articol n-a fost adoptat pentru ca ziarele care atacă Asociația să fie păstrate în arhiva Consiliului General, ci pentru a se răspunde și, la nevoie, a se înlătura efectele dăunătoare ale calomniilor și atacurilor răuvoitoare. Este, de asemenea, evident că acest articol are în vedere toate ziarele în general, și dacă nu vrem să lăsăm fără răspuns atacurile ziarelor burgheze, sîntem cu atît mai mult datori să dezavuăm prin reprezentanța noastră centrală, prin Consiliul General, ziarele ale căror atacuri se ascund îndărătul numelui Asociației noastre”.

Menționăm, în treacăt, că „The Times”, acest leviatan al presei capitaliste, „Le Progrès” (din Lyon), ziar al burgheziei liberale, și „Le Journal de Genève”, ziar ultrareacționar, au adus aceleași reproșuri conferinței și au folosit aproape aceiași termeni ca și cetățenii Malon și Lefrançais.

Pronunțîndu-se la început împotriva convocării conferinței, apoi împotriva componenței și caracterului ei, chipurile secret, circulara celor șaisprezece atacă înseși hotărârile ei.

Constatînd, în primul rînd, că Congresul de la Basel a renunțat la drepturile sale,

„acordînd Consiliului General dreptul de a respinge, admite sau exclude temporar secții ale Internaționalei”,

circulara impută conferinței următoarele :

„Această conferință a... adoptat rezoluții... care urmăresc să transforme Internaționala — federație liberă a unor secții autonome — într-o organizație ierarhică și autoritară a unor secții disciplinate, subordonate intru totul unui Consiliu General care poate, după cum crede de cuviință, să respingă primirea lor sau să le suspende activitatea!!”

În continuare, circulara revine la Congresul de la Basel, care, chipurile, „a denaturat atribuțiile Consiliului General”

Toate aceste contradicții din circulara celor șaisprezece se reduc la următoarele: Conferința din 1871 răspunde pentru hotărârile Congresului de la Basel din 1869, iar Consiliul General este vinovat de faptul că a respectat Statutul care-l obligă să aducă la îndeplinire hotărârile congreselor.

În realitate, adevăratul motiv al tuturor acestor atacuri îndreptate împotriva conferinței este de natură mai intimă. În primul rînd, prin hotărârile ei, conferința contracara intrigile domnilor din *Alianță* în Elveția. În afară de aceasta, în Italia, în Spania, parte în Elveția și Belgia, promotorii Alianței au creat și au menținut cu bună știință și cu o perseverență extraordinară o confuzie între programul de circumstanță al lui Bakunin și programul Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Prin cele două rezoluții ale sale — cea cu privire la politica proletariatului și cea cu privire la secțiile sectare —, conferința a dat la iveală această confuzie intenționată. Prima rezoluție, apreciind așa cum se cuvine abținerea politică, propovăduită de programul lui Bakunin, este întru-totul justificată prin considerațiile ei, bazate pe Statutul general, pe rezoluția Congresului de la Lausanne și pe alte precedente*.

* Iată rezoluția adoptată de conferință cu privire la „activitatea politică a clasei muncitoare”:

„Avînd în vedere

că în preambulul Statutului inițial se spune «că eliberarea economică a clasei muncitoare este țelul marelui, căruia trebuie să-i fie subordonată, ca mijloc, orice mișcare politică...»;

că în *Manifestul constitutiv* al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1864) se spune: «magnații pămîntului și magnații capitalului vor folosi întotdeauna privilegiile lor politice pentru apărarea și eternizarea monopolurilor lor economice. Ei nu numai că nu vor sprijini cauza eliberării muncii, dar, dimpotrivă, vor continua să-i pună în cale tot felul de piedici... De aceea cucerirea puterii politice a devenit prima datorie a clasei muncitoare»;

că la *Congresul de la Lausanne* (1867) a fost adoptată următoarea rezoluție: «Eliberarea economică a muncitorilor este indisolubil legată de eliberarea lor politică»;

că în declarația Consiliului General cu privire la pretinsul complot al membrilor francezi ai Internaționalei în ajunul plebiscitului (1870) se spune: «Potrivit textului Statutului nostru, secțiile noastre din Anglia, de pe continent și din America au, incontestabil, ca misiune specială nu numai să constituie centre de organizare militantă a clasei muncitoare, dar să și sprijine în țările lor respective orice mișcare politică tinzînd

Să trecem acum la secțiile sectare :

Prima etapă a luptei proletariatului împotriva burgheziei are caracterul unei mișcări sectare, a cărei existență este justificată într-o perioadă în care proletariatul nu este încă destul de dezvoltat pentru a acționa ca clasă. Diferiți gânditori, criticând contradicțiile sociale, propun pentru rezolvarea lor soluții fanteziste, pe care masele muncitorești nu trebuie decât să le adopte, să le propage și să le înfăptuiască. Prin însăși natura lor, sectele create de acești inițiatori sînt abstenționiste : sînt străine de orice activitate reală, de politică, de greve, de asociații, într-un cuvînt de orice mișcare colectivă. Masa proletariatului rămîne întotdeauna indiferentă sau chiar ostilă față de propaganda lor. Muncitorii din Paris și din Lyon nu voiau să știe de saint-simoniști, de fourieriști, de icarieni, așa cum carțiștii și trade-unioniștii englezi nu voiau să știe de oweniști. Aceste secte, care la apariția lor au servit drept pîrghii ale mișcării, încep să devină o piedică în calea ei de îndată ce această mișcare le depășește. Atunci ele devin reacționare. O mărturie în acest sens o constituie sectele din Franța și din Anglia, iar în ultimul timp lassalleenii în Germania, care, după ce ani de-a rîndul au fost o piedică în calea organizării proletariatului, au sfîrșit prin a deveni pur și simplu o unealtă a poliției. În general, aceasta reprezintă copilăria mișcării proletare, după cum astrologia și alchimia reprezintă copilăria

spre realizarea țelului nostru final — eliberarea economică a clasei muncitoare ;

că traducerile eronate ale Statutului inițial au dat loc la interpretări greșite care au adus prejudicii dezvoltării și activității Asociației Internaționale a Muncitorilor ;

avînd în vedere

că ne aflăm în condițiile unei reacțiuni dezlănțuite care reprimă orice încercare de eliberare din partea muncitorilor și caută să mențină prin violență deosebirile de clasă și dominația politică a claselor avute, generată de aceste deosebiri ;

că în lupta sa împotriva puterii colective a claselor avute, proletariatul poate acționa ca clasă numai dacă se organizează ca partid politic aparte, opus tuturor vechilor partide create de clasele avute ;

că această organizare a proletariatului ca partid politic este indispensabilă pentru asigurarea victoriei revoluției sociale și atingerea scopului ei final — desființarea claselor ;

că unirea forțelor pe care clasa muncitoare a și înfăptuit-o datorită luptei economice, trebuie totodată să servească acestei clase drept pîrghie în lupta împotriva puterii politice a exploatatorilor ei, conferința amintește membrilor *Internaționalei* ;

că în lupta clasei muncitoare, mișcarea economică și activitatea politică sînt indisolubil legate”.

științei. Pentru ca întemeierea Internațională să fie cu putință proletariatul a trebuit să depășească această etapă.

În opoziție cu organizațiile sectare, care se dușmănesc reciproc și se călăuzesc după idei fanteziste, Internaționala este o organizație reală, de luptă, a proletarilor din toate țările, care-i unește pe muncitori în lupta lor comună împotriva capitaliștilor și a proprietarilor funciari, împotriva dominației de clasă a acestora, organizată ca putere de stat. Iată de ce în Statutul Internațională se vorbește pur și simplu despre „asociații muncitorești”, urmărind toate același țel și având toate același program, care se mărginește să traseze liniile fundamentale ale mișcării proletare și lasă în seama secțiilor elaborarea lor teoretică în funcție de cerințele luptei practice și în cadrul unui schimb viu de păreri, admițând totodată în organele secțiilor și la congresele lor toate convingerile socialiste, fără excepție.

Intocmai așa cum în fiecare etapă istorică nouă vechile greșeli reapar pentru scurtă vreme, spre a dispărea apoi curând, tot astfel în cadrul Internațională au reapărut diferite secții sectare, ce-i drept într-o formă nu prea accentuată.

Alianța, pe deplin convinsă că renașterea sectelor reprezintă un mare pas înainte, constituie ea însăși o dovadă concludentă că timpul lor a trecut. Căci, în timp ce la apariția lor, aceste secte reprezentau un element de progres, programul Alianței, care se află la remorca unui „Mohammed fără Coran”, nu reprezintă decât o îngrămădire de idei de mult îngropate, înveșmintate în fraze sonore, care pot speria cel mult pe niște burghezi cretini sau pot servi procurorilor lui Bonaparte și altor procurori drept probe de culpabilitate împotriva membrilor Internațională *.

Conferința la care au fost reprezentate convingeri socialiste de toate nuanțele a adoptat în unanimitate rezoluția împotriva secțiilor sectare, fiind convinsă că această rezoluție, punând Internațională pe o bază solidă, va marca o nouă etapă în dezvoltarea ei.

Partizanii Alianței, cărora această rezoluție le-a dat lovitura de grație, n-au văzut în ea decât o victorie a Consiliului

* Scrierile cu privire la *Internațională* publicate de poliție în ultimul timp, printre care și circulara lui Jules Favre către puterile străine și raportul lui Sacaze, membru al adunării „des ruraux”, cu privire la proiectul Dufaure, abundă în citate luate din manifestele grandilocvente ale Alianței⁵⁷. Frazologia acestor sectari, al căror radicalism se rezumă la fraze bombastice, servește cum nu se poate mai bine planurile reacțiunii. (*Nota lui Marx și Engels.*)

General asupra Internaționalei, o victorie datorită căreia, așa cum se spune în circulara lor, Consiliul General a făcut „să predomine programul special” al câtorva membri ai săi. „doctrina lor personală”, „doctrina ortodoxă”, „teoria oficială fiind unica cu drept de cetățenie în Asociație”. De altfel aceasta nu era vina celor câțiva membri, ci o consecință necesară, „o urmare funestă” a faptului că ei făceau parte din Consiliul General, deoarece

„este absolut imposibil ca un om investit cu putere (!) asupra semenilor săi să rămână un om moral. Consiliul General devine un focar de intrigi”.

După părerea celor șaisprezece, principalul mare neajuns al Statutului general constă în faptul că a dat Consiliului General dreptul de a coopta noi membri. Investit cu această putere, spun ei,

„Consiliul ar putea ulterior să coopteze un mare număr de persoane care ar modifica complet majoritatea Consiliului și tendințele lui”.

După cum se vede, ei consideră că din momentul în care ești membru în Consiliul General nu numai că încetezi de a mai fi *moral*, dar pierzi chiar bunul simț. În ce alte condiții s-ar putea presupune că o majoritate se transformă singură în minoritate prin cooptări la care nimeni nu a silit-o?

De altfel, cei șaisprezece nu par nici ei prea convinși de toate acestea, deoarece, în continuare, se plîng că Consiliul General

„a fost format cinci ani la rînd din aceeași oameni, realeși de fiecare dată”.

și imediat după aceea declară :

„Majoritatea lor nu sînt imputerniciții noștri legali, deoarece n-au fost aleși în cadrul unui congres”.

Fapt este că componența Consiliului General s-a schimbat în permanență, chiar dacă în cadrul lui au rămas unii dintre primii membri, ca în Consiliul federal belgian, romand etc.

Pentru a-și exercita mandatul, Consiliul General trebuie să îndeplinească trei condiții esențiale. În primul rînd, trebuie să aibă un număr suficient de membri pentru a duce la îndeplinire multiplele sale sarcini ; apoi trebuie să fie alcătuit din „muncitori aparținînd diferitelor națiuni reprezentate în Asociația Internațională” și, în sfîrșit, în cadrul lui trebuie să pre-

domine elementul muncitoresc. Cum ar putea însă Consiliul General să întrunească toate aceste condiții necesare fără dreptul de a coopta, din moment ce dependența muncitorului de posibilitatea de a găsi de lucru duce la o permanentă fluctuație a componenței Consiliului? Și totuși el consideră necesar ca acest drept să fie precizat, și la ultima conferință și-a exprimat această dorință.

Faptul că la congresele succesive la care Anglia a fost foarte slab reprezentată, Consiliul General a fost reales în vechia sa componență ar putea constitui o dovadă că, în limitele posibilităților sale, el și-a făcut datoria. Cei șaisprezece, dimpotrivă, văd în aceasta numai o dovadă a „încrederii oarbe a congreselor”, încredere care la Basel a ajuns

„la un fel de renunțare de bunăvoie în favoarea Consiliului General”.

După părerea lor, în mod „normal” rolul Consiliului ar trebui să se reducă la acela al „unui simplu birou de corespondență și statistică”. Ei își întemeiază această afirmație pe unele articole luate din traducerea eronată a Statutului.

În opoziție cu statutele tuturor asociațiilor burgheze, Statutul general al Internaționalei se ocupă numai în linii mari de structura ei organizatorică. El lasă în seama practicii dezvoltarea structurii organizatorice, iar reglementarea acesteia în seama viitoarelor congrese. Avînd însă în vedere că numai unitatea și comunitatea de acțiune pot imprima secțiilor din diferitele țări un caracter cu adevărat internaționalist, Statutul acordă mai multă atenție Consiliului General decît celorlalte verigi ale organizației.

În art. 5 din Statutul inițial⁵⁸ se spune :

„Consiliul General acționează ca un *organ internațional* al diferitelor grupuri naționale și locale”,

iar apoi, în continuare, se dau cîteva exemple de felul cum trebuie să acționeze Consiliul General. Printre acestea figurează și instrucțiunea potrivit căreia Consiliul General trebuie să obțină ca „în cazul cînd ar fi necesare măsuri practice imediate, de pildă în cazul unor conflicte internaționale, toate organizațiile afiliate Asociației Internaționale să poată acționa simultan și în mod coordonat”.

În continuare, în articol se spune :

„Ori de cîte ori va fi nevoie, Consiliul General trebuie să ia inițiativa propunerilor care urmează a fi prezentate diferitelor asociații naționale sau locale”.

Statutul stabilește, de asemenea, rolul Consiliului General în pregătirea și convocarea congreselor și îl însărcinează cu elaborarea diferitelor probleme pe care trebuie să le pună în discuția acestora. În Statutul inițial, activitatea de sine stătătoare a grupurilor este atît de puțin opusă unității de acțiune a Asociației, încît în art. 6 se spune: „Dat fiind că, pe de o parte, succesul mișcării muncitorești în fiecare țară poate fi asigurat numai prin puterea pe care o dă unirea și organizarea, și că, pe de altă parte, eficiența activității Consiliului General depinde.... e necesar ca membrii Internaționalei să depună toate eforturile pentru a unifica asociațiile muncitorești fărîmițate din țările respective în organizații naționale, care să fie reprezentate prin organe centrale”.

Prima rezoluție în probleme organizatorice adoptată la Congresul de la Geneva (art. 1) prevede:

„Consiliul General este obligat să aducă la îndeplinire rezoluțiile congreselor”.

Această rezoluție a legalizat o funcție pe care Consiliul General a exercitat-o încă de la început, și anume funcția de *organ executiv* al Asociației. În condiții în care nu există o altă „autoritate recunoscută în mod liber consimțit”, hotărîrile cu greu ar putea fi aduse la îndeplinire fără „autoritate” morală. Totodată, Congresul de la Geneva a trasat Consiliului General sarcina de a publica „textul oficial și obligatoriu al Statutului”

Același congres a hotărît (rezoluții în problemele organizatorice adoptate la Geneva, art. 14):

„Fiecare secție are dreptul să-și elaboreze un statut și un regulament al ei special, potrivit condițiilor locale și legilor din țara respectivă. Acest statut și acest regulament însă nu trebuie să conțină nimic care să fie în contradicție cu Statutul general și cu Regulamentul”.

Trebuie remarcat, în primul rînd, că aici nu se face nici cea mai vagă aluzie la declarațiile speciale de principii și nici la sarcinile speciale pe care și le-ar putea propune o secție sau alta în afară de țelul comun al tuturor grupurilor Internaționalei. Este vorba numai de dreptul secțiilor de a adapta Statutul general și Regulamentul la „condițiile locale și la legile din țara respectivă”.

În al doilea rînd, cine trebuie să stabilească dacă statutele locale sînt conforme cu Statutul general? Evident, dacă n-ar exista o „autoritate” care să fie investită cu această func-

ție, rezoluția ar fi nulă și neavenită. În acest caz nu numai că s-ar putea constitui secții polițiste sau ostile, dar în Asociație ar putea pătrunde sectari de clasă și filantropi burghezi care i-ar denatura caracterul și care la congrese ar putea avea un ascendent numeric asupra muncitorilor.

De la bun început, federațiile naționale și locale și-au arogat în țările respective dreptul de a primi sau nu secții noi, după cum statutele acestora erau sau nu conforme Statutului general. Exercitarea aceleiași funcții de către Consiliul General este prevăzută în art. 6 din Statutul general, care lasă *asociațiilor locale independente*, adică asociațiilor constituite în afara uniunilor federale din țara respectivă, dreptul de a stabili legături directe cu Consiliul General. *Alianța* nu a ezitat să exercite acest drept, așa încît să îndeplinească condițiile necesare pentru a trimite delegați la Congresul de la Basel.

Art. 6 al Statutului prevede și piedicile legale ce stau în calea constituirii de federații naționale în unele țări, din care cauză Consiliul General trebuie să îndeplinească acolo funcția de Consiliu federal. (Vezi „*Procesele-verbale ale Congresului de la Lausanne etc., 1867*”, p. 13⁵⁹.)

De la înfrîngerea Comunei, aceste piedici legale sînt tot mai numeroase în diferite țări și ca urmare este necesar ca acolo Consiliul General să desfășoare activitate pe linia neadmiterii elementelor suspecte în rîndurile Asociației. Astfel, recent, unele comitete din Franța au cerut sprijinul Consiliului General pentru a scăpa de agenții poliției, iar într-o altă țară mare*, membrii Internaționalei au cerut Consiliului General să nu recunoască decît secțiile create de împuternicirii lui direcți sau de către ei înșiși. Ei au motivat această cerere prin necesitatea de a îndepărta astfel pe agenții provocatori al căror zel zgomotos se manifestă prin constituirea rapidă de secții de un radicalism fără precedent. Pe de altă parte, secțiile așa-zise antiautoritare nu ezită să se adreseze Consiliului de îndată ce în cadrul lor se ivește un conflict, cerindu-i chiar să lovească în adversarii lor, așa cum s-a întîmplat în cazul conflictului de la Lyon. Recent, chiar imediat după conferință, „Federația muncitorilor” din Torino a hotărît să se declare secție a Internaționalei. În urma sciziunii care a avut loc, minoritatea a înființat asociația „Eliberarea prolețarului”⁶⁰. Această asociație s-a afiliat la Internațională și a debutat prin adoptarea unei rezoluții în favoarea jurasienilor. Ziarul ei „Il

* — Austria. — Nota red.

Proletario" abundă în fraze pline de indignare la adresa oricărui autoritarism. Trimițind cotizațiile asociației, secretarul ei * a avertizat Consiliul General că vechea federație va trimite, probabil, și ea cotizațiile. Iar apoi continuă :

„După cum ati citit, probabil, în «Il Proletario», asociația «Eliberarea proletarului»... a declarat... că refuză orice solidaritate cu burghezii, care, deghizați în muncitori, alcătuiesc «Federația muncitorească»,

și cere Consiliului General

„să comunice această rezoluție tuturor secțiilor și să refuze cotizațiile de 10 centime în cazul când li vor fi trimise” **.

Asemenea tuturor grupurilor Internaționalei, Consiliul General are obligația de a face propagandă. El și-a îndeplinit această obligație prin adresele sale și prin imputernicirile săi, care au creat primele organizații ale Internaționalei în America de Nord, în Germania și în multe orașe din Franța.

O altă îndatorire a Consiliului General este de a-i ajuta pe greviști, asigurându-le sprijinul întregii Internaționale (vezi rapoartele Consiliului General prezentate la diferite congrese). Cele de mai jos dovedesc, printre altele, importanța intervenției lui în luptele greviste. Asociația de rezistență a turnătorilor englezi este, propriu-zis, un trade-union internațional care are filiale în alte țări, îndeosebi în Statele Unite. Cu toate acestea, în timpul unei greve, turnătorii americani au socotit necesar să ceară Consiliului General să intervină pentru a se pune capăt aducerii de turnători englezi în această țară.

Dezvoltarea Internaționalei a impus Consiliului General, ca și consiliilor federale, funcția de arbitru.

Congresul de la Bruxelles a hotărât :

„Consiliile federale sînt obligate să trimită o dată la trei luni Consiliului General un raport asupra activității organizatorice și asupra situației financiare a secțiilor de care răspund”. (Rezoluția nr. 3 în probleme organizatorice⁴¹.)

* — Carlo Terzaghi. — *Nota red.*

** Acestea erau pe atunci părerile aparente ale asociației „Eliberarea proletarului”, reprezentată de secretarul ei corespondent, prieten cu Bakunin. În realitate, această secție avea cu totul alte aspirații. După ce l-au exclus pe acest reprezentant, de două ori trădător, pentru că delapidase fonduri și avea legături de prietenie cu șeful poliției din Torino, asociația a dat explicații care au pus capăt neînțelegerilor dintre ea și Consiliul General.

În sfârșit, Congresul de la Basel, care provoacă furia turbată a celor șaisprezece, n-a făcut decît să reglementeze relațiile organizatorice generate de dezvoltarea Asociației. Dacă a lărgit peste măsură atribuțiile Consiliului General, de vină nu sînt decît Bakunin, Schwitzguébel, F. Robert, Guillaume și alți delegați ai Alianței care au cerut insistent acest lucru. Se acuză ei oare de „încredere oarbă” față de Consiliul General de la Londra ?

Iată două rezoluții ale Congresului de la Basel :

„IV. Fiecare secție sau asociație nou constituită care intenționează să adere la Internațională are obligația să anunțe imediat Consiliul General despre adeziunea ei”, și

„V. Consiliul General are dreptul să primească sau să respingă afilierea noilor asociații sau grupuri, acestea avînd dreptul de a face apel la primul congres care urmează să se țină”.

În ceea ce privește asociațiile locale independente — constituite în afara uniunilor federale —, aceste articole nu fac decît să confirme practica existentă din momentul creării Internaționalei, menținerea acestei practici fiind pentru Asociație o chestiune de viață și de moarte. S-a mers însă prea departe, generalizîndu-se această practică și aplicînd-o fără discernămint la toate secțiile sau asociațiile nou constituite. Aceste articole dau într-adevăr Consiliului General dreptul de a se amesteca în viața internă a federațiilor ; dar el nu le-a aplicat niciodată în acest sens. El cere celor șaisprezece să citeze un singur caz în care s-a amestecat în treburile unor secții noi aflate pe punctul de a se afilia la grupurile sau federațiile existente.

Rezoluțiile de mai sus se referă la secțiile pe cale de a se constitui, iar rezoluțiile ce urmează — la secțiile recunoscute :

„VI. Consiliul General are, de asemenea, dreptul de a exclude temporar, pînă la întrunirea congresului următor, orice secție a Internaționalei”.

„VII. Consiliul General are dreptul să rezolve diferendele ce s-ari vi între asociații sau secții ale acelulași grup național sau între grupuri de diferite naționalități, ele avînd drept de apel la primul congres care se va ține, hotărîrea lui fiind definitivă”.

Aceste două articole sînt necesare pentru cazuri extreme, deși pînă în prezent Consiliul General nu a făcut niciodată uz de ele. Cele de mai sus dovedesc că el n-a exclus temporar nici o secție și că atunci cînd au existat diferende a acționat numai ca arbitru recunoscut de ambele părți.

Ajungem, în sfârșit, la o funcție impusă Consiliului General de necesitățile luptei. Oricât de jignitor ar fi acest lucru pentru partizanii Alianței, Consiliul General se află în fruntea apărătorilor Asociației Internaționale a Muncitorilor tocmai prin faptul că este obiectul atacurilor tuturor dușmanilor mișcării proletare.

V

După ce au făcut praf Internaționala în forma ei actuală, cei șaisprezece ne spun acum cum ar trebui ea să fie.

În primul rând, Consiliul General n-ar trebui să fie, propriu-zis, decât un simplu birou de corespondență și statistică. Din momentul în care el ar înceta să mai aibă funcții organizatorice, corespondența sa s-ar reduce, inevitabil, la reproducerea unor informații apărute în organele de presă ale Asociației. Biroul de corespondență ar deveni astfel inutil. În ceea ce privește statistica, aceasta reprezintă o muncă ce nu poate fi executată fără o organizație puternică și, mai ales, — așa cum se spune în mod expres în Statutul inițial — fără o conducere unică. Cum însă toate acestea au un puternic iz de „autoritarism”, un birou, poate, va exista, dar, firește, nu unul de statistică. Pe scurt, Consiliul General dispare. În virtutea aceleiași logici dispar consiliile federale, comitetele locale și alte centre „autoritare”. Rămân numai secțiile autonome.

Care va fi însă menirea acestor „secții autonome” federalizate în mod liber și izbăvite, în sfârșit, de orice autoritate, „chiar dacă această autoritate ar fi aleasă și constituită de către muncitori” ?

Aici este necesar să completăm circulara cu raportul Comitetului federal jurasian, prezentat la congresul celor șaisprezece.

„Pentru a face din clasa muncitoare adevăratul reprezentant al noilor interese ale omenirii” este necesar ca organizația ei „să se călăuzească după ideea care trebuie să triumfe. A desprinde această idee din necesitățile epocii noastre, din aspirațiile intime ale omenirii prin studierea îndelungată a fenomenelor vieții sociale și a milita apoi ca această idee să pătrundă în organizațiile noastre muncitorești — iată care trebuie să fie scopul etc”. În sfârșit, „în rândurile populației noastre muncitorești” trebuie să se creeze „o adevărată școală socialistă revoluționară”.

Așadar, secțiile muncitorești autonome se transformă dintr-o dată în școli în care dascăli vor fi acești domni din Alianță. „Printr-un studiu îndelungat” care nu va lăsa nici un fel

de urmă, aceștia *desprind ideea* pe care „o introduc apoi în organizațiile noastre muncitorești”. Pentru ei, clasa muncitoare este un material brut, un haos care, pentru a căpăta formă, are nevoie de suflarea sfântului lor duh.

Toate acestea nu sînt decît o parafrază a vechiului program al Alianței ⁶², care începe cu cuvintele :

„Minoritatea socialistă din Liga păcii și libertății, separîndu-se de această ligă”, își propune să creeze „o nouă Alianță a democrației socialiste..”, asumîndu-și „ca misiune specială studierea problemelor politice și filozofice..”

Iată *ideea* care se „desprinde” !

„O asemenea inițiativă... va oferi democraților socialiști sinceri din Europa și America *mijlocul* de a se înțelege între ei și de a-și afirma *ideile*” *.

Așadar, după cum o mărturisesc ei înșiși, minoritatea unei asociații burgheze s-a strecurat în Internațională cu puțin înainte de Congresul de la Basel, exclusiv cu scopul de a-l folosi pe acesta *ca un mijloc* pentru a apărea în fața maselor muncitorești ca pontifi ai unei științe oculte, ai unei științe care se rezumă la patru fraze, avînd ca punct culminant „egalitatea economică și socială a claselor”.

În afară de această „misiune teoretică”, noua organizare propusă Internaționalei are și o latură practică.

„Societatea viitoare — se spune în circulara celor șaisprezece — nu trebuie să fie altceva decît o generalizare a organizării Internaționalei înseși. Trebuie deci să avem grijă ca această organizare să se apropie cît mai mult posibil de idealul nostru”.

„Este oare posibil ca dintr-o organizație autoritară să ia ființă o asociație bazată pe egalitate și libertate? Nu este posibil. Internaționala, embrionul viitoarei societăți omenesti, trebuie să fie de pe acum imaginea fidelă a principiilor noastre de libertate și federalizare”.

* Domnii din Alianță care nu conțin să repropună Consiliului General convocarea unei conferințe închise într-un moment cînd convocarea unui congres public ar fi fost o culme a trădării sau a prostiei, acești partizani convinși ai zarvei și publicității au organizat în rîndurile Internaționalei, contrar Statutului nostru, o adevărată societate secretă, îndreptată împotriva Internaționalei înșăși, și avînd drept scop să subordoneze secțiile Internaționalei — care nu bănuiau nimic — conducerii marelui pontif Bakunin.

Consiliul General intenționează ca la viitorul congres să ceară să se instituie o anchetă asupra activității desfășurate de această organizație secretă și de insinuatorii ei în unele țări, ca, de pildă, în Spania.

Cu alte cuvinte, la fel cum mănăstirile din evul mediu erau imaginea vieții cerești, Internaționala trebuie să fie prototipul noului Ierusalim, al cărui „embrion” Alianța îl poartă în pîntecele ei. Comunarzii din Paris n-ar fi fost înfrinți dacă, înțelegînd că Comuna este „embrionul viitoarei societăți omenestii”, ar fi renunțat la disciplină și la arme, lucruri care vor trebui să dispară numai atunci cînd nu vor mai fi războaie!

Dar pentru a demonstra că, în pofida „studiilor îndelungate”, nu cei șaisprezece au zămislit acest frumos proiect de dezorganizare și dezarmare a Internaționalei în momentul cînd ea luptă pentru existența ei, Bakunin a publicat recent textul original al proiectului în memoriul său cu privire la organizarea Internaționalei (vezi „Almanach du Peuple pour 1872”, Geneva) ⁶³.

VI

Citiți acum raportul prezentat de Comitetul jurasian la congresul celor șaisprezece.

„Această lectură — declară ziarul lor oficial „La Révolution Sociale” (16 noiembrie) — va oferi imaginea exactă a devotamentului și inteligenței practice la care ne putem aștepta din partea adeptilor Federației jurasiane”

Raportul începe prin a atribui „acestor evenimente îngrozitoare” — războiul franco-prusian și războiul civil din Franța — o influență „oarecum demoralizatoare... asupra situației din secțiunile Internaționalei”.

Dacă este adevărat faptul că războiul franco-prusian, mobilizînd, în ambele armate, un mare număr de muncitori, a contribuit la *dezorganizarea* secțiilor, nu este mai puțin adevărat faptul că atît căderea imperiului, cît și proclamarea fălișă a războiului de cotropire de către Bismarck au dezlănțuit în Germania și în Anglia o luptă înverșunată între burghezie, care era de partea prusienilor, și proletariat, care-și afirmă mai mult ca oricînd, sentimentele sale internaționaliste. Prin acest singur fapt, Internaționala trebuia să cîștige teren în cele două țări. În America, aceleași evenimente au provocat o sciziune în rîndurile numeroasei emigrații muncitorești germane, internaționaliștii delimitîndu-se net de șoviniști.

Pe de altă parte, proclamarea Comunei din Paris a dat un avânt fără precedent creșterii Internaționalei în lărgime și afirmării energice a principiilor ei de către secțiile tuturor naționalităților, cu excepția celor jursiene, în al căror raport se spune în continuare: „Începutul giganticei lupte impune constatarea... Unii se îndepărtează ca să-și ascundă slăbiciunea... Pentru mulți situația creată” în rîndurile lor „constituie un indiciu al decăderii”, dar „dimpotrivă, aceasta este... o situație capabilă să transforme complet Internaționala”... după chipul și asemănarea lor. Vom înțelege acest modest deziderat după ce vom analiza mai profund această situație atât de favorabilă.

Dacă nu luăm în considerare Alianța dizolvată și înlocuită apoi cu secția lui Malon, Comitetul trebuia să prezinte un raport cu privire la situația din 20 de secții. Șapte dintre ele i-au întors pur și simplu spatele. Iată ce se spune despre acest lucru în raport :

„Secția montatorilor de carcase de ceas, precum și secția gravurilor și a modelatorilor din Biel n-au răspuns niciodată la nici una din adresele noastre”.

„Secțiile profesionale din Neuchâtel — țimplarii, montatorii de carcase de ceas, gravorii și modelatorii — nu au dat nici un răspuns Comitetului federal”.

„N-am putut obține nici o știre de la secția din Val de Ruz”.

„Secția gravurilor și a modelatorilor din Locle nu au răspuns la adresa Comitetului federal”.

Iată ce se numește un contact liber între secțiile autonome și comitetul lor federal.

O altă secție, și anume secția

„gravurilor și modelatorilor din districtul Courtelary, după trei ani de perseverare și insistență, ...se constituie... în momentul de față într-o asociație de rezistență”

în afara Internaționalei, ceea ce nu a împiedicat-o să trimită doi delegați la congresul celor șaisprezece.

Urmează patru secții moarte :

„Secția centrală din Biel este, în momentul de față, destrămată ; recent însă, unul dintre membrii ei devotați ne-a scris că nu trebuie să se piardă orice speranță într-o reînviere a Internaționalei la Biel”.

„Secția din Saint-Blaise s-a destrămat”.

„După o existență glorioasă, secția din Catébat a fost nevoită să cedeze în fața intrigilor urzite de stăpînii (!) acestei localități avînd drept scop dizolvarea curajoasei (!) secții”.

„În fine, secția din Corgémont a căzut și ea victimă intrigilor urzite de stăpîni”.

Urmează *secția centrală din districtul Courtelary*, care „a luat o măsură înțeleaptă: și-a încetat temporar activitatea”,

ceea ce nu a împiedicat-o să trimită doi delegați la congresul celor șaisprezece.

Urmează patru secții a căror existență este mai mult decît problematică :

„Secția din Grange s-a redus la un mic nucleu de muncitori socialiști... Activitatea lor locală este paralizată de faptul că sînt puțini”.

„Secția centrală din Neuchâtel a avut foarte mult de suferit de pe urma evenimentelor, și fără devotamentul și activitatea citorva dintr-e membrii ei prăbușirea ar fi fost inevitabilă”.

„Secția centrală din Locle, care timp de cîteva luni a fost între viață și moarte, a sfîrșit prin a se destrăma. Recent a fost reconstituită”,

evident, cu singurul scop de a trimite doi delegați la congresul celor șaisprezece.

„Secția de propagandă socialistă din La Chaux-de-Fonds se află într-o situație critică... Departe de a se îmbunătăți, situația mai curînd se înrăutățește”.

Urmează două secții — *cercurile de studii* din *Saint-Imier* și din *Sonvilier* — menționate numai în treacăt și despre a căror situație nu se spune nici un cuvînt.

Rămîne secția model, care, judecînd după denumirea ei de secție *centrală*, nu este decît rămășița altor secții dispărute.

„Secția centrală din Moutier a suferit, fără doar și poate, mai puțin decît altele... Comitetul ei a ținut în permanență legătura cu Comitetul federal... n-au fost încă iniințate secții”.

Aceasta se explică prin faptul că

„activitatea secției din Moutier este foarte mult favorizată de excelenta stare de spirit a unei populații muncitorești... care și-a păstrat obiceiurile; am dori ca clasa muncitoare din această regiune să devină și mai independentă de elementele politice”.

Vedem, într-adevăr, că acest raport

„oferă o imagine exactă a devotamentului și inteligenței practice la care ne putem aștepta din partea adeptilor Federației jurasiene”.

Ei l-ar fi putut completa, adăugînd că muncitorii din La Chaux-de-Fonds, sediul inițial al comitetului lor, au refuzat să-i recunoască. Recent, la adunarea generală din 18 ianuarie 1872, acești muncitori au răspuns unanim la circulara celor șaisprezece, aprobînd rezoluțiile Conferinței de la Londra, precum și rezoluția Congresului romand din mai 1871

„de a exclude definitiv din Internațională pe Bakunin, Guillaume și adepții lor”.

Mai trebuie oare să adăugăm vreun cuvînt despre valoarea acestui pretins Congres de la Sonvilier, care, după cum singur a afirmat, „a declanșat războiul, războiul fățiș în cadrul Internaționalei” ?

Desigur, acești oameni, care au făcut cu atît mai multă zarvă cu cît mai insignifianți au fost, au obținut un succes incontestabil. Întreaga presă liberală și polițistă le-a luat apărarea fățiș ; în calomniile la adresa membrilor Consiliului General și în atacurile neputincioase la adresa Internaționalei, ei au fost secundați de pretinșii reformatori din toate țările. În Anglia ei au fost sprijiniți de republicanii burghezi, ale căror intrigi au fost dejucate de Consiliul General. În Italia — de liber-cugetătorii dogmatici, care au înființat recent, sub steagul lui Stefanoni, o „asociație universală a raționaliștilor” cu sediul obligatoriu la Roma, o organizație „autoritară” și „ierarhică”, o manăstire de călugări și călugărițe atei, al cărei statut acordă oricărui burghez care a donat zece mii de franci dreptul de a avea un bust de marmură în sala de ședințe ⁶⁴. În sfîrșit, în Germania ei au fost sprijiniți de socialiștii bismarckieni, care, fără a mai vorbi de ziarul lor polițist „Neuer Social-Demokrat” ⁶⁵, joacă în imperiul germano-prusian rolul „bluzelor albe” ⁶⁶.

Într-un apel patetic, conclavul de la Sonvilier a pretins tuturor secțiilor Internaționalei să ceară insistent convocarea unui congres, „pentru a se pune capăt”, după cum spun cetățenii Malon și Lefrançais, „abuzurilor sistematice ale Consiliului de la Londra”, în realitate însă pentru a înlocui Internaționala cu Alianța. Acest apel a fost atît de bine primit, încît ei au trebuit imediat să falsifice o hotărîre a ultimului congres belgian. În organul lor oficial („La Révolution Sociale” din 4 ianuarie 1872), ei declară :

„În sfârșit, ceea ce e mai grav, secțiunile belgiene au ținut la 24—25 decembrie un congres la Bruxelles și au votat în unanimitate o rezoluție, identică cu cea a congresului de la Sonvilier, cu privire la necesitatea urgentă de a se convoca un congres general”.

Este necesar să arătăm că congresul belgian a votat tocmai o rezoluție diametral opusă. El a însărcinat congresul belgian următor care se va întruni abia în iunie, să elaboreze proiectul unui nou statut general, care să fie discutat la viitorul congres al Internaționalei ⁶⁷.

Cu aprobarea majorității covârșitoare a Internaționalei, Consiliul General va convoca congresul anual abia în septembrie 1872.

VII

La câteva săptămîni după conferință au sosit la Londra domnii Albert Richard și Gaspard Blanc, cei mai influenți și mai fervenți membri ai *Alianței*, însărcinați să recruteze printre emigranții francezi aliați gata să acționeze pentru restaurarea imperiului, singurul mijloc, după părerea lor, de a scăpa de Thiers și de a nu rămîne cu punga goală. Consiliul General i-a avertizat pe cei interesați, inclusiv Consiliul federal din Bruxelles, asupra uneltirilor bonapartistice ale acestor domni.

În ianuarie 1872, ei și-au lepădat masca, publicînd broșura „Imperiul și noua Franță. Apelul poporului și al tineretului la conștiința francezilor” de *Albert Richard și Gaspard Blanc*, Bruxelles, 1872 ⁶⁸.

Cu obișnuita modestie a șarlatanilor din Alianță, ci proclamă :

„Noi, care am organizat marea armată a proletariatului francez..., noi, cei mai influenți conducători ai Internaționalei în Franța*..., n-am

* În „L'Égalité” (editat la Geneva) din 15 februarie 1872 citim sub titlul „La stîlpul infamiei” :

„N-a sosit încă timpul să se scrie istoria înfringerii suferite în sudul Franței de mișcarea pentru Comună; dar încă de pe acum, noi, în majoritate martori ai dureroasei înfringeri suferite de insurecția din Lyon de la 30 aprilie, putem declara că una din cauzele care au provocat înfringerea acestei insurecții este lașitatea, trădarea și hoțiile lui G. Blanc, care s-a strecurat pretutindeni, executînd ordinele lui A. Richard, rămas în umbră.

Prin uneltirile lor premeditate, acești ticăloși au compromis în mod

fost, din fericire, împușcați și ne aflăm aici, pentru ca în fața lor (*parlamentari ambițioși, republicani imbuiați și preținși democrați de toate nuanțele*) să desfășurăm drapelul sub care luptăm și, în pofida calomniilor, amenințărilor și atacurilor de tot felul, să lansăm Europei uimite strigătul care pornește din adâncul conștiinței noastre și care în curînd va avea ecou în inimile tuturor francezilor:

«TRĂIASCĂ ÎMPĂRATUL!»

Napoleon al III-lea, batjocorit și hulit, trebuie reabilitat în mod strălucit»,

iar domnii Albert Richard și Gaspard Blanc, plătiți din fondurile secrete ale Invaziei III, sînt însărcinați în mod special cu această reabilitare.

De altfel, ei recunosc că

„evoluția firească a ideilor noastre a făcut din noi partizani ai imperiului”.

Iată o mărturisire care îi măgulește, probabil, foarte mult pe coreligionarii lor din *Alianță*. Ca în vremurile bune ale ziarului „La Solidarité”, A. Richard și G. Blanc își debitează vechile fraze despre „abstinența de la politică”, care, potrivit „evoluției lor firești”, nu devine realitate decît în condițiile unui despotism absolut, cînd muncitorii se abțin de la orice activitate politică, tot așa cum deținutul se abține de la orice plimbare la soare.

„Timpul revoluționarilor — spun ei — a trecut..., comunismul a fost surghiunit în Germania și: Anglia, dar mai ales în Germania. Acolo, de altfel, a fost el elaborat timp îndelungat, pentru ca apoi să se răspîndească în întreaga Internațională, și această creștere alarmantă a *influenței germane* în Asociație a frînat în mare măsură dezvoltarea acesteia sau, mai bine zis, a dat o nouă orientare în secțiile din centrul și sudul Franței, care n-au primit niciodată un cuvînt de ordine de la un german”.

deliberat pe mult; dintre cei ce participaseră la lucrările pregătitoare ale comitetelor insurgenților.

Mai mult, acești trădători au reușit să discrediteze în asemenea măsură Internaționala la Lyon, încît în momentul revoluției din Paris, muncitorii lyonezi au manifestat o profundă neîncredere față de Internațională. De aici lipsa totală de organizare, de aici și înfrîngerea insurrecției, înfrîngere care, inevitabil, trebuia să atragă după sine înfrîngerea Comunei, silită să se bizuie numai pe propriile ei forțe. Abia după această sîngeroasă lecție am reușit, datorită propagandei desfășurate, să-i unim pe muncitorii din Lyon în jurul Internaționalei.

Albert Richard a fost răsfățatul prorocului Bakunin et &”.

Nu este oare aceasta vocea marelui hierofant * însuși, care, de la înființarea Alianței, și-a luat, în calitatea sa de rus, misiunea specială de a reprezenta *rasele latine*? Sau, poate, este vocea „adevăraților misionari” de la „La Révolution Sociale” (2 noiembrie 1871) care vorbesc despre „mersul înapoi, pe care mințile germane și bismarckiene încearcă să-l imprime Internaționalei”?

Din fericire însă, adevăratele tradiții ale Internaționalei s-au păstrat — și domnii Albert Richard și Gaspard Blanc n-au fost împușcați! Prin urmare „sarcina” lor este de a „da o nouă orientare” Internaționalei în centrul și în sudul Franței, încercînd să înființeze secții bonapartiste care prin însuși acest fapt sînt „autonome”.

În ceea ce privește constituirea proletariatului ca partid politic, așa cum a recomandat Conferința de la Londra, „după restaurarea imperiului, noi” — Richard și Blanc —

„vom pune repede capăt nu numai teoriilor socialiste, ci și încercărilor de a le înfăptui, care-și găsesc expresia în organizarea revoluționară a maselor”.

Într-un cuvînt, folosind mărețul „principiu al autonomiei secțiilor”, care „reprezintă adevărata forță a Internaționalei, ... mai ales în țările de *rasă latină*...” („La Révolution Sociale” din 4 ianuarie), acești domni mizează pe anarhia din rîndurile Internaționalei.

Anarhia, iată calul de bătaie al dascălului lor, Bakunin, care n-a luat din sistemele socialiste decît etichetele. Toți socialistii înțeleg prin anarhie că, după ce va fi fost atins țelul mișcării proletare — desființarea claselor —, puterea de stat, care servește la menținerea mării majorități a societății formate din producători sub jugul unei minorități exploatoare, dispăre, iar funcțiile guvernamentale se vor transforma în simple funcții administrative. Alianța pune problema tocmai invers. Ea proclamă anarhia în rîndurile proletarilor ca mijloc suprem pentru a zdrobi puternica concentrare de forțe sociale și politice aflate în mîna exploatatorilor. Sub acest pretext, ea cere Internaționalei ca în momentul cînd lumea veche caută să o zdrobească, să înlocuiască organizarea prin anarhie. Poliția

* — M. Bakunin. — *Nota red.*

internațională nici nu are nevoie de altceva pentru a eterniza republica lui Thiers, învăluind-o în mantie imperială. *

Consiliul General :

R. Applegarth, Antoine Arnaud, M. J. Boon, F. Bradnick, G. H. Buttery, F. Cournet, Delahaye, Eugène Dupont, W. Hales, Hurliman, Jules Johannard, Harriet Law, F. Lessner, Lochner, Marguerite, Constant Martin, Zévy Maurice, Henry Mayo, George Milner, Charles Murray, Pländer, Vitale Regis, J. Rozwadowski, John Roach, Rühl, G. Ranvier, Sadler, Cowell Stepney, Alf. Taylor, W. Townshend, Éd. Vaillant, John Weston, F. J. Yarrow.

Secretari-corespondenți :

Karl Marx — pentru Germania și Rusia ; Leo Frankel — pentru Austria și Ungaria ; A. Herman — pentru Belgia ; Th. Mottershead — pentru Danemarca ; J. G. Eccarius — pentru Statele Unite ; Le Moussu — pentru secțiile franceze din Statele Unite ; Aug. Serrailier — pentru Franța ; Charles Rochat — pentru Olanda ; J. P. Mac Donnel — pentru Irlanda ; Fr. Engels — pentru Italia și Spania ; Walery Wróblewski — pentru Polonia ; H. Jung — pentru Elveția.

*Charles Longuet, președinte al ședinței
Hermann Jung, casier
John Hales, secretar general*

Londra, 5 martie 1872
33, Rathbone Place, W.

* În raportul asupra legii Dufaure, Sacaze, deputat în adunarea „des ruraux” atacă mai ales „organizația” Internațională. Această organizație îi este odioasă. După ce constată „mersul ascendent al acestei îngrozitoare Asociații”, el continuă: „Această Asociație respinge... activitatea secretă a sectelor care i-au precedat. Organizarea ei a fost înfăptuită și s-a schimbat în văzul tuturor. Datorită puterii pe care o are..., această organizație și-a extins tot mai mult sfera de activitate și de influență. Ea pătrunde în toate țările”. Apoi Sacaze face o „descriere sumară” a organizației și conchide: „Acesta este în înțeleapta sa unitate planul acestei vaste organizații. Forța ei rezidă în însăși această concepție. Ea rezidă de asemenea în masa adeptilor ei, uniți printr-o activitate comună și, în sfârșit, în nestăvilitul impuls care îi pune în mișcare”.

Karl Marx

Rezoluțiile cu privire la sciziunea
din Federația din Statele Unite,
adoptate de Consiliul General al Asociației
Internaționale a Muncitorilor
în ședințele din 5 și 12 martie 1872 ⁶⁹

I

Cele două consilii federale

Articolul I. Avînd în vedere

că consiliile centrale au fost instituite tocmai în scopul de a asigura „mișcării muncitorești în fiecare țară puterea pe care o dă unirea și organizarea” (art. 7 al Statutului general) ;

că deci existența a două consilii centrale rivale în aceeași federație constituie o flagrantă încălcare a Statutului general, *Consiliul General cheamă cele două consilii federale din New York să se unească din nou* și, pînă la convocarea unui congres general american, să funcționeze ca un singur Consiliu federal provizoriu pentru Statele Unite.

Articolul II. Avînd în vedere

că eficiența activității acestui Consiliu federal provizoriu ar fi slăbită dacă din el ar face parte un număr prea mare de membri intrați abia de curînd în Asociația Internațională a Muncitorilor,

Consiliul General recomandă secțiilor recent constituite, slabe sub raport numeric, să se unească pentru a desemna în comun cîțiva delegați.

II

Congresul general al Federației din Statele Unite

Articolul I. *Consiliul General recomandă convocarea pentru 1 iulie 1872 a unui congres general al delegaților secțiilor și asociațiilor afiliate din Statele Unite.*

Articolul II. *Acest congres urmează să aleagă Consiliul federal din Statele Unite. El va putea, dacă va considera in-*

dicat, să împuternicească Consiliul federal astfel ales să coopereze un anumit număr limitat de membri.

Articolul III. *Numai acest congres va avea dreptul să elaboreze statutul și regulamentul local pentru organizația Asociației Internaționale a Muncitorilor din Statele Unite, dar acest statut și regulamentul local nu trebuie să conțină nimic care să fie în contradicție cu Statutul general și cu Regulamentul Asociației (Regulamentul de organizare, V, art. 1).*

III

*Secțiunile **

Articolul I. Având în vedere

că secția nr. 12 din New York nu numai că a adoptat formal rezoluția în virtutea căreia „orice secție” are „dreptul” de a interpreta „în mod independent”, după bunul ei plac, „hotărârile diferitelor congrese, precum și Statutul general și Regulamentul”, dar că a și procedat potrivit acestui principiu, care, dacă ar fi unanim însușit, ar face ca din Asociația Internațională a Muncitorilor să nu mai rămână decît numele ;

că aceeași secție nu a încetat niciodată să folosească Asociația Internațională a Muncitorilor drept instrument pentru atingerea unor scopuri fie străine, fie de-a dreptul opuse sarcinilor și obiectivelor Asociației Internaționale a Muncitorilor ; pentru aceste motive,

Consiliul General consideră de datoria sa să aplice rezoluția a VI-a adoptată de Congresul de la Basel în problemele organizatorice ⁷⁰ și să excludă temporar secția nr. 12 pînă la întrunirea următorului congres general, care urmează să aibă loc în septembrie 1872.

Articolul II. Având în vedere

că, potrivit Statutului general, Asociația Internațională a Muncitorilor trebuie să fie alcătuită exclusiv din „asociații muncitorești” (vezi art. 1, 7 și 11 din Statutul general) ;

*că, în consecință, art. 9 al Statutului general, care prevede că „oricine recunoaște și apără principiile Asociației Internaționale a Muncitorilor poate deveni membru al ei”, deși acordă și adeptilor activi ai *Internaționalei* care nu sînt muncitori ** dreptul de a intra în mod individual în Interna-*

* În textul apărut în „Woodhull & Claflin's Weekly”, acest capitol este intitulat „Secția nr. 12”. — *Nota red.*

** În textul apărut în „Woodhull & Claflin's Weekly” sînt omise cuvintele „care nu sînt muncitori”. — *Nota red.*

țională sau de a fi primiți în secțiile acesteia, nu îndreptățește în nici un caz constituirea de secții alcătuite exclusiv sau cu precădere din membri care nu aparțin clasei muncitoare ;

că, tocmai din această cauză, Consiliul General a fost, cu câteva luni în urmă, nevoit să refuze recunoașterea unei secții slave alcătuite exclusiv din studenți ⁷¹ ;

că, potrivit capitolului V, art. 1 din Regulamentul de organizare, Statutul general și Regulamentul pot fi adaptate „condițiilor locale din fiecare țară” ;

că condițiile sociale din Statele Unite, deși în multe alte privințe foarte favorabile pentru succesul mișcării clasei muncitoare, înlesnesc într-o mare măsură pătrunderea în *Internațională* a unor pseudoreformatori, șarlatani burghezi și politicieni venali ;

pentru aceste considerente,

*Consiliul General recomandă ca pe viitor să nu se mai primească noi * secții americane care nu sînt alcătuite cel puțin în proporție de două treimi din muncitori salariați.*

*Articolul III. Consiliul General atrage atenția Federației americane asupra art. 3 din rezoluția a II-a adoptată de Conferința de la Londra cu privire la „secțiile sectare” ** sau „organizațiile separatiste”, care pretind că „au de îndeplinit misiuni speciale”, diferite de țelurile generale ale Asociației, și anume „eliberarea muncitorilor de aservirea economică de către acaparatorii mijloacelor de muncă”, care (aservire) „stă la baza sclaviei sub toate formele ei, la baza mizeriei sociale, a degradării intelectuale și dependenței politice”. (Vezi preambulul Statutului general.)*

Scris de K. Marx
în jurul datei de 5 martie 1872
Publicat în „La Emancipacion”
nr. 43 din 6 aprilie 1872,
în „Woodhull & Claflin's Weekly”
nr. 103 din 4 mai 1872
și în „Der Volksstaat”
nr. 37 din 8 mai 1872

Se tipărește după manuscris
confruntat cu textul
apărut în ziare
Tradus din limba engleză

* În textul apărut în „Woodhull and Claflin's Weekly” cuvîntul „noi” este omis. — *Nota red.*

** În textul apărut în „Woodhull and Claflin's Weekly” cuvîntul „sectare” este omis. — *Nota red.*

Karl Marx

[Către redactorul ziarului „La Liberté” 72]

Londra, 12 martie 1872

Domnule redactor,

În cartea cetățeanului *G. Lefrançais* intitulată „Despre mișcarea comunistă”, de care am luat cunoștință abia acum câteva zile, găsesc la p. 92 următorul pasaj :

„Scrisoarea pe care Karl Marx, principalul inspirator al secției germane a Internaționalei, a adresat-o ulterior cetățeanului Serraillier cu privire la alegerile din 8 februarie și în care critică cu oarecare amărăciune participarea secției franceze la aceste alegeri atestă în suficientă măsură că, în mod just sau nu, Internaționala era pe atunci puțin dispusă să se amestece în politica activă” 73.

Imediat după publicarea pretinsei mele scrisori către Serraillier am declarat în „Times”, în „Courier de l'Europe”, în „Zukunft” din Berlin etc. că această scrisoare a fost fabricată de „Paris-Journal”. La rîndul său, Serraillier l-a demască în mod public pe ziaristul polițist care era adevăratul autor al acestei scrisori. Cum aproape toate organele Internaționalei și chiar și unele ziare pariziene au publicat declarațiile noastre, sînt într-adevăr surprins să constat că cetățeanul Lefrançais andosează falsul din ziar comis de Henri de Pène 74.

Rămîn, stimate domn, al Dv. devotat

Karl Marx

Publicat în „La Liberté” nr. 11
din 17 martie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba franceză

Karl Marx

Rezoluții adoptate la mitingul ținut
cu prilejul aniversării Comunei din Paris ⁷⁵

Mitingul convocat cu prilejul aniversării zilei de 18 martie a adoptat următoarele rezoluții :

I

Consideră glorioasa mișcare de la 18 martie drept zorile marii revoluții sociale care va izbăvi pentru totdeauna omenirea de societatea împărțită în clase.

II

Declară că ineptiile și crimele claselor burgheze — coali-zate în întreaga Europă prin ura lor față de muncitori — au condamnat la moarte vechea societate, indiferent care ar fi formele ei de guvernămînt — monarhice sau republicane.

III

Declară că cruciada tuturor guvernelor împotriva Internaționalei și actele de teroare săvîrșite de către asasinii de la Versailles și de către învingătorii lor prusieni dovedesc inconsistența succeselor lor și demonstrează că îndărătul eroicei avangarde, zdrobită de forțele unite ale lui Thiers și ale lui Wilhelm, stă armata amenințătoare a proletariatului mondial.

Scris de K. Marx
între 13 și 18 martie 1872

Publicat în „La Liberté”
nr. 12 din 24 martie 1872
și în „The International Herald”
nr. 3 din 30 martie 1872

Se tipărește după manuscrisul
copiat de fiica lui Marx,
Jenny Marx, și corectat de
autor

Tradus din limba franceză

Friedrich Engels

Către Consiliul federal spaniol

Am primit scrisoarea voastră din 15 martie și vă mulțumim pentru expunerea amănunțită asupra situației actuale a Asociației noastre în Spania, situație foarte satisfăcătoare ținând seama de momentul prin care trecem. Vom publica problemele cele mai importante din expunerea voastră și vom adresa Congresului de la Saragosa o scrisoare, iar mai târziu o telegramă *. Aceasta din urmă va fi trimisă în numele Consiliului General și al Consiliului federal englez. Cît privește Franța, ca urmare a legii Dufaure împotriva Internaționalei, existența unui Consiliu federal nu este posibilă acolo, dar vom scrie secției Ferré la Paris ⁷⁶ să vă trimită o scrisoare pentru congres; scrisoarea nu va purta semnături, dar dacă va fi semnată Section Ferré, totul va fi în regulă. În Germania, recentele procese au dezorganizat vremelnice Internaționala și, după cum știți, Liebknecht și Bebel au fost condamnați la doi ani închisoare, mai ales pentru activitatea depusă de ei pentru Internațională; de aceea, în prezent nu ar fi posibilă expedierea unei telegrame de acolo; am trimis totuși scrisoarea voastră în Germania.

În privința timbrelor pentru cotizații nu există nici o dificultate. Cereți atâtea timbre cîte credeți că aveți nevoie și trimiteți-ne cotizațiile sau o parte din cotizațiile *primate* pînă la 1 iulie, iar restul ni-l puteți trimite cu două sau trei săptămîni înainte de congresul general, împreună cu timbrele nefolosite. Dispunem de o mare cantitate de asemenea timbre și nu are importanță dacă delegații voștri la congres ne-ar restitui cîteva mii.

Aseară, casierul Jung n-a venit la ședința Consiliului General; i-am trimis chitanța ca s-o semneze; de îndată ce

* Vezi volumul de față, p. 62—63 și 64. — *Nota red.*

o voi primi, vi-o voi trimite împreună cu scrisoarea pentru Congresul de la Saragosa.

Sperăm că veți supune spre aprobare congresului vostru rezoluțiile Conferinței de la Londra ; pînă acum aceste rezoluții au fost recunoscute de federațiile din Germania, Elveția romandă, Elveția germană (Zürich), Anglia, Olanda și America, precum și de secțiile din Franța și Irlanda.

Scris de F. Engels
la 27 martie 1872

Se tipărește după ciorna
scrisorii

Publicat pentru prima oară
în limba rusă în Operele lui K. Marx
și F. Engels, ed. I, vol. XXVI, 1935

Tradus din limba spaniolă

Karl Marx

Cu privire la naționalizarea pământului ”

Proprietatea asupra pământului — izvorul inițial al oricărei avuții — a devenit problema majoră de a cărei rezolvare depinde viitorul clasei muncitoare*.

Cum nu avem intenția să discutăm aici toate argumentele aduse de apărătorii proprietății private asupra pământului — juriști, filozofi și economiști —, vom menționa doar, în primul rînd, că ei ascund faptul inițial al cuceririi sub masca „dreptului natural”. Dacă cucerirea a creat un drept natural pentru minoritate, majorității nu-i rămîne decît să adune forțe suficiente pentru a dobîndi dreptul natural de a recuceri ceea ce le-a fost răpit.

În decursul istoriei, cuceritorii au încercat să dea o anumită stabilitate ** socială dreptului lor de posesiune, izvorît inițial din forța brutală, cu ajutorul unor legi dictate de ei înșiși. Apare apoi filozoful și declară că aceste legi presupun asentimentul unanim al omenirii***. Dacă, într-adevăr, proprietatea privată asupra pământului se bazează pe un asemenea asentiment unanim, ea trebuie, evident, să dispară în momentul în care majoritatea societății n-ar mai voi s-o recunoască.

Dacă lăsăm însă la o parte așa numitele „drepturi” de proprietate, vedem că dezvoltarea economică a societății, creșterea și concentrarea populației — condiții care îl silesc pe fermierul capitalist să treacă la munca colectivă și organizată și să folosească mașini și alte invenții — fac tot mai

* În ciornă, înaintea acestei fraze se menționează: „La punctul 1”. — *Nota red.*

** În ciornă, în locul cuvîntului „stabilitate” figurează cuvîntul „sanctiune”. — *Nota red.*

*** În ciornă, în locul cuvîntului „omenirii” figurează cuvîntul „societății”. — *Nota red.*

mult ca naționalizarea pământului să devină o „necesitate socială”, față de care toate raționamentele despre drepturile de proprietate nu stau în picioare.

Schimbările dictate de o necesitate socială își croiesc, mai devreme sau mai târziu, drum; atunci când devin o necesitate imperioasă a societății, ele trebuie îndeplinite, iar legislația va fi întotdeauna adaptată acestor schimbări.

Avem nevoie de o creștere zilnică a producției, iar cerințele ei nu pot fi satisfăcute atita vreme cit o mină de oameni pot regla această producție potrivit capriciilor și intereselor lor particulare sau, datorită ignoranței lor, să secătuiască pământul. Toate metodele moderne — irigarea, drenarea, plugul cu abur, îngrășămintele chimice etc. — trebuie folosite pe scară largă în agricultură. Dar cunoștințele științifice pe care le posedăm și mijloacele tehnice agricole de care dispunem, cum ar fi mașinile etc., pot fi aplicate cu succes numai în condițiile agriculturii pe suprafețe mari.

Dacă agricultura pe suprafețe mari (chiar în forma ei actuală capitalistă, care-l degradează pe producător transformându-l într-o simplă vită de muncă) este mult mai avantajoasă din punct de vedere economic* decît agricultura pe parcele mici și răzlețe, nu va da ea oare, aplicată pe scară națională, un impuls și mai puternic dezvoltării producției? Nevoile mereu crescînde ale populației, pe de o parte, și creșterea continuă a prețurilor produselor agricole, pe de altă parte, dovedesc în mod incontestabil că naționalizarea pământului a devenit o „necesitate socială”.

Scăderea producției agricole datorită abuzurilor proprietarilor individuali va deveni, bineînțeles, imposibilă atunci cînd pământul va fi cultivat sub controlul națiunii** și în folosul ei.

Toți cetățenii care au luat cuvîntul în cadrul dezbaterii acestei probleme au fost pentru naționalizarea pământului, dar au exprimat puncte de vedere foarte diferite***.

Adesea era citată Franța; cu *proprietatea ei țărănească*, această țară este însă mult mai departe de naționalizarea

* În ciornă lipsesc cuvintele „din punct de vedere economic”. — *Nota red.*

** În ciornă urmează cuvintele: „pe cheltuiala și în interesul ei”. — *Nota red.*

*** În ciornă lipsește această frază; ea aparține, probabil, lui Dupont. — *Nota red.*

pământului decît Anglia cu landlordismul ei *. În Franța, ce-i drept, pământul este accesibil oricui în stare să-l cumpere, dar tocmai această posibilitate de a-l cumpăra a dus la fărîmițarea pământului în mici parcele, cultivate de oameni cu mijloace restrînse, care se bazează îndeosebi pe propria lor muncă fizică și pe cea a familiilor lor. Această formă de proprietate funciară, care nu permite decît o agricultură pe suprafețe mici, nu numai că exclude orice aplicare a perfecționărilor moderne în agricultură, ci, totodată, îl transformă pe agricultorul însuși într-un adversar hotărît al oricărui progres social și în primul rînd al naționalizării pământului.

Încătușat de pământul căruia trebuie să-i consacre întreaga sa forță vitală pentru a obține un venit relativ mic, silit să cedeze cea mai mare parte din produsele sale statului — sub formă de impozite —, clicii judecătorești — sub formă de cheltuieli de judecată — și cămătarului — sub formă de dobîndă ; complet izolat de mișcarea socială, care se desfășoară în afara limitatului său cîmp de activitate, el se cramponează totuși cu o dragoste fanatică de peticul său de pământ și de dreptul său de proprietate, pur nominal, asupra lui. Aceasta a dus la un antagonism funest între țăranul francez și clasa muncitoare industrială. Deoarece proprietatea țărănească constituie cea mai mare piedică pentru „naționalizarea pământului“, fără îndoială că, dată fiind situația actuală a Franței, nu acolo trebuie căutată soluția acestei probleme majore.

Atunci cînd puterea se află în mîinile burgheziei, naționalizarea pământului și darea lui în folosință, în parcele mici, unor persoane sau asociații ale muncitorilor ar duce doar la o concurență necruțătoare între ei și la o creștere tot mai mare a rentei, oferind astfel clasei acaparatorilor noi posibilități de a trăi pe seama producătorilor.

La Congresul din 1868 de la Bruxelles al Internaționalei, unul dintre tovarășii noștri a spus :

„Mica proprietate privată asupra pământului este condamnată de știință, iar marea proprietate funciară — de dreptate. Nu rămîne, prin urmare, decît alternativa: pământul trebuie să devină ori proprietatea unor asociații agricole, ori proprietatea întregii națiuni. Viitorul va soluționa această problemă” 76.

* În cîrnă, înainte a acestei fraze, se menționează: „La punctul 5“. — *Nota red.*

Eu, dimpotrivă *, spun : mișcarea socială va soluționa această problemă în sensul că pământul nu poate fi decît proprietatea națiunii înseși. A da pământul unor muncitori agricoli asociați ar însemna a subordona întreaga societate exclusiv unei singure clase de producători. Naționalizarea pământului va determina o schimbare radicală în relațiile dintre muncă și capital, înlăturînd în cele din urmă, pentru totdeauna, modul de producție capitalist, atît în industrie cît și în agricultură. Numai atunci vor dispărea deosebiri și privilegiile de clasă împreună cu baza economică pe care se sprijină **. A trăi din munca altora va fi ceva de domeniul trecutului. Nu vor mai exista guverne sau state care să fie rupte de societatea însăși !

Agricultura, exploatarea miniere, industria — într-un cuvînt toate ramurile de producție — vor fi organizate treptat în modul cel mai rațional. *Centralizarea pe scară națională a mijloacelor de producție* va deveni baza națională *** a societății, alcătuite din asociații ale producătorilor liberi și egali, care vor munci în mod conștient, după un plan general și rațional. Acesta este țelul umanitar **** spre care tinde grandioasa mișcare economică a secolului al XIX-lea.

Scris de K. Marx
în martie-aprilie 1872

Publicat în „The International Herald”
nr. 11 din 15 iunie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar, confruntat
cu ciorna manuscrisului

Tradus din limba engleză

* În ciornă, cuvintele care urmează sînt înlocuite cu : „viitorul va soluționa această problemă în sensul că pământul nu poate fi decît proprietate națională”. — *Nota red.*

** În ciornă, în locul cuvintelor „pe care se sprijină”, figurează cuvintele „care le generează, iar societatea se va transforma într-o asociație de producători liberi”. — *Nota red.*

*** În ciornă, în locul cuvîntului „națională” figurează cuvîntul „firească”. — *Nota red.*

**** În ciornă. cuvîntul „umanitar” este șters. — *Nota red.*

LA EMANCIPACION.

PERIODICO SOCIALISTA.

SE PUBLICA TODOS LOS SABADOS

N.º 11	FRENTE DE OBREROS Y DE SIMPATIZANTES COMO ANTES EN SAN PABLO 27 11	Madrid 12 de abril de 1872.	Para suscripciones dirijase á la librería de San Martin Puerta del Sol	MADRID 69.

Friedrich Engels

Către cetățenii delegați la Congresul național spaniol de la Saragosa ⁷⁹

Londra, 3 aprilie 1872

Cetățeni,

Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor m-a însărcinat să vă transmit salutul lui cu prilejul ținerii celui de-al II-lea Congres al secțiilor din Spania. Într-adevăr, vă puteți felicita pentru rezultatele obținute într-un timp atât de scurt. Internaționala, întemeiată în Spania cu numai trei ani în urmă, împinzește acum întreaga țară cu secțiile și federațiile ei; ea are organizații în toate orașele și în prezent începe să pătrundă și la sate. Datorită activității voastre, precum și ca urmare a persecuțiilor absurde și stupide dezlănțuite de guvernele care s-au succedat la cîrma țării voastre, ați putut obține aceste rezultate importante și ați reușit să faceți ca Internaționala să devină în Spania o forță reală. Totodată însă nu trebuie să uităm că aceste rezultate au fost posibile datorită structurii organizatorice specifice Asociației noastre, structură care lasă fiecărei federații naționale sau locale deplină libertate de acțiune și investeste organele centrale doar cu împuternicirile strict necesare pentru a menține unitatea programului, pentru a apăra interesele

comune și pentru a nu permite ca Asociația să devină un obiect al intrigilor burgheziei și poliției *.

Veți mai avea de îndurat, probabil, multe persecuții. Să vă reamintiți atunci că în alte țări, în Franța, în Germania, în Austria, în Ungaria, membrii Internaționalei sînt supuși unor persecuții și mai crunte din partea guvernelor lor și totuși nu-și pleacă capul. Ei știu, așa cum știți și voi, că persecuțiile reprezintă cel mai bun mijloc de propagandă în favoarea Asociației noastre și că nu există forță în lume care să poată înfrînge mișcarea revoluționară mereu renăscîndă a proletariatului contemporan. Pentru a distruge Internaționala trebuie distrus mai întii terenul care a generat-o în mod necesar, adică societatea modernă.

Cu salutări frățești.
Din însărcinarea Consiliului General,
secretar pentru Spania,

Friedrich Engels

Publicat în „La Emancipacion”
nr. 44 din 13 aprilie 1872,
„La Liberté” nr. 17 din 28 aprilie 1872
și „Der Volksstaat” nr. 36 din 4 mai 1872

Se tipărește după textul
apărut în „La Emancipacion”,
confruntat cu ciorna scrisorii
Tradus din limba spaniolă

* În ciorna scrisorii urmează: „Nicidecum o asociație burgheză n-ar putea ființa în asemenea condiții; constituie cel mai mare merit al proletariatului modern faptul că în vederea luptei comune a creat Internaționala, care cuprinde toate țările civilizate și totuși nu lezează nicidecum autonomia fiecărei federații în parte”. — *Nota red.*

Friedrich Engels
Către Congresul de la Saragosa

Londra, 6 aprilie [1872]

Telegramă

Consiliul General și Consiliul federal englez trimit salutul lor Congresului de la Saragosa.
Trăiască eliberarea proletariatului!

Engels

Publicat în „La Emancipacion”
nr. 44 din 13 aprilie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba spaniolă

Karl Marx

[Declarația Consiliului General
al Asociației Internaționale a Muncitorilor
în legătură cu cuvîntarea rostită de Cochrane
în Camera comunelor⁸⁰]

Performanțele adunării „des rureaux” * de la Versailles și ale cortesurilor spaniole, avînd drept scop nimicirea Internaționalei, au avut darul să trezească spiritul nobil al emulației în inimile reprezentanților protipendadei din Camera comunelor din Anglia. Și astfel, la 12 aprilie 1872, d-l B. Cochrane, una dintre figurile care ilustrează cel mai bine nivelul intelectual al claselor de sus, a atras atenția Camerei asupra spuselor și faptelor acestei înfiorătoare Asociații. Fiînd o persoană fără o deosebită înclinație pentru lectură, el a întreprins toamna trecută, în vederea inițierii sale în această problemă, o călătorie de inspecție, cu care prilej a vizitat cîteva cartiere generale de pe continent ale Internaționalei, asigurîndu-și la înapoiere, printr-o scrisoare adresată ziarului „Times”, un fel de drept de prioritate asupra acestei teme. Cuvîntarea sa din parlament trădează ceea ce la orice alt om ar fi considerat drept ignorare deliberată și premeditată a subiectului despre care este vorba. Cu o singură excepție, numeroasele publicații oficiale ale Internaționalei îi sînt necunoscute; în locul lor, el citează un talmeș-balmeș de pasaje extrase din publicații obscure ale unor persoane particulare din Elveția și pentru care Internaționala, ca organizație, este tot atît de puțin răspunzătoare ca și guvernul britanic pentru cuvîntarea d-lui Cochrane. Potrivit acestei cuvîntări,

„marea majoritate a celor care în Anglia au aderat la Asociație — numărul lor este de 180 000 — nu cunoșteau cituși de puțin principiile care urmau să fie traduse în viață și care le-au fost ascunse cu grijă în momentul aderării lor”.

* — denumire ironică dată Adunării naționale din 1871, formată în cea mai mare parte din reacționari monarhiști, nobili de la țară, rentieri și negustori. — *Nota trad.*

Principiile pe care Internaționala are intenția să le traducă în viața sînt însă expuse în preambulul Statutului general, și d-l Cochrane plutește într-o fericită ignoranță a faptului că nimeni nu poate intra în Asociație fără să recunoască în mod expres aceste principii. În continuare, el spune că

„atunci cînd a fost înființată Asociația, la baza căreia stăteau principiile trade-unionismului, ea n-a avut un caracter politic“.

Or, nu numai că preambulul Statutului general inițial are un pronunțat caracter politic, dar și tendințele politice ale Asociației au fost amănunțit expuse în Manifestul constitutiv, publicat în 1864 o dată cu acest Statut⁸¹. O altă descoperire uimitoare este că Bakunin ar fi fost „însărcinat“ să răspundă în numele Internaționalei la atacurile lui Mazzini, ceea ce este pur și simplu un neadevăr. După ce a citat un pasaj din broșura lui Bakunin⁸², d-l Cochrane a continuat :

„Poate că o asemenea absurditate bombastică ne-ar fi făcutul să zîmbim, dar cînd asemenea documente emană de la Londra“ (de unde nu au emanat), „este oare de mirare că diferite guverne străine s-au alarmat?“

Mai este oare de mirare că d-l Cochrane a devenit purtătorul lor de cuvînt în Anglia ? O altă acuzație este aceea că Internaționala ar fi început recent să editeze la Londra „un ziar“, ceea ce constituie un alt neadevăr. D-l Cochrane să fie însă pe pace, Internaționala are atît în Europa cît și în America numeroase organe proprii care apar în aproape toate limbile popoarelor civilizate.

Dar miezul întregii cuvîntări este cuprins în următoarea frază :

„El ar putea dovedi că în realitate Comuna se identifică cu Asociația Internațională și că Societatea Internațională, aflată“ (?) „la Londra, a dat ordin Comunei să incendieze Parisul și să-l asasineze pe arhiepiscopul acestui oraș“.

Și acum dovezile. În calitate de președinte al Congresului de la Bruxelles din septembrie 1868, Eugène Dupont a declarat într-adevăr că Internaționala năzuiește spre o revoluție socială. Și care este legătura secretă dintre această declarație făcută de Eugène Dupont în 1868 și acțiunile Comunei din 1871 ? Faptul că

„abia săptămîna trecută Eugène Dupont a fost arestat la Paris, unde a plecat în taină din Anglia. Ei bine, acest domn Eugène Dupont a fost membru al Comunei și totodată membru al Societății Internaționale“.

Din nefericire pentru acest raționament extrem de logic, A. Dupont, membru al Comunei, arestat la Paris, n-a fost membru al Internaționalei, iar E. Dupont, membru al Internaționalei, n-a fost membru al Comunei. A doua dovadă :

„Bakunin a spus la congresul care a avut loc în iulie 1869 la Geneva, sub președinția sa: «Internaționala se declară ateistă»”.

Dar la Geneva nu a avut loc în iulie 1869 nici un congres internațional; Bakunin n-a prezidat nici un congres al Internaționalei și nu a fost niciodată însărcinat să facă declarații în numele ei. A treia dovadă : „Volksstimme”, organul Internaționalei la Viena⁸³, a scris :

„Steagul roșu este simbolul iubirii universale; să ia seama dușmanii noștri ca el să nu se transforme în simbolul terorii universale”.

Mai mult, aceeași gazetă a arătat în repetate rînduri că Consiliul General de la Londra este, de fapt, Consiliul General al Internaționalei, adică organul ei central de conducere. A patra dovadă : la unul din procesele intentate Internaționalei în Franța, Tolain și-a bătut joc de afirmația procurorului că

„ar fi suficient ca președintele Internaționalei” (care nu există) „să ridice degetul pentru ca tot globul pămîntesc să i se supună”.

Mintea confuză a d-lui Cochrane transformă negația lui Tolain într-o afirmație. A cincea dovadă : Adresa Consiliului General cu privire la războiul civil din Franța, din care d-l Cochrane citează pasajul care justifică represiunile împotriva ostaticilor și incendierile ca metodă de ducere a războiului necesară în condițiile date. Dar din faptul că d-l Cochrane aprobă masacrele comise de versaillezi urmează oare să tragem concluzia că el le-ar fi *ordonat*, deși, fără îndoială, nu are pe conștiință nici un omor, cu excepția vînatului? A șasea dovadă :

„Înainte de incendierea Parisului a avut loc o întîlnire între conducătorii Internaționalei și cei ai Comunei”.

Accasta corespunde tot atît de puțin adevărului, pe cît corespunde știrea care nu de mult a făcut ocolul presei italiene, și anume că Consiliul General al Internaționalei l-ar fi

trimis într-o călătorie de inspecție pe continent pe devotatul și mult iubitul său Alexander Baillie Cochrane, care i-ar fi trimis un raport foarte mulțumitor despre situația înfloritoare a organizației și ar fi constatat că ea numără 17 000 000 de membri. Ultima dovadă :

„În decretul Comunei prin care se ordonă dărîmarea coloanei din Place Vendôme se menționează consimțămîntul Internaționalei”.

În decret nu se spune nimic de felul acesta, deși Comuna știa, fără îndoială, că întreaga Internațională de pe tot globul ar fi aprobat această hotărîre.

Acestea sînt deci, potrivit ziarului „Times”, dovezile irefutabile aduse în sprijinul afirmației lui Cochrane că arhiepiscopul Parisului a fost ucis și Parisul incendiat pe baza ordinului direct primit de la Consiliul General al Internaționalei de la Londra. Comparați această flecăreală incoerentă cu raportul asupra legii împotriva Internaționalei prezentat la Versailles de d-l Sacaze și veți vedea ce distanță mai există încă între un rureau francez și un Dogberry britanic.

Despre d-l Eastwick, *fidus Achates** al d-lui Cochrane, ar trebui să spunem ca și Dante : „Tu-i vezi și treci”, dacă n-ar fi absurdă sa afirmație că Internaționala este răspunzătoare pentru ziarul „Père Duchêne”⁸⁴ al d-lui Vermersch, căruia eruditul domn Cochrane îi spune Vermuth.

Dacă este o adevărată plăcere să ai un adversar ca d-l Cochrane, este o pacoste cumplită să suporti protecția, în măsura în care o putem numi astfel, a d-lui Fawcett. Destul de curajos ca să apere Internaționala împotriva unor măsuri coercitive, pe care, ce-i drept, guvernul englez nu îndrăznește și nici nu are interes să le ia, el posedă, totodată, acel simț al datoriei și curajul moral superior care-l obligă să țintuiască pe un ton profesoral Internaționala la stîlpul infamiei. Din păcate, prelinsele doctrine ale Internaționalei pe care le atacă nu sînt decît o născocire a propriei sale minți obtuze.

„Statul — spune el — ar trebui să facă cutare și cutare lucru și să găsească bani pentru realizarea tuturor proiectelor Internaționalei. Primul punct al programului glăsuiește că statul ar trebui să răscumpere tot pămîntul și toate uneltele de producție și să-l dea în arendă poporului la un preț echitabil și moderat”⁸⁵.

* — fidelul acolit. — *Nota trad.*

În ceea ce privește acest punct, adică răscumpărarea de către stat, în anumite condiții, a pămîntului și darea lui în arendă poporului la un preț echitabil și moderat, să-l lăsăm pe d-l Fawcett să rezolve această chestiune împreună cu dascălul său în materie de teorie, d-l John Stuart Mill, și cu șeful său politic, d-l John Bright. Al doilea punct „preconizează ca statul să reglementeze durata zilei de muncă”. Erudiția profesorului nostru în domeniul istoriei apare în toată strălucirea atunci cînd atribuie Internaționalei paternitatea legislației industriale engleze, iar competența sa în problemele de economie apare într-o lumină la fel de favorabilă în aprecierile pe care le face asupra acestor legi. Al treilea punct :

„Statul trebuie să asigure învățămîntul gratuit”.

Ce însemnătate au însă fapte atît de cunoscute ca existența învățămîntului gratuit în Statele Unite și Elveția și rezultatele binefăcătoare ale acestuia în comparație cu sumbrele prevestiri ale profesorului Fawcett ? Al patrulea punct :

„Statul trebuie să împrumute capital asociațiilor cooperatiste”.

Aici s-a strecurat o mică eroare : d-l Fawcett confundă revendicările lui Lassalle, care a murit înainte de întemeierea Internaționalei, cu principiile Internaționalei. În trecut fie spus, Lassalle invocase precedentul împrumuturilor acordate de stat, pe care, sub pretextul ameliorărilor funciare, proprietarii funciari britanici și le-au acordat cu ajutorul parlamentului cu atîta generozitate. Al cincilea punct :

„Iar ca o incununare s-a propus ca partea de venit al bugetului țării să fie realizată printr-un impozit progresiv asupra proprietății funciare”.

Asta e, într-adevăr, prea de tot : să prezinți cererile d-lui Robert Gladstone și ale partizanilor săi, reformatori financiari burghezi din Liverpool, drept „încununarea” programului Internaționalei !

Acest mare expert în materie de economie politică, d-l Fawcett — a cărui pretenție la glorie științifică se bazează exclusiv pe faptul că a vulgarizat, pentru uzul elevilor, compendiul de economie politică al d-lui John Stuart Mill — mărturisește că „faptele au infirmat temerarele pronosticuri” (ale adepților liber-schimbismului) „făcute cu 25 de ani în urmă”.

În același timp, el este convins de darul său de a potoli gigantică mișcare proletară din zilele noastre, repetind mereu, într-o formă tot mai diluată, aceleași fraze răsuflete cu care au fost susținute falsele pronosticuri de acum 25 de ani. Să sperăm că fățarnica sa apărare a Internaționalei — în realitate o umilă pocăință pentru pretensele sale simpatii din trecut față de clasa muncitoare — va deschide ochii aceloră dintre muncitorii englezi care se mai lasă înșelați de sentimentalismul îndărătul căruia d-l Fawcett a încercat pînă acum să-și ascundă nulitatea sa științifică.

Iar dacă d-l B. Cochrane reprezintă inteligența politică și d-l Fawcett știința economică a Camerei comunelor britanice, cum se prezintă atunci acest „club londonez dintre cele mai plăcute” în comparație cu Camera reprezentanților din Statele Unite, care la 13 decembrie 1871 a votat o lege cu privire la înființarea unui Oficiu pentru statistica muncii⁸⁶, declarînd că această lege a fost adoptată la dorința expresă a Asociației Internaționale a Muncitorilor, pe care Camera a recunoscut-o drept unul dintre cele mai importante fenomene ale contemporaneității ?

Consiliul General :

R. Applegarth, A. Arnaud, M. Barry, M. J. Boon, F. Bradnick, G. H. Buttery, F. Cournet, P. Delahaye, Eugène Dupont, W. Hales, Hurliman, Jules Johannard, C. Keen, Harriet Law, F. Lessner, Lochner, C. Longuet, Marguerite, C. Martin, Zévy Maurice, H. Mayo, G. Milner, Ch. Murray, Pfänder, J. Rozwadowski, V. Regis, J. Roach, Rühl, G. Ranvier, Sadler, Cowell Stepncy, A. Taylor, W. Townshend, E. Vaillant, J. Weston, De Wolfers, F. J. Yarrow.

Secretari-corespondenți :

Leo Frankel — pentru Austria și Ungaria ; *A. Herman* — pentru Belgia ; *T. Mottershead* — pentru Danemarca ; *A. Serrailier* — pentru Franța ; *Karl Marx* — pentru Germania și Rusia ; *C. Rochat* — pentru Olanda ; *J. P. Mac Donnel* — pentru Irlanda ;

F. Engels — pentru Italia și Spania ; *Walery Wróblewski* — pentru Polonia ; *Hermann Jung* — pentru Elveția ; *J. G. Eccarius* — pentru Statele Unite ; *Le Moussu* — pentru secțiile franceze din Statele Unite.
J. Hales, secretar general.

Londra, 17 aprilie 1872

Scris de K. Marx
între 13 și 16 aprilie 1872

Publicat
sub formă de foaie volantă
și în „The Eastern Post” nr. 186
din 20 aprilie 1872,
în „La Emancipacion” nr. 49
din 18 mai 1872,
în „O Pensamento Social” nr. 14
din mai 1872

Se tipărește după textul
foii volante

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Către Asociația muncitorilor din Ferrara ⁸⁷

Cetățeni,

Ca răspuns la amicala voastră scrisoare din 3 martie, vă mulțumesc în numele Consiliului General pentru aderarea voastră la Asociația Internațională a Muncitorilor; în același timp trebuie să vă comunic că, înainte de a o confirma, Consiliul dorește să aibă lămuriri asupra sensului rezervei cu privire la „autonomia” voastră.

Cînd ia ființă o asociație, este în primul rînd necesar să se fixeze statutul și regulamentul de organizare, așa cum le aveți voi înșivă și cum le are și Internaționala. S-ar putea ca voi să nu le cunoașteți pe cele ale Internaționalei și, de aceea, vă trimit alăturat cite un exemplar în limba franceză. Vă rog să le arătați asociației voastre și, în caz că veți fi de acord cu ele, să-mi comunicați acest lucru. Acest Statut general și Regulament de organizare sînt singurele legi pe care le are Asociația noastră și care ar putea limita autonomia voastră. Veți înțelege însă că în Internațională nu pot exista două categorii de secții: unele care adoptă legile comune și altele care le resping*. Sper totuși că nu veți avea nici un fel de obiecții în ceea ce privește adoptarea acestor legi, care sînt opera muncitorilor din toată Europa, elaborate în decurs de șapte ani la congresele lor anuale și recunoscute de toți.

Regulamentul de organizare, capitolul al V-lea, articolul 1, spune că „fiecare secție are dreptul să-și elaboreze un statut și un regulament al ei special, potrivit condițiilor locale și legilor din țara respectivă”. Aceste statute și regulamente nu pot însă conține nimic care să contravină Statutului și Regula-

* În ciorna scrisorii cuvintele: „păstrîndu-și autonomia”, care urmează, sînt șterse. — *Nota red.*

tului general *. Regulamentul de organizare, capitolul al II-lea, articolul 5, lasă Consiliului General dreptul să aprobe sau să respingă aceste noi secții și, totodată, sarcina de a verifica dacă statutele și regulamentele noilor secții sînt conforme cu articolul citat; vă rog deci să trimiteți Consiliului un exemplar al statutului vostru pentru a putea îndeplini această formalitate.

Scris de F. Engels
la 16 aprilie 1872

Publicat pentru prima oară
în limba rusă în Operele
lui K. Marx și F. Engels, ed. I,
vol. XXVI, 1935

Se tipărește după ciorna
scrisorii

Tradus din limba italiană

* În ciorna scrisorii urmează: „Întrucît pînă în prezent Italia nu are un Consiliu federal reglementar constituit, Consiliul General are sarcina de a verifica statutele și regulamentele secțiilor din Italia”, frază care este ștearsă. — *Nota red.*

CONDIZIONI --- 1. La ... 2. ... 3. ... 4. ... 5. ... 6. ... 7. ... 8. ... 9. ... 10. ...	LA PLEBE GIORNALE REPUBBLICANO 1. ... 2. ... 3. ...	CONDIZIONI --- 1. ... 2. ... 3. ... 4. ... 5. ... 6. ... 7. ... 8. ... 9. ... 10. ...

Per abbonamenti e altre condizioni di vendita, vedere il numero 1 del giornale.

Friedrich Engels

Scrisori din Londra ⁸⁸

I

[Greva muncitorilor agricoli englezi]

Londra, 20 aprilie 1872

În ultimele zile, mișcarea muncitorească din Anglia a făcut progrese enorme; ea a pătruns, și încă foarte temeinic, în rindurile muncitorilor agricoli. Se știe că în Marea Britanic pământul aparține unui număr foarte restrâns de mari proprietari funciari, dintre care cei mai săraci încasează anual, sub formă de arendă, 100 000 l. st., iar cei mai bogați — multe milioane. Marchizul de Westminster are un venit anual de peste zece milioane.

Pământul este împărțit în parcele mari cultivate de un mic număr de țărani, cu ajutorul mașinilor, pentru arendașul principal. În Anglia nu există mici proprietari de pământ; numărul muncitorilor agricoli, care și așa este redus în raport cu suprafața de pământ pe care o cultivă, scade an de an, ca urmare a introducerii de noi mașini; astfel, muncitorii agricoli englezi, inculți, mai înrobiți gliei ca oricând și, totodată, victime ale concurenței, constituie cea mai prost plătită clasă a populației. Nu o dată s-au răzvrătit împotriva soartei lor cumplite. În 1831 ei au incendiat în sudul Angliei stogurile de fin și clăile de

griu aparținind arendașilor⁸⁹, iar acum cîțiva ani, același lucru s-a petrecut în comitatul York; din timp în timp s-au făcut încercări de a se organiza printre ei uniuni de rezistență, dar fără rezultate serioase. Actuala mișcare a luat însă în decurs de cîteva săptămîni o amploare care îi asigură un succes enorm. Această mișcare a început printre muncitorii agricoli din comitatul Warwick, care au cerut sporirea salariului de la 11 sau 12 șilingi (13 sau 14 franci) pe săptămînă la 16 șilingi (19 franci); pentru a-și atinge scopul, ei au organizat o uniune de rezistență, iar acum au intrat în grevă⁹⁰. O panică generală a cuprins pe proprietarii, arendașii și conservatorii din comitat; după un mileniu și mai bine de sclavie fizică și morală, muncitorii agricoli au cutezat să se răscoale împotriva autorității stăpînilor! Ei s-au răscolat efectiv, au organizat o grevă, și încă în mod atît de eficient, încît în decurs de două sau trei săptămîni nu numai cei din Warwickshire, ci și toți muncitorii agricoli din cele opt comitate învecinate s-au alăturat mișcării. Ceea ce înseamnă *Internaționala* pentru guvernele reacționare din Europa — spectru al cărui nume îi bagă în sperieți — înseamnă Uniunea muncitorilor agricoli pentru proprietarii funciari și arendașii îngroziți. În zadar au încercat să-i opună rezistență: Uniunea, sprijinindu-se pe experiența Uniunii de rezistență a muncitorilor industriali și ajutată de sfaturile acesteia, s-a consolidat și s-a extins cu fiecă zi, susținută, pe deasupra, și de opinia publică a înseși burgheziei. În pofida alianței ei politice cu aristocrația, burghezia duce neîncetat împotriva acesteia un fel de guerillă economică; și, dat fiind că în momentul de față ea trece printr-o perioadă de prosperitate industrială, cînd are nevoie de mulți muncitori, aproape toți țărani greviști au fost aduși la orașe, unde au mai multă căutare și sînt mai bine plătiți decît ar fi fost posibil în agricultură. După cum se vede, greva s-a soldat cu un succes deplin, astfel încît în întreaga Anglie proprietarii funciari și arendașii au majorat din proprie inițiativă salariile muncitorilor agricoli cu 25—30%. Această prînz mare victorie marchează începutul unei epoci noi în viața spirituală și socială a proletariatului agricol, care s-a alăturat în masă mișcării proletarilor de la orașe împotriva tiraniei capitalului.

Săptămîna trecută, parlamentul englez s-a ocupat de *Internațională*. D-l Cochrane, un reacționar inveterat, a acuzat orbita asociație muncitorească că a dat ordin Comunei din Paris

să-l asasineze pe arhiepiscop * și să incendieze orașul! În continuare a cerut să se ia măsuri represive împotriva Consiliului General, care își are în prezent sediul la Londra. Guvernul i-a răspuns, bineînțeles, că, asemenea tuturor celorlalți locuitori ai Angliei, membrii Internaționalei răspund numai în fața legii, și cum pînă în prezent ei nu au încălcat-o, nu există nici un motiv de a se lua împotriva lor măsuri represive⁹¹. Este de presupus că Consiliul General al Asociației va riposta la aserțiunile mincinoase ale d-lui Cochrane **.

Scris de F. Engels
la 20 aprilie 1872

Publicat în „La Plebe” nr. 48
din 24 aprilie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba italiană

* Georges Darbry — *Nota red.*

** Vezi volumul de față, p. 65—71. — *Nota red.*

Friedrich Engels

[Despre persecutarea lui Theodor Cuno,
membru al Internaționalei ⁰²]

De citva timp se știe că guvernele Germaniei, Austriei și Italiei s-au înțeles în secret să pornească o prigoană împotriva membrilor Internaționalei. Cum este aplicată în practică această înțelegere reiese din următoarele fapte: un membru marcant al Internaționalei, cetățeanul Theodor Cuno din Milano, de origine prusian, inginer, care și-a pierdut postul deținut într-o mare uzină constructoare de mașini, a fost arestat la 25 februarie, cu care prilej i s-au confiscat toate documentele sale, precum și fotografiile găsite asupra sa (inclusiv cea a tatălui său etc.). El a fost transportat în lanțuri la Verona, unde a stat timp de aproape o lună în închisoare laolaltă cu hojii și asasinii și avînd parte de același tratament ca și aceștia, iar documentele sale au fost trimise la Roma pentru a fi cercetate. La 29 martie, pus în lanțuri alături de un criminal de drept comun, el a fost transportat la frontieră și predat autorităților austriece. Aici a putut afla pentru prima oară motivul pentru care pătimize toate acestea. Cit de mare i-a fost însă mirarea citind că fusese arestat deoarece

„la Milano trăise ca un trîntor, ca un vagabond, fără nici un fel de mijloace de existență, fiind, în plus, un periculos agent al Partidului socialist internațional și că pentru toate aceste motive a fost expulzat din regatul Italiei“!

În realitate, nu numai că n-a fost un trîntor, dar urma să ocupe la 1 martie postul bine remunerat de director al unei fabrici din Como, după cum nici lipsit de mijloace de existență n-a fost, întrucît, în momentul despărțirii, autoritățile italiene au fost nevoite să-i restituie 111 franci, bani care-i aparțineau! Austriecii nu și-au putut explica această contradicție, dar, în loc să-i dea drumul, l-au predat unui polițist, care l-a însoțit pe Cuno, pe socoteala acestuia, pînă la granița bavareză. Și astfel,

Cuno a trebuit nu numai să petreacă încă o săptămână în închisoare, dar să și cheltuiască cea mai mare parte din banii săi. La granița bavareză el a obținut — fără îndoială datorită lipsei unor instrucțiuni corespunzătoare, precum și prostiei înnăscute a poliției bavareze — să se trimită rudelor sale o telegramă, și după primirea unui răspuns satisfăcător a fost, în sfârșit, pus în libertate. După cum se vede, alianța poliției din Europa împotriva Internaționalei este o realitate. Cuno putea fi trimis la granița elvețiană și pus acolo în libertate, dar, în loc să se procedeze așa, a fost predat austriecilor, care l-au predat bavarezilor pentru a fi purtat dintr-o închisoare într-alta ca un criminal de rînd. Iată liberalismul monarhiilor constituționale „libere”.

Scris de F. Engels între 22 și 23
aprilie 1872

Publicat în
„The Eastern Post” nr. 187
din 27 aprilie 1872
și în „Gazzettino Rosa” nr. 127
din 7 mai 1872

Se tipărește după textul
apărut în
„The Eastern Post”

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

[Despre relațiile dintre secțiile irlandeze
și Consiliul federal britanic ⁹³]

[Insemnări făcute de autor ale cuvintării rostite
în ședința Consiliului General din 14 mai 1872]

Cetățeanul Engels a spus că adevăratul scop al prezentei propuneri este de a pune secțiile irlandeze sub jurisdicția Consiliului federal britanic, fapt cu care secțiile irlandeze nu vor fi niciodată de acord și pe care Consiliul General nu are nici dreptul, nici puterea să-l impună acestora. Potrivit Statutului și Regulamentului, Consiliul General nu are dreptul de a sili o secție sau o filială să recunoască supremația vreunui consiliu federal. Consiliul General este obligat ca, înainte de a admite sau a respinge o filială nouă, aflată sub jurisdicția vreunui consiliu federal, să-l consulte pe acesta. Engels specifică că secțiile irlandeze din Anglia se află tot atât de puțin sub jurisdicția Consiliului federal britanic ca și secțiile franceze, germane sau italiene * din această țară. Irlandezii constituie, din toate punctele de vedere, o naționalitate distinctă, iar faptul că ei vorbesc limba engleză nu le poate răpi dreptul, egal pentru toți, de a avea în sinul Internaționalei o organizație națională de sine stătătoare.

Cetățeanul Hales a vorbit despre relațiile dintre Anglia și Irlanda, prezentându-le într-o lumină cit se poate de idilică, cam în genul relațiilor care au existat între Anglia și Franța în timpul războiului Crimeii, când clasele guvernante din cele două țări nu conteneau să se tămăieze reciproc și se părea că între ele domnește cea mai desăvârșită armonie. În cazul de față, lucrurile stau însă cu totul altfel. Există faptul cuceririi Irlandei în urmă cu șapte secole și al asupririi ei în tot acest timp de către englezi, și cit va dăinui această asuprire ar fi o insultă la adresa muncitorilor irlandezi să li se ceară să se supună unui Consiliu federal britanic. Poziția Irlandei față de

* În registrul de procese-verbale al Consiliului General urmează: „sau poloneze”. — *Nota red.*

Anglia nu este aceea a unui partener egal, ci aceea a Poloniei față de Rusia. Ce s-ar spune dacă Consiliul General ar cere unor secții poloneze să recunoască conducerea unui Consiliu federal rus din Petersburg, sau ar cere unor secții din Polonia prusiană, din Schleswigul de nord sau Alsacia să se supună unui Consiliu federal din Berlin? Iar ceea ce se cere secțiilor irlandeze este, în esență, același lucru. Dacă membri ai Internaționalei aparținând unei națiuni dominante ar cere națiunii care a fost cucerită și care continuă să fie oprimată să-și uite naționalitatea și situația ei specifică și „să lase deoparte divergențele naționale” etc., aceasta n-ar mai fi internaționalism, ci pur și simplu propovăduirea supunerii față de jug și încercarea de a justifica și eterniza, sub masca internaționalismului, dominația cuceritorului. Ar însemna sancționarea părerii, și așa mult prea răspândită printre muncitorii englezi, că, în comparație cu irlandezii, ei sînt ființe superioare și constituie o aristocrație, la fel cum alții mîrșavi din statele sclavagiste se consideră o aristocrație față de negri.

Într-un caz ca cel al irlandezilor, la baza adevăratului internaționalism trebuie, în mod necesar, să stea o organizație națională de sine stătătoare; irlandezii, ca și alte naționalități asuprite, pot intra în Asociație doar ca parteneri egali ai membrilor din rîndurile națiunii dominante și numai exprimîndu-și protestul împotriva subjugării. De aceea, secțiile irlandeze sînt nu numai îndreptățite, ci chiar obligate să declare în preambulul statutului lor că prima și cea mai imperioasă datorie care le incumbă ca irlandezi este să lupte pentru independența lor națională. În Anglia, antagonismul dintre muncitorii irlandezi și cei englezi a constituit întotdeauna un mijloc dintre cele mai eficiente pentru menținerea dominației de clasă. Engels a amintit de timpurile trăite de el, cînd la Manchester Feargus O'Connor și cartiștii englezi au fost izgoniți din Hall of Science de către irlandezi⁹⁴. Acum există pentru prima oară posibilitatea ca muncitorii englezi și cei irlandezi să lupte în comun pentru eliberarea lor, ceea ce pînă în prezent nu a putut fi realizat de nici o mișcare din Anglia. Nici nu s-a înfăptuit încă acest lucru și se și cere să dictăm irlandezilor și să le declarăm că ei nu trebuie să-și dezvolte o mișcare proprie, ci trebuie să se supună conducerii unui consiliu englez! Asta ar însemna să se introducă și în Internațională înrobirea irlandezilor de către englezi. Dacă autorii acestei propuneri sînt atît de pătrunși de spiritul adevăratului internaționalism, să o dovedească transferînd sediul

Consiliului federal britanic la Dublin și să se supună unui consiliu alcătuit din irlandezi.

Cît privește preținsele conflicte dintre secțiile irlandeze și secțiile engleze, ele au fost provocate de încercările unor membri ai Consiliului federal britanic de a se amesteca în treburile secțiilor irlandeze, pentru a le determina să renunțe la caracterul lor național specific și să recunoască conducerea Consiliului britanic.

În plus, secțiile irlandeze din Anglia nu pot fi separate de secțiile din Irlanda ; nu este admisibil ca unii irlandezi să depindă de un Consiliu federal din Londra, iar alții de un Consiliu federal din Dublin. Secțiile irlandeze din Anglia constituie pentru noi puncte de sprijin în vederea desfășurării activității în rîndurile muncitorilor irlandezi din Irlanda ; ele sînt mai avansate, deoarece au condiții mai favorabile, iar mișcarea din Irlanda nu poate fi propagată și organizată decît prin intermediul lor. Și acum să distrugem cu bună știință punctele noastre de sprijin și să renunțăm la unicul mijloc prin care influența Internaționalei în Irlanda poate fi întărită ? Să nu uităm că, pe bună dreptate, secțiile irlandeze nu vor consimți niciodată să renunțe la organizația lor națională de sine stătătoare și să se supună unui Consiliu britanic. Problema este deci următoarea : trebuie lăsați irlandezii să-și conducă singuri treburile, sau trebuie să fie îndepărtați din Asociație ? Dacă Consiliul ar adopta propunerea, el s-ar vedea nevoit să declare muncitorilor irlandezi că după dominația aristocrației engleze asupra Irlandei, după dominația burgheziei engleze asupra Irlandei, ei trebuie acum să se aștepte la instaurarea dominației clasei muncitoare engleze asupra Irlandei.

Scris de F. Engels
În jurul datei de 14 mai 1872
Publicat pentru prima oară

Se tipărește după manuscris,
confruntat cu textul
procesului-verbal
Tradus din limba engleză

Karl Marx

Declarația Consiliului General
cu privire la Consiliul federalist universal ⁹⁵

Acum câteva săptămîni a apărut o broșură intitulată „*Consiliul federalist universal al Asociației Internaționale a Muncitorilor și al asociațiilor socialiste republicane afiliate*”.

Această broșură are pretenția, nici mai mult, nici mai puțin, decît să inițieze un coup d'état * în cadrul Internaționalei. Ea anunță constituirea unui al doilea Consiliu General și atacă atît organizația Internaționalei în ansamblul ei, cit și modul în care este condusă de către Consiliul General. Cine sînt însă membrii acestui nou consiliu universal auto-instituit și autorii acestor atacuri? Printre semnatarii documentului găsim, în primul rînd, pe cetățeanul *John Weston*, membru al Consiliului General și fost casier al acestuia, care, într-o scrisoare adresată Consiliului, declară că s-ar fi făcut uz de numele său fără a i se cere consimțămîntul.

În al doilea rînd, șase delegați ai *Ligii republicane universale* ⁹⁶ — asociație cu totul străină de Internațională. În al treilea rînd, doi delegați ai unei *Secții federaliste republicane internaționale*, a cărei existență este cu totul necunoscută Internaționalei. În al patrulea rînd, doi delegați ai *Ligii pămîntului și a muncii* ⁹⁷, asociație care nu face parte din Internațională. În al cincilea rînd, doi delegați autonumiți ai *Asociației culturale a muncitorilor germani*, în realitate reprezentanții unui mic grup de germani excluși din această asociație din pricina ostilității lor față de Internațională ⁹⁸. În sfîrșit, patru delegați a două asociații franceze, numărînd, împreună, mai puțin de 20 de membri, asociații

* — o lovitură de stat. — Nota trad.

cu a căror afiliere Consiliul General n-a fost de acord ; printre delegații acestor din urmă două asociații figurează un oarecare domn *Vésinier*, exclus din Internațională de o comisie instituită de Congresul de la Bruxelles din 1868 ⁹⁹, și un domn Landeck, pe care fuga precipitată, la 4 septembrie 1870, a prefectului de poliție bonapartist Piétri l-a eliberat de angajamentul său, luat de bunăvoie față de acest funcționar și „*respectat scrupulos*”, „*de a se abține de la orice activitate politică în Franța și de a nu mai avea nici un fel de legături cu Internaționala*” (vezi darea de seamă publicată asupra celui de-al treilea proces intentat Internaționalei la Paris ¹⁰⁰) și care recent a fost exclus din Asociația refugiaților comunarzi de la Londra.

Chiar și semnatarii acestui document își dau, fără doar și poate, seama că un conclav format din persoane complet străine de Internațională este tot atit de puțin îndreptățit să se amestece în organizarea ei și să-și aroge rolul de Consiliul General al acesteia, pe cit este Consiliul General al Internaționalei îndreptățit să se amestece în organizarea Marii căi ferate din nord și să se proclame consiliul ei de administrație.

Nu este de mirare că acești oameni nu au nici cea mai vagă idee despre istoria și organizarea Internaționalei. De unde să știe că, potrivit Statutului nostru, Consiliul General trebuie să prezinte rapoartele sale congreselor generale, iar nu lor ? Sau că atunci cind izbucnirea războiului în 1870 a împiedicat ținerea congresului, o hotărîre unanimă a tuturor federațiilor a prelungit imputernicirile Consiliului General pînă cind situația politică va permite convocarea unui congres public ?

Cît privește fondul strîns de Consiliul General pentru ajutorarea emigranților, suma totală colectată a fost periodic comunicată în dările de seamă asupra ședințelor Consiliului, care au fost publicate. Casierul nostru, cetățeanul Jung, 4, Charles Street, Northampton Square, Clerkenwell, păstrează chitanțele pentru fiecare farthing cheltuit, și orice donator poate oricînd cere să i se prezinte spre verificare aceste chitanțe, precum și deconturile. O asemenea verificare va dovedi nu numai că Consiliul a consacrat o bună parte din

timpul său acestei sarcini, care nu intră nicidecum în atribuțiile lui curente, dar totodată că atît el, ca organizație, cît și individual membrii lui au contribuit, în limitele posibilităților lor, la fondul emigranților.

Dată fiind dezvoltarea pe care a luat-o Internaționala și prestigiul de care se bucură în prezent, asociațiile rivale și ostile o pot ataca cu oarecare șanse de succes numai uzurpîndu-i numele pentru a-i submina forța. Acest lucru l-a înțeles atît de bine întreaga presă vîndută guvernelor și claselor dominante, încît aceleași ziare — de la presa polițistă și pînă la cea așa-zis democrată și republicană —, care trec sistematic sub tăcere orice declarație oficială a Consiliului General, se grăbesc întotdeauna să difuzeze în întreaga Europă manifestări cu totul neînsemnate și ridicole ca cea a „Consiliului federalist universal“.

Consiliul General :

R. Applegarth, Ant. Arnaud, M. Barry, M. J. Boon, F. Bradnick, G. H. Buttery, E. Delahaye, Eugène Dupont, J. G. Eccarius, W. Hales, Hurliman, Jules Johannard, Ch. Keen, Harriet Law, F. Lessner, Lochner, Charles Longuet, Marguerite, C. Martin, Zévy Maurice, H. Mayo, G. Milner, Th. Mottershead, Pfänder, J. Rozwadowski, V. Regis, J. Roach, Rühl, G. Ranvier, Sadler, G. Sexton, Cowell Stepney, A. Taylor, W. Townshend, E. Vaillant, J. Weston, De Wolfers, F. J. Yarrow.

Secretari-corespondenți :

Leo Frankel — pentru Austria și Ungaria ; A. Herman — pentru Belgia ; F. Cournet — pentru Danemarca ; A. Serrailier — pentru Franța ; Karl Marx — pentru Germania și Rusia ; Ch. Rochat — pentru Olanda ; J. P. Mac Donnel — pentru Irlanda ; F. Engels — pentru Italia și Spania ; Walery

Wroblewski — pentru Polonia ; *Hermann Jung* —
pentru Elveția ; *Le Moussu* — pentru secțiile fran-
ceze din Statele Unite.

Ch. Murray, președintele ședinței

H. Jung, casier

John Hales, secretar general

33, Rathbone Place, Londra W.
20 mai 1872

Scriș de K. Marx

Publicat în „The Eastern Post”
nr. 191 din 26 mai 1872 ; „The In-
ternational Herald” nr. 9 din 1 iu-
nie 1872 ; „Der Volksstaat” nr. 44
din 1 iunie 1872 ; „La Liberté” nr.
22 din 2 iunie 1872 ; „La Eman-
cipacion” nr. 52 din 8 iunie 1872 ;
„O Pensamento Social” nr. 16 din
iunie 1872 ; „L'Égalité” nr. 13 din
23 iunie 1872

Se tipărește după textul
apărut în „The Eastern Post”

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Încă o dată Stefanoni și Internaționala

[Scrisoare către redacția lui „Gazzettino Rosa”¹⁰¹]

Londra, 23 mai 1872

Domnule redactor,

În „Liberio Pensiero” din 28 martie, d-l Stefanoni a prevăzut pe bună dreptate că, în pofida eșecului pe care l-a suferit cu Liebknecht¹⁰², voi continua să răspund prin tăcere la neîncetatele sale calomnii. Dacă astăzi rup această tăcere, o fac numai pentru că d-l Karl Vogt, o persoană pe care din punct de vedere politic și moral am lichidat-o în Germania prin cartea mea „Domnul Vogt”, se dovedește acum a fi inspiratorul afirmațiilor făcute de tovarășul său de idei, Stefanoni.

D-l Stefanoni citează din cartea lui Vogt, îndreptată împotriva mea și a Partidului comunist german în general, basmul despre relațiile mele cu spionul Cherväl; el trece, totuși, în mod deliberat sub tăcere scrisoarea lui J. Ph. Becker din Geneva, care, într-o formă foarte umoristică, demască scorurile grosolane ale lui Vogt (vezi „Domnul Vogt”, p. 21)¹⁰³.

Această calomnie și altele de aceeași speță, cu care Vogt și-a împinzit cartea sa josnică, au fost reproduse de „National-Zeitung”¹⁰⁴ din Berlin la câteva zile după apariția ei. Imediat i-am intentat, din Londra, un proces pentru defăimare. Potrivit legislației prusiene a trebuit însă să recurg mai întâi la o procedură preliminară, adică să obțin din partea tribunalelor încuviințarea de a-l urmări în justiție pe redactorul lui „National-Zeitung”. Am fost deci obligat să parcurg întreaga ierarhie a instanțelor, începînd cu judecătorul de instrucție și sfîrșind cu tribunalul suprem, pentru ca, pînă la urmă, să nu obțin absolut nimic. Într-un cuvînt, mi s-a interzis să intentez un proces atît de compromițător pentru d-l Vogt (care tocmai atunci invitase Prusia, în cartea

sa „Studii politice”¹⁰⁵, să pună stăpînire prin forța armelor pe restul Germaniei), cît și pentru un ziar care, sub masca unei opoziții fictive, făcea jocul guvernului și ulterior s-a dovedit a fi cea mai servilă unealtă a lui Bismarck, un proces care trebuia să dea satisfacție deplină unui om atacat pe atunci în mod vehement, din ordin de sus, de către întreaga presă venală din Germania.

Toate peripețiile luptei mele cu tribunalele prusiene, împreună cu documentele justificative pe care le-am prezentat acestor tribunale, au apărut în cartea mea „Domnul Vogt”, și, în consecință, trebuie să fie cunoscute virtuosului domn Stefanoni.

D-l Stefanoni citează și lucrarea mea „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia” (1853)¹⁰⁶, pentru a dovedi — ce? că am întreținut legături cu comuniștii germani. Eu mă mîndresc cu aceste legături.

De altfel, adevăratul scop al acestei din urmă lucrări era de a dovedi că Liga comuniștilor nu a fost o societate secretă în sensul codului penal și că, tocmai de aceea, guvernul prusian a fost nevoit să-l pună pe ticălosul Stieber și pe complicitii lui să fabrice o serie de documente false, atribuite mie și celorlalți acuzați. Astăzi, în Germania nimeni, nici chiar dintre acoliții lui Bismarck, nu ar îndrăzni să nege acest fapt. Că d-l Stefanoni face cauză comună nu numai cu Vogt, dar și cu Stieber, e prea forte *, chiar și pentru un esprit fort ** de teapa lui Stefanoni.

În numărul din 18 aprilie al gazetei sale, d-l Stefanoni trece din nou la atac. În lucrarea mea am dovedit cu prisosință că în 1859 d-l Vogt s-a vîndut lui Ludovic Bonaparte, angajîndu-se să fie principalul agent al acestuia în Germania și Elveția. Zece ani mai tîrziu, indiscreția prietenilor săi, Jules Favre și compania, n-a făcut decît să confirme acest fapt pe bază de documente¹⁰⁷.

Nu este adevărat că din cauza unor pretinse interese germane aș fi luat apărarea Austriei împotriva d-lui Vogt, curajosul campion al Italiei. În anii 1848—1849 am sprijinit în „Neue Rheinische Zeitung” cauza Italiei împotriva majorității parlamentului german și a presei germane¹⁰⁸. Mai tîr-

* — de tot. — *Nota trad.*

** — om fără prejudecăți. — *Nota trad.*

ziu, în 1853 și în alte dăți, am luat în „New York Daily Tribune” apărarea unui om cu care eram în permanență în divergență în probleme de principii — Mazzini¹⁰⁰. Într-un cuvânt, am fost întotdeauna de partea Italiei revoluționare împotriva Austriei.

Dar războiul din 1859 a fost cu totul altceva. L-am înfierat pentru că era menit să prelungească existența imperiului bonapartist cu încă zece ani, să supună Germania regimului clicii militariste prusiene și să facă din Italia ceea ce este azi¹¹⁰. În mod cu totul excepțional, Mazzini împărtășea părerea mea (vezi „Pensiero ed Azione” din 2—15 mai 1859¹¹¹). Ca și mine, el a fost pe atunci ținta atacurilor omniprezentului domn Vogt.

Deși n-am pregetat să-l demasc pe d-l Vogt ca agent bonapartist, am fost totuși nevoit să neg paternitatea unei circulare anonime, publicate împotriva lui de d-l Karl Blind. D-l Stefanoni citează, după Vogt, declarațiile pe care acesta din urmă și le-a procurat de la proprietarul tipografiei și de la zețari pentru a dovedi că nu Blind era autorul circularei și că aceasta nu a fost tipărită la sus-menționatul proprietar de tipografie.

Dacă, după cum pretinde, d-l Stefanoni ar fi citit într-adevăr cartea mea, el ar fi găsit reproduse la paginile 186—187¹¹² *declarațiile făcute, sub prestare de jurământ, în fața unui tribunal englez*, de numitul zețar și de un coleg al său, declarații care confirmă că însuși Karl Blind este autorul circularei anonime. De la Vogt, d-l Stefanoni trece la Herzen. În primul rând, el pretinde că Herzen a luat parte la adunarea la care a fost înființată Internaționala și indică anul 1867 ca dată de constituire a Asociației. Toată lumea știe însă că Internaționala a fost înființată în septembrie 1864 la o adunare ținută la Long Acre, la care Herzen n-a asistat. Evanghelistul raționalismului, d-l Stefanoni, procedează, în ceea ce privește cronologia și topografia, la fel cum au procedat, cu 18 secole în urmă, predecesorii săi cu Noul testament. Cu vreo 10 ani înainte de întemeierea Internaționalei, cu prilejul unui miting public, am refuzat să apar la tribună alături de panslavistul rus, d-l Herzen.

Nici măcar Herzen, în cartea publicată după moartea sa de fiul său¹¹³, carte care abundă în minciuni la adresa mea, nu îndrăznește să afirme că l-aș fi calificat vreodată *spion*

rus, așa cum susține d-l Stefanoni, campionul adevărului. De altfel, cei ce vor să se lămurească asupra valorii care trebuie atribuită socialistului diletant Herzen n-au decît să citească cartea lui Serno-Solovievici „*Problemele noastre ruse*”¹¹⁴.

Rămîn, domnule redactor,

al Dv. *Karl Marx*

Scris la 23 mai 1872

Publicat în „Gazzettino Rosa”

nr. 148 din 28 mai 1872

și în „Il Libero Pensiero”

din 1 august 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba italiană

Karl Marx

[Răspuns la primul articol al lui Brentano ¹¹⁵]

Către redacția ziarului „Der Volksstaat“

Un prieten mi-a trimis din Germania numărul 10 din 7 martie al publicației „Concordia. Zeitschrift für die Arbeiterfrage“, în care acest „organ al Uniunii fabricanților germani“ publică un editorial intitulat: „Cum citeaza Karl Marx“.

În Manifestul constitutiv al Asociației Internaționale a Muncitorilor am citat, între altele, un pasaj din discursul la buget rostit de Gladstone la 16 aprilie 1863, pasaj care lipsea din ediția semioficială a dezbaterilor parlamentare publicată de Hansard ¹¹⁶. De aici, cu logica comodă a fabricantului, „Concordia“ deduce următoarele: „Această frază nu se găsește însă nicăieri în discursul lui Gladstone“, și jubilează cu bucurie răutăcioasă, tipărind cu aldine într-o germană de fabricant:

„Atît din punct de vedere formal, cit și în fond, Marx a născocit această frază!“

Ar fi fost într-adevăr cu totul straniu ca în Manifestul constitutiv, publicat inițial în limba engleză, la Londra, sub ochii lui Gladstone, să i se atribuie acestuia o frază introdusă de mine și ca această frază să fi făcut nestingherit, timp de șapte ani și jumătate, ocolul presei londoneze, pentru ca acum, în sfîrșit, să fie demascată de către „savanții“ de la Uniunea fabricanților germani din Berlin.

Iată cum sună fraza incriminată din Manifestul constitutiv:

„This intoxicating augmentation of wealth and power is entirely confined to classes of property“ (p. 6, „Inaugural Address“ etc.). (Textual, în traducere: „Această creștere cu

adevărat amețitoare a avuției și a puterii care se limitează pe de-a-ntregul la clasele avute”).

Într-un articol din „Fortnightly Review” (noiembrie 1870), care a făcut mare vîlvă și a fost comentat de întreaga presă londoneză, d-l Beesly, profesor de istorie la Universitatea din Londra, citează la p. 518 după cum urmează :

„An intoxicating augmentation of wealth and power, as Mr. Gladstone observed, entirely confined to classes of property”. (În traducere : O creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii care se limitează pe de-a-ntregul, după cum a spus d-l Gladstone, la clasele avute”) ¹¹⁷.

Ni se va obiecta că articolul profesorului Beesly a apărut cu șase ani mai târziu decît Manifestul constitutiv ! Fie ! Să luăm atunci o lucrare de specialitate, destinată exclusiv City-ului londonez și care a apărut nu numai *înaintea Manifestului constitutiv*, dar chiar și *înaintea înființării Asociației Internaționale a Muncitorilor*. Este vorba de „The Theory of Exchanges. The Bank Charter Act of 1844”, London 1864, editată de T. Cautley, Newby, 30, Welbeck Street ¹¹⁸. În această lucrare, discursul lui Gladstone la buget este supus unei critici temeinice, iar la p. 134 se citează din el următorul pasaj :

„This intoxicating augmentation of wealth and power is entirely confined to classes of property”. (În traducere : „Această creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii se limitează pe de-a-ntregul la clasele avute”),

așadar, textual cum am citat și eu.

Iată dar dovada incontestabilă a faptului că Uniunea fabricanților germani „a mințit atît din punct de vedere formal, cît și în fond” atunci cînd a susținut în mod calomnios că această „frază” a fost fabricată de „mine” !

Remarc în treacăt că onorabila „Concordia” reproduce cu aldine un alt pasaj în care Gladstone îndrugă ceva despre îmbunătățirea „extraordinară și fără seamăn în istoria tuturor țărilor și a tuturor epocilor” a situației clasei muncitoare engleze în ultimii 20 de ani. Aldinele trebuie să dea de înțeles că eu aș fi escamotat acest pasaj. Dimpotrivă ! În Manifestul constitutiv subliniez în mod deosebit contrastul flagrant dintre această frază cinică și „înfiorătoarea statistică” („appalling statistics”), cum o denumește, pe bună drep-

tate, profesorul Beesly, cuprinsă în dările de seamă oficiale engleze asupra aceleiași perioade*.

Ca și mine, autorul lucrării „Theory of Exchanges” nu a citat din Hansard, ci dintr-un ziar londonez care a publicat discursul la buget din 16 aprilie în ziua următoare, la 17 aprilie. În colecția mea de extrase pe anul 1863 am căutat însă zadarnic pasajul respectiv și, prin urmare, și numele publicației din care a fost extras. Dar aceasta nu schimbă cu nimic lucrurile. Cu toate că dările de seamă parlamentare publicate în ziarele londoneze diferă întotdeauna una de alta, eram totuși sigur că nici una din ele nu ar fi putut omite cu desăvârșire o declarație atît de izbitoare a lui Gladstone. De aceea am răsfoit ziarul „Times” din 17 aprilie 1863 — pe atunci, ca și acum, ziarul lui Gladstone —, și la p. 7, coloana 5 am găsit următoarele în darea de seamă asupra discursului la buget:

„That is the state of the case as regards the *wealth of this country*. I must say for one, I should look almost with apprehension and with pain upon *this intoxicating augmentation of wealth and power*, if it were my belief that it was confined to *classes who are in easy circumstances*. This takes no cognizance at all of the condition of the labouring population. *The augmentation I have described, and which is founded, I think, upon accurate returns, is an augmentation entirely confined to classes of property*”.

În traducere: „Așa stau lucrurile cu *avuția acestei țări*. În ce mă privește, aș privi aproape cu îngrijorare și durere *această creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii* dacă aș fi convins că ea se limitează *la clasele bogate***. Aici nu am luat de loc în considerație populația muncitoare. *Creșterea pe care am descris-o*” (caracterizată de el tocmai ca „*această creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii*”) „se limitează pe de-a-ntregul la clasele avute”.

Așadar, „*atît din punct de vedere formal, cît și în fond*”, d-l Gladstone a declarat în Camera comunelor la 16 aprilie 1863, potrivit dării de seamă publicate în propriul său ziar „Times” din 17 aprilie 1863, că „*această creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii se limitează pe de-a-ntregul la clasele avute*” și că se îngrozește, ca să zicem așa, numai

* La alte baliverne apologetice din același discurs am dat răspunsul convenit în lucrarea mea „Capitalul” (p. 638, 639)¹¹⁹.

** Cuvintele „easy classes”, „classes in easy circumstances” au fost introduse pentru prima oară de Wakefield pentru a desemna partea propriu-zis bogată a claselor avute¹²⁰.

la gândul că de ea ar putea să se bucure doar o parte a acestor clase, partea cu adevărat bogată.

Italiam, Italiam *! În sfârșit, iată-ne ajunși la *Hansard*. D-l Gladstone a fost destul de înțelept pentru a elimina din această ediție cîrpăcită mai tîrziu acel pasaj fără îndoială compromițător în gura unui cancelar-trezorier al Angliei. Este, de altfel, o practică obișnuită în viața parlamentară a Angliei și nicidecum o inovație a lui Laskerchen contra Bebel¹²¹. O confruntare atentă a discursului rostit efectiv de Gladstone, așa cum a apărut în ziarul „Times”, și a textului denaturat post festum de același Gladstone, ar oferi un material amuzant pentru caracterizarea acestui erou burghez onctuos și grandilocvent, pedant și bigot, care nu pierde prilejul să-și etaleze evlavlia și liberalele sale „attitudes of mind” **.

Unul din cele mai supărătoare lucruri în cartea mea „*Capitalul*” îl constituie numeroasele date oficiale pe care le-am folosit atunci cînd am caracterizat sistemul capitalist și cărora încă nici un savant nu s-a priceput pînă acum să le găsească vreun cusur. Aceasta a ajuns chiar și la urechile domnilor din Uniunea fabricanților germani. Ei s-au gîndit însă că :

Ceea ce nu vede un înțelept
Înțelege un suflet de copil naiv ***.

Zis și făcut! Pentru a obține informații asupra citatului suspect din Manifestul constitutiv, ei se adresează unui prieten de afaceri din Londra, un oarecare Mundella, fabricant și el, care se grăbește să expedieze peste mare, negru pe alb, extrasul din dezbaterile parlamentare publicate de *Hansard*. Iată-i, așadar, în posesiunea secretului meu de fabricație. Eu nu mă mulțumesc să fabric textul, ci născocesc și citatele din cuprinsul lui. Și, îmbătați de victorie, ei strigă lumii întregi : „*Cum citează Karl Marx!*” În felul acesta, ei au făcut ca *marfa* mea să nu se mai bucure niciodată de credit, și, așa cum le stă bine unor fabricanți, au făcut-o pe calea

* *Virgiliu*. „*Eneida*”, cartea a treia. — *Nota red.*

** — „*tendințe*”. — *Nota trad.*

*** *Schiller*. „*Cuvintele credinței*”. — *Nota red.*

comercială obișnuită, fără nici un fel de cheltuieli pentru cercetări științifice.

Neplăcutul epilog va dovedi poate cîrdășiei fabricanților că, chiar dacă sînt ași în falsificarea mărfurilor, ei sînt tot atît de pușin în stare să aprecieze o marfă literară, precum măgarul să cînte din lăută.

Karl Marx

Londra, 23 mai 1872

Publicat în „Der Volksstaat”
nr. 44 din 1 iunie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

The International

HERALD.

Official Organ of the British Section of the International Workingmen's Association

No. 13

SATURDAY, JUNE 29, 1872

ONE PENNY

Friedrich Engels

Rezoluția Consiliului General cu privire la convocarea și la ordinea de zi a Congresului de la Haga ¹²²

1. Avînd în vedere hotărîrea Congresului de la Basel ca viitorul congres să fie convocat la Paris, precum și hotărîrea Consiliului General din 12 iulie 1870 potrivit căreia, dată fiind imposibilitatea de a se ține un congres la Paris și în virtutea articolului 4 al Statutului general, congresul urma să fie convocat la Mainz; avînd în vedere că și în prezent persecuțiile puse la cale de diferite guverne împotriva Internaționalei, atît în Germania cît și în Franța, fac imposibilă convocarea congresului fie la Paris, fie la Mainz;

Consiliul General, în virtutea articolului 4 al Statutului general, care îi dă dreptul să schimbe la nevoie locul unde să se țină congresul, convoacă viitorul congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor pentru ziua de luni 2 septembrie 1872 la Haga, Olanda.

2. Avînd în vedere că în prezent problemele înscrise pe ordinea de zi a congresului care urma să se țină la Mainz la 5 septembrie 1870 nu mai corespund nevoilor actuale ale Internaționalei, deoarece aceste nevoi s-au schimbat esențial date fiind marile evenimente istorice care s-au produs de atunci; că numeroase secții și federații din diferite țări

au propus ca viitorul congres să se ocupe de revizuirea Statutului general și a Regulamentului; că persecuțiile cărora Internaționala este în prezent supusă aproape în toate țările europene îi impun obligația de a-și consolida organizația;

Consiliul General, rezervându-și dreptul de a elabora ulterior un program mai amănunțit al lucrărilor congresului, care să fie completat cu propunerile secțiilor și federațiilor, înscrie pe ordinea de zi revizuirea Statutului general și a Regulamentului ca cea mai importantă dintre problemele care urmează să fie dezbătute la Congresul de la Haga.

Scris de F. Engels
la 18 iunie 1872

Publicat în „The International Herald” nr. 13 din 29 iunie 1872, „Der Volksstaat” nr. 53 din 3 iulie 1872, „L'Égalité” nr. 14 din 7 iulie 1872, „La Emancipation” nr. 57 din 13 iulie 1872, „La Liberté” nr. 28 din 14 iulie 1872

Se tipărește după textul apărut în „The International Herald”, confruntat cu manuscrisul în limba franceză

Tradus din limba engleză

Karl Marx și Friedrich Engels

Prefață [la ediția germană din 1872
a „Manifestului Partidului Comunist”]¹²³

Liga comuniștilor, organizație internațională a muncitorilor, care în condițiile de atunci nu putea fi, desigur, decit secretă, la Congresul de la Londra din noiembrie 1847 ne-a însărcinat pe subsemnații să alcătuim un amplu program, teoretic și practic, al partidului destinat publicității. Așa s-a născut acest „Manifest”, al cărui manuscris a fost trimis la Londra cu cîteva săptămîni înainte de revoluția din februarie pentru a fi tipărit. Publicat pentru prima oară în limba germană, el a apărut în această limbă în Germania, Anglia și America, în cel puțin 12 ediții diferite. În limba engleză a apărut pentru prima oară în 1850, la Londra, în „Red Republican”¹²⁴, fiind tradus de miss Helen Macfarlane, iar în 1871 el a fost editat în America în cel puțin trei traduceri diferite. În limba franceză „Manifestul” a apărut prima oară la Paris, cu puțin înainte de insurecția din iunie 1848, și, recent, în „Le Socialiste”¹²⁵ din New York. În momentul de față se pregătește o nouă traducere. În limba polonă „Manifestul” a apărut la Londra, imediat după prima ediție germană. În limba rusă a apărut la Geneva, în deceniul al 7-lea¹²⁶. În limba daneză a fost, de asemenea, tradus curînd după apariție.

Oricit de mult s-ar fi schimbat condițiile în ultimii douăzeci și cinci de ani, principiile generale dezvoltate în acest „Manifest” sînt, în linii mari, valabile și astăzi. Pe alocuri ar fi nevoie de unele îndreptări. Aplicarea practică a acestor principii va depinde, după cum se spune chiar în „Manifest”, pretutindenii și întotdeauna de condițiile istorice date, și de aceea măsurile revoluționare propuse la sfîrșitul capitolului al II-lea nu prezintă o importanță specială. În prezent, acest pasaj ar suna în multe privințe altfel. Dată fiind uriașa dezvoltare a mării industrii în ultimii douăzeci și cinci de ani și progresul realizat o dată cu aceasta, dată fiind ad-

rarea tot mai largă a clasei muncitoare la partid, experiența practică mai întâi a revoluției din februarie și, într-o măsură și mai mare, a Comunei din Paris, când proletariatul a deținut pentru prima oară puterea politică timp de două luni, acest program este pe alocuri învechit. Comuna a dovedit îndeosebi că „clasa muncitoare nu poate să ia pur și simplu în stăpânire mașina de stat așa cum este și să o pună în funcțiune pentru propriile ei scopuri”. (Vezi „Războiul civil din Franța, Adresa Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor”, ediția germană, p. 19, unde această idee este dezvoltată mai pe larg.)¹²⁷ Apoi, este de la sine înțeles că în prezent critica făcută literaturii socialiste este incompletă, întrucât ea merge numai pînă la 1847; la fel și observațiile în legătură cu poziția comuniștilor față de diferitele partide de opoziție (capitolul al IV-lea), deși în esență valabile și în prezent, sînt totuși învechite în ceea ce privește aplicarea în practică, pentru simplul fapt că situația politică s-a schimbat cu desăvîrșire și că dezvoltarea istorică a măturat majoritatea partidelor enumerate acolo.

„Manifestul” este însă un document istoric pe care noi considerăm că nu mai avem dreptul să-l schimbăm. O viitoare ediție va apărea, probabil, însoțită de o introducere care să cuprindă intervalul dintre 1847 și pînă azi; ediția de față a venit pe neașteptate și noi nu am avut răgazul să facem acest lucru.

Karl Marx. Friedrich Engels

Londra, 24 iunie 1872

Publicat în broșura
„Das Kommunistische Manifest”,
neue Ausgabe mit einem
Vorwort der Verfasser,
Leipzig, 1872

Se tipărește după textul broșurii
Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Internaționala în America ¹²⁸

Cititorii noștri au aflat, desigur, din corespondențele noastre anterioare din America că în Statele Unite s-a produs o sciziune în rândurile membrilor Internaționalei. Ceea ce s-a întâmplat în ultimele luni la New York este într-adevăr atît de neobișnuit în istoria Internaționalei, încît merită să fie relatat în mod amănunțit. La baza expunerii noastre stă un articol apărut în „Emancipacion” din Madrid (din 22 iunie), pe care îl completăm cu documentele originale de care dispunem.

După cum se știe, burghezia și guvernele din Europa au făcut din Internațională o sperietoare, care și-a îndeplinit atît de bine misiunea și i-a înfricoșat în asemenea măsură pe toți burghezii liniștiți, încît nimănui nu mai trebuie să-i fie teamă că Internaționala s-ar putea îndepărta de la scopurile sale inițiale prin pătrunderea în masă a elementelor burgheze. În America situația este cu totul alta. Lucruri la auzul cărora burghezia și guvernele europene simt că le trec căldurile apar acolo, dimpotrivă, extrem de interesante. O societate care s-a dezvoltat pe o bază pur burgheză, fără o nobilime latifundiară și fără monarhie, rîde de spaima copilărească a burgheziei europene, care încă nu a ieșit — nici măcar în Franța, cel puțin din punct de vedere spiritual — de sub tutela monarhiei și a nobilimii. Așadar, cu cît Internaționala apărea mai înfricoșătoare în Europa, cu cît corespondenții de presă americani o prezentau ca ceva hidos — și nimeni nu se pricepe să zugrăvească în culori mai țipătoare ca acești domni —, cu atît mai mult se ajungea în America la concluzia că în prezent pe seama Internaționaloci se poate acumula capital, atît capital bănesc, cît și capital politic.

Faptul ca acest lucru a fost descoperit pentru prima oară de două doamne americane, care au încercat să facă din el o afacere rentabilă, arată elocvent cât de mult i-a luat-o înainte societatea americană celei europene. În timp ce marii bărbați ai burgheziei europene tremurau în fața Internaționalei, două burgheze americane, doamna Victoria Woodhull și sora ei, domnișoara Tenni Claflin (editoarele publicației „Woodhull & Claflin's Weekly”¹²⁹) au elaborat un plan în vederea exploatării acestei asociații înfricoșătoare. Și n-a lipsit mult ca acest plan să le reușească.

Fără să stea mult pe gânduri, cele două surori, milionare, propovăduitoare ale emancipării femeii și în special ale „amorului liber”, au intrat în rândurile Internaționalei. Sub conducerea domnișoarei Claflin a luat ființă secția nr. 9, iar sub aceea a doamnei Woodhull secția nr. 12. Curînd după aceasta au luat ființă noi secții în diferite colțuri ale Americii, toate întemeiate de adepții celor două surori. Potrivit regulilor existente, fiecare secție avea dreptul să trimită un delegat în Comitetul Central cu sediul la New York. Rezultatul a fost că, foarte curînd, acest Consiliu federal, alcătuit inițial din muncitori germani, irlandezi și francezi, a fost inundat de tot soiul de aventurieri burghezi americani de ambele sexe. Muncitorii au fost împinși pe ultimul plan și se părea că speculațiile celor două surori vor fi încununată de succes. Totodată, pe avanscenă și-a făcut apariția secția nr. 12, care i-a lămurit pe întemeietorii Internaționalei din America despre ce este vorba în fond.

La 30 august 1871, secția nr. 12 a publicat un manifest, semnat de secretarul W. West¹³⁰. Iată ce se spune în acest manifest :

„Scopul final al Internaționalei este cit se poate de simplu : eliberarea muncitorilor și a muncitoarelor prin cucerirea puterii politice. Aceasta presupune în primul rînd egalitatea politică și libertatea socială a ambelor sexe. *Egalitatea politică* înseamnă participarea personală a fiecăruia la pregătirea, adoptarea și aplicarea legilor cărora trebuie să se supună toți. *Libertatea socială* înseamnă absoluta siguranță împotriva oricărui amestec inoportun în toate problemele cu caracter strict personal, ca, de pildă, convingerile religioase, *relațiile între sexe, moda* etc. Ea presupune, de asemenea, crearea unui *guvern universal* pentru lumea întreagă. Este de la sine înțeles că programul acesta prevede și *lichidarea oricăror deosebiri de limbă*”.

Ca să nu existe nici o neînțelegere asupra scopului urmărit, se preconizează crearea unei organizații în cadrul carcia

„În fiecare circumscripție electorală să existe, în măsura posibilităților, o secție pentru înlesnirea activității politice... În fiecare oraș — un comitet orășenesc, corespunzător consiliului municipal, în fiecare stat — un comitet de stat, corespunzător organelor legislative ale statului, iar pe scară națională un comitet național, corespunzător Congresului Statelor Unite... Activitatea Internaționalei nu urmărește altceva decât crearea, în cadrul formelor existente, a unei noi forme de guvernământ destinată să înlocuiască pe cea veche“.

Așadar, potrivit celor de mai sus, menirea Internaționalei nu este de a răsturna din temelii statul existent, ci de a-l folosi. D-l West avea într-adevăr dreptul să exclame („Woodhull & Claflin's Weekly“, 2 martie 1872) :

„Publicarea manifestului secției nr. 12 a constituit începutul unei noi ere în istoria Internaționalei!“

Pentru a realiza această „nouă eră“ se impunea înainte de toate să fie sfărimate cătușele — Statutul general al Internaționalei și hotărârile congreselor ei, care avuseseră pînă atunci putere de lege. În acest scop, secția nr. 12 a proclamat („Woodhull & Claflin's Weekly“, 21 octombrie 1871)

„dreptul suveran al fiecărei secții de a interpreta în mod liber hotărârile congreselor, Statutul și deciziile Consiliului General“ (adică Statutul general și Regulamentul de organizare ale Asociației), „dat fiind că fiecare secție este răspunzătoare pentru propriile ei acte“:

Debandada întrecuse orice măsură. În loc să se înființeze secții muncitorești, au luat ființă secții formate din tot felul de șarlatani burghezi, adepți ai amorului liber, spiritiști și shakers¹³¹ cu tendințe spre spiritism etc. În această situație, secția nr. 1 (germană), prima secție a Internaționalei creată în America, a lansat în cele din urmă o chemare în care se sublinia caracterul eminentemente proletar al Asociației și se demasca toată această șarlatanie. Secția nr. 12, întemeietoarea secțiilor americane, nu a întârziat cu răspunsul. În „Woodhull & Claflin's Weekly“ din 18 noiembrie 1871, prin intermediul secretarului său West, ea a declarat următoarele :

„Extinderea egalității în drepturi civile asupra femeilor trebuie să preceadă în întreaga lume orice schimbare generală a relațiilor dintre capital și muncă... Secția nr. 12 trebuie, de asemenea, să se ridice împotriva falsei premise care stă la baza întregului protest“ (al secției nr. 1), „și anume că Asociația Internațională a Muncitorilor ar fi o organizație a clasei muncitoare“.

La 25 noiembrie a apărut un nou protest al secției nr. 12, în care se spunea :

„Afirmația” (din Statutul general) „că clasa muncitoare se poate elibera numai prin propriile sale forțe nu poate fi tăgăduită, dar ea este adevărată numai în sensul că *clasa muncitoare nu poate fi eliberată împotriva propriei sale voințe*”.

Până la urmă s-a ajuns la un război fățiș între adepții folosirii statului existent, carieristii, adepții amorului liber, spiritiștii și alți șarlatani burghezi, de o parte, și muncitorii de altă parte, care, în simplitatea lor, își imaginaseră într-adevăr că și în America Asociația Internațională a Muncitorilor este o organizație a clasei muncitoare, și nu a burgheziei. Secția germană nr. 1 a cerut Comitetului Central eliminarea secției nr. 12 și excluderea delegaților tuturor secțiilor care nu erau alcătuite, cel puțin în proporție de două treimi, din muncitori salariați. Această cerere a dus la o sciziune în sinul Comitetului Central: o parte din germani, irlandezi, precum și câțiva francezi au sprijinit secția nr. 1, în timp ce americanii, majoritatea francezilor și două secții germane (adeptii lui Schweitzer) au format un nou Comitet Central.

Vechiul comitet (pe care-l vom numi comitetul nr. 1) a publicat la 4 decembrie o circulară, în care situația creată este descrisă în felul următor :

„În Comitetul Central, care trebuia să reprezinte o pavăză împotriva tuturor șarlatanilor reformiști, a existat până la urmă o majoritate formată din reformatori și filantropi dați aproape cu totul uitării. Așa s-a ajuns la o comunitate frățească între oameni care propovăduiesc evanghelia amorului liber și oameni care doresc să ferească întreaga lume cu o limbă universală, adepți ai cooperativelor agricole, spiritiști, atei și dești, fiecare căutând să tragă spuza pe turta lui. În special secția nr. 12 (Woodhull)... Primul pas care se impune aici pentru a scoate mișcarea din impas constă în organizare și, în același timp, în activizarea elementului revoluționar, care rezidă în antagonismul dintre interesele muncitorului și cele ale capitalistului... Delegați secțiilor 1, 4, 5, 7, 8, 11, 16, 21, 23, 24, 25 și ai altor secții, dându-și seama că toate străduințele lor de a pune capăt acestei debandade sînt zadarnice, au hotărît, după suspendarea pe termen nedefinit a activității vechiului Comitet Central (la 3 decembrie 1871), să constituie un nou Comitet Central, care să fie alcătuit din adevărați muncitori”¹³².

Între timp a continuat să funcționeze și Comitetul Central nr. 2 (Woodhull), în care au intrat numeroși delegați ai unor pretinse secții noi, înființate mai ales de către secțiile nr. 9 și nr. 12, dar în majoritatea lor cu un număr atît de

redus de membri, încît abia dacă aveau destui oameni care să ocupe funcțiile indispensabile (de secretar, casier etc.).

Ambele comitete s-au adresat Consiliului General de la Londra. Între timp, diferite secții (de pildă secția franceză nr. 10 și toate secțiile irlandeze) s-au retras din ambele comitete pînă se va pronunța Consiliul General.

La 5 și 12 martie, Consiliul General a adoptat hotărîrile * publicate între timp în nr. 37 din „Volksstaat”. El a exclus temporar secția nr. 12 și a îndemnat ambele comitete să se unească pînă la convocarea Congresului american, care urma să rezolve cazul. De asemenea, a recomandat ca pe viitor să se refuze primirea oricărei secții care nu va fi alcătuită într-o proporție de cel puțin două treimi din muncitori salariați. În pofida faptului că, din motive lesne de înțeles, aceste hotărîri au îmbrăcat aproape exclusiv forma unor recomandări, ele au fost determinante pentru destinele Internaționalei în America. Recunoscînd, în fond, că dreptatea este de partea comitetului nr. 1, ele i-au pus pe burghezii din comitetul nr. 2 în imposibilitatea de a continua să folosească numele Internaționalei în propriile lor scopuri.

Chiar de la începutul sciziunii, încălcînd direct rezoluția nr. XVII a Conferinței de la Londra, potrivit căreia toate problemele interne ale Asociației trebuie discutate numai în cadrul secțiilor și federațiilor, și nu în mod public¹³³, comitetul nr. 2 a invitat pe reporterii presei newyorkeze la toate sesiunile sale, avînd grijă ca întreaga situație să fie dezbătută în ziarele burgheze cele mai deocheate. Același lucru s-a întîmplat și acum, cînd acest comitet s-a năpustit împotriva Consiliului General, închipuindu-și că-l poate duce de nas. Fițiucile cele mai murdare din New York, ca „Herald”¹³⁴ etc., au putut să declare, datorită comitetului nr. 2, că totul se reduce la o dispută între germani și francezi, între comunism și socialism etc. Pe dușmanii muncitorilor din New York pretinsa lichidare a Internaționalei în America îi făcea să jubileze.

În același timp însă, comitetul nr. 2 era în permanență preocupat să vestească lumii întregi că Internaționala nu este o organizație muncitorească, ci o organizație burgheză. Încă la 16 decembrie 1871, organul acestui comitet, „Woodhull & Claflin's Weekly”, a declarat :

* Vezi volumul de față, p. 51—53. — Nota red.

„Comitetului nostru nu trebuie să i se facă dovada că două treimi sau ce anume parte a unei secții sînt sclavi salariați, ca și cum ar fi o crimă să îi liber”;

iar la 4 mai 1872 a declarat din nou :

„În decretul său, Consiliul General nu s-a sfiit să recomande ca pe viitor să nu fie admisă nici o secție americană care nu ar fi alcătuită în proporție de cel puțin două treimi din sclavi salariați. De ce nu și sclavi politici? Ce mi-e una, ce mi-e alta. Penetrația «pseudoreformatorilor, filantropilor, șarlatanilor burghezi și escrocilor politici» este de temut mai ales din partea acelei clase de cetățeni care nu are alte mijloace de subzistență în afară de plata muncii lor de sclavi salariați”.

Cu aceste cuvinte, comitetul nr. 2 epuizase tot ceea ce ar mai fi putut spune. Așadar, nu numai că era o nerozie să se creadă că Asociația Internațională a Muncitorilor este o organizație a muncitorilor ci, mai mult decît atît, ea nu-și poate îndeplini misiunea decît excluzîndu-i pe toți muncitorii, pe toți sclavii salariați sau cel puțin declarîndu-i suspecti.

Și atunci, care este scopul Asociației Internaționale a Muncitorilor (fără muncitori) în America? Și la această întrebare am primit un răspuns limpede. Statele Unite erau în ajunul alegerilor prezidențiale.

„Woodhull & Claflin's Weekly”, omniprezenta gazetă a celor două cucoane, a publicat la 2 martie 1872 un articol intitulat : „Viitorul conclav unificat”, în care se spune :

„Reprezentanții diferitelor elemente reformatoare din țară examinează în prezent propunerea de a se ține aici în luna mai o mare adunare generală... Într-adevăr, dacă această adunare va proceda cu înțelepciune, cine știe dacă nu vor ieși la lumină și nu vor lua parte la adunare rămășițele defunctului partid democrat” (adică proslavagist)... „Toți radicalii ar trebui să fie reprezentați la adunare” etc.

Această gazetă publică săptămînal chemări adresate tuturor reformatorilor din lume,

„reformatori în domeniul problemelor muncitorești și agrare, pacifiști și adepți ai abstenenței, membri ai Internaționalei și promotori ai dreptului de vot al femeilor, precum și toți cei ce consideră că a sosit momentul de a traduce în viață principiile adevăratei morale și religii (!)”.

semnate mai întii de Victoria Woodhull, apoi de Th. H. Banks, R. W. Hume, G. R. Allen, W. West, G. W. Maddox, T. Millot, într-un cuvînt de căpeteniile comitetului nr. 2. În toate aceste chemări se spune explicit că adunarea delegaților va desemna candidați pentru posturile de președinte și vicepreședinte al Statelor Unite.

În sfârșit, la 9, 10 și 11 mai, în Apollo-Halle din New York a avut loc această extravagantă adunare a delegaților. S-au adunat aici toți bezmeticii de sex masculin și feminin care există în America. Tot comitetul nr. 2 a fost prezent. S-a hotărât ca *doamna Victoria Woodhull* să fie propusă *candidat la postul de președinte al Statelor Unite*, și aceasta în numele *Internaționalei!*

Întreaga Americă a răspuns cu un hohot homeric de râs la această candidatură. Firește că aceasta nu i-a deranjat pe speculanții americani, care sperau să profite de pe urma acestei combinații. Cu totul altfel au reacționat însă germanii și francezii care se lăsaseră antrenați în această combinație. Secția nr. 2 (franceză) și-a rechemat delegatul din comitetul nr. 2 și s-a supus hotărârilor Consiliului General. Secția nr. 6 (germană) l-a rechemat, de asemenea, din comitetul nr. 2 pe delegatul ei, doctor Grosse, fost secretar personal al lui Schweitzer la Berlin, și, totodată, s-a retras din comitetul nr. 2 pînă cînd acesta se va supune hotărârilor Consiliului General. La 20 mai s-au retras din comitetul nr. 2 alte 8 secții (franceze și germane), astfel încît, în momentul de față, el reprezintă doar elementele americane dubioase, care, încă înainte de intrarea lor în rîndurile Internaționalei, făcuseră, de fapt, parte din aceeași gașcă — *doamna Victoria Woodhull și acoliții ei*. În momentul de față, ei declară că intenționează să întemeieze o Internațională aparte, exclusiv americană, lucru pe care, firește, sînt liberi să-l facă.

Între timp, ca răspuns la întrebarea secției germane din Saint-Louis și a secției franceze din New Orleans, Consiliul General a declarat că nu recunoaște decît comitetul nr. 1 (în prezent „Consiliul federal provizoriu din Statele Unite”) ¹³⁵. În felul acesta s-a încheiat campania doamnei Victoria Woodhull pentru cucerirea Internaționalei.

La aceasta, ziarul „Emancipacion” adaugă :

„Orice om obiectiv pus în fața unor asemenea fapte va trebui să se întrebe: cînd și cum s-ar fi terminat acest scandal dacă n-ar fi existat un Consiliu General, care să aibă imputernicirea de a veghea la respectarea principiilor fundamentale ale Internaționalei și de a exclude pîna la următorul congres secțiile și federațiile care caută să transforme Asociația într-un instrument al scopurilor lor politice sau personale”.

Scris de F. Engels
în jurul datei de 9 iulie 1872

Publicat în „Der Volksstaat”
nr. 57 din 17 iulie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Către Comitetul din Parma
pentru eliberarea claselor muncitoare ¹³⁶

Din scrisoarea voastră datată 7 iunie, purtând ștampila poștei din 9 iulie și primită aici la 13 iulie, trebuie să deduc că asociația voastră dorește să se afilieze mării Asociații Internaționale a Muncitorilor. Avînd în vedere că statutul vostru nu conține nimic care să fie în contradicție cu Statutul general și cu Regulamentul Asociației, nu există nici un impediment pentru afilierea voastră.

Va fi doar necesar să recunoașteți Statutul și Regulamentul Asociației, din care vă trimit alăturat cîte un exemplar în limba franceză (deoarece nu există o ediție completă și autentică în limba italiană). Vă rog să discutați propunerea și, în cazul unui rezultat afirmativ, să mi-l aduceți la cunoștință pentru a întreprinde cele necesare în vederea afilierii voastre.

Scris de F. Engels la 18 iulie 1872

Publicat pentru prima oară
în limba rusă în Operele lui
K. Marx și F. Engels,
ed. I. vol. XXVI, 1935

Se tipărește după ciorna
scrisorii

Tradus din limba italiană

Karl Marx

Către minerii greviști din Ruhr

Presa capitalistă germană vă cere să renunțați la revendicările voastre — ziua de muncă de 8 ore și majorarea salariului cu 25% — și să reluați lucrul, pentru ca industria germană să nu fie nevoită să importe cărbune din Anglia și astfel banii germani să se scurgă în străinătate în loc să se plătească cu ei munca muncitorilor germani.

Burghezia vociferează ori de câte ori muncitorii acționează în mod independent și încearcă să obțină satisfacerea unei revendicări. În Anglia, unde acest vechi refren se cântă de vreo 40 de ani, nimeni nu-i mai acordă atenție. În cazul de față însă merită să ne dăm osteneala să demonstrăm că presa burgheză vrea cu tot dinadinsul să vă înșele atunci când spune că este de ajuns ca proprietarii de mine și fabricanții să scrie în Anglia pentru a primi oricât cărbune vor.

Începînd din 1869, în Anglia consumul de cărbune a crescut neobișnuit de mult datorită avîntului general înregistrat de atunci încoace de industria engleză, datorită creșterii numărului de fabrici, consumului sporit al căilor ferate, intensificării vertiginoase a navigației maritime și îndeosebi datorită dezvoltării colosale a industriei metalurgice, care, în ultimii trei ani, a depășit cu mult toate perioadele de înflorire anterioare. Iata ce scrie în legătură cu aceasta ziarul burghez liberal „Daily News” ¹³⁷ (în numărul din 12 iulie anul acesta) :

„Una dintre principalele cauze ale actualei scumpiri a cărbunelui este fără îndoială avîntul brusc și fără precedent al industriei metalurgice. Nordul Angliei da aproximativ un sfert din producția de cărbune a țării. O mare parte din acest cărbune este trimis la Londra și în sudul și răsăritul Angliei; o cantitate foarte mare de cărbune consumă și vapoarele; dar recenta dezvoltare a uzinelor metalurgice din Cleveland” (în imediată apropiere a minelor de cărbuni) „a generat pe neașteptate

o cerere locală de carbune. Această creștere a unei ramuri industriale, care consumă în prezent nu mai puțin de 5 000 000—6 000 000 de tone anual, a determinat, firește, o puternică sporire a extracției de carbune. La aceasta s-a mai adăugat dezvoltarea rapidă a regiunii de pe litoralul de vest al țării, de unde se extrage minereu de hematit. Furnalele din Cumberland și Lancashire primesc combustibilul necesar aproape exclusiv din bazinul carbonifer Durham; ele au nevoie și folosesc, potrivit unor calcule modeste, cel puțin 1 500 000 de tone anual. Noile furnale care se construiesc în Anglia de nord vor avea numai ele singure nevoie de 750 000 de tone anual. La aceasta trebuie să se mai adauge noile lami-noare și furnale de pe coasta de vest. Nu este deci de mirare că pentru tot nordul Angliei problema combustibilului a devenit în scurt timp o problemă vitală și că prețul cărbunelui a crescut, firește, rapid. În partea de sud a comitatului Staffordshire, în Scoția, în Walesul de sud, în Derbyshire, în partea de vest a comitatului Yorkshire și în alte regiuni, aceleași cauze au provocat creșterea prețului la carbune*.

În aceste împrejurări, minerii englezi au procedat ca și voi: au cerut majorarea salariilor și reducerea zilei de muncă. Proprietarii de mine de cărbuni din Anglia, care au fost întotdeauna mai presus decât concurenții lor germani în ceea ce privește înțelepciunea și experiența, nu au opus o rezistență serioasă, ci au satisfăcut toate revendicările. Iată ce relatează în continuare „Daily News”:

„Din cind în cind salariul a fost majorat... Minerii au cerut apoi o reducere sistematică a zilei de muncă. Specialiștii afirmă că în prezent un muncitor extrage doar $\frac{1}{3}$ din cantitatea de carbune pe care o extrăgea înainte, cînd afacerile mergeau prost și salariile erau mai mici. S-ar putea angaja mai mulți muncitori, dar în momentul de față nu ai de unde să-i iei. E drept, s-au adus mulți muncitori din regiunile agricole; dar pentru învățarea meseriei de miner e nevoie de mult timp și deci situația nu se poate ameliora decît încet și treptat. În momentul de față, în unele regiuni muncitorii au obținut *limitarea* timpului de muncă la *opt ore pe zi*; totodată, *salariile cresc pretul* în *decît de rapid*, încît se pare că nu există altă soluție decît majorarea prețului cărbunelui”.

La aceasta se mai adaugă o împrejurare. *Stratele supcri-oare de carbune sînt cpuizate aproape în întreaga Anglie și trebuie să se sape tot mai adînc. Ascultați ce spune în continuare articolul din „Daily News”:*

„Cele mai bune strate ale acestor prețioase zăcăminte de cărbuni din partea de sud a comitatului Staffordshire au fost exploatate în mod banditesc. În multe locuri altădată bogate în zăcăminte de carbune, minele au fost secătuite, iar haldele sînt tot mai des transformate în ogoare și în pășuni, deși mii de morgeni” (halde) „rămîn înțeleniți. Cu toate acestea, resursele regiunii nu sînt încă epuizate... În jurul vechilor

* — tona engleză este aproape egală cu 2 000 de pfunzi vamali sau 1 000 kg. — *Nota trad.*

exploatări miniere se vor deschide mine mai adinci... Dar așa cum stau lucrurile, extracția cărbunelui, chiar cu cel mai modern utilaj, devine tot mai costisitoare; în afară de aceasta, minele se află la mari distanțe de uzine... Ceea ce am spus despre partea de sud a comitatului Staffordshire este valabil și pentru multe alte regiuni. Cărbunele trebuie extras de la adincimi tot mai mari și transportat la distanțe tot mai mari”.

Rezultatul a fost că prețul cărbunelui, loco mină — cum spune „Daily News” — „s-a dublat”, și ca s-a ajuns la o *adevărată lipsă de cărbuni*, care stă în centrul atenției întregii țări. Un alt ziar, „Economist”¹³⁸, principalul ziar economic al capitaliștilor englezi, spune în numărul din 13 iulie :

„De la începutul acestui an, prețul cărbunelui s-a urcat neîncetat, și în prezent este cu 60—100% mai ridicat decât cu un an în urmă... Se prea poate ca peste o săptămână-două să treacă de 100%; și nu există nici un indiciu serios că prețul nu se va urca și mai mult. În iunie anul acesta, exportul de cărbune a reprezentat 1108000 de tone, sau cu 4% mai mult decât în iunie anul trecut, dar suma încasată a fost de 758000 l. st., adică cu 53% mai mult. Anul acesta, prețul cărbunelui exportat în iunie a fost în medie de 13 șilingi și 9 pence” (sau 4 taleri și 17½ groși) „tona; anul trecut, el a fost de 9 șilingi și 4 pence” (sau 3 taleri și 3½ groși).

Un al treilea ziar capitalist, „Spectator”¹³⁹ (din 20 iulie), scrie, de asemenea, că la Londra prețul cărbunelui superior pentru uz casnic a crescut de la 23 de șilingi, sau 7 taleri și 20 de groși, la 35 de șilingi, sau 11 taleri și 20 de groși.

Din cele de mai sus vă puteți convinge cum stau lucrurile în ceea ce privește amenințările proprietarilor de mine și ale fabricanților de a-și procura cărbune din Anglia. **D-I Alfred Krupp poate da cite uzazuri poștește, dar pentru cărbunele englez va trebui să plătească mai mult decât pentru cel din Ruhr, și încă este foarte îndoielnic dacă în general îl va obține.**

În calitate de secretar pentru Germania al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor am considerat de datoria mea să vă aduc la cunoștință aceste fapte.

Karl Marx

Londra, 21 iulie 1871

Publicat în „Der Volksstaat”
nr. 60 din 27 iulie 1872

Se tipărește după textul
aparut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

[Răspuns la cel de-al doilea articol
al lui Brentano ¹⁴⁰]

Către redacția ziarului „Der Volksstaat“

În „Concordia“ din 4 iulie, Uniunea fabricanților germani încearcă să-mi demonstreze că „savantii“ ei sînt tot atît de pricepuți în aprecierea mărfurilor literare pe cît este ea însăși de pricepută în falsificarea mărfurilor.

Referindu-se la pasajul din discursul la buget rostit de Gladstone la 16 aprilie 1863 și reprodus în Manifestul constitutiv al Internaționalei, revista fabricanților (nr. 10) afirmase că : „atît din punct de vedere formal, cît și în fond, Marx a născocit această frază“.

Ea a declarat, așadar, că atît din punct de vedere formal, cît și în fond această frază a fost pe de-a-ntregul fabricată de mine. Mai mult decît atît. Ea știa foarte precis și cum am fabricat-o. „Bazîndu-se pe faptul — spunea revista — că Gladstone afirmă cutare sau cutare lucru, Marx îi atribuie etc.“

Citînd aceeași frază dintr-o lucrare publicată *înainte* de apariția Manifestului constitutiv, și anume din „Theory of Exchanges“, am demascat minciuna grosolană a revistei fabricanților. Dupa cum relatează însăși revista, ea a comandat imediat la Londra lucrarea, de a cărei existență nu avusese cunoștință, și s-a convins că totul corespunde adevărului. Și acum, prin ce minciună să iasă din incurcătură ? Să ascultăm :

„Cînd am spus că Marx a născocit fraza respectivă introducînd-o în discursul lui Gladstone, noi n-am pretins, nici din punct de vedere formal, nici în fond că el a și fabricat-o“.

Aici are loc, în mod evident, o confuzie de noțiuni propriie rațiunii fabricantului. Cînd, de pildă, un fabricant escroc, de conivență cu prietenii săi de afaceri, livrează bucăți de panglică și pretinde că fiecare bucată măsoară 36 de coți, deși, în realitate, ele nu măsoară decît 24 de coți fiecare, practic el a *minșit* adăugînd 12 coți, tocmai pentru că „el nu le-a fa-

bricat". Și de ce ar exista vreo deosebire între a minți adăugînd fraze și a minți adăugînd coți? „Spiritul majorității covârșitoare a oamenilor“, spune Adam Smith, „derivă în mod necesar din activitatea lor de zi cu zi și se dezvoltă în cadrul ei“¹⁴¹. Același lucru se întîmplă și cu spiritul fabricantului.

Prin intermediul ziarului „Der Volksstaat“ am îmbogățit bagajul de cunoștințe al revistei fabricanților nu numai cu citatul din „Theory of Exchanges“, ci și cu paginile din lucrarea mea „Capitalul“ referitoare la discursul la buget rostit de Gladstone. Acum, cu ajutorul materialului pe care i l-am furnizat, ea încearcă să demonstreze că nu am citat pasajul incriminat dintr-o „publicație londoneză“, ci din „Theory of Exchanges“. Iată un raționament care reprezintă încă o mostra de logică de fabricant.

Am arătat revistei fabricanților că „Theory of Exchanges“ citează la p. 134 exact așa cum citez și eu, iar revista descoperă că eu citez exact așa cum citează „Theory of Exchanges“ la p. 134.

Mai departe !

„Și comentariile pe care Marx le face în legătură cu contradicția cuprinsă în acest text existau deja în această carte“.

Este o minciună sfruntată. Comentariile mele de la p. 639 din „Capitalul“ se referă la următoarele cuvinte din discursul lui Gladstone : „În timp ce bogații au devenit mai bogați, săracii au devenit în orice caz mai puțin săraci. Nu îndrăznesc să afirm că limitele extreme ale sărăciei s-ar fi îngustat“. La aceasta am răspuns : „Ce subterfugiu jalnic ! De vreme ce clasa muncitoare a rămas «săracă» sau în aceeași proporție «mai puțin săracă», în care ea produce «o creștere de-a dreptul amețitoare a avuției și a puterii» pentru clasa proprietarilor, înseamnă că ea a rămas relativ la fel de săracă. De vreme ce limitele extreme ale sărăciei nu s-au îngustat înseamnă că ele s-au lărgit, deoarece s-au lărgit limitele extreme ale bogăției“¹⁴². Or, aceste „comentarii“ nu există nicăieri în „Theory of Exchanges“.

„Și comentariile... existau deja în această carte, *inclusiv* pasajul din Molière, citat în nota 105 de la p. 640 din «Capitalul»“.

Așadar, eu îl citez „inclusiv“ pe Molière, oferind „savanților“ de la „Concordia“ posibilitatea de a descoperi și de a dezvălui publicului că acest citat a fost luat din „Theory of Exchanges“. În realitate, în nota 105 de la p. 640 din „Capitalul“ subliniez că autorul lucrării „Theory of Exchanges“ „ca-

racterizează prin următorul citat din Molière neconținutele și flagrantele contradicții din discursul la buget rostit de Gladstone”.

În sfârșit :

„...Tot astfel, datele din «London Orphan Asylum» *, citate de Marx în legătură cu scumpirea mijloacelor de subzistență, se găsesc la p. 135 a acestei cărți, dar, pentru a dovedi autenticitatea lor, Marx nu se referă la această lucrare, ci la izvoarele ei (vezi «Capitalul», p. 640, nota 104)”.

Precaută, „Concordia” uită să comunice cititorilor ei că „această carte” nu indică *nici un fel de izvoare*. Ce voia ea să demonstreze? Că am reprodus din „cartea” respectivă un pasaj din discursul lui Gladstone fără a cunoaște izvorul de unde este luat. Și cum demonstrează acest lucru? Arătând că am controlat un citat efectiv din această carte independent de ea, cu ajutorul izvoarelor originale.

În legătură cu citatul meu din articolul profesorului Beesly, apărut în „Fortnightly Review” (noiembrie 1870), „Concordia” remarcă următoarele :

„Articolul profesorului Beesly tratează despre istoria Internaționalei și, așa cum autorul o mărturisește oricui este dispus să-l asculte, a fost scris pe baza materialului pe care Marx însuși i l-a furnizat”.

Iată ce spune profesorul Beesly :

„Succesele înregistrate de Asociație se datoresc în primul rând doctorului Karl Marx, care, după părerea mea, nu are egal în ceea ce privește cunoașterea istoriei și a statisticii mișcării industriale din toate țările Europei. Îi sînt cît se poate (largely) de îndatorat pentru informațiile cuprinse în acest articol”¹⁴³.

Întregul material pe care l-am pus la dispoziția profesorului Beesly se referea exclusiv la istoria Internaționalei și nu avea nici cea mai mică legătură cu conținutul Manifestului constitutiv, pe care el îl cunoștea încă de la apariție. Contextul în care se încadrează sus-menționata sa observație lasă atît de puțină îndoială în această privință, încît, într-o critică a articolului lui¹⁴⁴, „Saturday Review” insinuează, destul de transparent, că *el însuși* ar fi autorul Manifestului constitutiv **.

„Concordia” pretinde că profesorul Beesly nu citează pasajul respectiv din discursul lui Gladstone, ci doar menționează

* — Orfelinat din Londra. — *Nota trad.*

** Profesorul Beesly mi-a atras atenția în scris asupra acestui *quid pro quo* (confuzii).

„că Manifestul constitutiv conține accl citat”. Să vedem cum stau lucrurile.

Iată ce spune profesorul Beesly :

„Manifestul reprezintă, fara indoială, cea mai strălucită și mai viguroasă apărare a intereselor muncitorilor împotriva burgheziei așa cum nimeni nu a reușit încă să o expună într-o duzină de pagini mici. Mi-ar placea să am suficient spațiu pentru a reproduce cât mai multe citate din el”.

După ce pomeneste de „înfiorătoarea statistică din Cartile albastre” la care se referă Manifestul, el continuă :

„De la această îngrozitoare statistică, Manifestul trece la datele oficiale cu privire la impozitul pe venit, din care rezultă că în decurs de 8 ani venitul impozabil al țării a crescut cu 20% ; «o creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii», după cum a remarcat d-l Gladstone, care «se limitează pe de-a-ntregul la clasele avute»”.

Profesorul Beesly nu pune între ghilimele cuvintele : după cum a remarcat d-l Gladstone, ci le exprimă ca din partea sa, ceea ce constituie pentru „Concordia” o dovadă evidentă că el cunoaște discursul la buget rostit de Gladstone numai din citatul reprodus în Manifestul constitutiv ! Prietenul de afaceri din Londra al Uniunii fabricanților germani este singurul care cunoaște discursurile la buget ale lui Gladstone, după cum numai el știe că : „oamenii cu un venit sub 150 l.st. nu plătesc, de fapt, în Anglia nici un fel de impozit pe venit”. (Vezi nr. 10 și 27 din „Concordia”.) Și totuși, perceptorii englezi sînt obsedați de ideea fixă că numai veniturile sub 100 l.st. nu sînt impozabile.

În legătură cu pasajul incriminat din Manifestul constitutiv, revista fabricanților declarase :

„Această frază nu se găsește însă nicăieri în discursul lui Gladstone”. Prin citatul din darea de seamă publicată în „Times” din 17 aprilie 1863 am demonstrat contrarul. Am reprodus pasajul în „Volksstaat” în limba engleză și germană, deoarece afirmația lui Gladstone că „aș privi aproape cu îngrijorare și durere această creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii dacă aș fi convins că ea se limitează la *classes who are in easy circumstances*” trebuia comentată. Referindu-mă la Wakefield, am arătat că „*classes who are in easy circumstances*” — o expresie care nu are corespondent în limba germană, înseamnă „partea propriu-zis bogată”, „partea cu adevărat bogată” a claselor avute. Wakefield numește chiar de-a dreptul clasa de mijloc pro-

priu-zisă „*the uneasy class*”, ceea ce se apropie de expresia germană „*die ungemächliche Klasse*” („clasa nu prea avută”) *.

Onorabila revistă a fabricanților nu se mulțumește să treacă sub tăcere explicația mea. Redînd pasajul citat de mine însoțit de cuvintele: „Pînă aici citează Marx din «Times»”, ea lasă pe cititorii ei să înțeleagă că a citat după traducerea mea, în timp ce în realitate traduce „*classes who are in easy circumstances*”, spre deosebire de mine, nu prin „clase bogate”, ci prin „clase care au *condiții de viață* (*Verhältnisse* **) *plăcute*”. Ea presupune că cititorii ei mai au atîta minte să înțeleagă că nu toate părțile componente ale claselor avute sînt „bogate”, deși a poseda o proprietate li se pare întotdeauna o „împrejurare (*Verhältnis*) plăcută”. Dar chiar și în traducerea citatului meu, așa cum îl reproduce „Concordia”, Gladstone caracterizează progresul bogăției capitaliste descris de el drept „*o creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii*” și menționează că „*nu a luat de loc în considerație situația populației muncitoare*”, pentru a arăta în încheiere că această „*creștere se limitează pe de-a-ntregul la clasele care posedă proprietate*”. După ce în darea de seamă apărută în „Times” la 17 aprilie 1863, „savantul” de la Uniunea fabricanților germani îi atribuie lui Gladstone atît din punct de vedere „formal, cit și în fond”, exact aceleași cuvinte pe care i le-am atribuit eu în Manifestul constitutiv, el se bate cu pumnul în pieptu-i nobil și strigă:

„*Și totuși... Marx are nerușinarea să scrie în «Der Volksstaat» din 1 iunie: «Așadar, atît din punct de vedere formal, cit și în fond, d-l Gladstone a declarat la 16 aprilie 1863 în Camera comunelor, potrivit dării de seamă publicate în propriul său ziar, «Times», la 17 aprilie 1863 că: această creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii se limitează pe de-a-ntregul la clasele avute».*”

După cum se vede, „savantul” de la Uniunea fabricanților germani știe prea bine ce-și poate permite să ofere publicului său cititor!

În ziarul „Der Volksstaat” din 1 iunie arătam că „Concordia” încearcă să-i convingă pe cititorii ei că aș fi omis în Manifestul constitutiv frazele lui Gladstone cu privire la

* „*The middle or uneasy class*” („*England and America*”, Londra, 1873, vol. 1, p. 185)¹⁴⁵.

** *Verhältnisse* înseamnă condiții, dar și relații, împrejurări. — Nota trad.

îmbunătățirea situației clasei muncitoare britanice, în timp ce, dimpotrivă, subliniam acolo în mod deosebit contradicția flagrantă dintre aceste fraze declamatorii și faptele stabilite oficial. În răspunsul ei din 4 iulie, revista fabricanților repetă aceeași manevră. „Până aici citează Marx din «Times», scrie ea, noi îl cităm mai departe”. În disputa cu revista, nu era nevoie să citez, de fapt, decît pasajul incriminat. Să ne oprim totuși o clipă la ceea ce vine „mai departe”.

După ce Gladstone a cîntat un imn de slavă creșterii avuției capitaliste, el se întoarce la clasa muncitoare. El nu afirmă nicidecum că ea și-a primit partea din „creșterea cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii”, ci, potrivit dării de seamă publicate în „Times”, el continuă cu cuvintele: „Creșterea capitalului reprezintă însă un avantaj indirect pentru muncitori etc.” El se consolează constatînd că, „în timp ce bogații au devenit mai bogați, săracii au devenit mai puțin săraci”. În sfîrșit declară ca atît el personal cît și prietenii săi îmbogățiți din parlament „sînt atît de fericiți vîzînd”, contrar celor constatate de anchetele parlamentare și ilustrate de datele statistice,

„că în ultimii douăzeci de ani situația muncitorului britanic s-a îmbunătățit în medie într-o măsură, după părerea noastră, extraordinară și putem spune, aproape fără seamăn în istoria tuturor țărilor și a tuturor epocilor”.

Și pînă la d-l Gladstone, toți predecesorii săi în această funcție au fost „atît de fericiți” să completeze discursurile lor la buget cu descrierea creșterii avuției capitaliste, cu perorații pline de mulțumire de sine despre îmbunătățirea situației clasei muncitoare. Totuși, el îi prinde pe toți cu minciuna, arătînd că împărăția de o mie de ani a început abia după introducerea legislației liber-schimbiste. De fapt, aici nu este vorba dacă temeiurile pentru care Gladstone se consolează sau se felicită sînt îndreptățite sau nu. Este vorba pur și simplu de faptul că, din punctul lui de vedere, așa-zisa îmbunătățire „extraordinară” a situației clasei muncitoare nu se află nicidecum în contradicție cu „creșterea cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii, care se limitează pe de-a-n-tregul la clasele avute”. Dimpotrivă, învățătura ortodoxă a apologeților capitalului — iar d-l Gladstone este unul dintre cei mai bine plătiți apologeți ai lui — preconizează că mijlocul cel mai sigur pentru ca muncitorii să-și îmbunătățească situația este acela de a-i îmbogăți pe exploatații lor.

Nerozia nerușinată sau nerușinarea neroadă a revistei fabricanților atinge punctul culminant în afirmația : „Darea de seamă apărută în «Times» redă într-o formă mai concentrată ceea ce darea de seamă stenografică din Hansard reproduce *textual*” *. Să le comparăm acum una cu alta.

I

Din discursul rostit de Gladstone la 16 aprilie 1863, apărut în „Times” din 17 aprilie 1863

„Așa stau lucrurile cu avuția acestei țări. În ce mă privește, trebuie să spun că aș privi aproape cu îngrijorare și durere această creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii dacă aș fi convins că ea se limitează la clasele bogate (classes who are in easy circumstances). Aici nu am luat de loc în considerație situația populației muncitoare. Creșterea pe care am descris-o... este o creștere care se limitează pe de-a-ntregul la clasele avute. Dar creșterea capitalului reprezintă un avantaj indirect pentru muncitor etc.”

II

Din discursul rostit de Gladstone la 16 aprilie 1863, apărut în „Hansard”, vol. 170. Dezbaterile parlamentare din 27 martie—28 mai 1863

„Așa stau lucrurile cu progresul general al acumulării ; dar în ce mă privește, trebuie să spun că aș privi cu oarecare durere și cu multă îngrijorare această creștere extraordinară și aproape amețitoare dacă aș fi convins că ea se limitează la categoria de persoane care pot fi socotite bogate (the class of persons who may be described as in easy circumstances). Cifrele pe care le-am citat nu țin seama decît în mică măsură sau chiar de loc de situația aceluia care nu plătesc nici un fel de impozit pe venit sau, cu alte cuvinte, deși destul de exacte pentru a stabili adevărul în general (!), ele nu țin seama sub nici o formă de proprietatea (!) populației muncitoare sau (!) de creșterea venitului ei. În mod indirect însă, simpla creștere a capitalului este, de fapt, extrem de avantajoasă pentru clasa muncitoare etc.”

Las pe seama cititorului însuși să compare stilul emfatic, alambicat și avocățesc, stil Circumlocution-Office**, al versiunii publicate de Hansard cu darea de seamă din „Times”.

Pentru noi este de ajuns să constatăm faptul că cuvintele din darea de seamă publicată de „Times” „această creștere

* Revista fabricanților pare într-adevăr să creadă că marile ziare londoneze nu folosesc stenografi pentru dările de seamă parlamentare.

** Ministerul ocolîșurilor (expresie folosită de Dickens în romanul „Micuța Dorrit”). — Nota red.

cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii... creșterea pe care am descris-o... este o creștere care se limitează pe de-a-ntregul la clasele avute" au fost parțial denaturate și parțial omise în darea de seamă publicată de Hansard. „Tonul” emfatic al limbajului folosit de Gladstone nu a scăpat nici unuia dintre cei care au ascultat discursul. De pildă :

„Morning Star”¹⁴⁶ din 17 aprilie 1863. (Discursul la buget rostit de Gladstone la 16 aprilie 1863.)

„În ce mă privește, trebuie să spun că aş privi cu îngrijorare și durere această creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii dacă aş fi convins că ea se limitează la clasele bogate (classes who are in easy circumstances). Această mare creștere a avuției (this great increase of wealth) nu ia de loc în considerație situația populației muncitoare. Această sporire este o sporire (the augmentation is an augmentation) care se limitează pe de-a-ntregul la clasele care posedă proprietate (entirely confined to the classes possessed of property). Dar această sporire (But that augmentation) trebuie să reprezinte un avantaj indirect pentru populația muncitoare etc.”

„Morning Advertiser”¹⁴⁷ din 17 aprilie 1863. (Discursul la buget rostit de Gladstone la 16 aprilie 1863.)

„În ce mă privește, trebuie să spun că aş privi aproape cu îngrijorare și teamă (alarm) această creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii dacă aş fi convins că ea se limitează la clasele bogate (classes who are in easy circumstances). Această creștere mare a bogăției nu ia de loc în considerație situația populației muncitoare. Sporirea menționată (The augmentation stated) este o sporire care se limitează pe de-a-ntregul la clasele care posedă proprietate (classes possessed of property). Dar această sporire (This augmentation) trebuie să reprezinte un avantaj indirect pentru clasa muncitoare etc.”

Prin urmare, Gladstone a escamotat post festum din versiunea semioficială a discursului său publicat de „Hansard” cuvintele rostite de el în Camera comunelor la 16 aprilie 1863 : „Această creștere cu adevărat amețitoare a avuției și a puterii... este o creștere care se limitează pe de-a-ntregul la clasele avute”. Iată de ce „Concordia” nu le-a găsit în extrasul pe care l-a primit de la prietenul de afaceri din Londra și a trimbițat :

„Această frază nu se găsește însă nicăieri în discursul lui Gladstone. Atât din punct de vedere formal, cât și în fond, Marx a născocit această frază”.

Nu este de mirare că acum revista mă învață că în domeniul criticii există „obiceiul” de a se cita discursurile parlamentare așa cum au fost falsificate oficial, și nu cum au

fost rostite în realitate. Asemenea „obiceiuri” corespund într-adevăr „formației culturale generale” berlineze și mentalității mărginite de supus prusac a Uniunii fabricanților germani. Lipsa de timp mă silește să renunț definitiv la contactul cu această plăcută societate. Totuși, la despărțire, să le mai dau de furcă „savanților” de la „Concordia” punându-le următoarea întrebare: în ce articol și cum se numea omul care l-a apostrofat pe un adversar de-al său, cel puțin de talia „Concordiei”, cu următoarele cuvinte semnificative: „Asinus manebis in secula seculorum” * ?

Karl Marx

Londra, 28 iulie 1872.

Publicat în „Volksstaat”,
nr. 63 din 7 august 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — „Un măgar vei rămâne în vecii vecilor”. — *Nota trad.*

Friedrich Engels

Consiliul General către toți membrii
Asociației Internaționale a Muncitorilor ¹⁴³

Cetățeni,

Consiliul General se vede nevoit să demaște în mod public intrigile urzite de mai mulți ani în Internațională, dar a căror existență majoritatea dintre voi n-au bănuțit-o niciodată.

În circulara noastră confidențială „Pretinsele sciziuni din Internațională” * din 5 martie 1872 am fost nevoiți să vă atragem atenția asupra uneltirilor sectarilor din așa-numita *Alianță a democrației socialiste*, uneltiri care urmăresc să semene zizanie în rindurile noastre și să predea pe tăcute conducerea supremă a Asociației noastre în mîinile unei clici conduse, la rindul ei, de către Mihail Bakunin.

Vă amintiți, desigur, că, la înființarea ei, Alianța democrației socialiste a publicat un statut, care, dacă ar fi fost acceptat de noi, i-ar fi asigurat o dublă existență — în Internațională și în afara ei. Într-adevăr, Alianța ar fi avut secțiile, federațiile și congresele ei proprii, alături de secțiile, federațiile și congresele Internaționalei din care pretindea, totodată, că face parte. Ea urmărea să înlocuiască Statutul nostru general cu programul special al d-lui Bakunin și să impună Asociației noastre dictatura personală a acestuia.

În circulara sa din 22 decembrie 1868, Consiliul General a respins aceste pretenții ¹⁴⁹. El nu a fost de acord cu primirea Alianței democrației socialiste în Internațională decît cu condiția expresă ca Alianța să înceteze de a fi o uniune internațională, să-și dizolve organizația, iar secțiile ei să intre în Internațională ca simple secții locale. Alianța a acceptat formal aceste condiții. Dar dintre așa-numitele ei secții, numai una singură — secția centrală din Geneva — a intrat în Aso-

* Vezi volumul de față, p. 3—50. — Nota red.

ciația noastră. Celelalte au rămas un mister pentru Consiliul General, care trebuia să creadă că ele nu există.

Și iată că acum, după mai bine de trei ani, am intrat în posesia unor documente care dovedesc incontestabil că, în pofida făgăduielilor ei formale, aceeași Alianță a democrației socialiste a continuat tot timpul, și continuă și astăzi, să existe ca uniune internațională în cadrul Internaționalei, și încă sub forma unei societăți secrete ; că în fruntea ei este tot d-l Bakunin ; că scopul ei a rămas același și că toate atacurile îndreptate în ultimul an aparent împotriva Conferinței de la Londra și a Consiliului General sînt, în realitate, îndreptate împotriva organizației noastre în ansamblu și pornesc de la această Alianță. Aceiași oameni care acuză Consiliul General de *autoritarism*, deși niciodată nu au putut veni cu un exemplu concret în acest sens, care vorbesc cu orice prilej despre *autonomia secțiilor*, despre *federația liberă a grupurilor* și care reproșează Consiliului General că vrea să impună Internaționalei *doctrina lui oficială și ortodoxă* și să transforme Internaționala într-o asociație organizată *ierarhic*, aceiași oameni s-au constituit, de fapt, într-o societate secretă, organizată ierarhic, cu un regim nu numai autoritar, ci de-a dreptul dictatorial, calcă în picioare orice autonomie a secțiilor și federațiilor ; caută, cu ajutorul acestei organizații secrete, să impună Internaționalei doctrina personală și ortodoxă a d-lui Bakunin. Ei, care cer ca Internaționala să se organizeze *de jos în sus*, se supun umil, în calitate de membri ai Alianței, ordinelor ce le vin *de sus în jos*.

Este de prisos să mai spunem că existența unei asemenea societăți secrete în cadrul Internaționalei constituie o încălcare flagrantă a Statutului nostru general. Statutul nostru recunoaște numai o singură categorie de membri ai Internaționalei, cu drepturi și îndatoriri egale ; Alianța îi împarte în două categorii : inițiații și profanii, aceștia din urmă fiind condamnați să fie conduși de primii cu ajutorul unei organizații despre care nici nu știu măcar că există. Internaționala cere membrilor săi să recunoască drept bază a comportării lor adevărul, dreptatea și morala ; Alianța impune adeptilor ei drept primă îndatorire minciuna, ipocrizia și înșelătoria, recomandându-le să-i înșele pe membrii profani ai Internaționalei, ascunzîndu-le existența organizației secrete, motivele și scopul urmărit de vorbele și acțiunile lor. Programul Internaționalei este formulat în Statutul ei și e cunoscut tuturor ; cel

al Alianței n-a fost cunoscut niciodată și nu este nici în prezent.

Nucleul Alianței este Federația jurasiană ; de la aceasta pornește cuvîntul de ordine, reluat și repetat imediat de celelalte secții și de ziarele de care dispune organizația secretă. În Italia există un număr de organizații conduse de Alianță. Aceste asociații, care se intitulează secții ale Internaționalei, nu au cerut vreodată să fie primite în Asociație, nu au plătit cotizații și nu au îndeplinit nici una din celelalte condiții stabilite de Regulamentul nostru. În Belgia, Alianța are cîțiva agenți destul de influenți. În sudul Franței, ea are corespondenți proprii, dintre care unii cumulează această funcție cu aceea de secretari ai comisariatelor de poliție. Alianța este însă cel mai bine organizată în Spania, unde are cele mai întinse ramificații. Strecurîndu-se pe nesimțite și de la început în rîndurile Internaționalei, ea a reușit aproape în permanență să conducă consiliile federale ce s-au succedat și congresele. Pînă și cei mai devotați membri spanioli ai Internaționalei au ajuns să creadă că această organizație secretă există pretutindeni în Asociația noastră și că a face parte din rîndurile ei este aproape o datorie. Această părere a fost spulberată de Conferința de la Londra, unde delegatul spaniol *, el însuși membru al Alianței, s-a putut convinge că lucrurile stau tocmai invers, precum și de minciunile și atacurile violente la adresa conferinței și a Consiliului General, la care s-au dat imediat adepții fideli ai lui Bakunin chiar din ordinul acestuia. După o luptă îndelungată în cadrul Alianței, membrii spanioli, cărora Internaționala le era mai scumpă decît Alianța, au părăsit această din urmă organizație. Ei au fost imediat insultați și calomniați monstruos de către cei ce rămăseseră credincioși societății secrete. În două rînduri, ei au fost excluși din Federația locală din Madrid, violîndu-se în mod flagrant Regulamentul în vigoare. Cînd au vrut să constituie „Noua federație din Madrid”¹⁵⁰, Consiliul federal spaniol le-a refuzat autorizația și le-a înapoiat cotizațiile pe care ei i le trimiseseră. Aici trebuie spus că din opt membri ai Consiliului federal, cinci (Vicente Rossell, Peregrin Montoro, Severino Albarracin, Francisco Tomás și Franco Martinez) sînt membri ai Alianței ; s-ar putea să mai fie și alții. În felul acesta, secțiile și federațiile locale spaniole, atît de mîndre de autonomia lor, au ajuns, fără a bănui măcar, să se supună, asemenea unei turme de oi, ordinelor secrete venite din Elveția și pe

* — Anselmo Lorenzo. — *Nota red.*

care Consiliul federal trebuie să le execute orbește dacă nu vrea să fie țintuit la stîlpul infamiei de către Alianță.

Pentru a asigura alegerea membrilor Alianței ca delegați la Congresul de la Haga, Consiliul federal spaniol a trimis secțiilor și federațiilor locale o circulară confidențială, datată 7 iulie, în care cere acestora să verse o cotizație suplimentară pentru a se acoperi cheltuielile delegaților la congres și le impune, în mod autoritar, ca delegații să fie aleși pe baza unei liste comune pentru întreaga Spanie, astfel încît el, Consiliul federal, să fie însărcinat cu numărătoarea voturilor. Acest sistem de vot trebuia să asigure succesul candidaților Alianței. În afară de aceasta, Consiliul federal anunță că va da un mandat imperativ colectiv, căruia acești delegați vor trebui să i se supună. De îndată ce am aflat de acest proiect — de a se trimite la congres delegați ai Alianței pe spezele membrilor Internaționalei — și am avut dovada complicității Consiliului federal spaniol la uneltirile societății secrete, i-am cerut, la 24 iulie,

1) să ne comunice lista tuturor membrilor pe care Alianța îi are în Spania, indicîndu-se funcțiile pe care le îndeplinesc în cadrul Internaționalei ;

2) să efectueze o anchetă în legătură cu caracterul și activitatea Alianței în Spania, precum și în legătură cu organizarea și ramificațiile ei în afara acestei țări ;

3) să ne trimită un exemplar al circularei confidențiale din 7 iulie ;

4) să ne dea explicații în legătură cu modul în care pune de acord îndatoririle sale față de Internațională cu prezența în rîndurile sale a cel puțin trei membri notorii ai Alianței ;

5) să ne trimită cu întoarcerea poștei un răspuns clar și categoric *.

Răspunsul ar fi trebuit să ne parvină cel tîrziu la 1 august. Dar abia la 5 august am primit o scrisoare, datată Valencia 1 august (ștampila poștei este indescifrabilă), în care sîntem anunțați că răspunsul intîrzie, deoarece membrii Consiliului federal nu înțeleg scrisoarea noastră, scrisă în limba franceza, și că este nevoie de timp pentru traducerea ei. În scrisoarea sa din 15 iunie, același Consiliu ne rugase să-i trimitem, pe cît posibil, publicațiile noastre etc. în limba franceză, pe care ei (membrii Consiliului) o cunosc în oarecare măsură ! Pretextul este deci mincinos ; pur și simplu vor să ne facă să pierdem un timp prețios.

* Vezi volumul de față, p. 125—127. — *Nota red.*

Sintem deci nevoiți să declarăm tuturor membrilor Asociației, și în special membrilor spanioli ai Internaționalei, că Consiliul federal spaniol a *trădat Asociația Internațională a Muncitorilor*. În loc de a-și îndeplini fidel mandatul ce i-a fost încredințat de către membrii spanioli ai Internaționalei, el este unealta unei societăți nu numai străină de Internațională, dar chiar și ostilă ei. În loc să se supună Statutului general și Regulamentului, precum și rezoluțiilor congreselor generale și celor spaniole, el se supune ordinelor secrete ale d-lui Bakunin. Însăși existența unui Consiliu federal alcătuit, în majoritate, din membri ai unei societăți secrete, străine Asociației noastre, constituie o încălcare flagrantă a Statutului general.

Iată, cetățeni, faptele pe care trebuie să le cunoașteți înainte de a alege delegații la congres. Pentru prima oară în istoria luptei clasei muncitoare avem de-a face cu un complot urzit chiar în rândurile clasei muncitoare, un complot avînd drept scop nu subminarea regimului exploatator existent, ci subminarea Asociației, care duce o luptă hotărîtă împotriva acestei orînduiri. Acesta este un complot împotriva mișcării proletare însăși. De aceea, pretutindeni unde avem de-a face cu el, constatăm că propovăduiește doctrina demoralizatoare a abținerii totale de la activitatea politică. În timp ce în aproape toate țările Europei membrii de rînd ai Internaționalei, străini de acest complot, sînt persecutați și întemnițați, „vitejii” membri ai Alianței se bucură de o imunitate cu totul excepțională.

Cetățeni, trebuie să alegeți. În momentul de față nu este vorba de autonomia secțiilor, nici de federația liberă a grupurilor, nici de organizarea „de jos în sus” și nici de vreo altă formulă pretențioasă și răsunătoare; în momentul de față se pune problema: vreți ca organele noastre centrale să fie formate din oameni care nu recunosc un alt mandat decît acela dat de voi, sau vreți ca ele să fie formate din oameni aleși prin înșelătorie, din oameni care nu primesc mandatul vostru decît cu hotărîrea fermă de a vă mîna ca pe o turmă de oi, potrivit instrucțiunilor secrete emanînd de la un personaj misterios aflat în Elveția?

A dezvălui existența acestei societăți secrete de impostori înseamnă a-i nimici puterea. Domnii din Alianță nu sînt atît de proști încît să creadă că marea masă a membrilor Internaționalei se va supune cu bună știință unei asemenea organizații în momentul cînd va afla de existența ei. Impostorii și

cei pe care aceștia vor să-i înșele nu au nimic comun, Alianța și Internaționala nu au nimic comun.

În afară de aceasta, trebuie să se pună capăt, o dată pentru totdeauna, luptelor intestinale din Asociația noastră provocate de existența acestei organizații parazitare. Aceste lupte nu fac decît să se irosească forțele menite să combată actuala orînduire burgheză. Paralizînd activitatea desfășurată de Internațională împotriva dușmanilor clasei muncitoare, Alianța face un excelent serviciu burgheziei și guvernelor.

Avînd în vedere toate acestea, Consiliul General va cere Congresului de la Haga excluderea din Internațională a tuturor membrilor Alianței, precum și imputernicirile necesare pentru a preîntîmpina în viitor asemenea comploturi.

Soris de F. Engels
între 4 și 6 august 1872

Se tipărește după manuscris
Tradus din limba franceză

Publicat pentru prima oară
în limba rusă în operele
lui K. Marx și F. Engels,
vol. XIII, partea a II-a,
ed. I, 1940

Karl Marx și Friedrich Engels

Către secțiile din Spania
ale Asociației Internaționale a Muncitorilor ¹⁵¹

Londra, 8 august 1872

Date fiind intrigile urzite împotriva *Asociației Internaționale a Muncitorilor* de către membrii societății secrete „Alianța”, în ședința din 24 iulie 1872 Comitetul Executiv al Consiliului General ¹⁵² l-a însărcinat pe cetățeanul F. Engels, secretar pentru Spania, să trimită Consiliului federal spaniol din Valencia următoarea scrisoare :

„Către Consiliul federal spaniol

Cetățeni, avem dovezi că în rîndurile Internaționalei, și în special în Spania, există o societate secretă care se intitulează *Alianța democrației socialiste*. Misiunea specială a acestei societăți, al cărei centru se află în Elveția, este de a orienta marea noastră Asociație în sensul tendințelor ei proprii, de a o duce spre țeluri necunoscute majorității covârșitoare a membrilor Internaționalei. Mai mult, din ziarul «Razon» ¹⁵³, care apare la Sevilla, aflăm că cel puțin trei membri ai Consiliului vostru fac parte din Alianță.

În 1868, cînd această societate s-a constituit ca societate publică, Consiliul General a refuzat s-o primească în Internațională atîta timp cît își va menține caracterul internațional, deoarece ea pretindea rolul de a doua organizație internațională, care să-și desfășoare activitatea atît în cadrul cît și în afara *Asociației Internaționale a Muncitorilor*. Alianța a putut intra în Internațională numai după ce a promis că se va limita la rolul de simplă secție locală din Geneva. (Vezi cir-

culara confidențială a Consiliului General „Pretinsele sciziuni din Internațională” p. 7 și urm. *).

Dacă caracterul și organizarea Alianței erau în contradicție cu spiritul și litera Statutului nostru atunci cînd ea era o organizație publică, acum existența ei secretă în cadrul Internaționalei, în pofida cuvîntului dat, echivalează cu o adevărată trădare a Asociației noastre. Internaționala cunoaște numai o singură categorie de membri, cu drepturi și îndatoriri egale pentru toți; Alianța îi împarte în două categorii: inițiatii și neinițiatii, aceștia din urmă fiind mențiți să fie conduși de primii prin intermediul unei organizații despre a cărei existență nici măcar nu știu. Internaționala cere membrilor săi să recunoască drept bază a conduitei lor adevărul, dreptatea și morala; Alianța impune adeptilor ei să ascundă membrilor neinițiatii ai Internaționalei existența organizației secrete, precum și motivele și scopul urmărit de vorbele și faptele lor. În circulara sa confidențială, Consiliul General a anunțat că va cere viitorului congres să instituie o anchetă în privința activității desfășurate de această Alianță, activitate care constituie un adevărat complot împotriva Internaționalei. Consiliul General cunoaște măsurile luate de Consiliul federal spaniol, la insistența domnilor din Alianță, în interesul acestei societăți și este hotărît să pună capăt acestor uneltiri din umbră. De aceea, pentru a întocmi referatul cu privire la Alianță ce urmează să-l prezinte la Congresul de la Haga, el vă cere:

1) o listă a tuturor membrilor din Spania ai Alianței cu indicarea funcțiilor pe care le îndeplinesc în cadrul Internaționalei;

2) efectuarea unei anchete privind caracterul și activitatea Alianței, precum și organizarea ei și secțiile ei din afara Spaniei;

3) un exemplar al circularei voastre confidențiale din 7 iulie 1872;

4) o explicație asupra modului cum înțelegeți să puneți de acord îndatoririle voastre față de Internațională cu prezența în Consiliul vostru a cel puțin trei membri cunoscuți ai Alianței.

În cazul cînd nu va primi cu *întoarcerea poștei un răspuns categoric și satisfăcător*, Consiliul General se va vedea nevoit să declare în mod public, atît în Spania cît și în străinătate, că ați încălcat spiritul și litera Statutului general și că

* Vezi volumul de față, p. 12—14. — *Nota red.*

ați trădat Internaționala în interesul unei societăți secrete, care nu-i este numai străină, ci și ostilă.

Salut și fraternitate.
În numele Consiliului General
Secretar pentru Spania
Friedrich Engels

33, Rathbone Place,
Londra, 24 iulie 1872"

Într-o scrisoare datată Valencia 1 august și primită la Londra la 5 august, Consiliul federal spaniol a dat Consiliului General următorul răspuns :

„Tovarăși! Am primit ultima voastră scrisoare, dar, intrucit este scrisă în limba franceză, n-am putut lua cunoștință de conținutul ei, deoarece traducătorul nostru lipsește din Valencia. Ne-am adresat unui alt tovarăș cu rugămintea de a o traduce cit mai urgent posibil, pentru a vă putea răspunde”.

În ședința sa din 8 august 1872, Comitetul Executiv al Consiliului General a hotărît că, în așteptarea datelor cerute Consiliului federal spaniol, este necesar să publice scrisoarea de mai sus, pentru a determina toate federațiile și secțiile spaniole să efectueze o anchetă asupra existenței, acțiunilor și scopului societății secrete „Alianța”.

Comitetul Executiv al Consiliului General :

Leo Frankel, secretar-corespondent pentru Austria și Ungaria ; *J. P. Mac Donnel* — pentru Irlanda ; *F. Engels* — pentru Spania și Italia ; *A. Serrailier* — pentru Franța ; *Le Moussu* — pentru America ; *Hermann Jung* — pentru Elveția ; *Karl Marx* — pentru Germania și Rusia.

Președinte al ședinței *Walery Wróblewski*, secretar pentru Polonia

Secretar al ședinței *F. Cournet*, secretar pentru Olanda

Scris de K. Marx și F. Engels
la 8 august 1872

Publicat în „La Emancipacion”
nr. 62 din 17 august 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar, confruntat
cu ciorna manuscrisului
în limba franceză

Tradus din limba spaniolă

Friedrich Engels
Consiliul General
către Noua federație din Madrid ¹⁵⁴

Comitetul Executiv, însărcinat în mod temporar de Consiliul General să se ocupe de toate problemele organizatorice ale Asociației,

avînd în vedere scrisoarea din 5 august prin care Noua federație din Madrid roagă să fie recunoscută de Consiliul General ;

avînd în vedere rezoluția Consiliului federal spaniol din 16 iulie prin care se respinge cererea de primire în Internațională a numitei federații ;

considerînd că și din punct de vedere formal ar fi absurd să se alăture în această problemă punctului de vedere al unui Consiliu federal format în cea mai mare parte din membrii unei societăți secrete ostile Internaționalei, societate împotriva căreia Consiliul General are intenția să ia atitudine la congres ;

considerînd că, în fond, întemeietorii Noii federații din Madrid sînt cei care, primii, au avut în Spania curajul s-orupă cu societatea secretă denumită *Alianța democrației socialiste*, să demaște și să zădărnicească uneltirile acesteia ;
pentru aceste motive,

Comitetul Executiv, în numele Consiliului General, a hotărît să recunoască Noua federație din Madrid și să întretină legături regulate și directe cu ea.

Pentru Comitetul Executiv,
Secretar pentru Spania
Federico Engels

Londra, 15 august 1872

Publicat în „La Emancipacion”
nr. 63 din 24 august 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba spaniolă

Friedrich Engels

[Adresa trimisă de Consiliul General
secțiilor italiene
ale Asociației Internaționale a Muncitorilor
cu prilejul Conferinței de la Rimini ¹⁵⁵]

33, Rathbone Place,
Londra, 23 august 1872

Am primit o rezoluție datată „Rimini 6 august”, adoptată de conferința unei federații italiene care pretinde că face parte din Asociația Internațională a Muncitorilor ¹⁵⁶, rezoluție prin care se desolidarizează complet de Consiliul General de la Londra și convoacă, *cu de la sine putere*, un * congres antiautoritar la Neuchâtel, Elveția, unde toate secțiile cu aceeași orientare sînt invitate să-și trimită delegații, și nu la Haga, unde urmează să se țină congresul ordinar al Internaționalei.

Este necesar să arătăm că din cele 21 de secții ai căror delegați au semnat aceasta rezoluție, *numai una* (cea din Neapole), face parte din Internațională. Nici una dintre celelalte 20 de secții nu a îndeplinit vreodată condițiile stabilite de Statutul nostru general și de Regulamentul nostru pentru primirea de noi secții. Prin urmare, nu există nici o federație italiană a Asociației Internaționale a Muncitorilor. Cei care pretind a o alcătui formează o Internațională a lor, în afara mării Asociații a Muncitorilor.

Congresul de la Haga va avea să hotărască în privința acestei uzurpări.

În numele și din însărcinarea Consiliului General,
Secretar pentru Italia,
Federico Engels

Publicat parțial în „La Plebe”
nr. 95 din 28 august 1872
și integral în „Il Popolino”
nr. 20 din 29 septembrie 1872

Se tipăreste dupa textul
apărut în „Il Popolino”
confruntat cu ciorna scri-
sorii

Tradus din limba italiană

* În manuscris urmează „așa-zis” — *Nota red.*

**Congresul de la Haga
al Asociației Internaționale
a Muncitorilor**

2—7 septembrie 1872 ¹⁵⁷

Karl Marx

Raportul Consiliului General
prezentat la cel de-al cincilea Congres anual
al Asociației Internaționale a Muncitorilor
ținut la Haga

2—7 SEPTEMBRIE 1872^{1*}

Cetățeni *,

În perioada care s-a scurs de la ultimul nostru congres de la Basel, două mari războaie au schimbat înfățișarea Europei — războiul franco-prusian și războiul civil din Franța. Aceste două războaie au fost precedate și însoțite de un al treilea, care continuă și azi, și anume războiul împotriva Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Membrii din Paris** ai Internaționalei au prevenit poporul francez în mod deschis și limpede că a lua parte la plebiscit înseamnă a vota pentru despotism în interiorul țării și pentru război în afara ei¹⁵⁹. În ajunul plebiscitului, la 29 aprilie 1870¹⁶⁰, ei au fost arestați sub pretextul că ar fi participat la un complot avînd drept scop asasinarea lui Ludovic Bonaparte. Totodată, au fost arestați membri ai Internaționalei la Lyon, Rouen, Marsilia, Brest și în alte orașe. În declarația sa din 3 mai 1870, Consiliul General a spus¹⁶¹:

„Acest ultim complot va sta, pe bună dreptate, alături de cele două comploturi anterioare, care au și devenit de un ridicol public. Zarva pe care o face guvernul francez și repressiunile împotriva secțiilor noastre din Franța urmăresc un singur scop: înlesnirea mașinațiilor în vederea plebiscitului”***.

După căderea imperiului loviturii de stat din decembrie, succesorii lui au publicat documente din care reiese că acest

* În foaia volantă și în „Volksstaat”, în locul cuvîntului „Cetățeni” a apărut „Muncitori”. — *Nota red.*

** În „L'Internationale”, „La Liberté” și în alte publicații, această frază începe cu cuvintele: „În momentul cînd imperiul a cerut Franței să-l consfințească printr-un nou plebiscit”. — *Nota red.*

*** În foaia volantă și în „Volksstaat” urmează cuvintele: „și au avut dreptate”. — *Nota red.*

ultim complot a fost opera a însași poliției bonapartiste ¹⁶² și că într-o circulară confidențială trimisă în ajunul plebiscitului de Ollivier agenților săi, acesta le-a pus fără ocol în vedere :

„Conducătorii Internaționalei trebuie arestați, altminteri plebiscitul nu se va putea desfășura în bune condiții“.

După terminarea farsei cu plebiscitul, la 8 iulie, membrii Consiliului federal din Paris au fost condamnați de judecătorii lui Ludovic Bonaparte, dar numai pentru apartenența lor la Internațională, și nu pentru complicitate la pretinsul complot ¹⁶³. Guvernul bonapartist a socotit, prin urmare, necesar să inaugureze cel mai dezastruos război din câte s-au abătut vreodată asupra Franței printr-o campanie prealabilă împotriva secțiilor din Franța ale Asociației Internaționale a Muncitorilor. Să nu uităm că clasa muncitoare franceză a respins în mod unanim plebiscitul. Dar să nu uităm nici că bursele, guvernele, clasele dominante și presa din Europa au salutat plebiscitul ca pe o victorie strălucită reputată de împăratul Franței asupra clasei muncitoare franceze (Adresa din 23 iulie 1870 a Consiliului General cu privire la războiul franco-prusian ¹⁶⁴).

Cîteva săptămîni după plebiscit, cînd presa bonapartistă începuse să ațite febra războinică în rîndurile poporului francez, membrii din Paris ai Internaționalei, în pofida persecuțiilor ordonate de guvern, au publicat la 12 iulie apelul lor „Către muncitorii tuturor națiunilor“, în care au înfierat războiul proiectat, calificîndu-l o „absurditate criminală“, și au spus fraților lor din Germania :

„Dușmănia dintre noi n-ar avea altă consecință decît triumful total al despotismului de ambele părți ale Rinului“; „pentru noi, membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor — au declarat ei —, nu există frontiere“ ¹⁶⁵.

Acest apel a găsit un ecou entuziast în Germania și de aceea Consiliul General a putut, pe bună dreptate, să declare în manifestul său din 23 iulie 1870 :

„În timp ce Franța oficială și Germania oficială se aruncă într-o luptă fratricidă, muncitorii francezi și cei germani își trimit unii altora mesaje de pace și prietenie. Chiar și numai acest fapt măreț, fără seamăn în istorie, dovedește că, în opoziție cu vechea societate, cu mizeria ei economică și demența ei politică, se naște o societate nouă, al cărei principiu inter-

național va fi *pacea*, pentru că toate națiunile vor avea unul și același stăpîn — *Munca!* Deschizătorul de drum al acestei societăți noi este Asociația Internațională a Muncitorilor”. (Adresa din 23 iulie 1870).

Pînă la proclamarea republicii, membrii Consiliului federal din Paris au stat la închisoare. Totodată, ceilalți membri ai Asociației erau zilnic înfierăți în mod public ca spioni în solda Prusiei.

Cînd, prin capitularea de la Sedan, cel de-al doilea Imperiu a luat sfîrșit așa cum a început — ca o parodie a prîmului Imperiu, războiul franco-prusian a intrat în cea de-a doua fază a lui. El s-a transformat într-un război împotriva poporului francez. După ce declarase de atîtea ori solemn că a luat arma în mînă doar pentru a respinge agresiunea străină, Prusia a lepădat deodată masca și a proclamat războiul de cucerire. Din acest moment, ea a fost nevoită să lupte nu numai împotriva republicii în Franța, ci, în același timp, împotriva Internaționalei în Germania. Vom expune aici desfășurarea acestei lupte doar în linii generale.

Îndată după declararea războiului, pe cea mai mare parte a teritoriului Confederației Germaniei de nord (Hanovra, Oldenburg, Bremen, Hamburg, Braunschweig, Schleswig-Holstein, Mecklenburg, Pomerania și provincia Prusia) a fost decretată starea de asediu, regiunile respective fiind puse sub oblăduirea generalului Vogel von Falckenstein. Această stare de asediu, proclamată ca măsură de prevedere împotriva pericolului unei invazii, s-a transformat de îndată într-un război împotriva membrilor germani ai Internaționalei.

A doua zi după proclamarea republicii la Paris, Comitetul Central din Braunschweig al Partidului social-democrat muncitoresc german, care, în limitele îngăduite de legile țării, reprezintă o secție a Internaționalei, a lansat (la 5 septembrie) un manifest în care chema clasa muncitoare să se opună din răspuțeri dezmembrării Franței, să ceară o pace onorabilă pentru Franța și să facă agitație pentru recunoașterea Republicii Franceze ¹⁶⁶. Manifestul a înfierat proiectata anexiune a Alsaciei și Lorenei drept crimă care va fi însoțită de transformarea întregii Germanii într-o cazarmă prusiană și de ridicarea războiului la rangul unei instituții europene permanente. La 9 septembrie, Vogel von Falckenstein a dispus ca membrii Comitetului din Braunschweig să fie arestați și trimiși în lanțuri cale de 600 de mile pînă la fortăreața prusiană Lötzen, în apropiere de frontiera rusă, unde au fost tratați în

mod mîrșav, fără îndoială pentru a sublinia și mai mult ospitalitatea somptuoasă acordată oaspetelui imperial la Wilhelmshöhe ¹⁶⁷. Dar cum nici arestările, nici expulzarea unor muncitori dintr-un stat german într-altul, nici suprimarea presei proletare, nici brutalitățile armatei și șicanele poliției n-au împiedicat avangarda clasei muncitoare germane să acționeze în spiritul Internaționalei potrivit manifestului de la Braunschweig, Vogel von Falckenstein a interzis prin ucazul din 21 septembrie * orice întrunire a partidului social-democrat. La 5 octombrie, această interdicție a fost anulată printr-un alt ucaz, prin care dispunea, cu multă șiretenie, ca agenții poliției „să-i raporteze lui personal despre toți aceia care prin manifestările lor publice vor încuraja Franța în împotrivirea ei față de condițiile de pace formulate de Germania, pentru ca el să-i poată face inofensivi pe toată durata războiului”.

Lăsînd pe seama lui Moltke grija războiului extern, regele Prusiei a recurs la o nouă tactică în desfășurarea războiului intern. Potrivit decretului regal din 17 octombrie, Vogel von Falckenstein a trebuit să pună pe deținuții săi din Lötzen la dispoziția tribunalului districtual din Braunschweig, care, la rîndul său, urma fie să găsească temeiurile juridice pentru detențiunea lor, fie să-i predea din nou în paza sigură a fiorosului general.

Procedeeul lui Vogel von Falckenstein a fost, bineînțeles, urmat în toată Germania, în timp ce, printr-o circulară diplomatică, Bismarck își bătea joc de întreaga Europă, pozînd în campion indignat al libertății cuvîntului, presei și întrunirilor pentru partidul păcii din Franța. Exact în momentul în care cerea pentru Franța o Adunare națională liber aleasă, el a dispus în Germania ca Bebel și Liebknecht să fie arestați pentru că în numele Internaționalei îi făcuseră opoziție în Reichstagul Confederației Germaniei de nord și totodată pentru a împiedica realegerea lor în viitoarele alegeri generale ¹⁶⁸.

Domnul și stăpînul său, Wilhelm Cuceritorul, l-a sprijinit, trimițînd din Versailles un decret prin care prelungea starea de asediu — adică suprimarea tuturor drepturilor cetățenești — pe întreaga perioadă electorală. Și într-adevăr, regele a ridicat starea de asediu în Germania abia la două luni după încheierea păcii cu Franța. Încăpățînarea cu care regele a menținut starea de asediu în țară și repetatele sale imixtiuni

* 1870. — *Nota red.*

în cazul propriilor săi deținuți germani atestă teama pe care, cu tot bubuitul tunurilor sale victorioase și cu toate aclamațiile frenetice ale întregii burghezii germane, i-o inspira puterea crescîndă a partidului proletar. Era omagiul involuntar adus de forța materială forței morale.

Dacă la început războiul împotriva Internaționalei a fost localizat în Franța — din ziua plebiscitului pînă la căderea imperiului, apoi în Germania — în toată perioada rezistenței opuse de republică Prusiei, din ziua proclamării Comunei din Paris și după căderea ei acest război a devenit general.

La 6 iunie 1871, Jules Favre a trimis celorlalte state o circulară în care le cerea extrădarea emigranților * Comunei, ca a unor criminali de drept comun, și incita la o cruciadă generală împotriva Internaționalei, dușmana familiei, religiei, ordinii și proprietății, atît de demn reprezentate în persoana lui Jules Favre¹⁶⁹. Austria și Ungaria au răspuns imediat la acest apel. La 13 iunie s-a făcut o percheziție la presupușii conducători ai Uniunii muncitorilor din Pesta; hîrțile lor au fost confiscate, iar ei înșiși arestați și dați în judecată sub învinuirea de înaltă trădare¹⁷⁰. Cîțiva delegați ai secției vieneze a Internaționalei, care se aflau în acel moment la Pesta, au fost duși la Viena, unde s-au luat împotriva lor aceleași măsuri. Beust a cerut și Reichsratul a votat un credit suplimentar de 30 000 l. st.

„pentru cheltuielile prilejuite de informația politică, care a devenit mai necesară decît oricînd din cauza pericolului pe care-l prezintă faptul că Internaționala cîștigă tot mai mult teren în întreaga Europă”.

De atunci, în Austria și Ungaria a fost instaurat un adevărat regim de teroare împotriva clasei muncitoare. Chiar și în ultimele zvîrcoliri ale agoniei sale, guvernul austriac se cramponează de vechiul său privilegiu de a juca rolul de Don Quijote al reacțiunii europene.

Cîteva săptămîni după circulara lui Jules Favre, Dufaure a supus adunării sale „des rureaux” un proiect de lege, intrat acum în vigoare, prin care se consideră o crimă simplă apartenență la Asociația Internațională a Muncitorilor sau recunoașterea principiilor acesteia.

Luînd cuvîntul în fața comisiei instituite „des rureaux” pentru examinarea proiectului de lege prezentat de Dufaure, Thiers s-a lăudat că el este autorul acestei legi și cel care a

* În foaia volantă și în „Volksstaat”, în locul cuvîntului „emigranților” a apărut „membriilor”. — *Nota red.*

propus să se aplice Internaționalei, ca panaceu infailibil, tratamentul aplicat de Inchiziție ereticilor. Dar și în această privință pretențiile sale de originalitate nu sînt justificate, deoarece cu mult înainte de numirea sa în funcția de salvator al societății, adevărata jurisprudență pe care clasa dominantă o aplică membrilor Internaționalei a fost stabilită de tribunalele din Viena. La 26 iulie 1870, cei mai de seamă reprezentanți ai partidului muncitoresc austriac au fost declarați vinovați de înaltă trădare și condamnați la mulți ani de temniță, cu o zi de post pe lună. Motivarea sentinței a fost următoarea :

„După propria mărturisire a deținuților, ei au recunoscut programul Congresului muncitoresc german de la Eisenach (1869), potrivit căruia au activat. Acest program cuprinde programul Internaționalei. Internaționala urmărește eliberarea clasei muncitoare de sub dominația economică și politică a clasei avute. Această eliberare este incompatibilă cu actualele rînduiri ale statului austriac. În consecință, oricine recunoaște și propagă principiile care stau la baza programului Internaționalei acționează în vederea răsturnării regimului din Austria și este, prin urmare, vinovat de înaltă trădare”.

La 27 noiembrie 1871 a fost pronunțată sentința împotriva membrilor Comitetului din Braunschweig. Ei au fost condamnați la închisoare pe diferite termene. Tribunalul s-a referit în mod expres la precedentul creat prin motivarea sentinței de la Viena.

La Pesta, membrii Uniunii muncitorilor puși sub acuzare au fost judecați la 22 aprilie 1872, după ce timp de aproape un an au fost supuși unui tratament tot atît de rușinos ca cel aplicat de guvernul englez fenienilor¹⁷¹. Și aici procurorul a cerut aplicarea jurisprudenței stabilite la Viena. Ei au fost totuși achitați.

La Leipzig, Bebel și Liebknecht au fost condamnați la 27 martie 1872 la doi ani detențiune într-o fortăreață pentru tentativă de înaltă trădare.

Motivarea a fost identică cu cea a sentinței de la Viena. Numai că în acest caz verdictul unor jurați saxoni a confirmat jurisprudența judecătorilor vienezi.

La Copenhaga, cei trei membri ai Comitetului Central al Internaționalei — Brix, Pio și Geleff — au fost arestați în ziua de 5 mai * pentru că și-au manifestat hotărîrea fermă de a ține o întrunire sub cerul liber, în pofida interdicției poliției. După ce au fost arestați, li s-a comunicat că li se

* 1872. — Nota red.

aduce o învinuire cu caracter mai general, și anume că ideile socialiste ca atare sînt incompatibile cu existența statului danez și că deci simpla propagare a lor constituie o crimă împotriva constituției daneze. Din nou jurisprudența stabilită la Viena! Acuzații se mai află și astăzi în închisoare, așteptînd să fie judecați.

Guvernul belgian, care s-a remarcat prin răspunsul său afabil la cererea lui Jules Favre de a-i extrăda pe comunarzi, s-a grăbit să prezinte, prin Malou, în Camera deputaților din Belgia un proiect de lege, în care copiază cu servilism legea lui Dufaure.

Sanctitatea sa papa Pius al IX-lea și-a exprimat minia prin cuvintele adresate unei delegații de catolici elvețieni :

„Guvernul vostru republican — a spus el — consideră de datoria sa să aducă un mare sacrificiu pentru ceea ce se numește libertate. El acordă azil unui mare număr de oameni de cea mai abjectă speță. El tolerează acea sectă denumită Internațională, care ar vrea să procedeze cu întreaga Europă la fel cum a procedat cu Pamisul. Acești domni din Internațională, care — în treacăt fie spus — nu sînt nicidecum domni, sînt de temut pentru că ei acționează în interesul dușmanului etern al lui Dumnezeu și al genului uman. Pentru ce să-i apărăm? Să ne rugăm pentru ei”.

Întii spînzurați-i, iar apoi rugați-vă pentru ei !

Sprîjiniți de Bismarck, Beust și Stieber — șeful spionilor prusieni —, împăratul Austriei și împăratul Germaniei s-au întilnit la începutul lunii septembrie 1871 la Salzburg, cu scopul evident de a constitui o „sfințită alianță” împotriva Asociației Internaționale a Muncitorilor.

„O asemenea alianță europeană — a declarat monitorul particular al lui Bismarck, „Norddeutsche Allgemeine Zeitung”¹⁷² — constituie unica salvare posibilă a statului, bisericii, proprietății, civilizației, într-un cuvînt a tot ce stă la baza statelor europene”.

Adevăratul scop urmărit de Bismarck era, bineînțeles, acela de a-și asigura aliați pentru un viitor război cu Rusia, iar Internaționala i-a servit ca mijloc cu care să ațîțe Austria, la fel cum este ațîțat taurul cu o bucată de pînză roșie.

În Italia, Lanza a interzis Internaționala printr-un simplu decret. În Spania, Sagasta a declarat-o în afara legii¹⁷³, sperînd, probabil, să-și asigure astfel bunăvoința pieței financiare engleze.

După desființarea iobăgiei, guvernul rus, care, speriat de revendicările poporului, s-a văzut silit să recurgă la măsuri riscante, făcînd azi unele concesii pentru a reveni mîine asupra

lor, a găsit în chemarea generală la prigonirea Internaționalei pretextul pentru accentuarea reacțiunii în interiorul țării. Acționînd în străinătate cu intenția de a afla secretele Asociației noastre, el a convins pe un judecător elvețian să facă, în prezența unui spion rus, o percheziție la locuința lui Utin, membru rus al Internaționalei și redactor al gazetei geneveze „L'Égalité”, organ al Federației noastre romande ¹⁷⁴. Numai agitația desfășurată de membrii elvețieni ai Internaționalei a împiedicat guvernul republican al Elveției să-i predea lui Thiers pe emigranții Comunei.

În sfîrșit, guvernul d-lui Gladstone, lipsit de posibilitatea de a proceda în același spirit în Marea Britanie, a dat cel puțin dovadă de bunele sale intenții, dezlănțuind în Irlanda o teroare polițienească împotriva secțiilor noastre de acolo, în curs de constituire, și dînd instrucțiuni reprezentanților săi din străinătate să culeagă informații despre Asociația Internațională a Muncitorilor.

Dar toate măsurile represive pe care au fost în stare să le născocescă mințile reunite ale guvernelor europene pălesc în fața campaniei de calomnii dezlănțuite de forțele minciunii ale lumii civilizate. Basmе apocrife, dezvăluirea „tainelor” Internaționalei, falsificarea nerușinată de documente oficiale și scrisori particulare, telegrame senzaționale se succedau fără întrerupere; toate izvoarele calomniei aflate la dispoziția presei burgheze venale au țîșnit dintr-o dată, revărsînd un torent de infamii care trebuia să-l inece pe dușmanul de moarte. Această campanie de calomnii nu-și are precedent în istorie, nici în ceea ce privește proporțiile cîmpului de acțiune care a cuprins toate țările și nici în ceea ce privește unanimitatea cu care participă la ea reprezentanții de toate nuanțele ai clasei dominante. Cînd a izbucnit marele incendiu din Chicago, telegraful a vestit întregii lumi că el este opera diabolică a Internaționalei, și este într-adevăr de mirare că uraganul care a pustiit Indiile Occidentale nu a fost atribuit intervenției ei demonice.

În precedentele rapoarte anuale, Consiliul General făcea, de obicei, bilanțul succeselor obținute de Asociație de la ultimul congres. Veți înțelege, desigur, cetățeni *, motivele care ne silesc să ne abatem de astă dată de la această regulă. În afară de aceasta, dările de seamă prezentate de delegații diferitelor țări, care știu cel mai bine cît de departe pot merge

* În foaia volantă și în „Volksstaat”. în locul cuvîntului „cetățeni” a apărut „muncitori”. — Nota red.

în comunicările lor, vor împlini, într-o oarecare măsură, această lacună. Ne limităm să arătăm că de la Congresul de la Basel și, în special, de la Conferința de la Londra din septembrie 1871, Internaționala a prins rădăcini printre irlandezii din Anglia, cit și în Irlanda propriu-zisă, în Olanda, Danemarca, Portugalia, că s-a consolidat organizația ei din Statele Unite și că are filiale la Buenos Aires, în Australia și în Noua Zeelandă.

Deosebirea dintre o clasă muncitoare fără o organizație internațională și o clasă muncitoare cu o organizație internațională reiese în modul cel mai grăitor dacă aruncăm o privire retrospectivă asupra evenimentelor anului 1848. A fost nevoie de un șir întreg de ani pînă ce înșiși muncitorii au văzut în insurecția din iunie 1848 opera propriilor lor luptători înaintați. Proletariatul din toate țările a salutat imediat cu bucurie Comuna din Paris.

Voi, delegații clasei muncitoare, v-ați întrunit pentru a întări Asociația, această organizație de luptă al cărei scop este eliberarea muncii și lichidarea vrăjbei naționale. Și aproape în același timp capetele încoronate ale lumii vechi se întîlnesc la Berlin pentru a făuri noi lanțuri și a pune la cale noi războaie ¹⁷⁵.

Trăiască Asociația Internațională a Muncitorilor !

Scris de K. Marx
la sfîrșitul lunii august 1872

Publicat sub forma unei foi volante: „Offizieller Bericht des Londoner Generalrats, verlesen in öffentlicher Sitzung des Internationalen Kongress“, Braunschweig, 1872, precum și în „Der Volksstaat“ nr. 75 din 18 septembrie 1872, „La Liberté“ nr. 39 din 29 septembrie 1872, „L'Internationale“ nr. 195 din 6 octombrie 1872, „La Emancipacion“ nr. 68 și 69 din 5 și 13 octombrie 1872, „The International Herald“ nr. 27, 28 și 29 din 5, 12 și 19 octombrie 1872

Se tipărește după textul apărut în „The International Herald“, confruntat cu textul foii volante în limba germană

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Raport cu privire
la Alianța democrației socialiste,
prezentat la Congresul de la Haga
în numele Consiliului General ¹⁷⁶

Alianța democrației socialiste a fost întemeiată de M. Bakunin spre sfârșitul anului 1868. Aceasta era o societate internațională care avea pretenția să desfășoare activitate concomitent în cadrul și în afara Asociației Internaționale a Muncitorilor. Alcătuită din membri ai Asociației care reclamau dreptul de a participa la toate adunările Internaționalei, Alianța voia totuși să-și rezerve dreptul de a avea grupuri locale proprii, federații naționale proprii, congrese proprii, paralele cu cele ale Internaționalei. Ea pretindea deci, de la bun început, să constituie un fel de aristocrație în cadrul Asociației noastre, o elită cu un program propriu și cu privilegii deosebite.

Corespondența ce s-a purtat atunci între Comitetul Central al Alianței și Consiliul nostru General a fost reprodusă în circulara „*Pretinsele sciziuni din Internațională*”, p. 7—9 * (documentul nr. 1). Consiliul General a refuzat să primească Alianța atita timp cât aceasta va avea un caracter internațional distinct; el a făgăduit să o primească numai cu condiția ca ea să-și dizolve organizația internațională specială și ca secțiile ei să devină simple secții ale Asociației noastre, iar Consiliul General să fie informat asupra sediului și numărului de membri ai fiecărei noi secții.

Iată ce a răspuns la aceste cereri, în ziua de 22 iunie 1869, Comitetul Central al Alianței, care **, în relațiile sale cu Consiliul General s-a intitulat, de la această dată, „secția din Geneva a Alianței democrației socialiste” :

„În conformitate cu cele stabilite de Consiliul vostru și de Comitetul Central al Alianței democrației socialiste, am pus în fața diferitelor grupuri ale Alianței problema dizolvării ei ca organizație separată de

* Vezi volumul de față, p. 12—15. — *Nota red.*

** În manuscris urmau cuvintele: „cu acest prilej și-a schimbat denumirea”, care au fost șterse. — *Nota red.*

Asociația Internațională a Muncitorilor... Avem plăcerea să vă anunțăm că marea majoritate a grupurilor au împărțit părerea Comitetului Central privind dizolvarea Alianței internaționale a democrației socialiste. *Problema dizolvării s-a hotărât astăzi.* Anunțând această hotărâre diferitelor grupuri ale Alianței, le-am propus să se constituie, după exemplul nostru, ca secții ale Asociației Internaționale a Muncitorilor și să ceară recunoașterea lor ca atare fie de către voi, fie de către consiliile federale din țările lor respective. Confirmind scrisoarea pe care ați adresat-o fostului Comitet Central al Alianței, vă trimitem acum spre examinare Statutul secției noastre și vă rugăm să o recunoașteți oficial ca secție a Asociației Internaționale a Muncitorilor..." (semnat.) Secretar provizoriu Ch. Perron (documentul nr. 2).

Un exemplar al acestui Statut al Alianței figurează printre documente la nr. 3.

Secția din Geneva a fost singura care a cerut să fie primită în Internațională. Nu s-a mai auzit nimic despre celelalte pretinse secții ale Alianței. În pofida neîncetatei intrigii ale membrilor Alianței, care aspirau să impună întregii Internaționale programul lor special și să acapareze conducerea Asociației noastre, trebuia, totuși, să credem că Alianța își respectase cuvântul și se dizolvase. Dar * Consiliul General a primit informații destul de precise pe baza cărora a fost nevoit să tragă concluzia că Alianța nici măcar nu intenționa să se dizolve vreodată, că, în pofida cuvântului dat în mod solemn, ea a existat și continuă să existe ca societate secretă și că folosește această organizație clandestină pentru a urmări, ca și pînă acum, țelul ei inițial, acela de a domina. Existența Alianței a devenit tot mai evidentă îndeosebi în Spania, datorită disensiunilor din rîndurile ei, al căror istoric îl vom face mai jos. Aici este suficient să spunem că o circulară a membrilor fostului Consiliu federal din Spania care erau în același timp membri ai Comitetului Central al Alianței în Spania (vezi „Emancipacion” nr. 61, p. 3, coloana 2, documentul nr. 4¹⁷⁷) a dezvăluit existența ei **. Circulara din 2 iunie 1872 a anunțat toate secțiile din Spania ale Alianței că semnatarii s-au dizolvat ca secție a Alianței și propun celorlalți să le urmeze exemplul¹⁷⁸. Circulara a fost publicată în „Emancipacion” (nr. 59, documentul nr. 5). Publicarea acestei circulare a determinat ziarul Alianței — „La Federacion” din Bar-

* În manuscris urmează cuvintele: „Începînd din luna mai anul acesta”, care au fost șterse. — *Nota red.*

** În manuscris urmează cuvintele: „Neputînd pune de acord obligațiile lor în cadrul Internaționalei cu situația lor de membri ai unei societăți secrete din cadrul acesteia, ei s-au adresat la 2 iunie”, care au fost șterse. — *Nota red.*

celona (nr. 155 din 4 august 1872) — să publice, la rîndul său, statutul Alianței (documentul nr. 6). Existența acestei societăți este deci pe deplin stabilită.

Comparînd statutul societății secrete cu statutul prezentat Consiliului General de către secția din Geneva a Alianței, constatăm, în primul rînd, că preambulul primului este identic cu preambulul celui de-al doilea. Există doar unele deosebiri de redactare, și anume în statutul secret programul special al lui Bakunin este exprimat mai clar.

Iată tabelul exact:

	Statutul de la Geneva	Statutul secret
art. 1	coincide textual	cu art. 5
„ 2	„ în linii generale	„ „ 1
„ 3	„ textual	„ „ 2
„ 4 și 5	coincid în linii generale	„ „ 3
„ 6	coincide în linii generale	„ „ 4

Statutul secret are la bază statutul de la Geneva. Astfel, art. 4 al statutului secret corespunde întru totul cu art. 3 al statutului de la Geneva. Art. 8 și 9 ale statutului de la Geneva figurează, într-o formă prescurtată, în art. 10 al statutului secret, la fel cum art. 15—20 ale statutului de la Geneva figurează în art. 3 al statutului secret. Contrar practicii actuale a membrilor Alianței, art. 7 al statutului de la Geneva prevede „organizarea *fermă*” a Internaționalei și obligă pe toți membrii Alianței să „sprijine... rezoluțiile congreselor și *imputernicirile Consiliului General*”. Acest articol nu există în statutul secret, dar dovada că inițial figura în acest statut o constituie faptul că este reprodus aproape textual în art. 15 al regulamentului *sección de oficios varios* * (documentul nr. 7), regulament care cuprinde și programul Alianței.

Este deci evident că nu avem de-a face cu două societăți diferite, ci cu una și aceeași societate. În timp ce Comitetul Central de la Geneva asigură Consiliul General că Alianța s-a dizolvat și, în temeiul acestei declarații, a fost primit ca secție a Internaționalei, căpeteniile acestui Comitet Central, în frunte cu M. Bakunin, au întărit organizația aceleiași Alianțe, transformînd-o într-o societate secretă și menținîndu-i caracterul internațional, la care promisese că renunță. Buna-credință a Consiliului General și a întregii Internaționale,

* — secției care reunește diferite profesioni. — *Nota trad.*

care a luat cunoștință de corespondența purtată, a fost înșelată într-un mod nedemn. După ce au debutat cu o asemenea minciună, acești oameni nu mai aveau nici un motiv să se jeneze în mașinațiile lor care urmăreau subordonarea Internaționalei sau, în caz de nereușită, dezorganizarea ei.

Iată acum principalele articole ale statutului secret :

„1) Alianța democrației socialiste este alcătuită din membri ai Asociației Internaționale a Muncitorilor și are drept scop propagarea și dezvoltarea principiilor înscrise în programul ei și studierea tuturor mijloacelor capabile să promoveze eliberarea directă și imediată a clasei muncitoare.

2) Pentru a obține cele mai bune rezultate posibile și pentru a nu compromite dezvoltarea organizării sociale, Alianța va fi *complet secretă*.

4) Nimeni nu va putea deveni membru al Alianței fără a fi recunoscut în prealabil — în întregime și în mod sincer — principiile programului etc.

5) Alianța își va exercita, în măsura posibilităților *influența în federația muncitorească locală*, pentru ca aceasta să nu pășească pe un drum reacționar sau antirevoluționar.

9) Majoritatea membrilor *poate exclude din Alianță* pe oricare dintre membrii ei *fără a indica motivul*“.

Așadar, Alianța este o societate secretă, creată chiar în sînul Internaționalei, cu un program deosebit, care nu este nicidecum programul Internaționalei, și avînd drept scop propagarea acestui program considerat de ea ca fiind unicul revoluționar. Alianța cere membrilor ei să își exercite influența în federația locală a Internaționalei în așa fel, încît aceasta din urmă să nu pășească pe un drum reacționar sau antirevoluționar, adică să nu se abată cu nimic de la programul Alianței. Aceasta înseamnă că Alianța urmărește să impună, cu ajutorul organizației sale secrete, programul său sectar întregii Internaționale. Cel mai eficient mijloc pentru atingerea acestui țel este acapararea consiliilor locale și federale, precum și a Consiliului General, căutînd ca în aceste organe să fie aleși membri ai Alianței și folosind în acest scop forța organizației clandestine. După cum vom vedea în cele ce urmează, exact astfel a procedat Alianța acolo unde credea că are șorți de izbîndă.

Este clar că nimeni nu reproșează membrilor Alianței faptul că fac propagandă * programului lor. Din Internațională fac parte socialiști de cele mai diferite nuanțe. Programul ei este destul de vast pentru a le cuprinde pe toate ; secta

* În manuscris urmează cuvintele: „pe față”, care au fost șterse.
— Nota red.

bakunistă a fost primită în aceleași condiții ca și celelalte. Ceea ce i se reproșează este tocmai faptul că nu a respectat aceste condiții.

În ceea ce privește caracterul secret al Alianței, problema se pune cu totul altfel. Internaționala nu poate ignora faptul că în multe țări, în Polonia, Franța, Irlanda, organizațiile secrete constituie un mijloc legitim de apărare împotriva terorii dezlănțuite de guverne. Dar la Conferința de la Londra ea a declarat că vrea să rămână complet străină de aceste organizații și că, în consecință, nu le recunoaște ca secții. Și, fapt important, în cazul de față este vorba de o societate secretă creată nu pentru a lupta împotriva guvernelor, ci împotriva Internaționalei.

Organizarea unei asemenea societăți secrete constituie o încălcare flagrantă nu numai a angajamentului luat față de Internațională, dar și a literei și spiritului Statutului nostru general*. Statutul nostru nu recunoaște decât o singură categorie de membri ai Internaționalei, cu drepturi și îndatoriri egale. Alianța îi împarte în două caste: inițiați și profani, aristocrați și plebei, aceștia din urmă meniți a fi conduși de către primii cu ajutorul unei organizații a cărei existență le este necunoscută. Internaționala cere membrilor ei să recunoască ca bază a comportării lor adevărul, dreptatea și morala; Alianța impune adeptilor ei, ca primă îndatorire, minciuna, ipocrizia și înșelăciunea, recomandându-le să-i înșele pe membrii profani ai Internaționalei, ascunzându-le existența organizației clandestine, motivele și însuși scopul pe care îl urmăresc prin afirmațiile și acțiunile lor. Întemeietorii Alianței știau foarte bine că marea masă a membrilor profani ai Internaționalei nu se vor supune niciodată cu bună știință unei asemenea organizații de îndată ce vor afla de existența ei. De aceea au și făcut-o „complet secretă”. Trebuie subliniat că acest caracter secret al Alianței nu urmărește să înșele vigilența guvernelor, căci în acest caz ea nu și-ar fi început existența ca societate publică; unica menire a acestui caracter secret** era de a-i înșela pe membrii profani ai Internaționalei, lucru dovedit, de altfel, prin modul mirșav în care Alianța a indus în eroare Consiliul General. Este vorba, așadar, de un adevărat complot împotriva Internaționalei.

* În manuscris urmează cuvintele: „și al Regulamentului”, care au fost șterse. — *Nota red.*

** În manuscris urmează cuvintele: „faptele au dovedit-o”, care au fost șterse. — *Nota red.*

Pentru prima oară în istoria luptei clasei muncitoare întâlnim un complot urzit chiar în sinul acestei clase și avînd drept scop să submineze nu orînduirea exploatatoare existentă, ci însăși asociația, care luptă cu cea mai mare hotărîre împotriva acestei orînduiri.

De altfel, ar fi ridicol să se afirme că o societate secretă s-ar fi constituit ca atare pentru a se pune la adăpost de persecuțiile guvernelor actuale, din moment ce propovăduiește pretutindeni doctrina enervantă a abținerii totale de la acțiuni politice și declară în programul său (art. 3, preambulul statutului secret) că

„respinge orice acțiune revoluționară care are ca scop nemijlocit și imediat triumful cauzei muncitorilor împotriva capitalului”.

Ce fel de activitate a desfășurat însă această societate secretă în sinul Internaționalei?

În parte, răspunsul la această întrebare există chiar în circulara confidențială a Consiliului General cu privire la „*Pretinsele sciziuni etc.*” Întrucît însă în acea vreme Consiliul General nu cunoștea încă proporțiile societății secrete, iar de atunci au avut loc multe evenimente importante, răspunsul nu putea fi decît incomplet.

Trebuie să constatăm, în primul rînd, că în activitatea Alianței se disting cu ușurință două faze. La început, ea a crezut că va putea acapara Consiliul General și, implicit, conducerea supremă a Asociației noastre. În această perioadă, ea a cerut adeptilor ei să sprijine „organizarea fermă” a Internaționalei, și în primul rînd „*imputernicirile* Consiliului General, ale consiliului federal și comitetului central”; în această perioadă, domnii din Alianță au cerut la Congresul de la Basel imputerniciri largi pentru Consiliul General, imputerniciri pe care ulterior le-au respins cu atîta vehemență, calificîndu-le ca *autoritare*.

Congresul de la Basel a spulberat, cel puțin pentru un timp, speranțele Alianței*. Apoi ea a început să urzească intrigile despre care se vorbește în „*Pretinsele sciziuni*”; în Elveția jurasiană, în Italia și în Spania, ea n-a încetat să substituie programul Internaționalei programul său special. Prin

* În manuscris urmează frazele: „a cărei activitate s-a redus la intrigi locale. Ea a rămas destul de calmă pînă cînd... Conferința de la Londra a stabilit, prin rezoluțiile sale cu privire la politica clasei muncitoare și la secțiile sectare, programul inițial al Internaționalei, în opoziție cu programul Alianței”. — *Nota red.*

rezoluțiile sale cu privire la politica clasei muncitoare și la secțiile sectare, Conferința de la Londra a pus capăt acestui qui pro quo * din Internațională. Imediat Alianța a început din nou să se agite. Federația jurasiană, reazemul ei în Elveția, a lansat a sa circulară de la Sonvillier împotriva Consiliului General, în care organizarea puternică și împuternicirile Consiliului General, precum și rezoluțiile Congresului de la Basel, propuse și votate chiar de semnatarii acestei circulare, au fost calificate drept *autoritare*, ceea ce, după cît se pare, a fost suficient pentru a le condamna. Această circulară, în care se vorbea despre „războiul, războiul fățiș care a izbucnit în rîndurile noastre”, cerea ca Internaționala să se organizeze într-o formă adecvată nu nevoilor luptei actuale, ci nu se știe cărui ideal de societate viitoare etc. Din acel moment, tactica s-a schimbat. Ordinul era dat. Pretutindeni unde Alianța avea ramificații, în Italia și îndeosebi în Spania, rezoluțiile autoritare ale Congresului de la Basel și ale Conferinței de la Londra, precum și autoritarismul Consiliului General au fost atacate violent. Nu se mai vorbea decît de autonomia secțiilor, de grupuri federate în mod liber, de anarhie etc. Era și firesc. Influența exercitată de societatea secretă în Internațională trebuia, bineînțeles, să crească pe măsură ce organizația publică a Internaționalei slăbea și se destrăma. Principala piedică în calea Alianței era Consiliul General, și el a fost atacat în primul rînd, dar vom vedea îndată că, atunci cînd se ivea prilejul, se proceda la fel și față de consiliile federale.

Circulara jurasiană n-a avut nici un efect, cu excepția țărilor unde Internaționala se afla, în măsură mai mare sau mai mică, sub influența Alianței — în Italia și în Spania. În această din urmă țară, organizațiile Alianței și cele ale Internaționalei luaseră ființă concomitent imediat după Congresul de la Basel. Pînă și cei mai devotați membri spanioli ai Internaționalei au putut să creadă că programul Alianței este identic cu cel al Internaționalei, că organizația secretă există pretutindeni, și a fi membru al ei constituie aproape o datorie. Această iluzie a fost spulberată de Conferința de la Londra, unde delegatul spaniol **, el însuși membru al Comitetului Central al Alianței din țara sa, s-a putut convinge de contrarul, precum și de circulara jurasiană, ale cărei atacuri furibunde și calomnii la adresa acestei conferințe și a Consiliului General au

* — confuzii. — *Nota trad.*

** — A. Lorenzo. — *Nota red.*

fost imediat preluate de toate organele Alianței. În Spania, prima consecință a circularei jurasiene a fost deci apariția unor divergențe chiar în rîndurile Alianței din Spania, între cei ce erau în primul rînd membri ai Internaționalei și cei care nu voiau să recunoască Internaționala decît în măsura în care ea se supunea Alianței. Lupta, la început surdă, a izbucnit curînd deschis la întrunirile Internaționalei. După ce, prin acțiunile sale, Consiliul federal ales la Conferința de la Valencia (septembrie 1871)¹⁷⁹ a dovedit că preferă Internaționala Alianței, majoritatea membrilor lui au fost excluși din Federația locală din Madrid, în care domina Alianța¹⁸⁰. Ei au fost reabilitați de Congresul de la Saragosa, iar doi dintre ei *, Mora și Lorenzo, au fost realeși în noul Consiliu federal **, deși toți membrii fostului Consiliu declaraseră dinainte că nu vor să-i accepte ***.

Congresul de la Saragosa¹⁸¹ a trezit la căpeteniile Alianței temerea că Spania le va scăpa din mînă. Alianța a pornit imediat campania împotriva împuternicirilor Consiliului federal spaniol, repetînd atacurile circularei jurasiene la adresa împuternicirilor, chipurile, autoritare ale Consiliului General. În Spania, Congresul de la Barcelona¹⁸² și Conferința de la Valencia au elaborat o formă de organizare pe deplin democratică și, în același timp, foarte adecvată. Datorită și activității desfășurate de Consiliul federal ales la Valencia (activitate aprobată printr-un vot special al congresului), această organizare a dat rezultate strălucite, fapt despre care s-a vorbit în raportul general ****. La Saragosa, Morago, sufletul Alianței în Spania, a declarat că împuternicirile pe care această formă de organizare le conferă Consiliului federal sînt *autoritare*, că ele trebuie limitate, că trebuie să i se retragă Consiliului federal dreptul de a admite sau respinge primirea de noi secții, precum și dreptul de a stabili dacă statutele acestora sînt conforme cu statutul federației, într-un cuvînt că rolul lui trebuie să se reducă la acela al unui simplu birou de corespondență și

* În manuscris urmează cuvintele: „cei mai activi membri ai ei”, care au fost șterse. — *Nota red.*

** În manuscris urmează cuvintele: „cu sediu la Valencia”, care au fost șterse. — *Nota red.*

*** În manuscris urmează frazele: „Congresul a ales ca sediu al Consiliului federal Valencia, în speranța că acest oraș va fi un teren neutru și că disensiunile nu se vor repeta. Dar, din cei cinci membri ai noului Consiliu federal, trei erau partizani ai Alianței; iar datorită cooptărilor numărul acestora a ajuns ulterior la cel puțin cinci”, care au fost șterse. — *Nota red.*

**** Vezi volumul de față, p. 133—141. — *Nota red.*

statistică. Respingînd propunerile lui Morago, congresul a hotărît să mențină forma de organizare autoritară existentă. (Vezi „Extrase din documentele celui de-al II-lea Congres muncitoresc etc.“, p. 109 și 110, documentul nr. 8¹⁸³. — În privința acestui punct va fi importantă mărturia cetățeanului Lafargue, delegat la Congresul de la Saragosa.)

Pentru a îndepărta noul Consiliu federal de divergențele apărute la Madrid, congresul i-a mutat sediul la Valencia. Dar cauza acestor divergențe — antagonismul care începuse să se dezvolte între Alianță și Internațională — nu avea un caracter local. Ignorînd pînă și existența Alianței, congresul a alcătuit noul Consiliu exclusiv din membri ai acestei societăți, dar doi dintre ei, Mora și Lorenzo, deveniseră adversarii ei și Mora a refuzat să facă parte din Consiliu. Circulara Consiliului General „*Pretinsele sciziuni*“, care constituia un răspuns la circulara jurasiană, i-a determinat pe toți membrii Internaționalei să se pronunțe sau pentru Internațională, sau pentru Alianță. Polemica dintre „*Emancipacion*“, pe de o parte, și ziarele Alianței „*Federacion*“ din Barcelona și „*Razon*“ din Sevilla, pe de altă parte, a căpătat un caracter tot mai violent. În cele din urmă, la 2 iunie, membrii fostului Consiliu federal — redactorii ziarului „*Emancipacion*“ și membrii Comitetului Central spaniol al Alianței — au hotărît să adreseze tuturor secțiilor din Spania ale Alianței circulara prin care au declarat că se dizolvă ca secție a societății secrete și au invitat celelalte secții să le urmeze exemplul. Răzbunarea nu s-a lăsat așteptată. Imediat, încălcîndu-se în mod flagrant regulamentul în vigoare, ei au fost din nou excluși din Federația locală din Madrid. Atunci ei au constituit Noua federație din Madrid și au cerut Consiliului federal să o recunoască.

Între timp însă, în Consiliu, elementul alianțist, consolidat datorită cooptărilor, a reușit să devină dominant, așa încît Lorenzo s-a retras. Cererea Noii federații din Madrid a fost respinsă categoric de Consiliul federal, care, încă de pe atunci, era preocupat să asigure alegerea unor delegați alianțisti la Congresul de la Haga. În acest scop, la 7 iulie el a trimis federațiilor locale o circulară confidențială, în care, după ce a repetat calomniile publicate de „*Federacion*“ la adresa Consiliului General, a propus federațiilor să trimită la congres o singură delegație pentru întreaga Spanie, aleasă cu majoritatea tuturor voturilor, scrutinul urmînd a fi despuiat de către Consiliu (documentul nr. 9). Pentru toți cei ce cunoșteau organizația secretă existentă în Spania în cadrul Internațio-

naiei era evident că acest procedeu echivala cu alegerea domnilor din Alianță, pentru a fi trimiși la congres pe banii membrilor Internaționalei. De îndată ce Consiliul General, căruia nu-i fusese trimisă circulara, a aflat de aceste fapte *, el a trimis Consiliului federal spaniol, la 24 iulie, scrisoarea anexată la documente ** (nr. 10). Consiliul federal *** a răspuns la 1 august că are nevoie de timp pentru a traduce scrisoarea noastră scrisă în limba franceză, iar la 3 august a trimis Consiliului General un răspuns evaziv, publicat în „La Federacion” (documentul nr. 11). În acest răspuns, el se situează de partea Alianței. După ce a primit scrisoarea din 1 august, Consiliul General a publicat această corespondență în „Emancipacion”.

Trebuie adăugat că, de îndată ce a fost descoperită existența organizației secrete, s-a afirmat că Alianța se dizolvase la Congresul de la Saragosa. Comitetul Central nu a fost însă înștiințat de acest lucru (documentul nr. 4).

Noua federație din Madrid infirmă acest fapt, și ea ar fi trebuit să-l cunoască. De altfel, este ridicol să se afirme că secția spaniolă a unei organizații internaționale cum este Alianța s-ar putea dizolva fără a consulta celelalte secții naționale.

Imediat după aceea, Alianța a încercat un coup d'état. Văzînd că la Congresul de la Haga i-ar fi imposibil să-și asigure o majoritate artificială repetînd manevrele de la Basel și de la La Chaux-de-Fonds ¹⁸⁴, Alianța a folosit Conferința de la Rimini a pretensei Federații italiene pentru a declara deschis sciziunea. Delegații întruniți la Rimini au votat în unanimitate pentru sciziune (vezi documentul nr. 12). Iată deci că congresului Alianței i s-a opus un congres al Internaționalei. Curînd s-a văzut însă că acest plan este sortit eșecului. Atunci au hotărît să meargă la Haga, și iată că aceleași secții italiene, douăzeci la număr, dintre care *numai una singură* face parte din Asociația noastră, după ce au respins Congresul de la Haga, au nerușinarea să-și trimită delegați la Haga.

Avînd în vedere

1) că Alianța întemeiată și condusă de M. Bakunin (și al cărei organ principal este Comitetul Central al Federației

* În manuscris urmează cuvintele: „ceea ce s-a întîmplat tocmai în momentul cînd a obținut primele dovezi incontestabile ale existenței organizației secrete”, care au fost șterse. — *Nota red.*

** Vezi volumul de față, p. 125—127. — *Nota red.*

*** În manuscris urmează cuvintele: „căutînd la început să cîștige timp, a declarat, chipurile” care au fost șterse. — *Nota red.*

jurasiene) este o societate ostilă Internaționalei, deoarece urmărește fie să-și subordoneze Internaționala, fie să o dezorganizeze ;

2) că, în consecință, Internaționala și Alianța sînt incompatibile,

congresul hotărăște :

1) Să excludă din Asociația Internațională a Muncitorilor pe M. Bakunin și pe toți membrii actuali ai Alianței democrației socialiste. Ei vor putea deveni din nou membri ai Asociației numai renunțînd în mod public la orice legături cu această societate secretă.

2) Să excludă din Internațională Federația jurasiană ca atare.

Scris de F. Engels
la sfîrșitul lunii august 1872

Se tipărește după ciorna
manuscrisului

Tradus din limba franceză

Karl Marx și Friedrich Engels

Rezoluțiile Congresului general de la Haga

2—7 SEPTEMBRIE 1872 ¹⁶⁵

I

Rezoluția cu privire la Statut

Articolul de mai jos, care rezumă conținutul rezoluției a IX-a a Conferinței de la Londra (septembrie 1871), va fi inclus în Statut după articolul 7.

Articolul 7 a. În lupta sa împotriva puterii colective a claselor avute, proletariatul poate acționa ca clasă numai dacă se organizează ca partid politic aparte, opus tuturor vechilor partide create de clasele avute.

Această organizare a proletariatului ca partid politic este indispensabilă pentru asigurarea victoriei revoluției sociale și atingerea scopului ei final — desființarea claselor.

Unirea forțelor, pe care clasa muncitoare a și înfăptuit-o datorită luptei ei economice, trebuie, totodată, să servească acestei clase drept pîrghie în lupta împotriva puterii politice a exploataților ei.

Avînd în vedere că magnații funciari și magnații capitalului vor folosi întotdeauna privilegiile lor politice pentru a apăra și a eterniza monopolurile lor economice și pentru a aservi munca, cucerirea puterii politice devine marea datorie a proletariatului.

Adoptată cu 29 de voturi pentru, 5 contra și 8 abțineri.

Au votat pentru : Arnaud, J. Ph. Becker, B. Becker, Cournet, Dereure, Dumont, Dupont, Duval, Eccarius, Engels, Farkas, Friedländer, Frankel, Hepner, Heim, Johannard, Kugelmann, Lafargue, Longuet, Le Moussu, Mottershead, Pihl, Ranvier, Serrailier, Sorge, Swarm, Vaillant, Wilmot, Mac Donnel.

Au votat contra : Brismée, Coenen, Gerhardt, Schwitzguébel, van der Hout.

S-au abținut : van den Abeele, Dave, Eberhardt, Fluse, Guillaume, Herman, Sauva, Marselau.

Congresul a adoptat formal hotărîrea de a declara valabile voturile delegaților pe care lucrările comisiilor i-au împiedicat să asiste la ședință. Următorii delegați au votat pentru : Cuno, Lucain, Marx, Vichard, Walter, Wróblewski ; în total 6. Nimeni n-a votat împotriva *.

II

Rezoluții cu privire la Regulament

1. Împuternicirile Consiliului General

Articolele 2 și 6 din capitolul al II-lea au fost înlocuite cu următoarele articole :

Articolul 2. Consiliul General este obligat să aducă la îndeplinire rezoluțiile congreselor și să vegheze la stricta respectare în fiecare țară a principiilor, Statutului și Regulamentului Internaționalei.

Articolul 6. Consiliul General are, de asemenea, dreptul de a exclude temporar, pînă la întrunirea congresului următor, orice filială, secție, consiliu sau comitet federal și federație ale Internaționalei.

Totuși, față de secțiile care aparțin unei federații, el nu-și va exercita acest drept decît după ce va fi consultat în prealabil Consiliul federal respectiv.

În cazul dizolvării unui Consiliu federal, Consiliul General va trebui să propună concomitent tuturor secțiilor federației să aleagă în termen de cel mult treizeci de zile un nou Consiliu federal.

În cazul excluderii temporare a unei federații întregi, Consiliul General urmează să anunțe imediat toate federațiile. La cererea majorității federațiilor, Consiliul General urmează să convoace o conferință extraordinară, la care să participe cite un delegat din partea fiecărei naționalități. Conferința se va întruni în termen de o lună și va lua o hotărîre definitivă în problema litigioasă.

Este însă de la sine înțeles că țările în care Internaționala este interzisă se vor bucura de aceleași drepturi ca și federațiile care există în mod legal.

Articolul 2 a fost adoptat cu 40 de voturi pentru, 4 contra și 11 abțineri.

* În manuscrisul lui Engels urmează fraza: „Deoarece rezoluția a intrunit mai mult de două treimi din voturi, potrivit articolului 12 din Statutul general, din acest moment ea face parte din Statutul general” care a fost ștearsă. — *Nota red.*

Au votat pentru : Arnaud, Barry, J. Ph. Becker, B. Becker, Cournet, Cuno, Dereure, Dumont, Dupont, Duval, Engels, Farkas, Frankel, Friedländer, Hepner, Heim, Johannard, Kugelman, Lafargue, Lessner, Le Moussu, Longuet, Lucain, Mac Donnel, Marx, Milke, Pihl, Ranvier, Roach, Sauva, Scheu, Serraillier, Sexton, Sorge, Swarm, Schumacher, Vaillant, Vichard, Walter, Wróblewski.

Au votat contra : Fluse, Gerhardt, Spingard, van der Hout.

S-au abținut : Alerini, Coenen, Dave, Eberhardt, Guillaume, Herman, Morago, Marselau, Farga Pellicer, Schwitzguébel, van den Abeele.

Articolul 6 a fost adoptat cu 36 de voturi pentru, 6 contra și 16 abțineri.

Au votat pentru : Arnaud, Barry, J. Ph. Becker, B. Becker, Cournet, Cuno, Dereure, Dupont, Duval, Engels, Farkas, Frankel, Friedländer, Hepner, Heim, Johannard, Kugelman, Lafargue, Lessner, Le Moussu, Longuet, Ludwig, Mac Donnel, Marx, Milke, Pihl, Ranvier, Serraillier, Schumacher, Sexton, Sorge, Swarm, Vaillant, Vichard, Walter, Wróblewski.

Au votat contra : Brismée, Coenen, Fluse, Herman, Sauva, Spingard.

S-au abținut : Alerini, Cyrille, Dave, Dumont, Eberhardt, Guillaume, Lucain, Marsclau, Morago, Mottershead, Farga Pellicer, Roach, Schwitzguébel, van den Abeele, van der Hout, Wilmot.

2. Cotizațiile ce urmează a fi plătite Consiliului General

În legătură cu cererile, pe de o parte, de a majora, pe de altă parte de a reduce cuantumul acestor cotizații, congresul trebuia să hotărască dacă urmează să se modifice sau nu cuantumul actual de 10 centime pe an. Cu 17 voturi pentru, 12 contra și 8 abțineri, congresul a hotărât menținerea cotizației de 10 centime.

Au votat împotriva modificării cotizației : J. Ph. Becker, Brismée, Coenen, Cyrille, Dupont, Duval, Eberhardt, Eccarius, Farkas, Fluse, Gerhardt, Herman, Hepner, Serraillier, Sorge, Swarm, Wilmot.

Au votat pentru modificarea cotizației : Dumont, Engels, Frankel, Heim, Johannard, Lafargue, Le Moussu, Longuet, Lucain, Mac Donnel, Pihl, Sauva.

S-au abținut : Alerini, Dave, Dereure, Guillaume, Marselau, Morago, Farga Pellicer, Schwitzguébel.

Următorii delegați, fiind nevoiți să părăsească Haga înainte de dezbaterile acestui punct, și-au dat votul în scris în favoarea majorării cotizațiilor : Arnaud, Cournet, Ranvier, Vaillant.

III

Rezoluții cu privire la legăturile internaționale dintre uniunile de rezistență

Noul Consiliu General are sarcina specială de a crea uniuni profesionale internaționale.

În acest scop, el va întocmi, în termen de o lună după încheierea lucrărilor acestui congres, o circulară pe care o va traduce și tipări în toate limbile și o va trimite tuturor asociațiilor muncitorești afiliate sau nu la Internațională ale căror adrese le cunoaște.

În această circulară, Consiliul va chema toate asociațiile muncitorești să constituie o uniune internațională de ramură.

Fiecare asociație muncitorească va fi invitată să-și stabilească ea însăși condițiile de participare la uniunea internațională de ramură.

Consiliul General este însărcinat să centralizeze toate condițiile stabilite de acele asociații care au fost de acord cu ideea creării unei uniuni profesionale internaționale și să întocmească un proiect general supunându-l spre aprobare provizorie tuturor asociațiilor care vor să facă parte din uniunile profesionale internaționale.

Viitorul congres va confirma statutul definitiv al uniunilor profesionale internaționale.

Adoptat cu unanimitate de voturi, în afară de câteva abțineri, al căror număr nu a fost consemnat în procesul-verbal.

IV

Rezoluții cu privire la primirea și excluderea de secții

Comisia pentru validarea mandatelor era alcătuită după cum urmează : Gerhardt (50 de voturi), Ranvier (44), Roach (41), Marx (41), Mac Donnel (39), Dereure (36), Frankel (22).

1. *Secția nr. 2* (New York, franceză) a *Federației din America de Nord*. — Această secție a fost exclusă de către Consiliul federal american. Nici Consiliul General n-a recu-

noscut-o ca secție independentă. De asemenea n-a fost admisă nici de congres. 38 de delegați au votat împotriva admiterii, 9 pentru și 11 s-au abținut.

2. *Secția nr. 12 (New York, americană) a Federației din America de Nord, exclusă temporar de Consiliul General**.

În cursul dezbaterilor asupra mandatului secției nr. 12 a fost adoptată cu 47 de voturi pentru, nici unul contra și 9 abțineri următoarea propunere :

„Asociația Internațională a Muncitorilor, la baza căreia stă principiul desființării claselor, nu poate admite nici o secție burgheză”.

Au votat pentru : Arnaud, J. Ph. Becker, Barry, Brismée, Cournet, Cuno, Coenen, Dave, Dereure, Dietzgen, Dupont, Duval, Eberhardt, Fluse, Farkas, Frankel, Friedländer, Guillaume, Gerhardt, Heim, Hepner, Herman, Johannard, Kugelmann, Lafargue, Le Moussu, Lessner, Lucain, Marx, Milke, Mottershead, Pihl, Ranvier, Sauva, Scheu, Schumacher, Serrailier, Sexton, Sorge, Splingard, Swarm, Vaillant, van den Abeele, Vichard, Walter, Wilmot, Wróblewski.

S-au abținut : Alerini, Eccarius, Harcourt, Marselau, Morago, Farga Pellicer, Roach, Schwitzguébel, van der Hout.

Secția nr. 12 a fost exclusă cu 49 de voturi pentru, nici unul contra și 9 abțineri.

Au votat pentru excludere : Arnaud, Barry, J. Ph. Becker, Brismée, Cournet, Coenen, Cuno, Dave, Dereure, Dietzgen, Dumont, Dupont, Duval, Eberhardt, Fluse, Farkas, Frankel, Friedländer, Gerhardt, Heim, Hepner, Herman, Johannard, Kugelmann, Lafargue, Le Moussu, Lessner, Lucain, Mac Donnel, Marx, Milke, Pihl, Ranvier, Roach, Sauva, Scheu, Schumacher, Serrailier, Sexton, Sorge, Splingard, Swarm, Vaillant, van den Abeele, van der Hout, Vichard, Walter, Wilmot, Wróblewski.

S-au abținut : Alerini, Eccarius, Guillaume, Harcourt, Marselau, Morago, Farga Pellicer, Mottershead, Schwitzguébel.

3. *Secția din Marsilia.* — Această secție, absolut necunoscută atât Consiliului General cât și secțiilor franceze care corespundea cu acesta, nu a fost admisă. 38 de delegați au votat împotriva, nici unul pentru și 14 s-au abținut.

4. *Secția de propagandă și acțiune revoluționară din Geneva.* — Această secție, care nu era altceva decît o reeditare

* Vezi volumul de față, p. 52. — *Nota red.*

a *Alianței* democrației socialiste (publice) din Geneva, dizolvată în august 1871, n-a fost recunoscută nici de Consiliul federal romand, nici de Consiliul General, care i-a restituit cotizațiile remise prin Comitetul federal jurasian. Congresul a hotărît să o excludă temporar, pînă ce se vor încheia dezbaterile cu privire la *Alianța* secretă *. Excluderea temporară a fost votată în unanimitate, în afară de cîteva abțineri, care nu au fost consemnate.

5. *Noua federație din Madrid*. — Noua federație din Madrid — înființată de membrii fostului Consiliu federal spaniol pe care vechea Federație din Madrid, încălcînd în mod flagrant regulamentul în vigoare, i-a exclus pentru că au demascat conspirația *Alianței* secrete împotriva Asociației Internaționale a Muncitorilor — s-a adresat mai întîi Consiliului federal spaniol, care n-a fost de acord cu primirea ei. Atunci, ea s-a adresat Consiliului General **. Consiliul General a recunoscut-o pe propria sa răspundere ***, fără a consulta Consiliul federal spaniol, pentru că din cei 8 membri ai lui nu mai puțin de 5 erau membri ai *Alianței* secrete.

Congresul a primit această federație cu 40 de voturi pentru, nici unul contra, cele cîteva abțineri n-au fost consemnate.

V

Verificarea gestiunii Consiliului General

Comisia instituită de congres pentru verificarea gestiunii Consiliului General (pe anul 1871—1872) era alcătuită din cetățenii : Dumont pentru Franța, Alerini pentru Spania, Farkas pentru Austria și Ungaria, Brisinée pentru Belgia, Lafargue pentru Noua federație din Madrid și Portugalia, Pihl pentru Danemarca, J. Ph. Becker pentru Elveția germană, Duval pen-

* În manuscrisul lui Engels urmează o frază care a fost ștersă : „Deoarece congresul a fost nevoit să-și încheie lucrările imediat după aceste dezbateri, nu s-a mai luat nici o hotărîre în această problemă”. — *Nota red.*

** În manuscrisul lui Engels, cuvintele care urmează au fost șterse : „care a recunoscut-o fără a consulta în prealabil Consiliul federal spaniol, după cum prevede Regulamentul de organizare. În acest caz, Consiliul General a acționat pe propria sa răspundere, contrar Regulamentului, deoarece dintr-un total de 8 membri, Consiliul federal spaniol număra cel puțin 5 membri ai *Alianței* secrete. Ei au vrut să excludă Noua federație din Madrid tocmai pentru că ea demascase conspirația împotriva Asociației Internaționale a Muncitorilor”. — *Nota red.*

*** Vezi volumul de față, p. 128. — *Nota red.*

tru Federația romandă (Elveția), Schwitzguébel pentru Federația jurasiană (Elveția), Dave pentru Olanda, Dereure pentru America, Cuno pentru Germania.

Darea de seamă financiară prezentată acestei comisii a fost aprobată și semnată de toți membrii ei, cu excepția lui Dave, care era absent.

După ce s-a dat citire dării de seamă financiare, congresul a aprobat-o în unanimitate.

VI

Imputernicirile date de Consiliul General și consiliile federale

Congresul a hotărît „să anuleze toate imputernicirile date atit de Consiliul General cît și de consiliile federale membrilor Internaționalei din țările în care Internaționala este interzisă și să investească noul Consiliu General cu dreptul exclusiv de a numi în aceste țări imputerniciți ai Asociației Internaționale a Muncitorilor”.

Adoptat în unanimitate, în afară de cîteva abțineri, care n-au fost consemnate.

VII

Rezoluții cu privire la Alianță

Comisia însărcinată cu anchetarea activității Alianței (secrete) a democrației socialiste era alcătuită din următorii cetățeni: Cuno (33 de voturi), Lucain (24), Springard (31), Vichard (30), Walter (29).

În raportul prezentat la congres, majoritatea acestei comisii a declarat că „Alianța secretă a fost înființată pe baza unui statut cu totul opus celui al Internaționalei”. Ea a propus :

excluderea din Internațională a lui Mihail Bakunin ca in-
temeiilor al Alianței, precum și pentru o chestiune personală ;

excluderea lui Guillaume și Schwitzguébel ca membri ai Alianței ;

excluderea lui B. Malon, Bousquet * (secretar al comisariatului de poliție din Béziers, Franța), precum și a lui Louis Marchand, vinovați de acțiuni avînd drept scop dezorganizarea Asociației Internaționale a Muncitorilor ;

* Comisia nu știa că, la cererea secției din care făcea parte d-l Bousquet, acesta fusese deja exclus printr-o hotărîre a Consiliului General.

scoaterea din cauză a lui Alerini, Marselau, Morago, Farga Pellicer și Jukovski, în urma declarațiilor lor solemne că nu mai fac parte din Alianță;

comisia să fie autorizată să publice documentele pe baza cărora și-a întemeiat concluziile.

Congresul a hotărât :

1) Să-l excludă pe Mihail Bakunin. 27 de delegați au votat pentru, 6 contra și 7 s-au abținut.

Au votat pentru : J. Ph. Becker, Cuno, Dereure, Dumont, Dupont, Duval, Engels, Farkas, Frankel, Heim, Hepner, Johannard, Kugelmann, Lafargue, Le Moussu, Longuet, Lucain, Mac Donnel, Marx, Pihl, Serrailier, Sorge, Swarm, Vichard, Wilmot, Walter, Wróblewski.

Au votat împotriva : Brismée, Dave, Fluse, Herman, Coenen, van den Abeele.

S-au abținut : Alerini, Guillaume, Marselau, Morago, Sauva, Spingard, Schwitzguébel.

2) Să-l excludă pe Guillaume. 25 de delegați au votat pentru excludere, 9 contra și 8 s-au abținut.

Au votat pentru : J. Ph. Becker, Cuno, Dumont, Dupont, Duval, Engels, Farkas, Frankel, Heim, Hepner, Johannard, Kugelmann, Lafargue, Le Moussu, Longuet, Lucain, Marx, Pihl, Serrailier, Sorge, Swarm, Vichard, Walter, Wilmot, Wróblewski.

Au votat împotriva : Brismée, Cyrille, Dave, Fluse, Herman, Coenen, Sauva, Spingard, van den Abeele.

S-au abținut : Alerini, Dereure, Friedländer, Mac Donnel, Marselau, Morago, Farga Pellicer, Schwitzguébel.

3) Să nu-l excludă pe Schwitzguébel. 15 delegați au votat pentru excludere, 16 contra și 7 s-au abținut.

Au votat pentru excludere : J. Ph. Becker, Cuno, Dumont, Engels, Farkas, Heim, Hepner, Kugelmann, Le Moussu, Marx, Pihl, Spingard, Vichard, Walter, Wróblewski.

Au votat împotriva : Brismée, Coenen, Cyrille, Dave, Dereure, Dupont, Fluse, Frankel, Herman, Johannard, Longuet, Sauva, Serrailier, Swarm, van den Abeele, Wilmot.

S-au abținut : Duval, Lafargue, Lucain, Mac Donnel, Marselau, Morago, Farga Pellicer.

4) Să nu se mai pună la vot celelalte excluderi propuse de comisie. Această propunere a fost adoptată în unanimitate, în afară de cîteva abțineri.

5) Să se publice documentele referitoare la Alianță. Această propunere a fost adoptată în unanimitate, în afară de câteva abțineri.

Trebuie menționat că punctele cu privire la Alianță au fost votate după plecarea unui mare număr de delegați francezi * și germani, siliți să părăsească Haga.

VIII

Sediul și componența viitorului Consiliu General

1) S-a pus la vot problema mutării sediului Consiliului General. 26 de delegați au votat pentru schimbarea sediului, 23 împotriva, 9 s-au abținut.

Au votat pentru : Barry, J. Ph. Becker, Brismée, Cuno, Dave, Dumont, Dupont, Engels, Harcourt, Johannard, Kugelman, Lafargue, Lessner, Le Moussu, Longuet, Mac Donnel, Marx, Roach, Sauva, Serrailier, Sexton, Sorge, Swarm, Vichard, van den Abeele, Wróblewski.

Au votat împotriva : Arnaud, B. Becker, Cournet, Dereure, Duval, Farkas, Frankel, Friedländer, Gerhardt, Heim, Hepner, Herman, Lucain, Ludwig, Milke, Pihl, Ranvier, Schumacher, Spingard, Vaillant, van der Hout, Walter, Wilmot.

S-au abținut : Cyrille, Eberhardt, Fluse, Guillaume, Marse-lau, Morago, Farga Pellicer, Schwitzguébel, Alerini.

2) Pentru mutarea sediului Consiliului General la New York au votat 30 de delegați, 14 au votat pentru Londra și 12 s-au abținut.

Au votat pentru New York : J. Ph. Becker, B. Becker, Brismée, Cuno, Coenen, Dave, Dumont, Dupont, Engels, Farkas, Fluse, Friedländer, Herman, Kugelman, Lafargue, Lessner, Le Moussu, Longuet, Lucain, Mac Donnel, Marx, Pihl, Roach, Serrailier, Sexton, Spingard, Swarm, Vichard, van den Abeele, Wróblewski.

Au votat pentru Londra : Arnaud, Cournet, Dereure, Duval, Frankel, Heim, Hepner, Ludwig, Milke, Ranvier, Schumacher, Vaillant, Wilmot, Walter.

S-au abținut : Cyrille, Eberhardt, Gerhardt, Guillaume, Johannard, Alerini, Marselau, Morago, Farga Pellicer, Sorge, Schwitzguébel, van der Hout.

* În manuscrisul lui Engels urmează cuvântul „englezi”. — *Nota red.*

3) Congresul a hotărît să aleagă 12 membri ai Consiliului General cu sediul la New York, Consiliul avînd dreptul de a coopta încă trei membri. Au fost aleși :

Bertrand, german,	29	voturi	Carl, german	28	voturi
Bolte, „	29	„	David, francez	26	„
Laurel, suedez	29	„	Dereure, „	26	„
Kavanagh, irlandez	29	„	Fornaccieri, italian	25	„
Saint-Clair „	29	„	Speyer, german	23	„
Levièle, francez	28	„	Ward, american	22	„

IX

Locul viitorului congres

Rezultatul punerii la vot a propunerii ca viitorul congres să se țină în Elveția și ca noul Consiliu General să stabilească locul unde să se întrunească acest congres : 15 voturi pentru Elveția, 5 voturi pentru Londra, 1 vot pentru Chicago și 1 vot pentru Spania.

X

Comisia pentru redactarea proceselor-verbale ale congresului

Au fost aleși în unanimitate : Dupont, Engels, Frankel, Le Moussu, Marx, Serraillier.

Londra, 21 octombrie 1872

Comisia :

E. Dupont, F. Engels, Leo Frankel, Le Moussu, Karl Marx, Auguste Serraillier

Intocmit de K. Marx și F. Engels

Publicat sub formă de broșură cu titlul : „Résolutions du Congrès général tenu à la Haye du 2 au 7 septembre 1872“, Londra 1872, precum și în ziarele „La Emancipacion“ nr. 72 din 2 noiembrie 1872 și „The International Herald“ nr. 37 din 14 decembrie

1872

Se tipărește după textul broșurii, confruntat cu manuscrisul lui Engels

Tradus din limba franceză

Karl Marx

Cu privire la Congresul de la Haga

CUVÎNTARE ROSTITĂ LA 8 SEPTEMBRIE 1872
LA MITÎNGUL DE LA AMSTERDAM ¹⁰⁰
INSEMĂNĂRI FĂCUTE DE UN CORESPONDENT

În secolul al XVIII-lea, regii și potențații aveau obiceiul să se întrunească la Haga pentru a discuta interesele dinastiilor lor.

Și tocmai acolo am hotărît noi, în pofida tuturor încercărilor de intimidare, să convocăm congresul nostru muncitoresc. Tocmai acolo, în mijlocul populației celei mai reacționare, am vrut să confirmăm viabilitatea și popularitatea mării noastre Asociații, precum și speranțele în viitorul ei.

Cînd hotărîrea noastră a devenit cunoscută, s-a spus că am fi trimis emisari pentru pregătirea terenului. Da, nu negăm că avem emisari pretutindeni, dar în majoritatea cazurilor nu-i cunoaștem. Emisarii noștri la Haga nu sînt alții decît muncitorii care muncesc la Haga tot atît de greu ca și emisarii noștri din Amsterdam; și acolo și aici ei sînt muncitori care lucrează cîte 16 ore pe zi. Aceștia sînt emisarii noștri, alții nu avem; și în toate țările, oriunde ne-am duce, ei sînt întotdeauna gata să ne întîmpine cu brațele deschise, deoarece înțeleg foarte repede că noi urmărim îmbunătățirea situației lor.

Congresul de la Haga a realizat trei lucruri importante :

El a proclamat necesitatea pentru clasa muncitoare de a duce aceeași luptă pe tărîm politic împotriva vechii societăți, care se prăbușește, ca și pe tărîm social; și ne putem felicita că de azi înainte această rezoluție a Conferinței de la Londra este inclusă în Statutul nostru*.

În rîndurile noastre se formase un grup care preconiza abținerea muncitorilor de la activitatea politică.

Am socotit de datoria noastră să explicăm cît de periculoase și de funeste sînt asemenea principii pentru cauza noastră.

* Vezi volumul de față, p. 153. — *Nota red.*

Într-o bună zi, muncitorul va trebui să ia puterea politică în mâinile sale, pentru a statornici noua organizare a muncii; el va trebui să rastoarne vechea politică pe care se sprijină vechile instituții dacă nu vrea ca, asemenea primilor creștini, care au disprețuit și au respins politica, să renunțe la împărăția lui în această lume.

Dar noi n-am afirmat niciodată că pentru a atinge acest scop trebuie folosite în toate cazurile mijloace identice.

Noi știm că trebuie să se țină seama de instituțiile, moravurile și tradițiile existente în diferite țări; și nu negăm că există țări, cum sînt America, Anglia și, dacă aș cunoaște mai bine instituțiile voastre, aș mai adăuga, poate, și Olanda, în care muncitorii își pot atinge scopul prin mijloace pașnice. Dar dacă acest lucru este adevărat, trebuie, de asemenea, să recunoaștem că în majoritatea țărilor de pe continent forța trebuie să servească drept pîrghie revoluției noastre; pentru a instaura domnia muncii va trebui să recurgem pentru un timp la forță.

Congresul de la Haga a investit Consiliul General cu noi și mai largi împuterniciri. Într-adevăr, într-un moment în care suveranii se întrunesc la Berlin, unde acești reprezentanți puternici ai feudalismului și ai unei epoci trecute urmează să adopte împotriva noastră noi măsuri represive, mai aspre, într-un moment în care se organizează noi persecuții, Congresul de la Haga a socotit înțelept și necesar să lărgească împuternicirile Consiliului său General și să centralizeze în vederea luptei iminente activitatea noastră, care, dacă ar avea un caracter izolat, ar fi infructuoasă. De altfel, pe cine, în afară de dușmanii noștri, ar putea să îngrijească împuternicirile date Consiliului General? Dispune el oare de un aparat birocratic sau de o poliție înarmată pentru a se face ascultat? Oare nu este pur morală autoritatea lui? Și nu supune el oare hotărârile sale federațiilor, care au menirea să le aducă la îndeplinire? Regii, în asemenea condiții, adică fără armată, fără poliție, fără tribunale, în ziua în care puterea lor s-ar reduce numai la influență morală și la autoritate morală, ar constitui o piedică de mică importanță în calea revoluției.

Și, în sfîrșit, Congresul de la Haga a mutat la New York sediul Consiliului General. Se pare că mulți oameni, și chiar prieteni de-ai noștri, s-au mirat de această hotărîre. Ei uită, probabil, că America devine o lume prin excelență a muncitorilor, că în fiecare an o jumătate de milion de muncitori emigrează pe acest al doilea continent și că Internaționala

trebuie să prindă rădăcini puternice pe acest pământ, unde predomină muncitorii. De altfel, hotărîrea congresului dă Consiliului General dreptul de a coopta pe acei membri pe care-i consideră necesari și folositori cauzei comune. Să ne bizuim deci pe înțelepciunea lui și să sperăm că va ști să aleagă oameni care să fie la înălțimea sarcinilor lor, capabili să țină sus steagul Asociației noastre în Europa.

Cetățeni! Să nu uităm principiul de bază al Internaționalei — solidaritatea. Vom atinge scopul măreț spre care tindem dacă în rîndurile muncitorilor din toate țările vom statornici pe temelii trainice acest principiu dătător de viață. Revoluția trebuie să fie solidară, acesta este unul din învățămintele trase din marele exemplu al Comunei din Paris, care a căzut * pentru că în nici unul din centrele principale, la Berlin, Madrid etc., n-a izbucnit concomitent o mare mișcare revoluționară care să corespundă acestei încleștări supreme a proletariatului parizian.

În ceea ce mă privește, voi continua să-mi îndeplinesc datoria și să lupt neobosit pentru statornicirea acestei solidarități a tuturor muncitorilor, care va aduce atîtea roade în viitor. Nu, eu nu mă retrag din Internațională, și tot restul vieții mele va fi închinat, ca și activitatea mea de pînă acum, triumfului ideilor sociale, care, fiți siguri, vor duce — mai devreme sau mai tîrziu — la dominația proletariatului în întreaga lume.

Publicat în „La Liberté” nr. 37
din 15 septembrie 1872
și în „Der Volksstaat” nr. 79
din 2 octombrie 1872

Se tipărește după textul
apărut în „La Liberté”,
confruntat cu textul
apărut în „Der Volksstaat”
Tradus din limba franceză

* În ziarul „Volksstaat” fraza continuă în felul următor: tocmai pentru că a lipsit această solidaritate a muncitorilor din celelalte țări. — *Nota red.*

Karl Marx

Către redactorul ziarului „Le Corsaire” ¹⁸⁷

Stimate domn,

Ziarul „Le Figaro” din 11 septembrie reproduce o convorbire pe care aş fi avut-o cu corespondentul ziarului „Le Soir” ¹⁸⁸. Presa de genul „Le Figaro” îşi poate permite orice calomnii, fără ca ele să merite osteneala de a fi luate în seamă ; dar când imaginaţia venală a unui corespondent merge atât de departe încît să-mi atribuie acuzaţii grave aduse prietenilor mei din fostul Consiliu General, nu mă pot reţine să nu arăt că el contravine adevărului atunci cînd îndrăzneşte să pretindă că ar fi schimbat cu mine măcar un singur cuvînt.

Profit de ocazie pentru a aduce la cunoştinţa prietenilor şi duşmanilor noştri că nu mi-a trecut niciodată prin gînd să părăsesc Internaţionala şi că transferarea Consiliului General la New York a fost propusă de mine şi de alţi cîţiva membri ai fostului Consiliu General.

Tot atât de falsă este afirmaţia că Bakunin şi acolitul său Guillaume ar fi fost excluşi ca şefi ai unui așa-numit partid federalist. Bakunin şi Guillaume au fost excluşi pentru că au înfiinţat în sinul Asociaţiei noastre o societate secretă — *Alianţa democraţiei socialiste* —, care avea pretenţia să îndrume Internaţionala spre ţeluri opuse principiilor ei.

Rezoluţia Conferinţei de la Londra cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare a fost aprobată de marea majoritate a congresului, care a votat includerea ei în Statutul general.

Muncitorii din Haga şi Amsterdam au întîmpinat cu multă simpatie congresul.

Iată ce valoare au ştirile presei reacţionare.

Cu toată stima
Karl Marx

Haga, 12 septembrie 1872

Publicat în „Le Corsaire”
din 15 septembrie 1872 şi
în „La Emancipacion” nr. 66
din 21 septembrie 1872

Se tipăreşte după textul
din „Le Corsaire”

Tradus din limba franceză

Karl Marx

Către redactorul ziarului „Daily News“

Stimate domn,

La înapoierea mea de la Haga am aflat că ziarul dv. mi-a atribuit intenția de a mă muta la New York, călcînd pe urmele Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. Îngăduiți-mi să declar că am și am avut întotdeauna intenția să rămîn la Londra. Acum cîteva luni am comunicat prietenilor mei din Londra și unor persoane de pe continent cu care sînt în corespondență că sînt ferm hotărît să nu mai rămîn membru al Consiliului General sau al vreunui alt organ de conducere, deoarece activitatea mea științifică nu-mi mai permite acest lucru. Cît privește dările de seamă denaturate asupra ședințelor Congresului de la Haga apărute în presă, ele vor fi elucidate prin publicarea în viitorul apropiat a proceselor-verbale oficiale ale congresului¹⁸⁹.

Primiți, vă rog, asigurarea considerațiunii mele

Karl Marx

Modena Villas, Maitland Park N. W.
17 septembrie

Publicat în „The Daily News“
din 18 septembrie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Congresul de la Haga

[SCRISOARE CĂTRE BIGNAMI]

Londra, 1 octombrie 1872

Dragă Bignami.

Între 2 și 7 septembrie a avut loc la Haga Congresul celor 64 de delegați ai Asociației Internaționale a Muncitorilor. Dintre acești delegați, 16 au reprezentat Franța, 10 — Germania, 7 — Belgia, 5 — Anglia, 5 — America, 4 — Olanda, 4 — Spania, 3 — Federația romandă (Elveția), 2 — Federația jurasiană (Elveția), 1 — Irlanda, 1 — Austria, 1 — Ungaria, 1 — Polonia, 1 — Portugalia, 1 — Australia și 2 — Danemarca. Sub raportul naționalității au fost acolo 20 de francezi, 16 germani, 8 belgieni, 6 englezi, 1 polonez, 1 irlandez, 1 corsican și 1 danez¹⁰⁰.

Verificarea mandatelor a durat mai bine de două zile. Sub această formă au fost abordate toate problemele interne care au preocupat Internaționala de la ultimul congres și aproape în permanență ele priveau activitatea Consiliului General.

Din cele trei mandate ale cetățeanului Lafargue, care reprezenta Portugalia și două federații locale spaniole, unul, cel al Noii federații din Madrid, a fost contestat de ceilalți delegați spanioli. Noua federație din Madrid — înființată de membri ai Internaționalei excluși din vechea federație în mod arbitrar și încălcându-se Statutul — nu fusese recunoscută de Consiliul federal spaniol; atunci, ea s-a adresat Consiliului General de la Londra, care a recunoscut-o*.

Congresul a aprobat în unanimitate această hotărâre.

Cei șase delegați pe care Consiliul General, ghidându-se după precedentul creat de congresele anterioare, i-a trimis — și care, de altfel, cu excepția unuia, aveau și alte mandate

* Vezi volumul de față, p. 128. — Nota red

— au fost admiși la congres. Delegatului trimis de secția de propagandă și de acțiune revoluționară socialistă din Geneva, secție nerecunoscută de către Consiliul General — i s-a anulat mandatul pe toată durata congresului, iar secția nu a fost recunoscută *. Cei patru delegați ai Federației spaniole au fost admiși abia după ce au achitat Consiliului General cotizațiile datorate pe anul 1871—1872. În sfârșit, delegatul secției nr. 12 din New York, exclusă temporar de Consiliul General, n-a fost admis la congres, în pofida discursului său, care a durat peste o oră. Toate aceste hotărâri, luate cu o majoritate de trei sferturi din voturi, au constituit tot atâtea voturi de încredere în Consiliul General, ale cărui acțiuni „autoritare” (după cum le place unora să le numească) au fost întru totul aprobate de majoritatea covârșitoare a congresului.

După aceste discuții, care au înlăturat numeroase disensiuni ivite în cadrul Internaționalei și care, prin urmare, n-au fost nicidecum inutile, s-a trecut nemijlocit la problema Consiliului General. Trebuie oare desființat? Iar în cazul când ar fi menținut, urmează să rămână investit cu depline puteri sau să fie redus la rolul unui simplu birou de corespondență și statistică, ca să zicem așa, al unei boite aux lettres **? Răspunsul congresului n-a lăsat nici o îndoială în această privință. Articolul 2 al capitolului al II-lea din Regulamentul de organizare era astfel formulat :

„Consiliul General este însărcinat să pună în aplicare hotărârile congreselor”.

Congresul de la Haga a mai adăugat :

„și să vegheze la stricta respectare în fiecare țară a principiilor, Statutului și Regulamentului Internaționalei” ***. (40 de delegați au votat pentru această completare, 5 contra și 11 s-au abținut).

Articolul 6 al aceluiași capitol, care conferea Consiliului General dreptul de a exclude temporar o secție, a fost formulat după cum urmează :

„Articolul 6 — Consiliul General are, de asemenea, dreptul de a exclude temporar, pînă la întrunirea congresului următor, orice filială, secție, consiliu sau comitet federal și federație ale Internaționalei.

* Vezi volumul de față, p. 156—157. — *Nota red.*

** — cutie de scrisori. — *Nota trad.*

*** Vezi volumul de față, p. 154. — *Nota red.*

Totuși, față de secțiile care aparțin unei federații, el nu-și va exercita acest drept decât după ce va fi consultat în prealabil Consiliul federal respectiv.

În cazul excluderii temporare a unei federații întregi, Consiliul General urmează să anunțe imediat toate federațiile. La cererea majorității federațiilor, Consiliul General urmează să convoace o conferință extraordinară, la care să participe cite un delegat din partea fiecărei naționalități. Conferința se va întruni în termen de cel mult o lună și va lua o hotărâre definitivă asupra diferendului.

Este însă de la sine înțeles că țările în care Internaționala este interzisă se vor bucura de aceleași drepturi ca și federațiile care există în mod legal” *.

Este limpede că acest nou articol al Regulamentului, care definește cu precizie împuternicirile Consiliului General, prevede și garanțiile necesare pentru evitarea abuzurilor.

Congresul și-a exprimat dorința ca Consiliul General să fie investit cu autoritate, dar cu o autoritate plină de răspundere. Acest articol a fost adoptat cu o majoritate de 36 de voturi pentru, 11 contra și 9 abțineri.

A urmat apoi problema noului Consiliu General. Dacă Consiliul General, al cărui mandat expira, ar fi vrut să fie reales în întregime sau în parte, aproape că ar fi putut conta pe unanimitatea voturilor, deoarece în această problemă belgienii și olandezii s-au desolidarizat de minoritate și au votat pentru Londra. Dar, pentru a dovedi că nu din interes personal ceruseră să se acorde Consiliului General împuterniciri mai largi și mai bine precizate, Marx, Engels, Serrailier, Wróblewski, Dupont și alți membri ai Consiliului de pînă acum au propus ca sediul Consiliului General să fie transferat la New York, singurul loc unde, în afară de Londra, sînt asigurate cele două condiții esențiale: securitatea arhivei și caracterul internațional al componenței Consiliului. Dintre toate propunerile făcute de vechiul Consiliu, numai în legătură cu aceasta s-au ivit unele dificultăți, deoarece, cu excepția jurasienilor și a spaniolilor, toți erau unanim de părere să lase conducerea Internaționalei în aceleași miini care o deținuseră și pînă acum. Abia după declarația categorică a celor mai activi și mai proeminenți membri ai vechiului Consiliu că refuză să mai accepte vreun nou mandat, transferarea la New York a fost votată cu majoritate absolută de voturi. S-a trecut la alegerea

* Vezi volumul de față, p. 154. — Nota red.

noului Consiliu General, care este alcătuit din 2 irlandezi, 1 suedez, 1 italian, 3 francezi, 1 american și 4 germani, avind dreptul să mai coopteze alți 3 membri.

Se știe că rezoluția a IX-a a Conferinței de la Londra (septembrie 1871) cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare a fost vehement combătută de jurasieni, cîțiva spanioli și de majoritatea italienilor, ca fiind în contradicție cu principiile Internaționalei. Ei bine, această rezoluție formează astăzi articolul 7a din Statutul general al Internaționalei și este formulat după cum urmează :

„*Articolul 7a* — În lupta sa împotriva puterii colective a claselor avute, proletariatul poate acționa ca clasă numai dacă se organizează ca partid politic aparte, opus tuturor vechilor partide create de clasele avute.

Această organizare a proletariatului ca partid politic este indispensabilă pentru asigurarea victoriei revoluției sociale și atingerea scopului ei final — desființarea claselor.

Unirea forțelor, pe care clasa muncitoare a și înfăptuit-o datorită luptei ei economice, trebuie, totodată, să servească acestei clase drept pîrghie în lupta împotriva puterii politice a exploatatorilor ei.

Avînd în vedere că magnații funciari și magnații capitalului vor folosi întotdeauna privilegiile lor politice pentru a apăra și a eterniza monopolurile lor economice și pentru a aservi munca, cucerirea puterii politice devine marea datorie a proletariatului“.

Această rezoluție a fost adoptată cu o majoritate de 28 de voturi pentru și 13 voturi contra (inclusiv abținerile), și, cum această majoritate depășește două treimi, rezoluția a fost trecută în Statutul general. La această majoritate mai trebuie adăugate voturile a 6 delegați germani și a 4 delegați francezi care, fiind siliți să părăsească Haga, și-au depus în scris votul lor în favoarea rezoluției, astfel încît abținerea de la politică a fost respinsă cu o majoritate de trei sferturi din voturi. Mai rămînea încă o problemă importantă. Consiliul General semnalase congresului existența în cadrul Internaționalei a unei societăți secrete, îndreptată nu împotriva guvernelor existente, ci împotriva a însăși Asociației noastre. Membrii acestei societăți secrete, condusă de întemeietorul ei, Mihail Bakunin, sînt împărțiți în trei categorii după gradul lor de inițiere. Aceasta societate țintea să acapareze conducerea centrală a Internaționalei, iar în cazul că acest lucru ar fi fost imposibil, să o dez-

organizeze, pentru a o putea influența mai ușor. În acest scop au fost propagate lozincile despre *autonomia* secțiilor și despre *rezistența* împotriva tendințelor „autoritare” ale Consiliului General. Congresul a instituit o comisie pentru cercetarea activității acestei societăți, iar raportul comisiei a fost citit la ultima ședință. În raport s-a arătat că existența și caracterul dușmănos al societății au fost dovedite și, în concluzie, s-a propus excluderea din Internațională a lui Bakunin, Guillaume, Schwitzguébel, Malon și a altor doi.

Concluziile raportului privitor la Alianță au fost aprobate de congres. Cît privește persoanele, Bakunin și Guillaume au fost excluși, Schwitzguébel a scăpat datorită unui mic plus de voturi, ceilalți au fost amnistiați.

Acestea sînt hotărîrile Congresului de la Haga; ele au un caracter destul de precis și, în același timp, sînt de o moderație extremă. Consiliul General, sprijinit de o majoritate de trei pătrimi, s-a străduit să asigure noului Consiliu o poziție clară și bine definită, să formuleze limpede programul politic al Internaționalei, pus la îndoială de o minoritate sectară, și să lichideze o societate secretă care, în loc să lupte împotriva guvernelor existente, completează împotriva Internaționalei însăși. Apoi, Consiliul General a refuzat să fie reales și numai cu greu a reușit să i se primească demisia.

Majoritatea congresului era alcătuită mai ales din delegați francezi, germani, unguri, danezi, polonezi, portughezi, irlandezi, australieni, americani, precum și din delegați ai Elveției romande, iar minoritatea din belgieni, olandezi, spanioli, jursieni și un american. Englezii nu aveau o unitate de vederi și n-au votat la unison. Niciodată minoritatea (inclusiv cei care se abțineau) n-a depășit mai mult de 20 de voturi din totalul de 64 de delegați. În general, ea însuma 12—16 voturi.

Mai era prezent și un delegat italian *, președintele Federației din Rimini, dar el nu și-a prezentat mandatul; congresul, desigur, nu l-ar fi validat. El a asistat la ședințe în calitate de oaspete.

La înapoierea mea de la Haga am găsit în ziarul „La Favilla” ¹⁹¹ din Mantua un articol semnat „Ateist” **, în care se contesta veracitatea afirmației că din cele 21 de secții ai căror delegați au semnat rezoluția de la Rimini numai una (cea din Neapole) face parte din *Internațională*.

* — Carlo Cafiero. — *Nota red.*

** — Carlo Terzaghi. — *Nota red.*

„Consiliul General minte cînd afirmă că numai secția din Neapole ar fi o secție reglementară. Cercul muncitoresc din Milano, asociația din Girgenti, cea din Ravenna și cea din Roma, secția din Torino, care a fost inițiatoarea, au plătit de mult cele 10 centime prevazute de Statutul general“.

Pentru a vedea cine minte, Consiliul General sau d-l Ateist, este de ajuns să arătăm că nici secția din Milano, nici cea din Girgenti, nici cea din Torino nu figurează printre semnatarii rezoluției de la Rimini și că secția din Roma s-a adresat Consiliului General abia după acea conferință (cred că nici nu este aceeași secție care a fost reprezentată la Rimini).

Membrii italieni ai Internaționalei însă pot fi convinși că, atîta timp cît va exista o *Internațională*, un *congres*, un *Consiliu General*, un *Statut general* și un *Regulament*, nici o secție nu va fi primită, nici de congres și nici de Consiliu, dacă nu recunoaște prevederile, egale pentru toți, ale Statutului general și ale Regulamentului.

Friedrich Engels

Scris la 1 octombrie 1872

Publicat în „La Plebe“ nr. 106
din 5 octombrie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba italiană

Friedrich Engels

Mandatele imperative la Congresul de la Haga ¹⁹²

Ca urmare a faptului că, în ultimul timp, numeroși deputați din parlament i-au trădat pe alegătorii lor, au ajuns din nou la modă vechile mandate imperative din evul mediu, desființate de revoluția din 1789. Nu ne vom lansa aici într-o discuție de principii asupra acestui gen de mandate. Vom sublinia doar că, dacă toți alegătorii ar da delegaților lor mandate imperative în ceea ce privește toate punctele de pe ordinea de zi, adunarea deputaților și dezbaterile lor ar deveni inutile. Ar fi de ajuns să se trimită mandatele unui oficiu central de numărătoare a voturilor, care ar despuia scrutinul și ar anunța rezultatele votării. Ar fi mult mai ieftin.

Ceea ce ni se pare important este să arătăm situația cu totul neobișnuită în care mandatele imperative i-au pus la Congresul de la Haga pe posesorii acestora, situație care ar putea servi drept lecție adeptilor entuziaști ai unor asemenea mandate. Delegații Federației spaniole, aleși, după cum se știe, sub presiunea Consiliului federal *, au primit mandatul imperativ de a cere

„ca la numărătoarea voturilor să se țină seama numai de numărul membrilor reprezentați prin delegați cu mandate imperative, iar voturile membrilor reprezentați prin delegați fără mandate imperative să nu fie luate în seamă pînă cînd secțiunile sau federațiile pe care le reprezintă vor fi discutate și votate problemele dezbătute la congres... În cazul cînd congresul va persista însă în sistemul de vot tradițional, delegații noștri vor participa la dezbateri, dar se vor abține de la vot” **.

* Vezi volumul de față, p. 121—122. — *Nota red.*

** În ultimul său număr, „Bulletin”-ul jurasian ¹⁹³, care, după cum se știe, este organul conducătorilor Alianței, a publicat o scurtă dare de seamă asupra ședințelor Congresului de la Haga, a cărei veracitate poate fi apreciată după următoarele cuvinte, pe care le traducem textual: „Spaniolii, sprijiniți de belgieni și jurasieni, au cerut ca votarea să nu se facă individual, ci pe federații. Oare acest lucru se cerea în mandatul Federației spaniole?”

Acest mandat cere, prin urmare, ca, înainte de a se ocupa de alte probleme, congresul să ia următoarele trei hotărâri :

1) Să modifice articolele din Regulamentul de organizare referitoare la modul de votare.

2) Să hotărască că delegații care nu au mandate imperative nu au drept de vot.

3) Să declare că aceste modificări urmează să intre în vigoare chiar la actualul congres.

Li s-a arătat delegaților Federației spaniole că, chiar dacă congresul ar adopta prima și cea de-a doua cerere a lor, a treia ar fi inadmisibilă. Congresul de la Haga a fost convocat pe baza anumitor norme organizatorice ale Asociației. El are, bineînțeles, dreptul să le modifice ; dar, dacă le-ar modifica, ar pierde, implicit, fundamentul propriei sale existențe și s-ar vedea pus în fața necesității absolute de a se dizolva imediat după convocarea unui nou congres, ai cărui delegați ar fi aleși pe baza noilor norme organizatorice. A aplica aceste noi norme actualului congres ar însemna să li se dea o putere retroactivă și să se încalce orice principiu de drept. În consecință, indiferent dacă congresul ar fi acceptat sau nu prima și a doua propunere, el nu putea în nici un caz să accepte cea de-a treia. Iar dacă delegații spanioli au primit și au acceptat un mandat în flagrantă contradicție cu sine însuși și care i-a lipsit de posibilitatea de a participa la votare la toate ședințele congresului, cine este de vină ? Problema era atât de limpede, încît nici minoritatea și nici măcar delegații spanioli nu au găsit un singur cuvînt pentru a o contesta. În consecință, ei au rămas la congres fără a lua parte la vot, ceea ce, pînă la urmă, i-a indignat în asemenea măsură pe olandezi, încît unul dintre ei i-a întrebat :

„De ce n-ați rămas acasă dacă aveți un mandat care vă interzice să votați și la fiecare votare lipsește minoritatea de patru voturi ?”

Dar nici unul dintre mandate nu a exprimat mai bine spiritul Alianței și modul ei de a se servi de mandate ca cel al Federației *jurasiene*.

Iată mandatul delegaților ei :

„Delegații Federației jurasiene primesc mandatul imperativ de a propune Congresului de la Haga următoarele principii ca bază de organizare a Internaționalei :

Secție a Internaționalei cu drepturi depline este orice grup de muncitori care recunoaște programul Internaționalei așa cum este formulat în preambulul Statutului general, adoptat la Congresul de la Geneva, și

care se obligă să nu se abată de la solidaritatea economică față de toți muncitorii și grupurile de muncitori în lupta lor împotriva monopolului capitalului”¹⁰⁴.

Așadar, aici Statutul general și Regulamentul sînt deja anulate, iar faptul că se lasă să subziste preambulul nu are altă explicație decît aceea că, din moment ce nu se desprinde din el nici o concluzie, el este lipsit de sens.

„Întrucît — se spune în continuare — principiul federativ constituie baza de organizare a Internaționalei, secțiile se unesc în mod liber, la fel cum federațiile, pe deplin autonome, se unesc în mod liber, creînd, potrivit nevoilor lor, toate organele de corespondență, birourile de statistică etc. pe care le consideră indicate.

Pornind de la principiile de mai sus, Federația jurasiană este pentru înlăturarea Consiliului General, ca și pentru înlăturarea oricărei autorități în cadrul Internaționalei”.

Așadar, Consiliul General, consiliile federale, consiliile locale și toate statutele și regulamentele investite cu „autoritate” urmează să fie desființate. Fiecare va proceda „pe deplin autonom”, cum îl va tăia capul.

„Delegații jurasieni trebuie să se solidarizeze pe de-a-ntregul cu delegații spanioli, italieni, francezi și cu toți aceia care protestează pe față împotriva principiului autoritar. În consecință, refuzul de a accepta pe vreunul dintre delegații acestor federații trebuie să atragă după sine retragerea imediată a delegaților jurasieni. De asemenea, dacă congresul nu va aproba mai sus arătatele baze de organizare a Internaționalei, delegații vor trebui să se retragă împreună cu delegații federațiilor anti-autoritare”.

Să vedem acum ce au făcut delegații jurasieni cu acest mandat imperativ. În primul rînd, la congres n-au existat delegați francezi antiautoritari, cu excepția unuia singur, un nebun care, într-adevăr, „s-a retras” de cîteva ori cu multă zarvă, dar a revenit de fiecare dată, fără a fi antrenat la retragerile sale succesive pe nici un alt delegat antiautoritar. Mandatul lui Sauva de la secția nr. 2 (antiautoritară) din New York a fost anulat*, dar *jurasienii* au rămas, totuși, la congres. Mandatul secției de propagandă și acțiune socialistă revoluționară din Geneva — secție care ține direct de Federația jurasiană — a fost suspendat pînă la terminarea congresului**, dar *jurasienii* au rămas, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Mandatul secției nr. 12 din New York, pe care ei înșiși o încurajaseră în opoziția ei față de Consiliul General, a fost anu-

* Vezi volumul de față, p. 156—157. — *Nota red.*

** Vezi volumul de față, p. 157—158. — *Nota red.*

lat *, dar jurasienii au rămas impasibili. Cît privește mandatul delegatului italian prezent la congres **, ei nici n-au îndrăznit să-l prezinte.

A adoptat oare congresul bazele de organizare sau, mai bine zis, de dezorganizare propuse de către delegații jurasieni ? Nicidecum. Dimpotrivă : congresul a hotărît să întărească organizarea, sau, cum spun ei, autoritatea. S-au retras ei după această hotărîre ? Nicidecum ; s-au mărginit să declare că pe viitor se vor abține de la vot.

Iată deci adevăratul mod de a folosi un mandat imperativ. Delegatul îl respectă cînd îi convine, iar cînd nu-i convine, invocă circumstanțe neprevăzute și, pînă la urmă, face ceea ce crede de cuviință. La drept vorbind, nu este oare de datoria antiautoritaristilor să-și bată joc de *autoritatea* mandatelor imperative, ca de orice altă autoritate ? Spiritul profund alianțist, care s-a manifestat cum nu se poate mai bine în mandatul imperativ al jurasienilor, a fost completat prin felul cu adevărat anarhist cu care delegații lor și-au ignorat mandatul. Trebuie să deducem de aici că în Alianță acești delegați aveau un grad de inițiere mai înalt decît colegii lor spanioli ?

Mandatul *jurasienilor* suscită și alte reflecții. Acest mandat dezvăluie situația existentă în Alianță, unde, în pofida tuturor frazelor despre *anarhie, autonomie, unire liberă* etc., nu există în realitate decît *autoritate* și *supunere*. Cu citeva săptămîni înainte ca Schwitzguébel și Guillaume să-și fi întocmit propriile lor mandate, care desființau Statutul general, cu excepția preambulului, prietenii lor nemembri ai Internaționalei, delegați la Conferința de la Rimini, au redactat statutul așa-zisei Federații italiene, compus din preambulul Statutului general al Asociației și un regulament federal. Prin urmare, la organizarea hotărîtă la conferința de la Rimini *nu s-a ținut seama* de Statutul general. După cum se vede, în acțiunile lor, domnii din Alianță ascultă întotdeauna de ordine secrete și stereotipe. De aceleași ordine secrete a ascultat, fără doar și poate, și „La Federacion”¹⁹⁵ din Barcelona cînd, deodată, a început să propovăduiască dezorganizarea Internaționalei, deoarece organizarea fermă a Asociației noastre în Spania începuse să constituie un pericol pentru conducătorii secreți ai Alianței. Internaționala conferă clasei muncitoare prea multă forță și de aceea creează dificultăți guvernării secrete a domnilor alianțisti, care știu că e bine să pescuiești în apă tulbure.

* Vezi volumul de față, p. 157. — *Nota red.*

** — Carlo Cafiero. — *Nota red.*

Distrugeți organizarea și veți avea apă tulbure cît vă poștețe inima. Distrugeți, în primul rînd, uniunile profesionale, declarați război grevelor, reduceți solidaritatea dintre muncitori la o simplă frază și veți avea cîmp liber pentru frazele voastre sunătoare, dar găunoase și doctinare. Rămîne însă de văzut dacă muncitorii spanioli vă vor permite să distrugeți opera care i-a costat patru ani de eforturi și care, incontestabil, este cea mai bună organizație din întreaga Internațională.

Revenind la mandatele imperative, mai avem de rezolvat o problemă : de ce se cramponează alianțistii, acești dușmani înverșunați ai oricărui principiu autoritar, cu atita încăpăținare de mandatele imperative ? Oare fiindcă pentru o societate secretă ca a lor, care ființează în cadrul unei organizații publice cum e Internaționala, nimic nu poate fi mai comod decît mandatul imperativ ? Toate mandatele alianțistilor vor fi identice, dar între cele ale secțiilor care nu se află sub influența Alianței sau care i se împotrivesc vor fi divergențe, astfel încît societatea secretă va dispune adesea de majoritatea absolută și întotdeauna de o majoritate relativă, în timp ce la un congres unde nu există mandate imperative bunul simț al delegaților independenți îi va uni repede împotriva adepților societății secrete. Mandatul imperativ reprezintă o metodă cît se poate de eficace de dominație și de aceea Alianța sprijină autoritatea lui, în pofida *anarhismului* ei.

Înainte de a încheia, vrem să mai menționăm că era inevitabil ca procedeul ingenios al Consiliului federal spaniol, alcătuit din alianțisti, de a realiza un mandat imperativ *colectiv* să aibă alt rezultat decît un mandat imperativ al Consiliului federal, cu alte cuvinte un mandat alianțist. Toate federațiile din Spania, care acceptaseră propunerea nereglementară a Consiliului federal, au trimis la Valencia cotizațiile suplimentare pentru finanțarea călătoriei delegaților ; o dată cu cotizațiile, ele au trimis rezultatul votării în federația locală și, împreună cu aceasta, mandatul imperativ al federației locale respective, pentru ca „toate mandatele să fie unite, creîndu-se un *mandat imperativ colectiv*”. Sintem gata să admitem ca, atunci cînd există *bună-credință și o atitudine locală*, se poate încredința Consiliului federal numărătoarea voturilor tuturor federațiilor locale ; dar, pentru a contopi părerile diferite ale tuturor federațiilor într-o singură părere, Consiliul federal trebuia să dispună fie de o inteligență fenomenală, fie de un creuzet minunat în care să fi aruncat, probabil, diferitele mandate imperative. Și ce a ieșit din acest creuzet cu totul de-

osebit? Ceea ce trebuia să iasă : părerea Consiliului federal spaniol. Desfidem pe toți alianțștii să ne indice o formulă chimico-electorală care să ducă la un alt rezultat.

Consiliul federal spaniol. atît de antiautoritar, atît de anarhist etc., a *centralizat* deci în mîinile sale cotizațiile pentru a-i trimite pe delegați la Haga ; el însuși a *manipulat* cu atîta abilitate alegerile, încît au fost aleși numai alianțștii și, în sfîrșit, a întocmit *mandatul imperativ colectiv*, care, după părerea sa, exprima voința membrilor spanioli ai Internaționalei.

Nici că se poate imagina un mai mare respect pentru autonomie.

Scris de F. Engels
la începutul lunii octombrie 1872

Publicat în „La Emancipacion“
nr. 69 din 13 octombrie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba spaniolă

Friedrich Engels
Scrisori din Londra

II

[Încă o dată despre Congresul de la Haga]

Londra, 5 octombrie 1872

Sper că rezultatul Congresului de la Haga va da de gândit prietenilor noștri „autonomi” din Italia. Ei ar trebui să știe că, acolo unde există organizare, o parte din autonomie trebuie sacrificată în favoarea unității de acțiune. Mi-ar părea rău dacă ei n-ar înțelege că *Internaționala* este o asociație organizată în vederea luptei, și nu pentru debitarea de teorii frumoase, un lucru însă este cert : marea *Internațională* va lăsa Italia să acționeze de una singură pînă cînd aceasta va consimți să adopte condiții egale pentru toți.

În Alianța secretă a democrației socialiste există trei grade : frați internaționali (în număr restrîns), frați naționali și membri de rînd ai Alianței. C * este frate *internațional*, la fel ca și Guillaume (șeful statului-major al lui Bakunin) și unul sau doi spanioli.

Dintre delegații francezi, cinci au venit sub nume de împrumut din Franța, ceilalți erau emigranți al Comunei. Anexez lista, în care nu sînt trecute denumirile și sediile secțiilor franceze, pentru a nu le trăda poliției ¹⁹⁶. Ne-am reorganizat, totuși, în peste treizeci de departamente din Franța, și acolo *Internaționala* este acum mai puternică și mai activă ca oricînd.

A fost îmbucurător să vezi cum la Haga francezii și germanii au votat mereu la unison ; a reieșit limpede că pentru *Internațională* nu există războaie, nici cuceriri și nici vrajbă națională. Și tocmai această unitate dintre francezi și germani a asigurat adoptarea tuturor rezoluțiilor, fără nici o excepție. Cauzele care au determinat mutarea sediului Consiliului Ge-

* — Carlo Cafiero. — *Nota red.*

neral la New York au fost : 1) Hotărîrea fermă a lui Marx, Ser-raillier, Dupont și Engels de a nu accepta un nou mandat. Lucrările științifice ale lui Marx și Engels, cărora aceștia n-au avut timpul necesar să li se dedice în cursul ultimilor doi ani. 2) Certitudinea că la Londra, în cazul demisiei acestora, în componența Consiliului General ar intra, dintre francezi, *blanquiștii*, care, prin jocul lor de-a conspirația, ar duce la închisoare majoritatea adepților noștri din Franța, admițînd, în general, că aceștia i-ar accepta ; iar dintre englezi — oameni corupți, obișnuiți să se vîndă burgheziei liberale și agenților *radicali* ai d-lui Gladstone ; celelalte naționalități n-ar fi de loc reprezentate, deoarece Wróblewski, Mac Donnel, Frankel au refuzat să rămînă în Consiliu fără Marx și ceilalți.

Orice ar spune presa burgheză, am fost bine primiți de muncitorii din Haga. Într-un rînd, reacțiunea ne-a trimis cîtiva indivizi beți, angajați să cînte după terminarea ședinței imnul regal olandez. I-am lăsat să cînte și, la plecare, cînd am trecut printre ei, am răspuns cu „Marsilieza”. Minoritatea congresului ar fi fost suficientă pentru a-i împrăștia cu forța. Sîmbătă, la ultima ședință, un public numeros a aplaudat în repetate rînduri pe oratori.

Scris de F. Engels
la 5 octombrie 1872

Publicat în „La Plebe” nr. 107
din 8 octombrie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba italiană

Friedrich Engels

Către Consiliul federal britanic
al Asociației Internaționale a Muncitorilor

[CU PRIVIRE LA GREVELE DIN PORTUGALIA]

122, Regent's Park Road, N.W.
Londra, 16 octombrie 1872

Cetățeni,

Prin cetățeanul Dupont am avut onoarea să vă supun, la ședința voastră din 26 septembrie, o comunicare primită din partea Consiliului federal din Lisabona în care era vorba de unele probleme legate de lupta pentru revendicările economice ale secțiilor de acolo ale Internaționalei și, totodată, ni se cerea să luăm imediat la Londra măsurile necesare¹⁹⁷. Am văzut că această comunicare a fost publicată în „The International Herald”, dar nu știu dacă Consiliul federal a mai întreprins ceva în această privință.

Avînd obligația să-i informez pe corespondenții mei din Lisabona despre demersurile făcute de mine în favoarea părților interesate, sper că Consiliul federal va avea amabilitatea să mă înștiințeze dacă și ce anume a făcut în această direcție.

Rămîn, cetățeni, cu salutări frățești,
al vostru, *F. E.*

Scris de F. Engels

Se tipărește după textul
manuscrisului

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Către redacția ziarului „Der Volksstaat“

Editorialul apărut în numărul 84 din „Der Volksstaat“ sub titlul „Despre Congresul de la Haga. III“ cuprinde o greșală efectivă referitoare la persoana mea și a cărei rectificare o consider, subliniez, necesară numai pentru că ea s-a strecurat tocmai în „Der Volksstaat“. Dacă mi-aș da osteneala să rectific minciunile, calomniile, infamiile și, mai ales, „greșelile“ involuntare din presa ostilă mie, nu mi-ar mai rămîne o clipă pentru munca efectivă!

În articolul citat se spun următoarele :

„Lafargue era atât de departe de ceea ce s-ar putea numi «aghio-tantul» lui Marx, înoft, atunci cînd a fost vorba de excluderea lui Schwitzguébel, acolitul lui Guillaume, el s-a abținut de la vot, deși propunerea de excludere¹⁰⁸ fusese făcută de Marx“.

Propunerea respectivă nu am făcut-o eu, ci comisia de anchetă numită de congres. Propunerea pe care am făcut-o eu la congres se referea la *excluderea Alianței* și la numirea unei comisii de anchetă care să cerceteze activitatea acesteia. În fața acestei comisii, eu am figurat, alături de alții, doar ca martor al acuzării. Am fost chemat să depun mărturie abia spre sfîrșitul anchetei, în ultimul moment, și anume în timpul unei ședințe a congresului. În prealabil, un membru al comisiei își exprimase dorința de a-mi vorbi în particular pentru a lămuri unele chestiuni foarte concrete. Am refuzat această întîlnire pentru a evita pînă și aparența unei influențări personale a comisiei.

În depozițiile mele în fața comisiei n-am pomenit nici un cuvînt despre Schwitzguébel și nici despre șeful său, Guillaume. Am menționat doar pe *unul* * dintre membrii Alianței

* — G. T. Morago. — *Nota red.*

participanți la congres, pentru a-mi exprima convingerea că el nu era membru al Alianței „secrete”, sau în orice caz a părăsit-o de multă vreme.

La ultima ședință a congresului am votat *pentru* excluderea lui Schwitzguébel deoarece dovezile din care rezultă apartenența sa la Alianța „secretă” erau exact aceleași ca și în cazul lui Guillaume. În aceste împrejurări, discursul lacrimogen și pocăit al lui Schwitzguébel nu m-a putut determina să-mi schimb părerea. De altfel, în „Bulletin jurassien”, d-l Guillaume *minte* cu bună știință — lucru pe care, de altfel, orice membru al unei societăți „secrete” este obligat să-l facă — atunci când afirmă că Schwitzguébel ar fi declarat că este solidar cu dînsul. Invers. Guillaume declarase plin de emfază că Schwitzguébel stă neclintit alături de dînsul, dar Schwitzguébel a rămas surd la acest strigăt în extremis*! Discursul său pocăit nu pomeniște nimic despre Guillaume, și tocmai acest discurs pocăit a cîștigat simpatia majorității. Ca membru al comisiei pentru publicarea documentelor congresului trebuia, firește, să examinez cu atenție procesul-verbal oficial al congresului.

În legătură cu Lafargue trebuie să remarc că onorabilul Biedermann** *minte* atunci când îl prezintă ca delegat din partea Barcelonei. Lafargue a fost delegat din partea Consiliului federal portughez, din partea Noii federații din Madrid și a unei alte secții spaniole.

Karl Marx

Londra, 20 octombrie 1872

Publicat în „Der Volksstaat”
nr. 86 din 26 octombrie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

* — în agonie. — *Nota trad*

** -- Joc de cuvinte: „Biedermann” = om onorabil și, totodată, numele redactorului lui „Deutsche Allgemeine Zeitung”. — *Nota trad.*

Friedrich Engels

Raport prezentat Consiliului General
al Asociației Internaționale a Muncitorilor
cu privire la situația Asociației în Spania,
Portugalia și Italia ¹⁹⁹

1. *Spania*

În Spania, Internaționala a fost inițial înființată ca un simplu apendice al societății secrete bakuniste *Alianța*, căreia trebuia să-i servească drept un fel de cîmp de recrutare și, totodată, drept pîrghie cu ajutorul căreia să domine toată mișcarea proletară. Veți vedea în cele ce urmează că și în prezent Alianța urmărește pe față să impună din nou Internaționala în Spania aceeași poziție subordonată.

Ca rezultat al acestei subordonări, doctrinele speciale ale Alianței — desființarea imediată a statului, anarhia, antiautoritarismul, abținerea de la orice activitate politică etc. — erau propovăduite în Spania ca doctrine ale Internaționalei. În același timp, orice membru proeminent al Internaționalei era imediat primit în organizația secretă, unde pînă la urmă era făcut să creadă că acest sistem de conducere a Asociației publice de către societatea secretă există pretutindeni ca ceva absolut firesc.

Toate acestea s-au petrecut în 1869, cînd, o dată cu Alianța, a fost introdusă pentru prima oară Internaționala în Spania de către italianul *Fanelli*, care, în pofida convingerilor sale abstenționiste, este acum membru al parlamentului italian. În iunie 1870 a avut loc la Barcelona primul Congres al Internaționalei în Spania; acolo a fost adoptat planul de organizare, care, ulterior, a fost complet elaborat la Conferința de la Valencia (septembrie 1871). Acest plan este și acum în vigoare și a dat rezultate excelente.

Ca pretutindeni, participarea (atît reală, cît și cea care i-a fost atribuită) Asociației noastre la revoluția înfăptuită de Comuna din Paris a situat și în Spania Internaționala pe primul plan. Datorită acestui fapt și ca urmare a primelor măsuri represive luate imediat de guvern, au crescut foarte mult rîndurile noastre în Spania. Totuși, în timpul Conferinței de

la Valencia nu existau în Spania decît 13 federații locale, în afara cîtorva secții izolate care ființau în diferite localități.

Conferința de la Valencia aprobase rămînerea în continuare a Consiliului federal la Madrid, unde-i fixase sediul Congresul de la Barcelona, iar în componența lui aproape că nu se produsese nici o schimbare ; doar unul dintre membrii lui mai importanți, Tomás Gonzáles Morago (delegat la Congresul de la Haga), nu fusese reales. Cînd, în timpul primelor reprimări ordonate de guvern, în iunie 1871, Consiliul federal a fost nevoit să se refugieze temporar la Lisabona, Morago și-a părăsit într-un ceas de grea cumpănă postul, din care cauză nu mai face parte din noul Consiliu federal. De atunci a început un război ascuns, care s-a terminat cu o sciziune pe față.

Imediat după Conferința de la Valencia a avut loc Conferința de la Londra (septembrie 1871). Spaniolii au trimis un delegat, pe Anselmo Lorenzo, care, reîntorcîndu-se în Spania, a adus pentru prima oară știrea că Alianța secretă *nu* era un fenomen normal în Asociația noastră și că, dimpotrivă, în măsura în care pe atunci existența Alianței era cunoscută, Consiliul General și majoritatea federațiilor erau adversare declarate ale ei.

Scurt timp după aceea, *Sagasta* a pornit prigoana împotriva Internaționalei, pe care a declarat-o în afara legii. Morago, pe atunci încă membru al Consiliului local din Madrid, a dezertat din nou de la postul său și și-a dat demisia. Amenințările guvernului n-au fost însă urmate de vreo acțiune serioasă ; chiar dacă membrii Internaționalei n-aveau dreptul să organizeze întruniri *publice*, totuși secțiile și consiliile au continuat să-și țină nestingherite ședințele. Singurul rezultat al acestor ingerințe ale guvernului a fost o mare creștere numerică a adeptilor Internaționalei. Cînd s-a ținut Congresul de la Saragosa, în aprilie 1872, Asociația număra 70 de federații locale, reglementar constituite, în timp ce în alte 100 de localități se ducea o intensă activitate de organizare și propagandă. În plus, existau 8 uniuni profesionale care cuprindeau întreaga țară și se aflau sub conducerea Internaționalei, iar o mare uniune a tuturor muncitorilor de fabrică din Spania (mecanici, filatori și țesători) era pe punctul de a fi constituită.

Între timp, războiul ascuns din cadrul Internaționalei, care continuase, a început să ia o altă întorsătură, mai gravă. Dușmănia personală a lui Morago (a cărui influență la Madrid, în pofida repetatelor sale dezertări, era mare) împotriva membri-

lor noului Consiliu federal, ales la Valencia, nu mai era unicul mobil al acestui război. Rezoluțiile Conferinței de la Londra cu privire la secția publică a Alianței și la activitatea politică a clasei muncitoare stârniseră furia conducătorilor Alianței secrete, și în special a celor pe o treaptă mai înaltă de inițiere secretă, care primeau instrucțiuni direct de la Bakunin și printr-o care se afla și Morago. Această furie și-a găsit expresia în circulara de la Sonvilier, întocmită de Federația jurasiană, prin care se cerea imediată convocare a unui congres extraordinar. În această problemă, Consiliul federal spaniol și, împreună cu el, multe alte secții au ezitat să ia atitudine împotriva Consiliului General și a Conferinței de la Londra, ceea ce a fost considerat o nouă crimă. În plus, Paul Lafargue a venit în ianuarie 1872 la Madrid și, după ce a stabilit relații prietenești cu membrii Consiliului federal, i-a convins repede, pe temeiul a numeroase fapte, că toată povestea cu jurasienii nu era decît o intrigă, bazată pe calomnii, menită să dezorganizeze Internaționala. Din acel moment, soarta membrilor Consiliului federal a fost pecetluită. Întrucît ei erau în același timp redactori ai ziarului „La Emancipacion”, consiliul local a provocat o ceartă cu această gazetă și a izbutit să-i excludă pe membrii respectivi din Federația locală din Madrid. Congresul de la Saragosa a anulat această excludere, dar scopul nemijlocit a fost atins: din cauza unor dispute personale, rămînerea Consiliului federal la Madrid devenise imposibilă. Și, într-adevăr, Consiliul federal a fost mutat la Valencia, iar componența lui, complet schimbată. Dintre cei doi membri ai vechiului Consiliu care au fost realeși, Mora a refuzat imediat să facă parte din Consiliu, iar Lorenzo a demisionat după foarte scurt timp din pricina disensiunilor care au urmat. Ceilalți erau în cea mai mare parte membri ai Alianței secrete*.

După Congresul de la Saragosa, sciziunea dintre membrii Alianței și cei care preferau Internaționala Alianței a devenit tot mai evidentă. În sfîrșit, la 2 iunie 1872, membrii fostului Consiliu federal (Mesa, Mora, Pauly, Pagés și alții), care alcătuiau, totodată, și majoritatea secției din Madrid a Alianței, au trimis tuturor celorlalte secții ale acestei societăți secrete o circulară prin care le anunțau dizolvarea secției lor și le invitau să procedeze la fel²⁰⁰. A doua zi, sub un pretext perfid

* În manuscris, cuvintele care urmează: „Pe măsură ce se apropia congresul Internaționalei, convocat pentru septembrie 1872, manevrele Alianței cu scopul de a-și asigura o majoritate la acest congres au devenit tot mai evidente”, sînt șterse. — *Nota red.*

și cu încălcarea fațișă a Statutului, ei au fost excluși din Federația locală de la Madrid a Internaționalei. Din 130 de membri, numai 15 au fost prezenți la acest vot. Cei excluși au înființat o nouă federație, dar Consiliul federal a refuzat să o recunoască ; noua federație s-a adresat atunci Consiliului General, care a recunoscut-o fără a mai consulta Consiliul federal spaniol, recunoaștere confirmată de Congresul de la Haga.

Motivul pentru care fostul Consiliu General nu a consultat în acest caz Consiliul federal spaniol este următorul : primind, în sfârșit, suficiente dovezi despre existența și activitatea Alianței în Spania, precum și despre faptul că majoritatea, dacă nu chiar toți membrii Consiliului federal spaniol făceau totodată parte din Alianță, Consiliul General a scris acestui Consiliu, cerîndu-i lămuriri și informații despre societatea secretă *. În răspunsul său din 3 august 1872, Consiliul federal spaniol a luat parte, pe față, Alianței și, în plus, a declarat că Alianța a fost dizolvată. A consulta un Consiliu care, într-un conflict între Internațională și societatea secretă din cadrul ei, s-a situat de partea acestei societăți secrete ar fi fost, fără îndoială, mai mult decît de prisos, și Congresul de la Haga a aprobat întru totul felul în care a procedat Consiliul General.

Pentru a asigura alegerea unor membri ai Alianței ca delegați la Congresul de la Haga, Consiliul federal, într-o circulară confidențială pe care nu a adus-o niciodată la cunoștință Consiliului General, a recurs la o serie de manevre, care au fost demascate la congres ; fără neobișnuita indulgență manifestată de majoritatea Congresului de la Haga, aceste manevre ar fi fost suficiente pentru invalidarea mandatelor celor patru delegați trimiși de Federația spaniolă.

În prezent, situația din Spania, așadar, este următoarea :

În Spania există doar două federații locale care recunosc pe față și întru totul rezoluțiile Congresului de la Haga și noul Consiliu General, și anume : Noua federație din Madrid și Federația din Alcalá de Henares. Dacă ele nu vor izbuti să atragă de partea lor majoritatea membrilor spanioli ai Internaționalei, ele vor constitui nucleul unei noi federații spaniole.

Marea masă a membrilor spanioli ai Internaționalei tot mai urmează Alianța, care predomină încă în Consiliul federal, precum și în cele mai importante consilii locale. Există

* Vezi volumul de față, p. 125—127. — *Nota red.*

însă indicii care dovedesc că rezoluțiile congresului au produs o puternică impresie asupra maselor din Spania. În această țară, Internaționala se bucură de multă popularitate, iar expresia ei oficială — congresul — exercită o puternică influență morală. De aceea, adepților Alianței nu le este de loc ușor să convingă masele că dreptatea este de partea lor. Opoziția începe să devină serioasă. Muncitorii de fabrică din Catalonia, a căror uniune profesională numără 40 000 de membri, se află în fruntea acestei opoziții și cer convocarea unui congres spaniol extraordinar, la care delegații la Congresul de la Haga să prezinte dări de seamă și să se analizeze comportarea Consiliului federal. Ziarul Noii federații din Madrid, „La Emancipacion”, poate cel mai bun ziar pe care îl are, în genere, în prezent Internaționala, demască Alianța în fiecare săptămână; din numerele pe care i le-am trimis cetățeanului Sorge, Consiliul General se poate convinge cu cită energie, bun simț și pătrundere teoretică a principiilor Asociației noastre duce lupta acest ziar. Actualul ei redactor, José Mesa, este, fără îndoială, în ceea ce privește caracterul, cit și talentul, cel mai valoros om pe care-l avem în Spania, de fapt se poate spune, în general, unul dintre cei mai buni oameni ai noștri.

Mi-am permis să recomand prietenilor noștri spanioli să nu se pripească cu cererea de a se convoca un congres extraordinar, ci să-l pregătească cit mai temeinic. Între timp am trimis ziarului „La Emancipacion” dări de seamă asupra congresului și alte articole, ceea ce voi face și de acum încolo, deoarece Mesa — în prezent singurul om din Madrid capabil să scrie mobilizator —, cu toată extraordinara sa energie, nu poate să facă totul. Și nu mă îndoiesc că, dacă prietenii noștri din Spania vor fi ajutați cum trebuie de Consiliul General, vom birui acolo toate obstacolele și vom salva una dintre cele mai bune organizații ale Internaționalei de sub influența farsorilor alianțiști.

Londra, 31 octombrie 1872

F. Engels,
fost secretar pentru Spania

Publicat pentru prima oară
în limba originalului în
„Briefe und Auszüge aus Briefen
von Joh. Phil. Becker, Jos.
Dietzgen, Friedrich Engels,
Karl Marx u.A. an F. A. Sorge
und Andere”, Stuttgart, 1906

Se tipărește după textul
manuscrisului
Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Către Asociația muncitorilor și agricultorilor
din Lombardia inferioară (secție
a Internaționalei), Lodi ²⁰¹

Londra, 13 noiembrie 1872

Cetățeni,

Am primit cu multă bucurie știrea că v-ați constituit ca secție a Internaționalei. Am adus acest lucru imediat la cunoștința noului Consiliu General la New York. La sfârșitul acestei scrisori vă indic adresa pentru corespondența directă cu Consiliul General; totodată, vă fac cunoscut că stau întotdeauna la dispoziția voastră pentru orice informații, lămuriri sau servicii pe care le-ați dori să le aveți.

Salut și frăție,
Friedrich Engels

Publicat în „La Plebe” nr. 117
din 17 noiembrie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba italiană

Friedrich Engels
Scrisori din Londra

III
[Mitingul din Hyde Park]

Londra, 14 noiembrie [1872]

În prezent, guvernul englez *liberal* ține în închisori nu mai puțin de 42 de deținuți politici irlandezi, pe care îi tratează mai rău ca pe niște hoți și asasini, cu o nemaipomenită cruzime. În vremurile glorioase ale regelui-bombă *, D-l Gladstone, șeful actualului guvern *liberal*, a făcut o călătorie în Italia în cursul căreia a vizitat la Napole pe deținuții politici ; reîntors în Anglia, el a publicat o broșură, în care a înfierat în fața Europei guvernul napolitan pentru atitudinea nedemnă față de deținuții politici ²⁰².

Acest lucru nu-l împiedică însă pe același domn Gladstone să se poarte la fel față de deținuții politici irlandezi, pe care continuă să-i țină sub lacăt. Membrii irlandezi ai Internaționalei care locuiesc la Londra au hotărît să organizeze în Hyde Park (cel mai mare parc public din Londra, unde în timpul campaniilor politice se țin toate marile întruniri populare) o grandioasă *demonstrație* de revendicare a unei amnistii generale. Ei au luat legătură cu toate organizațiile democratice din Londra și au format un comitet din care, printre alții, făceau parte Mac Donnel (irlandez), Murray (englez) și Lessner (german) — toți trei membri ai fostului Consiliu General al *Internaționalei*.

S-a ivit însă o dificultate. În timpul ultimei sesiuni a parlamentului, guvernul a promulgat o lege care-i dă dreptul să reglementeze întrunirile publice din parcurile Londrei. Profitând de această lege, el a emis o ordonanță potrivit căreia cei care vor să țină o asemenea întrunire publică trebuie să anunțe în scris poliția cu cel puțin două zile înainte și să indice numele vorbitorilor ²⁰³. Această ordonanță, tăinuită cu

* — Ferdinand al II-lea. — *Nota red.*

grijă presei londoneze, a anulat dintr-o singură trăsătură de condei unul dintre drepturile cele mai scumpe populației muncitorești din Londra — dreptul de a ține întruniri publice în parcuri cînd și cum îi convine. A te supune acestei ordonanțe ar fi însemnat a sacrifica dreptul poporului.

Irlandezii, care reprezintă elementele cele mai revoluționare ale populației, nu erau dintre aceia care să manifeste asemenea slăbiciune. Comitetul a hotărît în unanimitate să acționeze ca și cum n-ar fi știut de existența ordonanței și, în pofida dispoziției guvernului, să țină întrunirea.

Duminica trecută, în jurul orei 3, două coloane nesfîrșite, cu orchestre și steaguri, s-au îndreptat spre Hyde Park. Orchestrele intonau cîntece naționale irlandeze și „Marsilieza”; steagurile erau aproape toate irlandeze (verzi, cu o harpă de aur în mijloc) și roșii. La intrarea în parc erau doar cîțiva polițiști, așa încît coloanele demonstrațiilor au pătruns în parc fără a întâmpina rezistență, s-au unit la locul stabilit și au început cuvîntările.

Au participat cel puțin 30 000 de persoane, dintre care cel puțin jumătate purtau la butonieră o panglică sau o cocardă verde în semn de apartenență la naționalitatea irlandeză; restul erau englezi, germani, francezi. Asistența era prea numeroasă pentru a putea auzi discursurile, și de aceea, alături de primul, a fost organizat un al doilea miting, la care alți oratori au vorbit pe aceeași temă. S-au adoptat rezoluții energice, care cereau o amnistie generală și abrogarea legilor excepționale care făceau ca în Irlanda să fie o permanentă stare de asediu. În jurul orei 5, demonstrații s-au încolonat din nou, și mulțimea a părăsit parcul după ce încălcaseră ordonanța guvernului Gladstone.

Aceasta a fost prima demonstrație irlandeză în Hyde Park; ea a avut un mare succes, fapt pe care nu l-a putut nega nici presa burgheză din Londra. Pentru prima oară elementele engleze și irlandeze ale populației noastre au acționat în comun, prietenește. Cele două părți ale clasei muncitoare, a căror dușmănie reciprocă a slujit atît de bine intereselor guvernului și celor ale claselor avute, și-au întins acum mîna; acest fapt îmbucurător este, în primul rînd, rezultatul influenței fostului Consiliu General al Internaționalei, care întotdeauna a depus toate eforturile pentru a pregăti alianța dintre muncitorii ambelor națiuni pe baza unei egalități depline. Întrunirea de la 3 noiembrie deschide o eră nouă în istoria mișcării muncitorești londoneze.

Dar, mă veți întreba, ce face guvernul? Accepta ușor o asemenea situație? Va permite el oare ca încălcarea ordonanței să rămână nepedepsită?

Iată cum a procedat guvernul: a postat lângă tribuna din Hyde Park doi comisari de poliție cu doi agenți care au notat numele vorbitorilor. A doua zi, acești doi comisari au intentat la *judecătorul de pace* o acțiune împotriva oratorilor. Judecătorul a trimis acestora citații, și ei vor trebui să se prezinte în fața lui sîmbăta viitoare. Acest mod de a proceda dovedește destul de clar că guvernul nu vrea să intenteze un proces de mari proporții. După cît se pare, el recunoaște că a fost înfrînt de irlandezi sau, cum se spune aici, de fenieni, și se va limita la o mică amendă. În orice caz, dezbaterile judiciare vor fi interesante, și vă voi comunica date asupra lor în scrisoarea următoare*. Ceea ce e de pe acum stabilit este faptul că, datorită energiei lor, irlandezii au salvat dreptul populației londoneze de a se întruni în parcuri cînd și cum va voi.

F. Engels

Scris de F. Engels
la 14 noiembrie 1872

Publicat în „La Plebe” nr. 117
din 17 noiembrie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba italiană

* Vezi volumul de față, p. 194—196. — *Nota red.*

Friedrich Engels
Scrisori din Londra

IV

[Mitingul din Hyde Park. — Situația din Spania]

Londra, 11 decembrie 1872

Prin procesul intentat celor care au luat cuvîntul la mitingul irlandez din Hyde Park *, guvernul englez s-a pus într-o situație dificilă. Ce-i drept, judecătorul de pace i-a condamnat pe acuzați la o amendă de cinci lire sterline, dar dezbaterile judiciare au dovedit totala ilegalitate a noii ordonanțe cu privire la parcurile publice, așa încît Curtea de apel, unde se judecă acum procesul, va trebui să-i achite pe acuzați.

Dar aceasta nu-i totul : după acest prim miting nu e duminică în care să nu aibă loc întruniri publice în Hyde Park, iar guvernul nu îndrăznește să împiedice pe nici unul dintre oratori. O dată a avut loc o întrunire în sprijinul polițiștilor care declaraseră grevă ; altă dată s-a ținut un miting numai pentru afirmarea drepturilor de a se întruni în parcuri.

O grevă a polițiștilor ? — veți întreba. Da, domnilor, Anglia este o țară afurisită, în care greva pătrunde pretutindeni. Îmi amintesc că acum cincisprezece ani polițiștii din Manchester au declarat grevă pentru a obține o majorare a salariilor și, după numai două zile, ea a fost încununată de succes. Acum cîteva săptămîni, polițiștii din această capitală au amenințat cu greva fiindcă li se refuzase o majorare a salariului de circa 20%. În ultimul moment, guvernul a considerat indicat să le satisfacă toate revendicările ; drept intimidare a fost sancționat însă secretarul *societății de rezistență*, înființată de polițiști, și, cum acesta n-a vrut să se supună sancțiunii, a fost destituit. În rîndurile polițiștilor a început atunci o mișcare de protest și s-a anunțat convocarea unei întruniri în Hyde Park ; guvernul a cedat din nou, amnistindu-i pe rebeli, cu excepția secretarului amintit, încă înainte

* Vezi volumul de față, p. 191.-193. — Nota red.

de a fi avut loc întrunirea. Aceasta dovedește că în Anglia — cu toată aparența ei pe deplin aristocratică — spiritul burghez a pătruns pretutindeni. Într-adevăr, care altă națiune este atît de burgheză încît să-și poată permite să aibă *societăți de rezistență* și greve ale polițiștilor?

Știrile sosite aici despre atitudinea diferitelor federații ale *Internaționalei* față de rezoluțiile Congresului de la Haga sînt cît se poate de satisfăcătoare. În Olanda (delegații acestei țări au votat cu minoritatea), în cadrul unui congres național s-au adoptat hotărîri care corespund adevăratului spirit al mării Asociații ²⁰⁴. Acolo s-au depus eforturi să se acționeze în conformitate cu Statutul și Regulamentul Consiliului general din New York, rezervîndu-se, de altfel, dreptul de a prezenta obiecțiile considerate necesare la congresul general care va avea loc în septembrie 1873, și să nu se recunoască nici unui alt congres dreptul de a lua hotărîri privind interesele generale ale Asociației.

Și în Spania, unde liderii minorității Congresului de la Haga se credeau stăpîni pe situație, învinge bunul-simț al muncitorilor. Partizanii *Alianței*, care se află în fruntea Consiliului federal, au convocat la 25 decembrie un congres național la Cordoba ²⁰⁵. Potrivit ordinii de zi adoptate la congresul precedent, de la Saragosa, acest congres urma să pună de acord organizația federală spaniolă cu rezoluțiile pe care le va adopta Congresul general al *Internaționalei*. În loc să procedeze astfel, Consiliul federal a pus pe ordinea de zi problema alegerii între rezoluțiile Congresului de la Haga al *Internaționalei* și rezoluțiile adoptate la Congresul anti-*Internaționalei* ținut la Saint-Imier ²⁰⁶. Aceasta constituie o încălcare flagrantă a Statutului general. De aceea, Noua federație din Madrid s-a adresat tuturor federațiilor rămase credincioase *Internaționalei* (adică celor care recunosc Statutul general și hotărîrile congreselor), chemîndu-le să aleagă un nou consiliu federal provizoriu ²⁰⁷. La această chemare au răspuns federații și secții importante, ca cele din Lérida, Badalona, Denia, Pont de Vilumara. În afară de acestea, împotriva actualului Consiliu federal s-au mai pronunțat federațiile din Gracia, Toledo, Alcalá, precum și un mare număr de federații din Cádiz și Valencia. La Gracia, suburbie industrială a Barcelonei, Federația locală (care numără 500 de membri), după trei nopți de discuții cu adepții din Barcelona ai *Alianței*, a aprobat în unanimitate toate hotărîrile Congresului de la Haga și a hotărît să condamne comportarea delegaților spanioli la ultimul Congres

general. La Valencia, Consiliul federal a simțit pericolul de a fi înfrînt la adunarea tuturor federațiilor și a împiedicat votarea, care putea să-i fie nefavorabilă. Acest fapt a provocat o sciziune²⁰⁸. În Spania sîntem abia la începutul drumului: în cîteva săptămîni, mișcarea va fi destul de puternică pentru a demonstra că muncitorii spanioli nu vor să tolereze dezorganizarea *Internaționalei* în interesul liderilor unor societăți secrete.

La Congresul de la Haga s-a pus problema unui oarecare Bousquet *, secretar al comisariatului de poliție din Béziers, care se strecurase în rîndurile *Internaționalei*, dar fusese exclus de către fostul Consiliu General la cererea secției sale. Acest individ, avansat ulterior de Thiers la gradul de vagonier de poliție în orașul său, a găsit un apărător în nr. 21 al lui „Bulletin jurassien”²⁰⁹. Acest fapt nu trebuie să ne mire prea mult, întrucît tot din rîndurile Federației jurasiene au ieșit și bravii Albert Richard și Gaspard Blanc, actualii colaboratori ai lui Ludovic-Napoleon.

F. Engels

Scriș de F. Engels
la 11 decembrie 1872

Publicat în „La Plebe” nr. 122
din 14 decembrie 1872

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba italiană

* Vezi volumul de față, p. 159—160. — *Nota red.*

Karl Marx și Friedrich Engels

[Către redactorul ziarului
„The International Herald”^{21,0}]

Scumpe cetățene,

Pînă acum am socotit de prisos să răspundem la calomniile și minciunile pe care „autonomul” domn John Hales le proferează fără încetare la adresa noastră. Dar, cînd asemenea calomnii sînt puse în circulație în numele și din pretinsa însărcinare a Consiliului federal britanic, ele nu au alt scop decît să dăuneze în general Internaționalei, astfel încît ne vedem siliți să renunțăm la tăcerea noastră.

În practică, acest domn Hales, care, deodată, pozează în campion al „autonomiei” secțiilor și federațiilor, înțelege prin această autonomie autocrația sa personală. El a obținut să fie ales, în primul rînd, secretar însărcinat cu întocmirea proceselor-verbale, în al doilea rînd, secretar-corespondent (pentru Anglia și străinătate) și, în al treilea rînd, casier al Consiliului federal britanic; dar, cum nu se poate achita simultan de toate aceste îndatoriri, el numește, în al patrulea rînd, alți membri ai acestui Consiliu care să le îndeplinească în calitate de slugi ale sale. Și, în al cincilea rînd, trimite în toate colțurile lumii, fără cunoștința și aprobarea Consiliului federal britanic, scrisori în numele acestuia.

Așa se explică că în nr. 23 al publicației „Bulletin jurassien” găsim o scrisoare oficială adresată de Comitetul jurassian scizionist Consiliului federal britanic ca răspuns la o scrisoare, de asemenea publicată acolo, a d-lui John Hales. Sîntem convinși că Consiliul federal britanic n-avea idee de existența acestei scrisori. În scrisoarea menționată, d-l Hales afirmă:

„Acest congres (de la Haga) a demască ipocrizia membrilor fostului Consiliu General, care au încercat să organizeze în sînul Asociației noastre o vastă societate secretă sub pretextul lichidării unei alte societăți secrete, a cărei existență au inventat-o pentru propriile lor scopuri”.

D-l Hales are o logică admirabilă. Faptul că congresul a exclus Alianța din Internațională constituie pentru el dovada ipocriziei fostului Consiliu General, care nu a recunoscut această organizație. Cît privește Alianța inventată și conspirația secretă organizată, cică, de Consiliul General, cetățeanul Jung, în prezent membru al Consiliului federal, este cel mai în măsură să dea în această privință toate informațiile necesare. Ca fost secretar pentru Elveția, el cunoaște activitatea „Alianței”, iar ca membru al Comitetului Executiv al vechiului Consiliu General este la curent cu tot ceea ce are vreo legătură cu „conspirația” inventată de John Hales. Isprăvile „Alianței” publice au fost deja înfierate pe față în circulara fostului Consiliu General — „*Pretinsele sciziuni din Internațională*”. Activitatea secretă a Alianței va fi dată în vileag prin publicarea, în curs de pregătire, a unor documente aflate în posesiunea comisiei de anchetă, instituită de Congresul de la Haga *.

D-l Hales se plînge că,

„În timpul cît am fost secretar general al Consiliului, nu am cunoscut niciodată și nu mi-am putut procura niciodată adresele federațiilor de pe continent”.

Ca secretar al Consiliului General și singurul lui funcționar remunerat, d-l Hales nu avea alte îndatoriri decît să pregătească procesele-verbale, să trimită presei extrase din ele și să corespundeze cu secțiile și trade-unionurile engleze.

Corespondența cu alte federații — de pe continent sau din altă parte — era încredințată unor secretari neremunerați, fără ca el să aibă dreptul de a se amesteca în treburile acestora. Felul cum s-a achitat de îndatorirea sa — de a rezolva corespondența de care răspundea — rezultă dintr-o rezoluție specială a Consiliului General prin care se trece această atribuție asupra cetățeanului Milner ²¹¹.

În continuare, d-l Hales relatează :

„Într-un rind, Consiliul federal britanic a primit din partea Consiliului federal spaniol o scrisoare foarte importantă, dar cel care o scrisese, cetățeanul Anselmo Lorenzo, uitase să-și dea adresa; Consiliul federal britanic l-a rugat pe cetățeanul Engels, pe atunci secretar-corespondent pentru Spania, să-i comunice adresa lui Lorenzo; cetățeanul Engels a refuzat categoric. Și la fel a refuzat recent să dea adresa Consiliului federal din Lisabona”.

* Vezi volumul de față, p. 3—50. — *Nota red.*

Tot ce știe cetățeanul Engels în această privință este că amintita scrisoare din Spania i-a fost trimisă de cetățeanul Jung cu rugămintea de a o traduce, ceea ce a și făcut. El nu are nici o cunoștință despre o cerere a Consiliului federal britanic de a-i comunica adresa lui Lorenzo, și ar fi recunoscător dacă i s-ar pune la dispoziție un extras din respectivul proces-verbal al Consiliului.

În ceea ce privește cele întâmplate la Lisabona, Consiliul portughez s-a adresat lui Engels cu rugămintea de a-i da ajutor cu prilejul unei greve, și primul lucru pe care l-a făcut Engels a fost să ceară sprijinul Consiliului federal britanic, luând în același timp și alte măsuri care i-au stat în putință. După repetate cereri verbale, transmise prin membri ai Consiliului federal, și după o cerere adresată în scris *, Engels a primit acum vreo două luni o scrisoare de la d-l Hales în care acesta îi aducea la cunoștință că Consiliul a luat unele măsuri în legătură cu cele întâmplate și îi cerea adresa din Lisabona. La această scrisoare, Engels n-a răspuns nimic, dându-și seama perfect de bine că numai pentru intrigile sale personale are Hales nevoie de asemenea adrese. Față de alți membri ai Consiliului federal britanic, nimeni nu s-ar fi gândit vreodată să aibă asemenea rezerve. Când Jung a cerut, în numele Consiliului federal, adresele din Berlin, Leipzig și Viena, ele i-au fost imediat comunicate.

Publicarea unor extrase din procesele-verbale ale fostului Consiliu General, în majoritatea lor scrise de însuși d-l Hales, va da la iveală motivele dușmăniei pe care acesta o nutrește față de fostul Consiliu. Și, pentru a folosi propriile sale cuvinte din scrisoarea trimisă Comitetului jursian, atunci se va vedea că

„cine n-a cunoscut indeaproape fostul Consiliu General nu-și poate închipui felul cum sînt denaturate faptele” de către d-l John Hales.

Cu salutări frățești,

F. Engels
Karl Marx

Scris la 20 decembrie 1872

Publicat în
„The International Herald” nr. 38
din 21 decembrie 1872
și „La Emancipacion” nr. 80
din 28 decembrie 1872

Se tipărește după textul
apărut în
„The International Herald”
Tradus din limba engleză

* Vezi volumul de față, p. 182. — *Nota red.*

Friedrich Engels

Foreign Section din Manchester către toate secțiile
și toți membrii *Federației britanice* ²¹²

Muncitori,

Considerăm de datoria noastră să ne adresăm voua în legătură cu circulara emisă de cei ce se intitulează majoritatea Consiliului federal britanic prin care sînteți chemați să vă alăturați celor care se ridică fațăș împotriva principiilor fundamentale ale Asociației noastre ²¹³.

În această circulară, majoritatea Consiliului federal afirmă că minoritatea a făcut imposibilă orice muncă și că a dus lucrurile în impas datorită faptului că, pentru a împiedica discuțiile, președintele * a suspendat lucrările ultimei ședințe într-un moment cînd dezbaterile erau în toi.

De la prima vedere pare ciudat că majoritatea poate fi adusă în impas de către o minoritate, cînd un simplu vot ar fi fost suficient pentru a reduce această minoritate la tăcere. Pînă acum *minoritatea* s-a separat destul de des. Este însă prima oară cînd se separă *majoritatea*. Acest fapt este suficient pentru ca întregul procedeu să pară mai mult decît suspect. În ceea ce privește actul făcut de președinte la o singură ședință și folosit acum ca pretext, avem informații certe că, în cazul dat ședința a fost suspendată cu o jumătate de oră mai tirziu, adică la unsprezece și jumătate, deoarece membrii majorității au insistat ca discutarea ordinii de zi să fie întreruptă ²¹⁴.

Așa cum se arată în circulară, în Consiliul federal au existat două păreri diferite în problema dacă rezoluțiile Congresului General al Asociației noastre care a avut loc la Haga în septembrie anul trecut să fie sau nu considerate valabile. Pentru membrii Internaționalei nu se pune însă o asemenea problemă. Potrivit art. 3 al Statutului general al Internaționalei,

* — Samuel Vickery. — *Nota red.*

datoria congresului general este „să ia măsurile necesare în vederea unei activități rodnice a Asociației Internaționale”²¹⁵. Congresul este organul ei legislativ. Rezoluțiile lui sînt obligatorii pentru toți. Cei cărora aceste hotărîri nu le sînt pe plac pot fie să părăsească Asociația, fie să încerce să obțină anularea lor la congresul următor. Dar nici un membru al Asociației, nici o secție, nici un consiliu federal, nici un congres local sau național nu are dreptul să le declare nule și neavenite și, în același timp, să pretindă să rămînă în Internațională.

Semnatarii circularei declară că Congresul de la Haga nu a fost statutar constituit și că nu reprezintă nicidecum majoritatea membrilor Asociației. Acest congres a fost convocat de Consiliul General în mod reglementar, în conformitate cu art. 4 al Statutului general. Au participat 64 de delegați, reprezentînd 15 naționalități diferite și aparținînd, personal, la 12 naționalități diferite. Nici unul dintre congresele anterioare nu s-a putut mîndri cu o asemenea compoziție, cu adevărat internațională. Rezoluțiile adoptate erau pătrunse de un spirit cu adevărat internaționalist, ceea ce reiese din faptul că aproape toate au fost adoptate cu o majoritate de trei pătrimi și din faptul că aproape de fiecare dată delegații celor două națiuni recent implicate într-un război fratricid — francezii și germanii — le-au votat în unanimitate. Dacă, din propria ei vină, Anglia nu a fost reprezentată la congres de o delegație numeroasă, este oare acesta un motiv pentru a declara că congresul n-a fost statutar constituit?

Autorii circularei obiectează împotriva rezoluției congresului cu privire la acțiunea politică a clasei muncitoare. Ei spun că rezoluția a fost adoptată după ce plecase majoritatea delegaților. Darea de seamă oficială, publicată în „The International Herald” nr. 37 (din 14 decembrie), arată că la acest punct au votat 48 de delegați din 64 și că 35 dintre ei au votat pentru rezoluție. Printre cei 35 este și d-l Mottershead, care acum semnează o circulară în care respinge rezoluția.

Ce reprezintă această rezoluție? Prin conținutul ei și, în cea mai mare parte, chiar prin formularea ei, ea este identică cu cea adoptată de către Conferința generală de la Londra din septembrie 1871 și publicată oficial de către Consiliul General, împreună cu celelalte rezoluții, la 17 octombrie același an²¹⁶; ea poartă alături de alte semnături pe cele ale lui John Hales, Th. Mottershead, H. Jung, F. Bradnick, H. Mayo și John Roach! Din moment ce Consiliul General avea obligația să traducă în viață rezoluțiile conferinței, de ce nici unul dintre acești

cețățeni nu s-a gândit atunci să iasă din Consiliul General și să protesteze împotriva acestei rezoluții pe care o consideră deodată atât de primejdioasă?

Circulara denaturează complet sensul acestei rezoluții, după cum se poate lesne constata citind textul ei, publicat în „The International Herald” nr. 37 *. Rezoluția nu obligă, așa cum se pretinde, trade-unionurile și alte organizații neutre din punct de vedere politic să desfășoare activitate politică. Ea cere pur și simplu ca în fiecare țară să se creeze un partid al clasei muncitoare, opus tuturor partidelor burgheze. Aceasta înseamnă că ea cheamă clasa muncitoare din Anglia să înceteze de a mai merge în coada „marelui partid liberal” și să-și creeze un partid propriu, așa cum a făcut în zilele glorioase ale marii mișcări cartiste.

Așadar, trădarea comisă față de trade-unionuri se dovedește a fi o pură născocire. Să ne fie însă îngăduită întrebarea: unde sînt acum trade-unionurile, care, la timpul lor, s-au afiliat la Internațională? Situația financiară pe ultimul an arată că aproape toate au dispărut în timpul cît cețățeanul Hales a fost secretar.

O altă obiecție este că sediul Consiliului General a fost mutat la New York și că în componența lui nu intră nici un englez și nici un american. Noul Consiliu General este alcătuit din oameni de cinci naționalități diferite, iar dacă englezii din New York se țin departe de Internațională, ei singuri sînt de vină că nu sînt reprezentați în Consiliul General. Cît timp Consiliul se afla la Londra, englezii erau întotdeauna reprezentați mult mai bine decît oricare altă națiune și foarte des formau majoritatea absolută, în timp ce la un moment dat francezii, de pildă, nu erau de loc reprezentați. Englezii nu pot pretinde însă că acest sistem ar constitui pentru ei un drept inalienabil. Cînd, în conformitate cu îndatoririle și drepturile ce-i revin potrivit art. 3 al Statutului general, Congresul de la Haga a ales un nou Consiliu General, el a ales, după părerea sa, țara cea mai indicată pentru a fi sediul acestui Consiliu iar în această țară — pe oamenii cei mai indicați. Semnatarii circularii pot fi de altă părere, dar acest fapt restrînge drepturile congresului.

În circulară se afirmă că acest mod de a acționa a lipsit secțiile și federațiile de dreptul de a stabili singure ce politică să promoveze în țările respective. Acest lucru este, de asemenea, inexact. Indiferent unde ar fi sediul Consiliului

* Vezi volumul de față, p. 153—154. — *Nota red.*

General — la Londra, New York sau în oricare altă parte —, drepturile secțiilor și federațiilor sînt aceleași. Dar — se spune în circulară — pentru a preveni o încălcare în această privință,

„congresul a dat acestui Consiliu General dreptul de a exclude, oricînd consideră că este cazul, orice secție, federație sau consiliu federal, fără a indica motivele”.

Din nou inexact. Dreptul de a suspenda o secție fusese dat Consiliului General încă la Congresul de la Basel (1869). Textul oficial al rezoluțiilor adoptate la Congresul de la Haga — rezoluția II, art. 1 * („The International Herald” nr. 37) — arată că dacă împuternicirile Consiliului General au fost lărgite, mai exact precizate, ele au fost însoțite totodată de garanții care înainte nu existau. De pildă, dacă Consiliul General dizolvă un consiliu federal, el este obligat ca *în termen de 30 de zile* să ia măsuri în vederea alegerii unui nou consiliu federal, așa încît, în ultimă analiză, federația are ultimul cuvînt. Dacă Consiliul General exclude temporar o federație întreagă, el este obligat ca, la cererea celorlalte federații, să pună *în termen de o lună* hotărîrea sa în discuția unei conferințe a delegaților tuturor federațiilor, care să ia o hotărîre definitivă. Și acest lucru este numit în circulară dreptul de a exclude fără a indica motivele!

Muncitori! Indiferent dacă personal aprobați sau dezaprobați rezoluțiile adoptate la Haga, ele sînt, în momentul de față, *lege pentru Internațională*. Dacă printre voi există oameni care le dezaprobă, ei se pot adresa viitorului congres. Dar nici o secție, nici Consiliul federal britanic și nici chiar un congres național convocat de el nu are dreptul să respingă rezoluțiile unui Congres general reglementar convocat. Oricine încearcă să facă acest lucru se pune, de fapt, în afara rîndurilor Internaționalei; este tocmai ceea ce au făcut semnatarii circularei. Tolerarea unor asemenea acțiuni în cadrul Internaționalei echivalează cu dizolvarea ei.

Chiar și în țările ai căror delegați au constituit minoritatea la Congresul de la Haga s-a produs o puternică mișcare împotriva tendințelor scizioniste manifestate de acești delegați. În timp ce în America, Franța, Germania, Polonia, Austria, Ungaria, Portugalia și în întreaga Elveție, cu excepția unui mic grup numărînd abia 200 de oameni, rezoluțiile Congresului de la Haga au fost primite cu bucurie, membrii olandezi

* Vezi volumul de față, p. 154. — *Nota red.*

dezi ai Internaționalei, întruniți într-un congres, au hotărît să sprijine Consiliul General din New York și să pună eventualele nemulțumiri în discuția viitorului congres general din septembrie 1873, și nu a unui alt congres²¹⁷. În Spania, unde Consiliul federal a încercat să provoace o mișcare scizionistă similară cu cea inițiată de către circulara în chestiune, opoziția față de aceasta devine pe zi ce trece tot mai puternică și, una după alta, secțiile subscriu la rezoluțiile Congresului de la Haga.

Muncitori! Pentru toate aceste motive protestăm împotriva convocării unui congres britanic care ar urma să condamne legile Asociației noastre, stabilite de delegați ai tuturor națiunilor reprezentate în această Asociație.

Protestăm împotriva convocării unui congres pentru o dată atât de apropiată ca 26 ianuarie.

Cerem insistent tuturor secțiilor să pună cele de mai sus în discuția membrilor lor și să nu uite că viitorul Asociației noastre în Anglia depinde de atitudinea pe care o vor avea în actuala criză.

Este necesar să recunoaștem ca delegați legitimi în Consiliul federal numai pe cei care apără autoritatea Congresului de la Haga și se străduiesc să pună în aplicare rezoluțiile votate acolo.

Adoptat la adunarea generală a lui „Foreign Section” din Manchester care a avut loc sîmbătă 21 decembrie 1872.

Salutări frățești tuturor membrilor Asociației noastre.

P. Zürcher, președintele adunării

F. Kupper, secretar general și secretar
pentru Germania

O. Wyss, secretar pentru Franța

Scris de F. Engels aproximativ
la 20 decembrie 1872

Publicat la 23 decembrie 1872
în foaie volantă, precum și în
„Arbeiter-Zeitung” nr. 5
ș. 6 din 8 și 15 martie 1873

Se tipărește după textul
foii volante

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Adresa Consiliului federal britanic
către secțiile, filialele și asociațiile afiliate,
precum și către membrii Federației britanice
a Internaționalei ²¹⁸

Cetățeni !

La ședința noastră din 19 decembrie 1872 în atenția noastră a stat o circulară publicată de reprezentanții scizioniștilor din Anglia. Am hotărât imediat să trimitem tuturor secțiilor o înștiințare, cerându-le să nu se pronunțe în această chestiune înainte de a fi primit răspunsul nostru, pe care am promis că-l vom publica fără întârziere. La o ședință specială a Consiliului federal britanic, care a avut loc luni 23 decembrie seara, s-a hotărât în unanimitate să se dea următorul răspuns la afirmațiile făcute în sus-menționata circulară.

1) Impasul a fost provocat de faptul că în permanență treburile personale ale lui Hales erau la ordinea zilei ; el și Mottershead mai încercaseră și altă dată să provoace un impas similar în Consiliul General, învinuindu-se reciproc de corupție. În ședința menționată, impasul a fost provocat de Mottershead, care, fiind beat, s-a dedat tot timpul la atacuri dintre cele mai vehemente la adresa președintelui *, astfel încît la orele 11,30 ședința a fost ridicată ; culmea a fost că însuși Hales a cerut ridicarea ședinței. Membrii Federației britanice au citit, desigur, mai demult, în „The International Herald”, că secția din South Lambeth și-a rechemat delegatul, deoarece majoritatea împiedica orice activitate serioasă.

2) Adevărata cauză care a determinat întocmirea acestei circulare este înțelegerea intervenită între membrii minorității scizioniste de la Congresul de la Haga de a convoca în toate țările în preajma crăciunului tot felul de congrese, care să aprobe acțiunea lor sczionistă. Asemenea congrese au fost convocate în Belgia și Spania pentru ziua de 25 decembrie

* — Samuel Vickery. — *Nota red.*

(în Spania, congresul întimpină o puternică opoziție care se accentuează pe zi ce trece). În prezent, recurgindu-se la înșelătorie, se face încercarea de a determina secțiile engleze să sprijine complotul, fără ca ele să aibă, propriu-zis, cunoștință de cele ce se petrec.

3) Circulara pe care o avem în fața noastră n-a fost suspusă Consiliului federal. Nimic nu dovedește mai bine cât de mult s-au temut autorii ei de o discuție decît faptul că au tîcluit-o fără știrea Consiliului, într-o ședință secretă. S-a mai pomenit oare vreodată ca o majoritate, în loc să biruie minoritatea cu ajutorul votului, să aleagă calea rupturii cu aceasta din urmă? Ce nevoie are majoritatea de un congres special, cînd un simplu vot al Consiliului, pe care ea pretinde că-l domină, ar rezolva problema în favoarea ei?

4) Semnatarii acestei circulare nu îndrăznesc încă să meargă atît de departe ca scizioniștii de pe continent, care declară pe față că contestă autoritatea oricărui congres, cu excepția primului congres ținut la Geneva. În același timp însă, ei au început să conteste valabilitatea Congresului de la Haga, congresul cel mai internațional și, de fapt, primul congres cu adevărat internațional al Asociației, deoarece a fost primul la care majoritatea nu era formată din reprezentanți ai unei singure națiuni sau chiar numai ai unor grupuri locale. Dacă congresul n-a fost legal constituit, de ce a semnat atunci cetățeanul Roach, care făcea parte din comisia de validare, raportul acestei comisii? Iar acum, el semnează circulara care protestează împotriva aceluiași congres.

5) Ei spun că vor sprijini Statutul general, așa cum a existat înainte de Congresul de la Haga. Acest Statut prevede la articolul 3: „Congresul.. ia măsurile necesare în vederea unei activități rodnice a Asociației Internaționale și desemnează Consiliul General al Asociației“. Iar la articolul 12: „Actualul Statut poate fi revizuit de fiecare congres cu condiția ca $\frac{2}{3}$ din delegații prezenți să fie de acord cu revizuirea“. Statutul general nu conferă nici unui congres local sau federal dreptul de a revizui rezoluțiile unui congres general. De aceea, semnatarii acestei circulare se opun pe față nu numai constituției Internaționalei, așa cum a fost adoptată de Congresul de la Haga, dar și Statutului general, pe care declară că îl sprijină.

Care sînt rezoluțiile Congresului de la Haga care displac atît de mult semnatarilor circularei?

Prima este rezoluția cu privire la acțiunea politică a clasei muncitoare, rezoluție care, așa cum pretind ei, a fost votată după ce majoritatea delegaților părăsiseră Congresul. Această afirmație nu corespunde de loc adevărului, întrucit din cei 64 de delegați care au participat la Congres, 48 au luat parte la votarea sus-menționatei rezoluții, iar dintre aceștia, 35, adică peste două treimi, au votat pentru, inclusiv cetățeanul Mottershead, care a semnat totuși prezenta circulară. În plus, cea mai mare parte dintre delegații care au plecat au remis președintelui o declarație scrisă în care arătau că sprijină rezoluția.

Rezoluția însăși nu reprezintă decit un extras din rezoluția nr. IX, adoptată la Conferința de la Londra (septembrie 1871) și publicată de Consiliul General împreună cu celelalte rezoluții la 17 octombrie 1871, sub semnăturile cetățenilor Bradnick, Mayo, Mottershead, Jung, Roach și Hales acesta din urmă în calitate de secretar general. Această rezoluție a conferinței se referă la Statutul general, la Manifestul constitutiv, la o rezoluție a Congresului de la Lausanne, precum și la întreaga activitate depusă de la bun început de Consiliul General, pentru a demonstra că tot conținutul ei nu reprezintă decit o lămurire a politicii oficiale în același spirit, urmate întotdeauna de Asociație. În preajma Congresului de la Haga, Consiliul General hotărîse în unanimitate să propună în mod special congresului introducerea acestei rezoluții în Statutul general²¹⁹; în seara aceea, cetățeanul Jung îndeplinea funcția de secretar, deoarece Hales fusese suspendat. Pînă și Congresul de la Nottingham, la ale cărui rezoluții circulara se referă ca la un precedent, a adoptat o rezoluție în esență identică²²⁰.

Cit privește afirmația că prin această rezoluție trade-unionurile ar fi fost îndepărtate, Congresul de la Haga, dimpotrivă, a mers mult mai mult în întîmpinarea trade-unionurilor, decit Statutul general sau oricare alt congres anterior. El a însărcinat noul Consiliu General să înființeze o uniune internațională a trade-unionurilor, în care să fie primite chiar și trade-unionuri ce nu fac parte din Internațională, să invite fiecare trade-union să-și fixeze el însuși condițiile în care vrea să intre în uniune și apoi să întocmească un plan general care urmează să fie supus tuturor trade-unionurilor pentru aprobare provizorie, înainte de aprobarea lui definitivă de către congresul următor.

A doua reclamație se referă la mutarea Consiliului General la New York. Aceasta înseamnă a afirma că un Consiliu General din care nu fac parte d-nii Hales, Mottershead, Jung, Bradnick, Mayo și Roach nu poate avea pretenția să reprezintă Internaționala.

O altă reclamație se referă la lărgirea împuternicirilor Consiliului General. Prima rezoluție adoptată la Haga în această privință a fost următoarea : „Consiliul General este obligat să aducă la îndeplinire rezoluțiile congreselor și să vegheze în fiecare țară la stricta respectare a principiilor Internaționalei, a Statutului ei general și a Regulamentului ei”. Această rezoluție a fost propusă congresului în urma unui vot unanim al fostului Consiliu General²²¹. Cum ar putea fi ea pusă în aplicare dacă Consiliul General n-ar avea dreptul să excludă temporar organizații care, în cadrul Internaționalei, acționează împotriva Internaționalei ? În afară de aceasta, rezoluțiile de la Haga cu privire la dreptul de a exclude temporar secții, consilii federale și federații au limitat, de fapt, împuternicirile date Consiliului General de Congresul de la Basel (vezi Regulamentul de organizare II, articolele 6 și 7) supunând în fiecare caz în parte și acțiunile Consiliului General unui control²²².

Pretutendeni pe continent, guvernele și presa burgheză sprijină tendințele acelor care caută să provoace o sciziune în rîndurile Asociației, pe cînd cei care rămîn credincioși Internaționalei sînt pretutendeni arestați, iar ziarele lor expuse rigorilor poliției. În timp ce scizioniștii se fălesc că, datorită strădaniilor lor, Internaționala este pretutendeni pe cale de a se dezagrega și se ridică împotriva rezoluțiilor de la Haga, Asociația este, în realitate, mai puternică decît oricînd, iar rezoluțiile de la Haga sînt întru totul aprobate în Franța, Germania, Austria, Ungaria, Portugalia, America, Danemarca, Polonia și Elveția, cu excepția a vreo 150 de scizioniști din această din urmă țară. Deși delegații olandezi au votat la Haga cu minoritatea, în Olanda s-a ținut un congres care a hotărît să rămînă fidel Consiliului General și să nu recunoască nici un alt congres general decît cel ordinar care urmează să se țină în septembrie 1873 în Elveția. În Spania, unde scizioniștii speraseră să-și poată impune punctul lor de vedere, deoarece aveau de partea lor Consiliul federal, opoziția împotriva lor devine pe zi ce trece tot mai puternică. Pînă și în Italia, secțiile trimit în continuare noului

Consiliu General adeziunea lor, iar șiretlicul cu convocarea unui nou congres englez este ultimul expedient la care sînt nevoiți să recurgă scizioniștii.

Ca răspuns la propunerile făcute în circulară trebuie să vă facem cunoscut următoarele :

1) Declaram ilegal orice congres ținut în Anglia cu scopul de a revizui rezoluțiile adoptate la Congresul de la Haga, întrucît orice federație are dreptul să-și prezinte obiecțiile la viitorul congres general. De asemenea, declaram că singurul congres legal al Federației britanice este cel care urmează să se țină la Manchester în zilele de rusalii, potrivit rezoluției adoptate la Congresul de la Nottingham în iulie 1872.

2) Chemăm secțiile să retragă imputernicirile date semnatărilor circularei și să trimită alți delegați care să le reprezinte în Consiliul federal.

3) Chemăm secțiile să numească o comisie căreia să-i fie prezentate procesele-verbale ale Consiliului General și care, pe baza propriilor ei concluzii, să stabilească cine a împiedicat și cine a sprijinit activitatea Asociației, precum și cine a activat în interesul dușmanilor clasei muncitoare.

4) Chemăm secțiile să numească o comisie care să verifice organizarea, numărul membrilor, data de constituire a secțiilor și, în special, numărul delegaților pe care îi trimit de obicei în Consiliul federal.

Întrucît secțiile sînt acum în posesia ambelor documente, lăsăm în seama lor să rezolve problema, rugîndu-le doar să ne comunice imediat hotărîrea luată.

Afirmăm însă categoric că acționăm în conformitate cu Statutul și cu constituția Asociației, precum și cu adevăratele interese ale clasei muncitoare.

Trăiască Asociația Internațională a Muncitorilor !

F. Hurry, secția din South Lambeth, președinte

E. Hills, secția din Westend

F. Lessner, Congresul de la Nottingham, fost membru al Consiliului General, membru fondator al Asociației Internaționale a Muncitorilor

W. H. Riley, Congresul de la Nottingham

Ch. Murray, secția Normanby, fost membru al Consiliului General

- G. Milner*, Liga națională pentru reformă, fost membru al Consiliului General
J. Mitchell, secția din Hinkley, Leicestershire
G. A. Weiler, secția germană din Londra
S. Vickery, secția din Birkenhead
Eugène Dupont, secția din Manchester, fost membru al Consiliului General, membru fondator al Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Toate comunicările urmează a fi trimise cetățeanului Riley, redactor al ziarului „The International Herald”, 7, Red Lion Court, Fleet Street, Londra.

Londra, 23 decembrie 1872.

Scris de K. Marx
la 20 decembrie 1872

Publicat sub formă de foaie volantă
la 30—31 decembrie 1872

Se tipărește după textul
foii volante

Tradus din limba engleză

FRIEDRICH ENGELS

**Contribuții
la problema locuințelor²²³**

Scris de F. Engels
în mai 1872 — ianuarie 1873

Publicat în „Der Volksstaat”
nr. 51, 52, 53, 103 și 104 din 26 și
29 iunie, 3 iulie, 25 și 28 decembrie 1872;
nr. 2, 3, 12, 13, 15 și 16 din 4 și
8 ianuarie, 8, 12, 19 și 22 februarie 1873
și în trei broșuri cuprinzând fiecare
cîte o secțiune, editate la Leipzig
în 1872—1873

Semnat: Friedrich Engels

Se tipărește după textul
ediției din 1887,
confruntat cu textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

1 April 73.

Laura Lafargue
des Vorlesers

zur Wohnungsfrage.

Von

Friedrich Engels.

Separatabdruck aus dem „Volkstaat“.

Leipzig, 1872.

Verlag der Expedition des „Volkstaat“.

Coperta lucrării „Contribuții la problema locuințelor” (secțiunea I)
cu o dedicație a autorului către Laura Lafargue

Secțiunea I

Cum rezolvă Proudhon problema locuințelor

În nr. 10 și în numerele următoare ale ziarului „Volksstaat” au apărut o serie de șase articole cu privire la problema locuințelor, demne de atenție numai pentru că — cu excepția unor scrieri pseudoliterare demult uitate din deceniul al 5-lea — ele constituie prima încercare de a transplanta în Germania școala lui Proudhon. Această încercare înseamnă un regres atât de mare față de întregul proces de dezvoltare a socialismului german, care încă acum 25 de ani a dat lovitura de grație * ideilor proudhoniste, încît merită osteneala de a fi combătută fără întârziere.

Așa-numita lipsă de locuințe, care ocupă actualmente un loc atât de important în presă, nu constă în faptul că clasa muncitoare trăiește, în genere, în locuințe proaste, aglomerate, insalubre. Această lipsă de locuințe nu reprezintă un fenomen specific prezentului; ea nici măcar nu constituie una din suferințele specifice proletariatului modern, spre deosebire de toate clasele asuprite de odinioară; dimpotrivă, ea a lovit aproape în egală măsură toate clasele asuprite ale tuturor timpurilor. Pentru a pune capăt acestei lipse de locuințe nu există decît *un singur* mijloc: de a înlătura în genere exploatarea și asuprirea clasei muncitoare de către clasa dominantă. — Ceea ce se înțelege astăzi prin lipsă de locuințe este deosebita înrăutățire a condițiilor de locuit ale muncitorilor datorită neașteptatei afluențe a populației în marile orașe; o creștere colosală a chiriiilor, un mai mare număr de oameni în fiecare locuință în parte, iar uneori imposibilitatea de a găsi un adăpost. Și această lipsă de locuințe face atita vîlvă numai pentru că ea nu lovește numai clasa muncitoare, ci și mica burghezie.

* Prin cartea lui Marx „Misère de la philosophie” etc., Bruxelles et Paris, 1847 ²²⁴.

Lipsa de locuințe, de pe urma căreia suferă muncitorii și o parte a micii burghezii din marile noastre orașe moderne, reprezintă unul din nenumăratele neajunsuri *minore*, de ordin secundar, care decurg din actualul mod de producție capitalist. Ea nu este nicidecum o urmare directă a exploatării muncitorului ca muncitor de către capitalist. Această exploatare este răul fundamental pe care revoluția socială vrea să-l desființeze prin desființarea modului de producție capitalist. Piatra unghiulară a modului de producție capitalist o constituie tocmai faptul că actuala noastră orînduire socială dă capitalistului posibilitatea să cumpere forța de muncă a muncitorului la valoarea ei și să stoarcă apoi din ea mult mai mult decît valoarea ei, silindu-l pe muncitor să lucreze mai mult decît este nevoie pentru reproducerea prețului plătit pentru forța de muncă. Plusvaloarea astfel obținută se repartizează între întreaga clasă a capitaliștilor și a proprietarilor funciari împreună cu slugile lor plătite, începînd cu papa și împăratul și terminînd cu paznicul de noapte și chiar mai jos. Cum se face această repartiție nu ne interesează aici; un lucru este însă cert; toți cei care nu muncesc pot trăi numai din ceea ce le rămîne, într-un fel sau altul, din această plusvaloare. (Comp. Marx, „Capitalul”, unde această idee este dezvoltată pentru prima oară ²²⁵).

Repartiția plusvalorii — produsă de clasa muncitoare și luată de la ea fără nici o plată — între clasele care nu muncesc are loc în condițiile unor dispute edificatoare și a unei înșelări reciproce; în măsura în care această repartiție se face pe calea cumpărării și vînzării, una din principalele ei pîrghii este înșelarea cumpărătorului de către vînzător, și în micul negoț aceasta a devenit acum, mai ales în orașele mari, o adevărată condiție vitală pentru vînzător. Cînd muncitorul este însă înșelat la preț sau la calitatea mărfii de către băcan sau brutar, el nu este înșelat în calitate de muncitor, în calitatea ce-i este specifică. Dimpotrivă, de îndată ce o anumită medie de înșelăciune devine o regulă socială într-o localitate oarecare, cu timpul ea este compensată inevitabil printr-o urcare corespunzătoare a salariilor. Muncitorul se prezintă în fața băcanului în calitate de cumpărător, adică de posesor de bani sau de credit, prin urmare, nicidecum în calitate de muncitor, adică de vînzător de forță de muncă. Pe el înșelăciunea îl poate lovi, așa cum lovește în genere clasele sărace, mai crunt decît pe clasele avute ale societății, dar nu este o calamitate care-l lovește numai pe el, o calamitate specifică clasei sale.

La fel stau lucrurile cu lipsa de locuințe. Extinderea marilor orașe moderne duce la o creștere artificială, adesea enormă a valorii terenurilor din anumite cartiere, în special din cartierele centrale; clădirile construite pe aceste terenuri, în loc de a ridica această valoare, dimpotrivă, o reduc, deoarece nu mai corespund condițiilor schimbate; ele sînt dărîmate și înlocuite cu altele. Aceasta se întîmplă, în primul rînd, cu locuințele muncitorești situate în centru, a căror chirie, chiar în condițiile celei mai mari aglomerații, nu poate să depășească niciodată, sau numai extrem de încet, o anumită limită. Ele sînt dărîmate, și în locul lor se construiesc magazine, depozite de mărfuri, clădiri publice. Prin Haussmann-ul său, bonapartismul a exploatat la maximum această tendință la Paris *, în scopul de a escroca și de a se îmbogăți. Dar spiritul lui Haussmann a trecut și pe la Londra, Manchester și Liverpool, iar la Berlin și Viena se simte, pare-se, de asemenea, ca la el acasă. Ca urmare, muncitorii sînt împinși din centrul orașelor spre periferie, locuințele muncitorești și, în genere, locuințele mai mici sînt mai rare și scumpe și adesea nu se găsesc de loc; căci în aceste condiții industria construcțiilor, căreia locuințele mai scumpe îi oferă un cîmp de speculație cu mult mai bun, va construi doar în mod excepțional locuințe pentru muncitori.

Așadar, această lipsă de locuințe lovește pe muncitor mai greu decît pe oricare altă clasă mai avută; dar ca și înșelăciunea micului negustor, ea nu este o calamitate care atinge exclusiv clasa muncitoare, și în măsura în care atinge clasa muncitoare ea trebuie, la un anumit grad și după un anumit timp, să-și găsească, de asemenea, o oarecare compensație economică.

De aceste suferințe ale clasei muncitoare, comune și altor clase, mai ales micii burghezii, se ocupă de predilecție socialismul mic-burghez, al cărui exponent este și Proudhon. Prin urmare, nu întîmplător proudhonistul nostru german se agață în primul rînd de problema locuințelor, care, așa cum am văzut, nu este nicidecum o problemă exclusiv muncitorească, declarînd-o, în pofida realității, o problemă cu adevărat și exclusiv muncitorească.

„Între muncitorul salariat și capitalist există aceeași relație ca între chiriaș și proprietar”.

* Cuvintele „la Paris” au fost adăugate de Engels în ediția din 1887. — *Nota red.*

Acest lucru este absolut inexact.

În problema locuințelor găsim două părți opuse una alteia : chiriașul și cel care închiriază, sau proprietarul. Primul vrea să cumpere de la al doilea folosința temporară a unei locuințe ; el dispune de bani sau de credit — chiar dacă trebuie să cumpere acest credit de la însuși proprietarul la un preț de camătă, printr-un adaos la chirie. Este o simplă vânzare de marfă ; nu este o tranzacție între proletar și burghez, între muncitor și capitalist ; chiriașul — chiar dacă este muncitor — apare în postura de *om avut* ; el trebuie să fi vindut deja marfa care îi este proprie, forța de muncă, ca să se poată prezenta cu banii realizați din vânzarea ei în calitate de cumpărător al folosinței unei locuințe, sau trebuie să poată da garanții pentru vânzarea iminentă a acestei forțe de muncă. Rezultatele specifice ale vânzării către capitalist a forței de muncă lipsesc aici cu desăvârșire. Capitalistul pune forța de muncă pe care a cumpărat-o să reproducă în primul rînd valoarea ei, iar în al doilea rînd să producă o plusvaloare care, temporar, pînă în momentul cînd se repartizează între membrii clasei capitaliștilor, rămîne în mîinile lui. Aici este deci produsă o valoare suplimentară ; suma totală a valorii existente se mărește. Cu totul altfel se petrec lucrurile la închiriere. Oricît l-ar înșela proprietarul pe chiriaș, avem de a face, totuși, cu o simplă transmitere a unei valori deja *existente, produse* anterior, iar suma valorii posedate de proprietar și de chiriaș *laolaltă* rămîne aceeași. Muncitorul, indiferent dacă munca sa este plătită de capitalist sub, peste sau la valoarea ei, este întotdeauna înșelat, lipsit de o parte a produsului muncii sale ; chiriașul însă este înșelat numai în cazul cînd trebuie să plătească locuința peste valoarea ei. De aceea încercarea de a identifica relațiile dintre chiriaș și proprietar cu relațiile dintre muncitor și capitalist înseamnă a denatura complet aceste relații. Aici este vorba de o tranzacție comercială absolut obișnuită între doi cetățeni, și această tranzacție are loc pe baza legilor economice care reglează în genere vânzarea de mărfuri și îndeosebi vânzarea mărfii proprietate funciară. În primul rînd se socotesc cheltuielile de construcție și întreținere a locuinței sau a părții respective de locuință ; în al doilea rînd, valoarea terenului, determinată de poziția mai mult sau mai puțin favorabilă a locuinței ; în cele din urmă hotărăște raportul dintre cerere și ofertă din acel moment. În mîntea

proudhonistului nostru această simplă relație economică se exprimă în felul următor :

„Casa odată construită servește ca *titlu veșnic* asupra unei anumite fracțiuni a muncii sociale, deși valoarea reală a casei a fost de mult plătită cu vîrf și îndesat proprietarului sub formă de chirie. Așa se face că o casă construită, bunăoară, acum 50 de ani a acoperit în acest răstimp, prin venitul realizat din chirie, de 2, 3, 5, 10 ori etc. prețul de cost inițial”.

Leit Proudhon. În primul rînd, se omite faptul că chiria trebuie să acopere nu numai dobînzile la cheltuielile de construcție, ci și reparațiile, suma medie a datoriilor dubioase, a chiriilor neplătite, precum și a eventualelor pierderi cauzate de faptul că locuința nu a fost continuu ocupată, și, în sfîrșit, trebuie amortizat în rate anuale capitalul investit în construcție, deoarece cu timpul casa se degradează și se depreciază *. În al doilea rînd, se omite faptul că chiria trebuie să acopere și dobînzile la suma cu care crește valoarea terenului pe care se află casa, că, prin urmare, o parte a chiriei reprezintă rentă funciară. Ce-i drept, proudhonistul nostru explică imediat că această creștere a valorii, fiind realizată independent de proprietarul funciar, de drept nu-i mai aparține lui, ci societății ; el scapă însă din vedere că prin aceasta cere, de fapt, desființarea proprietății funciare, dar nu ne vom opri aici asupra acestei probleme deoarece ne-am îndepărta de subiect. În sfîrșit, el scapă din vedere că în toată această tranzacție nici nu este vorba de cumpărarea casei de la proprietar, ci numai a dreptului de folosire a ei pentru un anumit timp. Proudhon, care nu a ținut niciodată seama de condițiile reale în care se produce un anumit fenomen economic, nu-și poate, firește, explica cum e posibil ca în anumite împrejurări prețul de cost inițial al unei case să fie plătit, sub formă de chirie, de zece ori în decurs de 50 de ani. În loc să analizeze din punct de vedere economic această problemă, care nu e prea complicată, și să stabilească dacă într-adevăr ea este în contradicție cu legile economice și în ce mod anume, el face un salt îndrăzneț din domeniul economic în cel juridic : „Casa odată construită servește ca *titlu veșnic*” asupra unei anumite sume anuale... Cum are loc acest lucru, *cum devine* casa un titlu, despre aceasta Proudhon nu suflă o vorbă, și tocmai acest lucru trebuia să-l lămurească. Dacă ar fi analizat problema, ar fi aflat

* Sfîrșitul frazei începînd cu cuvintele „în sfîrșit” a fost adăugat de Engels în ediția din 1887. — *Nota red.*

că toate titlurile din lume, oricît ar fi ele de veşnice, nu dau unei case putinţa ca în 50 de ani să recupereze sub formă de chirie de zece ori preţul de cost, că numai condiţiile economice (care pot căpăta o recunoaştere socială sub formă de titluri) au posibilitatea să facă acest lucru. Dar cu aceasta ajunge iarăşi la punctul de unde a plecat.

Întreaga teorie a lui Proudhon se bazează pe acest salt salvator din realitatea economică în frazeologia juridică. Ori de cîte ori bravul Proudhon pierde legătura economică dintre fenomene — şi aceasta i se întîmplă în orice problemă serioasă —, el se refugiază în domeniul juridic şi face apel la *dreptatea eternă*.

„Proudhon îşi întemeiază mai întii idealul de justiţie eternă pe relaţiile juridice care corespund producţiei de mărfuri; observăm în treacăt că în felul acesta se face şi dovada, atît de consolatoare pentru toţi filistinii, că forma producţiei de mărfuri este tot atît de eternă ca şi dreptatea. Apoi el vrea, invers, să transforme în conformitate cu acest ideal producţia de mărfuri reală şi dreptul real care îi corespunde. Ce-am spune despre un chimist care, în loc să studieze legile reale ale schimbului de substanţe pentru a rezolva pe baza acestor legi anumite probleme, ar voi să modifice acest fenomen cu ajutorul «ideilor eterne» de «natură şi de afinitate»? Oare dacă spunem despre «camătă» că ea contrazice «dreptatea eternă», «echitatea eternă», «mutualitatea eternă» şi alte «adevăruri eterne», ştim mai multe despre ea decît ştiau părinţii bisericii atunci cînd spuneau că ea contravine «graţiei eterne», «credinţei eterne» şi «voinţei eterne a lui Dumnezeu»?» (Marx, „Capitalul”, p. 45 ²²⁶.)

Proudhonistului nostru nu-i merge mai bine decît domnului şi maestrului său.

„Contractul de închiriere reprezintă una din miile de tranzacţii de schimb tot atît de necesare în viaţa societăţii moderne ca şi circulaţia sîngelui în corpul animalelor. Ar fi, desigur, în interesul societăţii ca toate aceste tranzacţii de schimb să fie pătrunse de o *idee de drept*, adică pretutindeni ele să fie înlăptuite în conformitate cu cerinţele stricte ale dreptăţii. Într-un cuvînt, viaţa economică a societăţii trebuie să se ridice, după cum spune Proudhon, pînă la nivelul unui *drept economic*. După cum se ştie, în realitate, lucrurile se petrec tocmai invers^o.

Este oare posibil ca la cinci ani după ce Marx a caracterizat atît de succint şi pregnant tocmai această latură esenţială a proudhonismului, să se mai tipărească asemenea ineptii în limba germană? Dar ce înseamnă oare această

vorbărie? Nimic altceva decât că urmările practice ale legilor economice care guvernează societatea modernă sînt o ofensa adusă simțului de dreptate al autorului și că el nutrește dorința pioasă ca lucrurile să se schimbe și răul să fie înlăturat. — Dacă broasca ar avea coadă, n-ar mai fi broască! Oare modul de producție capitalist nu este și el „pătruns de o idee de drept”, anume de ideea dreptului de a exploata pe muncitori? Și dacă autorul ne spune că aceasta nu este ideea sa de drept, am făcut oare un pas înainte?

Să revenim însă la problema locuințelor. Proudhonistul nostru dă frîu liber „ideii” sale „de drept” și ne declară patetic :

„Nu ne sfiim să susținem că nu există nimio mai rușinos pentru întreaga cultură a gloriosului nostru secol decât faptul că peste 90% din populația marilor orașe nu are o locuință proprie. Căminul, adevăratul punct nodal al existenței morale și familiale, este luat de vrtejul social... În această privință noi sîntem la un nivel mult inferior sălbaticilor. Trogloditul are caverna sa, australianul are bordeiul său de pămînt, iar indianul coliba lui; proletarul modern însă este literalmente suspendat în aer” etc.

În această ieremiadă proudhonismul apare în toată splendoarea sa reacționară. Pentru crearea clasei revoluționare moderne, proletariatul, era absolut necesar să se taie cordonul ombilical care-l mai lega de pămînt pe muncitorul de odinioară. Țesătorul manual care, pe lângă războiul său de țesut, avea căsuța sa, grădinița sa și un petic de pămînt era, cu toată mizeria sa și cu toată asuprirea politică, un om liniștit și mulțumit, „plin de cucernicie și respect”, care își scotea pălăria în fața celor bogați, în fața popilor și funcționarilor publici, și era solav pînă în fundul sufletului. Tocmai marea industrie modernă, care l-a transformat pe muncitorul legat de pămînt în proletar fără nici un fel de avere, liber de toate cătușele tradiționale *, *pus în afara legii* **, tocmai această revoluție economică a creat condițiile pentru înlăturarea exploatării clasei muncitoare în ultima ei formă, aceea a producției capitaliste. Și acum vine acest proudhonist plîngăreț și deplînge alungarea muncitorilor din căminele lor ca pe un mare regres, cînd de fapt aceasta a constituit prima condiție a eliberării lor spirituale.

* În „Volksstaat”, în locul cuvintelor „de toate cătușele tradiționale”, a apărut „de întreaga cultură tradițională”. — *Nota red.*

** Joc de cuvînt: *vogel/frei* — „pus în afara legii” și, de asemenea, „liber ca pasărea”. — *Nota trad.*

Acum 27 de ani am expus (în „Lage der arbeitenden Klasse in England”²²⁷) în esență acest proces al alungării muncitorilor din căminele lor, așa cum s-a petrecut în secolul al XVIII-lea în Anglia. Infamiile de care s-au făcut vinovați cu acest prilej proprietarii funciari și fabricanții, efectele dăunătoare din punct de vedere material și moral pe care această alungare le-a avut, în mod inevitabil, în primul rînd asupra muncitorilor au fost de asemenea tratate acolo așa cum trebuie. Mi-ar fi putut trece însă prin gînd să văd în acest proces istoric de dezvoltare, absolut necesar în condițiile date, un regres „la un nivel mult inferior sălbaticilor” ? În nici un caz. Proletarul englez din 1872 se află pe o treaptă mult mai înaltă decît țesătorul de la țară din 1772 care avea „căminul” lui. Dar va izbuti oare vreodată trogloditul cu caverna sa, australianul cu bordeiul său de pămînt, indianul cu coliba sa să facă o insurecție ca aceea din iunie sau să înfăptuiască Comuna din Paris ?

Că, în general, de cînd a fost introdusă producția capitalistă pe scară mare, situația muncitorilor s-a înrăutățit din punct de vedere material, aceasta o poate pune la îndoială numai burghezul. Dar din această cauză trebuie oare să privesc cu regret înapoi la oalele cu carne din Egipt²²⁸ (și ele foarte puține), la mica industrie țărănească, care a crescut numai sclavi, sau la „sălbatici” ? Dimpotrivă. Numai proletariatul, creat de marea industrie modernă, eliberat de toate cătușele tradiționale, inclusiv de cele care-l legau de pămînt, și concentrat în orașe mari, este în stare să înfăptuiască marea transformare socială care va pune capăt oricărei exploatați de clasă și oricărei dominații de clasă. Țesătorii manuali de odinioară de la țară, cu căsuța lor, n-ar fi fost nicicînd în stare să facă acest lucru, nici n-ar fi putut concepe așa ceva, și cu atît mai puțin ar fi dorit să înfăptuiască așa ceva.

Pentru Proudhon, dimpotrivă, întreaga revoluție industrială din ultimii o sută de ani, forța aburului, marea producție de fabrică, care înlocuiește cu mașini munca manuală și sporește de mii de ori forța productivă a muncii, constituie un eveniment odios, ceva care de fapt nici n-ar fi trebuit să se întîmple. Micul burghez Proudhon aspiră la o lume în care fiecare să producă un produs aparte, independent, destinat consumului imediat și schimbului pe piață ; și dacă fiecare va recupera astfel întreaga valoare a produsului muncii sale sub forma unui alt produs, atunci „dreptatea eternă” va fi satisfăcută și va fi

instaurată cea mai bună dintre lumi. Dar această cea mai bună dintre lumi a lui Proudhon a fost strivită încă în germene de dezvoltarea continuă a industriei, care a desființat de mult munca individuală în toate ramurile marii industrii și o desființează pe zi ce trece în toate ramurile industriei mici și foarte mici, înlocuind-o cu munca socială, bazată pe folosirea mașinilor și a forțelor subjugate ale naturii, al cărei produs finit, care poate fi imediat schimbat sau folosit, este rodul muncii colective a mai multor indivizi prin ale căror mâini a trebuit să treacă. Și tocmai datorită acestei revoluții industriale, forța productivă a muncii omenești a atins un nivel atât de înalt, încât a apărut posibilitatea — pentru prima oară de când există omenirea — ca, printr-o judicioasă diviziune a muncii, să se producă nu numai suficient pentru a se asigura tuturor membrilor societății un consum abundent și pentru a se crea un bogat fond de rezervă, ci și pentru a se lăsa fiecăruia în parte destul timp liber pentru a-și însuși ceea ce este într-adevăr valoros în cultura moștenită de-a lungul istoriei — știință, artă, reguli de comportare în societate etc. —, și nu numai pentru a-și însuși, ci și pentru a transforma tot ceea ce este valoros în această moștenire dintr-un monopol al clasei stăpînitoare într-un bun al întregii societăți, pe care să-l îmbogățească continuu. Acesta este principalul. De îndată ce forța productivă a muncii omenești va fi atins acest nivel înalt, dispare orice pretext pentru existența unei clase dominante. Căci motivul suprem invocat în apărarea deosebirii dintre clase era mereu același: este nevoie de o clasă care să nu se istovească cu producerea celor necesare traiului de toate zilele, ci să se ocupe de munca spirituală a societății. Acestei vorbării, care pînă acum își avea justificarea sa istorică, i s-a pus capăt o dată pentru totdeauna prin revoluția industrială din ultimii o sută de ani. Existența unei clase dominante devine pe zi ce trece o piedică tot mai mare pentru dezvoltarea forței productive a industriei și, în aceeași măsură, pentru dezvoltarea științei, a artei și mai ales a comportării civilizate. Bădărani mai mari decît burghezii noștri moderni n-au existat niciodată.

Toate acestea nu-l interesează însă pe amicul Proudhon. El vrea „dreptatea eternă” și nimic mai mult. Fiecare să primească în schimbul produsului său întregul venit al muncii, întreaga valoare a muncii sale. Dar nu este ușor să calculezi valoarea unui produs al industriei moderne. Industria modernă estompează tocmai participarea distinctă a fiecărui om

în parte la produsul total, care în condițiile muncii manuale izolate de odinioară apărea de la sine în produsul realizat. În afară de aceasta, industria modernă înlătură tot mai mult schimbul individual pe care se bazează întregul sistem al lui Proudhon, adică schimbul direct între doi producători dintre care fiecare își schimbă produsul în scopul consumului *. Iată de ce întregul proudhonism are o trăsătură reacționară, și anume aversiunea față de revoluția industrială, precum și dorința când fățișă, când ascunsă de a izgoni din templu întreaga industrie modernă, mașinile cu aburi, mașinile de filat și altele și de a reveni la vechea și respectabila muncă manuală. Că în felul acesta am pierde nouă sute nouăzeci și nouă la mie din forțele de producție, că întreaga omenire ar fi condamnată la cea mai cumplită muncă de sclav, că foamea ar deveni o regulă generală, — ce importanță au toate acestea de vreme ce am reușit să organizăm schimbul în așa fel încît fiecare să primească „întregul venit al muncii” și „dreptatea eternă” să fie realizată? *Fiat justitia, pereat mundus!*

Piară lumea, numai dreptate să fie!

Și lumea chiar ar pieri în această contrarevoluție proudhonistă dacă în genere ea ar fi realizabilă.

De altfel se înțelege de la sine că și în producția socială, condiționată de marea industrie modernă, se poate asigura fiecăruia „întregul venit al muncii sale”, în măsura în care această frază are în genere sens. Și ea are sens numai dacă este înțeleasă mai larg, și anume că nu fiecare muncitor în parte devine proprietarul „întregului venit al muncii sale”, ci că întreaga societate, alcătuită numai din muncitori, devine proprietară a produsului total al muncii ei, pe care în parte îl repartizează membrilor ei pentru consum, în parte îl folosește pentru înlocuirea și sporirea mijloacelor ei de producție și în parte îl acumulează ca fond de rezervă pentru producție și consum. **

Din cele de mai sus ne putem da seama de pe acum în ce fel va rezolva proudhonistul nostru marea problemă a locuințelor. Pe de o parte, el cere ca fiecare muncitor să aibă o locuință proprie, care să-i aparțină, ca să nu mai fim *mai prejosi de sălbatici*. Pe de altă parte, el ne asigură că plata

* Ultima parte a acestei fraze începînd cu cuvintele „adică schimbul direct” a fost adăugat de Engels în ediția din 1887. — *Nota red.*

** Această frază a fost adăugată de Engels în ediția din 1887. — *Nota red.*

îndoită, întreită, încincită sau înzecită a prețului de cost inițial al unei case sub formă de chirie, așa cum se întâmplă în realitate, se întemeiază pe un *titlu* și că acest titlu este în contradicție cu „*dreptatea eternă*”. Soluția e foarte simplă : desființăm titlul, și, în virtutea dreptății eterne, declarăm chiria plătită drept un acout pentru amortizarea prețului locuinței. Dacă pornești de la premise care conțin concluzii, atunci, firește, nu ai nevoie de mai multă abilitate decât orice scamator pentru a scoate din buzunar rezultatul dinainte pregătit și apoi să te fâlești cu logica de nezdruncinat care te-a dus la această concluzie.

Așa se întâmplă și aici. Desființarea sistemului locuințelor cu chirie este proclamată necesitate și se preconizează transformarea fiecărui chiriaș în proprietar al locuinței sale. Cum se obține acest lucru ? Foarte simplu :

„Locuința închiriată este răscumpărată... Fostului proprietar i se plătește pînă la ultimul ban valoarea casei sale. În loc ca chiria plătită să reprezinte, ca pînă acum, tributul pe care chiriașul îl plătește dreptului veșnic al capitalului din ziua în care este proclamată răscumpărarea locuinței închiriate, suma plătită de către chiriaș, stabilită exact, devine plată anuală pentru amortizarea locuinței trecute în posesiunea lui... Societatea... se transformă astfel într-o sumă de proprietari de locuințe, independenți și liberi”.

Proudhonistul consideră drept crimă împotriva dreptății eterne faptul că proprietarul unei case poate să realizeze, fără să muncească, rentă funciară și dobîndă la capitalul investit în această casă. El decretează că aceasta trebuie să înceteze ; că capitalul investit în locuințe nu mai trebuie să aducă dobîndă, și, în măsura în care reprezintă o proprietate funciară cumpărată, nu mai trebuie să aducă nici rentă funciară. Am văzut însă că acest lucru nu afectează modul de producție capitalist, baza societății moderne. Punctul în jurul căruia gravitează exploatarea muncitorului este vînzarea către capitalist a forței de muncă și modul în care folosește capitalistul această tranzacție silindu-l pe muncitor să producă mult mai mult decât reprezintă valoarea plătită a forței de muncă. Tocmai această tranzacție dintre capitalist și muncitor produce toată plusvaloarea care se repartizează apoi între diferitele categorii de capitaliști și slugile lor, sub formă de rentă funciară, profit comercial, dobîndă la capital, impozite etc. Și iată că vine proudhonistul nostru și declară că dacă s-ar interzice unei singure categorii de capitaliști — și anume unor capitaliști care nici nu cumpără în mod direct forță de muncă

și care, prin urmare, nici nu fac să se producă plusvaloare — să obțină profit, respectiv dobândă, atunci s-ar face un pas înainte! Cantitatea de muncă neplătită stoarsă de la clasa muncitoare ar rămâne exact aceeași dacă mâine proprietarii de locuințe ar fi lipsiți de posibilitatea de a încasa rentă funciară și dobândă. Aceasta nu-l împiedică însă pe proudhonistul nostru să declare :

„Desființarea sistemului locuințelor cu chirie reprezintă deci una din cele mai rodnice și mai înalte aspirații care s-a născut din ideea revoluționară și care trebuie să devină o revendicare primordială a democrației sociale”.

Este exact reclama gălăgioasă a maestrului Proudhon în persoană, la care de asemenea cotcodăcitul este întotdeauna invers proporțional cu mărimea oului ouat.

Și acum imaginați-vă splendida situație în care fiecare muncitor, fiecare mic-burghez și burghez ar fi nevoit, prin plata unor rate anuale, să devină mai întâi proprietar parțial, iar apoi proprietar deplin al locuinței sale! În districtele industriale din Anglia, unde există industrie mare, dar locuințele muncitorilor sînt mici și unde fiecare muncitor căsătorit are o modestă locuință, aceasta ar mai putea avea sens. Dar mica industrie din Paris, ca și din majoritatea marilor orașe de pe continent, este completată prin case mari în care locuiesc laolaltă cîte zece, douăzeci, treizeci de familii. În ziua emiterii decretului izbăvitor în care se proclamă răscumpărarea locuințelor luate cu chirie, un oarecare Peter lucrează la Berlin într-o fabrică de mașini. Un an mai tîrziu el devine proprietar, să zicem, pe a cincisprezecea parte a locuinței sale, compusă dintr-o cămăruța la etajul cinci, locuință situată undeva pe la Hamburger Tor. Omul rămîne fără lucru, și în curînd îl găsim într-o locuință asemănătoare, la etajul al treilea, cu o minunată vedere spre curte, la Pothof în Hanovra, unde după o ședere de cinci luni a dobîndit exact $1/36$ din proprietate, cînd, pe neașteptate, o grevă îl aruncă la München și-l silește ca, după o ședere de unsprezece luni, să se împovăreze cu exact $11/180$ din dreptul de proprietate asupra unei locuințe destul de întunecoase la parter, în dosul lui Ober-Angergasse. Mutări ulterioare, atît de frecvente la muncitori în zilele noastre, îl fac să se aleagă cu : $7/360$ dintr-o locuință nu mai puțin atrăgătoare la St. Gallen, $23/180$ dintr-o altă locuință la Leeds și $347/56\ 223$ — calculate exact astfel încît „dreptatea eternă” să nu se poată plînge — dintr-o a treia locuință la

Seraing. La ce-i folosesc lui Peter al nostru toate aceste părți-cele de locuință ? Cine-i va da valoarea lor adevărată ? Unde să găsească pe proprietarul sau pe proprietarii celorlalte părți ale diferitelor sale foste locuințe ? Și care vor fi relațiile de proprietate într-o casă mare oarecare, care se compune, să zicem, din douăzeci de apartamente și care, în momentul cînd termenul de răscumpărare a expirat, iar închirierea locuințelor a fost desființată, este, poate, proprietatea a trei sute de proprietari parțiali, împrăștiați în toate colțurile lumii ? Proudhonistul nostru va răspunde că pînă atunci va exista banca de schimb proudhonistă, care va plăti în orice moment și oricui întregul venit al muncii (Arbeitserttrag) pentru orice produs al muncii (Arbeitsprodukt), prin urmare și valoarea întreagă a părții de locuință. Dar banca de schimb proudhonistă nu are ce căuta aici, în primul rînd, pentru că despre ea nu se vorbește în nici unul din articolele consacrate problemei locuințelor ; în al doilea rînd, pentru că ea se bazează pe ciudata eroare că, dacă cineva vrea să vîndă o marfă, el găsește neapărat un cumpărător care să-i plătească întreaga ei valoare ; și, în al treilea rînd, pentru că încă înainte de a fi fost inventată de Proudhon, această bancă a dat nu o dată faliment în Anglia sub numele de Labour Exchange Bazaar ²²⁹.

Însăși ideea că muncitorul trebuie să-și *cumpere* locuința se bazează pe principiul proudhonist reacționar, amintit mai sus, potrivit căruia condițiile create de marea industrie modernă sînt excrescențe morbide și că societatea trebuie dusă cu forța — adică împotriva sensului în care merge de un secol — spre o stare în care vechea muncă manuală stabilă a individului izolat să fie regulă, ceea ce, în genere, nu este nimic altceva decît o restaurare idealizată a micii producții meșteșugărești dispărute și încă în curs de dispariție. Dacă muncitorii ar fi aruncați din nou în această stare de inerție, dacă „vîrtejul social” ar fi înlăturat cu succes, firește că muncitorul s-ar putea bucura din nou de proprietatea asupra „căminului”, iar teoria răscumpărării despre care am vorbit mai sus nu ar mai apărea atît de absurdă. Numai că Proudhon uită că pentru a realiza acest lucru, el trebuie mai întii să dea înapoi ceasul istoriei cu 100 de ani și să transforme pe muncitorii moderni în sclavi, tot atît de mărginiți, de slugarnici și de servili cum erau strămoșii lor.

Dar în măsura în care rezolvarea proudhonistă a problemei locuințelor are un conținut rațional, practic realizabil, ea este deja aplicată în zilele noastre ; iar această aplicare nu

a luat naștere din „ideea revoluționară”, ci... se datorește burgheziei însăși. Să vedem acum ce scrie în această privință excelentul ziar spaniol „La Emancipacion” din Madrid din 16 martie 1872 :

„Proudhon propune și un alt mijloc de rezolvare a problemei locuințelor, mijloc care la prima vedere este atrăgător, dar care, analizat mai îndeaproape, se dovedește a fi cu totul ineficace. Proudhon propune transformarea chiriașilor în cumpărători care plătesc în rate, în așa fel încât chiria plătită anual să fie socotită drept rată de răscumpărare a valorii locuinței, iar chiriașul să devină, după un anumit timp, proprietarul acestei locuințe. Acest mijloc, pe care Proudhon îl consideră ca fiind foarte revoluționar, este practicat astăzi în toate țările de către societăți create de speculanți, care, prin majorarea chiriei, fac ca valoarea caselor să le fie plătită îndoit și întreit. D-l Dollfus și alți mari fabricanți din nord-estul Franței au aplicat acest sistem nu numai cu scopul de a storce bani, ci și cu un gând politic ascuns.

Cei mai ageri dintre liderii claselor stăpânitoare s-au străduit întotdeauna să sporească numărul micilor proprietari pentru a-și crea o armată împotriva proletariatului. Revoluțiile burgheze din secolul trecut au fărâmițat marea proprietate funciară a nobilimii și a bisericii, transformând-o în mica proprietate parcelară — așa cum vor să facă astăzi republicanii spanioli cu marea proprietate funciară care mai există încă —, și au creat astfel o clasă de mici proprietari funciari care de atunci a devenit elementul cel mai reacționar al societății și un obstacol permanent în calea mișcării revoluționare a proletariatului orășenesc. Napoleon al III-lea intenționa ca, prin emiterea unor titluri de stat de o valoare mai mică, să creeze o clasă asemănătoare la orașe, iar d-l Dollfus & Co., vinzând muncitorilor lor locuințe mici care puteau fi cumpărate în rate anuale, căutau să înăbușe în muncitor orice manifestare a spiritului revoluționar și totodată să-l lege, prin această proprietate funciară, de fabrica în care lucrează. În felul acesta, planul lui Proudhon nu numai că nu a adus nici o înlesnire clasei muncitoare, dar s-a întors chiar împotriva ei” *.

Cum trebuie rezolvată problema locuințelor? În societatea modernă ea se rezolvă la fel ca oricare altă problemă

* În ce fel apare de la sine această rezolvare a problemei locuințelor prin legarea muncitorilor de „căminul” lor situat în apropierea orașelor americane mari sau a celor în plină dezvoltare, ne arată următorul pasaj dintr-o scrisoare a lui Eleanor Marx-Aveling din Indianapolis, datată 28 noiembrie 1886: „La Kansas City, sau, mai bine zis, în apropierea acestei localități, am văzut într-o regiune încă complet sălbatică niște barăci de lemn mizerabile, compuse din vreo trei încăperi; terenul costa 600 de dolari și avea exact suprafața căsuței construite pe el și care costa alți 600 de dolari, în total 4 800 de mărci pentru o maghernită nenorocită, situată într-o regiune mlăștinoasă și pustie, la distanță de o oră de oraș”. În felul acesta muncitorii trebuie să se împovăreze cu ipoteci mari pentru a obține aceste locuințe și devin astfel realmente sclavi ai patronilor lor; ei sînt legați de casele lor, nu pot pleca și trebuie să accepte orice condiții de muncă li se oferă. [Nota lui Engels la ediția din 1887.]

socială : prin echilibrarea economică treptată a cererii și ofertei, soluție care generează ea însăși în permanență problema și care, deci, nu este o soluție. Modul în care revoluția socială va rezolva această problemă va depinde nu numai de împrejurările respective, ci și de probleme mult mai complexe, printre care una dintre cele mai importante este desființarea opoziției dintre oraș și sat. Întrucît noi nu ne ocupăm de elaborarea unor sisteme utopice de organizare a viitoarei societăți, ar fi mai mult decît inutil să ne oprim asupra acestui lucru. Un fapt este cert : în marile orașe există încă de pe acum destule case de locuit pentru ca, prin folosirea lor rațională, să se poată rezolva imediat adevărata „lipsă de locuințe”. Acest lucru va fi posibil, firește, numai dacă actualii proprietari vor fi expropriați, iar în casele respective vor fi mutați muncitorii fără locuință sau cei care stau în locuințe absolut neîncăpătoare. De îndată ce proletariatul va cuceri puterea politică, o asemenea măsură, dictată de interesele binelui obștesc, va fi tot atît de ușor de îndeplinit ca oricare altă expropriere sau încartiruire efectuată de către statul modern.

Dar proudhonistul nostru nu este mulțumit de realizările lui de pînă acum în problema locuințelor. El trebuie să ridice această problemă de pe pămînt și s-o înalțe în sferile socialismului înalt, pentru ca ea să se afirme și acolo ca o „parte” esențială „a problemei sociale”.

„Să presupunem că productivitatea capitalului este într-adevăr apu-cată de coarne, ceea ce trebuie să se întîmple mai devreme sau mai tîrziu, de pildă cu ajutorul unei legi de tranziție care să stabilească dobînda tuturor capitalurilor la 1%, bineînțeles cu tendința ca și acest nivel să se apropie tot mai mult de zero, așa încît, în cele din urmă, să nu se mai plătească decît munca necesară pentru circuitul capitalului. Ca și toate celelalte produse, casa și locuința intră, firește, și ele în prevederile acestei legi... Insuși proprietarul se va grăbi să-și vindă casa, căci altminteri ea ar rămîne neocupată, iar capitalul investit în ea ar deveni pur și simplu inutil”.

Această teză cuprinde unul din principalele puncte ale catehismului proudhonist și demonstrează clar confuzia care predomină în acest catehism.

„Productivitatea capitalului” este o absurditate, pe care Proudhon o preia fără discernămînt de la economiștii burghezi. E drept, și economiștii burghezi afirmă că munca este izvorul oricărei avuții și măsura valorii tuturor mărfurilor; dar ei trebuie să și explice cum se face că un capitalist, investind

capital într-o întreprindere industrială sau într-un atelier, realizează nu numai capitalul investit, ci și un profit. De aceea ei se încurcă inevitabil în tot felul de contradicții și atribuie și capitalului o anumită productivitate. Nimic nu dovedește mai bine cât de pătruns este Proudhon de mentalitatea burgheză decît acest mod de a vorbi despre productivitatea capitalului. Noi am văzut încă de la început că așa-numita „productivitate a capitalului” nu este nimic altceva decît capacitatea proprie capitalului (în actualele condiții sociale, fără de care nu ar exista capital) de a-și putea însuși munca neplătită a muncitorilor salariați.

Dar Proudhon se deosebește de economiștii burghezi prin aceea că nu aprobă această „productivitate a capitalului”, ci, dimpotrivă, descoperă în ea o încălcare a „dreptății eterne”. Ea este aceea care îl împiedică pe muncitor să primească întregul venit al muncii sale. Ea trebuie prin urmare desființată. Dar cum? Prin micșorarea *dobinzii* și, în cele din urmă, prin reducerea ei la zero cu ajutorul unor legi coercitive. Atunci, după părerea proudhonistului nostru, capitalul încetează de a mai fi productiv.

Dobînda la capitalul *de împrumut* este numai o parte a profitului; profitul, atît la capitalul industrial cît și la capitalul comercial, este numai o parte a plusvalorii pe care clasa capitalistă o stoarce clasei muncitoare sub forma muncii neplătite. Legile economice care reglează dobînda sînt atît de independente de legile care reglează rata plusvalorii, pe cît este în genere cu putință acest lucru pentru legile uneia și aceleiași formațiuni sociale. În ceea ce privește însă repartiția acestei plusvalori între diferiții capitaliști, este limpede că pentru industriașii și negustorii în ale căror întreprinderi au investit mult capital alți capitaliști, rata profitului trebuie să crească în aceeași măsură în care — toate celelalte condiții rămînînd neschimbate — scade dobînda. Așadar, micșorarea și, în cele din urmă, desființarea dobinzii n-ar „apuca” în realitate cîtuși de puțin așa-numita „productivitate a capitalului” „de coarne”, ci ar stabili doar o altă repartiție între diferiții capitaliști a plusvalorii neplătite, stoarsă clasei muncitoare, și n-ar asigura vreun avantaj muncitorului față de capitalistul industrial, ci un avantaj pentru capitalistul industrial față de rentier.

Din punctul său de vedere juridic, Proudhon explică *dobînda*, ca și toate realitățile economice, nu prin condițiile producției sociale, ci prin legile statului în care aceste condiții își găsesc expresia generală. Din acest punct de vedere, lipsit

de o cât de vagă idee despre legătura dintre legile statului și condițiile sociale ale producției, aceste legi ale statului apar în mod inevitabil ca dispoziții absolut arbitrare, care pot fi tot așa de bine înlocuite în orice moment prin altele diametral opuse. De aceea pentru Proudhon nimic nu-i mai ușor decât să emită un decret — de îndată ce ar putea s-o facă — prin care dobînda să fie micșorată la 1⁰/₀. Dar dacă toate celelalte condiții sociale rămân neschimbate, acest decret al lui Proudhon nu va exista decât pe hîrtie. În pofida tuturor decretelor, dobînda va continua să fie reglată, ca și pînă acum, de legile economice cărora le este supusă astăzi. Ca și pînă acum persoane solvabile vor lua bani cu împrumut cu dobîndă de 2, 3, 4 și mai mult la sută, după împrejurări, cu singura deosebire că rentierii vor fi prudenți și vor împrumuta bani numai persoanelor din partea cărora nu riscă un proces judiciar. De altfel acest plan măreț de a-i răpi capitalului „productivitatea” este vechi, tot atît de vechi ca și *legile cu privire la camătă*, care nu urmăreau decât să limiteze dobînda și care acum au fost pretutindeni abrogate, deoarece în practică au fost întotdeauna încălcate sau ocolite, iar statul a fost nevoit să-și recunoască neputința în fața legilor producției sociale. Și poate oare reintroducerea acestor legi medievale, inaplicabile, „să apuce de coarne productivitatea capitalului”? După cum vedem, cu cît analizăm mai amănunțit proudhonismul, cu atît ne apare mai reacționar.

Iar cînd dobînda va fi redusă în felul acesta la zero, așa-dar oînd dobînda la capital va fi desființată, „nu se va mai plăti nimic altceva decât munca necesară pentru circuitul capitalului”. Cu alte cuvinte, desființarea dobînzii echivalează cu desființarea profitului și chiar a plusvalorii. Dar dacă *realmente* ar fi posibil ca dobînda să fie desființată printr-un decret, care ar fi rezultatul? Pentru clasa *rentierilor* nu ar mai avea sens să dea cu împrumut capital sub formă de avansuri; l-ar investi ea însăși pe contul ei în întreprinderi industriale proprii sau în societăți pe acțiuni. Masa plusvalorii pe care clasa capitaliștilor o stoarce clasei muncitoare ar rămîne aceeași, numai repartiția ei s-ar schimba, și nici aceasta într-o măsură însemnată.

De fapt proudhonistul nostru pierde din vedere faptul că și acum, la cumpărarea de mărfuri în societatea burgheză, nu se plătește în medie mai mult decât „munca necesară pentru circuitul capitalului” (ceea ce vrea să însemne: pentru producerea unei mărfi). Munca este măsura valorii tuturor mărfu-

rilor, și în societatea modernă — abstracție făcînd de fluctuațiile pieței — este pur și simplu imposibil ca, în general, mărfurile să fie plătite mai mult decît munca necesară pentru producerea lor. Nu, nu, scumpe proudhonist, alta-i buba, și anume aceea că „munca necesară pentru circuitul capitalului” (ca să folosesc felul dv. confuz de exprimare) *nu este plătită în întregime!* Cum se întîmplă aceasta, puteți citi la Marx („Capitalul”, p. 128—160²³⁰).

Dar asta nu-i tot. Dacă se desființează dobînda la *capital* (Kapitalzins), se desființează și *chiria* (Mietzins). Deoarece „casa și locuința intră, ca toate celelalte produse, în prevederile acestei legi”. Este întocmai mentalitatea maiorului de tip vechi care spune unui militar cu termen redus: „Ja-ascultă, aud că ești doctor; treci din cînd în cînd pe la mine; cînd ai nevastă și șapte copii, este întotdeauna cîte ceva de oblojit”.

Militarul cu termen redus: „Vă rog să mă iertați, domnule maior, dar sint doctor în filozofie!”

Maiorul: „Tot una e, felceru-i felcer!”

Așa și proudhonistul nostru: *chirie* (Mietzins) sau dobîndă la capital (Kapitalzins) lui îi e tot una; dobînda e dobîndă, felceru-i felcer. — Am văzut mai sus că prețul închirierii (Mietpreis), vulgo * *chiria* (Mietzins), se compune: 1) în parte din rentă funciară; 2) în parte din dobînda la capitalul investit în construcție, inclusiv profitul antreprenorului; 3) în parte din cheltuieli pentru reparații și asigurări; 4) în parte din rate anuale de amortizare a capitalului investit în construcție, inclusiv profitul, în măsura în care casa se degradează.

Acum chiar și un orb trebuie să vadă că

„însuși proprietarul se va grăbi să-și vindă casa, căci altminteri ea ar rămîne neocupată, iar capitalul investit în ea pur și simplu n-ar aduce profit”.

Firește. Dacă se desființează dobînda la capitalul de împrumut, atunci nici un proprietar nu va mai putea primi un ban *chirie* pentru casa lui, și aceasta numai pentru că *Miete* ** poate fi numită și *Mietzins* ** și pentru că ea include o parte care reprezintă realmente dobînda la capital. Felcerul e felcer. Dacă, în ceea ce privește dobînda obișnuită la capital, legile cu privire la camătă au putut fi făcute ineficace numai datorită

* — în limbaj obișnuit. — *Nota trad.*

** — cuvintele germane „Miete” și „Mietzins” sînt sinonime și înseamnă *chirie*. — *Nota trad.*

faptului că au fost ocolite, ele nu au afectat vreodată nici măcar cât de cât nivelul chiriei. Numai Proudhon putea să-și închipuie că noua sa lege cu privire la camătă va regla și va desființa treptat nu numai simpla dobândă la capital, dar și complicata chirie (Mietzins) pentru locuințe²³¹. De ce atunci să se mai cumpere cu bani grei de la proprietar casa care „este pur și simplu inutilă”, și de ce în asemenea situație proprietarul n-ar mai da și bani pe deasupra ca să scape de această casă, care este „pur și simplu inutilă”, ca să fie scutit de cheltuielile de reparații — asta nu se știe.

După această strălucită performanță în domeniul socialismului superior (suprasocialism, cum îl numește maestrul Proudhon), proudhonistul nostru se consideră în drept să se avînte și mai sus.

„Acum nu ne-a rămas decît să tragem unele concluzii, pentru a aduce lumină în toate aspectele acestei probleme atît de importante”.

Care sînt aceste concluzii? Ele rezultă tot atît de puțin din cele spuse mai sus, cum rezultă și deprecierea caselor de locuit din desființarea dobînzii, și, despuiate de frazeologia pompoasă și solemnă a autorului nostru, ele nu mai înseamnă decît că, pentru o mai bună desfășurare a operației de răscum-părare a locuințelor închiriate, sînt necesare: 1) o statistică exactă a obiectului, 2) o bună poliție sanitară și 3) asociații ale muncitorilor constructori care să preia construcția de noi locuințe; desigur, lucruri foarte bune și frumoase, numai că, în pofida frazeologiei șarlatanești, ele nu sînt nicidecum în stare „să elucideze” confuzia de idei a lui Proudhon.

Acela care a înfăptuit lucruri atît de mari are, desigur, și dreptul de a face muncitorilor germani o recomandare serioasă:

„Noi credem că aceste probleme și altele asemănătoare sînt vrednice de atenția democrației sociale... Ea trebuie să caute să elucideze, așa cum a elucidat aici problema locuințelor, și celelalte probleme la fel de importante, cum sînt *creditul, datoria publică, datoriile particulare, impozitele* etc.” etc. etc.

Așadar, proudhonistul nostru ne promite o serie întregă de articole despre „probleme asemănătoare”, și dacă le va trata pe toate la fel de amănunțit ca pe „atît de importanta problemă” de față, ziarul „Volksstaat” va avea manuscrite pentru un an întreg. Dar noi putem anticipa — totul se va

reduce la cele deja spuse : dobînda la capital se desființează. cu aceasta dispare și dobînda care trebuie plătită pentru datoria publică și pentru datoriile particulare, creditul devine gratuit etc. Același cuvînt magic este aplicat oricărui alt subiect, și în fiecare caz în parte se obține cu o logică implacabilă același rezultat uimitor : că, dacă dobînda la capital este desființată, nu mai trebuie plătite nici un fel de dobînzii pentru banii împrumutați.

De altfel sînt și frumoase problemele cu care ne amenință proudhonistul nostru. *Creditul !* De ce credit are nevoie muncitorul în afară de acela de la o leafă la alta sau de creditul casei de amanet ? Dacă acesta îi este acordat gratuit sau contra dobîndă, fie ea și dobînda cămătărească a caselor de amanet, este oare o deosebire pentru el ? Și dacă, vorbind în general, el ar avea vreun avantaj de pe urma acestui lucru, dacă, prin urmare, cheltuielile de producție a forței de muncă s-ar micșora, n-ar trebui oare să scadă și prețul forței de muncă ? — Dar pentru burghez, și mai ales pentru micul burghez, creditul este o problemă importantă, și în special pentru micul burghez ar fi o afacere minunată să poată obține oricînd credit, și încă fără a plăti dobîndă. — „Datoria publică“ ! Clasa muncitoare știe că nu ea a contractat-o, și, atunci cînd va prelua puterea, va lăsa plata ei în seama acelor care au contractat-o. — „Datoriile particulare !“ — vezi creditul. — „Impozitele“ ! Lucruri în care burghezia este mult interesată, dar muncitorii aproape de loc : ceea ce muncitorul plătește ca impozit intră în ultimă instanță în cheltuielile de producție a forței de muncă și trebuie deci să fie acoperite de capitalist. Toate aceste puncte, care ne sînt prezentate aici ca probleme foarte importante pentru clasa muncitoare, prezintă în realitate un interes esențial doar pentru burghez și mai mult încă pentru micul burghez, iar noi afirmăm, în pofida celor spuse de Proudhon, că clasa muncitoare nu este chemată să apere interesele acestor clase.

Despre marea problemă care privește într-adevăr pe muncitori, despre relațiile dintre capitalist și muncitorul salariat, despre faptul că capitalistul se poate îmbogăți de pe urma muncii muncitorilor săi, despre aceasta proudhonistul nostru nu suflă nici un cuvînt. Domnul și maestrul său s-a ocupat, ce-i drept, de această problemă, dar nu a adus nici o lămurire, și chiar în ultimele sale lucrări n-a mers în fond mai departe decît „Philosophie de la misère“ („Filozofia mizeriei“) ²³², a

cărei inconsistență a fost demonstrată de Marx într-un mod strălucit încă în 1847.

Este regretabil că în decurs de douăzeci și cinci de ani muncitorii de limbi romanice nu au avut aproape nici o`altă hrană spirituală socialistă decât scrierile acestui „socialist al celui de-al doilea Imperiu“. Ar fi însă de două ori mai regretabil dacă teoria proudhonistă ar inunda acum și Germania. Fiți însă pe pace. Punctul de vedere teoretic al muncitorilor germani e cu cincizeci de ani mai avansat decât cel proudhonist, și va fi de ajuns să dăm drept exemplu chiar și *numai* această problemă a locuințelor pentru a fi scutiți pe viitor de alte eforturi în această privință.

Secțiunea a II-a

Cum rezolvă burghezia problema locuințelor

În secțiunea cu privire la rezolvarea *proudhonistă* a problemei locuințelor am subliniat cât de mult este mica burghezie direct interesată în această problemă. Dar ea prezintă un interes deosebit și pentru marea burghezie, deși indirect. Științele moderne ale naturii au dovedit că așa-numitele „mahalale” în care sînt îngrămădiți muncitorii constituie focarele tuturor epidemiilor care bîntuie din timp în timp în orașele noastre. Holera, tifosul, febra tifoidă, vărsatul și alte boli pustiitoare se transmit prin aerul pestilential și apa infectată a acestor cartiere muncitorești; acolo ele nu dispar aproape niciodată cu totul, iar atunci cînd au condiții prielnice, devin epidemice, se răspîndesc și dincolo de focarul lor, pătrunzînd în cartierele mai sănătoase și aerisite, locuite de domnii capitaliști. Clasa dominantă a capitaliștilor nu-și poate îngădui plăcerea de a lăsa clasa muncitoare pradă bolilor epidemice fără a suferi și ea consecințele; urmările se răsfrîng asupra capitaliștilor înșiși, și îngerul morții seceră printre ei tot așa de necruțător ca și printre muncitori.

De îndată ce acest lucru a fost stabilit în mod științific, burghezii filantropi au fost cuprinși de o nobilă emulație în ceea ce privește ocrotirea sănătății muncitorilor lor. S-au înființat societăți, s-au scris cărți, s-au făcut propuneri, au fost dezbătute și decretate diferite legi pentru a zăgăzui repetatele molime. Au fost cercetate condițiile în care locuiesc muncitorii și s-au făcut încercări de a se înlătura răcilele cele mai flagrante. În special în Anglia, unde marile orașe sînt mai numeroase decît oriunde, și, prin urmare, pentru marea burghezie această problemă se pune cu cea mai mare acuitate, s-a desfășurat o activitate intensă; au fost numite comisii guvernamentale pentru a cerceta condițiile sărăcilor în care trăiește clasa muncitoare; rapoartele lor, care se deosebesc într-un

mod demn de laudă de toate rapoartele de pe continent prin preciziunea, minuțiozitatea și obiectivitatea lor, au constituit baza unor legi noi, mai mult sau mai puțin radicale. Oricît de incomplete ar fi aceste legi, ele întrec totuși cu mult tot ceea ce s-a realizat pînă acum pe continent în acest sens. Și totuși orînduirea socială capitalistă generează neconținut și în mod inevitabil racilele de a căror remediere e vorba, încît chiar și în Anglia abia dacă s-a făcut un pas înainte în această direcție.

Ca de obicei, Germania a avut nevoie de un timp mult mai îndelungat pînă ce focarele de epidemii, existente și aici în mod cronic, să atingă gradul de intensitate necesar pentru a trezi din toropeală marea burghezie. Dar încetul cu încetul se face oțetul, și astfel a apărut, în sfîrșit, și la noi o literatură burgheză cu privire la sănătatea publică și la problema locuințelor, un extras diluat al precursorilor ei din străinătate, mai cu seamă al celei engleze, și căreia i se dă, cu ajutorul unor fraze sonore și solemne, aparența unei concepții mai înalte. Din această literatură face parte : Dr. Emil Sax : „Die Wohnungszustände der arbeitenden Classen und ihre Reform“, Viena, 1869. ²³³

Am ales, pentru a expune modul în care burghezia tratează problema locuințelor, această lucrare numai datorită faptului că ea încearcă să sintetizeze pe cît posibil întreaga literatură burgheză pe tema respectivă. Frumoasă literatură i-a servit autorului nostru drept „izvoare“ ! Dintre rapoartele parlamentare engleze, cu adevărat izvoarele principale, sînt menționate numai trei dintre cele mai vechi ; întreaga lucrare dovedește că autorul *nu și-a aruncat niciodată ochii pe vreunul din ele* ; în schimb ne sînt prezentate un șir întreg de scrieri burgheze banale, binevoitor-filistine și ipocrit-filantropice : Ducpétiaux, Roberts, Hole, Huber, dezbaterile congreselor engleze de științe sociale (sau, mai bine zis, de spanac social), revista Uniunii pentru bunăstarea clasei muncitoare din Prusia, raportul oficial austriac cu privire la expoziția mondială de la Paris, rapoartele oficiale bonapartistice cu privire la aceeași expoziție, „Illustrated London News“, „Über Land und Meer“ și, în sfîrșit, „o autoritate notorie“, un om cu „o minte practică, pătrunzătoare“, „înzestrat cu o mare putere de convingere“, și anume *Julius Faucher* ! Nu lipsește din această listă de izvoare decît „Gartenlaube“, „Kladderadatsch“ și pușcașul Kutschke. ²³⁴

Pentru a evita orice înțelegere greșită a punctului de vedere al d-lui Sax, el declară la p. 22 :

„Denumim economie socială învățătura despre economia națională aplicată la problemele sociale, mai exact chintesenta mijloacelor și căilor pe care ni le oferă această știință pentru a ridica în cadrul orînduirii sociale existente, pe baza legilor ei «imaneente», clasele așa-zis (1) neavute la nivelul celor avute”.

Nu ne oprim la ideea confuză că „științele economice”, sau economia politică, s-ar ocupa în genere cu altceva decît cu probleme „sociale”. Trecem de-a dreptul la punctul principal. Dr. Sax cere ca „legile imaneente” ale economiei burgheze, „cadrul orînduirii sociale existente”, cu alte cuvinte modul de producție capitalist să rămînă neschimbat, și totuși „clasele așa-zis neavute” să fie ridicate „la nivelul celor avute”. O premisă inevitabilă a modului de producție capitalist este însă existența unei clase nu așa-zis neavute, ci realmente neavute, care să nu aibă nimic altceva de vîndut decît forța ei de muncă și care de aceea să fie nevoită să vîndă capitalistului industrial această forță de muncă. Sarcina „economiei sociale” — noua știință descoperită de d-l Sax — constă, prin urmare, în a găsi mijloacele și căile pentru a transforma în cadrul unei orînduirii sociale care se bazează pe antagonismul dintre capitaliști, posesori ai tuturor materiilor prime, uneltelor de producție și mijloacelor de subzistență, pe de o parte, și muncitorii salariați neavuți, care nu posedă nimic altceva decît forța lor de muncă, pe de altă parte, deci, în cadrul acestei orînduirii sociale, pe toți muncitorii salariați în capitaliști, fără ca ei să înceteze de a mai fi muncitori salariați. D-l Sax își închipuie că a rezolvat această problemă. Poate că el va binevoi să ne arate cum pot fi transformați în mareșali toți soldații armatei franceze, care de la Napoleon I încoace își poartă în raniță bastonul de mareșal, fără a înceta să rămînă simpli soldați. Sau cum s-ar putea face ca toți cei 40 000 000 de supuși ai Imperiului german să devină împărați germani.

Esența socialismului burghez constă tocmai în dorința de a menține baza tuturor racilelor societății actuale și de a înlătura totodată aceste racile. Socialiștii burghezi doresc, după cum s-a arătat încă în „Manifestul Comunist”, „să tămăduiască relele sociale pentru a asigura existența societății burgheze”; ei vor „*burghezia fără proletariat*”²³⁵. După cum am văzut, d-l Sax pune problema exact în același fel. Soluția problemei

sociale o vede în rezolvarea problemei locuințelor ; el este de părere că

„prin ameliorarea locuințelor claselor muncitoare se poate remedia cu succes mizeria materială și morală descrisă, și astfel — printr-o îmbunătățire pe scară largă numai a condițiilor de locuit — partea covârșitoare a acestor clase ar putea fi ridicată din mocirla existenței lor, adeseori aproape inumană, pe culmile pure ale bunăstării materiale și spirituale” (p. 14).

În trecut fie zis, este în interesul burgheziei de a estompa existența proletariatului creat de relațiile de producție burgheze și care constituie condiția dăinuirii acestora. De aceea d-l Sax ne povestește la p. 21 că prin clase muncitoare se înțeleg, în afară de muncitorii propriu-zisi, toate „clasele neîntărite ale societății”, în genere „oamenii mărunți”, cum sînt meseriașii, văduvele, pensionarii (!), funcționarii inferiori etc. Socialismul burghez întinde mîna socialismului mic-burghez.

De unde provine lipsa de locuințe ? Cum a luat naștere ? Ca bun burghez, nu se cade ca d-l Sax să știe că ea este un produs necesar al societății burgheze ; că nu se poate să nu existe o lipsă de locuințe într-o societate în care marea masă muncitoare nu are alt venit decît salariul, adică totalitatea mijloacelor de subzistență necesare existenței și perpetuării ei ; în care în permanență noile perfecționări în tehnica mașinilor etc. lasă fără lucru mase de muncitori ; în care violentele fluctuații industriale, care survin în mod periodic, determină, pe de o parte, existența numeroasei armate de rezervă a șomerilor, iar pe de altă parte azvîrle din cînd în cînd în stradă o masă mare de muncitori, lăsîndu-i fără lucru ; în care muncitorii sînt înghesuiți în masă în orașele mari, și anume într-un ritm mai rapid decît se construiesc în condițiile existente locuințe pentru ei ; în care, prin urmare, chiar și pentru cele mai mizerabile cocine trebuie să se găsească întotdeauna chiriași ; în care, în sfîrșit, proprietarul de imobile, în calitatea sa de capitalist, are nu numai dreptul, ci chiar, datorită concurenței, ca să spunem așa, obligația de a storce, fără nici un fel de scrupule, din proprietatea sa imobiliară, chiriiile cele mai mari. Într-o asemenea societate lipsa de locuințe nu este de loc întîmplătoare, ci o instituție necesară ; ea nu poate fi înlăturată, împreună cu repercusiunile ei asupra sănătății etc., decît transformînd din temelii întreaga orînduire socială care o generează. Dar socialismul burghez nu se cade să știe acest lucru. Nu se cade ca el să-și explice lipsa de locuințe prin relațiile existente. Nu-i rămîne, așadar, nici un alt mijloc decît

să recurgă la fraze moralizatoare și s-o explice prin răutatea omenească, pasămite prin păcatul originar.

„Și nu poți să nu recunoști — și, prin urmare, să negi” (isteată concluzie!) — „că de vină... sînt în mică parte *înșiși muncitorii* care solicită locuințe, în cea mai mare parte însă cei care își asumă sarcina de a satisface această nevoie, sau cei care, deși dispun de mijloacele necesare, nici nu și-o asumă măcar, *adică clasele sociale suprapuse, avute*. Vina acestora din urmă... constă în aceea că nu au grijă să asigure o ofertă îndestulătoare de locuințe bune”.

Tot așa cum Proudhon ne transpune din domeniul economic în cel juridic, socialistul nostru burghez ne transpune aici din domeniul economic în cel al moralei. Nimic mai firesc. Cine declară intangibile „legile imanente” ale actualei societăți burgheze și modul de producție capitalist și vrea totuși să înlăture consecințele lor neplăcute, dar inevitabile, nu are altă ieșire decît să țină capitaliștilor predici moralizatoare, al căror efect înduioșător se volatilizează de îndată ce intervine interesul privat, și, la nevoie, concurența. Aceste predici seamănă întocmai cu acelea ale găinii de la marginea iazului în care înoată zglobiu răuștele clocite de ea. Răuștele se avîntă în apă cu toate că apa nu are birne, iar capitaliștii se aruncă asupra profitului cu toate că acesta e lipsit de sentiment. „În materie de bani încetează orice sentimentalism”, a spus încă batrițul Hansemann²³⁶, care în această privință era mai versat decît d-l Sax.

„Locuințele bune sînt atît de scumpe, încît pentru marea majoritate a muncitorilor ele sînt cu totul *inaccesibile*. Marele capital... se eschivează cu teamă de la construirea de locuințe pentru clasele muncitoare...”, astfel încît aceste clase, în ceea ce privește nevoia lor de locuințe, încap în cea mai mare parte pe mîna speculanților”.

Oribilă speculă! Marele capital, firește, niciodată nu face speculă! Dar nu reaua-voință, ci numai ignoranța împiedică marele capital să facă speculă cu locuințele pentru muncitori :

„Proprietarii de imobile nici nu *știu* ce rol mare și important are satisfacerea normală a nevoii de locuințe..., ei nu *știu* ce rău fac oamenilor oferindu-le cu atîta lipsă de răspundere, cum se întîmplă de obicei, locuințe atît de proaste și insalubre și, în sfîrșit, ei nu *știu* cît de mult își dăunează lor înșile prin aceasta” (p. 27).

Dar pentru a se ajunge la lipsa de locuințe, ignoranței capitaliștilor trebuie să i se adauge ignoranța muncitorilor. După ce a admis că „păturile cele mai de jos” ale muncitorilor, „pentru a nu rămîne cu totul fără adăpost, sînt silite (!)

să-și caute un culcuș pentru noapte oriunde și în orice condiții, ele fiind în această privință cu totul dezarmate și nepuțincioase", d-l Sax ne povestește :

„Este un fapt îndeobște cunoscut că mulți dintre ei” (muncitorii), „din ușurință, dar mai ales din ignoranță, răpeso organismului lor, s-ar putea spune aproape cu virtuozitate, condițiile unei dezvoltări firești și ale unei existențe sănătoase, întrucît nu au nici cea mai elementară noțiune despre o igienă rațională și mai ales despre însemnătatea enormă pe care o are locuința din acest punct de vedere” (p. 27).

Aici însă încep să iasă la iveală urechile de măgar ale burghezului. Pe cînd la capitaliști „vina” se transformă în ignoranță, la muncitori ignoranța nu este decît un motiv pentru a-i învinui. Ascultați :

„Așa se face” (adică din pricina ignoranței) „că ei se mută în locuințe întunecoase, igrasioase, neîncăpătoare, într-un cuvînt în locuințe care contravin oricăror reguli de igienă, numai ca să economisească ceva din chirie... că adesea mai multe familii închiriază o singură locuință, ba chiar o singură cameră, numai și numai pentru a plăti o chirie cît mai mică, în timp ce, pe de altă parte, risipesc în mod cu adevărat condamnabil cîștigul lor pe băutura și pe tot felul de distracții festive”.

Într-adevăr, banii pe care muncitorii „îi risipesc pe rachiu și tutun” (p. 28), „viața de circiumă, cu toate consecințele ei deplorabile, care, ca o greutate de plumb, trage muncitorimea în mocirlă”, îi stau d-lui Sax ca o greutate de plumb în stomac. Faptul că în împrejurările date beția printru muncitori este un produs inevitabil al condițiilor lor de viață, tot atît de inevitabil ca și tifosul, crima, paraziții, portărelul și alte boli sociale, în așa măsură inevitabil încît cifra medie a celor căzuți în patima beției poate fi dinainte calculată. — nici acest lucru nu se cade, firește, să-l știe d-l Sax. De altfel încă bătrînul meu învățător spunea : „Oamenii simpli se duc la circiumă, lumea bună — la club”, și, deoarece am fost în ambele locuri, pot să confirm că așa este.

Toată vorbăria despre „ignoranța” ambelor părți se reduce la vechile fraze despre armonia dintre interesele capitalului și ale muncii. Dacă și-ar cunoaște adevăratele interese, capitaliștii ar pune la dispoziția muncitorilor locuințe bune și în genere le-ar face viața mai ușoară ; iar dacă muncitorii și-ar cunoaște adevăratele lor interese, n-ar declara greve, nu s-ar ocupa de social-democrație, n-ar face politică, ci ar da frumusețea ascultare superiorilor lor, capitaliștii. Din păcate, interesele ambelor părți nu coincid nicidecum cu predicile d-lui Sax și

ale nenumăraților săi precursori. De mai bine de 50 de ani se predică evanghelia armoniei dintre capital și muncă; filantropia burgheză a cheltuit bani grei ca să dovedească această armonie prin instituții model, dar, după cum vom vedea mai jos, în acești 50 de ani nu s-a făcut nici un pas înainte.

Autorul nostru trece acum la rezolvarea practică a problemei. Cît de puțin revoluționară a fost propunerea lui Proudhon de a face din muncitori *proprietarii* locuințelor lor reiese chiar și numai din faptul că încă înaintea lui socialismul burghez a încercat, și mai încearcă și acum, s-o pună în practică. D-l Sax declară și el că problema locuințelor nu poate fi pe deplin soluționată decît atunci cînd li se vor da muncitorilor locuințe în proprietate (p. 58 și 59). Mai mult, la acest gînd el cade într-un extaz liric, care se exprimă în următoarea tiradă inflăcărată :

„Este ceva specific în nostalgia proprietății funciare înrădăcinată în om, această pornire pe care nici măcar *ritmul trepidant al afacerilor* de astăzi n-a fost în stare s-o atenueze. Este simțămîntul instinctiv al importanței economice pe care o prezintă proprietatea funciară. Prin ea omul dobîndește un reazem sigur, prinde parcă rădăcini puternice în pămînt, și orice gospodărie (!) găsește în proprietatea funciară baza cea mai trainică. Dar puterea binefăcătoare a proprietății funciare depășește cu mult cadrul acestor avantaje materiale. Cine are norocul să aibă o asemenea proprietate a *atins cea mai înaltă treaptă posibilă a independenței economice*; el dispune de un domeniu în care poate tăia și splinzura *în mod suveran*, este *propriul său stăpîn*, are o anumită putere și un *sprijin sigur* pentru zile negre; conștiința de sine a omului crește și o dată cu ea forța sa morală. De aici decurge marea importanță a proprietății în problema de față... Muncitorul astăzi neputincios în fața vicisitudinilor vieții, aflat într-o permanentă dependență față de patron, ar fi astfel ferit într-o anumită măsură de această situație precară, ar deveni *capitalist* și s-ar vedea asigurat împotriva primejdiei șomajului sau a incapacității de muncă, datorită creditului imobiliar de care ar dispune în consecință. *Prin aceasta el ar fi ridicat din clasa celor neavuți în clasa celor avuți*” (p. 63).

După cum se vede, d-l Sax presupune că omul este în esență țaran, altminteri n-ar atribui muncitorilor din marile noastre orașe nostalgia proprietății funciare, pe care nimeni altul nu a descoperit-o la ei. Pentru muncitorii noștri din marile orașe, libertatea de mișcare este o primă condiție vitală, iar proprietatea funciară nu poate fi pentru ei decît o cătușă. Dați-le case proprii, încătușați-i iarăși de glie și veți frînge puterea lor de rezistență împotriva încercărilor fabricantilor de a scădea salariile. Nu este exolus ca vreun muncitor să-și poată vinde în anumite împrejurări căsuța; dar în cazul unei

greve serioase sau al unei crize industriale generale *, toate casele aparținând muncitorilor respectivi ar fi oferite spre vânzare și, prin urmare, sau nu ar găsi cumpărători, sau ar trebui să fie vândute cu mult sub prețul de cost. Și chiar dacă s-ar găsi cumpărători pentru toate, tot nu s-ar alege nimic din întreaga mare reformă a d-lui Sax cu privire la locuințe, și el ar fi nevoit s-o ia din nou de la capăt. Dar poeții trăiesc într-o lume imaginară; la fel și d-l Sax, care își imaginează că proprietarul funciar „a atins cea mai înaltă treaptă a independenței economice”, că are „un reazem sigur”, „*devine capitalist* și se vede asigurat împotriva primejdiei șomajului sau a incapacității de muncă, datorită creditului imobiliar de care ar dispune în consecință” etc. Ar fi bine ca d-l Sax să se uite la țărani francezi și la țărani noștri renani cu gospodării mici; casele și țărinile lor sînt la maximum grevate de ipotecă, recolta lor aparține creditorilor încă înainte de a fi strînsă, iar pe „domeniul” lor nu ei taie și spînzură în mod suveran, ci cămătarul, avocatul și portărelul. Aceasta este într-adevăr cea mai înaltă treaptă posibilă a independenței economice — pentru cămătar! Și pentru ca muncitorii să-și vadă cît mai grabnic căsuțele sub această suveranitate a cămătarului, binevoitorul domn Sax le atrage grijuliu atenția asupra *creditului imobiliar* de care pot dispune în caz de șomaj sau de incapacitate de muncă, în loc să cadă în sarcina asistenței publice.

În orice caz, d-l Sax a rezolvat problema pusă la început: muncitorul „*devine capitalist*” prin cumpărarea unei căsuțe proprii.

Capitalul este stăpîn asupra muncii neplătite a altora. Căsuța muncitorului devine, așadar, capital numai atunci cînd el o dă cu chirie unei terțe persoane, însușindu-și sub formă de chirie o parte din produsul muncii acestui terț. Tocmai prin faptul că el însuși locuiește în casă, aceasta nu poate să devină capital, tot așa cum haina încetează să mai fie capital în clipa în care o cumpără de la croitor și o îmbracă. E drept că muncitorul care posedă o căsuță în valoare de 1 000 de taleri încetează să mai fie proletar, dar trebuie să fii d-l Sax ca să spui că e capitalist.

Calitatea de capitalist a muncitorului nostru mai are însă și un alt aspect. Să presupunem că într-o regiune industrială ar fi devenit o regulă ca fiecare muncitor să aibă căsuța lui proprie. În cazul acesta *clasa muncitoare din această regiune*

* Cuvintele „sau al unei crize industriale generale” au fost adăugate de Engels în ediția din 1887. — *Nota red.*

locuiește în mod gratuit; cheltuielile pentru locuință nu mai sînt cuprinse în valoarea forței sale de muncă. Dar orice reducere a cheltuielilor de producție a forței de muncă, adică orice scădere de durată a prețurilor la produsele necesare traiului muncitorului este echivalentă. „în baza legilor imanente ale învățaturii despre economia națională“, cu o scădere a valorii forței de muncă și, ca atare, ar duce în cele din urmă la o scădere corespunzătoare a salariului. Salariul s-ar reduce, prin urmare, în medie, cu suma medie a chiriei economisite, adică muncitorul ar plăti chirie pentru propria sa casă, dar nu, ca mai înainte, în bani dați proprietarului casei, ci sub formă de muncă neplătită însușită de fabricantul la care lucrează. În felul acesta, economiile muncitorului plasate în casuță ar deveni, într-adevăr, oarecum capital, dar capital nu pentru dînsul, ci pentru capitalistul la care lucrează.

D-l Sax nu reușește deci nici măcar pe hîrtie să-și transforme muncitorul într-un capitalist.

În treacăt fie zis, cele arătate mai sus sînt valabile pentru toate așa-zisele reforme sociale care se reduc la economii sau la ieftinirea mijloacelor de subzistență ale muncitorului. Sau aceste reforme capătă o aplicare generală, și atunci sînt urmate de o scădere corespunzătoare a salariului, sau rămîn experiențe cu totul izolate, și atunci însăși existența lor ca excepții izolate dovedește că realizarea lor pe scară largă este incompatibilă cu modul de producție capitalist existent. Să presupunem că, prin introducerea generală a cooperativelor de consum, într-o regiune s-ar obține ieftinirea cu 20% a mijloacelor de subzistență ale muncitorilor; în acest caz salariul ar trebui să scadă acolo cu timpul cu aproximativ 20%, adică în aceeași proporție în care mijloacele de subzistență respective intră în întreținerea muncitorilor. Dacă muncitorul cheltuiește, de pildă, în medie, trei sferturi din salariul său săptămînal pentru aceste mijloace de subzistență, atunci salariul va scădea, în cele din urmă, cu $\frac{3}{4} \times 20 = 15\%$. Pe scurt: de îndată ce o asemenea reformă care economisește o parte din cheltuielile muncitorului devine generală, el va primi proporțional cu atît mai puțin salariu cu cît economia realizată îi va permite să-și reducă cheltuielile. Dați fiecăruia muncitor un venit aparte, economisit, de 52 de taleri, și salariul său săptămînal va trebui să scadă în cele din urmă cu un taler. Urmează deci: cu cît economisește mai mult, cu atît va primi un salariu mai mic. El nu economisește deci în propriul său interes, ci în acela al capitalistului. Mai este oare nevoie de altceva pentru

„a-i stimula în cel mai înalt grad... prima virtute a bunului gospodar, spiritul de economie” ? (p. 64).

De altfel d-l Sax ne și spune imediat după aceea că muncitorii trebuie să devină proprietari ai locuințelor lor nu atât în interesul lor propriu, cât în acela al capitaliștilor :

„Dar nu numai muncitorimea, ci și societatea în ansamblul ei este interesată în cel mai înalt grad ca un număr cit mai mare dintre membrii ei să fie legați (!) de pământ” (tare aș vrea să-l văd pe d-l Sax în această postură)* „...Toate forțele oculte care fac să erupă vulcanul, numit problema socială, în plin clocot sub picioarele noastre — îndirjirea proletariatului, ura..., periculoasele rătăcirii ale minții... —, toate acestea se vor risipi ca ceafa la primele raze ale soarelui dacă... muncitorii înșiși vor trece pe această cale în clasa celor avuți” (p. 65).

Cu alte cuvinte: d-l Sax speră că muncitorii, printr-o deplasare a poziției lor de proletari, care ar fi determinată de proprietatea asupra locuinței, vor pierde și caracterul lor proletar și vor deveni din nou slugi plecate, asemenea străbunicilor lor, și ei proprietari ai caselor în care locuiau. Proudhoniștii să ia aminte.

Cu aceasta d-l Sax crede că a rezolvat problema socială :

„O repartitie mal dreaptă a bunurilor — această enigmă a sfinxului pe care atîția oameni s-au străduit în zadar s-o rezolve — nu se află oare în fața noastră ca un fapt palpabil, nu este ea astfel scoasă din sfera idealului și transpusă în domeniul realității? Și, dacă aceasta se realizează, nu va fi oare astfel atins unul din telurile cele mai înalte pe care chiar socialiștii cei mai extremiști îl prezintă drept punctul culminant al teoriilor lor ?” (p. 66).

Este un adevărat noroc că am reușit să ajungem pînă aici, căci acest strigăt de bucurie constituie „punctul culminant” al cărții lui Sax, iar de acum încolo autorul începe iarăși încetîșor coborișul din „sfera idealului” în realitatea plată; iar cînd vom ajunge jos, vom constata că în absența noastră nu s-a schimbat nimic, dar absolut nimic.

Ghidul nostru ne obligă să facem primul pas la vale atunci cînd ne lămurește că există două sisteme de locuințe muncitorești: sistemul cottage, potrivit căruia fiecare familie de muncitori își are căsuța ei proprie, pe cît posibil cu o grădiniță, ca în Anglia, și sistemul cazarmă, al marilor clădiri compuse din multe locuințe muncitorești, ca la Paris, Viena etc. Un sistem intermediar este cel existent în nordul

* În citatul din „Volksstaat” aici s-a intercalat următoarea frază: „Proprietatea funciară... micșorează numărul acelor care luptă împotriva dominației clasei avute”. — *Nota red.*

Germaniei. E drept, sistemul cottage este singurul sistem just, *singurul* care ar permite muncitorului să devină proprietarul casei sale, pe cînd sistemul cazarmă prezintă foarte mari dezavantaje pentru sănătatea, moralitatea și viața liniștită a familiei, — dar, vai, din pricina scumpetei terenurilor, sistemul cottage este irealizabil tocmai în centrele unde se resimte lipsa de locuințe, în marile orașe, și să fim mulțumiți dacă, în loc de mari cazărmi, s-ar construi acolo case cu cîte 4—6 locuințe sau dacă s-ar remedia lipsurile principale ale sistemului cazarmă prin tot felul de ingeniozități în construcție (p. 71—92).

Nu-i așa că am coborît o bună bucată de drum? Transformarea muncitorilor în capitaliști, rezolvarea problemei sociale, fiecare muncitor proprietarul casei sale, — toate acestea au rămas sus, în „sfera idealului“; nouă ne rămîne doar să ne ocupăm de introducerea sistemului cottage la țară și să amenajăm pe cît posibil cazarmile muncitorești la orașe.

Rezolvarea burgheză a problemei locuințelor a eșuat, prin urmare — după cum recunoaște chiar autorul —, poticnindu-se de *opoziția dintre oraș și sat*. Și acum am ajuns la miezul problemei. Problema locuințelor poate fi rezolvată abia atunci cînd societatea se va fi transformat într-altă, încît să poată trece la desființarea opoziției dintre oraș și sat, exacerbată de actuala societate capitalistă. Societatea capitalistă, departe de a putea desființa această opoziție, estc, dimpotrivă, nevoită s-o ascută pe zi ce trece tot mai mult. Chiar și primii socialiști utopiști moderni, Owen și Fourier, au văzut just acest lucru. În construcțiile lor model nu mai există o opoziție între oraș și sat. Lucrurile stau cu totul altfel decît pretinde d-l Sax: nu rezolvarea problemei locuințelor rezolvă totodată și problema socială, ci abia prin rezolvarea problemei sociale, adică prin desființarea modului de producție capitalist devine totodată posibilă rezolvarea problemei locuințelor. Să vrei să rezolvi problema locuințelor și totodată să menții marile orașe moderne este un nonsens. Marile orașe moderne vor fi însă înlăturate abia prin desființarea modului de producție capitalist, și, de îndată ce se va păși la această desființare, va fi vorba de cu totul alte lucruri decît de a procura fiecărui muncitor o căsuță proprie.

Orice revoluție socială va trebui însă, la început, să ia lucrurile așa cum le găsește și să remedieze racilele cele mai flagrante cu mijloacele existente. Și, după cum am mai văzut, *lipsa* de locuințe poate fi imediat remediată prin ex-

proprierea unei părți din locuințele luxoase, aparținând claselor avute, cealaltă parte urmînd să servească pentru în-cărtiruire.

Fondul problemei nu se schimbă cu nimic dacă în continuare d-l Sax părăsește din nou marile orașe și începe o poliloghie despre colonii muncitorești care ar urma să fie amplasate în apropierea orașelor, dacă zugrăvește tot confortul unor asemenea colonii cu „instalație de apă, iluminare cu gaz aerian, încălzire cu aer cald sau apă caldă, spălătorii, uscătorii comune, camere de baie și altele”, „cu creșă, școală, casă de rugăciune (!), sală de lectură, bibliotecă..., cîrciumă și berărie, sală de dans și de muzică decente”, case deservite toate de forța aburilor, astfel încît „producția” să poată fi „re-adusă într-o oarecare măsură din fabrici în atelierile la domiciliu”. Colonia, așa cum o zugrăvește el, este împrumutată de d-l Huber nemijlocit de la socialistii Owen și Fourier, care, prin simpla eliminare a tot ceea ce este socialist, i-a dat un caracter cu totul burghez. Prin aceasta ea devine cu atît mai utopică. Nici un capitalist nu are interesul să înființeze asemenea colonii care, de altfel, nici nu există nicăieri în lume, în afară de cea din Guise în Franța, înființată de un fourierist nu în scopul unor speculații *rentabile*, ci cu titlul de experiență socialistă*. D-l Sax ar fi putut tot atît de bine cita, în favoarea proiectomaniei sale burgheze, colonia comunistă „Harmony Hall”²³⁸, care a fost întemeiată de Owen la Hampshire, la începutul deceniului al 5-lea, și care a pierit de mult.

Toată această vorbărie despre înființarea de colonii nu este însă decît o încercare neputincioasă de a se înălța din nou în „sfera idealului”, la care autorul renunță imediat. Pornim din nou rapid la vale. Soluția cea mai simplă este

„ca muncitorii să primească cu ajutorul patronilor, al fabricanților, locuințe corespunzătoare, fie că înșiși aceștia le-ar construi, fie că i-ar îndemna și sprijini pe muncitori să și le construiască, punîndu-le la dispoziție terenul, avansîndu-le capital pentru construcție etc.” (p. 106).

În felul acesta am părăsit din nou marile orașe, unde nu poate fi vorba de așa ceva, și am revenit la țară. D-l Sax demonstrează acum că este în interesul fabricanților înșiși ca muncitorii să primească cu ajutorul lor locuințe accep-

* Dar chiar și aceasta a devenit în cele din urmă pur și simplu un loc de exploatare a muncitorilor. Vezi săptămînalul „Socialiste” din Paris, 1886²³⁷. [Nota lui Engels la ediția din 1887.]

tabile, pe de o parte pentru că aceasta ar reprezenta un bun plasament de capital, pe de altă parte pentru că inevitabila

„îmbunătățire a situației muncitorilor... care va rezulta de aici va fi urmată de o sporire a forței lor de muncă fizice și intelectuale, ceea ce va fi, firește,... deopotrivă... în folosul patronului. Astfel se precizează și punctul de vedere just în ceea ce privește participarea patronilor la rezolvarea problemei locuințelor: ea apare ca emanație a *asociației latente*, a grijii patronilor, care de obicei se ascunde sub masca preocupărilor umanitariste, pentru bunăstarea fizică și materială, spirituală și morală a muncitorilor lor, grijă care se vede răsplătită de la sine din punct de vedere pecuniar prin succesele pe care le înregistrează, prin atragerea și asigurarea unei muncitorimi ocapabile, pricepute, docile, mulțumite și *devotate*” (p. 108).

Fraza despre „*asociația latentă*”²³⁹ cu care Huber a încercat să dea palavrelor burgheze filantropice o „semnificație mai înaltă” nu schimbă lucrurile cu nimic. Chiar și fără această frază marii fabricanți din localitățile rurale, în special din Anglia, și-au dat seama de mult că construirea de locuințe muncitorești este nu numai o necesitate, constituind o parte integrantă din ansamblul de construcții al fabricii, dar este și foarte rentabilă. În Anglia au luat ființă pe această cale adevărate așezări, dintre care unele au devenit ulterior orașe. Muncitorii însă, în loc să fie recunoscători capitaliștilor omenoși, au ridicat dintotdeauna obiecții foarte serioase împotriva acestui „sistem cottage”. Ei nu numai că trebuie să plătească prețuri de monopol pentru aceste case, deoarece fabricantul nu are concurenți, dar la fiecare grevă rămân imediat fără adăpost, deoarece fabricantul îi evacuează fără multă vorbă, astfel încât orice rezistență a lor este foarte mult îngreuiată. Amănunte în această privință se pot găsi în lucrarea mea „*Lage der arbeitenden Klasse in England*”, p. 224 și 228²⁴⁰. Dar d-l Sax crede că asemenea argumente „*abia dacă merită să fie combătute*” (p. 111). Oare nu vrea el să-i dea muncitorului posibilitatea de a fi proprietarul casei sale? Desigur, dar întrucât „*patronii ar trebui să poată dispune oricând de locuință, pentru că în cazul concedierii unui muncitor, să aibă unde să-l cazeze pe înlocuitor*” — ei bine, ar trebui ca „*printr-o înțelegere să se prevadă posibilitatea de a se revoca proprietatea în asemenea cazuri*”! (p. 113) *.

* Și în această privință capitaliștii englezi nu numai că au îndeplinit de mult toate dorințele fierbinți ale d-lui Sax, dar le-au și depășit considerabil. Luni 14 octombrie 1872, instanțele judecătorești din Morpeth însărcinate cu întocmirea listelor de alegători pentru parlament au avut

De astă dată am coborât neașteptat de repede. Mai întâi a fost vorba de proprietatea muncitorului asupra căsuței sale ; apoi aflăm că acest lucru nu este posibil în orașe și că el poate fi realizat numai la țară ; acum ni se declară că și la țară această proprietate urmează să fie numai o proprietate „revocabilă printr-o înțelegere” ! Cu acest gen de proprietate pentru muncitori, noua descoperire a d-lui Sax, cu această transformare a lor în capitaliști „revocabili printr-o înțelegere”, iată-ne iarăși ajunși cu bine pe pământ, unde urmează să cercetăm ce au făcut *realmente* capitaliștii și alți filantropi pentru rezolvarea problemei locuințelor.

II

Dacă ar fi să dăm crezare d-lui dr. Sax al nostru, domnii capitaliști au făcut chiar și pînă acum multe pentru remedierea lipsei de locuințe, dovedind astfel că problema locuințelor poate fi rezolvată pe baza modului de producție capitalist.

D-l Sax menționează înainte de toate Franța bonapartistă ! După cum se știe, în timpul Expoziției mondiale de la Paris, Ludovic Bonaparte a numit o comisie, însărcinată, în aparență, să raporteze despre situația claselor muncitoare din Franța, în realitate însă, pentru a zugrăvi această situație ca fiind de-a dreptul paradisiacă, dînd astfel o strălucire și mai mare gloriei imperiului. D-l Sax se referă la raportul acestei comisii, în a cărei componență au intrat uneltele cele mai corupte ale bonapartismului, mai ales pentru faptul că rezultatele cercetărilor ei sînt, „după propriile cuvinte ale comisiei numite în acest scop, destul de complete pentru Franța” ! Și care sînt aceste rezultate ? Din 89 de mari industrii, respectiv societăți pe acțiuni, care au dat informații, 31 nu au construit *de loc* locuințe pentru muncitori ; locuințele construite adăpostesc, după aprecierea a însuși d-lui Sax, cel mult 50 000 pînă la 60 000 de oameni, iar locuințele

de hotărît asupra cererii a 2 000 de mineri care solicitau să fie trecuți pe listele de alegători. S-a dovedit că majoritatea acestor oameni, potrivit regulamentului minei unde lucrau, erau considerați *nu chiriași* al căsuțelor locuite de ei, ci numai *tolerați*, și că puteau fi oricînd evacuați fără vreun preaviz (proprietarul minei și proprietarul caselor erau, firește, una și aceeași persoană.) Judecătorul a hotărît că acești oameni nu sînt chiriași, ci *slugi*, și ca atare nu au dreptul de a figura pe liste („Daily News” din 15 octombrie 1872.)

se compun aproape exclusiv numai din cite două camere pentru fiecare familie!

Se înțelege de la sine că fiecare capitalist, pe care condițiile întreprinderii sale — forța hidraulică, poziția minelor de cărbuni, a zăcămintelor de minereuri de fier și a altor mine etc. — îl leagă de o anumită localitate rurală, este nevoit să construiască locuințe pentru muncitorii săi acolo unde ele nu există. Dar a vedea în aceasta o dovadă a existenței „asociației latente”, „o mărturie grăitoare a faptului că această problemă și marea ei însemnătate sînt tot mai mult înțelese”, „un început foarte promițător” (p. 115) presupune obiceiul foarte înrădăcinat de a te amăgi pe tine însuși. De altfel și în această privință industriașii diferitelor țări se deosebesc în funcție de specificul lor național. Așa, de pildă, la p. 117, d-l Sax ne spune :

„În Anglia abia în ultima vreme se poate observa în această direcție o activitate sporită a patronilor. În special în localitățile rurale îndepărtate... Mai ales faptul că adeseori muncitorii aveau de parcurs un drum lung, chiar și de la localitatea cea mai apropiată pînă la fabrică, astfel încît ajungeau acolo istoviți și nu mai erau în stare să depună o muncă destul de productivă, i-a determinat pe patroni să construiască locuințe pentru muncitorii lor. Sporește însă și numărul acestora care, dovedind o înțelegere mai adîncă a situației, leagă reforma locuințelor, într-o măsură mai mare sau mai mică, de toate celelalte elemente ale asociației latente; acestora se datorește apariția acelor colonii înfloritoare... Numele unui Ashton la Hyde, Ashworth la Turton, Grant la Bury, Greg la Bollington, Marshall la Leeds, Strutt la Belper, Salt la Saltaire, Akroyd la Copley și alții sînt de aceea bine cunoscute în Regatul Unit”.

Sfîntă simplitate și încă și mai sfîntă ignoranță! Abia „în ultima vreme” au construit fabricanții englezi din localitățile rurale locuințe pentru muncitori! Nu, iubite d-le Sax, capitaliștii englezi sînt cu adevărat mari industriași nu numai la pîngă, ci și la minte. Cu mult înainte ca Germania să fi avut o adevărată mare industrie, ei își dăduseră seama că, atunci cînd procesul de producție are loc într-o localitate rurală, cheltuiala pentru locuințele muncitorești reprezintă o parte necesară, direct și indirect foarte rentabilă, a capitalului de investiție. Cu mult înainte ca lupta dintre Bismarck și burghezii germani să fi dăruit muncitorilor germani libertatea de asociere, practica i-a învățat pe fabricanții englezi, pe proprietarii de mine și de uzine cît de mare poate fi presiunea pe care ei o exercită asupra muncitorilor greviști atunci cînd sînt totodată proprietarii locuințelor

acestor muncitori. „Coloniile înfloritoare” ale unui Greg, Ashton, Ashworth datează atît de puțîn „din ultima vreme”, încît încă în urmă cu 40 de ani au fost ridicate în slăvi de burghezii ca modele, așa cum am arătat eu însumi acum 28 de ani („Lage der arbeitenden Klasse in England”, în nota de la p. 228—230²⁴¹). Cam tot atît de vechi sînt și coloniile lui Marshall și Akroyd (așa își ortografiază el numele), și încă mult mai veche este aceea a lui Strutt, ale cărei începuturi datează încă din secolul trecut. Și deoarece în Anglia durata medie a unei locuințe muncitorești este de 40 de ani, d-l Sax poate lesne deduce în ce stare jalnică sînt acum aceste „colonii înfloritoare”. Mai mult decît atît, majoritatea acestor colonii nu mai sînt localități rurale; datorită extraordinarei dezvoltări a industriei, cele mai multe dintre ele s-au pomenit înconjurată de fabrici și case, în așa fel încît ele se află acum în raza unor orașe murdare și pline de fum cu 20 000—30 000 de locuitori și chiar mai mulți, ceea ce nu împiedică însă știința burgheză germană, reprezentată de d-l Sax, să repete și azi cît mai fidel vechile osanale engleze de la 1840, care nu mai sînt de loc valabile.

Ce să mai spunem despre bătrînul Akroyd! * Acest domn onorabil a fost într-adevăr un filantrop de cea mai pură speță. Își iubea atît de mult muncitorii și mai ales muncitoarele, încît concurenții săi mai puțîn filantropi din Yorkshire obișnuiau să spună despre dînsul că toți muncitorii din fabrica lui sînt propriii lui copii! E drept că d-l Sax pretinde că în aceste colonii înfloritoare, „copiii nelegitimi sînt din ce în ce mai mult o raritate” (p. 118). Desigur, copiii nelegitimi *fără căsătorie*, căci fetele drăguțe din regiunile industriale din Anglia se mărită foarte tinere.

De mai bine de 60 de ani în Anglia locuințele muncitorești se construiesc de regulă în imediata apropiere a fiecărei fabrici mari din localitățile rurale și o *dată* cu aceste fabrici. După cum am mai arătat, multe asemenea așezări industriale au devenit nucleul în jurul căruia au luat naștere mai tîrziu întregi orașe industriale, cu toate inconvenientele pe care le comportă ele. Aceste colonii, în loc să rezolve problema locuințelor, *de-abia au creat-o* în localitatea respectivă.

În schimb, în țările care, în ceea ce privește marea industrie, se țirau doar în coada Angliei și care de fapt au

* În „Volksstaat”, în locul acestei propoziții, a apărut: „Ce să mai spunem despre bătrînul A. — Nu vreau să-i spun pe nume, el este de mult decedat și înmormîntat!” — *Nota red.*

învăţat abia de la 1848 încoace ce înseamnă marea industrie, în Franţa şi în special în Germania, situaţia e cu totul alta. Aici numai uzinele şi fabricile uriaşe — bunăoară Uzinele „Schneider“ din Creusot şi „Krupp“ din Essen — s-au hotărît, după îndelungi ezitări, să construiască citeva locuinţe pentru muncitori. Marea majoritate a industriaşilor din localităţile rurale îşi lasă muncitorii să bată kilometri întregi pe arşiţă, pe zăpadă sau pe ploaie, dimineaţa spre fabrică şi seara din nou spre casă. Aceasta se întâmplă mai ales în regiunile muntoase, în Vosgii francezi şi alsacieni, precum şi în văile râurilor Wupper, Sieg, Agger, Lenne şi ale altor râuri din Westfalia renană. Probabil că nici în Munţii Metalici situaţia nu este mai bună. La germani ca şi la francezi aceeaşi calicie meschină.

D-l Sax ştie prea bine că atât mult promiţătorul început cât şi coloniile înfloritoare nu înseamnă absolut nimic. El caută, aşadar, să demonstreze acum capitaliştilor ce venitori frumoaşe ar putea să încaseze din construirea de locuinţe muncitoreşti. Cu alte cuvinte, el caută să le indice o nouă cale pentru a-i trage pe sfoară pe muncitori.

Mai întâi el le dă exemplul unui şir întreg de societăţi londoneze de construcţii, unele cu caracter filantropic, altele înfiinţate în scopuri de speculă, care au realizat un venit net de 4—6% şi chiar mai mare. Că investirea de capital în case muncitoreşti este foarte rentabilă, nu mai e nevoie să ne-o demonstreze d-l Sax. Motivul pentru care nu se investeşte mai mult capital în asemenea case este că locuinţele mai scumpe sînt şi mai rentabile pentru proprietar. Îndemnul dat de d-l Sax capitaliştilor se reduce, prin urmare, din nou la o simplă predică moralizatoare.

În ceea ce priveşte aceste societăţi londoneze de construcţii, ale căror succese strălucite d-l Sax le trîmbiţează atât de zgomotos, ele au construit în total, potrivit propriilor sale date — care includ tot soiul de construcţii în scop de speculă —, locuinţe pentru 2 132 de familii şi 706 celibatari, prin urmare pentru mai puţin de 15 000 de persoane! Şi se găsesc oameni care îndrăznesc să prezinte cu toată seriozitatea în Germania asemenea copilării drept mari succese, în timp ce numai în partea de răsărit a Londrei un milion de muncitori au cele mai mizerabile condiţii de locuit! Toate aceste strădanii filantropice sînt de fapt atât de deplorabile şi de neînsemnate, încît în rapoartele parlamentare engleze care se ocupă de situaţia muncitorilor nici nu se pomeniţe vreodată de ele.

Cit despre ridicola necunoaștere a Londrei care se vâdește în tot acest capitol, nici să nu mai vorbim. Un singur lucru vrem să arătăm. După părerea d-lui Sax căminul pentru celibatari din Soho * a fost închis deoarece în cartierul respectiv „nu se putea conta pe o clientelă numeroasă”. D-l Sax își închipuie că întregul Westend al Londrei este un oraș de lux și nu știe că chiar în spatele străzilor celor mai elegante se află cele mai murdare cartiere muncitorești, ca, de pildă, Soho. Căminul model din Soho, despre care vorbește d-l Sax și pe care îl știu încă de acum 23 de ani, a avut la început mare căutare, dar a fost închis pentru că nici un om nu a putut suporta condițiile existente acolo. Și era încă unul dintre cele mai bune.

Dar orașul muncitoresc din Mulhouse, în Alsacia, nu este oare un succes?

Orașul muncitoresc Mulhouse a dat prilej burgheziei de pe continent să facă tot atîta paradă cît a făcut burghezia engleză cu coloniile odinioară înfloritoare ale lui Ashton, Ashworth, Greg & Co. Din păcate, el nu este produsul asociației „latente”, ci al asociației fățișe dintre cel de-al doilea Imperiu francez și capitaliștii alsacieni. Aceasta a fost una din experiențele socialiste ale lui Ludovic Bonaparte, pentru care statul a avansat $\frac{1}{3}$ din capital. În 14 ani (pînă în 1867) s-au construit acolo după un sistem defectuos care, în Anglia, unde există mai multă pricepere în această direcție, ar fi fost de neconceput, 800 de căsuțe; aceste căsuțe, pentru care muncitorii plătesc o chirie lunară mai mare, trec după 13—15 ani în proprietatea muncitorilor. Întrucît acest fel de a dobîndi o proprietate a fost introdus de mult, după cum vom vedea, de asociațiile cooperatiste engleze de construcție, el nu mai trebuia inventat de bonapartiștii alsacieni. Majorările de chirie pentru cumpărarea de case sînt cam mari în raport cu cele din Anglia; muncitorul primește, bunăoară, după ce a plătit în rate 4 500 de franci în 15 ani, o casă care în urmă cu 15 ani valora 3 300 de franci. Dacă un muncitor vrea să se mute din casă sau rămîne în urmă cu o singură rată lunară (în care caz poate fi evacuat), i se socotește ca chirie anuală $6\frac{2}{3}\%$ din valoarea inițială a casei (de pildă, 17 franci pe lună la 3 000 de franci valoarea casei) și i se înapoiază restul, *dar fără nici un ban dobîndă*. Se înțelege că în felul acesta societatea poate, abstracție făcînd de „ajutorul de stat”, să realizeze afaceri

* Cartier din Londra. — Nota red.

mănoase ; tot astfel se înțelege că locuințele furnizate în asemenea condiții, chiar și numai prin faptul că se află în afara orașului, că sînt semirurale, sînt mai bune decît vechile locuințe-cazărmi situate chiar în oraș.

Nu vrem să mai vorbim despre cele cîteva experiențe din Germania, deplorabile, cum admite însuși d-l Sax la p. 157.

Ce dovedesc, așadar, toate aceste exemple ? Pur și simplu că construcția de locuințe muncitorești, chiar atunci cînd nu sînt încălcate toate legile igienei, este rentabilă pentru capitalist. Dar lucrul acesta nu a fost contestat niciodată, îl știam de mult cu toții. Orice investiție de capital care satisface o necesitate este rentabilă dacă este administrată în mod rațional. Tocmai aceasta e problema : de ce persistă *totuși* lipsa de locuințe, de ce nu se îngrijesc *totuși* capitaliștii ca muncitorii să aibă locuințe igienice și în număr suficient ? Și de astă dată d-l Sax se mărginește să dea îndemnuri capitalului și ne rămîne dator cu răspunsul. Adevăratul răspuns la această întrebare l-am dat în cele de mai sus.

Capitalul — acest lucru este acum definitiv stabilit — nu *vrea* să înlătore lipsa de locuințe, chiar dacă ar putea s-o facă. Rămîn deci numai două paleative : întrajutorarea muncitorilor și ajutorul de stat.

D-l Sax, un admirator înflăcărat al întrajutorării, ne poate înșira și în domeniul problemei locuințelor adevărate minuni. Din păcate, el este nevoit să admită din capul locului că întrajutorarea poate da anumite rezultate numai acolo unde sistemul cottage fie că există, fie că este realizabil, adică iarăși numai în localitățile rurale ; în marile orașe însă, chiar din Anglia, întrajutorarea poate fi realizată numai în foarte mică măsură. Apoi, oftează d-l Sax,

„reforma se poate înfăptui cu ajutorul acesteia” (întrajutorarea) „numai pe o cale ocolită, deci *Intotdeauna* numai în mod incomplet, adică numai în măsura în care principiul proprietății private are puterea de a influența asupra calității locuinței”.

Dar și acest lucru este îndoielnic ; în orice caz „principiul proprietății private” nu a avut nicidecum o influență reformatoare asupra „calității” stilului autorului nostru. Totuși întrajutorarea se poate mîndri în Anglia cu asemenea minuni,

„încît a depășit cu mult tot ce s-a făcut acolo în alte direcții pentru rezolvarea problemei locuințelor. Este vorba de «building societies» * en-

* — „societăți de construcție”. — *Nota trad.*

gleze", de care d-l Sax se ocupă mai amănunțit îndeosebi pentru că „în genere lumea își face o imagine incompletă sau eronată despre caracterul și activitatea lor. Aceste building societies engleze nu sînt nicidecum... societăți de construcții sau asociații de construcții; ele sînt mai degrabă... ceea ce în limba germană se înțelege prin «uniuni pentru achiziționarea de case»; scopul lor este să strîngă prin cotizații periodice ale membrilor un fond din care, pe măsura mijloacelor disponibile, se acordă membrilor împrumuturi pentru cumpărarea de case... Building society este, prin urmare, pentru o parte din membrii ei o casă de economii, iar pentru cealaltă parte o casă de împrumut. — Building societies sînt deci instituții de credit ipotecar înființate pentru nevoile muncitorilor, în special... pentru a pune economiile muncitorilor... la dispoziția tovarășilor de clasă ai depunătorilor, în vederea cumpărării sau construirii de case. După cum era de presupus, aceste împrumuturi se acordă pe bază de ipotecă asupra proprietății respective și în așa fel încît rambursarea lor se face în rate, pe termene scurte, în care sînt cuprinse dobînzile și amortizarea... În loc să li se achite depunătorilor dobînzile la sumele depuse de ei, acestea sînt trecute în *credutul lor, calculindu-se dobînda la dobînda...* Cererea de restituire a depunerilor împreună cu dobînzile acumulate... poate fi făcută în orice moment, cu un preaviz de o lună" (p. 170—172). „În Anglia există mai bine de 2000 de asemenea uniuni..., capitalul lor se ridică la aproximativ 15 000 000 l.st., și vreo 100 000 de familii de muncitori au și ajuns pe această cale în posesia unui cămin propriu; iată o cucerire socială, care desigur că nu-și va găsi atît de curînd perechea" (p. 174).

Din păcate intervine și aici imediat un „dar” :

„Dar prin aceasta *nu s-a ajuns nicidecum* la o rezolvare completă a problemei, pentru simplul motiv că procurarea de case... este accesibilă numai muncitorilor *mai bine plătiți*... În special condițiilor sanitare nu li se dă adesea suficientă atenție" (p. 176).

Pe continent „asemenea uniuni... nu prea găsesc un teren propice pentru dezvoltarea lor". Ele presupun sistemul cottage, care aici nu există decît în localitățile rurale, unde însă muncitorii nu s-au ridicat încă pînă la înțelegerea întrajutorării. Pe de altă parte, la orașe, unde s-ar putea crea asociații propriu-zise de construcții, acestea „întîmpină greutăți considerabile și foarte serioase de tot felul" (p. 179). Ele ar putea construi doar cottages, lucru cu neputință în orașele mari. Într-un cuvînt, „această formă de asociație de întrajutorare" nu poate „avea în împrejurările actuale — și desigur nici într-un viitor apropiat — rolul principal în rezolvarea problemei de față". Aceste asociații de construcții se mai află „în stadiul primelor începuturi, încă nedezvoltate". „Aceasta este valabil chiar și pentru Anglia" (p. 181).

Așadar : capitaliștii nu vor, iar muncitorii nu pot. Și cu aceasta am putea încheia această secțiune dacă n-ar fi absolut necesar să dăm unele lămuriri în ceea ce privește building societies engleze de mai sus, pe care burghezii de orientare Schulze-Delitzsch le prezintă mereu muncitorilor noștri drept model.

Aceste building societies nu sînt societăți muncitorești, și scopul lor principal nu este acela de a procura muncitorilor case proprii. Vom vedea că, dimpotrivă, aceasta se întîmplă foarte rar. Building societies sînt create în esență pentru speculă, cele mici, inițiale, nu mai puțin decît urmașele lor, mai mari. Într-o cîrciumă se adună — de obicei din inițiativa cîrciumarului, unde au apoi loc adunările săptămînale — un număr de obișnuiți ai localului și prietenii lor, mici negustori, vînzători, comis-voiajori, mici patroni și alți mici burghezi, ici-colo și cîte un mecanic sau alt muncitor aparținînd aristocrației clasei sale, pentru a forma o asociație de construcții; de obicei mobilul imediat îl constituie faptul că cîrciumarul a dibuit în vecinătate sau aiurea un teren care poate fi obținut la un preț relativ ieftin. Prin natura ocupației lor, majoritatea membrilor nu sînt legați de o anumită regiune; chiar și mulți dintre micii negustori și meșteșugari au în oraș numai prăvălia sau atelierul, nu și locuința; cine poate, preferă să locuiască în afara orașului plin de fum. Parcela este cumpărată și pe ea se construiesc atitea cottages cîte încap. Creditul celor mai înstăriți face posibilă cumpărarea; cotizațiile săptămînale, precum și cîteva mici împrumuturi acoperă cheltuielile săptămînale pentru construcție. Membriilor care urmăresc obținerea unei case proprii li se atribuie, prin tragere la sorți, cîte un cottage pe măsură ce sînt terminate, iar sporul corespunzător de chirie amortizează prețul de cumpărare. Acele cottages care rămîn disponibile se închiriază sau se vînd. Dacă afacerile merg bine, asociația de construcții realizează o avere mai mare sau mai mică, care aparține membrilor atîta timp cît ei își plătesc cotizațiile și care din cînd în cînd sau la dizolvarea societății se împarte între ei. Aceasta este istoria a nouă din zece societăți de construcții engleze. Celelalte sînt societăți mai mari, create uneori sub pretexte politice sau filantropice, și care au întotdeauna în ultimă instanță drept scop principal să asigure economiilor micii burghezii, cu ajutorul unor speculații cu terenuri, un plasament ipotecar mai avantajos, cu o bună fructificare și perspectivă de dividende.

Pe ce fel de clienți contează aceste societăți ne arată prospectul uneia dintre cele mai mari, dacă nu chiar celei mai mari dintre ele. „Birkbeck Building Society, 29 and 30, Southampton Buildings, Chancery Lane” din Londra, ale cărei venituri se ridică de la înființarea ei la peste 10 500 000 l. st. (70 000 000 de taleri) și care are la bancă, precum și plasate în efecte de stat peste 416 000 l. st., iar în prezent numără 21 441 de membri și deponenți, își face reclamă în felul următor :

„Cine nu cunoaște așa-numitul sistem trienal al fabricanților de pian, potrivit căruia oricine închiriază un pian pe trei ani devine la sfârșitul acestui interval proprietarul lui? Înainte de introducerea acestui sistem, pentru oameni cu venituri reduse a cumpăra un pian bun sau o casă era aproape la fel de greu; se plătea an de an chirie pentru pian și se cheltuiau de două sau de trei ori mai mulți bani decât valoarea pianului. Dar ceea ce-i posibil când e vorba de un pian este posibil și când e vorba de o casă... Întrucât însă o casă costă mai mult decât un pian..., este nevoie de un timp mai îndelungat pentru a plăti prețul de cumpărare prin chirie. În consecință, directorii au ajuns la o înțelegere cu proprietarii de case din diferite cartiere ale Londrei și din suburbiile ei, în virtutea căreia ei pot oferi membrilor lui Birkbeck Building Society și altora spre alegere un mare număr de case în cele mai diferite cartiere. Sistemul pe care directorii intenționează să-l aplice este următorul: să închirieze casele pe termen de 12 ani și jumătate, după care, în cazul când s-a plătit chiria în mod regulat, casa devine proprietatea absolută a chiriașului, fără nici un fel de altă plată ulterioară... Chiriașul poate contracta casa și pe un termen mai scurt, la o chirie mai mare, sau pe un termen mai lung, la o chirie mai mică... *Oameni cu venituri limitate, funcționari comerciali, vânzători și alții* pot deveni de îndată independenți de orice proprietar, intrând în rândul membrilor lui Birkbeck Building Society”.

Este destul de limpede. Nici vorbă nu poate fi de muncitori, în schimb însă se vorbește despre oameni cu venituri limitate, funcționari comerciali, vânzători etc., și în plus se presupune că, de regulă, solicitanții *posedă deja un pian*. Într-adevăr, aici nici nu este vorba de muncitori, ci de mic-burghezi și de oameni care vor și pot să devină mic-burghezi, oameni ale căror venituri de regulă cresc treptat, deși în anumite limite, ca, de pildă, venitul funcționarilor comerciali și al celor cu profesii similare, pe câtă vreme venitul muncitorului, chiar dacă, în cazul cel mai bun, rămâne nominal același, în realitate scade pe măsură ce familia sa crește și sporesc nevoile ei. Într-adevăr, numai puțini muncitori pot, în mod excepțional, să facă parte din asemenea societăți. Pe de o parte, venitul lor este prea mic, pe de altă parte este prea nesigur, astfel încât nu-și pot lua angajamente pe timp de 12 ani și jumătate. Cei câțiva care fac excepție de la această

regulă sînt fie muncitorii cei mai bine plătiți, fie supravegheatorii * de fabrică.

Oricine vede, de altfel, că bonapartiștii din orașul muncitoresc Mulhouse nu fac decît să imite în mod jalnic aceste societăți de construcții engleze mic-burgheze. Singura deosebire constă în aceea că bonapartiștii, în pofida ajutorului pe care-l primesc din partea statului, își înșală clienții într-o măsură mult mai mare decît societățile de construcții. Condițiile lor sînt în genere mai puțin liberale decît cele uzuale în Anglia; în timp ce în Anglia nu numai că la fiecare vîrsămînt se adaugă întotdeauna dobînda și dobînda la dobîndă, ci se și restituie integral, după un preaviz de o lună, fabricanții din Mulhouse bagă în buzunar dobînda și dobînda la dobîndă și restituie numai suma efectiv depusă în monedă sunătoare. Și nimeni nu va fi mai surprins de această deosebire decît d-l Sax, în a cărui lucrare se găsesc toate acestea fără ca el să aibă habar.

Așadar nici întrajutorarea muncitorilor nu e de nici un folos. Rămîne ajutorul statului. Ce ne poate oferi d-l Sax în această privință? Trei remedii:

„În primul rînd, statul trebuie să aibă grijă să înlăture sau să îmbunătățească în mod corespunzător tot ceea ce în legislația și administrația sa ar fi de natură să agraveze, într-un fel sau altul, lipsa de locuințe care lovește în clasele muncitoare” (p. 187).

* Încă o mică completare cu privire în special la activitatea uniunilor de construcții londoneze. După cum se știe, aproape toate terenurile din Londra aparțin aproximativ unei duzine de aristocrați, printre care cei mai de vază sînt ducii de Westminster, de Bedford, de Portland etc. Aceștia au dat inițial în arendă diferite parcele pentru construcție pe termen de 99 de ani, după care interval de timp urmau să reintre în posesia parcelelor cu tot ce se află pe ele. Ei închiriază acum casele pe termene mai scurte, de pildă pe 39 de ani, cu un așa-numit repairing lease, potrivit căruia chiriașul este obligat să repună și să mențină casa în stare de locuit. După încheierea contractului, proprietarul terenului îl trimite pe arhitectul său și pe funcționarul de la serviciul de arhitectură (surveyor) din circumscripția respectivă să inspecteze oasa și să stabilească reparațiile necesare. Acestea sînt adeseori radicale, comportînd pînă și reînnoirea întregii fațade, a acoperișului etc. După aceea chiriașul depune contractul de închiriere drept garanție la o uniune de construcție și primește de la aceasta banii necesari — pînă la 1 000 l.st., și chiar mai mult, la o chirie anuală de 130—150 l.st. — ca avans pentru lucrările de construcție pe care urmează să le execute pe cheltuiala sa. Aceste uniuni de construcții au devenit, așadar, o verigă importantă într-un sistem care are drept scop să reclădească mereu casele din Londra care aparțin marilor proprietari funciari aristocrați, fără nici un efort din partea acestora, și să le mențină în stare de locuit pe cheltuiala publicului. Și asta se numește o rezolvare pentru muncitori a problemei locuințelor! [Nota lui Engels la ediția din 1887.]

Așadar : revizuirea legislației cu privire la construcția de locuințe și libertate pentru construcția de locuințe, astfel încît să se clădească mai ieftin. Dar în Anglia legislația cu privire la construcția de locuințe este redusă la minim, construcția de locuințe este liberă ca păsările cerului, și totuși lipsa de locuințe există. Cu toate acestea, acum se construiește în Anglia atît de ieftin, încît casele se clatină cînd trece o căruță, și zilnic se prăbușesc cîteva. Chiar ieri, 25 octombrie 1872, s-au prăbușit la Manchester dintr-o dată 6 case, rîndind grav șase muncitori. Prin urmare nici aceasta nu ajută la nimic.

„În al doilea rînd, puterea de stat trebuie să împiedice ca diferite persoane, în individualismul lor mărginit, să propage aceste racile sau să le provoace din nou”.

Așadar : inspectarea din punct de vedere sanitar și edilitar a locuințelor muncitorești și împuternicirea autorităților de a evacua casele insalubre și dărăpănate, așa cum se procedează în Anglia din 1857. Dar cum s-a înfăptuit acest lucru în Anglia ? Prima lege din 1855 (Nuisances Removal Act *) a rămas „literă moartă”, după cum recunoaște însuși d-l Sax, la fel și a doua lege, din 1858 (Local Government Act **) (p. 197). În schimb, d-l Sax este de părere că cea de-a treia lege, Artisans Dwellings Act ***, care se referă numai la orașele cu peste 10 000 de locuitori, „constituie, desigur, o dovadă pozitivă a înaltei înțelegeri a parlamentului britanic pentru problemele sociale” (p. 199), dar, în realitate, această afirmație nu constituie decît o nouă „dovadă pozitivă” a totalei ignoranțe a d-lui Sax în „problemele” engleze. Că, în genere, „în problemele sociale” Anglia a luat-o mult înainte continentului este de la sine înțeles ; ea este patria mării industrii moderne, acolo modul de producție capitalist a cunoscut o dezvoltare mai liberă și mai amplă ; acolo consecințele acestui mod de producție se manifestă mai pregnant ca oriunde și de aceea și provoacă mai devreme ca oriunde o reacție în legislație. Cea mai bună dovadă o constituie legislația cu privire la reglementarea muncii în fabrici. Dar d-l Sax se înșală amarnic cînd crede că este de ajuns ca un act al parlamentului să capete putere de lege pentru a fi aplicat imediat în practică. Pentru nici o altă lege a parlamentului (poate numai cu excepția Workshops' Act-ului ****) aceasta nu este în mai mare măsură

* — Legea cu privire la combaterea epidemiilor. — *Nota trad.*

** — Legea cu privire la administrația locală. — *Nota trad.*

*** — Legea cu privire la locuințele meșteșugarilor. — *Nota trad.*

**** — Legea cu privire la ateliere. — *Nota trad.*

valabil decît pentru Local Government Act. Cu aplicarea acestei legi au fost însărcinate organele comunale, care aproape pe tot cuprinsul Angliei sînt focare notorii de corupție de tot felul, de nepotism și jobbery *. Agenții acestor organe comunale, care ocupă posturile respective datorită a tot felul de considerente de familie, fie că nu sînt capabili, fie că nu sînt dispuși să pună în aplicare asemenea legi sociale, deși tocmai în Anglia funcționarii publici însărcinați cu elaborarea și aplicarea legislației sociale se disting de cele mai multe ori printr-o deosebită scrupulozitate — cu toate că nu în aceeași măsură ca acum 20—30 de ani. În consiliile comunale, proprietarii de case insalubre și dărăpănate sînt aproape pretutindeni reprezentați, direct sau indirect. Faptul că consilierii comunali sînt aleși pe circumscripții mici face ca ei să depindă de interesele și influențele locale cele mai meschine; nici un consilier comunal care vrea să fie reales nu poate risca să voteze pentru aplicarea acestei legi în circumscripția sa electorală. Se înțelege, prin urmare, cu cîtă împotrivire au primit aproape pretutindeni autoritățile locale această lege și că pînă acum ea a fost aplicată numai în cazurile cele mai flagrante, dar și atunci de cele mai multe ori numai după izbucnirea unei epidemii, cum s-a întîmplat anul trecut la Manchester și Salford, cînd a bîntuit epidemia de vărsat. Pîna acum sesizările adresate Ministerului de Interne erau eficiente numai în asemenea cazuri; de altfel principiul oricărui guvern *liberal* din Anglia este să propună legi în vederea unor reforme sociale numai atunci cînd se vede silit de împrejurări, iar pe cele existente, pe cît posibil, să nu le aplice. Această lege, ca și multe altele din Anglia, este importantă numai prin faptul că în mîinile unui guvern condus de muncitori sau asupra căruia muncitorii exercită o presiune puternică și care în fine ar aplica-o realmente, ea ar deveni o armă puternică, capabilă să facă o breșă în actualele rînduiri sociale.

* Jobbery înseamnă avantajul tras dintr-o funcție publică de un funcționar în folosul sau personal sau al familiei sale. Dacă, de pildă, directorul general al telegrafului de stat dintr-o țară devine asociatul camuflat al unei fabrici de hîrtie, îi furnizează acesteia lemn din pădurile sale și comandă apoi de la această fabrică hîrtia necesară birourilor telegrafice, avem de-a face cu un job, ce-i drept nu prea mare, dar destul de frumușel, întrucît denotă o adîncă cunoaștere a principiilor jobbery; așa cum și era de la sine înțeles și de așteptat în timpul lui Bismarck. (În textul apărut în „Volksstaat”, fraza se termină cu cuvîntul jobbery. — *Nota red.*)

„În al treilea rînd”, după părerea d-lui Sax, puterea de stat trebuie „să pună în aplicare în modul cel mai cuprinzător toate măsurile pozitive care-i stau la dispoziție pentru a remedia lipsa de locuințe existentă”.

Cu alte cuvinte, puterea de stat trebuie să construiască cazărni, „adevărate clădiri-model” pentru „funcționarii și slujbașii” ei „inferiori” (dar aceștia nu sînt muncitori!), și „să acorde... unor întreprinderi comunale, societăți, precum și unor persoane particulare împrumuturi care să servească la îmbunătățirea locuințelor claselor muncitoare” (p. 203), așa cum se procedează în Anglia potrivit lui Public Works Loan Act * și cum a făcut Ludovic Bonaparte la Paris și Mulhouse. Dar Public Works Loan Act există de asemenea doar pe hîrtie, guvernul pune la dispoziția comisarilor maximum 50 000 l. st., adică mijloacele pentru construirea a cel mult 400 de cottages, adică în 40 de ani 16 000 de cottages sau locuințe pentru cel mult 80 000 de oameni — o picătură într-un ocean! Admițînd chiar că după 20 de ani mijloacele comisiei s-ar dubla prin restituirea împrumuturilor, și deci în următorii 20 de ani s-ar construi locuințe pentru alte 40 000 de oameni, tot ar însemna doar o picătură într-un ocean. Și deoarece un cottage nu durează în medie decît 40 de ani, după trecerea acestor 40 de ani cele 50 000 sau 100 000 l. st. în numerar vor trebui anual cheltuite pentru înlocuirea celor mai vechi cottages care s-au ruinat. Asta numește d-l Sax la p. 203: aplicarea justă și „în modul cel mai cuprinzător” a principiului! Și cu această mărturisire că nici măcar în Anglia statul nu a înfăptuit „în modul cel mai cuprinzător” aproape nimic, d-l Sax își încheie cartea, debitînd încă o predică moralizatoare la adresa tuturor celor interesați **.

* — Legea cu privire la împrumuturile acordate cetățenilor pentru construcții. — *Nota trad.*

** În ultimul timp, în legile promulgate de parlamentul englez, prin care se acordă autorităților edilitare din Londra dreptul de expropriere în scopul deschiderii unor noi străzi, se ține oarecum seama de muncitorii rămași fără adăpost în urma acestei măsuri, prevăzîndu-se că noile clădiri să fie în așa fel construite, încît să poată adăposti în ele acele categorii ale populației care pînă atunci locuiseră aici. De aceea se construiesc case mari de raport cu cîte cinci, șase etaje pentru muncitori, pe terenurile cele mai proaste, satisfăcînd astfel litera legii. Rămîne de văzut dacă această inovație cu totul neobișnuită și străină muncitorilor se va dovedi potrivită, avînd în vedere condițiile vechii Londre. În cel mai bun caz însă, abia dacă va putea fi cazat astfel un sfert din muncitorii rămași realmente fără adăpost în urma noilor sistematizări. [*Nota lui Engels la ediția din 1887.*]

Este clar ca lumina zilei că statul actual nu poate și nici nu vrea să remedieze calamitățile legate de lipsa de locuințe. Statul nu este altceva decât totalitatea puterii organizate a claselor avute, a proprietarilor funciari și a capitaliștilor, îndreptată împotriva claselor exploatate, a țăranilor și muncitorilor. Ceea ce nu vrea fiecare capitalist în parte (și numai despre aceștia este vorba aici, deoarece și proprietarul funciar implicat acționează înainte de toate în calitate sa de capitalist) nu vrea nici statul capitaliștilor. Prin urmare, dacă *fiecare* capitalist în parte, deși deplînge lipsa de locuințe, abia cataclicsește să atenueze superficial consecințele ei cele mai înspăimîntătoare, fără îndoială că nici capitalistul *colectiv*, statul, nu va face mai mult. El va avea cel mult grijă ca gradul uzual de atenuare superficială să fie deopotrivă aplicat pretutindeni. Am văzut de altfel că așa se și întîmplă.

Ni se poate obiecta însă că în Germania nu stăpînesc încă burghezii, că în Germania statul mai este încă într-o anumită măsură o putere independentă care plutește deasupra societății și care tocmai de aceea reprezintă interesele întregii societăți, și nu pe acelea ale unei singure clase. Un asemenea stat poate, cică, să realizeze ceea ce nu poate realiza un stat burghez; de la el ne putem aștepta și pe tărîm social la cu totul altceva.

Acesta este limbajul reacționarilor. În realitate, și în Germania, statul, în forma în care există, este produsul necesar al bazei sociale din care a izvorît. În Prusia — și Prusia are astăzi rolul hotărîtor — există alături de o nobilime latifundiară încă puternică o burghezie relativ tinără și mai ales foarte lașă, care pînă acum nu a cucerit nici puterea politică directă, ca în Franța, nici pe cea mai mult sau mai puțin indirectă, ca în Anglia. Alături de cele două clase există însă un proletariat, al cărui număr sporește cu repeziciune, un proletariat foarte dezvoltat din punct de vedere intelectual și pe zi ce trece tot mai organizat. Prin urmare, alături de condiția fundamentală a vechii monarhii absolute: echilibrul dintre nobilimea latifundiară și burghezie, găsim aici condiția fundamentală a bonapartismului modern: echilibrul dintre burghezie și proletariat. Dar ca și în vechea monarhie absolută, în monarhia modernă bonapartistă adevărata putere de stat se află în mîinile unei caste distincte de ofițeri și funcționari, care în Prusia se recrutează în parte din propriile ei rînduri,

în parte din mica nobilime, în care titlul se moștenește în baza dreptului de primogenitură, mai rar din marea nobilime, și într-o foarte mică măsură din rîndurile burgheziei. Independența acestei caste, care pare să stea în afara și, ca să zicem așa, deasupra societății, dă statului o aparență de independență față de societate.

Forma de stat care s-a dezvoltat ca o consecință necesară în Prusia (și, după exemplul ei, în noul Imperiu german) din aceste rînduiri sociale contradictorii este un constituționalism aparent; această formă de stat reprezintă atît actuala formă de descompunere a vechii monarhii absolute, cît și forma de existență a monarhiei bonapartiste. În Prusia acest constituționalism aparent n-a făcut decît să camufleze și să înlesnească din 1848 și pînă în 1866 procesul de putrefacție lentă a monarhiei absolute. Dar de la 1866 încoace, și mai ales de la 1870, transformarea rînduiriilor sociale și totodată descompunerea vechiului stat se desfășoară în văzul tuturor și în proporții tot mai uriașe. Dezvoltarea rapidă a industriei și mai ales a escrocheriilor de bursă a antrenat toate clasele stăpînitoare în vîltoarea speculațiilor. Corupția în stil mare, importată în 1870 din Franța, se dezvoltă cu o nemaipomenită repezițiune. Strousberg și Péreire își întind mina. Miniștri, generali, principii și conți se întrec în afaceri de bursă cu cei mai verșai speculanți de bursă evrei, iar statul sancționează egalitatea speculanților de bursă, conferindu-le în masă titlul de baron. Pentru nobilimea rurală, care de mult se ocupă cu industrializarea sfeclei de zahăr și distilarea spirtului, s-au dus timpurile bune de altădată; numele lor abundă pe listele de directori ale tuturor societăților pe acțiuni fie solide, fie șubrede. Birocrația manifestă din ce în ce mai puțin interes pentru delapidare ca unic mijloc de rotunjire a salariului; ea lasă statul în plata domnului și vînează posturile mult mai rentabile din administrația întreprinderilor industriale; cei care mai rămîn în slujba statului urmează exemplul superiorilor lor, speculează la bursă sau „participă” la societățile de căi ferate etc. Sîntem chiar îndreptățiți să presupunem că și sublocotenenții sînt amestecați în unele speculații. Într-un cuvînt, descompunerea tuturor elementelor vechiului stat, transformarea monarhiei absolute în monarhie bonapartistă este în plină desfășurare, și la proxima mare criză comercială

și industrială se vor prăbuși nu numai escrocheriile actuale, dar și vechiul stat prusian*.

Și de la acest stat, ale cărui elemente neburgheze se burghezesc pe zi ce trece tot mai mult, să așteptăm rezolvarea „problemei sociale” sau chiar și numai a problemei locuințelor? Dimpotrivă. În toate problemele economice statul prusian cade tot mai mult sub influența burgheziei; și dacă de la 1866 încoace legislația în domeniul economic nu a fost adaptată în și mai mare măsură intereselor burgheziei ca pînă acum, a cui este vina? Mai ales a burgheziei înseși, care, în primul rînd, este prea lașă pentru a-și susține în mod energic revendicările și care, în al doilea rînd, se împotrivesc oricărei concesiuni de îndată ce aceasta ar însemna în același timp o nouă armă în mîna proletariatului amenințător. Iar dacă puterea de stat, adică Bismarck, încearcă să-și organizeze un proletariat care să-i stea la dispoziție și cu ajutorul căruia să frîneze activitatea politică a burgheziei, ce altceva este aceasta decît un inevitabil și bine cunoscut tertip bonapartist care față de muncitori te obligă doar la cîteva fraze binevoitoare și cel mult la ajutorul minimal al statului de genul celui acordat de Ludovic Bonaparte societăților de construcții?

Întrebuințarea dată miliardelor franceze²⁴², care au mai acordat un scurt termen de grație independenței mașinii de stat prusiene față de societate, dovedește cel mai bine la ce se pot aștepta muncitorii din partea statului prusian. A fost oare întrebunțat un singur taler din aceste miliarde pentru a da adăpost familiilor de muncitori din Berlin care fuseseră zvîrlite în stradă? Dimpotrivă. O dată cu venirea toamnei, statul a dispus să se dărîme și cele cîteva barăci mizerabile care le serviseră în timpul verii drept refugiu. Cele cinci miliarde au pornit destul de repede pe drumul cel fără de întoarcere, transformîndu-se în fortificații, tunuri și soldați; și, în pofida lui Wagner-glumă proastă²⁴³, în pofida conferințelor à la Stieber cu Austria²⁴⁴, muncitorii germani nu vor primi din aceste miliarde nici măcar atît cît le-a dat Ludovic Bonaparte muncitorilor francezi din milioanele pe care le-a furat Franței.

* Ceea ce menține încă și azi, în 1886, statul prusian și baza sa — alianța dintre marea proprietate funciară și capitalul industrial, pe cetluită de tarifele vamale protecționiste — este exclusiv teama de proletariat, care din 1872 a crescut enorm atît ca număr cît și din punctul de vedere al conștiinței sale de clasă. [Nota lui Engels la ediția din 1887.]

III

În realitate, burghezia are o singură metodă de a rezolva în maniera ei problema locuințelor, și anume în așa fel încît rezolvarea să renască mereu problema. Această metodă se numește „*Hausmann*”.

Prin „*Hausmann*” înțeleg aici nu numai metoda specific bonapartistă a lui Hausmann la Paris de a deschide prin mijlocul cartierelor muncitorești, în care casele sînt înghesuite una într-alta, străzi lungi, drepte și largi, avînd de o parte și de alta clădiri mari și luxoase, urmărindu-se astfel, pe lîngă scopul strategic de a îngreua lupta de baricade, și crearea în ramura construcțiilor a unui proletariat specific bonapartist, dependent de guvern, precum și transformarea Parisului într-un oraș de lux prin excelență. Prin „*Hausmann*” înțeleg practica generalizată de a face breșe în cartierele muncitorești, în special în cele centrale din marile noastre orașe, fie din considerente de ordin sanitar sau urbanistic, fie ca urmare a cererii de mari localuri comerciale situate central sau dictate de nevoile circulației, ca, de pildă, căi ferate, străzi etc. Indiferent de cauze, rezultatul este pretutindeni același: dispar cele mai respingătoare ulițe și ulicioare, în timp ce burghezia își ridică singură osanale pentru acest succes nemaipomenit, deși... ele reapar de îndată în altă parte, adesea chiar în imediată apropiere.

În „*Lage der arbeitenden Klasse in England*” am făcut o descriere a orașului Manchester așa cum arăta în 1843 și 1844. De atunci, datorită căilor ferate care trec prin mijlocul orașului, datorită deschiderii unor noi străzi și construirii de mari clădiri publice și particulare, în unele din cele mai mizere cartiere descrise de mine situația s-a ameliorat, ele au devenit mai aerisite, mai degajate, iar altele au dispărut cu totul; totuși multe cartiere — în pofida controlului serviciului sanitar, care de atunci a fost intensificat — se mai află și acum în aceeași stare proastă sau mai proastă. În schimb, datorită enormei extinderi a orașului, a cărui populație a crescut între timp cu mai bine de jumătate, unele cartiere altădată aerisite și curățele au ajuns acum să aibă casele tot atît de înghesuite unele într-altele, să fie tot atît de murdare și de supraaglomerate ca și cartierele cele mai rău famate de atunci. Ajunge un singur exemplu: în lucrarea mea am descris la p. 80 și urm. un grup de case așezat în valea riului Medlock, cunoscut sub numele de Mică Irlandă (*Little Ireland*), care de

ani de zile constituia pata rușinoasă a Manchesterului ²⁴⁵. Mica Irlandă a dispărut de mult; în locul ei se ridică acum, pe un fundament înalt, o gară; burghezia se fălea cu definitiva dispariție a Micii Irlande, prezentind-o ca pe o mare victorie. Dar iată că vara trecută s-a produs o inundație cumplită, așa cum în genere, din motive lesne de înțeles, riurile îndiguite din marile noastre orașe provoacă pe an ce trece inundații tot mai mari. S-a văzut cu acest prilej că Mica Irlandă nu a dispărut nicidecum, ci că a fost numai mutată de pe partea sudică a Oxford Road-ului pe cea nordică și că este încă în plină floare. Să auzim ce spune „Manchester Weekly Times”, ziarul burgheziei radicale din Manchester, în numărul său din 20 iulie 1872 :

„Să sperăm că nenorocirea care a lovit simbăta trecută locuitorii din valea Medlockului va avea o urmare fericită: aceea de a atrage atenția opiniei publice asupra încălcării flagrante a tuturor legilor igienei, tolerată de atîta timp sub ochii funcționarilor comunali și ai comisiei sanitare comunale. Un articol vehement publicat în ziarul nostru de ieri a dezvăluit, și încă nu în suficientă măsură, starea rușinoasă a citorva locuințe, situate la subsol, de pe Charles Street și Brook Street care au fost inundate. O anchetă amănunțită într-una din curțile menționate în articolul de mai sus ne permite să confirmăm toate informațiile date și să declarăm că locuințele de la subsol din această curte ar fi trebuit de mult evacuate, mai bine zis nu trebuiau niciodată tolerate ca locuințe omenști. Squire's Court, la întretărirea lui Charles Street cu Brook Street, se compune din șapte-opt case de locuit, peste care cineva poate să treacă zi de zi, chiar și în punctul cel mai de jos al Brook Street-ului, sub viaductul de cale ferată, fără să bănuiască măcar că sub el, în adincime, locuiesc ființe omenști în văgăuni. Curtea este ascunsă privirilor trecătorului, fiind accesibilă numai acelor pe care mizeria îi silește să caute un adăpost în izolarea ei de mormint. Chiar atunci cînd apele, de obicei liniștite, încătușate de stăvilare, ale Medlockului nu depășesc nivelul lor obișnuit, podeaua acestor locuințe abia dacă se află la cîțiva țoli deasupra nivelului apei; orice ploaie torențială poate provoca revărsarea apei infecte din haznalele sau din canalele de scurgere, otrăvind casele cu emanațiile pestilențiale care rămîn ca amintire în urma oricărei inundații... Squire's Court se află sub nivelul pivnițelor nelocuite ale caselor de pe Brook Street..., cu 20 de picioare sub nivelul străzii, iar apa pestilențială care simbătă s-a revărsat din haznale a ajuns pînă la acoperișuri. Știam acest lucru și de aceea ne-am așteptat să găsim curtea nelocuită sau să întîlnim acolo doar organele sanitare, pentru a curăța și dezinfecta zidurile imputite. Cînd colo, în locuința de la subsol a unui bărbier am găsit un om ocupat... să încarce pe o roabă o grămadă de gunoi putrezit care zăcea într-un ungher. Bărbierul, al cărui subsol fusese oarecum curățat, ne-a trimis la un șir de locuințe situate și mai jos, despre care ne-a spus că, dacă ar ști să scrie, s-ar adresa ziarelor, insistînd ca ele să fie evacuate. Astfel am ajuns în cele din urmă la Squire's Court, unde am găsit o irlandeză frumușică, cu o înfățișare sănătoasă, care spăla de zor niște rufe. Ea și bărbatul ei, paznic de noapte la o întreprindere particulară, locuiau de șase ani în

această curte  i aveau o familie numeroasă...  n casa pe care tocmai o părăsiseră, apa se ridicase p n  la acoperi , geamurile se spărseseră, mobila era distrusă. Locatarul ne-a povestit că reu ea să înlăture mirosul insuportabil din casă numai v ruind-o la fiecare două luni...  n curtea interioară, în care reporterul nostru a pătruns abia acum, el a găsit trei case lipite de cele descrise mai sus, dintre care două erau locuite. Acolo duhoarea era at t de îngrozitoare,  nc t  i celui mai sănătos om i se făcea rău după c teva minute... Această vizuină respingătoare era locuită de o familie de sapte persoane, care, în seara de joi (prima zi a inunda iei) au dormit cu to ii în casă. Sau, mai bine zis, cum a rectificat femeia, nu au dormit, deoarece atât ea o t  i bărbatul ei au vomitat toată noaptea din cauza duhoarei. Simbătă au fost nevoiți să- i scoată copiii trec nd prin apa care le ajungea până la piept. După părerea ei, această cocină nic  pentru porci nu era bună, dar o închiriaseră din cauza chiriei ieftine — un  iling  i jumătate (15 gro i) pe s pt min  —, deoarece în ultimul timp bărbatul ei, îmbolnăvindu-se, a fost adesea  omer. Curtea  i locatarii  ngr m di i acolo ca într-un morm nt prematur făceau impresia unei mizerii extreme. De altfel trebuie să arătăm că, după constatările noastre, Squire's Court nu este dec t o copie — poate puțin exagerată — a multor altor încăperi din acest cartier, a căror existen  comisia noastră sanitară nu o poate justifica cu nimic.  i dacă se va îngădui  i pe viitor ca aceste încăperi să fie locuite, comisia  si asumă o grea răspundere, iar cei din jur se expun primejdiei unor epidemii, asupra gravitații cărora nu mai este nevoie să insistăm”.

Iată un exemplu grăitor de felul cum burghezia rezolvă în practică problema locuințelor. Focarele de molime, văgăunile  i cocinele cele mai infecte, în care modul de producție capitalist  i închide pe muncitorii noștri noapte de noapte, nu s nt distruse, ci numai — *mutate!* Aceeași necesitate economică care le-a dat naștere într-un loc le dă naștere și într-altul.  i at ta timp cât va dăinui modul de producție capitalist, este o nerozie să încerci să rezolvi în mod izolat problema locuințelor sau oricare altă problemă socială care afectează soarta muncitorilor. Rezolvarea constă numai în înlăturarea modului de producție capitalist, în  nsu irea de către clasa muncitoare  ns i a tuturor mijloacelor de subzisten   i de muncă.

Secțiunea a III-a

Încă o dată despre Proudhon și problema locuințelor

I

În nr. 86 al ziarului „Volksstaat”, A. Mülberger recunoaște că el este autorul articolelor criticate de mine în nr. 51 și urm. ale acestei publicații *. În răspunsul său, el îmi face atâtea reproșuri și denaturează în așa măsură toate punctele de vedere în problema de care este vorba, încît, vrînd-nevrînd, sînt silit să-î răspund. Voi încerca să dau un caracter de interes general riposteii mele, care, spre regretul meu, trebuie să se desfășoare în mare măsură pe tărîmul polemicii personale impuse mie de Mülberger și să dezvolt încă o dată, pe cît posibil mai limpede ca înainte, tezele esențiale, cu riscul ca Mülberger să-mi reproșeze iarăși că toate acestea „nu conțin în esență nimic nou, nici pentru el, nici pentru ceilalți cititori ai ziarului «Volksstaat»”.

Mülberger se plînge de forma și conținutul criticii mele. Cît privește forma, este suficient să obiectez că pe atunci nici nu știam cine este autorul articolelor respective. Despre o „păreră preconcepută” în ceea ce privește persoana autorului nu putea fi, așadar, vorba; nu neg însă că am avut o „păreră preconcepută” despre rezolvarea problemei locuințelor așa cum este expusă în acele articole, întrucît o cunoșteam de mult din lucrările lui Proudhon și-mi formasem de mult o părere precisă în această privință.

Asupra „tonului” criticii mele nu vreau să polemizez cu amicul Mülberger. Cînd faci de atîta timp parte din mișcare ca mine, ți se cam îngroașă pielea și nu te mai rănesc atacurile, încît presupui că același lucru se întîmplă și cu alții. Pentru a-l satisface pe Mülberger, voi încerca de astă dată să adeptez „tonul” meu sensibilității epidermei sale.

* Vezi volumul de față, p. 211—235. — *Nota red.*

Mülberger se plînge mai ales de faptul că l-am făcut proudhonist, și se jură că nu-i adevărat. Trebuie să-i dau, firește, crezare ; voi dovedi însă că articolele cu pricina — și numai de ele m-am ocupat — nu conțin altceva decît proudhonism pur.

Dar și pe Proudhon îl critic, după părerea lui Mülberger, cu totul pe nedrept și „în mod ușuratic” :

„Teoria despre mic-burghezul Proudhon a devenit la noi, în Germania, o dogmă curentă, pe care mulți o propovăduiesc chiar fără a fi citit măcar un rînd scris de el”.

La regretul meu că muncitorii de limbă romanică nu au avut de 20 de ani altă hrană spirituală decît lucrările lui Proudhon, Mülberger răspunde că pentru muncitorii de limbă romanică „princiipiile formulate de Proudhon au constituit aproape pretutindeni sufletul mișcării”. Trebuie să contest acest lucru. În primul rînd, „sufletul” mișcării muncitorești nu-l constituie nicăieri „princiipiile”, ci pretutindeni dezvoltarea mării industrii și efectele ei, acumularea și concentrarea capitalului, pe de o parte, și a proletariatului, pe de altă parte. În al doilea rînd, nu este adevărat că așa-numitele „princiipii” ale lui Proudhon au la muncitorii de limbă romanică rolul hotărîtor pe care li-l atribuie Mülberger, că „princiipiile anarhiei, de l'Organisation des forces économiques et de la liquidation sociale * etc. au devenit la ei... adevărații promotori ai mișcării revoluționare”. Fără a mai vorbi de Spania și de Italia, unde panaceele proudhoniste au dobîndit o oarecare influență numai în forma și mai stilcîtă pe care le-a dat-o Bakunin, pentru oricine cunoaște mișcarea muncitorească internațională este un fapt notoriu că în Franța proudhoniștii formează o sectă puțin numeroasă, în timp ce masele muncitorești nu vor să știe nimic de planul de reforme sociale elaborat de Proudhon sub titlul „Liquidation sociale și Organisation des forces économiques”. Aceasta s-a vădit, între altele, în timpul Comunei. Deși atunci numărul celor care reprezentau proudhonismul era mare, nu s-a făcut totuși nici cea mai vagă încercare de a se lichida vechea societate sau de a se organiza forțele economice potrivit propunerilor lui Proudhon. Dimpotrivă. Spre marea cinste a Comunei, „sufletul” tuturor măsurilor ei economice nu l-au constituit principiile, ci simpla necesitate practică. Iată de ce aceste măsuri — desființarea muncii de noapte

* — ale organizării forțelor economice și ale lichidării sociale. —
Nota trad.

în brutării, interzicerea amenzilor în fabrici, confiscarea fabricilor și atelierelor închise și trecerea lor în mâinile asociațiilor de muncitori — nu au fost nicidecum măsuri în spiritul lui Proudhon, ci în cel al socialismului științific german. Singura măsură socială pe care au impus-o proudhoniștii a fost aceea de a nu se confisca Banca Franței, ceea ce a dus în parte la căderea Comunei. Tot astfel, așa-numiții blanquiști, de îndată ce au încercat să se transforme din revoluționari exclusiv politici într-o fracțiune muncitorească socialistă cu un program precis — ca în manifestul „Internaționala și revoluția”²⁴⁶, lansat de emigranții blanquiști din Londra —, n-au proclamat „principiile” planului lui Proudhon pentru salvarea societății, ci au proclamat, aproape textual, concepțiile socialismului științific german despre necesitatea activității politice a proletariatului și a dictaturii lui ca formă de trecere la desființarea claselor și, o dată cu acestea, a statului, așa cum au fost formulate încă în „Manifestul Comunist” și repetate de atunci de nenumărate ori. Și dacă Mülberger atribuie desconsiderarea lui Proudhon de către germani faptului că aceștia nu înțeleg în suficientă măsură mișcarea din țările romanice „pînă la Comuna din Paris”, atunci să citeze ca dovadă a acestei înțelegeri insuficiente vreo lucrare a unui scriitor de limbă romanică care să fi interpretat și prezentat Comuna măcar pe departe atît de just ca „Adresa Consiliului General al Internaționalei cu privire la războiul civil din Franța”, scrisă de germanul Marx.

Singura țară în care mișcarea muncitorească se află sub influența directă a „principiilor” proudhoniste este Belgia, și tocmai de aceea mișcarea muncitorească din Belgia ajunge, după cum spune Hegel, „de la nimic, prin nimic, la nimic”²⁴⁷.

Dacă consider o nenorocire faptul că, direct sau indirect, de 20 de ani muncitorii de limbă romanică n-au avut altă hrană spirituală afară de Proudhon, eu nu văd această nenorocire în dominația absolut mitică a formulei proudhoniste de reformă, numită de Mülberger „principii”, ci în faptul că critica economică făcută de ei societății actuale a fost contaminată de formulările cu totul greșite ale lui Proudhon, iar activitatea lor politică — compromisă de influențe proudhoniste. La întrebarea cine „stă mai mult în revoluție” — „muncitorii de limbă romanică proudhonizați” sau cei germani, care, în orice caz, înțeleg infinit mai bine socialismul științific german decît îl înțeleg cei de limbă romanică pe Proudhon al lor — vom putea răspunde abia după ce vom ști ce înseamnă „a sta în revo-

luție". Am auzit expresii ca „a sta la dreapta domnului, a sta ca în sinul lui Avraam" etc. Dar „a sta" în revoluție, cea mai violentă dintre mișcări? Este oare „revoluția" o religie dogmatică în care trebuie să crezi?

Apoi Mülberger îmi reproșează că, contrar celor exprimate textual în lucrarea sa, eu aș fi afirmat că el consideră problema locuințelor ca fiind o problemă exclusiv muncitorească.

De astă dată Mülberger are într-adevăr dreptate. Am trecut cu vederea pasajul respectiv. L-am trecut cu vederea într-un mod de neiertat, căci acest pasaj este unul dintre cele mai semnificative pentru întreaga tendință a lucrării lui. Mülberger spune, într-adevăr, textual :

„Deoarece ni s-a adus atât de des reproșul *ridicol* că ducem o *politică de clasă*, că tindem spre o *dominație de clasă* etc., subliniem categoric din capul locului că problema locuințelor nu privește nicidecum exclusiv proletariatul, ci, *dimpotrivă*, ea interesează *în mod cu totul deosebit* *clasa de mijloc propriu-zisă*, pe micii meșteșugari, mica burghezie, întreaga funcționărimă... Problema locuințelor este tocmai acel punct al reformelor sociale care pare mai îndoiat decât oricare altul să dezvăluie *absoluta identitate organică dintre interesele proletariatului*, pe de o parte, și *cele ale claselor de mijloc propriu-zise* ale societății, pe de altă parte. Clasele de mijloc suferă tot atât de mult, *poate chiar mai mult* decât proletariatul de pe urma poverii apăsătoare a locuințelor cu chirie... Clasele de mijloc propriu-zise ale societății se află astăzi în fața problemei dacă... vor avea forța necesară... ca în alianță cu partidul muncitoresc, plin de vigoare tinerască și energie, să ia parte la procesul de transformare a societății, de *ale cărui binefaceri ele vor profita în primul rînd*".

Așadar, amicul Mülberger constată aici următoarele :

1. „Noi" nu ducem o „politică de clasă" și nu tindem spre o „dominație de clasă". Dar Partidul muncitoresc social-democrat german, tocmai *pentru că este un partid muncitoresc*, duce în mod necesar o „politică de clasă", politica clasei muncitoare. Întrucît orice partid politic tinde să cucerească dominația în stat, Partidul muncitoresc social-democrat german tinde și el în mod inevitabil la dominația sa, la dominația clasei muncitoare, deci la o „dominație de clasă". De altfel, *orice* partid cu adevărat proletar, începînd cu cartiștii englezi, a considerat întotdeauna politica de clasă, organizarea proletariatului ca partid politic independent, ca o primă condiție, iar dictatura proletariatului ca țintă imediată a luptei. Declarînd că acest lucru este „ridicol", Mülberger se situează în afara mișcării proletare și se dovedește a fi socialist mic-burghez.

2. Problema locuințelor are avantajul de a nu fi o problemă exclusiv muncitorească, ci o problemă care „interesează

în mod cu totul deosebit" mica burghezie, deoarece „clasele de mijloc propriu-zise suferă din pricina lipsei de locuințe tot atât de mult, sau poate chiar mai mult" decât proletariatul. Cine declară că mica burghezie suferă, fie și numai într-o singură privință, „poate chiar mai mult decât proletariatul", n-are dreptul să se plîngă dacă este considerat socialist mic-burghez. Are deci Mülberger motive să fie nemulțumit atunci cînd spun :

„De aceste suferințe ale clasei muncitoare, comune și altor clase, mai ales micii burghezii, se ocupă de predilecție socialismul mic-burghez, al cărui exponent este și Proudhon. Prin urmare, nu întîmplător proudhonistul nostru german se agață în primul rînd de problema locuințelor, care, așa cum am văzut, nu este nicidecum o problemă exclusiv muncitorească" *.

3. Între interesele „claselor de mijloc propriu-zise ale societății" și interesele proletariatului există o „absolută identitate organică", și nu proletariatul, ci aceste clase de mijloc propriu-zise „vor profita în primul rînd" de „binefacerile" iminentului proces de transformare a societății.

Așadar, muncitorii vor înfăptui iminenta revoluție socială „în primul rînd" în interesul mic-burghezilor. Apoi mai există și o absolută identitate organică între interesele mic-burghezilor și ale proletariatului. Dacă interesele mic-burghezilor sînt organic identice cu cele ale muncitorilor, atunci și interesele muncitorilor sînt organic identice cu cele ale mic-burghezilor. Așadar, în mișcare punctul de vedere mic-burghez este tot atât de îndreptățit ca și cel proletar. Iar susținerea acestei îndreptățiri identice este tocmai ceea ce numim socialism mic-burghez.

Mülberger este deci absolut consecvent cînd, la p. 25 a broșurii ²⁴⁸, proslăvește „mica producție" ca pe „adevăratul pilon al societății", „pentru că prin însăși natura ei reunește cei trei factori : munca — cîștigul — proprietatea și pentru că prin reunirea acestor trei factori ea nu îngreădește în nici un fel posibilitatea de dezvoltare a individului" ; și cînd reproșează industriei moderne mai ales faptul că distruge această pepinieră de oameni normali și „transformă o clasă viguroasă, care se reproduce mereu, într-o ceată de oameni înconștienți, care nu știe încotro să-și îndrepte privirea înspăimîntată". Mic-burghezul este deci pentru Mülberger omul-model, iar mica producție modul de producție model. L-am defăimat, oare, cînd l-am categorisit printre socialiștii mic-burghezi ?

* Vezi volumul de față, p. 217. — Nota red.

Deoarece Mülberger nu vrea să răspundă pentru Proudhon, ar fi de prisos să ne mai oprim aici asupra faptului că planurile de reformă ale lui Proudhon au drept scop să transforme pe toți membrii societății în mic-burghezi și în țărani cu gospodărie mică. Tot atât de inutil ar fi să ne ocupăm mai pe larg de pretinsa identitate dintre interesele mic-burghezilor și cele ale muncitorilor. Ceea ce era necesar s-a spus încă în „Manifestul Comunist” (ediția din Leipzig din 1872, p. 12 și 21 ²⁴⁹).

Astfel, rezultatul analizei noastre este că alături de „mitul despre mic-burghezul Proudhon” apare realitatea despre mic-burghezul Mülberger.

II

Ajungem acum la un punct principal. Am reproșat articolelor lui Mülberger că, după maniera lui Proudhon, ele denaturează relațiile economice prin transpunerea lor într-un limbaj juridic. Pentru exemplificare am luat următoarea frază a lui Mülberger :

„Casa odată construită servește ca *titlu veșnic* asupra unei anumite fracțiuni a masei sociale, deși valoarea reală a casei a fost de mult plătită cu virf și îndesat proprietarului sub formă de chirie. Așa se face ca o casă construită, bunăoară, acum 50 de ani a acoperit în acest rastimp, prin venitul realizat din chirie, de 2, 3, 5, 10 ori etc. prețul de cost inițial” *.

Mülberger se plînge acum :

„Această constatare simplă și lucidă a unui fapt îl determină pe Engels să mă dascălească, susținînd că ar fi trebuit să explic *cum* devine casa un «titlu», ceea ce depășește cu totul cadrul temei mele... Una este a descrie și alta a explica. Dacă repet după Proudhon că viața economică a societății trebuie să fie pătrunsă de o *idee de drept*, prin aceasta eu descriu societatea actuală ca pe o societate în care lipsește, dacă nu orice idee de drept, în orice caz *ideea de drept a revoluției*, fapt pe care Engels însuși îl va admite”.

Să ne oprim mai întii la casa odată construită. Casa închiriată aduce, sub formă de chirie, celui care a construit-o rentă funciară, cheltuieli de reparații și dobîndă la capitalul investit în construcție, inclusiv profitul respectiv, iar, după împrejurări, chiria plătită în decursul timpului se poate ridica la o

* Vezi volumul de față, p. 219. — Nota red.

sumă care depășește de două, de trei, de cinci, de zece ori prețul de cost inițial. Aceasta este, amice Mülberger, „constatarea simplă și obiectivă” a „faptului”, care are un caracter economic; și dacă vrem să știm cum „se face” că el există, atunci trebuie să efectuăm cercetarea în domeniul economic. Să privim deci faptul ceva mai îndeaproape, astfel încît să fie limpede chiar și pentru un copil. Vânzarea unei mărfi constă, după cum se știe, în aceea că proprietarul cedează valoarea ei de întrebuințare și primește valoarea ei de schimb. Valorile de întrebuințare ale mărfurilor se deosebesc, între altele, și prin faptul că pentru consumarea lor este nevoie de intervale de timp diferite. O piine se consumă într-o zi, o pereche de pantaloni se uzează într-un an, o casă, să zicem, într-o sută de ani. Cînd este vorba de mărfuri cu o durată de uzură îndelungată, intervine deci posibilitatea de a vinde valoarea de întrebuințare în tranșe, de fiecare dată numai pentru un anumit timp, adică de a o *inchiria*. Vânzarea în tranșe realizează, prin urmare, valoarea de schimb numai în mod treptat; pentru această renunțare la restituirea imediată a capitalului avansat și a profitului convenit, vânzătorul este despăgubit printr-un adaos la preț, printr-o dobîndă al cărei nivel este stabilit de legile economiei politice, și nicidecum în mod arbitrar. La sfîrșitul celor o sută de ani casa este uzată, dărăpănată, de necoiuit. Dacă scădem atunci din suma totală a chiriei plătite: 1) renta funciară împreună cu eventualele majorări ale ei survenite între timp, și 2) cheltuielile făcute pentru reparații curente, vom constata că restul se compune în medie din: 1) capitalul inițial investit pentru construirea casei, 2) profitul respectiv și 3) dobînzile la capitalul amortizat treptat și la profit. Astfel, după acest interval de timp, chiriașul nu are casă, dar nici proprietarul n-o mai are. Acesta din urmă are numai terenul (în cazul cînd îi aparține) și materialele de construcție aflate pe teren, care au încetat însă de a mai fi o casă. Iar dacă între timp casa „a acoperit de 5 sau 10 ori prețul de cost inițial”, vom vedea că aceasta se datorește exclusiv creșterii rentei funciare, ceea ce nu este un secret pentru nimeni în orașe ca Londra, unde proprietarul terenului și proprietarul casei sînt de cele mai multe ori două persoane diferite. Asemenea creșteri colosale ale chirii au loc în orașe * care se dezvoltă rapid, dar nu într-un sat, unde renta funciară a terenurilor de construcție rămîne aproape neschimbată. Este un fapt

* În „Volkstaat” a apărut: „orașele mari”. — *Nota red.*

notoriu că, abstracție făcînd de majorările rentei funciare, chiria nu-i aduce proprietarului, în medie, mai mult de 70% pe an la capitalul investit (inclusiv profitul), din care mai trebuie acoperite cheltuielile de reparații etc. Într-un cuvînt, contractul de închiriere este o simplă tranzacție de mărfuri, care din punct de vedere teoretic nu reprezintă pentru muncitori nici mai mult, nici mai puțin interes decît oricare altă tranzacție de mărfuri, cu excepția aceleia în care este vorba de vînzarea și cumpărarea forței de muncă, iar din punct de vedere practic li se înfățișează ca una din cele o mie de forme ale înșelătoriei burgheze despre care am vorbit la p. 4 * a broșurii, și care sînt supuse și ele unei reglări economice, după cum am demonstrat acolo.

Mülberger, dimpotrivă, vede în contractul de închiriere numai ceva pur „arbitrar” (p. 19 a broșurii lui), iar atunci cînd îi demonstrez contrarul se plînge că îi spun „numai lucruri pe care, din păcate, le știe și el”.

Dar nici un fel de analize economice cu privire la chirie nu ne vor pune în situația de a transforma desființarea sistemului locuințelor cu chirie „într-una din cele mai rodnice și mai înalte aspirații care s-a născut din ideea revoluționară”. Pentru a realiza aceasta, trebuie să transpunem faptul ca atare din domeniul concret al economiei într-un domeniu ideologic, în cel al dreptului. „Casa servește ca titlu care conferă dreptul veșnic” asupra chiriei ; „așa se face” că chiria plătită pentru o casă poate să acopere de două, de trei, de cinci, de zece ori valoarea ei. Pentru a afla cum „se face” că este „așa”, „titlul” nu ne ajută la nimic ; de aceea am și spus că numai cercetînd cum devine casa un titlu ar fi putut afla Mülberger cum „se face” că este „așa”. Acest lucru îl aflăm numai dacă analizăm, cum am făcut eu, natura economică a chiriei, în loc să protestăm împotriva expresiei juridice prin care clasa stăpînitore o consfințește. — Cine propune măsuri economice pentru desființarea chiriei este, desigur, obligat să știe ceva mai mult despre chirie decît că ea „reprezintă tributul pe care chiriașul îl plătește dreptului veșnic al capitalului”. La aceasta Mülberger răspunde : „Una este a descrie și alta a explica”.

Am transformat deci casa, deși nu este de loc veșnică, într-un titlu veșnic asupra chiriei. Vedem că, indiferent de cum „se face” că este „așa”, în virtutea acestui titlu casa aduce, sub formă de chirie, multiplul valorii ei. Prin transpunerea

* Vezi volumul de față, p. 216. — *Nota red.*

problemei în limbaj juridic ne-am îndepărtat, din fericire, atît de mult de domeniul economic, încît nu mai vedem decît fenomenul că chiria brută acoperă treptat multiplul valorii casei. Deoarece gîndim și ne exprimăm în limbaj juridic, aplicăm și acestui fenomen criteriul juridic, al dreptății, și constatăm că fenomenul este *nedrept*, că nu corespunde „ideii de drept a revoluției”, deși nu știu ce vrea să însemne aceasta, și că, prin urmare, titlul nu este bun la nimic. Vedem apoi că același lucru este valabil atît pentru capitalul purtător de dobîndă, cît și pentru pămîntul arabil dat în arendă, ceea ce ne oferă pretextul de a separa aceste categorii de proprietate de celelalte și de a le supune unei analize speciale. Aceasta constă în revendicarea : 1) a-l lipsi pe proprietar de dreptul de reziliere a contractului, de dreptul de a cere restituirea proprietății sale ; 2) de a lăsa în mod gratuit chiriașului, datornicului sau arendașului uzufructul obiectului care i-a fost dat în folosință, dar care nu-i aparține, și 3) de a plăti proprietarului în rate mici, fără dobîndă. Cu aceasta am epuizat „principiile” lui Proudhon în această direcție. Este ceea ce înțelege Proudhon prin „lichidarea socială”.

În treacănt fie zis, nu începe îndoială că tot acest plan de reforme trebuie să avanteze aproape exclusiv pe mic-burghezi și pe țărani cu gospodărie mică prin faptul că *consolidează* poziția lor de mic-burghezi și țărani cu gospodărie mică. Figura mitică, după cum afirmă Mülberger, a „mic-burghezului Proudhon” capătă deci aici, deodată, o realitate istorică foarte palpabilă.

Mülberger continuă :

„Dacă repet după Proudhon că viața economică a societății trebuie să fie pătrunsă de o *idee de drept*, prin aceasta eu descriu societatea actuală ca pe o societate în care lipsește dacă nu orice idee de drept, în orice caz ideea de drept a revoluției, fapt pe care Engels însuși îl va admite”.

Din păcate, mi-e imposibil să-i dau lui Mülberger această satisfacție. Mülberger pretinde că societatea *trebuie* să fie pătrunsă de o idee de drept și numește aceasta o descriere. Cînd un tribunal îmi trimite prin portărel somația de a plăti o datorie, acesta, după părerea lui Mülberger, nu face altceva decît să mă descrie ca pe un om care nu-și plătește datoriile ! Una este o descriere, alta o pretenție. Și tocmai în aceasta constă deosebirea esențială dintre socialismul științific german și Proudhon. Noi descriem — și orice adevărată descriere este, totodată, în pofida lui Mülberger, și explicația obiectului —

relațiile economice așa cum sînt și cum se dezvoltă, și demonstrăm din punct de vedere strict economic că această dezvoltare a lor înseamnă, totodată, dezvoltarea elementelor unei revoluții sociale: dezvoltarea, pe de o parte, a proletariatului, clasă ale cărei condiții de trai o împing în mod inevitabil spre revoluția socială, iar pe de altă parte dezvoltarea forțelor de producție, pentru care cadrul societății capitaliste devine prea strîmt, astfel încît trebuie să-l sfărîme în mod necesar, și care creează în același timp posibilitatea de a se lichida o dată pentru totdeauna deosebirile de clasă în însuși interesul progresului social. Proudhon însă pretinde actualei societăți să se transforme nu potrivit legilor proprii ei dezvoltări economice, ci potrivit preceptelor dreptății („*ideea de drept*” nu-i aparține lui Proudhon, ci lui Mülberger). Acolo unde noi demonstrăm, Proudhon *propovăduiește* și se vaită, și după el — Mülberger.

Ce vrea să însemne „*ideea de drept a revoluției*”, nu pot să ghicesc. E drept că Proudhon transformă „*revoluția*” într-un fel de divinitate, întruchiparea și executoarea „*dreptății*” sale, dar comite totodată greșeala stranie de a confunda revoluția burgheză din 1789—1794 cu viitoarea revoluție proletară. Acest lucru reiese din aproape toate lucrările sale, mai ales din cele scrise după 1848; dau ca exemplu doar „*Idée générale de la révolution*”, ed. 1868, p. 39—40²⁵⁰. Cum însă Mülberger nu vrea de loc să răspundă pentru Proudhon, nu-mi este îngăduit să mă refer la Proudhon pentru a lămuri „*ideea de drept a revoluției*” și rămîn mai departe cuprins de întuneric precum țara Egiptului.

Mülberger mai spune apoi:

„Dar nici Proudhon, nici eu nu facem apel la o «*dreptate veșnică*» pentru a *explica* astfel nedreapta stare de lucruri existentă sau chiar, după cum îmi atribuie Engels, pentru a aștepta îmbunătățirea acestei stări făcînd apel la această *dreptate*”.

Mülberger se bizuie, probabil, pe faptul că „Proudhon este în general aproape necunoscut în Germania”. În toate lucrările sale, Proudhon aplică tuturor * tezelor sociale, juridice, politice și religioase criteriul „*dreptății*”, le respinge sau le aprobă după cum se potrivesc sau nu cu ceea ce numește el „*drep-*

* În „*Volksstaat*” fraza urmează în felul următor: stărilor de lucruri din domeniul social, juridic și politic, tuturor tezelor teoretice, filozofice și religioase criteriul „*dreptății*”, le respinge sau le aprobă după cum se potrivesc sau nu cu ceea ce numește el „*dreptate*”. — *Nota red.*

tate". În „Contradicții economice”²⁵¹, această dreptate se mai numește „dreptate veșnică”, justice éternelle. Ulterior, veșnicia este trecută sub tăcere, dar în fond ea este menținută. Bunăoară, în lucrarea „Despre dreptate în revoluție și în biserică”, ed. 1858²⁵², pasajul de mai jos rezumă conținutul întregii acestei predici în trei volume (vol. I, p. 42) :

„Care este principul de bază, principiul organic, conducător și suveran al societăților, principiu care, subordonându-și-le pe toate celelalte, conduce, apără, înlătură, pedepsește și la nevoie chiar reprimă toate elementele turbulente? Este el oare religia, idealul, *interesul*?... Acest principiu este, după părerea mea, *dreptatea*. — Ce este dreptatea? *Esența însăși a omenirii*. Ce-a fost ea de la începutul lumii? Nimic. — Ce-ar trebui să fie? Totul”.

Ce altceva poate fi o dreptate, care este esența însăși a omenirii, decît dreptatea *veșnică*? O dreptate care este principul de bază organic, conducător și suveran al societăților, care cu toate acestea pînă acum n-a fost nimic, dar care ar trebui să fie totul, ce altceva este o asemenea dreptate decît criteriul după care să se măsoare tot ceea ce privește omul și la care să se facă apel în toate diferendele, ca la un judecător suprem? Și am susținut eu oare altceva decît că Proudhon își ascunde ignoranța și neputința sa în domeniul economiei politice prin aceea că judecă toate relațiile economice nu potrivit legilor economice, ci după cum ele corespund sau nu concepției sale despre această dreptate veșnică? Prin ce se deosebește oare Mülberger de Proudhon atunci cînd cere ca „toate relațiile de schimb din viața societății moderne... să fie pătrunse de o *idee de drept*, adică să fie înfăptuite pretutindeni potrivit *cerințelor stricte ale dreptății*”? Nu știu eu să citesc, sau nu știe Mülberger să scrie?

Mai departe, Mülberger spune :

„Proudhon știe tot atît de bine ca și Marx și Engels că adevărata forță motrice a societății omenesti sînt relațiile economice, iar nu cele juridice; el știe, de asemenea, că ideile juridice ale unui popor nu sînt de fiecare dată decît expresia, reflectarea, produsul relațiilor economice, în special al celor de producție... Într-un cuvînt, dreptul este pentru Proudhon un produs economic care s-a format în decursul istoriei”.

Dacă Proudhon știe toate acestea (vreau să trec peste exprimarea neclară a lui Mülberger și să iau buna intenție drept fapt), dacă Proudhon le știe „tot atît de bine ca și Marx și Engels”, cum se face că mai există divergențe între noi? O fi știind Proudhon, dar lucrurile nu stau chiar așa cum le prezintă el. Relațiile economice ale unei societăți date se pre-

zintă în primul rînd ca *interese*. În pasajul din lucrarea sa de căpetenie pe care l-am citat mai sus, Proudhon spune însă fără înconjur că „principiul de bază, principiul conducător, organic și suveran al societăților, care și le subordonează pe toate celelalte”, nu este *interesul*, ci *dreptatea*. Și repetă aceasta în lucrările sale, în toate pasajele esențiale. Ceea ce nu-l împiedică pe Mülberger să spună în continuare :

„...că ideea dreptului economic dezvoltată în modul cel mai profund de Proudhon în «La Guerre et la paix» coincide pe de-a-ntregul cu ideile fundamentale ale lui Lassalle, atît de frumos expuse în prefața sa la «System der erworbenen Rechte»”.

„La Guerre et la paix”²⁵³ este, poate, cea mai școlărească dintre numeroasele lucrări școlărești ale lui Proudhon, și nu m-am așteptat ca ea să fie citată drept dovadă a pretensei lui înțelegeri a concepției materialiste germane a istoriei, care explică toate evenimentele și concepțiile istorice, întreaga politică, filozofie și religie prin condițiile de viață economice materiale ale perioadei istorice respective. Cartea este atît de puțin materialistă, încît nici măcar nu este în stare să-și ducă pînă la capăt teoria sa a războiului fără a apela la ajutorul *creatorului* :

„Totuși creatorul, care a ales pentru noi aceste condiții de viață, își avea scopurile sale” (vol. II, p. 100, ed. 1869).

Pe ce fel de cunoștințe istorice se bazează lucrarea, reiese din faptul că în ea se afirmă existența istorică a epocii de aur :

„La început, cînd globul pămîntesc era încă puțin populat, natura îndestula fără greutate necesitățile omului. Aceasta era epoca de aur, epoca belșugului și a păcii” (op. cit., p. 102).

Punctul său de vedere economic este acela al malthusianismului celui mai cras :

„Dacă se dublează producția, atunci populația de asemenea se va dubla curînd” (p. 106).

În ce constă, așadar, materialismul cărții? În afirmația că „pauperismul” a fost dintotdeauna și mai este și acum cauza războiului (de pildă p. 143). Cumătrul Bräsig * a fost un materialist tot atît de iscusit cînd, în discursul său din 1848,

* *Cumătrul Bräsig* — personaj comic dintr-o lucrare a lui Fritz Reuter. — *Nota trad.*

a rostit imperturbabil înțeleptele cuvinte : „Cauza mării mizerii este marea paupvreté *”.

„System der erworbenen Rechte”²⁵⁴ al lui Lassalle poartă pecetea nu numai a tuturor iluziilor juristului, ci și pe acelea ale vechiului hegelian. Lassalle declară răspicat, la p. VII, că și „în economie noțiunea dreptului dobîndit” este „izvorul și forța motrice a oricărei dezvoltări”; el vrea să demonstreze (p. XI) că „dreptul este un organism rațional care se dezvoltă *din sine însuși*” (deci nu din premise economice); el vrea să deducă dreptul nu din relații economice, ci din „însăși noțiunea de voință, filozofia dreptului fiind doar dezvoltarea și reprezentarea acesteia” (p. XII). Ce caută deci această carte aici? Deosebirea dintre Proudhon și Lassalle constă doar în aceea că Lassalle a fost un adevărat jurist și hegelian, pe cînd Proudhon în materie de drept și de filozofie a fost, ca și în toate celelalte domenii, un simplu diletant.

Nu neg că Proudhon, care, după cum se știe, se contrazice mereu, face din cînd în cînd și cîte o observație care îți lasă impresia că deduce ideile din fapte. Asemenea observații sînt însă fără importanță în comparație cu modul obișnuit de a gîndi al acestui om, observații care, în plus, acolo unde se întîlnesc, sînt cu totul confuze și inconsecvente.

Pe o anumită treaptă foarte primitivă a dezvoltării societății apare necesitatea de a supune unei reguli generale actele zilnic repetate ale producției, repartiției și schimbului de produse și de a veghea ca individul să se conformeze condițiilor generale ale producției și schimbului. Această regulă, la început un simplu obicei, devine curînd *lege*. O dată cu legea apar în mod necesar organe însărcinate cu respectarea ei — autoritatea publică, statul. Pe măsură ce se dezvoltă societatea, legile se dezvoltă și ele, ajungînd să fie o legislație mai mult sau mai puțin cuprinzătoare. Cu cît această legislație devine mai complicată, cu atît modul ei de exprimare se îndepărtează de acela în care se exprimă obișnuitele condiții economice de viață ale societății. Ea apare ca un element de sine stătător, care își găsește justificarea existenței și temeiul dezvoltării lui nu în relațiile economice, ci în cauze proprii, lăuntrice, dacă vreți, în „noțiunea de voință”. Oamenii uită că dreptul lor izvorăște din condițiile lor economice de viață, după cum au uitat că ei înșiși se trag din regnul animal. De îndată ce legislația devine un tot complicat și cuprinzător apare necesitatea unei noi diviziuni sociale a

* — sărăcie. — *Nota trad.*

muncii ; se formează o castă de juriști de profesie, și, o data cu ei, apare știința dreptului. În dezvoltarea ei, aceasta compară sistemele juridice ale diferitelor popoare și ale diferitelor epoci nu ca reflecții ale relațiilor economice respective, ci ca sisteme care își găsesc justificarea în ele însele. Comparația presupune puncte comune : juriștii conjugă sub denumirea de *drept natural* punctele mai mult sau mai puțin comune ale tuturor acestor sisteme de drept. Criteriul însă după care se apreciază ce ține și ce nu de dreptul natural este tocmai expresia cea mai abstractă a însuși dreptului : *dreptatea*. De acum încolo, pentru juriști și pentru cei ce-i cred pe cuvânt, dezvoltarea dreptului constă numai în strădania de a apropia tot mai mult condițiile de viață ale oamenilor, în măsura în care ele sînt exprimate în termeni juridici, de idealul dreptății, al dreptății *eterne*. Iar această dreptate este întotdeauna numai expresia ideologică, ridicată în slavă, a relațiilor economice existente, cînd a laturii lor conservatoare, cînd a celei revoluționare. Dreptatea grecilor și romanilor considera că sclavagismul este drept ; dreptatea burghezilor din 1789 cerea desființarea feudalismului, considerîndu-l nedrept. Pentru iuncherii prusaci, pînă și jalnicul regulament cu privire la administrația districtuală este o încălcare a dreptății eterne. Noțiunea de dreptate eternă se schimbă, prin urmare, nu numai în funcție de timp și de loc, ci chiar și în funcție de persoane, fiind unul dintre acele lucruri prin care, așa cum just observă Mülberger, „fiecare înțelege altceva”. Dacă în viața de toate zilele, dată fiind simplitatea relațiilor de care ne ciocnim, expresii ca drept, nedrept, dreptate, simțul dreptății pot fi înțelese fără echivoc chiar atunci cînd se referă la fenomene sociale, cînd este vorba de cercetarea științifică a relațiilor economice, ele provoacă, după cum am văzut, aceeași confuzie iremediabilă care s-ar naște, de pildă, în chimia actuală dacă am voi să păstrăm terminologia teoriei flogisticului. Confuzia devine și mai gravă dacă, asemenea lui Proudhon, se găsesc oameni care să creadă în acest flogistic social, „dreptatea”, sau, asemenea lui Mülberger, să asigure că teoria flogisticului nu este mai puțin justă decît aceea a oxigenului*.

* Înainte de a se descoperi oxigenul, chimiștii își explicau arderea corpurilor în aerul din atmosferă prin existența unei materii combustibile speciale, flogisticul, care dispare pr.in ardere. Constatînd că după ardere corpurile simple, calcinate, cîntăresc mai mult decît înainte, ei au declarat că flogisticul ar avea o greutate negativă, astfel că un corp cu flogistic cîntărește mai puțin decît unul care l-a eliminat. În felul acesta, trep-

III

Mülberger se mai plinge că numesc o ieremiadă reacționară perorația lui „emfatică” că

„nu există pată mai rușinoasă pentru întreaga cultură a gloriosului nostru secol decît faptul că peste 90% din populația marilor orașe nu are o locuință proprie”.

Într-adevăr, dacă Mülberger s-ar fi mărginit, după cum pretinde, să zugrăvească „ororile prezentului”, firește că n-aș fi avut de spus nimic rău „despre el și modestele sale cuvinte”. Dar el face cu totul altceva. El zugrăvește aceste „orori” ca efecte ale faptului că muncitorii „n-au un cămin propriu”. Dacă deplîngem „ororile prezentului” considerîndu-le drept efecte ale desființării proprietății muncitorilor asupra locuințelor lor sau, așa cum fac iuncherii, drept efecte ale desființării feudalismului și breslelor, în ambele cazuri nu pot rezulta decît ieremiade reacționare, lamentări la apariția a ceea ce este inevitabil și istoricește necesar. Caracterul reacționar constă tocmai în faptul că Mülberger vrea să restabilească proprietatea individuală a muncitorilor asupra casei lor — situație căreia istoria i-a pus de mult capăt —, în faptul că el nu-și poate închipui eliberarea muncitorilor altfel decît dacă fiecare va redeveni proprietarul casei sale.

Mai departe :

„Spun în modul cel mai răspicat: lupta propriu-zisă trebuie dusă împotriva modului de producție capitalist, și numai pe baza transformării acestuia se poate spera într-o îmbunătățire a condițiilor de locuit. Engels nu vede nimio din toate acestea... Eu văd în rezolvarea deplină a problemei sociale premisa desființării sistemului locuințelor cu chirie”.

Din păcate, nici azi nu văd încă nimic din toate acestea. Mi-era cu neputință să știu de la ce premisă pornește în sinea lui cineva al cărui nume nici măcar nu-l cunoșteam. Eu pot să judec numai după articolele tipărite ale lui Mülberger. Acolo găsesc și astăzi că Mülberger (la p. 15 și 16 a broșurii sale) nu consideră drept premisă a desființării sistemului locuințelor cu chirie nimic altceva decît locuința cu chirie. Abia la p. 17 el apucă „de coarne productivitatea capitalului”,

țat, flogisticului i-au fost atribuite, dar în mod *inversat*, principalele proprietăți ale oxigenului. Cînd s-a descoperit că arderea constă în combinarea corpului care arde cu altul, cu oxigenul, cînd a fost preparat oxigenul, s-a renunțat la această supoziție, dar abia după o îndelungată împotrivire din partea chimiștilor mai bătrîni.

lucru asupra căruia vom mai reveni. Și chiar și în răspunsul său, el confirmă acest lucru atunci când spune :

„Trebuie mai curînd să demonstrez cum, pe baza condițiilor existente, poate fi realizată o transformare completă în ceea ce privește problema locuințelor”.

Pe baza condițiilor existente și pe baza transformării (vrea să spună : desființării) modului de producție capitalist sînt doar lucruri absolut opuse.

Nu-i de mirare că Mülberger se plînge atunci cînd eu văd în strădaniile filantropice ale d-lui Dollfuss și ale altor fabricanți de a înlesni muncitorilor să dobîndească case proprii singura realizare practică posibilă a proiectelor sale proudhoniste. Dacă și-ar da seama că planul lui Proudhon de salvare a societății nu-i decît o fantezie care rămîne întru totul pe terenul societății *burgheze*, este de la sine înțeles că nu ar mai crede în el. Eu nu m-am îndoit niciodată și nicăieri de bunele sale intenții. Dar atunci de ce îl laudă pe dr. Reschauer pentru faptul că propune consiliului comunal al Vienei să copieze proiectele lui Dollfuss ?

Mai departe, Mülberger declară :

„Cît privește în special opoziția dintre oraș și sat, este o utopie să vrei s-o desființezi. Această opoziție este firească, mai bine zis apărută istoricește... Nu este vorba de a *desființa* această opoziție, ci de a găsi formele politice și sociale în care ea să fie *inofensivă*, ba chiar *rodnică*. În felul acesta se poate ajunge în mod pașnic la o nivelare, la o echilibrare treptată a intereselor”.

Prin urmare, desființarea opoziției dintre oraș și sat este o utopie, *pentru că* această opoziție este firească, mai bine zis apărută istoricește. Să aplicăm acest raționament la alte antagonisme ale societății moderne și vom vedea unde ajungem. Bunăoară :

„Cît privește în special antagonismul dintre” capitaliști și muncitorii salariați „este o utopie să vrei să-l desființezi. Acest antagonism este firesc, mai bine zis apărut istoricește. Nu este vorba de a *desființa* acest antagonism, ci de a găsi formele politice și sociale în care el să fie *inofensiv*, ba chiar *rodnic*. În felul acesta se poate ajunge în mod pașnic la o nivelare, la o echilibrare treptată a intereselor”.

Iată-ne ajunși din nou la Schulze-Delitzsch.

Desființarea opoziției dintre oraș și sat nu este nici mai mult, nici mai puțin utopică decît desființarea antagonismului dintre capitaliști și muncitorii salariați. Ea devine pe zi ce

trece tot mai mult o cerință practică a producției industriale, ca și a celei agricole. Nimeni nu a cerut-o mai insistent decât Liebig în lucrările sale de agrochimie, în care prima cerință formulată mereu este ca omul să restituie ogorului ceea ce primește de la el și în care demonstrează că numai existența orașelor, mai ales a marilor orașe, împiedică acest lucru. Când vezi cum numai aici, la Londra, este aruncată zi de zi, în mare, cu cheltuieli enorme, o cantitate de îngrășăminte naturale mai mare decât produce întregul regat al Saxoniei, când vezi ce instalații uriașe sînt necesare pentru ca aceste îngrășăminte să nu infecteze întreaga Londră, atunci utopia cu privire la desființarea opoziției dintre oraș și sat capătă o fundamentare uimitor de practică. Pînă și Berlinul, relativ neînsemnat, se sufocă de cel puțin treizeci de ani în propria sa murdărie. Pe de altă parte, este o curată utopie să vrei, asemenea lui Proudhon, să răstorni actuala societate burgeză menținîndu-l pe țaran ca atare. Numai repartizarea pe cît posibil mai uniformă a populației pe tot cuprinsul țării, numai legătura strînsă dintre producția industrială și cea agricolă și, o dată cu aceasta, extinderea devenită necesară a rețelei de comunicații, firește, cu condiția ca modul de producție capitalist să fie desființat, este în stare să smulgă populația rurală din izolarea și îndobitocirea în care ea vegetează de milenii fără ca să intervină vreo schimbare. Nu este o utopie să susții că eliberarea oamenilor de cătușele în care i-a ferecat trecutul lor istoric va fi deplină abia atunci cînd va fi desființată opoziția dintre oraș și sat; utopia începe abia atunci cînd încerci, „pe baza condițiilor existente“, să preconizezi *forma* în care trebuie să fie soluționată o opoziție sau alta, un antagonism sau altul, proprii societății existente. Și tocmai aceasta și face Mülberger atunci cînd își însușește formula lui Proudhon de rezolvare a problemei locuințelor.

Mülberger se mai plînge că îl fac oarecum răspunzător și pe el pentru „monstruoasele concepții ale lui Proudhon despre capital și dobîndă“ și spune :

„Eu presupun schimbarea relațiilor de producție ca fiind dată, iar legea de tranziție care reglează nivelul dobînzii nu afectează relațiile de producție, ci schimbul social, relațiile de circulație... Schimbarea relațiilor de producție, sau, cum formulează mai exact școala germană, desființarea modului de producție capitalist, desigur că nu rezultă, așa cum îmi pune în seamă Engels, dintr-o lege de tranziție care desființează dobînda, ci din luarea efectivă în stăpinire a tuturor uneltelor de muncă, a întregii industrii de către poporul muncitor. Dacă cu acest prilej poporul muncitor va înclina (!) spre răscumpărare sau spre expropriere imediată, nici Engels, nici eu nu sîntem chemați să hotărîm“.

Sînt de-a dreptul uluit. Recitesc lucrarea lui Mülberger de la un capăt la altul pentru a găsi pasajul unde acesta declară că răscumpărarea locuinței cu chirie despre care vorbește presupune ca fiind dată „luarea efectivă în stăpînire a tuturor uneltelor de muncă, a întregii industrii de către poporul muncitor”. Nu găsesc acest pasaj. El nu există. Despre o „luare efectivă în stăpînire” etc. nu este vorba nicăieri. În schimb, la p. 17 se spune :

„Să presupunem acum că productivitatea capitalului este într-adevăr apucată de coarne, ceea ce trebuie să se întîmple mai devreme sau mai tîrziu, de pildă cu ajutorul unei legi de tranziție care să stabilească dobînda tuturor capitalurilor la 1%, bineînțeles cu tendința ca și acest nivel să se apropie tot mai mult de zero... Ca și toate celelalte produse, casa și locuința intră, firește, și ele în prevederile acestei legi... Vedem deci că sub acest aspect răscumpărarea locuinței cu chirie este o consecință necesară a desființării productivității capitalului în genere”.

În opoziție totală cu ultima formulare a lui Mülberger, aici ni se spune, așadar, fără ocol că productivitatea capitalului — expresie confuză prin care el înțelege, după cum singur recunoaște, modul de producție capitalist — este într-adevăr „apucată de coarne” prin legea care desființează dobînda și că tocmai ca urmare a acestei legi „răscumpărarea locuinței cu chirie este o consecință necesară a desființării productivității capitalului în genere”. Nicidecum, spune acum Mülberger. Legea de tranziție „nu are ca obiect relațiile de producție, ci relațiile de circulație”. Față de această totală contradicție, care „rămîne o taină deopotrivă pentru scrîntiți și pentru înțelepți”²⁵⁵, cum spune Goethe, nu-mi rămîne altceva de făcut decît să presupun că am de-a face cu doi Mülbergeri cu totul diferiți, dintre care unul se plînge, pe bună dreptate, că îi „pun în seamă” ceea ce a publicat celălalt.

Că poporul muncitor nu mă va întreba nici pe mine, nici pe Mülberger dacă la luarea efectivă în stăpînire „va înclina spre răscumpărare sau spre expropriere imediată” este, desigur, just. După toate probabilitățile, el va prefera să nu „se mai încline” de loc. Dar despre luarea efectivă în stăpînire a tuturor uneltelor de muncă de către poporul muncitor nici n-a fost vorba, ci numai despre afirmația lui Mülberger (p. 17) că „întregul conținut al rezolvării problemei locuințelor ar fi cuprins în cuvîntul *răscumpărare*”. Dacă acum el declară că această răscumpărare este cît se poate de îndoielnică, la ce bun să ne mai batem degeaba capul atît noi cît și cititorii ?

De altfel, trebuie să constatăm că „luarea efectivă în stăpînire” a tuturor uneltelor de muncă, a întregii industrii de către poporul muncitor este tocmai opusul „răscumpărării” proudhoniste. În acest din urmă caz, *fiecare muncitor în parte* devine proprietarul locuinței, al gospodăriei țărănești, al uneltei de muncă; în primul caz, „poporul muncitor” rămîne proprietar colectiv al caselor, fabricilor și uneltelor de muncă, și este greu de presupus că, cel puțin în perioada de trecere, uzufructul lor va fi lăsat unor persoane sau societăți fără o rambursare a cheltuielilor. Întocmai cum desființarea proprietății funciare nu înseamnă desființarea rentei funciare, ci trecerea ei, fie chiar și într-o formă modificată, în mîinile societății. Așadar, luarea efectivă în stăpînire a tuturor uneltelor de muncă de către poporul muncitor nu exclude nicidecum menținerea sistemului de închiriere.

În genere, problema nu este dacă proletariatul, atunci cînd va lua puterea în mîinile sale, va pune pur și simplu stăpînire cu forța pe uneltele de producție, pe materiile prime și pe mijloacele de subzistență, dacă el va plăti imediat o despăgubire pentru acestea sau dacă va răscumpăra proprietatea prin plată în rate nu prea mari. A încerca să dai la această problemă un răspuns anticipat și valabil în toate cazurile înseamnă să fabrici utopii, ceea ce las în seama altora.

IV

Cîtă cerneală a trebuit să curgă pentru ca, croindu-ne drum printre multiplele subterfugii și tertipuri ale lui Mülberger, să ajungem, în sfîrșit, la miezul problemei, pe care Mülberger evită cu grijă să-l atingă în răspunsul său!

Ce a spus de fapt Mülberger în lucrarea sa?

În primul rînd, „că diferența dintre prețul de cost inițial al unei case, al unui teren etc. și valoarea lor actuală” aparține de drept societății. În limbaj economic, această diferență se numește rentă funciară. Și Proudhon voia s-o atribuie societății, după cum se poate citi în „*Idée générale de la révolution*”, ed. 1868, p. 219.

În al doilea rînd, că soluționarea problemei locuințelor constă în aceea că fiecare chiriaș devine proprietarul locuinței sale.

În al treilea rînd, că această soluționare se traduce în viață printr-o lege care transformă chiriile în rate plătite în

contul prețului de cumpărare a locuinței. — Punctele 2 și 3 sînt luate, după cum poate constata oricine, din „Idée générale de la révolution” a lui Proudhon, p. 199 și urm., unde la p. 203 se găsește chiar gata redactat respectivul proiect de lege.

În al patrulea rînd, că productivitatea capitalului este apucată de coarne cu ajutorul unei legi de tranziție potrivit căreia nivelul dobînzii este redus de la început la 1%, sub rezerva unei scăderi ulterioare. Și acest punct este luat tot la Proudhon, după cum se poate citi amănunțit în „Idée générale”, p. 182—186.

La fiecare din aceste puncte am citat pasajul din Proudhon unde se găsește originalul copiei lui Mülberger; și acum întreb: eram sau nu îndreptățit să numesc proudhonist pe autorul unui articol pe de-a-ntregul proudhonist și care nu conține altceva decît concepții proudhoniste? Și totuși, mai mult decît de orice, Mülberger se plînge de faptul că-l numesc așa, deoarece „am întîlnit unele formulări care îi sînt caracteristice lui Proudhon”! Dimpotrivă. „Formulările” aparțin toate lui Mülberger, *conținutul* însă aparține lui Proudhon. Iar atunci cînd completez lucrarea proudhonistă cu citate din Proudhon, Mülberger se plînge că pun pe seama lui „monstruoasele concepții” ale lui Proudhon!

Care au fost obiecțiile mele împotriva acestui plan proudhonist?

În primul rînd, că trecerea rentei funciare asupra statului este tot una cu desființarea proprietății funciare individuale.

În al doilea rînd, că răscumpărarea locuinței cu chirie și trecerea ei în proprietatea fostului chiriaș lasă neatins modul de producție capitalist.

În al treilea rînd, că, avînd în vedere actuala dezvoltare a mării industrii și a orașelor, această propunere este pe cît de absurdă, pe atît de reacționară, și că reintroducerea proprietății individuale a fiecărei persoane în parte asupra locuinței sale ar însemna un regres.

În al patrulea rînd, că reducerea forțată a dobînzii la capital nu afectează nicidecum modul de producție capitalist; dimpotrivă, după cum dovedesc legile cu privire la camătă, ea este tot atît de străveche pe cît este de irealizabilă.

În al cincilea rînd, că prin desființarea dobînzii la capital chiria plătită pentru case nu este nicidecum desființată.

Mülberger a fost de acord cu punctele 2 și 4. În ceea ce privește celelalte puncte, nu a răspuns nimic. Și tocmai acestea sînt punctele în jurul cărora se duce discuția. Răspunsul lui Mülberger nu constituie însă o infirmare; el ocotește cu grijă toate punctele economice, adică tocmai punctele hotărîtoare; răspunsul său reprezintă o plîngere cu caracter personal, și nimic altceva. Astfel, Mülberger se plînge că anticipează soluționarea făgăduită de el a altor probleme, ca, de pildă, datoriile publice, datoriile private, creditul, și spun că toate vor fi la fel soluționate ca și problema locuințelor, și anume prin desființarea dobînzii, prin transformarea plăților făcute pentru achitarea dobînzilor în rate pentru rambursarea capitalului și prin gratuitatea creditului. Totuși și acum sînt gata să pariez că dacă aceste articole ale lui Mülberger vor vedea lumina tiparului, conținutul lor va corespunde în esența cu „Idée générale” a lui Proudhon (credit, p. 182, datorii publice, p. 186, datorii private, p. 196), tot așa cum articolele cu privire la problema locuințelor corespund cu pasajele citate din aceeași lucrare.

Cu acest prilej, Mülberger vrea să mă lămurească că probleme cum sînt impozitele, datoriile publice, datoriile private, creditul, la care se mai adaugă acum și autonomia comunală, prezintă cea mai mare importanță pentru țaran și pentru propaganda la țară. În bună parte sînt de acord, dar 1) pînă în prezent nici n-a fost vorba despre țărani și 2) „soluțiile” date de Proudhon în toate aceste probleme sînt din punct de vedere economic tot atît de absurde și în esență tot atît de burgheze ca și soluția sa privind problema locuințelor. Împotriva aluziei lui Mülberger că așa ignora necesitatea atragerii țărănilor în mișcare, eu nu trebuie să mă apăr. Consider însă o nerozie să prescrii țărănilor în acest scop hapurile miraculoase ale lui Proudhon. În Germania mai există încă foarte multe latifundii. După teoria lui Proudhon, toate acestea ar trebui parcelate în mici gospodării țărănești, ceea ce, avînd în vedere actualul nivel al agronomiei și experiența Franței și a Germaniei de vest în ceea ce privește proprietatea funciară parcelară, ar fi o măsură de-a dreptul reacționară. Dimpotrivă, latifundiile care mai există încă vor constitui o bază binevenită care să ofere muncitorilor asociați posibilitatea de a practica agricultura în stil mare, singura care poate aplica toate mijloacele moderne, mașini etc., și astfel să demonstreze țaranului cu gospodărie mică avantajele agriculturii în stil mare pe baza asocierii. Socialiștii danezi, care în

această privință sînt mai înaintați decît toți ceilalți, au înțeles de mult acest lucru ²⁵⁶.

Tot astfel nu e nevoie să mă apăr împotriva imputării că aș considera actualele condiții îngrozitoare de locuit ale muncitorilor niște „nimicuri lipsite de însemnătate”. După cîte știu, am fost primul în literatura germană care am descris aceste stări de lucruri în forma clasic dezvoltată, așa cum există ea în Anglia; și nu pentru că ele „jignesc simțul meu de dreptate”, cum pretinde Mülberger — acela care ar voi să transforme în cărți toate faptele care îi jignesc simțul de dreptate ar avea mult de lucru —, ci, după cum se poate citi în prefața cărții mele ²⁵⁷, pentru a da socialismului german, care tocmai lua naștere pe atunci și se îmbăta cu vorbe goale, o temelie faptică prin descrierea condițiilor sociale create de marea industrie modernă. Dar, firește, nici nu mă gîndesc să dau o rezolvare așa-zisei *probleme* a locuințelor, după cum nu mă preocupă nici amănunțele rezolvării *problemei* încă mai importante a *alimentației*. Sînt mulțumit să pot dovedi că producția societății noastre moderne este suficientă pentru a hrăni pe toți membrii societății și că există destule case pentru a putea oferi deocamdată maselor muncitoare un adăpost încăpător și sănătos. A face supoziții asupra felului în care o societate viitoare va reglementa repartitia alimentelor și a locuințelor ar duce de-a dreptul la *utopie*. Putem cel mult constata, cunoscînd condițiile de bază ale tuturor modurilor de producție de pînă acum, că, o dată cu prăbușirea producției capitaliste, anumite forme de însușire ale vechii societăți devin imposibile. Chiar și măsurile de tranziție vor trebui să fie pretutindeni în concordanță cu condițiile existente în acel moment; în țările cu proprietate funciară mică, ele vor fi cu totul altele decît în țările unde există latifundii etc. Unde se ajunge atunci cînd se caută soluții izolate pentru aceste așa-zise probleme practice, cum sînt problema locuințelor etc., ne demonstrează cel mai bine însuși Mülberger, care mai întii explică amănunțit pe 28 de pagini că „întregul conținut al soluționării problemei locuințelor este dat în cuvîntul *răscumpărare*”, pentru ca apoi, de îndată ce e strîns cu ușa, să bolborosească stingherit că este într-adevăr foarte îndoielnic dacă la luarea efectivă în stăpînire a caselor „poporul muncitor va înclina spre răscumpărare” sau spre o altă formă de expropriere.

Mülberger ne cere să devenim *practici*, ne cere „să nu opunem relațiilor practice reale” „numai niște formule

moarte, abstracte" și, „părăsind socialismul abstract, să ne apropiem de relațiile sociale concrete determinate". Dacă Mülberger ar fi procedat așa, poate că și-ar fi câștigat mari merite în fața mișcării. Primul pas pentru a te apropia de relațiile sociale concrete determinate constă tocmai în cunoașterea lor, în analiza legăturii lor economice reale. Ce găsim însă în această privință la Mülberger? În total două teze, și anume:

1. „Între muncitorul salariat și capitalist există aceeași relație ca între chiriaș și proprietar".

Am demonstrat la p. 6 * a broșurii că această teză este absolut falsă, la care Mülberger n-a avut ce să răspundă.

2. „Taurul care" (cu prilejul reformei sociale) „trebuie apucat de coarne este *productivitatea capitalului* — cum o numește școala liberală a economiei politice —, care, în realitate, nici nu există, dar care prin existența ei aparentă servește drept paravan tuturor inegalităților proprii societății moderne".

Prin urmare, taurul care trebuie apucat de coarne „nici nu există în realitate", așa că nu are nici „coarne". Nu el însuși, ci existența lui aparentă constituie răul. Cu toate acestea, „așa-zisa productivitate" (a capitalului) „este în stare să facă să răsară din pământ, ca prin farmec, case și orașe", a căror existență numai „aparentă" nu este (p. 12). Și un om care se exprimă atât de confuz și cu atîta stîngăcie cînd este vorba de relațiile dintre capital și muncă, deși „Capitalul" lui Marx „îi este și lui binecunoscut", se încumetă să arate muncitorilor germani o cale nouă și mai bună, și se dă drept „constructorul", căruia structura arhitectonică a viitoarei societăți îi este, cel puțin în linii generale, clară.

Nimeni nu s-a apropiat mai mult „de relațiile sociale concrete determinate" decît Marx în „Capitalul". Timp de 25 de ani el le-a studiat sub toate aspectele, iar rezultatele criticii sale conțin totodată pretutindeni și embrionul așa-ziselor soluții, în măsura în care ele sînt, în genere, posibile în ziua de azi. Dar amicul Mülberger nu se mulțumește cu atît. Pentru el toate acestea nu sînt decît socialism abstract, formule moarte, abstracte. În loc să studieze „relațiile sociale concrete determinate", amicul Mülberger se mulțumește cu lectura cîtorva volume ale lui Proudhon, care, chiar dacă nu-i spun mai nimic despre relațiile sociale concrete determinate, îi oferă

* Vezi volumul de față, p. 217—218. — Nota red.

în schimb leacuri miraculoase foarte determinate și concrete pentru toate relele sociale ; acest plan de salvare a societății, gata întocmit, acest *sistem* proudhonist, Mülberger îl prezintă muncitorilor germani sub pretextul că *el* vrea „să pună capăt *sistemelor*”, în timp ce eu, chipurile, „aleg calea opusă” ! Pentru a înțelege acest lucru ar trebui să presupun că eu sînt orb, iar Mülberger surd, astfel că orice înțelegere între noi este absolut imposibilă.

Destul. Dacă nu pentru altceva, această polemică va folosi pentru a dovedi cum stau lucrurile cu practica acestor socialiști care-și spun „practici”. Aceste propuneri practice pentru înlăturarea tuturor relelor sociale, aceste panacee sociale, au fost întotdeauna și pretutindeni produsul fondatorilor de secte care au apărut atunci cînd mișcarea proletară mai era încă în față. Și Proudhon se numără printre ei. Dezvoltarea proletariatului aruncă curînd la o parte aceste scutece și însăși clasa muncitoare trage concluzia că nimic nu-i mai puțin practic decît aceste „soluții practice”, dinainte ticluite, aplicabile în toate cazurile, și că socialismul practic constă, dimpotrivă, în înțelegerea justă a diferitelor laturi ale modului de producție capitalist. Dacă clasa muncitoare trage o asemenea concluzie, la momentul oportun nu se va găsi *nicicînd* în încurcătură și va ști împotriva căror instituții sociale și în ce fel să-și îndrepte atacul principal.

Karl Marx

Către redactorul ziarului „Times”

Stimate domn,

Mi s-a atras atenția asupra unei note apărute în numărul de azi al ziarului „Times” intitulată : „Karl Marx și Internaționala”. În această notă se afirmă că Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, o dată cu invitația adresată diferitelor federații și secții de a propune ele însele împuterniciții care urmează să fie confirmați de către Consiliul General, ar fi indicat că este

„neapărat necesar ca o copie fidelă să fie trimisă concomitent lui Karl Marx la Londra. Această indicație nu are alt scop decât acela de a se da mandate numai persoanelor agreeate și aprobate de Karl Marx la Londra, și, întrucât acești agenți vor trebui, bineînțeles, să fie în permanentă legătură cu dînsul, el va fi, de fapt, autocratul mișcării”.

Circulara respectivă a apărut, printre altele, în ziarul „Volksstaat” din Leipzig la 25 decembrie ²⁵⁸. Ea cheamă membrii din Germania ai Asociației să trimită o copie după propunerile lor fostului secretar-corespondent pentru Germania (adică mie), pentru ca acesta să certifice autenticitatea. Este evident că noul Consiliu General nu poate cunoaște nici persoanele, nici scrisul lor. Consiliului General i se părea atît de firesc serviciul pe care mi-l cerea, încît nici nu m-a înștiințat în prealabil. Cu certificarea identității agenților din celelalte țări, în care organizarea liberă a Internaționalei se lovește de piedici legale, nu am nimic de-a face.

În notă se mai spune :

„În Franța, acești agenți exclud membrii fără să asculte ce au de spus și dizolvă secții, comitete și federații după bunul lor plac”.

Correspondentul dv. va trebui să explice cum pot comite acești „agenți” toate aceste orori înainte ca vreunul să fi fost desemnat. Dacă în Franța unele persoane au fost excluse din Internațională, acest lucru a fost hotărât de către secțiile locale, nicidecum de către Consiliul General de la New York.

Rămîn. stimate domn. al dv.

Karl Marx

2 ianuarie

Publicat în „The Times”
nr. 27577 din 3 ianuarie 1873

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

„Criza” din Prusia

Într-adevăr, „marea națiune” franceză a fost împinsă, pe bună dreptate, pe al doilea plan de către „marea națiune” germană. La Versailles a izbucnit o criză politică, deoarece Krautjunkerii * francezi completează în vederea instaurării monarhiei în locul republicii existente; concomitent a izbucnit o criză la Berlin, deoarece Krautjunkerii prusaci nu vor să renunțe la vechea poliție moșierească feudală, care și azi, după 80 de ani de la revoluția franceză, mai intră în atribuțiile lor. Se mai poate oare cineva îndoi o clipă de superioritatea „culturii” germane asupra civilizației franceze? Francezii se ciorovăiesc, cu obișnuita lor superficialitate, pentru simple *forme*: republică sau monarhie. Prusienii, meticuloși, merg pînă la rădăcina lucrurilor prin aceea că se îndură și ei, în sfîrșit, în 1872, ultimii în Europa, în afară de Mecklenburg și Rusia, să scutească — poate da, poate nu — spinarea țaranilor, care formează baza societății, de bita moșierilor!

Nimic nu ilustrează mai bine atitudinea mîrșavă a burgheziei prusiene decît toată această farsă cu legea cu privire la administrația districtuală²⁵⁹. În 1848, Prusia a avut revoluția ei; puterea era în mîinile burgheziei; era de ajuns ca armata să depună jurămint pe constituție — indiferent pe care — ca burghezia să-și păstreze puterea. Spaima feudalilor și birocratilor era atît de mare, încît lichidarea rămășițelor încă existente ale feudalismului părea pe atunci un lucru de la sine înțeles. Într-adevăr, primele proiecte de constituție din 1848 și chiar din 1849 conțineau, deși în obișnuita formă ciuntită, tot ceea ce era esențial în această direcție. Era de ajuns ca burghezia să se împotrivescă cît de oft, pentru ca restabilirea drepturilor feudale să devină imposibilă; acest lucru

* — nobilii de la țară. — *Nota trad.*

nu interesa pe nimeni în afara de cei cițiva nobili de la țară și de romanticul Frederic Wilhelm al IV-lea. Dar, de îndată ce reacțiunea europeană a ieșit victorioasă, burghezia prusiană s-a tirat la picioarele lui Manteuffel, gudurindu-se recunoscătoare la fiecare lovitură de bici a acestuia. Nu numai că a restituit iuncherilor de la est de Elba dreptul de a exercita poliția moșierească și tot felul de alte vechituri feudale, dar s-a pedepsit pe sine însăși pentru liberalismul ei păcătos desființind cu propriile ei mâini pînă și libertatea meșteșugurilor, stabilită în 1808, și restabilind la mijlocul secolului al XIX-lea breslele ²⁶⁰.

Burghezia este, în cel mai bun caz, o clasă lipsită de eroism. Chiar și cele mai strălucite victorii ale ei, în secolul al XVII-lea în Anglia și în secolul al XVIII-lea în Franța, nu ea însăși, ci masele populare plebeie — muncitorii și țărani — le-au cucerit pentru ea. Și în înfricoșătoarele zile din iunie 1848, burghezia din Franța s-a salvat aruncîndu-se la picioarele unui farsor; la fel și în Anglia, după 1848, a început o lungă perioadă de reacțiune; dar, în ambele țări, reacțiunea a invocat pretextul că apără temeliile societății *burgheze* împotriva atacurilor proletariatului. Ca rezultat al revoluției, în Prusia romanticul Frederic Wilhelm al IV-lea și-a văzut, în sfîrșit, îndeplinite dorințele sale fierbinți de reînviere a evului mediu datorită faptului că reacțiunea victorioasă a măturat o mulțime de instituții antiromantice, care pătrunseseră prin contrabandă în statul prusian din timpurile lui Frederic al II-lea pînă în acelea ale lui Stein și Hardenberg. Sub pretextul apărării societății *burgheze* împotriva proletariatului, aceasta a fost din nou supusă dominației feudalismului. Nici o burghezie din lume nu se poate lăuda cu o perioadă atît de rușinoasă ca aceea prin care a trecut burghezia prusiană sub Manteuffel. În care altă țară ar fi fost cu putință ca un Hinckeldey să fie proslăvit drept campion și martir al libertății? ²⁶¹

În sfîrșit, ca rezultat al unor complicate intrigi de palat, începe *noua eră* ²⁶². Burghezia se trezește pe neașteptate cu un guvern vechi-liberal. Și ea, care nu mișcase un deget pentru a-l instaura, ea, cea mai lașă burghezie din lume, își închipuie dintr-o dată că se află la cîrma statului, că vechiul stat prusian militar-polițienesc a dispărut, că ea poate numi și demite miniștri, poate impune Curții voința ei. Dacă perioada

Manteuffel a demonstrat lașitatea burgheziei, noua eră a scos la iveală incapacitatea ei politică.

Reorganizarea armatei a constituit prețul admitterii guvernului vechi-liberal. Războiul din Italia²⁶³ a oferit pretextul dorit pentru a cere Landtagului această reorganizare. Pe de o parte, mobilizarea din 1859 a arătat că vechea organizare a armatei era cu totul perimată. Pe de altă parte, indiferența cu care a fost privită în Franța anexarea Savoiei și Nisei a dus la concluzia că șovinismul francez poate fi ațîțat cu succes numai prin perspectiva unor cuceriri pe Rin, adică printr-un război împotriva Prusiei. Era, prin urmare, evident că de îndată ce, ca urmare a unor evenimente interne în Franța, imperiul lui Ludovic Bonaparte ar fi din nou în pericol, singura posibilitate de a înlătura acest pericol era un război împotriva Prusiei, care ar fi dus în mod inevitabil la înfrîngerea vechii armate prusiene, lipsită de aliați. Pe de altă parte, Prusia, deși în esență ea însăși un stat militar, nu a pus bazele organizării unei mari armate moderne. Pentru aceasta ea era prea slabă. Dar ea nu se putea sustrage de la ceea ce pe continent devenise o necesitate generală, cu atît mai mult cu cît echivoca ei „politică de mînă liberă” o lipsise de orice alianță de nădejde. În sfîrșit, indiferent ce se înțelegea prin reorganizarea armatei, burghezia prusiană trebuia să știe că ea nu putea s-o împiedice. Prin urmare, singura ei tactică justă era aceea de a obține cît mai multe concesii politice în schimbul aprobării inevitabilei reorganizări. Dar burghezia prusiană, încă plină de vînătăile căpătate de pe urma loviturilor de cizmă ale lui Manteuffel, a început brusc să-și dea aere. Ea și-a închipuit deodată că reprezintă puterea hotărîtoare în stat și, ca atare, a respins reorganizarea armatei. Cu aceasta visul ei a luat sfîrșit. Bismarck a făcut-o să înțeleagă că constituția ei de hîrtie și voturile ei din parlament nu fac nici cît o ceapă degerată, că în Prusia regele guvernează, iar Camerele există numai pentru a se declara de acord. În pofida constituției, reorganizarea armatei a fost înfăptuită, iar deputații au fost tratați din nou à la Manteuffel. Burghezia, după o rezistență formală de scurtă durată, care a obosit-o mai repede decît pe adversarul ei, Bismarck, a găsit în războiul împotriva Danemaricii²⁶⁴ primul pretext pentru încercări timide de conciliere; iar după Sadova²⁶⁵, ea nu s-a mai jenat cîtuși de puțin și a căzut entuziasmată la picioarele lui Bismarck, pentru ca de atunci înainte să rămînă la remorca acestuia; după războiul împotriva Franței²⁶⁶, entuziasmul ei

n-a mai cunoscut margini; de atunci ea a aparținut lui Bismarck cu trup și suflet și s-a identificat pur și simplu cu el.

Există însă pe lume un lucru descoperit de Hegel și denumit de el „ironia istoriei”, Oameni mai de seamă decât Bismarck au devenit jucăria acestei ironii a istoriei, și atît statul prusian cît și Bismarck au avut aceeași soartă. Din momentul în care mult rîvnitele țeluri ale politicii prusiene s-au realizat, unul după altul, temeliile statului prusian au început să se clatine. Vechea Prusie se bazează, în esență, pe iuncherime, din rîndurile căreia se recrutează în cea mai mare parte corpul ofițeresc și birocrăția. Iuncherimea este în floare numai în cele șase provincii răsăritene și, avînd în vedere că proprietatea funciară a iuncherilor este, de cele mai multe ori, de proporții reduse, existența ei este condiționată de o seamă de privilegii feudale, fără de care majoritatea iuncherilor s-ar pomeni curînd în situația unor simpli proprietari funciari. Atîta timp cît iuncherimii i se opuneau numai două provincii apusene, ea nu era amenințată de nici o primejdie. Încă prin anexiunile din 1866 ²⁶⁷, în Prusia s-a întărit într-o uriașă măsură elementul burghez și țărănesc. Nu palavrele legitimiste, ci mai degrabă înțelegerea justă a primejdiei care amenința iuncherimea a provocat împotrivirea partidului Stahl-Gerlach ²⁶⁸ față de aceste anexiuni. Includerea micilor state în Confederația Germaniei de nord ²⁶⁹, trecerea celor mai hotărîtoare funcții în stat asupra acestei confederații și, legat de aceasta, mediatizarea * Camerei seniorilor din Prusia, anexarea definitivă a statelor din sud, toate acestea au însemnat lovituri serioase date iuncherimii, care nu mai constituia în imperiu decît o minoritate pe cale de dispariție. Mai mult decît atît. Orice guvern, chiar și cel mai despotic, este nevoit să țină seama de condițiile existente, altminteri își frînge gîtul. Prusia putea să-și subordoneze Germania Mică, dar ea nu putea să impună iuncherimea ei celor 25 000 000 de germani de la vest de Elba. Dimpotrivă, iuncherimea, care pentru vechea Prusie era o necesitate, devenise pentru „imperiu” o povară. Așa cum Bismarck fusese nevoit să introducă, contrar vederilor sale anterioare, libertatea industriei, libertatea de deplasare dintr-un stat german într-altul și alte reforme burgheze — firește, într-o formă birocratică ciuntită —, tot astfel ironia istoriei l-a condamnat pînă la urmă pe el, iunche-

* Subordonarea principilor germani, care anterior depindeau direct de împărat, unor suverani germani mai mari. — *Nota red.*

rul prin excelență, să lovească în iunherimea sa prin legea cu privire la administrația districtuală.

Această lege cu privire la administrația districtuală este una din legile cele mai lamentabile care au fost promulgate vreodată. Conținutul ei poate fi rezumat în două cuvinte. Ea îl privează pe fiecare iuncher *în parte* de puterea de care dispunea în virtutea privilegiilor feudale, pentru a o restitui, sub aparența autoadministrării districtelor, *clasei* iuncherilor. Ca și pînă acum, în districtele agricole ale provinciilor răsăritene va domina proprietatea funciară mare, foarte mare; iunherimea capătă chiar o putere și mai mare prin trecerea în competența ei a unor prerogative care pînă acum reveniseră statului. Dar fiecare iuncher luat în parte pierde situația excepțională pe care a deținut-o ca senior feudal. El nu mai este decît un simplu proprietar funciar modern și, implicit, încetează de a mai fi iuncher. Totodată este însă subminată baza vechii Prusii, și de aceea Camera seniorilor era, din punctul ei de vedere, pe deplin îndreptățită să se împotrivească legii cu privire la administrația districtuală. Această lege cu privire la administrația districtuală înseamnă sfîrșitul iuncherimii, și fără iuncherime nu mai există o Prusie specifică.

În această problemă, burghezia prusiană nu s-a dezmințit. La început s-a spus că legea cu privire la administrația districtuală ar fi doar un prim pas spre autoadministrare, că ea trebuie acceptată pentru că în momentul acela nu se putea obține ceva mai bun, că ea ar fi un compromis cu guvernul, dar că de acum încolo nu mai trebuie să se cedeze nici cu o iotă. Camera seniorilor a respins legea cu privire la administrația districtuală. Guvernul, deși legat prin compromisul încheiat cu Camera deputaților, i-a cerut acesteia noi concesii. Camera a fost destul de curajoasă să le accepte fără rezervă; în schimb, li s-a promis burghezilor noi numiri de pairi și o reformă a Camerei seniorilor. Numirea noilor pairi a avut loc — 25 de generali și birocrați —, și Camera seniorilor i-a acceptat. Compromisul a fost salvat, dar reforma Camerei seniorilor a fost ocolită. Burghezia începuse să se consoleze spunîndu-și că legea cu privire la administrația districtuală reprezintă totuși un mare pas înainte, cînd a sosit știrea despre criza de guvern. Roon, Selchow, Itzenplitz intenționează să demisioneze — victoria liberalilor pe toată linia. Devenise oare inevitabilă formarea unui guvern liberal? Nu, nicidecum, ci formarea unui guvern de *coalitție*!

Burghezii noștri sînt doar atît de modești ! Ei se mulțumesc chiar și cu mai puțin. Bismarck renunță la postul de prim-ministru, Roon, adversarul legii cu privire la administrația districtuală, trece în locul lui, în guvern mai intră un general, Selchow și Itzenplitz rămîn în guverurile lor, guvernul de coaliție este mai puțin de coaliție decît oricînd, elementele feudale din guvern s-au înmulțit, iar burghezul continuă să-și bea liniștit halba de bere cu conștiința mîndră că de fapt Bismarck este sufletul întregului eșafodaj.

Acest exemplu caracterizează pe deplin poziția burgheziei prusiene. Ea consideră drept un merit al ei faptul că Bismarck este silit de situația istorică în care el a adus Prusia și de progresul industrial din ultimii 20 de ani să facă ceea ce ea însăși a fost prea lașă să realizeze în anii 1848—1850. Ea nu are nici măcar curajul să-l oblige pe Bismarck al ei să înfăptuiască aceste mici reforme într-un mod simplu, fățiș burghez, fără denaturările caracteristice unui stat polițienesc. Ea jubilează că Bismarck este nevoit să ciuntească propriile ei revendicări din 1846 ²⁷⁰; și să nu uităm că este vorba numai de revendicările ei economice, adică de revendicări a căror îndeplinire n-ar putea, chiar dacă ar vrea, s-o împiedice nici o mie de Bismarcki. Cît despre revendicări *politice*, despre trecerea puterii politice în mâinile burgheziei, se vorbește, în cel mai bun caz, numai de formă. Burghezia prusiană *nu do-rește* dominația politică. Putredă înainte de a fi ajuns la maturitate, ca și Rusia oficială încă pe timpul lui Voltaire, ea se afla de pe acum, fără să fi fost la putere, pe aceeași treaptă de degenerare pe care burghezia franceză a atins-o după 80 de ani de luptă și după o dominație îndelungată. Panem et circenses! — pîine și jocuri! — cerea plebea romană decăzută împăraților ei; panem et circenses! — profituri realizate din speculă și un lux sfidător — cere împăraților lor nu poporul prusian, ci burghezia prusiană. Plebeii romani, împreună cu împărații lor au fost măturați de către barbarii germani; îndărătul burghezilor prusieni se ridică amenințatori muncitorii germani.

Scris de F. Engels
la începutul lunii ianuarie 1873

Publicat în ziarul „Der Volksstaat”
nr. 5 din 15 ianuarie 1873

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Karl Marx

[Răspuns la noua circulară
a pretinsei majorități
din Consiliul federal britanic ²⁷¹]

Noua circulară a pretinsei majorități din Consiliul federal britanic are pretenția a fi răspunsul la cele două circulare trimise de Consiliul federal britanic și de „Foreign Section” din Manchester *. În realitate, ea nu combate nici un singur punct din cele două circulare. Prin birfeli personale, calomnii și minciuni, ea încearcă doar să arunce praf în ochii cititorilor, contînd pe faptul inevitabil că secțiile recent constituite nu cunosc istoricul Internaționalei.

Este foarte caracteristic că din cei șase membri ai Comitetului executiv care au semnat circulara, doi — domnii Jung și Pape — nu mai au un „locus standi” ** în Consiliul federal britanic. Ei erau delegați, primul pentru secția din Middlesbrough, al doilea pentru secția din Nottingham, dintre care prima și-a retras împuternicirea, iar cealaltă, în unanimitate, nu a fost de acord cu circulara. Vom da numai cîteva exemple care ilustrează nerușinarea afirmațiilor cuprinse în documentul menționat.

În legătură cu așa-numita dare de seamă oficială se spune :

„Nu s-a dat nici o listă a delegaților la Congresul de la Haga, deși în circulare se vorbește despre «64»”.

Darea de seamă menționată aici nu este decît ediția oficială a *rezoluțiilor adoptate de către congres* ²⁷², și lista delegaților — deja publicată la Haga și reprodusă de majoritatea ziarelor de pe continent, atît ale Internaționalei cît și de cele burgheze — nu-și avea locul aici. În plus, darea de

* Vezi volumul de față, p. 200—210. — *Nota red.*

** — loc legal. — *Nota trad.*

seamă indică pentru fiecare votare numărul voturilor, iar în cazul când voturile erau împărțite, și numele.

„O serie de rezoluții au fost tănuite sau falsificate. Astfel, de pildă, rezoluția cu privire la cotizația cuvenită Consiliului General, potrivit căreia contribuția urma să fie majorată la 1 șiling pe an pentru fiecare membru al Asociației, inclusiv trade-unionurile“.

Sub titlul : „Cotizațiile care urmează a fi plătite Consiliului General“, darea de seamă oficială arată la punctul 2 : având în vedere cererile, pe de o parte, de a mări, iar pe de altă parte de a reduce cuantumul acestor cotizații, congresul a menținut cotizația de 1 penny cu 17 voturi pentru, 12 contra și 8 abțineri *. Ce a fost aici tănuit ?

În ceea ce privește „falsificarea“ rezoluțiilor, îi desfid să indice o singură rezoluție din darea de seamă care să nu fie în strictă concordanță cu procesele-verbale.

Pe de altă parte, capacitatea autorilor acestei circulare în materie de „falsificare“ rezultă din afirmațiile lor referitoare la rezoluția congresului cu privire la acțiunea politică. În primul rând, fraza : „Cucerirea puterii politice devine marea datorie a clasei muncitoare“, introdusă în rezoluția a IX-a a Conferinței de la Londra, a fost luată textual din Manifestul constitutiv al Internaționalei (1864), deși ei pretind că ar fi fost inventată de Congresul de la Haga.

În al doilea rând, autorii circularei afirmă că greșit a fost tradusă expresia franceză „doit servir“ prin cuvintele engleze „ought to serve“ **. Dacă ar fi vorba de o greșeală, ea ar fi fost făcută de fostul Consiliu General în traducerea oficială engleză a textului original francez al rezoluțiilor conferinței. Dar nu e o greșeală. Întrucît se pare că autorii circularei sînt cam certați atît cu limba engleză oît și cu cea franceză, trebuie să le recomandăm să consulte orice dicționar, de pildă „Dicționarul anglo-francez al lui Boyer, Paris, Bandry, 1854“, unde la cuvîntul „ought“ se spune : „ought to be so — cela doit être ainsi“ ***.

Pentru a contesta afirmația că rezoluțiile de la Haga au fost întru totul aprobate în Franța, Germania, Austria, Ungaria, Portugalia, America, Danemarca, Polonia și Elveția, circulara lui John Hales cere adresele secretarilor din aceste țări. În ceea ce privește Germania, el n-are decît să citească „Volks-

* Vezi volumul de față p. 155. — Nota red.

** — trebuie să servească. — Nota trad.

*** — trebuie să fie așa. — Nota trad.

staat" și un șir de alte ziare muncitorești; pentru Austria și Ungaria — „Volkswille”²⁷³, pentru Portugalia — „O Pensamento Social”, pentru Danemarca — „Socialisten”, pentru Spania — „La Emancipacion”, pentru Olanda — „De Werkman”, pentru Italia — „La Plebe”, pentru Elveția — „L'Égalité” și „Die Tagwacht”²⁷⁴. În ceea ce privește America, singura federație muncitorească existentă acolo a ales anul trecut în Consiliul ei federal pe aceiași oameni care fac parte acum din Consiliul General. Pentru Polonia și Franța, adresele corespondenților respectivi nu vor fi, desigur, încredințate unor oameni ca John Hales și compania.

În ceea ce privește caracterul „spontan” al mișcării scizioniste, este de ajuns să arătăm că Congresul scizionist ținut în septembrie anul trecut la Saint-Imier, în opoziție cu Congresul de la Haga al Internaționalei, a adoptat o rezoluție oficială potrivit căreia urmează să se organizeze pretutindeni această mișcare, „ajungându-se la o înțelegere imediată cu toate secțiile și federațiile” favorabile sciziunii, pentru a se putea ține „în cel mult șase luni un congres internațional” scizionist.

Scris de K. Marx la mijlocul
lunii: ianuarie 1873

Publicat în
„The International Herald”
nr. 43 din 25 ianuarie 1873

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Karl Marx

Indiferentismul politic ²⁷⁵

„Clasa muncitoare nu trebuie să se organizeze ca partid politic ; sub nici un motiv ea nu trebuie să se ocupe de politică, deoarece a lupta împotriva statului înseamnă a recunoaște statul, ceea ce contravine principiilor eterne ! Muncitorii nu trebuie să organizeze greve, deoarece a-ți irosi forțele pentru a obține o creștere a salariului sau a împiedica o scădere a lui înseamnă a recunoaște *sistemul muncii salariate*, ceea ce contravine principiilor eterne ale eliberării clasei muncitoare !

Dacă în lupta politică împotriva statului burghez muncitorii reușesc să obțină numai anumite concesii, asta înseamnă că ei pășesc pe calea compromisurilor, ceea ce contravine principiilor eterne. De aceea trebuie să respingem orice mișcare pașnică de felul celei la care muncitorii englezi și americani au prostul obicei să participe. Muncitorii nu trebuie să-și irosească forțele pentru a obține limitarea prin lege a zilei de muncă, deoarece aceasta ar însemna un compromis cu patronii, care în loc de 14 sau 16 ore ar putea să-i exploateze numai 10 sau 12 ore. De asemenea, ei nu trebuie să depună eforturi pentru a obține interzicerea prin lege a muncii în fabrici a fetelor sub 10 ani, deoarece nu în felul acesta se va pune capăt exploatării băieților sub 10 ani : acesta nu va fi decît un nou compromis care violează puritatea principiilor eterne !

Cu atît mai puțin trebuie să ceară muncitorii ca, așa cum se întîmplă în Statele Unite ale Americii de Nord, statul, al cărui *buget* este întocmit pe seama muncitorilor, să fie obligat să asigure copiilor de muncitori învățămîntul elementar, deoarece învățămîntul elementar nu înseamnă încă cultură generală. Mai bine să nu știe muncitorii și muncitoarele să citească, să scrie sau să socotească decît să-i învețe carte un

învățător de la școala de stat. Mai bine ca ignoranța și munca de 16 ore pe zi să abrutizeze în continuare clasa muncitoare decât să fie profanate principiile eterne!

Dacă lupta politică a clasei muncitoare ia forme revoluționare, dacă în locul dictaturii burgheziei muncitorii instau-rează dictatura lor revoluționară, ei săvârșesc oribila crimă de a profana principiile, deoarece, pentru a-și satisface jal-nicele și vulgarele nevoi zilnice, pentru a înfringe rezistența burgheziei, muncitorii dau statului o formă revoluționară trecătoare în loc să depună armele și să desființeze statul. Muncitorii nu trebuie să creeze syndicate profesionale, deoarece în felul acesta ei ar eterniza diviziunea socială a muncii, așa cum există ea în societatea burgheză; or, tocmai această diviziune a muncii îi desparte pe muncitori și constituie adevă-rata temelie a sclaviei moderne.

Într-un cuvânt, muncitorii trebuie să stea cu brațele încruciate și să nu-și piardă timpul participând la mișcarea politică și economică. Aceste mișcări nu le pot aduce decât rezultate imediate. Ca drept-credincioși, disprețuind nevoile lor de fiecare zi, ei trebuie să exclame: «Mai bine să fie răstignită clasa noastră, să piară generația noastră decât să fie întinate principiile eterne!» Asemenea creștinilor cucernici, ei trebuie să dea crezare popilor, să renunțe la toate bunurile pămîntești și să n-aibă altă năzuință decât aceea de a ajunge în rai. Înlocuiți raiul cu *lichidarea socială* — care va fi înfăp-tuită într-o bună zi mu se știe unde, cum și de către cine —, și rezultatul va fi aceeași înșelătorie.

În așteptarea acestei faimoase lichidări sociale, clasa muncitoare trebuie să se comporte cum se cuvine, ca o sătulă turmă de oi; să nu tulbure liniștea guvernului, să știe de frica poliției, să respecte legile, să furnizeze supusă carne de tun.

În viața practică de fiecare zi, muncitorii trebuie să fie slugile plecate ale statului, dar în forul lor interior ei trebuie să protesteze energic împotriva existenței lui și să manifeste profundul lor dispreț teoretic față de stat, cumpărînd și citind tratate despre desființarea acestuia; ei nu trebuie în nici un caz să opună ordinii capitaliste altă împotrivire decât perorații despre viitoarea societate, în care nu va mai exista această ordine odioasă!"

Nu încape îndoială că dacă apostolii indiferentismului politic s-ar fi exprimat atît de limpede, clasa muncitoare i-ar fi trimis la toți dracii și ar fi considerat toate acestea ca o

insultă din partea unor doctrinari burghezi și a unor nobili decăzuți, care sînt atît de proști sau atît de naivi, încît îi interzic orice mijloc de luptă real sub pretextul că toate aceste mijloace trebuie luate de la actuala societate și că condițiile inevitabile ale acestei lupte, din păcate, nu corespund fanteziilor idealiste, din care, sub numele de *Libertate, Autonomie, Anarhie*, acești doctori în *științe sociale* fac un cult. Mișcarea clasei muncitoare este însă astăzi atît de puternică, încît acești sectari filantropi nu mai cutează să repete în legătură cu lupta economică *marile adevăruri* pe care le proclamă fără încetare în legătură cu lupta politică. Ei sînt prea lași pentru a aplica aceste adevăruri la greve, la asociațiile muncitorești, la sindicatul profesional, la legile cu privire la munca femeilor și a copiilor, la limitarea zilei de muncă etc. etc.

Să vedem acum în ce măsură ei pot să se refere la vechile tradiții, la cinste, conștiinciozitate și la principiile eterne.

Întrucît relațiile sociale nu erau încă suficient de dezvoltate pentru a permite clasei muncitoare să se organizeze ca clasă militantă, primii socialiști (Fourier, Owen, Saint-Simon și alții) au fost nevoiți să se limiteze la visuri *despre o societate-model* a viitorului și să condamne toate încercările — de pildă grevele, asociațiile și acțiunile politice — întreprinse de clasa muncitoare pentru îmbunătățirea cît de cît a situației ei. Dar dacă nu trebuie să ne dezicem de acești patriarhi ai socialismului, așa cum chimiștii de azi nu se pot dezice de strămoșii lor — alchimiștii, trebuie să ne străduim în orice caz să nu cădem în greșelile lor, care pentru noi ar fi de neiertat.

Totuși și după aceea, în 1839, cînd lupta politică și economică a clasei muncitoare din Anglia se conturase destul de limpede, Bray — unul dintre discipolii lui Owen și totodată unul dintre cei care au descoperit *mutualismul* cu mult înaintea lui Proudhon — a publicat o carte sub titlul „Labour's wrongs and labour's remedy”²⁷⁶.

În această carte, în capitolul despre ineficacitatea *oricăror îmbunătățiri pe care vor să le obțină muncitorii* prin actuala lor luptă, el supune unei critici vehemente toate acțiunile economice și politice ale muncitorilor englezi. El condamnă mișcarea politică, grevele, limitarea timpului de muncă, reglementarea muncii în fabrici a femeilor și a copiilor, pentru că toate acestea, după părerea lui, nu numai că nu vor lichida actualele rînduieli ale societății, ci, dimpotrivă, le vor consolida și vor ascuți și mai mult contradicțiile.

Să trecem acum la Proudhon, oracolul acestor doctori în științe sociale. În timp ce dascălul a avut curajul să ia energic poziție împotriva oricărei mișcări economice (împotriva asociațiilor, grevelor etc.) care era în contradicție cu teoriile salutare ale *mutualismului* său, deși prin scrierile sale și prin participarea sa personală a sprijinit mișcarea politică a clasei muncitoare, discipolii săi nu îndrăznesc să se manifeste față de împotriva acestei mișcări. Încă în 1847, când a apărut principala lucrare a dascălului: „Sistemul contradicțiilor economice”, eu am combătut argumentele lui sofistice împotriva mișcării muncitorești *. Dar în 1864, după adoptarea legii lui Ollivier, care a acordat muncitorilor francezi — ce-i drept, în anumite limite — dreptul de asociere, Proudhon a reluat această temă în cartea sa „Despre capacitatea de acțiune politică a clasei muncitoare”, apărută la scurt timp după moartea sa.

Atacurile dascălului au fost în așa măsură pe gustul burgheziei, încît în 1866, în timpul mării greve a croitorilor din Londra, ziarul „Times” i-a făcut lui Proudhon onoarea de a-i traduce cartea în limba engleză, pentru a-i condamna pe greviști cu propriile lui cuvinte. Iată cîteva exemple.

Minerii din Rive-de-Gier au declarat grevă ; pentru a-i face să-și bage mințile-n cap, au fost trimiși acolo soldați.

„Autoritățile — exclamă Proudhon — care au dispus să se tragă în minerii din Rive-de-Gier au fost puse, desigur, într-o situație foarte grea. Dar ele au acționat întocmai ca și Brutus, care, fiind silit să aleagă între dragostea pentru copiii săi și datoria sa de consul, a trebuit să-și jertfească fiii pentru a salva republica. Brutus n-a șovăit, iar posteritatea n-a îndrăznit să-l condamne pentru aceasta” **.

Nici un muncitor nu-și amintește de vreun capitalist care să fi șovăit să-și jertfească muncitorii pentru a salva propriile lui interese. Ce Brutuși sînt acești burghezi !

„Dreptul la coaliții nu există — spune Proudhon —, după cum nu există dreptul la înșelăciune și la hoție, la incest și la adulter” ***.

În schimb trebuie să recunoaștem că, fără îndoială, există dreptul la *prostie*.

* Vezi lucrarea mea „Mizeria filozofiei. Răspuns la «Filozofia mizeriei» a d-lui Proudhon” (Paris, 1847, editura „Frank”), cap. II, § 5: „Grevele și coalițiile muncitorilor” ²⁷⁷. — *Nota red.*

** Proudhon. „Despre capacitatea de acțiune politică a clasei muncitoare”, Paris, editura „Lacroix & Co.” ²⁷⁸, p. 327.

*** Op. cit., p. 333.

Care sînt principiile eterne în numele cărora dascălul își aruncă abracadabramentele sale anateme ?

Primul principiu etern :

„Mărimea salariului determină prețurile mărfurilor“.

Pină și cei care nu au nici un fel de noțiuni de economie politică și nu știu că marele economist burghez Ricardo, în cartea sa „*Principiile economiei politice*“, publicată în 1817²⁷⁹, a înfirmat o dată pentru totdeauna această eroare tradițională, cunosc totuși faptul remarcabil că industria engleză poate să-și desfacă mărfurile la prețuri mai scăzute decît industria oricărei alte țări, cu toate că salariul în Anglia este relativ mai ridicat decît în oricare altă țară din Europa.

Al doilea principiu etern :

„Legea care acordă dreptul la coaliții este o lege în cel mai înalt grad antijuridică și antieconomică, care contravine oricărei societăți și oricărei ordini“.

Într-un cuvînt, ea „contravine dreptului economic la libera concurență“.

Dacă dascălul n-ar fi fost atît de *chauvin**, el s-ar fi întrebât cum se explică că o lege care contravine în asemenea măsură *dreptului economic la libera concurență* a putut fi promulgată în Anglia încă acum 40 de ani și cum se face că, pe măsură ce se dezvoltă industria, și o dată cu ea *libera concurență*, tocmai statele burgheze sînt nevoite să adopte în mod necesar această lege, care contravine în asemenea măsură *oricărei societăți și oricărei ordini*. Atunci s-ar fi convins, poate, că faimosul său Drept (cu *D* mare) există numai în *manualele de economie* scrise de ignorantă tagmă a economiștilor burghezi, în aceleași manuale în care pot fi găsite și perle ca : „*proprietatea este rodul muncii*“... *altora*, uită ei să adauge.

Al treilea principiu etern :

„Așadar, sub pretextul ridicării clasei muncitoare dintr-o situație socială așa-zis inferioară, se începe cu defăimarea unei clase întregi de cetățeni : clasa stăpînilor, întreprinzătorilor, patronilor și burghezilor ; se ațîță în rîndurile democrației muncitorești disprețul și ura față de acești nedemni reprezentanți ai clasei de mijloc ; se preferă războiul comercial și industrial mijloacelor legale de împotrivire, lupta de clasă — poliției de stat”**.

* — șovinist. — *Nota trad.*

** *Proudhon*. „Despre capacitatea de acțiune politică a clasei muncitoare“, Paris, editura „Lacroix & Co.“, 1868, p. 337—338.

Pentru a împiedica clasa muncitoare să iasă din *situația socială așa-zis inferioară*, dascălul condamnă coalițiile cu ajutorul cărora clasa muncitoare se constituie ca clasă ostilă respectabilei *categorii a stăpînilor, întreprinzătorilor, burghezilor*, care, desigur, preferă ca și Proudhon *poliția de stat luptei de clasă*. Pentru a feri această respectabilă clasă de orice neplăceri, bunul Proudhon (firește, pînă la apariția imperiului mutualismului) recomandă tuturor muncitorilor „*libertatea sau concurența, unica noastră garanție*” (în pofida marilor inconveniente pe care le implică) *.

Dascălul propovăduia indiferentismul economic *pentru a apăra libertatea sau concurența burgheză*, unica noastră garanție. Discipolii propovăduiesc indiferentismul politic pentru a apăra libertatea burgheză, unica lor garanție. Dacă primii creștini, care propovăduiau și ei indiferentismul politic, au avut nevoie de ocrotirea împăratului pentru a se transforma din prizoniți în prigonitori, apostolii contemporani ai indiferentismului politic nici nu se gîndesc măcar că principiile lor eterne îi obligă să renunțe la plăcerile lumești și la privilegiile trecătoare ale societății burgheze. Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că ei îndură cu un stoicism cu adevărat creștinesc cele 14 sau 16 ore de muncă care apasă asupra muncitorilor de fabrică !

Karl Marx

Loņdra, ianuarie 1873

Scris de K. Marx
la sfîrșitul anului 1872—
începutul anului 1873

Se tipărește după textul
apărut în almanah

Tradus din limba italiană

Publicat în decembrie 1873
în „Almanacco Repubblicano per l'anno 1874”

* Op. cit., p. 334.

Friedrich Engels

Despre autoritate ²⁸⁰

Unii socialiști au pornit în ultimul timp o adevărată cruciadă împotriva a ceea ce numesc ei *principiul autorității*. Este de ajuns ca ei să declare că un act este *autoritar*, pentru a-l condamna. Se abuzează atât de mult de acest procedeu sumar, încît este necesar să analizăm problema mai îndeaproape. Autoritatea în sensul în care este vorba aici înseamnă impunerea unei voințe străine; autoritatea presupune, pe de altă parte, subordonare. Întrucît însă ambele expresii sună neplăcut, iar raportul pe care îl exprimă este supărător pentru partea subordonată, se naște întrebarea dacă nu există vreun mijloc de a o scoate altfel la capăt, dacă în actualele condiții sociale nu s-ar putea crea alte rînduiri sociale, în care această autoritate să nu mai aibă nici o rațiune și, prin urmare, să dispară? Dacă examinăm relațiile economice, industriale și agrare care stau la baza actualii societăți burgheze, constatăm că ele au tendința de a înlocui tot mai mult activitățile izolate prin activitatea combinată a oamenilor. În locul micilor ateliere ale unor producători izolați a apărut industria modernă, cu marile ei fabrici și uzine, în care sute de muncitori supraveghează mașini complicate, acționate de abur; diligențele și căruțele de pe marile șosele sînt înlocuite de calea ferată, la fel cum micile bărci cu rame și felucele cu pînze sînt înlocuite de vapoare. Mașinile și aburul pun treptat stăpînire și pe agricultură, înlocuindu-i încet, dar sigur, pe micii proprietari cu marii capitaliști, care cultivă mari suprafețe de pămînt cu ajutorul muncitorilor salariați. Astfel, pretutindeni activitatea combinată, complicarea, proceselor, dependente unul de altul, iau locul activității independente a indivizilor izolați. Activitatea combinată presupune însă organizare, dar este oare posibilă organizarea fără autoritate?

Să presupunem că revoluția socială i-a răsturnat pe capitaliști, a căror autoritate dirijează în prezent producția și circulația avuțiilor. Să mai presupunem, situându-ne cu totul pe poziția antiautoritaristilor, că pământul și uneltele de muncă au devenit proprietatea colectivă a muncitorilor care le folosesc. Dispare oare atunci autoritatea sau numai își schimbă forma? Să vedem.

Să luăm, de exemplu, o filatură de bumbac. Bumbacul trebuie să treacă prin cel puțin șase operații consecutive înainte de a se transforma în fire. iar aceste operații se efectuează de cele mai multe ori în săli diferite. Apoi, pentru buna funcționare a mașinilor, este nevoie de un inginer care să supravegheze mașina cu abur, de mecanici pentru reparațiile curente și de mulți muncitori necalificați pentru transportul produselor dintr-o sală într-alta etc. Toți acești muncitori — bărbați, femei și copii — sînt obligați să înceapă și să termine lucrul la o oră stabilită de autoritatea aburului, care nu se sinchisește de loc de autonomia individuală. Înainte de toate, muncitorii trebuie deci să cadă de acord în ceea ce privește orele de muncă și, de îndată ce aceste ore sînt stabilite, toți, fără excepție, trebuie să le respecte. Pe urmă, în fiecare sală se ivesc în fiecare minut probleme de amănunt legate de procesul de producție, repartitia materialelor etc., probleme care trebuie rezolvate imediat, pentru a evita întreruperea bruscă a întregii producții. Și, indiferent cum s-ar rezolva aceste probleme, fie prin hotărîrea delegatului pus în fruntea ramurii respective de muncă, fie, dacă este posibil, printr-o hotărîre a majorității, voința fiecărui individ în parte trebuie să se supună întotdeauna, iar aceasta înseamnă că problemele vor fi rezolvate în mod autoritar. Mecanismul automat al unei fabrici mari este cu mult mai despotice decît au fost vreodată micii capitaliști, pentru care munceau muncitorii. Cel puțin în ceea ce privește orele de muncă, deasupra porții acestor fabrici se poate scrie: *Lasciate ogni autonomia, voi che entrate!* * Dacă cu ajutorul științei și al geniului inventiv omul și-a supus forțele naturii, acestea, independent de orice organizare socială, se răzbună pe el, supunîndu-l, în măsura în care le folosește, unui adevărat despotism. A voi să desființezi autoritatea în marea industrie înseamnă a voi să desființezi industria însăși — să desființezi mașina, de filat acționată de abur, pentru a te întoarce la roata de tors.

* — Lăsați orice autonomie, voi, care intrați ²⁸¹ ! — *Nota trad.*

Să luăm alt exemplu — calea ferată. Și aici cooperarea unui mare număr de persoane este absolut necesară ; această cooperare trebuie să aibă loc la ore foarte precise, pentru a se evita accidente. Și aici prima condiție este voința dominantă care rezolvă toate problemele subordonate ei, fie că această voință este reprezentată de un singur delegat, fie de un comitet însărcinat să aducă la îndeplinire hotărîrea majorității persoanelor interesate. Și într-un caz și în celălalt avem de-a face cu o autoritate foarte categorică. Mai mult : ce s-ar întâmpla cu primul tren expediat dacă autoritatea funcționarilor de la căile ferate asupra domnilor călători ar fi desființată ?

Necesitatea autorității — și încă a unei autorități dintre cele mai categorice — este însă mai evidentă ca oriunde pe un vas aflat în largul mării. În clipe de pericol, factorul de care depinde aici viața tuturor este ca toți să se supună imediat și absolut voinței unei singure persoane.

Ori de câte ori expun asemenea argumente celor mai înverșunați antiautoritariști, ei nu pot răspunde decît : „Da ! Este adevărat, dar aici nu este vorba de autoritatea cu care învestim pe delegații noștri, ci de o *însărcinare !*” Acești domni își închipuie că au schimbat obiectul schimbînd denumirea lui. Iată cum își bat joc de oameni acești profunzi cugetători.

Am văzut, așadar, că, pe de o parte, o anumită autoritate, indiferent de felul în care a fost conferită, iar pe de altă parte o anumită subordonare sînt lucruri care — independent de organizarea socială — ni se impun o dată cu condițiile materiale în care are loc producția și circulația produselor.

Pe de altă parte, am văzut că condițiile materiale ale producției și ale circulației se complică în mod inevitabil o dată cu dezvoltarea mării industrii și a mării agriculturi și că au tendința de a extinde tot mai mult sfera acestei autorități. Este, prin urmare, absurd să considerăm că principiul autorității este absolut negativ, iar principiul autonomiei — absolut pozitiv. Autoritatea și autonomia sînt relative, sferele lor de aplicare se schimbă o dată cu diferitele faze ale dezvoltării sociale. Dacă autonomiștii s-ar mulțumi să spună că organizarea socială a viitorului va restrînge autoritatea numai în cadrul acelor limite în care condițiile producției ar face-o inevitabilă, s-ar mai putea ajunge la o înțelegere cu ei ; ei sînt însă orbi în fața tuturor realităților care fac necesară autoritatea și obiectează numai împotriva cuvîntului ca atare.

De ce nu se mulțumesc antiautoritariștii să vocifereze împotriva autorității politice, împotriva statului? Toți socialiștii sînt de acord că statul politic, și o dată cu el autoritatea politică, vor dispărea ca urmare a viitoarei revoluții sociale; aceasta înseamnă că funcțiile publice își vor pierde caracterul politic și se vor transforma în simple funcții administrative, care apără adevăratele interese sociale. Dar antiautoritariștii cer ca statul politic autoritar să fie desființat dintr-o dată, încă înainte de a fi desființate condițiile sociale care l-au generat. Ei cer ca primul act al revoluției sociale să fie desființarea autorității. Au văzut oare vreodată acești domni o revoluție? O revoluție este, fără îndoială, lucrul cel mai autoritar posibil. Revoluția este actul prin care o parte din populație impune voința ei celeilalte părți cu ajutorul puștilor, baionetelor și tunurilor, deci cu ajutorul celor mai autoritare mijloace; iar dacă partidul victorios nu vrea ca lupta lui să fi fost zadarnică, trebuie să-și mențină dominația prin frica pe care armele sale o inspiră reacționarilor. S-ar fi menținut Comuna din Paris măcar o singură zi dacă ea nu ar fi recurs împotriva burgheziei la această autoritate a poporului înarmat? N-ar trebui oare, dimpotrivă, să i se reproșeze Comunei că nu a recurs în suficientă măsură la această autoritate?

Așadar, una din două: ori antiautoritariștii nu știu ce spun, și în acest caz seamănă doar confuzie, ori știu ce spun, și în acest caz trădează mișcarea proletariatului. Și într-un caz și în celălalt ei slujesc reacțiunea.

Federico Engels

Scriș de F. Engels
în octombrie 1872—martie 1873

Publicat în decembrie 1873
în „Almanacco Repubblicano per l'anno 1874”

Se tipărește după textul
apărut în almanah

Tradus din limba italiană

Friedrich Engels

[Comunicări despre activitatea
Internațională pe continent ²⁸²]

I

De pe continent am primit următoarea informație :

Din „La Plebe”, organul de presă din Italia al Internaționalei, aflăm că guvernul italian, care nu împiedică nicăieri activitatea secțiilor scizioniste, a pornit o campanie de prigoană acerbă împotriva secției din Lodi, care a recunoscut noul Consiliu General și a aderat la rezoluțiile Congresului de la Haga. Secția a fost dizolvată și s-a lansat un mandat de arestare împotriva tuturor membrilor comitetului, dintre care trei au fost efectiv aruncați în închisoare, în timp ce ceilalți șase au reușit să scape. Printre arestați se află și Bignami, redactorul ziarului „La Plebe”. De asemenea, a fost confiscat un număr din acest ziar pentru motivul că conținea Adresa Consiliului General (publicată în „The International Herald” nr. 34) ²⁸³, în timp ce manifestele cele mai fulminante ale scizionistilor pot fi difuzate în mod liber. Arestările urmează să fie judecate pentru înaltă trădare.

Ziarul nostru din Madrid, „La Emancipacion”, constată că pe zi ce trece crește opoziția împotriva acțiunii scizioniste a Consiliului federal spaniol. De îndată ce acest Consiliu a convocat pentru ziua de 26 decembrie la Córdoba ²⁸⁴ un congres care să hotărască dacă urmează să se accepte sau să se respingă rezoluțiile de la Haga, Noua federație din Madrid a declarat că prin acest act Consiliul s-a situat în afara Internaționalei și a chemat toate secțiile și toate federațiile locale să nu trimită delegați la congresul scizionist, ci să aleagă un nou consiliu federal provizoriu ²⁸⁵. La această propunere s-au raliat federațiile locale din Lérida, Toledo, Saragosa, Vitoria, Alcalá de Henares, Noua federație din Cádiz, precum și secții importante din Valencia, Denia, Pont de Vilumara și alte localități. În afară de aceasta, Federația din Gracia (o suburbie industrială a Barcelonei) a aderat la rezoluțiile de la

Haga și a dezaprobat comportarea delegaților spanioli la acest congres, iar Federația din Granada a hotărît să trimită un delegat la Congresul scizionist de la Córdoba, alegînd însă în acest scop un antiscizionist convins²⁸⁶. Nu încapе îndoială că la Córdoba Consiliul federal va merge pe propriul său făgaș, dar acest lucru nu va face decît să agraveze criza.

Dintr-o scrisoare primită din Portugalia reiese că în această țară mișcarea clasei muncitoare, organizată de către Internațională, capătă o amploare extraordinară. Numai la Lisabona și în împrejurimi, peste cincisprezece mii de muncitori sînt organizați în syndicate, care s-au și extins pînă la Oporto și în nord. Toate aceste asociații au fost înființate de către Internațională și se află în continuare sub influența directă a acesteia. Legile țării împiedică însă Internaționala să se organizeze în deplină libertate. Ziarul Internațional, „O Pensamento Social”, se întreține acum singur. Mai putem adăuga că în Portugalia nu există scizionști. Rezoluțiile de la Haga nu numai că au fost unanim aprobate, ci și primite cu entuziasm. În nr. 25 al ziarului „O Pensamento Social” a apărut un articol în care se declară că Congresul de la Haga este cel mai important congres care s-a ținut de la înființarea Internațională, iar rezoluțiile lui sînt salutate ca expresie a unui imens progres în dezvoltarea Asociației²⁸⁷.

Din comunicările de mai sus se poate vedea că fosta majoritate a Consiliului federal britanic a imitat literalmente procedeul Consiliului spaniol scizionist. De aici reiese limpede că atît în Anglia cît și în Spania scizionistii au acționat după același plan și că aceiași intriganți au tras sforile. Din păcate, în Spania unii dintre adevărații membri ai Internațională s-au alăturat ultimei răscoale, ceea ce le-ar putea da scizionistilor un avantaj vremelnice²⁸⁸.

II

O scrisoare a Consiliului federal spaniol ne-a atras atenția asupra faptului că în Spania mecanicii de locomotive și fochiștii se află în grevă și că societățile de cale ferată recrutează din Anglia, Belgia și alte țări oameni pentru a zădărnici încercările muncitorilor lor de a-și îmbunătăți situația²⁸⁹. Consiliul nostru a numit o comisie însărcinată să redacteze o notă în legătură cu acest caz, pe care s-o trimită ziarelor.

Comisia și-a adus la îndeplinire sarcina, după cum o dovedește nota publicată în ziarele din săptămâna următoare. Au fost luate și alte măsuri pentru a aduce la cunoștința mecanicilor de locomotivă și a fochiștilor englezi greva din Spania.

III

Am primit știri interesante de pe continent.

O comunicare din Germania ne-a adus vestea unei mari victorii. Bebel, membru al Internaționalei și deputat în parlamentul german, condamnat de un tribunal saxon pentru „ofense” aduse într-un discurs la nouă luni închisoare și la pierderea tuturor drepturilor sale ca deputat, a fost recent reales, la 20 ianuarie, cu o majoritate de 10 470 de voturi contra 4 420 obținute de candidatul guvernamental. Astfel, Bebel este pentru a treia oară ales în circumscripția sa, și încă cu 2 500 de voturi în plus față de cele obținute la oricare din alegerile trecute. Bismarck va trebui deci să-l înfrunte din nou pe singurul om care, în actualul parlament, îndrăznește să i se opună pe față, apărând interesele alegătorilor lui, pe singurul om de care îi este cu adevărat teamă. Se recursese la tot ce ar fi putut împiedica realegerea lui Bebel: intimidare, dizolvarea întrunirilor electorale de către poliție etc.; contracandidatul său era aproximativ cel mai de treabă om pe care l-au putut găsi, dar, în pofida tuturor acestor eforturi, muncitorii din Glauchau și împrejurimi au votat în proporție de aproape trei la patru pentru Bebel și fără ca un Samuel Morley să fi plătit cheltuielile.

Ne-au parvenit noi amănunte cu privire la congresul scizioniștilor din Spania. După cât se pare, el a fost din toate punctele de vedere un congres al minorității. Din 101 federații locale, cuprinzând în total 398 de secții, au fost reprezentate doar 41 de federații locale, respectiv 57 de secții, astfel încât hotărârile adoptate la acest congres au fost votate de delegați care reprezentau mai puțin de o șesime din secțiile existente în Spania. Având în vedere că cifrele de mai sus au fost luate din ziarul scizionist „La Federacion”, ele nu pot fi contestate. Acțiunea prin surprindere și a obține votul unei minorități pentru sancționarea acțiunilor lor, iată politica practică pretutindeni de scizioniști. O nouă dovadă că ei procedează pretutindeni pe baza aceluiași instrucțiuni secrete.

În Franța, în aproape toate orașele mari, au avut loc numeroase arestări de presupuși membri ai Internaționalei. Nu se poate, bineînțeles, ști dacă au fost descoperiți adevărații membri ai Internaționalei, și chiar dacă acest lucru ar fi cunoscut, în însuși interesul arestaților, el n-ar putea fi dat publicității, deoarece în Franța apartenența la Internațională este acum pasibilă de pedeapsă. Se știe doar că puținii scizioniști din Franța se plimbă nestingheriți. Dimpotrivă, ei se află în relații atât de bune cu guvernul d-lui Thiers, încît la Béziers, de pildă, sînt reprezentați de un inspector de poliție, un oarecare Bousquet, pentru a cărui probitate a garantat recent, cu nespun entuziasm, evanghelia partidului scizionist — „Bulletin jurassien”.

IV

Potrivit știrilor primite din Portugalia, Federația portugheză, aflînd că așa-zisul Congres spaniol de la Córdoba s-a pronunțat pentru sciziune, a comunicat imediat Noii federații din Madrid (care a rămas credincioasă Internaționalei) că în Portugalia sînt toți ca unul de partea Asociației și împotriva scizioniștilor, că s-au făcut încercări de a se introduce pe furiș Alianța secretă în rîndurile lor și că însuși Bakunin a scris unuia dintre ei pentru a-i convinge să sprijine această societate secretă, dar că toți membrii federației au hotărît să-i exprime oficial lui Bakunin dezaprobarea față de acțiunile Alianței. Scrisoarea către Noua federație din Madrid a fost scrisă și semnată de secretarul Franța, din însărcinarea și în numele delegaților secțiilor, și a fost publicată în „La Emancipacion” din Madrid la 1 februarie. Federația portugheză numără acum peste 15 000 de membri; ea cuprinde numai la Lisabona 48 de secții după profesii, constituind fiecare o uniune profesională. Iată cum stau lucrurile cu afirmația scizioniștilor că toate secțiile organizate ar fi de partea lor.

Scris de F. Engels în ianuarie —
prima jumătate a lunii februarie 1873

Publicat în
„The International Herald” nr. 41,
44, 45 și 46 din 11 ianuarie, 1, 8
și 15 februarie 1873

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

Note pentru Consiliul General ²⁹⁰

1. Sper că ați primit „International Herald” și „Emancipacion”, pe care le-am trimis cu regularitate.

2. Banda lui Hales și-a ținut într-adevăr congresul la 26 ianuarie. Au participat în total 10 oameni, care nici nu îndrăznesc să spună ce anume secții pretind că reprezintă. A fost un fiasco lamentabil. Desigur, s-a hotărît să nu se recunoască nici hotărârile de la Haga, nici Consiliul General. După ce prima jumătate a dării de seamă a apărut în „Eastern Post” din 1 februarie, numărul de astăzi nu mai cuprinde urmarea! Consiliul federal vă va trimite oficial materialele. Acești domni și-au pierdut aproape toți adepții, în afară de acoliții personali ai lui Hales, din East End de la Londra. Bennett, unul dintre semnatarii primei circulare a lui Hales, s-a întors la tovarășii noștri cu ordinul strict primit din partea secției sale (Halifax) de a fi de partea noastră și a Asociației lawful*. El a fost reprimit numai după o serioasă eating of humble pie**. (Vezi „International Herald” de astăzi.)

3. La Lodi „Plebe” se comportă bine, chiar dacă nu a rupt fățiș cu ceilalți, lucru pe care deocamdată nici nu l-ar putea face. Înșiși aceștia agravează însă lucrurile. Au convocat un congres italian pentru 15 martie, dar nu vor să admită decât secțiile care au recunoscut sau vor recunoaște pînă la o anumită dată hotărârile de la Rimini!²⁹¹ Aceasta se cheamă autonomie și federație liberă. Așadar, Statutul Internaționalei poate fi călcat în picioare, în timp ce hotărârile de la Rimini sînt sacrosancte.

4. Este foarte regretabil că Consiliul General, în loc să constate pur și simplu faptul că jurasienii *au ieșit* din orga-

* — legale. — *Nota trad.*

** — umilă pocăință. — *Nota trad.*

nizație refuzînd să recunoască hotărîrile de la Haga și înființînd o asociație separată, s-a mulțumit să-i excludă temporar ²⁹². În primul rînd, este oricînd posibil să se ceară convocarea unei conferințe. În al doilea rînd, lucrurile se prezintă acum într-o formă cu totul diferită la congres, întrucît delegații lor trebuie admiși în mod provizoriu pînă la validarea mandatului lor. În al treilea rînd, Consiliul General este obligat să procedeze la fel față de belgieni și de spanioli și tot așa și față de banda lui Hales, iar aceste excluderi temporare succesive produc o impresie cu mult mai proastă decît dacă Consiliul General ar mai fi așteptat cîteva săptămîni pînă ar fi cunoscut rezultatele congreselor din Belgia și Spania. Atunci, el ar fi expus totul într-o singură declarație, în care, alături de temeiurile formale, ar fi arătat limpede că nu poți fi în rîndurile Internaționalei și totodată în afara ei, că nu poți pretinde că ești adeptul ei și în același timp să declari că legile ei nu sînt valabile, iar în concluzie el ar fi constatat puramente et simplement * că cutare și cutare s-au situat ei înșiși în afara Internaționalei.

5. Sper că ați trimis rezoluția respectivă la Sonvilier și la Geneva, deoarece n-am primit nici un fel de instrucțiuni în acest sens. În ceea ce-l privește pe Serrailier, în momentul de față, cînd plouă cu arestări și cînd întreaga corespondență cu Franța a fost întreruptă, el nu poate trimite nimic într-acolo.

6. Împuternicitul dv. Larroque și-a procurat aici singur împuternicirile ca emigrant. De aici, el a plecat la San Sebastian, unde va pune iarăși lucrurile pe roate.

7. În *Portugalia* totul merge bine, după cum rezultă și din numărul din „Emancipacion” pe care vi l-am trimis astăzi. Am primit de acolo și scrisori particulare; tovarășii desfășoară o vastă activitate în cadrul sindicatelor.

8. La Lodi a rămas doar Bignami. Comitetul de partid din Hamburg le-a trimis 20 de taleri, iar Oberwinder — din Viena — 50 de guldeni, ceea ce n-a întîrziat să producă efect.

9. Manevra lui Cuno de a împrumuta numele de Capestro a și fost demascată în ziarul „Internationale” din Bruxelles ²⁹³.

10. Dacă Consiliul General nu primește încă gazetele secțiilor scizioniste, va trebui să se facă abonamente pe un nume oarecare necunoscut. Noi ne procurăm aici cu mare trudă și pe căi ocolite cite *un singur* exemplar din fiecare

* — pur și simplu. — *Nota trad.*

și nici măcar cu regularitate; din „Bulletin jurassien” ne lipsesc pînă acum ultimele trei numere, de aceea, cu toată bunăvoința, nu vi le putem procura. De altfel, este vorba numai de „L'Internationale” (Bruxelles), „Bulletin de la Fédération jurassienne” (Sonvilier) și „La Federacion” (Barcelona).

11. Am vorbit pentru timbre cu Le Moussu, care s-a angajat să vi le procure, ca și anul trecut²⁹⁴. Este totuși ca-raghios că acest lucru nu s-a putut face la New York.

12. Ce s-a întîmplat cu Mac Donnel? Trebuia de mult să fie acolo. N-am nici o știre despre dînsul.

Se închide poșta,
salutări cordiale

F. Engels

Londra, 8 februarie 1873 *

Publicat pentru prima oară
în întregime în limba rusă
în operele lui K. Marx și
F. Engels, vol. XXVI, 1935

Se tipărește după manuscris
Tradus din limba germană

* În manuscris, din greșeală: 1872.

Friedrich Engels

Către Consiliul General
al Asociației Internaționale a Muncitorilor

Londra, 15 aprilie 1873
122, Regent's Park Road, N.W.

Cetățeni,

Am primit scrisoarea voastră din 21 martie, împreună cu o cambie de 8 l.st. și 6 pence pentru Lodi. Totodată, am primit o scrisoare de la Bignami prin care acesta îmi aduce la cunoștință că din nou se ascunde pentru a evita să fie închis, deoarece preferă să ispășească mai târziu, după ce se va restabili, pedeapsa la care a fost condamnat. De aceea, banii nici n-ar fi putut sosi într-un moment mai potrivit. I-am schimbat în bancnote *franceze*, 200 de franci, pe care i-am trimis imediat lui Bignami.

Le Moussu s-a angajat să procure timbrele și i-am amintit de ele în repetate rânduri, dar, după câte știu, nu s-a realizat mare lucru în această privință.

„Arbeiter Zeitung“²⁹⁵ ne parvine regulat.

Cheltuielile pentru tipărirea Statutului în limba engleză și cea franceză s-au ridicat la 15 l.st. fiecare; versiunea germană a revenit mult mai ieftin, deoarece a fost mai întâi tipărit în „Volksstaat“, astfel încît n-a mai fost nevoie să se plătească pentru zaț, ci numai pentru hîrtie, imprimat și broșat²⁹⁶. Acest lucru, firește, nu se mai poate repeta acum.

Raportul cu privire la Alianță* este acum în curs de redactare; Lafargue și cu mine lucrăm zilnic la el, fără a pierde nici un minut. Documentele au fost reținute de Lucain la Bruxelles pînă după crăciun, iar acum mai are și altele.

Din ediția germană a Statutului mai există aici cîteva sute de exemplare, care stau la dispoziția Consiliului**. Din cea engleză n-a mai rămas nici un exemplar. Ediția franceză a fost în întregime trimisă în Franța, dar n-a sosit la desti-

* Vezi volumul de față, p. 331—465. — *Nota red.*

** Este vorba de Consiliul federal britanic. — *Nota red.*

nație. Poate că vom putea reîntra în posesia citorva exemplare. În orice caz, încercăm.

De îndată ce terminăm cu „Alianța”, ne vom ocupa de procesele-verbale ale congresului.

„La Emancipacion” din Madrid este în agonie, dacă n-a sucombat între timp. I-am trimis 15 l.st., dar cum aproape nimeni n-a plătit pentru exemplarele primite, apariția ei în continuare pare imposibilă. Corespundez cu Mesa în privința editării unui alt ziar, dar nu pot spune care va fi rezultatul.

„O Pensamento Social” din Lisabona, un ziar excelent, care în ultimul lui număr a dat comisiei federale spaniole din Alcoy un răspuns cât se poate de bun în problema Alianței²⁹⁷, va trebui, de asemenea, să-și întrerupă apariția pentru scurt timp, dar va reîncepe să apară.

Ați văzut, desigur, că și „The International Herald” este gata să-și dea duhul. Am putea încerca să-l menținem în viață pînă la viitorul congres englez (săptămîna rusaliilor)²⁹⁸, poate că după aceea va fi posibil să scoatem un alt ziar. „Herald” nu valorează cine știe ce; fiind însă organul care publică materialele Consiliului federal britanic, pentru moment aproape că este indispensabil.

Ați aflat, probabil, din ziarele franceze că Walter (Heddeghem) s-a dovedit a fi un agent în toată regula. Se spune că ar fi fost agent secret al poliției bonapartiste. La Toulouse, Swarm (Dentraygues) nu s-a comportat mai bine — cum nu am citit însă întregul raport, nu pot spune nimic precis —, în orice caz, în trecut n-a fost agent al poliției, dar pare să fie un om slab și nestatornic.

Cu salutări frățești,

F. Engels

Pînă acum nu am primit bani pentru Consiliul General. Și nici știri din Italia nu am, afară de aceea că și „La Plebe” pare să-și fi suspendat temporar apariția. Membrii Alianței arestați la Bologna și Mirandola nu vor fi reținuți multă vreme, ci vor fi puși curînd în libertate; dacă, din cînd în cînd, cîțiva dintre ei sînt, din greșeală, arestați, aceasta nu le aduce prejudicii serioase.

Publicat pentru prima oară, cu unele prescurtări, în limba engleză în „Briefe und Auszüge aus Briefen von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen, Friedrich Engels, Karl Marx u. A. an F. A. Sorge und Andere”, Stuttgart, 1906

Se tipărește după manuscris
Tradus din limba engleză

Friedrich Engels

[Pe marginea unor articole
din „Neuer Social-Demokrat”]

(DINTR-O SCRISOARE CĂTRE A. HEPNER) ***

Informându-vă în continuare asupra faimosului articol publicat în „Neuer”, vă atragem atenția — în parte repetându-ne — asupra următoarelor: a) Este absurdă afirmația că Bakunin ar fi împotriva conspirațiilor, de vreme ce el însuși a urzit o conspirație generală — Alianța — în cadrul Internaționalei, firește nu împotriva guvernului, ci împotriva Internaționalei însăși. b) În Franța, mai ales după apariția legii lui Dufaure, Internaționala nu poate exista *altfel* „decît clandestin”. Dar o asociație de propagandă secretă și o conspirație sînt două lucruri diferite. c) Congresul de la Haga a luat atît de energic poziție împotriva blanquiștilor, care voiau să facă din Internațională un instrument pentru conspirații, încît ei s-au retras din Internațională și s-au declarat fățiș împotriva acesteia pe motiv că ar fi lipsită de „energie revoluționară”. d) Serraillier a fost acela care a propus vechiului Consiliu General primirea lui Heddeghem (Walter) — un om din Haga, înalt și tăcut, cu părul roșu, văzut mereu în tovărășia unei pretinse soții, o femeie micuță, în doliu, cu o față de Maria Magdalena, demascat acum ca vechi agent al poliției — și a secției sale numai după ce Heddeghem a indicat pentru referințe pe blanquistul *Ranvier*, membru al Consiliului General, și a fost recomandat de acesta ca *fiind demn de toată increderea*. e) Atît Heddeghem cît și Dentraygues aveau mandate în regulă din partea secțiilor lor și, ca atare, *trebui*au admiși la congres de vreme ce nu li s-a adus nici o acuzație, ceea ce n-a trecut prin gînd nimănui din rîndurile minorității. f) Ziarul „Neuer” apare în modul cel mai evident ca organ al poliției atunci cînd repetă calomniile puse în circulație de polițiști și de agenți bonapartiști ca alde Vogt & Co. că Marx s-ar erija în „șef al conspirației internaționale”, că ar avea la activul său „o duzină de pro-

cese comuniste”, pe cîtă vreme atitudinea împotriva blanquiștilor adoptată de Congresul de la Haga, cu a cărei majoritate Marx este identificat, demonstrează tocmai contrarul, iar minciunile poliției despre un proces al comuniștilor din anul 1852 au fost de mult demascate de Marx în „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia”³⁰⁰. g) Dacă de acum înainte vreunul de la „Neuer Social-Demokrat” va fi condamnat la închisoare, vom ști ce avem de făcut, după ce „Neuer” însuși a atras atenția asupra manevrei polițienești de a condamna împreună cu ei și polițiști, asigurându-le însă în închisoare un trai mai confortabil. „Muncitorii să fie întotdeauna cu ochii în patru!”

De altfel, Dentraygues nu a fost un agent de poliție, ci un individ decăzut care abia în cachot * a devenit delator și a trecut apoi definitiv în slujba poliției. Heddeghem, în schimb, a fost încă sub Bonaparte agent de poliție, și acest fapt îl datorăm exclusiv blanquiștilor. Iar Bakunin, „marele și vechiul campion al libertății”, a avut întotdeauna agenți de poliție în rîndurile sale, ca, de pildă, Albert Richard, care din 1868, de la înființarea Alianței, a fost mîna lui dreaptă pentru Franța. Și de vreme ce jurasienii pretind că și ei au în Franța secții secrete (procesele demonstrează contrarul), în ce constă deosebirea născocită de „Neuer” ?

În ceea ce privește articolul publicat în nr. 45³⁰¹, trebuie să facem încă cîteva obiecții în legătură cu afirmațiile pe care le conține. Împotriva Congresului de la Haga s-au declarat : 1. Așa-zisa Federație italiană, care nu a făcut parte *niciodată* din Internațională deoarece refuza să recunoască Statutul general și, prin urmare, nici nu poate să facă parte atîta timp cît nu îl recunoaște. În schimb, un număr de adevărate secții italiene au recunoscut Statutul general și întrețin legături regulate cu Consiliul General. 2. Federația jurasiană, în total 150 de oameni, față de 4 000—5 000 numai în Elveția franceză. Din acest motiv, ea a fost exclusă temporar. 3. Belgienii. 4. O parte dintre spanioli, în timp ce cealaltă a instituit Consiliul federal din Valencia, care întreține legături regulate cu Consiliul General de la New York. 5. În Anglia în total zece oameni, care nu reprezintă nici o singură secție propriu-zisă, în timp ce Consiliul federal englez, care se sprijină pe numeroase secții, multe din ele avînd cîte 500 și mai mulți membri și al căror număr crește cu fiecare săptămînă, consideră recunoașterea hotărîrilor de

* — închisoare. — *Nota trad.*

la Haga drept condiție esențială pentru primirea în rindurile Internaționalei. 6. În Franța, „*în măsura în care acolo mai există o organizație*”, ea a aderat la Congresul de la Haga și la Consiliul General, așa cum o dovedesc *tocmai* proce-sele care au servit drept pretext articolului apărut în nr. 49. „*Emigranții Comunei*” n-au fost niciodată în bloc, nici în „majoritatea” lor în situația „de a se împotrivi energic etc.”, deoarece o asemenea fracțiune n-a existat niciodată. Blanquiștii, în număr de cinci, dintre care patru membri ai Comunei, s-au retras din cauză că Internaționala n-a vrut să le servească drept *instrument* pentru activitatea lor conspirativă. În afară de cele de mai sus, nu s-a întâmplat *absolut nimic* care să fi motivat măcar pe departe această minciună.

Scris de F. Engels la sfârșitul
lunii aprilie 1873

Publicat în „Der Volksstaat”
nr. 37 din 7 mai 1873

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Internaționala și „Neuer“

Londra, 2 mai 1871

Numărul 49 al ziarului „Neuer Social-Demokrat“ cuprinde un articol plin de minciuni în legătură cu ultimele procese ale Internaționalei în Franța. Minciunile debitate în acest articol sînt atît de gogonate, încît, fără îndoială, autorul lui trebuie să fi încasat un bacșiș gras din fondul pentru presa reptilelor³⁰². În legătură cu procesul de la Toulouse, „Neuer“ se referă la un articol apărut în „L'Internationale“ din Bruxelles. Acest articol, împrumutat, la rîndul său, din „Liberté“³⁰³, este opera d-lui Jules Guesde, un emigrant francez, care de la sosirea sa la Geneva a început cu mult zel să cînte, alături de ceilalți infatuați din emigrația locală, în strună lui Bakunin și care la Congresul jurasienilor de la Sonvilier (noiembrie 1871) a fost unul dintre semnatarii cunoscutei circulare a Federației jurasiene prin care Alianța secretă a d-lui Bakunin declara război Internaționalei. Vom vedea imediat ce rol a jucat d-l Guesde în cadrul Internaționalei din Franța. Pe d-l Dentraygues, care i-a denunțat pe ceilalți împricinați în acest proces ca membri ai Internaționalei, el îl numește împuțernicitul general al lui Marx și caută să-i atribuie acestuia, precum și Consiliului General și „organizației autoritare de sus pînă jos“, vina pentru această trădare și pentru sentințele de condamnare care au urmat.

Iată care sînt faptele.

D-l Dentraygues, desenator la administrația căii ferate din Pézenas (departamentul Hérault), s-a adresat la 24 decembrie 1871 Consiliului General, înștiințîndu-l că un comitet radical-democrat reprezentînd șapte sindicate și al cărui președinte este dorește să fie primit în rîndurile Internaționalei. La 4 ianuarie, secretarul pentru Franța a trimis la Pézenas o scrisoare lui Calas (condamnat în prezent la un an închisoare), care se bucura de încredere deplină datorită

referințelor date de comitetul social-democrat din Béziers (Hérault), afiliat la Internațională — membrii acestui comitet, condamnați și ei, erau, de altfel, cunoscuți ca oameni demni de încredere de către diferiți membri ai Comunei aflați la Londra. — La 14 ianuarie, Calas i-a dat lui Dentraygues recomandarea și a comunicat că au căzut de acord „să lucreze mină în mină”. În martie, Dentraygues s-a mutat la Toulouse; pînă la arestarea sa, el a mai activat, așadar, timp de nouă luni acolo. Departele de a se plînge de el, membrii din Toulouse ai Internaționalei s-au înțeles foarte bine cu dînsul, ceea ce au confirmat alegîndu-l la 18 august în *unanimitate* în toate cele patru secții — care au un număr mare de membri — ca delegat la Congresul de la Haga. Numărul semnăturilor pe cele patru mandate semnate numai de membrii Comitetului și de conducătorii grupelor se ridică la 67. Prin urmare, dacă Consiliul General l-a numit pe acest om împuternicitul său pentru Toulouse și împrejurimile lui, el n-a făcut decît să exprime dorința membrilor de acolo ai Internaționalei.

Să trecem acum la d-l Guesde.

La 18 august 1872, secția din Montpellier a comunicat Consiliului General că d-l Paul Brousse, corespondent și prieten al d-lui Guesde, încearcă să provoace o sciziune în secția locală, că a cerut membrilor secției să nu plătească contribuția stabilită pentru cheltuielile de deplasare ale delegatului din Toulouse și, în general, să nu întreprindă nimic pînă cînd Congresul de la Haga nu va fi luat o hotărîre. Din această cauză, secția l-a exclus pe d-l Brousse, cerînd și Consiliului General să-l excludă din Internațională. Scrisoarea era semnată de Calas și de alte trei persoane. Consiliul General știa că d-l Brousse uneltește în interesul scizioniștilor din Federația jurasiană, dar considera inutil să acorde o atenție deosebită acestui tînăr student în medicină și nu s-a mai ocupat de el. La începutul lunii octombrie, d-l Guesde, care se afla pe atunci la Roma, a trimis o corespondență ziarului „Liberté”, în care califica drept „autoritar” procedul cu totul firesc al secției din Montpellier. Dar, în timp ce pe prietenul său Brousse l-a indicat doar prin inițiale, numele lui, „Calas din Montpellier”, l-a publicat în întregime. Poliția franceză n-a așteptat, desigur, să i se spună de două ori acest lucru. O scrisoare trimisă între timp lui Calas de către secretarul Consiliului General a fost imediat interceptată la poștă. În această scrisoare se vorbea mult

despre Dentraygues, care a fost imediat arestat, și curînd după aceea și Calas.

Cine a fost, așadar, delatorul, Dentraygues sau Guesde ?

Atunci cînd d-l Guesde declară în continuare că trimiteră de missi dominici * ai Consiliului General, ca și venirea și plecarea delegaților din afară, ale căror semnamente sînt bine cunoscute poliției, reprezintă cel mai bun mijloc pentru a trăda Internaționala în Franța, el uită următoarele :

1. că cei trei împuterniciți ai Consiliului General în Franța nu erau nicidecum niște filantropi venetici, ci oameni domiciliați în localitățile unde erau împuterniciți, fiind desemnați de înseși secțiile respective, de a căror încredere se bucurau ;

2. că singurii „delegați venetici“ ai Internaționalei care au figurat în sudul Franței în toamna și iarna trecută nu au fost trimiși de Consiliul General, ci de scizionistii din Federația jurasiană. Cu puțin timp înaintea arestărilor care au avut loc, acești domni s-au manifestat atît de zgomotos în cafenelele din Toulouse etc., încît în felul acesta au îndreptat atenția poliției asupra Asociației noastre. Numai că, așa cum se întimplă pretutindeni și întotdeauna, adevărații membri ai Internaționalei au fost arestați, în timp ce palavragiile anarhiști se bucură de protecția deosebită a funcționarilor superiori ai poliției.

Dacă din motive personale și din slăbiciune d-l Dentraygues a făcut unele denunțuri, există totuși destule fapte care demonstrează că pînă la condamnarea sa n-a fost spion al poliției. Oricum ar fi, domni de la Alianță, printre întemeietorii căreia se numără actualul agent bonapartist Albert Richard din Lyon, nu au dreptul să arunce cu piatra în alții și cu atît mai puțin are acest drept ziarul „Neuer“, al cărui trecut și prezent în slujba poliției constituie pata cea mai rușinoasă în mișcarea muncitorească germană.

În ceea ce privește procesul de la Paris³⁰⁴, acum este un fapt stabilit că Heddeghem a fost agent de poliție. Acest individ, numit secretar de secția sa din Paris, l-a indicat pentru referințe pe *Ranvier*, membru al Comunei și membru al Consiliului General, care l-a recomandat cu o deosebită căldură ca pe un om demn de toată încrederea și foarte activ. Pe baza aceasta, Heddeghem a fost primit. Prin urmare, la fel ca în primul caz, și de data aceasta Consiliul General a luat toate măsurile posibile de precauție.

* — Împuterniciți. — Nota trad.

O afirmație nouă este aceea că la Haga Bakunin ar fi fost exclus pentru că voia „să pună capăt practicii dăunătoare a conspirațiilor”. Comisia Congresului de la Haga în problema Alianței, căreia i-a fost înaintat statutul acestei conspirații bakuniste — îndreptate nu împotriva guvernelor, ci împotriva Internaționalei — a ajuns la o cu totul altă concluzie.

Tot atât de inedită este și afirmația că Marx „ar fi fost martorul a peste o duzină de procese ale adepților săi”. Istoria nu cunoaște decît un singur proces al comuniștilor, acela de la Colonia în 1852. Dar „Neuer” nu este plătit pentru a spune adevărul. În orice caz, vom reține avertismentul său final :

„Iată manevra autorităților polițienești : acolo unde ele provoacă un proces tendențios, condamnă de formă și pe unii dintre agenții lor secreți, cărora însă mai tirziu le asigură în închisoare un trai confortabil”.

Acest caz luat din „viața” d-lui von Schweitzer este demn de a fi reținut.

„Așadar, muncitorii să fie întotdeauna cu ochii în patru” dacă întîmplător domnii de la „Neuer” vor fi cîndva „condamnați de formă” !

Scris de F. Engels la 2 mai 1873

Publicat în „Der Volksstaat”
nr. 38 din 10 mai 1873

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Către Consiliul General
al Asociației Internaționale a Muncitorilor

Londra, 14 iunie 1873
122, Regent's Park Road, N.W.

Cetățeni,

Trebuie să vă răspund la cele două scrisori din 11 aprilie și 14 mai ³⁰⁵. După cum v-am mai comunicat la 10 aprilie, am trimis toți banii pentru Lodi (200 de franci) lui Bignami, a cărui chitanță de primire se află în posesia mea. Acum vreo zece zile, „La Plebe” a început să apară din nou și a publicat Adresa voastră către spanioli, precum și, la loc de frunte, Declarația voastră cu privire la autoexcluderea scizioniștilor din Asociația noastră ³⁰⁶.

Documentele respective au fost trimise Consiliului federal spaniol.

Exemplarul meu din Statut cu modificările pregătite pentru fostul Consiliu General s-a pierdut. Mi s-a promis însă un altul, pe care vi-l voi trimite de îndată ce-l voi primi.

Dat fiind că „La Plebe” a reînviat, în prima mea corespondență pentru această gazetă voi scrie despre emigranții italieni, despre greva muncitorilor de la întreprinderea de gaz aerian etc. Nu am putut-o face pînă acum, deoarece singurul meu corespondent, Bignami, stătea ascuns și nu-mi indicase altă adresă.

I-am reamintit lui Le Moussu de timbre.

Cele 4 lire sterline și 3 pence au sosit și vor fi expediate și folosite conform indicațiilor, de îndată ce se va putea găsi o adresă sigură la Paris.

Cu salutări frățești,
al vostru
F. Engels

Se publică după manuscris
Tradus din limba engleză

KARL MARX
și
FRIEDRICH ENGELS

**Alianța democrației socialiste
și Asociația Internațională
a Muncitorilor**

Raport și documente publicate din însărcinarea
Congresului de la Haga al Internaționalei³⁰⁷

Scris de K. Marx și F. Engels,
cu participarea lui P. Lafargue,
în aprilie—iulie 1873

Publicat sub formă de broșură
la Londra și Hamburg în august 1873

Se tipărește după textul
broșurii

Tradus din limba franceză

L'ALLIANCE

DE LA

DÉMOCRATIE SOCIALISTE

ET

L'ASSOCIATION INTERNATIONALE DES TRAVAILLEURS.

RAPPORT ET DOCUMENTS PUBLIÉS PAR ORDRE DU
CONGRÈS INTERNATIONAL DE LA HAYE.

LONDRES :

A. DARSON, SUCCESSEUR DE FOUCAULT,
46B, RATHBONE PLACE, OXFORD ST.

HAMBOURG :

EN VENTE CHEZ OTTO MEISSNER.

1873.

Coperta broșurii lui K. Marx și F. Engels
„Alianța democrației socialiste
și Asociația Internațională a Muncitorilor”

I

Introducere

Propunîndu-și să înmănuceze forțele răslețite ale proletariatului mondial și să devină astfel un adevărat reprezentant al comunității de interese care-i unește pe muncitori, Asociația Internațională a Muncitorilor trebuia în mod necesar să-și deschidă porțile pentru socialiștii de toate nuanțele. Intemeietorii Asociației și reprezentanții organizațiilor muncitorești din Lumea Veche și din Lumea Nouă, care au aprobat la congresele internaționale Statutul general al Asociației, au scăpat din vedere că însuși spiritul larg al programului va permite unor declassați să se strecoare în rîndurile ei și să înființeze organizații secrete care, în loc să lupte împotriva burgheziei și a guvernelor existente, vor lupta împotriva Internaționalei. Așa s-au petrecut lucrurile cu *Alianța democrației socialiste*.

La Congresul de la Haga, Consiliul General a cerut o anchetă în legătură cu această organizație secretă. Congresul a încredințat această anchetă unei comisii alcătuite din cinci membri, cetățenii Cuno, Lucain, Splingard, Vichard și Walter (acesta din urmă a demisionat), care a prezentat un raport în ședința din 7 septembrie. Congresul a hotărît :

1) Excluderea din Internațională a lui Mihail Bakunin ca întemeietor al Alianței, precum și pentru o chestiune personală ;

2) Excluderea lui James Guillaume ca membru al Alianței ;

3) Publicarea documentelor referitoare la Alianță.

Dat fiind că comisia pentru cercetarea activității Alianței nu a putut publica documentele care au stat la baza raportului ei, deoarece membrii ei se aflau în diferite țări, cetățeanul *Vichard*, singurul dintre membri domiciliat la Londra, a predat aceste documente comisiei pentru redactarea

proceselor-verbale ³⁰⁸, care le reproduce azi, pe răspunderea ei, în raportul de mai jos.

Dosarul Alianței era atât de voluminos, încît comisia, care și-a ținut ședințele în timpul congresului, a reușit să ia cunoștință numai de documentele cele mai importante, necesare pentru a ajunge la o concluzie practică. Astfel, ea nu a putut analiza cea mai mare parte a documentelor rusești, iar raportul pe care ea l-a prezentat la congres, necuprinzînd decît o parte a problemei, nu mai poate fi azi considerat ca suficient. De aceea, pentru ca cititorul să poată înțelege sensul și însemnătatea acestor documente, ne-am văzut obligați să facem un istoric al Alianței.

Documentele pe care le publicăm se împart în mai multe categorii. Unele dintre ele au mai fost publicate separat, majoritatea în limba franceză, dar, pentru a sesiza realmente spiritul Alianței, este necesar ca acestea să fie comparate cu celelalte documente, deoarece astfel ele apar într-o lumină nouă. Printre documente se numără programul Alianței publice. Unele documente aparțin Internaționalei și sînt publicate pentru prima oară; în sfîrșit, altele aparțin secției din Spania a Alianței secrete, a cărei existență a fost dezvăluită în mod public în primăvara anului 1871 de către membri ai Alianței. Cine a urmărit mișcarea din Spania din acea vreme nu va găsi aici decît date mai precise asupra unor fapte devenite, mai mult sau mai puțin, notorii. Importanța acestor documente nu constă în faptul că ele sînt publicate pentru prima oară, ci în faptul că, pentru prima oară, sînt grupate în așa fel încît să dezvăluie activitatea secretă comună de la care emană și, îndeosebi, în faptul că le comparăm cu următoarele două categorii de documente. Prima categorie este alcătuită din documente publicate în limba rusă care dezvăluie adevăratul program și metodele de acțiune ale Alianței. Dat fiind că erau redactate în limba rusă, aceste documente au fost pînă acum necunoscute în Occident ceea ce a permis autorilor lor să dea frîu liber fanteziei și limbajului. Traducerea fidelă făcută de noi va permite cititorului să aprecieze valoarea intelectuală, morală, politică și economică a liderilor Alianței.

A doua categorie este alcătuită dintr-un singur document: statutul secret al Alianței. Acesta este singurul document de oarecare amploare publicat pentru prima oară în acest raport. Se va naște, poate, întrebarea dacă unor revoluționari le este permis să publice statutul unei societăți

secrete, al unui pretins complot. În primul rînd, acest statut secret a fost în mod expres menționat printre documentele a căror publicare a fost cerută la Congresul de la Haga de către comisia pentru cercetarea activității Alianței, și nici unul dintre delegați, nici chiar cel care reprezenta în comisie minoritatea, n-a votat împotriva. Așadar, publicarea acestor documente a fost recomandată în mod expres de congres, ale cărui indicații avem datoria de a le aduce la îndeplinire. În ceea ce privește problema în sine, trebuie să spunem următoarele :

Este vorba de o societate care, sub masca anarhismului extrem, își îndreaptă loviturile nu împotriva guvernelor existente, ci împotriva revoluționarilor, care nu acceptă dogmele și conducerea ei. Intemeiată de minoritatea unui congres burghez, ea se strecoară în rîndurile organizației internaționale a clasei muncitoare și încearcă mai întii să acapareze conducerea ei, iar cînd își vede planul zădărnicit, încearcă să dezorganizeze organizația. Ea substituie cu nerușinare programul ei sectar și ideile ei înguste programului cu vederi largi și aspirațiilor mărețe ale Asociației noastre ; organizează în cadrul secțiilor Internaționalei, care acționau în mod deschis, micile ei secții secrete, care, supunîndu-se unor directive unice, reușesc adesea să pună stăpînire pe secțiile Internaționalei, coordonîndu-și în prealabil acțiunile ; în ziarele ei, ea atacă în mod public pe toți aceia care refuză să se supună voinței ei și, așa cum a afirmat ea însăși, provoacă un război fățiș în rîndurile noastre Pentru a-și atinge scopurile, această societate nu se dă în lături de la nici un mijloc, de la nici o faptă necinstită ; minciună, calomnie, intimidare, atacuri din umbră — toate îi sînt proprii în egală măsură. În sfîrșit, în Rusia ea se substituie întru totul Internaționalei și, la adăpostul numelui ei, comite crime de drept comun, escrocherii, un asasinat de care presa guvernamentală și cea burgheză acuză Asociația noastră. Iar Internaționala trebuie să tacă, deoarece societatea vinovată de toate aceste fapte este secretă ! Internaționala se află în posesiunea statutului acestei societăți, dușmanul ei de moarte, statut în care ea se proclamă fățiș ordin al iezuiților din zilele noastre și declară că are dreptul și datoria să se folosească de toate mijloacele iezuite, statut care explică dintr-o dată întreaga serie de atacuri ale acestei societăți, atacuri îndreptate împotriva Internaționalei. Dar Internațio-

nala nu trebuie să folosească acest document, căci aceasta ar însemna să denunțe o societate secretă!

Împotriva tuturor acestor intrigi există un singur mijloc, al cărui efect este însă fulgerător — publicitatea totală. A dezvălui aceste uneltiri în totalitatea lor înseamnă a le paraliza. A le acoperi prin tăcerea noastră ar fi nu numai o naivitate de care și-ar bate joc în primul rînd liderii Alianței secrete, dar și o lașitate. Mai mult, ar fi un act de trădare față de membrii din Spania ai Internaționalei, care, fiind ei înșiși membri ai Alianței secrete, nu au ezitat să dezvăluie existența acestei societăți secrete și metodele ei de activitate de îndată ce ea s-a situat pe o poziție față-în-față ostilă Internaționalei. De altfel, tot ceea ce conține statutul secret există — și încă într-o formă mai accentuată — în documentele publicate în limba rusă de către Bakunin și Neceaev. Statutul nu face decît să confirme aceste documente.

Liderii Alianței n-au decît să fie indignați că-i denunțăm. Noi îi denunțăm pentru a atrage asupra lor disprețul muncitorilor și bunăvoința guvernelor pe care le-au slujit atît de bine dezorganizînd mișcarea proletară. Răspunzînd lui Bakunin, „Tagwacht” din Zürich a declarat pe bună dreptate :

„Dacă nu sînteți un agent plătit, în orice caz este clar că nici un agent plătit n-ar reuși să facă mai mult rău decît faceți dv.”³⁰⁹

II

Alianța secretă

Alianța democrației socialiste este de origine pur burheză. Ea nu provine din Internațională, ci este un vlăstar al Ligii păcii și libertății, organizație a republicanilor burhezi care a sucombat înainte de a se naște. Internaționala avea rădăcini puternice când Mihail Bakunin și-a pus în cap să joace rolul de eliberator al proletariatului. Ea îi oferea același câmp de activitate ca tuturor celorlalți membri. Pentru a ajunge o persoană importantă în Internațională, el ar fi trebuit mai întâi să-și câștige epoleții printr-o muncă perseverentă și plină de abnegație; a considerat că are șanse mai mari și o cale mai lesnicioasă situându-se de partea burhezilor din Ligă.

În septembrie 1867, el a reușit să fie ales membru în comitetul permanent al Ligii păcii și și-a luat rolul în serios. Se poate spune chiar că el și Barni, actualmente deputat la Versailles, au fost sufletul acestui comitet. Pretinzând rolul de teoretician al Ligii, Bakunin urma să publice, sub auspiciile acesteia, lucrarea intitulată: „Federalismul, socialismul și antiteologismul” *. Curînd însă, el s-a convins că Liga era o organizație lipsită de însemnătate și că liberalii care o alcătuiau nu vedeau în congresele ei decît un mijloc de a îmbina o călătorie de plăcere cu niște discursuri grandilocvente. În timp ce, dimpotrivă, Internaționala creștea din zi în zi. Atunci i-a venit ideea să grefeze Liga pe organismul Internaționalei. Pentru a pune în aplicare acest plan, Bakunin, la recomandarea lui Elpidin, a izbutit să fie primit, în iulie 1868, ca membru al secției centrale ** de la Geneva. Pe de altă parte, el a determinat comitetul Ligii să adopte o moțiune prin care

* Publicarea acestei biblii a lsm-elor s-a întrerupt la a treia filă de manuscris³¹⁰, fiindcă manuscrisul nu avea mai multe file.

** — a Internaționalei. — *Nota red.*

se propunea Congresului internațional de la Bruxelles un pact de alianță ofensivă și defensivă între cele două organizații; iar pentru ca congresul Ligii să sancționeze această dinamică inițiativă, el a întocmit o circulară confidențială, iar apoi a determinat comitetul să și-o însușească și să o trimită „domnilor” din Ligă³¹¹. În această circulară, el recunoaște deschis că Liga, pînă atunci o jalnică farsă, nu ar putea căpăta importanță decît opunînd alianței asupritorilor

„alianța popoarelor, alianța muncitorilor... noi vom putea deveni ceva numai dacă vom fi reprezentanții sinceri și adevărații ai milioanelor de muncitori”.

Misiunea providențială a sfintei Ligi era de a dota clasa muncitoare cu un parlament burghez autonom, căruia aceasta să-i încredințeze conducerea ei politică.

„Pentru a deveni o putere salutară și reală — se spune în încheiere în circulară —, Liga noastră va trebui să devină *expresia politică pură a mărețelor interese și prinoipii economice și sociale pe care le dezvoltă și le propagă azi victorios marea Asociație Internațională a Muncitorilor din Europa și America*”.

Congresul de la Bruxelles a îndrăznit să respingă propunerea Ligii. Bakunin a fost foarte dezamăgit și indignat. Pe de o parte, Internaționala îi scăpa din mîini. Pe de altă parte, președintele Ligii, profesorul Gustav Vogt, i-a reproșat deschis.

„Sau — îi scrie el lui Bakunin — nu erai sigur de succesul invitației, și în acest caz ai compromis Liga noastră, sau știai ce surpriză ne rezervau prietenii tăi din Internațională, și în acest caz ne-ai înșelat în mod rușinos. Te întreb ce vom spune congresului nostru...”

Bakunin i-a răspuns printr-o scrisoare care a fost citită oricui voia s-o asculte.

„Nu puteam să prevăd — scria el — că congresul Internaționalăi ne va răspunde printr-o insultă, ne cit de grosolană pe atît de prezumțioasă, dar acest lucru se datorește intrigilor unei clici de germani care-i detestă pe ruși” (verbal, el a explicat auditorilor săi că este vorba de „clica” lui Marx). „Mă întreb ce vom face? Cer să mi se facă cinstea de a răspunde la această insultă grosolană, în numele comitetului, de la tribuna congresului nostru”.

În loc să-și țină făgăduiala, Bakunin a schimbat macazul. La Congresul de la Berna al Ligii, el a propus un program al unui socialism fantezist, în care cerea egalizarea claselor și a indivizilor, pentru a o lua înainte doamnelor din Ligă, care, deocamdată, nu cereau decît egalizarea sexelor. Din nou în-

frînt, el a părăsit congresul împreună cu o minoritate infimă și a plecat la Geneva *.

Alianța dintre burghezi și muncitori, la care visa Bakunin, nu trebuia să se limiteze la o alianță fățișă. În statutul secret al Alianței democrației socialiste (vezi „Documente” nr. 1 **) există date care demonstrează că Bakunin a pus chiar în sînul Ligii bazele unei societăți secrete menite să o conducă. Nu numai denumirea organelor de conducere coincide cu denumirea organelor de conducere ale Ligii (comitet central permanent, birou central, comitete naționale), dar în statutul secret se spune că „majoritatea membrilor fondatori ai Alianței” sînt „foști participanți la Congresul de la Berna”. Pentru a fi recunoscut conducător al Internaționalei, el trebuia să apară ca conducător al unei alte armate, al cărei devotament total față de el urma să-i fie asigurat de o organizație secretă. După ce va fi introdus fățiș societatea sa în Internațională, el intenționa să-i extindă ramificațiile în toate secțiile, și astfel să acapareze conducerea lor totală. În acest scop, el a întemeiat la Geneva Alianța (publică) a democrației socialiste. În aparență, ea nu era decît o societate publică, care, deși complet dizolvată în Internațională, trebuia să aibă totuși o organizație internațională distinctă, un comitet central, birouri naționale, secții, independent de Asociația noastră ; în afară de congresul nostru anual, Alianța urma să țină, în mod public, un congres propriu. Dar în spatele acestei Alianțe publice se ascundea o altă Alianță, care, la rîndul ei, era condusă de Alianța și mai secretă a fraților internaționali, garda personală a dictatorului Bakunin, formată din o sută de persoane.

În statutul secret al „organizației Alianței fraților internaționali” se spune că în această Alianță există „trei grade” : „I. Frații internaționali ; II. Frații naționali ; III. Organizația semisecretă și semipublică a Alianței internaționale a democrației socialiste”.

I. Frații internaționali, al căror număr este limitat la „o sută”, alcătuiesc sfîntul colegiu. Ei sînt subordonați unui comitet central și comitetelor naționale, organizate ca birouri executive și comitete de supraveghere. Aceste comitete sînt ele însele răspunzătoare față de „constituantă”, sau de adunarea

* Printre soizioniști se numără Albert Richard din Lyon, actualmente agent al poliției bonapartiste, Gambuzzi, avocat din Neapole (vezi capitoul referitor la Italia), Jukovski, ulterior secretar al Alianței publice, și un oarecare Büttner, tinichigiu din Geneva, care în prezent face parte din partidul ultrareacționar.

** Vezi volumul de față, p. 455. — Nota red.

generală, alcătuită din cel puțin două treimi din numărul fraților internaționali. Acești frați întru Alianță

„nu au altă patrie în afară de revoluția universală, pentru ei nu există țară străină și nu există alți dușmani în afară de reacțiune. Ei resping orice politică bazată pe tranzacții și concesi și consideră drept reacționară orice mișcare politică care nu are drept scop imediat și direct triumful principiilor lor”.

Cum însă acest paragraf amână pînă la calendele grecești acțiunea politică a celor „o sută”, iar acești intransigenți nu intenționează să renunțe la avantajele legate de funcțiile publice, în articolul 8 se spune :

„Nici un frate nu are dreptul să accepte o funcție publică fără aprobarea comitetului din care face parte”.

Cînd vom vorbi despre Spania și Italia, vom vedea cum s-au grăbit liderii Alianței să aplice în practică acest articol. Frații internaționali

„sînt frați... fiecare trebuie să fie sacrosanct pentru toți ceilalți, mai sacrosanct decît un frate bun; fiecare frate este ajutat și apărat *la maximum* de toți ceilalți”.

Afacerea Neceev ne va arăta ce înseamnă acest misterios maximum.

„Toți frații internaționali se cunosc unii pe alții. *Ei nu trebuie să aibă niciodată secrete politice unii față de alții.* Nici unul dintre ei nu are dreptul să facă parte dintr-o societate secretă fără aprobarea expresă a comitetului său și, la nevoie, oînd acesta din urmă consideră că este cazul, fără aprobarea comitetului central. El poate face parte dintr-o asemenea societate numai cu condiția de a dezvălui celorlalți frați toate secretele care i-ar putea interesa direct sau indirect”.

Alde Piétri și Stieber nu folosesc ca agenți secreți decît oameni inferiori și decăzuți. Alianța însă, trimițîndu-și pseudo-frații în societățile secrete pentru a afla secretele acestora, impune rolul de agenți secreți unor oameni care, potrivit planului ei, urmează să fie în fruntea „revoluției universale”. — De altfel, măscăriciul revoluționar încununează mîrșăvia prin grotesc :

„Frate internațional poate deveni numai acela care acceptă programul cu toate conștințele lui teoretice și practice și la care inteligența, energia, cinstea (!) și discreția se îmbină cu pasiunea revoluționară — *acela care are pe dracu în el*”.

II. După același plan, frații naționali din fiecare țară sînt organizați de către frații internaționali în asociații naționale, dar în nici un caz ei nu trebuie să bănuiască măcar existența unei organizații internaționale.

III. Alianța internațională secretă a democrației socialiste, ai cărei membri sînt recrutați pretutindeni, are un organ legislativ — *Comitetul central permanent* —, care, atunci cînd se întrunește, se intitulează „adunare generală secretă a Alianței”. Această întrunire are loc o dată pe an, la congresul Internaționalei, sau, în mod excepțional, este convocată de biroul central sau de secția centrală de la Geneva.

Secția centrală de la Geneva este „delegația permanentă a Comitetului central permanent” și „consiliul executiv al Alianței”. Ea se împarte în *biroul central* și *comitetul de supraveghere*. Biroul central, format din 3—7 membri, reprezintă adevărata putere executivă a Alianței :

„El primește directive de la secția centrală de la Geneva și transmite comunicări, ca să nu spunem ordinele sale secrete, tuturor comitetelor naționale, de la care primește rapoarte secrete cel puțin o dată pe lună”.

Acest birou central a găsit mijlocul de a fi în același timp și cal și măgar, și secret și public, deoarece, ca parte

„a secției centrale secrete, biroul central este o organizație secretă; „ca putere executivă a Alianței publice, el este o organizație publică”.

Vedem, așadar, că Bakunin organizase întreaga conducere secretă și publică a „scumpei sale Alianțe” încă înainte ca ea să fi existat și că cei care au participat la o alegere oarecare au fost simple marionete într-o farsă jucată de el. De altfel, așa cum vom vedea imediat, el nu se sfiește să o spună. Secția centrală de la Geneva, a cărei misiune era de a da directive biroului central, nu este nici ea altceva decît o secție-marionetă, deoarece hotărîrile ei, deși adoptate cu majoritate de voturi, nu sînt obligatorii pentru birou decît în cazul cînd „majoritatea

membrilor acestuia nu vor să facă apel la adunarea generală, pe care sînt obligați să o convoace în termen de trei săptămîni. Adunarea generală astfel convocată este statutar constituită numai în cazul cînd întrunește două treimi din numărul total al membrilor săi”.

După cum vedem, biroul central se înarmase cu toate garanțiile constituționale pentru a-și asigura independența.

Un naiv ar putea crede că acest birou central autonom a fost măcar ales în mod liber de către secția centrală de la Geneva. Nicidecum : biroul central provizoriu a fost

„prezentat grupului de inițiativă de la Geneva ca fiind ales provizoriu de către toți membrii fondatori ai Alianței, dintre care majoritatea, participanți la Congresul de la Berna, s-au înapoiat în țările lor” (cu excepția lui Bakunin) „după ce au transmis imputernicirile lor cetățeanului B.”

Membrii fondatori ai Alianței sînt deci cei cîțiva burghezi scizioniști din Liga păcii.

Așadar, Comitetul central permanent, care-și arogase puterea constituantă și cea legislativă asupra întregii Alianțe, se numise el însuși. Delegația executivă permanentă a acestui Comitet central permanent — secția centrală de la Geneva — nu fusese numită de acest comitet, ci se numise ea însăși. Biroul executiv central al secției centrale de la Geneva, în loc să fie ales de către aceasta, i-a fost impus de către un grup de persoane care au „transmis imputernicirile lor cetățeanului B.”

Așadar, „cetățeanul B.” este pivotul Alianței. Pentru a-i menține acest rol important, în statutul secret al Alianței se spune textual :

„Organizarea ei aparentă va fi aceea a unei președinții într-o republică federativă”, —

o președinție al cărei președinte existase dinainte — permanentul „cetățean B.”

Alianța fiind o asociație internațională, în fiecare țară va exista un comitet național alcătuit

„din toți membrii Comitetului central permanent aparținînd aceleiași națiuni”.

Pentru constituirea unui comitet național este suficient un număr de trei membri. Pentru a se asigura respectarea riguroasă a filierii ierarhice,

„comitetele naționale vor fi unicii intermediari între biroul central și toate grupurile locale din țara respectivă”.

Comitetele naționale

„trebuie să aibă grijă ca în țările lor Alianța să fie organizată în așa fel, încît în cadrul ei rolul dominant să-l aibă întotdeauna membrii Comitetului central permanent”, care să o și reprezinte la congres.

Iată cum înțeleg membrii Alianței organizarea de jos în sus. Aceste grupuri locale nu au alte drepturi decât acela de a trimite comitetelor naționale programele și regulamentele lor pentru a primi

„confirmarea biroului central, fără de care grupurile locale nu pot face parte din Alianță”.

Această organizare secretă, despotică și ierarhică, odată inoculată Internaționalei, urma să fie doar completată prin dezorganizarea acesteia din urmă. Pentru aceasta era suficient ca secțiile ei să fie transformate în niște secții anarhiste și autonome, iar organele ei centrale să fie transformate în simple cutii de scrisori, în „birouri de corespondență și statistică”, ceea ce ulterior s-a și încercat efectiv.

Trecutul revoluționar al permanentului „cetățean B.” nu era destul de glorios pentru ca el să poată spera să eternizeze în Alianța secretă, și cu atât mai puțin în Alianța publică, dictatura permanentă pe care o monopolizase. Ea trebuia deci ascunsă îndărătul unor flecăreli democratice. De aceea, statutul secret prevede că biroul central provizoriu (citiți: cetățeanul permanent) funcționează pînă la prima adunare generală publică a Alianței, care va desemna pe membrii noului birou central permanent. Dar,

„Intrucît este imperios necesar ca biroul central să fie alcătuit întotdeauna din membri ai Comitetului central permanent, acesta din urmă trebuie să asigure, prin intermediul comitetelor sale naționale, organizarea și conducerea tuturor grupurilor locale în așa fel, încît ele să trimită ca delegați la această adunare numai membri ai Comitetului central permanent sau, în lipsa acestora, oameni absolut devotați conducerii comitetelor naționale respective, pentru ca Comitetul central permanent să aibă mereu în mîină întreaga organizație a Alianței”.

Acestea nu sînt instrucțiuni date de un ministru sau prefect bonapartist în ajunul alegerilor, ci instrucțiuni date de antiautoritarul prin excelență, arhianarhistul, apostolul organizării de jos în sus, Bayard*-ul autonomiei secțiilor și al federației libere a grupurilor autonome, de sfintul Mihail Bakunin, pentru a-și apăra permanența.

Am analizat mai sus organizația secretă, menită să eternizeze dictatura „cetățeanului B.”; să trecem acum la programul său.

* — cavalerul fără frică și prihană. — Nota trad.

„Asociația fraților internaționali vrea revoluția universală, socială, filozofică, economică și politică în același timp, pentru ca din actuala stare de lucruri, bazată pe proprietate, exploatare și pe principiul autorității — religioase, metafizice, burghezo-dootrinare sau chiar iacobin-revoluționare —, să nu rămână piatră pe piatră, mai întâi în întreaga Europă, iar apoi și în restul lumii. Lansind lozinca: pace muncitorilor, libertate tuturor celor asupriți, moarte asupritorilor, exploatare și tutorilor de tot felul, noi vrem să desființăm toate statele și toate bisericile, cu toate instituțiile și legile lor religioase, politice, juridice, financiare, polițienești, universitare, economice și sociale, pentru ca milioanele de oameni nefericiți, înșelați, înrobiți, chinuți, exploatați să poată, în sfârșit, să respire în deplină libertate, izbăviți de toți conducătorii și binefăcătorii lor oficiali și oficioși, colectivi și individuali”.

Iată, într-adevăr, un *revoluționarism revoluționar* ! Prima condiție pentru atingerea acestui țel abracadabrant este de a nu lupta împotriva statelor și guvernelor existente cu ajutorul mijloacelor obișnuite ale revoluționarilor de rînd, ci, dimpotrivă, de a ataca cu fraze răsunătoare și docte

„instituția statului, precum și consecința ei firească și totodată baza ei — proprietatea privată”.

Nu este deci vorba de răsturnarea statului bonapartist, prusian sau rus, ci de răsturnarea unui stat abstract, a statului ca atare, a unui stat care nu există nicăieri. Dar, dacă în lupta lor înverșunată împotriva acestui stat situat în nori, frații internaționali știu să evite bitele poliției, închisoarea și gloanțele pe care statele reale le rezervă revoluționarilor de rînd, vedem că ei își rezervă dreptul, care depinde numai de obținerea unei dispense papale, de a profita de toate avantajele oferite de către aceste state burgheze reale. Exemplul lui Fanelli, deputat italian, Soriano, funcționar al guvernului Amadeo de Savoia, și, poate, Albert Richard și Gaspard Blanc, agenți ai poliției bonapartiste, dovedește cit de înțelegător este papa în această privință... De aceea, poliția nici nu se ocupă de „Alianță sau, ca să spunem lucrurilor pe nume, de complotul” cetățeanului B. împotriva ideii abstracte de stat

Primul act al revoluției trebuie să fie deci decretul cu privire la desființarea statului, ceea ce Bakunin a și făcut, de altfel, la 28 septembrie, la Lyon, în pofida faptului că această desființare a statului este, în mod inevitabil, un act autoritar. Prin stat, el înțelege orice putere politică, revoluționară sau reacționară,

„căci pentru noi nu are importanță dacă această autoritate se numește biserică, monarhie, stat constituțional, republică burgheză sau chiar

dictatură revoluționară. Pe toate acestea noi le detestăm și le respingem în egală măsură, ca izvoare inevitabile de exploatare și despotism*.

El declară că toți revoluționarii care, a doua zi după revoluție, vor „să construiască statul revoluționar” sînt mult mai primejdioși decît toate guvernele existente și că

„noi, frații internaționali, sîntem dușmanii firești ai acestor revoluționari”.

deoarece dezorganizarea revoluției este prima datorie a fraților internaționali.

Răspunsul la această fanfaronadă despre desființarea imediată a statului și instaurarea anarhiei există în circulara confidențială a Consiliului General anterior : „Pretinsele sciziuni din Internațională”, martie 1873, p. 37 * : „Anarhia, iată calul de bătaie al dascălului lor Bakunin, care n-a luat din sistemele socialiste decît etichetele. Toți socialiștii înțeleg prin anarhie că, după ce va fi fost atins țelul mișcării proletare — desființarea claselor —, puterea de stat, care servește la menținerea mării majorități a societății formate din producători sub jugul unei minorități exploatatoare, dispare, iar funcțiile guvernamentale se vor transforma în simple funcții administrative. Alianța pune problema tocmai invers. Ea proclamă anarhia în rîndurile proletarilor ca mijloc suprem pentru a zdrobi puternica concentrare de forțe sociale și politice aflate în mîna exploataților. Sub acest pretext, ea cere Internaționalei ca în momentul cînd lumea veche căută să o zdrobească, să înlocuiască organizarea prin anarhie”.

Dar să urmărim evanghelia anarhistă pînă la ultimele ei concluzii : să presupunem că statul e desființat printr-un decret. Potrivit articolului 6 **, urmările acestui act vor fi : falimentul statului, neamestecul statului în achitarea datoriilor particulare, încetarea plății oricăror impozite și contribuții, dizolvarea armatei, magistraturii, birocrăției, poliției și a clerului (!), desființarea justiției oficiale, însoțită de un autodafe al tuturor titlurilor de proprietate și al tuturor hîrtoagelor juridice și civile, confiscarea tuturor capitalurilor productive și a uneltelor de muncă în favoarea unor asociații muncitorești și unirea acestor asociații, care „vor constitui comuna”. Această comună va da persoanelor astfel depozitate strictul necesar, permițîndu-le să cîștige mai mult prin muncă proprie.

* Vezi volumul de față, p. 49. — *Nota red.*

** Vezi volumul de față, p. 460. — *Nota red.*

Evenimentele de la Lyon au dovedit că un simplu decret de desființare a statului este departe de a fi suficient pentru a îndeplini toate aceste frumoase promisiuni. Două companii ale gărzii naționale burgheze au fost de ajuns pentru a spulbera acest vis minunat și a-l determina pe Bakunin să ia în grabă calea Genevei, cu decretul făcător de minuni în buzunar. El nu credea, desigur, că adepții lui sînt atît de proști încît să nu vadă necesitatea de a li se da un plan oarecare de organizare, care să asigure realizarea în practică a decretului său. Iată acest plan :

„Pentru organizarea comunei — o federație de baricade permanente și instituirea unui consiliu al comunei revoluționare în care fiecare baricadă să trimită un deputat sau doi, iar fiecare stradă sau cartier cite un deputat ; aceștia vor primi mandate imperative, vor fi răspunzători în toate privințele și vor putea fi revocați în orice moment” (ciudate sînt aceste baricade ale Alianței, pe oare, în loc să se lupte, se redactează mandate). „*Consiliul comunei* astfel organizat va putea alege din rîndurile lui comitete executive — cite unul de fiecare ramură de administrare revoluționară a comunei”.

Capitala răsculată, organizată astfel în comună, declară celorlalte comune din țară că renunță la orice pretenție de a le conduce ; ea le cheamă să se reorganizeze în mod revoluționar și să-și trimită apoi deputații — revocabili, răspunzători și învestiți cu mandate imperative — într-un loc de întîlnire convenit, pentru a constitui federația asociațiilor, comunelor și provinciilor răsculate și pentru a organiza o *forță* revoluționară capabilă să triumfe asupra reacțiunii. Această organizație nu se va limita la comunele țării răsculate ; la ea vor putea adera și alte provincii sau țări, în timp ce

„provinciile, comunele, asociațiile și persoanele care se vor situa pe pozițiile reacțiunii vor fi excluse”.

Așadar, desființarea frontierelor merge aici mină în mină cu cea mai mare toleranță față de provinciile reacționare, care nu vor întîrzia să reînceapă războiul civil.

Avem deci în această organizație anarhistă a baricadelor-tribune mai întîi consiliul comunal, apoi comitete executive, care, pentru a face ceva, trebuie să fie învestite cu o oarecare putere și sprijinite de forța publică ; avem, apoi, un întreg *parlament* federal, a cărui misiune principală va fi de a organiza această *forță publică*. Ca și consiliul comunal, acest parlament va trebui să transmită puterea executivă unuia sau mai multor *comitete*, care, prin însuși acest fapt, au căpătat un caracter

autoritar, care în procesul luptei se va accentua și mai mult. Așadar, se restabilesc treptat toate elementele „statului autoritar” ; faptul că această mașină va fi denumită „comună revoluționară, organizată de jos în sus”, prezintă prea puțină importanță. Denumirea nu schimbă lucrurile ; organizare de jos în sus există în orice republică burgheză, iar mandatele imperative sînt cunoscute încă din evul mediu. De altfel, și Bakunin recunoaște acest lucru cînd (în articolul 8*) dă organizării lui denumirea de „nou stat revoluționar”.

Despre valoarea practică a acestui plan de revoluție, potrivit căruia în loc să se lupte se discută, nu merită să vorbim.

Vom descoperi acum secretul tuturor acestor cutii cu dublu și triplu fund ale Alianței. Pentru ca acest program ortodox să se îndeplinească, iar Alianța să meargă pe drumul just,

„este necesar ca în rindurile anarhiei populare, care va fi însăși viața și întreaga energie a revoluției, *unitatea dintre gîndirea revoluționară și acțiunea revoluționară să-și găsească expresia într-un organ. Acest organ trebuie să fie asociația secretă și universală a fraților internaționali*”.

„Această societate pornește de la convingerea că revoluțiile nu sînt făcute nici de indivizi și nici de organizații secrete. Ele se infăptuiesc parcă de la sine, generate de forța lucrurilor, de desfășurarea evenimentelor și a faptelor. Ele se pregătesc timp îndelungat în adîncul conștiinței instinctive a maselor populare, apoi izbucnesc... Tot ce poate face o societate secretă bine organizată este, în primul rînd, să ajute la nașterea revoluției, răspîndind în rîndurile maselor idei care corespund instinctelor lor, și să organizeze nu armata revoluției — armata trebuind să fie întotdeauna *poporul*” (carnea de tun), „ci un *stat-major revoluționar*, format din oameni devotați, energici, deștepți și, mai ales, prieteni sinceri, iar nu ambițioși și nici vanițoși, ai poporului, în stare să fie intermediari între ideea revoluționară” (monopolizată de ei) „și instinctele populare”.

„Numărul acestor persoane nu trebuie să fie deci foarte mare. Pentru organizația internațională din întreaga Europă, o *sută de revoluționari strîns și puternic uniți sînt de ajuns*. Două-trei sute de revoluționari reprezintă un număr suficient pentru organizarea celei mai mari țări”.

Așadar, totul se transformă. Anarhia, „viața populară dezlanțuită”, „pasiunile josnice” și altele nu mai sînt de ajuns. Pentru a asigura succesul revoluției este nevoie de *unitate între gîndire și acțiune*. Membrii Internaționalei se străduiesc să făurească această unitate prin propagandă, discuții și organizarea fățișă a proletariatului ; Bakunin nu are nevoie decît

* Vezi volumul de față, p. 461. — Nota red.

de o organizație secretă alcătuită dintr-o sută de oameni, reprezentanți privilegiați ai ideii revoluționare, de un stat-major în rezervă al revoluției, care se numește el însuși și care este comandat de permanentul „cetățean B.". Unitate între gândire și acțiune nu înseamnă altceva decât ortodoxie și supunere oarbă. *Perinde ac cadaver* *. Avem de-a face cu un adevărat ordin al iezuiților.

A spune că o sută de frați internaționali trebuie „să fie intermediari între ideea revoluționară și instinctele populare" înseamnă a săpa o prăpastie de netrecut între ideea revoluționară alianțistă și masele proletare, înseamnă a proclama imposibilitatea de a recruta acești o sută de membri ai gărzii din alt mediu decât acela al claselor privilegiate.

* — Fii ca nn cadavru. (Astfel a formulat Loyola unul dintre principiile iezuiților, care cerea membrilor tineri ai ordinului supunere oarbă față de cei mai vîrstnici). — *Nota red.*

III

Alianța în Elveția

Alianța este ca Falstaff, ea crede că „...cea mai bună latură a vitejiei este prudența” *. De aceea „dracul din frații internaționali” nu-i împiedică nicidecum să se plece umil în fața puterii statelor existente, protestînd în același timp energetic împotriva instituției statului abstract, dar „el” îndreaptă loviturile lor exclusiv împotriva Internaționalei. La început, ei au vrut să o domine, iar cînd au văzut că nu reușesc să facă acest lucru, au căutat să o dezorganizeze. Vom arăta acum ce activitate au desfășurat în diferite țări.

Frații internaționali nu erau decît un stat-major în rezervă ; aveau nevoie de o armată. Ei și-au închipuit că Internaționala a fost creată tocmai în acest scop. Pentru a putea avea comanda acestei armate, *Alianța publică* trebuia strecurată în Internațională. Temîndu-se că vor înjosi Alianța cerînd Consiliului General să fie primită, deoarece astfel i-ar fi recunoscut împuternicirile, ei s-au adresat în repetate rînduri, dar fără rezultat, consiliilor federale din Belgia și din Paris. Refuzurile lor repetate au silit Alianța să ceară la 15 decembrie 1868 Consiliului General acest lucru. Ea i-a trimis statutul și programul, în care intențiile ei erau proclamate fățiș. („Documente” nr. 2 **.) Deși declara „că se dizolvă complet în Internațională”, Alianța pretindea, totodată, rolul de o a doua organizație internațională în cadrul Internaționalei. Alături de Consiliul General al Internaționalei, ales la congrese, urma să existe comitetul central al Alianței, care se numește el însuși și care are sediul la Geneva ; alături de grupurile locale ale Internaționalei — grupurile locale ale Alianței, care, prin in-

* Shakespeare. „Henric al IV-lea”, partea I, actul al V-lea, scena 4.
— *Nota red.*

** Vezi volumul de față, p. 462—463. — *Nota red.*

termediul birourilor lor naționale funcționând independent de birourile naționale ale Internaționalei, „se vor adresa biroului central al Alianței pentru a fi primite în Internațională”. În felul acesta, biroul central al Alianței își aroga dreptul de a primi organizații în Internațională. Alături de congresele Internaționalei urmau să se țină congrese ale Alianței, deoarece „la congresele anuale ale muncitorilor, delegația Alianței” pretindea să-și țină „ședințele deschise într-un local separat”.

La 22 decembrie, Consiliul General (în scrisoarea publicată în circulara sa : „*Pretinsele sciziuni din Internațională*”, p. 7 *) a declarat că aceste pretenții sînt în contradicție flagrantă cu Statutul Internaționalei și a refuzat categoric primirea Alianței. Cîteva luni mai tîrziu, Alianța s-a adresat din nou Consiliului General și l-a întrebat dacă admite sau nu principiile ei. În cazul unui răspuns afirmativ, Alianța se declara gata să se dizolve, organizațiile ei transformîndu-se în simple secții ale Internaționalei. La 9 martie 1869 (vezi „*Pretinsele sciziuni din Internațională*”, p. 8 **), Consiliul General a răspuns că și-ar depăși atribuțiile pronunțîndu-se asupra valorii științifice a programului Alianței și că dacă expresia „egalizarea claselor” ar fi înlocuită cu „desființarea claselor”, n-ar exista nici o piedică în calea transformării secțiilor Alianței în secții ale Internaționalei. El a adăugat : „Dacă problema dizolvării Alianței și afilierei secțiilor ei la Internațională va fi rezolvată definitiv, atunci, în conformitate cu Regulamentul nostru, va fi necesar să se comunice Consiliului General sediul și numărul membrilor fiecărei secții noi”.

La 22 iunie 1869, secția din Geneva a Alianței a anunțat Consiliului General, ca un fapt împlinit, dizolvarea Alianței internaționale a democrației socialiste, ale cărei secții ar fi fost, chipurile, invitate „să se transforme în secții ale Internaționalei”. După această declarație categorică, Consiliul General, indus în eroare de unele semnături puse pe program, care l-au făcut să presupună că Alianța fusese recunoscută de către Comitetul federal român, a primit-o pe aceasta în Internațională. Vom mai adăuga că nici una dintre condițiile acceptate n-a fost îndeplinită. Dimpotrivă : din acest moment, organizația secretă ascunsă îndărătul Alianței publice a început să acționeze din plin. Îndărătul secției din Geneva

* Vezi volumul de față, p. 464. — *Nota red.*

** Vezi volumul de față, p. 14—15. — *Nota red.*

a Internaționalei se ascundea biroul central al Alianței secrete; îndărătul secțiilor din Neapole, Barcelona, Lyon, Jura ale Internaționalei erau secțiile secrete ale Alianței. Bizuindu-se pe această organizație francmasonică, a cărei existență nu era bănuită nici de masa membrilor Internaționalei, nici de forurile lor conducătoare, Bakunin sconta să acapareze conducerea Internaționalei la Congresul de la Basel din septembrie 1869. Datorită procedeele sale necinstite, la acest congres Alianța secretă a fost reprezentată de cel puțin zece delegați, printre care faimosul Albert Richard și însuși Bakunin. Delegația a adus numeroase mandate în alb, pe care nu le-a putut folosi din lipsă de oameni siguri, deși le-a propus unor membri din Basel ai Internaționalei. Această forță numerică n-a fost însă suficientă pentru a determina congresul să sancționeze desființarea dreptului de succesiune — răsuflata idee saint-simonistă —, din care Bakunin voia să facă punctul de pornire pentru traducerea în practică a socialismului³¹²; și mai puțin succes a avut încercarea de a impune congresului mutarea sediului Consiliului General de la Londra la Geneva, așa cum visa Bakunin.

Între timp, la Geneva se ducea un război deschis între Comitetul federal romand, sprijinit de aproape toți membrii din Geneva ai Internaționalei, și Alianță. În acest război, Alianța avea de partea ei ziarul „Le Progrès” din Locle, redactat de James Guillaume, și „L'Égalité” din Geneva, organ oficial al Comitetului federal romand, a cărui redacție însă era alcătuită în majoritate din partizani ai Alianței și folosea orice prilej pentru a ataca Comitetul federal romand. Fără a pierde din vedere scopul principal — mutarea sediului Consiliului General la Geneva —, redacția ziarului „L'Égalité” a dezlănțuit o campanie împotriva Consiliului General existent și a chemat „Le Travail” din Paris să-l sprijine. În circulara sa din 1 ianuarie 1870, Consiliul General a declarat că nu consideră necesar să polemizeze cu ziare³¹³. Între timp, Comitetul federal romand îndepărtase din redacția ziarului „L'Égalité” pe oamenii Alianței.

Pe atunci această sectă nu își pusese încă masca antiautoritară. Crezând că va reuși să acapareze Consiliul General, la Congresul de la Basel ea a fost prima care a cerut să se adopte rezoluții în probleme organizatorice, redactate de el, prin care Consiliul General să fie investit cu „puteri autoritare”, puteri pe care doi ani mai târziu tot ea le-a atacat atât de violent. Nimic nu ilustrează mai bine concepția ei de atunci asupra

rolului autoritar al Consiliului General decît următorul extras din ziarul „Le Progrès” din Locle (numărul din 4 decembrie 1869), redactat de James Guillaume, în legătură cu diferendul dintre „Social-Demokrat”³¹⁴ și „Volksstaat” :

„Păreră noastră este că Consiliul General al Asociației noastre ar avea datoria să intervină și să deschidă o anchetă asupra celor ce se petrec în Germania, să ia o hotărîre în diferendul dintre Schweitzer și Liebknecht și astfel să pună capăt nesiguranței la care am ajuns din cauza acestei situații strănii”.

Poate oare să creadă cineva că acesta este același Guillaume care, la 12 noiembrie 1871, în circulara sa din Sonvilier, acuza același Consiliu General, odinioară prea puțin autoritar, de a fi „vrut să introducă în Internațională principiul autorității” ?

Din momentul apariției lor, ziarele Alianței nu numai că au propagat programul ei special, ceea ce nimeni nu le-ar fi putut reproșa, dar au făcut totul pentru a crea și a întreține o confuzie deliberată între programul ei și cel al Internaționalei. Acest lucru s-a repetat pretutindeni unde Alianța avea sau colabora la un ziar — în Spania, Elveția, Italia ; sistemul acesta a atins însă perfecțiunea în publicațiile ei rusești.

Secta a dat bătălia hotărîtoare la Congresul de la La Chaux-de-Fonds al Federației romande (4 aprilie 1870). Secțiile din Geneva trebuiau silit să recunoască Alianța publică din Geneva ca parte a federației și să mute comitetul federal și organul său de presă într-o localitate din Jura, unde Alianța secretă era stăpînă pe situație.

În momentul deschiderii congresului, doi delegați ai „secției Alianței” au cerut să fie admiși la congres. Delegații din Geneva au propus ca această chestiune să fie aminată pînă la încheierea lucrărilor congresului și să se treacă imediat la o problemă mult mai importantă — discutarea programului. Ei au declarat că mandatul lor imperativ le cere ca mai degrabă să părăsească congresul decît să admită această secție în grupul lor,

„avînd în vedere intrigile și tendințele de dominare ale oamenilor Alianței, și că a vota pentru primirea Alianței înseamnă a vota pentru sciziune în Federația romandă”.

Dar Alianța n-a vrut să scape un asemenea prilej. Vecinătatea micilor ei secții jurasiene i-a permis să-și constituie o infimă majoritate fictivă, Geneva și marile centre ale Internaționalei fiind foarte slab reprezentate. La insistențele lui

Guillaume și Schwitzguébel, secția a fost admisă cu o discutabilă majoritate de un vot sau două. Delegații din Geneva au primit de la toate secțiile, consultate imediat pe cale telegrafică, dispoziția de a părăsi congresul. Dat fiind că membrii din La Chaux-de-Fonds ai Internaționalei sprijineau pe cei din Geneva, adepții Alianței au trebuit să părăsească localul în care avea loc congresul, deoarece aparținea secțiilor din localitate. În pofida faptului că ei nu reprezentau decît cincisprezece secții, după cum declara propriul lor organ de presă (vezi „La Solidarité” din 7 mai 1870), în timp ce numai Geneva avea treizeci, s-au intitulat Congres romand, au desemnat un nou comitet federal pentru Elveția romandă, în care locul de frunte îl ocupau Chevalley și Cognon *, și au proclamat ziarul lui Guillaume „La Solidarité” organ de presă al Federației romande. Misiunea specială a acestui tinăr învățător era să calomnieze pe muncitorii „fabricii” ³¹⁵ din Geneva — acești „burghezi” odioși —, să ducă război împotriva ziarului „L’Égalité”, organul de presă al Federației romande, și să predice abținerea de la politică. Articolele cele mai importante pe această temă au fost scrise la Marsilia de către Bastelica, iar la Lyon — de către cei doi stâlpi ai Alianței, Albert Richard și Gaspard Blanc.

De altfel, majoritatea întimplătoare și fictivă a Congresului de la La Chaux-de-Fonds încălcase în mod flagrant statutul Federației romande, pe care pretindea că o reprezintă; și trebuie să spunem că liderii Alianței participaseră activ la elaborarea acestui statut ³¹⁶. Potrivit paragrafelor 53 și 55, pentru a căpăta putere de lege, orice hotărîre importantă a congresului trebuia să fie aprobată de două treimi din secțiile care făceau parte din federație. Or, numai secțiile din Geneva și La Chaux-de-Fonds, care se pronunțaseră împotriva Alianței, reprezentau mai mult de două treimi din numărul total al secțiilor. La două mari adunări generale, în pofida opoziției lui Bakunin și a prietenilor săi, membrii din Geneva ai Internaționalei au aprobat aproape în unanimitate atitudinea delegaților lor, care, în aplauzele generale, au propus Alianței

* Două luni mai tîrziu, organul de presă al aceluiași comitet („La Solidarité” din 9 iulie) arată că acești doi indivizi sînt hoți. Ei își demonstraseră realmente revoluționarismul lor anarhic comițînd furturi la Asociația cooperatistă a creditorilor din La Chaux-de-Fonds

să nu se amestece unde nu trebuie și să nu pretindă să intre în Federația romandă; cu această condiție, reconcilierea ar putea deveni un fapt. Ulterior, deziluzionați, câțiva membri ai Alianței au propus dizolvarea ei, dar Bakunin și acoliții lui s-au opus din răspuțeri. Alianța și-a menținut pretenția de a face parte din Federația romandă, care s-a văzut nevoită să-i excludă pe Bakunin și pe ceilalți principali instigatori.

În felul acesta în Elveția romandă existau două comitete federale, unul la Geneva și unul la La Chaux-de-Fonds. Majoritatea covârșitoare a secțiilor au rămas credincioase primului, în timp ce al doilea nu a fost urmat decât de cincisprezece secții, dintre care multe, așa cum vom vedea mai jos, și-au încetat, pe rînd, existența.

Abia își încheiase congresul romand lucrările, că noul Comitet din La Chaux-de-Fonds a cerut, printr-o scrisoare semnată „F. Robert, secretar, și Henry Chevalley, președinte” (vezi nota de la pagina precedentă), intervenția Consiliului General. După ce a examinat documentele prezentate de cele două părți, Consiliul General a hotărît la 28 iunie 1870 să mențină Comitetul din Geneva în vechile sale funcții și să propună noului Comitet federal din La Chaux-de-Fonds să adopte o denumire locală³¹⁷. În fața acestei hotărîri care-i înșela speranțele, Comitetul din La Chaux-de-Fonds a început să vocifereze acuzînd Consiliul General de autoritarism, uî-tînd că tocmai el a fost primul care i-a cerut să intervină. Agitația iscată în cadrul federației din Elveția de persistența Comitetului din La Chaux-de-Fonds de a uzurpa numele Comitetului federal romand a determinat Consiliul General să înceteze orice relații oficiale cu el.

La 4 septembrie 1870, la Paris a fost proclamată republica. Alianța a considerat că a sunat ceasul „descătușării hidrei revoluționare în Elveția” (stil Guillaume). „La Solidarité” a lansat un manifest în care preconiza formarea de detașamente elvețiene de voluntari împotriva prusienilor. Acest manifest, dacă e să-i dăm crezare lui Guillaume, pedagogul, deși nu era „nicidecum anonim, nu era” totuși „semnat”. Din nefericire, întreaga ardoare belicoasă a Alianței s-a spulberat după confiscarea ziarului și a manifestului. Dar eu, a exclamat înflăcăratul Guillaume, care ardea de dorința „de a-și risca pielea”, „am rămas la postul meu... în tipografia ziarului” („Bulletin jurassien” din 15 iunie 1872).

A izbucnit mișcarea revoluționară la Lyon. Bakunin s-a grăbit să se alăture locotenentului său Albert Richard și sergenților săi Bastelica și Gaspard Blanc. La 28 septembrie, ziua sosirii lui, poporul pusese stăpînire pe primărie. Bakunin s-a instalat acolo : atunci a sosit momentul critic, momentul așteptat de atîția ani, cînd Bakunin a putut săvîrși actul cel mai revoluționar din cîte cunoscuse vreodată lumea — el a decretat *desființarea statului*. Dar statul, sub forma a două companii ale Gărzii naționale burgheze, a intrat printr-o ușă la care bakuniștii uitaseră să pună pază, a golit sala și l-a obligat pe Bakunin să ia în grabă drumul Genevei.

În momentul în care belicosul Guillaume apăra „la postul său” republica din septembrie, fidelul său Achate Robin fugea de această republică și se ascundea la Londra. Deși știa că Robin este unul dintre cei mai înfocați partizani ai Alianței și, în plus, autorul atacurilor din „L'Égalité” îndreptate împotriva sa și în pofida rapoartelor trimise de secțiile din Brest cu privire la comportarea puțin curajoasă a lui Robin, dat fiind că lipseau membrii săi francezi, Consiliul General l-a cooptat în rîndurile sale. Din acel moment, Robin a îndeplinit fără întrerupere în cadrul Consiliului funcția de corespondent oficios al Comitetului din La Chaux-de-Fonds. La 14 martie 1871, el a propus convocarea unei conferințe închise a Internaționalei în vederea rezolvării diferendului din Elveția. Prevăzînd că la Paris vor avea loc evenimente importante, Consiliul General a refuzat categoric. Robin a revenit în repetate rînduri la această chestiune și chiar a propus Consiliului să ia o hotărîre definitivă în ceea ce privește acest diferend. La 25 iulie, Consiliul General a hotărît ca această chestiune să figureze printre problemele ce urmau să fie puse în discuția conferinței convocate pentru luna septembrie 1871.

La 10 august, Alianța, care nu voia ca intrigile ei să fie analizate în cadrul unei conferințe, a declarat că s-a dizolvat pe data de 6 ale lunii august. Curînd însă, completîndu-și rîndurile cu cîțiva emigranți francezi, ea a apărut din nou sub alte denumiri, ca „secția ateștilor socialiști” și „secția de propagandă și acțiune socialistă revoluționară”. În conformitate cu rezoluția a V-a a Congresului de la Basel³¹⁸, Consiliul General, de comun acord cu Comitetul federal romand, a refuzat să recunoască aceste secții — noi focare de intrigi.

Conferința de la Londra (septembrie 1871) a confirmat hotărîrea adoptată de Consiliul General la 28 iunie 1870 cu privire la scizioniștii jurasieni.

Intrucît „La Solidarité” își încetase existența, noii adepți ai Alianței au fondat ziarul „La Révolution Sociale”. La acest ziar a colaborat doamna André Léo, care, în timp ce Ferré aștepta în închisoare să fie trimis la Satory, a declarat la Congresul de la Lausanne al Ligii păcii că

„Raoul Rigault și Ferré erau două figuri odioase ale Comunei care pînă atunci” (pînă la executarea ostaticilor) „nu au încetat să ceară, ce-i drept zadarnic, luarea de măsuri singeroase”.

De la primul său număr, acest ziar s-a grăbit să fie la nivelul ziarelor „Le Figaro”, „Le Gaulois”, „Paris-Journal” și al altor fițuici abjecte, reluînd atacurile lor mîrșave la adresa Consiliului General. Era, după părerea lui, momentul oportun pentru a ațîța vrajba națională chiar în sinul Internaționalei. Potrivit acestui ziar, Consiliul General era un comitet german condus de un om de formație bismarckiană.

Prin cele trei rezoluții ale sale — cu privire la diferendul din Elveția, cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare și cu privire la dezavuarea publică a lui Neceaev — conferința lovise Alianța drept în inimă ³¹⁹. Prima dintre aceste rezoluții a dat un blam direct Comitetului pseudoromand din La Chaux-de-Fonds și a aprobat acțiunile Consiliului General. Ea a recomandat secțiilor jurasiene să se alăture Federației romande, iar în cazul cînd acest lucru nu ar fi posibil a hotărît ca secțiile din regiunea de munte să ia denumirea de Federație jurasiană. Ea a declarat că dacă comitetul lor va continua războiul în presă, ca în felul acesta el să devină cunoscut burgheziei, ziarele respective vor fi dezavuate de către Consiliul General. Cea de-a doua rezoluție, cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare, a pus definitiv capăt confuziei pe care Bakunin voise să o creeze în Internațională, introducînd în programul său doctrina abținerii totale de la activitatea politică. Cea de-a treia rezoluție, cu privire la Neceaev, a constituit o amenințare directă la adresa lui Bakunin. Vom vedea mai jos, atunci cînd vom vorbi despre Rusia, în ce măsură Bakunin era personal interesat să ascundă Europei occidentale mîrșăviile Alianței.

Pe drept cuvînt, Alianța a văzut în aceste rezoluții o declarație de război și a început imediat ostilitățile. Secțiile

jurasiene care sprijineau Comitetul pseudoromand s-au întrunit la Congresul de la Sonvilier la 12 noiembrie 1871. La acest congres au participat șaisprezece delegați care reprezentau, chipurile, nouă secții. Potrivit raportului Comitetului federal, secția din Courtelary, reprezentată prin doi delegați, „și-a încetat activitatea”; secția centrală din Locle „în cele din urmă s-a dizolvat”, dar apoi s-a reconstituit temporar pentru a trimite doi delegați la congresul celor șaisprezece; secția gravorilor și modelatorilor din Courtelary (doi delegați) „s-a constituit într-o asociație de rezistență” în afara Internaționalei; secția de propagandă din La Chaux-de-Fonds (un delegat) „se află într-o situație critică; situația ei, departe de a se îmbunătăți, mai degrabă se înrăutățește”. Secția centrală din Neuchâtel (doi delegați, printre care Guillaume) „a avut foarte mult de suferit, și fără devotamentul citorva dintre membrii ei prăbușirea ar fi fost inevitabilă”. Potrivit raportului, cele două cercuri de studii sociale din Sonvilier și Saint-Imier (patru delegați), districtul Courtelary, s-au constituit în urma dizolvării secției centrale din Courtelary; așadar, cei câțiva membri din acest district erau reprezentați de trei ori, prin șase delegați! Secția din Moutier (un delegat) nu este formată, după cit se pare, numai din comitetul său. Prin urmare, din șaisprezece delegați, paisprezece reprezentau secții care sucombaseră sau erau pe cale de a sucumba. Pentru a ne face însă o idee despre destrămarea la care a dus propagarea anarhiei în această federație, trebuie să mai continuăm citirea dării de seamă. Din douăzeci și două de secții, la congres erau reprezentate numai nouă; șapte nu răspuseseră la nici una din adresele comitetului, iar patru au fost declarate secții care și-au încetat activitatea. Iată federația care se considera chemată să răstoarne bazele organizării Internaționalei!

Congresul de la Sonvilier a început totuși prin a se supune Conferinței de la Londra, care îi ceruse să ia denumirea de Federație jurasiană; în același timp însă, pentru a-și demonstra anarhismul, a declarat dizolvată întreaga Federație romandă (aceasta le-a redat jurasienilor autonomia, izgonindu-i din secțiile ei). În sfârșit, congresul a lansat zgomotoasa sa circulară, al cărei scop principal era de a contesta caracterul legal al conferinței și de a face apel la un congres general, a cărui convocare imediată a cerut-o.

Circulara acuză Internaționala de a se fi abătut de la spiritul ei, care nu era „decît un grandios protest împotriva

autorității". Pînă la Congresul de la Bruxelles, totul era perfect în această perfectă societate, dar la Basel, delegații și-au pierdut capul și, „orbiți de încredere”, „au încălcat spiritul și litera Statutului general”, care proclama clar autonomia fiecărei secții și a fiecărui grup de secții. Așadar, Internaționala înscrisese pe steagul ei autoritatea, iar Federația jurasiană, această marionetă a Alianței, — autonomia secțiilor. Am văzut mai sus cum intenționează Alianța să înfăptuiască această autonomie.

Păcatele Congresului de la Basel rămîn în umbră față de cele ale Conferinței de la Londra, ale cărei rezoluții

„urmăresc să transforme Internaționala — federație liberă a unor secții autonome — într-o organizație ierarhică și autoritară a unor secții disciplinate, subordonate întru totul unui Consiliu General, care poate, după cum crede de cuviință, să respingă primirea lor sau să le suspende activitatea”.

Este evident că domnii din Alianță care au redactat această circulară au uitat că statutul lor secret n-a fost alcătuit exclusiv în scopul de a consolida o „organizație ierarhică și autoritară”, condusă de permanentul „cetățean B.”, și că el cuprinde indicații privind modul de „a disciplina” secțiile și a le da întru totul nu numai „pe mîna”, ci chiar „pe mîna *fermă*” a aceluiași „cetățean”.

Dacă păcatele conferinței sînt păcate de moarte, păcatul suprem, păcatul împotriva sfîntului duh, a fost săvîrșit de către Consiliul General. În cadrul acestuia există „cîteva persoane” care consideră

„mandatul lor” (al membrilor Consiliului) „drept proprietate personală, iar Londra — capitala permanentă a Asociației noastre... Unii au ajuns pînă acolo... încît vor ca în Internațională să predomine programul lor special, doctrina lor personală... ca unică teorie oficială încetățenită în Asociație... Și astfel s-a format treptat o ortodoxie al cărei sediu este Londra și ai cărei reprezentanți sînt membrii Consiliului General”.

Într-un cuvînt, ei au vrut să asigure unitatea Internaționalei prin „centralizare și dictatură”. În aceeași circulară, Alianța are pretenția „să asigure în Internațională predominarea programului ei special”, intitulîndu-l „un grandios protest împotriva autorității” și declarînd că eliberarea muncitorilor de către ei înșiși trebuie să se realizeze „fără nici un fel de conducere autoritară, chiar dacă această conducere ar fi aleasă sau sancționată de către muncitori”. Vom vedea că, pretutindeni unde Alianța s-a bucurat de influență, ea a făcut exact

cea ce reproșează în mod nejustificat Consiliului General, și anume a încercat să impună ridicolul său simulacru de teorie ca „unică teorie oficială cu drept de cetățenie în Asociație *”. — Toate acestea se referă numai la activitatea publică, fățișă a Alianței; în ceea ce privește activitatea ei secretă, „spiritul și litera” statutului secret ne-au arătat în ce măsură „ortodoxia”, „doctrina proprie”, „centralizarea” și „dictatura” domnesc în această „fedeerație liberă de grupuri autonome”. Înțelegem foarte bine că Alianța a vrut să împiedice clasa muncitoare de a avea o conducere comună din moment ce providența bakunistă avusese grijă de acest lucru organizând *Alianța* ca stat-major al revoluției.

Departate de a voi să impună Internaționalei o ortodoxie oarecare, Consiliul General a propus Conferinței de la Londra să desființeze denumirile sectare ale unor secții, și această propunere a fost adoptată în unanimitate **.

Iată, de altfel, ce a scris Consiliul General despre secte în circulara sa confidențială („Pretinsele sciziuni”, p. 24 ***):

„Prima etapă a luptei proletarietului împotriva burgheziei are caracterul unei mișcări sectare, a cărei existență este justificată într-o perioadă în care proletariatul nu este încă destul de dezvoltat pentru a acționa ca clasă. Diferiți gânditori, criticând contradicțiile sociale, propun pentru rezolvarea lor soluții fanteziste, pe care masele muncitorești nu trebuie decît

* Mazzini, de pildă, a făcut întreaga Internațională răspunzătoare de născocirile absurde ale papei Bakunin. Consiliul General s-a văzut obligat să declare în mod public în ziarele italiene că „s-a opus întotdeauna repetatelor încercări de a înlocui cuprinzătorul program al Internaționalei (datorită căruia au putut fi primiți în rândurile ei și adepții lui Bakunin) prin programul îngust și sectar al lui Bakunin, a cărui adoptare ar fi dus numai decît la excluderea majorității covârșitoare a membrilor Internaționalei”³²⁰. — Circulara lui Jules Favre, raportul prezentat de Sacaze, deputat în adunarea „des ruraux”, cu privire la Asociația noastră, discursurile reacționare cu privire la Internațională³²¹ rostite în cursul dezbaterilor din cortesurile spaniole, într-un cuvînt toate atacurile publice la adresa acesteia, abundă în citate din frazele ultraanarhiste provenite din tabăra bakunistă.

** Rezoluția a II-a a conferinței, art. 2: „Toate filialele, secțiile, grupurile locale și comitetele lor vor purta de acum înainte denumirea de filiale, secții, grupuri și comitete ale Asociației Internaționale a Muncitorilor, cu specificarea localității respective”. Art. 3: „În consecință, tuturor filialelor, secțiilor și grupurilor le este interzis pe viitor să adopte denumiri de sectă, ca, de pildă, aceea de pozitivisti, mutualiști, colectivisti, comuniști etc. sau să înființeze organizații separatiste denumite «secții de propagandă» etc., sub motiv că au de îndeplinit misiuni speciale, diferite de țelurile comune ale Asociației”.

*** Vezi volumul de față, p. 33—34. — *Nota red.*

să le adopte, să le propage și să le înfăptuiască. Prin însăși natura lor, sectele create de acești inițiatori sînt abstenționiste; sînt străine de orice activitate reală, de politică, de greve, de asociații, într-un cuvînt de orice mișcare colectivă. Masa proletariatului rămîne întotdeauna indiferentă sau chiar ostilă față de propaganda lor. Muncitorii din Paris și din Lyon nu voiau să știe de saint-simoniști, de fourieriști, de icarieni, așa cum cartiștii și trade-unioniștii englezi nu voiau să știe de oweniști. Aceste secte, care la apariția lor au servit drept pirghii ale mișcării, încep să devină o piedică în calea ei de îndată ce această mișcare le depășește; atunci ele devin reacționare. O mărturie în acest sens o constituie sectele din Franța și din Anglia, iar în ultimul timp lassalleenii în Germania, care, după ce ani de-a rîndul au fost o piedică în calea organizării proletariatului, au sfîrșit prin a deveni pur și simplu o unealtă a poliției. În general, aceasta reprezintă copilăria mișcării proletare, după cum astrologia și alchimia reprezintă copilăria științei. Pentru ca întemeierea Internaționalei să fie cu putință, proletariatul a trebuit să depășească această etapă.

În opoziție cu organizațiile sectare, care se dușmănesc reciproc și se călăuzesc după idei fanteziste, Internaționala este o organizație reală, de luptă, a proletarilor din toate țările, care-i unește pe muncitori în lupta lor comună împotriva capitaliștilor și a proprietarilor funciari, împotriva dominației de clasă a acestora, organizată ca putere de stat. Iată de ce în Statutul Internaționalei se vorbește pur și simplu despre asociații *muncitorești*, urmărind toate același țel și avînd toate același program, care se mărginește să traseze liniile fundamentale ale mișcării proletare și lasă în seama secțiilor elaborarea lor teoretică în funcție de cerințele luptei practice și în cadrul unui schimb viu de păreri, admițînd totodată în organele secțiilor și la congresele lor toate convingerile socialiste, fără excepție".

Alianța nu voia ca Internaționala să fie o organizație de luptă; în circulară se cerea ca Internaționala să fie prototipul societății viitoare :

„Trebuie să avem grijă ca această organizație să se apropie cît mai mult posibil de idealul nostru... Internaționala, embrionul viitoarei societăți omenești, trebuie să fie de pe acum imaginea fidelă a principiilor noastre de libertate și federalizare și să elimine orice principiu cu tendințe autoritare, dictatoriale”.

Dacă Federația jurasiană ar fi reușit să-și realizeze planul de a face din Internațională imaginea fidelă a unei societăți inexistente și de a o lipsi de orice posibilitate de a acționa în mod coordonat, cu scopul ascuns de a o subordona „autorității și dictaturii” Alianței și dictatorului ei permanent, „cetățeanul B.”, ea ar fi îndeplinit dorințele poliției europene, care nici nu cărea altceva decât să vadă că Internaționala părăsește scena.

Pentru a dovedi foștilor lor colegi din Liga păcii și burgheziei radicale că campania inițiată de ei era îndreptată împotriva Internaționalei, și nu împotriva burgheziei, domnii din Alianță au trimis circulara lor tuturor ziarelor radicale. „La République française”, ziarul d-lui Gambetta, s-a grăbit să le recunoască serviciile într-un articol plin de încurajări la adresa jurasienilor și de atacuri la adresa Conferinței de la Londra ³²². Fericit de a fi găsit un asemenea sprijin la presa burheză, „Bulletin jurassien” a reprodus în nr. 3 acest articol *in extenso* *, demonstrând astfel că domnii ultrarevoluționari din Alianță și partizanii lui Gambetta de la Versailles se înțeleg perfect. Pentru a răspîndi mai larg în rîndurile burgheziei plăcuta știre că în Internațională se va produce o sciziune, circulara de la Sonvilier a fost vîndută în zile de tîrg pe străzile mai multor orașe din Franța, îndeosebi la Montpellier. Se știe că pentru vînzarea de imprimate pe stradă, în Franța este nevoie de autorizație de la poliție **.

Această circulară a fost trimisă în mari cantități pretutindeni unde Alianța sconta să recruteze prieteni și persoane nemulțumite de Consiliul General. Rezultatul a fost aproape nul. Membrii spanioli ai Alianței s-au pronunțat împotriva convocării congresului cerut de circulară și s-au încumetat chiar să-l dojenească pe papa ³²⁴. În Italia, numai Terzaghi a sprijinit un timp ideea convocării congresului. În Belgia, unde nu existau membri notorii ai Alianței, dar unde întreaga mișcare a Internaționalei se împotmolise în fraze burheze despre abținerea de la politică, despre autonomie, libertate, federalizare, descentralizare, și unde domnea un spirit meschin de interese înguste locale, circulara a avut oarecare succes. Deși Consiliul federal belgian s-a abținut să se alătore cererii de a se convoca un congres general extraordinar — ceea ce, de altfel, ar fi fost absurd, avînd în vedere că la conferință

* — în întregime. — *Nota trad.*

** Procesul de la Toulouse ³²³; vezi „La Réforme” (din Toulouse) din 18 martie 1873.

Belgia fusese reprezentată de șase delegați —, el a întocmit un proiect de statut general care desființa pur și simplu Consiliul General. Când această propunere a fost discutată la congresul belgian, delegatul din Lodelinsart a făcut observația că pentru muncitori cel mai bun criteriu îl constituie starea de spirit a patronilor lor. Numai văzînd cît de mult îi bucura pe patroni ideea desființării Consiliului General se putea afirma că ar fi imposibil

„să se comită o greșeală mai mare decît aceea de a decreta această desființare”.

De aceea propunerea a fost respinsă. În Elveția, Federația romandă a protestat energic împotriva circularei³²⁵, dar în toate celelalte țări singurul răspuns dat circularei a fost o tăcere plină de dispreț.

Consiliul General a răspuns la circulara de la Sonvilier și la neconținutele intrigi ale Alianței cu circulara sa confidențială din 5 martie 1872 : „Pretinsele sciziuni din Internațională”. În cele de mai sus am expus pe scurt cea mai mare parte a circularei. Congresul de la Haga a dat riposta cuvenită acestor intrigi și acestor intriganți.

Desigur, acești oameni, care au făcut cu atît mai multă zarvă cu cît mai insignifianți au fost, au obținut un succes incontestabil. Întreaga presă liberală și polițistă le-a luat apărarea fățiș ; în calomniile la adresa membrilor Consiliului General și în atacurile neputincioase la adresa Internaționalei, ei au fost secundați de prelinșii reformatori din toate țările. În Anglia, ei au fost sprijiniți de republicanii burghezi, ale căror intrigi au fost dejucate de Consiliul General. În Italia — de liber-cugetătorii dogmatici, care au propus să se înființeze, sub steagul lui Stefanoni, o „societate universală a raționaliștilor” cu sediul obligatoriu la Roma, o organizație „autoritară” și „ierarhică”, o mănăstire de călugărițe și călugări atei etc. al cărei statut acordă oricărui burghez care a donat zece mii de franci dreptul de a avea un bust de marmură în sala de ședințe. În sfîrșit, în Germania ei au fost sprijiniți de socialiștii bismarckieni, care, fără a mai vorbi de ziarul lor polițist „Der Neue Social-Demokrat”, joacă în imperiul germano-prusian rolul bluzelor albe³²⁶.

Dat fiind că „La Révolution Sociale” își încetase apariția, Alianța avea ca organ de presă oficial „Bulletin jurassien”, care, sub pretext că apără secțiile autonome împotriva autoritarismului Consiliului General și a acțiunilor uzurpatoare ale

Conferinței de la Londra, urmărea să dezorganizeze Internaționala. În numărul din 20 martie 1872, „Bulletin” a declarat deschis că

„prin Internațională el nu înțelege cutare sau cutare organizație care cuprinde în prezent o parte a proletariatului. Organizațiile sînt lucruri secundare și trecătoare... Într-un sens mai larg, Internaționala este acel sentiment de solidaritate a celor exploatați care domină lumea modernă”.

Internaționala, redusă la un simplu „sentiment de solidaritate”, ar fi mai platonice decît însăși mila creștinească. Pentru a demonstra cît de cinstite sînt mijloacele la care recurge „Bulletin jurassien”, cităm următorul pasaj dintr-o scrisoare a lui Tokarzewicz, redactorul-șef al ziarului polonez „Wolność” din Zürich :

„În «Bulletin jurassien» nr. 13 este publicat un program al Asociației socialiste poloneze din Zürich, care în trei zile va edita ziarul său «Wolność». Vă împuternicim ca la trei zile de la primirea prezentei scrisori să comunicați Consiliului General al Internaționalei că acest program este fals” 87.

„Bulletin” din 15 iunie conține răspunsurile membrilor Alianței (Bakunin, Malon, Claris, Guillaume etc.) la circulara confidențială a Consiliului General. Ele nu dau răspuns la nici una dintre acuzațiile pe care Consiliul General le-a adus Alianței și conducătorilor ei. În lipsă de argumente, papa a hotărît să pună capăt discuției, calificînd circulara drept o „porcărie”.

„De altfel — a declarat el — mi-am rezervat întotdeauna dreptul de a-i chema pe toți calomnatorii mei în fața unui juriu de onoare, pe care, fără îndoială, viitorul congres nu mi-l va refuza. Iar dacă acest juriu îmi va oferi toate garanțiile pentru o judecată imparțială și serioasă, li voi putea expune, cu toate amănunțele necesare, toate faptele, atît cele politice cît și cele personale, fără a mă teme de neplăcerile și de pericolul unei publicități indiscrete”.

Bineînțeles, ca de obicei, cetățeanul B. nu și-a precupețit viața : nu și-a făcut apariția la Haga.

Se apropia congresul, și Alianța știa că înainte de acest congres trebuia să se publice raportul cu privire la procesul Neceaev, raport întocmit din însărcinarea conferinței de către cetățeanul Utin. Pentru Alianță era extrem de important ca raportul să nu fie publicat înainte de congres, așa încît delegații să nu poată fi pe deplin edificați în această problemă. Cetățeanul Utin a plecat la Zürich pentru a-și îndeplini sarcina primită. Abia ajuns aici, el a fost victima unui atentat, pe

care îl punem, fără ezitare, pe seama Alianței. La Zürich, Utin nu avea alți dușmani decât cei câțiva slavi, membri ai Alianței, aflați în „mina fermă” a lui Bakunin. De altfel, atentatele și asasinatele constituie mijloace de luptă admise și practicate de această societate ; vom întilni și alte exemple de acest fel în Spania și Rusia. Opt indivizi care vorbeau o limbă slavă l-au pîndit pe Utin într-un loc izolat, în apropierea unui canal ; cînd a ajuns aproape de ei, l-au atacat pe la spate, l-au lovit în cap cu pietre, i-au provocat o rană gravă la un ochi și, după ce l-au bătut, l-ar fi omorît și l-ar fi aruncat în canal dacă n-ar fi apărut patru studenți germani. Cînd i-au văzut, asasinii au luat-o la fugă. Acest atentat nu l-a împiedicat pe cetățeanul Utin să-și termine raportul și să-l trimită congresului.

IV

Alianța în Spania

După Congresul *Ligii păcii* care a avut loc la Berna în septembrie 1869, Fanelli, unul dintre întemeietorii Alianței și membru în parlamentul italian, a plecat la Madrid. El avea scrisori de recomandare din partea lui Bakunin către Garrido, deputat în cortesuri, iar acesta din urmă l-a pus în legătură cu cercurile republicane, atât burgheze cât și muncitorești. Curînd după aceea, în noiembrie același an, de la Geneva s-au trimis carnete de membru al Alianței pentru Morago, Córdoba y López (republican care visa să ajungă deputat, redactor al ziarului burghez „Combate”³²⁸), precum și pentru Rubau Donadeu (candidat din partea Barcelonei, căzut în alegeri și fondator al unui partid pseudosocialist). Vestea trimiterii acestor carnete a provocat derută în rîndurile tinerei secții din Madrid a Internaționalei; președintele ei, Jalvo, s-a retras din această secție, nevoind să facă parte dintr-o organizație care tolerează în sinul ei o societate secretă alcătuită din burghezi și care se lasă condusă de aceasta.

Încă la Congresul de la Basel, organizațiile din Spania ale Internaționalei au fost reprezentate de doi membri ai Alianței, Farga Pellicer și Sentiñon, acesta din urmă figurînd pe lista oficială a delegaților ca „delegat al Alianței”. După Congresul de la Barcelona al organizațiilor din Spania ale Internaționalei (iunie 1870), Alianța s-a instalat la Palma, Valencia, Málaga și Cádiz. În 1871 au fost întemeiate secții la Sevilla și Córdoba. La începutul anului 1871, Morago și Viñas, delegați din Barcelona ai Alianței, au propus membrilor Consiliului federal (Francisco Mora, Angel Mora, Anselmo Lorenzo, Borrell etc.) să înființeze la Madrid o secție a Alianței, dar aceștia s-au opus, declarînd că Alianța este periculoasă dacă este o societate secretă, și inutilă dacă este o societate publică. Și de data aceasta simplul fapt de a fi rostit acest

cuvînt a fost suficient pentru ca sămînța discordiei să incolțească în Consiliul federal. Borrell a rostit chiar cuvintele profetice :

„De azi înainte între noi nu mai poate fi vorba de încredere”.

Dar cînd persecuțiile guvernului au silit pe membrii Consiliului federal să emigreze în Portugalia, Morago a reușit să-i convingă de utilitatea acestei societăți secrete și, din inițiativa lor, a fost întemeiată secția din Madrid a Alianței. La Lisabona, Morago a atras în rîndurile Alianței cîțiva portughezi membri ai Internaționalei. Considerînd însă că noii membri nu prezintă garanții suficiente, el a întemeiat, fără știrea lor, un alt grup al Alianței, în care au intrat cele mai decăzute elemente burgheze și muncitorești, recrutate din rîndul francmasonilor. Noul grup, din care făcea parte preotul caterisit Bonança, a încercat să organizeze Internaționala în secții de cîte zece membri ; sub conducerea noului grup, aceste secții urmau să servească planurile contelui de Peniche, un aventurier politic care a reușit să le antreneze într-o acțiune nebunească avînd drept unic scop aducerea lui la putere. Intrigile urzite de Alianță în Portugalia și Spania au determinat pe membrii portughezi ai Internaționalei să iasă din această societate secretă și, la Congresul de la Haga, să ceară, ca o măsură de interes general, excluderea ei din Internațională.

La Conferința de la Valencia a secțiilor din Spania ale Internaționalei (septembrie 1871), delegații Alianței, care, ca întotdeauna, erau și delegați ai Internaționalei, au stabilit definitiv organizarea societății lor secrete în Peninsula Iberică. Majoritatea lor, considerînd că programul Alianței este identic cu cel al Internaționalei, că această organizație secretă există pretutindeni, că apartenența la ea este aproape o datorie și că Alianța urmărește să dezvolte, iar nu să subordoneze Internaționala, a hotărît ca toți membrii Consiliului federal să facă parte dintre cei inițiați. De îndată ce Morago, care pînă atunci nu îndrăznise să se înapoieze în Spania, a aflat acest lucru, a sosit în grabă la Madrid și l-a învinuit pe Mora că „vrea să subordoneze Alianța Internaționalei”, ceea ce era contrar scopului urmărit de Alianță. Și pentru a conferi acestei păreri autoritatea necesară, în ianuarie anul următor i-a dat lui Mesa o scrisoare a lui Bakunin în care acesta expunea un plan machiavelic de dominare a clasei muncitoare. Planul acesta consta în următoarele :

„Alianța trebuie să existe în aparență în cadrul Internaționalei, dar în realitate la oarecare depărtare de ea, pentru a o putea observa și conduce mai bine. În acest scop, membrii care fac parte din consiliile și comitetele secțiilor Internaționalei trebuie să fie întotdeauna în minoritate în secțiile Alianței”. (Declarația lui José Mesa datată 1 septembrie 1872, trimisă Congresului de la Haga³²⁹).

La o întrunire a Alianței, Morago l-a acuzat pe Mesa de a fi trădat societatea lui Bakunin, inițiindu-i pe toți membrii Consiliului federal, deoarece astfel ei au ajuns să aibă majoritatea în secția Alianței, ceea ce asigura, de fapt, dominația Internaționalei asupra Alianței. Tocmai pentru a evita această situație, instrucțiunile secrete prevedeau ca în consiliile sau comitetele Internaționalei să se strecoare numai unul sau doi membri ai Alianței, care să le conducă după indicațiile și cu sprijinul secției Alianței, unde se elaborează dinainte toate rezoluțiile pe care urmează să le adopte Internaționala. Din acel moment, Morago a declarat război Consiliului federal și, la fel ca în Portugalia, a întemeiat o nouă secție a Alianței, a cărei existență nu era cunoscută de cei pe care îi considera suspecti. Membrii inițiați ai Alianței din diferite puncte ale Spaniei l-au sprijinit și, așa cum reiese din circulara trimisă de secția Alianței din Valencia (30 ianuarie 1872), semnată Damon, pseudonimul de membru al Alianței al lui Montoro³³⁰, au început să acuze Consiliul federal că neglijează obligațiile față de Alianță.

După ce au primit circulara de la Sonvilier, secțiile din Spania ale Alianței nu s-au situat nicidecum de partea Federației jurasiene. Chiar și secția-mamă din Barcelona, într-o scrisoare oficială datată 14 noiembrie 1871, vorbește despre papa Mihail în termeni foarte puțin măgulitori, într-un mod cu totul eretic, suspectându-l de rivalitate personală față de Karl Marx*.

* Copii după această scrisoare, trimisă de Alerini, „în numele grupului din Barcelona” al Alianței, „scumpului meu Bastélica și scumpilor mei prieteni”, au fost trimise tuturor secțiilor din Spania ale Alianței. Iată câteva extrase din ea:

„Actualul Consiliu General își poate exercita funcțiile numai pînă la congresul care va avea loc anul viitor, și activitatea lui nefastă poate fi numai vremelnică... Dimpotrivă, o ruptură publică ar da cauzei noastre o lovitură de pe urma căreia ea și-ar reveni cu greu, dacă în general ar rezista. De aceea nu putem încuraja în nici un caz *tendințele voastre separatiste*... Unii dintre noi și-au pus întrebarea dacă, în afara problemelor de principiu, nu există în toate acestea, sau pe lîngă toate acestea, și *chestiuni personale, de rivalitate de pildă, între prietenul nostru Mihail și Karl Marx, între membrii vechii A. și Consiliul General*... Am citit cu mîhnire în «La Révolution Sociale» atacurile la

Consiliul federal s-a raliat conținutului acestei scrisori, ceea ce dovedește cât de slabă era pe atunci influența centrului elvețian în Spania. Curînd s-a putut constata însă că harul a pogorît în inimile celor recalcitranți. La o întrunire a Federației din Madrid a Internaționalei (7 ianuarie 1872) la care se discuta circulara de la Sonvilier, noul grup condus de Morago a împiedicat să se dea citire contracircularii trimise de Federația romandă și a înăbușit discuția. La 24 februarie, Rafar (pseudonimul alianțist al lui Rafael Farga) scria secției din Madrid a Alianței :

„Trebuie lichidate influențele reacționare și tendințele autoritare ale Consiliului General”.

Cu toate acestea, abia la Palma de Mallorca a obținut Alianța adeziunea publică a membrilor Internaționalei la circulara jurasiană. După cum se vede, disciplina ecleziastică începea să frîngă ultima împotrivire față de infailibilitatea papei.

Față de această activitate subterană, Consiliul federal spaniol a înțeles că trebuie să se debaraseze neîntîrziat de Alianță. Pretextul i l-au oferit persecuțiile dezlănțuite de guvern. Pentru a face față unei eventuale dizolvări a Internaționalei, el a propus constituirea unor grupuri secrete de „apărători ai Internaționalei”, în care trebuiau să se dizolve pe nesimțite secțiile Alianței. Introducerea în aceste secții a unui mare număr de noi membri trebuia să le schimbe, inevitabil, caracterul, ele urmînd să dispară definitiv o dată cu grupurile secrete, în ziua în care ar fi încetat persecuțiile. Ghicind însă scopul ascuns al acestui plan, Alianța l-a zădărnicit, deși în lipsa unei asemenea organizații existența Internaționalei în Spania ar fi fost periclitată în cazul cînd guvernul și-ar fi pus în aplicare amenințările. Alianța a propus în schimb următoarele :

„Dacă vom fi puși în afara legii, ar fi indicat să se dea Internaționalei o formă exterioară care ar putea fi admisă de guvern, iar consiliile locale să devină un fel de centre secrete, care, sub influența

adresa Consiliului General și a lui Karl Marx... Cînd vom cunoaște părerea prietenilor noștri din peninsulă, care exercită influență asupra consiliilor locale, ne vom schimba atitudinea în funcție de hotărîrea generală, căreia ne vom conforma în toate privințele etc. etc.”

Vechea A. este Alianța publică, desființată în fașă de către Consiliul General. Scrisoarea din care am extras aceste pasaje este scrisă de mîna lui Alerini.

Alianței, ar imprima secțiilor o orientare pe deplin revoluționară". (Circulara din 25 octombrie 1871 a secției din Sevilla a Alianței³³¹.)

Lașă în fapte, vitează în vorbe — aceasta este Alianța în Spania, ca și pretutindeni.

Rezoluția Conferinței de la Londra cu privire la politica clasei muncitoare a silit Alianța să se pronunțe fățiș împotriva Internaționalei și a dat Consiliului federal prilejul să constate că acțiunile lui sînt aprobate de marea majoritate a membrilor Internaționalei. În plus, rezoluția i-a sugerat ideea de a crea în Spania un mare partid muncitoresc. În acest scop era necesar, în primul rînd, ca clasa muncitoare să rupă definitiv cu toate partidele burgheze, îndeosebi cu partidul republican, care-și recruta din rîndurile muncitorilor principală masă a alegătorilor și partizanilor săi. Consiliul federal a recomandat muncitorilor să nu participe la alegerile de deputați, atît monarhiști cît și republicani. Pentru a spulbera iluziile generate în rîndurile poporului de frazeologia pseudo-socialistă a republicanilor, redactorii ziarului „La Emancipacion”, în același timp membri ai Consiliului federal, au adresat reprezentanților partidului republican-federalist întruniți în congres la Madrid o scrisoare în care le cereau măsuri practice și îi somau să se pronunțe asupra programului Internaționalei³³². Aceasta ar fi însemnat o puternică lovitură dată partidului republican, dar Alianța și-a luat sarcina s-o atenueze, întrucît era aliata republicanilor³³³. Ea a înființat la Madrid ziarul „El Condenado”³³⁴, care și-a luat drept program cele trei virtuți fundamentale ale Alianței: *ateismul*, *anarhia*, *colectivismul*, dar care recomanda muncitorilor să nu ceară reducerea zilei de muncă. Alături de „fratele” Morago, la acest ziar colabora Estévez, unul dintre cei trei membri ai comitetului de conducere al partidului republican și pînă nu de mult guvernator al Madridului și ministru de război. La Malaga — Pino, membru în comisia federală a pseudo-Internaționalei, la Madrid — Felipe Martin, actualmente comis-voiajor al Alianței, erau în slujba partidului republican ca agenți electorali. Și pentru a avea un Fanelli propriu în cortesurile spaniole, Alianța și-a propus să pună candidatura lui Morago.

Alianța nu putea ierta Consiliului federal două lucruri :

1) că s-a abținut în problema jurasiană și 2) că a atentat la integritatea ei ; după ce Consiliul a adoptat față de partidul republican o atitudine care dejuca toate planurile Alianței, ea a hotărît să-l facă praf. Scrisoarea adresată congresului re-

publican a fost considerată de Alianță drept o declarație de război. „La Igualdad”³³⁵, cel mai influent organ de presă al partidului, i-a atacat violent pe redactorii ziarului „La Emancipacion”, acuzându-i de a fi vînduți lui Sagasta. Prin tăcerea sa încăpățînată, „Condenado” a sprijinit această acuzație infamă. Alianța a făcut chiar și mai mult pentru partidul republican. Din cauza acestei scrisori, ea a exclus pe redactorii ziarului „La Emancipacion” din Federația din Madrid a Internaționalei, unde influența ei era precumpănitoare.

În ciuda persecuțiilor guvernului, Consiliul federal a reușit ca în cursul celor șase luni de activitate — după Conferința de la Valencia — să sporească numărul federațiilor locale de la 13 la 70; în alte 100 de localități, el a pregătit crearea de noi federații și i-a organizat pe muncitorii de opt profesii în societăți de rezistență pe scară națională. În plus, el a sprijinit înființarea mării Asociații a muncitorilor de fabrică din Catalonia. Toate acestea au asigurat membrilor Consiliului federal o asemenea influență morală, încît Bakunin a simțit nevoia să-i readucă pe calea adevărului, trimițîndu-le la 5 aprilie 1872 o lungă mustrare pîrintească pe adresa lui Mora, secretarul general al Consiliului. (Vezi „Documente” nr. 3.) * În pofida eforturilor depuse de Alianță, reprezentată prin cel puțin doisprezece delegați, Congresul de la Saragosa (4—11 aprilie 1872) a anulat excluderea, iar pe doi dintre excluși i-a ales în noul Consiliu federal, deși ei refuzaseră în repetate rînduri să accepte acest lucru.

Concomitent cu Congresul de la Saragosa au avut loc, ca întotdeauna, conciliabulele Alianței. La aceste conciliabule, membrii Consiliului federal au propus dizolvarea Alianței. Pentru a nu fi respinsă, propunerea a fost ocolită abil. Două luni mai tîrziu, la 2 iunie, aceiași cetățeni, în calitate de conducători ai Alianței în Spania și în numele secției ei din Madrid, au trimis tuturor celorlalte secții o circulară în care și-au reînnoit propunerea, motivînd-o în felul următor :

„Alianța s-a abătut de la drumul pe care, după părerea noastră, ar fi trebuit să meargă la noi în țară; ea a denaturat ideea care li dăduse naștere și, în loc să fie o parte integrantă a mării noastre Asociații, un element activ care să dea un impuls diferitelor organizații ale Internaționalei, ajutîndu-le și contribuind la dezvoltarea lor, ea s-a separat complet de restul Asociației, devenind o organizație aparte, superioară, ca să zicem așa, care aspiră să-și subordoneze totul și care a adus suspiciunea, discordia și sciziunea în rîndurile noastre... La

* Vezi volumul de față, p. 464—465. — Nota red.

Saragosa, în loc să facă propuneri și să ajute la rezolvarea problemelor, dimpotrivă, Alianța n-a făcut decât să submineze importanțele lucrării ale congresului“.

Dintre toate secțiile din Spania ale Alianței, numai cea de la Cádiz a răspuns, anunțându-și dizolvarea. Chiar a doua zi, Alianța a exclus pentru a doua oară din Federația din Madrid a Internaționalei pe semnatarii circularei din 2 iunie. Ca pretext a servit un articol publicat la 1 iunie în „Emancipacion“, în care se cerea o anchetă

„cu privire la proveniența averilor aparținând miniștrilor, generalilor, magistraților, funcționarilor publici, primarilor etc., „precum și tuturor oamenilor politici care, fără a fi avut funcții publice, au trăit în umbra guvernelor, sprijinindu-le în cortesuri și acoperindu-le fărădelegile sub masca unei false opoziții... Confiscarea averilor acestor persoane trebuie să fie prima măsură care urmează să fie înfăptuită a doua zi după revoluție“³³⁶.

Văzînd în acest articol un atac direct la adresa prietenilor ei din partidul republican, Alianța i-a acuzat pe redactorii ziarului „Emancipacion“ de a fi trădat cauza proletariatului sub pretext că, cerînd confiscarea averilor celor ce jefuiseră statul, ei recunosc, implicit, proprietatea particulară. Nimic nu ilustrează mai bine spiritul reacționar care se ascunde îndărătul șarlatanismului revoluționar al Alianței și pe care ea ar vrea să-l inoculeze clasei muncitoare. Și nimic nu dovedește mai bine reaua-credință a membrilor Alianței decît faptul că ei au exclus, sub învinuirea de a fi apărători ai proprietății particulare, pe aceiași oameni pe care-i anatemizaseră din cauza ideilor lor comuniste.

Această nouă excludere s-a făcut încălcîndu-se statutul în vigoare, care prevede constituirea unui juriu de onoare, acuzatul avînd dreptul să aducă doi jurați din șapte și să facă apel la adunarea generală a secției împotriva sentinței date de juriu. În loc să procedeze astfel, Alianța, pentru a nu fi stingherită în autonomia ei, a decretat excluderea în aceeași ședință în care a formulat acuzația. Din cei 130 de membri care alcătuiau secția, au fost prezenți numai 15, care erau dinainte înțeleși între ei. Cei excluși au făcut apel la Consiliul federal.

Ca urmare a mașinațiilor Alianței, acest Consiliu fusese mutat la Valencia. Din cei doi membri ai fostului Consiliu federal realesi la Congresul de la Saragosa, Mora nu acceptase alegerea, iar Lorenzo demisionase curînd după aceea. De atunci, Consiliul federal era devotat cu trup și suflet Alianței.

Așa se face că la apelul celor excluși, el a răspuns printr-o declarație în care arăta că chestiunea nu este de competența lui, deși articolul 7 din statutul Federației spaniole prevede obligația Consiliului federal de a exclude temporar, cu drept de apel la viitorul congres, orice federație locală care încalcă statutul. În această situație, cei excluși au format „Noua federație” și au cerut Consiliului s-o recunoască, ceea ce acesta a refuzat categoric, invocând autonomia secțiilor. Noua federație din Madrid s-a adresat atunci Consiliului General, care a admis-o, în conformitate cu capitolul al II-lea, articolul 7, și capitolul al IV-lea, articolul 4 din Regulamentul de organizare³³⁷. Congresul general de la Haga a aprobat această hotărâre și a recunoscut *în unanimitate* pe delegatul Noii federații din Madrid*.

Alianța a înțeles întreaga însemnătate a acestei prime acțiuni de protest; ea a înțeles că dacă n-o va înăbuși în față, secțiile din Spania ale Internaționalei, pînă atunci atît de docile, îi vor scăpa din mînă; ea a pus în mișcare toate mijloacele de care dispunea, cinstite și necinstite. A început cu calomnia. Numele celor excluși — Angel și Francisco Mora, José Mesa, Victor Pagés, Iglesias, Sáenz, Calleja, Pauly și Lafargue — au fost publicate în ziare și afișate la sediile secțiilor însoțite de epitetul de trădători. Mora, care, pentru a-și îndeplini funcția de secretar general, își abandonase munca și timp de mai multe luni fuscse întreținut de către fratele său, deoarece nu existau mijloacele necesare pentru a fi retribuit, a fost acuzat că a trăit pe spezele Internaționalei. Despre Mesa, care, pentru a-și cîștiga existența, lucra ca redactor la o revistă de modă și care tocmai tradusese un articol pentru o revistă ilustrată, s-a spus că este vîndut burgheziei. Lui Lafargue i s-a imputat păcatul de moarte de a fi supus ispitelor sfîntului Anton — la un ospăț pantagruelic — trupeștile slăbiciuni ale lui Martinez și Montoro, doi membri ai noului Consiliu federal al Alianței, de parcă aceștia ar fi avut conștiința în pintece. Nu vorbim aici decît de calomniile aduse în public și apărute în presă. Întrucît aceste măsuri n-au dat rezultatele scontate, s-a trecut la intimidări. La Valencia, membrii Consiliului federal l-au atras pe Mora într-o cursă, unde l-au așteptat înarmați cu ciomege. A fost salvat de membrii federației locale, care cunoșteau procedeele acestor domni și care afirmă că Lorenzo și-a dat demisia tocmai din cauza unor argumente atît de contondente. Curînd după

* — Paul Lafargue. — *Nota red.*

aceea, la Madrid s-a făcut o tentativă similară cu Iglesias. Congregația Alianței a inclus „Emancipacion” pe lista publicațiilor interzise, supunând-o oprobriului tuturor drept-credincioșilor ei; pentru a viri o spaimă salutară în sufletul păcătoșilor, la Cádiz s-a declarat că oricine vinde „Emancipacion” va fi exclus din Internațională ca trădător. Anarhia Alianței își găsește realizarea în practici inchizitoriale.

Potrivit obiceiului ei, Alianța a luptat pentru ca la Congresul de la Haga delegația organizațiilor din Spania ale Internaționalei să fie alcătuită exclusiv din membri ai Alianței. În acest scop, Consiliul federal a trimis secțiilor o circulară confidențială, a cărei existență a tănuit-o cu grijă Noii federații din Madrid. În această circulară, el propunea ca la congres să se trimită o delegație comună, aleasă prin voturile tuturor membrilor Internaționalei, iar pentru acoperirea cheltuielilor să se perceapă de la fiecare o cotizație de 25 de centime. Dat fiind că federațiile nu aveau timpul necesar să cadă de acord asupra candidaturilor, era clar — ceea ce de altfel s-a și întâmplat — că vor fi aleși candidații oficiali ai Alianței, care vor fi trimiși la congres pe spezele Internaționalei. Această circulară a ajuns totuși în mâinile Noii federații din Madrid și a fost trimisă Consiliului General, care, știind că Consiliul federal este subordonat Alianței, a considerat că a sosit momentul să se treacă la acțiune și a adresat Consiliului federal spaniol o scrisoare în care se spunea :

„Cetățeni, avem dovezi că în rîndurile Internaționalei, și în special în Spania, există o societate secretă care se întitulează Alianța democrației socialiste. Misiunea specială a acestei societăți, al cărei centru se află în Elveția, este de a orienta marea noastră Asociație în sensul tendințelor ei proprii, de a o duce spre țeluri necunoscute majorității covârșitoare a membrilor Internaționalei. Mai mult, din ziarul «Reason», care apare la Sevilla, aflăm că cel puțin trei membri ai Consiliului vostru fac parte din Alianță...

Dacă caracterul și organizarea Alianței erau în contradicție cu spiritul și litera Statutului nostru atunci cînd ea era o organizație publică, acum existența ei secretă în cadrul Internaționalei, în pofida cuvîntului dat, echivalează cu o adevărată trădare a Asociației noastre. Internaționala cunoaște numai o singură categorie de membri, cu drepturi și îndatoriri egale pentru toți; Alianța îi împarte în două categorii: inițiatii și neinițiatii, aceștia din urmă fiind meniți să fie conduși de primii prin intermediul unei organizații despre

a cărei existență nici măcar nu știu. Internaționala cere membrilor săi să recunoască drept bază a conduitei lor *adevărul, dreptatea și morală*; Alianța impune adeptilor ei să ascundă membrilor neinițiați ai Internaționalei existența organizației secrete, precum și motivele și scopul urmărit de vorbele și faptele lor” *.

Consiliul General le-a cerut, de asemenea, unele materiale necesare pentru ancheta asupra Alianței pe care intenționa s-o propună Congresului de la Haga, precum și o explicație asupra modului cum pun de acord îndatoririle față de Internațională cu prezența în Consiliul federal a cel puțin trei membri notorii ai Alianței.

Consiliul federal a răspuns printr-o scrisoare evazivă, în care recunoaște totuși existența Alianței.

Intrucât uneltirile despre care am vorbit nu îi păreau suficiente pentru a-i asigura succesul în alegeri, Alianța a mers pînă acolo încît în ziarele ei a propus oficial candidaturile lui Farga, Alerini, Soriano, Marselau, Mendez, Morago. Rezultatul alegerilor a fost: Marselau — 3 568 de voturi, Morago — 3 442, Mendez — 2 850, Soriano — 2 751. Dintre ceilalți candidați, Lostau a obținut 2 430 de voturi în patru orașe din Catalonia, care, evident, nu erau încă destul de disciplinate, iar Fuster — 1 053 la Sans (Catalonia). Nici unul dintre ceilalți candidați n-a intrunit mai mult de 250 de voturi. Pentru a asigura alegerea lui Farga și Alerini, Consiliul federal a acordat orașului Barcelona, unde Alianța avea o situație preponderentă, privilegiul de a-și alege singur delegații, care au fost, bineînțeles, Alerini și Farga. Aceeași circulară oficială constată în continuare că cele patru orașe din Catalonia care aleseseră pe Lostau și pe Fuster, respingînd deci pe candidații oficiali ai Alianței, au plătit pentru cheltuielile delegației 2 654 de reali (663 de franci și 50 de centime), în timp ce celelalte orașe spaniole, unde, datorită faptului că muncitorii nu erau deprinși să-și conducă singuri treburile, Alianța izbutise să-și impună candidații, nu au plătit decît 2 799 de reali (669 de franci și 75 de centime). Noua federație din Madrid avusese deci un motiv temeinic să afirme că pe banii membrilor Internaționalei au fost trimiși la Haga delegați ai Alianței. Pe deasupra, Consiliul federal alianțist nu a vărsat Consiliului General toate cotizațiile de membru.

Dar toate acestea nu i-au fost de ajuns Alianței. Îi mai trebuia pentru delegații săi un mandat imperativ alianțist.

* Vezi volumul de față, p. 125—126. — *Nota red.*

Ită cum a obținut acest lucru. Prin circulara sa din 7 iulie, Consiliul federal a cerut și a obținut permisiunea de a reduce la un singur mandat colectiv mandatele imperative ale federațiilor locale. Această manevră, mai rea decît un plebiscit bonapartist³³⁸, a permis Alianței să întocmească mandatul pentru delegația sa, pe care intenționa să-l impună congresului, interzicîndu-le delegaților ei să participe la vot dacă nu se va schimba neîntîrziat sistemul de votare prescris Internaționalei prin Regulamentul de organizare. Că aceasta nu era decît o mistificare o dovedește faptul că la Congresul de la Saint-Imier, delegații spanioli, în pofida mandatului lor, au participat la votarea pe federații, sistem atît de lăudat de Castelar și practicat de Liga păcii*.

* Cu mult înainte de Congresul de la Haga, *Sentiñon*, medic din Barcelona, prieten intim al lui Bakunin și unul dintre întemeietorii Alianței în Spania, sfătuisse pe membrii Internaționalei să nu plătească Consiliului General cotizațiile, deoarece acesta le va folosi pentru achiziționarea de puști. El a încercat să împiedice ca în Spania Internațională să se ridice în apărarea Comunei învinse; aruncat în închisoare pentru un delict de presă, el a lansat un manifest în care renega plin de curaj Internaționala, pe atunci persecutată. Părăsit din această cauză de către toți muncitorii din Barcelona, el a rămas totuși una dintre căpeteniile secrete ale Alianței, ceea ce reiese dintr-o scrisoare a lui Montoro, membru al Alianței, către un alt membru al Alianței, datată 14 august 1871, trei luni după căderea Comunei, în care vorbește despre Sentiñon ca despre omul care îl poate recomanda și confirma calitatea sa de membru al Alianței.

Viñas, student la medicină, pe care Sentiñon îl recomandă în scrisoarea adresată lui Liebknecht la 26 ianuarie 1872 ca „sufletul Internaționalei la Barcelona”, fără ca poliția să-și fi dat osteneala să-l aresteze, s-a retras din Internațională în timpul persecuțiilor pentru a nu-și compromite familia.

Farga-Pellicer, de asemenea unul dintre liderii Alianței, este acuzat de către Sentiñon în aceeași scrisoare că ar fi dat bir cu fugiții în timpul persecuțiilor și că ar fi lăsat pe alții să răspundă în fața justiției pentru articolele sale. Vitejia de iepure a membrilor Alianței apără pretutindeni și întotdeauna autonomia lor antiautoritară. Ei protestează împotriva autorității statului burghez luînd-o la fugă.

Soriano, alt lider, profesor de științe... oculte, s-a retras din Internațională cînd persecuțiile erau în toi. La Congresul de la Saragosa, el a avut curajul jalnic de a se opune desfășurării publice a lucrărilor congresului — cerută de Lafargue și de alți delegați —, deoarece nu considera prudent să se stîrnească mînia autorităților. Recent, în timpul lui Amadeo, Soriano a acceptat un post din partea guvernului.

Morago, mic negustor și stîlp de cafenea, își menține autonomia de jucător de profesie grație muncii sotiei lui și a ucenicilor lui. Cînd Consiliul federal a emigrat la Lisabona, el a dezertat de la postul de membru al Consiliului și a propus ca hîrțile Internaționalei să fie aruncate în mare; cînd Sagasta a pus Internaționala în afara legii, Morago a dezertat din nou de la postul său de membru al Consiliului

V

Alianța în Italia

În Italia, Alianța a precedat Internaționala. Papa Mihail locuise aici și își creiase numeroase relații în rîndurile tineretului radical burghez. Din momentul întemeierii ei, prima secție din Italia a Internaționalăi, cea de la Neapole, a fost condusă de către aceste elemente burgheze și alianțiste. Unul dintre întemeietorii Alianței, avocatul Gambuzzi *, l-a făcut președinte al secției pe „muncitorul-model” Caporusso. La Congresul de la Basel, Bakunin, braț la braț cu credinciosul său Caporusso au reprezentat secția din Neapole a Internaționalăi, în timp ce Fanelli ** — acest Antonelli al Alianței

local din Madrid, adăpostindu-se de furtună în portul Alianței. Dacă n-are un Hristos, Alianța are în schimb numeroși sfinți Petru.

Clemente Bové, președintele Asociației muncitorilor de fabrică din Catalonia (las tres clases de vapor³⁹⁰), a fost destituit și exclus din cauza viramentelor sale de casă din cale-afară de autonome.

Dionisio Garcia Fraile, pe care „La Federacion”, organ de presă al Alianței, în numărul său din 28 iulie 1872 în care publicase o lungă scrisoare plină de atacuri la adresa Noii federații din Madrid îl numește „scumpul nostru coleg”, a fost în slujba poliției la San-Sebastian și a jefuit casa de bani a secției Internaționalăi.

* „Unul dintre cei mai înflăcărați partizani ai lui Caporusso a fost avocatul Carlo Gambuzzi, care considera că a găsit în el prototipul președintelui de secție a Internaționalăi. Gambuzzi a fost acela care i-a procurat mijloacele necesare pentru a pleca la Congresul de la Basel. Iar cînd adunarea generală a secției a hotărît excluderea lui Caporusso, el s-a opus cu hotărîre publicării acestui fapt în «Bulletin» și i-a convins pe prietenii săi să nu insiste ca «Bulletin» să publice și un alt fapt rușinos — însușirea a 300 de franci”. (Scrisoarea lui Cafiero din 12 iulie 1871³⁴⁰.)

** Fanelli este de mult timp membru al parlamentului italian. Interpelat în această chestiune, Gambuzzi a declarat că a fi deputat este un lucru admirabil, că această calitate te face imun față de poliție și-ți permite să călătorești în mod gratuit pe calea ferată în toată Italia. Alianța interzice muncitorilor orice acțiune politică, deoarece a cere unui stat oarecare limitarea timpului de muncă al femeilor și copiilor ar

—, delegat al unor asociații muncitorești constituite în afara Internaționalei, se oprise în drum din cauza unei indispoziții.

Apropierea de sfântul părinte i-a luat mințile bravului Caporusso. Reîntors la Neapole a început să se creadă superior celorlalți membri ai Alianței; în secția sa își dădea aere de stăpîn.

„Pe Caporusso l-a schimbat cu desăvîrșire călătoria la Basel. El s-a înapoiat de la congres cu idei și pretenții ciudate, în totală contradicție cu principiile asociației noastre. Vorbea, la început cu jumătate glas, apoi deschis, pe un ton poruncitor despre împuterniciri pe care nu le avea și nu putea să le aibă; el afirma că Consiliul General nu are încredere decît în el și că, dacă secția nu-i va da ascultare, este împuternicit să o dizolve și să înființeze alta”. (Raportul oficial al secției din Neapole către Consiliul General, iulie 1871, redactat și semnat de Carmelo Palladini, avocat, membru al Alianței.)

Împuternicirile lui Caporusso emanau, evident, de la comitetul central al Alianței, deoarece niciodată Internaționala nu a dat asemenea împuterniciri. Bravul Caporusso, care nu vedea în Internațională decît o sursă de profit personal, l-a numit pe ginerele său, fost iezuit și preot caterisit,

„profesor al Internaționalei, obligînd pe bieții muncitori să înghită tiradele acestuia despre respectarea proprietății și alte baliverne ale economiei politice burgheze”. (Scrisoarea lui Cafiero.)*

Apoi s-a vindut capitaliștilor, îngrijorați de succesele Internaționalei la Neapole. Din ordinul lor, el i-a împins pe muncitorii blănari din Neapole la o grevă fără sorți de izbîndă. Aruncat în închisoare cu alți trei membri ai secției, el

însemna a recunoaște statul și a se pleca în fața principiului răului; dar liderii burghezi ai Alianței au dispense pontificale care le permit să fie membri ai parlamentului și să beneficieze de privilegiile oferite de statele burgheze. Activitatea ateista și anarhistă desfășurată de Fanelli în parlamentul italian s-a limitat, pînă acum, la elogierea pompoasă a autoritarului Mazzini, a cărui deviză este „Dio e popolo” („dumnezeu și poporul”).

* Primind o ripostă la Neapole, Caporusso a avut, doi ani mai tîrziu, nerușinarea de a încerca să-l impună pe același individ Consiliului General, făcîndu-i următoarea reclamă: „Cetățene președinte al Internaționalei! Marea problemă a muncii și capitalului discutată la Congresul muncitoresc de la Basel și care în prezent preocupă toate clasele este acum rezolvată. Cel ce s-a consacrat studiului complex al problemei sociale este ginerele meu, soțul fiicei mele, care, analizînd hotărîrile acestui congres și făcînd apel la știință, a descoperit secretul realizării unui echilibru perfect între familia muncitorească și burghezie, în conformitate cu drepturile fiecăreia etc”. (Semnat Stefano Caporusso.)³⁴¹

și-a însușit suma de 300 de franci, trimiși de secție pentru întreținerea celor patru arestați. Pentru toate aceste fapte glorioase, el a fost exclus din secție, care a continuat să existe pînă cînd a fost dizolvată cu forța (20 august 1871). Dar Alianța, care scăpase de persecuțiile poliției, a profitat de acest lucru pentru a lua locul Internaționalei. Trimițînd raportul oficial citat mai sus, Carmelo Palladino a protestat la 13 noiembrie 1871 împotriva Conferinței de la Londra în aceiași termeni și cu aceleași argumente pe care le regăsim în circulara de la Sonvilier, datată 12 noiembrie.

În noiembrie 1871, la Milano a luat ființă o secție alcătuită din elemente eterogene³⁴². În afară de muncitori, în special mecanici atrași de Cuno, ea cuprindea studenți, gazetări, mici funcționari, cu toții aflați sub influența Alianței. Din cauza originii sale germane, Cuno n-a fost inițiat în secretele Alianței. Totuși el s-a putut convinge că după un pelerinaj la Locarno — Roma membrilor Alianței —, acești tineri burghezi au organizat o secție a societății secrete. Cîrînd după aceea (februarie 1872), Cuno a fost arestat și expulzat de către poliția italiană; grație acestei providențe, Alianța a căpătat libertate de acțiune și, treptat, și-a subordonat secția din Milano a Internaționalei.

La 8 octombrie 1871 a luat ființă la Torino Federația muncitorească³⁴³; ea s-a adresat Consiliului General cerînd să fie primită în Internațională. Secretarul ei, Carlo Terzaghi, scria textual: „Attendiamo i vostri ordini” — așteptăm *dispozițiile* voastre. Ca dovadă că de la primele ei începuturi în Italia Internațională a trebuit să treacă prin filiera birocratică a Alianței, el anunță că

„prin intermediul lui Bakunin, Consiliul va primi o scrisoare din partea Asociației muncitorilor din Ravenna, care se declară secție a Internaționalei”.

La 4 decembrie, Carlo Terzaghi a anunțat Consiliul General că *Federația muncitorească* s-a scindat, deoarece majoritatea ei era mazzinistă, și că minoritatea s-a constituit într-o secție sub denumirea „Eliberarea proletarului”. El a profitat de această ocazie ca să ceară Consiliului bani pentru ziarul său „Il Proletario”. Consiliul General nu avea sarcina de a sprijini materialicește presa, dar la Londra exista un comitet care se ocupa cu strîngerea de fonduri pentru acordarea de ajutor presei Internaționalei. Comitetul era pe punctul de

a-i trimite suma de 150 de franci, cînd „Gazzettino Rosa” a anunțat că secția din Torino trecuse fățiș de partea jurasienilor și că hotărîse să trimită un delegat la un congres universal, convocat de Federația jurasiană. Două luni mai tîrziu, Terzaghi s-a lăudat în fața lui Regis că el a fost acela care a făcut să fie adoptată această rezoluție după ce primise personal, la Locarno, instrucțiuni de la Bakunin. Avînd în vedere această atitudine ostilă Internaționalei, comitetul n-a trimis banii.

Deși Terzaghi a fost la Torino mîna dreaptă a Alianței, adevăratul legat pontifical era acolo un oarecare Jacobi, care se dădea drept medic polonez. Pentru a explica ura pe care o nutrea față de pretinsul pangermanism al Consiliului General, acest medic, membru al Alianței, îl acuza

„de neglijență și inerție în timpul războiului franco-prusian; Consiliul a fost vinovat de căderea Comunei, deoarece n-a știut să folosească uriașa lui putere pentru a sprijini mișcarea din Paris; iar tendințele lui filogermane sînt evidente dacă ne gîndim că sub zidurile Parisului în armata germană erau 40 000 de membri ai Internaționalei (!), iar Consiliul General nu a putut sau nu a vrut să facă uz de influența sa pentru a împiedica continuarea războiului” (!! — raportul lui Regis către Consiliul General, 1 martie 1872³⁴⁴).

Confundînd Consiliul General cu comitetul pentru sprijinirea presei, el a acuzat Consiliul că, refuzînd alianțistului Terzaghi cei 150 de franci, el „urmează teoria guvernelor corupte și corupătoare”. Pentru a dovedi că această plîngere pornea din inima Alianței, Guillaume a considerat de datoria sa să o repete la Congresul de la Haga.

În timp ce în ziarul său Terzaghi cînta fățiș în struna anti-autoritară a Alianței, pe ascuns el scria Consiliului General cerîndu-i să refuze, în mod autoritar, cotizațiile *Federației muncitorești* din Torino și să excludă, după toate regulile, pe ziaristul Beghelli, care nici măcar nu era membru al Internaționalei. Același Terzaghi, „bun prieten (amicone) al prefectului poliției din Torino, care îi oferea cîte un pahar de vermut cînd îl întîlnea” (raportul oficial al Consiliului federal din Torino, 5 aprilie 1872), a dezvăluit la o întrunire publică prezența emigrantului Regis, trimis al Consiliului General la Torino. Pe baza acestor indicații, poliția a pornit imediat pe urmele lui Regis, care a reușit să treacă granița numai datorită ajutorului dat de secție.

Iată cum și-a încheiat Terzaghi misiunea dată de Alianță la Torino. Când i s-au adus grave acuzații, „el a amenințat că va da foc registrelor secției dacă nu va fi reales secretar, dacă secția nu se va supune voinței sale, autorității sale, sau dacă i se va da un vot de blam. În toate aceste cazuri, el se va răzbuna, devenind agent de poliție (questurino)”. (Raportul Consiliului federal din Torino, citat mai sus.) Terzaghi a avut destule motive pentru a voi să intimideze secția. În calitatea sa de casier și de secretar, el comisese delapidări din caleafară de mari, într-un mod alianțist. În pofida faptului că Consiliul General i-a interzis categoric acest lucru, el și-a stabilit o îndemnizație de 90 de franci și a trecut în registre drept plătite sume care nu fuseseră plătite, ci sustrase din casă. Bilanțul făcut chiar de el indica un sold de casă în valoare de 56 de franci, care de fapt nu au fost găsiți și pe care el a refuzat să-i restituie, la fel cum n-a restituit nici cele 200 de timbre pentru cotizații primite din partea Consiliului General. Adunarea Generală a votat în unanimitate excluderea (scaccio) lui (raportul citat mai sus). Alianța, care respectă întotdeauna autonomia secțiilor, a ratificat această excludere, obținând imediat alegerea lui Terzaghi ca membru de onoare al secției din Florența, iar mai târziu ca delegat al aceleiași secții la Conferința de la Rimini.

Cîteva zile mai târziu, într-o scrisoare datată 10 martie, Terzaghi explică Consiliului General excluderea sa în felul următor: el a renunțat la calitatea de membru și de secretar al acestei secții de canalii și spioni (canaglia et mardoccheria), deoarece „era alcătuită din agenți ai guvernului și din mazziniști” și deoarece s-a încercat să i se dea un vot de blam „știți pentru ce? pentru că propovăduisem războiul împotriva capitalului!” (război pe care l-a dus împotriva casei de bani a secției). În scrisoarea aceasta, el voia să demonstreze că Consiliul General a fost în mod grosolan indus în eroare în aprecierea bravului Terzaghi, a cărui unică dorință era să devină sluga lui preaplecătă. Nu declarase el oare „întotdeauna că pentru a fi membru al Internaționalei trebuie să plătești Consiliului General cotizațiile” — în pofida ordinelor secrete ale Alianței?

„Dacă noi am aderat la congresul jurasienilor, n-am făcut-o pentru a vă declara război, dragi prieteni, ci am mers pur și simplu în sensul curentului; noi urmăream să aducem împăcarea și să rezolvăm conflictul. În ceea ce privește centralizarea secțiilor, fără a le lipsi însă

de o oarecare autonomie, o consider foarte utilă". — „Sper că Consiliul suprem va refuza primirea Federației muncitorești a lui Mazzini; fiți incredințați că nimeni nu va îndrăzni să vă acuze de autoritarism; în această privință imi asum întreaga răspundere... Dacă este posibil, aș dori o biografie exactă a lui Karl Marx; în Italia nu avem una autentică și aș dori să fiu primul care să aibă această cinste”.

Ce înseamnă însă toate aceste lingușeli ?

„Nu pentru mine, ci pentru cauză și pentru a nu ceda locul numeroșilor mei dușmani, pentru a le arăta că Internaționala este unită, vă rog insistent, dacă nu e prea tirziu, să-mi trimiteți subvenția de 150 de franci pe care mi-a acordat-o Consiliul suprem”.

Convins că nu va fi sancționat, Terzaghi a făcut noi isprăvi, apărind într-o postură atît de imposibilă la Florența, încît însăși Fascio Operaio * s-a văzut nevoită să-l dezavueze. Sperăm că comitetul jurasian va ști să-i aprecieze mai bine serviciile.

Dacă în Terzaghi Alianța își găsise adevăratul reprezentant, în Romagna ea și-a găsit cel mai favorabil teren. Aici și-a constituit ea grupul de secții care se dădeau drept secții ale Internaționalei, a căror primă regulă era de a nu se supune Statutului general, de a nu-și anunța constituirea și de a nu plăti Consiliului General cotizațiile. Erau secții absolut autonome. Ele au luat denumirea de Fascio Operaio și au servit drept centru pentru diferite asociații ale muncitorilor. La întrebarea :

„Trebuie oare, în interesul general și pentru asigurarea unei totale autonomii a Federației muncitorești, să o supunem conducerii Comitetului general de la Londra sau a celui jurasian, sau trebuie să rămînem complet independenți, menținînd însă legături cu ambele comitete?”

primul lor congres, ținut la Bologna la 17 martie 1872, a răspuns cu următoarea rezoluție :

„Congresul recunoaște Consiliul General de la Londra și comitetul jurasian numai ca simple birouri de corespondență și statistică și însărcinează reprezentanța locală din Bologna să stabilească legătura cu cele două foruri și să comunice secțiilor rezultatul”.

„Fascio Operaio” făcuse o mare greșeală dezvoltînd neînțîiaților existența centrului secret al Alianței. Comitetul jurasian s-a văzut nevoit să dezmință în mod public activitatea

* — Federația muncitorească. — *Nota trad.*

sa secretă. În ceea ce privește Consiliul General, reprezentanța locală din Bologna nu i-a dat niciodată vreun semn de viață.

De îndată ce Alianța a aflat de convocarea Congresului de la Haga, ea a împins pe primul plan a sa „Federație muncitorească”, care, în numele autorității sale autonome sau al autonomiei sale autoritare, a uzurpat titlul de Federație italiană și a convocat la 5 august o conferință la Rimini. Dintre cele 21 de secții reprezentate la Rimini, numai una singură, cea din Neapole, făcuse parte din Internațională, în timp ce nici una dintre secțiile realmente active ale Internaționalei, nici chiar cea din Milano, n-a fost reprezentată. Această conferință a dezvăluit planul de campanie al Alianței în următoarea rezoluție:

„Avînd în vedere că Conferința de la Londra (septembrie 1871) a înceroat, prin rezoluția a IX-a, să impună întregii Asociații Internaționale a Muncitorilor o doctrină autoritară, care este cea a *Partidului Comunist German*;

că Consiliul General este promotorul și susținătorul acestui fapt; că doctrina *comuniștilor autoritari* constituie o negare a sentimentului revoluționar al proletariatului italian;

că Consiliul General a recurs la mijloacele cele mai nedemne ca, de pildă, calomnia și mistificarea, cu unicul scop de a impune întregii Asociații Internaționale doctrina sa proprie, *autoritar-comunistă*;

că Consiliul General a întrecut orice măsură prin circulara confidențială, datată Londra 5 martie 1872, în care, conținînd calomniile și mistificările, dă la iveală întreaga sa sete de autoritate, lucru care reiese deosebit de pregnant din următoarele două pasaje semnificative:

În condiții în care nu există o altă «autoritate recunoscută în mod liber consimțit», hotărîrile cu greu ar putea fi aduse la îndeplinire fără «autoritate» morală. (Circulara confidențială, p. 27*.)

«Consiliul General intenționează ca la viitorul congres să ceară să se instituie o anchetă asupra activității desfășurate de această societate secretă și de inspiratorii ei în unele țări, ca, de pildă, în Spania» (p. 31**).

Că spiritul reacționar al Consiliului General a stîrnit indignarea revoluționară a belgienilor, francezilor, spaniolilor, slavilor, italienilor și a unei părți din elvețieni și a determinat propunerea de a se desființa Consiliul și de a se revizui Statutul general;

că nu întimplător Consiliul General a convocat Congresul general la Haga, localitate situată la mare distanță de aceste țări revoluționare; *din motivele de mai sus,*

conferința declară solemn în fața tuturor muncitorilor din lume că din acest moment Federația italiană a Asociației Internaționale a Muncitorilor se desolidarizează complet de Consiliul General de la

* Vezi volumul de față, p. 37. — *Nota red.*

** Vezi volumul de față, p. 41—42. — *Nota red.*

Londra, afirmându-și: în același timp solidaritatea economică cu toți muncitorii și propunând tuturor secțiilor care nu aprobă principiile autoritare ale Consiliului General să-și trimită la 2 septembrie 1872 reprezentanții nu la Haga, ci la Neuchâtel (Elveția) pentru a deschide acolo, în aceeași zi, congresul general antiautoritar.

Rimini, 6 august 1872.

În numele conferinței

Carlo Cafiero, președinte, Andrea Costa, secretar*

Încercarea de a înlocui Consiliul General cu Fascio Operaio a suferit un eșec total. Nici chiar Consiliul federal spaniol, simplă filială a Alianței, n-a îndrăznit să prezinte spre votare membrilor din Spania ai Internaționalei rezoluția de la Rimini. Dându-și seama că a mers prea departe, Alianța a participat la Congresul de la Haga, fără a renunța însă la congresul său antiautoritar de la Saint-Imier.

Italia devenise pentru Alianță pământul făgăduinței numai datorită unor împrejurări deosebite. Papa Mihail ne dezvăluie acest mister în scrisoarea sa către Mora („Documente” nr. 3) :

„În Italia există ceea ce nu există în alte țări: un tineret entuziast, energic, complet dezorientat, fără perspectivă, fără ieșire (*tout à fait déplacée, sans carrière, sans issue*) și care, în pofida originii lui burgheze, nu este epuizat din punct de vedere moral și intelectual ca tineretul burghez din alte țări. În prezent, el îmbrățișează fără rezerve socialismul revoluționar, *întregul nostru program, programul Alianței. Mazzini, genialul (sic) și puternicul nostru adversar, a murit, partidul lui este complet dezorganizat, iar Garibaldi este tot mai mult sub influența acestui tineret care-i poartă numele, dar care merge, sau, mai exact, aleargă infinit mai departe decît el*” *

Sfântul părinte are dreptate. În Italia, Alianța nu este o „Federație muncitorească” (Fascio Operaio), ci o adunătură de elemente declasate. Toate pretensele secții din Italia ale Internaționalei sînt conduse de avocați fără procese, medici fără pacienți și fără pregătire, studenți în arta biliardului, comis-voiajori și alți funcționari comerciali și, mai ales, de ga-

* Iată ce spune în această privință însuși Garibaldi: „Dragul meu Crescio, sincere mulțumiri pentru «Avvenire Sociale» pe care mi l-ai trimis și pe care-l voi citi cu interes. În ziarul vostru vreți să duceți război împotriva minciunii și a robiei; este un program minunat. Cred însă că lupta împotriva principiului autorității este una din greșelile Internaționalei, care o împiedică să înregistreze succese. Comuna din Paris a căzut fiindcă la Paris nu exista nici un fel de putere autoritară, ci numai anarhie. Franța și Spania suferă de aceeași răcilă. Urez mult succes lui «Avvenire» și rămîn al d-tale, G. Garibaldi”.

zetari de la ziare lipsite de importanță și care se bucură de o reputație mai mult sau mai puțin dubioasă. Italia este singura țară în care presa Internațională, sau cea care se intitulează astfel, calcă pe urmele lui „Figaro”. Este suficient să arunci o privire asupra scrierii secretarilor acestor pretinse secții pentru a-ți da seama că ea este întotdeauna scrierea unor funcționari comerciali sau a unor oameni obișnuiți să minuiască condeiul. Acaparînd astfel toate posturile oficiale în secții, Alianța a izbutit să-i determine pe muncitorii italieni ca, ori de cîte ori voiau să comunice între ei sau cu alte consilii ale Internațională, să recurgă la serviciile elementelor de clasă alianțiste, care găsiseră în Internațională și „perspectivă” și „ieșire”.

VI

Alianța în Franța

Aici membrii Alianței erau puțini la număr, dar plini de zel. La Lyon, Alianța era condusă de Albert Richard și Gaspard Blanc; la Marsilia — de Bastelica, toți trei colaboratori activi la ziarele conduse de Guillaume. Datorită lor, Alianța a izbutit, în septembrie 1870, să dezorganizeze mișcarea din Lyon; pentru ei, această mișcare n-a avut însemnătate decît în măsura în care a permis lui Bakunin să-și lanseze memorabilul decret cu privire la desființarea statului. Activitatea desfășurată de Alianță după înfringerea insurecției din Lyon a fost foarte bine caracterizată în următorul pasaj dintr-o scrisoare a lui Bastelica (Marsilia, 13 decembrie 1870) :

„Forța noastră reală este necspus de mare în rîndurile muncitorilor; dar, de la ultimele persecuții, secția noastră încă nu s-a reorganizat. Nu ne hotărîm să facem acest lucru de teamă ca, în absența conducătorilor (*initiateurs*), oamenii să nu fie corupți. Așteptăm”.

Faptul că Bastelica era pe atunci înrolat într-un regiment de marș și putea pleca în orice moment din Marsilia constituia deci pentru el un motiv suficient pentru a nu permite reorganizarea Internaționalei, prezența conducătorilor alianțiști fiind considerată absolut necesară pentru autonomia ei. Rezultatul cel mai vizibil al activității Alianței a fost discreditarea în ochii muncitorilor din Lyon și Marsilia a Internaționalei, pe care, ca pretutindeni și întotdeauna, pretindea că o reprezintă.

Sfîrșitul lui Richard și al lui Blanc este cunoscut. În toamna anului 1870, ei și-au făcut apariția la Londra și au încercat să recruteze printre emigranții francezi aliați pentru o restaurare bonapartistă. În ianuarie 1872 au publicat broșura : *Albert Richard și Gaspard Blanc. „L'Empire et la France*

nouvelle. Appel du peuple et de la jeunesse à la conscience française. Bruxelles, 1872" ³⁴⁵.

Cu modestia specifică șarlatanilor din Alianță, ei declară :

„Noi, care am organizat marea armată a proletariatului francez... noi, cei mai influenți conducători ai Internaționalei în Franța..., n-am fost, din fericire, impușcați și ne aflăm aici, pentru ca în fața lor (*parlamentari ambițioși, republicani imbuibați și preținși democrați de toate nuanțele*) să desfășurăm drapelul sub care luptăm și — în pofida calomniilor, amenințărilor și atacurilor de tot felul — să adresăm Europei uimite strigătul care pornește din adîncul conștiinței noastre și care în curînd va avea ecou în inimile tuturor francezilor: «TRĂIASCA ÎMPĂRATUL!»”

Nu vom cerceta dacă acești doi membri ai Alianței, deveniți partizani ai imperiului prin „evoluția firească a ideilor lor”, sînt pur și simplu „canalii”, cum i-a calificat la Haga fostul lor prieten Guillaume, sau dacă ei au primit din partea pontifului Alianței misiunea specială de a intra în rîndul agenților bonapartiști. În documentele Alianței în Rusia care, potrivit statutului secret, dezvăluie secretul secretelor acestei societăți secrete și din care vom da mai jos unele extrase se spune în mod direct că frații internaționali trebuie să pătrundă pretutindeni și pot chiar primi ordinul de a intra în slujba poliției. De altfel, venerația acestor doi frați față de al lor împărat al țăranilor nu depășește venerația pe care în 1862 Bakunin a avut-o față de al său țar al țăranilor.

După căderea Comunei, în orașele din Franța în care nu au pătruns membrii Alianței, Internaționala s-a dezvoltat rapid. La Congresul de la Haga, secretarul pentru Franța * a putut anunța că Internaționala are organizații în peste treizeci de departamente. Cei doi principali corespondenți alianțiști pentru Franța, Benoît Malon și Jules Guesde (acesta din urmă a semnat circulara de la Sonvilier), care cunoșteau această dezvoltare rapidă a Asociației noastre, au încercat să o dezorganizeze în interesul Alianței. Cînd scrisorile nu au dat rezultatul scontat, s-au trimis emisari, printre care și un rus pe nume Mecinikov, dar zadarnic. Aceiași indivizi care acuzau cu nerușinare Consiliul General că împiedică pe muncitori

„să se organizeze în fiecare țară în mod liber, spontan, potrivit spiritului și obiceiurilor lor specifice” (scrisoarea lui Guesde din 22 septembrie 1872) ³⁴⁶

* Auguste Serrailier. — *Nota red.*

spuneau muncitorilor — de îndată ce aceștia începeau să se organizeze în mod liber, spontan etc., dar în deplin acord cu Consiliul General — că germanii din Consiliul General îi oprimă și că, în afara bisericii lor ortodoxe antiautoritare, nu există mintuire. Muncitorii francezi, care nu simțeau decît asuprirea versaillezilor, au trimis aceste scrisori Consiliului General, cerînd explicații.

Această activitate a Alianței în Franța este cea mai bună dovadă că, de îndată ce pierdea speranța de a domina Internaționala, începea să lupte împotriva ei. Alianța considera orice secție care nu se supunea dominației ei drept dușman, un dușman chiar mai mare decît burghezia. *Cine nu este cu noi este împotriva noastră* — aceasta este deviza pe care Alianța o proclamă fățiș în manifestele ei rusești. Pentru ea succesele reputate de mișcarea generală sînt o nenorocire dacã această mișcare nu s-a plecat sub jugul ei sectar. Tocmai în momentul cînd clasa muncitoare franceză avea nevoie în primul rînd de o organizație indiferent de forma ei, Alianța a venit în ajutorul lui Thiers și al adunării „des ruraux”, declarînd război Internaționalei.

Să vedem acum cine erau agenții Alianței în campania ei în favoarea versaillezilor.

La Montpellier, omul d-lui Guesde era un oarecare Paul Brousse, student la medicină, care încerca să desfășoare o propagandă alianțistă în întregul departament Hérault, unde Guesde scosese ziarul „Les Droits de l'Homme”³⁴⁷. Cu puțin înainte de Congresul de la Haga, cînd membrii din sudul Franței ai Internaționalei se înțeleseseră să facă o colecta pentru a trimite un delegat comun la Haga, Brousse a încercat să convingă secția din Montpellier să nu participe la această colectă și să nu se pronunțe pînă cînd congresul nu va rezolva problemele litigioase. Comitetul din sudul Franței, secția Montpellier, a hotărît să ceară congresului excluderea lui Brousse din Internațională pentru că „a procedat ne-loial, provocînd o sciziune în secție”. Într-o corespondență trimisă în luna octombrie din Roma ziarului „La Liberté”³⁴⁸ de la Bruxelles, prietenul său Guesde a înfierat acest atentat autoritar împotriva lui Brousse și a declarat că instigator este Calas din Montpellier, al cărui nume l-a scris în întregime, în timp ce numele lui Brousse l-a scris numai cu inițiale. Folosindu-se de acest denunț, poliția l-a pus sub supraveghere pe Calas și curînd după aceea a interceptat la poștă o scrisoare trimisă de Serraillier lui Calas, scrisoare în care se vorbea

mult despre Dentraygues din Toulouse. La 24 decembrie, Dentraygues a fost arestat.

Cei mai activi oameni ai Alianței la Narbonne erau : Gondrès, semnalat ca agent al poliției, Bacave, care exercita funcția de agent al poliției la Narbonne și Perpignan, de Saint-Martin, avocat și corespondent al lui Malon. În 1866, d-l de Saint-Martin a solicitat un post la ministerul curții imperiale și al artelor frumoase. Condamnat în anul 1869 la 800 de franci amendă pentru un delict de presă, republicanii au pus mână de la mână pentru a-i plăti amenda ; dar, în loc să folosească banii în acest scop, Saint-Martin și-a oferit o mică excursie la Paris pe cheltuiala muncitorilor, care, pentru a evita un scandal, au trebuit să strângă alți bani. Imediat după zilele din mai 1871, același Saint-Martin a solicitat guvernului de la Versailles un post de subprefect.

Iată un alt agent al Alianței : în noiembrie 1871, Calas i-a scris lui Serraillier :

„Puteți conta pe devotamentul nețărmurit al cetățeanului Abel Bousquet față de cauza socială. El este... președintele comitetului socialist din Béziers“.

Două zile mai târziu, la 13 noiembrie, Serraillier a primit următoarea declarație :

„Convingindu-ne... ca încrederea prietenului nostru comun Calas a fost înșelată de d-l Bousquet, președintele comitetului electoral din Béziers, care nu e cituși de puțin demn de această încredere deoarece este secretar al comisariatului-șef de poliție din Béziers, ...de comun acord cu cetățeanul Calas, care a recunoscut că a fost victima unei erori, cerem cetățeanului Serraillier să considere ca neavenită ultima scrisoare trimisă de cetățeanul Calas și, de asemenea, dacă e posibil, să obțină excluderea d-lui Bousquet din Internațională. Din însărcinarea democrației socialiste din Béziers și Pézenas“ (urmează semnăturile).

Serraillier a profitat de această declarație pentru a-l demasca în „L'Emancipation“ din Toulouse (19 decembrie 1871) pe acest domn Bousquet ca agent al poliției. Într-o scrisoare datată „Narbonne, 24 iulie 1872“ se arată că d-l Bousquet

„cumulează funcția de brigadier-șef al poliției cu cea de comis-voiajor la ordinele disidenților din Geneva“.

Era deci foarte firesc ca „Bulletin jurasien“ din 10 noiembrie să-i ia apărarea ³⁴⁹.

VII

Alianța după Congresul de la Haga

După cum se știe, la ultima ședință a Congresului de la Haga, cei paisprezece delegați ai minorității au prezentat o declarație de protest împotriva rezoluțiilor adoptate. Această minoritate era alcătuită din următorii delegați: patru spanioli, cinci belgieni, doi jurasieni, doi olandezi și un american.

După ce la Bruxelles s-au înțeles cu belgienii asupra bazei unei acțiuni comune împotriva noului Consiliu General, jurasienii și spaniolii au plecat la Saint-Imier, în Elveția, la congresul antiautoritar convocat de Alianță cu ajutorul acoliților ei de la Rimini.

Acest congres a fost precedat de congresul Federației jurasiene, care a respins rezoluțiile de la Haga și îndeosebi rezoluția cu privire la excluderea lui Bakunin și Guillaume. Ca urmare a acestui fapt, federația a fost exclusă temporar de către Consiliul General.

La congresul antiautoritar, întreaga Alianță a fost în plen. Alături de spanioli și jurasieni au participat șase delegați care reprezentau Italia; printre aceștia erau Costa, Cafiero, Fanelli și Bakunin însuși; doi delegați pretindeau că reprezintă „mai multe secții din Franța”, iar unul — două secții din America; în total — 15 membri ai Alianței. Acest congres i-a oferit, în sfârșit, lui Bakunin „toate garanțiile pentru o judecată imparțială și serioasă”, de aceea a și domnit acolo cea mai perfectă unanimitate. Acești oameni, dintre care cel puțin jumătate nu făceau parte din Internațională, s-au erijat în tribunal suprem, chemat să se pronunțe în ultimă instanță asupra acțiunilor unui congres general al Asociației noastre. Ei au declarat că resping cu hotărâre toate rezoluțiile Congresului de la Haga și că nu recunosc împuternicirile Consiliului General nou ales. În sfârșit, în numele federațiilor lor și fără a avea nici un fel de împuterniciri în acest sens, ei au încheiat o alianță ofensivă și

defensivă — „un pact de prietenie, solidaritate și apărare mutuală”³⁵⁰ — împotriva Consiliului General și a tuturor celor care vor recunoaște rezoluțiile adoptate la Haga. Ei au definit anarhismul lor abstenționist în următoarea rezoluție, care reprezintă o condamnare directă a Comunei din Paris :

„Congresul declară: 1) că prima îndatorire a proletariatului este desființarea oricărei puteri politice; 2) că orice organizare a unei puteri politice pretins provizorii și revoluționare avind drept scop înlăptuirea acestei desființări nu poate fi decît o nouă înșelătorie și ar fi pentru proletariat la fel de periculoasă ca toate guvernele existente în prezent”.

În încheiere, s-a hotărît ca celelalte federații autonome să fie invitate să adere la noul pact și după șase luni să aiba loc un al doilea congres antiautoritar.

Sciziunea din Internațională era, așadar, proclamată. Din acel moment, comitetul jurasian a preluat oficial conducerea scizioniștilor. Acea parte din Internațională care l-a urmat nu a fost decît Alianța publică de odinioară, reinviată și devenită paravanul și nealta Alianței secrete.

Întorși în Spania, cei patru fii Aymon ai Alianței în Spania au publicat un manifest plin de calomnii la adresa Congresului de la Haga și de elogii la adresa celui de la Saint-Imier. Consiliul federal a aprobat acest pamflet și, din ordinul centrului elvețian, a convocat la Córdoba, pentru 25 decembrie 1872, congresul organizațiilor din Spania, care trebuia să aibă loc abia în aprilie 1873. La rîndul său, comitetul elvețian s-a grăbit să demonstreze tuturor că acest Consiliu îi este subordonat: peste capul Consiliului spaniol, comitetul jurasian a trimis tuturor federațiilor locale din Spania rezoluțiile Congresului de la Saint-Imier.

Din 101 federații (cifra oficială comunicată de Consiliul federal), la Congresul de la Córdoba au fost reprezentate numai 36; acesta era, prin urmare, cel mai autentic congres al minorității. Federațiile recent constituite erau reprezentate prin numeroși delegați; Alcoy avea șase delegați, deși această federație nu mai fusese reprezentată la nici un congres spaniol; la data cînd a avut loc Congresul de la Haga, ea nici măcar nu exista, deoarece nu a dat delegației spaniole nici un vot și nici o centimă. Federații importante și active, ca cele din Gracia (500 de membri), Badalona (500), Sabadell (125), Sans (1 061), străluciau prin absență. Pe lista celor patruzeci și opt delegați figurează paisprezece membri notorii ai Alianței; dintre aceștia zece reprezentau federații ai căror

membri nu erau și care, probabil, nici nu-i cunoșteau. Sigură de majoritatea ticluită de ea, Alianța și-a dat frîu liber. Statutul Federației spaniole, elaborat la Valencia și aprobat la Saragosa, a fost respins, Federația spaniolă decapitată, iar Consiliul ei federal înlocuit cu o simplă comisie de corespondență și statistică, căreia nu i s-a lăsat nici măcar funcția de a vărsa Consiliului General cotizațiile organizațiilor din Spania; în sfîrșit, au rupt-o cu Internaționala, respingînd rezoluțiile de la Haga și raliindu-se pactului de la Saint-Imier; s-a mers atît de departe cu anarhia, încît s-a respins anticipat viitorul congres general, căruia i-a fost substituit un nou congres *antiautoritar*

„pentru cazul cînd nu ar restabili demnitatea și independența Internaționalei, respingînd Congresul de la Haga“.

La Haga, Alianța a vrut, prin mandatul imperativ spaniol, să impună un sistem de votare care, în acel moment, îi convenea cel mai bine; la Córdoba, ea a mers atît de departe, încît a recomandat, cu nouă luni înainte, rezoluțiile pe care trebuia să le adopte viitorul congres general. Trebuie să recunoaștem că în ceea ce privește autonomia secțiilor și federațiilor nu se poate merge mai departe.

Excluzînd Alianța și pe liderii ei din Internațională, Congresul de la Haga a dat noi forțe mișcării antialianțiste din Spania. Campania începută de Noua federație din Madrid a fost sprijinită de federațiile din Saragosa, Vitoria, Alcalá de Henares, Gracia, Lérida, Denia, Pont de Vilumara, Toledo, Valencia, Noua federație din Cádiz etc. Circulara Consiliului federal cu privire la convocarea Congresului de la Córdoba cerea ca acest congres să se constituie judecător al rezoluțiilor votate la Congresul general de la Haga, ceea ce însemna o încălcare flagrantă nu numai a Statutului general, dar și a statutului local spaniol, al cărui articol 13 glăsuiește :

„Consiliul federal va aduce la îndeplinire și va avea grijă să fie aduse la îndeplinire rezoluțiile congreselor naționale și ale congreselor internaționale“.

Noua federație din Madrid a răspuns printr-o circulară adresată celorlalte federații locale, în care declara că, procedînd astfel, Consiliul federal s-a pus în afara Internaționalei și le cerea să-l înlocuiască printr-un nou consiliu provizoriu, care să-și asume obligația de a respecta cu strictețe Statutul,

și nu să se supună pasiv dispozițiilor Alianței. Propunerea a fost adoptată; a fost desemnat un nou Consiliu federal cu sediul la Valencia. În prima sa circulară (2 februarie 1873), acesta se declară „păzitorul credincios al Statutului Internaționalei, elaborat și aprobat la congresele internaționale și naționale” și protestează vehement împotriva celor ce vor să semene „anarhia în rîndurile Internaționalei, anarhia înaintea revoluției, dezarmarea înaintea victoriei! Ce bucurie pentru burghezie!”³⁵¹

Concomitent cu spaniolii au ținut și belgienii un congres, la care au respins, de asemenea, rezoluțiile Congresului de la Haga. Consiliul General le-a răspuns, ca și scizioniștilor spanioli, cu rezoluția din 26 ianuarie 1873*, în care declara că „toate asociațiile și persoanele care refuză să recunoască rezoluțiile congreselor sau care, în mod conștient, nu-și îndeplinesc îndatoririle prevăzute în Statutul general și în Regulament se pun astfel în afara Asociației Internaționale a Muncitorilor și încetează de a mai fi membri ai acesteia”. La 30 mai, el a completat această declarație cu următoarea rezoluție**:

„Avînd în vedere că congresul Federației belgiene care a avut loc la Bruxelles în zilele de 25 și 26 decembrie 1872 a hotărît să declare nule și neavenite hotărîrile celui de-al V-lea Congres general;

că congresul unei părți din Federația spaniolă care a avut loc la Córdoba între 25 decembrie 1872 și 2 ianuarie 1873 a hotărît să nu recunoască hotărîrile celui de-al V-lea Congres general și să accepte hotărîrile unei întruniri ostile Internaționalei;

că o întrunire ținută la Londra în ziua de 26 ianuarie 1873 a hotărît să respingă rezoluțiile celui de-al V-lea Congres general;

pe baza Statutului și a Regulamentului de organizare și în conformitate cu rezoluția sa din 26 ianuarie 1873, Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor declară:

Toate federațiile naționale sau locale, toate secțiile și persoanele care au participat la congresele și întrunirile de la Bruxelles, Córdoba și Londra menționate mai sus sau care recunosc hotărîrile acestora *s-au pus ele însele în afara Aso-*

* Vezi volumul de față, p. 665—666. — *Nota red.*

** Vezi volumul de față, p. 667. — *Nota red.*

ciației Internaționale a Muncitorilor și au încetat de a mai fi membri ai acesteia".

Totodată, Consiliul General a declarat din nou că „nu există o Federație națională italiană a Internaționalei, deoarece nici una dintre organizațiile care se intitulează astfel nu a îndeplinit niciodată vreuna dintre condițiile de primire și afiliere prevăzute în Statut și în Regulamentul de organizare; în diferite regiuni ale Italiei există însă secții care își îndeplinesc îndatoririle față de Consiliul General și țin legătura cu acesta” *.

La rîndul lor, jurasienii au convocat la 27—28 aprilie un nou congres la Neuchâtel. La acest congres au participat nouăsprezece delegați, reprezentînd zece secții din Elveția și o pretinsă secție din Alsacia; două secții din Elveția și o secție din Franța nu au trimis delegați. Federația jurasiană pretindea deci că are în Elveția douăsprezece secții. Delegatul din Moutier a declarat însă că nu a venit decît pentru a pleda pentru o conciliere cu Internaționala și că are mandat imperativ de a nu participa la lucrările congresului. Într-adevăr, Moutier ieșise din Federația jurasiană încă în timpul Congresului de la Saint-Imier. Rămîn unsprezece secții. Faptul că raportul comitetului evită să dea date asupra situației interne și asupra efectivului acestor secții ne dă dreptul să presupunem că ele nu sînt cu mult mai puternice decît pe vremea Congresului de la Sonvilier. În schimb, raportul aliniază în ordine de bătaie forțele externe ale jurasienilor, aliații cîștigați de Alianță după Congresul de la Haga. Potrivit acestui raport este vorba de aproape toate federațiile Internaționalei:

„Italia” — dar am văzut că nu există o federație italiană.

„Spania”, deși, majoritatea membrilor din Spania ai Internaționalei au trecut în tabăra scizioniștilor, am văzut mai sus că Federația spaniolă continuă să existe și să țină o legătură permanentă cu Consiliul General.

„Franța, atît cît este bine organizată”, adică „secția din Franța”, care s-a scuzat față de Congresul de la Neuchâtel pentru faptul de a nu fi trimis un delegat. Nu intenționăm să divulgăm jurasienilor ce mai există „bine organizat” în Franța, în pofida ultimelor persecuții care au arătat în suficientă măsură de partea cui este buna organizare și care, ca întotdeauna, au ocolit cu grijă pe puținii membri ai Alianței în Franța.

* Vezi volumul de față, p. 663. — *Nota red.*

„Întreaga Belgie”, proastă de Alianță, ale cărei principii este departe de a le împărtăși.

„Olanda, cu excepția unei singure secții”, în realitate *umbele* secții olandeze au aderat nu la pactul de la Saint-Imier, ci la declarația „antiseparatistă” a minorității de la Haga.

„Anglia, cu excepția citorva scizioniști!” — „Scizioniștii”, adică majoritatea covârșitoare a secțiilor din Anglia ale Internaționalei, au ținut un congres la Manchester în zilele de 1 și 2 iunie. La acest congres au participat douăzeci și șase de delegați, reprezentând douăzeci și trei de secții³⁵², în timp ce „Anglia” jurasienilor n-are nici secții, nici consiliu federal și, desigur, nu a ținut nici un congres.

„America, cu excepția citorva scizioniști!” — Federația americană a Internaționalei există și își desfășoară activitatea normal, în deplin acord cu Consiliul General. Ea are un Consiliu federal propriu și congresele ei proprii. „America” comitetului jurasian nu este alcătuită decât din burghezii care își fac o trambulină din amorul liber, banii de hirtie, funcțiile publice și corupția publică, și pe care la Congresul de la Haga i-a reprezentat atât de bine d-l West, în favoarea căruia nici chiar delegații jurasieni n-au îndrăznit să se pronunțe sau să voteze.

„Slavii”, adică „secția slavă din Zürich”, care, ca întotdeauna, pretinde că reprezintă o națiune întreagă. Membrii polonezi, ruși, ai Internaționalei, slavii din Austria și Ungaria — toți adversarii declarați ai scizioniștilor — nu sînt luați în considerare.

Iată care sînt partizanii Alianței. Dacă cele unsprezece secții jurasiene au o existență la fel de reală ca majoritatea acestor partizani, pe bună dreptate comitetul lor a avut toate temeiurile de a le trece sub tăcere.

În această ordine de bătaie a Alianței se remarcă absența Elveției. Motivele acestei absențe sînt serioase. O lună mai tîrziu, în zilele de 1 și 2 iunie, a avut loc la Olten un congres general al muncitorilor din Elveția pentru organizarea rezistenței și a grevelor³⁵³. Cinci jurasieni au predicat acolo evanghelia autonomiei absolute a secțiilor; ei au răpit congresului mai bine de jumătate din timp. În cele din urmă a trebuit totuși să se treacă la vot; rezultatul a fost că din optzeci de delegați, șaptezeci și cinci au votat împotriva celor cinci jurasieni, cărora nu le-a rămas altceva de făcut decît să părăsească sala.

În conciliabulele sale, Alianța nu împărtășește, pare-se, iluziile pe care ar vrea să le dea publicului în privința forțelor ei reale. La același Congres de la Neuchâtel, ea a obținut adoptarea următoarei rezoluții :

„Avînd în vedere că, în conformitate cu prevederile Statutului general, Congresul general al Internaționalei se întrunește anual fără a fi nevoie de o convocare specială făcută de un Consiliu General, Federația jursiană propune tuturor federațiilor Internaționalei să se întrunească în Congres general în ziua de luni 1 septembrie, într-un oraș din Elveția”.

Și pentru ca acest congres să nu repete „funestele greșeli de la Haga”, delegații Alianței și partizanii lor se vor întruni la 28 august într-un congres antiautoritar. Din debaterile care au avut loc pe marginea acestei propuneri reiese

„că noi considerăm Congres general al Internaționalei congresul convocat direct de federații, și nu congresul pe care va încerca să-l convoace, probabil, pretinsul Consiliu General din New York”.

Așadar, sciziunea a fost dusă pînă la ultimele ei consecințe. Membrii Internaționalei vor merge la congresul pe care Consiliul General îl va convoca din însărcinarea congresului precedent, la aprecierea lui, într-un oraș din Elveția. Membrii Alianței și aliaii celor pe care i-au indus în eroare se vor întruni la un congres convocat de ei înșiși, în virtutea autonomiei lor. Le urăm drum bun.

VIII

Alianța în Rusia

1. Procesul Neceaev

Activitatea Alianței în Rusia ne-a fost dezvăluită de procesul politic cunoscut sub denumirea de „afacerea Neceaev”, care a avut loc în iulie 1871 la tribunalul din Petersburg. Pentru prima oară în Rusia, un proces politic se judeca în fața Curții cu juri și în mod public. Toți inculpații, în număr de peste optzeci, bărbați și femei, aparțineau, cu puține excepții, tineretului studios. Din noiembrie 1869 până în iulie 1871, ei au fost ținuți în celulele fortăreței Petropavlovsk în detențiune preventivă, care a cauzat moartea a doi dintre ei, iar pe mulți alții i-a dus la demență. Ei au fost scoși din închisoare numai pentru a asculta sentința care-i condamna la muncă silnică în minele din Siberia, la ocnă și la închisoare pe termen de cincisprezece, doisprezece, zece, șapte sau doi ani. Cei care au fost achitați de către curtea cu juri au fost deportați „pe cale administrativă”.

Crima lor era că au făcut parte dintr-o societate secretă care uzurpase numele Asociației Internaționale a Muncitorilor și în care au fost atrași de către un emisar al comitetului revoluționar internațional, având asupra sa mandate prevăzute, chipurile, cu sigiliul Internaționalei. El îi determinase să comite o serie de escrocherii și obligase pe câțiva dintre ei să-l ajute să comită un asasinat; acest asasinat a pus poliția pe urmele societății secrete, dar, ca întotdeauna, emisarul se făcuse nevăzut. În cercetările ei, poliția a dat dovadă de atîta perspicacitate, încît se poate presupune existența unui denunț amănunțit. În toată această afacere, rolul emisarului a fost cît se poate de echivoc. Emisarul era Neceaev, care deținea un certificat-mandat conceput astfel:

„Purtătorul prezentului certificat este unul dintre reprezentanții imputerniciți ai filialei din Rusia a Alianței revoluționare universale. — Nr. 2 771”.

Acest certificat poartă : 1) o ștampilă în limba franceză : „Alianța revoluționară europeană. Comitetul general” ; 2) data : 12 mai 1869 ; 3) semnătura : *Mihail Bakunin* *.

În 1861, ca răspuns la măsurile fiscale prin care tinerii lipsiți de mijloace nu erau admiși în învățămîntul superior, precum și la măsurile disciplinare, tinzînd să-i subordoneze arbitrarului poliției, studenții au exprimat un protest energetic și unanim în întrunirile lor, protest care s-a transformat în impresionante manifestații de stradă. Ca urmare, Universitatea din Petersburg a fost închisă pentru cîtva timp, iar studenții aruncați în închisoare sau deportați. Aceste procedee ale guvernului au determinat pe unii tineri să intre în societăți secrete, ceea ce s-a soldat, firește, pentru cei mai mulți dintre ei cu închisoare, exil sau deportare în Siberia. Alții, pentru a asigura studenților săraci mijloacele necesare continuării studiilor, au înființat case de ajutor reciproc. Cei mai serioși dintre ei hotărîseră să nu mai ofere guvernului nici un pretext pentru a desființa aceste case de ajutor, organizate în așa fel încît să fie administrate de cercuri restrînse. Aceste cercuri ofereau, totodată, posibilitatea de a se discuta probleme politice și sociale. Tineretul studios din Rusia, format în cea mai mare parte din fii de țărani și de alți oameni lipsiți de mijloace, era în așa măsură pătruns de ideile socialiste, încît visa să le pună imediat în aplicare. Cu fiecă zi, această mișcare cîștiga tot mai mult teren în instituțiile de învățămînt și aducea în societatea rusă un numeros tineret instruit și pătruns de idei socialiste, provenit din păturile de jos ale poporului. Inspiratorul ideologic al acestei mișcări era Cernișevski, aflat acum în Siberia³⁵⁵. Aceasta era situația în momentul cînd Neceaev, folosind prestigiul Internaționalei și avîntul acestui tineret, a încercat să-i convingă pe studenți să nu-și mai piardă timpul cu asemenea fleacuri, de vreme ce există o uriașă societate secretă afiliată la Internațională, o societate care aprinde flacăra revoluției universale și care este gata să treacă la acțiuni imediate în Rusia. El a reușit să înșele cîțiva tineri și să-i atragă în comiterea unor crime de drept comun, care au oferit poliției pretextul pentru a reprima această mișcare studentească, atît de primejdioasă pentru Rusia oficială.

În martie 1869 a sosit la Geneva un tînăr rus care a căutat să cîștige încrederea emigranților ruși dîndu-se drept

* „S.-Peterburgskie vedomosti”³⁵⁴, nr. 180, 181, 187 și următoarele, 1871.

delegat al studenților din Petersburg. El s-a prezentat sub diferite nume. Unii emigranți știau precis că din Petersburg nu fusese trimis nici un delegat; alții, după ce au stat de vorbă cu pretinsul delegat, l-au luat drept agent al poliției. În cele din urmă, el și-a spus adevăratul nume: Neceaev. Povestea că a evadat din fortăreața Petropavlovsk, unde fusese închis ca unul dintre principalii autori ai dezordinilor care au izbucnit în ianuarie 1869 în instituțiile de învățămînt din capitală. Mulți emigranți care fuseseră timp îndelungat închiși în această fortăreață știau din proprie experiență că o evadare de acolo era imposibilă; ei știau deci că în această privință Neceaev mințea; pe de altă parte, dat fiind că în ziarele și scrisorile pe care le primeau și în care erau indicate numele studenților urmăriți nu figura numele lui Neceaev, ei considerau pretinsa sa acțiune revoluționară drept un basm. Bakunin însă a luat cu multă zarvă partea lui Neceaev. El a declarat pretutindeni că acesta este „trimisul extraordinar al mării organizații secrete care exista și activa în Rusia”. Bakunin a fost atunci implorat să nu divulge lui Neceaev numele cunoscuților săi, pe care acesta i-ar fi putut compromite. Bakunin a promis; documentele procesului vor arăta cum s-a ținut de cuvînt.

Într-o întrevvedere pe care Neceaev a cerut-o unui emigrant, el a fost nevoit să recunoască că nu fusese delegat de nici o organizație secretă, dar, spunea el, avea colegi și cunoscuți pe care voia să-i organizeze; el a adăugat că trebuie cîștigați vechii emigranți, pentru ca prin prestigiul lor să se exercite influența asupra tineretului și pentru a se folosi tipografia și banii lor. Curînd după aceea au apărut „Slova”, adresate studenților³⁵⁶ de către Neceaev și Bakunin. Neceaev repetă aici basmul evadării sale și îndeamnă tineretul să se consacre luptei revoluționare; Bakunin descoperă în tulburările studentești „spiritul antistatal atotdistrugător... care are rădăcini adînci în viața poporului” *; el îi felicită „pe tinerii săi frați pentru aspirațiile lor revoluționare... Se apropie deci sfîrșitul acestui infam imperiu al întregii Rusii!”

Anarhismul său îi servește drept pretext pentru a da polonezilor o copită, acuzîndu-i că luptă

* Trebuie menționat că aceste „Slova” au fost publicate tocmai în momentul persecuțiilor și condamnărilor, cînd tineretul făcea tot posibilul pentru a-și prezenta mișcarea ca fiind lipsită de însemnătate în timp ce poliția avea tot interesul să o exagereze.

„numai pentru restaurarea statului lor istoric”. (!!) „Ei visează deci la o nouă împilare a poporului lor”, iar dacă vor reuși, „vor deveni atît dușmanii noștri, cît și asupritorii propriului lor popor. Le vom declara război în numele revoluției sociale și al libertății întregului popor”.

După cum se vede, Bakunin este întru totul de acord cu țarul că polonezii trebuie împiedicați cu orice preț să-și rezolve problemele lor interne după cum cred de cuviință. În timpul tuturor răzcoalelor din Polonia, presa oficială rusă i-a acuzat întotdeauna pe polonezii răsculați de a fi „asupritorii poporului lor”. Este înduioșător acest acord între organele secției a treia * și arhianarhistul din Locarno!

În prezent — continuă Bakunin —, poporul rus se află într-o situație asemănătoare cu aceea care l-a silit să se răzcoale pe vremea țarului Aleksei, tatăl lui Petru cel Mare. Pe atunci, în fruntea poporului era atamanul brigand cazacul Stenka Razin, și el i-a arătat „drumul” spre „libertate”. Astăzi, pentru a se ridica, poporul nu așteaptă decît un nou Stenka Razin, dar de data aceasta el va fi

„înlocuit de legiunea tineretului declasat, care trăiește încă de pe acum viața poporului... De data aceasta nu va fi un Stenka Razin individual, ci colectiv (!) și, prin însuși acest fapt, invincibil. Eroul este tot acest tineret minunat, deasupra căruia plutește de pe acum spiritul lui”.

Pentru a îndeplini cu succes rolul de Stenka Razin colectiv, tineretul trebuie să se pregătească prin ignoranță :

„Așadar, lăsați cit mai degrabă această lume condamnată la piere. Părăsiți universitățile, academiile și școlile... mergeți în popor”, pentru a deveni „moașa autoeliberării poporului, forța care unește și organizează eforturile și forțele populare. Să nu vă pese în momentul de față de știință, în numele căreia ar vrea să vă încătușeze și să vă lipsească de forță... Aceasta este convingerea celor mai valoroși oameni din Occident... Lumea muncitorească din Europa și America vă cheamă la o alianță frățeească”.

În statutul secret al Alianței, destinat membrilor de gradul al treilea, se arată că „principiile acestei organizații... sînt și mai clar expuse în programul democrației socialiste ruse”. Avem aici un început de îndeplinire a acestei promisiuni. În afara obișnuitelor fraze anarhiste și a urii șovine față de polonezi, pe care cetățeanul B. nu a știut niciodată să o ascundă, el face aici, pentru prima oară, apologia brigandului rus ca prototip al adevăratului revoluționar și pro-

* Secția a treia a cancelariei imperiale ruse este direcția generală a poliției politice secrete din Rusia.

povăduiește tineretului rus cultul ignoranței, sub pretext că știința contemporană nu este decît o știință oficială (se poate oare concepe o matematică, o fizică, o chimie oficială ?) și că aceasta ar fi părerea celor mai buni oameni din Occident. În incheierea broșurii, el lasă să se înțeleagă că, prin intermediul său, Internaționala propune o alianță acestui tineret, căruia îi interzice pînă și știința celor din ordinul Frères ignorantins ³⁵⁷.

Acest „Slovo” evanghelic a jucat un rol important în conspirația lui Neceaev. El era citit în taină fiecărui neofit înainte de a fi inițiat.

Concomitent cu acest „Slovo” (1869) au fost puse în circulație broșuri anonime în limba rusă : 1) „Formularea problemei revoluționare” ; 2) „Principiile revoluției” ; 3) „Publicațiile societății «Narodnaia rasprava»” nr. 1, vara anului 1869, Moscova ³⁵⁸. Toate aceste scrieri au fost tipărite la Geneva, dovadă că ele au aceleași caractere ca și celelalte publicații în limba rusă editate aici — de altfel acest fapt este notoriu în rîndul întregii emigrații ruse —, ceea ce nu a împiedicat însă ca pe prima pagină să se pună mențiunea : „Tipărit în Rusia — Gedruckt in Russland”, pentru a da studenților ruși impresia că societatea secretă dispune de mari posibilități de acțiune chiar în Rusia.

„Formularea problemei revoluționare” îi trădează imediat pe autori. Aici sînt aceleași fraze, aceleași expresii ca cele folosite de Bakunin și Neceaev în „Slova” ale lor.

„Trebuie desființat nu numai statul, dar și revoluționarii de stat și de cabinet. Noi sîntem, firește, pentru popor”.

Potrivit legii asimilării anarhice, Bakunin își apropie tineretul studios :

„Guvernul însuși ne indică drumul pe care noi trebuie să mergem pentru a ne atinge țelul, adică țelul poporului. El ne alungă din universități, din academii, din școli. Îi mulțumim că astfel ne-a creat un teren propice și solid. Acum avem teren ferm sub picioare, acum putem acționa. Și ce vom face? Vom instrui poporul? Ar fi o prostie. Poporul știe singur, și mai bine decît noi, de ce are nevoie” —

a se compara cu statutul secret, care atribuie maselor „instinctele populare”, iar inițiaților „ideea revoluționară”.

„Noi nu trebuie să instruiim poporul, ci să-l instigăm la revoltă”. Pînă acum „răscoalele lui nu au avut niciodată succes, deoarece au fost răzlețe... Noi îi putem da un ajutor extrem de important : îi putem

da ceea ce pînă acum nu a avut și a cărei lipsă a constituit principala cauză a tuturor înfrîngerilor sale — unitatea mișcării de pretutindeni, prin intermediul unirii propriilor lui forțe”.

După cum vedem, doctrina Alianței — anarhia de jos și disciplina de sus — apare aici în toată puritatea ei. Mai întii, prin rebeliune, „dezlănțuirea a ceea ce numim astăzi pasiuni josnice”, dar „este necesar ca în mijlocul anarhiei populare, care va constitui însăși viața și întreaga energie a revoluției, să existe un organ care să exprime unitatea dintre gîndirea revoluționară și acțiunea revoluționară”. Acest organ va fi secția rusă a „Alianței” universale — societatea „Narodnaia rasprava”.

Dar lui Bakunin nu-i este de ajuns tineretul. El cheamă sub steagul secției ruse a Alianței sale pe toți briganzii.

„Brigandajul este una dintre cele mai onorabile forme ale vieții populare ruse. Brigandul este eroul, apărătorul, răzbunătorul poporului, dușmanul neîmpăcat al statului și al oricărei ordini sociale și civile stabilite de stat, luptătorul pe viață și pe moarte împotriva acestei civilizații a cinovnicilor, nobililor, coroanei și bisericii... Cine nu înțelege brigandajul nu va înțelege nimic din istoria poporului rus. Cine nu-l simpatizează pe el nu poate simpatiza nici viața poporului rus și nici nu poate fi mișcat de suferințele seculare îngrozitoare ale poporului. Acela face parte din tabăra dușmanilor, a partizanilor statului... Numai brigandajul este dovada vitalității, pasiunii și forței poporului. În Rusia, brigandul este adevăratul și unicul revoluționar — revoluționar fără fraze, fără retorică livrescă, revoluționar neobosit, intransigent și impetuos în acțiune, revoluționar popular și social, și nu revoluționar politic sau de clasă... Briganzii împrăștiați în pădurile, orașele și satele din tot cuprinsul Rusiei și briganzii închiși în nenumăratele temnițe ale imperiului reprezintă o lume unică, indivizibilă, puternic sudată — lumea revoluției ruse. În această lume, și numai în ea, există din timpuri stravechi adevărata conspirație revoluționară. Cine dorește să conspire în mod serios în Rusia, cine dorește revoluția populară trebuie să meargă în această lume... Urmind drumul arătat astăzi de guvernul care ne izgonește din academii, universități și școli, să ne avîntăm, fraților, cu toții în popor, în mișcarea populară, în răzmerița briganzilor și a țăranilor și, menținînd între noi o prietenie sinceră și puternică, să unim laolaltă toate răscoalele răzlete ale mușicilor” (țăranilor). „Să le transformăm într-o revoluție populară chibzuită, dar necruțătoare” *.

* Pentru a induce în eroare pe cititori, Bakunin pune laolaltă căpeteniile răscoalelor populare din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea cu briganzii și hotii ruși din zilele noastre. Citirea cărții lui Flerovski „Situația clasei muncitoare din Rusia”³⁵⁹ ar spulbera însă și iluziile unor romantici incurabili în privința nenorociților din care Bakunin își propune să alcătuiască falanga sacră a revoluției ruse. Singurul brigandaj — dacă, bineînțeles, se face abstracție de brigandajul cercurilor guvernante — care se mai practică în Rusia pe scară mare este furtul de cai, organizat de capitaliști ca o întreprindere comercială, iar „revoluționarii fără fraze” nu sînt decît uneltele și victimele acestora.

În cel de-al doilea manifest, „Principiile revoluției”, găsim într-o formă dezvoltată ordinul dat în statutul secret de a proceda în așa fel, încît „să nu rămînă piatră pe piatră”. Trebuie să se distrugă totul pentru a se crea „o desăvîrșită stare amorfă”, căci dacă se va menține „o singură formă veche”, ea va deveni „embrionul” din care vor renaște toate celelalte forme sociale vechi. Broșura îi acuză pe revoluționarii politici, care nu iau în serios această stare amorfă, că înșală poporul. Îi acuză că au ridicat

„noi spînzurători și noi eșafoduri, unde au fost executați frații revoluționari scăpați cu viață... Așadar, popoarele nu au avut încă o revoluție adevărată... Pentru o revoluție adevărată nu este nevoie de personalități care să meargă în fruntea mulțimii și să o conducă, ci de oameni invizibili, ascunși chiar în mijlocul mulțimii, care fac pe nesimțite legătura dintre o mulțime și alta, care, în felul acesta, dau pe nesimțite mișcării o direcție, un spirit și un caracter unic. Aceasta este menirea organizației secrete pregătitoare, și numai în această măsură este ea necesară”.

Astfel, publicului rus și poliției ruse le este divulgată existența „fraților internaționali”, tăinuită cu atîta grijă în Occident. În continuare, manifestul predică asasinatelor sistematice și declară că pentru revoluționarii practicieni, toate raționamentele cu privire la viitor sînt

„criminale, deoarece împiedică *distrugerea pură* și frînează mersul revoluției. Nu avem încredere decît în cei care-și manifestă prin fapte devotamentul față de cauza revoluției, fără a se teme de torturi și închisoare, căci noi respingem orice cuvinte care nu sînt imediat urmate de fapte. Nu mai avem nevoie de o propagandă fără scop, de o propagandă care nu stabilește cu precizie momentul și locul de înfăptuire a scopurilor revoluției. Mai mult chiar, o asemenea propagandă ne stingherește și vom face totul pentru a o zădărnici... Pe toți flecarii, care nu vor să înțeleagă acest lucru, îi vom sili să tacă”.

Aceste amenințări se adresau emigranților ruși care nu-și pleaseră capul în fața pontificatului lui Bakunin și pe care acesta îi declarase doctrinari.

„Rupem orice legătură cu toți emigranții politici care nu vor să se înapoieze în patrie pentru a intra în rîndurile noastre, iar atîta timp cît rîndurile noastre mai sînt încă secrete, rupem cu toți cel care nu vor contribui ca ele să se manifeste deschis în arena vieții ruse. *Facem o excepție pentru emigranții care s-au și manifestat ca lucrători ai revoluției europene.* Nu vom mai repeta aceste lucruri și nici nu vom mai adresa o altă chemare... Cine are ochi și urechi îi va vedea și îi va auzi pe oamenii de acțiune, iar dacă nu li se va alătura, nu va fi vina noastră

dacă va pieri, după cum nu va fi vina noastră dacă toți cei ce se vor ascunde în culise vor fi nimioiți cu sînge rece, necruțător, împreună cu culisele care îi ascund”.

Bakunin apare aici în toată splendoarea lui. În timp ce, sub amenințarea cu moartea, ordonă emigranților să se înapoieze în Rusia ca agenți ai societății sale secrete — urmînd astfel exemplul spionilor ruși care le ofereau pașapoarte și bani pentru a merge acolo să conspire —, el își acordă o dispensă papală pentru a rămîne liniștit în Elveția ca „lucrător al revoluției europene” și a compune manifeste care compromiteau pe nenorociții studenți ținuți de poliție în închisori.

„Recunoscînd un singur fel de activitate — distrugerea, sîntem totodată de acord că formele sub care trebuie să se manifeste această activitate pot fi extrem de variate: otravă, pumnal, ștreang etc. Revoluția sfințește totul, fără deosebire. Așadar, drumul e liber!... Toate mințile sănătoase și tinere să înceapă, așadar, imediat opera sfîntă de stîrpire a răului, de purificare a pămîntului rus prin foc și sabie, unindu-se frățește cu cei care vor face același lucru în întreaga Europă!”

Menționăm că în această sublimă proclamație, nelipsitul brigand apare în persoana melodramaticului Karl Moor (din „Hoții” de Schiller) și că nr. 2 din „Narodnaia rasprava”³⁶⁰, citînd un pasaj din acest manifest, o numește textual: „o proclamație a lui Bakunin”.

Nr. 1 din „Publicațiile societății «Narodnaia rasprava»” * începe prin a declara că răscoala generală a poporului rus se apropie și este iminentă.

„Noi, adică acea parte a tineretului popular care, într-un fel sau altul, am reușit să ajungem la o anumită dezvoltare, trebuie să-i deschidem drumul, adică să înlăturăm toate obstacolele care o împiedică să înainteze, și să pregătim toate condițiile favorabile... Avînd în vedere că răscoala se apropie, că este iminentă, considerăm necesar să unim într-un singur tot eforturile revoluționare răzlețe din Rusia; în consecință, am hotărît ca, în numele centrului revoluționar, să publicăm broșuri în care toți tovarășii noștri de idei, împrăstiați în diferite colțuri ale Rusiei, toți cei ce lucrează pentru cauza sfîntă a revoluției, deși necunoscuți nouă, vor putea vedea întotdeauna ce vrem și încotro ne îndreptăm”.

În continuare, broșura declară :

„Pentru noi gîndirea are valoare numai în măsura în care poate sluji marea cauză a *distrugerii radicale și generale*. Acela care învață

* Bakunin și Neceaev traduc întotdeauna această expresie prin „justice populare” („justiția poporului”), dar cuvîntul rus „rasprava” nu înseamnă justiție, ci judecată sau, mai curînd, război, răfuială.

revoluția din cărți nu va fi niciodată bun de nimic... Nu mai dăm crezare vorbelor. Pentru noi cuvântul are valoare numai atunci când este imediat urmat de acțiune. Dar nu tot ce azi se numește acțiune este într-adevăr acțiune. De pildă, organizarea modestă și excesiv de prudentă de societăți secrete, fără nici un fel de manifestări efective, nu este în ochii noștri decât un joc de copii, ridicol și respingător. Noi numim manifestări efective numai o serie de acțiuni care într-adevăr distrug ceva: o persoană, un lucru, o relație care împiedică eliberarea poporului... Fără a ne precupeți viața și fără a ne opri în fața nici unei amenințări, greutate și primejdii etc. trebuie, printr-o serie de încercări curajoase, și chiar insolente, să pătrundem în viața poporului și, după ce vom fi trezit poporului încrederea în propria sa forță, să-l însuflețim, să-l unim și să-l conducem la desăvârșirea propriei lui cauze".

Dar, deodată, frazele revoluționare din „Narodnaia rasprava” se transformă în atacuri la adresa lui „Narodnoe Delo”, revistă rusă care apărea la Geneva și care apăra programul și organizația Internaționalei³⁶¹. După cum se vede, pentru propaganda alianțistă desfășurată de Bakunin în Rusia în numele Internaționalei era deosebit de important să fie redusă la tăcere o publicație care demasca înșelătoria lui.

„Dacă revista amintită va continua să meargă pe același drum, nu vom ezita să ne exprimăm și să ne manifestăm atitudinea față de ea... Sintem convinși că toți oamenii serioși vor lăsa deoparte orice teorie și cu atât mai mult orice doctrinarism. *Prin diferite metode practice de care dispunem, putem împiedica* difuzarea scrierilor care, deși sincere, sint în contradicție cu steagul nostru”.

După aceste amenințări proferate la adresa pericolosului său rival, „Narodnaia rasprava” continuă :

„Printre broșurile apărute în ultimul timp în străinătate, recomandam aproape fără rezervă apelul lui Bakunin către tineretul studios care nu face parte din păturile de sus... Bakunin are dreptate când vă îndeamna să abandonați academiile, universitățile și școlile și să mergeți în popor”.

După cum se vede, Bakunin nu pierde niciodată prilejul de a-și înălța singur osanale.

Al doilea articol este intitulat : „Prezentarea vechii și actualei concepții asupra cauzei”. Am văzut mai sus cum amenință Bakunin și Neceaev organul de presă rus al Internaționalei, editat în străinătate ; în acest articol vom vedea cum îl atacă pe Cernișevski, omul care a făcut cel mai mult în Rusia pentru atragerea în mișcarea socialistă a acestui tineret studios, ai cărui reprezentanți se pretind.

„Desigur, mujicii nu s-au preocupat niciodată de născocirea formelor unei ordini sociale viitoare ; cu toate acestea, după înlăturarea tuturor pedicilor (adică după revoluția atotdistrugătoare, care este primul lucru

ce trebuie făcut și, de aceea, cel mai important pentru noi), ei vor ști să-și organizeze viața mult mai chibzuit și mai bine decît ar putea-o face toate teoriile și proiectele socialiștilor-doctrinari, care vor să se impună poporului ca dascăli și, ceea ce e mai rău, ca conducători. Pentru popor, nealterat de binefacerile civilizației, sînt mult mai evidente tendințele acestor dascăli nedoriți, care, la adăpostul științei, artei etc., vor să-și rezerve lor și semenilor lor un *locșor călduț*. Chiar dacă aceste tendințe sînt sincere, dezinteresate, chiar dacă ele sînt inerente omului pătruns de civilizația contemporană, poporul nu va cîștiga nimic. Ţelul ideal al egalității sociale a fost incomparabil mai bine realizat la cazacii organizați la Astrahan de către Vasili Us după plecarea lui Stenka Razin decît în falansterelor lui Fourier, în institutele lui Cabet, Louis Blanc și ale altor savanți socialiști (!), mai bine decît în asociațiile lui Cernișevski“.

Urmează o pagină întregă de invective la adresa acestuia din urmă și a tovarășilor săi.

Locșorul călduț, pe care și-l pregătise Cernișevski, guvernul rus i l-a pus la dispoziție într-o temniță din Siberia, în timp ce Bakunin, ferit de acest pericol în calitatea sa de lucrător al revoluției europene, s-a mulțumit să se manifeste în *afara granițelor* Rusiei. Și tocmai într-un moment cînd guvernul interzicea cu strășnicie pînă și menționarea numelui lui Cernișevski în presă, domnii Bakunin și Neceaev l-au atacat.

Revoluționarii noștri „amorfii“ continuă :

„Ne asumăm sarcina de a dărîma putredul edificiu social... Noi provenim din popor, avem pielea sfirtecătă de colții ordinii actuale, nutrim ură față de tot ce nu e popular, nu cunoaștem noțiunea de obligații morale și nici pe aceea de cinste față de lumea pe care o urîm și de la care nu așteptăm decît rău. Nu avem decît un singur plan, invariabil și negativ — distrugerea necruțătoare. Refuzăm categoric să elaborăm viitoarele condiții de viață, considerînd că acest lucru este incompatibil cu activitatea noastră și de aceea socotim inutilă orice muncă intelectuală pur teoretică... Ne asumăm numai sarcina de a distruge orînduirea socială existentă.“

Cei doi „amatori de acțiune“ din afară insinuează că tentativa de asasinare a țarului în 1866 făcea parte din „seria de acte atotdistrugătoare“ ale societății lor secrete.

„Opera noastră sfîntă a fost începută de Karakazov la 4 aprilie 1866. De atunci se trezește în rîndurile tineretului conștiința forțelor lui revoluționare... A fost un exemplu, un fapt! Nici o propagandă nu poate avea o importanță atît de mare!“

Apoi ei întocmesc o lungă listă de „creaturi” condamnate de comitet la o moarte imediată. Multora li „se va smulge limba”..., dar

„Nu ne vom atinge de țar... Îl vom lăsa pe țar să trăiască pînă în ziua judecății poporului, a mușicilor ; acesta este un drept al întregului popor... Așadar, sa trăiască călăul nostru pînă în clipa cînd se va dezlănțui furtuna poporului”.

Nimeni nu va îndrăzni să pună la îndoială faptul că aceste manifeste rusești, statutul secret și toate scrierile publicate de Bakunin în limba franceză, începînd din 1869, nu provin din aceeași sursă. Dimpotrivă, aceste trei categorii de scrieri se completează reciproc. Ele corespund într-o oarecare măsură celor trei grade de inițiere ale faimoasei organizații atotdistrugătoare. Broșurile în limba franceză ale cetățeanului B. sînt scrise pentru membrii de rînd ai Alianței, ale căror prejudecăți sînt menajate. Ele nu vorbesc decît de anarhia pură, de antiautoritarism, de federarea liberă a grupurilor autonome și de alte lucruri la fel de inofensive : o adevărată galimatie ! Statutul secret este destinat fraților internaționali din Occident ; anarhia se transformă aici în „manifestarea deplină a vieții descătușate a poporului... a pasiunilor josnice”, dar în mijlocul acestei anarhii există un element diriguitor secret — acești frați ; lor nu li se dau decît unele vagi indicații asupra moralei alianțiste luate de la Loyola, se menționează doar necesitatea de a nu se lăsa piatră pe piatră, căci sînt occidentali plini de prejudecăți filistine și au nevoie de oarecare menajamente. Li se spune că adevărul, prea orbitor pentru ochii care nu s-au obișnuit încă cu adevăratul anarhism, va fi dezvăluit complet în programul secției ruse. Profetul îndrăznește să vorbească deschi numai anarhiștilor înnăscuți, poporului ales, tineretului său din sfînta Rusie. Aici, anarhia este distrugerea generală și universală, iar revoluția — o serie de asasinate, la început individuale, iar apoi colective ; singura regulă de comportare — morala iezuită la pătrat ; tipul revoluționarului — brigandul. Aici gîndirea și știința sînt cu desăvîrșire interzise tineretului, ca fiind îndeletniciri lumești care l-ar putea face să se îndoiască de ortodoxia atotdistrugătoare. Pe aceia care ar persista în ereziile teoretice sau ar încerca să supună unei critici vulgare dogmele amorfismului universal îi așteaptă sfînta inchiziție. Față de tineretul rus, papa nu mai are de ce să se jeneze, nici în fond, nici în formă. El își dă friu liber. Lipsa totală de idei își găsește expresia într-o galimatie atît

de bombastică, încît este imposibil ca prin traducere să nu i se atenueze grotescul. După cum a spus un rus, limba lui nici măcar nu e rusească, e tătarească. Acești pigmei fără creier se umflă rostind fraze teribile pentru a părea în propriii lor ochi niște uriași revoluționari. E povestea cu broasca și boul.

Halal revoluționari! Vor să distrugă și să reducă totul, „absolut totul” la stare amorfă; întocmesc liste de proscripție, iar cei incluși pe aceste liste sînt sortiți pumnalelor lor, otrăvii lor, ștreangurilor lor, gloanțelor din revolverele lor; multora le „vor smulge chiar limba”, dar se pleacă în fața maiestății sale țarul. Într-adevăr, țarul, cinovnicii, nobilimea, burghezia pot dormi liniștiți. Alianța nu duce război împotriva statelor existente, ci împotriva revoluționarilor, care nu vor să se înjosească pînă la rolul de figuranți în tragicomedia jucată de ea. Pace palatelor, război colibelor! Cernișevski este calomniat; redactorii revistei „Narodnoe Delo” sînt amenințați că vor fi reduși la tăcere „prin diferite metode practice de care dispunem”; toți revoluționarii care nu fac parte din rîndurile ei sînt amenințați cu asasinarea. Această parte a programului atotdistrugător este singura care a început să fie pusă în aplicare. Vom relata acum prima lor acțiune de acest fel.

Din aprilie 1869, Bakunin și Neceaev au început să pre-gătească terenul pentru revoluția din Rusia. Din Geneva au trimis la Petersburg, Kiev și în alte orașe scrisori, proclamații și telegrame. Ei știau însă că nu se pot trimite în Rusia scrisori, proclamații și, mai ales, telegrame fără ca „secția a treia” (poliția secretă) să nu le intercepteze. Toate acestea nu puteau urmări decît un singur lucru — să compromită oamenii. Aceste procedee mîrșave ale unor indivizi care nu riscau nimic în tihnită lor Genevă au avut ca urmare nenumărate arestări în Rusia. Și doar li se atrăsese atenția asupra pericolului pe care-l creau. Avem dovezi că următorul pasaj dintr-o scrisoare trimisă din Rusia a fost adus la cunoștința lui Bakunin:

„Pentru dumnezeu, transmiteți lui Bakunin că dacă revoluția este cît de cît sfîntă pentru el, să înceteze să mai trimită proclamații absurde, care au drept consecință percheziții și arestări în multe orașe și paralizază orice activitate serioasă”.

Bakunin a răspuns că toate acestea sînt născociri și că Neceaev a plecat în America. Dar, după cum vom vedea mai jos, codul secret al lui Bakunin recomandă „compromiterea

definitivă... a ambițioșilor și liberalilor de toate nuanțele..., așa încît să nu mai poată da înapoi și să ne folosim de ei". („Catehismul revoluționar", § 19.)

Iată o dovadă. La 7 aprilie 1869, Neceaev îi scrie doamnei Tomilov, soția unui colonel, care, după arestarea ei, a murit de supărare, „că la Geneva este de lucru pînă peste cap" și insistă ca ea să trimită acolo un om de nădejde care să trateze cu el. „Chestiunea pe care urmează s-o discutăm nu privește numai treburile noastre, ci și cele ale întregii Europe. Aici sîntem în plină activitate. Se fierbe o supă pe care întreaga Europă nu va fi în stare să o înghită. Grăbiți-vă deci". Urmează adresa din Geneva. Scrisoarea aceasta nu a ajuns la destinație. A fost interceptată la poștă de către poliția secretă și a provocat arestarea doamnei Tomilov, care nu a aflat de ea decît în timpul anchetei. (Raport asupra procesului Neceaev. „S.-Peterburgskie Vedomosti" nr. 187 din 1871.) *

Iată încă un fapt care demonstrează prudența lui Bakunin în organizarea conspirației. Mavrițki, student la Academia din Kiev, a primit proclamații trimise din Geneva pe numele său. El le-a predat imediat autorităților, care s-au grăbit să trimită la Geneva un om de încredere, adică un agent. Bakunin și Neceaev au intrat în relații foarte strînse cu acest delegat din sudul Rusiei, i-au furnizat proclamații și adrese ale unor persoane pe care Neceaev pretindea că le cunoaște în Rusia și i-au dat o scrisoare ce nu putea fi decît o scrisoare confidențială și de recomandare. („S.-Peterburgskie Vedomosti" nr. 187.)

La 3 septembrie (15 septembrie, st.n.) 1869, Neceaev a venit la Moscova, ca trinis al comitetului revoluționar universal din Geneva și s-a prezentat cu mandatul de care am vorbit mai sus la Uspenski, un tînăr pe care-l cunoscuse înainte de a pleca în străinătate. I-a spus că la Moscova vor veni trimiși ai acestui comitet european, posesori ai unor mandate similare, și că, în ceea ce-l privește, misiunea lui era de „a organiza o societate secretă în rîndul tineretului studios... cu scopul de a dezlănțui în Rusia răscoala populară". Pentru a găsi o locuință sigură, Neceaev s-a dus, la recomandarea lui Uspenski, la Academia de agronomie, situată destul de departe de oraș, și a luat legătura cu Ivanov, unul dintre

* Toate faptele citate de noi privind conspirația lui Neceaev sînt extrase din rapoartele asupra procesului, publicate în „S.-Peterburgskie Vedomosti". Vom indica numerele ziarului din care au fost luate.

studenții cunoscuți pentru devotamentul față de interesele tineretului și ale poporului. Din acel moment Academia de agronomie a devenit centrul activității lui Neceaev. El s-a prezentat la început sub un nume fals, povestea că a călătorit mult prin Rusia, că pretutindeni poporul era gata de răscoală și că chiar s-ar fi răsculat de mult dacă unii revoluționari nu l-ar fi sfătuit să aibă răbdare pînă va fi desăvîrșită marea și puternica lor organizație, care va uni toate forțele revoluționare din Rusia. El a insistat ca Ivanov și alți studenți să intre în această societate secretă, condusă de un comitet atotputernic, în numele căruia se făcea totul, dar a cărui componență și al cărui sediu trebuiau să rămînă necunoscute membrilor societății. Acest comitet și această organizație alcătuiau *filiala din Rusia a Asociației universale, a Alianței revoluționare, a Asociației Internaționale a Muncitorilor!* *

Neceaev a început prin a distribui studenților „Slova” mai sus-amintit pentru a le arăta că Bakunin, vestitul revoluționar de la 1848, cel care a fugit din Siberia, joacă un rol de seamă în Europa, că este principalul reprezentant al muncitorilor, că semnează mandatele comitetului general al Asociației universale și că acest erou îi sfătuiește să abandoneze studiile etc. Pentru a le da un exemplu grăitor de devotament pînă la moarte, el le citea o poezie a lui Ogariov — prieten cu Bakunin și redactor la „Kolokol” al lui Herzen — intitulată „Studentul” și dedicată „tînărului prieten Neceaev”³⁰². Aici Neceaev este prezentat ca studentul ideal, ca „luptător neobosit încă din copilărie”. În versurile sale, Ogariov arată cum munca vie în domeniul științei l-a ajutat pe Neceaev să suporte chinurile din tinerețe, cum a crescut devotamentul său pentru popor, cum, urmărit de răzburarea țarului și de teroarea boierilor, s-a consacrat vieții nomade (скитание — vagonaj); cum a cutreierat țara strigînd tuturor țăranilor — de la soare-răsare și pînă la soare-apune — : Adunați-vă, ridicăți-vă cu curaj etc. etc. ; cum și-a sfîrșit viața la ocnă în zăpezile Siberiei și cum, nefiind un ipocrit, a rămas toată

* Trebuie să menționăm că în limba rusă cuvintele : asociație, uniune, alianță (общество, союз, товарищество) sînt mai mult sau mai puțin sinonime și adesea sînt folosite fără deosebire. De asemenea, cuvîntul internațional este în majoritatea cazurilor tradus prin cuvîntul universal (всемирный). De aceea, în presa rusă expresia „Asociația Internațională” este adesea tradusă : Alianța generală universală. Profitînd tocmai de această confuzie de termeni, Neceaev și Bakunin au reușit să folosească în mod abuziv denumirea Asociației noastre și să ducă la pierzanie aproape o sută de tineri.

viața credincios luptei, repetind pînă la ultima suflare : Întregul popor trebuie să-și cucerească pămîntul și libertatea ! Această poezie alianțistă a fost publicată în primăvara anului 1869, pe vremea cînd Neceaev petrecea la Geneva. Ea a fost expedită în cantități mari în Rusia împreună cu alte proclamații. Se pare că simplul fapt de a copia această poezie avea darul de a le insufla neofiților abnegație, căci, din ordinul comitetului, Neceaev cerea fiecărui membru nou al societății să o copieze și să o difuzeze (depozițiile mai multor acuzați).

Muzica pare să fie singura menită să scape de amorfismul la care distrugerea generală și universală va reduce toate artele și toate științele. În numele comitetului, Neceaev cerea ca propaganda să fie sprijinită prin *muzică revoluționară* și s-a străduit să găsească o melodie pentru ca tineretul să cînte această capodoperă a poeziei („S.-Peterburgskie Vedomosti” nr. 190).

Legenda despre moartea sa nu-l împiedica să insinueze că poate Neceaev este totuși în viață și nici să povestească în secret că Neceaev este muncitor în Ural și că a organizat acolo asociații muncitorești („S.-Peterburgskie Vedomosti” nr. 202). El dezvăluia acest lucru îndeosebi celor care nu erau „buni de nimic”, adică celor care visau să creeze asociații muncitorești, voind să le inspire admirație pentru acest erou legendar. Cînd legenda despre imaginara sa evadare din fortăreața Petropavlovsk și despre poetica sa moarte în Siberia pregătise în suficientă măsură spiritele și cînd, după socotelile lui, inițiații își însușiseră în suficientă măsură catehismul, el a săvîrșit, în sfîrșit, învierea sa evanghelică și a declarat că este el, Neceaev în persoană ! De data aceasta însă nu mai era Neceaev de odinioară, ridiculizat și disprețuit de studenții din Petersburg, după cum au afirmat martorii și acuzații. Acum el era reprezentantul imputernicit al comitetului revoluționar universal. Minunea transformării lui fusese săvîrșită de către Bakunin. Neceaev îndeplinise toate condițiile prevăzute în statutul organizației ale cărei idei le propaga ; el „se distinsese prin fapte cunoscute și apreciate de către comitet” ; el organizase și condusese la Bruxelles o importantă grevă a membrilor Internaționalei ; comitetul belgian îl trimisese ca delegat la organizația din Geneva a Internaționalei, unde îl întîlnise pe Bakunin, și cum, după expresia lui, „nu-i plăcea să se culce pe lauri”, se înapoiase în Rusia pentru a începe „acțiunea revoluționară”. El afirma,

de asemenea, că o dată cu el venise în Rusia un întreg stat-major format din șaisprezece emigranți ruși*.

Uspenski, Ivanov și alți patru sau șase tineri au fost, se pare, la Moscova singurii care s-au lăsat prinși în mrejele acestor jonglerii. Patru dintre acești inițiați au primit ordinul să recruteze noi adepți și să înființeze cercuri sau mici secții. Planul de organizare există printre documentele procesului; el este aproape identic cu cel al Alianței secrete. „Regulamentul general al organizației” a fost citit la proces și nici unul dintre principalii inițiați nu i-a negat autenticitatea; de altfel, nr. 2 din „Narodnaia rasprava”, redactat de Bakunin și Neceaev, a recunoscut autenticitatea următoarelor paragrafe:

„Organizația se bazează pe *increderea* în individ. — Nici un membru nu știe cărui grad îi aparține, adică cât de departe sau de aproape este de centru. — *Supunere oarbă față de dispozițiile comitetului.* — Renunțare la proprietate, care este dată în administrarea comitetului. — Un membru care a recrutat un anumit număr de prozeliti pentru cauză și și-a dovedit prin fapte forțele și capacitățile va lua cunoștință de aceste instrucțiuni, iar apoi, în măsură mai mare sau mai mică, de statutul societății. Forțele și capacitățile sînt apreciate de catre comitet”.

Pentru a-i induce în eroare pe membrii din Moscova, Neceaev le-a spus că la Petersburg există o organizație vastă, cînd, în realitate, acolo nu exista nici măcar un cerc sau o secție. Într-un moment de uitare, el a exclamat în prezența unui inițiat: „La Petersburg mi-au fost necredincioși ca niște femei și m-au trădat ca niște sclavi”. La Petersburg spunea, dimpotrivă, că la Moscova organizația se dezvoltă uimitor de repede.

Dat fiind că în acest din urmă oraș oamenii au cerut să vadă pe unul din membrii comitetului, el a invitat un tînăr ofițer din Petersburg, care se interesa de mișcarea studentescă, să vină cu el la Moscova pentru a vedea aceste cercuri. Tînărul a consimțit, iar pe drum Neceaev l-a uns „*împuternicit extraordinar al comitetului Asociației Internaționale din Geneva*”.

„Dat fiind că nu sînteți membru — i-a spus el —, dv. nu ați putea participa la întrunirile noastre, dar vă dau un mandat care atestă că sînteți membru al Asociației Internaționale, și în această calitate vă vor permite să intrați”.

* Nici unul dintre emigranții ruși nu se înapoiase în Rusia și, de altfel, în întreaga Europă nu există șaisprezece emigranți politici ruși.

Mandatul purta o șampilă în limba franceză și glăsuia : „Purtătorul acestui mandat este reprezentantul împuternicit al Asociației Internaționale”. Ceilalți acuzați afirmă că Neceaev i-a încredințat că acest necunoscut era „adevăratul agent al comitetului revoluționar din Geneva” („S.-Peterburgskie Vedomosti” nr. 225 și 226).

Dolgov, prieten cu Ivanov, arată că, „vorbind despre societatea secretă, care urmărea să sprijine poporul în cazul cind acesta se va răscula și să-l conducă în așa fel încît răscoala să reușească, Neceaev menționa și Asociația Internațională, spunînd că Bakunin face legătura cu aceasta” (nr. 198). Ripman declară că „pentru a-l face să renunțe la ideea artei, Neceaev i-a spus că în Europa există Asociația Internațională a Muncitorilor și că pentru a realiza scopul urmărit de Internațională era suficient să intre în această Asociație, care are o secție la Moscova” (nr. 198).

Din alte depoziții reiese că Neceaev prezenta Internaționala drept o societate secretă, iar propria sa societate drept secție a Internaționalei. Astfel, el îi asigură pe cei inițiați că, asemenea Internaționalei, secția lor din Moscova va recurge pe scară mare la greve și la crearea de asociații. Cind acuzatul Ripman i-a cerut programul societății, Neceaev i-a citit câteva extrase dintr-o proclamație în limba franceză în care era vorba despre scopul societății ; acuzatul a crezut că este programul Internaționalei ; el a adăugat : „Dat fiind că despre această Asociație se scrisese mult în presă, n-am văzut nimic condamnabil în propunerea lui Neceaev”. Kuznețov, unul dintre principalii acuzați, declară că Neceaev i-a citit programul Asociației Internaționale (nr. 181) ; fratele lui declară că „a văzut cum la fratele său se traducea din limba franceză o proclamație oarecare ; el a luat-o drept programul unei societăți oarecare” (nr. 202). Acuzatul Klimin declară că i s-a citit „programul Asociației Internaționale cu un adaos scris de Bakunin, program, după cîte îmi amintesc, redactat în termeni foarte generali, deoarece nu se vorbea despre mijloacele pentru realizarea scopului, ci despre egalitate în general” (nr. 199). Acuzatul Gavrișev arată că „proclamația în limba franceză conținea, după cîte am putut înțelege, o expunere a concepțiilor reprezentanților socialiștilor care se întruniseră la Geneva”. În sfîrșit, depozițiile acuzatului Sveatski ne edifică definitiv asupra acestei misterioase proclamații în limba franceză : cu prilejul percheziției s-a găsit la el o proclamație în limba franceză intitulată : „Programul Alianței interna-

ționale a democrației socialiste"; „s-a vorbit mult în ziare despre Asociația Internațională — spune el —, și programul ei m-a interesat în scopuri exclusiv teoretice” („S.-Peterburgskie Vedomosti” nr. 230). Aceste depoziții arată că programul secret al Alianței era difuzat în manuscris drept program al Internaționalei. Depozițiile principalului acuzat, Uspenski, dovedesc că comitetul revoluționar universal, al cărui trimis Neceaev pretindea că este el, și biroul central al Alianței (cetățeanul B.) sînt unul și același lucru. Uspenski declară că el a adunat toate procesele-verbale ale întrunirilor cercului, „pentru a trimite un raport lui Bakunin la Geneva”. Prijov, unul dintre principalii acuzați, declară că Neceaev îi ordonase să plece la Geneva pentru a duce un raport lui Bakunin.

Din lipsă de spațiu, nu menționăm aici toate înșelătoriile, absurditățile, escrocheriile și actele de violență ale agentului lui Bakunin, dezvăluite la proces. Nu vom releva decît faptele cele mai caracteristice.

În această societate totul era secret. Dolgov relatează că „înainte de a fi intrat în societate a vrut să cunoască organizarea și mijloacele ei; Neceaev a spus că este un secret, dar că ulterior i-l va dezvălui” („S.-Peterburgskie Vedomosti” nr. 198). — Cînd membrii societății își permiteau să pună întrebări, Neceaev le închidea gura spunînd că, potrivit statutului, nimeni nu are dreptul să știe nimic înainte de a se fi distins printr-o acțiune oarecare (nr. 199). — „Curînd după ce ne-am dat consimțămîntul de a deveni membri ai societății — declară unul dintre acuzați —, Neceaev a început să ne terorizeze cu puterea și forța comitetului, care, după cum spunea el, există și ne conduce; el spunea că comitetul are poliția sa proprie și că dacă cineva își va călca cuvîntul sau va proceda contrar dispozițiilor date de cei ce sînt *superiori* cercului nostru, comitetul se va răzbuna”. Acuzatul a mărturisit că după ce a înțeles sforăriile lui Neceaev, a comunicat acestuia că intenționează să se țină departe de această chestiune și să plece în Caucaz pentru a-și reface sănătatea. Neceaev i-a declarat că acest lucru nu îi este permis și că comitetul îl poate pedepsi cu moartea dacă va îndrăzni să părăsească societatea; totodată, i-a dat ordin să meargă la o întrunire, să vorbească acolo despre societatea secretă, pentru a recruta noi adepți și a citi poezia despre moartea lui Neceaev. Cînd acuzatul a refuzat să se supună, Neceaev a început să-l amenințe spunînd: „Nu e treaba dumitale să faci

raționamente, treaba dumitale e să execuți fără a cricni ordinele comitetului" (nr. 198). — Dacă ar fi fost vorba de un fapt izolat, el ar fi putut fi pus la îndoială; dar mai mulți acuzați, care în nici un caz nu s-ar fi putut înțelege între ei, confirmă exact același lucru. — Un alt acuzat declară că, dându-și seama că sînt înșelați, membrii cercului voiau să părăsească societatea, dar nu îndrăzneau să o facă, temîndu-se de răzbunarea comitetului (nr. 198).

Vorbînd despre unul dintre acuzați, prieten al său, un martor a spus: acuzatul Florinski nu mai știa cum să scape de Neceaev, care îl împiedica să muncească; martorul l-a sfătuit să părăsească Moscova și să plece la Petersburg, dar Florinski i-a răspuns că Neceaev îl va găsi tot atît de bine la Petersburg ca și la Moscova, că Neceaev făcea presiuni asupra multor tineri, terorizîndu-i, și că Florinski se temea, probabil, de un denunț din partea lui Neceaev. „Se spunea, și eu însumi am auzit-o — declară Lihutin în depoziția sa —, că Neceaev trimitea din străinătate cunoscuților săi diferite scrisori fulminante, dorînd să-i compromită astfel și să fie arestați. Acest mod de a acționa era o trăsătură a caracterului său" (nr. 186). — Enișerlov a declarat chiar că începuse să vadă în Neceaev un agent al guvernului.

La ședința unui mic cerc, răspunzînd unui necunoscut care participa la ședință în calitate de trimis al comitetului și care-și exprima nemulțumirea față de activitatea cercului, unul dintre membri, Klimin, a spus „că și ei sînt nemulțumiți; la început s-a spus celor recrutați în societate că fiecare secție poate activa mai mult sau mai puțin independent, fără a se cere membrilor ei o supunere pasivă; dar ulterior situația s-a schimbat, și comitetul i-a redus la situația de sclavi" (nr. 199). — Neceaev dădea dispozițiile pe hirtiuțe purtînd ștampila: „Secția rusă a Alianței revoluționare universale. Exemplar pentru public" și le formula astfel: „Comitetul vă ordonă să faceți...", să executați cutare lucru, să mergeți în cutare loc etc.

Dezamăgît, un tînăr ofițer vrea să părăsească societatea. Neceaev pare să fie de acord, dar cere o răscumpărare. Ofițerul trebuie să-i procure o poliță pentru suma de 6 000 de ruble (circa 20 000 de franci), semnată Kolacevski. În 1866, după atentatul lui Karakozov, Kolacevski și cele două surori ale sale au stat mult timp în închisoare. În momentul cînd se petreceau cele relatate aici, una dintre surori era pentru a doua oară în închisoare pe motive politice. Întreaga familie

se afla sub cea mai strictă supraveghere a poliției, și Kolacevski putea fi arestat dintr-o clipă în alta. Neceaev a profitat de acest fapt ; din ordinul său, tânărul ofițer amintit mai sus l-a invitat pe Kolacevski să vină la dînsul invocînd un pretext, a discutat cu el și i-a dat proclamații pe care acesta, din curiozitate, le-a luat. Abia ajuns în stradă, Kolacevski este acostat de un ofițer care îi ordonă să-l urmeze, declarîndu-i că este funcționar al secției a treia (poliția secretă) și este informat că Kolacevski are asupra lui proclamații subversive. Or, simplul fapt de a deține asemenea proclamații este mai mult decît suficient pentru a fi ținut ani de zile în detențiune preventivă și a fi trimis la ocnă dacă ai avut nefericirea de a mai fi fost implicat într-un proces politic. Pretinsul agent al secției a treia îl invită pe Kolacevski să se urce într-o trăsură, și aici îi propune să se răscumpere semnînd pe loc o poliță pentru suma de 6 000 de ruble. Pus în fața alternativei de a accepta această propunere sau de a fi trimis în Siberia, Kolacevski a semnat. A doua zi, un alt tînăr, Negreskul, aflînd despre această istorie, a bănuît că aici este mîna lui Neceaev și s-a dus imediat la pretinsul agent al secției a treia, cerîndu-i explicații în legătură cu escrocheria comisă. Acesta a negat totul ; polița fusese ascunsă și n-a fost găsită decît mai tîrziu, în timpul perchezițiilor. Descoperirea conspirației și fuga lui Neceaev l-au împiedicat să încaseze banii. — Negreskul îl cunoștea de mult pe Neceaev. La Geneva fusese victima uneia dintre escrocheriile lui ; apoi Bakunin încercase să-l recruteze. Mai tîrziu i s-a stors suma de 100 de ruble (nr. 230). În cele din urmă, el a fost totuși compromis de Neceaev, deși îl detesta și îl credea în stare de orice mîrșavie. A fost arestat și a murit în închisoare.

Am văzut că Ivanov a fost printre primii recrutați de către Neceaev. Era unul dintre cei mai iubiți și mai influenți studenți ai Academiei de agronomie din Moscova. El se consacrase grijii pentru îmbunătățirea soartei cocolilor săi și se ocupa cu organizarea de case de ajutor reciproc și cantine unde se dădea în mod gratuit de mîncare studenților săraci și care constituiau un paravan pentru întrunirile la care se discutau probleme sociale. Tot timpul său liber și-l consacra instruirii copiilor țăranilor din împrejurimile academiei. Colegii săi afirmă că făcea toate aceste lucruri cu pasiune, dîndu-și ultimul ban și lipsindu-se adesea de hrană caldă.

Ivanov a fost surprins de ineptia proclamațiilor teroriste ale lui Neceaev și Bakunin. El nu putea înțelege de ce ordona

comitetul să se difuzeze „Slova“; „Cîntecul morții“ de Ogariov, „Narodnaia Rasprava“ și, în sfîrșit, „Proclamația către nobilimea rusă“ * a lui Bakunin, o proclamație pur aristocratică.

Și-a pierdut răbdarea și a început să întrebe unde este comitetul, ce face, ce fel de comitet este acesta care, invariabil, dădea dreptate lui Neceaev și îi dezaproba pe ceilalți membri. El și-a manifestat dorința să vadă pe unul din membrii acestui comitet. Avea dreptul să ceară acest lucru, deoarece însuși Neceaev îl ridicase la un grad corespunzător celui de membru al unui comitet național al Alianței secrete. Neceaev a scăpat din încurcătură jucînd comedia, relatată mai sus, cu trimisul din Geneva al Internaționalei.

Odată, Neceaev a ordonat să se predea comitetului banii destinați casei studențești de ajutor reciproc. Ivanov a protestat, și între ei s-a iscat o controversă. Ceilalți colegi l-au sfătuit să se supună hotărîrii comitetului, de vreme ce recunoscuseră statutul, care îi obliga la acest lucru. Ivanov a cedat insistențelor lor și, împotriva voinței sale, s-a supus. Din acest moment, Neceaev a început să urzească planul de a se descotorosi de acest om, pe care-l considera, probabil, un revoluționar-doctrinar care merita moartea. El a început să poarte cu Uspenski discuții teoretice despre pedepsirea și lichidarea membrilor necredincioși, care, prin nesupunerea lor, pot să compromită și să ducă la pierzanie întreaga organizație secretă.

* Extrase din „Proclamația către nobilimea rusă“, tipărită de Bakunin: „Ce privilegii am primit noi pentru faptul că jumătate din secolul al XIX-lea am fost reazemul tronului, de atîtea ori zdruncinat din temelii; pentru faptul că în 1848, în timpul dezlănțuirii nebuniei populare în toată Europa, am salvat prin actele noastre de eroism statul rus de invazia utopiilor sociale?... Cu ce am fost noi răsplătiți pentru faptul că am salvat statul de la destrămare și am stins în Polonia văpaia incendiului care amenința să cuprindă întreaga Rusie; pentru faptul că, fără a ne preocupați forțele, lucrăm și în prezent, cu un curaj fără seamăn, la stîrpirea elementelor revoluționare în Rusia? Oare nu din mijlocul nostru a ieșit un om valoros ca Mihail Muraviov, pe care însuși Alexandru al II-lea, deși debil mintal, l-a numit salvator al patriei? Cum am fost răsplătiți? Pentru toate aceste servicii neprețuite ni s-a luat tot ce am avut... Proclamația de față constituie o declarație făcută de *uriașa majoritate a adevăratei boierimi ruse*, care de mult este *pregătită și organizată*. Drepturile noastre reprezintă puterea noastră și aruncăm cu curaj mînușa noastră în obrazul despotului, al printșorului german Alexandru al II-lea Saltikov-Romanov, și îl provocăm la nobila luptă cavalerescă ce se va încinge în 1870 între urmașii lui Rurik și partidul nobilimii independente ruse“.

Muraviov, omul valoros nu este altul decît călăul Poloniei.

Modul în care Neceaev conducea societatea secretă era de natură să se pună la îndoială seriozitatea organizației. Secțiunile trebuiau să se întrunească cu regularitate pentru a cerceta listele matricole ale studenților și a indica pe cei considerați apti pentru a fi recrutați, precum și pentru a cauta mijloace de a-și procura bani. Unul dintre aceste mijloace îl constituiau listele de subscripție în folosul „studenților care au avut de suferit”, adică în folosul celor ce fuseseră deportați pe cale administrativă; banii strinși ajungeau direct în buzunarul comitetului, adică al lui Neceaev. Secțiilor li se cerea, de asemenea, să procure diverse obiecte de îmbrăcăminte, care se păstrau la loc sigur și care au servit la deghizarea lui Neceaev în timpul fugii. Dar principala îndeletnicire era copierea „Cîntecului morții” și a proclamațiilor citate mai sus. Participanții la conspirație trebuiau să noteze, cât mai exact posibil, tot ce se discuta la întrunirile lor, iar pentru ca ei să nu îndrăznească să ascundă ceva, Neceaev îi amenința spunându-le că comitetul are agenți pretutindeni. Fiecare membru trebuia să prezinte în fața cercului său rapoarte scrise despre tot ce făcea în intervalul dintre întruniri, iar din toate aceste rapoarte trebuiau alcătuite dări de seamă care erau trimise lui Bakunin.

Toate aceste metode puerile și inchizitoriale l-au făcut pe Ivanov să pună la îndoială pînă și existența comitetului și faimoasa putere a acestei organizații. El a început să sesizeze faptul că totul se reducea la o exploatare absurdă a oamenilor și la minciuni gogonate și a mărturisit prietenilor săi apropiați că dacă lucrurile vor continua să rămînă în același stadiu și dacă nu li se va da ceva mai bun de făcut decît aceste nerozii, va rupe cu Neceaev și va crea o organizație serioasă.

Atunci, Neceaev a luat o măsură energică: a ordonat ca proclamațiile sale să fie afișate în localul cantinei studențești. Ivanov și-a dat seama că afișarea acestor proclamații va duce la închiderea cantinelor, la interzicerea întrunirilor și la îndepărtarea celor mai buni studenți. De aceea s-a opus (în realitate s-a întîmplat așa cum prevăzuse: cantina studențească a fost închisă, iar toți cei împuterniciți cu administrarea ei — deportați). În jurul acestei chestiuni a izbucnit o controversă în care Neceaev a repetat într-una fraza sa stereotipă: „Acesta este ordinul comitetului!”

Ivanov era în culmea disperării. La 20 noiembrie 1869, el s-a prezentat la unul dintre membrii secției, Prîjov, și i-a

declarat că părăsește societatea. Prijov a transmis acest lucru lui Uspenski, care, la rîndul său, s-a grăbit să-l aducă la cunoștință lui Neceaev, iar după cîteva ore, acești trei indivizi s-au întîlnit la Kuznețov, unde locuia și Nikolaev. Aici, Neceaev a declarat că trebuie pedepsit Ivanov, care s-a ridicat împotriva ordinelor comitetului, și că trebuie înlăturat pentru a-l împiedica să facă și mai mult rău. Cum Kuznețov, prieten bun cu Ivanov, părea să nu înțeleagă intenția lui Neceaev, acesta din urmă a declarat că Ivanov trebuie ucis. Adresîndu-se lui Kuznețov, Prijov a exclamat : Neceaev și-a ieșit din minți, vrea să-l omoare pe Ivanov, trebuie să-l împiedicăm. Neceaev a pus capăt ezitării lor prin obișnuita sa frază : „Și voi vă ridicați împotriva ordinelor comitetului ? Dacă nu poate fi ucis altfel, ei bine, atunci Nikolaev și cu mine vom merge în noaptea asta în odaia lui și îl vom sugruma”. Apoi a propus ca Ivanov să fie atras noaptea într-o grotă din parcul academieii, sub pretext că trebuie dezgropată o tipografie ascunsă de mult în grotă, și acolo să fie asasinat.

Așadar, chiar și în această clipă hotărîtoare, Neceaev a fost nevoit să recunoască devotamentul lui Ivanov. El era convins că, deși nu mai era membru al societății, Ivanov va veni totuși să ajute la dezgroparea tipografiei, că nu era capabil de trădare, căci dacă ar fi vrut să facă acest lucru l-ar fi făcut înainte de a ieși din societatea secretă sau imediat după aceea. Dacă Ivanov ar fi vrut să-l denunțe poliției, avea ocazia să facă în așa fel încît să fie surprinși în flagrant delict. Dimpotrivă : Ivanov a fost fericit că găsește în sfîrșit o dovadă a existenței acestei organizații, o dovadă concretă că ea dispunea de unele mijloace de acțiune, fie ele chiar numai niște litere tipografice. Uitînd toate amenințările proferate de Neceaev la adresa renegaților, el s-a grăbit să-și părăsească prietenul la care lua ceaiul și de unde Nikolaev a venit să-l ia din ordinul lui Neceaev, și a răspuns la chemarea acestuia din urmă.

În bezna nopții, fără să bănuiască nimic. Ivanov se apropie de grotă. Deodată răsună un strigăt : din spate cineva sare asupra lui. Se încinge o luptă pe viață și pe moarte ; nu se aud decît urletele lui Neceaev și gemetele victimei, pe care acesta o sugrumă cu propriile lui mîini ; apoi răsună o împușcătură și Ivanov se prăbușește mort. Glonteile din revolverul lui Neceaev i-a străpuns capul. „Repede, frînghii, pietre !” —

strigă Neceaev, scotocind buzunarele victimei pentru a-i lua hîrțile și banii. Apoi cadavrul e aruncat într-un lac.

Reîntorși la Kuznețov, asasinii au luat măsuri pentru a șterge urmele crimei. Au ars cămașa plină de sînge a lui Neceaev. Complicii erau posomorîți și consternați. Deodată răsună o a doua împușcătură de revolver și un glonte șuieră pe lingă urechea lui Prijov. Neceaev se scuză, spunînd că „voia să-i arate lui Nikolaev cum funcționează revolverul său”. Martorii declară cu toții că era vorba de un nou atentat. Neceaev voia să-l omoare pe Prijov, deoarece în cursul dimineții acesta îndrăznise să protesteze împotriva asasinării lui Ivanov.

Imediat după aceea, Neceaev s-a grăbit să părăsească Moscova și să plece împreună cu Kuznețov la Petersburg, lăsîndu-l pe Uspenski să acționeze la Moscova. La Petersburg se preface că se ocupă de organizația sa, dar, spre marea sa mirare, Kuznețov constată că aici se poate vorbi și mai puțin decît la Moscova despre o organizație. Atunci s-a încumetat să-l întrebe pe Neceaev : „Unde este comitetul ? Nu cumva comitetul ești tu” ? — Neceaev continuă să nege acest lucru și îl asigură pe Kuznețov că comitetul există. El se înapoiază la Moscova și-i destăinuiește lui Nikolaev că, întrucît Uspenski a și fost arestat, toți ceilalți vor fi de asemenea arestați în scurt timp și că „nu mai știe ce trebuie să facă”. Atunci Nikolaev, cel mai credincios adept al lui, se hotărăște să-l întrebe dacă faimosul comitet există într-adevăr sau dacă comitetul este el, Neceaev. — „Fără a-mi da un răspuns afirmativ, el mi-a spus că toate mijloacele sînt permise pentru a atrage oamenii la o asemenea acțiune, că această regulă există și în străinătate, că *Bakunin o urmează*, așa cum fac și alții, și dacă asemenea oameni se supun acestei reguli, se înțelege că și el, Neceaev, poate proceda astfel” (nr. 181). Apoi, el i-a ordonat lui Nikolaev să plece împreună cu Prijov la Tula, pentru a obține pe cale frauduloasă un pașaport de la un muncitor, vechi prieten cu Nikolaev. Mai tîrziu pleacă el însuși la Tula, unde cere doamnei Aleksandrovski să-l însoțească la Geneva ; acest lucru îi era absolut necesar.

Doamna Aleksandrovski fusese foarte compromisă în timpul tulburărilor din 1861—1862 ; ea fusese chiar închisă, iar în timpul detențiunii comportarea ei lăsase mult de dorit. Într-un acces de sinceritate, ea a făcut mărturisiri în scris judecătorilor, mărturisiri prin care a compromis multe per-

soane. După toate acestea, i se fixase domiciliu forțat într-un oraș de provincie unde se afla sub supravegherea poliției. Ea se temea că nu va putea obține un pașaport, dar Neceaev, nu se știe cum, i-a procurat unul. S-ar putea naște întrebarea : de ce s-a dus Neceaev să caute ca însoțitoare o femeie a cărei simplă prezență era suficientă pentru ca el să fie arestat la frontieră? Totuși, în compania doamnei Aleksandrovski, el a sosit teafăr și nevătămat la Geneva și, în timp ce bietele sale victime erau aruncate în închisoare, el și Bakunin s-au apucat să pregătească nr. 2 al publicației „Narodnaia Rasprava”. Bakunin, care era grozav de mândru că „Journal de Genève”³⁶³ vorbea despre conspirația lui Neceaev și îi atribuia lui conducerea acesteia, a uitat că „Narodnaia Rasprava” pretindea că este publicată la Moscova și a inserat aici, în limba franceză, o pagină întreagă din articolul apărut în „Journal de Genève”. De îndată ce numărul a fost gata, doamna Aleksandrovski a primit sarcina de a-l introduce în Rusia împreună cu alte proclamații. La frontieră, un agent al secției a treia, care o aștepta pe doamna Aleksandrovski, i-a luat pachetul. După arestare, ea a dat agentului o listă de nume ce puteau fi cunoscute numai de Bakunin. Unul dintre acuzații în procesul Neceaev, și în același timp unul dintre cei mai intimi prieteni ai acestuia, a mărturisit în fața tribunalului că „pină atunci îl considerase pe Bakunin un om cinstit și nu putea înțelege cum de a putut el și alții să o expună pe această femeie într-un mod atît de mirșav primejdiei de a fi arestată”.

Dacă Bakunin s-a scutit de obligația de a pleca în Rusia pentru a conduce personal marea revoluție a cărei iminentă izbucnire o prezicea, în Europa el se agita de parcă ar fi avut „pe dracul în el”. „Le Progrès” din Locle, organul de presă elvețian al Alianței, publica lungi extrase din „Narodnaia Rasprava”. În această publicație, Guillaume înălța osanale succeselor uimitoare ale marilor socialiști ruși și declara că programul său abstenționist este identic cu cel al marilor socialiști ruși*. La Congresul de la La Chaux-de-Fonds, Utin a încercat să demaște infamiile lui Neceaev, dar

* În 1868, cu mai puțin de doi ani înainte de Congresul de la La Chaux-de-Fonds, unde alianțistii au obținut recunoașterea doctrinei lor de abținere de la politică, Bakunin, deplîngînd în ziarul lui Chassin „La Démocratie”³⁶⁴ abținerea de la politică a muncitorilor francezi, scria: „Abținerea de la politică este o prostie inventată de escroci pentru a-i înșela pe idiști”.

Guillaume l-a întrerupt spunînd că a vorbi despre acești oameni înseamnă a face spionaj. Cît despre Bakunin, el scria în „La Marseillaise” prezentînd lucrurile în așa fel, de parcă s-ar fi înapoiat recent „dintr-o lungă călătorie în țări îndepărtate, unde ziarele libere nu ajung”³⁶⁵; astfel el voia să dea impresia că în Rusia lucrurile luau o întorsătură atît de revoluționară, încît socotise necesară prezența sa acolo.

Ajungem acum la deznodămîntul tragicomediei Alianței în Rusia. În 1859, un tînăr rus i-a legat lui Herzen suma de 25 000 de franci pentru propagandă revoluționară în Rusia³⁶⁶. Herzen, care nu voise niciodată să dea cuiva această sumă, s-a lăsat totuși convins de Bakunin, care a reușit să pună mîna pe ea după ce l-a asigurat că Neceaev este reprezentantul unei vaste și puternice organizații secrete. Neceaev s-a considerat deci îndreptățit să-și ceară cota-parte; dar cei doi frați internaționali, pe care asasinarea lui Ivanov nu-i putuse învrăjbi, au început să se certe pentru niște bani. Bakunin a refuzat. Neceaev a părăsit Geneva și, în primăvara anului 1870, a editat la Londra un ziar rus „La Commune” („Obșcina”) ³⁶⁷, în care reclama în mod public de la Bakunin restul capitalului primit de la defunctul Herzen. Iată o dovadă că frații internaționali „nu se atacă niciodată și nici nu-și lichidează conflictele în public”.

Articolul de fond din cel de-al doilea număr al publicației „Narodnaia Rasprava” cuprinde încă un cîntec funebru în proză poetică despre acest erou veșnic mort și veșnic viu: Neceaev. De data asta, eroul fusese sugrumat de jandarmii care-l duceau în Siberia. Fusese arestat la Tambov într-o circiumă, deghizat în muncitor. Această arestare stîrnise o nemaipomenită agitație în sferile guvernamentale. Nu se vorbea decît de „Neceaev deghizat... de denunțuri... societăți secrete... bakuniști... revoluție”. Cu ocazia morții lui Neceaev, guvernatorul din Perm trimite la Petersburg o telegramă; această telegramă este reprodusă textual. O altă telegramă, reprodusă de asemenea textual, este trimisă secției a treia, iar „Narodnaia Rasprava” știe că „la primirea acestei telegramă, șeful jandarmilor a sărit de pe scaun și toată seara i-a stăruit pe buze un suris infam”. Astfel a murit Neceaev pentru a doua oară.

În articol se recunoaște asasinarea lui Ivanov, dar ea este calificată drept

„răzbunarea societății împotriva unui membru al ei care se abătuse de la îndatoririle lui. Logica severă a adevăraților lucrători ai cauzei nu trebuie să se dea în lături de la nimic atunci când este vorba de succesul cauzei și, cu atât mai puțin, când este vorba de fapte care pot salva cauza și înlătura pieirea ei“.

Pentru Bakunin, „succesul cauzei“ însemna întemnițarea a optzeci de tineri.

Al doilea articol este intitulat : „Da, cine nu este cu noi este împotriva noastră“ și constituie o apologie a asasinatului politic. Fără a se menționa direct numele lui Ivanov, revoluționarii care nu aderă la Alianță sînt amenințați cu aceeași soartă.

„Momentul hotărîtor a sosit... cele două tabere dușmane au început ostilitățile... neutralitatea nu mai este posibilă ; a te menține pe o linie de mijloc este imposibil, aceasta ar însemna să stai între două armate dușmane care fac schimb de focuri ; ar însemna să te expui fără rost la moarte, să cazii lovit de gloanțele ambelor tabere fără să te poți împotrivi, ar însemna să înduri vergile și torturile secției a treia sau să oazi răpus de gloanțele revolverelor noastre“.

Urmează mulțumiri, în aparență ironice, la adresa guvernului rus pentru „contribuția lui la dezvoltarea și la progresul rapid al operei noastre, care se apropie cu pași repezi de țelul mult dorit“. În momentul în care cei doi eroi mulțumeau guvernului de a fi grăbit „țelul mult dorit“, toți membrii așa-zisei organizații secrete erau arestați. — Apoi articolul lansează un nou apel. Sînt primite cu „brațele deschise toate forțele cinstite, proaspete“, prevenindu-le că, odată cuprinse de aceste brațe, ele trebuie să se supună tuturor cerințelor societății. „Orice renegare a societății, orice abatere săvîrșită cu bună știință, din neîncredere în adevărul și dreptatea anumitor principii, duce la scoaterea de pe lista celor vii“. Apoi cei doi eroi ai noștri își bat joc de arestați : aceștia nu sînt decît niște liberali mărunți ; adevărații membri ai organizației sînt păziți de către societatea secretă, care nu va permite ca ei să fie prinși.

Al treilea articol este intitulat : „*Principalele baze ale viitoarei orînduirii sociale*“. El arată că dacă muritorii de rînd sînt pedepsiți, ca pentru o crimă, ori de cîte ori se gîndesc la viitoarea organizare a societății, aceasta se explică prin faptul că conducătorii au și pus totul la punct.

„Sfîrșitul ordinii sociale existente și înnoirea vieții cu ajutorul unor noi principii se poate face numai concentrîndu-se toate mijloacele de existență socială în minile comitetului nostru și declarîndu-se munca fizică obligatorie pentru toți“.

Imediat după răsturnarea instituțiilor actuale, comitetul declară că totul este proprietate obștească și decretează crearea de asociații muncitorești (artels), publicând, totodată, date statistice care sînt întocmite de către experți și care indică ramurile de activitate cele mai necesare pentru localitatea respectivă și împrejurările ce pot împiedica desfășurarea anumitor activități.

În decursul unui anumit număr de zile, stabilite pentru revoluție și pentru dezordinile care în mod inevitabil îi vor urma, fiecare individ trebuie să intre, la alegere, într-un artel oarecare... Toți aceia care vor rămîne izolați și care fără un motiv întemeiat nu au intrat în grupurile muncitorești nu vor avea acces nici la cantinele publice, nici la dormitoarele publice, nici la alte localuri destinate satisfacerii diferitelor nevoi ale fraților-muncitori sau conținînd produse finite și materiale, alimente și unelte pentru toți membrii societății muncitorești statornicite; într-un cuvînt, aceia care, fără motive întemeiate nu intră într-un artel rămîn fără mijloace de existență. Acestor oameni li se vor închide toate drumurile, toate mijloacele de comunicare, pentru ei nu va exista altă soluție decît să muncească sau să moară.

Fiecare artel alege din rîndurile membrilor lui un taxator (oțenșcik), care reglementează desfășurarea muncii, ține registrele de evidență a producției, a consumului și a productivității fiecărui muncitor și este intermediar între artel și oficiul public din localitatea respectivă. Oficiul este alcătuit din membri aleși din toate artelurile din localitatea respectivă, efectuează schimburile dintre aceste arteluri, administrează toate instituțiile sociale (dormitoare, cantine, școli, spitale) și conduce toate lucrările publice :

„Toate lucrările comune se află în administrarea oficiului, pe cînd cele individuale, pentru care este necesară o deosebită dibăcie și de-prindere, sînt efectuate de către fiecare artel în parte”.

Urmează apoi o amănunțită reglementare a educației, a orelor de lucru, a alăptării copiilor, a scutiților de muncă acordate inventatorilor etc.

„O dată cu activitatea absolut publică și cunoscută de toți a fiecărui individ dispăre fără urmă orice ambiție, în înțelesul ei actual, și orice minciună... Fiecare se va strădui să producă cît mai mult pentru societate și să consume cît mai puțin; această conștiință a utilității sale sociale va fi mindria, ambiția lucrătorilor de atunci”.

Admirabilă mostră de comunism cazon! Există de toate : cantine și dormitoare comune, taxatori și oficii care reglementează educația, producția, consumul, într-un cuvînt întreaga activitate socială, iar în frunte, în calitate de conducător suprem, *comitetul nostru* anonim și necunoscut. Acesta este fără doar și poate cel mai pur „*antiautoritarism*” !

Pentru a da acestui plan absurd de organizare practică aparența unui fundament teoretic, la titlul acestui articol s-a adăugat o mică notă :

„Doritorii pot găsi o dezvoltare teoretică amănunțită a principalelor noastre teze în : «Manifestul Partidului Comunist», publicat de noi”.

Într-adevăr, în fiecare număr din 1870 al revistei „Kolo-kol”³⁶⁸, alături de anunțul cu privire la apelul lui Bakunin „Către ofițerii din armata rusă” și cu privire la cele două numere din „Narodnaia Rasprava”, este anunțată, la prețul de un franc, traducerea rusă a „Manifestului Partidului Comunist” din 1847 (scris în limba germană). Același Bakunin, care folosea „Manifestul” pentru ca fanteziile sale tătărăști să cîștige încredere în Rusia, declara prin intermediul Alianței din țările occidentale că aceasta este o lucrare arhieretică, o lucrare care propovăduiește teoria funestă a comunismului autoritar german (vezi rezoluția Conferinței de la Rimini, cuvîntarea rostită de Guillaume la Haga, „Bulletin jurassien” nr. 10—11, „La Federacion” din Barcelona etc.).

Acum, cînd vulgul cunoaște rolul rezervat „comitetului nostru”, se va înțelege ușor ura concurentului față de stat și față de oricare centralizare a forțelor muncitorești. Într-adevăr, atîta timp cît clasa muncitoare va avea organe reprezentative proprii, domnii Bakunin și Neceaev, care operează sub masca „comitetului nostru”, nu vor putea deveni deținătorii avuției sociale și nici nu vor putea culege roadele acestei sublime ambiții, pe care ard de dorința să o insufle celorlalți : să muncească mult pentru a consuma puțin !

2. Catehismul revoluționar

Neceaev păstra cu multă grijă o cărțuție cifrată intitulată „Catehismul revoluționar”³⁶⁹; el afirma că a poseda această cărțuție constituia un privilegiu caracteristic pentru un trimis sau agent al Asociației Internaționale. Potrivit tuturor depozițiilor și dovezilor prezentate de avocați, acest catehism a fost scris de Bakunin, care n-a îndrăznit niciodată să-i nege paternitatea. De altfel, forma și conținutul acestei scrieri arată clar că ea provine din aceeași sursă ca și statutul secret, „Slova”, proclamațiile și „Narodnaia Rasprava”, despre care am vorbit mai sus. Ea nu este decît completarea acestora. Acești anarhiști atotdistrușători, care vor să reducă totul la o stare amorfă cu scopul de a instaura anarhia în domeniul

moralei, duc la extrem imoralitatea burgheză. Cititorii au și putut aprecia, pe baza câtorva mostre, această morală alianțistă, ale cărei dogme, de origine pur creștină, au fost inițial elaborate amănunțit de către escobari³⁷⁰ în secolul al XVII-lea. Alianța nu face decît să o exagereze pînă la ridicol și să înlocuiască sfînta biserică catolică, apostolică și romană a iezuiților prin „sfînta operă revoluționară”, arhianarhistă și atotdistrugătoare. Catehismul revoluționar este codul oficial al acestei morale, expusă, de data aceasta, în mod sistematic și deschis. Îl publicăm în extenso*, așa cum a fost citit în fața tribunalului în ședința din 8 iulie 1871.

„Îndatoririle revoluționarului față de sine însuși

§ 1. Revoluționarul se consacră cauzei. El n-are nici interese proprii, nici acțiuni, sentimente, afecțiuni, proprietate și nici chiar un nume. La el totul este subordonat unui singur interes, unui singur gînd, unei singure pasiuni — revoluția.

§ 2. În adîncul ființei sale, el a rupt, nu în vorbă, ci în fapt, orice legătură cu ordinea civilă și cu întreaga lume civilizată, cu legile, conveniențele, morala și uzanțele general recunoscute ale acestei lumi. El este dușmanul implacabil al acestei lumi, în care continuă să trăiască numai pentru a fi sigur că o va distruge.

§ 3. Revoluționarul disprețuiește orice doctrinarism și renunță la știința din această lume, lăsînd-o în seama generațiilor viitoare. El nu cunoaște decît o singură știință — știința distrugerii. În acest scop, și numai în acest scop, el studiază mecanica, fizica, chimia și, poate, medicina. În acest scop, el studiază zi și noapte știința vie — oamenii, caracterul, situațiile și toate condițiile actualei orînduirii sociale în toate sferile posibile. Ţelul rămîne același — distrugerea cît mai grabnică și mai sigură a acestei orînduirii murdare (poganii).

§ 4. El disprețuiește opinia publică. El disprețuiește și urăște actuala morală socială cu toate mobilurile și manifestările ei. Pentru el moral e tot ceea ce contribuie la triumful revoluției; iar tot ceea ce-i stă în cale este imoral și criminal.

§ 5. Revoluționarul se consacră cauzei, el este necruțător față de stat și, în general, față de întreaga pătură cultă a societății; și nici pentru el nu trebuie să se aștepte la îndurare. Între el și societate se duce o luptă pe viață și pe moarte, fățișă sau ascunsă, dar continuă și neîmpăcată. El trebuie să învețe să suporte tortura.

§ 6. Aspru față de sine însuși, el trebuie să fie aspru și față de ceilalți. Sentimentele duiioase și gingașe — de rudenie, prietenie, dragoste, recunoștință — trebuie să fie înăbușite de pasiunea unică și rece față de cauza revoluției. Pentru el există o singură desfătare, o singură consolare, recompensă și satisfacție — succesul revoluției. Zi și noapte, el trebuie să aibă un singur gînd, un singur țel — distrugerea implacabilă. Urmărind cu sînge rece și neabătut acest țel, el trebuie să fie gata să moară și să omoare cu propriile sale mîini pe toți aceia care-l împiedică să-și atingă țelul.

* — în întregime. — *Nota trad.*

§ 7. Adevăratului revoluționar îi este străin orice romantism, orice sensibilitate, exaltare sau pasiune; îi este străină pină și ura și răzbu-narea personală. Pasiunea revoluționară, devenită un obicei de fiecare zi și de fiecare clipă, trebuie să se imbine cu calculul rece. Întotdeauna și pretutindeni, el nu trebuie să asculte de imboldurile sale personale, ci trebuie să acționeze așa cum îi dictează interesul general al revoluției.

Îndatoririle revoluționarului față de tovarășii de revoluție

§ 8. Revo-luționarul nu poate nutri prietenie și afecțiune decât față de un om care a dovedit prin fapte că este, ca și el, un agent al revoluției. Gradul prieteniei, devotamentului și al celorlalte îndatoriri față de un asemenea tovarăș este determinat exclusiv de gradul utilității lui în opera practică a revoluției atotdistrugătoare (всеразручительной)

§ 9. Este inutil să mai vorbim despre solidaritatea revoluționarilor: în ea rezidă întreaga forță a operei revoluționare. Tovarășii revoluționari care au același nivel de înțelegere și pasiune revoluționară trebuie, pe cât posibil, să discute împreună toate chestiunile importante și hotărârile să fie adoptate în unanimitate. În executarea planului întocmit de comun acord, fiecare trebuie să conteze, pe cât posibil, pe sine însuși. În executarea unei serii de acte distructive, fiecare trebuie să acționeze singur, recurgînd la sfatul și ajutorul tovarășilor săi numai atunci cînd acest lucru este indispensabil pentru asigurarea succesului.

§ 10. Fiecare tovarăș trebuie să aibă în subordinea lui cîtiva revoluționari de ordinul al doilea și al treilea, adică nu pe deplin inițiați. El trebuie să-i considere ca fiind o parte din capitalul revoluționar total pus la dispoziția sa. El trebuie să cheltuiască cu economie partea sa de capital, străduindu-se întotdeauna să obțină un profit cît mai mare. Pe sine se consideră drept un capital menit să fie cheltuit pentru triumful operei revoluționare, dar un capital de care nu poate dispune singur, fără consimțămîntul tuturor tovarășilor pe deplin inițiați.

§ 11. Cînd un tovarăș este în pericol, hotărîrea revoluționarului de a-l salva trebuie să fie dictată exclusiv de interesul cauzei revoluționare, și nu de sentimente personale. De aceea, el trebuie să aprecieze, pe de o parte, în ce măsură tovarășul respectiv este util, iar pe de altă parte, ce forțe revoluționare sînt necesare pentru salvarea lui, să vadă în ce parte se înclină balanța și să acționeze în consecință.

Îndatoririle revoluționarului față de societate

§ 12. Un membru nou care și-a dovedit devotamentul nu prin vorbe, ci prin fapte nu poate fi primit în asociație decât cu unanimitate de voturi.

§ 13. Un revoluționar intră în lumea statului, a claselor, în așa-numita lume civilizată și trăiește în această lume numai pentru că crede în apropiata ei distrugere totală. El nu este revoluționar dacă are ceva scump în această lume. *El nu trebuie să ezite să distrugă o poziție, o legătură sau un om care aparține acestei lumi.* El trebuie să urască în egală măsură totul și pe toți. Cu atît mai rău pentru el dacă are în această lume legături de rudenie, de prietenie sau de dragoste; *el nu este revoluționar dacă aceste legături îl pot împiedica să acționeze.*

§ 14. În scopul distrugerii necruțătoare, revoluționarul poate și adesea chiar trebuie să trăiască în societate, dînd impresia că este cu totul altfel decît în realitate. Revoluționarul trebuie să pătrundă pretutindeni, în clasele de sus și în cele de mijloc, în prăvălia negustorului, în biserică, în palatele nobililor, în lumea birocratică, militară, literară, în *secția a treia* (poliția secretă) și chiar în palatul imperial.

§ 15. Toată această societate abjectă trebuie împărțită în mai multe categorii: prima categorie este aceea a condamnaților la moarte fără drept de apel. Tovarășii trebuie să întocmească o listă a acestor condamnați în ordinea pericolului relativ pe care-l prezintă pentru succesul cauzei revoluționare, așa încît capii de listă să fie lichidați înaintea celorlalți.

§ 16. În întocmirea acestor liste și în stabilirea acestor categorii, nu trebuie nicidecum să se ia în considerare ticăloșia personală a cutărui sau cutărui individ și nici chiar ura pe care el o inspiră membrilor societății secrete sau poporului. Această ticăloșie și această ură pot fi chiar utile într-o oarecare măsură, contribuind la ațîțarea revoltei populare. Trebuie să se ia în considerare numai folosul pe care-l poate aduce cauzei revoluționare moartea unui anumit individ. Așadar, în primul rînd trebuie distruși oamenii cei mai dăunători: organizației revoluționare, a căror moarte neașteptată și violentă poate înspăimînta cel mai mult guvernul prin faptul că-l lipsește de oameni inteligenți și energici, subminîndu-i astfel puterea.

§ 17. A doua categorie este aceea a oamenilor cărora li se dăruiește viața numai temporar (!), pentru ca printr-o serie de fapte monstruoase să împingă poporul la o revoltă inevitabilă.

§ 18. Din cea de-a treia categorie fac parte un mare număr de bestii sus-puse sau indivizi care nu se disting nici prin inteligență, nici prin energie, dar care, grație poziției lor, dispun de avere, relații, influență, putere. Aceștia trebuie exploatați prin toate mijloacele posibile, prinși în mreje, derutați și, *smulgîndu-le secretele murdare*, să-i transformăm în sclavi ai noștri. În felul acesta, forța, influența, relațiile, averea și puterea lor vor deveni o comoară ineputabilă și un sprijin prețios pentru diferite acțiuni.

§ 19. Cea de-a patra categorie este formată din ambițioși aflați în slujba statului și dîn liberali de toate nuanțele. Cu ei se poate conspira potrivit propriului lor program, dîndu-le impresia că sînt urmați orbește. În realitate, trebuie să-i dominăm, să le *smulgem secretele*, să-i *compromitem definitiv*, așa încît să nu mai poată da înapoi, și să ne folosim de ei pentru a provoca tulburări în stat.

§ 20. Categoria a cincea este formată din doctrinari, conspiratori, revoluționari, din toți cei care flecăresc la întruniri și pe hîrtie. Aceștia trebuie în permanență împinși și antrenați la acțiuni practice și periculoase, al căror rezultat va fi pieirea majorității lor și transformarea unora dintre ei în adevărați revoluționari.

§ 21. Cea de-a șasea categorie, deosebit de importantă, este formată din femei, care trebuie împărțite în trei clase: în primul rînd, cele frivole, fără minte și fără suflet, care trebuie asimilate categoriei a treia și a patra a bărbaților; în al doilea rînd, cele entuziaste, devotate, capabile, dar care nu sînt alături de noi, deoarece nu s-au ridicat pînă la o adevărată înțelegere revoluționară în practică, nu în vorbe. Ele trebuie folosite ca și bărbații din categoria a cincea; în sfîrșit, femeile

care sînt intru totul alături de noi, adică pe deplin inițiate și care au acceptat întregul nostru program. Ele trebuie considerate drept cea mai prețioasă comoară a noastră, fără al căror sprijin nu putem face nimic.

Indatoririle asociației față de popor

§ 22. Unicul scop al asociației este eliberarea totală și fericirea poporului, adică a oamenilor care muncesc din greu (cernorabocii liud). Convingă însă că această eliberare și realizarea acestei fericiri sînt posibile numai printr-o revoluție populară atotdistrugătoare, *asociația va lace uz de toate forțele și de toate mijloacele pentru a spori și a agrava nenorocirile și suferințele*, care vor face ca poporul să-și piardă răbdarea și îl vor îndemna la o insurecție generală.

§ 23. Prin revoluție populară, asociația nu înțelege o mișcare reglementată după modelul clasic al Occidentului, care, oprindu-se întotdeauna în fața proprietății și a rînduiriilor sociale tradiționale ale așa-zisei civilizații și morale, s-a limitat pînă acum pretutindeni la înlăturarea unei forme politice și la înlocuirea ei cu o altă formă, aspirînd să făurească un așa-numit stat revoluționar. Pentru popor, salutară poate fi numai o revoluție care va nimici definitiv orice noțiune de stat și va stîrpi toate tradițiile, rîndușele și clasele din Rusia.

§ 24. De aceea, asociația nu intenționează să impună poporului de sus o organizare oarecare. Viitoarea organizare va rezulta, fără indoială, din mișcarea și viața poporului. Dar aceasta este sarcina generațiilor viitoare. Sarcina noastră este distrugerea îngrozitoare, totală, generală și necrutătoare.

§ 25. De aceea, apropiindu-ne de popor, trebuie, în primul rînd, să ne unim cu acele elemente ale vieții poporului care, de la întemeierea statului moscovit, n-au încetat să protesteze, nu în vorbe, ci în fapte, împotriva a tot ceea ce, direct sau indirect, este legat de stat, împotriva nobilimii, împotriva birocrației, împotriva popilor, împotriva lumii comerciale* și împotriva micilor negustori, a exploataților poporului**. Ne vom uni cu lumea dornică de aventuri a briganzilor, singurii revoluționari adevărați din Rusia.

§ 26. Unirea acestor lumi într-o singură forță invincibilă, atotdistrugătoare — aceasta este întreaga noastră organizație, conspirație, mișune*.

A critica o asemenea capodoperă ar însemna să-i atenuăm caracterul ridicul. Ar însemna, totodată, să-l luăm prea în serios pe acest atotdistrugător amorf, care a izbutit să contopească într-un singur personaj pe Rodolphe, Monte-Cristo, Karl Moor și Robert Macaire. Ne vom limita să stabilim, pe baza comparării textelor respective, identitatea dintre spiritul și chiar expresiile folosite în catehism, abstracție făcînd de unele exagerări greoaie, și statutul secret și celelalte scrieri rusești ale Alianței.

Cele trei grade de inițiere din statutul secret al Alianței sînt reproduse în § 10 al catehismului, unde se vorbește despre

* În textul rus al lui Bakunin: „ghildelor”. — *Nota red.*

** În textul rus: „chiaburilor”. — *Nota red.*

„revoluționari de ordinul al doilea și al treilea...”, nu pe deplin inițiați”. — Îndatoririle fraților internaționali, stabilite prin articolul 6 al statutului lor, coincid cu cele prevăzute în §§ 1 și 13 din catehism. — Condițiile stabilite prin articolul 8 al statutului — potrivit cărora frații pot accepta funcții în guvern — „sînt expuse mai pe larg” în § 14 din catehism, unde li se dă să înțeleagă că, dacă li se va cere, pot să intre în poliție. Sfatul dat fraților (statutul, articolul 9) de a se consulta între ei este repetat în § 9 al catehismului. — Articolele 2, 3 și 6 din programul fraților internaționali înfățișează caracterul revoluției la fel ca §§ 22 și 23 din catehism. — Iacobinii, despre care se vorbește în articolul 4 din program, devin, în § 20 al catehismului, o subdiviziune: „oamenii de categoria a cincea”, sortiți morții în ambele documente. — Ideile exprimate în articolele 5 și 6 din program cu privire la desfășurarea revoluției cu adevărat anarhiste coincid cu cele din § 24 al catehismului.

Condamnarea științei, formulată în § 3 al catehismului, se repetă în toate documentele rusești. Idealizarea brigandului ca prototip al revoluționarului — care în „Slova” există doar în germene — este mărturisită și propovăduită deschis în toate celelalte scrieri. „Categorია a cincea” de la § 20 al catehismului apare în „Formularea problemei revoluționare” sub denumirea de „revoluționari de cabinet, partizani ai statului”. Aici, ca și în §§ 25 și 26 ale catehismului, se afirmă că prima îndatorire a revoluționarului este să devină brigand. Abia în „Principiile revoluției” și în „Narodnaia Rasprava” începe să fie propovăduită distrugerea totală, prevăzută de §§ 6, 8 și 26 din catehism, și propovăduirea asasinatului sistematic, despre care se vorbește în §§ 13, 15, 16 și 17.

3. Apelul lui Bakunin către ofițerii din armata rusă

Bakunin n-a vrut să lase însă nici o îndoială asupra complității sale la așa-zisa conspirație Neceaev. El a publicat o proclamație: „Către ofițerii din armata rusă”, datată „Geneva, ianuarie 1870”, și semnată „Mihail Bakunin”. Această proclamație, „prețul un franc”, este anunțată ca operă a lui Bakunin în toate numerele din 1870 ale ziarului „Kolokol”. Dăm mai jos cîteva extrase din această proclamație.

Ea începe prin a anunța, așa cum făcea și Neceaev în Rusia, că

„se apropie ceasul luptei hotărâtoare dintre dinastia Romanov-Holstein-Gottorp și poporul rus, dintre jugul tătar-german și marea libertate slavă. Primăvara bate la ușă și în primele ei zile va începe bătălia... forțele revoluționare sînt pregătite și, în condițiile unei nemulțumiri profunde și generale a poporului, care domină astăzi în întreaga Rusie, victoria lor este asigurată“.

Există o organizație menită să conducă această revoluție iminentă, deoarece „o organizație secretă este ca statul-major al unei armate, iar această armată este întregul popor“.

„În apelul meu «Către tinerii frați din Rusia» spuneam că Stenka Razin, care va conduce masele populare în viitoarea și atât de evident apropiata distrugere a Imperiului rus, nu va fi un erou individual, ci un Stenka Razin colectiv. Pentru orice om care nu e prost trebuia să fie clar că aveam în vedere o organizație secretă care există și acționează, o organizație puternică prin disciplina ei, prin devotamentul și abnegația membrilor ei și prin îndeplinirea necondiționată de către fiecare în parte a ordinelor și dispozițiilor unui comitet unic care cunoaște totul și nu e cunoscut de nimemi.

Membrii acestui comitet fac complet abstracție de propria lor persoană, ceea ce le dă dreptul să ceară tuturor membrilor organizației un nemărginit spirit de sacrificiu. Ei au renunțat în asemenea măsură la tot ceea ce constituie obiectul principal al aspirațiilor tuturor oamenilor vanitoși, ambițioși și avizi de putere, încît, renunțînd o dată pentru totdeauna la orice proprietate individuală, la orice autoritate și putere oficială sau publică și, în genere, la orice notorietate în societate, ei s-au condamnat la un anonimat etern, lăsînd altora gloria, strălucirea exterioară și faima operei și păstrîndu-și, dar nu ca un bun individual, ci ca un bun colectiv, doar esența acestei opere.

Asemenea iezuiților, dar nu în scopul aservirii, ci în scopul eliberării poporului, fiecare dintre ei a renunțat pînă și la voința proprie. În comitet, ca și în întreaga organizație, nu individul este acela care gîndește, vrea, acționează, ci colectivitatea. Multora, această renunțare la viața proprie, la gîndirea și la voința proprie le va părea imposibilă și chiar revoltătoare. Este, într-adevăr, un lucru greu de realizat, dar necesar. El va părea deosebit de dificil mai ales novicilor, celor recent intrați în organizație, celor care nu s-au dezbărat încă de fanfaronada deșartă și amăgitoare, celor care aleargă după onoruri, demnitate personală și drepturi și celor care, în genere, se lasă amăgiți de fantomele jalnice ale unei presupuse omenii, îndărătul cărora apare în societatea noastră rusă supunerea totală a tuturor față de cea mai abjectă și mîrșavă realitate. Această renunțare va părea dificilă celor care caută în marea operă satisfacerea amorului propriu, un pretext pentru frazeologie, celor care nu îndrăgesc opera ca atare, ci faptul că ea li oferă posibilitatea de a apărea într-o postură dramatică.

Fiecare membru nou intră de bunăvoie în organizația noastră, știînd dinainte că din acel moment îi aparține în întregime, încetînd de a-și mai aparține sieși. *Intrarea în organizație este liberă, dar ieșirea din organizație este imposibilă*, deoarece orice membru care ar părăsi organizația ar pune fără doar și poate în pericol însăși existența organizației, care nu trebuie să depindă de nechibzuința, de capriciile sau de discreția.

cinstea și puterea mai mare sau mai mică a unuia sau mai multor indivizi... De aceea este necesar ca cel care intră în organizație să știe dinainte că trebuie să i se dăruiască, *irreversibil*, cu toate forțele și mijloacele sale, cu priceperea și viața sa... Acest lucru este exprimat în mod clar și precis în programul organizației, care a fost publicat și este obligatoriu atât pentru membrii comitetului, cât și pentru toți cei care nu sînt membri ai comitetului. Dacă un membru este, într-adevăr, pătruns de pasiune" (revoluționară), „tot ce-i va cere organizația i se va părea ușor de îndeplinit. Este îndeobște cunoscut faptul că pasiunea învinge orice greutăți, pentru ea nimic nu este imposibil și, cu cît greutățile sînt mai mari, cu atît voința, priceperea și forța omului stăpînit de pasiune sînt mai puternice. Pentru cel stăpînit de această pasiune, micile pasiuni personale nici nu există, și de aceea nici nu trebuie să le sacrifice. Un membru de nădejde al societății: își înăbușe orice sentiment de curiozitate și urmărește fără cruțare acest defect la toți ceilalți. Deși știe că este demn de încredere, și tocmai pentru că este demn de încredere, adică pentru că este un om de nădejde, el nu caută și nici nu dorește să știe mai mult decît ceea ce este necesar pentru a îndeplini cît mai bine misiunea încredințată. El discută problemele legate de activitatea societății numai cu persoanele ce i-au fost indicate și numai ceea ce i s-a ordonat să discute și, în general, se conformează necondiționat și întocmai dispozițiilor și instrucțiunilor primite de sus, fără a pune întrebări și chiar fără a căuta să afle pe ce treaptă a ierarhiei organizației: se află el însuși, dorind, firește, să i se încredințeze cît mai multe misiuni, dar așteptînd cu răbdare să i se încredințeze o misiune.

Această disciplină de fier, absolută, poate uimi și chiar jigni pe un novice, dar ea nu va uimi și nu va jigni, ci, dimpotrivă, va bucura și, totodată, va da un sentiment de liniște oricărui membru de nădejde, oricărui om cu adevărat capabil și puternic, stăpînit de o puternică pasiune pentru victoria poporului, despre care am vorbit mai sus. Un membru de nădejde va înțelege că tocmai o asemenea disciplină este pentru fiecare chezașia necesară a despersonalizării relative, condiția sine qua non * a triumfului general și că numai ea poate să cimenteze o adevărată organizație și să creeze forța revoluționară colectivă care, sprijinindu-se pe forța spontană a poporului, va fi în stare să învingă și să distrugă uriașa forță a organizării de stat.

S-ar putea naște întrebarea: cum putem să ne supunem unei conduceri *dictatoriale* a unui comitet pe care nu-l cunoaștem? Dar comitetul vă este cunoscut; în primul rînd, prin programul său, atît de precis și de clar, publicat și explicat amănunțit fiecărui nou membru al organizației. În al doilea rînd, se impune prin încrederea absolută pe care o au în el persoanele cunoscute și respectate de voi și care vă determină să intrați în această organizație, și nu în alta. Pentru membrii activi ai organizației, comitetul devine și mai cunoscut prin activitatea sa neobosită, hotărîită, care cuprinde toate domeniile și corespunde întotdeauna programului și scopului organizației. Toți membrii se supun cu dragă inimă *autorității* lui, convingîndu-se tot mai mult, din practică, pe de o parte, de uluitoarea lui previziune, de vigilența, de energia lui îmbinată cu înțelepciune, precum și de caracterul rațional și util al dispozițiilor lui, iar pe de altă parte, de efectul salutar și de necesitatea unei asemenea discipline.

* — absolut necesară. — *Nota trad.*

S-ar putea să mi se pună întrebarea : dacă componenta comitetului rămîne pentru toți o taină de nepătruns, cum ați reușit să culegeți toate aceste date despre el și cum v-ați putut convinge de adevărata lui valoare? — Voi răspunde deschis la această întrebare. Nu cunosc pe nici unul din membrii comitetului, nu știu din cîți membri este format comitetul și nici măcar unde își are reședința. Știu numai că nu se află în străinătate, ci în Rusia, așa cum de altfel și trebuie, deoarece un comitet revoluționar pentru Rusia cu sediul în străinătate este o absurditate care poate lua naștere numai în capul unor frazeologi neghiobi, ambițioși și flecari din rîndul emigranților și care-și ascund inactivitatea vanitoasă și intrigile răutăcioase îndărătul titlului răsunător : «*Narodnoe Delo*» *.

După conspirația nobililor decembriști" (1825), „prima încercare serioasă de a crea o organizație a fost făcută de către Ișutin și tovarășii săi. Actuala organizație este prima organizație cu adevărat izbutită a forțelor revoluționare din Rusia. Ea a folosit tot ce a fost pregătit pînă acum, toate experiențele. Nici o reacțiune nu o va sili să se dizolve, ea va supraviețui tuturor guvernelor și nu-și va înceta activitatea decît în momentul cînd întregul ei program va deveni realitatea de zi cu zi a Rusiei, a întregii omeniri.

Cu aproximativ un an în urmă, considerînd util să-mi aducă la cunoștință existența sa, comitetul mi-a trimis programul, însoțit de o expunere a planului general de acțiune revoluționară în Rusia. Fiind de acord atît cu programul cît și cu planul general și convingîndu-mă că este vorba de o acțiune serioasă întreprinsă de oameni serioși, am făcut ceea ce, după părerea mea, trebuie să facă orice emigrant cinstit : m-am supus fără rezerve autorității comitetului ca unic reprezentant și conducător al revoluției în Rusia. Adresîndu-mă astăzi vouă, nu fac decît să îndeplinesc ordinul comitetului. Mai mult nu vă pot spune. Nu voi mai adăuga decît un singur cuvînt în această privință. Cunoșc destul de bine planul întregii organizații pentru a fi ferm convins că acum nici o forță nu o mai poate distruge. Chiar dacă în apropiata luptă partidul poporului ar suferi o nouă înfrîngere — lucru de care însă nimeni dintre noi nu se teme, noi toți credem în apropiata victorie a poporului — dar chiar dacă speranțele noastre nu se vor împlini, în condițiile celei mai îngrozitoare înfrîngeri a răscoalei poporului și în condițiile celei mai sălbaticre reacțiuni, organizația va rămîne întreagă și nevătămată...

Programul este foarte larg, foarte uman : libertatea și egalitatea deplină a tuturor oamenilor, bazate pe proprietatea obștească și pe munca în comun, obligatorie în egală măsură pentru toți, cu excepția, bineînțeles, a celor ce vor prefera să moară de foame fără să muncească.

Acesta este actualul program al oamenilor muncii din toate țările și el corespunde întru totul revendicărilor de veacuri și instincțelor poporului nostru... Propunînd acest program păturilor de jos ale poporului **, membrii organizației noastre sînt uimiți văzînd cît de repede și de bine îl înțeleg și cu cît entuziasm îl acceptă. Așadar, programul este gata. El este definitiv. Cine se pronunță pentru acest program va merge cu

* Cititorul își amintește că acesta era titlul unui ziar în limba rusă al Internaționalei publicat la Geneva de către oțtiva tineri ruși care cunoșteau foarte bine adevărata valoare a pretinsului comitet și a organizației lui Bakunin.

** În textul rus al apelului lui Bakunin : „oamenilor care muncesc din greu”. — *Nota red.*

noi. Cine se pronunță împotriva lui este prietenul dușmanilor poporului, jandarm țarist, călău țarist — este dușmanul nostru...

Am mai spus că organizația noastră este puternică și acum vom mai adăuga că de pe acum ea are rădăcini atât de adânci în popor, încît, chiar dacă acum am suferi un eșec, reacțiunea din țara noastră nu ar fi în stare să o distrugă...

Îndeplinind ordinele secției a III-a, ziarele și revistele venale se străduiesc să convingă publicul că guvernul a reușit să descopere toate furele conspirației. El nu a descoperit nimic. Comitetul și organizația au rămas și continuă să rămînă intacte; curînd, guvernul se va convinge singur de acest lucru, deoarece explozia populară este aproape. Ea este atât de aproape, încît fiecare trebuie să hotărască aom dacă vrea să fie prietenul nostru, prietenul poporului, sau dușmanul nostru și al poporului. Sîntem gata să primim în rîndurile noastre pe toți prietenii, indiferent de locul sau poziția pe care o au. Dar cum să ne întîlnim? — veți întreba. Organizația, care *vă înconjură din toate părțile* și care de pe acum numără *mulți* membri printre camarazii voștri, va găsi singură pe cel ce o caută animat de dorința sinceră și de voința fermă de a sluji cauza poporului. Cine nu este cu noi este împotriva noastră. Alegeți!"

În această broșură, semnată cu numele său, Bakunin se prefăce că nu cunoaște sediul și componența comitetului, în numele căruia vorbește și în numele căruia a acționat Neceaev în Rusia. Cu toate acestea, singurul document care i-a dat lui Neceaev dreptul de a acționa în Rusia în numele comitetului era semnat Mihail Bakunin și singurul om care a primit rapoarte despre activitatea secțiilor era tot Mihail Bakunin. Așadar, atunci cînd Mihail Bakunin jură supunere oarbă față de comitet, el jură să se supună lui Mihail Bakunin însuși.

Considerăm inutil să insistăm asupra identității depline a tendințelor și chiar expresiilor folosite în această scriere, semnată de Bakunin, cu tendințele și expresiile din documentele anonime în limba rusă. Ceea ce vrem să relevăm este modul în care Bakunin aplică aici morala catehismului. El începe prin a predica această morală ofițerilor ruși. Le declară că, devenind iezuiți ai revoluției, el și ceilalți inițiați au îndeplinit o datorie și, în același timp, au umplut o lacună și că față de comitet ei nu au mai multă voință proprie decît faimosul „cadavru” al ordinului iezuiților. Și, pentru ca asasinarea lui Ivanov să nu-i îndepărteze pe ofițeri, el încearcă să-i convingă că asasinarea oricărui membru care ar voi să părăsească societatea secretă este un lucru necesar. Apoi el aplică aceeași morală față de cititorii săi, mințindu-i cu nerușinare. El, care știa că guvernul îi arestatase nu numai pe toți inițiații din Rusia, dar și un număr de zece ori mai mare de persoane compromise de Neceaev ca făcînd parte din faimoasa

„categorie a cincea” a catehismului, el, care știa că în Rusia nu mai există nici urmă de organizație, că în Rusia nu exista nici un comitet, că acolo n-a existat nicicând un comitet, afară doar de Neceaev, aflat în acel moment împreună cu el la Geneva, el, care știa că această broșură nu va recruta în Rusia nici un adept, că nu va face decît să ofere guvernului un pretext pentru noi persecuții, — el declară că guvernul n-a descoperit nimic, că comitetul continuă să existe în Rusia și să desfășoare o activitate neobosită, hotărîtă, atotcuprinzătoare, să manifeste un spirit de prevedere cu adevărat uimitor, vigilență, energie îmbinată cu înțelepciune, abilitate prodigioasă (dovadă depozitiile la proces), că a sa organizație secretă — singura organizație de nădejde ce a existat în Rusia din 1825 încoace — este intactă, că a pătruns în păturile de jos ale poporului, care acceptă cu entuziasm programul ei, că ea îi înconjură pe ofițeri, că revoluția este iminentă și că va izbucni în cîteva luni, în primăvara anului 1870. Numai pentru a-și oferi plăcerea de a apărea „într-o postură dramatică” în fața pseudofraților săi internaționali și în fața oglinzii sale, Bakunin, care pretinde că a „renunțat la viața proprie, la gîndirea proprie și la voința proprie”, că este mai presus de „fanfaronada deșartă și amăgitoare” a „celor care aleargă după onoruri, demnitate personală și drepturi”, el, Mihail Bakunin, adresează rușilor asemenea bazaconii și asemenea fanfaronadă.

Același om care în 1870 predică rușilor supunere pasivă, oarbă față de ordinele primite de sus, de la un comitet anonim și necunoscut, care declară că disciplina iezuită este condiția sine qua non a victoriei, singura în stare să învingă formidabila centralizare a statului, nu a statului rus, ci a statului în general, care proclamă un comunism mai autoritar decît comunismul cel mai primitiv, același om urzește în 1871 o mișcare scizionistă și de dezorganizare în rîndurile Internaționalei, sub pretextul combaterii autoritarismului și centralismului comuniștilor germani, al întemeierii unor secții autonome, al federării libere a grupurilor autonome, al transformării Internaționalei în ceea ce ea ar trebui să fie : prototipul viitoarei societăți. Dacă viitoarea societate ar trebui să fie creată după modelul secției ruse a Alianței, ea ar lăsa mult în urmă Paraguayul cucernicilor părinți iezuiți ³⁷¹, atît de dragi lui Bakunin.

IX

Încheiere

Lăsînd cea mai deplină libertate mișcării și aspirațiilor clasei muncitoare din diferitele țări, Internaționala a știut totuși să unească întreaga clasă muncitoare într-un singur mănunchi, făcînd ca clasele guvernante și guvernele lor să simtă, pentru prima oară, forța internațională a proletariatului. Clasele guvernante și guvernele lor au recunoscut acest fapt și și-au concentrat atacurile asupra Consiliului General, organul executiv al întregii noastre Asociații. După căderea Comunei, aceste atacuri s-au intensificat tot mai mult. Și tocmai în acest moment au declarat membrii Alianței război fățiș Consiliului General! Ei afirmau că influența Consiliului General, această armă puternică în mîinile Internaționalei, nu a fost decît o armă îndreptată împotriva Internaționalei însăși. După părerea lor, această influență nu a fost dobîndită în lupta împotriva dușmanilor proletariatului, ci în lupta împotriva Internaționalei însăși. Potrivit afirmațiilor lor, tendințele de dominație ale Consiliului General au sugrumat autonomia secțiilor și federațiilor naționale. Singurul lucru care mai putea salva autonomia era decapitarea Internaționalei.

Într-adevăr, liderii Alianței știau că, dacă nu vor profita de acest moment hotărîtor, cei o sută de frați internaționali ai lui Bakunin vor trebui să renunțe definitiv la visul de a conduce în secret mișcarea proletariatului. Atacurile lor grosolane au avut ecou favorabil în presa polițistă din toate țările.

Frazele lor răsunătoare despre autonomie și liberă federație, într-un cuvînt chemarea lor la război împotriva Consiliului General, nu erau deci decît o manevră pentru a-și ascunde adevărul țel: a dezorganiza Internaționala și a-i

impune astfel conducerea secretă, ierarhică și autocrată a Alianței.

Autonomia secțiilor, libera federare a grupurilor autonome, antiautoritarismul, anarhia — iată expresii foarte potrivite pentru o „societate de «declasați» fără carieră, fără perspectivă”, care conspiră în cadrul Internaționalei pentru a o supune unei dictaturi secrete și a-i impune programul lui Bakunin !

Lipsit de zorzoane melodramatice, acest program se reduce la următoarele :

1. Toate mîrșăviile care însoțesc în mod fatal viața decલાષાților proveniți din păturile de sus ale societății sînt proclamate virtuți ultrarevoluționare.

2. Este ridicată la rang de principiu necesitatea de a corupe o mică minoritate, bine aleasă, de muncitori, atrăgîndu-i prin separarea de mase cu ajutorul unei inițieri misterioase, determinîndu-i să participe la intrigile și sforările conducerii secrete și insuflîndu-le ideea că a da frîu liber „pasiunilor josnice” înseamnă a zdruncina din temelii vechea societate.

3. Principalele mijloace de propagandă constau în a atrage tineretul prin fantasmagorii — minciuni despre ramificațiile și puterea societății secrete —, prin profeții despre inevitabilitatea revoluției pregătite de ea etc. și în a compromite în ochii guvernelor pe reprezentanții cei mai înaintați ai claselor avute, pentru ca apoi să le stoarcă bani.

4. Lupta economică și politică a muncitorilor pentru eliberarea lor este înlocuită cu actele atotdistrugătoare ale eroilor lumii criminale, ultima încarnare a revoluției. Într-un cuvînt, trebuie să se dea frîu liber vagabonzilor, pe care muncitorii înșiși i-au înlăturat din „revoluțiile făcute după modelul clasic al Occidentului”, și să se pună astfel, în mod gratuit, la dispoziția reacționarilor o bandă bine strunită de agenți provocatori.

Cu greu s-ar putea spune ce predomină în elucubrațiile teoretice și în planurile practice ale Alianței — grotescul sau infamia. Cu toate acestea Alianța a reușit să provoace în rîndurile Internaționalei o luptă surdă care timp de doi ani a îngreuiat activitatea Asociației noastre și s-a încheiat prin ruperea unor secții și federații. Adoptînd rezoluții împotriva Alianței, Congresul de la Haga n-a făcut decît să-și îndepli-

nească datorita. Congresul nu putea admite ca Internaționala, această măreață operă a proletariatului, să fie prinsă în cursa întinsă de lepădăturile claselor exploatatoare. Pe cei care vor să lipsească Consiliul General de atribuțiile fără de care Internaționala nu ar fi decît o masă informă, fără coeziune și, cum se spune în limbajul Alianței, „amorfă”, noi nu-i putem considera decît ca trădători sau negliobi.

Londra, 21 iulie 1873

Comisia :

*E. Dupont, F. Engels, Leo Frankel, A. Le Moussu,
Karl Marx, Aug. Serraillicr*

X

Anexă

1. Hegira lui Bakunin

În 1857, Bakunin a fost trimis în Siberia, dar nu la muncă silnică, așa cum s-ar putea crede judecînd după relatările lui, ci pur și simplu în deportare. Pe vremea aceea, guvernatorul al Siberiei era contele Muraviov-Amurski, rudă cu Muraviov călăul Poloniei și văr cu Bakunin. Datorită acestei rudenii și serviciilor aduse guvernului, Bakunin avea acolo o situație deosebită și favoruri deosebite.

Pe vremea aceea se afla în Siberia Petrașevski, conducătorul și organizatorul complotului din 1849³⁷². Bakunin a avut față de el o atitudine fățiș ostilă și a căutat să-i facă rău prin toate mijloacele, ceea ce nu era de loc greu pentru un văr al guvernatorului general. Prin persecutarea lui Petrașevski, Bakunin a intrat și mai mult în grațiile autorităților. O afacere tenebroasă, care a făcut multă vîlvă în Siberia și în Rusia, a pus capăt luptei dintre cei doi deportați. Comportarea unui funcționar superior care cocheta cu liberalismul a stîrnit critici, dezlănțuind în anturajul guvernatorului general o furtună care s-a soldat cu un duel și cu moartea unuia dintre dueliști. Toată această afacere era însă atît de plină de intrigi personale și mașinații frauduloase, încît a revoltat întreaga populație, care i-a acuzat pe funcționarii superiori de a fi asasinat pe victima duelului, un tînăr prieten al lui Petrașevski. Agitația a luat asemenea amploare, încît guvernul s-a temut de o răscoală populară. Bakunin a trecut fățiș de partea funcționarilor superiori, printre care era și Muraviov. El s-a folosit de influența sa pentru ca Petrașevski să fie deportat într-un loc și mai îndepărtat și, într-o lungă scrisoare semnată de el în calitate de „martor ocular” și trimisă lui Herzen, a luat apărarea prigonitorilor lui Petrașevski. Publicînd scrisoarea în „Kolokol”, Herzen a suprimat toate atacurile la adresa lui Petrașevski. Dar o copie după această

scrisoare, făcută cu prilejul expedierii ei la Petersburg, a circulat și a făcut ca textul original al scrisorii să fie cunoscut acolo.

Negustorii din Siberia, care, în general, sînt mai liberali decît cei din Rusia, au vrut să înființeze o universitate pentru a nu mai fi siliți să-și trimită copiii la îndepărtatele școli din Rusia și pentru a-și crea un centru de cultură propriu. Pentru aceasta era nevoie de permisiunea împăratului. Sfătuit și influențat de Bakunin, Muraviov s-a opus acestui proiect. Aversiunea lui Bakunin față de știință este veche. În Siberia, acest lucru este bine cunoscut. Rușii i-au cerut în repetate rînduri explicații în legătură cu acest fapt, și neputînd să-l nege, el afirma întotdeauna că, *pregătindu-și evadarea*, căuta să fie în grațiile vărului său, guvernatorul.

Bakunin nu numai că se folosea și abuzea de favorurile autorităților, dar, în schimbul unor mici recompense, obținea înlesniri pentru capitaliști, antreprenori și negustori. Proclamațiile lui, confiscate la victimele lui Neceaev și publicate de guvern în 1869—1870, cuprindeau liste de proscriși pe care figura și faimosul Katkov, redactor-șef al ziarului „Moskovskie Vedomosti”³⁷³. Ca să se răzbune, Katkov a publicat în ziarul său un material în care arată că el, Katkov, este în posesiunea unor scrisori ale lui Bakunin scrise din Londra după întoarcerea din Siberia, în care Bakunin îl roagă, ca vechi prieten, să-i împrumute cîteva mii de ruble. Bakunin mărturisește că, în timpul șederii în Siberia, primea anual o sumă de bani din partea unui otcupcic de votcă, în schimbul căreia el îi asigura bunăvoința guvernatorului. Acest venit necinstit (pe care nu l-a mai încasat după evadare) îi apăsa conștiința și el voia să înapoieze otcupcicului banii primiți. Pentru a face această faptă bună, el a apelat la prietenul său Katkov, care l-a refuzat.

La data cînd Bakunin a apelat la vechiul său prieten Katkov, acesta își cîștigase de mult galoanele în serviciul secției a III-a, punîndu-și ziarul la dispoziția ei pentru denunțuri împotriva revoluționarilor ruși, și în special împotriva lui Cernișevski și a revoluției din Polonia. Așadar, în 1862, Bakunin a cerut bani de la un om despre care se știe că este un denunțător și un șnapan literar, aflat în solda guvernului rus. Bakunin nu a îndrăznit niciodată să respingă această acuzație atît de gravă.

Disponînd de bani obținuți prin mijloacele pe care le cunoaștem și bucurîndu-se de înalta protecție a guver-

natorului, lui Bakunin i-a fost foarte ușor să evadeze. Nu numai că a obținut un pașaport pe numele său pentru a călători prin Siberia, dar a primit chiar misiunea oficială de a inspecta ținutul pînă la granițele lui răsăritene. Ajuns în portul Nikolaevsk, el a trecut fără nici o dificultate în Japonia, de unde s-a putut îmbarca liniștit pentru America și a sosit la Londra la sfîrșitul anului 1861. Așa s-a împlinit miraculoasa hegiră a acestui nou Mahomed.

2. Manifestul panslavist al lui Bakunin

La 3 martie 1861, în aplauzele puternice ale întregii Europe liberale, Alexandru al II-lea a proclamat desființarea iobăgiei. Eforturile făcute de Cernișevski și de partidul revoluționar pentru a se menține proprietatea de obște asupra pămîntului au fost încununuate de succes, dar într-o formă atît de puțin satisfăcătoare, încît, chiar înainte de publicarea manifestului cu privire la desființarea iobăgiei, Cernișevski mărturisea cu mîhnire :

„Dacă aș fi știut — spunea el — că problema ridicată de mine va fi rezolvată astfel, aș fi preferat înfrîngerea unei asemenea victorii. Aș fi preferat ca ei să procedeze după cum voiau, fără a ține seama de revendicările noastre“.

Și, într-adevăr, desființarea iobăgiei nu a fost decît o șarlatanie. Pămîntul a fost, în cea mai mare parte, luat de la adevărații lui proprietari și a fost proclamat sistemul de răscum-părare a pămîntului de către țărani. Această perfidie țaristă a oferit lui Cernișevski și partidului său un nou și irefutabil argument împotriva reformelor imperiale. Liberalii însă s-au strîns sub steagul lui Herzen și au strigat citî i-a ținut gura : „Ai învins, galileanule !“ Pentru ei, galileanul era Alexandru al II-lea. Din acel moment, partidul liberal, al cărui principal organ de presă era ziarul lui Herzen, „Kolokol“, nu a încetat să înalțe osanale țarului-eliberator și, pentru a abate atenția opiniei publice de la reclamațiile și protestele stîrnite de acest act antipopular, el a cerut țarului să continue opera de eliberare și să înceapă o cruciadă pentru eliberarea popoarelor slave asuprite, pentru înfăptuirea ideilor panslavismului.

În vara anului 1861, Cernișevski a demascat în revista „Sovremennik“³⁷⁴ manevrele panslaviștilor și a spus popoarelor slave adevărul despre starea de lucruri din Rusia, despre

obscurantismul interesat al falșilor lor prieteni, panslaviștii, Bakunin, înapoiat din Siberia, a considerat că a sosit momentul să intre în scenă. El a scris prima parte a unui lung manifest, publicat ca supliment la numărul din 15 februarie 1862 al ziarului „Kolokol” și intitulat: „Către prietenii ruși, polonezi și către toți prietenii slavi”. A doua parte nu a mai apărut.

Manifestul începe cu următoarea declarație :

„Mi-am păstrat curajul gândirii atotbiruitoare, și în inima, voința și pasiunea mea am rămas credincios prietenilor, măreții cauze comune, mie însumi... Mă prezint azi în fața voastră, vechi prietenl încercați, și în fața voastră, tineri prieteni, care aveți aceleași idei, aceeași voință ca și noi, și vă rog să mă primiți din nou în mijlocul vostru, să-mi îngăduiți ca, în rindurile voastre și împreună cu voi, să-mi consacru tot restul vieții: luptei pentru libertatea rușilor, pentru libertatea polonezilor, pentru libertatea și independența tuturor slavilor”.

Dacă Bakunin adresează această umilă rugămintă vechilor și noilor săi prieteni, o face fiindcă

„e rău să-ți desfășori activitatea în țară străină. Mi-am dat prea bine seama de acest lucru în anii revoluționari; nici în Franța, nici în Germania n-am putut prinde rădăcini. De aceea, păstrînd aceeași caldă simpatie din anii trecuți față de mișcarea progresistă din lumea întreagă, pentru a nu-mi irosi restul vieții, trebuie, de-acum înainte, să-mi limitez activitatea directă la Rusia, la Polonia, la slavi. Aceste trei lumi diferite sînt inseparabile în dragostea și credința mea”.

În 1862, cu 11 ani în urmă, la vîrsta de 51 de ani, marele anarhist Bakunin profesa cultul statului și al patriotismului panslavist.

„Se poate spune că pînă acum poporul velicorus nu a participat decît la viața de stat exterioară. Oricît de grea a fost situația sa înăuntrul statului, oricît de neagră a fost mizeria și oricît de grea robia în care a fost adus, i-au fost scumpe unitatea, forța, măreția Rusiei și în numele lor era gata să facă orice sacrificii. Astfel, s-a format la poporul velicorus conștiința de stat și patriotismul, fără fraze, ci în fapt. Astfel a fost el singurul dintre popoarele slave care a rămas nealterat, care s-a menținut în Europa și s-a manifestat ca o forță... Să nu vă temeți că și-a pierdut influența legitimă și forța politică dobîndite de-a lungul a trei secole de lupte pline de o abnegație de martir pentru integritatea statului lor... Să-i alungăm pe tătari în Asia, pe germani în Germania, să fim un popor liber, un popor exclusiv rus...”

Pentru a da mai multă greutate acestei propagande panslaviste, care culminează cu preconizarea unei cruciade împotriva tătariilor și a germanilor, Bakunin se referă la împăratul Nicolaie :

„Se spune chiar că, pregătindu-se să declare război Austriei cu puțin timp înainte de a muri, însuși împăratul Nicolaie a vrut să-i instige pe toți slavii din Austria și Turcia, pe maghlari și pe italieni la o răscoală generală. El însuși a stîrnit împotriva sa furtuna din Orient și, pentru a se apăra împotriva ei, a vrut să se transforme dintr-un împărat despot într-un împărat revoluționar. Se spune că proclamațiile lui către slavi erau deja semnate și că printre acestea era și una adresată Poloniei. Oricît de mult ura Polonia, el a înțeles că fără participarea ei răscoala slavilor este imposibilă... el și-a dominat în asemenea măsură aversiunea, încît era gata să recunoască existența independentă a Poloniei, dar... numai a Poloniei de dincolo de Vistula”.

Același om care, începînd din 1868, face pe internaționalistul a propovăduit în 1862 războiul rasial în interesul guvernului rus. Panslavismul este o invenție a guvernului de la Petersburg și nu are alt scop decît extinderea frontierelor europene ale Rusiei spre vest și spre sud. Dar, cum panslaviștii nu îndrăznesc să spună slavilor din Austria, Prusia și Turcia că sînt sortiți să fie înghițiți de marele Imperiu rus, Rusia le este prezentată ca puterea care îi va elibera de sub jugul străin și îi va uni într-o mare federație liberă. Astfel, panslavismul poate îmbrăca nuanțe diferite, începînd cu panslavismul lui Nicolaie și terminînd cu panslavismul lui Bakunin ; toate aceste nuanțe urmăresc însă unul și același scop și, în fond, între ele există o armonie desăvîrșită, așa cum o dovedește pasajul de mai sus. Manifestul de care ne vom ocupa acum nu va mai lăsa nici o îndoială în această privință.

3. Bakunin și țarul

Am văzut că în legătură cu desființarea iobăgiei, în Rusia a izbucnit un război între partidul liberal și partidul revoluționar. În jurul lui Cernișevski, conducătorul partidului revoluționar, s-au unit o întreagă falangă de publiciști, un grup numeros de ofițeri și tineretul studios. Partidul liberal era reprezentat de Herzen, cîțiva panslaviști și un mare număr de reformatori pașnici și admiratori ai lui Alexandru al II-lea. Guvernul sprijinea partidul liberal. În martie 1861, tineretul studentesc din Rusia s-a pronunțat cu hotărîre pentru eliberarea Poloniei ; în toamna anului 1861, el a încercat să se împotrivească „loviturii de stat”, care, prin ordonanțe disciplinare și fiscale, urmărea să lipsească pe studenții săraci (mai mult de două treimi din numărul total al studenților) de posibilitatea de a face studii superioare. Guvernul a calificat protestele lor drept rebeliune, și la Petersburg, Moscova și Kazan

sute de tineri au fost aruncați în închisori, alungați din universități sau exmatriculați după trei luni de detențiune. Temându-se ca acești tineri să nu agraveze nemulțumirea țăranilor, Consiliul de Stat a interzis, printr-o hotărîre specială, foștilor studenți să ocupe funcții publice la sate. Dar persecuțiile nu s-au oprit aici. Profesori, ca de pildă Pavlov, au fost deportați; prelegerile publice organizate de studenții excluși din universități au fost interzise; s-a trecut la noi persecuții, invocîndu-se cele mai absurde pretexte; „casa de ajutor reciproc a tineretului studios”, abia înființată, a fost brusc interzisă; unele ziare au fost suspendate. Toate aceste măsuri au indignat și au revoltat la culme partidul radical și l-au silit să recurgă la presa ilegală. Atunci a apărut manifestul acestui partid intitulat „Tinăra Rusie”, cu un epigraf din „Robert Owen”³⁷⁵. Acest manifest cuprindea o expunere clară și exactă a situației interne a țării, a situației din diferite partide și a presei și, proclamînd comunismul, trăgea concluzia că este necesară o revoluție socială. El chema pe toți oamenii cinstiți să se unească sub steagul partidului radical.

Imediat după apariția acestui manifest, tipărit ilegal, printr-o coincidență fatală (dacă cumva n-a fost mîna poliției), la Petersburg au izbucnit numeroase incendii. Guvernul și presa reacționară au folosit bucuros acest prilej pentru a acuza tineretul și întregul partid radical de a fi provocat incendiile. Închisorile s-au umplut din nou și drumurile care duceau spre deportare erau iarăși pline de martiri. Cernișevski a fost arestat și azvîrlit în fortăreața Petropavlovsk, iar după doi ani de chinuri a fost trimis la ocnă în Siberia.

Încă înainte de această catastrofă, Herzen și Gromeka — care ulterior a contribuit la pacificarea Poloniei în calitate de guvernator al uneia dintre provinciile acesteia — au atacat furibund, unul la Londra, iar celălalt în Rusia, partidul radical și l-au calomniat pe Cernișevski, insinuînd că va sfîrși, poate, prin a fi decorat. Într-un articol extrem de ponderat, Cernișevski l-a sfătuit pe Herzen să reflecteze la consecințele noului rol pe care se pregătea să-l joace „Kolokol” situîndu-se pe poziții fățiș ostile față de partidul revoluționar din Rusia³⁷⁶. Herzen a declarat solemn că este gata să rostească în prezența a ceea ce numea el democrație internațională — Mazzini, Victor Hugo, Ledru-Rollin, Louis Blanc etc. — celebrul toast în sănătatea marelui țar eliberator și, a adăugat el, orice ar spune *Danielii* revoluționari din Petersburg, în pofida lor și a vociferărilor lor, „eu știu că toastul va avea un ecou favorabil la

Palatul de iarnă" (reședința țarului). Danielii revoluționari erau Cernișevski și prietenii lui.

Bakunin l-a întrecut pe Herzen. Tocmai în momentul când partidul revoluționar era complet nimic, când Cernișevski era în închisoare, Bakunin, care pe atunci avea 51 de ani, a publicat faimoasa sa broșură dedicată țarului țăranilor: „Romanov, Pugaciov sau Pestel? Cauza poporului” de Mihail Bakunin, 1862.

„Mulți își pun întrebarea dacă în Rusia va fi sau nu revoluție. Revoluția a început treptat, ea domnește pretutindeni, în toate mințile. Ea acționează prin mâna guvernului chiar cu mai mult succes decât prin eforturile partizanilor ei. Ea nu se va potoli, nu va înceta înainte de a fi regenerat lumea rusă, înainte de a fi făurit noua lume slavă.

Dinastia își subminează ea însăși existența. Ea caută salvarea în oprirea, și nu în stimularea vieții populare care se trezește. Dacă ar înțelege această viață, dinastia imperială s-ar înălța pe culmi, necunoscute încă, de putere și glorie... Păcat! Rareori dinastia imperială a avut prilejul să aibă un rol atât de măreț și de binecuvântat. Alexandru al II-lea ar putea deveni cu ușurință idolul poporului, primul țar al țăranilor*, puternic nu prin frica, ci prin dragostea, libertatea, prosperitatea poporului său. Sprijinindu-se pe acest popor, el ar putea să devină salvatorul și conducătorul întregii lumi slave...

Pentru aceasta era nevoie de o inimă rusească, o inimă tare și largă în care mărinimia și adevărul au rădăcini adânci. Întreaga suflare rusă și slavă i-ar veni în întâmpinare cu brațele deschise, gata să fie piedestal al grandorii sale istorice”.

Apoi, Bakunin cere desființarea statului lui Petru cel Mare, a statului *german*, și întemeierea „Rusiei noi”. Alexandru al II-lea este menit să înfăptuiască această operă.

„Începutul domniei lui a fost magnific; el a proclamat libertatea poporului, libertate și viață nouă după o robie milenară. Se părea că vrea să faurească Rusia țăranilor” (Земская Россия), „deoarece în statul lui Petru un popor liber este de neconceput. La 19 februarie 1861, în pofida deficiențelor și contradicțiilor absurde ale ucuzului cu privire la eliberarea țăranilor, Alexandru al II-lea a fost țarul cel mai mare, cel mai iubit, cel mai puternic care domnise vreodată în Rusia”. — Dar „libertatea este în contradicție cu toate instinctele lui Alexandru al II-lea”, deoarece el este german, iar „un german nu va înțelege și nu va iubi niciodată Rusia țăranilor... el a visat doar să consolideze statul lui Petru... întreprinzând un lucru funest și imposibil, el se condamnă pe sine însuși și dinastia sa și este pe punctul să împingă Rusia într-o revoluție sîngeră”.

După părerea lui Bakunin, toate contradicțiile „ucuzului cu privire la eliberare”, masacrarea țăranilor, tulburările studentești, într-un cuvînt întreaga teroare

* Titlul de țar al țăranilor (Zemski țar) dat lui Alexandru al II-lea este invenția lui Bakunin și a gazetei „Kolokol”.

„se explică pe deplin prin faptul că țarului îi lipsește spiritul rusesc și dragostea față de popor, prin faptul că vrea să mențină cu orice preț statul lui Petru... El, numai el, putea săvârși în Rusia cea mai măreață și mai binefăcătoare revoluție fără a vărsa nici o picătură de sânge. El mai poate face și acum acest lucru; am pierdut orice speranță într-un deznodământ pașnic nu fiindcă ar fi prea târziu, ci fiindcă nu mai credem că Alexandru al II-lea este în stare să înțeleagă că acesta este singurul mijloc care poate salva atât Rusia, cât și pe el însuși. Mișcarea poporului, trezit dintr-un somn milenar, nu poate fi oprită. Dacă însă țarul s-ar situa cu fermitate și curaj în fruntea mișcării, puterea sa, spre binele și gloria Rusiei, nu ar cunoaște margini”.

Pentru aceasta ar fi suficient să le dea țăranilor pământ, libertate și self-government*.

„De asemenea, să nu vă fie teamă că prin self-government-ul regional se vor destrăma legăturile dintre provincii, se va destrăma unitatea pământului rus; autonomia provinciilor va fi doar administrativă, legislativă-internă, juridică, și nu politică. În nici o țară, cu excepția, poate, a Franței, poporul nu este dotat cu un asemenea spirit de unitate, armonie și integritate a statului și de măreție națională ca în Rusia”.

În acea perioadă, în Rusia se cerea convocarea unei adunări naționale**. Unii cereau acest lucru pentru a se rezolva dificultățile financiare, alții, pentru a se pune capăt monarhiei. Bakunin cerea convocarea acestei adunări pentru a se demonstra unitatea Rusiei și a se consolida puterea și granddoarea țarului.

„Unitatea Rusiei, care până acum își găsisese expresia numai în persoana țarului, reclamă și o altă reprezentare: o Adunare națională... Problema nu este dacă va fi sau nu revoluție, ci dacă va fi o revoluție pașnică sau una sângeroasă. Ea va fi pașnică și binefăcătoare dacă, situându-se în fruntea mișcării populare, țarul, împreună cu adunarea națională, va proceda cu hotărâre la o amplă transformare a Rusiei în spiritul libertății. Dacă însă țarul vrea să meargă înapoi sau să se limiteze la jumătăți de măsură, revoluția va fi îngrozitoare. Ea va avea, în acest caz, caracterul unui măcel necruțător ca urmare a insurecției întregului popor... Alexandru al II-lea mai poate salva Rusia de la ruina totală și de la masacrul”

Așadar, în 1862, pentru Bakunin revoluția însemna ruina totală a Rusiei și el îl implora pe țar să ferească țara de această ruină. Pentru mulți revoluționari ruși, convocarea unei Adunări naționale echivala cu răsturnarea dinastiei țariste; dar Bakunin le spulberă speranțele și declară că

* — autoadministrare. — *Nota trad.*

** În textul rus, Bakunin folosește aici și în continuare expresia: *vsenarodnii zemskii sobor*. — *Nota red.*

„Adunarea națională se va pronunța împotriva lor, pentru țar. Dar dacă Adunarea națională va fi ostilă țarului?... Acest lucru nu este posibil, căci poporul își va trimite aleșii, poporul care mai are încă o încredere nelămurită în țar și care așteaptă totul de la el. De unde ar putea veni atunci ostilitatea? ...Nu încapă îndoială că, dacă țarul ar convoca acum” (februarie 1862) „Adunarea națională, el s-ar vedea pentru prima oară înconjurat de oameni cu adevărat devotați. Dacă anarhia* ar mai continua câțiva ani, starea de spirit a poporului s-ar putea schimba. În epoca noastră, viața se desfășoară în ritm rapid. Dar, în momentul de față, poporul este pentru țar și împotriva nobilimii, împotriva cinovnicilor și a tot ce poartă straie germane” (adică europene). „Cu excepția țarului, întreaga Rusie oficială este dușmanul poporului. Cine, așadar, va încerca să-i vorbească poporului împotriva țarului? Și, chiar dacă ar încerca cineva, poporul i-ar da oare crezare? Nu este țarul acela care i-a eliberat pe țărani, împotriva voinței nobililor, împotriva dorinței generale a birocratiei?”

Prin intermediul reprezentanților săi, poporul rus se va întâlni pentru prima oară cu țarul său. Este un moment hotărâtor, un moment cât se poate de critic. Se vor place ei oare? De această întâlnire va depinde întregul viitor al țarului și al Rusiei. Încrederea și devotamentul solilor poporului față de țar nu vor cunoaște margini. Sprijinindu-se pe ei, întîmpinându-i cu credință și dragoste, țarul își va înălța tronul pe culmi, va face să fie mai trainic ca oricînd. Ce se va întîmpla însă dacă în locul țarului eliberator, al țarului popular**, solii poporului vor găsi un împărat petersburghez în uniformă prusiană, un german cu inimă haină? Ce se va întîmpla dacă, în locul libertății așteptate, țarul nu le va da nimic sau aproape nimic?... Atunci va fi vai și amar de țarism. Atunci va veni sfîrșitul regimului imperial, cel puțin al celui petersburghez, german, holstein-gottorpien.

Dacă în acest moment fatal, cînd se va hotărî viața sau moartea, pacea sau vărsarea de sînge în Rusia, în fața Adunării naționale se va înfățișa un țar al poporului, un țar bun, un țar drept, care iubește Rusia, un țar care este gata să dea poporului orînduirea dorită, el va putea face ce va voi cu un asemenea popor! Cine ar îndrăzni să-i stea împotriva? Pacea și încrederea ar fi restabilite ca prin minune, s-ar găsi și banii necesari, și totul s-ar aranja în mod simplu, firesc, fără prejudicii pentru nimeni și spre satisfacția tuturor. Condusă de un asemenea țar, Adunarea națională ar făuri o Rusie nouă. Nici o tentativă răuvoitoare și nici o forță ostilă nu ar fi în stare să lupte împotriva puterii unite a țarului și a poporului... Există oare speranțe ca această alianță să se realizeze? Spunem deschis că nu există”.

Orice ar spune Bakunin, el nu pierde speranța de a-l ciștiga pe țar și, pentru a-l determina să se hotărască, îl amenință, declarînd că, dacă nu se grăbește, tineretul revoluționar își va îndeplini misiunea și își va găsi drumul spre popor.

„De ce nu este tineretul pentru dumneavoastră, ci împotriva dumneavoastră? Este o mare nenorocire pentru dumneavoastră... tineretul are nevoie, în primul rînd, de libertate și dreptate. Dar de ce a părăsit el

* În textul rus, Bakunin folosește expresia: „безурядица” (haos. — Nota trad.). — Nota red.

** În textul rus, Bakunin folosește expresia: „zemski”. — Nota red.

pe țar, de ce se declară el împotriva celui care a dat primul libertate poporului?... Nu s-a lăsat el oare antrenat de *idealuri revoluționare abstracte și de cuvîntul răsunător «republică»*? În parte, s-ar putea să fie așa, dar aceasta este o cauză de suprafață și secundară. Majoritatea tineretului nostru înaintat înțelege însă foarte bine că *abstracțiile occidentale*, fie ele conservatoare, burgheze, liberale sau chiar democratice, *nu pot fi aplicate la mișcarea rusă...* Poporul rus nu se mișcă în virtutea unor principii abstracte... idealurile Occidentului îi sînt străine și toate încercările doctrinarismului conservator, liberal sau chiar revoluționar de a-i impune tendințele lui vor fi zadarnice... el are idealurile lui proprii... el va aduce în istorie principii noi și va făuri o altă civilizație, o *credință nouă*, un drept nou și o viață nouă.

În fața acestui chip măreț, sobru și chiar amenințător al poporului nu se pot face prostii. Tineretul va părăsi rolul ridicol și dezgustător de dascăl nechemat... Ce ar putea învăța poporul de la noi? Dacă facem abstracție de științele naturii și matematici, ultimul cuvînt al științei noastre este negarea așa-ziselor adevăruri imuabile ale doctrinei occidentale, negarea totală a Occidentului”.

Apoi, Bakunin atacă pe autorii „Tinerei Rusii”, acuzîndu-i că sînt doctrinari, că vor să se erijeze în stăpîni ai poporului, că au compromis cauza, că sînt niște copii care nu înțeleg nimic și care și-au luat ideile din cîteva cărți occidentale. În acel moment, aruncînd pe acești tineri în închisori pe motiv că sînt incendiatori, guvernul le reproșa același lucru. Și, pentru a-l liniști pe țarul său, Bakunin anunța că

„poporul nu e pentru acest partid revoluționar... majoritatea covârșitoare a tineretului nostru aparține partidului popular, partidului care și-a propus ca unic țel triumful cauzei poporului; acest partid nu are prejudecăți nici pentru, nici împotriva țarului; și, dacă după ce a început marea operă, țarul nu ar fi trădat el însuși poporul, acest partid nu l-ar fi părăsit niciodată; nici acum nu este prea tîrziu; același tineret l-ar urma bucurîndu-se cu condiția ca țarul să meargă în fruntea poporului. Tineretul n-ar fi oprit de *nici un țel de prejudecăți revoluționare occidentale*. E timpul ca germanii să plece în Germania. Dacă țarul ar înțelege că de acum înainte el nu trebuie să fie conducătorul unei centralizări forțate, ci conducătorul *unei federații libere a unor popoare libere*, atunci, sprijinindu-se pe o forță solidă și proaspătă, aliindu-se cu Polonia și Ucraina, rupînd toate alianțele germane atît de odioase și înăltînd cu curaj steagul panslav, el ar deveni *salvatorul lumii slave*.”

Da, într-adevăr, războiul împotriva germanilor este un lucru bun și necesar pentru slavi; în orice caz, este un lucru mai bun decît să-i sugrumi pe polonezi pentru a fi pe placul germanilor. A se ridica pentru eliberarea slavilor de sub jugul turcesc și german ar fi pentru poporul rus eliberat o necesitate și o datorie sfîntă”.

În aceeași broșură, el cheamă partidul revoluționar să se unească sub steagul cauzei poporului. Iată cîteva puncte din programul acestei cauze, de tip țarist, a poporului :

„Articolul 1. No.º (Bakunin & Co.) „cerem self-government popular în cadrul obștii, provinciei *, regiunii și, în sfârșit, în cadrul statului, cu sau fără țar, așa cum va voi poporul. — Articolul 2.. Noi sintem gata și datorita ne cere să ajutăm Polonia, Lituania, Ucraina în lupta împotriva oricărei împilări, în lupta împotriva tuturor dușmanilor din afară, în special împotriva germanilor. — Articolul 4. Împreună cu Polonia, Lituania și Ucraina vrem să dăm o mină de ajutor fraților noștri slavi care în prezent gem sub jugul regatului prusian, al imperiului austriac și al celui turc, făgăduind să nu lăsăm sabia din mină atita timp cît va mai rămîne un singur slav în robia germană, turcă sau în oricare altă robie“.

Articolul 6 recomandă o alianță cu Italia, Ungaria, România și Grecia, adică tocmai alianțele pe care le căuta pe vremea aceea guvernul rus.

„Articolul 7. Împreună cu toate popoarele slave, vom năzui la înfăptuirea visului scump al slavilor, la crearea unei federații mari și libere a tuturor slavilor... pentru ca să existe o putere unică și indivizibilă a tuturor slavilor.

Acesta este vastul program al cauzei slave, acesta este ultimul cuvînt necesar al cauzei poporului rus. Acestei cauze i-am consacrat întreaga noastră viață.

Și acum, încotro mergem și cu cine mergem? Încotro? — Am spus. Cu cine? — Am spus de asemenea: bineînțeles, numai cu poporul. Pe cine vom urma însă? Pe Romanov, pe Pugaciov sau, în cazul cînd se va găsi, pe un nou Pestel**?

Vom spune adevărul: *am prefera să-l urmăim pe Romanov*, dacă Romanov ar putea și ar voi să se transforme dintr-un împărat petersburghez într-un țar al țăranilor. Am veni cu dragă inimă sub steagul său, deoarece poporul rus îl recunoaște încă, deoarece forța lui există, este gata de acțiune și ar putea deveni o forță invincibilă dacă ar primi botezul poporului. L-am urma și fiindcă el este *singurul* care poate savrși și desăvîrși marea revoluție pașnică, fără a vărsa nici o picătură de sînge rus sau slav. Dată fiind prostia omenească, revoluțiile sîngeroase devin uneori necesare; ele sînt, totuși, un mare rău și o mare nenorocire nu numai în ceea ce privește victimele, dar și în ceea ce privește puritatea și plenitudinea realizării scopului în numele căruia sînt săvîrșite. Am văzut acest lucru în timpul revoluției franceze.

Așadar, atitudinea noastră față de Romanov este clară. *Nu-i sintem dușmani*, dar nici prieteni. Sintem prietenii cauzei poporului rus, ai cauzei slave. Dacă țarul va îmbrățișa această cauză, vom fi pentru el. Dar, dacă va merge împotriva ei, vom fi dușmanii lui. De aceea, problema este de a ști dacă el vrea să fie un țar rus, un țar al țăranilor, un Romanov sau vrea să fie un împărat petersburghez, holstein-gottorpien?

* În textul rus al lui Bakunin: волостного, уездного (plășii, județului). — *Nota trad.*. — *Nota red.*

** Romanov este numele de familie al țarului; Pugaciov a fost conducătorul marii răscoale a cazacilor din timpul Ecaterinei a II-a; Pestel a fost conducătorul răscoalei ei din 1825 împotriva lui Nicolaie I; a fost spînzurat.

Vrea el oare să slujească Rusia, pe slavi sau vrea să-l slujească pe germani? Această problemă se va hotări curînd, și atunci vom ști ce avem de făcut“.

Din păcate, țarul nu a găsit de cuviință să convoace Adunarea națională, pentru care, după cum se vede în această broșură, Bakunin își pusese candidatura. Manifestul său electoral și temenelele făcute lui Romanov au fost zadarnice. Înșelat în mod nedemn în naiva sa încredere, nu-i rămînea altceva de făcut decît să se avînte orbește în anarhia atotdistrugătoare.

După această elucubrație a maestrului, care se prosternază în fața țarului țăranilor, discipolii și prietenii săi Albert Richard și Gaspard Blanc aveau tot dreptul să strige cît îi ține gura : „Trăiască Napoleon al III-lea, împăratul țăranilor !“

XI

Documente

1. Statutele secrete ale Alianței

Exemplarul acestor statute care se află în posesiunea noastră este, în parte, scris de mîna lui Bakunin. El a dat cite o copie nu numai inițiaților, ci și multor oameni pe care spera să-i poată atrage dezvăluindu-le minunatul său program. Vanitatea autorului a învins rezerva macabră a mistificatorului.

ORGANIZAȚIA
ALIANȚEI FRAȚILOR INTERNAȚIONALI

Trei grade:

- I. Frații internaționali.
- II. Frații naționali.
- III. Organizația semisecretă și semipublică a *Alianței internaționale a democrației socialiste*.

I. Statutul fraților internaționali

1. Frații internaționali nu au altă patrie în afară de revoluția universală, pentru ei nu există țară străină, nu există alți dușmani în afară de reacțiune.

2. Ei resping orice politică bazată pe tranzacții și concesiile și consideră drept reacționară orice mișcare politică care nu are drept scop imediat și direct triumful principiilor lor.

3. Ei sînt frați — nu se atacă niciodată și nici nu-și rezolvă litițiile în public sau în fața tribunalelor. Un arbitraj ales printre frați de cele două părți — iată unica lor justiție.

4. Fiecare trebuie să fie sacrosanct pentru toți ceilalți, mai sacrosanct decît un frate bun. Fiecare frate este ajutat și apărat la maximum de toți ceilalți.

5. Frate internațional poate deveni numai acela care acceptă programul, cu toate consecințele lui teoretice și practice, și la care inteligența, energia, cinstea și discreția se îmbină cu *pasiunea revoluționară* — acela care are pe dracul în el. Noi nu impunem nici îndatoriri, nici sacrificii. Dar cel ce este stăpînit de această pasiune va face multe fără ca măcar să se gîndească că face sacrificii.

6. Pentru un frate nu trebuie să existe interese sau obligații mai importante și mai sacre decât slujirea revoluției și a asociației noastre secrete, chemată să slujească revoluția.

7. Un frate are întotdeauna dreptul să refuze să îndeplinească o sarcină dată de comitetul central sau comitetul național respectiv, dar în urma unor numeroase refuzuri succesive el va fi considerat un om răuvoitor sau leneș și ca urmare va putea fi exclus temporar de către comitetul național și, la propunerea acestuia, scos din rândurile membrilor de către comitetul central pînă la hotărîrea definitivă a constituantei.

8. Nici un frate nu are dreptul să accepte o funcție publică fără aprobarea comitetului din care face parte. Nici unul dintre frați nu are dreptul să întreprindă acțiuni sau manifestații publice contrare sau străine liniei stabilite de către comitetul său și fără a-l fi consultat pe acesta din urmă. Ori de cîte ori doi sau mai mulți frați sînt împreună, ei trebuie să se consulte în toate problemele publice importante.

9. Toți frații internaționali se cunosc unii pe alții. *El nu trebuie să aibă niciodată secrete politice unii față de alții.* Nici unul dintre ei nu are dreptul să facă parte dintr-o societate secretă fără aprobarea expresă a comitetului său și, la nevoie, cînd acesta din urmă consideră că este cazul, fără aprobarea comitetului central. El poate face parte dintr-o asemenea societate numai cu condiția de a dezvălui celorlalți frați toate secretele care i-ar putea interesa direct sau indirect.

10. Organizația fraților internaționali se împarte în: A. *comitetul general*, sau *constituanta*; B. *comitetul central*; C. *comitetele naționale*.

A. *Comitetul general*

Este adunarea tuturor fraților internaționali sau a cel puțin două treimi din ei, convocați cu regularitate fie la date fixe, fie în adunare extraordinară de către majoritatea comitetului central. Comitetul general reprezintă puterea constituantă și executivă supremă a întregii noastre organizații, avînd dreptul să-i modifice programul, statutele și statutele organice.

B. *Comitetul central*

Se compune din a) *biroul central* și b) *comitetul central de supra-veghere*. Membri ai acestuia din urmă sînt toți frații internaționali care nu fac parte din birou și care se află la o asemenea distanță, încît pot fi convocați în termen de două zile și, bineînțeles, toți frații aflați momentan în localitate. În toate celelalte privințe, ei se călăuzesc în relațiile lor reciproce după statutul Alianței democrației socialiste (vezi art. 2—4).

C. *Comitetele naționale*

Din comitetele naționale fac parte toți frații internaționali (indiferent de naționalitate) care se află în același loc sau în apropiere de centrul organizației naționale. Fiecare comitet național se împarte, de ase-

menea, în a) *biroul național executiv* și b) *comitetul național de supraveghere*. Din acesta din urmă fac parte toți frații internaționali din localitatea respectivă care nu fac parte din birou. Relațiile dintre membri sînt identice cu cele din cadrul Alianței democrației socialiste.

11. Pentru primirea unui nou frate este necesar votul *unanim* al tuturor membrilor prezenți (cel puțin trei) ai comitetului național, care să fie *confirmat* de o majoritate de două treimi a comitetului central. *Comitetul central* poate primi un nou frate prin hotărîrea unanimă a membrilor săi.

12. Fiecare comitet național trebuie să se întrunească cel puțin o dată pe săptămîină pentru a controla și stimula munca organizatorică, propagandistică și administrativă a biroului său. El este judecătorul firesc al comportării fiecărui dintre membrii săi în tot ceea ce privește fie demnitatea lor revoluționară, fie relațiile lor cu societatea. Hotărîrile lui trebuie prezentate spre aprobare comitetului central. *Comitetul național* îndrumază activitatea și manifestările publice ale tuturor membrilor săi. El este obligat ca, fie prin intermediul biroului său, fie printr-un frate desemnat de el, să întrețină o corespondență regulată cu *biroul central*, căruia trebuie să-i scrie cel puțin o dată la două săptămîni.

13. *Comitetul național* organizează *asociația secretă* a fraților naționali din țara respectivă.

II. Frații naționali

14. Frații naționali trebuie organizați în fiecare țară în așa fel, încît să nu se poată sustrage niciodată conducerii de către organizația generală a fraților internaționali, și în special conducerii de către *comitetul general* și *comitetul central*. Programele și statutele lor intră definitiv în vigoare numai după ce vor fi aprobate de către *comitetul central*.

15. Fiecare comitet național are dreptul, în cazul cînd consideră că acest lucru este util, să stabilească două categorii de frați naționali: a) frați naționali care se cunosc între ei pe scara întregii țări și b) frați care se cunosc între ei numai în cadrul unor mici grupuri. — În nici un caz frații naționali nu trebuie să bînuiescă măcar existența unei organizații internaționale.

16. În toate punctele importante ale țării se vor constitui *centre provinciale*, alcătuite în întregime sau parțial din frați internaționali sau din frați naționali din prima categorie; aceste centre provinciale au sarcina să dezvolte cît mai mult în adîncime și în lărgime organizația secretă și să propage principiile ei, fără a se limita să activeze în orașe, ci căutînd să le răspîndească la sate și în rîndurile țărănilor.

17. Comitetele naționale trebuie să-și procure cît mai rapid posibil mijloacele financiare necesare nu numai pentru activitatea rodnică a propriei lor organizații, ci și pentru nevoile generale ale întregii asociații. Ele trebuie să trimită deci o parte — jumătate? — biroului central.

18. Birourile naționale trebuie să desfășoare o bogată activitate, ținînd seama că principiile, programele și statutele nu au valoare decît în măsura în care oamenii chemați să le pună în aplicare au pe dracul în ei.

ORGANIZAȚIA SECRETĂ A ALIANȚEI INTERNAȚIONALE A DEMOCRAȚIEI SOCIALISTE

1. *Comitetul central permanent* al Alianței: este alcătuit din toți membrii *comitetelor naționale permanente* și din membrii *secției centrale de la Geneva*.

Cînd toți acești membri se întrunesc, ei reprezintă *adunarea generală secretă* a Alianței — puterea constituantă și supremă a Alianței — și se întrunesc cel puțin o dată pe an la congresul muncitoresc, în calitate de delegați ai diferitelor grupuri naționale ale Alianței; adunarea generală mai poate fi convocată în orice moment fie de către *biroul central*, fie de către *secția centrală de la Geneva*.

2. *Secția centrală de la Geneva* este delegația permanentă a comitetului central permanent. Ea este alcătuită din toți membrii *biroului central* și din toți membrii *comitetului de supraveghere*, care, în mod obligatoriu, sînt și membri ai comitetului central permanent. Secția centrală este *consiliul executiv suprem* al Alianței, în limitele constituției și ale liniei de conduită, care nu pot fi stabilite și modificate decît de *adunarea generală*. Ea va hotărî în toate problemele practice (dar nu constituționale și de politică generală) cu majoritate simplă de voturi; hotărîrile adoptate astfel sînt *obligatorii* pentru biroul central, afară doar de cazul cînd majoritatea membrilor biroului fac apel la *adunarea generală*, care în această situație trebuie să fie convocată în termen de trei săptămîni. Pentru a fi statutar constituită, adunarea generală, astfel convocată, trebuie să întrunească două treimi din numărul total al membrilor săi.

3. *Biroul central* — organ al puterii executive — este format din 3 pînă la 5 sau chiar 7 membri, care, concomitent, trebuie să fie și membri ai *comitetului central permanent*. Ca parte componentă a *secției centrale secrete*, *biroul central* este o organizație secretă. În această calitate, el primește directive de la secția centrală și transmite comunicări, ca să nu spunem ordine secrete, tuturor comitetelor naționale, de la care primește rapoarte secrete cel puțin o dată pe lună. Ca *putere executivă a Alianței publice*, el este o organizație publică. În această calitate, el întreține legături mai mult sau mai puțin secrete sau publice, în funcție de țări și împrejurări, cu toate birourile naționale, de la care primește, de asemenea, rapoarte lunare. Organizarea ei aparentă va fi aceea a unei președinții într-o republică federalivă. Ca putere executivă, atît secretă cît și publică, a Alianței, biroul central stimulează propaganda secretă și publică a societății și sprijină prin toate mijloacele posibile dezvoltarea ei în toate țările. El administrează mijloacele financiare, care, potrivit art. colului b) al statutului public, îi sînt trimise din toate țările pentru acoperirea nevoilor generale. El editează un ziar și broșuri și trimite agenții oare să constituie grupuri ale Alianței în țările unde nu există asemenea grupuri. În ceea ce privește măsurile care trebuie luate în interesul Alianței, el se supune hotărîrilor luate de majoritatea secției centrale secrete, din care, de altfel, fac parte toți membrii săi. Întrucît este o organizație publică și secretă în același timp și întrucît trebuie să fie în întregime alcătuit din membri ai comitetului central permanent, biroul central trebuie să fie întotdeauna reprezentantul direct al acestui comitet. Biroul central provizoriu va fi prezentat în momentul de față grupului de inițiativă de la Geneva ca fiind ales provizoriu de către toți membrii fondatori ai Alianței, dintre care majori-

tatea, participanți la Congresul de la Berna, s-au înapoiat în țările lor după ce au transmis imputernicirile lor cetățeanului B.* Acest birou funcționează pînă la prima adunare generală deschisă, care, potrivit articolului 7 din statutul public, trebuie să se întrunească la viitorul congres muncitoresc ca filială a Asociației Internaționale a Muncitorilor. Este de la sine înțeles că membrii noului birou central vor fi numiți de către această adunare. Dar, întrucît este imperios necesar ca biroul central să fie alcătuit întotdeauna exclusiv din membri ai comitetului central permanent, acesta din urmă trebuie să asigure, prin intermediul comitetelor sale naționale, organizarea și conducerea tuturor grupurilor locale, în așa fel încît ele să trimită ca delegați la această adunare numai membri ai comitetului central permanent sau, în lipsa acestora, oameni absolut devotați conducerii comitetelor naționale respective, astfel încît comitetul central permanent să țină întotdeauna ferm în mînă întreaga organizație a Alianței.

4. *Comitetul de supraveghere* controlează întreaga activitate a biroului central. El este format din toți membrii comitetului central permanent domiciliați în aceeași localitate în care își are sediul biroul central sau în apropiere, precum și din toți membrii aflați temporar sau în trecere prin localitatea respectivă, cu excepția membrilor biroului. La cererea a doi membri ai comitetului de supraveghere, toți membrii lui trebuie să se întrunească, în termen de trei zile, cu membrii biroului central, pentru a constitui *adunarea secției centrale a consiliului executiv suprem*, ale cărui drepturi sînt stabilite prin articolul 2.

5. *Comitetele naționale* sînt formate din toți membrii comitetului central permanent aparținînd aceleiași națiuni. În condiții în care există trei membri ai comitetului central permanent aparținînd aceleiași națiuni, biroul sau, la nevoie, secția centrală le propune să constituie un comitet național al țării respective. Fiecare comitet național poate numi un nou membru al comitetului central din țara respectivă, dar numai prin hotărîrea unanimă a tuturor membrilor. De îndată ce numește un nou membru, comitetul național trebuie să aducă imediat acest lucru la cunoștința biroului central, care va înregistra pe acest nou membru, investindu-l cu toate drepturile unui membru al comitetului central permanent. Secția centrală de la Geneva are, de asemenea dreptul de a numi noi membri prin votul unanim al tuturor membrilor săi.

Fiecare comitet național are misiunea specială de a înființa și organiza în țara sa grupul național, atît public cît și secret, al Alianței. El este conducătorul suprem și căpetenia acestui grup prin intermediul biroului său național, pe care va avea grijă să-l înființeze, format exclusiv din membri ai comitetului central permanent. Comitetele naționale au față de birourile respective aceeași poziție, drepturi și imputerniciri ca și secția centrală față de biroul central. Comitetele naționale, constituite prin fuzionarea birourilor respective cu comitetele de supraveghere, nu recunosc alt for conducător în afară de biroul central, ele fiind unicii intermediari între acesta din urmă și toate grupurile locale din țara respectivă atît în ceea ce privește problemele de propagandă și cele administrative, cît și stringerea și vărsarea cotizațiilor. Prin intermediul birourilor respective, comitetele naționale trebuie să aibă grijă ca în

* — M. Bakunin. — *Nota red.*

țările lor Alianța să fie organizată în așa fel, încât în cadrul ei rolul dominant să revină membrilor comitetului central permanent, care să o și reprezinte la congrese.

Pe măsură ce își vor organiza grupuri locale, birourile naționale vor avea grijă să prezinte biroului central statutul și programul acestor grupuri spre confirmare, fără de care grupurile locale nu pot face parte din Alianța internațională a democrației socialiste.

PROGRAMUL ALIANȚEI INTERNAȚIONALE SOCIALISTE

1. Alianța internațională a fost înființată pentru a servi la organizarea și grăbirea revoluției universale pe baza principiilor proclamate de programul nostru.

2. În conformitate cu aceste principii, scopul revoluției nu poate fi decât: a) desființarea oricărei dominații și a oricărei puteri — religioase, monarhice, aristocratice și burgheze — în Europa. Prin urmare, desființarea tuturor statelor existente în prezent, cu toate instituțiile lor politice, juridice, birocratice și financiare; b) reconstituirea unei societăți noi pe baza unică a muncii liber asociate, având drept punct de plecare proprietatea colectivă, egalitatea și dreptatea.

3. Revoluția, așa cum o concepem sau, mai exact, așa cum se impune ea astăzi prin însăși forța lucrurilor, are un caracter prin excelență internațional sau general. Având în vedere coaliția amenințătoare a tuturor intereselor privilegiate și a tuturor puterilor reacționare din Europa, care dispun de toate mijloacele teribile oferite de o organizație bine pusă la punct, având în vedere sciziunea profundă care există astăzi pretutindeni între burghezie și muncitori, — nici o revoluție națională nu poate fi victorioasă dacă nu cuprinde imediat toate celelalte națiuni; ea nu va putea depăși niciodată frontierele unui stat și nu va putea dobândi un caracter general dacă nu va purta în sine toate elementele acestui caracter general, adică dacă nu va fi o revoluție vădit socialistă, o revoluție care desființează statul și creează libertatea prin egalitate și dreptate; căci nimic nu va mai putea uni, electriza, mobiliza de acum înainte marea și unica forță a secolului: — pe muncitori — în afară de lozincă eliberării depline a muncii pe ruinele tuturor instituțiilor care apără proprietatea funciară ereditară și capitalul.

4. Viitoarea revoluție neputând fi decât universală, Alianța, sau, pentru a spune lucrurilor pe nume: conspirația, care trebuie să o pregătească, să o organizeze și să o grăbească trebuie să fie de asemenea universală.

5. Alianța va urmări un dublu scop: a) Ea se va strădui să răspândească în rândurile maselor populare din toate țările adevăratele idei despre politică, despre economia socială și despre toate problemele filozofice. Ea va face o propagandă activă prin ziare, broșuri și cărți, precum și prin înființarea de asociații publice. b) Ea va căuta să atragă pe toți oamenii inteligenți, energici, discreți, de bună-credință, sinceri devotați ideilor noastre, pentru a constitui în întreaga Europă și, pe cât posibil, și în America o rețea invizibilă de revoluționari devotați, deveniți mai puternici tocmai datorită acestei alianțe.

PROGRAMUL ȘI SCOPUL ORGANIZAȚIEI REVOLUȚIONARE A FRAȚILOR INTERNAȚIONALI

1. Principiile acestei organizații sînt identice cu cele din programul Alianței internaționale a democrației socialiste. În ceea ce privește problemele referitoare la femeie, la familie — din punct de vedere religios și juridic — și la stat, ele sînt și mai explicit expuse în programul *democrației socialiste ruse*.

Biroul central își rezervă dreptul de a face în curînd o expunere teoretică și practică mai amplă a acestor probleme.

2. Asociația fraților internaționali vrea revoluția universală — socială, filozofică, economică și politică în același timp —, pentru ca din actuala stare de lucruri, bazată pe proprietate, exploatare, subordonare și pe principiul autorității, — religioase, metafizice și burghezo-doctrinare sau chiar iacobin-revoluționare, să nu rămîină piatră pe piatră, mai întîi în întreaga Europă, iar apoi și în restul lumii. Lansînd lozincă: pace muncitorilor, libertate tuturor celor asupriți, moarte asupritorilor, exploatorilor și tutorilor de tot felul, noi vrem să desființăm toate statele și toate bisericile, cu toate instituțiile și legile lor religioase, politice, juridice, financiare, polițieneste, universitare, economice și sociale, pentru ca milioanele de oameni nefericiți, înșelați, înrobiți, chinuiți, exploatați să poată, în sfîrșit, să respire în deplină libertate, izbăviți de toți conducătorii și binefăcătorii lor oficiali și oficioși, colectivi și individuali.

3. Convinși că răul individual și social rezidă nu atît în indivizi, cît în organizarea lucrurilor și în pozițiile sociale, vom fi umani atît dintr-un sentiment de dreptate, cît și din calcul, și vom înlătura fără milă aceste poziții și aceste lucruri, pentru ca, fără a aduce prejudicii revoluției, să-i cruțăm pe oameni. Negăm *liberal arbitru* și pretinsul drept al societății de a pedepsi. Dreptatea însăși, luată în accepția ei cea mai umană, cea mai largă, nu este decît o idee, ca să zicem așa, negativă și de tranziție; ea pune probleme sociale, dar nu le rezolvă, indicînd doar singura cale posibilă pentru eliberarea omului, adică umanizarea societății prin libertate în cadrul egalității; la o soluție pozitivă se poate ajunge numai printr-o organizare tot mai rațională a societății. Această soluție atît de dorită, idealul nostru al tuturor... este libertatea, moralitatea, inteligența și bunăstarea fiecăruia prin solidaritatea tuturor — înfrățirea oamenilor.

Orice individ este produsul involuntar al mediului natural și social în care s-a născut și s-a dezvoltat și sub a cărui influență continuă să trăiască. Principalele trei cauze ale oricărei imoralități omenești sînt: inegalitatea, atît politică cît și economică și socială, ignoranța — rezultatul firesc al inegalității și *sclavia* — consecința lor necesară.

Intrucît organizarea societății este întotdeauna și pretutîndeni singura cauză a crimelor comise de oameni, este o dovadă de ipocrizie sau o absurditate evidentă din partea societății să-i pedepsească pe criminali, deoarece orice pedeapsă presupune o vină, iar criminalii nu sînt niciodată vinovați. Teoria vinovăției și a pedepsei își are originea în teologie, adică într-o îmbinare a absurdului cu ipocrizia religioasă.

Singurul drept ce poate fi recunoscut societății în actuala ei stare de tranziție este dreptul natural de a ucide — în interesul propriei ei apărări — pe criminalii pe care ea însăși i-a produs, iar nu de a-i ju-

deca și condamna. Acesta nici nu este un drept în adevăratul înțeles al cuvîntului, ci mai curînd un fapt firesc, trist, dar inevitabil, semn și rezultat al neputinței și stupidității actualei societăți; societatea va fi cu atît mai aproape de adevărata ei eliberare, cu cît va recurge mai puțin la acest drept.

Toți revoluționarii, toți cei asupriți, toți cei în suferință, victime ale actualei organizări a societății și ale căror inimi sînt, firește, pline de ură și însetate de răzbunare, nu trebuie să uite că regii, asupritorii, exploataorii de tot soiul sînt la fel de vinovați ca și criminalii proveniți din rîndurile masei populare. Ei sînt răufăcători, dar nu sînt vinovați, deoarece, ca și criminalii de rînd, sînt produsul involuntar al actualei organizări a societății. Nu trebuie să ne mire dacă în primul moment poporul răscolat va omorî pe mulți dintre ei — va fi o nenorocire, poate, inevitabilă, dar la fel de lipsită de importanță ca și distrugerile provocate de o furtună.

Dar acest fapt firesc nu va fi nici moral și nici măcar util. În această privință, istoria este plină de învățăminte: teribila ghilotină din 1793, care nu poate fi acuzată nici de inactivitate, nici de încetineală, n-a reușit să distrugă nobilimea din Franța. Aici, aristocrația, chiar dacă nu a fost complet distrusă, a fost cel puțin puternic zdruncinată nu de ghilotină, ci de confiscarea și vînzarea bunurilor ei. În general se poate spune că măcelurile politice n-au omorît niciodată partide: ele s-au dovedit a fi neputincioase mai ales față de clasele privilegiate, deoarece adevărata forță rezidă mult mai puțin în oameni decît în pozițiile pe care le asigură oamenilor privilegiați ordinea existentă, adică *instituția statului*, precum și consecința firească și totodată baza ei firească — *proprietatea privată*.

Pentru a săvîrși o revoluție radicală, trebuie deci atacate pozițiile și lucrurile, trebuie distruse proprietatea și statul; atunci nu va fi nevoie să exterminăm oameni și să ne expunem la o reacție sigură și inevitabilă pe care exterminarea oamenilor a generat-o și o va genera întotdeauna în orice societate.

Dar, pentru a avea dreptul să fim umani față de oameni fără a periclita revoluția, trebuie să fim necruțători față de poziții și de lucruri; trebuie să distrugem totul, mai ales și în primul rînd proprietatea și corolarul ei inevitabil — *statul*. Iată întregul secret al revoluției.

Nu ne miră că iacobinii și blanquiștii, care au devenit socialiști mai curînd de nevoie decît din convingere și pentru care socialismul este un mijloc, și nu scopul revoluției, deoarece ei vor dictatură, adică centralizarea statului, iar statul îi va duce — în mod logic și inevitabil — la reînstituirea proprietății, este foarte firesc, spunem noi, că, nevoind să facă o revoluție radicală împotriva lucrurilor, visează la o revoluție singeroasă împotriva oamenilor. Dar această revoluție singeroasă, bazată pe construirea unui stat revoluționar puternic centralizat, ar duce, inevitabil, așa cum vom demonstra mai pe larg în cele ce urmează, la instaurarea unei dictaturi militare, a unui nou stăpîn. Victoria iacobinilor sau a blanquiștilor ar însemna deci moartea revoluției.

4. Noi sîntem dușmanii firești ai acestor revoluționari — viitori diotatori, legișlatori și tutori ai revoluției —, care încă înainte de desființarea actualelor state monarhice, aristocratice și burgheze visează la crearea unor state revoluționare noi, la fel de centralizate și mai despotice decît statele existente în prezent, care s-au obșnuit într-atît cu ordinea creată de sus de către o autoritate oarecare și se tem într-atît de ceea ce le pare a fi dezordine, dar în realitate nu este decît ex-

presia autentică și firească a vieții poporului, încît, încă înainte ca revoluția să fi produs o dezordine sănătoasă și salutară, visează să pună capăt revoluției: și să o încătușeze prin acțiunea unei autorități oarecare. Această autoritate, care n-ar avea din revoluție decît numele, în realitate n-ar fi decît o nouă reacțiune, deoarece va constitui, de fapt, o nouă condamnare a maselor populare, guvernate prin decrete, la supunere, anchilozare, moarte, adică la sclavie și la exploatarea de către o nouă aristocrație pseudorevoluționară.

5. Noi înțelegem revoluția în sensul descătușării a ceea ce se numește astăzi pasiuni josnice și al distrugerii a ceea ce, în același limbaj, se numește „ordine publică”.

Noi nu ne temem de anarhie, ci o invocăm, convinși fiind că din această anarhie, adică din manifestarea deplină a vieții descătușate a poporului, trebuie să ia naștere libertatea, egalitatea, dreptatea, ordinea nouă și însuși forța revoluției împotriva reacțiunii. Această viață nouă — revoluția populară — nu va întârzia, desigur, să se organizeze; dar ea își va făuri organizația ei revoluționară de jos în sus și de la periferie spre centru, în conformitate cu principiul libertății, și nu de sus în jos, nici de la centru spre periferie, așa cum procedează orice autoritate, căci pentru noi nu are importanță dacă această autoritate se numește biserică, monarhie, stat constituțional, republică burgheză sau chiar dictatură revoluționară. Pe toate acestea noi le detestăm și le respingem în egală măsură ca izvoare inevitabile de exploatare și despotism.

6. Revoluția așa cum o concepem noi trebuie să distrugă din prima zi, radical și complet, statul și toate instituțiile de stat. Urmările firești și inevitabile ale acestei distrugerii vor fi: a) falimentul statului; b) neamestecul statului în achitarea datoriilor particulare, lăsîndu-se fiecărui debitor dreptul de a și le plăti dacă vrea; c) încetarea plății oricăror impozite și contribuții, atît directe, cît și indirecte; d) dizolvarea armatei, magistraturii, birocrăției, poliției și a clerului; e) desființarea justiției oficiale, suspendarea a tot ceea ce în limbaj juridic se numește drept, precum și suspendarea exercitării acestor drepturi. În consecință, anularea și autodafeul tuturor titlurilor de proprietate, actelor de moștenire, vînzare, donație, al tuturor proceselor, într-un cuvînt al tuturor hîrtoagelor juridice și civile. Pretutîndeni și în toate, acțiunea revoluționară în locul dreptului creat și garantat de stat; f) confiscarea tuturor capitalurilor productive și a uneltelor de muncă în favoarea unor asociații muncitorești, care le vor exploata în colectiv; g) confiscarea tuturor bunurilor aparținînd bisericii și statului, precum și a metalelor prețioase aparținînd persoanelor particulare în favoarea alianței federative a tuturor asociațiilor muncitorești, alianță care va constitui comuna.

În schimbul bunurilor confiscate, comuna va da tuturor persoanelor astfel deposedate strictul necesar, iar ulterior, dacă pot și vor, acestea vor avea posibilitatea să cîștige prin muncă proprie mai mult; h) pentru organizarea comunei este necesară o federație de baricade permanente și instituirea unui consiliu al comunei revoluționare, în care fiecare baricadă să trimită un deputat sau doi, iar fiecare stradă sau cartier oște un deputat; aceștia vor primi mandate imperative, vor fi în toate privințele răspunzători și vor putea fi revocați în orice moment. Consiliul comunei astfel organizat va putea alege din rîndurile lui comitete executive — cîte unul de fiecare ramură de administrare revoluționară a comunei; i) o declarație a capitalei răscolite, organizată în comună, că după ce a nimicit statul autoritar și tutelar — lucru ce era

În drept să facă, deoarece, ca și toate celelalte localități, a fost înrobită de acesta — renunță la dreptul ei sau, mai exact, la orice pretenții de a conduce și a domina provincia; k) un apel către toate provinciile, comunele și asociațiile de a urma imediat exemplul capitalei, și mai întâi de a se reorganiza în mod revoluționar, iar apoi de a-și trimite, la locul de întrunire convenit, deputații — cu toții investiți, de asemenea, cu mandate imperative, răspunzători și revocabili — pentru a constitui, în numele aceluiași principii, federația asociațiilor, comunelor și provinciilor răscolite și pentru a organiza o forță revoluționară capabilă să triumfe asupra reacțiunii. Trimiterea — nu a unor comisari revoluționari oficiali, cu eșarfe, ci a unor propagandiști revoluționari — în toate provinciile și comunele, mai ales în mijlocul țăranilor, oare nu pot fi câștigați de partea revoluției nici prin principiile, nici prin decretul unei dictaturi oarecare, ci numai prin acțiunea revoluționară, adică prin consecințele inevitabile ale faptului că în toate comunele va înceta orice viață juridică, oficială a statului. Desființarea statului național și în sensul că orice țară străină, provincie, comună, asociație sau chiar orice persoană care se va răscolii în numele aceluiași principii va fi primită în federația revoluționară, indiferent de frontierele actuale ale statelor și indiferent de sistemele politice sau naționale cărora le aparțin, în timp ce propriile provincii, comune, asociații și persoane care se vor situa pe pozițiile reacțiunii vor fi excluse. Revoluția universală, bazată pe desființarea frontierelor și pe desființarea statelor, va triumfa deci tocmai datorită faptului că ea se va extinde și se va organiza în scopul apărării reciproce a țărilor răscolite.

7. Nu mai poate fi posibilă o revoluție politică sau națională victorioasă dacă revoluția politică nu se transformă în revoluție socială și dacă — tocmai în virtutea caracterului ei radical socialist și în virtutea desființării statului — revoluția națională nu se transformă în revoluție universală.

8. Întrucât revoluția trebuie să fie pretutindeni săvârșită de popor, iar conducerea ei supremă trebuie să fie întotdeauna în mâna poporului organizat într-o federație liberă de asociații agricole și industriale, statul nou, revoluționar, organizat pe baza reprezentării revoluționare de jos în sus și cuprinzând toate țările răscolite în numele aceluiași principii, indiferent de vechile frontiere și de deosebirile naționale, va avea drept scop administrarea serviciilor publice, și nu guvernarea popoarelor. El va constitui *noua patrie* — *Alianța revoluției universale* împotriva alianței tuturor reacțiunilor.

9. Această organizație exclude orice idee de dictatură și de putere conducătoare tutelară. Dar, pentru instaurarea acestei alianțe revoluționare și pentru victoria revoluției asupra reacțiunii, este necesar ca, în mijlocul anarhiei populare, care va constitui însăși viața și întreaga energie a revoluției, *unitatea dintre gândire și acțiunea revoluționară să-și găsească expresia într-un organ*. Acest organ trebuie să fie *asociația secretă și universală a fraților internaționali*.

10. Această societate pornește de la convingerea că revoluțiile nu sînt niciodată făcute de indivizi și nici de societăți secrete. Ele se înfăptuiesc parcă de la sine, generate de forța lucrurilor, de desfășurarea evenimentelor și a faptelor. Ele se pregătesc timp îndelungat în adincul

conștiinței instinctive a maselor populare, apoi izbucnesc, provocate, în aparență, de cauze cu totul neînsemnate. Tot ce poate face o societate secretă bine organizată este, în primul rînd, să ajute la nașterea revoluției, răspîndind în rîndurile maselor ideea ce corespund instinctelor lor, și să organizeze nu armata revoluției — armata trebuie să fie întotdeauna poporul —, ci un fel de stat-major revoluționar, format din oameni devotați, energici, inteligenți și, mai ales, prieteni sinceri ai poporului, și nu ambițioși sau vanitoși, în stare să fie intermediari între ideea revoluționară și instinctele populare.

11. Numărul acestor oameni nu trebuie deci să fie foarte mare. Pentru o organizație internațională pe întreaga Europă, o sută de revoluționari strîns și puternic uniți sînt de ajuns. Două-trei sute de revoluționari reprezintă un număr suficient pentru organizarea celei mai mari țări.

2. Programul și statutul Alianței publice

Minoritatea socialistă din Liga păcii și libertății (1), separîndu-se de aceasta ca urmare a faptului că la Congresul de la Berna majoritatea s-a pronunțat oficial împotriva principiului fundamental al tuturor asociațiilor muncitorești — egalitatea economică și socială a claselor și indivizilor —, a aderat implicit la principiile proclamate de congresele muncitorești de la Geneva, Lausanne și Bruxelles. Mai mulți membri ai acestei minorități, aparținînd unor națiuni diferite, ne-au propus să organizăm o nouă Alianță internațională a democrației socialiste în cadrul mării Asociații Internaționale a Muncitorilor, dar a cărei misiune specială să fie studierea problemelor politice și filozofice pe baza mărețului principiu al egalității universale și reale a tuturor oamenilor din lume.

În ceea ce ne privește, convinși de utilitatea unei asemenea acțiuni, care va oferi democrațiilor socialiști sinceri din Europa și America mijlocul de a se înțelege între ei și de a-și afirma ideile, fără presiuni din partea celui fals socialism pe care democrația burgheză consideră util să-l afișeze astăzi, am crezut de datoria noastră să luăm, de comun acord cu acești prieteni, inițiativa creării acestei noi organizații.

În consecință, ne-am constituit în secție centrală a Alianței internaționale a democrației socialiste și publicăm azi programul și statutul ei.

PROGRAMUL ALIANȚEI INTERNAȚIONALE A DEMOCRAȚIEI SOCIALISTE

1) Alianța se declară ateistă; ea luptă pentru desființarea cultelor, pentru înlocuirea credinței cu știința și a dreptății divine cu dreptatea umană.

2) Ea luptă, înainte de toate, pentru egalizarea politică, economică și socială a claselor și a indivizilor de ambele sexe, începînd cu desființarea dreptului de succesiune, pentru ca în viitor folosirea bunurilor

să corespundă muncii productive depuse de fiecare și pentru ca, în conformitate cu hotărîrea adoptată la ultimul Congres muncitoresc de la Bruxelles, pămîntul, uneltele de muncă, precum și orice capital, devenind proprietate colectivă a întregii societăți, să nu mai poată fi folosite decît de către muncitori, adică de către asociațiile agricole și industriale.

3) Ea luptă pentru ca de la naștere copiii de ambele sexe să aibă condiții egale de dezvoltare, adică întreținere, educație, învățămînt pe toate treptele științei, industriei și artelor, convinsă fiind că această egalitate, la început numai economică și socială, va duce tot mai mult la o egalitate firească a oamenilor, înlăturînd toate inegalitățile artificiale — produs istoric al unei organizări sociale pe cit de greșite, pe atît de nedrepte.

4) Adversar al oricărui despotism, nerecunoscînd nici o altă formă politică decît cea republicană și respingînd în mod absolut orice alianță reacționară, ea respinge, totodată, orice acțiune politică care nu are drept scop imediat și direct victoria cauzei muncitorilor împotriva capitalului.

5) Ea consideră că toate statele politice și autoritare existente în prezent, reducîndu-și într-o măsură tot mai mare funcțiile la simpla administrare a serviciilor publice din țările respective, se vor pierde în uniunea universală a asociațiilor libere, atît agricole, oît și industriale.

6) Problema socială neputînd fi soluționată în mod definitiv și real decît pe baza solidarității internaționale sau universale a muncitorilor din toate țările, Alianța respinge orice politică bazată pe așa-numitul patriotism și pe rivalitatea dintre națiuni.

7) Ea luptă pentru o asociație universală a tuturor asociațiilor locale pe baza libertății

STATUT

1) Alianța Internațională a democrației socialiste se constituie ca secție a Asociației Internaționale a Muncitorilor și acceptă în întregime Statutul general al acesteia.

2) Membrii fondatori ai Alianței organizează provizoriu un birou central la Geneva.

3) Membrii fondatori care aparțin aceleiași țări alcătuiesc biroul național al țării respective.

4) Birourile naționale au misiunea să înființeze în toate localitățile grupuri locale ale Alianței democrației socialiste, care, prin intermediul birourilor naționale respective, se vor adresa biroului central al Alianței pentru a fi primite în Asociația Internațională a Muncitorilor.

5) Toate grupurile locale își vor constitui birourile urmînd practica adoptată de secțiile locale ale Asociației Internaționale a Muncitorilor.

6) Toți membrii Alianței se obligă să plătească lunar o cotizație de zece centime, din care jumătate va fi reținută de fiecare grup național pentru nevoile sale, iar jumătate va fi vărsată la casieria biroului central, pentru nevoile generale ale acestuia.

În țările unde se va considera că această sumă este prea mare, birourile naționale, de acord cu biroul central, o vor putea reduce.

7) La congresul anual al muncitorilor, delegația Alianței democrației socialiste, ca filială a Asociației Internaționale a Muncitorilor, își va ține ședințele deschise într-un local separat.

3. Scrisoarea lui Bakunin către Francisco Mora la Madrid

(Scrisoarea a fost scrisă în limba franceză)

Locarno, 5 aprilie 1872

Scumpe *Aliat și Tovarăș!* — Prietenii noștri din Barcelona m-au rugat să vă scriu, și fac acest lucru cu atât mai multă plăcere, cu cât am aflat că eu și prietenii mei, *aliații noștri* din Federația jurasiană, simțem, în Spania și în alte țări, ținta calomniilor Consiliului General de la Londra. Este, într-adevăr, trist că în aceste timpuri de criză îngrozitoare, când se hotărăște pentru multe zeci de ani soarta proletariatului din întreaga Europă și când toți prietenii proletariatului, ai omenirii și ai dreptății ar trebui să se unească frățește pentru a face front împotriva inamicului comun — lumea celor privilegiați, organizată în stat —, este trist, repet, că oameni care în trecut au adus mari servicii Internaționalei, mînați azi de pasiunea josnică a autoritarismului, se pretează la minciuni și seamănă discordie, în loc să creeze pretutindeni acea uniune liberă, singura în stare să creeze forță.

Pentru a vă face o idee justă asupra aspirațiilor noastre, este suficient să vă spun un singur lucru. Programul nostru este chiar programul vostru, programul pe care l-ați adoptat la congresul de anul trecut, și, dacă îi rămîneți credincioși, voi sinteți alături de noi pentru simplul motiv că noi sintem alături de voi. Detestăm în aceeași măsură ca voi dictatura, guvernamentalismul și autoritarismul; sintem convinși că orice putere politică este inevitabil un izvor de depravare pentru cei ce guvernează și o cauză a înrobirii pentru cei ce sînt guvernați. Statul înseamnă dominație, iar natura omenească este în așa fel făcută, încît orice dominație își găsește expresia în exploatare. Adversarii hotărîții ai statului în toate manifestările lui, noi nu vrem să-l acceptăm nici în cadrul Internaționalei. Considerăm Conferința de la Londra și rezoluțiile adoptate de ea drept o intrigă ambițioasă și o lovitură de stat, și din această cauză am protestat și vom protesta pînă la capăt. Nu mă refer la chestiuni personale; din păcate, ele vor ocupa un loc mult prea mare la viitorul congres general, în cazul cînd va avea loc, lucru de care, mă îndoiesc foarte mult, deoarece, dacă lucrurile vor continua să meargă ca pînă acum, ourînd nu va mai exista nici un singur punct pe continentul european unde delegații proletariatului se vor putea întruni pentru a discuta în mod liber. În momentul de față, toate privirile sînt îndreptate spre Spania și spre rezultatele congresului vostru. Ce rezultate va avea el? Veți primi scrisoarea de față, în cazul cînd vă va parveni, după acest congres. Vă va găsi ea în plină revoluție sau în plină reacțiune? Toți prietenii noștri din Italia, Franța și Elveția așteaptă cu mare înrijorare știri din țara voastră.

Știți, desigur, că, în ultimul timp, în Italia Internaționala și *scumpa noastră Alianță* au luat o foarte mare amploare. Atît la sate, cît și la orașe, poporul se află într-o situație absolut revoluționară, adică desperată din punct de vedere economic, masele încep să se organizeze temeinic, interesele lor încep să devină idei. Pînă acum, în Italia, nu instinctele lipseau, ci tocmai organizarea și ideile. Ambele sînt în curs de formare, așa încît, după Spania și împreună cu Spania, Italia este, poate, în momentul de față țara cea mai revoluționară. În Italia există ceea ce nu există în alte țări: un tineret entuziast, energic, *complet dezorientat, fără perspectivă, fără ieșire* și care, în pofida originii lui burgheze, nu este epuizat din punct de vedere moral și intelectual ca tineretul bur-

ghez din alte țări. În prezent, el îmbrățișează fără rezerve socialismul revoluționar, adoptînd *Intregul nostru program, programul Alianței*. Mazzini, genialul și puternicul nostru adversar, a murit, partidul lui este complet dezorganizat, iar Garibaldi este tot mai mult sub influența acestui tineret, care-i poartă numele, dar care merge, sau mai exact aleargă, infinit mai departe decît el. Am trimis prietenilor din Barcelona o adresă italiană; în curînd le voi trimite și altele. Este bine, este necesar ca *Aliații* din Spania să intre în legături directe cu cei din Italia. Primiți ziarele socialiste italiene? Vă recomand mai ales: „Eguaglianza” din Girgenti, Sicilia; „Campana” din Neapole, „Fascio Operaio” din Bologna, „Il Gazzettino Rosa”, dar mai ales „Il Martello” din Milano, care, din păcate, este interzis, iar toți redactorii lui sînt arestați.

În Elveția vă recomand doi *Aliați*: James Guillaume (Elveția, Neuchâtel, 5, Rue de la Place d'Armes) și Adhémar Schwitzguébel, gravor (membru și secretar corespondent al comitetului Federației jurasiene), Elveția, Jura berneză, cantonul Berna, Sonvilier, d-l Adhémar Schwitzguébel, gravor. (Urmează adresa lui Bakunin.)

Alianță și frăție,
M. Bakunin

Transmiteți, vă rog, salutări din partea mea *fratelui* Morago și rugați-l să-mi trimită ziarul lui.

Primiți buletinul Federației jurasiene?

Ardeți, vă rog, această scrisoare, deoarece conține nume.

Congresul de la Haga 1-a exclus pe Bakunin din Internațională nu numai ca întemeietor al Alianței, dar și pentru o chestiune personală³⁷⁷. Documentul autentic care atestă acest lucru se mai află în posesiunea noastră, dar considerente politice ne determină să nu-l publicăm.

Friedrich Engels

În Internațională

De multă vreme „Volksstaat” n-a mai publicat nimic altceva despre starea de lucruri din cadrul Asociației Internaționale a Muncitorilor decât comunicatele oficiale ale Consiliului General de la New York. El a procedat la fel ca toate celelalte ziare ale Internaționalei și ca marea masă a membrilor Asociației însăși. În timp ce organele de presă ale minorității de la Haga, de sub conducerea Alianței secrete a lui Bakunin, se fac luntre și punte pentru a se da drept reprezentanți ai adevăratei majorități a Internaționalei, defăimînd și calomniînd în toate chipurile majoritatea congresului, vechiul Consiliu General și în special pe Marx și reunind în jurul lor geniile nerecunoscute ale tuturor națiunilor, cei atacați s-au mulțumit să stabilească o dată pentru totdeauna faptele în legătură cu Congresul de la Haga și să nu răspundă decît la insinuările cele mai grosolane și mai perfide, opunîndu-le înseși faptele. În general, ei s-au bizuit pe bunul simț al muncitorilor și pe acțiunile Consiliului General, care s-a și dovedit a fi întru totul la înălțimea sarcinilor sale.

Cele ce urmează vor demonstra că acest procedeu, adoptat pretutindeni din proprie inițiativă fără vreo înțelegere prealabilă, a dat roade.

În *Anglia*, cîțiva membri englezi ai vechiului Consiliu General căroră, la Haga, Marx, pe baza dovezilor concrete și a propriilor lor mărturisiri, le aruncase în față acuzarea de corupție *, fără ca ei să fi îndrăznit să obiecteze vreun cuvînt, au provocat în luna decembrie a anului trecut o sciziune în rîndurile Consiliului federal britanic **. Ei au părăsit Consiliul și au convocat un congres separat, la care au participat cu totul 11 oameni, despre care nimeni n-ar îndrăzni

* Vezi volumul de față, p. 657—658. — *Nota red.*

** Vezi volumul de față, p. 200—210 și 205—210. — *Nota red.*

să spună dacă reprezentau vreo secție și care anume. Cei 11 oameni s-au ridicat plini de indignare împotriva hotărîrilor de la Haga și au trecut sub steagul scizioniștilor ; în fruntea lor se aflau doi străini : *Eccarius* și *Jung*. Din acest moment au existat două Consilii federale, cu deosebirea însă că unul dintre ele, acela care făcea parte din Internațională, era sprijinit de aproape toate secțiile, pe cînd celălalt, cel scizionist, nu reprezenta pe nimeni în afară de propriii săi membri. Consiliul federal scizionist a jucat această comedie timp de cîteva luni, după care și-a dat sufletul. Muncitorii englezi, care au trecut prin 50 de ani de școală a mișcării muncitorești, nu se pretează la asemenea farse. Pe de altă parte, la 1 și 2 iunie a avut loc la Manchester Congresul membrilor englezi ai Internaționalei, care, fără doar și poate, va face epocă în mișcarea muncitorească engleză. Au fost prezenți 26 de delegați, care, cu excepția cîtorva localități mai mici, reprezentau principalele centre ale industriei engleze. Raportul Consiliului federal s-a deosebit de toate celelalte documente anterioare de acest fel prin aceea că a recunoscut — în această țară a legalității tradiționale — dreptul clasei muncitoare de a obține prin forță satisfacerea revendicărilor lor.

Congresul a aprobat raportul și a hotărît următoarele : steagul roșu este steagul membrilor englezi ai Internaționalei ; clasa muncitoare cere să se restituie poporului muncitor nu numai toate proprietățile funciare, ci și toate mijloacele de muncă în general ; ca măsură preliminară se cere ziua de muncă normală de opt ore ; Congresul a felicitat pe muncitorii spanioli pentru instaurarea republicii și alegerea a zece muncitori în cortesuri ; se cere guvernului englez să-i elibereze de îndată pe fenienii irlandezi care mai sînt întemnițați. Oricine cunoaște istoria mișcării muncitorești engleze va admite că încă niciodată un congres al muncitorilor englezi nu a formulat revendicări care țintesc atît de departe. În orice caz, o dată cu acest congres și cu sfîrșitul lamentabil al consiliului federal scizionist și impostor s-a clarificat poziția membrilor englezi ai Internaționalei.

Nici în *Elveția* treburile scizioniștilor nu merg mai bine. Se știe că întotdeauna Federația jurasiană a fost sufletul acțiunii scizioniste din cadrul Internaționalei. Încă la Congresul de la Haga, delegații ei au declarat că reprezintă adevărata majoritate din Internațională și că vor demonstra acest lucru la viitorul congres. Dar timpul îi face mai înțelepți chiar și pe cei mai lăudăroși. La 27 și 28 aprilie, la Neuchâtel a avut loc

congresul Federației jurasiene. Din dezbaterile congresului a reieșit că federația numără 11 secții elvețiene, din care au fost reprezentate 9. Raportul comitetului nu suflă o vorbă despre situația acestor 11 secții, cîți membri au etc. În schimb, în raport se declară că întreaga Internațională, cică, a aderat la organizația lor scizionistă. Trebuie să ne așteptăm, așadar, ca această enormă majoritate să apară la viitorul congres general și să răstoarne hotărârile de la Haga ? Nu, nicidecum. Dimpotrivă, comitetul face următoarea propunere, pe care, desigur, acești delegați „autonomi” o acceptă imediat : pentru ca noul congres să nu păsească iarăși pe calea greșită și primejdioasă a Congresului de la Haga, federațiile scizioniste trebuie să organizeze un congres al lor într-un oraș oarecare din Elveția și să nu recunoască nici un alt congres care ar putea fi convocat de către Consiliul General de la New York.

Congresul de la Haga a însărcinat în mod special Consiliul General să stabilească în care oraș din Elveția urmează să aibă loc viitorul congres *. Prin urmare, hotărîrea Federației jurasiene nu înseamnă altceva decît o nouă retragere, camuflată îndărătul unor fraze răsunătoare.

Într-adevăr, era tocmai timpul ca acești domni să-și asigure o cale de retragere. La 1 și 2 iunie — zile fatale pentru scizionişti — a avut loc la Olten congresul muncitorilor elvețieni. Din cei 80 de delegați, numai 5 erau jurasieni. S-a propus întemeierea unei uniuni centralizate a muncitorilor elvețieni.

În schimb, cei 5 delegați ai Federației jurasiene au propus un sistem federativ, complicat în mod artificial, care ar fi lipsit întreaga organizație de posibilitatea de a acționa. Întrucît se aflau într-o minoritate categorică, au căutat, ca și la Haga, să-i facă pe ceilalți să-și piardă timpul. Congresul a pierdut întreaga duminică dezbătînd această așa-zisă „problemă de principiu”. Pînă la urmă, majoritatea s-a văzut nevoită, ca și la Haga, să închidă gura acestor oratori plicticoși, pentru a se putea apuca de lucru. În ziua următoare, luni, s-a hotărît pur și simplu să se înființeze o asociație centralizată ; drept răspuns, cei cinci predicatori, după ce au dat citire unei declarații care nu spunea nimic, au părăsit sala și au plecat acasă. Și acești oameni, care în propria lor țară s-au dovedit a fi niște nulități patente, susțin de ani de zile că misiunea lor este de a reorganiza Internaționala !

* Vezi volumul de față, p. 162. — *Nota red.*

Dar o nenorocire nu vine niciodată singură. În Italia, unde în momentul de față se agită anarhiștii din rîndurile scizioniştilor, unul dintre ei, Crescio din Piacenza, a trimis noua sa gazetă „L'avvenire sociale” lui Garibaldi, pe care acești domni continuă să-l considere ca pe unul de-ai lor. Ziarul tuna și fulgera împotriva a ceea ce ei numesc „principiul autoritarismului”, care, după părerea lor, ar sta la rădăcina tuturor relelor. Iată ce a răspuns Garibaldi :

„Dragă Crescio! Sincere mulțumiri etc. Vreți să declarați în ziarul vostru război minciunii și sclaviei. Iată un program cît se poate de frumos. Eu cred însă că combaterea principiului autoritarismului este una din greșelile Internaționalei care împiedică progresul ei. *Comuna din Paris a căzut pentru că la Paris n-a existat nici un fel de putere autoritară, ci numai anarhie*”.

Bătrînul luptător pentru libertate, care, ca să nu luăm decît anul 1860, a realizat mai mult decît vor încerca să realizeze toți anarhiștii de-a lungul întregii lor vieți, știe cu atît mai mult să prețuiască valoarea disciplinei, cu cît el însuși a trebuit să disciplineze forțele sale armate, și nu cu ajutorul muștrului, ca în cazul soldaților reglementari, nu cu ajutorul veșnicei amenințări cu împușcarea, ci în fața dușmanului.

Din păcate, n-am epuizat încă șirul ghinioanelor care i-au lovit pe scizioniști. Mai lipsea o singură pacoste, și au avut parte și de aceasta. Ziarul „Neuer Social-Demokrat”, al cărui nas de copoi adulmecase de cîtva timp un anumit miros ademenitor la acești tulburători ai Internaționalei, a trecut acum cu totul de partea lor. În nr. 68, el constată că proiectul de statut elaborat de belgieni, care au ieșit de fapt din Internațională, corespunde întru totul vederilor sale și anunță hotărîrea sa de a adera la scizioniști. Mai mult nici nu ne-am fi putut dori. Cînd Hasselmann și Hasenclever vor apărea la congresul scizioniştilor, această organizație scizionistă își va căpăta adevăratul său caracter. La dreapta Bakunin, la stînga Hasenclever și la mijloc nefericiții belgieni, care sînt duși de nas cu propriile lor fraze proudhoniste!

Scris de F. Engels
între 19 și 20 iunie 1873

Publicat în „Der Volksstaat”
nr. 53 din 2 iulie 1873

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Redakcia: ...
Adresă: ...
Preț: ...

Der Volksstaat

Redakcia: ...
Adresă: ...
Preț: ...

Organ der sozialdemokratischen Arbeiterpartei und der internationalen Gewerkschaften.

Nr. 105.

Freitag, 31 Oktober.

1873.

Friedrich Engels

Bakuniștii la lucru

INSEMNĂRI DESPRE RĂSCOALA DIN SPANIA
DIN VARA ANULUI 1873 ³⁷⁸

1

Raportul comisiei de la Haga cu privire la Alianța secretă a lui Mihail Bakunin * (vezi articolul „Cagliostro Bakunin”, publicat în „Volksstaat” nr 87 și următoarele ³⁷⁹), publicat recent, a dezvăluit în fața oamenilor muncii uneltirile, escrocheriile și frazeologia menite să pună mișcarea proletară în slujba ambiției exagerate și a scopurilor egoiste ale unor iluștri necunoscuți. Între timp, acești lăudăroși aroganți ne-au oferit, în Spania, prilejul să cunoaștem și activitatea lor revoluționară practică. Să vedem cum aplică ei frazele ultrarevoluționare despre anarhie și autonomie, despre desființarea oricărei autorități, îndeosebi a statului, despre eliberarea imediată și deplină a proletariatului. În sfârșit, acum putem face acest lucru, deoarece, în afară de știrile din ziare despre evenimentele din Spania, dispunem și de raportul Noii federații din Madrid a Internaționalei prezentat la Congresul de la Geneva.

După cum se știe, în momentul când s-a produs sciziunea în Internațională, în Spania aveau preponderență membrii Alianței secrete; marea majoritate a muncitorilor spanioli i-au urmat pe ei. În februarie 1873, când a fost proclamată republica, membrii din Spania ai Alianței s-au aflat într-o situație foarte dificilă. Spania este o țară atât de înapoiată

* „L'Alliance de la Démocratie Socialiste”, Londra, 1873. Ediția germană a apărut sub titlul „Ein Komplott gegen die Internationale”. (Editura „Vorwärts.”) (Nota lui Engels la ediția din 1894.)

din punct de vedere industrial, încît acolo nici nu poate fi vorba de eliberarea *imediată* și deplină a clasei muncitoare. Pînă să ajungă la aceasta, Spania trebuie neapărat să treacă prin diferite stadii premergătoare de dezvoltare și să înlăture din cale o serie întreagă de piedici. Republica oferea posibilitatea de a se parcurge într-un timp cît mai scurt stadiile premergătoare și de a se înlătura mai rapid piedicile existente. Dar acest lucru era posibil numai cu participarea *politică* activă a clasei muncitoare din Spania. Masa muncitorilor a înțeles aceasta; pretutindeni, ea a căutat să participe la evenimente, să folosească prilejul potrivit pentru a acționa, fără a lăsa, așa cum se întimplase pînă atunci, claselor avute cîmp liber pentru acțiunile și intrigile lor. Guvernul fixase alegerile pentru cortesurile constituante; ce poziție trebuia să adopte Internaționala? Căpeteniile bakuniștilor erau în mare încurcătură. A continua să rămînă inactivi din punct de vedere politic devenea din zi în zi tot mai ridicol și mai inacceptabil; muncitorii voiau „să vadă fapte”. Pe de altă parte, timp de mulți ani membrii Alianței propagaseră ideea neparticipării la nici o revoluție care nu are ca scop eliberarea imediată și deplină a clasei muncitoare și că a întreprinde vreo acțiune politică ar echivala cu a recunoaște statul, acest izvor al tuturor relelor, și că tocmai de aceea participarea la orice alegeri este o crimă pasibilă de pedeapsa capitală. Cum au ieșit ei din acest impas, ne arată raportul amintit mai sus:

„Aceiași oameni care au respins rezoluția de la Haga cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare și au călcat în picioare Statutul Internațional, provocînd astfel sciziunea, lupta internă și dezorganizarea Internaționalii în Spania; aceiași oameni care au avut nerușinarea să ne prezinte în fața muncitorilor drept niște carieriști ambițioși, care, sub pretextul aducerii la putere a clasei muncitoare, caută să acapareze ei puterea; aceiași oameni care se intitulează autonomiști, anarhiști-revoluționari etc. au început acum să se ocupe intens de politică, dar de o politică de cea mai proastă speță, de politică burgheză. Ei au depus eforturi nu pentru ca puterea politică să treacă în mîinile clasei muncitoare — ideea aceasta le era odioasă —, ci pentru a sprijini venirea la putere a unei fracțiuni a burgheziei, o fracțiune de aventurieri, ambițioși și carieriști care se intitulează republicani intransigenți.

Încă în ajunul alegerilor generale pentru Adunarea constituantă, muncitorii din Barcelona, din Alcoy și din alte localități au cerut să li se spună ce politică trebuie să urmeze muncitorii atît în lupta parlamentară, cit și în oricare altă luptă. În acest scop au fost organizate două mari adunări: una la Barcelona și alta la Alcoy. În ambele cazuri, membrii Alianței s-au împotrivit din răspuțeri stabilirii liniei politice pe care trebuia s-o urmeze Internaționala” (nota bene: Internaționala lor). „Așadar, s-a hotărît că *Internaționala ca organizație nu trebuie să desfășoare nici un fel de activitate politică, dar că membrii Interna-*

ționalei, fiecare în parte, pot acționa după cum vor și pot adera la orice partid vor; aceasta în virtutea faimoasei lor autonomii! Care a fost însă rezultatul aplicării acestei teorii absurde? Rezultatul a fost că marea masă a membrilor Internaționalei, inclusiv anarhiștii, au participat la alegeri fără un program propriu, fără un steag propriu, fără candidații proprii, contribuind astfel la alegerea aproape în exclusivitate a republicanilor burghezi. În Cameră au intrat numai doi sau trei muncitori — oameni care nu reprezintă absolut pe nimeni, care nu și-au ridicat niciodată glasul în apărarea intereselor clasei noastre și care votează cu nepăsare toate propunerile reacționare prezentate de majoritatea Camerei”.

Iată la ce duce „abținerea de la politică” preconizată de bakuniști. În perioade de acalmie, cînd proletariatul știe dinainte că în cel mai bun caz va avea în parlament doar cîțiva reprezentanți și că posibilitatea de a avea majoritatea în parlament este cu desăvîrșire exclusă, pe alocuri muncitorii mai pot fi convinși că săvîrșesc un mare act revoluționar rămînînd acasă în timpul alegerilor și în general atacînd nu statul în care trăiesc și care îi asuprește, ci statul ca atare, statul în general, care nu există nicăieri și care deci nici nu se poate apăra. Într-adevăr, pentru oamenii slabi de înger, aceasta este o metodă admirabilă de a face pe revoluționarii, și în ce măsură căpeteniile alianțștilor din Spania aparțin acestui soi de oameni reiese clar din sus-amintita broșură despre Alianță.

Dar, de îndată ce evenimentele împing proletariatul pe primul plan, abținerea de la politică devine o absurditate evidentă, iar participarea activă a clasei muncitoare — o necesitate imperioasă. Aceasta a fost situația în Spania. Abdicarea lui Amadeo a înlăturat de la putere pe monarhiștii-radicali³⁸⁰ și i-a lipsit de posibilitatea de a reveni la putere în viitorul apropiat; și mai puțin probabilă în momentul acela era venirea la putere a alfonsiștilor³⁸¹; iar carliștii au preferat, ca aproape întotdeauna, războiul civil³⁸² luptei electorale. După obiceiul spaniol, toate aceste partide s-au abținut de la alegeri; au participat numai republicanii federaliști, care se scindaseră în două aripi, și muncitorii. Dată fiind marea atracție pe care Internaționala o mai exercita asupra muncitorilor spanioli, dată fiind, cel puțin în practică, organizarea admirabilă a secțiilor ei din Spania, nu încapă îndoială că în districtele industriale ale Cataloniei, în Valencia, în orașele din Andaluzia etc., orice candidatură propusă și sprijinită de Internațională ar fi avut un succes strălucit și că în cortesuri s-ar fi format, incontestabil, o minoritate destul de puternică pentru a determina, cu prilejul fiecărei votări, rezul-

tatul luptei dintre cele două aripi ale republicanilor. Muncitorii au simțit acest lucru ; ei au simțit că a sosit momentul să pună în mișcare organizația lor, pe atunci încă puternică. Dar căpeteniile educate la școala bakunistă predicaseră atât de mult evanghelia abținerii absolute de la politică, încît nu puteau să schimbe dintr-o dată orientarea ; de aceea au născocit soluția jalnică ca Internaționala ca organizație să se abțină de la vot, iar membrii ei, fiecare în parte, să voteze *după cum vor crede de cuviință*. Consecința acestui faliment politic a fost că muncitorii, ca întotdeauna în asemenea cazuri, au votat pentru candidații care foloseau limbajul cel mai radical — pentru intransigenți —, asumîndu-și astfel, într-o măsură mai mică sau mai mare, răspunderea pentru acțiunile ulterioare ale acelor pe care i-au ales și devenind părtași la aceste acțiuni.

II

Membrii Alianței nu puteau să persiste în situația ridicolă în care singuri se puseseră prin abila lor politică electorală ; altfel, ei n-ar mai fi putut domina ca pînă atunci în secțiile din Spania ale Internaționalei. Astfel s-au văzut nevoiți să acționeze cel puțin de ochii lumii. Salvarea lor trebuia să fie *greva generală*.

În programul bakuniștilor, greva generală reprezintă pîrghia cu ajutorul căreia se înfăptuiește revoluția socială. Într-o bună zi, toți muncitorii din toate ramurile industriale dintr-o țară oarecare sau chiar din întreaga lume încetează lucrul și prin aceasta silesc clasele avute ca în cel mult o lună de zile ori să se dea bătute, ori să-i atace pe muncitori, și atunci aceștia vor avea dreptul să se apere și vor folosi acest prilej pentru a răsturna vechea societate. Proiectul acesta nu e de loc nou ; din 1848 el a fost calul de bătaie al socialiștilor francezi, iar apoi și al socialiștilor belgieni, deși era de proveniență engleză. În perioada dezvoltării rapide și impetuoase a cartismului, care a urmat după criza din 1837, în rîndurile muncitorilor englezi se propovăduia, încă în 1839, „luna sacră”, adică încetarea lucrului pe scară națională (vezi *Engels*. „Situația clasei muncitoare din Anglia”, p. 279³⁸³), idee care a avut un răsunet atât de mare, încît în iulie 1842 muncitorii de fabrică din Anglia de nord au încercat s-o aplice în practică. — Grevei generale i

s-a atribuit o mare importanță, și la Congresul de la Geneva al Alianței care a avut loc la 1 septembrie 1873³⁸⁴, toți membrii ei au recunoscut însă că pentru aceasta e nevoie de o organizație care să cuprindă întreaga clasă muncitoare și de fonduri însemnate. Dar tocmai aici e bubă! Pe de o parte, guvernele nu vor admite niciodată, mai ales cînd sînt încurajate prin abținerea de la politică, ca muncitorii să atingă un asemenea nivel în ceea ce privește organizarea sau fondurile. Pe de altă parte, evenimentele politice și abuzurile claselor dominante vor duce la eliberarea muncitorilor cu mult mai înainte ca proletariatul să fi reușit să-și creeze această organizație ideală și acest colosal fond de rezervă. De altfel, dacă ar poseda aceste două lucruri, n-ar avea nici un motiv să meargă pe drumul ocolit al grevei generale pentru a-și atinge scopul.

Pentru oricine cunoaște cît de cît resorturile ascunse ale Alianței este clar că propunerea de a se recurge la acest mijloc încercat pornea de la centrul din Elveția. Oricum ar fi, liderii spanioli au găsit în ea o soluție care le dădea cel puțin posibilitatea de a face ceva, fără a se angaja direct în „politică”, și s-au grăbit s-o adopte. Ei au început să propovăduiască calitățile miraculoase ale grevei generale și au făcut pregătiri în vederea declarării ei la Barcelona și Alcoy.

Între timp, situația politică se apropia tot mai mult de criză. Vechii frazeologi din rîndul republicanilor-federaliști, Castelar & Co., s-au speriat de mișcarea a cărei amploare îi depășise; ei au fost nevoiți să cedeze puterea lui Pi y Margall, care a încercat să ajungă la un acord cu intransigenții. Printre republicanii oficiali, Pi era singurul socialist, singurul om care își dădea seama că republica trebuie să se sprijine pe muncitori. El a prezentat imediat un program de măsuri cu caracter social, care puteau fi îndeplinite neîntîrziat și care nu numai că trebuiau să aducă muncitorilor un folos nemijlocit, dar, prin urmările lor, i-ar fi îndemnat să facă noi pași și ar fi dat un impuls revoluției sociale. Dar bakuniștii membri ai Internaționalei, obligați să respingă chiar și măsurile cele mai revoluționare, dacă acestea vin din partea „statului”, au preferat să sprijine pe cei mai mari șarlatani din rîndurile intransigenților, numai pe un ministru nu. Tratatивele lui Pi cu intransigenții s-au prelungit; intransigenții au început să dea semne de nerăbdare, iar cei mai belicoși dintre ei au organizat o răscoală cantonală în Andaluzia. Acum au fost nevoiți să acționeze și liderii Alianței,

dacă nu voiau să rămână la remorca burghezilor intransigenți. Așa se face că au ordonat declararea grevei generale.

La Barcelona, printre altele, a fost răspîndită următoarea proclamație :

„Muncitorii ! Noi declarăm greva generală pentru a ne exprima profunda indignare față de faptul că guvernul reprimă pe frații noștri muncitori cu ajutorul armatei, dar neglijează războiul împotriva carliștilor” etc.

Muncitorii din Barcelona, cel mai mare oraș industrial din Spania, a cărui istorie cunoaște mai multe lupte de bariadă decît istoria oricărui alt oraș din lume, erau chemați, așadar, să acționeze împotriva forței armate a guvernului nu cu armele pe care le aveau în mîini, ci... cu greva generală, adică cu o acțiune care atingea nemijlocit doar pe unii burghezi, dar nu pe reprezentantul lor comun — puterea de stat ! În timp de pace, de acalmie, muncitorii din Barcelona mai puteau asculta frazele vehemente ale unor oameni pașnici ca Alerini, Farga Pellicer și Viñas ; dar cînd a sosit momentul să se treacă la acțiune, cînd Alerini, Farga Pellicer și Viñas au lansat mai întîi faimosul lor program electoral, iar apoi au început să propovăduiască în fel și chip liniștea, pentru ca în cele din urmă, în loc să cheme la arme, să declare greva generală, muncitorii au început pur și simplu să-i disprețuiască. Cel mai șovăielnic dintre intransigenți a manifestat mai multă energie decît cel mai convins membru al Alianței. Alianța și secțiile Internaționalei induse în eroare de ea pierduseră orice influență, și cînd acești domni au proclamat greva generală, chipurile cu scopul de a paraliza astfel guvernul, muncitorii le-au rîs pur și simplu în obraz. Dar activitatea pseudointernaționalei a avut totuși drept urmare faptul că a împiedicat Barcelona să participe la răscoala cantonală ; or Barcelona era singurul oraș care, alăturîndu-se mișcării, putea să dea elementului muncitoresc, care a jucat întotdeauna un rol de seamă în mișcare, un sprijin puternic și totodată speranța de a domina în cele din urmă întreaga mișcare. În afară de aceasta, prin participarea Barcelonei victoria ar fi fost aproape asigurată. Dar Barcelona n-a mișcat nici măcar un deget ; înșelați de membrii Alianței și edificați asupra intransigenților, muncitorii din Barcelona nu au acționat și astfel au asigurat victoria definitivă a guvernului de la Madrid. Toate acestea nu i-au îm-

piedicat însă pe membrii Alianței, Alerini și Brousse, (amă-nunte asupra lor vezi în raportul cu privire la Alianță *) să declare în ziarul lor „Solidarité révolutionnaire”³⁸⁵:

„Mișcarea revoluționară cuprinde cu iuteala fulgerului întreaga peninsulă... La Barcelona nu s-a întâmplat încă nimic, dar în piețe, în locuri publice revoluția este permanentă”!

Dar aceasta era o revoluție a celor din Alianță, o revoluție care constă în a suna din surle și trâmbițe și care tocmai de aceea stă „permanent pe loc”.

În același timp, greva generală a fost pusă la ordinea zilei la Alcoy. Alcoy este un oraș industrial tânăr, care numără în momentul de față aproximativ 30 000 de locuitori și în care Internaționala în forma ei bakunistă a apărut numai cu un an în urmă și a luat foarte curind o mare extindere. Muncitorii din acest oraș, pînă atunci complet străini de mișcare, primeau cu dragă inimă socialismul în orice formă, așa cum se întâmplă pe ici pe colo în unele localități rămase în urmă din Germania, unde Uniunea generală a muncitorilor germani recrutează deodată mulți adepți noi. Tocmai de aceea Alcoy a fost ales ca reședință a Comisiei federale bakuniste din Spania, a cărei activitate o prezentăm în cele ce urmează.

La 7 iulie, adunarea muncitorilor hotărăște să declare greva generală și a doua zi trimite la alcade (primar) o delegație care cere ca în termen de 24 de ore să fie convocați fabricanții și să li se prezinte revendicările muncitorilor. Alcadele Albors, republican burghez, îi duce cu vorba pe muncitori, cheamă trupe de la Alicante, iar pe fabricanți îi sfătuiește să nu cedeze, ci să se baricadeze în locuințele lor. În ceea ce-l privește, va fi la postul său. După consfătuirea cu fabricanții, — noi urmărim aici raportul oficial al comisiei federale a membrilor Alianței datat 14 iulie 1873³⁸⁶ —, alcadele, care la început promisese muncitorilor că va păstra neutralitatea, publică o proclamație în care „îi jignește pe muncitori, îi calomniază, trece de partea fabricanților și anulează astfel dreptul și libertatea greviștilor, provocîndu-i la luptă”. Cum ar fi putut dorințele pioase ale unui primar să anuleze dreptul și libertatea greviștilor, rămîne în orice caz un lucru nelămurit. Oricum, muncitorii conduși de Alianță declară consiliului municipal, prin intermediul unei comisii, că, dacă nu intenționează să păstreze față de grevă neutralitatea pro-

* Vezi volumul de față, p. 331—465. — Nota red.

misă, ar fi mai bine ca, pentru a evita un conflict, să-și depună mandatul. Comisia nu a fost primită, și, în timp ce părăsea primăria, polițiștii au deschis focul asupra mulțimii neînarmate care stătea liniștită în piață. Potrivit raportului Alianței, așa a început lupta. Poporul s-a înarmat, iar apoi s-a încins o bătălie, care ar fi durat „douăzeci de ore”. De o parte erau muncitorii, în număr de 5 000, după cum spune „Solidarité révolutionnaire”, iar de cealaltă — 32 de jandarmi baricadați în clădirea primăriei și alți câțiva oameni înarmați, aflați în patru sau cinci case din piață, care, după modelul prusian, au fost incendiate de popor. În cele din urmă, rămânând fără muniții, jandarmii au fost nevoiți să se predea.

„N-ar fi trebuit să deplîngem atîtea victime — se spune în raportul comisiei Alianței — dacă alcadele Albors n-ar fi înșelat poporul; el s-a prefăcut că cedează, dar apoi a ordonat în mod laș să fie uciși aceia care, încrezîndu-se în cuvîntul lui, au intrat în primărie; nici alcadele n-ar fi fost omorît de populația cuprinsă de legitimă indignare dacă el n-ar fi tras în plin cu revolverul în oamenii care erau pe cale să-l aresteze”.

Ce victime au fost deci în această luptă ?

„Deși nu avem posibilitatea să apreciem exact numărul morților și răniților (din rîndurile poporului), putem spune totuși că sînt *cel puțin* zece. Atacatorii au avut cel puțin *cincisprezece* morți și răniți”.

Aceasta a fost prima luptă de stradă susținută de Alianță. Timp de douăzeci de ore, 5 000 de muncitori au luptat împotriva a 32 de jandarmi și a cîtorva burghezi înarmați și, după ce aceștia au rămas fără cartușe, i-au învins, pierzînd doar zece *oameni*. Pesemne că Alianța le-a băgat în cap adeptilor săi maxima lui Falstaff că „cea mai bună latură a vitejiei este prudența” *.

Se înțelege că toate relatările ziarelor burgheze despre tot felul de orori, despre fabrici incendiate fără rost, despre executarea în masă a jandarmilor, despre oameni stropiți cu petrol și arși de vii sînt pure născociri. Chiar și atunci cînd sînt conduși de Alianță, a cărei deviză este: „Lovește, distruge!”, muncitorii victorioși se poartă întotdeauna chiar prea mărinimos cu dușmanii pe care i-au învins, iar aceștia le atribuie toate mîrșăviile pe care ei le-ar fi săvîrșit fără să ezite în caz de victorie.

Așadar, victoria a fost repurtată.

* *Shakespeare*. „Henric al IV-lea”, partea întâi, actul 5, scena a 4-a.
— *Nota red.*

„La Alcoy — jubilează „Solidarité révolutionnaire” —, prietenii noștri, în număr de 5 000, au devenit stăpîni pe situație”.

Cum au folosit însă acești „stăpîni” „situația” ?

Despre acest lucru nu se spune nici un cuvînt în raportul Alianței și în ziarul ei. Sîntem nevoiți să facem apel la obișnuitele știri din presă din care aflăm că la Alcoy a fost înființat imediat un „comitet al salvării publice”, adică un guvern revoluționar. Trebuie arătat că la Congresul lor de la Saint-Imier, în Elveția, la 15 septembrie 1872, adepții Alianței au hotărît că „orice organizare politică a unei așa-numite puteri provizorii sau revoluționare nu poate fi decît o nouă înșelătorie și ar fi tot atît de periculoasă pentru proletariat ca toate celelalte guverne existente”. Membrii Comisiei federale spaniole cu sediul la Alcoy au depus toate eforturile pentru ca această rezoluție să fie adoptată și de Congresul organizațiilor din Spania ale Internaționalei. Cu toate acestea, constatăm că Severino Albarracin, membru în această comisie, iar după unele informații și Francisco Tomás, secretarul ei, au fost membri ai acestei puteri guvernamentale provizorii și revoluționare, adică ai Comitetului salvării publice din Alcoy!

Să vedem acum ce a făcut acest Comitet al salvării publice? Ce măsuri a luat el pentru a înfăptui „eliberarea imediată și deplină a muncitorilor”? Comitetul a interzis tuturor bărbaților să părăsească orașul, în timp ce femeilor acest lucru le era permis, dar numai dacă aveau... *pașaport*! Adversarii oricărei puteri reintroduc pașaportul! În rest, o stare de totală dezorientare, inactivitate și neputință.

Între timp, de la Alicante pornise în fruntea trupelor sale generalul Velarde. Guvernul avea destule motive să dorească să înăbușe fără zgomot răscoalele locale din provincii. Pe de altă parte, „stăpîinii pe situație” din Alcoy aveau destule motive să dorească să iasă dintr-o situație în care nu știau ce trebuie să facă. De aceea, rolul deputatului Cervera, care făcea pe mediatorul, a fost destul de ușor. Comitetul salvării publice și-a depus mandatul, la 12 iulie trupele au intrat în oraș fără a întîmpina vreo rezistență și singura promisiune făcută în schimb Comitetului salvării publice a fost... amnistia generală. Și de astă dată „stăpîinii pe situație” au ieșit cu fața curată. Cu aceasta aventura de la Alcoy a luat sfîrșit.

La Sanlúcar de Barrameda, lingă Cádiz, se spune în raportul Alianței,

„aloadele închide sediul Internaționalei și provoacă indignare în rindurile muncitorilor prin amenințările sale și prin violarea permanentă a drepturilor cetățenilor. O comisie cere ministrului să respecte legile și să dispună redeschiderea sediului închis în mod samavolnic. D-l Pi acceptă în principiu...”, dar refuză să pună în practică cele promise. Muncitorii se conving că guvernul intenționează să persecute în mod sistematic Asociația lor; ei destituie pe toți reprezentanții locali ai puterii și în locul lor numesc alți reprezentanți, care redeschid sediul Asociației”.

„La Sanlúcar... poporul este stăpîn pe situație!” — jubilează „Solidarité révolutionnaire”. Membrii Alianței, care în pofida concepțiilor lor anarhiste au trebuit să formeze și aici un guvern revoluționar, nu știau ce să facă cu puterea cucerită. Ei și-au irosit timpul în dispute deșarte și cu rezoluții care au rămas pe hîrtie; iar cînd la 5 august, după ce a cucerit orașele Sevilla și Cádiz, generalul Pavia a trimis la Sanlúcar cîteva companii din brigada Soria, ...n-a întîmpinat nici o împotrivire.

Acestea sînt faptele eroice săvîrșite de Alianță acolo unde nu a avut nici un fel de rivali.

III

Imediat după luptele de stradă de la Alcoy, în Andaluzia s-au ridicat intransigenții. Pi y Margall mai era încă la putere și ducea tot timpul tratative cu liderii acestui partid, dorind să formeze guvernul cu reprezentanți de-ai lui; atunci ce rost a avut să se înceapă insurecția, din moment ce se mai duceau tratative? Motivul acestei grabe nu este nici acum pe deplin lămurit. Un lucru e cert: domni intransigenți căutau în primul rînd să înfăptuiască cit mai repede republica federativă pentru a acapara puterea și numeroasele posturi guvernamentale care urmau să fie înființate în cantoane. La Madrid, cortesurile tărăgănavu prea mult cu dezmembrarea Spaniei; de aceea ei au considerat că trebuie să ia în mîinile lor această chestiune și să proclame pretutindeni suveranitatea cantoanelor. Atitudinea anterioară a Internaționalei (bakuniste), care din timpul alegerilor fusese implicată în unelțirile intransigenților, permitea să se conțeteze pe sprijinul ei, cu atît mai mult cu cît recent pusese stăpînire cu forța pe Alcoy și, prin urmare, intrase în conflict direct cu guvernul! În afară de aceasta, ani de-a rîndul bakuniștii au propovăduit ideea că orice acțiune revoluționară de sus în jos este dăunătoare și că totul trebuie organizat

și înfăptuit de jos în sus. Și iată că acum s-a ivit prilejul de a înfăptui de jos în sus faimosul principiu al autonomiei, cel puțin pentru unele orașe! Lucrurile s-au petrecut așa cum era de așteptat: muncitorii bakuniști au căzut în capcană și au început să scoată castanele din foc pentru intransigenți, ca apoi, drept răsplată, să primească de la aliații lor lovituri de cizmă și gloanțe cu nemiluita.

Care a fost, așadar, poziția membrilor Internaționalei bakuniste în această mișcare? Ei au ajutat să se imprime mișcării un caracter de fărâmițare federalistă, au înfăptuit, pe cât le-a fost cu putință, idealul lor de anarhie. Aceiași bakuniști care cu câteva luni în urmă declaraseră la Córdoba că crearea unor guverne revoluționare ar însemna trădarea și înșelarea muncitorilor participau acum la toate guvernele revoluționare din orașele Andaluziei, fiind însă pretutindeni în minoritate, așa încât intransigenții puteau să facă ce voiau. În timp ce aceștia din urmă aveau în mână conducerea politică și militară, muncitorilor li se împuia capul cu fraze pompoase și cu proiecte de reforme sociale dintre cele mai absurde și mai stupide, care de altfel nu existau decît pe hîrtie. Cînd însă liderii bakuniști au cerut concesiile reale, ei au fost refuzați categoric. În fața corespondenților ziarelor engleze, intransigenții aflați în fruntea mișcării au declarat că nu au nimic comun cu acești așa-zisi „membri ai Internaționalei”, că nu răspund pentru ei și că țin sub strictă supraveghere polițienească atît pe conducătorii lor, cît și pe toți emigranții Comunei din Paris. În sfîrșit, așa cum vom vedea mai jos, la Sevilla, în timpul luptei cu trupele guvernamentale, intransigenții au tras și în aliații lor bakuniști*.

Așa se face că în câteva zile intransigenții înarmați erau stăpîni pe întreaga Andaluzie. Sevilla, Málaga, Granada, Cádiz etc. au trecut în mîinile lor aproape fără împotrivire. Fiecare oraș s-a proclamat canton suveran și a instituit un comitet guvernamental revoluționar (junta). Exemplul lor a fost urmat de Murcia, Cartagena, Valencia. O încercare asemănătoare a fost făcută și la Salamanca, dar aici ea a avut un caracter mai pașnic. În felul acesta, majoritatea marilor orașe din Spania se aflau în mîinile insurgenților; excepție

* În „Volksstaat” (nr. 106 din 2 noiembrie 1873), următoarele trei paragrafe au fost inserate la sfîrșitul capitolului al III-lea. Cu prilejul retipăririi articolului în 1894 în „Internationales aus dem Volksstaat”, Engels le-a schimbat locul. — *Nota red.*

făceau numai capitala, Madridul, orașul luxului, care aproape niciodată nu acționează energic, și Barcelona. Dacă ar fi acționat Barcelona, succesul definitiv ar fi fost aproape asigurat și o dată cu aceasta ar fi fost asigurată o sprijinire puternică a elementelor muncitorești din mișcare. Dar, așa cum am văzut, la Barcelona intransigenții erau destul de slabi, iar membrii „Internaționalei” bakuniste, care în acel timp se mai bucurau acolo de o influență foarte mare, au folosit greva generală ca pretext pentru a se eschiva de la insurecție. Așadar, de data aceasta Barcelona nu a fost la postul său.

Deși nu fusese pregătită suficient, insurecția ar fi avut totuși sorti de izbândă dacă ar fi fost condusă măcar cu minimum de chibzuință, fie și după modelul rebeliunilor militare din Spania, când garnizoana unui oraș se ridică, pornește spre orașul vecin, antrenează garnizoana acestuia dinainte pregătită cu care își îngroașă rîndurile și, asemenea unei avalanșe, înaintează spre capitală, pînă cînd o bătălie norocoasă sau trecerea de partea lor a trupelor trimise împotriva-le decide victoria. În cazul de față, o asemenea metodă ar fi fost foarte indicată. Pretutindeni, insurgenții erau de mult organizați în batalioane de voluntari; e drept că în aceste batalioane disciplina lăsa foarte mult de dorit, dar în orice caz nu mai mult decît în rîndurile rămășițelor vechii armate spaniole, în cea mai mare parte descompusă. Singurele trupe pe care conta guvernul erau jandarmii (guardias civiles), dar ei erau risipiți în întreaga țară. Trebuia deci, în primul rînd, să se împiedice concentrarea jandarmilor, și acest lucru se putea face numai prin acțiuni ofensive și acceptînd riscul unei lupte în cîmp deschis. Acest mod de acționa nu prezenta un mare pericol, deoarece guvernul nu putea opune voluntarilor decît trupe la fel de nedisciplinate. Și dacă voiau să învingă, nu aveau alt mijloc.

Dar nu! Federalismul intransigenților și al acoliților lor bakuniști consta tocmai în aceea că fiecare oraș acționa pe cont propriu, declarînd că nu acțiunile comune cu alte orașe, ci separarea de ele constituie lucrul cel mai important și excluzînd astfel orice posibilitate a unei ofensive generale. Ceea ce a constituit un rău inevitabil în perioada războiului țărănesc german și în timpul insurecțiilor din mai 1849 din Germania, și anume fărîmițarea și izolarea forțelor revolu-

ționare, care a dat unora și aceluiași trupe guvernamentale posibilitatea de a înăbuși o răscoală după alta³⁸⁷, a fost proclamat aici drept principiu al supremei înțelepciuni revoluționare. Bakunin putea să fie satisfăcut. Încă în septembrie 1870 („Lettres à un français”³⁸⁸), el a declarat că singurul mijloc de a izgoni pe prusieni din Franța printr-un război revoluționar constă în a desființa orice conducere centralizată și a lăsa fiecare oraș, fiecare sat, fiecare comună să ducă războiul pe cont propriu. Ar fi suficient ca trupelor prusiene subordonate unei conduceri unice să li se opună pasiunile revoluționare descătuate, și victoria ar fi asigurată. În fața înțelepciunii colective a poporului francez, în sfârșit descătută, înțelepciunea individuală a lui Moltke ar fi trebuit, firește, să rămână în umbră. Atunci francezii n-au vrut să înțeleagă acest lucru; în Spania însă, după cum am văzut și vom mai vedea în continuare, Bakunin a obținut succese strălucite.

Între timp, această insurecție pripită, începută fără nici un motiv, l-a lipsit pe Pi y Margall de posibilitatea de a continua tratativele cu intransigenții. El a fost nevoit să plece; în locul lui au venit la putere republicani puri de teapa lui Castelar, burghezi declarați, al căror prim scop era de a nimici mișcarea muncitorească, pe care o folosiseră înainte, dar care acum devenise o piedică în calea lor. Ei au înjghebat o divizie sub comanda generalului Pavia, pe care au trimis-o împotriva Andaluziei, și alta, sub comanda lui Campos, pe care au trimis-o împotriva Valenciei și Cartaginei. Nucleul acestor divizii era format din jandarmii adunați din întreaga Spanie, toți soldați vechi, în rîndul cărora disciplina nu lăsa încă de dorit. Aici, ca și în luptele trupelor versailleze împotriva Parisului, jandarmii trebuiau să imprime fermitate trupelor de linie demoralizate și să meargă pretutindeni în fruntea coloanelor care atacau. Ei au îndeplinit ambele sarcini pe măsura puterilor. În afară de jandarmi, aceste divizii au mai primit câteva regimente de linie mixte, astfel încît fiecare din ele număra aproximativ 3 000 de oameni. Aceasta era tot ceea ce guvernul putea să opună insurgenților.

Generalul Pavia a pornit aproximativ la 20 iulie. La 24 iulie, un detașament de jandarmi și de trupe de linie, comandat de Ripoll, a ocupat Córdoba. La 29 iulie, Pavia a atacat

Sevilla, care se baricadase, cucerind-o la 30 sau 31 iulie (din telegrame e greu de stabilit data exactă). El a lăsat aici un detașament mobil pentru pacificarea împrejurimilor și a pornit spre Cádiz, ai cărui apărători au opus rezistență, de altminteri foarte slabă, numai pe căile de acces spre oraș, iar la 4 august s-au lăsat dezarmați fără a se împotrivi. În zilele următoare, Pavia a dezarmat, de asemenea fără a întâmpina vreo rezistență, orașele Sanlúcar de Barrameda, San Roque, Tarifa, Algeciras și numeroase alte orașe mici, care se declaraseră anterior cantoane suverane. În același timp, el a trimis detașamente împotriva orașelor Malaga și Granada, care s-au predat fără rezistență, primul la 3, iar al doilea la 8 august, așa încît pînă la 10 august, în mai puțin de două săptămîni și aproape fără luptă, întreaga Andaluzie a fost supusă.

La 26 iulie, Martinez Campos a început ofensiva împotriva Valenciei. Aici insurecția fusese pornită de muncitori. Cînd s-a produs sciziunea în secțiile din Spania ale Internaționalei, la Valencia majoritatea o formau membrii adevăratei Internaționale, și de aceea noul Consiliu federal spaniol și-a mutat sediul în acest oraș. Curînd după proclamarea republicii, cînd la orizont se profila perspectiva unor lupte revoluționare, muncitorii bakuniști din Valencia, neavînd încredere în liderii lor din Barcelona, care, sub paravanul unor fraze ultrarevoluționare, se eschivau de la luptă, au oferit membrilor adevăratei Internaționale sprijinul lor în toate mișcărilor locale. Cînd a izbucnit mișcarea cantonală, și unii și alții, folosindu-i pe intransigenți, au pornit imediat împotriva trupelor guvernamentale și le-au pus pe fugă. Nu se cunoaște compoziția juntei din Valencia, dar din relatările corespondenților ziarelor engleze se vede că în această juntă, ca și în rîndurile voluntarilor din Valencia, precumpăneau muncitorii. Aceiași corespondenți vorbesc despre insurgenții din Valencia cu un respect pe care nu-l arătau cîtuși de puțin atunci cînd era vorba de ceilalți insurgenți, în rîndurile cărora precumpăneau intransigenții. Ei elogiau disciplina insurgenților din Valencia, ordinea care domnea în oraș și făceau pronosticuri pentru o rezistență îndelungată și lupte înverșunate. Și nu au greșit. Valencia, acest oraș deschis, a ținut piept atacurilor diviziei lui Campos de la 26 iulie pînă la 8 august, adică mai mult decît întreaga Andaluzie.

În provincia Murcia, orașul principal cu același nume a fost ocupat fără împotrivire ; după căderea Valenciei, Campos a pornit asupra Cartagenei, una din cele mai puternice fortărețe ale Spaniei, apărată dinspre uscat de un val continuu și de forturi împinse înainte pe înălțimile care domină orașul. Cei 3 000 de oameni care formau efectivul trupelor guvernamentale, fără artilerie de asediu, avînd numai tunuri ușoare de cîmp, erau, desigur, neputincioși față de artileria grea a forturilor și de aceea au fost nevoiți să se limiteze la asedierea orașului dinspre uscat. Dar un asemenea asediu avea o importanță minimă atîta timp cit, datorită flotei de război pe care o capturaseră în port, insurgenții din Cartagena aveau supremația pe mare. Insurgenții, care, în timp ce în Valencia și Andaluzia se desfășurau lupte, fuseseră preocupăți numai de treburile lor, au început să se gîndească la lumea din afară abia după reprimarea celorlalte insurrecții, cînd rămăseseră fără bani și fără provizii. Abia atunci s-a făcut o încercare de a înainta asupra Madridului, situat la o distanță de cel puțin 60 de mile germane, adică la o distanță de peste două ori mai mare decît Valencia și Granada, de pildă. Nu departe de Cartagena, expediția a avut un sfîrșit jalnic. Asediul tăiase orice posibilitate de a repeta o ieșire pe uscat ; de aceea, insurgenții din Cartagena au recurs la ieșiri cu ajutorul flotei. Dar ce fel de ieșiri erau acestea ! Posibilitatea de a organiza în orașele de pe litoral, înfrînte recent, o nouă insurecție cu ajutorul navelor de război din Cartagena era exclusă. De aceea, flota cantonului suveran Cartagena s-a limitat să amenințe cu bombardarea celelalte orașe de pe litoral de la Valencia pînă la Malaga — suverane și ele după teoria celor din Cartagena —, iar la nevoie chiar le bombarda dacă nu aduceau la bordul navelor proviziile cerute și contribuția de război în numerar. Cit timp, în calitatea lor de cantoane suverane, aceste orașe au luptat împotriva guvernului, în Cartagena, principiul călăuzitor a fost : „fiecare pentru el”. Cînd însă acestea au fost învinse, a fost proclamat principiul : „toți pentru Cartagena !” Așa înțelegeau intransigenții din Cartagena și acoliții lor bakuniști federalismul cantoanelor suverane.

Pentru a întări rîndurile luptătorilor pentru libertate, guvernul din Cartagena a pus în libertate circa 1 800 de ocnași, cei mai inveterați țilhari și ucigași din Spania, de-

ținuți în închisoarea orașului. După dezvăluirile cuprinse în raportul asupra „Alianței”, nu încape nici o îndoială că această măsură revoluționară a fost sugerată guvernului de către bakuniști. În acest raport se arată că Bakunin visează la o „dezlănțuire a tuturor pornirilor rele” și se pretinde că brigandul rus trebuie să constituie un model pentru toți revoluționarii adevărați. Ceea ce e bine pentru rus este bine și pentru spaniol. Când guvernul din Cartagena a dezlănțuit „pornirile rele” ale celor 1800 de bandiți ieșiți din închisoare și prin aceasta a dus la extrem demoralizarea în rândurile propriilor trupe, el a acționat deci conform spiritului lui Bakunin. Iar când guvernul spaniol, în loc să dărime pînă la temelie propriile sale fortificații, aștepta căderea Cartagenei, ca urmare a dezorganizării din rândurile apărătorilor ei, el a urmat o politică foarte justă.

IV

Să vedem acum ce spune despre această mișcare raportul Noii federații din Madrid.

„În a doua duminică a lunii august urma să aibă loc la Valencia un congres care, printre altele, trebuia să stabilească poziția Federației din Spania a Internaționalei în legătură cu importantele evenimente politice petrecute în Spania începînd de la 11 februarie, ziua proclamării republicii. Dar insurecția cantonală nechibzuită” (descabellada — textual: dezlînată), care a suferit o înfrîngere atît de lamentabilă și la care membrii Internaționalei au participat cu atîta entuziasm aproape în toate provinciile răsculate, nu numai că a paralizat activitatea Consiliului federal, dispersînd cea mai mare parte a membrilor lui, dar a dezorganizat aproape complet și federațiile locale și, ceea ce e mai rău, a atras asupra membrilor acestor federații toată ura și toate persecuțiile de care este urmată orice insurecție populară care începe în mod rușinos și este înfrîntă...

Cînd a izbucnit insurecția cantonală, cînd au fost organizate juntele, adică guvernele cantoanelor, acești oameni” (bakuniștii), „care se ridicaseră cu atîta vehemență împotriva puterii politice și care ne învinuiseră de autoritarism, s-au grăbit să intre în guvernele cantonale. În orașe importante ca Sevilla, Cádiz, Sanlúcar de Barrameda, Granada și Valencia din juntele cantonale făceau parte mulți dintre membrii Internaționalei care se intitulau antiautoritariști, fără a avea alt program decît autonomia provinciei sau a cantonului. Acest fapt este confirmat oficial de proclamațiile și documentele publicate de aceste junte, proclamații și documente care poartă semnăturile unor cunoscuți membri ai acestei «Internaționale».

Această contradicție flagrantă între teorie și practică, între propagandă și faptă nu ar fi avut prea mare importanță dacă de aici ar fi rezultat un folos oarecare pentru Asociația noastră, un progres oarecare în organizarea forțelor noastre, o oarecare apropiere de realizarea scopului nostru principal — eliberarea clasei muncitoare. Dar s-a întâmplat exact contrarul, și nici nu se putea altfel. A lipsit condiția principală, și anume colaborarea eficientă a proletariatului spaniol, colaborare care putea fi realizată ușor dacă s-ar fi acționat în numele Internaționalei. N-a existat însă unanimitate în federațiile locale; mișcarea a fost lăsată pe seama inițiativei individuale sau locale, fără nici o conducere (afară doar de aceea pe care i-o putea impune *Alianța secretă, și, spre rușinea noastră, această Alianță continuă să domine în organizația din Spania ale Internaționalei*), fără nici un alt program în afară de acela al dușmanilor noștri firești — republicanii burghezi. Și iată că mișcarea cantonală a fost înăbușită în modul cel mai rușinos, aproape fără împotrivire, dar, prăbușirea ei a atras și prăbușirea prestigiului și organizației din Spania a Internaționalei. Acum republicanii pun toate samavolniciile, crimele și violențele pe seama membrilor Internaționalei; avem chiar informații sigure că la Sevilla, în timpul luptei, intransigenții au tras în aliații lor, membrii Internaționalei (bakuniste). Folosind în mod abil greșelile noastre, reacțiunea i-a asmuțit pe republicani împotriva noastră și acum ne defăimează în fața maselor largi inerte; ceea ce n-a izbutit să obțină pe vremea lui Sagasta va reuși să obțină, probabil, acum: să compromită numele Internaționalei în rîndurile maselor largi ale muncitorilor spanioli.

La Barcelona, numeroase secții muncitorești au părăsit Internaționala, protestînd cu vehemență împotriva domnilor de la «Federacion» (principalul organ de presă al bakuniștilor) „și împotriva localității lor inexplicabile. La Jérez, Puerto de Santa Maria și în alte localități, federațiile au hotărît să se autodizolve. La Loja (provincia Granada), populația a izgonit pe cei cîțiva membri ai Internaționalei care locuiau acolo. La Madrid, unde există și mai multă libertate decît în provincie, vechea federație” (bakunistă) „nu dă nici un semn de viață, în timp ce federația noastră este nevoită să rămînă inactivă și să tacă pentru a nu plăti păcatele altora. În orașele din nord sîntem lipsiți de orice posibilitate de a acționa din cauza războiului carlist, care pe zi ce trece capătă un caracter tot mai înverșunat. În sfîrșit, la Valencia, unde după 15 zile de luptă a învins guvernul, membrii Internaționalei care n-au reușit să fugă au fost nevoiți să se ascundă, iar Consiliul federal s-a dizolvat complet”.

Iată ce se spune în raportul de la Madrid. Se vede cu ușurință că el concordă întru totul cu expunerea succintă de mai sus:

Care este, așadar, rezultatul întregii noastre analize?

1. De îndată ce s-au găsit în fața unei situații revoluționare serioase, bakuniștii au fost nevoiți să arunce peste bord întregul lor program de pînă atunci. Ei și-au sacrificat, în primul rînd, teoria abținerii obligatorii de la orice activitate politică și îndeosebi a abținerii de la participarea la

alegeri. Aceeași soartă au avut-o apoi anarhia, desființarea statului; în loc să desființeze statul, ei au încercat, dimpotrivă, să creeze o sumedenie de noi state mici. Apoi au aruncat peste bord principiul potrivit căruia muncitorii nu trebuie să participe la nici un fel de mișcare revoluționară care nu urmărește eliberarea deplină și imediată a proletariatului, și au participat la o mișcare care era vădit burgheză. În sfârșit, ei au călcat în picioare un principiu, pe care ei înșiși l-au proclamat recent, potrivit căruia instaurarea unui guvern revoluționar n-ar fi decît o nouă înșelare și o nouă trădare a clasei muncitoare, neezitînd să intre în comitetele guvernamentale create în diferite orașe, ba chiar, aproape pretutindeni, în calitate de minoritate neputincioasă, exploatată politiceste de majoritatea burgheză.

2. Această abdicare de la principiile propovăduite pînă atunci s-a manifestat însă în forma cea mai lașă, cea mai falsă și sub presiunea unei conștiințe încărcate, așa încît, intrînd în mișcare, nici bakuniștii, nici masele conduse de ei nu aveau nici un fel de program sau în general nu știau ce anume vor. Care a fost rezultatul firesc al acestui fapt? — Bakuniștii ori au împiedicat orice mișcare, așa cum au făcut la Barcelona, ori au fost atrași în insurecții absurde, răzlețe și lipsite de plan, ca la Alcoy și Sanlúcar de Barrameda, ori, în fine, conducerea insurecției a încăput pe miinile burghezilor „intransigenți”, așa cum s-a întîmplat în majoritatea cazurilor. Așadar, de îndată ce bakuniștii au trebuit să treacă la acțiune, zarva lor ultrarevoluționară s-a transformat fie în eschivări, fie în insurecții vădit sortite eșecului, fie în ralieri la partidul burghez, care i-a exploatat politiceste pe muncitori în modul cel mai rușinos, dîndu-le pe deasupra lovituri de cizmă.

3. Din așa-zisele * principii ale anarhiei, ale federației libere a unor grupări independente etc. nu rămîne nimic în afară de fărîmîțarea excesivă și nesăbuită a mijloacelor luptei revoluționare, care a permis guvernului să înfrîngă cu un pumn de soldați un oraș după altul, aproape fără nici o împotrivire.

4. Rezultatul a fost că secțiile din Spania ale Internaționalei — atît ale celei false cît și ale celei adevărate — bine organizate și puternice numericește s-au prăbușit o dată cu

* În „Volksstaat”, în loc de „așa-zisele”, a apărut „grandilocvente”.
— Nota red.

partidul intransigenților și acum de fapt nu mai există, iar pe deasupra sînt acuzate de nenumărate samavolnicii născocite, fără de care filistinii din toate țările nici nu pot concepe o insurecție a muncitorilor. Din această cauză, crearea unei noi organizații internaționale în rîndurile proletariatului spaniol a devenit imposibilă, poate, pentru mulți ani.

5. Într-un cuvînt, în Spania, bakuniștii ne-au dat un exemplu inegalabil de felul cum nu trebuie făcută o revoluție.

Scris de F. Engels
În septembrie-octombrie 1873

Publicat în „Der Volksstaat”
nr 105, 106 și 107 din 31 octombrie,
2 și 5 noiembrie 1873

Publicat sub formă de broșură
la Leipzig, în 1874. Reeditat
în cartea : *F. Engels*. „Internationales
aus dem Volksstaat (1871—1875)”,
Berlin, 1894

Se tipărește după textul
ediției din 1894, confruntat
cu textul apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Alegerile din Anglia

Londra, 22 februarie 1874

Alegerile parlamentare din Anglia s-au terminat. Genialul Gladstone, care nu a putut governa cu o majoritate de 66 de voturi, a dizolvat brusc parlamentul, a hotărît ca în termen de 8—14 zile să aibă loc noi alegeri, iar rezultatul a fost o majoritate de peste 50 de voturi *împotriva* lui. Acest parlament, al doilea după aplicarea bill-ului din 1867 cu privire la reforma electorală și primul ales prin vot secret, are o *puternică majoritate conservatoare*³⁸⁹. Trebuie subliniat că tocmai marile orașe și regiuni industriale, unde, fără îndoială, muncitorii dețin acum majoritatea, au trimis în parlament conservatori. Cum s-a ajuns aici?

Acest rezultat se datorește, înainte de toate, încercării lui Gladstone de a folosi în alegeri tactica loviturii de stat. Alegerile au urmat la un interval atât de scurt după dizolvarea parlamentului, încît unele orașe abia dacă au avut 5 zile la dispoziție ca să chibzuiască, majoritatea orașelor — aproximativ 8 zile, iar circumscripțiile electorale din Irlanda, Scoția și cele rurale — cel mult 14. Gladstone a vrut să-i prostească pe alegători, dar în Anglia loviturile de stat n-au sorți de izbîndă, iar încercările de a-i prosti pe alții se întorc împotriva acelor care le fac. Rezultatul a fost că masa numeroasă a celor indiferenți și șovăielnici a votat împotriva lui Gladstone.

Pe lângă aceasta, prin metodele sale de guvernare, Gladstone a nesocotit în mod grosolan tradiționalele obiceiuri ale lui John Bull. Iar John Bull este atât de mărginit, încît nu vede în guvernul său un stăpîn, ci o slugă, și încă unica slugă pe care oricînd o poate concedia pe loc. Și dacă partidul aflat la putere permite cîteodată guvernului său, din considerente pur practice, să regizeze în mod spectaculos neașteptatele reduceri de impozite sau alte măsuri financiare,

el nu admite acest lucru atunci cînd este vorba de măsuri legislative serioase decît în mod excepțional. Gladstone însă a făcut din aceste lovituri de teatru legislative o regulă. Majoritatea măsurilor sale importante au constituit o surpriză atît pentru propriul său partid cit și pentru adversarii săi; liberalilor, aceste măsuri le-au fost de-a dreptul impuse, deoarece dacă nu le-ar fi votat, ar fi adus imediat la putere partidul advers. Și dacă conținutul multora dintre aceste măsuri, ca, de pildă, jalnicele Irish Church Bill și Irish Land Bill ³⁹⁰, a provocat oroare multora dintre vechii whigi, conservatori moderați, întregul partid a fost dezgustat de felul în care ele le-au fost impuse. Dar Gladstone nu s-a mulțumit cu atît. El a desființat traficul cu funcțiile în armată, făcînd apel, fără să fi fost nevoie, la coroană ³⁹¹, și nu la parlament, ceea ce a jignit propriul său partid. Pe lingă aceasta, el s-a înconjurat de o serie de mediocrități impertinente, al căror unic talent consta în priceperea de a se face urîți în mod gratuit. Printre aceștia pot fi numiți în special Bruce, ministrul de interne, și Ayrton, adevăratul șef al administrației orașului Londra. Primul a excelat în grosolanie și atitudine arogantă față de delegațiile muncitorilor, al doilea a cîrmuit Londra cu metode pur prusace, ca, de pildă, încercarea de a interzice întrunirile publice în parcuri, și, întrucît aici asemenea lucruri nu sînt acceptate (și într-adevăr, în pofida interzicerii, irlandezii au ținut imediat, sub nasul d-lui Ayrton, un mare miting în Hyde Park *), urmarea a fost că guvernul a suferit o serie de mici înfrîngeri și că a devenit tot mai nepopular.

În sfîrșit, votul secret a dat posibilitate unui mare număr de muncitori — înainte indiferenți din punct de vedere politic — să voteze, fără frică de urmări, împotriva exploataților lor și împotriva partidului liberal, în care văd, pe bună dreptate, partidul magnaților industriei. Așa s-a întîmplat și acolo unde majoritatea magnaților industriei, conformîndu-se modei, au trecut la conservatori. Și dacă în Anglia partidul liberal nu reprezintă marea industrie în opoziție cu marea proprietate funciară și marea finanță, el nu reprezintă în general nimic.

Chiar și fostul parlament avea un nivel intelectual mai mult decît mediocru. El se compunea mai ales din nobili de la țară și fii de mari proprietari funciari, pe de o parte, din bancheri, directori ai companiilor de cale ferată, berari, fa-

* Vezi volumul de față, p. 191—193. — *Nota red.*

bricanti și alți parveniți, pe de altă parte; printre ei erau și cîțiva oameni politici, juriști, profesori. Cea mai mare parte dintre acești „reprezentanți ai intelectualității” au căzut de astă dată în alegeri, așa încît noul parlament constituie într-o măsură mult mai mare decît cel precedent o reprezentanță a marii proprietăți funciare și a sacului cu bani. El se deosebește însă de cel anterior prin două elemente noi: intrarea a doi muncitori * și a vreo 50 de home-rulers irlandezi.

Cît privește pe muncitori, trebuie în primul rînd spus că de la destrămarea partidului cartist, în deceniul al 6-lea, în Anglia muncitorii nu mai au un partid politic al lor. Acest lucru este explicabil într-o țară în care clasa muncitoare, mai mult decît oriunde, a beneficiat de avantajele extinderii extraordinare a marii industrii, și, dată fiind dominația Angliei pe piața mondială, nici nu se putea să fie altfel; într-o țară în care, pe lângă toate acestea, clasele dominante și-au asumat sarcina ca, pe lângă alte concesi, să înfăptuiască punct cu punct programul cartiștilor — Carta poporului. Două din cele șase puncte ale Cartei au și căpătat putere de lege: votul secret și desființarea censului de avere pentru candidați; punctul al treilea — votul universal — a fost într-o oarecare măsură introdus. Nu au fost de loc înfăptuite ultimele trei puncte: alegeri anuale, remunerarea deputaților și, cel mai important punct, egalizarea circumscripțiilor electorale potrivit numărului populației.

Muncitorii, în măsura în care au participat la politica generală în cadrul unor organizații distincte, s-au manifestat în ultimul timp aproape numai ca aripă de extremă stîngă a „marelui partid liberal”, în care rol au fost, firește, de fiecare dată trași pe sfoară în alegeri de marele partid liberal. Dar iată că a fost adoptat bill-ul cu privire la reforma electorală³⁹², și situația politică a muncitorilor s-a schimbat dintr-o dată. În toate marile orașe ei constituie acum majoritatea alegătorilor, iar în Anglia, atît guvernul cît și candidații în alegerile parlamentare obișnuiesc să facă curte alegătorilor. Din acest moment, președinții și secretarii trade-uniorilor și ai uniunilor politice ale muncitorilor, ca și alți muncitori cunoscuți ca oratori, despre care era de presupus că au influență asupra clasei muncitoare, au devenit dintr-o dată oameni importanți; ei au început să fie vizitați de membri ai parlamentului, de lorzi și de alte lepre distinse, care

* — Alexander MacDonald și Thomas Burt. — Nota red.

au manifestat deodată interes pentru dezideratele și nevoile clasei muncitoare, au discutat cu acești „lideri ai muncitorilor” probleme care pînă atunci provocau doar zîmbete condescendente sau a căror simplă enunțare era blamabilă, și-au dat obolul la colectele făcute pentru ajutorarea muncitorilor. Este absolut firesc ca „liderii muncitorilor” să se fi gîndit atunci să candideze ei înșiși în alegerile parlamentare; distincții lor amici au avut, în general, amabilitatea să consimtă, firește, însă cu intenția de a zădărnici pe cît posibil, în fiecare caz în parte, alegerea unui muncitor. Așa se face că lucrurile n-au avansat de loc.

Bineînțeles, nimeni nu le ia în nume de rău „liderilor muncitorilor” faptul că doresc să intre în parlament. Pentru aceasta, calea cea mai sigură ar fi fost să se treacă imediat la organizarea unui partid muncitoresc nou și puternic, cu un program precis. Carta poporului le oferea un program politic cum nu și-l puteau dori mai bun. Dar numele de cartiști — tocmai pentru că au constituit un partid prin excelență proletar — era odios burgheziei și, în loc să urmeze tradiția glorioasă a cartiștilor, „liderii muncitorilor” au preferat să ducă tratative cu distincții lor amici și să acționeze „în mod respectabil”, ceea ce în Anglia înseamnă *în mod burghez*. Dacă vechiul drept de vot i-a silit, într-o anumită măsură, pe muncitori să fie un apendice al burgheziei radicale, era de neiertat să lași să continue această stare de lucruri și după ce bill-ul cu privire la reforma electorală a deschis porțile parlamentului pentru cel puțin 60 de candidați ai muncitorilor.

Acesta a fost un moment crucial. Pentru a intra în parlament, „liderii muncitorilor” au apelat în primul rînd la voturile și la banii burgheziei și abia în al doilea rînd la voturile muncitorilor înșiși. Prin aceasta însă, ei au încetat să fie candidați ai muncitorilor și s-au transformat în candidați ai burgheziei. Ei n-au făcut apel la acel partid muncitoresc care trebuie creat din nou, ci la „marele partid liberal” burghez. Liderii muncitorilor au format o societate de asigurare reciprocă în vederea alegerilor, anume Liga reprezentanței muncitorilor³⁹³, ale cărei mijloace bănești, foarte reduse de altfel, proveneau mai cu seamă din surse burgheze. Dar nu numai atît: radicalii burghezi sînt destul de deștepți să-și dea seama că alegerea muncitorilor în parlament devine tot mai inevitabilă; este deci în interesul lor să-i tuteleze în continuare pe prezumtivii candidați ai mun-

citorilor și în felul acesta să amine cât mai mult cu putință alegerea lor efectivă. În acest scop îl au pe d-l *Samuel Morley*, un milionar londonez, care nu precupețește să cheltuiască câteva mii de lire sterline pentru ca, pe de o parte, să apară în rolul de comandant al acestui stat-major pseudo-muncitoresc și, pe de altă parte, prin intermediul acestuia, să treacă în ochii maselor drept prieten al muncitorilor ca răsplată pentru faptul că-i trage pe sfoară pe muncitori. Când aproximativ cu un an în urmă dizolvarea parlamentului părea tot mai probabilă, Morley și-a adunat în jurul său, la London-Tavern, slugile credincioase. Ei au venit cu toții: Potter, Howell, Odger, Hales, Mottershead, Cremer, Eccarius și alții de teapa lor; dintre aceștia nu era unul care în alegerile parlamentare anterioare să nu fi fost în solda burgheziei ca agitator al „marelui partid liberal” sau care să nu-și fi oferit măcar serviciile acestui partid. Această gașcă a elaborat, sub președinția lui Morley, un „program muncitoresc” pe care l-ar fi putut semna orice burghez, program care urma să fie pus la baza unei puternice mișcări menite să-i încătușeze și mai strâns pe muncitori de politica burgheziei și, după cum își imaginau acești domni, să aducă în parlament pe „autorii” lui. În plus, în închipuirea avidă a acestor „autori” dansau teancurile de bancnote de cinci lire ale lui Morley, care, în cursul campaniei electorale, ar fi nimerit, fără doar și poate, în buzunarele lor. Dar nici n-a pornit bine mișcarea, că s-a și ales praful de ea. D-l Morley și-a încuiat sîpetul cu bani, iar „autorii” au părăsit din nou scena.

Pe neașteptate, Gladstone a dizolvat acum patru săptămîni parlamentul. Inevitabilii „lideri ai muncitorilor” au răsuflat ușurați la perspectiva de a fi aleși sau de a deveni din nou propagandiști ambulanti bine plătiți ai „marelui partid liberal”. Dar vai: ziua alegerilor era atît de apropiată, încît s-au văzut înșelați în ambele privințe. E drept că unii dintre ei au fost înscriși pe lista candidaților, dar, întrucît în Anglia fiecare candidat, pentru a fi trecut pe listă, trebuie să depună 200 l.st. (1 240 de taleri) ca o contribuție la cheltuielile de alegeri și dat fiind că muncitorii nu erau aproape nicăieri organizați în vederea acestui scop, numai aceia dintre ei puteau realmente candida care primeau această sumă de la burghezie, prin urmare care aveau *înalta permisiune a burgheziei*. Prin aceasta, burghezia considera că-și făcuse datoria și îi lăsa apoi pe toți să cadă cu brio în alegeri.

Doar doi muncitori au intrat în parlament, ambii mineri din exploatările de cărbuni. Această ramură industrială este foarte bine organizată în trei mari trade-unionuri, care dispun de fonduri însemnate și pot conta în unele circumscripții pe o majoritate incontestabilă de alegători, iar de la reforma electorală au tins în mod sistematic la o reprezentanță directă în parlament. Secretarii celor trei trade-unionuri au fost desemnați candidați; unul dintre ei, Halliday, care a candidat în Wales, a căzut, ceilalți doi — *MacDonald* la *Stafford* și *Burt* la *Morpeth* — au fost aleși. Burt este puțin cunoscut în afara circumscripției sale; MacDonald însă, la dezbateră ultima legi cu privire la industria minieră³⁹⁴ la care a asistat ca reprezentant al minerilor, i-a trădat pe mandatarii săi, aprobând un paragraf suplimentar, care corespundea în asemenea măsură intereselor capitaliștilor, încît nici măcar guvernul n-a cutezat să-l introducă în proiectul său.

În orice caz însă, gheața a fost spartă și în cel mai fashionable club de discuții din Europa, printre cei care se intitulează primii gentlemen ai Europei, au pătruns doi muncitori.

Alături de ei, în parlament se află cel puțin 50 de home-rulers irlandezi. După ce răscoala fenienilor din 1867 a fost înfrîntă, iar conducătorii militari ai fenienilor (republicanii irlandezi) au fost unul după altul întemnițați sau au fugit în America, puținii participanți la conspirație care mai rămăseseră și-au pierdut curînd orice însemnătate. Posibilitatea unei noi răscoale era exclusă pentru mulți ani, sau cel puțin pînă în momentul cînd Anglia ar fi trebuit să facă din nou față unor serioase complicații externe. Rămînea, așadar, numai calea unei mișcări legale, și ea a început sub stindardul home-rule-ului, al principiului „a fi stăpîn în casa ta”. Revendicarea precisă era: parlamentul imperial de la Londra să treacă legislația cu privire la problemele pur irlandeze asupra unui parlament irlandez separat la Dublin; ce anume se înțelegea prin probleme pur irlandeze, acest lucru era, pînă una alta, trecut sub tăcere cu prudență. Această mișcare, luată la început în derîdere de presa engleză, a dobîndit o asemenea forță, încît n-au putut să nu adere la ea deputați irlandezi de cele mai diferite nuanțe politice, conservatori și liberali, protestanți și catolici — însuși conducătorul mișcării, Butt, este protestant — și pînă și un englez autentic, deputat de Galway! Din timpurile lui O'Connell, a cărui mișcare pentru desființarea Uniunii cu Anglia³⁹⁵ a

sucombat aproape concomitent cu mișcarea cartistă sub loviturile reacțiunii generale dezlănțuite după evenimentele din 1848 (O'Connell murise încă în 1847), pentru prima dată intră iarăși în parlament un partid irlandez încheșat, și anume în împrejurări care cu greu îi permit să repete permanentele compromisuri dintre O'Connell și liberali, precum și obiceiul, încetățenit de atunci, ca unii membri ai partidului irlandez să se vîndă unui guvern liberal.

Așadar, în parlament au intrat acum cele două forțe motrice ale dezvoltării politice a Angliei: pe de o parte muncitorii, pe de altă parte irlandezii, ca partid național încheșat. Și chiar dacă și unii și alții cu greu vor juca un rol important în acest parlament — muncitorii de bună seamă că nu-l vor juca —, totuși cu alegerile din 1874 dezvoltarea politică a Angliei a intrat indiscutabil într-o fază nouă.

Scris de F. Engels
la 22 februarie 1874

Publicat în „Volksstaat” nr. 26
din 4 martie 1874

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Legea cu privire la armata imperiului ³⁹⁶

Este într-adevăr comică atitudinea adoptată de național-liberalii și progresiștii ³⁹⁷ din Reichstag față de § 1 al legii cu privire la armata imperiului :

„Efectivul pe timp de pace al trupelor terestre — subofițeri și soldați — se fixează *pînă la noi dispoziții legale* la 401 659 de oameni”.

Acest paragraf, vociferează ei, este inacceptabil, el anulează dreptul Reichstagului de a decide în materie de buget și transformă aprobarea bugetului militar într-o simplă farsă !

Foarte adevărat, domnilor ! Și tocmai *pentru că* așa stau lucrurile, *pentru că* acest articol este inacceptabil îl veți accepta în esență. De ce atîtea nazuri cînd vi se cere să îngenucheați încă o dată, așa cum ați mai făcut de atîtea ori și cu atîta grație ?

Izvorul tuturor văicărelilor îl constituie reorganizarea armatei prusiene. Această reorganizare provocase faimosul conflict ³⁹⁸. În tot cursul conflictului, opoziția liberală aplicase principiul lui Manteuffel : „Cel puternic bate în retragere cu curaj” ³⁹⁹. După războiul cu Danemarca, curajul de a bate în retragere a crescut simțitor. Dar cînd, în 1866, Bismarck s-a întors victorios de la Sadova și a cerut chiar aprobarea retroactivă a cheltuielilor nelegale făcute pînă atunci, retragerea n-a mai cunoscut limite. Bugetul militar a fost imediat aprobat, și ceva odată aprobat în Prusia rămîne, potrivit Constituției prusiene, aprobat pentru totdeauna, pentru că „impozitele existente” (odată aprobate) „vor fi percepute și în viitor” ! ⁴⁰⁰.

Apoi s-a adunat Reichstagul Germaniei de nord, care a dezbătut Constituția Confederației ⁴⁰¹. Deputații au vorbit mult despre dreptul de a decide în materie de buget, au declarat că proiectul de lege prezentat de guvern este inaccep-

tabil din cauza insuficientului control financiar, s-au sucit s-au învîrtit și, în cele din urmă, au înghițit pilula amară, trecînd prevederile Constituției prusiene cu privire la bugetul militar în toate punctele esențiale asupra Confederației Germaniei de nord. În felul acesta, efectivul pe timp de pace al armatei a fost mărit de la 200 000 la 300 000 de oameni.

A urmat războiul glorios din 1870 și o dată cu acesta „Imperiul german”. Din nou un Reichstag constituant (!) și o nouă Constituție a Imperiului⁴⁰². Din nou discursuri grandilocvente și nenumărate rezerve în legătură cu dreptul de a decide în materie de buget. Și ce au hotărît acești domni?

§ 60 din Constituția imperiului glăsuiește :

„Pînă la 31 decembrie 1871, efectivul în timp de pace al armatei germane va reprezenta 1% din populația existentă în 1867 și va fi pus la dispoziție pro rata* de fiecare stat al Confederației. *Pe viitor, efectivul pe timp de pace al armatei va fi stabilit de legislația imperiului*”.

10% din populația existentă în 1867 era egal cu 401 000 de oameni. Printr-o hotărîre ulterioară a Reichstagului, acest efectiv a fost menținut pînă la 31 decembrie 1874.

§ 62 : „În vederea acoperirii cheltuielilor necesare pentru întreaga armată germană și pentru instituțiile pendinte de ea, pînă la 31 decembrie 1871 se vor pune anual la dispoziția împăratului cîte 225 de taleri pentru fiecare soldat din efectivul pe timp de pace al armatei prevăzut de articolul 60. *După data de 31 decembrie 1871, aceste contribuții vor trebui plătite în continuare casieriei imperiale de către diferitele state ale Confederației. Pentru calcularea contribuțiilor se menține efectivul din timp de pace al trupelor stabilit provizoriu de articolul 60, pînă va fi schimbat printr-o lege imperială specială*”.

Aceasta a fost a treia ingenunchere a național-liberalilor noștri în fața inviolabilității bugetului militar. Și acum, cînd Bismarck vine și cere ca plăcuta dispoziție provizorie să fie transformată într-o și mai plăcută dispoziție definitivă, domnii vociferează că se încalcă dreptul de a decide în materie de buget, pe care ei înșiși l-au sacrificat de trei ori la rînd!

Domnilor național-liberali! Desfășurați o „politică practică”! Țineți seama de „situația de fapt”! Aruncați peste bord „idealurile irealizabile”, continuați să vă mențineți neabătut „pe tărîmul faptic existent”! Ați spus nu numai A, ci și B și C, spuneți, prin urmare, fără teamă și D! Aici nu ajută nici un fel de istericale, trebuie să faceti din nou fai-

* — proporțional. — *Nota trad.*

mosul „compromis”, prin care guvernul obține tot ce dorește, iar voi să fiți mulțumiți dacă scăpați fără lovituri de picior. Lăsați dreptul de a decide în materie de buget pe seama englezilor înămoliti în materialism, a francezilor decăzuți, a austriecilor și italienilor înapoiți, nu urmați „modele străine”, faceți „o operă pur germană” ! Dacă vreți însă cu tot dinadinsul să aveți dreptul de a decide în materie de buget, există un singur mijloc : alegeți data viitoare numai social-democrați !

II

Știm de mult, și înșiși național-liberalii știu, că, cu toată deșteptăciunea lui Laskerchen, ei sînt niște proști. Dar chiar atît de proști cum îi consideră Moltke n-am crezut că sînt. Marele taciturn a vorbit în Reichstag o oră încheiată și totuși a rămas marele taciturn : față de auditoriu a trecut sub tăcere ceea ce gîndea el însuși. Numai în legătură cu două puncte și-a spus deschis părerea : în primul rînd arătînd că mult discutatul § 1 este absolut necesar și, în al doilea rînd, în faimoasa frază :

„Ceea ce am cucerit cu arma în mînă într-o jumătate de an va trebui să apărăm cu arma în mînă timp de o jumătate de veac, pentru ca să nu ne fie smuls din nou ceea ce am cucerit. După războaiele noastre victorioase, pretutindeni sîntem stimați, dar nicăieri îndrăgiți”⁴⁰³.

Habemus confitentem reum *. Aici vinovatul s-a văzut silit să facă mărturisiri. Cînd, după Sedan⁴⁰⁴, Prusia și-a formulat pretențiile ei anexioniste, ni se spunea : noua graniță este condiționată exclusiv de necesități strategice, noi nu luăm decît ceea ce ne este absolut necesar pentru a ne apăra înăuntrul acestor noi granițe, și după ce vor fi construite fortificațiile noastre nu va mai trebui să ne temem de nici un atac. — Și, din punct de vedere pur strategic, așa și este de fapt.

Linia fortificată a Rinului cu cele trei mari fortărețe importante Köln, Koblenz și Mainz nu avea decît două neajunsuri : în primul rînd, putea fi învăluită pe la Strasbourg și, în al doilea rînd, era lipsită de o linie de puncte întărite înaintate care să dea adîncime întregii poziții. Anexarea

* — Iată vinovatul care și-a recunoscut vina (Cicero, „Oratio pro Q. Ligario”). — *Nota red.*

Alsaciei și Lorenei a înlăturat aceste două neajunsuri. Strasbourg și Metz formează în prezent linia întâi, iar Köln, Koblenz și Mainz — linia a doua. Toate acestea sînt fortărețe de prim ordin cu forturi foarte înaintate și capabile să reziste focului artileriei ghintuite moderne. Pe lingă aceasta, distanța dintre aceste fortărețe este cît se poate de propice pentru deplasarea nestingherită a armatelor colosale din zilele noastre, iar terenul pe care sînt situate este extrem de favorabil pentru apărare. Atîta timp cît este respectată neutralitatea Belgiei, un atac al francezilor poate fi cu ușurință oprit pe fișia îngustă de pămînt dintre Metz și munții Vosgi. Dacă vrem, ne putem retrage de la bun început dincolo de Rin, silindu-i astfel pe francezi să-și slăbească forțele încă înaintea primei bătălii generale, întrucît ei ar trebui să-și îndrepte trupele împotriva fortărețelor Metz, Strasbourg, Koblenz și Mainz. Aceasta este o poziție atît de puternică, încît nu-și are egal în întreaga Europă; patrulaterul venețian de fortărețe⁴⁰⁵ era o jucărie în comparație cu această poziție aproape inexpugnabilă.

Or, tocmai cucerirea acestei poziții aproape inexpugnabile silește Germania, după părerea lui Moltke, să apere cu arma în mînă timp de o jumătate de veac ceea ce a cucerit! Cea mai puternică poziție nu se apără singură, ci trebuie apărată. Pentru apărare e nevoie de soldați; cu cît deci pozițiile sînt mai puternice, cu atît este nevoie de mai mulți soldați și așa mai departe, un etern cerc vicios. La aceasta se mai adaugă faptul că în Alsacia și Lorena „frații de sînge pierduți” nu vor să știe nimic de mama Germania, care-i strînge iarăși la piept, și că, în mod neîndoielnic, francezii vor încerca la prima ocazie să-i elibereze pe alsacieni și lorenii din îmbrățișarea Germaniei. Așadar, poziția puternică este anihilată de faptul că Germania i-a silit pe francezi să se alăture oricui ar fi gata să atace Germania. Cu alte cuvinte, poziția puternică *conține germenul unei coaliții europene împotriva Imperiului german*. Iată o realitate pe care nici un fel de întîlniri ale împăraților, fie ele tri sau bipartite, nici un fel de toasturi n-o pot schimba cu nimic, și nimeni nu știe mai bine acest lucru decît Bismarck și Moltke, care l-a și exprimat cu melancolie, în mod discret, în următoarea frază :

„După războaiele noastre victorioase, pretutindeni sîntem stimați, dar nicăieri îndrăgiți!”

Pînă acum am văzut *adevărul* lui Moltke. Să trecem acum la *născocirea* * lui.

Nu intenționăm să ne oprim asupra lamentărilor sentimentale prin care marele strateg își exprimă, pe de o parte, mîhnirea provocată de faptul că armata trebuie, din păcate, să înghită — desigur numai pentru binele poporului — sume atît de colosale, iar pe de altă parte se prezintă ca un fel de Cincinat prusian, care n-are dorință mai fierbinte decît de a se vedea avansat de la gradul de general-feldmareșal la cel de cultivator de varză. Și mai puțin intenționăm să ne oprim asupra teoriei, de loc nouă, potrivit căreia pentru remedierea proastei educații făcute națiunii de către învățător, fiecare german ar trebui trimis pe timp de trei ani la o instituție de învățămînt superior **, unde profesor este subofițerul. Noi nu ne adresăm nici național-liberalilor, cum era nevoie s-o facă bietul Moltke. Trecem de-a dreptul la minciunile gogonate cu privire la armată, pe care, spre hazul general al Marelui stat-major, el le-a servit auditoriului său uluit.

Este iarăși vorba de a justifica înarmarea masivă a Germaniei prin înarmarea și mai masivă a Franței. În acest scop, Moltke comunică Reichstagului că guvernul francez are de pe acum dreptul să cheme sub arme 1 200 000 de oameni în armata activă și peste 1 000 000 de oameni pentru armata teritorială. Pentru a putea mobiliza, „fie și numai parțial“, acest număr de oameni, francezii ar fi sporit cadrele lor militare. Ei au în prezent, afirmă el, 152 de regimente de infanterie (față de 116 înainte de război), 9 noi batalioane de vînători, 14 noi regimente de cavalerie și 323 de baterii, față de 164 cît aveau anterior. Și „această sporire încă nu s-a încheiat“. Efectivul pe timp de pace al armatei este fixat la 471 170 de oameni, adică cu 40 000 de oameni mai mare decît în 1871. În loc de 8 corpuri de armată, cît aveau francezii cînd au pornit împotriva noastră la începutul războiului, Franța va dispune în viitor de 18 corpuri și de un al 19-lea pentru Algeria. Adunarea națională impune de-a dreptul guvernului să aloce sumele de bani necesare pentru înarmare, autoritățile municipale oferă terenuri de instrucție și clădiri pentru cluburile ofițerilor,

* Cuvîntul german „Dichtung“ înseamnă „poezie“, dar și „născocire“; aluzie la titlul lucrării autobiografice a lui Goethe „Poezie și adevăr“. — *Nota trad.*

** În limba germană, „hohe Schule“ înseamnă „instituție de învățămînt superior“, dar și „manej“. — *Nota trad.*

construiesc prin mijloace proprii cazărmi, dau dovadă de un patriotism debordant, așa cum Germania n-ar putea decît să și-l dorească ; într-un cuvînt, se face totul în vederea pregătirii marelui război în care Franța să-și ia revanșa.

Dacă guvernul francez ar fi făcut tot ceea ce îi atribuie Moltke, el nu și-ar fi îndeplinit decît datoria. După înfrîngerii ca cea din 1870, prima datorie a guvernului este să mărească în așa măsură capacitatea de apărare a națiunii, încît să fie exclusă posibilitatea repetării unor asemenea catastrofe. La fel s-a întîmplat cu prusienii în 1806 ; întreaga lor armată, de modă veche, a fost expediată gratuit în Franța, în prizonierat. După război, guvernul prusian a depus toate eforturile pentru a înarma întregul popor. Oamenii erau instruiți numai șase luni, și, în pofida aversiunii lui Moltke față de trupele de miliție, avem mărturia lui Blücher că aceste „Patteljohns ale Landwehrului“, cum se exprima el, s-au dovedit după primele lupte tot atît de bune ca și batalioanele de linie. Dacă guvernul francez ar acționa la fel, dacă ar depune toate eforturile pentru ca în 5—6 ani să realizeze înarmarea întregii națiuni, el nu și-ar face decît datoria. Dar lucrurile se prezintă exact invers. Cu excepția batalioanelor, escadroanelor și bateriilor nou formate, care pînă în prezent au atins doar efectivul trupelor de linie germane, tot restul există numai pe hîrtie și, din punct de vedere militar, Franța este mai slabă decît oricînd.

„Franța — spune Moltke — a copiat cu fidelitate întreaga noastră organizare militară... S-a introdus înainte de toate serviciul militar general obligatoriu, punîndu-se la baza acestuia menținerea în controalele armatei a fiecărui soldat timp de 20 de ani, în timp ce la noi acest stagiul este de numai 12 ani“.

Și chiar dacă așa ar sta lucrurile, la ce se reduce deosebirea dintre 20 și 12 ani ? Care german este într-adevăr scutit de mobilizare după 12 ani de Landwehr ⁴⁰⁶ ? Nu se spune oare pretutindeni : termenul de 12 ani se va aplica numai atunci cînd vom avea destui oameni, pînă atunci însă trebuie să rămîneți în Landwehr 14, 15 și 16 ani ? Și de ce oare am dezgropat Landsturmul ⁴⁰⁷, dat uitării, dacă nu pentru ca orice german care a purtat vreodată o uniformă militară să fie mobilizabil pînă la sfîrșitul zilelor sale ?

În ceea ce privește însă serviciul militar general obligatoriu, în Franța lucrurile stau cu totul altfel. Franța nu are

provinciile răsăritene prusiene semif feudale, care constituie adevărata temelie a statului prusian și a noului Imperiu german, provincii de unde se recrutează soldați care se supun fără să cricnească și care mai târziu, când ajung în Landwehr, nu devin cu mult mai deștepți. Extinderea serviciului militar general obligatoriu asupra provinciilor apusene a arătat în 1849 că ce-i potrivit pentru unii nu-i potrivit pentru toți ⁴⁰⁸. Actuala extindere a serviciului militar asupra întregii Germanii va crea încă înainte de expirarea celor 12 ani preconizați de Moltke — dacă în general toată șandramaua va mai dura atât de mult — oameni pricepuți în a mînuî armele, în stare să-i scoată din pîine pe alde Moltke și Bismarck. Prin urmare, în Franța nu există nici măcar baza pe care serviciul militar general obligatoriu să poată crea pentru reacțiune soldați supuși. În Franța, încă înainte de marea revoluție, subofițerul prusian reprezenta o etapă depășită. În 1776, ministrul de război Saint-Germain a introdus, după modelul prusian, bătaia cu nuiaua. Cum însă soldații bătuți își puneau capăt zilelor, bătaia cu nuiaua a trebuit să fie desființată încă în același an. Dacă în Franța s-ar introduce într-adevăr serviciul militar general obligatoriu, dacă masele populației ar învăța să mînuiască armele, ce s-ar alege din Thiers și Mac-Mahon? Or, chiar dacă Thiers și Mac-Mahon nu sînt genii, ei nu sînt însă nici școlari, așa cum îi prezintă Moltke. Pe hîrtie, ei au introdus, ce-i drept, serviciul militar general obligatoriu; dar în realitate s-au cramponat cu înverșunare de serviciul militar de *cinci ani* ⁴⁰⁹. Oricine știe însă că serviciul militar general obligatoriu este absolut incompatibil chiar și cu serviciul militar de trei ani existent în Prusia, pentru că, astfel, în Germania, ori se ajunge la un efectiv în timp de pace de cel puțin 600 000 de oameni, ori se practică recrutarea prin tragere la sorți, așa cum se și întîmplă de fapt. Atunci ce efectiv în timp de pace ar rezulta în Franța de pe urma unui stagiul militar de cinci ani în condițiile serviciului militar general obligatoriu? Aproape un milion de oameni; dar nici măcar Moltke nu este în stare să născocoască că francezii dispun de un efectiv de jumătate de milion.

În aceeași zi în care Moltke și-a dat gata auditoriul, „Kölnische Zeitung” ⁴¹⁰ a publicat „o informație militară” cu privire la armata franceză. „Kölnische Zeitung” primește

aceste informații militare din surse oficiale foarte sigure, și fără îndoială că respectivul „țap ispășitor” va primi o săpu-neală zdravănă pentru boroboața făcută într-un moment atât de nepotrivit, deși omul n-a spus decât adevărul. El a arătat că, potrivit celor mai recente date oficiale franceze,

„este îndoielnic ca Franța, chiar dacă ar depune cele mai mari eforturi, să fie în stare să îndeplinească sarcina militară pe care și-a propus-o în noua lege cu privire la forțele armate”.

După părerea lui, „efectivul armatei pe acest an a fost stabilit la 442 014 oameni”. Din această cifră trebuie să se scadă în primul rând garda republicană de jandarmi, care numără 27 500 de oameni; „efectivul propriu-zis al armatei, potrivit prevederilor bugetare pentru diferitele genuri de arme, este realmente de numai 389 965 de oameni”. Din această cifră trebuie scăzute

„trupele de mercenari (Legiunea străină, unitățile algeriene formate din indigeni), serviciul de intendanță și cadrele de subofițeri și reangajați, al căror număr total, potrivit datelor franceze autentice anterioare, a fost stabilit la 120 000 de oameni. Chiar dacă presupunem că efectivul real al acestora este de numai 80 000 de oameni, nu rămân pentru recrutare decât 309 000 de oameni, care constituie efectivul real al armatei, compus dintr-un prim lot de cinci contingente și dintr-un al doilea lot de un contingent (de rezervă). Contingentul din acest al doilea lot are 30 000 de oameni, prin urmare un contingent din primul lot, deci și recrutarea anuală destinată acestuia se ridică la 55 800 de oameni. La aceștia se adaugă cei 30 000 de oameni din al doilea lot, astfel încât cifra maximă a recrutării anuale în armata franceză nu se ridică decât la 99 714 oameni”.

Prin urmare, francezii cheamă anual sub arme circa 60 000 de oameni pentru un stagiul militar de cinci ani, ceea ce înseamnă în 20 de ani 1 200 000 de oameni, iar dacă ținem seama de pierderi, așa cum se observă într-adevăr în Landwehrul prusian, cel mult 800 000 de oameni. Apoi, 30 000 de oameni chemați pentru stagiul de un an — o miliție care, după părerea lui Moltke, nu este bună de nimic — însumează în 20 de ani 600 000 de oameni, iar cu scăzăminte — cel mult 400 000 de oameni. De aici rezultă că dacă timp de 20 de ani francezii vor da friu liber patriotismului lor, atât de laudat de Moltke, ei vor putea opune, în ultimă instanță, germanilor nu 2 200 000 de oameni, cum apreciază Moltke, ci cel mult 800 000 de soldați instruiți și 400 000 de

milițieni, în timp ce Moltke poate mobiliza de pe acum fără nici o dificultate 1 500 000 de soldați germani complet instruiți. Vă închipuiți deci ce ilaritate a produs la Marele stat-major senzaționalul discurs rostit de Moltke în Reichstag.

Ce-i drept, nu se poate contesta că, atita timp cît a avut de-a face cu niște adversari săraci cu duhul ca Benedek și Ludovic Napoleon, Moltke s-a străduit să ducă un război într-un mod cît se poate de *loial*. El a respectat în mod riguros, meticolos și conștiincios regulile strategice introduse de Napoleon I. Nici un dușman nu i-ar putea reproșa că a recurs la atacul prin surprindere, la curse sau la alt vicleșug militar vulgar. De aceea te puteai îndoi dacă Moltke este într-adevăr un geniu. De îndată ce Moltke a trebuit însă să lupte împotriva unor adversari de aceeași talie, și anume împotriva geniiilor din Reichstag, această îndoială s-a spulberat. Față de aceștia, el a demonstrat că la nevoie poate să-și păcălească adversarii. Nu mai încapе îndoială : Moltke este un geniu !

Totuși ce părere are de fapt Moltke despre înarmările Franței? Și în această privință avem unele indicii. Moltke și Bismarck și-au dat perfect de bine seama că așa cum victoriile din 1866 au provocat, în mod inevitabil, în curcurile oficiale franceze chemarea la revanșă pentru Sadova, în mod tot atît de inevitabil, succesele din 1870 vor determina Rusia oficială să-și ia „revanșă pentru Sedan”. Pe neașteptate, Prusia, pînă mai ieri sclavul supus al Rusiei, s-a dovedit a fi prima putere militară din Europa. Această schimbare radicală a raportului de forțe în Europa, care era în defavoarea Rusiei, echivala cu o înfringere a politicii ruse. Chemarea la revanșă a răsunit în Rusia destul de puternic. La Berlin s-a considerat că în aceste împrejurări ar fi mai bine să se ia cît mai repede o hotărîre, nelăsînd astfel timp rușilor să se pregătească de război. Despre pregătirile Prusiei în vederea unui război împotriva Rusiei vom vorbi, poate, altădată. Este suficient să arătăm că în vara anului 1872 totul era aproape gata, în special planul campaniei, care de astă dată nu prevedea „o lovitură în inimă”. Dar atunci a sosit nepoftit la Berlin împăratul Alexandru al Rusiei pentru a-i face o vizită kaiserului, și a prezentat „forului suprem” anumite documente care au dat peste cap tot acest plan drăgălaș. Sfînta Alianță, reînnoită și îndreptată în primul rînd împotriva Turciei, a îndepărtat pentru moment războiul, pînă la urmă totuși inevitabil, împotriva Rusiei.

Acest plan drăgălaș prevedea, firește, și posibilitatea unei alianțe între Franța și Rusia împotriva Prusiei. Într-o asemenea eventualitate, Prusia voia să rămână în defensivă față de Franța. Și ce număr de oameni era atunci considerat suficient pentru a respinge orice atac din partea Franței ?

O armată de 250 000 de oameni !

Scris de F. Engels
la sfârșitul lunii februarie —
începutul lunii martie 1874

Publicat ca articol de fond
în „Volksstaat” nr. 28 și 29
din 8 și 11 martie 1874

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Gălăgiosul taciturn de la statul-major, Moltke,
și recentul său corespondent din Leipzig ⁴¹¹

Londra, 13 martie [1874]

Patriotismul de paradă al unui oarecare cetățean ghiftuit din Leipzig pare să fi fost atins în mod neplăcut de faptul că la Metz ⁴¹² francezii nu au pierdut, după spusele lor, nici un tun, dar, în schimb, au capturat câteva de la germani. Neputînd scăpa de obsesia tunurilor, el cere lămuriri de la notoriul semizeu Moltke, care i-a servit în „Leipziger Tageblatt” ⁴¹³ unul din gogonatele lui oracole, potrivit căruia, chiar dacă cu prilejul procesului Bazaine ⁴¹⁴ niște generali francezi au prezentat date imprecise cu privire la capturarea reciprocă de tunuri, trebuie totuși recunoscut că, în timp ce germanii au reușit să captureze la 16 august de la francezi doar un singur tun, aceștia au capturat la 18 august două tunuri germane. Aceasta spune destul. Dar taciturnul Moltke trebuie să mai țină și o prelegere, altfel nu se poate. Și, ca atare, el povestește prostănacilor smeriți că, potrivit „tacticii moderne”, artileria trebuie să lupte în primele rînduri; de aceea au pierdut germanii cele două tunuri. Din cuvintele lui rezultă că dacă francezii ar fi aplicat această „tactică modernă” a lui, probabil că ar fi pierdut mult mai multe tunuri, și el i-ar fi elogiat, deoarece spune că austriecii, a căror artilerie a sprijinit infanteria pe cea mai înaintată linie de luptă, s-au pomenit „în modul cel mai onorabil” cu 160 de tunuri mai puțin. Artileria austriacă, a continuat el s-o facă pe oracolul, a manevrat astfel, pentru că puștile infanteriei austriece erau inferioare celor prusiene. Dar cum chassepot-ul francez era superior puștii cu ac prusiene, acesta a fost un motiv pentru artileria *germană* să facă din necesitate o virtute, așa cum a făcut artileria austriacă la Königgrätz ⁴¹⁵; dar artileriei *franceze* nu putea să i se pară indicat să se lase nimicită *fără rost* de focul artileriei inamice, care îi era superioară prin construcția țevii și mobilitatea ei. Fără îndoială că Moltke tre-

buie să fi încercat un sentiment penibil văzînd că în decurs de trei zile, la 14, 16 și 18 august 1870, au fost uciși și răniți 40 000 de germani, cu toate că artileria franceză a fost comandată într-un mod atît de neînțeles pentru taciturnul nostru, încît și azi el mai spune :

„Rămîne încă de văzut dacă, în aceste împrejurări, faptul de a nu fi pierdut nici un tun sau de a fi pierdut un singur tun constituie o dovadă deosebită a iscusinței artileriei franceze sau a rezistenței ei în luptă“

Să nu vă inchipuiți însă, deși scrisoarea evazivă a taciturnului Moltke v-ar putea îndemna la aceasta, că în acele zile artileria franceză n-a acționat așa cum se cuvine și chiar destul de des împotriva artileriei germane. Afirmatia îndrăzneată a lui Moltke că artileria franceză „a fost de cele mai multe ori un adversar ușor de înlăturat“ „nu prea corespunde“, pentru a ne exprima în mod politico, folosind cuvintele lui Moltke, „realității“. Cine vrea să se lămurească în această privință să citească „Artileria germană în luptele de la Metz“ de căpitanul Hoffbauer, comandant de baterie din Regimentul 1 artilerie de cîmp din Prusia orientală, profesor la școala unificată de artilerie și geniu, Berlin, 1872, Mittler și fiul⁴¹⁶. Așadar, o carte oficioasă ! Moltke știe că cine pune, asemenea cetățeanului nostru din Leipzig, întrebări atît de stupide, nu citește astfel de cărți sau nu le înțelege și socoate că toți aceia care le citesc și le înțeleg „trebuie să-și țină gura“.

Sentințele lui Moltke cu privire la „noul“ mod de folosire a artileriei nu valorează nici cît hîrtia pe care sînt scrise. A folosi în felul acesta artileria înseamnă nu numai pierderi foarte mari în artileriști și cai, dar și un consum atît de mare de muniții, încît nu poți să înlocuiești în scurt timp nici oamenii, nici caii și nici proiectilele. În plus, datorită „noii tactici“ a lui Moltke, artileriștii germani, din zel pentru știință, trag mult mai des decît este de dorit în propriii lor compatrioți. Așa s-a întîmplat la 14, 16 și 18 august 1870. „Noua tactică“ a dus la o canonadă științific încîlcită atît de turbată, încît contraordinele și rugămintile de a înceta focul asupra trupelor germane trebuiau să apară o prostie trădătoare. (Vezi Hoffbauer.)

De altfel, modul în care a acționat în acele zile artileria germană, după cum spune însuși căpitanul Hoffbauer, cavalier al ordinului „Crucea de fier“ clasa *intii* și admirator fără rezerve al șefilor săi, a avut un caracter de „improvizație“.

Moltke se grăbește să afirme că acest fel de a acționa corespunde

„cerințelor tacticii moderne”, care „prevede că artileria nu trebuie să se teamă” (așa vorbește Moltke) „să treacă în primele rînduri ale trupelor angajate în luptă sau să reziste pînă în ultima clipă și să apere celelalte genuri de arme atunci cînd trebuie respins un atac inamic”.

Dar, încă cu mult înaintea lui Moltke, artileria a trebuit să răspundă unor asemenea cerințe. În ceea ce privește „tactica modernă” a artileriei, nimic nu este stabilit. Înainte de 1815 nu s-a scris nimic important în această privință, iar după 1815 artileria prusiană a trîndăvit tot timpul și nici ofițerii ei n-au făcut altceva decît să se ciorovăiască între ei. Din 1866 prusienii *au crezut* că nimeni nu se poate măsura cu ei în materie de tunuri, pentru că întîmplător aveau un tun mai bun decît unii vecini ai lor. În timpul războiului împotriva Franței, ei n-au făcut decît să dibuie pentru artileria lor o tactică care, așa cum orice profan înțelege, trebuie să se schimbe o dată cu fiecare perfecționare cît de cît importantă a tunului.

Numai omenia te îndeamnă să ridiculizezi și să faci de ocară oracolele, pe cît de naive pe atît de pretențios senile, ale lui Moltke și ale acoliților săi, pe care ei cutează să le enunțe în cărți, ziare, discursuri și scrisori.

Scris de F. Engels
la 13 martie 1874

Publicat în „Der Volksstaat”
nr. 35 din 25 martie 1874

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Adaos la prefața din 1870
a „Războiului țărănesc german” ⁴¹⁷

Rîndurile de mai sus au fost scrise cu mai bine de patru ani în urmă. Ele își păstrează și astăzi valabilitatea. Adevarul constatat după Sadova și împărțirea Germaniei se confirmă și după Sedan și întemeierea sfîntului Imperiu german de națiune prusiană ⁴¹⁸. Atît de puțin pot schimba direcția mișcării istorice acțiunile spectaculoase „care zguduie lumea” ale așa-zisei politici mari.

Ceea ce pot însă realiza aceste acțiuni spectaculoase este accelerarea mișcării istorice. Iar în această privință inițiatorii „evenimentelor care zguduie lumea”, pomenite mai sus, au obținut fără să vrea succese cu totul nedorite, dar pe care, vrînd-nevrînd, trebuie să le accepte.

Încă războiul din 1866 a zdruncinat din temelii vechea Prusie. După 1848 n-a fost de loc ușor ca elementul industrial rebel, atît burghez cît și proletar, din provinciile apusene să mai fie strunit ca pe vremuri; totuși acest lucru a reușit, interesele iuncherilor din provinciile răsăritene dominau din nou în stat alături de cele ale armatei. În 1866 aproape toată Germania de nord-vest a devenit prusiană. Abstracție făcînd de pata morală ireparabilă cu care s-a ales coroana prusiană, deținută prin grația lui Dumnezeu, prin faptul că înghițise alte trei coroane deținute prin grația lui Dumnezeu ⁴¹⁹, centrul de greutate al monarhiei s-a strămutat acum în mod simțitor spre apus. La cei 5 000 000 de locuitori ai Renaniei și Westfaliei s-au adăugat mai întîi cele 4 000 000 de germani anexați direct, iar apoi cei 6 000 000 anexați indirect, prin crearea Confederației Germaniei de nord ⁴²⁰. În 1870 s-au mai adăugat și 8 000 000 de germani din sud-vest ⁴²¹, așa încît „noul imperiu” cuprindea alături de 14 500 000 de vechi prusieni (din cele șase provincii de la est de Elba, unde, să nu uităm, erau 2 000 000 de polonezi) aproximativ 25 000 000, care depășiseră de mult feuda-

lismul iuncheresc vechi prusian. În felul acesta, tocmai victoriile armatei prusiene au produs o schimbare în temelia edificiului de stat prusian; dominația iuncherilor a devenit din ce în ce mai insuportabilă chiar pentru guvern. În același timp însă, dezvoltarea impetuoaasă a industriei a făcut ca lupta dintre iuncheri și burghezi să cedeze primul loc luptei dintre burghezi și muncitori, așa încît și în interiorul temeliilor sociale ale vechiului stat s-a produs o răsturnare completă. O condiție fundamentală pentru monarhie, care din 1840 intrase într-un proces de descompunere lentă, era lupta dintre nobilime și burghezie, luptă în care ea își găsea echilibrul; dar, din momentul în care se punea problema de a apăra nu nobilimea împotriva asaltului burgheziei, ci toate clasele avute împotriva asaltului clasei muncitoare, vechea monarhie absolută trebuia să adopte întru totul forma de stat anume creată în acest scop: *monarhia bonapartistă*. Eu am analizat această trecere a Prusiei la bonapartism în altă parte („Wohnungsfrage“, 2. Heft, S. 26 ff. *). Dar ceea ce acolo nu era necesar să subliniez, pe cînd aici are o *importanță foarte mare*, este faptul că această trecere a constituit cel mai mare progres pe care l-a înregistrat Prusia de la 1848 încoace, atît de mult rămăsese Prusia în urmă față de dezvoltarea modernă. Ea mai era încă un stat semifeudal, iar bonapartismul este în orice caz o formă de stat modernă, care presupune desființarea feudalismului. De aceea Prusia trebuie să ia hotărîrea de a lichida numeroasele rămășițe feudale care mai există acolo și de a sacrifica iuncherismul ca atare. Acest lucru, bineînțeles, are loc în forma cea mai atenuată și potrivit refrenului favorit: „iavaș-iavaș“. Așa stau lucrurile, de pildă, cu faimoasa lege abrogă privilegiile feudale ale fiecărui iuncher în parte pe moșia lui, dar numai pentru a le restabili ca privilegii ale totalității marilor proprietari funciari pe scara întregului district. Fondul rămîne același, numai că este tradus din limbajul feudal în cel burghez. Vechiul iuncher prusac este transformat astfel cu de-a sila într-un fel de squire englez, și nici n-a fost nevoie ca el să se împotrivească prea mult, fiindcă unul nu-i mai breaz decît celălalt.

În felul acesta, Prusia are ciudata soartă de a-și desăvîrși la sfîrșitul acestui secol, în forma comodă a bonapartismului, revoluția burgheză care a început în 1808—1813 și care a făcut un pas înainte în 1848. Și dacă totul va merge bine și

* Vezi volumul de față, p. 262—264. — Nota red.

lumea va continua să aștepte liniștită, iar noi vom trăi destul, vom mai apuca, poate, să vedem în 1900 că guvernul prusian desființează într-adevăr toate instituțiile feudale și că Prusia ajunge în sfârșit la punctul în care se afla Franța în 1792.

Desființarea feudalismului, exprimată într-o formă pozitivă, înseamnă instaurarea rinduielilor burgheze. Pe măsură ce sînt desființate privilegiile nobilimii, legislația devine burgheză. Aici am ajuns la punctul esențial al relațiilor dintre burghezia germană și guvern. Am văzut că guvernul este *nevoit* să introducă aceste reforme lente și mărunte. Burgheziei însă el îi prezintă fiecare din aceste mici concesii drept un sacrificiu adus ei, drept o concesie smulsă cu chiu, cu vai coroanei, în schimbul căreia ei, burghezii, trebuie să facă, la rîndul lor, oarecare concesii guvernului. Iar burghezii, deși sînt destul de edificați asupra adevăratei situații, acceptă această amăgire. De aici decurge acea înțelegere tacită care constituie, la Berlin, fondul nemărturisit al tuturor dezbaterilor din Reichstag și din Cameră : pe de o parte, guvernul revizuieste cu o încetineală de melc legile în interesul burgheziei, înlătură piedicile feudale și cele izvorite din fărîmîțarea în state mici care stau în calea dezvoltării industriei, unifică moneda, măsurile și greutatea, introduce libertatea meșteșugurilor etc., pune prin libertatea de deplasare și de domiciliere forța de muncă a Germaniei la dispoziția nelimitată a capitalului, favorizează comerțul și speculațiile ; pe de altă parte, burghezia lasă guvernului întreaga putere politică reală, votează impozite, împrumuturi și noi contingente de soldați și contribuie în așa fel la elaborarea tuturor noilor legi cu privire la reforme, încît vechile rigori polițienești împotriva persoanelor indezirabile rămîn întru totul în vigoare. Burghezia răscumpără treptata ei emancipare socială cu prețul renunțării imediate la puterea politică proprie. Firește că mobilul principal care face ca o asemenea înțelegere să fie acceptabilă pentru burghezie nu este teama de guvern, ci teama de proletariat.

Dar, oricît de lamentabil se prezintă burghezia noastră pe plan politic, nu se poate nega că în ceea ce privește industria și comerțul ea își face, în sfârșit, datoria. Avîntul industriei și comerțului la care m-am referit în prefața la ediția a doua ⁴²² este din ce în ce mai marcat. Ceea ce s-a petrecut în această privință în regiunea industrială renano-westfalică de la 1869 încoace e de-a dreptul nemaipomenit pentru Ger-

mania și amintește de avîntul din districtele industriale engleze de la începutul acestui secol. Același lucru se va petrece și în Saxonia, în Silezia Superioară, la Berlin, la Hanovra și în orașele de pe coastă. Avem, în sfîrșit, un comerț mondial, o industrie cu adevărat mare, o burghezie cu adevărat modernă; în schimb am avut și o criză adevărată, și la noi s-a format, de asemenea, un proletariat adevărat și puternic.

Pentru viitorii istoriografi, bubuitul tunurilor de la Spichern, Mars-la-Tour și Sedan ⁴²³ și tot ce se leagă de acestea va avea în istoria Germaniei dintre anii 1869 și 1874 o importanță mult mai mică decît dezvoltarea modestă, liniștită, dar în continuu progres a proletariatului german. Chiar anul 1870 a supus pe muncitorii germani unui examen greu: provocarea bonapartistă la război și efectul ei firesc — entuziasmul național care s-a manifestat în întreaga Germanie. Muncitorii socialiști germani nu s-au lăsat nici un moment induși în eroare. Ei nu s-au lăsat duși de valul naționalismului șovin. În toila celei mai delirante beții a victoriei, ei au rămas calmi, au cerut „pace echitabilă cu Republica Franceză, pace fără anexiuni”, și nici măcar starea de asediu nu i-a putut reduce la tăcere. Nici gloria militară, nici vorbăria despre „măreția Imperiului” german nu au putut să-i momească; singura lor țintă a rămas eliberarea întregului proletariat european. Se poate spune pe drept cuvînt că în nici o altă țară muncitorii n-au fost supuși pînă acum unui examen atît de greu pe care să-l fi trecut într-un mod atît de strălucit.

Stării de asediu din timpul războiului i-au urmat procesele de înaltă trădare, de lezmajestate și de ultraj în exercițiul funcțiunii, precum și șicanele polițienesti tot mai frecvente în timp de pace. Ziarul „Volksstaat” avea, de regulă, trei-patru redactori deodată în închisoare și în aceeași măsură erau urmărite și celelalte ziare. Fiecare purtător de cuvînt al partidului, cît de cît cunoscut, trebuia să compară cel puțin o dată pe an în fața tribunalului, unde era aproape întotdeauna condamnat. Expulzările, confiscările, dizolvările de întruniri nu mai conteneau. Dar totul era în zadar. Locul fiecărui arestat sau expulzat era luat imediat de altul; în locul fiecărei întruniri dizolvate erau convocate alte două; pretutindeni samavolnicia poliției era anihilată prin tenacitate și respectarea întocmai a legilor. Prigoana avea un efect cu totul opus celui scontat: departe de a frînge partidul muncitoresc sau

măcar de a-l îngenunchea, prigoana nu făcea decît să spo-rească numărul celor care aderau la partid, întărindu-l din punct de vedere organizatoric. În lupta lor împotriva autori-tăților, ca și împotriva diferiților burghezi, muncitorii dădeau pretutindeni dovada superiorității lor intelectuale și morale : mai ales în conflictele cu cei care, ca să zicem așa, „îi pun în piine”, muncitorii se vedeau a fi cei luminați, iar capitaliștii — cei ignoranți. Și, în plus, ei duc de cele mai multe ori lupta cu un umor care dovedește cel mai bine cît de siguri sînt de cauza lor și cît de conștienți sînt de superioritatea lor. O luptă dusă în acest fel, pe un teren istoricește pregătit, trebuie să se soldeze cu rezultate mari. Succesele alegerilor din ianua-rie ⁴²⁴ sînt fără precedent în istoria mișcării muncitorești con-temporane, și uimirea pe care au produs-o în toată Europa a fost pe deplin justificată.

Muncitorii germani au față de muncitorii din restul Europei două avantaje esențiale. În primul rînd, ei aparțin poporului celui mai dezvoltat din punct de vedere teoretic din Europa și au păstrat această capacitate teoretică, pe care așa-numi-tele clase „culte” din Germania au pierdut-o cu desăvîrșire. Dacă n-ar fi fost precedat de filozofia germană, în special de filozofia lui Hegel, socialismul științific german, singurul socialism științific care a existat vreodată, nu s-ar mai fi născut. Fără capacitate teoretică, acest socialism științific nu le-ar fi intrat niciodată atît de mult în sînge muncitorilor, cum se întîmplă acum. Iar cît de imens este acest avantaj reiese, pe de o parte, din indiferența față de orice teorie — una din cauzele principale pentru care mișcarea muncitorească engleză, în pofida organizării excelente a diferitelor syndicate, progresează atît de încet — și, pe de altă parte, din confuzia și dezorientarea pe care le-a semănat proudhonismul, în forma lui inițială, printre francezi și belgieni, și în forma caricaturi-zată de Bakunin — printre spanioli și italieni.

Al doilea avantaj constă în faptul că germanii au intrat aproape ultimii în mișcarea muncitorească. După cum socia-lismul teoretic german nu va uita niciodată că se sprijină pe umerii lui Saint-Simon, Fourier și Owen — trei gînditori care, cu tot caracterul fantezist și utopic al doctrinelor lor, se numără printre mințile cele mai de seamă ale tuturor timpurilor și care au anticipat în mod genial nenumărate adevăruri a căror justețe noi o dovedim acum în mod științific —, tot astfel mișcarea muncitorească germană practică nu trebuie să uite

niciodată că s-a dezvoltat sprijinindu-se pe mișcarea engleză și franceză, că a putut pur și simplu să-și însușească experiența plătită atât de scump de acestea, să evite acum greșelile acestora, care, în majoritatea cazurilor, au fost atunci inevitabile. Unde am fi acum fără exemplul trade-unionurilor engleze și al luptelor politice ale muncitorilor francezi, fără colosalul impuls dat în special de Comuna din Paris ?

Trebuie să recunoaștem că muncitorii germani au știut să folosească cu o rară pricepere avantajele situației lor. Pentru prima oară de când există o mișcare muncitorească lupta se duce în mod unitar, coordonat și sistematic în cele trei domenii ale ei: teoretic, politic și practic-economic (împotrivirea față de capitaliști). În acest atac, ca să zicem așa, concentric rezidă forța și invincibilitatea mișcării germane.

Pe de o parte datorită situației lor avantajoase, pe de altă parte datorită particularităților insulare ale mișcării engleze și a reprimării celei franceze, muncitorii germani stau în momentul de față în fruntea luptei proletariatului. Cît timp anume le vor permite evenimentele să ocupe acest post de onoare, acest lucru nu-l putem prevedea. Dar atîta timp cît îl vor ocupa, sperăm că-și vor îndeplini cum se cuvine obligațiile. Pentru aceasta este nevoie de un efort dublu în toate domeniile luptei și agitației. Conducătorii vor avea în special datoria de a-și clarifica din ce în ce mai mult toate problemele teoretice, de a se elibera din ce în ce mai mult de influența frazelor tradiționale, care aparțin vechii concepții despre lume, și de a avea întotdeauna în vedere că socialismul, de când a devenit o știință, trebuie tratat ca o știință, adică trebuie studiat. Conștiința astfel dobîndită și din ce în ce mai clară trebuie să fie răspîndită în masa muncitorilor cu tot mai multă asiduitate, iar organizația de partid și sindicatele trebuie tot mai mult încheigate. Chiar dacă voturile date socialiștilor în ianuarie reprezintă o armată apreciabilă, ele nu constituie încă nici pe departe majoritatea clasei muncitoare germane ; și oricît de încurajatoare sînt succesele propagandei în rîndurile populației rurale, tocmai aici mai rămîne încă foarte mult de făcut. Prin urmare, să nu slăbim lupta, să smulgem inamicului un oraș după altul, o circumscripție electorală după alta ; dar înainte de toate să păstrăm adevăratul spirit internaționalist, care exclude orice fel de șovinism patriotic și care salută cu bucurie orice nou pas în mișcarea proletară, indiferent de la ce națiune pornește. Dacă muncitorii germani

vor înainta în acest fel, poate că nu vor merge în fruntea mișcării — de altfel nici nu este în interesul acestei mișcări ca muncitorii unei singure națiuni să meargă în fruntea ei —, dar ei vor ocupa totuși un loc de cinste în rîndul luptătorilor; și dacă încercări neașteptat de grele sau evenimente deosebit de importante le vor cere curaj sporit, o hotărîre și energie sporită, ei vor fi pe deplin pregătiți.

Friedrich Engels

Londra, 1 iulie 1874

Publicat în cartea :
Friedrich Engels
„Der Deutsche Bauernkrieg”
Leipzig, 1875

Se tipărește după textul
cărții

Tradus din limba germană

FRIEDRICH ENGELS
Literatura din emigrație⁴²⁸

Scris de F. Engels
în mai 1874 — aprilie 1875

Publicat în „Der Volksstaat”
nr. 69, 73, 117 și 118 din 17 și
26 iunie, 6 și 8 octombrie 1874;
nr. 36, 37, 43, 44 și 45 din 28 martie,
2, 16, 18 și 21 aprilie 1875.

Articolul V a fost tipărit sub
formă de broșură cu titlul:
F. Engels „Soziales aus Russland”,
Leipzig 1875. Articolele I, II și V
au fost publicate în broșura:
F. Engels, „Internationales aus dem
«Volksstaat» (1871—1875)”,
Berlin, 1894

Se tipărește după textul
apărut în ziar. Articolele
I, II și V au fost confrun-
tate cu textul ediției din
1894

Tradus din limba germană

I

Manifestul polonez ⁴²⁶

Cînd împăratul Rusiei a sosit la Londra, întreaga poliție de acolo era mobilizată. Se zvonea că polonezii aveau de gînd să-l împuște, că se și găsisse un nou Berezowski, mai bine înarmat decît atunci la Paris. Locuințele polonezilor cunoscuți au fost înconjurate de polițiști în civil și, mai mult decît atît, a fost chemat de la Paris un comisar de poliție care în timpul imperiului îi supraveghease în mod special pe polonezi. Pentru a asigura paza pe traseul pe care urma să-l parcurgă țarul de la locuința sa pînă în City, poliția luase adevărate măsuri strategice, dar toată această strădanie a fost gratuită. Nici urmă de Berezowski, nici o detunătură de pistol, astfel încît țarul, nu mai puțin înfricoșat decît fiica sa, s-a ales doar cu spaima. Totuși se poate spune că strădaniile poliției nu au fost întru totul gratuite, deoarece împăratul a dispus să se plătească fiecăruia dintre ofițerii de poliție care au avut grijă de persoana sa cîte 5 l. st., iar fiecărui inspector — cîte 2 (cîte 100, respectiv 40 de mărci).

În acest timp, polonezii se gîndeau la cu totul alte lucruri decît la asasinarea nobilului Alexandru. Societatea „Poporul polonez” a lansat un „Manifest al emigranților polonezi către poporul englez” semnat de generalul W. Wróblewski, președinte, J. Kryński, secretar ⁴²⁷. Manifestul a fost larg răspîndit la Londra în timpul șederii țarului în acest oraș. Întreaga presă londoneză, cu excepția lui „Reynolds Newspaper” ⁴²⁸, a refuzat să-l publice pe motiv că nu se cuvine să lezezi „oaspetele Angliei”.

Manifestul începe prin a le arăta englezilor că țarul nu le face o cinste, ci le aduce o ofensă vizitîndu-i tocmai în momentul cînd în Asia centrală el se pregătește să răstoarne dominația engleză în India; și că dacă Anglia, în loc să se lase ademenită de momelile țarului, acest pretins părinte al

popoarelor asuprite de el, ar fi mai puțin indiferentă față de aspirațiile la independență ale polonezilor, atunci Anglia, ca și restul Europei occidentale, ar putea să înceteze fără grijă uriașele ei înarmări. Acest lucru corespunde întru totul adevărului. În spatele întregului militarism european stă militarismul rus. Armata rusă, care în războiul din 1859 a constituit o rezervă a Franței, iar în războaiele din 1866 și 1870 a Prusiei, a dat de fiecare dată posibilitate puterii superioare din punct de vedere militar să-și înfrângă singură adversarul. Ca primă putere militară din Europa, Prusia este o creație nemijlocită a Rusiei, chiar dacă ulterior, spre marea nemulțumire a protectorului ei, i-a luat-o înainte.

În manifest se spune în continuare :

„Datorită poziției ei geografice și a faptului că e gata oricând să apere interesele omenirii, Polonia a fost și va fi întotdeauna campionul luptei pentru dreptate, civilizație și progres social în tot nord-estul Europei. Polonia a dovedit în mod incontestabil acest lucru prin rezistența de veacuri opusă, pe de o parte, năvălirilor barbarilor de la răsărit, iar pe de altă parte inchiziției, care oprima pe atunci aproape întregul Apus. Căruia fapt se datorește că tocmai în epoca cea mai hotărâtoare a timpurilor moderne, popoarele din apusul Europei s-au putut consacra nestingerite dezvoltării forțelor lor vitale sociale? Aceasta se datorește numai și numai faptului că la hotarele de răsărit ale Europei a stat de strajă soldatul polonez, întotdeauna vigilent, întotdeauna gata să intre în luptă și să-și pună în joc fără șovăire sănătatea, avutul și viața. La adăpostul armelor poloneze, Europa a avut posibilitatea să-și dezvolte arta și știința, renăscute în secolul al XVI-lea, iar comerțul, industria și avuția să atingă actuala culme uimitoare. Ce s-ar fi întâmplat, de pildă, cu tezaurul civilizației dobândit de Apus printr-o muncă de două secole dacă Polonia, amenințată ea însăși din spate de hoardele mongole, n-ar fi acordat ajutor Europei centrale împotriva turcilor, zdrobind puterea otomană prin strălucita victorie repurtată sub zidurile Vienei?*

Mai departe în manifest se arată că și astăzi încă, în special rezistența Poloniei împiedică Rusia să-și îndrepte forțele împotriva Apusului, după cum tot ei i se datorește dezarmarea celor mai periculoși aliați ai Rusiei, agenții panslaviști ai acesteia. Renumitul istoric rus Pogodin, într-o lucrare publicată din ordinul și pe cheltuiala guvernului rus, scrie că Polonia, pînă acum un ghimpe în trupul Rusiei, trebuie să devină mina ei dreaptă, ceea ce se poate realiza prin restaurarea ei, ca regat mic, slab, sub sceptrul unui principe rus — mijlocul cel mai sigur de a atrage de partea Rusiei pe slavii din Turcia și Austria.

„Vom face cunoscut acest lucru într-un manifest special; Anglia și Franța își vor mușca buzele, iar Austria va primi o lovitură de

moarte.. Toți polonezii, chiar și cei mai înverșunați, se vor arunca în brațele noastre; polonezii din Austria și Prusia se vor uni din nou cu frații lor. Toate popoarele slave astăzi subjugate de Austria: cehii, croații, ungurii (!) până la slavii din Turcia vor aștepta cu ardoare clipa când vor putea și ei să respire tot atât de liber cum vor respira atunci polonezii. Noi vom fi o comunitate de popoare de 100 000 000, unită sub aceeași sceptru, și atunci voi, popoare ale Europei, veniți să vă măsurați puterea cu noi”⁴²⁹.

Din păcate, acestui plan sublim îi lipsea esențialul: asentimentul Poloniei. Or,

„La toate aceste momeli, Polonia, după cum știe toată lumea, a răspuns: vreau și trebuie să trăiesc, iar dacă în genere e să trăiesc, atunci nu vreau să trăiesc ca unealtă a planurilor de cucerire a lumii urmărite de un țar străin, ci ca popor liber printre popoarele libere ale Europei”.

În manifest se arată apoi cum și-a realizat Polonia această hotărâre neclintită. În momentul critic al existenței ei, când a izbucnit revoluția franceză, Polonia era deja ciopîrțită, ca urmare a primei împărțiri a ei între patru state. Și totuși ea a avut curajul ca, prin constituția din 3 mai 1791, să arboreze stindardul revoluției franceze pe malurile Vistulei — act prin care Polonia s-a situat cu mult deasupra tuturor vecinilor ei. Vechile rînduiri poloneze au fost astfel nimicite; ar fi fost suficiente cîteva decenii de dezvoltare tihnită, netulburată din afară, și Polonia ar fi devenit cea mai înaintată și cea mai puternică țară de la răsărit de Rin. Dar puterile care împărțiseră Polonia între ele nu puteau vedea cu ochi buni restaurarea ei, și cu atât mai puțin restaurarea ei ca urmare a înrădăcinării revoluției în nord-estul Europei. Soarta ei era pecetluită: rușii au obținut în Polonia ceea ce Prusia, Austria și trupele imperiului au încercat în zadar să obțină în Franța.

„Kościuszko a luptat atât pentru independența Poloniei cît și pentru principiul egalității. Și este îndeobște cunoscut că, din clipa pierderii independenței ei naționale și în pofida acestei pierderi, Polonia, în virtutea patriotismului ei și a solidarității ei cu toate popoarele care luptă pentru cauza omenirii, a fost întotdeauna și pretutindeni în primele rînduri ale apărătorilor drepturilor violate, participînd la toate bătăliile împotriva tiraniei. Fără a se lăsa înfrîntă de propriile ei nenorociri și nici derutată de obtuzitatea și de reaua-voință a guvernelor europene, Polonia nu a neglijat nici o clipă îndatoririle impuse ei de ea însăși, de istorie și de grija pentru viitor”.

Dar, totodată, ea a formulat și principiile potrivit cărora trebuie organizat acest viitor — noua republică poloneză; aceste principii sînt enunțate în manifestele din 1836, 1845 și 1863⁴³⁰.

„Primul dintre aceste manifeste proclamă, pe lângă dreptul național inalienabil al Poloniei, *egalitatea în drepturi a țăranilor*. Manifestul din 1845, proclamat pe pământ polonez, în orașul Cracovia, pe atunci încă liber, și aprobat de deputații din toate părțile Poloniei, enunță nu numai această egalitate în drepturi, ci și teza că *țăranii trebuie să devină proprietarii pământului* pe care-l muncesc de secole. În partea Poloniei care a fost răpită de Rusia, încă cu mult înainte de publicarea așa-numitului manifest imperial de eliberare, moșierii, pornind de la manifestele susmenționate ca baze ale dreptului național polonez, au hotărât să rezolve de bunăvoie și în înțelegere cu țăranii această problemă internă, care le apăsa conștiința (1859—1863). Constituția din 3 mai 1791 a rezolvat în principiu problema agrară în Polonia; dacă totuși țăranul polonez a continuat să fie oprimat, de vină erau exclusiv despotismul și machiavelismul țarului, a cărui dominație se baza pe vrajba dintre moșieri și țărani. Hotărîrea a fost luată cu mult înaintea publicării manifestului imperial din 19 februarie 1861; acest manifest însă, care a fost salutat cu entuziasm de întreaga Europă și care stabilea, chipurile, egalitatea în drepturi a țăranilor, nu era în realitate decât un paravan în spatele căruia țarul căuta să-și ascundă tendința permanentă de a-și însuși bunuri strălne. Țărănimea poloneză continuă să fie tot atât de asuprită, dar *țarul a devenit proprietarul pământului!* Și drept pedeapsă pentru răscoala sîngeroasă care a avut loc în Polonia în 1863 împotriva barbariei perfide a opresorilor ei, Polonia a avut de îndurat represalii atât de brutale, înolț și tirania veacurilor trecute s-ar cutremura în fața lor”.

„Dar nici cumplitul jug al țarului, deși o apăasă de mai bine de un secol, nici indiferența Europei nu au fost în stare să ucidă Polonia. Noi am trăit și vom trăi datorită propriei noastre voințe, datorită propriei noastre forțe și a propriei noastre dezvoltări sociale și politice, care ne situează cu mult deasupra asupritorilor noștri, pentru că existența lor nu se bazează decât pe forța brutală, pe închisoare și spînzurătoare, iar principalele pîrghii ale politicii lor externe sînt mașinațiile de culise, atacurile perfide și, în sfîrșit, cuceririle prin forță”.

Să lăsăm acum acest manifest, caracterizat îndeajuns de pasajele mai sus menționate, pentru a face pe marginea lui cîteva observații cu privire la însemnătatea pe care o prezintă problema poloneză pentru muncitorii germani.

Oricît de mult s-a dezvoltat Rusia de la Petru cel Mare încoace, oricît de mult a crescut influența ei în Europa (lucru la care a contribuit în mare măsură Frederic al II-lea, regele Prusiei, deși știa perfect de bine ce face), ea a rămas totuși, în esență, pînă în momentul cînd a pus stăpînire pe Polonia, o putere tot atât de extraeuropeană ca, de pildă, Turcia. În 1772 a avut loc prima împărțire a Poloniei; dar încă în 1779, cu prilejul semnării tratatului de pace de la Teschen, Rusia a cerut și a obținut * dreptul consfințit prin tratat de a se amesteca în treburile Germaniei ⁴³¹. Aceasta ar fi trebuit să consti-

* Cuvintele „și a obținut” au fost adăugate de Engels în ediția din 1894. — *Nota red.*

tuie o lecție pentru suveranii germani ; totuși, Frederic Wilhelm al II-lea, singurul Hohenzollern care s-a opus vreodată în mod serios politiciii Rusiei, și Franz al II-lea au fost de acord cu distrugerea completă a Poloniei. După războaiele napoleoniene, Rusia a luat partea leului și din fostele provincii poloneze ale Prusiei și Austriei, erijându-se din acel moment în mod fățiș în arbitru al Europei, rol pe care a continuat să-l joace fără întrerupere pînă în 1853. Prusia a fost literalmente mîndră că poate să se prosterneze în fața Rusiei ; Austria o urma nu de bunăvoie, dar cedînd mereu în momentul hotărîtor de frica revoluției, împotriva căreia țarul rămînea întotdeauna ultimul reazem. Astfel, Rusia a devenit bastionul reacțiunii europene fără a renunța la plăcerea de a pregăti noi cuceriri în Austria și Turcia prin incitări panslaviste. În anii revoluției, înfringerea ungarilor de către armatele ruse a fost un eveniment tot atît de hotărîtor pentru Europa răsăriteană și centrală ca și bătălia din iunie de la Paris pentru Apus ; iar cînd, curînd după aceea, la Varșovia, împăratul Nicolaie s-a răfuit atît cu regele Prusiei cît și cu împăratul Austriei, s-a statornicit o dată cu dominația Rusiei și dominația reacțiunii în Europa. Războiul Crimeii a izbăvit Apusul și Austria de insolența țarului ; Prusia și micile state germane se prosternau cu atît mai mult în fața lui ; dar încă în 1859 țarul i-a pedepsit pe austrieci pentru nesupunerea lor, procedînd în așa fel, încît vasalii săi germani să nu fie de partea Austriei, iar în 1866 Prusia a desăvîrșit pedepsirea acesteia. După cum am mai arătat, armata rusă servește drept pretext și reazem întregului militarism european. Numai faptul că în 1853 Nicolaie, bazîndu-se pe milionul său de soldați — care, ce-i drept, exista în bună parte numai pe hîrtie —, a aruncat mînușa Apusului, i-a dat posibilitatea lui Ludovic-Napoleon să folosească războiul Crimeii drept pretext pentru a face din armata franceză, pe atunci destul de slăbită, armata cea mai puternică din Europa. Numai datorită faptului că în 1870 armata rusă a împiedicat Austria să fie de partea Franței, Prusia a putut să învingă Franța și să desăvîrșească opera de creare a monarhiei militare pruso-germane. În toate aceste acțiuni spectaculoase vedem în culise armata rusă. Chiar dacă, în măsura în care dezvoltarea internă a Rusiei nu va intra curînd pe făgașul revoluționar, nu încapе îndoială că victoria Germaniei asupra Franței va genera în mod inevitabil un război între Rusia și Germania — la fel cum victoria Prusiei asu-

pra Austriei la Sadova a dus la războiul franco-prusian * — armata rusă va fi întotdeauna gata să-și ofere serviciile Prusiei împotriva unei mișcări în interiorul acestei țări. Și astăzi Rusia oficială este bastionul și pavăza întregii reacțiuni europene, iar armata rusă — rezerva tuturor celorlalte armate în reprimarea clasei muncitoare din Europa.

Or, tocmai muncitorii germani sînt expuși în primul rînd asaltului acestei mari armate de rezervă destinate reprimării, și anume atît în așa-numitul Imperiu german cît și în Austria. Atîta timp cît în spatele burgheziei și guvernelor Austriei și Germaniei stă Rusia, întreaga mișcare muncitorească germană este legată de mîini. Prin urmare, mai mult decît oricine avem interesul să scăpăm de reacțiune și de armata rusă.

Și pentru aceasta avem un singur aliat de nădejde, și încă de nădejde în orice împrejurări : *poporul polonez*.

Prin întreaga ei dezvoltare istorică și prin situația ei actuală, Polonia este pusă, într-o măsură și mai mare decît Franța, în fața alternativei : să fie revoluționară sau să piară. În felul acesta cade toată vorbăria absurdă despre caracterul prin excelență aristocratic al mișcării poloneze. Printre emigranții polonezi există destui oameni cu tendințe aristocratice ; dar de îndată ce Polonia însăși intră în mișcare, aceasta devine o mișcare prin excelență revoluționară, așa cum am văzut în 1846 și 1863. Aceste mișcări au fost nu numai naționale, ci au avut totodată drept scop eliberarea țăranilor și trecerea pămîntului în proprietatea acestora. În 1871 marea masă a emigranților polonezi din Franța s-a pus la dispoziția Comunei ; a fost oare aceasta o faptă a aristocraților ? N-a dovedit ea oare că acești polonezi erau întru totul la înălțimea mișcării contemporane ? Și ce se întîmplă de cînd Bismarck a introdus Kulturkampf-ul ⁴³³ în Poznan ** și, sub pretextul că joacă astfel un renghii papei, pornește o campanie împotriva manualelor poloneze și a limbii poloneze și face tot posibilul ca să-î împingă pe polonezi în brațele Rusiei ? Aristocrația poloneză se apropie tot mai mult de Rusia în speranța că sub dominația ei va reuși cel puțin să reunească Polonia ; masele revolu-

* Această idee a fost exprimată încă în „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian” (din 9 septembrie 1870 ⁴³²).

** În ediția din 1894 în loc de „Poznan” a apărut „Polonia”. — *Nota red.*

ționare răspund însă propunînd o alianță Partidului muncitoresc german și luptînd în rîndurile Internaționalei.

Polonia a dovedit în 1863, și ò dovedește zi de zi, că nu poate fi ucisă. Dreptul ei la o existență independentă în familia popoarelor europene nu poate fi contestat. Iar restaurarea ei constituie o necesitate în special pentru două popoare : pentru germani și pentru rușii înșiși.

Nu poate fi liber un popor care asuprește alte popoare. Întotdeauna forța armată de care are nevoie pentru oprimarea altor popoare se întoarce în cele din urmă împotriva lui însuși. Atîta timp cît în Polonia se află soldați ruși, poporul rus nu se poate elibera din punct de vedere politic și nici social. Avînd însă în vedere actualul stadiu de dezvoltare a Rusiei, nu încapе îndoială că, în ziua în care Rusia va pierde Polonia, în Rusia însăși mișcarea va deveni atît de puternică, încît va răsturna ordinea existentă. Independența Poloniei și revoluția în Rusia se condiționează reciproc. Iar independența Poloniei și revoluția în Rusia — care, dat fiind imensul haos social, politic și financiar, precum și corupția care a pătruns în întreaga Rusie oficială, este mult mai aproape decît pare la prima vedere — înseamnă pentru muncitorii germani că burghezia, guvernele, într-un cuvînt reacțiunea din Germania se vor vedea reduse la propriile lor forțe, cărora cu timpul le vom veni de hac.

II

Programul comunarilor blanquiști emigranți ⁴³⁴

După fiecare revoluție sau contrarevoluție care a eșuat, printre emigranții refugiați în diferite țări se desfășoară o activitate febrilă. Diferitele orientări din cadrul partidelor emigrate se grupează, se acuză reciproc de impasul în care s-a ajuns și-și aruncă una alteia învinuirea de trădare și de tot felul de alte păcate de moarte. În același timp, emigranții păstrează o strinsă legătură cu patria, organizează, conspiră, tipăresc manifeste și ziare, jură că în douăzeci și patru de ore se va trece din nou la acțiune, că victoria este sigură și, în așteptarea acesteia, ei își împart în prealabil posturile ministeriale. Urmează, firește, o decepție după alta, și, deoarece ei nu le atribuie condițiilor istorice inevitabile — pe care nu vor să le înțeleagă —, ci greșelilor întâmplătoare comise de o persoană sau de alta, invectivele sînt tot mai frecvente și totul se încheie cu un scandal general. Aceasta este istoria tuturor emigranților, începînd cu emigranții regaliști din 1792 și pînă în ziua de azi; iar acei emigranți care au destulă înțelepciune și perspicacitate părăsesc ciorovăiala sterilă de îndată ce pot face acest lucru în mod elegant, și se îndeletnicesc cu ceva mai bun.

De aceeași soartă implacabilă a avut parte și emigrația franceză după Comună. Ca urmare a campaniei de calomnii îndreptată de întreaga Europă împotriva tuturor fără nici o deosebire și, în special la Londra, ca urmare a existenței centrului comun pe care-l constituia Consiliul General al Internaționalei, emigrația franceză, silită citva timp să-și înăbușe, cel puțin de ochii lumii, disensiunile interne, în ultimii doi ani n-a mai fost în stare să ascundă procesul de descompunere tot mai rapid care avea loc în rîndurile ei. Pretutindeni vrajba a izbucnit pe față. În Elveția, o parte dintre emigranți, mai ales sub influența lui *Malon*, el însuși unul dintre întee-

meietorii Alianței secrete, au aderat la bakuniști. Apoi, la Londra, așa-ziiși blanquiști s-au retras din Internațională și au format o grupare aparte denumită „Comuna revoluționară”. Ulterior au mai apărut numeroase alte grupări, care se aflau însă într-o permanentă transformare și restructurare, fără a fi în stare să întocmească măcar un singur manifest, în timp ce blanquiștii au făcut nu de mult cunoscut lumii întregi programul lor⁴³⁵ în proclamația către „Communeux” *.

Acești blanquiști se numesc astfel nu pentru că ar reprezenta o grupare întemeiată de Blanqui — dintre cei 33 de semnatari ai programului cred că numai vreo 2—3 au stat vreodată de vorbă cu Blanqui —, ci pentru că voiau să acționeze în spiritul și potrivit tradițiilor acestuia. Blanqui este prin excelență un revoluționar politic; socialist numai din sentiment, suferințele poporului trezesc compasiunea lui, dar el nu are nici o teorie socialistă și nici propuneri practice bine definite în vederea unei reorganizări sociale. În activitatea sa politică, el a fost prin excelență „omul faptelor”, încredințat fiind că o mică minoritate bine organizată, care în momentul potrivit încearcă să înfăptuiască o lovitură revoluționară, poate, pe baza citorva succese repurtate la început, să antreneze masele populare și să obțină astfel victoria în revoluție. În timpul lui Ludovic-Filip, el a putut să organizeze acest nucleu, firește numai sub forma unei societăți secrete, dar s-a întâmplat ceea ce se întâmplă de regulă în cazul conspirațiilor: oamenii, sătui de veșnicele tergiversări și promisiuni deșarte că în curînd se va trece la acțiune, și-au pierdut în cele din urmă cu totul răbdarea, s-au răzvrătit, și atunci s-a pus alternativa: să se destrame conspirația sau să se treacă la acțiune fără ca pentru aceasta să fi existat vreun motiv venit din afară. Răscoala a început (la 12 mai 1839) și cit ai clipi a fost înăbușită. De altfel, această conspirație a lui Blanqui a fost singura pe care poliția n-a reușit niciodată s-o descopere; răscoala a fost pentru poliție un trăsnet din senin. Deoarece Blanqui concepe orice revoluție ca o lovitură înfăptuită de o mică minoritate revoluționară, rezultă de la sine necesitatea dictaturii după succesul acesteia, dictatură, bineînțeles, nu a întregii clase revoluționare, a proletariatului, ci a unui mic număr de persoane care au înfăptuit lovitura și care, ele însele, se supuneau de la bun început dictaturii uneia sau citorva persoane.

* — „comunarzi”. — *Nota trad.*

După cum vedem, Blanqui este un revoluționar al vechii generații. Asemenea concepții despre mersul evenimentelor revoluționare sînt, cel puțin în ceea ce privește Partidul muncitoresc german, de mult învechite, și nici în Franța nu găsesc ecou decît în rîndul muncitorilor mai puțin maturi din punct de vedere politic sau mai nerăbdători. De altfel, vom vedea că și în programul sus-menționat aceste concepții sînt supuse unor anumite ajustări. Dar și printre blanquiștii noștri de la Londra domnește principiul că în genere revoluțiile nu se fac singure, ci sînt făcute; că ele sînt făcute de o minoritate relativ restrînsă de oameni și potrivit unui plan dinainte elaborat; și, în sfîrșit, că în orice moment se poate „trece în curînd la acțiune”. Cu astfel de principii, oamenii, desigur, devin în mod iremediabil o pradă a tuturor autoamăgirilor specifice emigrației și comit o negliobie după alta. Ei vor înainte de toate să-l imite pe Blanqui, „omul faptelor”. Dar aici nu este de ajuns să ai bunăvoință; nu oricine are instinctul revoluționar al lui Blanqui și nici nu ia atît de repede o hotărîre ca el, și oricît ar perora Hamlet despre energie, el rămîne tot Hamlet. Și cînd acești 33 de oameni ai faptelor nu găsesc absolut nimic de făcut pe tărîmul numit de ei al faptelor, atunci cei 33 de Brutuși ai noștri ajung într-o contradicție cu ei înșiși mai curînd comică decît tragică, o contradicție al cărei tragism nu este nicidecum sporit de înfățișarea sumbră pe care o arborează, ca și cum fiecare dintre ei ar fi un „Damon cu jungherul”, ceea ce, în treacăt fie spus, nici nu le trece prin minte. Ce fac ei atunci? Ei pregătesc proxima „explozie”, întocmind dinainte liste de proscricție pentru a curăța (épurer) rîndurile aceluia care au participat la Comună, din care cauză chiar și sînt numiți de ceilalți emigranți *cei curați* (les purs). Dacă și ei se intitulează astfel, nu știu, fapt este că unora dintre ei nu li s-ar prea potrivi. Ei țin ședințe închise și iau hotărîri care trebuie să rămîină secrete, ceea ce nu împiedică însă ca în dimineața următoare întregul cartier francez să trîncănească despre ele. Și, cum se întîmplă de obicei cu asemenea oameni serioși ai faptelor cînd n-au nimic de făcut, ei s-au angajat într-o dispută mai întîi personală, iar apoi literară cu un adversar onorabil, unul dintre indivizii cei mai suspecti ai presei pariziene de mîna doua, un oarecare Vermersch, care în timpul Comunei edita ziarul „Père Duchesne”, o jalnică caricatură a ziarului lui Hébert din 1793⁴³⁶. Drept răspuns la indignarea lor virtuoaasă, acest cava-

ler, într-unul din pamfletele sale, îi numește pe toți „pungași sau complici ai pungașilor” și îi împroașcă cu un potop rar întilnit de injurii :

„Orice vorbă-i
Un țucal, și nu desert” *.

Și cu un asemenea adversar, au socotit necesar să se ciorovăiască în public cei 33 de Brutuși ai noștri !

Un lucru însă este cert, și anume că, după războiul istoric, după foametea de la Paris, și mai ales după valurile de sânge care au curs în acele zile ale lunii mai 1871, proletariatul parizian are nevoie de o lungă perioadă de liniște pentru a-și reface forțele ; că orice încercare prematură de răscoală nu poate să ducă decît la o nouă înfringere, chiar și mai îngrozitoare. Blanquiștii noștri sînt de altă părere. După părerea lor, destrămarea majorității monarhiste de la Versailles înseamnă

„căderea Versailles-ului, revanșa Comunei. Căci ne apropiem de unul din acele mărețe momente istorice, de una din acele mari crize cînd, deși se pare că poporul se prăpădește de mizerie și că este sortit pieirii, reîncepe totuși cu noi forțe marșul său revoluționar”.

Așadar, se trece din nou la acțiune, și chiar neîntîrziat. Această speranță într-o imediată „revanșă a Comunei” nu este o simplă iluzie de emigrant ; ea este crezul necesar al unor oameni care și-au băgat cu tot dinadinsul în cap că ei trebuie să fie „oameni ai faptelor” într-un moment cînd, în sensul lor de a se trece la acțiune, adică în sensul răscoalei revoluționare, nu este absolut nimic de făcut. Veșnic același cîntec. Întrucît se trece la acțiune, li se pare că „a sosit momentul cînd toți cei aflați în emigrație, toți cei în care mai pulsează viața trebuie să-și definească poziția”. Și așa se face că cei 33 ne declară că ei sînt 1) atești, 2) comuniști, 3) revoluționari.

Ceea ce blanquiștii noștri au comun cu bakuniștii este faptul că ei vor să reprezinte curentul care țintește cel mai departe, curentul cel mai extremist. De aceea, în treacăt fie spus, deși scopurile lor sînt opuse, ei recurg adesea la aceleași mijloace. Așadar, în ceea ce privește ateismul, ei trebuie să fie mai radicali decît toți ceilalți. A fi ateist nu mai este, din fericire, ceva extraordinar în zilele noastre. Ateismul este un lucru aproape de la sine înțeles în rîndul partidelor munci-

* Heine. „Romancero”. Cartea a treia, „Disputa”. — Nota red.

torești din Europa, deși în anumite țări poate că el nu se deosebește prea mult de ateismul aceluia bakunist spaniol care a declarat : a crede în Dumnezeu este împotriva oricărui socialism, dar a crede în fecioara Maria este cu totul altceva, în ea trebuie, firește, să creadă orice socialist de treabă. Cît privește marea majoritate* a muncitorilor social-democrați germani, se poate spune chiar că pentru ei ateismul este o etapă depășită ; acest cuvînt pur negativ nu le mai poate fi aplicat, deoarece opoziția lor față de credința în Dumnezeu a încetat de a mai fi teoretică, fiind doar practică : ei au rupt-o pur și simplu cu Dumnezeu, trăiesc și gîndesc în lumea reală și sînt, prin urmare, materialişti. La fel se prezintă, probabil, lucrurile și în Franța. Și, admițînd că n-ar fi așa, atunci nimic n-ar fi mai simplu decît să se facă în așa fel încît să fie răspîndită în proporție de masă în rîndurile muncitorilor minunata literatură materialistă franceză a secolului trecut, acea literatură în care spiritul francez a atins culmi încă neîntrecute, atît în ceea ce privește forma cît și conținutul, și care, ținînd seama de stadiul de atunci al științei, rămîne și azi un apogeu prin conținutul ei și un model inegalat în ceea ce privește forma ei. Dar aceasta nu poate să fie pe placul blanquiștilor noștri. Pentru a demonstra că sînt cei mai radicali, ei îl suprimă pe Dumnezeu, ca în 1793, printr-un decret :

„Fie ca Comuna să elibereze pe veci omenirea de acest spectru al nenorocirilor trecute” (Dumnezeu), „de această cauză” (Dumnezeu care nu există — o cauză!) „a nenorocirilor ei actuale. În Comună n-au ce căuta popii ; orice manifestare religioasă și orice organizație religioasă trebuie interzise”.

Și această pretenție de a-i transforma, par l'ordre du mufti**, pe oameni în aței este semnată de doi membri ai Comunei, care, fără îndoială, au avut destul de des prilejul să se convingă, în primul rînd, că pe hîrtie poți să dai oricîte ordine poftesci, fără ca prin aceasta să asiguri îndeplinirea lor, și, în al doilea rînd, că prigonirea este cel mai bun mijloc de a stimula convingerile indezirabile. Cert este că singurul serviciu care se mai poate face astăzi lui Dumnezeu este acela de a declara ateismul un crez obligatoriu și de a întrece legile antibisericești care făceau parte din Kulturkampful lui Bismarck prin interzicerea religiei în general.

* Cuvintele „marea majoritate” au fost adăugate de Engels în ediția din 1894. — *Nota red.*

** — din ordinul mufti-ului, adică dintr-un ordin de sus. — *Nota trad.*

Al doilea punct din program este comunismul. Aici ne aflăm într-un domeniu mult mai familiar, căci corabia pe care navigăm se numește „Manifestul Partidului Comunist”, publicat în februarie 1848. Încă în toamna anului 1872, cei cinci blanquiști care au ieșit din Internațională s-au declarat adepți ai programului socialist, care corespundea în toate punctele esențiale cu programul comunismului german de astăzi, motivînd ieșirea lor din Internațională numai prin refuzul Internaționalei de a se juca de-a revoluția așa cum făceau cei cinci⁴³⁷. Acum, consiliul celor 33 adoptă acest program împreună cu întreaga lui concepție materialistă despre istorie, deși, în măsura în care textul „Manifestului” nu a fost redat destul de fidel, traducerea lui într-o limbă franceză blanquistă lasă de dorit, ca, de pildă, în pasajul următor :

„Burghezia a smuls de pe exploatarea muncii, ca ultima expresie a tuturor formelor de înrobire, vălul mistic care o acoperea mai înainte ; guvernele, religiile, familia, legile, instituțiile, atît din trecut cît și din prezent, apar, în sfîrșit, în această societate redusă la simpla contradicție dintre capitaliști și muncitorii salariați, ca unelte de asuprire cu ajutorul cărora burghezia își menține dominația și subjugă proletariatul”.

Comparați acest pasaj cu „Manifestul Partidului Comunist”, capitolul 1 :

„Într-un cuvînt, ea a pus în locul exploatării voalate de iluzii religioase și politice exploatarea deschisă, nerușinată, directă și brutală. Burghezia a despuiat de aureola lor toate activitățile pînă atunci venerabile și privitye cu smerenie. Ea a transformat pe medic, jurist, preot, poet, om de știință în muncitorii ei salariați. Burghezia a smuls vălul duios-sentimental ce acoperea relațiile familiale și le-a redus la o simplă relație bănească”⁴³⁸ etc.

Dar îndată ce coborîm din sferile teoriei în domeniul practicii apare caracterul ciudat al raționamentului celor 33 :

„Sintem comuniști pentru că vrem să ne atingem țelul fără a ne opri la stadii intermediare, fără compromisuri, care nu fac decît să amîne victoria și să prelungească sclavia”.

Comuniștii germani sînt comuniști pentru că, în pofida tuturor stadiilor intermediare și a compromisurilor, care nu sînt create de ei, ci de dezvoltarea istorică, ei văd limpede și urmăresc în permanență * scopul final : desființarea claselor,

* Cuvintele „și urmăresc în permanență” au fost adăugate de Engels în ediția din 1894. — *Nota red.*

instaurarea unei societăți în care să nu mai existe proprietatea privată asupra pământului și asupra mijloacelor de producție. Cei 33 de blanquiști sînt comuniști deoarece își închipuie că, din moment ce ei vor să elimine stadiile intermediare și compromisurile, treaba s-a făcut și că dacă, așa cum sînt convinși, în cîteva zile „se va trece la acțiune”, vor pune mîna pe putere, și a doua zi „comunismul va fi introdus”. De aici rezultă că dacă acest lucru nu este posibil imediat, ei nu sînt comuniști. Ce naivitate puerilă să invoci propria-ți nerăbdare ca argument teoretic!

În sfîrșit, cei 33 de blanquiști ai noștri sînt „revoluționari”. Cu toate că în acest domeniu bakuniștii, după cum se știe, au fost neîntreçuți în folosirea cuvintelor bombastice, blanquiștii noștri consideră de datoria lor să-i depășească. Și în ce fel? Se știe că întregul proletariat socialist de la Lisabona și New York pînă la Budapesta și Belgrad și-a asumat imediat, en bloc, răspunderea pentru acțiunile Comunei din Paris. Acest lucru nu le ajunge blanquiștilor noștri:

„În ceea ce ne privește, ne asumăm partea noastră de răspundere pentru executarea” (în timpul Comunei) „dușmanilor poporului” (urmează enumerarea celor împușcați), „ne asumăm partea noastră de răspundere pentru incendiile care au distrus mijloacele de subjugare monarhiste sau burgheze, sau au apărat pe cei care luptau”.

În orice revoluție, ca în orice altă perioadă, se fac în mod inevitabil o mulțime de greșeli, și cînd, în sfîrșit, oamenii se liniștesc îndeajuns pentru a face o apreciere critică, ei ajung, fără doar și poate, la concluzia: am făcut multe lucruri la care ar fi fost mai bine dacă renunțam, și am renunțat la multe lucruri pe care ar fi fost mai bine dacă le făceam, și de aceea lucrurile au mers anapoda. Ce lipsă de critică înseamnă a sanctifica Comuna, a o declara infailibilă, a susține că în cazul fiecărei case incendiate, a fiecărui ostatic împușcat s-a procedat exact așa cum trebuia! Nu înseamnă oare aceasta să susții că în acea săptămîină din mai poporul a împușcat tocmai acel număr de oameni care trebuiau împușcați, și nu mai mulți, că a incendiat tocmai acele clădiri care trebuiau incendiate, și nu mai multe? Nu înseamnă oare aceasta să afirmi că în timpul primei revoluții franceze fiecare decapitat a primit pedeapsa meritată, începînd cu cei decapitați din ordinul lui Robespierre și terminînd cu însuși Robespierre? Iată la ce copilării se ajunge cînd oameni în fond destul de blajini dau frîu liber imboldului de a apărea înfricoșători.

Dar destul. În pofida tuturor neghiobiilor comise de emigranți și în pofida tuturor încercărilor, de-a dreptul comice, de a da junelui Karl (sau Eduard? *) o înfățișare înfricoșătoare, nu se poate nega că în acest program se observă un pas important înainte. El reprezintă primul manifest prin care *muncitorii francezi aderă la comunismul german de astăzi*. Și să nu uităm că ei sînt muncitori adepți ai orientării care vede în francezi poporul ales al revoluției, iar în Paris — Ierusalimul revoluționar. Această aderare este meritul incontestabil al lui *Vaillant*, care a semnat manifestul alături de ceilalți, și care, după cum se știe, cunoaște temeinic limba germană și literatura socialistă germană. Iar muncitorii socialiști germani, care au dovedit în 1870 că le este complet străin orice șovinism național, pot să considere ca un semn bun faptul că muncitorii francezi adoptă principii teoretice juste, chiar dacă ele provin din Germania.

* Aluzie la Édouard Vaillant. Această paranteză a fost omisă de Engels în ediția din 1894. — *Nota red.*

III

La Londra apare o revistă neperiodică în limba rusă intitulată „Vpered!”⁴³⁹. Ea este editată de un savant rus, o persoană cât se poate de onorabilă, al cărui nume eticheta severă, de rigoare în literatura rusă din emigrație, ne interzice să-l divulgăm. Chiar și acei ruși care pretind că sînt adevărați canibali revoluționari și declară că înseamnă o trădare față de revoluție să respecti ceva respectă în polemica lor aparența de anonimată cu o scrupulozitate care nu-și găsește egal decît în presa burgheză engleză; ei o respectă pînă și atunci cînd ea devine, ca în cazul de față, comică, întrucît întreaga emigrație rusă și guvernul rus cunosc prea bine numele acestui om. Nu avem de gînd să divulgăm fără motiv un secret păstrat cu atîta strășnicie, cum însă orice copil trebuie să aibă un nume, nădăjduim că redactorul ziarului „Vpered!” ne va ierta dacă, pentru mai multă concizie, în acest articol îl vom numi cu agreatul nume rusesc *Piotr*.

Ca orientare filozofică, amicul *Piotr* este un eclectic care își alege din diferitele sisteme și teorii ceea ce este mai bun: încercați totul și rețineți ce-i mai bun! El știe că în orice există o latură bună și una rea, și arta constă în a ști să-ți însușești din toate ceea ce este bun și să lași de o parte ceea ce este rău. Întrucît orice lucru, orice persoană, orice teorie posedă aceste două laturi, una bună și una rea, orice lucru, orice persoană, orice teorie este sub acest raport cam tot atît de bun sau tot atît de rău ca și oricare altul și, prin urmare, din acest punct de vedere ar fi o negliobie să aprobi sau să dezaprobi cu înflăcărare unul sau altul. Prin urmare, toate luptele și disputele care au loc în rîndurile revoluționarilor și socialiștilor trebuie să apară ca pure ineptii, menite doar să-i bucure pe dușmanii lor. Și este de la sine înțeles că un om cu asemenea păreri caută să aducă la același

numitor pe toți cei care se combat reciproc și insistă în mod serios ca ei să nu mai ofere reacțiunii acest spectacol scandalos, ci să atace exclusiv dușmanul comun. Acest lucru este cu atât mai firesc pentru cineva venit recent din Rusia, unde mișcarea muncitorească, după cum se știe, a atins un înalt grad de dezvoltare.

De aceea „Vpered!” îndeamnă în fel și chip pe toți socialiștii să trăiască în bună înțelegere sau, cel puțin, să evite orice dispută în *public*. Când încercările bakuniștilor de a dicta în Internațională recurgând la denaturări, înșelăciune și minciună au dus la cunoscuta sciziune în rîndurile Asociației, tot „Vpered!” a fost acela care a îndemnat la unitate. Această unitate putea fi realizată, bineînțeles, numai dacă li se făcea imediat pe plac bakuniștilor, predind Internaționala, legată de mâini și de picioare, conspirației lor secrete. Oamenii au fost îndeajuns de conștienți pentru a nu face acest lucru și au ridicat mînușa. Congresul de la Haga a hotărît să-i excludă pe bakuniști și să publice documentele care justificau această excludere.

Ce s-a mai văitat redacția revistei „Vpered!” că n-a fost sacrificată întreaga mișcare muncitorească mult îndrăgitei „unități”. Dar și mai mult s-a îngrozit, atunci cînd documentele compromițătoare ale bakuniștilor au apărut în raportul comisiei (vezi: „Complotul împotriva Internaționalei” * ediția germană, Braunschweig, Bracke.) Să dăm cuvîntul ziarului „Vpered!”.

„Această broșură... are caracterul unei polemici veninoase împotriva unor persoane aflate în primele rînduri ale federaliștilor... conținutul ei abundă în chestiuni personale care nu puteau fi culese decît din auzite și a căror autenticitate nu era deci incontestabilă pentru autori” ⁴⁴⁰.

Și pentru a dovedi oamenilor care au tradus în viață hotărîrile Congresului de la Haga ce crimă îngrozitoare au săvîrșit, „Vpered!” se referă la foiletonul unui oarecare Karl Thaler, publicat în „Neue Freie Presse” ⁴⁴¹, foileton care.

„provenind din tabăra burgheziei, merită o atenție deosebită pentru că dovedește cît se poate de limpede ce însemnătate pot avea pentru toți dușmanii muncitorilor, pentru burghezie și guverne, pamfletele prin care se acuză reciproc cei ce luptă pentru putere în rîndurile muncitorilor”.

În primul rînd, menționăm că aici bakuniștii sînt numiți pur și simplu „federaliști”, în opoziție cu preinșii *centra-*

* Vezi volumul de față, p. 331—465. — *Nota red.*

liști, ca și cum autorul ar crede în această opoziție inexistentă, inventată de bakuniști. Vom arăta mai jos că în realitate lucrurile nu stau așa. În al doilea rînd, menționăm că dintr-un foileton scris la comandă, al unui ziar burghez atît de venal ca „Neue Freie Presse” din Viena, autorul trage concluzia că *adevărații* revoluționari n-ar trebui să-i demaște pe *pretinșii* revoluționari, deoarece aceste acuzații reciproce fac plăcere burgheziei și guvernelor. Eu cred că chiar dacă „Neue Freie Presse” și toată această șleahtă de gazetari ar scrie zece mii de foiletoane, aceasta n-ar avea nici cea mai mică influență asupra atitudinii Partidului muncitoresc german. În orice luptă există momente cînd, pentru a nu-ți pricinui tu însuți un prejudiciu, trebuie să-l lași pe adversar să aibă o anumită satisfacție. Din fericire, am ajuns acolo încît nu ne deranjează o asemenea plăcere personală a adversarului, știind că cu acest preț dobîndim succese reale.

Dar principala acuzație adusă este că raportul abundă în chestiuni personale a căror autenticitate nu era incontestabilă pentru autori, deoarece ele nu puteau fi culese decît din auzite. De unde știe amicul Piotr că o asociație cum este Internaționala, care are organizații muncitorești în toată regula în întreaga lume civilizată, poate să culeagă asemenea fapte numai din auzite, el nu ne spune. În orice caz, afirmația sa este cît se poate de nechibzuită. Faptele incriminate sînt confirmate de documente autentice, iar persoanele respective s-au ferit să le conteste.

Dar amicul Piotr este de părere că chestiunile personale, ca și scrisorile personale, sînt sacre și nu trebuie să devină publice în cadrul unor dispute politice. Aplicînd cu rigurozitate această regulă, înseamnă să interzici orice istoriografie. Legătura lui Ludovic al XV-lea cu Du Barry sau Pompadour a fost o chestiune personală, dar fără ea întreaga preistorie a revoluției franceze ar fi de neînțeles. Sau, pentru a ne apropia de timpurile noastre: dacă o inocentă Isabella oarecare este dată în căsătorie unui bărbat care, după afirmația unor experți în materie (asesorul Ulrich de pildă), nu poate suferi femeile și de aceea se îndrăgostește exclusiv de bărbați, dacă ea, neglijată cum e, își culege bărbați pe unde îi găsește, aceasta este o chestiune pur personală. Dar dacă această inocentă Isabellă este regina Spaniei, iar unul dintre favoriții ei este un tînăr ofițer cu numele de Serrano; dacă acest Serrano, drept răsplată pentru actele lui de bravură săvîrșite între patru ochi, este făcut feldma-

reșal și prim-ministru, iar apoi, văzîndu-se înlăturat și înlocuit de un altul, își alungă din țară, cu ajutorul unor oameni care au împărtășit aceeași soartă, iubita necredincioasă și, după tot felul de peripeții, ajunge în cele din urmă el însuși dictatorul Spaniei și un om atît de ilustru încît Bismarck face tot ce-i stă în putință pentru ca marile puteri să-l recunoască — atunci episodul petrecut între Isabella și Serrano devine un capitol al istoriei Spaniei, iar cel care ar avea de gînd să scrie o istorie a Spaniei contemporane și ar trece, cu bună știință, sub tăcere acest episod, acela ar falsifica istoria. Și urmează oare atunci cînd narezi istoria unei bande cum este Alianța, în care alături de cei înșelați întilnești atîția șarlatani, aventurieri, pungăși, agenți de poliție, escroci și lași, să falsifici această istorie trecînd sub tăcere cu bună știință diferitele ticăloșii ale acestor domni, considerîndu-le „chestiuni personale” ? Amicul Piotr n-are decît să se îngrozească cît poștește, dar poate fi sigur că noi n-am terminat nici pe departe cu aceste „chestiuni personale”. Materialul devine tot mai bogat.

Dacă însă „Vpered!” vede în raport o ticluire care în esență cuprinde numai chestiuni personale, atunci el se situează pe o poziție care cu greu poate fi calificată. Omul care a putut să scrie așa ceva ori n-a citit niciodată broșura respectivă, ori era prea mărginit, ori prea pornit pentru a o înțelege, ori a scris cu bună știință ceva ce nu era adevărat. Oricine citește „Complotul împotriva Internaționalei” se convinge că chestiunile personale citate în broșură nu constituie de loc esențialul, ci sînt simple ilustrări pentru o mai bună caracterizare a persoanelor amintite acolo, ilustrări care ar putea fi suprimate fără ca scopul principal al broșurii să aibă de suferit. Organizarea unei societăți secrete cu unicul scop de a impune mișcării muncitorești din Europa dictatura camuflată a cîtorva aventurieri, infamiile comise în acest scop — în special de Neceav în Rusia — iată despre ce este vorba în broșură ; iar a afirma că tot conținutul ei se reduce la chestiuni personale înseamnă, ca să nu spun altfel, lipsă de răspundere.

Firește, pentru unii ruși putea să fie extrem de neplăcut să vadă dezvăluită atît de brusc și de necruțător în fața apusului Europei latura murdară — ba chiar foarte murdară — a mișcării ruse. Dar cine este de vină ? Cine dacă nu înșiși rușii care reprezintă această latură murdară și care nu se mulțumesc să-i înșele pe propriii lor compatrioți, ci au în-

drăzneala să încerce să pună întreaga mișcare muncitorească din Europa în slujba scopurilor lor personale? Dacă Bakunin & Co. și-ar fi limitat faptele de vitejie la Rusia, greu ar fi găsit cineva din apusul Europei că merită osteneala să-i vizeze în mod special. Rușii înșiși ar fi avut grijă s-o facă. Dar de îndată ce acești domni care nu pricep cîtuși de puțin condițiile și evoluția mișcării muncitorești din apusul Europei vor să facă pe dictatorii la noi, atunci încetează gluma: trebuie pur și simplu să le dai peste mîini.

De altfel, mișcarea rusă poate să suporte fără teamă asemenea dezvăluiri. O țară care a dat doi scriitori de talia lui Dobrolibov și Cernișevski, doi Lessingi socialiști, nu pierde pentru că a dat naștere cîndva unui fanfaron ca Bakunin și cîtorva studenți încă necopti, care, folosind fraze bombastice, se umflă în pene ca niște curcani și în cele din urmă se mănîncă între ei. Dar printre tinerii ruși cunoaștem oameni înzestrați cu o deosebită capacitate teoretică și practică și de o mare energie, oameni care, datorită faptului că posedă limbi străine, îi depășesc pe francezi și englezi în ceea ce privește cunoașterea îndeaproape a mișcării din diferite țări, iar pe germani prin suplețea omului de lume. Acei ruși care înțeleg mișcarea muncitorească și participă ei înșiși la ea pot vedea în faptul că sînt absolviți de răspundere pentru ticăloșiile bakuniste de-a dreptul un serviciu adus lor. Aceasta nu împiedică însă ziarul „Vpered!” să-și încheie articolul cu cuvintele:

„Nu știm ce cred autorii acestei broșuri despre rezultatele obținute prin publicarea ei. Majoritatea cititorilor noștri vor încerca, probabil, același sentiment penibil pe care l-am încercat și noi cînd am citit broșura și cu care, îndeplinindu-ne datoria de cronicari, consemnăm acest trist fenomen în paginile noastre”.

Cu acest sentiment penibil al amicului Piotr se încheie prima parte a povestirii noastre. Cea de-a doua parte începe cu următorul pasaj din același volum al lui „Vpered!”:

„Pentru a face plăcere cititorilor noștri, le mai aducem o știre de aceeași natură. Alături de noi, în rîndurile noastre se află și cunoscutul scriitor Piotr Nikitici Tkaciov; după o detențiune de patru ani, el a reușit să evadeze din locul de deportare, unde era condamnat la inactivitate, și să vină să întărească rîndurile noastre”.

Cine este cunoscutul scriitor Tkaciov aflăm din broșura rusă „Sarcinile propagandei revoluționare în Rusia”, pe care el însuși a publicat-o în aprilie 1874 și care îl caracterizează drept un licean ageamiu, de o totală lipsă de maturitate,

drept un fel de Karlchen Missnick al tineretului revoluționar rus⁴⁴². El ne povestește că a fost solicitat din multe părți să colaboreze la „Vpered!”; a știut că redactorul este un reacționar; totuși a considerat de datoria sa să ia sub aripa sa protectoare revista „Vpered!”, ceea ce, în treacăt fie zis, nimeni nu i-a cerut. Imediat după ce a sosit a aflat, spre surprinderea sa, că redactorul, amicul Piotr, își aroga dreptul de a lua hotărâri definitive cu privire la acceptarea sau respingerea articolelor. Un asemenea procedeu nedemocratic firește că l-a indignat; în consecință a întocmit un memoriu amănunțit în care a cerut pentru sine și pentru toți ceilalți colaboratori (care, în treacăt fie zis, nici nu au cerut acest lucru) „în numele dreptății, în temeiul unor considerații pur teoretice... egalitatea în drepturi și obligații” (cu redactorulșef) „în tot ceea ce privește aspectele literare, precum și cele economice ale publicației respective”.

Aici iese imediat la iveală lipsa de maturitate, care, ce-i drept, nu predomină în mișcarea emigranților ruși, dar este mai mult sau mai puțin tolerată. Un savant rus, care se bucură în țara sa de o mare faimă, emigrează și își procură mijloacele pentru a fonda în străinătate o revistă politică. Nu apucă bine să facă acest lucru și iată că apare, fără a fi poftit de cineva, un tânăr oarecare, mai mult sau mai puțin inflăcărat, care se oferă să colaboreze la revistă cu condiția, mai mult decît puerilă, de a avea în toate problemele literare și bănești un cuvînt tot atît de hotărîtor ca și fondatorul revistei. În Germania, el ar fi fost pur și simplu luat în derîdere. Rușii însă nu sînt atît de grosolani. Amicul Piotr își dă toată osteneala să-l convingă, de asemenea „în numele dreptății și în temeiul unor considerații pur teoretice”, că nu are dreptate, dar, firește, zadarnic. Ofensatul Tkaciiov se retrage, precum Achile, în cortul său, de unde îl bombardează pe amicul Piotr cu o broșură în care îl denuțește „filozof filistin”.

Cu ajutorul unei avalanșe de fraze bakuniste repetate la infinit cu privire la esența adevăratei revoluții, el îl acuză pe amicul Piotr de crima de a voi să *pregătească* poporul pentru revoluție, de a-l face „să înțeleagă limpede și să cunoască nevoile lui”. Cine dorește însă acest lucru nu este un revoluționar, ci un adept al progresului pașnic, adică un reacționar, un adept al „revoluțiilor nesîngeroase, pe gustul germanilor”. Adevăratul revoluționar „știe că poporul este

întotdeauna gata de revoluție"; cine nu crede acest lucru nu crede în popor, iar credința în popor „constituie forța noastră”. Pentru cel ce nu este convins de aceasta, autorul citează o maximă a lui Neceaev, un „reprezentant tipic al tineretului nostru de astăzi”. Amicul Piotr spune că trebuie să așteptăm până când poporul va fi gata de revoluție, „dar noi nu putem și nici nu vrem să așteptăm”, adevăratul revoluționar se deosebește de filozoful filistin prin aceea că „își asumă dreptul de a chema oricând poporul la revoluție”. Și așa mai departe.

La noi, în apusul Europei, s-ar pune capăt tuturor acestor copilării prin simpla ripostă: dacă poporul vostru este gata oricând pentru revoluție, dacă voi vă asumați dreptul de a-l chema oricând la revoluție și dacă nu puteți aștepta de loc, de ce ne mai plictisiți cu trăncăneala voastră, de ce, mii de draci, nu treceți la acțiune?

Dar la ruși lucrurile nu se petrec atît de simplu. Amicul Piotr găsește că raționamentele d-lui Tkaciiov, raționamente puerile, anoste, contradictorii, care nu duc la nimic, ar putea exercita asupra tineretului rus atracția seducătoare a muntelui Veneriei și, ca un credincios Eckart al acestui tineret, lansează împotriva raționamentelor amintite un mesaj de avertisment pe șazeci de pagini tipărite mărunt⁴⁴³. El expune acolo părerile sale cu privire la esența revoluției, analizează cu toată seriozitatea dacă poporul este pregătit pentru revoluție sau nu, dacă și în ce condiții revoluționarii au dreptul să-l cheme la revoluție sau nu și alte asemenea sofisticării, care prin caracterul lor general au cam aceeași valoare ca și cercetările scolasticilor cu privire la fecioara Maria. Astfel, însăși „revoluția” devine un fel de fecioara Maria, teoria — o credință, participarea la mișcare — un cult și întreaga discuție nu se desfășoară pe pămîntul nostru păcătos, ci în sferele celeste ale frazelor generale.

Cu acest prilej însă, amicul Piotr intră într-o contradicție tragică cu sine însuși. El, propovăduitorul unității, adversarul oricăror pamflete reciproc acuzatoare, al oricărei polemici în cadrul partidului revoluționar, nu poate, firește, să-și îndeplinească datoria sa de Eckart fără a polemiza și el, nu poate să răspundă la acuzațiile adversarului său fără a-l acuza la rîndul său pe acesta. Cu ce „sentiment penibil” se produce acest „trist fenomen”, ne va spune însuși amicul Piotr.

Broșura sa începe astfel :

„Din două rele trebuie să alegi pe cel mai mic.

Știi prea bine că toată această literatură din emigrație care constă din broșuri reciproc acuzatoare, din controverse pe tema: cine este un adevărat prieten al poporului și cine nu, cine este sincer și cine nu și cine anume este adevăratul reprezentant al tineretului rus, al adevăratului partid revoluționar, știi că toată această literatură despre noroiul cu care se împoașcă reciproc emigranții ruși este dezgustătoare pentru cititori și lipsită de orice importanță pentru lupta revoluționară, că ea poate face plăcere numai dușmanilor noștri — știi acest lucru și totuși consider că se impune să scriu aceste rânduri, că se impune să adaug cu propria mea mână încă o lucrare la vrafal acestei literaturi jalnice, spre plictiseala cititorilor și desfătarea dușmanilor, se impune pentru că din două rele trebuie să alegi pe cel mai mic”.

Minunat. Dar cum se face că amicul Piotr, care în „Vpered!” dă dovadă de atîta răbdare cu adevărat creștinească și ne cere să manifestăm aceeași răbdare față de șarlatanii demascați de noi — șarlatani pe care el, după cum se va vedea, îi cunoaște tot atît de bine ca și noi —, cum se face că față de autorii raportului, el n-a mai avut nici măcar atîta răbdare încît să-și pună întrebarea dacă din două rele n-au trebuit și ei să aleagă pe cel mai mic? Cum se face că a trebuit să-și frigă el însuși degetele înainte de a înțelege că ar putea să existe un rău și mai mare decît puțină polemică ascuțită împotriva unor oameni care, sub paravanul unei activități pretins revoluționare, tindeau să denatureze și să distrugă întreaga mișcare muncitorească din Europa?

Să fim totuși indulgenți cu amicul Piotr, soarta nu l-a menajat. De îndată ce, încercîndu-și conștiința, a fost nevoit să facă ceea ce ne reproșează nouă, Nemesis îl gonește mai departe și îl silește să furnizeze d-lui Karl Thaler un nou material pentru eventuale foiletoane în „Neue Freie Presse”.

„Sau — îl întreabă el pe Tkaciov, cel întotdeauna gata să treacă la acțiune —, nu cumva agitația dv. și-a atins ținta? Organizația dv. este oare gata? Gata? Într-adevăr gata? Oare nu este acesta faimosul comitet secret al revoluționarilor «tipici», comitet alcătuit din doi oameni și care trimite în toate părțile decrete? Tineretului nostru i s-au servit atîtea minciuni, el a fost atît de des tras pe sfoară, s-a abuzat atît de mult de încrederea lui, încît nu va crede cu una cu două că organizația revoluționară este gata pregătită”.

Că acești „doi oameni” sînt Bakunin și Neceaev nu este, firește, prea greu de înțeles pentru cititorul rus. Mai departe :

„Există oameni care pretind că sînt prieteni ai poporului, adepți ai revoluției sociale, dar în a căror activitate se remarcă, totodată, acea

falsitate și lipsă de sinceritate pe care le-am denumit mai sus o «remiscentă a vechii societăți»... Acești oameni speculau ura adepților noii orinduri sociale împotriva nedreptăților vechii societăți și enunțau principiul: în luptă orice mijloc este potrivit. În categoria acestor mijloace *potrivite*, ei includeau înșelarea tovarășilor de luptă, înșelarea poporului, pe care pretindeau că-l slujesc. Pentru a organiza un partid destul de puternic, ei erau gata să-i înșele pe toți în bloc și pe fiecare în parte, ca și cum s-ar putea înființa un partid social-revoluționar puternic fără ca între membrii lui să existe o solidaritate sinceră! Ei erau gata să aște în popor vechile pasiuni pentru jaf și parazitism... Ei erau gata să-și exploateze prietenii și tovarășii pentru a face din ei unelte ale planurilor lor; ei erau gata să aperse în vorbe deplina independență și autonomie a persoanelor și grupărilor și, totodată, organizau cea mai categorică dictatură secretă, obișnuindu-i pe adepții lor să se supună orbește, în spirit gregar, ca și cum revoluția socială ar putea fi înfăptuită de un amestec de exploatați și exploatați, de un grup de oameni ale căror vorbe sint dezmințite la fiecare pas de faptele lor“.

Este de necrezut, dar adevărat: aceste rînduri, care seamănă ca două picături de apă cu un extras din „Complotul împotriva Internaționalei“, sînt scrise de același om care, cu cîteva luni în urmă, condamnase această broșură pentru atacurile identice cu cele cuprinse în rîndurile de mai sus și îndreptate împotriva aceluiași persoane, considerînd-o crimă față de cauza comună. Putem deci să fim mulțumiți.

Iar dacă ne reîntoarcem acum la d-l Tkaciov, cu marile sale pretenții și inexistentele sale realizări, ca și la mica nenorocire care l-a lovit pe amicul nostru Piotr cu acest prilej, am putea spune la rîndul nostru:

„Nu știm ce cred autorii despre rezultatele obținute. Majoritatea cititorilor noștri vor încerca, probabil, același sentiment «rizibil» pe care l-am încercat noi citind broșura și cu care, îndeplinindu-ne datoria de cronicari, consemnăm acest fenomen «ciudat» în paginile noastre“.

Dar să lăsăm gluma. Multe fenomene stranii din mișcarea rusă de pînă acum se explică prin aceea că vreme îndelungată orice lucrare rusă era pentru Apus o carte cu șapte peceți și că, de aceea, Bakunin & Co. au putut să ascundă cu ușurință Apusului manevrele lor, cunoscute de mult printre ruși. Ei au răspîndit cu asiduitate teza că, în interesul mișcării, chiar și laturile murdare ale mișcării ruse trebuie ascunse Apusului; că acela care aduce la cunoștința Europei probleme ruse — în măsura în care ele sînt neplăcute —, acela este un trădător. Acum nu mai poate fi vorba de așa ceva. Cunoașterea limbii ruse — a unei limbi care merită pe deplin să fie studiată pentru că este una dintre limbile vii cele mai viguroase și mai bogate și pentru că dă posibilitatea

de a cunoaște tezaurul literaturii ruse — nu mai constituie o raritate cel puțin printre social-democrații germani. Rușii trebuie să se împace cu inevitabila soartă internațională că de acum încolo mișcarea lor se va desfășura sub ochii și sub controlul Europei. Nimeni nu a ispășit atât de greu ca ei înșiși izolarea lor din trecut. Dacă n-ar fi existat această izolare, ei n-ar fi putut fi înșelați ani de-a rîndul într-un mod atât de infam, așa cum și-au permis s-o facă Bakunin & Co. Și nimeni altcineva decît rușii vor trage cele mai mari foloase din critica făcută de Apus, din influența internațională a diferitelor mișcări din apusul Europei asupra celei ruse și invers, din contopirea care este, în sfîrșit, pe cale de a se realiza, a mișcării ruse cu întreaga mișcare europeană.

IV ⁴⁴⁴

Asupra cititorilor ziarului „Volksstaat” s-a abătut o mare nenorocire. Unii dintre ei își mai amintesc, desigur, că în ultimul meu articol despre „Literatura din emigrație” (nr. 117 și 118) am analizat unele pasaje din revista rusă „Vpered!”, precum și dintr-o broșură scrisă de redactorul ei. Cu acest prilej am pomenit în treacăt de un oarecare domn Piotr Tkaciov, care a publicat o broșurică îndreptată împotriva sus-numitului redactor și de care m-am ocupat numai în măsura în care era neapărat necesar. Judecînd după forma și conținutul nemuritoarei sale opere, l-am caracterizat pe autor drept un „licean ageamiu, de o totală lipsă de maturitate”, drept un fel de „Karlchen Missnick al tineretului revoluționar rus” și l-am compătimit pe redactorul revistei „Vpered!” că a considerat necesar să se răfuiească cu un asemenea adversar. Dar curînd mi-a fost dat să văd că junele Karl începe să mă amenințe și pe mine, că mă antrenează și pe mine într-o polemică cu el. El compune : „*Scrisoare deschisă adresată d-lui Friedrich Engels de Piotr Tkaciov, Zürich, tipografia „Tagwacht”, 1874*”⁴⁴⁵. Faptul că în această scrisoare se fac tot felul de afirmații la adresa mea, despre care d-l Tkaciov trebuie să știe că nu corespund adevărului, m-ar lăsa indiferent ; dar, deoarece d-l Tkaciov prezintă muncitorilor germani într-o lumină cu totul falsă starea de lucruri din Rusia pentru a justifica astfel activitatea bakuniștilor în ceea ce privește Rusia, aceasta mă obligă la o ripostă.

În scrisoarea sa deschisă, d-l Tkaciov se comportă tot timpul ca reprezentant al tineretului revoluționar rus. El afirmă că eu aș fi „dat sfaturi... revoluționarilor ruși, ...că i-aș fi îndemnat să se alieze cu mine (!)” ; că, în același timp, i-aș fi prezentat „pe reprezentanții partidului revoluționar rus din străinătate”, năzuințele și literatura lor într-o

„lumină cit se poate de nefavorabilă în fața muncitorilor germani” ; el spune : „Manifestați față de noi, rușii, cel mai profund dispreț pentru că, după părerea dv., noi sîntem atît de «proști» și «lipsiți de maturitate» etc. ...«liceeni ageamii» (cum binevoii să ne numiți)” și în încheiere urmează inevitabilul atu : „Persiflindu-ne, ați adus un bun serviciu dușmanului nostru comun, statul rus”. În ceea ce-l privește pe d-l Tkaciiov însuși, el pretinde că aș fi „proferat împotriva lui toate injuriile posibile”.

Or, Piotr Nikitici Tkaciiov știe mai bine decît oricine că toate acestea nu conțin nici un dram de adevăr. În primul rînd, în articolul menționat nu am făcut pe nimeni altul răspunzător pentru sentințele d-lui Tkaciiov decît pe el însuși. Nu mi-a trecut niciodată prin minte să văd în el pe reprezentantul revoluționarilor ruși. Dar dacă el însuși se numește așa, iar cuvintele mele despre liceenii ageamii și alte amabilități el le pasează lor, atunci trebuie să protestez categoric împotriva acestui lucru. În rîndul tineretului revoluționar rus există, firește, ca pretutindeni, oameni de un calibru moral și intelectual foarte diferit. Dar, în genere, tineretul revoluționar rus, chiar dacă ținem seama de perioada diferită și de mediul înconjurător cu totul diferit, se află, desigur, pe o treaptă mult mai înaltă decît s-a aflat vreodată tineretul nostru german studios, chiar și în vremurile sale cele mai bune, la începutul deceniului al 4-lea. Nimeni, în afară de el însuși, nu dă d-lui Tkaciiov dreptul să vorbească în numele acestor tineri în totalitatea lor. Și, deși de astă dată se dovedește a fi un bakunist sadea, mă îndoiesc încă dacă are dreptul să se erijeze în reprezentant al celor cîțiva bakuniști ruși pe care i-am caracterizat drept „cîțiva studenți încă necopți, care, folosind fraze bombastice, se umflă în pene ca niște curcani și în cele din urmă se mănîncă între ei”. Dar, chiar dacă ar fi reprezentantul lor, aceasta nu ar fi decît o reeditare a vechii povești cu cei trei croitori de pe Tooley Street din Londra care au lansat o proclamație : „Noi, poporul Angliei, declarăm” etc. *. Înainte de toate trebuie, așadar, să precizăm că „revoluționarii ruși” rămîn ca și pînă acum în afara discuției și că în locul cuvîntului „noi” al lui Tkaciiov urmează să citim peste tot „eu”.

* Pariez că d-l Tkaciiov va spune că, citînd anecdota de mai sus, am comis o trădare față de proletariat prin faptul că i-am prezentat pe croitorii ca atare „într-o postură ridicolă”.

Cică i-am dat „sfaturi” ! Habar n-am de așa ceva. *Lovituri*, Piotr Nikitici, poate că am dat uneori, dar *sfaturi*? * Rog să mi se aducă dovezi.

Cică l-am îndemnat pe el sau pe cei deopotrivă cu el să se alieze cu mine, și anume la sfârșitul articolului meu. Sint dispus să-i plătesc d-lui Tkaciov zece mărci în moneda imperială a lui Bismarck dacă va dovedi acest lucru.

Cică am afirmat că el este „prost”, și pune cuvîntul în ghilimele. Deși nu vreau să neg că în ambele lucrări el a pus sub obroc strălucirea talentului său, dacă în genere poate fi vorba de așa ceva, cu toate acestea, oricine se poate convinge că în articolul meu cuvîntul „prost” nu se *întilnește nici măcar o singură dată*. Dar atunci cînd domnii bakuniști nu au altă ieșire, ei recurg la citate false.

Mai departe, cică l-am „persiflat” și că l-am pus într-o „postură ridicolă”. D-l Tkaciov nu mă va putea sili, firește, niciodată să iau în serios broșura sa. Noi germanii avem reputația că sintem oameni plicticoși și, desigur, nu o dată am meritat pe deplin această reputație. Dar asta nu ne obligă totuși ca în toate împrejurările să fim tot așa de plicticoși și solemnii ca bakuniștii. Mișcarea muncitorească germană a căpătat, datorită guerillei cu poliția, cu procurorii și paznicii închisorilor, un ciudat caracter umoristic; de ce să neg acest lucru? Nimeni nu-l oprește pe d-l Tkaciov să mă persifleze cît pofteste și să mă pună într-o postură ridicolă, dar nu să-mi atribuie lucruri neadevărate.

Și acum învinuirea capitală: prezentîndu-l pe d-l Tkaciov într-o lumină demnă de el și de operele lui, am „adus un bun serviciu dușmanului nostru comun, statul rus” ! Tot așa, în alt pasaj se spune că, prezentîndu-l așa cum l-am prezentat, încalc „principiile de bază ale programului Asociației Internaționale a Muncitorilor” ! Aici el apare ca un bakunist sadea. Ca niște adevărați revoluționari ce sint, acești domni își permit față de noi orice, mai ales cînd o pot face pe ascuns, dar dacă încerci să nu-i tratezi cu cea mai mare deferență, să dai în vileag manevrele lor, să-i critici pe ei și palavrele lor, atunci aduci servicii împăratului Rusiei și încalci principiile de bază ale Internaționalei. Lucrurile stau tocmai invers. Nimeni altul decît d-l Tkaciov aduce servicii guvernului rus. Dacă poliția din Rusia ar fi avut mai mult

* În original joc de cuvînte: „Schläge” — lovituri, „Ratschläge” — sfaturi. — *Nota trad.*

cap, ea ar fi răspîndit în masă broșura acestui domn în Rusia. Pe de o parte, ea n-ar fi putut găsi un mijloc mai bun pentru a discredita în ochii tuturor oamenilor cu judecată pe revoluționarii ruși, pe care autorul pretinde că-i reprezintă. Pe de altă parte, n-ar fi exclus ca unii tineri de ispravă, dar fără experiență, să se lase antrenați de d-l Tkaciov la fapte nechibzuite și astfel să cadă în capcană.

D-l Tkaciov spune că „am proferat împotriva lui toate injuriile posibile”. Un anumit gen de insulte însă, așa-numitele invective, constituie una dintre formele retorice cele mai expresive folosite la momentul oportun de toți marii oratori și pe care William Cobbett, cel mai viguros scriitor politic englez, le folosea cu o măiestrie admirată încă și astăzi ca model inegalabil. Dar și d-l Tkaciov recurge destul de des la „injurii” în broșura sa. Dacă, prin urmare, aș fi recurs și eu la injurii, aceasta n-ar fi constituit nici pe departe o crimă. Dar, întrucît nu am făcut de loc uz de retorică față de d-l Tkaciov pentru că nu l-am luat nicidecum în serios, nici nu se putea să fi proferat injurii împotriva lui. Să vedem ce am spus eu despre el.

L-am denumit „un licean ageamiu, de o totală lipsă de maturitate”. Lipsa de maturitate se poate referi la caracter, minte și cunoștințe. Cît privește lipsa de maturitate a caracterului, am redat propria relatare a d-lui Tkaciov astfel: „Un savant rus, care se bucură în țara sa de o mare faimă, emigrează și își procură mijloacele pentru a fonda în străinătate o revistă politică. Nu apucă bine să facă acest lucru și iată că apare, fără a fi pofțit de cineva, un tînăr oarecare, mai mult sau mai puțin inflăcărat, care se oferă să colaboreze la revistă, cu condiția, mai mult decît puerilă, de a avea în toate problemele literare și bănești un cuvînt tot atît de hotărîtor ca și fondatorul revistei. În Germania, el ar fi fost pur și simplu luat în derîdere”. O altă dovadă a lipsei de maturitate a caracterului nu mai este necesar să aduc. Lipsa de maturitate a minții este dovedită cu prisosință de citatele de mai jos, extrase din broșura d-lui Tkaciov. Cît privește cunoștințele, disputa dintre „Vpered!” și d-l Tkaciov gravitează în cea mai mare parte în jurul următoarei probleme: redactorul revistei „Vpered!” cere tineretului revoluționar rus să se instruiască, să-și însușească cunoștințe serioase și temeinice, să dobîndească capacitatea de a gîndi critic, folosind metode sistematice, să muncească în sudoarea

frunții pentru autodezvoltarea și autoinstruirea lor. D-l Tkaciov respinge cu oroare asemenea sfaturi :

„Trebuie să-mi exprim mereu sentimentul de profundă indignare pe care ele l-au trezit întotdeauna în mine... Învățați! Instruiți-vă! O doamne, aceste cuvinte poate să le spună un om viu unor oameni vii! A aștepta! A studia și a se educa! Dar avem noi oare dreptul să așteptăm?” (cu revoluția). „Avem noi oare dreptul să pierdem timpul cu instruirea?” (p. 14). „Cunoștințele sînt o condiție indispensabilă pentru progresul pașnic, dar nicidecum indispensabilă pentru revoluție” (p. 17)⁴⁴⁶.

Dacă d-l Tkaciov numai la simplul îndemn la studiu manifestă o indignare profundă, dacă el declară că orice fel de cunoștințe sînt de prisos pentru un revoluționar, dacă, în plus, în întreaga sa lucrare nu vedește nici cea mai mică urmă de cunoștințe, înseamnă că el însuși își dă un certificat de lipsă de maturitate, iar eu nu am făcut decît să constat acest lucru. Cine își dă însă singur un asemenea certificat poate, după părerea noastră, să aibă *cel mult* nivelul de cultură al unui licean. Prin urmare, atribuindu-i acest nivel maxim, înseamnă că n-am proferat injurii, ci, poate, i-am făcut chiar prea multă cinste.

Am mai spus că raționamentele d-lui Tkaciov sînt puerile (dovada — citatele din articolul de față), anoste (ceea ce, desigur, nu va contesta autorul însuși), contradictorii (după cum i-a dovedit redactorul revistei „Vpered!”) și că nu duc la nimic (fapt de asemenea adevărat). Apoi am vorbit despre marile sale pretenții (pe care le-am relatat folosind propriile sale cuvinte) și despre inexistentele sale realizări (așa cum dovedește cu prisosință articolul de față). Unde sînt deci injuriile? Faptul că l-am comparat cu Karlchen Missnick, cel mai îndrăgit liceean din Germania și unul dintre cei mai populari scriitori germani, nu constituie, desigur, nici o injurie. Dar stai! N-am spus oare despre el că s-a retras, precum Achile, în cortul său de unde a bombardat cu o broșură revista „Vpered!”? Probabil că aici e buba. De la un om pe care simplul cuvînt studiu îl scoate din sărite și care cu fruntea sus poate să-și alegă drept deviză versurile lui Heine :

„Da! toată ignoranța sa
Prin sine însuși a oîstîgat-o,*”

de la un asemenea om te poți, desigur, aștepta să întilnească aici pentru prima oară numele lui Achile. Și, întrucît fac o

* H. Heine. „Kobes I”. — Nota red.

legătură între Achile, „cort” și „bombardare”, poate că d-l Tkaciov își imaginează că acest Achile este un subofițer rus sau un bașbuzuc turc și că eu, prin urmare, calc regulile buneii-cuviințe poreclindu-l Achile. Pot însă să-l asigur pe d-l Tkaciov că Achile despre care vorbesc a fost cel mai mare erou al legendelor grecești și că acea retragere în cortul său a slujit drept subiect Iliadei, cea mai grandioasă epopee a tuturor timpurilor, ceea ce îi va confirma chiar și d-l Bakunin. Admițând că această supoziție a mea este adevărată, n-ar fi exclus să mă văd nevoit să declar că d-l Tkaciov *nu este un liceean*.

D-l Tkaciov mai spune :

„Totuși îmi permit să-mi exprim convingerea că revoluția socială poate fi ușor declanșată. «Dacă este atât de ușor s-o declanșezi», obiectați dv., «de ce n-o faceți, în loc să trănăniți despre ea?». Această atitudine vi se pare ridicolă și puerilă... Eu și tovarășii mei de idei sîntem convinși că înfăptuirea revoluției sociale în Rusia nu prezintă nici un fel de dificultăți, că în orice moment este posibil să determini poporul rus să treacă la un protest revoluționar general (!). Este drept că această convingere ne obligă la o anumită activitate practică, dar ea nu contrazice cîtuși de puțin utilitatea și necesitatea propagandei publicistice. Nu este de ajuns că noi sîntem convinși de acest lucru; noi vrem ca și alții să împărtășească cu noi această convingere. Cu cît vom avea mai mulți tovarăși de idei, cu atît ne vom simți mai puternici, cu atît ne va fi mai ușor să rezolvăm această sarcină în practică”⁴⁷.

Asta le întrece pe toate. Cît de plăcut, de rezonabil, de chibzuit și de convingător sună toate acestea. Ai zice că d-l Tkaciov și-a scris broșura numai pentru a demonstra utilitatea propagandei publicistice, iar eu, ca un puști nerăbdător, i-am răspuns : la naiba cu propaganda publicistică, acum trebuie să trecem la acțiune ! Dar cum stau lucrurile în realitate ?

D-l Tkaciov își începe broșura exprimîndu-și imediat neîncrederea în propaganda făcută prin ziare (și doar aceasta este cea mai eficientă propagandă publicistică), spunînd că nu este bine „să antrenezi prea multe forțe revoluționare în acest scop”, deoarece „prejudiciile folosirii ei într-un mod necorespunzător scopului ar fi mult mai mari decît avantajele folosirii ei într-un mod corespunzător scopului”. Vedeți cit de mult se înflăcărează Tkaciov al nostru cînd este vorba de propaganda publicistică în general. Dar, în cazul particular, cînd vrei să faci o asemenea propagandă, cînd vrei să-ți recrutezi tovarăși de idei, atunci nu ajung simplele tirade, ci trebuie să intri în fondul problemei, prin urmare s-o tratezi

din punct de vedere teoretic, adică, în ultimă instanță, din punct de vedere științific. În legătură cu aceasta, d-l Tkaciiov spune redactorului revistei „Vpered !” :

„Lupta dv. filozofică, această propagandă pur teoretică și științifică căreia i se consacră revista dv... este, din punctul de vedere al intereselor partidului revoluționar, nu numai inutilă, ci chiar dăunătoare”⁴⁴⁸.

După cum vedeți, cu cât cercetăm mai mult părerile d-lui Tkaciiov cu privire la propaganda publicistică, cu atât ne înfundăm mai mult, cu atât mai puțin aflăm ce anume vrea. Și, în fond, ce vrea? Să auzim ce spune mai departe :

„Oare nu înțelegeți că revoluționarul își arogă și trebuie să-și aroge întotdeauna dreptul de a chema poporul la răscoală; că el se deosebește de filozoful filistin prin aceea că nu așteaptă pînă cînd mersul evenimentelor istorice îi indică momentul, ci îl alege el însuși, că el consideră poporul întotdeauna gata de revoluție (p. 10)... Cine nu crede în posibilitatea unei revoluții în prezent, acela nu crede în popor, nu crede în faptul că poporul este gata de revoluție (p. 11)... Iată de ce nu putem aștepta, de ce afirmăm că în Rusia revoluția este absolut necesară, și necesară în special în *momentul de față*; nu admitem nici o amîinare, nici o ezitare. Dacă n-o facem acum, o vom putea face abia foarte tîrziu sau, poate, *niciodată* (p. 16)! ...Un popor expus tuturor samavolniciilor, vlăguit de exploatare... un asemenea popor (și în această situație se găseso toate popoarele) este, în virtutea înseși a condițiilor mediului său social, revoluționar; el *poate* întotdeauna, el *vrea* întotdeauna să facă revoluție; el este întotdeauna gata de revoluție (p. 17) ...Dar nu putem și nu vrem să așteptăm (p. 34)... Acum nu e timp să ne tot foim, să ne pregătim la infinit, fiecare să-și facă bagajul și să pornească în grabă la drum. Întrebarea ce-i de făcut? nu trebuie să ne mai preocupe. Ea este de mult rezolvată. Trebuie să facem revoluție. Cum? Așa cum poate și se pricepe fiecare” (p. 39).

Aceasta mi s-a părut destul de limpede. L-am rugat, așadar, pe Karlchen Missnick : dacă altfel nicicum nu se poate, dacă poporul este gata de revoluție și tu de asemenea, dacă, pentru nimic în lume nu mai vrei, nu mai poți și nici nu ai dreptul să aștepti, dacă tu îți arogi dreptul de a alege momentul pentru a trece la acțiune și dacă, în sfîrșit, se pune problema : acum ori niciodată ! ei bine, iubite Karlchen, nu renunța la ce-ți stă la inimă, fă revoluția chiar astăzi și sfărîmă statul rus în mii de țandări, altminteri, în cele din urmă, din vina ta se vor produce nenorociri și mai mari !

Și ce face Karlchen Missnick ? Trece el oare la acțiune ? Distruge oare el statul rus ? Eliberează oare poporul rus, „acest popor nenorocit care singurează purtînd cununa de spini, țintuit pe crucea sclaviei”, popor ale cărui suferințe nu-i permit să mai aștepte ?

El nici nu se gîndește la așa ceva. Cu fața scaldată de lacrimile nevinovăției jignite, Karlchen Missnick se adresează muncitorilor germani cu cuvintele: vedeți ce spune ticălosul de Engels despre mine? Cică eu am vorbit despre trecerea imediată la acțiune; dar nici nu este vorba de așa ceva, ci de a face *propagandă publicistică*, iar acest Engels, care el însuși nu face altceva decît propagandă publicistică, nu se sfiește să se prefacă că nu înțelege „foloasele propagandei publicistice”.

Să aștepti! Să faci propagandă publicistică! Dar avem noi oare dreptul să așteptăm, avem noi dreptul să ne pierdem timpul cu propagandă publicistică? Doar fiecare minut, fiecare ceas cu care se întîrzie revoluția, poporul îl plătește cu mii de jertfe (p. 14)! Acum nu este timp pentru propagandă publicistică. Revoluția trebuie făcută acum sau, poate, niciodată — nu admitem nici o amîinare, nici o ezitare. Și în aceste condiții să facem propagandă publicistică! O, doamne, și acest lucru poate să-l spună un om viu unor oameni vii, iar acest om se numește Piotr Tkaciov!

N-am avut oare dreptate cînd am calificat „puerile” acele tirade revoluționariste renegate acum în mod atît de rușinos? Ele sînt atît de puerile, încît s-ar putea crede că autorul a atins în această privință limita posibilului. Și totuși s-a întrecut pe sine însuși. Redactorul revistei „Vpered!” citează un pasaj dintr-o proclamație către țărani ruși, întocmită de d-l Tkaciov. D-l Tkaciov descrie aici care va fi starea de lucruri după desăvîrșirea revoluției sociale astfel:

„Și atunci, țăranul nostru ar începe să trăiască în cîntec și dans o viață veselă ...nu cu bănuți de aramă, ci cu cervoneți de aur s-ar umple buzunarele sale. El ar avea vite de tot soiul și păsări în curte cît ar pofti. Din zori și pînă-n noapte masa lui ar fi încărcată cu carne din belșug, cu piroști și cu vinuri dulci. El ar putea să mănince și să bea după plac și să muncească după vrere. Și nu s-ar mai găsi nimeni care să-l obidească: cînd ar voi ar mîncă, cînd ar voi s-ar duce să se culce pe cuptor!” 449

Și omul care a fost în stare să compună o asemenea proclamație se mai plînge cînd eu mă mărginesc să-l denumesc un liceean ageamiu, de o totală lipsă de maturitate!

Mai departe d-l Tkaciov spune:

„De ce ne învinuiți de conspirații? Dacă am renunța la activitatea conspirativă, secretă, ilegală, ar trebui să renunțăm la orice activitate revoluționară în general. Dar voi ne osîndiți și pentru faptul că nici aici,

în apusul Europei... noi nu vrem să renunțăm la obiceiurile noastre conspirative, stînjinînd prin aceasta marea mișcare muncitorească internațională” 450.

În primul rînd, este eronat că revoluționarilor ruși nu le rămîne alt mijloc decît complotul. Dar n-a subliniat d-l Tkaciov însuși importanța propagandei publicistice care pătrunde din afară în Rusia! Pînă și în interiorul țării, propaganda prin viu grai nu poate fi cu totul oprită să pătrundă în rîndurile poporului, în special la orașe, orice ar avea d-l Tkaciov interesul să spună în această privință. Cea mai bună dovadă în acest sens o constituie faptul că în timpul recentelor arestări în masă operate în Rusia, majoritatea celor arestați nu erau intelectuali sau studenți, ci muncitori.

În al doilea rînd, sînt gata să zbor în lună încă înainte ca d-l Tkaciov să elibereze Rusia, dacă acesta îmi va dovedi că în activitatea mea politică aș fi afirmat undeva sau cîndva că conspirațiile sînt reprobabile în general și în orice condiții. Sînt gata să-i aduc o amintire de pe lună dacă îmi va dovedi că în articolul meu este vorba de alte comploturi decît de acela împotriva Internaționalei, decît de Alianță. Ei, dacă domnii bakuniști ruși ar conspira într-adevăr și în mod serios împotriva guvernului rus! Dacă în locul unor pseudo-comploturi bazate pe minciună și înșelarea tovarășilor lor cum a fost complotul lui Neceaev — acest „tipic reprezentant al tineretului nostru de astăzi” cum spune Tkaciov —, dacă în locul comploturilor împotriva mișcării muncitorești din Europa, cum a fost Alianța, care, din fericire, fiind demascată, a putut fi nimicită, ei, „militanții” (deiatelii), cum se denumesc fălindu-se, ar realiza în sfîrșit ceva concret, care să dovedească că au într-adevăr o organizație și că nu-i preocupă numai încercarea de a forma dintr-o mină de oameni un grup! În loc de aceasta însă, ei strigă întregii lumi: noi conspirăm, noi conspirăm! — întocmai cum obișnuiesc complotiștii de operetă, care răcnesc în cor pe patru voci: liniște, liniște! nu faceți zgomot! Și toată această flecăreală despre comploturi cu largi ramificații servește doar ca paravan, îndărătul căruia nu se ascunde decît inerția revoluționară față de guverne și intrigile ambițioase din cadrul partidului revoluționar.

Și tocmai pentru că în „Complotul împotriva Internaționalei” am demascat fără cruțare toată această potlogărie*,

* Vezi volumul de față, p. 331—465. — *Nota red.*

acești domni sînt atît de indignați. Cică a fost o „lipsă de tact” din partea noastră. Demascîndu-l pe d-l Bakunin, ne-am străduit, cică, „să blamăm pe unul dintre cei mai mari și mai devotați reprezentanți ai epocii revoluționare în care trăim”, și anume să-l împroșcăm cu „noroi”. Noroiul care a ieșit la iveală cu acest prilej a fost pînă la ultimul strop propriul produs al d-lui Bakunin, și nici pe departe cel mai murdar. Lucrarea menționată mai sus încă îl mai prezintă în culori prea estompate. Noi n-am făcut altceva *decît să cităm* § 18 din „Catehismul revoluționar”, paragraf care prescrie ce atitudine trebuie adoptată față de aristocrația și burghezia rusă, cum trebuie „să le smulgi secretele lor murdare și astfel să le transformi în sclavii noștri, pentru ca bogățiile lor etc. să devină o comoară inepuizabilă și un sprijin prețios pentru tot felul de inițiative”. Pînă acum n-am arătat încă cum a fost tradus în practică acest paragraf. Despre aceasta ar fi multe de spus, ceea ce vom face la timpul potrivit.

Rezultă, așadar, că toate reproșurile făcute mie de d-l Tkaciiov cu acel aer virtuos al nevinovăției jignite pe care îl arborează cu atîta plăcere toți bakuniștii, că toate aceste reproșuri se bazează pe afirmații despre care știa nu numai că sînt false, ci că el însuși le-a născocit, că sînt minciuni ordinare. Cu aceasta încheiem acea parte a „Scrisorii deschise” rezervată chestiunilor personale.

V

Cu privire la problema socială în Rusia ⁴⁵¹

În legătură cu această problemă, d-l Tkaciov spune muncitorilor germani că în ceea ce privește Rusia eu dau dovadă nu doar de „vași cunoștințe”, ci, mai degrabă, de o totală „ignoranță”; de aceea el se simte obligat să le explice adevărata stare de lucruri și, mai ales, să le arate motivele pentru care tocmai acum o revoluție socială în Rusia ar fi o joacă de copil, că acolo ea ar fi mult mai ușor de realizat decât în apusul Europei.

„E drept că în Rusia nu există proletariat orășenesc; în schimb nu există nici burghezie... Muncitorii noștri vor avea de luptat numai împotriva *puterii politice*, *puterea capitalului* fiind la noi încă în germene. Iar dv., domnule, știți prea bine că lupta împotriva *puterii politice* este mult mai ușoară decât lupta împotriva *puterii capitalului*” ⁴⁵².

Revoluția spre care tinde socialismul modern înseamnă, pe scurt, victoria proletariatului asupra burgheziei și reorganizarea societății pe calea lichidării tuturor deosebirilor de clasă. Pentru aceasta este nevoie nu numai de proletariat, care să înfăptuiască această revoluție, ci și de burghezie, în ale cărei mâini forțele de producție sociale s-au dezvoltat într-atât, încît să permită lichidarea definitivă a deosebirilor de clasă. Adeseori, nici la sălbatici și semisălbatici nu există deosebiri de clasă, și fiecare popor a trecut printr-un asemenea stadiu. Și nu ne poate trece prin minte să restabilim acest stadiu pentru simplul motiv că, o dată cu dezvoltarea forțelor de producție sociale, el generează în mod necesar deosebirile de clasă. Numai la un anumit grad de dezvoltare, foarte înalt chiar și pentru condițiile de astăzi, a forțelor de producție sociale va fi posibil ca producția să atingă un asemenea nivel, încît desființarea deosebirilor de clasă să poată constitui un progres real, să fie durabilă, fără a duce la o

stagnare sau chiar la un regres în modul de producție social. Abia în mâinile burgheziei forțele de producție au atins acest grad. Prin urmare, burghezia este și în această privință o condiție prealabilă tot atât de necesară a revoluției socialiste, ca și proletariatul însuși. De aceea, un om care este în stare să afirme că această revoluție poate fi înfăptuită mai ușor într-o țară în care, e *drept*, nu există proletariat, *în schimb* nu există nici burghezie, dovedește că mai trebuie să învețe abece-ul socialismului.

Prin urmare, situația muncitorilor ruși care, după cum spune însuși d-l Tkaciov, sînt „muncitori agricoli și deci nu proletari, ci *proprietari*” este mai ușoară pentru că vor avea de luptat nu împotriva puterii capitalului, ci „doar împotriva puterii politice”, împotriva statului rus. Iar acest stat

„apare numai din depărtare ca o forță... El nu are rădăcini în viața economică a poporului; el nu întruchiează interesele nici unei stări sociale... La voi, statul nu este o forță fictivă. El se sprijină cu amîndouă picioarele pe capital; el întruchiează (!!) anumite interese economice... La noi, lucrurile se prezintă tocmai invers; forma noastră socială își datorează existența statului, statului care, ca să zic așa, e suspendat în aer, nu are nimic comun cu rînduialile sociale existente și își are rădăcinile în trecut, iar nu în prezent”.

Nu ne vom opri asupra reprezentării confuze că interesele economice pentru a se *intruchipa* ar avea nevoie de stat, pe care ele însele îl creează, sau la afirmația îndrăzneată că forma socială rusă (din care face parte și proprietatea de obște a țăranilor) și-ar datora existența statului, sau la afirmația contradictorie că acest stat „nu are nimic comun” cu rînduialile sociale existente, care sînt, cică, propria sa creație. Preferăm să ne ocupăm mai întîi de acest „stat suspendat în aer”, care nu reprezintă interesele nici unei stări sociale.

În Rusia europeană țăranii stăpînesc 105 000 000 de desetine, nobilii (cum îi numesc pe scurt pe marii moșieri) 100 000 000 de desetine de pămînt, din care aproximativ jumătate sînt deținute de 15 000 de nobili, fiecare dintre ei posedînd astfel, în medie, 3 300 de desetine. Suprafața de pămînt aflată în stăpînirea țăranilor este deci cu puțin mai mare decît cea aflată în stăpînirea nobilimii. Nobilii, după cum se vede, nu au nici cel mai mic interes în menținerea statului rus, care apără proprietatea lor asupra unei jumătăți de țară. Mai departe. Țăranii plătesc anual, pentru jumătatea lor, 195 000 000 de ruble impozit funciar, nobilii —

13 000 000 ! Pământurile nobililor sînt în medie de două ori mai fertile decît cele ale țaranilor, deoarece la împărțirea făcută cu prilejul răscumpărării clăcilor statul a luat țaranelor și a atribuit nobililor nu numai mai multe pămînturi, dar și cel mai bun pămînt ; iar pentru pămînturile lor, de cea mai proastă calitate, țaranii au fost obligați să plătească nobililor prețul pămîntului de cea mai bună calitate *. Și nobilimea rusă nu este interesată în menținerea statului rus !

Ca urmare a răscumpărării, țaranii — în masă — au ajuns într-o stare de mizerie cu totul insuportabilă. Nu numai că li s-a luat partea cea mai mare de pămînt și cel mai bun pămînt, astfel că în toate regiunile fertile ale imperiului, avînd în vedere condițiile agriculturii rusești, loturile țărănești sînt mult prea mici pentru a le asigura traiul. Nu numai că țaranii au plătit pentru aceste pămînturi o sumă exagerată, pe care statul le-a avansat-o și pentru care ei trebuie să-i plătească acum dobînzii și să o achite treptat. Nu numai că aproape întreaga povară a impozitului funciar apasă pe umerii lor, în timp ce nobilimea este aproape cu totul scutită, astfel că impozitul funciar singur înghite, ba chiar depășește, întreaga valoare a rentei funciare pe care o aduce pămîntul țărănesc, iar toate celelalte plăți pe care trebuie să le facă țaranul, și despre care vom vorbi mai jos, sînt scăzăminte directe din acea parte a venitului țaranului care reprezintă salariul său. Mai mult decît atît. La impozitul funciar, la dobînzile și la ratele de amortizare a avansului acordat de stat se mai adaugă, după introducerea noii administrații locale, și impozitele guberniale și județene. Urmarea esențială a acestei „reformе” a fost o nouă împovărare fiscală a țaranilor. Statul și-a păstrat în întregime veniturile, dar a trecut o mare parte din cheltuieli asupra guberniilor și județelor, care au instituit pentru acoperirea acestora noi impozite, iar în Rusia, de regulă, stările sociale suprapuse sînt aproape scutite de impozite, pe cînd țaranul plătește aproape totul.

O asemenea situație este parcă anume creată pentru cămătari, și, dat fiind talentul aproape fără egal al rușilor pentru negoțul de tarabă, pentru folosirea conjuncturilor favorabile și pentru înșelătoria inseparabilă legată de aceasta — însuși Petru I spunea că un rus dă gata trei evrei — ,cămă-

* O excepție a constituit numai Polonia, unde guvernul voia să ruineze nobilimea, care îi era ostilă, și să atragă țărănimea. În edițiile din 1875 și 1894 lipsește această notă. — *Nota red.*

tarul este omniprezent. Când se apropie termenul de plată a impozitelor, apare cămătarul, chiaburul — adeseori un țăran bogat din aceeași comună — și îi oferă bani gheață. Țăranul are nevoie de bani cu orice preț și este silit să accepte condițiile cămătarului fără să cricnească. Astfel, el se afundă tot mai mult în datorii și are tot mai mult nevoie de bani gheață. Când se strânge recolta, apare negustorul de grîne; nevoia de bani îl silește pe țăran să vîndă o parte din grîul de care el și familia sa au nevoie pentru trai. Negustorul de grîne răspîndește zvonuri false care fac să scadă prețul, plătește un preț mic, ba adeseori și pe acesta îl plătește parțial în tot felul de mărfuri socotite la un preț ridicat, căci și sistemul de troc este foarte răspîdit în Rusia. După cum se vede, la baza marelui export de cereale al Rusiei stă nemijlocit foametea populației țărănești. Un alt mod de a-i exploata pe țărani este acesta: un speculant ia în arendă de la guvern pentru mai mulți ani pămînt din domeniile statului, îl cultivă el însuși atîta timp cît dă recolte bune fără a necesita îngrășăminte; apoi îl împarte în loturi și dă în arendă pămîntul secătuit, cu rentă mare, țăranilor din vecinătate care n-o scot la capăt cu peticul lor de pămînt. Pe lîngă sistemul englez de troc amintit mai sus întîlnim aici o copie fidelă a middleman-ului * irlandez. Într-un cuvînt, nu există țară în care, în pofida primitivismului societății burgheze, parazitismul capitalist să fie atît de dezvoltat ca în Rusia, unde el a prins în plasa lui întreaga țară, întreaga masă a poporului. Și toate aceste lipitori care exploatează la sînge pe țărani să nu fie interesate în menținerea statului rus, ale cărui legi și tribunale apără afacerile lor murdare și rentabile?

Marea burghezie din Petersburg, Moscova, Odesa, care în ultimii zece ani s-a dezvoltat nemaipomenit de repede, în special datorită construcțiilor de căi ferate, și care a participat cu atîta zel la afacerile veroase din ultimii ani, toți acești exportatori de cereale, de cînepă, în, seu, ale căror afaceri se întemeiază pe de-a-ntregul pe mizeria țăranilor, toată marea industrie rusă, care există numai datorită tarifelor vamale protecționiste acordate ei de stat, toate aceste elemente influente ale populației, elemente care cresc cu repeziciune, să nu fie ele oare interesate în menținerea statului rus? Să nu mai vorbim de armata de funcționari care inundă și spoliază Rusia și care formează aici o adevărată castă. Și cînd, cu toate

* — mijlocitor (mare arendaș care la rîndul lui dă în arendă loturi mici). — *Nota trad.*

acestea, d-l Tkaciov ne asigură că statul rus „nu are rădăcini în viața economică a poporului, că nu întruchiează interesele nici unei stări sociale”, că „este suspendat în aer”, sîntem tentați să spunem că nu statul rus, ci mai degrabă d-l Tkaciov este suspendat în aer.

Este limpede că de la eliberarea din iobăgie, situația țaranilor ruși a devenit insuportabilă și că ea nu mai poate persista mult timp, că chiar și numai din acest motiv în Rusia revoluția se apropie. Se pune numai problema : care poate fi, care va fi rezultatul acestei revoluții ? D-l Tkaciov spune că ea va fi o revoluție socială. Aceasta e pură tautologie. Orice revoluție adevărată este o revoluție socială prin faptul că instaurează dominația unei clase noi, dîndu-i posibilitatea să transforme societatea după chipul și asemănarea ei. Dar d-l Tkaciov vrea să spună că ea va fi o revoluție socialistă, că ea va introduce în Rusia forma socială spre care tinde socialismul din apusul Europei încă înainte ca noi s-o fi realizat în Apus — și aceasta în condițiile unor rînduiri sociale în care proletariatul și burghezia se întîlnesc abia sporadic și pe o treaptă de dezvoltare inferioară ! Și că ea n-ar fi imposibilă pentru că rușii sînt, ca să spunem așa, poporul ales al socialismului și pentru că în Rusia există arteluri și proprietatea de obște asupra pămîntului !

Artelul, pe care d-l Tkaciov îl pomenește doar în treacăt, dar asupra căruia ne vom opri aici, deoarece încă de pe vremea lui Herzen unii ruși îi atribuie un rol misterios, este un gen de asociere foarte răspîndit în Rusia, forma cea mai simplă de cooperare liberă, așa cum apare la popoarele de vînători. Cuvîntul și noțiunea de artel nu sînt de origine slavă, ci tătară. Ambele se găsesc la kirghizi, iakuți etc., pe de o parte, ca și la laponi, neneți și la alte popoare finice, pe de altă parte *. De aceea, artelul s-a dezvoltat în Rusia inițial în nord și în est prin contactul cu finlandezii și tătarii, și nu în sud-vest. Clima aspră impune diferite activități industriale, iar inexistența unor așezări urbane mai dezvoltate și lipsa de capital sînt înlocuite pe cît posibil prin această formă de cooperare. Una dintre trăsăturile cele mai caracteristice ale artelului, răspunderea solidară a membrilor ei față de terți, a avut inițial la bază rudenia de sînge, precum și răspunderea reciprocă (Gewere) la vechii germani, răzbușarea singelui etc. De altfel,

* Despre artel etc. vezi „Sbornik materialov ob artellah v Rossii”, fascicula I, Petersburg, 1873. (Nota lui Engels.)

În Rusia cuvîntul artel se întrebuițează nu numai pentru orice fel de activitate comună, ci și pentru instituții publice *. În artelurile muncitorești se alege întotdeauna un conducător (staroste, cel mai în vîrstă), care îndeplinește funcțiile de casier, contabil etc. și, la nevoie, și pe aceea de administrator, și care primește un salariu special. Asemenea arteluri se formează :

1. pentru întreprinderi vremelnice, care se dizolvă de îndată ce și-au îndeplinit scopul;
2. din oameni care au aceeași îndeletnicire, de pildă hamali etc.;
3. pentru întreprinderi industriale permanente propriu-zise.

Ele se constituie pe baza unui contract semnat de către toți membrii. Dacă însă acești membri nu au capitalul necesar, ceea ce se întîmplă adesea, de pildă în artelurile de produse lactate și în cele pescărești (pentru cumpărarea de năvoade, bărci etc.), atunci artelul încape pe mîinile cămătarului, care avansează, contra unor dobînzii mari, suma necesară, însușindu-și de aici înainte cea mai mare parte a venitului realizat prin munca membrilor artelului. Și mai sălbatic sînt însă exploatate artelurile ai căror membri se angajează în bloc ca muncitori salariați la un întreprinzător. Ele își conduc singure activitatea industrială, economisind astfel capitalistului cheltuielile de supraveghere. Acesta închiriază membrilor artelului cocioabe pentru locuit și le dă pe credit alimente, cu care prilej se practică din nou cel mai odios troc. Într-o asemenea situație se găsesc muncitorii forestieri și gudronarii din gubernia Arhanghelsk, muncitorii de la multe întreprinderi din Siberia etc. (comp. Flerovski : „Situația clasei muncitoare din Rusia”, Petersburg, 1869)... ⁴⁵³ Astfel, artelul servește aici drept mijloc care *îlesnește* în mare măsură capitalistului să-i exploateze pe muncitorii salariați. Pe de altă parte, există însă și arteluri care folosesc ele însele muncitori salariați fără ca aceștia să fie membri ai asociației.

Vedem deci că artelul este o formă de asociație cooperatistă apărută în mod spontan. De aceea ea este încă foarte nedezvoltată și, ca atare, nu are nicidecum un caracter exclusiv rus sau chiar slav. Asemenea asociații se formează oriunde este nevoie, de pildă în Elveția la întreprinderile de produse lactate, în Anglia la cele de prelucrare a peștelui, unde ele sînt chiar foarte variate. Săpătorii silezieni (germani, nu polonezi) care în deceniul al 5-lea au construit un număr atît de mare de căi

* În textul apărut în „Volksstaat” urma : „Și bursa este un artel”, cuvinte omise de Engels în ediția din 1894. — Nota trad.

ferate în Germania erau organizați în adevărate arteluri. Preponderența acestei forme în Rusia dovedește, desigur, existența în sinul poporului rus a unei puternice înclinații pentru asociere, dar nu dovedește nici pe departe capacitatea lui de a face, cu ajutorul acestei înclinații, un salt direct de la artel la orînduirea socială socialistă. Pentru un asemenea salt este nevoie, înainte de toate, ca artelul însuși să fie capabil de dezvoltare, să-și piardă caracterul spontan, care, precum am văzut, aduce mai mult folos capitalului decît muncitorilor, și să se ridice *cel puțin* la nivelul asociațiilor cooperatiste din apusul Europei. Dacă ar fi însă să-i dăm și noi o dată crezare d-lui Tkaciov (ceea ce, după toate cele arătate mai sus, ar fi, ce-i drept, mai mult decît riscant), vedem că lucrurile nu stau așa. Dimpotrivă, ne asigură el cu o mîndrie cît se poate de caracteristică pentru punctul său de vedere :

„Cît privește asociațiile cooperatiste și de credit de tip german (!), transplantate în mod artificial de curînd în Rusia, ele au fost primite de majoritatea muncitorilor noștri cu o totală indiferență și au înregistrat aproape pretutindeni un fiasco“.

Asociația cooperatistă modernă a dovedit, cel puțin, că poate practica cu folos pe cont propriu marea industrie (filaturile și țesătoriile din Lancashire). Pînă acum însă am văzut nu numai că artelul nu este în stare de așa ceva, ci că este distrus în mod inevitabil de marea industrie dacă nu se dezvoltă.

Proprietatea de obște a țăranilor ruși a fost descoperită pe la 1845 de consilierul de stat prusian Haxthausen, care a trîmbițat-o în toată lumea ca ceva excepțional, deși Haxthausen ar fi putut găsi în patria sa westfalică destule rămășițe de acest fel și, în calitate de funcționar public, era chiar obligat să le cunoască bine⁴⁵⁴. Herzen, el însuși moșier rus, a trebuit să afle de la Haxthausen că țăranii săi stăpîneau pămîntul în comun și a folosit această împrejurare pentru a înfățișa pe țăranii ruși ca adevărații purtători ai socialismului, comuniști înnăscuți, spre deosebire de muncitorii din Apusul îmbătrînit și intrat în putrefacție, care abia acum se chinuiesc să-și însușească în mod artificial socialismul. Bakunin a preluat această descoperire de la Herzen, iar d-l Tkaciov de la Bakunin. Să-l auzim pe d-l Tkaciov :

„Poporul nostru... în marea lui majoritate... este pătruns de principiile proprietății de obște; el este, dacă ne putem exprima astfel, co-

munist din instinct, prin tradiție. Ideea proprietății colective se îmbină atît de strîns cu întreaga concepție despre lume a poporului rus" (vom vedea îndată cît de vastă este lumea țaranului rus), „Încît acum, cînd guvernul începe să înțeleagă că această idee este incompatibilă cu principiile unei societăți «bine orînduite» și în numele acestor principii vrea să introducă în conștiința și în viața poporului ideea proprietății individuale, poate realiza acest lucru numai cu ajutorul baionetelor și al cnutului. De aici reiese limpede că poporul nostru, în pofida ignoranței sale, este mult mai aproape de socialism decît popoarele din apusul Europei, deși acestea sînt mai culte”.

În realitate, proprietatea comunitară asupra pămîntului este o instituție pe care o găsim pe o treaptă de dezvoltare inferioară la toate popoarele indo-europene, din India pînă în Irlanda, și chiar la malaiezii care se dezvoltă sub influență indiană, de pildă în Java. Încă în 1608 proprietatea comunitară asupra pămîntului, care exista de drept în nordul Irlandei, acuzat nu de mult de englezi, a servit acestora drept pretext pentru a declara pămîntul fără stăpîn și a-l confisca, ca atare, în folosul coroanei. În India mai există și acum o serie întregă de forme ale proprietății comunitare. În Germania, ea a fost un fenomen general, pămînturile comunitare care se mai întilnesc pe alocuri fiind rămășițe ale acesteia; în special în regiunile muntoase se mai întilnesc adeseori urme vizibile: reîmpărțiri periodice ale pămîntului comunitar etc. Dovezi și amănunte mai precise cu privire la vechea proprietate comunitară germană se pot găsi într-o serie de scrieri ale lui *Maurer*, care sînt clasice în această problemă ⁴⁵⁵. În apusul Europei, precum și în Polonia și Malorusia, această proprietate comunitară a devenit, pe o anumită treaptă a dezvoltării sociale, o cătușă, o frînă pentru producția agricolă și a fost încetul cu încetul înlăturată. În Velicorusia (adică în Rusia propriu-zisă), în schimb, ea s-a menținut pînă în prezent, dovedind prin aceasta în primul rînd că producția agricolă și relațiile sociale de la sate care îi corespund se mai află încă aici pe o treaptă de dezvoltare foarte joasă, ceea ce este pe deplin confirmat de realitate. Țăranul rus trăiește și se mișcă numai în cadrul obștii sale; tot restul lumii nu există pentru el decît în măsura în care se contopește cu obștea sa. Acest lucru este atît de adevărat, încît în limba rusă unul și același cuvînt „mir” înseamnă, pe de o parte, „lume”, iar pe de altă parte „obște țărănească”. „Ves mir” — „lumea întregă” — înseamnă pentru țăran adunarea membrilor obștii. Prin urmare, atunci cînd d-l Tkaciiov vorbește de „concepția despre lume” a țaranului rus, el traduce, evident, în mod greșit cuvîntul rus

„mir”. O atare izolare totală a diferitelor obști, care, ce-i drept, creează în toată țara interese identice, dar diametral opuse intereselor comune, constituie baza firească a *despotismului oriental*; din India pînă în Rusia, oriunde a predominat această formă socială, ea l-a generat mereu, găsindu-și completarea în el. Nu numai statul rus în genere, ci chiar și forma lui specifică, despotismul țarist, departe de a fi suspendat în aer, este produsul necesar și logic al rînduie-lilor sociale din Rusia, cu care el, după spusele d-lui Tkaciiov, „nu are nimic comun” ! Dezvoltarea Rusiei pe linie *burgheză* ar distruge și aici, încetul cu încetul, proprietatea de obște, fără ca guvernul rus să fie nevoit să intervină cu „baionetele și cnutul”. Și aceasta cu atît mai mult, cu cît în Rusia țărani nu lucrează în comun pămîntul obștii urmînd să-și împartă doar produsul, cum se mai întîmplă în unele regiuni din India; dimpotrivă, pămîntul este reîmpărțit periodic între capii de familie, și fiecare își cultivă partea sa. Aceasta creează posibilitatea ca starea materială a membrilor obștii să difere foarte mult; și așa și este în realitate. Aproape pretutindenî printre membrii obștii există cîțiva țărani bogați, uneori milionari, care practică cămătăria jecmănind masa țărănimii. Nimeni nu știe mai bine acest lucru decît d-l Tkaciiov. În timp ce vrea să-i facă pe muncitorii germani să creadă că țărănilor ruși, acestor comuniști din instinct și prin tradiție, nu li se poate scoate din cap „ideea proprietății colective” decît cu cnutul și baioneta, în broșura pe care a scris-o în limba rusă el povestește la p. 15 :

„Din mijlocul țăranilor se formează o clasă de *cămătari* (chlaburt), de *acaparatori* și *arendasi* de pămînturi țărănești și moșierești — o aristocrație țărănească”.

Este vorba de aceeași categorie de lipitori descrisă pe larg mai sus.

Cea mai grea lovitură a dat-o proprietății de obște răs-cumpărarea clăcilor. Partea cea mai mare de pămînt și cel mai bun pămînt a fost atribuit moșierilor; țăranilor le-a rămas doar atît cît să-și ducă zilele, adeseori nici măcar atît. Ba mai mult, pădurile au fost și ele adjudecate moșierilor; lemnul de foc, de tîmplărie și de construcție, pe care mai înainte țăranul putea să și-l ia din pădure fără plată, el este astăzi obligat să-l cumpere. Astfel, țăranul nu mai are acum decît bordeiul și peticul său de pămînt, fără nici un fel de mijloace pentru a-l cultiva, și, de obicei, el nu posedă nici măcar atîta

pământ încît să aibă asigurată întreținerea sa și a familiei sale de la o recoltă la alta. În aceste condiții și sub povara birurilor și a cametei, proprietatea de obște asupra pământului nu mai este o binefacere, ci o cătușă. Țăranii își părăsesc adeseori pământul și fug din obște cu sau fără familie, pentru a se întreține din îndeletniciri sezoniere *.

După cum se vede, în Rusia epoca de înflorire a proprietății de obște a trecut de mult și, după toate aparențele, asistăm la procesul de descompunere a acesteia. Nu încapă nici o îndoială că există totuși posibilitatea ca această formă socială să treacă la una superioară, admițînd că ea se va menține pînă cînd condițiile vor fi coapte pentru aceasta și că se va dovedi capabilă de dezvoltare, în așa fel încît țăranii să nu mai lucreze pământul separat, ci în comun **; există posibilitatea ca țăranii ruși să treacă nemijlocit la această formă superioară fără a mai parcurge stadiul intermediar al proprietății parcelare burgheze. Aceasta se poate întîmpla însă numai dacă în apusul Europei, încă înainte de descompunerea totală a proprietății de obște, se va înfăptui cu succes revoluția proletară, care va crea pentru țăranul rus condițiile necesare de trecere la forma superioară, în special cele materiale, de care el are nevoie pentru a realiza revoluționarea întregului său sistem de agricultură legată în mod necesar de această trecere. D-l Tkaciov debitează deci pure ineptii cînd afirmă că țăranii ruși, deși „proprietari”, sînt „mai aproape de socialism” decît muncitorii lipsiți de proprietate din apusul Europei. Exact invers. Singurul lucru care mai poate salva proprietatea de obște rusă și îi poate da posibilitatea de a trece la o formă nouă, cu adevărat viabilă, este revoluția proletară din apusul Europei.

Cu aceeași ușurință cu care tratează revoluția economică, d-l Tkaciov o tratează și pe cea politică. Poporul rus, perorează el, „protestează neconținut” împotriva sclaviei, folosind diferite forme: „secte religioase... refuz de a plăti impozitele...

* Cu privire la situația țăranilor, vezi, între altele, raportul oficial al comisiei agricole instituite de guvern (1873), apoi *Skaldin*. „V zaholustie i v stolice” („În fundul provinciei și în capitală”), Petersburg, 1870; această din urmă lucrare este scrisă de un conservator moderat. (Nota lui Engels.)

** În Polonia, în special în gubernia Grodno, unde nobilimea a fost în mare parte ruinată în urma răscoalei din 1863, țăranii cumpără sau arendează acum adesea moșii ale nobililor și le cultivă în individualitate, pe cont comun. Și acești țăranii nu mai au de veacuri proprietate de obște, și nu sînt velicoruși, ci polonezi, lituanieni și bieloruși. (Nota lui Engels.)¹

bande de tilhari" (muncitorii germani se pot felicita pentru faptul că, potrivit acestei păreri, Schinderhannes * este părintele social-democrației germane) „...incendieri... răscoale... și, de aceea, poporul rus poate fi numit revoluționar din instinct". Prin urmare, d-l Tkaciov este convins că „ajunge să trezești în mai multe localități deodată sentimentul de nemulțumire și îndirjirea care s-au acumulat și care... clocotesc mereu în pieptul poporului nostru". Atunci „unirea forțelor revoluționare se va înfăptui de la sine, iar lupta... va trebui să aibă un deznodământ favorabil cauzei poporului. Necesitatea practică, instinctul de conservare" vor crea atunci de la sine „o alianță strânsă și indestructibilă între obștile protestatare".

Nici că se poate imagina o revoluție mai ușoară și mai plăcută. Se trece la acțiune în trei-patru locuri deodată, iar „revoluționarul din instinct", „necesitatea practică", „instinctul de conservare" rezolvă „de la sine" toate celelalte. Este cu totul inexplicabil, dată fiind această ușurință extraordinară, cum de n-a fost încă de mult înfăptuită revoluția, cum de n-a fost eliberat poporul și Rusia transformată într-o țară socialistă model.

În realitate lucrurile stau cu totul altfel. Poporul rus, acest „revoluționar din instinct", a făcut, ce-i drept, nenumărate răscoale țărănești izolate împotriva *nobilimii* și împotriva unor funcționari izolați, dar *niciodată împotriva țarului*, exceptând cazul când un impostor s-a situat în fruntea poporului revendicând tronul. Ultima mare răscoală țărănească care a avut loc în timpul Ecaterinei a II-a a fost posibilă numai datorită faptului că Emelian Pugaciov s-a dat drept soțul ei, drept Petru al III-lea, care nu ar fi fost asasinat de către soția sa, ci detronat și băgat la închisoare, de unde evadase. Pentru țaranul rus, dimpotrivă, țarul este dumnezeu pe pământ: „Bog visok, țar daliok", „dumnezeu e sus, iar țarul e departe", este strigătul său de deznădejde. Nu încapă nici o îndoială că masa populației țărănești, mai ales de la răscumpărarea clăcilor, a fost pusă într-o situație care îi impune tot mai mult lupta împotriva guvernului și împotriva țarului; dar basmul cu „revoluționarul din instinct", d-l Tkaciov să-l spună altora.

Și în afară de aceasta, chiar *dacă* masa țaranilor ruși ar fi cît se poate de revoluționară din instinct, chiar *dacă* am presupune că revoluțiile se pot face la comandă, așa cum se face o bucată de stambă înflorată sau un samovar, chiar atunci, mă întreb, îi este îngăduit unui om care a trecut de vîrsta

* Poreclă dată brigandului german Johann Bückler. — *Nota red.*

de 12 ani să aibă o imagine atît de arhipuerilă despre felul cum se desfășoară o revoluție, ca în cazul de față? Și să nu uităm că toate acestea au fost scrise după ce prima revoluție confecționată după această rețetă bakunistă — revoluția din Spania din 1873 — a eșuat într-un mod atît de strălucit. Și acolo s-a trecut la acțiune în mai multe locuri deodată. Și acolo s-a contat pe faptul că necesitatea practică, instinctul de conservare vor realiza de la sine o alianță strînsă și indestructibilă între comunitățile protestatere. Și ce s-a întîmplat? Fiecare comunitate, fiecare oraș s-a apărat numai pe sine, de sprijin reciproc nici pomeneală, iar Pavia, avînd la dispoziție numai 3 000 de oameni, a înfrînt în 14 zile un oraș după altul punînd capăt acestei splendori anarhiste. (Comp. articolul meu „Bakuniștii la lucru” *, unde toate acestea sînt descrise în amănunțime.)

Rusia se află, fără îndoială, în ajunul unei revoluții. Finanțele ei sînt cu totul ruinate. Menghina impozitelor a fost strînsă pînă la refuz, dobînzile pentru vechile datorii publice se plătesc prin noi împrumuturi, și fiecare nou împrumut întîmpină dificultăți tot mai mari; nu se mai pot procura bani decît sub pretextul construcției de căi ferate! De sus și pînă jos administrația este dintotdeauna coruptă; funcționarii trăiesc mai mult din delapidări, mită și șantaj decît din leafă. Întreaga producție agricolă — cea mai importantă în Rusia — este complet dezorganizată în urma răscumpărării din 1861; marea proprietate funciară nu are suficiente brațe de muncă, țăranii nu au suficient pămînt, sînt împovărați de impozite și jecmăniți de cămătari; producția agricolă scade din an în an. Tot acest eșafodaj se menține cu greu și numai la suprafață datorită unui despotism oriental despre a cărui samavolnicie noi, cei din Apus, nu ne putem face o idee; un despotism care nu numai că, pe zi ce trece, intră într-o contradicție tot mai flagrantă cu concepțiile claselor luminate, îndeosebi cu concepțiile burgheziei în plină ascensiune din capitală, dar care, în persoana celui care-l întruchiează în momentul de față, simte că-i fuge pămîntul de sub picioare; un despotism care face azi concesii liberalismului, pentru ca mîine, speriat, să le retracteze și astfel să se discrediteze tot mai mult. Totodată, în rîndurile păturilor luminate ale națiunii, concentrate în capitală, se întărește convingerea că această situație nu mai poate dăinui, că o prefacere radicală este iminentă, și stăruie iluzia că această prefacere ar putea fi abătută pe un

* Vezi volumul de față, p. 470—488. — *Nota red.*

făgaș constituțional, pașnic. Aici sînt întrunite toate condițiile unei revoluții, ale unei revoluții care, inițiată de clasele suprapuse din capitală, poate chiar de guvern, trebuie să fie împinse repede de țărani mai departe, dincolo de prima fază constituțională ; o revoluție care va fi de cea mai mare importanță pentru întreaga Europă, chiar și numai pentru că va distruge dintr-o singură lovitură ultima rezervă, pînă acum intactă, a întregii reacțiuni europene. Nu încape îndoială că această revoluție se apropie. Numai două evenimente ar putea s-o mai întîrzie : un război victorios împotriva Turciei sau Austriei, pentru care e nevoie de bani și de aliați siguri, sau... o încercare prematură de răscoală, care ar împinge din nou clasele avute în brațele guvernului.

F. Engels

Karl Marx

Postfață la ediția a doua a lucrării

[„Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor
de la Colonia”⁴⁵⁶]

Lucrarea „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia”, a cărei reeditare a fost considerată oportună de către ziarul „Volksstaat”, a apărut inițial la Boston (Massachusetts) și la Basel. Această din urmă ediție a fost în cea mai mare parte confiscată la granița germană. Lucrarea menționată a apărut la câteva săptămâni după terminarea procesului. Atunci lucrul cel mai important era operativitatea și, de aceea, unele greșeli de amănunt nu puteau fi evitate. Așa, de pildă, s-au strecurat inexactități în ceea ce privește numele unor jurați din Colonia. Astfel, se pare că nu M. Hess este autorul catehismului roșu, ci un oarecare Levy⁴⁵⁷. W. Hirsch pretinde în a sa „Rechtfertigungsschrift”⁴⁵⁸ că evadarea lui Cherval din închisoarea de la Paris a fost pusă la cale de către Greif, poliția franceză și Cherval însuși, pentru ca acesta din urmă să poată fi folosit în timpul procesului ca spion la Londra. Nu este exclus, pentru că falsificarea unei polițe în Prusia și pericolul care decurgea de aici, de a fi dat pe mîna autorităților prusiene, trebuiau să-l pună cu botul pe labe pe Crämer* (adevăratul nume a lui Cherval). Atunci cînd am expus cele petrecute m-am bazat pe „destăinuirile” făcute de însuși Cherval unuia din prietenii mei. Declarațiile lui Hirsch aruncă o lumină și mai vie asupra mărturiilor false ale lui Stieber, asupra mașinațiilor Ambasadei prusiene de la Londra și de la Paris, ca și asupra amestecului nerușinat al lui Hinckeldey.

Cînd „Volksstaat” a început să tipărească pamfletul, am ezitat o clipă, gîndindu-mă dacă n-ar fi oportun să las la o parte capitolul al VI-lea (fracțiunea Willich-Schapper). Cumpănind însă mai bine lucrurile, am ajuns la concluzia că orice

* Joo de cuvinte: „Crämer” — nume de familie; Krämer — du-ghengiu. — *Nota trad.*

ciuntire a textului însemna o falsificare a unui document istoric.

Înăbușirea prin violență a unei revoluții produce celor care au participat la ea, în special celor azvîrliți de pe pămîntul natal în exil, un șoc care, ca să spunem așa, face ca chiar și cei cu o personalitate puternică să-și piardă un timp mai mult sau mai puțin îndelungat luciditatea. Mersul istoriei îi descumpănește, ei nu vor să înțeleagă că forma mișcării s-a schimbat. De aici, jocul de-a conspirația și de-a revoluția, la fel de compromițător pentru ei înșiși ca și pentru cauza căreia îi servesc; așa se explică și greșelile lui Schapper și Willich. Willich a dovedit în timpul războiului civil din America de Nord că este mai mult decît un simplu vizionar, iar Schapper, care a fost toată viața un luptător de avangardă al mișcării muncitorești, a înțeles și a recunoscut, curînd după terminarea procesului de la Colonia, rătăcirea sa momentană. Cu mulți ani mai tîrziu, pe patul de moarte, cu o zi înainte de a închide ochii, mi-a vorbit cu o ironie mușcătoare despre acele vremuri de „nesăbuintă a emigranților”. Pe de altă parte, împrejurările în care au fost scrise „dezvăluirile” explică violența atacului îndreptat împotriva complicilor involuntari ai dușmanului comun. În momente de criză, nehibzuinta devine o crimă împotriva partidului, crimă ce se cere a fi ispășită în mod public.

„De verdictul ce se va da în acest proces depinde întreaga existență a poliției politice” ! Prin aceste cuvînte, pe care Hinkeldey le-a scris în timpul procesului de la Colonia Ambasadei de la Londra (vezi cartea mea „Herr Vogt”, p. 27 ⁴⁵⁹), el a dezvăluit taina procesului înscenat comuniștilor. „Întreaga existență a poliției politice” înseamnă nu numai existența și activitatea personalului căruia i s-a încredințat nemijlocit această atribuție. Ea înseamnă subordonarea față de această instituție a întregii mașini guvernamentale, inclusiv a justiției (vezi legea disciplinară prusiană din 7 mai 1851 cu privire la magistratură) și a presei (vezi fondul pentru presa reptilelor), tot așa cum la Veneția întreaga organizare de stat era subordonată inchiziției de stat. Poliția politică, paralizată în timpul furtunii revoluționare din Prusia, avea nevoie de o reorganizare, pentru care cel de-al doilea Imperiu din Franța a fost și este un model.

După eșuarea revoluției din 1848, mișcarea muncitorească germană a continuat să existe doar sub forma propagandei teoretice desfășurate în cercuri restrînse, și guvernul

prusian nu s-a înșelat nici o clipă asupra caracterului practic inofensiv al acestei propagande. Pentru el, persecutarea comuniștilor nu era decît un prolog pentru cruciada reacțiunii împotriva burgheziei liberale, iar burghezia, condamnîndu-i pe reprezentanții muncitorilor și scoțîndu-i basma curată pe Hinckeldey-Stieber, a ascuțit ea însăși principala armă a reacțiunii : poliția politică. În felul acesta și-a cîștigat Stieber pintenii de cavaler în fața juraților din Colonia. Pe atunci, Stieber era numele unui mărunț funcționar de poliție în goană după salarii mari și avansări ; astăzi, Stieber înseamnă dominația neîngrădită a poliției politice în noul sfînt imperiu prusiano-german. El s-a transformat, ca să zicem așa, într-o persoană morală *, morală în sens figurat, așa cum, de pildă, Reichstagul este o persoană morală. De astă dată, poliția politică nu lovește în muncitori pentru a-i nișeri pe burghezi. Dimpotrivă, tocmai în calitate de dictator al burgheziei germane-liberale, Bismarck crede că este destul de puternic pentru a putea spulbera ** de pe suprafața pămîntului partidul muncitoresc. Iată de ce creșterea grandoarei lui Stieber constituie pentru proletariatul german măsura progresului înregistrat de mișcarea muncitorească după procesul comuniștilor de la Colonia.

Infaibilitatea papei este o bagatelă în comparație cu infaibilitatea poliției politice. După ce timp de decenii, în Prusia, aceasta a aruncat în închisoare tinere capete înfierbîntate deoarece s-au înflăcărat pentru unitatea germană, statul german și imperiul german, astăzi ea întemnițează chiar și capete pleșuve care refuză să se înflăcăreze pentru aceste daruri cerești. Astăzi, poliția politică se străduiește tot atît de zadarnic să stîrpească pe *dușmanii imperiului*, cum s-a străduit altădată să stîrpească pe *prietanii imperiului*. Iată dovada cea mai bună că ea nu este chemată să făurească istoria, fie chiar și numai istoria dispuței pentru barba împăratului !

Însuși procesul comuniștilor de la Colonia dă în vileag neputința puterii de stat în lupta ei împotriva dezvoltării sociale. Procurorul regal al Prusiei a motivat în cele din urmă învinuirea adusă acuzaților prin aceea că ei răspîdesc pe ascuns principiile antistatale cuprinse în „*Manifestul Comunist*”. Și, cu toate acestea, nu sînt oare proclamate după 20 de

* În limba germană, în trecut, „persoană morală” — „persoană juridică”. — *Nota trad.*

** Joa de cuvînte: Stieber — nume de familie, Stiebern — a spulbera. — *Nota trad.*

ani, în plină stradă, în Germania, aceste principii? Nu răsună ele chiar de la tribuna Reichstagului? N-au făcut ele înconjurul lumii sub forma *programului Asociației Internaționale a Muncitorilor*, în pofida tuturor opreliștilor puse de guvern? Societatea nu-și va putea găsi echilibrul pînă nu se va roti în jurul soarelui muncii.

„Dezvăluirile” se încheie astfel: „*Iena!*... iată ultimul cuvînt pentru un guvern care are nevoie de asemenea mijloace pentru a exista, ca și pentru o societate care are nevoie de un asemenea guvern pentru a se apăra. Acesta este ultimul cuvînt în procesul comuniștilor de la Colonia... *Iena!*”⁴⁶⁰. Ce profeție reușită, va chicoti vreun Treitschke oarecare referindu-se cu mîndrie la recente succese ale armelor prusiene și la puștile Mauser. Cred că este suficient să amintesc că există nu numai un *Düppel*⁴⁶¹ intern, dar și o *Ienă internă*.

Karl Marx

Londra, 8 ianuarie 1875

Publicat în ziarul „*Volksstaat*” nr. 10 din 27 ianuarie 1875 și în Karl Marx. „*Enthüllungen über den Kommunistenprozess zu Köln*”, Leipzig, 1875

Se tipărește după textul apărut în ziar, confruntat cu textul celei de-a doua ediții a cărții

Tradus din limba germană

Karl Marx și Friedrich Engels

Pentru Polonia ⁴⁶²

Și în anul acesta a avut loc la Londra aniversarea răscoalei din Polonia de la 22 ianuarie 1863. La festivitate au luat parte mulți dintre tovarășii noștri de partid germani; cițiva dintre ei au rostit cuvântări, printre care Engels și Marx.

„S-a vorbit aici — a spus Engels — despre motivele care au determinat pe revoluționarii din toate țările să simpatizeze cu cauza Poloniei și să ia apărarea acestei țări. Un lucru însă nu s-a spus, și anume că situația politică în care a fost pusă Polonia este o situație întru totul revoluționară și că ea nu lasă Poloniei altă alternativă decât să fie revoluționară sau să piară. Acest lucru a reieșit încă după prima împărțire a Poloniei, provocată de strădaniile nobilimii poloneze de a menține o constituție și privilegiile care-și pierduseră dreptul la existență și aduceau prejudicii țării și ordinii generale, în loc să mențină liniștea și să asigure progresul. Încă după prima împărțire a Poloniei, o parte a nobilimii a recunoscut această greșală și a ajuns la convingerea că Polonia poate fi restaurată numai printr-o revoluție; și, zece ani mai târziu, i-am văzut pe polonezi luptând pentru libertate în America. Revoluția franceză din 1789 a găsit imediat ecou în Polonia. Constituția din 1791, care a proclamat drepturile omului și ale cetățeanului, a devenit stindardul revoluției pe malurile Vistulei, făcând din Polonia avangarda Franței revoluționare, și aceasta tocmai în momentul când cele trei puteri, care mai jefuiseră Polonia, s-au aliat pentru a porni împotriva Parisului și a înăbuși revoluția. Puteau ele tolera ca în centrul coaliției să se cuibărească revoluția? Nicidecum. S-au năpustit din nou asupra Poloniei, de astă dată cu intenția de a o lipsi definitiv de o existență națională. Faptul că Polonia a ridicat steagul revoluției a constituit una din principalele cauze ale subjugației ei. Țara pe care aceste trei puteri au îmbucătățit-o și au

șters-o de pe lista popoarelor, pentru că a fost revoluționară, nu-și poate găsi nicăieri salvarea decît în revoluție. De aceea în toate luptele revoluționare îi întîlnim pe polonezi. Polonia a înțeles acest lucru în 1863 și a proclamat în timpul răscoalei, a cărei aniversare o sărbătorim astăzi, cel mai radical program revoluționar care a fost enunțat vreodată în răsăritul Europei. Ar fi ridicol dacă, datorită faptului că există un partid aristocratic polonez, i-am considera pe revoluționarii polonezi drept aristocrați care vor să restaureze Polonia aristocratică a anului 1772. Polonia anului 1772 a pierit pentru totdeauna. Nici o forță nu va fi în stare s-o dezgroape. Noua Polonia, pe care o va instaura revoluția, va fi tot atît de radical diferită din punct de vedere social și politic de Polonia anului 1772 ca și noua societate spre care tindem, de societatea de azi.

Încă cîteva cuvinte. Nimeni nu poate înrobi un popor fără a-și primi pedeapsa. Gele trei puteri care au suprimat Polonia au primit o aspră pedeapsă. Priviți propria mea patrie — Prusia-Germania. Sub firma unității naționale am subjugat polonezi, danezi și francezi și acum avem o *triplă Veneție*⁴⁶³; pretutindeni avem dușmani, ne împovărăm cu datorii și impozite pentru a întreține un număr imens de soldați meniți să servească și la reprimarea muncitorilor germani. Austria, chiar și cea oficială, știe foarte bine cît de scump o costă bucățica de Polonia. În timpul războiului Crimeii, Austria era gata să pornească împotriva Rusiei, cu condiția ca acea parte din Polonia care fusese anexată de Rusia să fie ocupată și eliberată. Acest lucru nu intra însă în planurile lui Ludovic-Napoleon, și cu atît mai puțin în planurile lui Palmerston. Cît privește Rusia, vedem că în 1861 a izbucnit prima mișcare serioasă în rîndurile studenților, care era cu atît mai primejdioasă cu cît, în urma eliberării țaranilor iobagi, pretutindeni poporul era în plină efervescență. Și ce a făcut guvernul rus, care și-a dat perfect de bine seama de primejdie? *El a provocat în Polonia răscoala din 1863*; căci este lucru dovedit că această răscoală este opera lui. Mișcarea din rîndurile studenților, precum și frămîntarea adîncă de care era cuprins poporul au încetat imediat pentru a face loc șovinismului rus, care s-a revărsat asupra Poloniei de îndată ce a fost în joc dominația Rusiei în Polonia. În felul acesta, ca urmare a luptei nefaste duse împotriva Poloniei, prima mișcare importantă din Rusia a eșuat. Într-adevăr, restaurarea Poloniei este în interesul Rusiei revoluționare și am constatat cu bucurie în această

seară că părerea mea coincide cu convingerile revoluționarilor ruși" (care s-au exprimat în acest sens în cadrul adunării ⁴⁶⁴).

Marx a spus aproximativ următoarele : partidul muncitoresc din Europa este interesat în cel mai înalt grad în eliberarea Poloniei, și primul program al Asociației Internaționale a Muncitorilor vede în restaurarea Poloniei unul dintre obiectivele politicii muncitorești ⁴⁶⁵. Care sînt motivele acestui interes deosebit pe care-l manifestă partidul muncitoresc pentru soarta Poloniei ?

În primul rînd, firește, simpatia pentru un popor subjugat care, printr-o neîntreruptă luptă eroică împotriva opresorilor săi, și-a dovedit dreptul istoric la independență națională și autodeterminare. Nu este de loc contradictoriu faptul că partidul muncitoresc *internațional* militează pentru restaurarea Poloniei. Dimpotrivă, numai după ce Polonia își va fi recucerit independența, numai după ce va putea dispune din nou de soarta ei ca națiune independentă, numai atunci va putea să reînceapă procesul dezvoltării ei interne și Polonia va putea să contribuie ca o putere independentă la transformarea socială a Europei. Atîta timp cît unui popor viguros i se impune un jug străin, el își îndreaptă în mod necesar toate forțele sale, toate eforturile și întreaga sa energie împotriva dușmanului extern, viața sa internă rămîne paralizată, el nu este în stare să lupte pentru eliberare socială. Irlanda, Rusia sub jugul mongol etc. oferă dovezi grăitoare în această privință.

Un alt motiv al simpatiei pe care partidul muncitoresc o nutrește pentru reînvierea Poloniei îl constituie situația ei geografică, militar-strategică și istorică deosebită. Ceea ce leagă între ele cele trei mari puteri militare despotice : Rusia, Prusia și Austria este împărțirea Poloniei. Numai restaurarea Poloniei poate să sfărîme această legătură și să înlătore astfel cea mai mare piedică din calea eliberării sociale a popoarelor din Europa.

Dar principalul motiv al simpatiei clasei muncitoare pentru Polonia este următorul : Polonia este nu numai singurul popor slav, dar și singurul popor din Europa care a luptat și luptă ca *soldat universal al revoluției*. Polonia și-a vărsat sîngele în războiul de independență din America ; legiunile ei au luptat sub steagul primei Republici Franceze ; prin revoluția ei din 1830, Polonia a împiedicat invadarea Franței, hotărîtă atunci de către puterile care și-au împărțit Polonia ; în 1846, la Cracovia, Polonia a fost prima care a arborat steagul

revoluției sociale în Europa ; în 1848, fiii ei au participat în primele rînduri la luptele revoluționare din Ungaria, Germania și Italia ; în sfîrșit, în 1871, ea a dat Comunei din Paris cei mai buni generali și cei mai viteji soldați.

În scurtele răgazuri cînd masele populare din Europa au putut să respire în voie, ele și-au amintit de datoria lor față de Polonia. Imediat după revoluția victorioasă din martie 1848 de la Berlin, poporul a pus în libertate pe deținuții polonezi Mieroslawski și tovarășii săi de suferință și a proclamat restaurarea Poloniei ; la Paris, în mai 1848, Blanqui a stat în fruntea muncitorilor care au pornit împotriva Adunării naționale reacționare, pentru a o sili la o intervenție armată în apărarea Poloniei ; în sfîrșit, în 1871, cînd muncitorii parizieni au instaurat guvernul lor, ei au onorat Polonia încredințînd fiilor ei comanda militară a forțelor lor de luptă.

Nici în momentul de față partidul muncitoresc german nu se lasă cituși de puțin indus în eroare de poziția reacționară a deputaților polonezi în Reichstagul german ; el știe că acești domni nu acționează în interesul Poloniei, ci în interesul lor personal ; el știe că țăranul polonez, muncitorul polonez, într-un cuvînt orice polonez care nu este orbit de interesul de castă trebuie să înțeleagă că *Polonia nu are și nu poate avea în Europa alt aliat decît partidul muncitoresc* ⁴⁶⁶. *Trăiască Polonia !*

Redactat de F. Engels

Publicat în „Volksstaat”
nr. 34 din 24 martie 1875

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

Isteria războinică oficioasă ⁴⁶⁷

Presă reptilelor din Imperiul german a primit din nou ordin să ațite la război. Franța cea fără de dumnezeu, decăzută, nu vrea nicidecum să dea pace Germaniei cea cu frica lui dumnezeu, care înfloreste atât de minunat sub egida speculațiilor de bursă, a escrocheriilor și a falimentelor. Franța se înarmează pînă-n dinți, și febrilitatea cu care se fac aceste înarmări constituie cea mai bună dovadă că ea intenționează să se năpustească, dacă se poate chiar la anul, asupra neprihănitului și pașnicului imperiu bismarckian, căruia, după cum se știe, nimeni nu i-ar putea reproșa că trage sforile, care își reduce neconținut potențialul militar și despre care numai presa ostilă imperiului răspîndește calomnia că prin legea cu privire la Landsturm două milioane de cetățeni au fost de curînd transformați în soldați de rezervă ⁴⁶⁸.

Presă reptilelor se află într-o situație dificilă. În timp ce, la ordinul Ministerului de Externe, ea trebuie să prezinte imperiul ca pe un mieluşel de o blîndețe nemaipomenită, Ministerul de Război consideră că este în interesul său să-l lămurească pe burghezul german că nu degeaba i se iau bani grei sub formă de impozit, că înarmarea proiectată se înfăptuiește realmente, că se construiesc fortărețe, se pregătesc cadre și sînt elaborate planurile pentru mobilizarea masei celor „lăsați la vatră”, că pe zi ce trece crește pregătirea de luptă a armatei. Iar întrucît informațiile în această privință sînt autentice și, în plus, provin de la persoane competente, putem pe deplin aprecia isteria războinică a cucuvelelor din presă.

Pretextul pentru toată această zarvă îl constituie noua lege franceză cu privire la cadre ⁴⁶⁹. Să comparăm, așadar, organizarea pe care această lege o prevede în Franța, deocamdată încă numai pe hîrtie, cu organizarea existentă efectiv în

Germania, limitindu-ne, pentru concizie, în special la arma hotărîtoare, la infanterie.

Privită în ansamblu, noua lege franceză este o ediție cu mult înrăutățită a celei prusiene.

Infanteria de linie franceză urmează să se compună din 144 de regimente de linie, 4 regimente de zuavi și 3 regimente de turcos, a câte 4 batalioane fiecare, 30 de batalioane de vînători, 4 batalioane formate din străini și 5 batalioane disciplinare, în total 643 de batalioane, în timp ce trupele de linie germane, este drept, au în total doar 468 de batalioane. Dar această superioritate numerică a trupelor de linie franceze este pur aparentă.

În primul rînd, deși batalionul francez, ca și cel prusian, are patru companii, fiecare companie are însă numai patru ofițeri în loc de cinci, și din acești patru unul este ofițer de rezervă, categorie care pînă în momentul de față *nu există încă* în Franța. Pînă acum, în Franța revenea un ofițer la 35—40 de soldați, ceea ce, avînd în vedere regulamentul francez de instrucție, învechit și greoi, este într-adevăr necesar, în timp ce în Prusia un ofițer la 50 de soldați este absolut suficient. Dar aceasta este proporția maximă și, de aceea, comisia Adunării naționale care a examinat această lege a și ajuns în unanimitate la concluzia că efectivul companiei poate fi fixat la *cel mult* 200 de oameni. Compania franceză este, așadar, din punct de vedere numeric, cu 25% mai slabă decît cea prusiană, și, întrucît ofițerul de rezervă nu există încă și nici nu va exista mulți ani de aici înainte, rezultă că și din punct de vedere organizatoric ea este mult inferioară companiei prusiene. Deoarece acum, datorită puștii care se încarcă pe la culată, compania a devenit unitatea tactică de luptă, iar lupta în coloane de companie și lanțuri de trăgători, a căror unitate de bază o constituie compania, reclamă companii *puternice din punct de vedere numeric*, prin această lege Adunarea națională a adus armatei franceze cel mai mare prejudiciu.

În cadrul trupelor de linie franceze există, așadar, gata de luptă :

606 batalioane de linie a câte 800 de oameni . . .	484 800 de oameni
zuavi, turcos, soldați din legiunea străină, batalioane disciplinare	46 000 " "
Total . . .	530 800 de oameni

Din acest număr trebuie scăzuți însă cel puțin 40 000 de oameni destinați pentru Algeria, care vor putea fi folosiți numai după ce vor fi create noi unități care să-i înlocuiască. Prin urmare, pentru începerea acțiunilor militare rămân 490 800 de infanteriști. Or, cele 468 de batalioane ale infanteriei germane numără fiecare cite 1 050 de oameni efectiv de război, ceea ce reprezintă în total, după datele oficiale, 490 480 de oameni, adică aproape tot atit cît au trupele de linie franceze.

Pînă aici vedem deci că din punct de vedere numeric ambele armate sînt egale, armata germană avînd însă avantajul unei organizări mai bune și mai eficiente. Acum să vedem în ce constă deosebirea.

În ceea ce privește Franța, cele 643 de batalioane slabe de care am vorbit mai sus constituie, în general, întreaga infanterie care poate fi folosită în timp de război. Ce-i drept, cele 318 companii rezervă-instrucție ale trupelor de linie și de vînători reprezintă în total 249 480 de rezerviști surplus de efectiv (inclusiv cei 50, respectiv 40 de ofițeri și subofițeri de fiecare companie), pînă în prezent aceste companii nu au însă decît soldați, dar și aceștia sînt în cea mai mare parte complet neinstruiți, iar dintre cei instruiți majoritatea nu au decît un stagiu de 6 luni în armată. Din numărul necesar de ofițeri și subofițeri nu există în momentul de față decît cel mult *un sfert*. Pînă ce aceste 318 companii de rezervă-instrucție se vor transforma în 318 batalioane apte pentru acțiune, soarta campaniei poate fi hotărîtă, iar acelea dintre ele care vor merge în linia de foc nu vor depăși din punct de vedere calitativ nivelul gărzii mobile din 1870. Mai rămîne apoi armata teritorială, care cuprinde oamenii de la 30 la 40 de ani și care urmează să fie organizată în 144 de regimente a cite 3 batalioane fiecare, prin urmare 432 de batalioane. Toate acestea nu există decît pe hîrtie. Pentru a realiza într-adevăr o asemenea organizare este nevoie de 10 000 de ofițeri și de 20 000 de subofițeri, și deocamdată aproape că nu există literalmente nici unul. Și unde pot fi găsiți acești ofițeri? În Prusia a fost nevoie de aproape două generații pînă ce din rîndul voluntarilor cu termen redus să se formeze ofițeri corespunzători pentru rezervă și pentru Landwehr; încă în deceniul al 5-lea, aproape în toate regimentele, aceștia erau priviți ca o pacoste și tratați ca atare. Iar în Franța, unde o asemenea instituție contravine tuturor tradițiilor de egalitate revoluționară, unde tinerii cu termen redus sînt disprețuiți

de ofițeri și urîți de soldați, cu atît mai mult ei nu sînt de nici un folos. Dar un alt mijloc de a avea ofițeri de rezervă nu există.

Cît privește subofițerii și soldații, se știe că învingătorii de la Sadova din 1866 își dădeau ifose, pretinzînd că sistemul Landwehrului, existent de mult în Prusia, le dă un avans de 20 de ani față de orice altă țară care ar adopta același sistem; abia atunci cînd și în alte țări cele mai vechi contingente vor fi formate din oameni cu serviciul militar satisfăcut, aceste țări vor sta pe picior de egalitate cu Prusia. Acum însă se pare că acest lucru a fost dat uitării, după cum a fost dat uitării și faptul că, în realitate, în Franța numai o jumătate de contingent satisface serviciul militar, în timp ce cealaltă jumătate este lăsată la vatră după un stagiul de șase luni (termen care, avînd în vedere meticulozitatea actualului regulament, este absolut insuficient), așa că în Franța, spre deosebire de Prusia, rezerva și miliția sînt formate în cea mai mare parte din recruți. Și după toate acestea există oameni care încearcă să creeze impresia că se tem de actuala armată teritorială franceză, formată din aceeași carne de tun neinstruită ca și cea care în 1870 și 1871 nu a putut ține piept pe Loara și la Le Mans unor unități germane cu un efectiv de două ori mai mic, în schimb disciplinate! ⁴⁷⁰

Dar asta încă nu este totul. După o experiență amară, Prusia a învățat, în sfîrșit, cum trebuie făcută mobilizarea. În 11 zile întreaga armată e gata de luptă, iar infanteria și mai repede. Pentru aceasta însă era nevoie ca totul să fie organizat cît mai simplu, și anume ca fiecare om lăsat la vatră să fie dinainte repartizat unității din care urmează să facă parte. Acest sistem se bazează pe principiul potrivit căruia fiecare regiment are, pentru recrutare, districtul său permanent, din cadrul căruia se completează în primul rînd și regimentul respectiv de Landwehr. Noua lege franceză, dimpotrivă, îi repartizează pe recruți și rezerviști regimentului care în momentul mobilizării se află în districtul respectiv. Aceasta este o tradiție încetățenită din vremea lui Napoleon, potrivit căreia regimentele trebuie să facă cu schimbul serviciul de garnizoană în toate regiunile Franței și, pe cît posibil, să-și recruteze oamenii din întreaga Franță. Dacă s-a considerat necesar să se renunțe la această din urmă regulă, cu atît mai mult s-a insistat asupra celei dintîi, astfel încît a devenit imposibilă legătura organică permanentă dintre comandamentul regimentelor și comandamentul

districtual al miliției, legătură care în Prusia asigură rapiditatea mobilizării. Dacă această modificare absurdă, care creează diferitelor arme speciale dificultăți și mai mari decât infanteriei, va întârzia mobilizarea acesteia fie și numai cu trei zile, aceste trei zile vor constitui, în cazul cînd dușmanul a trecut la acțiune, cele mai importante zile ale întregii campanii.

Ce reprezintă, așadar, toată această masivă înarmare a Franței? O infanterie de linie egală ca număr cu cea germană, dar mai prost organizată, care, în plus, pentru a fi gata de luptă, trebuie să-și completeze rîndurile cu un anumit număr de soldați cu un stagiu militar de numai 6 luni; o primă rezervă în care predomină soldați cu un stagiu de numai 6 luni și pentru care există cel mult un sfert din numărul necesar de ofițeri și subofițeri; o a doua rezervă care cuprinde soldați în cea mai mare parte neinstruiți și pentru care nu există cadrele necesare de ofițeri; iar pentru ambele categorii de rezerve, bineînțeles, o lipsă totală de cadre de profesie. În plus, certitudinea că în cadrul actualei organizări lipsa de ofițeri nu va putea fi niciodată lichidată, așa încît în caz de război ambele categorii de rezerve nu vor avea o capacitate de luptă mai mare decât batalioanele înjghebate în pripă în toamna și iarna anului 1870.

Să aruncăm acum o privire asupra Imperiului german, blînd ca un mielușel, care, cică, n-ar avea colți, și chiar dacă-i are nu și-i arată. După cum am arătat mai sus, el dispune de 468 de batalioane de infanterie de linie, care numără în timp de război 490 480 de oameni. La acestea se mai adaugă însă următoarele formațiuni noi.

De la începutul anului 1872 au fost înrolați în fiecare batalion 36 de recruți în plus, ceea ce dă o cifră rotundă de 17 000 de oameni pe an. Apoi, după expirarea celor 2 ani de stagiu militar, au fost lăsați la vatră cel puțin un sfert din efectivul soldaților și încorporați în locul lor un număr egal de recruți, ceea ce dă o cifră rotundă de 28 000 de oameni. Prin urmare, în fiecare an sînt încorporați și instruiți cu 45 000 de oameni mai mult ca înainte; pînă la sfîrșitul anului 1875, adică în trei ani de zile, se va ajunge la cifra de 135 000 de oameni, la care se mai adaugă și 12 000 de tineri cu termen redus (cîte 4 000 pe an); în total 147 000 de oameni, adică atîta cît este necesar pentru a se forma cîte un batalion patru pentru fiecare din cele 148 de regimente. În acest scop, încă de pe atunci, în toate regimentele de linie au și fost

„pregătite din punct de vedere organizatoric” companii de rezervă surplus de efectiv, adică au și fost stabiliți ofițerii și subofițerii activi și de rezervă care trebuie să facă parte din aceste batalioane. Aceste batalioane patru pot deci să pornească în marș la un interval de cel mult 2—3 zile după primele trei batalioane, și să sporească efectivul armatei cu 148 de batalioane a câte 1 050 de oameni fiecare = 155 400 de oameni. Aceste cifre nu exprimă însă nici pe departe plusul de forțe pe care-l capătă astfel armata de operații. Cine a văzut în 1866 batalioanele patru ale armatei prusiene știe că ele erau formate cu precădere din oameni viguroși și bine legați, în vîrstă de 24-27 ani, care formau nucleul armatei.

Paralel cu formarea batalioanelor patru se desfășoară organizarea a 148 de batalioane de rezervă, ca să nu mai vorbim de companiile de rezervă de vînători. Ele sînt alcătuite din rezerviști instruiți surplus de efectiv și din oameni neinstructiți din Ersatzreserve⁴⁷¹. După date oficiale, în 1871 efectivul acestor trupe era de 188 690 de oameni. Acest lucru trebuie înțeles însă în sensul că cadrele de ofițeri și subofițeri, stabilite încă în timp de pace, sînt în stare să instruiască un asemenea număr de soldați pentru că numai numărul de oameni din șapte contingente dat de Ersatzreserve, a cărei primă clasă prevede acum anual circa 45 000 de oameni, este cu mult mai mare decît numărul indicat mai sus. Menționăm că batalioanele de rezervă constituie rezervorul din care batalioanele care participă la acțiunile militare, slăbite din cauza luptei și a eforturilor depuse, primesc ca întăriri oameni mai mult sau mai puțin instruiți; batalioanele de rezervă completîndu-se, la rîndul lor, din Ersatzreserve.

O dată cu trupele combatante și de rezervă este mobilizat și Landwehrul. Cadrele Landwehrului, stabilite și ele încă în timp de pace, cuprind 287 de batalioane (al căror număr trebuie să ajungă pînă la 301). În ultimele două războaie, efectivul batalioanelor de Landwehr a ajuns numai pînă la 800 de oameni; chiar dacă luăm drept bază această cifră totală nu prea mare, Imperiul german dispune totuși de o infanterie-Landwehr cu un efectiv de 229 600 de oameni trupe organizate, rămînînd și un surplus de efectiv an de an tot mai mare, care poate fi folosit ulterior.

Dar nu numai atît. A fost reînviat și Landsturmul. După date oficiale, încă la sfîrșitul anului 1874 efectivul de război al infanteriei germane a fost mărit cu 234 de batalioane de

Landsturm (a cite 800 de oameni=187 200 de oameni), fără a pune la socoteală companiile de vînători; aceasta înseamnă că s-a și stabilit cel puțin minimul de cadre pentru aceste batalioane. Dar efectivul Landsturmului este departe de a se limita la această cifră, căci, potrivit afirmației triumfătoare a lui Voigts-Rhetz în Reichstag, Landsturmul cuprinde „cinci la sută din populație, adică două milioane de oameni”⁴⁷².

Care este deci raportul de forțe?

Infanteria de linie a Franței numără, inclusiv trupele care fac serviciul în Algeria, 530 800 de oameni, aceasta fiind întreaga ei infanterie organizată. Chiar dacă adăugăm toată prima rezervă — în măsura în care aici poate fi vorba *cît de cît* de un simulacru de organizare —, adică 254 600 de oameni (288 de companii de rezervă-instrucție a cite 800 de oameni, 30 de companii de rezervă-instrucție de vînători a cite 540 de oameni și un surplus de efectiv de 8 000 de soldați din unitățile disciplinare), obținem un total de numai 785 400 de oameni.

Imperiul german dispune, după 11 zile de la decretarea mobilizării, de

o infanterie de linie cu	490 480 de oameni
după alte 2—3 zile de încă	
148 de batalioane cu	155 400 „ „
după alte 14 zile	
de 287 de batalioane de Landwehr a cite 800 de	
oameni fiecare	229 600 „ „
Și după alte 14 zile	
de 234 de batalioane de Landsturm a cite 800 de	
oameni fiecare	187 200 „ „
În total, de o infanterie cu	1 062 680 de oameni,

care încă în timp de pace este perfect și complet organizată și în prealabil asigurată cu toate cele necesare, avînd în spațele ei 148 de batalioane de rezervă cu un efectiv de (vezi mai sus) 188 690 de oameni pentru completarea pierderilor suferite în luptă. În total, o masă de infanterie organizată numărînd 1 251 370 de oameni.

Credeți că exagerăm? Nicidecum. Am indicat chiar cifre inferioare celor reale, deoarece am făcut abstracție de diferiți factori, de mai mică importanță, care însă adunați laolaltă reprezintă o cifră destul de apreciabilă. Iată dovada.

„Kölnische Zeitung” din 27 decembrie 1874 publică un „Comunicat militar” din partea Ministerului de Război din

care aflăm că la sfârșitul anului 1873 efectivul de război al armatei germane era de :

1 361 400 de oameni, din care infanterie	994 900 de oameni
La care s-au adăugat în 1874 batalioanele patru	155 400 „ „
și 234 de batalioane de Landsturm	187 200 „ „

Total infanterie 1 337 500 de oameni

prin urmare, cu aproape 100 000 de oameni mai mult decât în calculul nostru. Același articol apreciază efectivul de război al tuturor armelor la 1 723 148 de oameni, din care 39 948 ofițeri, în timp ce francezii dispun de cel mult 950 000 de oameni, trupe în prealabil organizate, din care 785 000 infanteriști !

Cît privește calitatea acestor trupe, admițind că ambele națiuni au, în medie, aptitudini militare egale, calitatea armatei franceze nu a înregistrat, desigur, progrese în perioada de după ultimul război. Guvernul a făcut totul pentru a demoraliza trupele, mai cu seamă instalându-le în tabere cu barăci, unde iarna soldații nu puteau să facă nici instrucție și nici să se ocupe cu altceva, decît, ca să zicem așa, să se rezume exclusiv la consumarea absintului. Lipsesc subofițeri, efectivul companiilor este insuficient, regimentele de cavalerie nu dispun nici pe departe de numărul de cai necesar. La 14 ianuarie „Norddeutsche Allgemeine Zeitung” mai sublinia încă acest lucru ; pe atunci, el mai propovăduia pacea !

Dar noua legislație cu privire la armată pune la dispoziția Ministerului de Război al Franței : trupe de linie 704 714 oameni, rezervă — 510 294 de oameni, armată teritorială — 582 523 de oameni și ca rezervă a acesteia — 625 633 de oameni, în total 2 423 164 de oameni, al căror număr poate fi mărit, în caz de nevoie, la 2 600 000 de oameni ! Ce-i drept, generalul Lewal, după ce a studiat cu minuțiozitate documentele respective, declară că trebuie să reducă această cifră la 2 377 000 de oameni. Dar și acest număr este suficient pentru a zăpăci și pe cel mai destoinic ministru de război. Ce să facă el cu această masă de oameni, din care aproape două treimi sînt neinstruiți ? De unde să ia ofițerii și subofițerii fără de care acești oameni nu pot fi instruiți, ca să nu mai vorbim de organizarea lor ?

În Germania lucrurile se prezintă cu totul altfel. Efectivul de război al armatei, așa cum rezultă din expunerea de motive a legii cu privire la armata imperiului, este fixat la 1 500 000 de oameni. La aceștia se mai adaugă însă, în virtutea aceleiași legi, cele cinci contingente de Ersatzreserve pentru care obli-

gativitatea serviciului militar a fost prelungită de la 27 de ani pînă la 31 de ani împliniți — cite 45 000 de oameni anual —, prin urmare circa 200 000 de oameni. Cel puțin 200 000 de oameni surplus de efectiv peste efectivul de război figurau încă dinainte în controalele armatei. La aceștia se mai adaugă Landsturmul, cu peste 2 000 000 de oameni, așa că ministrul de război al Germaniei are la dispoziția sa 3 900 000, dacă nu chiar *patru milioane de oameni*; armata, după cum afirmă oficiosul sus-menționat,

„chiar dacă vor fi chemați sub arme 1 800 000 de oameni sau *mai mulți*, urmînd să cuprindă, cu excepția recruților înrolați în armata de rezervă, numai soldați care au satisfăcut serviciul militar și care sînt perfect instruiți din punct de vedere militar, ceea ce în Franța pe scara întregii armate, inclusiv rezervele armatei teritoriale, ar putea fi realizat *abia peste douăzeci de ani*”.

Vedem deci că adevăratul reprezentant al militarismului nu este Franța, ci Imperiul german de națiune prusiană. Patru milioane de soldați, zece la sută din populație! Foarte bine. Nouă ne convine dacă acest sistem este dus pînă la ultima lui expresie. Nu printr-o lovitură din afară, dată de vreo altă putere militară victorioasă, ci numai dinăuntru, ca rezultat al propriilor lui consecințe inevitabile, poate fi zdrobit definitiv acest sistem. Și cu cît mai mult se va întrece măsura, cu atît mai curînd va trebui el să se prăbușească. Patru milioane de soldați! Social-democrația va fi și ea recunoscătoare lui Bismarck dacă va mări numărul la cinci sau șase milioane, înrolînd cît mai curînd și fetele.

F. E.

Scris de F. Engels în aprilie 1875

Publicat în „Volkstaat” nr. 46
din 23 aprilie 1875

Se tipărește după textul
apărut în ziar

Tradus din limba germană

Friedrich Engels

[Cuvînt înainte la broșura
„Cu privire la problema socială în Rusia” *]

Rîndurile care urmează au fost scrise cu prilejul unei polemici pe care am fost nevoit s-o duc cu un oarecare domn Piotr Nikitici Tkaciiov. Într-un articol cu privire la revista „Vpered”, care apare în limba rusă la Londra („Volksstaat”, 1874, nr. 117 și 118), am avut prilejul să amintesc în treacănt numele acestui domn, dar într-un fel care mi-a atras onorabila sa dușmănie. D-l Tkaciiov a ripostat imediat printr-o „Scrisoare deschisă adresată d-lui Friedrich Engels”, Zürich, 1874, în care îndrugă pe seama mea tot felul de bazaconii, și apoi, vrînd să combată ignoranța mea crasă, îmi servește pe tavă propria sa părere despre starea de lucruri din Rusia și perspectivele unei revoluții sociale în această țară. Atît forma cît și conținutul acestei fițuici purtau obișnuita amprentă bakunistă. Întrucît scrisoarea a apărut în limba germană, am considerat necesar să răspund în „Volksstaat” (vezi „Literatura din emigrație”, cap. IV și V, „Volksstaat”, 1875, nr. 36 și urm.). În prima parte a răspunsului meu am descris mai ales metoda bakunistă de luptă publicistică, care constă, pur și simplu, în a pune pe seama adversarului o sumedenie de minciuni sfruntate. Această primă parte, care este rezervată cu precădere chestiunilor personale, a apărut în „Volksstaat”, unde am tratat-o pe larg. Prin urmare nu mai este nevoie s-o includ în broșura solicitată de editură, ea urmînd să cuprindă numai partea a doua, care se ocupă în principal de relațiile sociale din Rusia, așa cum s-au cristalizat ele după 1861, în urma așa-zisei eliberări a țaranilor.

Evoluția evenimentelor din Rusia este de cea mai mare importanță pentru clasa muncitoare germană. Actualul Imperiu rus constituie ultimul razem puternic al întregii reacțiuni din apusul Europei. Acest lucru s-a vădit cu o deosebită pregnanță în anii 1848 și 1849. Deoarece în 1848 Germania

* Vezi volumul de față, p. 554—566. — *Nota red.*

s-a eschivat să sprijine răscoala din Polonia şi să pornească un război împotriva ţarului Rusiei (aşa cum a cerut de la bun început „Neue Rheinische Zeitung”), acelaşi ţar * a putut să zdrobească în 1849 revoluţia ungară care ajunsese pînă la porţile Vienei, iar în 1850, la Varşovia, să se răfuiască cu Austria, Prusia şi cu micile state germane şi să instituie din nou vechiul Bundestag german. Şi chiar şi acum cîţva timp, la începutul lunii mai 1875, ţarul Rusiei **, întocmai ca în urmă cu 25 de ani, a primit la Berlin jurămîntul de credinţă al vasalilor săi, dovedind că şi astăzi el este arbitrul Europei. Nici o revoluţie din apusul Europei nu poate fi definitiv victorioasă atîta timp cit în apropiere există actualul stat rus. Or, Germania este vecinul cel mai apropiat al Rusiei, aşa că împotriva ei va fi îndreptat primul asalt al armatelor reacţiunii ruse. Prăbuşirea ţarismului şi lichidarea Imperiului rus este, prin urmare, una din primele condiţii ale victoriei definitive a proletariatului german.

Dar această prăbuşire nu trebuie nicidecum să fie provocată din afară, deşi un război extern ar putea s-o accelereze foarte mult. În însuşi Imperiul rus există elemente care-l subminează în mod serios.

În primul rînd sînt *polonezii*. Ca rezultat al oprimării seculare, ei n-au altă ieşire decît să fie revoluţionari şi să sprijine orice mişcare cu adevărat revoluţionară din Apus, ca pe un prim pas în vederea eliberării Poloniei, sau să piară. Şi tocmai acum ei se află într-o situaţie cînd îşi pot găsi aliaţi în apusul Europei numai în tabăra proletariatului. De un secol ei sînt trădaţi necontenit de către toate partidele burgheze din apus. În Germania, în general, burghezia are un cuvînt de spus abia începînd din 1848, şi de atunci ea a fost în permanenţă ostilă polonezilor. În Franţa, Napoleon a trădat Polonia în 1812 şi, ca urmare a acestei trădări, a pierdut campania, coroana şi imperiul; exemplul lui a fost urmat în 1830 şi 1846 de monarhia burgheză, în 1848 — de republica burgheză, în războiul Crimeii şi în 1863 — de cel de-al doilea Imperiu. Cu toţii au trădat la fel de josnic Polonia. Şi astăzi încă, republicanii burghezi radicali din Franţa se ploconesc în faţa ţarului pentru a-i smulge, în schimbul unei noi trădări a Poloniei, încheierea unei alianţe în vederea revanşei împotriva Prusiei, întocmai cum burghezii din Imperiul german îl adulează pe acelaşi ţar ca pe

* — Nicolaie I. — *Nota red.*

** — Alexandru al II-lea. — *Nota red.*

ocrotitorul păcii în Europa, adică al stabilității anexiunilor germano-prusiene. Singurul sprijin sincer și neprecupețit polonezii îl găsesc la muncitorii revoluționari, pentru că și unii și alții sînt la fel de interesați în doborîrea dușmanului comun și pentru că eliberarea Poloniei înseamnă doborîrea acestuia.

Dar activitatea polonezilor se limitează la un anumit teritoriu. Ea se limitează la Polonia, Lituania și Ucraina. Partea principală a Imperiului rus — Velicorusia — rămîne aproape cu totul în afara sferei lor de activitate. Cei 40 000 000 de velicoruși sînt un popor mult prea mare și au avut o dezvoltare mult prea specifică pentru ca să li se poată impune o mișcare din afară. De altfel, acest lucru nici nu este necesar. Ce-i drept, masa poporului rus, țăranii, a vegetat, veacuri de-a rîndul, generație după generație, într-un fel de toropeală în afara istoriei, iar infructuoasele răscoale izolate și înăsprirea oprimării de către nobilime și guvern constituia singura schimbare care întrerupea oarecum această stare de letargie. Acestei existențe în afara istoriei însuși guvernul rus i-a pus capăt (în 1861) prin desființarea iobăgiei, care nu mai putea fi amînată, și prin răscumpărarea clăcilor, măsură aplicată atît de ingenios, încît va ruina în mod sigur atît majoritatea țăranilor cît și a nobililor. Prin urmare, înseși condițiile în care se află acum țăranul rus îl îndeamnă să participe la mișcare, o mișcare care se află, ce-i drept, abia la începuturile ei, dar care, datorită faptului că pe zi ce trece situația maselor țărănești se înrăutățește tot mai mult, merge înainte cu o putere irezistibilă. Nemulțumirea țăranilor, care este gata să izbucnească, reprezintă de pe acum o realitate de care trebuie să țină seama atît guvernul cît și toate partidele nemulțumite și de opoziție.

De aici reiese că dacă în cele ce urmează va fi vorba de Rusia, nu trebuie să înțelegem prin aceasta întregul Imperiu rus, ci exclusiv Velicorusia, adică teritoriul a cărui limită vestică o formează guberniile Pskov și Smolensk, iar cea sudică guberniile Kursk și Voronej.

Scris de F. Engels în mai 1875

Publicat în broșura: F. Engels.

„Soziales aus Russland“. Leipzig, 1875, și în cartea: F. Engels

„Internationales aus dem «Volksstaat» (1871—1875)“. Berlin, 1894

Se tipărește după textul broșurii, confruntat cu ediția din 1894

Tradus din limba germană

KARL MARX
ȘI
FRIEDRICH ENGELS
Din lucrările postume

Friedrich Engels

[Însemnări despre Germania ⁴⁷³]

I. Introducere. 1500—1789

1. Spre sfârșitul secolului al XV-lea Germania se fărâmițează tot mai mult, iar centrul ei continuă să slăbească, în timp ce în Franța și Anglia, mai mult sau mai puțin centralizate, se constituie națiunile. În Germania, acest lucru nu este posibil deoarece: 1) feudalismul s-a dezvoltat mai târziu decât în țările care au fost cucerite; 2) Germania cuprindea regiuni franceze și slave și considera Italia ca bun al ei, iar Roma ca centrul ei —, prin urmare nu avea un complex național; 3) pentru că — și acesta este elementul principal — diferitele provincii și grupuri de provincii erau complet izolate unele de altele, între ele neexistând nici un fel de legături etc. (vezi războiul țărănesc). Hansa, Liga orașelor renane și Liga suabă reprezentau grupuri natural constituite, dar izolate.

La punctul I. La sfârșitul secolului al XV-lea, în Spania, Franța, Anglia iau ființă state naționale. Această consolidare are o importanță istorică-mondială pentru secolul al XV-lea (Spania prin unificarea naționalităților din Catalonia și Castilia; Portugalia — Olanda Peninsulei Iberice — și-a cucerit dreptul la o existență independentă datorită navigației; Franța — datorită puterii ei regale, care a atras treptat națiunea în orbita sa. Anglia s-a consolidat în urma războiului celor două Roze, care a măcinat marea nobilime; Anglia a ajuns aici numai după ce a trebuit să renunțe la planurile sale donchișotiste de cucerire în Franța — asemănătoare campaniilor germanilor împotriva Romei —, care ar fi vlăguit-o așa cum au vlăguit campaniile împotriva Romei Germania). În pofida lipsei de legături economice, Germania s-ar fi centralizat totuși mai devreme (de pildă în timpul domniei celor trei Otto) dacă, în primul rînd, n-ar fi existat titlul de împărat roman și, determinate de acesta, pretențiile de do-

minare a lumii, care făceau imposibilă constituirea unui stat național și duceau la irosirea forțelor în campanii de cucerire a Italiei (urmările s-au simțit în Austria până în 1866!), trădind în permanență interesele germane; dacă, în al doilea rând, nu ar fi existat principiul eligibilității împăraților, ceea ce nu permitea ca puterea dinastică imperială să devină întruchiparea națiunii, ducând în permanență — mai ales în secolul al XV-lea, hotărâtor în această privință — la schimbarea dinastiei de îndată ce principii considerau că puterea acesteia devenea prea mare. Fărîmițare economică a existat și în Franța și Spania, dar acolo ea a fost lichidată prin forță.

În evul mediu, „Kulturkampf“ dintre împărat și papă a dus la fărîmițarea Germaniei și Italiei (unde puterea papală era o piedică în calea unirii naționale și în același timp apărea adesea în rolul de reprezentant al ei, dar în așa fel încît Dante, de pildă, considera că salvatorul Italiei poate fi un împărat străin); încă din anul 1500, cu posesiunile sale, papa, în calitate de principe de rangul al doilea, a împărțit Italia și, practic, a făcut imposibilă unificarea.

2. Totuși, în urma dezvoltării firești a comerțului, a germanizării slavilor, precum și a pierderii provinciilor franceze și a Italiei, unificarea Germaniei ar fi fost posibilă, dat fiind că drumurile comerțului mondial treceau pe aici, dacă în acest timp nu ar fi intervenit două evenimente hotărîtoare :

a) Bûrgerii germani și-au înfăptuit revoluția — care, potrivit spiritului vremii, s-a manifestat sub formă religioasă —, sub forma Reformei. Dar ce mizerie! Fără clasa cavalerilor și fără țărani, ea nu putea fi înfăptuită. Dar interesele contradictorii ale celor trei clase sociale sînt o piedică: cavalerii jefuiau adesea orașele (vezi Mangold von Eberstein) și asupreau pe țărani; orașele, de asemenea, luau șapte piei de pe țărani (Consiliul municipal din Ulm și țăranii!). Primii care se răscoală sînt cavalerii, dar, fiind părăsiți de bûrgeri, ei suferă o înfrîngere totală. După ei se ridică țărani, dar bûrgerii *luptă fațăș impotriva lor*. În același timp, revoluția religioasă a bûrgerilor este ciuntită în asemenea măsură, încît ajunge să fie pe placul *principilor*, care acaparează conducerea ei. Acesta este caracterul specific teologic-teoretic al revoluției germane din secolul al XVI-lea. Preocupare cu precădere pentru lucruri care nu țin de lumea aceasta. Îndepărtare de realitatea mizeră — baza superiorității teoretice de mai tîrziu a germanilor de la Leibniz la Hegel.

b) Căile comerțului mondial nu mai trec prin Germania, și ea se pomenește izolată, uitată de lume; ca urmare puterea bürgerilor dito * a Reformei ia sfârșit.

c) Ca urmare, a cuius regio, eius religio ** și scindarea de fapt a Germaniei în nordul cu precădere protestant, sud-vestul cu precădere catolic, dar foarte eterogen și în sud-estul în întregime catolic. De aici dezvoltarea insuficientă în perioada 1740—1870 (Prusia, scindarea în nord și sud, în cele din urmă Germania Mică și Austria). Proces opus celui din Franța. Persecuțiile împotriva hughenotilor (vezi „Însemnări”, p. 2) ***.

3. Odată condamnată la pasivitate și regres din punct de vedere industrial, Germania a suferit în mai mare măsură influența împrejurărilor politice decît țările active și înaintate din punct de vedere industrial. (Această problemă trebuie dezvoltată în mod general.) Scindarea în două a pus la ordinea zilei războiul civil. Enumerarea războaielor purtate pînă în 1648 — un neînterupt război civil. Francezii folosesc prilejul, atrag în alianțe și plătesc principii protestanți și trupe germane de mercenari. Punctul culminant — războiul de treizeci de ani. În timpul războiului de treizeci de ani — irlandezi în Germania, germani în Irlanda — în 1693 și 1806. Descrierea pustiirilor. Rezultate: economice, sociale, politice. Concesii făcute Franței; pătrunderea Suediei și Danemaricii în Germania; dreptul de amestec al puterilor garante; declin total al puterii centrale; *Europa garantează* principilor germani dreptul de a se răzvrăti împotriva împăratului, de a dezlănțui războiul civil și de a-și trăda patria.

4. 1648—1789.

a) Situația politică a Germaniei. Principii germani se îmbogățesc de pe urma păcii vestfalice vînzîndu-se care mai de care străinătății. Iar străinătatea — Franța și principii - profită de slăbirea Germaniei, acaparează treptat toate posesiunile franceze ale Germaniei și rotunjesc granițele Alsaciei. Dreptul istoric al Franței și zarva stîrnită de teutonii în legătură cu „jaful”. Granița lingvistică rămîne neschimbată, aproximativ din anul 1000, cu excepția districtelor din partea stîngă a Vosgilor (vezi Menke). Aceasta ca un fapt general. Ca un fapt deosebit: ridicarea în nord a unui stat care face concurență atît Austriei cît și imperiului: Prusia. Începe să

* — precum și. — *Nota trad.*

** — a cui este cîrmuirea, a aceluia este și religia. — *Nota trad.*

*** Vezi volumul de față, p. 595. — *Nota red.*

se facă simțită împărțirea în nord și sud. Critica istoriei Prusiei. Frederic al II-lea. — Ridicarea Rusiei și dependența lui Frederic al II-lea față de politica Rusiei. Datorită Prusiei războaiele civile — acum războaie între doi concurenți: Austria și Prusia.

b) *Situația economică*. Cu toate acestea — refacerea *treptată de pe urma războiului de trezeci de ani și încercările de reafirmare ale bürgerilor*. În noile condiții, acest lucru se poate realiza numai prin virtuți *infame*. Acum progresul economic nu poate fi decît rezultatul unui amestec politic, al infamiei principilor și al banilor ce li se plătesc din străinătate. Toate acestea dovedesc starea de adîncă decădere economică a Germaniei. Această perioadă constituie izvorul regimului patriarhal. După 1648, statul este într-adevăr chemat să îndeplinească funcții sociale și silit la aceasta de greutățile financiare. Acolo-unde nu face acest lucru — stagnare (episcopatele din Westfalia). Ce decădere! Și ce mizer este acest ajutor al statului! Față de piața mondială — o atitudine literalmente pasivă. Numai ca *parte neutră* ar putea cîștiga ceva în marile războaie ale lumii (războiul din America și războaiele revoluționare pînă în 1801) — în schimb, statele germane sînt complet paralizate în fața statelor-rechini (datorită revoluției franceze s-a pus capăt acestei situații rușinoase a Germaniei în Europa).

c) Literatura și limba în stare de totală decădere; dogmatica închistată a teologiei; în domeniul celorlalte științe, Germania trece printr-o perioadă de decădere, există totuși și raze de lumină. Jakob Böhme (precursor al filozofilor de mai tîrziu); Kepler, Leibnitz — din nou îndepărtare de realitate. *Bach*.

d) Situația Germaniei în 1789. a) Agricultura — situația țărănimii. Iobăgie, pedepse corporale, dijmă. b) Industria — adevărată stare de mizerie, predomină munca manuală; în Anglia se pun bazele marii industrii, iar industria germană este condamnată încă înainte de a fi reușit să se dezvolte. c) În ceea ce privește comerțul — balanță pasivă. d) Poziția socială a bürgerilor față de nobilime și guvern. e) Piedica politică în calea dezvoltării: fărîmițarea; descrierea după Menke. Vămile — piedică pentru navigația fluvială. Free trade* în cadrul granițelor interne impus de fărîmițare; vămile — în principal impozite la orașe asupra obiectelor de consum.

* — comerțul liber. — *Nota trad.*

Principii germani, incapabili de acțiune, chiar cînd sînt luminați — ca, de pildă, protectorii lui Schubart și Karl August —, preferă să intre în Confederația Rinului decît să lupte. Do vadă — invazia din 1806, care le-a dat lovitura de grație. Fiecare dintre acești 1 000 de principii este un monarh absolut; brutali, ticăloși, ignoranți, de la care nu se pot aștepta acțiuni comune, în schimb capricii — cu duiumul (Schlözer). Comerțul cu recruți în timpul războiului din America. — Dar cea mai mare infamie a lor — *însăși existența lor*. Iar alături de ei, la granița de est — în nord Prusia, în sud Austria, care întind avid mîna după noi teritorii. Acestea sînt singurele state care ar mai fi putut salva situația dacă ar fi existat numai unul din ele; dar concurența inevitabilă dintre ele excludea orice ieșire. Un adevărat impas: ajutorul putea să vină numai din afară; l-a dat revoluția franceză. Indicii de vitalitate numai în două domenii: în arta militară, în literatură și filozofie și într-o riguroasă cercetare științifică obiectivă. În timp ce în Franța predomină, încă din secolul al XVIII-lea, scriitorii politici — încă scriitorii politici de prim rang — în Germania totul se reduce la evadarea din realitate în sfere ideale. „Omul” și dezvoltarea limbii; în 1700 — încă barbarie; 1750 — Lessing și Kant, apoi curînd — Goethe, Schiller, Wieland, Herder, Händel, Gluck, Mozart.

1789—1815

1. Enclavele germane din Alsacia și Lorena etc. — pe jumătate sub stăpînirea Franței — se alăturau revoluției franceze; pretext pentru război. Prusia și Austria *cad subit de acord*. Valmy. Falimentul tacticii de linie determinat de folosirea în masă a artileriei. Fleurus și Jemmapes. Falimentul tacticii cordonului austriac? Cucerirea malului stîng al Rinului. Entuziasmul țăranilor și al orașelor iubitoare de libertate n-a putut fi frînt nici de presiuni izolate, nici de impozitul singelui impus de Napoleon. Pacea de la Amiens și Reichsdeputationshauptschluss*. Principalele rezultate: desființarea Imperiului romano-german; Confederația Rinului. Napoleon mătură micile state germane; dar această curățire, din păcate, nu este de loc suficientă. El a jucat întotdeauna un rol revoluționar față de principii și ar fi mers mai departe

* Actul semnat de comisia extraordinară a deputaților imperiului.
— *Nota trad.*

dacă acești principii mărunți nu s-ar fi plecat atît de slugarnic în fața lui. În 1806 — greșeala lui Napoleon este că nu a distrus definitiv Prusia. Situația economică a Germaniei în timpul blocadei continentale. Această perioadă a celei mai umiltoare dependențe pe plan extern coincide cu o perioadă strălucită în literatură și filozofie, iar în muzică se atinge punctul culminant prin Beethoven.

[Din cel de-al doilea manuscris al]
„Însemnărilor cu privire la Germania” 1789—1873

...*Armata prusiană*: flămîndă dintotdeauna. Höpfner 1788—1806... * sub domnia lui Frederic Wilhelm al III-lea. Delapidări (1 și 9 artilerie de gardă comp. mantale 1842). Armament vechi în arsenal. Frederic Wilhelm al III-lea a fost și pașnic, deoarece cu prilejul fiecărui război trebuia să convoace *stările*. Primul moment de cotitură în 1848 — Waldersee și pușca cu ac. Al doilea moment de cotitură — mobilizarea din 1852 ** și, în sfîrșit, războiul din Italia, reorganizarea armatei, renunțarea la rutină. Din 1864 — auto-critică pe scară mare și sistem pur obiectiv. Totuși nesocotire totală a caracterului organizării armatei prusiene. Conflict tragicomic: statul trebuie să ducă războaie politice pentru interese străine, care nu trezesc niciodată entuziasmul național, și în acest scop are nevoie de o armată care e bună numai pentru apărare națională și pentru ofensiva ce urmează nemijlocit (1814 și 1870). În acest conflict, statul prusian și armata prusiană sînt distruse, probabil, într-un război cu Rusia care poate dura 4 ani și de pe urma căruia se poate alege numai cu boli și cu oase sfărîmate...

Coloniile comerciale germane în străinătate existau încă înainte de 1789, dar importanță capătă abia din 1814, iar din 1848 devin adevărate pîrghii ale includerii Germaniei în circuitul comerțului mondial, cînd ele au acționat extrem de eficient. Creștere treptată. Caracterul coloniilor comerciale pînă în 1848 — mai mult amorf, nu sînt mîndre de națiunea lor. (Manchester — colonie engleză unde se vorbesc 10 dialecte germane.) Lipsă de apărare. (Peripețiile lui Weerth în Mexic și experiența lui în ceea ce privește diplomații ger-

* În manuscris — un cuvînt indescifrabil. — *Nota red.*

** Probabil o greșeală; este vorba despre „marea mobilizare” din armata prusiană din 1850. — *Nota red.*

mani mai ales în America de Sud.) Limba germană devine o limbă a comerțului mondial, datorită coloniilor și evreilor în răsăritul Europei (amănunte în legătură cu aceasta), și datorită Hamburgului în Scandinavia. În comerț, în afară de Europa romanică și la rigoare Levantul, limba germană este mai răspîdită decît franceza, italiana, spaniola și portugheza, adică decît toate limbile în afară de engleză. Acum dezvoltarea rapidă a coloniilor germane — comp. spaima englezilor chiar la Londra...

În timpul *războaielor religioase* respectul față de puterea regală ca reprezentantă a națiunii este atît de mare, încît *numai* alianțele cu statele străine și tratatele militare încheiate de rege sînt considerate legale și recunoscute de opinia publică. Toți ceilalți sînt invariabil rebeli și trădători. Acest fapt se manifestă deosebit de evident după moartea lui Henric al III-lea, cînd Henric al IV-lea reușește să repurteze victoria finală numai datorită influenței titlului de rege.

Reprimarea totală a protestantismului în Franța nu a constituit pentru ea un rău — teste * Bayle, Voltaire și Diderot. Reprimarea lui în Germania ar fi fost o nenorocire nu pentru Germania, ci pentru întreaga lume. Ea ar fi impus Germaniei *forma* catolică de dezvoltare, proprie țărilor romanice; întrucît forma engleză avea un caracter semicatolic și medieval (universități etc., colleges, public schools, schools — toate acestea erau în fond minăstiri protestante), atunci toate formele de învățămînt protestant german (educația în familie sau în pensioane particulare, studenți care nu locuiesc în incintele universităților, care studiază facultativ) ar fi dispărut cu desăvîrșire, iar dezvoltarea spirituală a Europei s-ar fi făcut infinit mai uniform; Franța și Anglia au înlăturat prejudecățile *în esență*, Germania s-a descotoșit de *forma* lor de *șablon*, și aceasta este, în parte, cauza lipsei de formă a tot ce e german, și, cu toate că pînă astăzi aceasta generează mari neajunsuri, ca împărțirea în state mici, pentru capacitatea de dezvoltare a națiunii reprezintă un avantaj enorm, care își va da roadele abia mai tîrziu, cînd va fi înlăturat și acest studiu unilateral prin natura sa.

În același timp: *protestantismul german este unica formă modernă a creștinismului care merită să fie criticată*. Catolicismul a fost încă în secolul al XVIII-lea *mai prejos de orice critică*, simplu obiect de *polemică* (ce măgari sînt deci acești vechi catolici!); protestantismul englez, care s-a des-

* — dovadă. — Nota trad.

compus într-un număr infinit de secte, nu a cunoscut o dezvoltare teologică, afară de cazul cînd fiecare etapă a acestei dezvoltări s-a fixat sub forma creării unei noi secte. Numai protestantismul german posedă o teologie și, în virtutea acestui fapt, are un obiect pentru critică istorică, filologică și filozofică. *Această critică este un produs al Germaniei*, ea nu ar fi fost posibilă fără protestantismul german și este absolut necesară. O religie cum este creștinismul nu poate fi distrusă numai prin ironii și invective. Ea trebuie să fie învinsă din punct de vedere științific, adică să fie explicată din punct de vedere istoric, iar de această sarcină nu sînt în măsură să se achite nici științele naturii.

Olanda și Belgia — despărțite de Germania prin mlaștinile dintre Rin și Marea Nordului, prin Ardeni și Venn în sud — îndeplinesc față de Germania rolul Feniciei față de Palestina, aceeași stare jalnică descrisă în cărțile profeților observîndu-se și în Germania.

De la împărțirea de la Verdun și pînă în 1500, Flandra — parte a Franței, de aceea are loc fixarea limbii franceze favorizată de comerțul flamand din evul mediu, cînd, desigur, negustorii nu vorbeau limba flamandă cu negustorii italieni etc. Iar acum filoteutonii pretind reintroducerea limbii flamande, pe care nici chiar olandezii nu o recunosc pe deplin; mișcarea clericală din Flandra! It is time * ca flamanzii să aibă, în sfîrșit, o limbă, și nu două, iar aceasta nu poate fi decît franceza.

După descoperirea Americii, în agricultura, industria și comerțul Germaniei un șir de experiențe perseverente — în agricultură multe experiențe ale lui Langethal au eșuat; în industrie, pretutindeni și întotdeauna produse care, abia fabricate, sînt înlăturate de pe piața mondială — un exemplu elocvent — Olanda; un exemplu minor — industria din Wuppertal 1820—1860; comerțul dito. Acesta abia acum este normalizat.

Încă din 1848 principalul articol al exportului Germaniei — *oamenii*. 1) Emigrația propriu-zisă; 2) prostituția: în Prusia orientală — adevărate stabilimente publice simandicoase sau de ultimă speță, în care fetele erau transformate în prostituate de toate categoriile și în fit for anything ** — începînd cu bordelurile pentru marinari și terminînd cu cocotele rafinate, de lux — și, sub diferite pretexte, trimise în străină-

* — Este timpul. — *Nota trad.*

** — bune la toate. — *Nota trad.*

tate, unde cele mai multe dintre ele abia acolo aflau ce soartă le aşteaptă. Multe dintre ele, bine plasate, se resemnau şi scriau maquerelle-i *, probabil, scrisori afectuoase de mulţumire, în care treceau întotdeauna sub tăcere situaţia de prostituate, dându-se drept guvernante, dame de companie sau persoane care au contractat căsătorii fericite. Bergenroth era de părere că toate acestea nu erau posibile fără ca autorităţile — for a consideration? ** — să nu închidă ochii, şi se ştie că la anchetele judiciare e foarte greu să obţii dovezi palpabile. De la Petersburg şi Stockholm pînă la Anvers, pe tot ţarmul Mării Baltice şi Mării Nordului existau prostituate provenite din Prusia orientală; 3) cele care părăsesc Vogelsbergul din Hessen şi Nassau şi umblă prin Anglia ca broongirls *** pe la târguri, cele mai în vîrstă şi cu flaşnete, dar în special ca hurdy-gurdies ****, erau imbarcate pentru America, unde, din rîndurile lor, se recrutau majoritatea prostituatelor; 4) tinerii negustori din hansă şi din oraşele industriale de la Rin, iar ulterior şi din Saxonia şi Berlin, şi 5) chimiştii — la început lipsiţi de experienţă, iar mai tîrziu cu multă experienţă (şcoala lui Liebig din Giessen) — constituiau, alături de prostituate, principalul obiect de export al marelui ducat Hessen; cei care părăseau Westfalia plecînd în Olanda — acum muncitori olandezi în districtele industriale din Westfalia.

* — patroanei. — *Nota trad.*

** — contra recompensă. — *Nota trad.*

*** — fete tinere care veneau în Anglia şi, cîntînd, ofereau mături de vînzare. — *Nota trad.*

**** — fete tinere aduse la New York ca dansatoare în localuri publice. — *Nota red.*

KARL MARX

[**Conspectul cărții lui Bakunin
„Statul și anarhia“⁴⁷⁴]**

Scris de K. Marx în 1874 —
începutul anului 1875

Publicat pentru prima oară
în revista „Letopisi marksizma”
nr. II din 1926

Se tipărește după manuscris
Tradus d.n limba germană

În lucrarea de față, toate pasajele din cartea lui Bakunin citate de Marx în original (în limba rusă) au fost incluse în ghilimele rotunde; acolo unde Marx îl citează pe Bakunin în traducere s-au pus paranteze ascuțite.

Bakunin : „Statul și anarhia“

„Introducere. Partea I, 1873“

(Mai jos, pe prima pagină : „Lupta“ (Борьба) în rindurile Asociației Internaționale a Muncitorilor).

„PREFAȚĂ“

„În Italia, ca și în Rusia, a existat un număr destul de mare de asemenea tineri, incomparabil mai mare decât în oricare altă țară“ (p. 7).

„Da, poate că nicăieri revoluția socială nu este atât de aproape ca în Italia“ (p. 8).

„În Italia predomină acel proletariat aflat în neagra mizerie despre care domnii Marx și Engels, iar după ei întreaga școală a social-democraților din Germania vorbesc cu cel mai profund dispreț și în mod absolut greșit, deoarece el, și numai el, și nicidecum pătura burgheză susținută a masei muncitorești, reprezintă întreaga înțelepciune și întreaga forță a viitoarei revoluții sociale“ (p. 8).

La germani, dimpotrivă: acolo guvernul, pe de o parte, se sprijină pe o bună armată etc., iar pe de altă parte „pe un patriotism de supus credincios, pe o nemărginită vanitate națională, pe acea veche supunere istorică tot atât de nemărginită și pe divinizarea autorității, care este și astăzi caracteristică aristocrației germane, burgheziei germane“ (bourgeoisie), „birocrației germane, bisericii germane, întregii tagme a savanților germani și, sub influența lor unită, adesea, din păcate, chiar și poporului german“ (p. 11).

„După cum se vede, Prusia a înghițit Germania. Așadar, atâta timp cât Germania va fi un stat“, în pofida oricărui forme pseudoliberale, constituționale, democratice „și chiar social-democrate, ea va rămâne în mod necesar reprezentantul principal și de prim rang și izvorul permanent al tuturor despotismelor posibile în Europa“ (p. 11).

Începînd de la mijlocul secolului al XVI-lea și pînă în 1815, principalul izvor al tuturor mișcărilor reacționare — Austria (id est * ca reprezentant al Germaniei); din 1815 și pînă în 1848, acest rol l-au împărțit între ele Austria și Prusia, cu predominarea celei dintîi (Metternich) (p. 12); „din 1815, în această sfîntă alianță a reacțiunii pur germane a intrat, mai mult sub chipul vîndătorului decât al omului de afaceri, cnuțul nostru tătaro-german al împăratului întregii Rusii“ (p. 13)

Pentru a scăpa de răspundere, germanii se străduiesc să se convingă pe ei și pe alții că Rusia a fost inițiatorul Sfintei alianțe. <În opoziție cu social-democrații germani, al căror program își propune ca scop primordial înfrângerea unui stat pangerman, social-revoluționarii ruși aspiră, în primul rând, la d'strugerea totală a statului nostru (rus)> etc. (p. 13).

De dragul adevărului, „și nu din dorința de a apăra politica guvernului de la Petersburg” (p. 13), Bakunin dă germanilor următorul răspuns. (Marele om nici măcar nu vorbește de crearea Prusiei cu ajutorul rușilor începînd de la Petru I, trece cu vederea alianța încheiată sub Ecaterina și influența rusă asupra Franței de la revoluție și pînă la Ludovic-Filip *inclusiv*.) El nu amintește nici uneltirile ei și ale Angliei de la începutul secolului al XVIII-lea pentru înrobirea Europei. Incepe de la Alexandru I și Nicolaie, a căror activitate o prezintă precum urmează :

„Alexandru alerga încoace și încolo, se agita într-una și făcea mult zgomot; Nicolaie se încrunta și amenința. Dar atît și nimic mai mult. Ei n-au făcut nimic... deoarece nu puteau să facă nimic, deoarece nu le-o îngăduiau prietenii lor, germanii din Austria și Prusia; lor le era rezervat doar rolul de onoare de a fi sperietoare” (bange machen), „de acționat însă, acționau numai Austria, Prusia și”, <în sfîrșit, sub conducerea și cu permisiunea uneia și a alteia, Bourbonii din Franța împotriva Spaniei> (p. 13, 14).

O singură dată s-a manifestat Rusia dincolo de granițele ei, și anume în 1849, pentru a salva Austria de la revoluția ungară. În afară de aceasta, în secolul nostru, ea a înăbușit de două ori revoluția din Polonia cu ajutorul Prusiei, la fel de interesată în această privință ca și ea. Se înțelege că „o Rusie a poporului este de neconceput fără independența și libertatea Poloniei” (p. 14).

Nici ca înțelepciune, nici ca putere sau bogăție, Rusia nu ocupă în Europa o poziție predominantă care să facă glasul ei să fie auzit, „să rezolve probleme” (p. 14).

Rusia poate să facă ceva numai îndemnată fiind de o putere occidentală. (Astfel, Frederic al II-lea a îndemnat-o pe Ecaterina la împărțirea Poloniei și aproape și a Suediei.)

În ceea ce privește mișcarea revoluționară din Europa, Rusia a avut, în mințile oamenilor de stat prusieni, rolul de sperietoare și adesea și de paravan, îndărătul căruia ei și-au ascuns cu multă dibăcie acțiunile reacționare și de cotopire. După recente victorii, ei nu mai au nevoie de acest paravan și nu-l mai folosesc (p. 16).

Berlinul este acum capitala reacțiunii în Europa, iar Bismarck reprezintă acum conducătorul ei evident (p. 16). Reacțiune (romano-catolică) la Roma, Versailles, în parte la Viena și Bruxelles; reacțiunea cnutului în Rusia; dar reacțiunea vie, „inteligentă”, cu adevărat „puternică” este concentrată la Berlin și se extinde din noul imperiu german asupra tuturor țărilor din Europa etc. (p. 16).

„Organizarea federală de jos în sus a asociațiilor muncitorești, a grupurilor, comunelor, plaselor și, în sfîrșit, a regiunilor și popoarelor, această condiție unică a libertății adevărate, și nu fictive, este la fel de

opusă esenței lor* pe cit este de incompatibilă cu ele orice autonomie economică” (p. 17).

În schimb, „democrația reprezentativă” (представительная демократия) (die Repräsentativ-Demokratie) întrunește cele două condiții ale succesului lor: „centralizarea de stat și subordonarea efectivă a măriei sale poporului de către o minoritate intelectuală, care îl conduce, chipurile, îl reprezintă și, desigur, îl exploatează” (p. 17).

„Esența imperiului nostru tătarogerman” (p. 14).

Noul imperiu german este războinic: el trebuie să cucerească sau să fie cucerit (p. 17, 18): „el poartă în sine tendința irezistibilă de a deveni stat mondial” (p. 18). Hegemonia nu este decît o manifestare modestă a acestei tendințe; condițiile ei — slăbiciunea și supunerea cel puțin a tuturor statelor înconjurătoare. Acest rol l-a jucat fostul imperiu francez, acum îl joacă cel german;

„Statul german este, după părerea noastră, singurul stat adevărat din Europa” (p. 19).

„Stat” (Empire, Royaume**); „suveran” (souverain, monarque, empereur, roi***); „a domni” (régner, dominer****); „suveran” (souverain, empereur, monarque, roi). În limba germană, dimpotrivă, inițial Reich nu înseamnă decît un teritoriu (mai mare sau mai mic) cuprins între anumite granițe și denumit după poporul, populația căruia îi aparține. Așa, de pildă, regiunea Regen-ului în Palatinatul superior pînă la Viechtach — Viechtreich; Aachnerreich; Vrankryk (în Țările de Jos); Reich von Nimwegen, Reich von Megen; districtul Trarbach de pe Moselle, denumit și astăzi Cröver-reich, o altă regiune de pe Moselle — Westrich.

„Cariera de stat” a Franței a luat sfîrșit; oricine cunoaște cît de cît caracterul francezilor știe la fel de bine ca și noi (Bakunin) că, dacă Franța a putut să fie multă vreme „o putere de prim rang” pentru ea situația de putere de rangul al doilea, fie chiar egală cu altele, este de neconceput. Ea se va pregăti pentru un nou război pentru a se răzbuna, pentru a-și restabili „prioritatea” (первенство) (den ersten Rang) pierdută (p. 19). Dar va putea ea oare realiza acest lucru? Categorieic nu. Ultimele evenimente au demonstrat că în Franța nu mai există patriotism, „această supremă virtute de stat” (эта высшая государственная добродетель) (diese höchste Reichstugend) (p. 19). Patriotismul claselor de sus***** nu este decît orgoliu, pe care totuși, așa cum a arătat-o ultimul război, ele îl sacrifică intereselor lor reale. De tot atât de puțin patriotism a dat dovadă și populația rurală a Franței. Din momentul cînd a devenit proprietar, țăranul a încetat de a mai fi patriot. Numai în Alsacia și Lorena s-a manifestat, ca o ironie la adresa germanilor, patriotismul

* a producției capitaliste moderne și a speculațiilor bancare. —

Nota red.

** — imperiu, regat. — Nota trad.

*** — suveran, monarh, împărat, rege. — Nota trad.

**** — a domni, a stăpîni. — Nota trad.

***** În textul rus al lui Bakunin: „stărilor de sus”. — Nota red.

francez. Patriotismul s-a păstrat numai *la proletariatul orășenesc*. Tocmai de aceea îl urasc clasele avute. Dar proletarii nu sînt patrioți în adevăratul sens al cuvîntului, deoarece au o atitudine socialistă (frățescă față de muncitorii din toate celelalte țări). Ei au început să se înarmeze nu împotriva poporului german, ci împotriva despotismului militar german (p. 20—22). Războiul a început abia la 4 ani după primul Congres de la Geneva, iar propaganda internațională a generat „*indeosebi*” la muncitorii „*de gîntă latină*” o nouă concepție despre lume, antipatriotică (p. 22). Ea s-a manifestat și în 1868, la mitingul de la Viena, „ca răspuns la o serie întreagă de *«propuneri»* politice și patriotice” <făcute de democrații burghezi din sudul Germaniei. Muncitorii au răspuns că aceștia îi exploatează, îi înșală permanent și îi asupresc și că toți muncitorii din toate țările sînt frații lor. Tabăra internațională a muncitorilor este unica lor patrie; lumea internațională a exploataților — unicul lor dușman> (p. 22, 23). Pentru a demonstra acest lucru au trimis o telegramă „fraților lor din Paris ca pionieri «ai eliberării muncitorilor din lumea întreagă»” (p. 23). Acest răspuns a făcut mare vîlvă în Germania, unde i-a înspăimîntat pe toți bîrgerii-democrați, inclusiv pe Johann Jacoby, și <a jignit nu numai sentimentele lor patriotice, dar și: „credița în stat” (государственную веру) (den staatsre:chlichen Glauben) a școlii lui Lassalle și Marx. Probabil că la sfatul acestuia din urmă, d-l Liebknecht, actualmente unul dintre conducătorii social-democraților din Germania, dar pe atunci încă membru al partidului democrat-burghez (răposatul partid popular), a plecat imediat de la Leipzig la Viena pentru „tratare” (для переговоров) (zur Verhandlung) cu muncitorii vienezi în legătură cu *lipsa de tact politic* care a dus la acest scandal. Trebuie să recunoaștem că el a acționat atît de bine, noîit după citeva luni, și anume în august 1868, la Congresul de la Nürnberg al muncitorilor germani, toți reprezentanții proletariatului austriac au semnat, fără nici un fel de protest, programul îngust patriotic al partidului social-democrat> (p. 23, 24). Aceasta a dezlăuit <profunda deosebire dintre orientarea politică a conducătorilor, mai mult sau mai puțin savanți și burghezi, ai acestui partid și instinctul revoluționar al proletariatului german sau cel puțin al proletariatului austriac>. Este adevărat că după 1868 acest instinct s-a dezvoltat puțin în Germania și în Austria, în schimb s-a dezvoltat admirabil în Belgia, în Italia, în Spania și îndeosebi în Franța (p. 24). Muncitorii francezi sînt conștienți de faptul că, în calitate de socialiști și revoluționari, ei acționează pentru lumea întreagă (p. 25), <și mai mult pentru lumea întreagă decît pentru ei> (p. 25). „Acest vis” (отра мечты) (dieser Traum) <a devenit o a doua natură a proletariatului francez și a soos din mîntea și inima lui ultimele rămășițe ale patriotismului de stat> (p. 26). Chemînd la arme, proletariatul francez era convins că luptă atît pentru libertatea și drepturile proletarului german, cît și pentru ale lui (p. 26). <El nu a luptat pentru glorie și onoruri, ci pentru victoria asupra odioasei „forțe militare”, care era în mîinile burgheziei un instrument de înrobire a lui. El ura armata germană nu pentru că era germană, ci pentru că era armată> (p. 26). Insurecția Comunei din Paris împotriva Adunării naționale de la Versailles și împotriva salvatorului patriei — Thiers... a demonstrat pe deplin unica pasiune care stăpînește astăzi proletariatul francez, pentru care nu există decît războiul social-revoluționar etc. (p. 27). Stăpîniți de pasiunea social-revoluționară, <ei au proclamat distrugerea definitivă

a statului francez, desființarea unității de stat a Franței ca fiind incompatibilă cu autonomia comunelor franceze (общини) (Gemeinden). Germanii n-au făcut decît să îngusteze granițele și forța <силу> (die Macht) patriei lor politice, în timp ce ei au vrut s-o distrugă (убить) (umbringen, erschlagen) cu desăvîrșire și ca și cum pentru a dezvălui acest țel, această trădare, au dărimat coloana Vendôme. acest mare monument al gloriei franceze> (p. 27).

„Așadar, pe de o parte statul, pe de altă parte revoluția socială” (p. 29). Această luptă este deosebit de hotărîtă în Franța; pînă și în rîndurile țărănilor, cel puțin în sudul Franței (p. 30). <Și tocmai această opoziție ostilă a două lumi, de acum înainte ireconciliabile, constituie cea de-a doua cauză care nu permite ca Franța să devină iarăși un „stat” de prim rang, predominant> (p. 30). Bursa de la Versailles, burghezia etc. și-au pierdut capul cînd Thiers a anunțat evacuarea trupelor prusiene (p. 31). „Așadar, ciudatul patriotism al burgheziei franceze își caută salvarea în subjugarea rușinoasă a patriei” (p. 31).

<Simpatia evidentă a muncitorilor francezi fața de revoluția spaniolă, *indeosebi simpatia muncitorilor din sudul Franței*, unde se simte tendința vădită de alianță frățească cu proletariatul spaniol și chiar de formare, împreună cu acesta, a unei federații „populare” bazate pe munca liberă și pe proprietatea colectivă>.

Народ — Volk, Nation (*natio* *, *nasci* **), ceva nascut, naștere.

— <In ciuda tuturor deosebirilor naționale și granițelor de stat, aceste simpatii și aspirații: demonstrează, repet, că de fapt pentru proletariatul francez, ca și pentru clasele privilegiate, timpul patriotismului de stat a trecut> (p. 32).

„Cum, dar, să lupte un asemenea stat batrin și bolnav incurabil” (ca Franța) „cu statul german, tînăr și încă sănatos” (p. 33). Nici o formă de stat, fie chiar și republica socială democraată, nu este în stare sa dea poporului ceea ce îi trebuie, <adică organizarea liberă *вольная* — *freie*, dar și neînfrînată) a propriilor sale interese „de jos în sus” (*снизу вверх*) (von unten nach oben), fără nici un amestec tutela, violență de sus, deoarece orice asemenea stat (государство (Reichsherrschaft***), chiar și cel mai republican și mai democrat, chiar și statul pseudopopular (мнимо-народное государство (der sogenannte Volkstaat) „născocit de d-l Marx, nu reprezintă în esența” nimic altceva decît conducerea maselor de sus în jos, prin intermediul unei minorități de intelectuali și, ca atare, privilegiate, care, chipurile, înțelege mai bine adevăratele interese ale poporului decît poporul însuși”> (p. 34, 35). Așadar, intrucît clasele avute nu sînt în stare să satisfacă pasiunile și revendicările poporului, le rămîne numai un singur mijloc, violența de stat (государственное насилие) (Reichs-Gewaltätgkeit), într-un cuvînt „statul”, deoarece „statul” înseamnă tocmai „violență” (violence, véhémence, force****), „dominație cu ajutorul violenței, camuflata, dacă este posibil, iar în caz extrem, brutala” etc. (p. 35).

* — naștere, neam, popor. — *Nota trad.*

** — a se naște. — *Nota trad.*

*** — stat. — *Nota trad.*

**** — violență, vehemență, forța. — *Nota trad.*

Aici Gambetta nu poate fi de ajutor; lupta desperată dintre burghezie și proletariat (în Franța) <va necesita folosirea tuturor mijloacelor și forțelor statului (guvernamentale), așa încît statului francez nu-i vor mai rămîne nici mijloace, nici forțe pentru a-și menține supremația externă față de statele europene>. „Cum să se măsoare atunci cu imperiul lui Bismarck?” (p. 37). Franța va trebui să se supună conducerii supreme și influenței amical-protectoare a imperiului german, la fel cum statul italian s-a supus politicii statului francez (p. 37, 38).

Anglia: influență extrem de redusă. Este caracteristica următoarea frază:

„Chiar și acum 30 de ani, ea n-ar fi suportat cu atîta calm *nici cucerirea de către germani a provinciilor renane*, nici restabilirea supremației rușilor în Marea Neagră, nici campania rușilor în Hiva” (p. 39). Cauza acestui spirit concesiv etc. o constituie lupta lumii muncitoare împotriva lumii burgheziei exploataoare, dominantă din punct de vedere politic (p. 39). Acolo revoluția socială se apropie etc. (ibid.).

Spania și Italia nici vorbă să devină vreodată state amenințătoare și puternice, nu pentru că nu ar avea mijloace materiale, ci pentru că „spiritul popular” le atrage spre cu totul alte scopuri (p. 39).

De altfel, Spania s-a trezit din nou în timpul războiului întregului popor împotriva lui Napoleon, război care a fost opera maselor ignorante. Nimic asemănător nu s-a petrecut în Germania în anii 1812 și 1813: aici răscoala se produce abia după înfrîngerea lui Napoleon în Rusia. Excepție numai Tirolul (p. 40, 41).

De altfel:

„Am văzut că proprietatea a fost suficientă pentru a perverti țărănimea franceză și a stinge în ea ultima scînteie de patriotism” (p. 42). În Germania (1812—1813), cetățenii tineri, sau mai exact supuși credincioși (верноподанные (treuuntertan), îmboldiți de filozofi și de poeți, s-au înarmat în vederea apărării și restaurării statului german, deoarece tocmai în acel timp încolțise în Germania ideea statului pangerman. Poporul spaniol însă s-a ridicat pînă la unul (поголовно) (individuell) pentru a apăra (отстоять) (verteidigen) libertatea „patriei” și independența „vieții poporului” împotriva asupritorului nemilos și puternic (p. 43). De atunci, în Spania au fost încercate zadarnic toate formele de guvernare: despotică, constituțională, conservator-republicana etc.; pînă și forma republicii federale mic-burgheze de tipul Elveției (p. 43).

<Spania a intrat serios în stăpînirea demonului socialismului revoluționar. Țărani din Andaluzia și Estremadura, fără a întreba pe nimeni și fara a aștepta nici un fel de indicații, au pus stăpînire pe pămînturile foștilor proprietari funciari. Catalonia și: îndeosebi Barcelona își proclamă sus și tare independența, autonomia. Poporul din Madrid proclamă republica federală și nu permite oa revoluția să fie subordonată viitoarelor decrete ale unei adunări constituante. Chiar și în regiunea din nordul țării, aflată în miinile carliștilor, se desfășoară, evident, o revoluție socială: se proclamă fueros*, independența districtelor și co-

* — drepturi și privilegiile moștenite din moși-strămoși. — *Nota trad.*

munelor, se dă foc tuturor actelor judecătorești și de stare civilă; în întreaga Spanie, armata fraternizează cu poporul și îi alungă pe ofițeri. A început falimentul general, public și privat — prima condiție a revoluției social-economice (p. 44). <Nu mai există finanțe, armată, justiție, poliție; nu există forță de stat, nu există „stat“, rămâne poporul puternic, proaspăt (свежий) (frische), stăpinit acum numai de pasiune social-revoluționară. Sub conducerea colectivă a Internaționalei și a Alianței revoluționarilor sociali, el își adună și își organizează forțele etc.> (p. 44).

La poporul italian s-a păstrat numai tradiția autonomiei absolute, nu numai a regiunilor (областей) (Provinzen, Kreise, Districten), ci și a comunelor (общин) (der Gemeinden). La aceasta „unică noțiune politică“, existentă propriu-zis în „popor“, se adaugă „diversitatea“ istorică-etnografică a „regiunilor“, unde se vorbesc dialecte atât de diferite, încât oamenii dintr-o regiune (область) (ceea ce en passant * înseamnă, de asemenea, putere, forță) se înțeleg cu greu, iar uneori nu se înțeleg de loc cu oamenii din alte „regiuni“; dar din punct de vedere „social“, Italia nu este divizată. Dimpotrivă, există „un caracter și un tip italian comun“, care face ca italienii să se deosebească de toți ceilalți oameni, chiar și de meridionali (p. 45). Rezultatul desființării: „statului“ italian modern va fi inevitabil „unirea socială liberă“ (p. 46). Toate acestea sînt valabile numai pentru „masele populare“.

Dimpotrivă,

În „păturile de sus“ ale burgheziei italiene, precum și în alte țări, „o dată cu unitatea de stat, s-a creat, iar acum se dezvoltă tot mai mult *unitatea socială a clasei* exploataților privilegiați ai muncii poporului. În prezent, această clasă este cunoscută în Italia sub numele generic de consorteria... — întreaga“ lume oficială, birocratică, și militară, polițienească și judecătorească; marii proprietari funciari, industriașii, negustorii și bancherii; întreaga avocatură și literatură oficială și oficioasă, întregul parlament (p. 46).

Totuși, chiar și *mizeria* (nevoia) cea mai îngrozitoare, chiar cînd ea lovește proletariatul „de multe milioane“, nu reprezintă totuși o suficiență cheazăsie (залог) (Pfand) pentru revoluție... Cînd omul (mulțimea) este adus la *desperare*, revolta devine mai posibilă... La *desperare*, pînă și germanul încetează de a mai fi chibzuit, dar pentru a-l aduce la *desperare* trebuie foarte mult... Atît „mizeria“ oît și „desperarea“ pot să genereze doar „*revolte*“ personale, cel mult locale, dar sînt insuficiente pentru a cuprinde „mase populare largi“. Pentru aceasta este necesar „*un ideal al întregului popor*“, care din punct de vedere istoric are „întotdeauna“ rădăcini în „instinctul popular“. Și, în afară de aceasta, credința (вера) (Glauben) în dreptul său, „am putea spune o credință religioasă în acest drept“.

Aceasta din urmă, împreună cu sărăcia și *desperarea*, reprezintă formula exactă a revoluției sociale (p. 47, 48).

<Totmai în asemenea situație se află poporul italian> (p. 48).

* — în treacăit fie spus. — Nota trad.

Tocmai Internaționala (adică Alianța I) a acționat în Italia cu atita succes, mai ales în cursul ultimilor doi ani (1872 și 1873), ca moașă a acestui ideal.

„Ea * i-a indicat scopul pe care trebuie să-l atingă și, totodată, i-a dezvăluit căile și mijloacele pentru organizarea forței poporului” (p. 48).

<Este semnificativ faptul că în Italia, ca și în Spania, „programul statului comunist al lui Marx” nu a avut succes (nu a mers), ci, dimpotrivă, acolo a fost primit cu entuziasm *programul vestitei* (препелвуроро) (Weltberühmten) Alianțe sau al „*Uniunii revoluționarilor sociali*”, program care a declarat un război necruțător oricărei > „dominații, tutele guvernamentale, conduceri și autorități” (p. 49).

<În aceste condiții, poporul se poate elibera, își poate făuri o viață proprie pe baza „cele mai mari libertăți:” a tuturor și a fiecăruia, fără a amenința cituși de puțin libertatea altor popoare > (p. 49).

Așadar, întrucît Italia și Spania recunosc programul Alianței, ele sînt, după părerea autorului, aproape de revoluția socială și din partea lor nu trebuie să ne temem de o *politică de cuceriri* (p. 49).

<*Statele mici — Elveția, Belgia, Olanda, Danemarca, Suedia*> — „tocmai din aceleași cauze” (prin urmare tocmai pentru că au adoptat programul Alianței I),

<dar mai ales> pentru că nu amenință pe nimeni, datorită <insignifianței lor politice> (p. 49), au, dimpotrivă, multe motive <să se teamă sa nu fie cotropite de noul imperiu german (p. 50).

Austria este un bolnav incurabil. Ea este împărțită în două state: *maghiaro-slav* și *germano-slav* (p. 50). În acesta din urmă vor să stăpînească germanii.

<Germanii, birocrați și „atașați ideii de stat”, s-ar pulea spune, din naștere, își întemeiază pretențiile pe dreptul lor istoric, adică, pe de o parte, pe dreptul cuceririi și „vechimii”, iar pe de altă parte pe o pretinsă superioritate a culturii lor > (p. 52). În ultimii ani, germanii au fost nevoiți să recunoască maghiarilor dreptul la „existență independentă”. „Dintre toate neamurile” care populează imperiul austriac, maghiarii sînt, după părerea germanilor, „poporul cel mai atașat ideii de stat” (p. 52); ei își proclamă dreptul istoric la dominația asupra tuturor celorlalte neamuri care locuiesc împreună cu ei în regatul Ungariei, în pofida faptului că ei înșiși reprezintă doar ceva mai mult de o treime din populație (și anume 5 500 000 maghiari, 5 000 000 slavi, 2 700 000 romini, 1 800 000 evrei și germani, circa 500 000 — alte „neamuri”, în total 15 500 000) (ibid.). Prin urmare, Imperiul austro-ungar se împarte în două

* — propaganda Internaționalei. — *Nota red.*

părți : o parte cisleithană slavo-germană, cu o populație de 20 500 000 de locuitori (7 200 000 germani și evrei, 11 500 000 slavi, circa 1 800 000 italieni și alte „neamuri“), și o parte maghiaro-slavo-romino-germană (p. 53).

În Ungaria,

<majoritatea populației, supusă maghiarilor, nu-i simpatizează, suportă împotriva voinței lor jugul acestora, de unde o luptă neîntreruptă> (p. 53). Ungurii se tem de o răscoală a rominilor și slavilor : de aici alianța secretă cu Bismarck, oare, <prevăzînd războiul inevitabil împotriva imperiului austriac, condamnat la pieire, „cochetează“ cu maghiarii> (p. 54).

În imperiul cisleithan, lucrurile nu stau mai bine.

Acolo, germanii vor să stăpînească majoritatea slavă. <Germanii îi urăsc pe slavi, așa cum stăpîinii își urăsc de obicei sclavii> (p. 54), se tem de eliberarea lor etc. <Ca toți cuceritorii de pămînturi străine și înrobitori ai unor popoare străine, germanii îi urăsc și, în același timp, îi disprețuiesc, cu totul „pe nedrept“, pe slavi> (ibid.). Germanii din Prusia reproșează guvernului austriac în special faptul că nu este în stare să-i germanizeze pe slavi. <După convingerea lor, de altfel și în realitate, aceasta constituie cea mai mare crimă împotriva intereselor patriotice ale tuturor germanilor, împotriva *pangermanismului*> (p. 55) (subliniat de Bakunin). În opoziție cu acest pangermanism, slavii austrieci, cu excepția polonezilor, au formulat *panslavismul*, <o absurditate la fel de dezgustătoare>, <un ideal ostil libertății și fatal poporului> (p. 55).

La acest pasaj se dă o notă în care domnul Bakunin amenință să analizeze mai amănunțit această problemă ; aici, el nu face decît să cheme tineretul revoluționar rus să se opună acestui lucru ; el recunoaște că agenții ruși acționează în această direcție în rîndurile slavilor austrieci, asigurîndu-i că țarul intenționează să le elibereze țara de sub jugul german, și „aceasta în timp ce guvernul de la Petersburg trădează și vinde lui Bismarck, <în mod public>, întreaga Boemie și Moravia ca recompensă pentru ajutorul făgăduit în Orient“.

Cum s-a putut întîmpla ca în țările austro-slave să existe o clasă întreagă de oameni instruiți etc. care așteaptă din partea rușilor fie eliberarea, fie chiar <făurirea unui mare imperiu slav sub sceptrul țarului rus ?> (p. 57).

Aceasta nu face decît să arate <în ce măsură a reușit această blestemată oivilizație germană, în esență „burgheză“ și ca atare „statală“, să pătrundă chiar și în sufletul patrioților slavii... ei rămîn pe deplin germani, deși scopul spre care năzuiesc este antigerman ; pe căi și prin mijloace germane, ei vor, se gîndesc să-i elibereze pe slavii de sub jugul german. Din cauza educației lor germane, ei nu concep alt mijloc de eliberare decît formarea unor state slave sau a unui singur și puternic stat slav. În felul acesta, ei își pun și un scop cu desăvîrșire

german, deoarece „statul modern”, centralist, birocratic, polițienesc-soldătesc de tipul noului imperiu german de pildă, sau „al întregii Rusii”, este „o creație” pur germană. În Rusia, el avea odinioară un element tătar, „dar în prezent nu lipsește, ce-i drept, nici în Germania amabilitatea tătară” (p. 57).

<Prin întreaga lor natură, prin întreaga lor existență, slavii sînt categoric un popor nepolitic, adică ne„atașat ideii de stat”. Zadarnic amintesc (поминают) (erwähnen) cehii de marele regat al Moraviei și sîrbii de regatul lui Dušan. Toate acestea sînt fenomene efemere sau povești vechi. Adevărul este că nici un popor slav nu a creat din proprie inițiativă un „stat” (p. 57).

Monarhia-republică polonă

a fost creată sub dubla influență a germanismului și latinismului, după ce poporul slav (холоп — Leibeigener, Knecht*) a fost cu desăvîrșire înrobît de șleahță, care, după părerea multor istorici polonezi, ca de pildă „Mickiewicz”, nu era de origine slavă (p. 58).

Statul Boemiei (ceh) :

a fost înjghebat după chipul și asemănarea celui german, sub influența directă a germanilor, și de aceea a devenit atît de curînd o parte organică a imperiului german.

Imperiul rus :

cnut tatăresc, binecuvîntare (благословенно (Segen) bizantină și cultură cinovnică-militară și polițienească germană (p. 58).

<Așadar, este cert că slavii nu au întemeiat niciodată din proprie inițiativă un „stat”... deoarece nu au fost niciodată un popor de cuceritori. Numai popoarele de cuceritori creează „statul” — și le creează neapărat în folosul lor și în dauna popoarelor subjugate>. Slavii au fost triburi de agricultori foarte pașnici, care au trăit separat și independent în comunitățile lor, conduse (управля в înseamnă și regieren**), după obiceiul patriarhal, de către „bătrîni”, pe baza „principiului electiv”, a proprietății comunitare asupra pămîntului, fără nobilime, fără o castă specială a preoților, toți egali între ei, <realizînd într-o formă patriarhală, și deci imperfectă, ideea fraternității umane>. Nici un fel de legătură politică între comunități, doar legături în vederea apărării împotriva invaziilor străine; nici un fel de „stat” slav, în schimb legătură socială, fratească între toate triburile slave, deosebit de ospitaliere (p. 58, 59). <Cu o asemenea organizare, ei erau lipsiți de apărare împotriva atacurilor și cotropirilor triburilor războinice, în special ale germanilor, care aspirau să-și extindă pretutindeni dominația> (p. 59). <Slavii au fost în parte exterminați, iar în cea mai mare parte subjuogați de turci, tătari, unguri, și îndeosebi de germani> (p. 59). <Din a doua jumătate a secolului al X-lea începe istoria chinuită, dar, în același timp, eroică a sclaviei lor> (p. 59).

* — slugă, iobag. — *Nota trad.*

** — a governa. — *Nota trad.*

<Din *nefericire pentru Polonia, partidele ei conducătoare* (руководящие партии) (seine leitenden Parteien), și astăzi la cheremul șleah-tei, nu au renunțat încă la programul lor „statal” și, în loc să caute eliberarea și „înnoirea patriei” lor în revoluția socială, le caută, sclavi ai vechilor prejudecăți, fie în protecția unui Napoleon oarecare, fie în alianța cu iezuiții și cu feudații austrieci> (p. 61).

În secolul nostru s-au trezit și slavii de apus și cei de sud; centrul celor dintii este Boemia, iar al celorlalți: Serbia (p. 61, 62).

Ultima expresie a „statului” — *imperiul pangerman*: <zilele lui sînt numărate și toate popoarele așteaptă, o dată cu căderea lui, eliberarea lor definitivă... Este posibil oare ca slavii să-i invidieze pe germani pentru că aceștia și-au atras ura tuturor celorlalți popoare din Europa?> (p. 63).

Pentru acest om, pentru acest politician de cafenea, *Anglia* nu există, *Anglia*, această culme a societății burgeze în Europa.

Sau nici un fel de „stat” slav, sau un uriaș stat panslav, atotdevotor, „statul cînutului din Petersburg” (p. 64, 65).

Centralizării pangermane nu i se poate opune nici *federația panslavă* de tipul Statelor Unite (p. 66). În America de Nord, federația este posibilă numai pentru că pe continentul american nu există în vecinătatea marii republici nici un „stat” puternic ca Rusia, Germania sau Franța. Așadar, pentru a combate pe linie „statală” sau politică pangermanismul victorios, nu există decît un singur mijloc, acela de a crea „statul” panslav.

Sclavia tuturor slavilor sub „cînutul Rusiei” atotputernice (p. 67). Dar și acest lucru este imposibil. În Europa, numărul slavilor este de aproape trei ori mai mare decît al germanilor. În pofida acestui lucru, statul panslav nu se va putea compara niciodată în ceea ce privește puterea și forța adevărată de stat și militară cu imperiul pangerman. De ce? <Fiindcă în sîngele german, în instinctul german și în tradiția germană există patima ordinii „statale” și a disciplinei „statale”>; la slavi, dimpotrivă: <de aceea, pentru a-i disciplina, ei trebuie să știe de frica ciomagului, în timp ce orice german este gata să știe din „convingere” (с убеждением) (auf Überredung) de frica ciomagului. Libertatea lui constă tocmai în faptul că este „dresat” și „se închină cu plăcere” în fața oricărei autorități. În afară de aceasta, germanii sînt un popor serios și muncitor; ei sînt studiosi, economi, „ordonafi, grijulii și chibzuiți”, ceea ce nu-i împiedică să se bată excelent atunci trebuie, și anume atunci cînd o cer autoritățile. Ei au demonstrat acest lucru în ultimele războaie. Totodată, organizarea lor militară și administrativă a atins cel mai înalt grad de perfecțiune posibil, pe care nici un alt popor nu-l va atinge vreodată. Și atunci se poate oare concepe o întrecere cu ei pe tărîmul „statal” ?> (p. 68, 69).

<Germanii își caută viața și libertatea în „stat”; pentru slavi însă, „statul” este mormîntul. Ei își caută eliberarea în afara „statului”, nu numai în lupta împotriva „statului” german, ci în „răscoala întregului popor” împotriva oricărui „stat”, în revoluția socială> (p. 69). <Dar „statele” nu se prăbușesc de la sine, ele pot fi răsturnate numai de revoluția socială a tuturor neamurilor, a tuturor popoarelor, de revoluția socială internațională> (p. 69).

Natura lor * antistatală, care constituia pină acum slăbiciunea lor, reprezintă acum, pentru actuala mișcare populară, dimpotrivă, forța lor (p. 69).

Se apropie timpul eliberării depline „a maselor de salahori” și al <organizării lor sociale libere „de jos în sus”, fără nici un amestec „gubernamental” (правительственного) (dirigirend, regierungsmässig), cu ajutorul uniunilor (союзов) (Verbindungen, Allianzen, Koalitionen, Bündnisse) economice libere, populare (народных) (dem Volk gehörige, öffentliche), „fără a ține seama” de vechile granițe de stat și de toate deosebirile naționale, exclusiv pe baza muncii productive, general umane și pe deplin solidare, în pofida diversității lor> (p. 70).

<Naționalitatea nu este un principiu general uman, ci un fapt istoric, local, care, ca toate faptele „reale” și inofensive, are neîndoielnic dreptul la „recunoașterea” unanimă. Fiecare popor sau chiar fiecare „popor mic” are un caracter specific, o manieră a sa care constituie tocmai (именно) (grade) esența naționalității, esența rezultatului întregii vieți istorice și a tuturor condițiilor de viață ale naționalității. Orice popor, întocmai ca orice om, este „fără să vrea” ceea ce este și are dreptul incontestabil de a fi el însuși>. De aici decurge așa-numitul „drept național” (p. 70).

De aici însă nu rezultă ca unul își prezintă naționalitatea, iar celălalt individualitatea ca principii „deosebite”. <Cu cât se gindesc mai puțin la ei înșiși și cu cât „se pătrund” mai mult de „conținutul” general uman, cu atât capătă viață și sens naționalitatea unuia și individualitatea celuilalt> (p. 71). La fel și slavii; ei își vor cuceri „locul legitim” în istorie și în frăția liberă a popoarelor oînd se vor pătrunde, împreună cu ceilalți, de interesele mondiale (p. 71).

<În Germania, Reforma și-a pierdut foarte curînd caracterul de „revoltă”, impropriu temperamentului german, și a luat caracterul unei reforme „de stat pașnice”, care a constituit foarte curînd baza „celui mai pronunțat”, mai sistematic și mai savant despotism de stat. În Franța, după o luptă îndelungată și singeroasă, care a contribuit mult la dezvoltarea gândirii libere în această țară, ele (năzuințele spre Reformă) au fost înăbușite de catolicismul victorios. În Olanda, în Anglia, iar apoi și în Statele Unite ale Americii, ele au creat o nouă civilizație, în esență „antistatală”, dar „burghezo-economică” și liberală> (p. 72).

Acest pasaj este caracteristic pentru Bakunin; pentru el, statul cu adevărat capitalist este antigubernamental; în al doilea rînd, el deduce deosebirea dintre dezvoltarea Germaniei, pe de o parte, și dezvoltarea Olandei și Angliei, pe de altă parte, nu din condițiile schimbate ale comerțului mondial, ci etc.

Reforma religioasă a generat în rîndurile omenirii civilizate două curente principale:

— e interesant, de asemenea, că el consideră Renașterea numai sub specie ** religiei —

* — a slavilor. — *Nota red.*

** — din punctul de vedere al. — *Nota trad.*

economică și liberală—,burgheză” — îndeosebi Anglia și mai târziu și America — <și despotică „statală”, în esență tot „burgheză”.

— cuvîntul *bürgerlich* este folosit de el atît pentru capitalism, cît și pentru tirgovețimea medievală din Germania —

și protestantă, deși amestecată cu elementul aristocrat catolic, subordonat, de altfel, în întregime „statului”. Principalii reprezentanți ai acestui curent au fost Franța și Germania — la început cea austriacă, apoi cea prusiană> (p. 73). Revoluția franceză a creat un nou interes general uman, idealul libertății depline a omului, dar *exclusiv în domeniul politic*; contradicție, caracterul irealizabil al libertății politice; libertatea în „stat” este o minciună. A generat două curente principale. Exploatarea sistematică a proletariatului și îmbogățirea unei minorități. Pe această exploatare a poporului, un partid vrea să întemeieze o republică democratică, iar altul, mai consecvent, un despotism monarhic, adică fățiș „statal” (p. 73).

Împotriva tuturor acestor tendințe — o nouă orientare care duce direct”... la Bakunin (p. 74).

Așadar, proletariatul slav trebuie să intre în masă în Asociația Internațională a Muncitorilor (p. 75). <Am mai avut prilejul să amintim minunata manifestare a fraternității internaționale a muncitorilor vienezi din 1868> (p. 75) împotriva programului pangerman. Dar muncitorii austrieci n-au mers mai departe, <deoarece au fost oprii (reținuți) în primul moment de propaganda germano-patriotică a d-lui Liebknecht și a altor social-democrați sosiți împreună cu el la Viena, se pare în iulie 1868, tocmai cu scopul de a abate (a sustrage) instinctul social sigur al muncitorilor austrieci de pe calea revoluției internaționale și a-l orienta spre agitația politică în favoarea întemeierii unui „stat” numit de ei „al poporului” (народного) (Volkstaat), firește pangerman, într-un cuvînt pentru realizarea idealului patriotic al contelui Bismarck, doar din punct de vedere social-democrat și cu ajutorul așa-numitei „agitații populare” legale> (p. 76).

<Pentru slavi, aceasta ar însemna să se supună de bunăvoie jugului german, ceea ce „repugnă” oricărei inimi slave (p. 77). Ca urmare, nu numai că nu vom încerca să-i convingem pe frații slavi să intre în rîndurile partidului social-democrat al muncitorilor germani, condus în mod dictatorial de domnia Marx și Engels, urmați de domnia Bebel, Liebknecht și cîțiva evrei, ci, dimpotrivă, vom face totul pentru a împiedica proletariatul slav să încheie „o alianță”, echivalentă cu sinuciderea, cu acest partid, care nu este cîtuși de puțin „al poporului”, ci prin orientarea, prin țelurile și mijloacele sale este pur „burghez” și în plus exclusiv german, adică „aducător de moarte pentru slavi”> (p. 77).

Proletariatul slav nu numai că nu trebuie să se alieze cu acest partid, dar trebuie să se țină cit mai departe de el și, în schimb, să se apropie cit mai mult de Asociația Internațională a Muncitorilor. Partidul social-democrat german nu trebuie în nici un oaz confundat cu Internaționala (p. 77). Programul lui politic-patriotic nu are aproape nimic comun cu programul Internaționalei, dimpotrivă, îi este diametral opus. La Congresul de la Haga, marxistii au încercat să-l impună întregii Internaționale, dar această încercare a provocat protestul vehement și ge-

neral al Italiei, Spaniei, în parte al Elveției, Franței, Belgiei, Olandei, Angliei, în parte chiar și al Statelor Unite ale Americii, așa încât a devenit limpede pentru lumea întreagă că nimeni în afară de germani nu dorește programul german (p. 78).

„Proletariatul slav trebuie să intre în masă în Internațională, să formeze secția, iar dacă va fi necesar și „o federație a tuturor slavilor” (p. 78).

Serbia, „principatul sîrb”: după eliberarea de sub turci, sîrbii au întemeiat un „stat” al cărui jug este mai greu decît acela al turcilor (p. 79). A devenit victima „jafului” birocratic și a despotismului (ibid.). În Serbia turcească nu există nici aristocrație, nici foarte mari proprietari funciari, nici industriași, nici negustori foarte bogați; se formează o nouă aristocrație birocratică, educată în cea mai mare parte pe socoteala statului la Odesa, Moscova, Petersburg, Viena, în Germania, Elveția, la Paris (p. 79).

Bulgarii nici nu vor să știe de „regatul” sîrb „al lui Dušan”; la fel „croaii”, „muntenegrenii” și sîrbii din Bosnia. Pentru toate aceste țări nu există decît o singură cale de salvare și unire — revoluția socială. În nici un caz „războiul statal”, care nu poate duce decît la subjugarea de către Rusia sau Austria sau de către ambele (p. 86).

În Boemia cehă, din fericire, regatul și coroana lui Venceslav nu au fost încă restaurate; autoritățile de la Viena o consideră o simplă provincie, care nu se bucură nici măcar de privilegiile unei Galiții, deși în Boemia există tot atîtea partide politice ca și în oricare alt „stat” slav. <Da, acest blestemat spirit german al politicianismului și „statului” a pătruns în asemenea măsură în instruirea tineretului ceh, încît el este amenințat serios de primejdia de „a pierde” pînă la urmă posibilitatea „de a-și înțelege propriul popor”> (p. 86). <În toate orașele din Austria unde populația slavă este amestecată cu cea germană, muncitorii slavi participă în modul cel mai activ la toate manifestările comune ale proletariatului. Dar în aceste orașe aproape că nu există alte asociații muncitorești în afară de cele care au recunoscut programul social-democrației din Germania, așa încît, de fapt, muncitorii slavi, la care instinctul social-revoluționar este puternic, sînt recrutați într-un partid al cărui scop direct și recunoscut este făurirea „statului” pangerman, adică a uriașei „închisori” germane> (p. 88).

Ei trebuie să recunoască programul Internaționalei conduse de Bakunin (p. 89) (ca birou special de recrutare se recomandă (p. 89 notă) *secția slavă* de la Zürich, care ține de Federația jurasiană).

Austria (încheiere).

Imperiul continuă să existe numai datorită îngăduinței îndelungate și calculate a Prusiei și Rusiei, care deocamdată nu vor s-o împartă, deoarece fiecare din ele așteaptă un prilej favorabil pentru a cîștiga un teritoriu cît mai mare.

Rusia :

<Există o singură constituție utilă pentru popor — desființarea imperiului (rus)> (p. 96).

Dispune el oare de forța militară pentru a se măsură cu noul imperiu german? Numai în aceasta constă în prezent problema politică în Rusia (ibid.). <Această problemă... a fost pusă cu o necesitate ineluctabilă de noua situație a Germaniei, care, peste noapte (за одну ночь) (über Nacht), <s-a transformat într-un stat uriaș și atotputernic>. Dar întreaga istorie dovedește, iar logica rațională confirmă că două state egale ca forță nu pot exista concomitent alături. Unul din ele trebuie să-l subjuge pe celălalt> (p. 97). Acest lucru este necesar pentru Germania. <După o îndelungă înjosire politică, ea a devenit deodată cel mai puternic stat din Europa. Poate ea oare tolera ca alături de ea, ca să spunem așa, chiar sub nasul ei, să existe un stat complet independent față de ea, încă neînving de ea și îndrăznind să se măsoare cu ea, și încă statul rus, „cel mai detestat”!> (p. 97).

<Noi credem că puțini sînt rușii care nu știu în ce măsură germanii, toți germanii, dar îndeosebi burghezi germani și, sub influența lor, vail și însuși poporul german, detestă Rusia> (p. 97). Această ură reprezintă una dintre cele mai puternice patimi naționale germane (p. 98).

La început, ura demnă de respect a civilizației germane față de barbaria tătară p. 98). În deceniul al 3-lea, protestul liberalismului politic împotriva despotismului politic (ibid.). Ei au trecut asupra Rusiei întreaga răspundere pentru Sfînta Alianță (ibid.). La începutul deceniului al 4-lea, simpatia față de polonezi și ura față de ruși ca cei ce au înăbușit răscoala din Polonia (ibid.). Din nou au uitat că Prusia a ajutat la pacificarea Poloniei; Prusia a ajutat deoarece, o dată cu victoria polonezilor, întreaga Polonie prusiană s-ar fi răsculat, ceea ce <ar fi înăbușit în germene „puterea născîndă” a monarhiei prusiene> (ibid.).

În a doua jumătate a deceniului al 4-lea — un nou motiv pentru ura împotriva Rusiei, motiv care a dat acestei uri un caracter politic-național — s-a ridicat problema slavă: în Austria și în Turcia s-a format partidul slav, care spera și aștepta ajutor din Rusia. Federația republicană panslavă — la ea au aspirat decembriștii (Pestel, Muraviov-Apostol etc.). Nicolae a preluat această idee, dar sub forma unui „stat” panslav unitar și absolutist, sub sceptrul său de fier. La începutul deceniilor al 4-lea și al 5-lea, din Petersburg și Moscova au început să fie trimiși agenți ruși în țările slave, unii oficiali, alții voluntar și onorific; aceștia din urmă făceau parte din societatea slavofililor din Moscova. În rîndurile slavilor de sud și de apus s-a desfășurat propaganda panslavă. Multe broșuri, unele scrise în germană, altele traduse. Panică în rîndurile publicului pan german. *Boemia — rusă!* Aceasta a făcut să le piară pofta de mîncare și somnul (p. 99). De atunci, cea mai mare ură împotriva Rusiei; la rîndul lor, rușii nu-i iubesc pe germani. În aceste condiții este oare posibilă vecinătatea celor două state, imperiul „panrus” și imperiul pangerman? (p. 100). Totuși, pentru ambele au existat și mai există și acum motive care le determină să respecte pacea. În primul rînd, Polonia (ibid.). Austria nu este pentru împărțire etc. Pentru ea, Polonia este un scut împotriva Rusiei și Prusiei. În al doilea rînd, Austria, pe care vor s-o împartă. Împărțirea Austriei le va dezbinda, dar pînă la această împărțire — nimic (p. 100—102). În al treilea rînd, noul imperiu german, detestat de toți, nu are nici un fel de aliați, în afară de Rusia și poate Statele Unite. Mai rămîne încă mult de făcut pentru realizarea ideii statului pangerman: să se ia de la francezi întreaga Lorenă, să fie înghițite Belgia, Olanda, Elveția, Danemarca, Peninsula Scandinavică, provinciile baltice ale Rusiei, pentru a avea supremația în Marea Baltică. El lasă Ungaria maghiarilor, Galiția și Bucovina austriacă rușilor, acaparînd în-

treaga Austrie pînă la Triest (inolusiv) și Boemia, pe care guvernul rus nici nu se gîndește să i-o dispute... <Noi> (Bakunin) <știm sigur că între curtea de la Petersburg și curtea germană se duc de mult tratative secrete pentru împărțirea mai mult sau mai puțin îndepărtată a imperiului austriac>, fiecare căutînd, firește, să-l tragă pe sfoară pe celălalt. Imperiul prusiano-german nu este în stare să înfăptuiască singur aceste planuri vaste: <de aceea, alianța cu Rusia este și va fi încă multă vreme „o necesitate vitală”>. Același lucru este valabil și pentru Rusia. <Cuceriri în toate direcțiile și cu orice preț — condiție normală de viață a imperiului rus>. Dar în ce direcție? Spre apus sau spre răsărit? Calea apuseană este cea panslavistă și alianța cu Franța împotriva forțelor militare unite ale Prusiei și Austriei, în condițiile neutralității probabile a Angliei și Statelor Unite. Cealaltă cale (răsăriteană) duce spre India, Persia și Constantinopol. În această direcție, dușmanii sînt Austria, Anglia și, alături de ele, probabil, și Franța; aliații — Germania și Statele Unite (p. 102—104).

Prima cale (panslavistă, împotriva imperiului german). Ajutorul Franței nu înseamnă nimic; unitatea ei a fost distrusă pentru totdeauna etc. Această cale revoluționară duce la răscoala popoarelor, în deosebi a celor slave, împotriva „suveranilor” lor legitimi austriac și prusian-german. Din instinct, din principiu etc. (!), Nicolaie a renunțat la această cale.

Pe de altă parte, trebuie să recunoaștem că, „pentru statul prus, eliberarea Poloniei este categoric imposibilă”. Lupta între două forme de „stat”: „voința șleahței” și <cnutul țarist>, a durat secole de-a rîndul. S-a crezut adesea că victoria polonezilor este aproape. Dar a fost suficient ca poporul să se răscoale la Moscova în 1612, iar după aceea să urmeze răscoala „iobagilor” ucraineni și lituanieni, sub conducerea lui Bogdan „Hmelnițki”, pentru ca totul să ia sfîrșit. <Cnutul rusesc a învins datorită poporului>.

Această mărturisire a fost făcută la p. 110.

Pe ruinele „statului” șleahțic polonez a luat ființă imperiul cnutului „întregii Rusii”. <Luați-i acest fundament, luați-i regiunile care pînă în 1772 intrau în componența „statului” polonez, și imperiul întregii Rusii va dispărea> (p. 110). Acestea sînt provinciile cele mai bogate, mai fertile și mai populate; în cazul cînd ele s-ar desprinde, bogăția și puterea imperiului rus s-ar reduce la jumătate. După această pierdere ur urma și pierderea „provinciilor baltice”, iar dacă statul polonez va renaște într-adevăr, el va smulge Rusiei întreaga Ucraină, care va deveni fie o provincie poloneză, fie un „stat” independent. În felul acesta, Rusia va pierde și granița la Marea Neagră, așa încît ea va fi izolată din toate părțile de Europa și împinsă în Asia.

Unii consideră că imperiul rus ar putea ceda Poloniei cel puțin Lituania. „Nu”. Vecinătatea „Moscovei” și a Poloniei va împinge în mod necesar patriotismul polonez la cucerirea provinciilor baltice și a Ucrainei. Este suficient să fie eliberat actualul regat al Poloniei pentru ca Varșovia să se unească imediat cu Vilna, Grodno, „Minsk” și Kiev, fără a mai vorbi de Polonia și Volinia. Polonezii sînt un popor atît de neastîmpărat, încît nu li se poate lăsa liber nici un locșor, căci imediat el devine centrul unor conspirații permanente. În 1841 rămăsese liber un singur oraș, Cracovia, și acesta a devenit centrul rezistenței

revoluționare generale. Imperiul rus se poate menține numai cu *condiția să „înăbușe” Polonia după sistemul lui Muraviov...* Poporul rus **nu** are nimic comun cu imperiul rus. interesele lor sînt opuse.

În legătură cu aceasta, Bakunin formulează următoarea teză, absurdă chiar din punctul de vedere al propriului său sistem: <De îndată ce imperiul rus se va prăbuși și popoarele velicorus, ucrainean, bielorus și alte popoare își vor recăpăta libertatea, ele nu se vor „teme” de planurile ambițioase ale patrioților „de stat” polonezi> (comment donc! *); <ele nu pot fi decît fatale imperiului> (p. 111). Iată de ce țarul nu va consimți niciodată să acorde libertate nici celei mai mici părți din Polonia. <Iar fără a-i elibera pe polonezi, cum poate el să-i cheme pe slavi la răscoală ?> (p. 104—111).

În timpul lui Nicolaie, calea panslavismlui făgăduia mai multe avantaje decît în prezent. Pe atunci se mai putea conta pe răscoala maghiarilor și a italienilor împotriva Austriei. Acum însă, Italia ar rămîne probabil neutră, deoarece acum Austria i-ar ceda (în acest caz) de bunăvoie cele citeva teritorii italiene pe care le mai posedă. Maghiarii, avînd în vedere propriile lor relații „statale” ** cu slavii, ar lua cu ardoare partea germanilor împotriva Rusiei. Împăratul Rusiei ar putea conta numai pe sprijinul mai mult sau mai puțin eficient al slavilor *din Austria*; dacă ar încerca să-i ridice și pe slavii *din Turcia*, un nou dușman — *Anglia*. Dar în imperiul austriac sînt numai 17 000 000 de slavi; dacă scădem 5 000 000 de slavi din Galiția, unde polonezii i-ar paraliza pe ruteni, rămîn 12 000 000, cu excepția celor recrutați în armata austriacă, care, după obiceiurile oricărei armate, ar lupta împotriva cui li se va ordona.

Cele 12 000 000 de slavi sînt *la Bakunin cu toții, fără excepție, bărbați, și încă adulți.*

Ei nu sînt concentrați într-unul sau mai multe puncte, ci sînt împrăștiați pe tot întinsul imperiului austriac, vorbesc dialecte*** foarte diferite și sînt amestecați cu germani, unguri, italieni, romîni. <Este foarte mult pentru a menține într-o permanentă alarmă guvernul austriac și în genere pe germani, dar prea puțin pentru a constitui un sprijin serios pentru armatele rusești împotriva forțelor unite ale Germaniei prusiene și Austriei>. Guvernul rus știe acest lucru și nu intenționează să ducă împotriva Austriei un război panslavist, care s-ar transforma, în mod necesar, într-un război împotriva întregii Germanii. Totuși, prin intermediul agenților săi, el desfășoară în posesiunile austriece o adevărată propagandă panslavistă. Pentru el este util să aibă asemenea adepți doctri etc. în toate regiunile Austriei. <Aceasta *paralizează, încătușează și neliniștește guvernul austriac și intensifică influența Rusiei nu numai asupra Austriei, ci și asupra întregii Germanii.* Rusia împe-

* — ba bine că nu. — *Nota trad.*

** În textul lui Bakunin: „dominante”. — *Nota red.*

*** În textul lui Bakunin: „graiuri”. — *Nota red.*

rială li atîtă pe slavii din Austria împotriva maghiarilor și germanilor, știind foarte bine că, în cele din urmă, li va preda în mîinile germanilor și maghiarilor> (p. 112—113).

Pe calea panslavistă apuseană, Rusia va trebui să lupte cu toți germanii, prusieni și austrieci, cu maghiarii și polonezii. Este oare în stare Rusia să facă față fie și numai *Germaniei prusiene în războiul ofensiv* pe care ar trebui să-l ducă în scopul așa-zisei eliberări a slavilor? Poporul rus nu va fi cîtuși de puțin interesat în acest război, după cum în genere popoarele nu sînt interesate în războaiele dictate de interesele politice ale guvernelor. O excepție în istoria contemporană a constituit-o numai Napoleon I, care se considera totuși continuatorul revoluției, dar în fond unica excepție a fost *ultimul război prusian împotriva celui de-al doilea Imperiu*. Atunci, interesul pangerman a precumpănit față de toate celelalte interese în mințile și în inimile tuturor germanilor, fără deosebire, și aceasta reprezintă în momentul de față forța specială a Germaniei...

Rușii nu au manifestat interes față de guvernul lor nici măcar în timpul războiului Crimeii, care n-a fost <război de cucerire, ci de apărare>

Aceasta la p. 117; dimpotrivă, războiul împotriva lui Napoleon al III-lea a fost, evident, un război pur ofensiv?

Țăranul rus nici măcar nu știe că este slav... Pentru popoarele slave, un război împotriva tuturor „statelor”, la început în alianță cu popoarele latine, care, ca și slavii, sînt amenințate de politica de cuceriri a Germaniei... Alături de germani numai atunci cînd și ei vor deveni anti-„statali”... Dar pînă atunci, alianța slavilor cu popoarele latine împotriva politicii germane de cuceriri rămîne o necesitate... <Ciudată menire a poporului german! Provoacă (trezind) teamă tuturor și ura generală, ei unesc popoarele>... <În acest sens, și poporul rus este pe deplin un popor slav>. Totuși, această ostilitate nu merge atît de departe încît din proprie inițiativă să pornească la luptă împotriva lor; ea se va manifesta numai atunci cînd germanii vor intra în Rusia cu gîndul de a fi stăpîni aici, — dar nici un fel de participare la un război ofensiv împotriva germanilor... Sînt însă suficiente mijloace guvernamentale, financiare și militare împotriva Germaniei?... În cazul de față (ofensiva rușilor), germanii ar trebui să lupte la ei acasă, și „de data aceasta” s-ar produce într-adevăr o răscoală „generală” a tuturor claselor și a întregii populații a Germaniei (p. 114—120).

Ca om, ofițerul rus este mai bun decît german..., care este o bestie civilizată... La germani, îndeosebi la ofițeri și funcționari, cultura se îmbină cu barbaria, erudiția cu servilismul... Dar pentru *armata regulată* ofițerul german este inegalabil; întreaga sa viață se reduce la a se supune și a porunci... Soldatul german ditto* este soldat model pentru trupe regulate, atît prin firea lui, cît și prin muștru... Se îmblînzește mai întîi trupul soldatului și apoi spiritul lui... Disciplina etc. ...Ofițerimea germană este superioară ofițerimii altor popoare în ceea ce privește nivelul cunoștințelor, cunoașterea teoretică și practică a artei militare, atașamentul înflăcărat și absolut pedant față de meseria armelor, exactitatea, acuratețea, „stăpînirea de sine”, răbdarea (терпение) (hartnäckige Ausdauer) și în plus o oarecare cinste (честность) (Ehrenhaftigkeit).

* — de asemenea. — Nota trad.

Organizarea și înarmarea armatei germane există în realitate, și nu numai pe hîrtie, așa cum e la Napoleon al III-lea și cum va fi la noi. În afară de aceasta, controlul administrativ, civil și în special militar face imposibilă o înșelăciune îndelungată.

<La noi, dimpotrivă, de jos pînă sus și de sus pînă jos o mină spală pe alta, din care cauză este aproape imposibil să se știe adevărul> (p. 121—128).

Ultima frază de la p. 128.

Chiar dacă Rusia va putea să ridice un milion de soldați, ea va trebui să lase jumătate în interiorul țării pentru supravegherea poporului mult iubit. De cîți oameni va fi oare nevoie numai pentru Ucraina, Lituania și Polonia? (p. 128).

Germania va avea realmente o armată „de milioane”, prima în lume în ceea ce privește organizarea ei „muștrul”, spiritul, știința, armamentul. Iar în spatele ei va fi întregul popor înarmat, <care poate nu s-ar fi ridicat împotriva francezilor dacă în ultimul război ar fi învins Napoleon al III-lea, și nu Fritzii prusaci, dar care se va ridica ca un singur om împotriva „invaziei” rusești>... Dar unde va fi milionul de soldați ruși? Pe hîrtie... Unde vor fi ofițerii și armamentul?... Nu sint bani... Din cele 5 miliarde primite de germani de la francezi, cel puțin două merg pentru înarmare. <Da, întreaga Germanie s-a transformat acum într-un arsenal amenințător, care-și arată colții>. La primul pas pe care-l veți face împotriva Germaniei veți fi zdrobiți și războiul vostru ofensiv se va transforma imediat într-un război defensiv; trupele germane vor intra pe teritoriul imperiului întregii Rusii. Atunci — răscoala întregului popor rus? <Da, dacă nemții vor pătrunde în „provinciile” rusești, dacă vor porni, de pildă, direct asupra Moscovei; dar, dacă nu vor face această prostie, ci vor porni pe la nord asupra Petersburgului, prin provinciile baltice — unde vor găsi mulți prieten, nu numa: în rîndurile burgheziei, printre pastorii protestanți și printre evrei, printre baronii nemulțumiți și fiii lor, precum și printre studenți, ci și printre numeroșii noștri generali ostzeici, ofițeri, funcționari superiori și inferiori de care mișună Petersburgul și care sint împrăștiati pe tot întinsul Rusiei — vor ridica împotriva imperiului rus chiar și Polonia și Malorusia> (p. 128—131).

Polonezii nu au un dușman mai primejdios și mai înrăit decît Bismarck. <Se pare că scopul vieții lui este să-i șteargă (сгнеть) (abzuwischen) de pe fața pămîntului. Toate acestea nu-l vor împiedica totuși să-i ațîțe pe polonezi să se răscolească împotriva Rusiei atunci cînd interesele Germaniei vor cere acest lucru. Și, cu toate că polonezii îl urăsc pe Bismarck și Prusia, ca să nu spunem întreaga Germanie, lucru pe care polonezii „n-ar vrea să-l recunoască, deși în adîncul sufletului lor nutresc, ca și toate celelalte popoare slave... aceeași ură istorică împotriva germanilor”... — polonezii se vor ridica, fără îndoială, la chemarea lui Bismarck> (p. 133).

<În Germania și chiar în Prusia există de foarte multă vreme un partid politic serios, cu un mare număr de membri, chiar trei partide: liberal-progresist, pur democrat și social-democrat, care împreună alcătuiesc majoritatea netă în parlamentele german și prusian și o majoritate și mai categorică în însăși societatea germană. Aceste partide, prevăzînd și în parte dorînd și oarecum provocînd un război al Germaniei împotriva Rusiei, au înțeles că răscoala și restaurarea Poloniei vor con-

stitui, „în anumite limite” *, o condiție necesară a acestui război> (p. 133). Nici Bismarck și nici unul din aceste partide nu intenționează să redea Poloniei toate teritoriile smulse de Prusia: nici Königsbergul, nici Danzigul, nici măcar cel mai mic petec de pământ din Prusia apuseană, iar din ducatul Poznan foarte puțin. În schimb, îi vor reda toată Galiția cu „Lvovul” și Cracovia, deoarece acestea sînt acum austriece, iar din partea ocupată de Rusia atîta cît vor fi în stare să ia polonezii. În plus, bani, armament și ajutor militar, sub forma unui împrumut polonez, desigur, cu garanție germană... Polonezii vor accepta bucuroși... Cu puține excepții, polonezii nu sînt cîțui de puțin preocupați de problema slavă. Lor, „ungurii le sînt mult mai accesibili și mai apropiați”... Polonezii au numeroase partide, dar la baza lor stă întotdeauna restaurarea „statului” polonez în granițele din 1772. Deosebirea dintre partide constă doar în aceea că ele nu au puncte de vedere comune asupra căilor pe care se poate ajunge aici... Bismarck le va cere o renunțare formală la cea mai mare parte a vechilor teritorii poloneze, acum prusiene... Într-adevăr, étrange Pologne**, restaurată sub protecția contelui Bismarck. Dar mai bine o Polonie „ciudată” decît de loc. În afară de aceasta, gîndesc polonezii, mai tîrziu vom putea scăpa și de protecția lui Bismarck... Polonia se va ridica, Lituania ditto, apoi o mică furtună și se va ridica Malorusia... Patrioții polonezi sînt pseudosocialiști și la ei acasă nu vor face propagandă social-revoluționară. Și, chiar dacă ar vrea, nu le-ar îngădui Bismarck — „prea aproape de Germania”; dar în Rusia și împotriva Rusiei acest lucru e posibil. Pentru germani și polonezi, o „răscoală” țărănească în Rusia este utilă și nu prezintă o dificultate. Toți polonezii și germanii din Rusia sînt aliații lui Bismarck și ai Poloniei. <Imaginați-vă situația noastră: armata noastră înfrîntă fuge, pe urmele ei mărsăluiesc spre Petersburg germanii, iar la sud și apus spre „Smolensk” și Malorusia — polonezii. În același timp, în Rusia și în Malorusia, răscoala generală victorioasă a țăranilor, provocată de propaganda externă și internă> (această frază se află la p. 138)... În felul acesta, „statul” german ar rupe complet statul rus de Europa.

<Vorbim, firește, de imperiul> (rus), <și nu de poporul rus, care, la nevoie, va găsi sau „își va croi” (пробиться — sich brechen, durchschlagen, percer, se faire jour) „pretutindeni” (всюду) (überall, allenthalben) „drum” (дорогу) (einen Weg)> (acest alineat se află la p. 138—139).

Așadar, în timp ce poporul rus acționează unit și își croiește drum pentru a nu fi rupt de Europa, acești anarhiști duc război politic. Ce vrea Bakunin? Germanii și polonezii distrug imperiul rus, dar provoacă, în același timp, răscoala generală victorioasă a țăranilor din Rusia. Bismarck și polonezii nu-i vor împiedica în nici un fel pe acești țărani să acționeze „în spirit anarhist”. Dimpotrivă, ei desfășoară în rîndurile lor o propagandă mai eficientă decît Alianța, „cunoscută în lumea întregă”. Și numai după ce această stare

* Subliniat și în textul lui Bakunin. — Nota red.

** — ciudată Polonie. — Nota trad.

de anarhie va lua proporții destul de mari, focul îi va cuprinde și pe frații latini și slavi. Va fi oare aceasta o consecință a războiului Rusiei împotriva Germaniei sau viceversa, în fond e unul și același lucru. Și fiindcă în *Serbia*, după părerea lui Bakunin, în afară de popor nu există decît <clasa funcționarilor>, în ce va consta revoluția socială sîrbă dacă nu în înlăturarea clasei funcționarilor, singura care reprezintă acolo „statul” ? (p. 138—139).

Prin urmare, pentru imperiul panrus, porțile spre Europa sînt astăzi închise; cheile se află la contele Bismarck, care pentru nimic în lume nu le va da prințului Gorceakov. Dar, dacă calea spre nord-vest este închisă, rămîne calea spre sud și sud-est, *Buhara, Persia, Afganistan, Indiile Orientale* și, în sfîrșit, *Constantinopol*. Politicienii ruși discută de mult problema mutării capitalei și centrului de greutate al imperiului de la Petersburg la Constantinopol. Este adevărat că acești patrioți nesățioși vor și una și alta — și Marea Baltică, și Constantinopolul. Dar au început să renunțe: le-au deschis ochii îndeosebi evenimentele din ultimii ani, și anume <alipirea *Schleswig-Holsteinului* și *Hanovrei la regatul Prusiei, devenit astfel o putere în Marea Nordului*> (p. 139).

<Axioma îndeobște cunoscută că nici un „stat” nu poate intra în rîndul puterilor de prim rang dacă nu are întinse granițe maritime, care să-i asigure contactul nemijlocit cu lumea întreagă și să-i permită să participe direct la viața internațională, atît materială cît și socială, „politico-morală”> (политически-нравственной) (politisch-sittlichen)... fără aceasta, cîrînd stagnarea... China... *Există multe condiții diferite pentru ca un popor „consolidat (замкнутый) (konsolidierte) în stat să poată participa la viața internațională; aici intră (принадлежит) (gehört) „inteligența înnăscută și energia înnăscută”, cultura, capacitatea de muncă productivă „și cea mai mare libertate internă, atît de imposibilă, de altfel, pentru mase în cadrul statului”.* <Dar printre aceste condiții se numără în mod absolut necesar navigația pe mare, comerțul maritim, deoarece comunicațiile maritime le depășesc pe toate celelalte..., inclusiv căile ferate, în ceea ce privește ieftinătatea relativă, rapiditatea, precum și libertatea, în sensul că marea nu aparține nimănui. Poate că navigația aeriană va fi și mai convenabilă în toate privințele și va fi deosebit de importantă, deoarece va „nivela” (уравняет) (nivelliert) definitiv condițiile de dezvoltare și de viață ale tuturor țărilor>.

Pentru Bakunin, principalul este „nivelarea”, de pildă, a întregii Europe după nivelul slovacului vînzător de curse de șoareci... <Pînă atunci însă, navigația maritimă rămîne *principalul mijloc*> pentru „propășirea popoarelor” (Wohlfart, grosser Fortschritt der Völker). Acesta este singurul loc în care d-l Bakunin vorbește despre condițiile economice și consideră că ele creează condiții și deosebiri între popoare, independente de „stat”.

Cînd nu vor mai exista state (государства) (Staaten), iar pe ruinele tuturor statelor se va înălța <uniunea frățească liberă, complet liberă și organizată de jos în sus, a asociațiilor de producție libere, a

comunităților și federațiilor „regionale”, care vor cuprinde pe oamenii de toate limbile și de toate naționalitățile fără deosebire, deoarece vor fi liberi, atunci calea spre mare va fi deschisă în mod egal pentru toți: în mod nemijlocit pentru locuitorii de pe coastă, iar pentru cei ce locuiesc mai departe de mare datorită căilor ferate, scutite complet de orice tutelă (попечение) (Sorge, Fürsorge, Pflege) din partea „statului”, de „perceperi” (l'acjon de prendre), taxe vamale, restricții, șicane, interdicții, aprobări și imixțiuni. *Dar chiar și atunci, locuitorii de pe coastă vor beneficia de numeroase avantaje naturale, nu numai materiale, ci și intelectuale-morale. Contactul nemijlocit cu piața mondială și în genere cu viața internațională va dezvolta considerabil relațiile, și așa nenivelate. În același timp, locuitorii din interiorul țării, lipsiți de aceste avantaje, vor trăi și se vor dezvolta mai lent și mai încet decât cei de pe coastă. Iată de ce va fi atât de importantă navigația aeriană... Dar până atunci..., locuitorii de pe coastă vor fi din toate punctele de vedere mai avansați și vor constitui un fel de aristocrație a omenirii* >.

De pildă Bretagne !

Dar deosebirea dintre regiunea de șes și cea muntoasă, bazinele fluviilor, clima, solul, cărbunele, fierul, *forțele de producție dobândite*, materiale și spirituale, limba, literatura, aptitudinile tehnice etc. etc. ? Aici Fourier se descurcă mai eroic cu nivelarea (p. 139—142).

Cu această ocazie, Bakunin descoperă că Germania (ca țară fără ieșire la mare) *este din punct de vedere comercial inferioară Olandei, iar din punct de vedere industrial, inferioară Belgiei* (p. 143).

Prusia, actuala intruchipare a Germaniei, oreierul și brațele Germaniei, s-a consolidat la *Marea Baltică și la Marea Nordului* (p. 145). Hamburg, Bremen, Lübeck, Mecklenburg, Oldenburg, Schleswig-Holstein — întreaga Prusie construiește cu banii Franței două mari flote: una în Marea Baltică și una în Marea Nordului, iar datorită canalului navigabil care se construiește acum pentru unirea celor două mări, aceste două flote vor fi curînd una singură. În scurt timp, ea va fi mult mai puternică decât flota rusă din Marea Baltică. Atunci, la dracu cu Riga, Reval, Finlanda, Petersburg și Kronstadt ! La dracu cu orice însemnătate a Petersburgului !

Acest lucru trebuie să și-l fi spus Gorceakov în ziua cînd Prusia aliată a jefuit-o, nepedepsită și oarecum cu asentimentul nostru, pe aliata noastră Danemarca.

Răscoala din Polonia, „domnule” Bakunin !

<El trebuia să înțeleagă că din ziua cînd Prusia, care se sprijină acum pe întreaga Germanie și constituie, în unitate îndisolubilă cu ea, cea mai mare putere continentală, într-un cuvînt din momentul cînd noul imperiu german sub sceptrul prusian a ocupat în Marea Baltică actuala sa poziție atât de amenințătoare pentru toate celelalte puteri de

la Marea Baltică, supremația Rusiei petersburgheze În această mare a luat sfârșit, a fost nimicită mărețea operă politică a lui Petru și, o dată cu ea, puterea „statului” întregii Rusii, doar dacă>

<drept compensație pentru pierderea căii maritime libere în nord> (dar în ce limite liberă, s'il vous plaît*? Pentru englezi ea e <liberă> pînă sub zidurile Kronstadtului) <nu i se va deschide o nouă cale la sud> (p. 145—147).

Căile de acces mai sînt încă în mîinile Danemarccii, dar la început ea se va federaliza de bunăvoie, iar apoi va fi complet înghițită de imperiul pangerman. În felul acesta, Marea Baltică va deveni curînd o mare exclusiv germană, iar ca urmare Petersburgul își va pierde importanța politică. Gonceakov trebuie să fi știut acest lucru cînd a fost de acord cu dezmembrarea Danemarccii și anexarea Schleswig-Holsteinului de către Prusia. Sau a trădat Rusia, sau a obținut din partea lui Bismarck angajamentul formal de a sprijini Rusia în cucerirea unei noi poziții în sud-est.

Bakunin este convins că, după pacea de la Paris sau cel puțin în timpul războalei din Polonia din 1863, Prusia și Rusia au încheiat o alianță ofensivă și defensivă.

De aici, graba cu care Bismarck a început războiul cu Austria și cu cea mai mare parte a Germaniei — riscînd o intervenție franceză — și un război decisiv cu Franța. O cît de neînsemnată manevră a Rusiei la graniță în acea perioadă, și în special în timpul ultimului război, ar fi oprit înaintarea victorioasă a armatei prusiene. În timpul ultimului război, în întreaga Germanie, indeosebi în partea de nord, nu existau nici un fel de trupe, amenințarea Rusiei a fost suficientă pentru ca Austria să stea smîrnă; Italia și Anglia nu s-au amestecat numai pentru că Rusia nu dorea acest lucru. Dacă ea nu s-ar fi dovedit a fi un aliat ferm al Prusiei, germanii nu ar fi luat niciodată Parisul. Se pare însă că Bismarck era convins că Rusia nu-l va trăda. Pe ce se întemeia această convingere? Bismarck știe că, cu excepția problemei poloneze, interesele Rusiei sînt diametral opuse intereselor Prusiei. Un război între cele două țări este inevitabil. Dar pot exista temeuri pentru amînarea lui, fiecare nădăjduind să-și folosească cît mai bine pînă în momentul crizei aliatul fără voie. Pe plan intern, ca și pe plan extern, imperiul german este departe de a fi consolidat. În interior mai sînt numeroase principate mici, iar în exterior, Austria și Franța. Supunîndu-se unei necesități interne, el plănuieste noi acțiuni, noi războaie. Restaurarea imperiului medieval în granițele sale inițiale cu sprijinul pangermanismului patriotic, care a cuprins întreaga societate germană, unirea întregii Austrii, fără Ungaria, dar cu Triestul și Boemia, a întregii Elveții germane, a unei părți din Belgia, a întregii Olande și Danemarce, necesare pentru întemeierea puterii maritime, sînt planuri care ridică împotriva lui o parte considerabilă a Europei occidentale și de sud și care nu pot fi realizate fără acordul Rusiei. Așadar, pentru noul imperiu german, alianța cu Rusia este încă necesară (p. 148—151).

* — mă rog. — Nota trad.

La rîndul său, imperiul întregii Rusii are nevoie de alianța cu Prusia-Germania. El trebuie să meargă spre sud-est, spre Marea Neagră, în loc de Marea Baltică, altfel va fi rupt de Europa; pentru aceasta însă are nevoie de Constantinopol, altfel i se poate închide oricînd ieșirea la Marea Mediterană, așa cum s-a și întîmplat în timpul războiului Crimeii. Prin urmare, scopul final — Constantinopolul. Aceasta, în pofida intereselor întregii Europe de sud, inclusiv ale Franței, în pofida intereselor Angliei și chiar ale Germaniei, deoarece dominația nelimitată a Rusiei în Marea Neagră va pune întregul „tărîm” dunărean în directă dependență de Rusia. Totuși, Prusia s-a angajat formal să ajute Rusia în politica ei în sud-est; este, de asemenea, sigur și faptul că ea va folosi prima posibilitate pentru a nu-și respecta angajamentul. Dar o asemenea nerespectare a contractului nu este de așteptat chiar din momentul intrării lui în vigoare. Prusia a ajutat Rusia anulînd clauzele păcii de la Paris; o va sprijini și în ceea ce privește Hiva. De altfel, pentru germani este avantajos ca Rusia să se îndepărteze cît mai mult posibil în Orient. Care este scopul războaielor Rusiei împotriva Hivei?... India? Nici gînd! Cu China, lucrurile ar merge mult mai ușor; guvernul rus întreprinde ceva în acest sens. <El face eforturi vădite să ia Chinei Mongolia și Manciuria>; <într-o bună zi vom auzi că trupele rusești au invadat China, violînd granița ei de apus (!)... Chinezii trăiesc strîmtoși în țara lor suprapopulată; de aceea — emigrații în Australia și California; mulți se pot îndrepta spre nord și nord-vest. Și atunci, cit ai olipi din ochi, Siberia, întregul ținut care se întinde de la Strimtoarea Tătară pînă la Munții Urali și Marea Caspică, va înceta de a mai fi rusească. Această uriașă suprafață de 12 200 000 km², de 20 de ori mai mare decît suprafața Franței (528 600 km²), este populată în prezent de 6 000 000 de locuitori, din care numai aproximativ 2 600 000 sînt ruși, restul băștinași de origine tătară sau finică, iar efectivul armatei cu totul neînsemnat... Chinezii vor trece și Uralii și vor ajunge la Volga; creșterea populației face aproape imposibilă pentru chinezi existența în granițele Chinei. În China există oameni energici, războinici, crescuți în condițiile unor nesfîrșite războaie intestinale, în care pier dintr-o dată zeci și sute de mii de oameni... În ultima vreme s-au familiarizat cu armamentul european și cu disciplina europeană, într-un cuvînt cu civilizația „de stat” a Europei. În același timp — o mare barbarie; nici un fel de instincte de libertate sau umanitare. Acum, ei se adună în bande sub influența a numeroși aventurieri militari americani și europeni, care de la ultima campanie franco-engleză (1860) și-au găsit drumul spre China. Aceasta este marea primejdie din partea Orientului... Cu această primejdie se joacă guvernul nostru rus, naiv ca un copil... El vrea să-și lărgească granițele, deși pînă în prezent Rusia n-a fost în stare — și nu va fi niciodată în stare — să populeze ținutul Amurului, recent dobîndit, unde pe o suprafață de 2 100 000 km² — aproape de patru ori mai mare decît cea a Franței — există în total 65 000 de locuitori, inclusiv armata și flota; la aceasta se adaugă mizeria poporului rus, care-l împinge la „răscoală” generală... Guvernul rus speră să-și instauraze puterea în întregul Orient asiatic. El ar trebui să întoarcă definitiv spatele Europei — ceea ce și vrea Bismarck —, să trimită întreaga armată în Siberia și în Asia centrală și, asemenea lui Tamerlan, să cucerească Orientul. Dar Tamerlan era urmat de poporul lui, în timp ce guvernul rus nu e)... În ceea ce privește India, rușii nu pot pune stăpînire pe ea, împotriva voinței englezilor... <Dar, dacă nu putem cuceri India, putem s-o distrugem sau cel puțin să zdruncinăm puternic

stăpînirea Angliei acolo, instigîndu-i pe indigeni la „răscoale” împotriva ei, ajutîndu-i și sprijinindu-i și, la nevoie, recurgînd chiar la o intervenție militară. <Aceasta ne va costa foarte mulți bani și oameni... De ce?... Doar pentru a-i amenința pe englezi fără nici un folos? „Nu” pentru că englezii ne stingheresc. Și unde anume? *La Constantinopol**; atîta timp cît englezii își vor menține puterea, ei nu vor cîsimți niciodată și pentru nimic în lume ca Constantinopolul în minile noastre să devină noua capitală nu numai a imperiului întregii Rusii, ci și a imperiului slav și de răsărit>. Iată de ce guvernul rus duce războiul în Hiva, pentru ca apoi, potrivit vechii sale tendințe, să se apropie de India. <El caută un punct în care să poată aduce prejudicii Angliei și, negăsind altul, o amenință în India. În felul acesta, el speră că Anglia se va împăca cu ideea că Constantinopolul trebuie să devină un oraș rusesc>... Supremația în Marea Baltică este iremediabil pierdută... Imperiul rus, bazat pe baionetă și cnut, odios tuturor maselor populare, inclusiv celor slave, începînd cu poporul velicorus, este demoralizat, dezorganizat etc..., nu este în stare să lupte împotriva noului imperiu german. Așadar, <trebuie să se renunțe la Marea Baltică și să se aștepte momentul cînd întreaga „regiune” baltică va deveni o provincie germană. Acest lucru poate fi împiedicat numai de „o revoluție populară”. Dar pentru „stat” o asemenea revoluție înseamnă moartea, și guvernul nostru nu în ea își va căuta salvarea>.

Această *ultimă frază* este la p. 160.

Pentru el nu există altă salvare decît alianța cu Germania. Silit să renunțe la Marea Baltică, el trebuie să caute o compensație la Marea Neagră, chiar și numai pentru existența sa politică, iar acest lucru nu-l poate face decît cu ajutorul Germaniei. <Germanii i-au făgăduit ajutor. Sintem convinși că între Bismarck și Gorceakov s-a încheiat un tratat formal>. Germanii, firește, nici nu se gîndesc să-l respecte. Ei nu pot lăsa la cheremul Rusiei gurile Dunării și comerțul lor pe Dunăre; pentru imperiul pangerman, a întemeia un mare imperiu panslav în sudul Europei ar însemna sinucidere. Dar <a orienta și a împinge trupele rusești spre Asia centrală, spre Hiva, sub pretext că acesta este drumul cel mai scurt spre Constantinopol, este cu totul altceva>. Bismarck i-a tras pe sfoară pe Gorceakov și pe Alexandru al II-lea, așa cum, la timpul său, a făcut cu Napoleon al III-lea. Dar faptul este ireversibil. Nu „slabele forțe” (дряблые силы) (schwache Kräfte) rusești sînt în stare să răstoarne noul imperiu german; acest lucru îl poate face numai revoluția, iar pînă la victoria ei în Rusia sau în Europa, Germania „statală” va învinge și va porunci tuturor, în timp ce guvernul rus, ca și toate guvernele din Europa, va exista de-acum înainte numai cu îngăduința și din „mila” ei... <Germanii sînt acum, mai mult decît oricînd, stăpînii noștri, și nu întimplător toți germanii din Rusia au sărbătorit cu atîta entuziasm și atît de zgomotos victoriile armatelor germane în Franța; nu întimplător toți germanii din Petersburg l-au primit triumfal pe noul împărat pangerman>. <În prezent, în toată Europa a rămas doar un singur „stat” cu adevărat independent, și anume Germania... *Principala cauză* — „instinctul gregar”, caracteristic poporului german. Instinctul supunerii oarbe față de cei puternici, pe de o parte, și al oprimării necruțătoare a celor slabi, pe de altă parte> (p. 151—163).

* Subliniat și în textul lui Bakunin. — *Nota red.*

Urmează o schiță a istoriei Germaniei contemporane (indeosebi de la 1815), pentru a demonstra *servilismul* ei și tendința spre oprimare...

De pe urma oprimării au avut de suferit în special slavii, deoarece „germanii” sînt convinși că cel puțin în nord și în răsărit < *misiunea lor istorică* > este exterminarea, înrobirea și germanizarea forțată a popoarelor slave. < Această istorie îndelungată și „tristă”, a cărei amintire este adînc săpată în toate inimile slave, își va spune fără doar și poate cuvîntul în ultima luptă iminentă a slavilor împotriva germanilor, dacă revoluția socială nu-i va împăca pînă atunci > (p. 164).

Urmează apoi istoricul patriotismului german, începînd din 1815. (*Material luat din istoria anilor 1815—1866 a prof. Müller.*)

< Existența politică a regatului Prusiei (1807) a fost cruțată numai datorită rugămintilor lui Alexandru I > (p. 168, 169).

Cuvîntările lui Fichte adresate națiunii germane. „Dar germanii din zilele noastre, păstrînd în întregime pretențiile filozofului lor patriot, au renunțat la umanismul lui... Lor le este mai accesibil patriotismul prințului Bismarck sau al domnului Marx” (p. 171).

După fuga lui Napoleon din Rusia, potrivit spuselor lui Bakunin, < Frederic Wilhelm al III-lea l-a îmbrățișat la Berlin cu lacrimi „de induioșare și recunoștință” pe salvatorul său, împăratul întregii Rusii > (ibid.).

< Iată de ce Austriei nu-i mai rămînea decît un singur lucru — să nu înăbușe Germania >, intrînd împreună cu toate posesiunile în Confederația germană, așa cum intenționase inițial, < dar, în același timp, să nu îngăduie Prusiei să ajungă în fruntea Confederației germane. Urmînd această politică, ea putea conta pe ajutorul efectiv al Franței și Rusiei. Pînă în ultimul timp, adică pînă la războiul Crimeii, politica Rusiei a constat tocmai în a încuraja sistematic rivalitatea dintre Austria și Prusia, în așa fel încît nici una dintre ele să nu iasă învingătoare, și în același timp în a trezi suspiciune și teamă în principatele mici și mijlocii din Germania, precum și în a le ocroti împotriva Austriei și Prusiei > (p. 183). Influența Prusiei este în special de ordin moral, de la ea se aștepta foarte mult (după 1815). De aceea, pentru Metternich era important ca ea să nu dea nici o constituție (promisă), ci să fie alături de Austria, în fruntea reacțiunii. < În aceste eforturi, el a fost „sprijinit” călduros de Franța condusă de Bourboni și de împăratul Alexandru condus de „Arakceev” > (p. 184).

< Germanii nu aveau nevoie de libertate. Pentru ei, viața este pur și simplu de neconceput fără o autoritate, adică fără o voință supremă, o gîndire supremă și o mină de fier „care să-i mîne”. Cu cît această mină este mai puternică, cu atît sînt mai mindri și chiar viața este mai plăcută > (p. 192).

1830—1840. Perioadă de imitare orbească a francezilor. < Germanii nu-i mai mîncă de vii pe gali, în schimb își îndreaptă toată ura im-

potrivă Rusiei> (p. 196). <Totul depindea de rezultatele revoluției din Polonia. Dacă ea ar fi fost victorioasă, monarhia prusiană, lipsită de sprijinul ei din nord-est și silită> să renunțe, dacă nu la toate, cel puțin la o parte considerabilă a posesiunilor ei poloneze, <ar fi fost silită să caute alte puncte de sprijin chiar în Germania, și, cum în vremea aceea ea încă nu putea... prin cuceriri..., ar fi trebuit s-o facă prin reforme liberale> (p. 199). După înfrângerea polonezilor, Frederic Wilhelm al III-lea, care adusese servicii atât de mari ginerelui său, împăratul Nicolaie, <și-a lepădat masca și a pornit o prigoană și mai mare împotriva patrioților pangermani> (p. 200).

<Convinși că masele populare poartă în *instinctele* lor mai mult sau mai puțin dezvoltate de istorie, în *cerințele* lor vitale și în *năzuințele* lor conștiente și inconștiente toate elementele viitoarei lor organizări normale, noi căutăm acest ideal> (al organizării sociale) chiar în popor, întrucât însă orice putere „de stat”, orice guvern, situat prin însăși esența și poziția sa în afara poporului și deasupra acestuia, trebuie să tindă neapărat să supună poporul unor rânduiri și țeluri ce-i sînt străine, ne deolarăm dușmani ai oricărei puteri guvernamentale, de stat, dușmani ai organizării „de stat” în general și considerăm că poporul va putea fi fericit și liber numai atunci cînd, organizîndu-se „de jos în sus” în „uniuni” (соединения) (Vereinigungen) independente și absolut libere și „liber” de orice tutelă oficială, „dar nu și de influențele diferite și în același timp libere exercitate de persoane și partide, își va făuri singur viața” (p. 213). Acestea sînt <convingerile revoluționarilor sociali și de aceea ni se spune anarhiști> (p. 213). <Idealității de toate nuanțele, metafizicienii, pozitiviștii, adepții preponderenței științei asupra vieții, revoluționarii doctrinari „apără” отстаивают) (schützen) cu toții, cu același „zel” (жаром) (Eifer), deși cu argumente diferite, ideea „statului” și a puterii „de stat”, văzînd în ele, în mod *absolut logic* * din punctul lor de vedere, unica salvare a societății. În mod *absolut logic* *, deoarece, din moment ce au pornit de la „teza” că *gîndirea precede viața, teoria abstractă precede practicii sociale* și, prin urmare, *știința sociologică trebuie să fie punctul de plecare pentru revoluțiile și reorganizările sociale*, ei ajung în mod necesar la concluzia că, întrucît gîndirea, teoria, știința sînt accesibile, cel puțin în prezent, numai unui mic număr de oameni, aceștia trebuie să conducă viața socială, să fie nu numai animatorii, ci și conducătorii tuturor mișcărilor populare, iar a doua zi după revoluție noua organizație socială trebuie să fie creată nu prin unirea liberă a organizațiilor populare, a comunelor, „plaselor și regiunilor de jos în sus”, în conformitate cu nevoile și instinctele poporului, ci numai de către puterea dictatorială a acestei minorități instruite, aleasă „prin voința întregului popor”> (p. 214).

Iată de ce <revoluționarii doctrinari> nu sînt niciodată adversari ai „statului”, ci doar adversari ai guvernelor existente, al căror loc vor să-l ocupe în calitate de dictatori (p. 215).

<Și acest lucru este atât de just, încît acum, cînd în întreaga Europă triumfă reacțiunea, cînd toate guvernele etc. se pregătesc, sub conducerea contelui Bismarck, pentru o luptă disperată împotriva revoluției sociale, acum, cînd s-ar părea că toți revoluționarii sinceri trebuie să se unească pentru a respinge atacul disperat al reacțiunii internaționale, vedem, dimpotrivă, că revoluționarii doctrinari, sub conducerea d-lui Marx, se situează pretutindeni de partea „statului” și „adeptilor

* Subliniat și în textul lui Bakunin. — Nota red.

statului", împotriva „*revoluției populare*” (p. 216). În Franța, ei au fost de partea republicanului reacționar Gambetta, „adept al statului”, și împotriva revoluționarei Ligue du Midi*, singura care ar fi putut salva Franța atât de robia germană, cât și de coaliția, și mai primejdioasă și astăzi victorioasă, a clericalilor, legitimiștilor, bonapartiștilor și orléaniștilor. În Spania, ei au trecut fățiș de partea lui Castelar, Pi y Margall și a Constituantei din Madrid; în sfârșit, în Germania și în statele învecinate cu Germania, în Austria, Elveția, Olanda, Danemarca, ei sînt în slujba contelui Bismarck, în care, după cum *singuri au recunoscut*, văd un „om de stat” revoluționar foarte util și pe care-l ajută în opera de pangermanizare a tuturor acoestor țări> (p. 216, 217).

(Feuerbach mai era metafizician: <el a trebuit să cedeze locu! succesurilor săi „legitimi”, reprezentanților școlii materialiştilor sau realiştilor, dintre care o mare parte, ca de pildă domnia Büchner, Marx și alții>, încă nu s-au eliberat <de predominarea gândirii abstracte metafizice> (p. 207).)

<Dar principalul propagator al socialismului în Germania, la început în secret, iar apoi în mod public, a fost Karl Marx. D-l Marx a jucat și joacă un rol prea important în mișcarea socialistă a proletariatului german pentru a putea să trecem peste această remarcabilă personalitate fără a fi încercat să-l caracterizăm cât mai fidel. D-l Marx este de origine evreu. El intrunește, am putea spune, toate calitățile și toate defectele acestui popor capabil. „Nervos” (нервный) (Nervös), după cum spun unii, pînă la lașitate, el este extrem de ambițios și vanitos, certăreț, intolerant și absolut ca Iehova, domnul dumnezeul strămoșilor săi, și, ca și el, răzbuțător pînă la demență. Nu există minciună și calomnie pe care n-ar fi în stare s-o născocescă pe seama oricui a avut nefericirea să-i trezească invidia sau, ceea ce este același lucru, ura. El nu se dă în lături de la cea mai „mîrșavă” intrigă dacă, după părerea sa — de altfel, de cele mai multe ori greșită —, această intrigă poate contribui la întărirea poziției sale, a influenței sale sau a puterii sale. Din acest punct de vedere, el este „un om” cu desăvîrșire politic. Acestea sînt trăsăturile lui negative. Dar el are și foarte multe trăsături pozitive. Este foarte „inteligent” și extrem de multilateral „doct”. Doctor în filozofie, încă la Köln, în jurul anului 1840, el era, am putea spune, sufletul și centrul unui cerc foarte important de hegelieni de frunte, împreună cu care a început să editeze o revistă de opoziție, suspendată curînd din ordin ministerial. Din acest cerc făceau parte frații Bruno și Edgar Bauer, Marx, Stirner, iar apoi la Berlin — primul cerc de nihiști germani, care prin consecvența lor cinică i-au întrecut cu mult pe cei mai înverșunați nihiști din Rusia. În 1843 sau 1844, d-l Marx s-a mutat la Paris. Aici a venit în contact cu comuniștii francezi și germani și cu compatriotul său, evreul german Moritz** Hess, care chiar înaintea lui Marx era considerat un economist și socialist de seamă și care în acea perioadă a exercitat o influență considerabilă asupra dezvoltării științifice a d-lui Marx. Cu greu se poate găsi un om care să „știe”, oare să citească atât de mult și: „atît de inteligent” ca d-l Marx. Încă de pe atunci, obiectul exclusiv al preocupărilor lui erau științele economice. El a studiat cu deosebit interes lucrările economiştilor englezi, care depășesc pe toți ceilalți economiști și în ceea ce privește caracterul pozitiv al „cunoștințelor” și factura practică a minții,

* — Liga din sud. — Nota trad.

** Astfel îl numește Bakunin; de fapt — Moses. — Nota red.

educată pe baza realităților economice din Anglia, precum și în ceea ce privește critica riguroasă și îndrăzneală și probitatea concluziilor. La toate acestea, d-l Marx a mai adăugat două elemente noi: dialectica cea mai abstractă, „cea mai subtilă și mai bizară”, pe care a dobindit-o la școala lui Hegel și pe care adesea „o duce pînă la extravagantă, pînă la viciu”, și punctul de vedere al curentului comunist. D-l Marx a citit, firește, lucrările tuturor socialistilor francezi, începînd cu Saint-Simon și terminînd cu Proudhon, pe care, după cum se știe, îl urăște. În critica necruțătoare împotriva lui Proudhon există, fără îndoială, mult adevăr. În pofida strădaniilor de a se situa pe un teren real, Proudhon rămîne un idealist și un metafizician. Punctul lui de plecare îl constituie ideea abstractă de drept; din domeniul dreptului el trece la fenomenul economic, în timp ce, în opoziție cu el, d-l Marx a enunțat și a demonstrat adevărul incontestabil confirmat de întreaga istorie trecută și prezentă a societății omeneste, a popoarelor și a statelor, și anume că fenomenul economic a precedat și precede pretutindeni dreptul juridic și politic. Tocmai „expunerea” și demonstrarea acestui adevăr constituie unul dintre principalele merite științifice ale d-lui Marx. Dar lucrul cel mai semnificativ, pe care domnul Marx nu l-a recunoscut niciodată, constă în aceea că, din punct de vedere politic, el este discipolul direct al domnului Louis Blanc. D-l Marx este incomparabil „mai inteligent” și incomparabil mai doct decît acest „mic și ratat” revoluționar și om de stat; dar ca german, în pofida „staturii sale impozante”, el a devenit ucenicul francezului pitic. De altfel, această oudațenie are o exploziație simplă: francezul retoric, ca politician burhez și admirator declarat al lui Robespierre, și germanul savant, în tripla sa calitate de hegelian, evreu și german, sînt amîndoi „adepti” fervenți „ai statului” și, totodată, propovăduiesc comunismul „de stat”, cu singura deosebire că unul, în loc de argumente, se mulțumește cu declamații retorice, iar celălalt, așa cum stă bine unui german savant și minuțios, susține acest principiu — ce-l este la fel de scump — prin toate subterfugiile dialecticii hegeliene și cu întreaga bogăție a cunoștințelor sale multilaterale. În jurul anului 1845, d-l Marx s-a situat în fruntea comuniștilor germani, iar apoi, împreună cu d-l Engels, fidelul (неизменным) (unveränderlichen) său prieten, la fel de „inteligent”, deși mai puțin doct, în schimb mult mai practic și nu mai puțin capabil de calomnie politică, minciună și intrigă, a înființat o asociație secretă a comuniștilor germani, sau a socialistilor „de stat”. Comitetul lor central, pe care l-a condus, firește, împreună cu d-l Engels pînă în momentul cînd au fost expulzați din Paris în 1846, a fost mutat la Bruxelles, unde a rămas pînă în 1848. De altfel, pînă în acest an, deși luase o largă răspîndire în Germania, propaganda lor a rămas totuși secretă și „de aceea nu a ieșit la suprafață” > (p. 221—225).

În acea perioadă (revoluția din 1848), proletariatul orașenesc din Germania, cel puțin marea lui majoritate, era în afara influenței propagandei lui Marx și în afara organizației partidului comunist al aceuia. Partidul se bucura de influență în orașele industriale din Prusia renană, în special la Köln. Organizațiile lui din Berlin, Breslau și „în ultimul timp” Viena erau foarte slabe. Proletariatul german are, firește, aspirații socialiste instinctive, dar în nici un caz revendicările conștiente ale revoluției sociale din 1848—1849, deși Manifestul Comunist a apărut încă în martie 1848. El aproape că nu a găsit ecou în rîndurile poporului german. Proletariatul revoluționar de la orașe se mai află încă sub influența directă a partidului politic radical sau, în cel

mai bun caz, a democrației (p. 230). În acel moment, în Germania mai exista un element care astăzi nu mai există — țărănimea revoluționară sau cel puțin în stare să devină revoluționară... atunci ea era gata de orice, chiar de o „răscoală generală”. <În 1848, ca și în 1830, nimic nu inspira mai multă groază liberalilor și radicalilor germani decât ideea unei asemenea „răscoale”; această idee nu suridea nici socialiștilor din școala lui Marx. Este îndeobște cunoscut faptul că Ferdinand Lassalle, care, după cum singur a mărturisit, a fost discipolul direct al acestui conducător suprem al Partidului Comunist din Germania — ceea ce nu l-a împiedicat, totuși, pe dascăl să după moartea acestuia să-și exprime nemulțumirea plină de **plămă** și „invidie” (завистливая) (missgünstige) față de strălucitul său discipol, care din punct de vedere practic își întrecuse cu mult maestrul... —, este îndeobște cunoscut... că Lassalle a exprimat de mai multe ori ideea că înfringerea răscoalei țărănești din secolul al XVI-lea și întărirea și înflorirea „statului” birocratic în Germania, care a urmat apoi, au constituit o adevărată victorie pentru revoluție. Comuniștii sau social-democrații din Germania consideră că țărănimea, orice țărănime, înseamnă reacțiune, iar „statul”, orice „stat”, chiar și cel al lui Bismarck, înseamnă revoluție. Să nu-și închipuie cineva că îi calomniem. Pentru a demonstra că într-adevăr așa gândesc, ne vom referi la cuvântările, broșurile, articolele apărute în presă și, în sfârșit, la scrisorile lor — toate acestea vor fi „puse” (представлены) (zugestellt), la timpul său, la dispoziția publicului rus. De altfel, marxiștii nici nu pot gândi altfel, „adeptii” fervenți ai „ideii de stat”, ei trebuie să anatimizeze orice revoluție populară, în special țărănească, țărănească* prin caracterul ei și care urmărește direct desființarea „statului”. Ca pangermaniști atotdeavoratori, ei trebuie să respingă revoluția țărănească chiar și pentru simplul motiv că această revoluție este îndeosebi o revoluție slavă> (p. 230—232).

<Nu numai în 1848, ci și în prezent, muncitorii germani se supun orbește conducătorilor lor, în timp ce conducătorii, organizatorii partidului social-democrat german**, nu-i duc spre libertate și fraternitate internațională, ci direct sub jugul „statului” pangerman> (p. 254).

Bakunin arată că *Frederic Wilhelm al IV-lea* se temea de Nicolaie (răspuns delegației poloneze în martie 1848 și *Olmütz*, noiembrie 1850) (p. 254—257).

1849—1858. Confederația germană nici <nu era recunoscută de către celelalte puteri>. <Prusia devenise mai mult ca oricând sclava Rusiei... Devotamentul față de interesele curții de la Petersburg a mers pînă într-acolo, încît ministrul de război al Prusiei și ambasadorul Prusiei la curtea Angliei, prieten al regelui, au fost demisi pentru că și-au exprimat simpatia față de puterile apusene>. Nicolaie turba din cauza ingratitudei lui Schwarzenberg și a Austriei. <Austria, care prin interesele sale în Orient este dușmanul firesc al Rusiei, a trecut fățiș de partea Angliei și Franței. Prusia, spre marea nemulțumire a întregii Germanii, a rămas „oredincioasă pînă la capăt”> (p. 259). <Manteuffel a devenit prim-ministru în noiembrie 1850, pentru a semna toate condițiile Conferinței de la Olmütz, extrem de înjositoare pentru Prusia, și pentru a o subordona definitiv împreună cu întreaga Germanie hegemoniei austriece. Aceasta era voința lui Nicolaie... acestea erau și

* În textul lui Bakunin: anarhistă. — Nota red.

** Subliniat și în textul lui Bakunin. — Nota red.

tendențele majorității cuntherimii sau aristocrației prusiene, care nici nu voia să audă de unirea Prusiei cu Germania și care era devotată împăratului austriac > (?) <și împăratului întregii Rusii mai mult chiar decît propriului ei rege> (p. 261).

<În această perioadă (în jurul anului 1866) a luat ființă așa-numitul partid popular cu sediul la Stuttgart. Grupul care dorea alianța cu Elveția republicană a fost principalul fondator al organizației *Ligue de la Paix et de la Liberté* * > (p. 271).

Lassalle <a creat partidul politic al muncitorilor germani, l-a organizat în mod ierarhic, impunându-i o disciplină severă și dictatura sa, într-un cuvînt a făcut ceea ce d-l Marx a încercat să facă în următorii trei ani în cadrul Internaționalei. Încercarea lui Marx a eșuat, în timp ce încercarea lui Lassalle a avut un succes deplin> (p. 275).

<Prima acțiune a „statului” popular va fi> (potrivit concepției lui Lassalle) <deschiderea unui credit nelimitat asociațiilor muncitorești de producție și de consum, care numai astfel vor fi în stare să lupte împotriva capitalului burghez și în scurtă vreme să-l învingă și să-l absoarbă. După încheierea procesului de absorbție va începe perioada transformărilor radicale a societății. Acesta este programul lui Lassalle, acesta este și programul partidului social-democrat. De altfel, autorul lui nu este Lassalle, ci Marx, care l-a „enunțat” integral în cunoscutul „Manifest al Partidului Comunist”, publicat de el și de Engels în 1848. O aluzie vădită la acest program există și în următorul pasaj din primul *Manifest al Asociației Internaționale*, scris de Marx în 1864: prima îndatorire a clasei muncitoare etc. sau, după cum se spune în *Manifestul Comunist*, primul pas spre revoluție etc. și terminînd cu concentrarea tuturor mijloacelor de producție în mâinile „statului”, adică ale proletariatului „ridicat la rangul de clasă ** dominantă” (p. 275—276). Nu este însă „clar” că programul lui Lassalle nu se deosebește cu nimic de programul lui Marx, pe care el îl recunoștea drept învățător al său. În broșura împotriva lui Schulze-Delitzsch, Lassalle... după ce expune concepțiile sale fundamentale cu privire la dezvoltarea politică-socială a societății moderne, afirmă direct că aceste idei și chiar terminologia nu-i aparțin lui, ci d-lui Marx... Cu atît „mai straniu” apare protestul d-lui Marx, publicat după moartea *** lui Lassalle în introducerea la lucrarea despre capital. Marx se lamentează că a fost plagiat de Lassalle, care și-a însușit ideile lui. Protestul este extrem de „ciudat” din partea unui comunist care propovăduiește proprietatea colectivă și nu înțelege că o idee odată exprimată încetează de a mai fi proprietatea unei persoane. Altfel ar fi stat lucrurile dacă Lassalle ar fi copiat „una sau cîteva pagini...” > (p. 276). <În opoziție cu învățătorul său Marx, care este tare în domeniul teoriei, în intrigile de culise sau în cele subterane, dar care la tribună este lipsit de forță și de prestanță, Lassalle a fost creat de natura însăși pentru lupta deschisă în domeniul practicii> (p. 277). <Întreaga burghezie liberală și democratică îl ura profund; „tovarășii de idei”, socialiștii, marxiștii și Marx însuși și-au concentrat împotriva lui întreaga forță a „invidiei” (зависти) (Neids) lor tendențioase. Da, ei îl urau tot atît de mult ca burghezia; atîta timp cît a fost în viață n-au îndrăznit să-și exprime ura, deoarece era prea puternic> (p. 277, 278).

* — Liga păcii și libertății. — *Nota trad.*

** În textul lui Bakunin: (словие) — stare. — *Nota red.*

*** Subliniat și în textul lui Bakunin. — *Nota red.*

<Noi ne-am exprimat deja repulsia profundă față de teoria lui Lassalle și Marx, care recomandă muncitorilor, dacă nu ca ultim ideal, cel puțin ca țel principal și imediat, crearea „statului popular” (народного государства) (Volksstaat), care, după părerea lor, nu va fi altceva decât proletariatul „ridicat la rangul de clasă dominantă”. Se pune întrebarea: dacă proletariatul va fi clasă dominantă, pe cine va domina? Această „înseamnă” (значит) (das meint) că va rămâne și un alt proletariat, care va fi subordonat acestei noi dominații, noului > „stat” (государство) (Staat).

Această înseamnă că, atita timp cit vor exista alte clase, în special clasa capitalistă, atita timp cit proletariatul va lupta împotriva ei (căci dușmanii săi și vechea organizare a societății nu dispar o dată cu venirea proletariatului la putere), el trebuie să folosească *violența*, adică să aplice măsuri guvernamentale. Dacă el însuși continuă să rămână clasă și nu dispar condițiile economice care stau la baza luptei de clasă și a existenței claselor, ele trebuie înlăturate prin violență sau transformate, iar procesul transformării lor trebuie accelerat prin violență.

<De pildă, „plebea țărănească” (крестьянская чернь) (das gemeine Bauernvolk, der Bauernpöbel), care, după cum se știe, nu se bucură de simpatia marxiștilor și oare se află pe o treaptă inferioară din punct de vedere cultural, va fi, probabil, condusă de proletariatul orașenesc și industrial >.

Așadar, acolo unde există un mare număr de țărani proprietari de pământ privați, acolo unde acești țărani reprezintă chiar o majoritate mai mult sau mai puțin însemnată, așa cum este cazul în toate țările vest-europene, acolo unde această categorie nu a dispărut și nu a fost înlocuită cu muncitori agricoli, ca în Anglia, are loc următorul proces: sau țăranul va pune piedici și va contribui la înfrângerea oricărei revoluții muncitorești, așa cum a făcut pînă acum în Franța, sau proletariatul (căci țăranul proprietar nu este proletar și, chiar atunci cînd prin situația sa este, el crede că nu este) trebuie, în calitate de guvern, să ia măsuri menite să îmbunătățească nemijlocit situația țăranului și, prin urmare, să-l atragă de partea revoluției, măsuri care înlesnesc începuturile trecerii de la proprietatea privată asupra pământului la proprietatea colectivă, așa încît țăranul să ajungă el însuși aici pe cale economică. Nu avem însă dreptul să-l speriem pe țăran proclamînd, de pildă, desființarea dreptului de succesiune sau desființarea proprietății lui; acest din urmă lucru este posibil numai acolo unde arendașul capitalist l-a înlăturat pe țăran și unde adevăratul agricultor a devenit proletar, muncitor salariat la fel ca și muncitorul de

la oraș și, prin urmare, interesele lor sînt comune *direct*, și nu indirect; cu atît mai puțin ne este îngăduit să consolidăm proprietatea parcelară, măbind parcelele prin simpla transmitere a marilor domenii către țărani, ca în campania revoluționară a lui Bakunin.

<Sau, dacă privim această problemă din punct de vedere național, putem spune că pentru germani slavii vor ajunge, din aceleași motive, în aceeași stare de dependență înrobitoare față de proletariatul german victorios în care acesta din urmă se află față de burghezia sa> (p. 278).

Aberație puerilă ! O revoluție socială radicală este legată de anumite condiții istorice ale dezvoltării economice ; acestea din urmă reprezintă premisa ei. Prin urmare, ea este posibilă numai acolo unde, împreună cu producția capitalistă, proletariatul industrial ocupă un loc cel puțin însemnat în masa populației. Și, pentru ca să aibă oarecare șanse de victorie, el trebuie să fie în stare să facă *mutatis mutandis* * pentru țărani, în mod nemijlocit cel puțin tot atîta cît a făcut burghezia franceză în timpul revoluției sale pentru țăranul francez. Este grozavă ideea că dominația muncitorilor implică înrobirea muncii agricole ! Dar tocmai aici se manifestă gîndul cel mai intim al d-lui Bakunin. El nu înțelege absolut nimic din revoluția socială, știe despre ea doar fraze politice. Pentru el, condițiile ei economice nu există. Dat fiind că toate formele economice existente pînă în prezent, dezvoltate sau nedezvoltate, au implicat înrobirea muncitorului (ca muncitor salariat, țăran etc.), el consideră că, indiferent de forma existentă, *revoluția radicală* este posibilă în egală măsură. Mai mult ! El vrea ca revoluția socială din Europa, care are ca bază economică producția capitalistă, să aibă loc la nivelul popoarelor ruse sau slave de agricultori și păstori și să nu depășească acest nivel, deși își dă seama că *navigația maritimă* creează deosebiri între frați, dar numai *navigația maritimă*, deoarece sînt deosebiri cunoscute de toți politicienii ! *Voința*, și nu condițiile economice, reprezintă baza revoluției lui sociale.

<Dacă există „statul” (государство) (Staat), există în mod inevitabil și „dominație” (господство) (Herrschaft) și deci „sclavie”, dominația fără sclavie fățișă sau deghizată este de neconceput, iată de ce sîntem adversarii > „statului” (p. 278).

<Ce înseamnă proletariatul „ridicat la rangul de clasă dominantă” ?>

* — cu schimbările corespunzătoare. — *Nota trad.*

Aceasta înseamnă că proletariatul, în loc să lupte în fiecare caz în parte împotriva claselor privilegiate din punct de vedere economic, a acumulat destulă forță și capacitate de organizare pentru ca în lupta împotriva lor să folosească mijloacele cunoscute de constrângere; totuși, el poate folosi numai acele mijloace economice care desființează propriul său caracter ca muncitor salariat și, prin urmare, ca clasă; de aceea, o dată cu victoria lui deplină, ia sfârșit și dominația lui, deoarece ia sfârșit caracterul lui de clasă.

<Va fi oare întregul proletariat în fruntea conducerii?>

Oare într-un trade-union, de pildă, toți membrii intră în comitetul executiv? Oare în fabrică va dispărea orice diviziune a muncii și diferitele funcții care decurg din ea? Dar în condițiile organizării bakuniste „de jos în sus”, oare toți vor fi „sus”? Atunci nu va mai exista nici un fel de „jos”. Oare toți membrii obștii vor conduce în aceeași măsură interesele generale „ale regiunii”? În cazul acesta nu va exista nici un fel de deosebire între obște și „regiune”.

<Se consideră că există circa 40 000 000 de germani. Oare toți cei 40 000 000 de germani vor fi membri ai guvernului?>

Certainly *, deoarece lucrurile încep cu autoguvernarea în cadrul obștii.

<Întregul popor va conduce, iar conduși nu vor exista>.

Cînd un om se conduce singur, atunci, potrivit acestui principiu — el nu se conduce; el este doar el însuși, și ni-meni altul.

<Atunci nu va exista conducere, nu va exista stat, dar, dacă va exista stat, vor exista conducători și sclavi> (p. 279).

Aceasta nu înseamnă decît: cînd va dispărea dominația de clasă, nu va mai exista statul în actualul înțeles politic al cuvîntului...

<În teoria marxștilor, această dilemă se rezolvă simplu. Prin guvernarea poporului, ei> (adică Bakunin) <înțeleg guvernarea poporului prin intermediul unui mic număr de reprezentanți aleși de popor>.

* — Desigur. — *Nota trad.*

Asine! * Aceasta este o aberație democratică, o frazeologie politică! Alegerile reprezintă o formă politică chiar și în cea mai mică obște sau artel din Rusia. Caracterul alegerilor nu depinde de aceste denumiri, ci de bazele economice, de legăturile economice dintre alegători; și, din momentul în care aceste funcții au încetat de a mai fi politice, 1) nu mai există funcții guvernamentale; 2) repartizarea funcțiilor generale capătă un caracter practic și nu mai atrage după sine nici un fel de dominație; 3) alegerile pierd cu desăvârșire actualul caracter politic.

<Dreptul de vot exercitat de a alege pe reprezentanții și „cîrmul-torii statului” de către întregul popor, —

în înțelesul de astăzi al cuvîntului, întregul popor înseamnă o adevărată fantezie

acesta este ultimul cuvînt al marxiștilor, ca și al școlii democratice, o minciună îndărătul căreia se ascunde despotismul *minorității guvernante*, minciună cu atît mai primejdioasă cu cît apare ca expresie a așa-zisei voințe a poporului>.

În condițiile proprietății colective, așa-numita voință a poporului dispăre, cedînd locul adevăratei voințe a colectivului.

Așadar, rezultatul: <conducerea majorității covârșitoare a maselor populare de către o minoritate privilegiată. Dar această minoritate, *spun marxiștii*, va fi formată din muncitori>.

Unde spun?

<Da, se știe prea poate, din foști muncitori, dar care, de îndată ce vor deveni reprezentanți sau conducători ai poporului, vor înceta de a mai fi muncitori>.

Tot atît de puțin cum fabricantul de azi încetează să fie capitalist pentru că a devenit membru în consiliul municipal,

<și vor începe să privească pe toți muncitorii de rînd de la înălțimea „omului de stat”: ei nu vor mai reprezenta poporul, ci pe ei înșiși și „pretențiile” lor de a conduce poporul. Cine se îndoiește de acest lucru nu cunoaște de loc firea omului> (p. 279).

Dacă d-l Bakunin ar cunoaște măcar situația administratorului într-o fabrică a unor muncitori cooperativizați, toate bazaconii lui despre dominație s-ar duce la dracu. El ar

* — Măgar! — Nota trad.

ajunge să se întrebe : ce formă pot lua funcțiile de conducere în condițiile unui asemenea stat muncitoresc, dacă îi place să-l numească astfel.

(p. 279). <Dar acești aleși vor fi socialiști profund convingși și pe deasupra savanți>.

<Cuvintele folosite neîncetat în lucrările și cuvântările lassalleenilor și marxiștilor> —

cuvintele „*socialism savant*”, care n-au fost niciodată folosite, și „*socialism științific*”, care sînt folosite numai în opoziție cu socialismul utopic, care caută să impună poporului noi himere și iluzii, în loc să-și limiteze sfera cunoașterii la studierea mișcării sociale a poporului însuși ; vezi cartea mea împotriva lui Proudhon —

<demonstrează de la sine> că așa-numitul stat al poporului nu va fi altceva decît guvernarea foarte despotică a maselor populare de către o nouă și foarte puțin numeroasă aristocrație, alcătuită din savanți autentici sau fictivi. Poporul nu este învățat, prin urmare, el va fi în întregime eliberat de grijile conducerii și inclus în întregime în turma condusă. Halal eliberare! (p. 279—280).

<Marxiștii simt această> (!) <contradicție și, conștienți de faptul că conducerea savanților> (quelle réverie!*) <va fi cea mai apăsătoare, mai odioasă și mai demnă de dispreț din lume, că, în pofida tuturor formelor democratice, va fi o dictatură efectivă, se consolează la gîndul că această dictatură va fi temporară și de scurtă durată>.

Non, mon cher!**, *dominația de clasă* a muncitorilor asupra păturilor lumii vechi care li se împotrivesc trebuie să dureze pînă cînd vor fi desființate bazele economice ale existenței claselor.

<Ei afirmă că unica lor preocupare, unicul lor țel va fi acela de a instrui și de a ridica poporul> (politician de cafea!) <atît din punct de vedere economic, cît și din punct de vedere politic în asemenea măsură, încît orice conducere să devină curînd inutilă, iar statul, pierzîndu-și întregul caracter politic, adică „de dominație”, să se transforme de la sine într-o organizație liberă a intereselor economice și a comunelor. Aici este o contradicție vădită. Dacă statul lor va fi cu adevărat al poporului, de ce să fie desființat, iar dacă desființarea statului este necesară pentru adevărata eliberare a poporului, cum de îndrăznesc să-l numească al poporului?> (p. 280).

Lăsînd la o parte încercarea de a jongla cu *statul poporului* preconizat de Liebknecht, care este o aberație îndreptată împotriva „Manifestului Comunist” etc., aceasta în-

* — ce fantezie. — *Nota trad.*

** — Nu, dragul meu. — *Nota trad.*

seamnă doar că, întrucît în perioada luptei pentru desființarea vechii societăți proletariatul mai acționează pe baza vechii societăți și, de aceea, mișcarea lui are forme politice mai mult sau mai puțin corespunzătoare acestei societăți, — în această perioadă a luptei, el este pe deplin organizat și pentru a se elibera folosește mijloace care după eliberare vor dispărea; de aici, d-l Bakunin trage concluzia că pentru proletariat este mai bine să nu întreprindă nimic, ci să aștepte... *ziua lichidării generale* — ziua judecării de apoi. <Prin polemica noastră împotriva lor> (care, firește, a apărut încă înaintea lucrării mele îndreptate împotriva lui Proudhon și înaintea Manifestului Comunist, ba chiar încă înaintea lui Saint-Simon : frumoasă *ὕστερον πρότερον**!), <noi i-am silit să recunoască că libertatea sau anarhia> (d-l Bakunin n-a făcut decît să traducă pur și simplu anarhia lui Proudhon și Stirner în barbarul grai tătar), <adică libera organizare a maselor de oameni ai muncii de jos în sus> (o aberație !),

<reprezintă scopul final al dezvoltării sociale și că orice „stat”, inclusiv statul lor așa-zis al poporului, este un jug care generează, pe de o parte, despotism, iar pe de altă parte sclavie> (p. 280).

<Ei afirmă că acest jug al statului, dictatura, constituie un mijloc de tranziție necesar pentru realizarea libertății depline a poporului: anarhia sau libertatea reprezintă scopul, iar statul sau dictatura — mijlocul. Așadar, pentru a fi eliberate, masele populare trebuie mai întii înrobite. Tocmai pe această contradicție se bazează și polemica noastră. Ei afirmă că numai dictatura, dictatura lor desigur, poate făuri libertatea poporului; noi răspundem: nici o dictatură nu poate avea alt scop decît acela de „a se eterniza”, „menirea ei este să genereze și să perpetueze în rîndurile poporului care o suportă numai sclavia; libertatea nu poate fi făurită decît de libertate” (a permanentului citoyen** Bakunin) adică „de răscoala întregului popor” și de libera organizare a maselor de jos în sus> (p. 281).

<În timp ce teoria politică-socială a socialiștilor antistatali sau a anarhiștilor le duce „neabătut” și direct la cea mai totală ruptură cu toate guvernele, cu toate formele politicii burgheze, fără a le lăsa altă ieșire decît revoluția socială>

și lăsînd din revoluția socială numai o frază, —

<teoria opusă, teoria comuniștilor de stat și a autorității științifice, îi atrage și-i încurcă tot atît de „neabătut” pe adepții săi, sub pretextul tacticii politice, în permanente „tranzacții” cu guvernele și cu diferitele

* Eroare, constînd în confundarea a ceea ce este anterior *πρότερον* cu ceea ce este posterior *ὕστερον*. — *Nota red.*

** — cetățean. — *Nota trad.*

partide politice burgheze, adică le împinge direct la reacțiune> (p. 281). <Cea mai bună dovadă o constituie Lassalle. Cine nu cunoaște legăturile și tratativele lui cu Bismarck? Liberalii și democrații... s-au folosit de acest lucru pentru a-l acuza de corupție. Același lucru, deși nu atât de deschis, „l-au șoptit” diferiții * adepți ai d-lui Marx în Germania> (p. 282).

Lassalle avea față de masa muncitorilor simpli mai mult atitudinea medicului față de bolnav decât aceea a unui frate față de alt frate. <El nu ar fi trădat pentru nimic în lume cauza poporului> (ibid.). Lassalle a dus război declarat împotriva liberalilor, democraților, pe care-i ura și-i disprețuia. Bismarck avea față de ei aceeași atitudine. <Acesta a și fost primul motiv al apropierii dintre cei doi>. <Dar principala cauză a acestei „apropieri” a constituit-o programul politic-social al lui Lassalle, teoria comunistă creată de d-l Marx> (p. 283).

<Principalul punct al acestui program: eliberarea (imaginară) a proletariatului prin intermediul „exclusiv al statului”... Două mijloace... proletariatul trebuie să înfăptuiască revoluția pentru a lua în stăpânire statul — mijloc eroc... potrivit teoriei d-lui Marx>... poporul trebuie să-i predea lui și prietenilor săi întreaga putere... <Ei vor crea o bancă de stat unică, care va concentra întreaga producție comercială-industrială, agricolă și chiar științifică, iar masa poporului va fi împărțită în două armate: industrială și agricolă, sub comanda directă a inginerilor statului, care vor constitui noua castă privilegiată a lucrătorilor pe tărîm științific și politic> (p. 283—284).

Dar pentru a face revoluție — nici germanii înșiși nu cred în așa ceva: <trebuie ca alt popor s-o înceapă sau ca o „forță” exterioară să-i antreneze sau „să-i împingă”>. Prin urmare, trebuie căutat un alt mijloc pentru a pune stăpânire pe stat. Trebuie captată simpatia oamenilor care se află sau se pot afla la cirna statului. Pe vremea lui Lassalle, ca și acum, la cirna statului era Bismarck... Lassalle era înzestrat cu un instinct și „simț” practic pe care nici d-l Marx și nici adepții săi nu le au. Ca toți teoreticienii, în practică, Marx este un visător iremediabil și „incorigibil”. El a dovedit acest lucru prin nefericita lui campanie în cadrul Asociației Internaționale avînd drept scop instaurarea diotaturii lui în Internațională, iar prin intermediul ei, în întreaga mișcare revoluționară a proletariatului din Europa și America. Trebuie să fii sau nebun, sau un savant complet rupt de realitate pentru a-ți propune un asemenea lucru. Anul acesta, d-l Marx a suferit o înfrîngere deplină și binemeritată, dar este puțin probabil că ea îl va <„lecuși” (избавит) (befreit) de visurile lui orgolioase> (p. 284—285). <Datorită aceluiași visuri, precum și dorinței de a avea admiratori și adepți în rîndurile burgheziei, Marx a împins întotdeauna și împinge proletariatul spre tranzații cu radicalii burghezi. Gambetta și Castelar, iată „adevăratele” lui idealuri> (p. 284, 285). <În această înclinare spre „tranzații” (сделкам) (Mogeleien) cu burghezia radicală, care s-a manifestat la Marx mai puternic în ultimii ani, se exprimă un vis dublu: în primul rînd, în cazul cînd va reuși să pună mîna pe putere, burghezia radicală va avea posibilitatea de „a voi” s-o utilizeze în folosul proletariatului, iar în al doilea rînd, ea va fi în stare să reziste împotriva reacțiunii, ale cărei rădăcini sînt ascunse în ea înșăși> (p. 285).

* În textul lui Bakunin: „adepții personali”. — Nota red.

<Fire practică, Lassalle a înțeles acest lucru> (că burghezia radicală nici nu vrea, nici nu poate să elibereze poporul, că ea vrea doar să-l exploateze); pe de altă parte, el ura burghezia germană; <Lassalle își cunoștea prea bine compatrioții pentru a aștepta de la ei o inițiativă revoluționară>. Nu-i rămânea decât Bismarck. <Punctul de contact i l-a oferit însăși teoria lui Marx: un stat unit, centralizat pe bază de violență. Lassalle năzuia spre un asemenea stat, iar Bismarck l-a și realizat. Așadar, cum să nu fie alături?>. <Bismarck este dușmanul> (!); <burgheziei. Actualele lui acțiuni arată că nu este nici un fanatic și nici un sclav al partidului aristocratic-feudal>... <Ca și Lassalle și Marx, Bismarck are un singur scop principal: statul. De aceea, Lassalle s-a dovedit a fi incomparabil mai logic și mai practic decât Marx, care recunoaște în Bismarck un revoluționar, „desigur în felul său”, dar visează să-l răstoarne, probabil fiindcă ocupă în stat primul loc, iar domnul Marx este de părere că acest loc ar trebui să-i revină lui însuși>. <Lassalle nu era atît de vanitos și de aceea nu a ezitat să se alieze cu Bismarck>. <În totală concordanță cu programul politic expus de domnia Marx și Engels în „Manifestul Comunist”, Lassalle îi cerea lui Bismarck un singur lucru: să acorde oredite de stat asociațiilor muncitorești de producție. Dar în același timp..., conform programului, el a desfășurat în rândurile muncitorilor o agitație pașnică-legală în favoarea introducerii dreptului de vot> (p. 288, 289).

După moartea lui Lassalle, alături de *asociațiile culturale ale muncitorilor* și de *Uniunea generală a muncitorilor germani*, întemeiată de Lassalle, a luat ființă, <sub influența directă a prietenilor și adepților d-lui Marx, un al treilea partid. — Partidul social-democrat al muncitorilor germani. În fruntea acestui partid erau Bebel, pe „jumătate muncitor” (полуработник) (halber Arbeiter), și Liebknecht, foarte cult* și agent al d-lui Marx> (p. 289).

Am mai vorbit despre activitatea desfășurată de Liebknecht la Viena în 1868. Rezultatul acestei activități a fost *Congresul de la Nürnberg*** (august 1868), la care a fost organizat în mod definitiv partidul social-democrat. <Potrivit hotărîrii (intenției) întemeietorilor săi, care acționau sub conducerea directă a lui Marx, el trebuia să devină secția pangermană a Asociației Internaționale a Muncitorilor>. Dar legile germane, și îndeosebi cele prusiene, se opun unei asemenea uniri. De aceea, problema a fost abordată numai indirect: <Partidul social-democrat al muncitorilor germani stabilește legătura cu Asociația Internațională a Muncitorilor în măsura în care permit legile germane>. <Nu încapе îndoială că acest nou partid a fost întemeiat în Germania în speranța secretă și cu gîndul ascuns de a introduce prin intermediul lui în Internațională întregul program al lui Marx, respins de primul Congres de la Geneva (1866)>. <Programul lui Marx a devenit programul partidului social-democrat>. „Cucerirea” <puterii politice> ca <fel apropiat și direct> cu adăugirea următoarei fraze semnificative: <cucerirea puterii politice*** (votul universal, libertatea presei, libertatea de asociere și libertatea întrunirilor publice etc.) ca o condiție „preliminară” (предварительное) (vorbereitende) necesară a eliberării economice a mun-

* În textul lui Bakunin: „discipolul direct”. — Nota red.

** Subliniat și în textul lui Bakunin. — Nota red.

*** În textul lui Bakunin: „drepturilor politice”. — Nota red.

citorilor>. <Această frază are următoarea semnificație: înainte de a trece la revoluția socială, muncitorii trebuie să săvârșească revoluția politică sau, ceea ce corespunde mai bine firii germanilor, să cucerească sau, și mai simplu, să dobândească drepturile politice cu ajutorul agitației pașnice. Intrucît însă orice mișcare politică înainte sau, ceea ce este absolut același lucru, în afara * mișcării sociale nu poate fi decît o mișcare burgheză, rezultă că acest program recomandă muncitorilor germani să-și însușească, în primul rînd, interesele și țelurile burgheze și să desfășoare mișcarea politică în favoarea burgheziei radicale, care apoi, drept mulțumire, nu va elibera poporul, ci îl va supune unei noi puteri, unei noi exploatare> (p. 289—291).

<În baza acestui program a avut loc împăcarea înduioșătoare a muncitorilor germani și austrieci cu radicalii burghezi din partidul popular>. În baza <Congresului de la Nürnberg, delegații desemnați de congres în acest scop au plecat la Stuttgart, unde s-a și încheiat o alianță defensivă și ofensivă formală între reprezentanții muncitorilor înșelați și căpeteniile partidului radical burghez. Ca urmare a acestei alianțe, atît unii cît și alții au apărut împreună la cel de-al doilea Congres al Ligii păcii și libertății, care s-a deschis în septembrie la Berna. S-a întîmplat, totuși, un fapt extrem de semnificativ. Aici s-a produs sciziunea între socialiștii burghezi și radicali, pe de o parte, și revoluționarii sociali aparținînd partidului Alianței, pe de altă parte> (p. 291, 292). <În această privință (a se intitula socialist și prieten al poporului și a fi ostil socialismului popular), școala lui Marx ne-a oferit numeroase exemple, iar dictatorul german este atît de ospitalier, încît în momentul de față primește sub steagul său — cu condiția absolut necesară de a se ploconi în fața lui — un uriaș număr de socialiști și de democrați, burghezi din cap pînă în picioare; Liga păcii și libertății ar fi putut și ea să se aciuze sub faldurile acestui steag dacă ar fi consimțit să-l recunoască pe Marx ca primul „om“ (человек) (Mann). Dacă congresul burghez ar fi procedat astfel, situația alianțistilor ar fi fost incomparabil mai dificilă; între ei și Liga s-ar fi dat aceeași luptă care se dă astăzi între ei și Marx. Dar Liga s-a dovedit a fi mai proastă și, în același timp, mai cinstită decît marxistii; ea a respins egalitatea> (ce aberație!) <În domeniul economic. S-a rupt de proletariat și a murit, lăsînd în urma ei doar două umbre rătăcitoare și plîngărețe — Amand Goegg și milionarul saint-simonist Lemonier... Alt eveniment petrecut la acest congres: delegații din Nürnberg și Stuttgart, adică muncitorii trimiși de Congresul de la Nürnberg al noului partid social-democrat al muncitorilor germani și de partidul popular burghez-suab, împreună cu majoritatea Ligii au votat în unanimitate împotriva egalității... Este semnificativ și un alt fapt. Congresul de la Bruxelles al Internaționalei, care și-a încheiat lucrările cu cîteva zile înainte de Congresul de la Berna, a refuzat să se solidarizeze cu acesta din urmă, iar toți marxistii care au participat la Congresul de la Bruxelles au vorbit și au votat în acest sens. Cum de a fost posibil ca alți marxisti, care au acționat, ca și cei dinții, sub directă influență a lui Marx, să ajungă la o emoționantă unanimitate cu majoritatea Congresului de la Berna? Toate acestea sînt și acum o enigmă. Aceeași contradicție s-a manifestat în tot cursul anului 1868 și chiar și în 1869 în ziarul „Der Volksstaat“... Uneori au apărut aici articole destul

* Subliniat și în textul lui Bakunin. — Nota red.

de violente împotriva Ligii burgheze, urmate însă de neîndoelnice „declarații” afectuoase, unorii de reproșuri prietenești. Acest ziar părea că imploră Liga „să pună frâu” manifestărilor prea vehemente ale instincțelor ei burgheze, care îi compromiteau pe adepții Ligii în ochii muncitorilor. Asemenea oscilații au continuat în partidul d-lui Marx pînă în septembrie 1869, adică pînă la Congresul de la Basel. Acest congres a făcut epocă în dezvoltarea Internaționalei > (p. 293—296).

Pentru prima oară, germanii au apărut la un congres internațional, și anume sub forma unui partid organizat mai degrabă pe baza unui program burghezo-politic decît popular-național *. Toți au votat ca un singur om, sub supravegherea lui Liebknecht. Prima sarcină a acestuia a fost, firește, ca, pornind de la programul său, să pună problema politică în fruntea tuturor celorlalte probleme. Germanii au suferit o înfrîngere categorică. Congresul de la Basel a apărut puritatea programului internațional și nu a îngăduit germanilor să-l denatureze, introducînd politica lor burgheză. Așa a început sciziunea în Internațională, sciziune de care sînt vinovați germanii. Ei au vrut să impună cu forța unei asociații prin excelență internaționale programul lor îngust burghez și național-politic, programul lor exclusiv german, pangerman. <Ei au fost zdrobiți cu desăvîrșire și la această înfrîngere au contribuit în mare măsură Uniunea revoluționarilor sociali, alianțistii. De aici ura înverșunată a germanilor împotriva Alianței. Sfîrșitul anului 1869 și prima jumătate a anului 1870 au fost pline de ocări răutăcioase și de intrigi și mai răutăcioase și adesea mirșave ale marxiștilor împotriva membrilor Alianței > (p. 296).

Victoria lui Napoleon al III-lea nu ar fi avut urmări atît de dăunătoare și atît de persistente ca victoria germanilor (p. 297).

Toți germanii, *fără excepție*, au jubilat cu prilejul victoriei, deși ei știau că ea marchează dominația elementului militarist; <nici un german, sau aproape nici un german, nu s-a speriat și toți s-au unit într-un entuziasm unanim>. Pasiunea lor este dominația și sclavia (p. 298). <Dar muncitorii germani? Ei bine, muncitorii germani nu au făcut nimic, n-au întreprins nici o singură acțiune energetică de simpatie, de solidaritate cu muncitorii din Franța. Doar cîteva mitinguri, la care s-au spus cîteva fraze care au făcut ca mîndria națională triumfătoare să amuțească, ca să zicem așa, în fața manifestării solidarității internaționale. Atît și nimic mai mult, deși în vremea aceea în Germania, unde nu mai existau de loc trupe, se putea începe și face ceva. Este adevărat că majoritatea muncitorilor erau încorporați în armată, unde își îndeplineau excelent îndatoririle de soldați, omorînd etc. din ordinul superiorilor și chiar jefuind. Unii dintre ei, îndeplinindu-și astfel îndatoririle de ostaș, trimiteau în același timp scrisori desperate ziarului „Der Volksstaat”, în care descriau în culori vii barbariile săvîrșite de trupele germane în Franța > (p. 298, 299). Au existat, totuși, oltreva cazuri de opoziție mai îndrăzneță: protestele lui Jacoby, Liebknecht și Bebel, dar acestea au fost cazuri izolate și, în același timp, extrem de rare.

<Noi nu putem să uităm articolul apărut în „Der Volksstaat” în septembrie 1870, în care s-a manifestat vădit triumful pangerman. El începea cu următoarele cuvinte: <Datorită victoriilor repurtate de trupele germane, inițiativa istorică a trecut definitiv din mîinile Franței în mîinile Germaniei; noi, germanii, etc.>> (p. 299).

* În textul lui Bakunin: popular-social. — Nota red.

<Într-un cuvînt, se poate spune că la germani a dominat și domină și astăzi, fără excepție, extazul în fața victoriei naționale militare și politice. Iată pe ce se bazează în principal puterea imperiului pangerman și a marelui său cancelar, contele Bismarck> (p. 299).

<Și știți oare care este aspirația ce domină în prezent în conștiința sau în instinctul fiecărui german? Aspirația de „a extinde” (распространить) (verbreiten) „în lung și-n lat” imperiul german> (p. 303). Această pasiune <călăuzește astăzi și toate acțiunile partidului social-democrat. Și să nu vă inchipuiți: că Bismarck este un dușman atît de înverșunat al acestui partid așa cum se „preface” (прикидывается) (verstellt) a fi. El este prea „deștept” ca să nu vadă că acest partid îi slujește ca pionier care răspindește ideea statului german în Austria, Suedia, Danemarca, Belgia, Olanda și Elveția. În prezent, răspîndirea acestei idei germane constituie principala aspirație a domnului Marx, care, după cum am mai remarcat, a încercat să „reediteze” (возобновить) (erneuern) în cadrul Internaționalei, în folosul său, faptele și victoriile contelui Bismarck. Bismarck ține în mînă toate partidele și este puțin probabil ca el să le predea vreodată în mîna d-lui Marx> (p. 304).

<Acest imperiu> (pangerman) <a declarat prin gura marelui său cancelar război pe viață și pe moarte revoluției sociale. Contele Bismarck a rostit această sentință de condamnare la moarte în numele celor 40 000 000 de germani pe care-i are în spate și care îi servesc drept sprijin. Ca rival și totodată din invidie, Marx și, o dată cu el, toate căpeteniile Partidului social-democrat din Germania au declarat, de asemenea, un război desperat revoluției sociale. Toate acestea le vom expune amănunțit în partea următoare> (p. 307, 308). <Decamdată, ea> (revoluția socială) <și-a concentrat forțele numai în sudul Europei: în Italia, Spania și Franța; dar în curînd sperăm că sub steagul ei se vor ridica și popoarele din nord-vestul Europei: Belgia, Olanda și mai ales Anglia, iar în cele din urmă și toate popoarele slave> (p. 308).

ADAOS

<Principalele trăsături ale idealului> poporului rus: 1) <convîngerea întregului popor că pămîntul, tot pămîntul, aparține poporului, care îl stropește cu sudoarea frunții lui și îl face să rodească prin munca lui; 2) că dreptul de folosire a pămîntului nu aparține unui singur individ, ci întregii „comune”, „obști”, care îl împarte „temporar” între indivizi; 3) autonomia cvasiabsolută, autoadministrarea obștilor și, ca urmare a acestui fapt, o atitudine categoric ostilă a „obștii” față de stat> (p. 10).

<Cele trei neajunsuri sînt: 1) spiritul patriarhal; 2) absorbirea individului de către „obște”; 3) credința în țar. La acestea s-au mai putea adăuga 4) credința creștină, atît cea oficială ortodoxă, cît și cea a sectelor (p. 10), dar în Rusia nu prezintă atîta importanță ca în Europa apuseană> (ibid.).

Punctele 2 și 3 sînt <rezultatele firești> ale punctului 1, „spiritul patriarhal” — părintele, „obștea”, țarul (p. 15). <Lumea lui este „obștea”. Ea nu este altceva decît extinderea firească a familiei lui, a neamului lui.

De aceea, în ea predomină același element patriarhal, același despotism îngrozitor și aceeași umilință generală și, ca urmare, aceeași nedreptate „inițială” (коренная) (ursprünglich, zur Wurzel gehörige) și, Intocmai ca în cadrul familiei, aceeași negare totală a oricărui drept individual. Hotărârile „obștii”, oricare ar fi ele, sînt lege. „Cine s-ar încumeta să se ridice împotriva obștii?” — exclamă cu uimire mușicul rus... În „obște” au drept de vot numai „bătrînii”, capii familiilor. Dar deasupra „obștii”, deasupra tuturor obștilor se află țarul, patriarhul și părintele „tuturilor”, părintele întregii Rusii. Iată de ce puterea sa este nelimitată (p. 15). <Fiecare obște reprezintă „un tot închis”, din care cauză nici o obște nu are și nici nu simte nevoia să aibă legături organice independente cu alte obști. Singura legătură dintre ele este „tătucul țar”, numai puterea lui supremă părintească (p. 15, 16).

ANEXE

1

Teroarea polițienească în Irlanda

Declarația Consiliului General al Asociației Internaționale
a Muncitorilor ⁴⁷⁵

În Anglia, antagonismul național dintre muncitorii englezi și cei irlandezi a constituit pînă în prezent una din principalele piedici în calea oricărei mișcări avînd drept scop eliberarea clasei muncitoare și, de aceea, unul din principalii piloni ai dominației de clasă atît în Anglia cît și în Irlanda. Faptul că în Irlanda Internaționala cîștiga tot mai mult teren, că în Anglia s-au constituit secții irlandeze, amenința ca această stare de lucruri să ia sfîrșit. Era deci foarte firesc ca guvernul englez să încerce să înăbușe în fașă înființarea de organizații ale Internaționalei în Irlanda, recurgînd la persecuțiile polițienești pe care legile excepționale și starea de asediu, practic permanentă în această țară, i le puneau la dispoziție. Iată fapte care dovedesc că sub masca a ceea ce se numește constituție liberă britanică, Irlanda este guvernată în mod cu adevărat prusian:

La Dublin, un sergent și un polițist în uniformă au fost puși de pază la intrarea localului în care se ținea o întrunire a secției Internaționalei. Întrebați de proprietarul localului, dacă au fost trimiși de autorități, sergentul a răspuns afirmativ, explicînd că Internaționala inspiră teamă.

Același sistem este practicat la Cork. La intrarea locuinței secretarului secției locale stau ziua doi polițiști din Royal Irish Constabulary *, iar noaptea — patru, care notează numele fiecărui vizitator. Recent, un subinspector a vizitat cîteva persoane la care lucrează membri ai secției din Cork și a cerut adresele acestora. Multe persoane au fost prevenite de „poliție” că dacă vor fi văzute discutînd cu secretarul, numele lor va fi făcut cunoscut la „Castel” — loc care inspiră groază clasei muncitoare irlandeze ⁴⁷⁶.

* — Poliția regală irlandeză. — *Nota trad.*

Așa cum reiese dintr-o scrisoare, în același oraș

„autoritățile au ținut câteva ședințe speciale. S-au cerut întăriri pentru poliție, iar în prima zi de paște toți polițiștii erau în picioare, având fiecare câte zece cartușe. Se așteptau să ținem un miting în parc; autoritățile fac tot ce le stă în putință pentru a provoca dezordini”.

Dacă guvernul britanic va continua să procedeze astfel, poate fi sigur că vor cădea și ultimele zdrențe ale măștii liberalismului lui. În ziarele Internaționalei din lumea întreagă, numele lui Gladstone va figura întotdeauna alături de numele lui Sagasta, Lanza, Bismarck și Thiers.

Din însărcinarea Consiliului General :

R. Applegarth, M. Barry, M. J. Boon, F. Bradnick, G. H. Buttery, E. Delahaye, Eugène Dupont, W. Hales, G. Harris, Hurliman, Jules Johannard, C. Keen, Harriet Law, F. Lessner, Lochner, C. Longuet, C. Martin, Zévy Maurice, H. Mayo, G. Milner, Ch. Murray, Pfänder, J. Roach, Rühl, Sadler, Cowell Stepney, A. Taylor, W. Townshend, É. Vaillant, J. Weston, Yarrow.

Secretari-corespondenți :

Leo Frankel, pentru Austria și Ungaria ; **A. Herman**, pentru Belgia ; **T. Mottershead**, pentru Danemarca ; **A. Serrailier**, pentru Franța ; **Karl Marx**, pentru Germania și Rusia ; **C. Rochat**, pentru Olanda ; **J. P. Mac Donnel**, pentru Irlanda ; **F. Engels**, pentru Italia și Spania ; **Walery Wróblewski**, pentru Polonia ; **Hermann Jung**, pentru Elveția ; **J. G. Ecarius**, pentru Statele Unite ; **Le Moussu**, pentru secțiile franceze din Statele Unite ; **J. Hales**, secretar general

Scris la începutul lunii
aprilie 1872

Publicat în foaie volantă
la Londra în aprilie 1872,
precum și în „La Emancipacion”
nr. 49 din 18 mai 1872

Se tipărește după textul
foii volante

Tradus din limba engleză

2

[Rezumat al unei cuvîntări
a lui Friedrich Engels cu privire
la situația Internațională în Italia și Spania]

[Din procesul-verbal al ședinței din 12 martie 1872 a Consiliului General]

Cetățeanul Engels declară că în darea de seamă publicată asupra ședinței din săptămîna trecută afirmațiile lui cu privire la Italia⁴⁷⁷ sînt redade într-un mod cu totul eronat. Prezentînd rectificările la darea de seamă, el a completat declarațiile sale în legătură cu situația Internațională în Italia. Pînă în prezent, toate informațiile primite din această țară, atît în scrisorile adresate Consiliului cît și în ziarele secțiilor din Italia ale Internaționalăi, prezentau lucrurile în așa fel, ca și cum secțiile din Italia ar sprijini în unanimitate doctrina abținerii totale de la activitatea politică și ar respinge rezoluția adoptată de conferință în această problemă. Nu trebuie uitat însă că atît corespondența cu Consiliul General cît și ziarele se aflau pînă acum în mîna unor oameni de origine burgheză — avocați, medici, ziariști etc., și nu în mîna muncitorilor. Într-adevăr, pentru Consiliu principala dificultate a fost de a stabili legături directe cu muncitorii italieni. Acest lucru s-a realizat acum în două sau trei localități și s-a constatat că, departe de a fi adepți înfocați ai abținerii de la politică, acești muncitori au fost, dimpotrivă, foarte bucuroși să afle că Consiliul General, conducătorul marii mase a membrilor Internaționalăi, este departe de a sprijini această doctrină. Așadar, sînt speranțe că și în chestiunea de față, muncitorii italieni vor fi curînd alături de muncitorii din restul Europei și din Statele Unite. În Spania, situația Internațională este neschimbată. Guvernul refuză membrilor ei dreptul de a ține întruniri publice, dar în alte privințe nu se amestecă în activitatea lor. Pe de altă parte, republicanii burgezi le propun insistent să li se alăture într-o răscoală îndreptată împotriva guvernului și a noii dinastii; membrii Internaționalăi sînt însă hotărîți să lupte pentru propriul lor program dacă, în genere, vor trebui să lupte.

Publicat în „The Eastern Post”
nr. 181 din 17 martie 1872

Se tipărește după textul
proceselor-verbale
ale Consiliului General,
confruntat cu textul
apărut în ziar
Tradus din limba engleză

3

[Rezumat al unei cuvîntări
a lui Friedrich Engels în legătură
cu situația Internaționalei în Spania ⁴⁷⁸]

[Din procesul-verbal al ședinței din 26 martie 1872
a Consiliului General]

Cetățeanul Engels anunță că, înainte de a-i expira mandatul, Consiliul federal spaniol a trimis Consiliului General un raport amănunțit asupra succeselor și situației actuale a organizațiilor Internaționalei în Spania. Asociația, care și-a croit drum în această țară în 1869, s-a organizat în iunie 1870 la Congresul de la Barcelona. Pe atunci era încă slabă, dar revoluția Comunei din Paris și persecuțiile dezlănțuite de guvern au făcut ca ea să se maturizeze rapid, și la Conferința de la Valencia din septembrie 1870 au fost reprezentate treisprezece federații locale, iar acum, în ajunul Congresului organizațiilor din Spania ale Internaționalei care se va întruni la 7 aprilie la Saragosa, Asociația numără peste șaptezeci de federații locale organizate. În peste o sută de localități există una sau mai multe secții care în prezent își desăvîșesc structura organizatorică. Opt ramuri industriale au uniuni profesionale cu filiale în întreaga Spanie; ele fac parte din Internațională. În prezent se duc tratative pentru intrarea în Asociația noastră a mării uniuni a muncitorilor de fabrică, care numără între 40 000 și 50 000 de membri. Se desfășoară o propagandă intensă; manifestele Consiliului federal sînt citite în întreaga țară. De cînd în parlamentul spaniol au avut loc dezbateri cu privire la Internațională, presa burgheză publică orice document al Asociației, ceea ce constituie un mare ajutor pentru cele șapte sau opt ziare spaniole care aparțin Internaționalei sau apără principiile ei. Iată ce a obținut guvernul spaniol persecutînd pe membrii Asociației noastre. Acum însă, cînd persecuțiile și îngrădirile au devenit regulă generală, sfidînd guvernul, membrii din Spania ai Internaționalei se pregătesc să-și țină al doilea congres public la Saragosa.

Ei nu știu de cîte timbre vor avea nevoie, deoarece cotațiile se plătesc lunar. Se tem că le va fi greu să folosească timbrele; pentru ei ar fi fost mai simplu dacă s-ar fi emis timbre lunare.

Consiliul federal a anexat o adresă către diferitele consilii federale și și-a exprimat dorința ca aceste consilii, precum și Consiliul General să le trimită telegrame cu prilejul deschiderii congresului, ca dovadă a solidarității pentru care militează Asociația.

Publicat în „The Eastern Post”
nr. 183 din 31 martie 1872

Se tipărește după textul
proceselor-verbale
ale Consiliului General,
confruntat cu textul
apărut în ziar

Tradus din limba engleză

4

[Rezumat al unei cuvîntări a lui Friedrich Engels cu privire la Congresul de la Saragosa ⁴⁷⁹]

[Din procesul-verbal al ședinței din 7 mai 1872
a Consiliului General]

Congresul organizației din Spania a Internaționalei a avut loc la Saragosa la începutul lunii aprilie, dar procesele-verbale se publică abia acum. Acest congres s-a încheiat cu înfrîngerea totală a acelei mici, dar foarte active fracțiuni care, sub conducerea lui Bakunin, a provocat neîncetat în ultimii patru ani disensiuni în rîndurile Asociației noastre. Această fracțiune, organizată într-o societate internațională care se intitulează Alianța democrației socialiste, își luase angajamentul solemn, cu prilejul primirii în Asociația Internațională a Muncitorilor, de a desființa organizația ei separată și de a se dizolva complet în Internațională. Dar, în pofida acestui angajament solemn, Alianța a continuat să existe ca societate *secretă* în cadrul Internaționalei; pentru prima oară o societate *secretă* era îndreptată nu împotriva claselor dominante și a guvernelor lor, ci tocmai împotriva organizației proletare în care făgăduise să se dizolve. În Spania, această societate *secretă* reușise pentru un timp să conducă organizațiile Internaționalei, dar cu puțin înainte de Conferința de la Valencia (septembrie 1871) în rîndurile ei

au apărut divergențe. Membrii ei cărora cauza Internațională le era mai scumpă decît cauza unei infime clii sectare au fost atacați de fanaticii și intriganții sectei, iar conflictul urma să fie rezolvat la Congresul de la Saragosa. Aici, adepții fideli ai Alianței au prezentat un proiect de revizuire a Statutului, în care Consiliul federal spaniol era tratat la fel cum fusese tratat Consiliul General în circulara prietenilor lor din Jura elvețiană. Ambele consilii, ca și toate consiliile în general, urmau să fie lipsite de orice autoritate și reduse la situația de simple birouri de corespondențe și statistică; secțiile și federațiile locale urmau să aibă dreptul de a adopta orice statute credeau de cuviință, fără nici un control din partea Consiliului federal, acestea trebuind să fie confirmate de congresul următor. Se preconiza introducerea autonomiei totale a tuturor secțiilor, dreptul de a face tot ce vor, de a nu ține seama de nioi un fel de regulamente și statute; în realitate, întreaga Asociație urma să fie practic dizolvată, organizația ei ca partid politic să fie complet desființată, iar activitatea ei paralizată; și aceasta într-un moment cînd în Spania guvernul căuta să lichideze Internaționala, cînd întrunirile ei erau interzise, cînd ședințele publice ale congresului erau împrăștiate cu forța și cînd agitatorii carliști, cu arma în mînă, nu așteptau decît un pretext ca să folosească Internaționala pentru a provoca la Saragosa o răscoală care, în ultimă instanță, să servească scopurilor lor. Mai mult, aceste propuneri au fost făcute într-un moment cînd măsurile organizatorice cu adevărat excelente, adoptate de Conferința de la Valencia, dădeau rezultate neașteptate, cînd numărul federațiilor locale oficial constituite sporise de la cincisprezece la cincizeci și cinci, fără a mai socoti alte nouăsprezece a căror organizare era încheiată și nouăzeci și patru de localități unde existau secții, dar nu federații locale pe deplin organizate. În această situație, care pleda în favoarea statutului adoptat la Valencia și a Consiliului federal, care îl aplicase, ce șanse aveau promotorii unui sistem care, restabilind haosul, ar fi anulat tot ce se realizase și ar fi deschis porțile Asociației oricărui agent al guvernului sau al poliției, ca și unui număr oricît de mare de trădători burghezi? Congresul a declarat în unanimitate, cu numai două sau trei abțineri, că statutul adoptat la Valencia trebuie să rămînă în vigoare, și astfel încercarea de a desființa organizațiile Internațională din Spania sub pretextul de a le organiza mai bine a suferit un eșec evident. Acest rezultat are o mare

însemnătate pentru întreaga noastră Asociație. El demonstrează încă o dată că în Spania, ca și în oricare altă țară din lume, este suficient să se facă apel la bunul-simț al clasei muncitoare pentru a pune capăt tertipurilor și înșelăciunilor sectare ale unor pseudoreorganizatori și pseudoprofeți. Bakunin și adepții săi considerau Spania ca bastion al lor, deoarece timp de câțiva ani ei au dirijat propaganda din această țară. Dar, de îndată ce mișcarea proletară a cuprins întreaga Spanie, muncitorii spanioli au refuzat să se lase încătușați în dogmele înguste, sectare, au refuzat să sacrifice organizația făurită și perfecționată de ei înșiși scopurilor personale ale unui pumn de intriganți, care, după ce au fost înfrinți ori de câte ori au încercat să transforme Internaționala într-o unealtă a lor, fac acum tot ce le stă în putință pentru a o dezorganiza efectiv. Se știe că în decembrie anul trecut, Federația jurasiană — numărând în total nouă secții, dintre care majoritatea într-o stare de totală descompunere — a propus convocarea imediată a unui congres general extraordinar având drept scop reorganizarea Internaționalei pe baza acelorași principii care au fost propuse la Congresul de la Saragosa cu un rezultat atât de semnificativ. Dintre toate federațiile locale din Spania, numai una singură, cea din Palma de Mallorca, s-a pronunțat pentru convocarea congresului extraordinar. Iar acum, la Saragosa, delegatul aceleiași federații locale din Palma declară că aceia care l-au ales i-au dat instrucțiuni oficiale de a vota împotriva acestei pretinse reorganizări și pur și simplu pentru menținerea statutului existent! Așadar, confirmând imputernicirile date Consiliului federal spaniol, votul Congresului de la Saragosa confirmă indirect imputernicirile analoge date de către Congresul de la Basel Consiliului General al Asociației noastre, imputerniciri pe care circulara jurasiană le-a atacat recent ca fiind despotice și dictatoriale.

În Italia, încercările aristocrației și ale burgheziei de a poza în adevărații reprezentanți ai clasei muncitoare continuă cu aceeași insolență. În ultimele zile ale lunii aprilie a avut loc la Roma, într-unul din cele mai repute teatre ale orașului, un așa-zis congres muncitoresc ⁴⁸⁰. Prezida prințul Teano. Delegații erau prinți, duci, marchizi, conți și alți asemenea „nobili”, apoi bancheri, industriași, membri ai parlamentului și câțiva negustori. Muncitori adevărați erau în total opt, ceea ce nu a împiedicat „congresul”, care s-a ținut sub auspiciile și protecția specială a guvernului, să peroreze în numele

muncitorilor italieni și să voteze o mulțime de rezoluții în care se declară că muncitorii sînt profund îndatorați și recunoscători „înălților domni” pentru ceea ce au binevoit să facă pentru ei ; iar dacă ar primi numai ceva mai multe credite și societăți cooperatiste, dorințele lor cele mai fierbinți ar fi mai mult decît împlinite. Din nefericire, adevărații muncitori din Roma au hotărît să se întrunească și să discute dreptul acestui congres de a reprezenta clasa muncitoare din Italia. Deși guvernul a refuzat de a autoriza ca afișele de convocare a întrunirii să fie lipite pe ziduri, s-a strîns un număr mare de muncitori care au protestat împotriva rezoluțiilor acestui congres impostor și au declarat că muncitorii italieni trebuie să-și rezolve ei înșiși în alianță cu muncitorii din lumea întreagă problemele sociale.

Cetățeanul Engels a comunicat de asemenea că recent a primit o scrisoare din Milano în care se dau mai multe amănunte asupra chestiunii relatate săptămîna trecută ; în scrisoare se spune că secția a fost nevoită să înceteze editarea gazetei sale datorită faptului că mai mulți membri au fost arestați. Studiind statutul Asociației din Ferrara și analizînd documentul în care ea declară că aderă fără rezerve, trimis o dată cu statutul, cetățeanul Engels propune ca acesta să fie aprobat, deoarece este clar și practic realizabil.

Publicat în „The Eastern Post”
nr. 189 din 12 mai 1872

Se tipărește după textul
proceselor-verbale
ale Consiliului General
și după textul publicat
în ziar

Tradus din limba engleză

5

[Rezumat al unei cuvîntări rostite
de Karl Marx în legătură cu convocarea congresului
și împuternicirile Consiliului General]

[Din procesul-verbal al ședinței din 11 iunie 1872
a Consiliului General]

Cetățeanul Marx arată că problema organizatorică va constitui, fără îndoială, principalul obiect al discuțiilor în cadrul congresului. Lupta care s-a dat a arătat destul de clar acest lucru. Ar fi de dorit ca problema Consiliului General

să fie examinată separat de aceea a consiliilor federale. Propunerea lui Bakunin ar transforma pur și simplu Consiliul General într-un birou de statistică, iar pentru asta nu e nevoie de un consiliu. Ziarele pot publica toate informațiile pe care ar reuși să le strângă, dar trebuie amintit că pînă acum nu s-au strîns nici un fel de date statistice, deși Consiliul General a atras în repetate rînduri atenția secțiilor asupra necesității de a se face ceva în această privință.

Propunerea Consiliului federal belgian este logică, deoarece se pronunță pentru desființarea Consiliului General ca fiind inutil, considerînd că Consiliul federal ar putea îndeplini funcțiile respective și că, din moment ce în toate țările au fost constituite sau sînt în curs de constituire consilii federale, acestea ar putea lua conducerea în propriile lor mîini. Criticînd această propunere, ziarul spaniol „La Emancipacion” a declarat că ea ar însemna sfîrșitul Asociației și că ea nici nu este consecventă, deoarece, judecînd în mod logic, ar trebui desființate și consiliile federale. Totuși, vorbitorul nu se opune și acceptă propunerea atît ca alternativă, cît și ca experiment, deși este convins că ea nu va face decît să demonstreze necesitatea absolută a restabilirii Consiliului General. El ar fi de acord cu această propunere dacă politica de întărire a împunternicirilor Consiliului General ar fi respinsă, dar în nici un caz nu va fi de acord cu propunerea lui Bakunin de a menține Consiliul General și, în același timp, de a reduce la zero importanța lui.

Se publică pentru prima oară

Se tipărește după textul
proceselor-verbale
ale Consiliului General
Tradus din limba engleză

6

[Rezumat al unei intervenții a lui Marx în legătură cu mandatul lui Barry ⁴⁸¹]

[Din procesul-verbal al ședinței din 3 septembrie 1872
a Congresului de la Haga
al Asociației Internaționale a Muncitorilor]

Marx spune că orice secție este liberă să aleagă pe cine crede de cuviință. De altfel, pentru Barry este o cinste că nu se numără printre așa-numiții lideri ai muncitorilor englezi,

deoarece acești oameni au fost mai mult sau mai puțin cum-părați de către burghezie și guvern. Barry este ținta atacurilor numai pentru că el nu vrea să fie o unealtă a lui Hales.

Publicat pentru prima oară
în cartea „Minutes of the
Hague Congress of 1872”,
Madison, 1958

Se tipărește după copia
procesului-verbal făcută
de Cuno

Tradus din limba germană

7

[Rezumat al unei intervenții a lui Marx
în legătură cu mandatul lui Jukovski⁴⁸²]

[Din procesul-verbal al ședinței din 3 septembrie 1872
a Congresului de la Haga
al Asociației Internaționale a Muncitorilor]

Marx arată că Alianța a fost primită pentru că la început nu se cunoștea caracterul ei secret. Consiliul General știa foarte bine că, în pofida declarației ei oficiale de dizolvare datată 6 august 1871, Alianța a continuat să existe. Dar Conferința de la Londra nu putea decât să adopte hotărârile cunoscute. El nu obiectează împotriva societăților secrete ca atare — doar el însuși a făcut parte dintr-o astfel de societate —, ci împotriva societăților secrete ostile și dăunătoare Asociației Internaționale a Muncitorilor. Consiliul federal romand a protestat vehement împotriva primirii secției în discuție, și, ca urmare, Consiliul General a respins-o conform Statutului. La Bruxelles, lucrurile stau cu totul altfel. Secția franceză de acolo a scris Consiliului General că, după părerea Consiliului federal belgian, intrarea ei în organizația din Belgia ar face ca aceasta din urmă să fie dată pe mîna poliției. În consecință, Consiliul General s-a limitat să recunoască această secție ca independentă și să procedeze la fel și cu cea de-a doua secție franceză care există tot la Bruxelles.

Publicat pentru prima oară
în cartea „Minutes of the
Hague Congress of 1872”,
Madison, 1958

Se tipărește după copia
procesului-verbal făcută
de Cuno

Tradus din limba germană

8

**[Rezumatul unei intervenții a lui Marx
în legătură cu mandatul lui West ⁴⁸³]**

**[Din procesul-verbal al ședinței din 4 septembrie 1872
a Congresului de la Haga
al Asociației Internaționale a Muncitorilor]**

În numele comisiei, Marx propune anularea mandatului lui West, deoarece: 1) este membru al secției a 12-a, care a fost exclusă temporar; 2) a participat la Congresul de la Philadelphia și 3) a fost membru al Consiliului din Prince Street. În afară de aceasta, mandatul lui West a fost semnat de Victoria Woodhull, care de ani de zile trage sforile pentru a ajunge președinte al Statelor Unite, este președintă a spirițiștilor, predică amorul liber, este proprietara unei bănci etc. Secția a 12-a, înființată de Victoria Woodhull, alcătuită inițial aproape numai din burghezi, a desfășurat agitație în special pentru dreptul de vot al femeilor și a lansat faimoasa chemare către cetățenii de limbă engleză din Statele Unite, în care Asociația Internațională a Muncitorilor era învinuită de tot felul de bazaconii și pe baza căreia în țară au fost organizate o serie de secții asemănătoare. Între altele, în această chemare se vorbea despre libertatea personală, libertatea socială (amorul liber), reglementarea vestimentară, dreptul de vot al femeilor, limba universală etc. Ei au declarat la 28 octombrie că „eliberarea clasei muncitoare prin ea însăși” nu înseamnă decît că eliberarea clasei muncitoare nu poate fi realizată împotriva voinței muncitorilor înșiși. Ei pun problema emancipării femeii înaintea problemei muncitorești și nu vor să recunoască Asociația Internațională a Muncitorilor ca organizație muncitorească. Secția I a protestat împotriva atitudinii secției a 12-a și a cerut ca fiecare secție să fie alcătuită cel puțin în proporție de $\frac{2}{3}$ din muncitori salariați, deoarece pînă în prezent de fiecare dată în America mișcarea muncitorească a fost folosită de burghezie în interesul ei. Secția a 12-a nu a fost de acord ca muncitorii salariați să reprezinte $\frac{2}{3}$ și în bătaie de joc a întrebat: este oare o crimă să fii liber, și nu sclav salariat? Cele două părți s-au adresat atunci Consiliului General, care la 5 și 12 martie a hotărît să excludă temporar secția a 12-a. În consecință, West nu poate fi admis. Secția a

12-a nu a recunoscut însă această hotărîre a Consiliului General *. West a participat la Congresul de la Philadelphia și a fost membru al Consiliului din Prince Street, care a refuzat să recunoască Consiliul General și a menținut legătura cu Federația jurasiană. Potrivit știrilor apărute în ziare, acestea din urmă le-a cerut să nu mai plătească cotizațiile Consiliului General și să-i facă astfel greutate.

Publicat pentru prima oară
în cartea „Minutes of the
Hague Congress of 1872”,
Madison, 1958

Se tipărește după copia
procesului-verbal făcută
de Cuno

Tradus din limba germană

9

[Rezumatul cuvîntării lui Karl Marx cu privire la împuternicirile Consiliului General]

[Din procesul-verbal al ședinței din 6 septembrie 1872
a Congresului de la Haga
al Asociației Internaționale a Muncitorilor]

Noi cerem aceste împuterniciri nu pentru noi, ci pentru viitorul Consiliu General. Preferăm să desființăm Consiliul General decît să-l transformăm în cutie de scrisori, așa cum propune Brismée. În acest caz, conducerea Asociației ar ajunge în mîinile ziaristilor, adică *nemuncitorilor*. Vorbitorul își exprimă nedumerirea în legătură cu faptul că Federația jurasiană și alți adepți ai abținerii de la politică au sprijinit secția a 12-a, din moment ce această secție voia să facă din Asociația Internațională a Muncitorilor o unealtă pentru promovarea unei politici burgheze. Cei ce zîmbesc neîncrezător cînd aud vorbindu-se de secții polițienești trebuie să știe că asemenea secții au fost create în Franța, în Austria și în alte

* În copia după procesul-verbal care se păstrează la biblioteca din Wisconsin și a fost publicată în cartea „Minutes of the Hague Congress of 1872 with related documents”, această frază este formulată astfel: „Deși ei înșiși s-au adresat Consiliului General, cerîndu-i să ia o hotărîre, secția a 12-a și adepții ei nu au recunoscut această hotărîre”. — *Nota red.*

țări și că din Austria s-a cerut Consiliului General să nu recunoască nici o secție care n-a fost înființată de către un delegat al Consiliului General sau de către organizația locală. Vésinier și tovarășii săi, excluși recent din rîndurile emigrației franceze, sînt, firește, de partea Federației jurasiene. În Consiliul General s-au adus Consiliului federal belgian acuzații grave de abuz de putere, nepotism etc., cum nu s-a mai întîmplat cu nici un alt Consiliu federal. Așa cum atestă scrisorile, aceste acuzații porneau de la muncitorii belgieni. După cum mi-am putut da seama, indivizi ca Vésinier, Landeck și alții organizează mai întîi un consiliu federal, iar după aceea o federație și secții. Agenții lui Bismarck ar putea face același lucru. Iată de ce Consiliul General trebuie să aibă dreptul de a dizolva sau de a exclude temporar un consiliu federal și o federație. După ce se iau aceste măsuri, trebuie să se facă apel la secții, ceea ce se dovedește a fi uneori foarte indicat, pentru ca poporul să hotărască dacă Consiliul federal respectiv mai exprimă voința poporului. În Austria, gălăgioșii, ultramontanii, radicalii și provocatorii creează secții cu scopul de a compromite Asociația Internațională a Muncitorilor; în Franța, un comisar de poliție a înființat o secție. Cu toate acestea, cea mai bună organizare există acolo unde Internaționala este interzisă, deoarece persecuțiile duc întotdeauna la un asemenea rezultat. Consiliul General are și în prezent posibilitatea să excludă temporar o federație întreagă, excluzînd temporar fiecare secție a ei. În cazul cînd exclude temporar un consiliu federal sau o federație, Consiliul General riscă muștrări și reproșuri și, de aceea, el se va folosi numai în cazuri extreme de acest drept. Chiar dacă am recunoaște Consiliului General drepturile unui prinț african sau ale țarului Rusiei, puterea lui ar fi iluzorie din moment ce Consiliul General nu va fi exponentul majorității Asociației Internaționale a Muncitorilor. Consiliul General nu dispune nici de armată, nici de buget, el este numai o forță morală și va fi întotdeauna neputincios dacă nu va avea aprobarea întregii Asociații.

Publicat pentru prima oară
în cartea „Minutes of the
Hague Congress of 1872”,
Madison, 1958

Se tipărește după copia
procesului-verbal făcută
de Cuno

Tradus din limba germană

10

[Rezumatul cuvîntării lui Friedrich Engels
cu privire la sediul Consiliului General]

[Din procesul-verbal al şedinţei din 6 septembrie 1872
a Congresului de la Haga
al Asociaţiei Internaţionale a Muncitorilor]

Engels ia cuvîntul pentru a susţine propunerea lui de a se muta la New York sediul Consiliului General. Pînă în prezent, Consiliul General a avut sediul permanent la Londra, deoarece numai acolo el putea fi internaţional, iar documentele, precum şi membrii săi erau în siguranţă. La New York, documentele noastre vor fi în aceeaşi siguranţă ca la Londra, în timp ce pe continent ele nu pot fi nicăieri în siguranţă, nici chiar la Bruxelles şi Geneva, aşa cum s-a putut vedea din incidentele cu poliţia care au avut loc acolo. La Londra, divergenţele de partid s-au ascuţit într-atît, încît se *impune* mutarea sediului Consiliului General. În afară de aceasta, împotriva Consiliului General s-au formulat neîncetat acuzaţii atît de insistente, încît majoritatea foştilor săi membri sînt dezgustaţi şi au hotărît să nu mai facă parte din Consiliu. Engels arată că poate afirma categoric acest lucru în ceea ce-l priveşte pe Marx şi pe el personal. Nici în fostul Consiliu General n-a domnit întotdeauna o unanimitate de păreri, lucru pe care toţi membrii îl pot atesta. Timp de opt ani, Consiliul General a avut acelaşi sediu ; pentru a se evita însă închistarea, care nu este de dorit, acest sediu trebuie schimbat. Din aceleaşi motive, Marx a propus încă în 1870 mutarea sediului Consiliului General de la Londra la Bruxelles, dar atunci toate federaţiile s-au pronunţat împotrivă. Unde trebuie mutat acum sediul Consiliului General? La Bruxelles? Belgianii înşişi declară că acest lucru nu este recomandabil, deoarece nimeni nu garantează securitatea persoanelor şi a documentelor. La Geneva? Genevezii sînt categoric împotrivă, în parte din aceleaşi motive ca şi belgienii, în plus, ei invocă confiscarea documentelor lui Utin. Aşadar, New Yorkul este singurul loc unde documentele noastre vor fi în siguranţă, unde avem o organizaţie nouă şi puternică, unde partidul nostru este cu adevărat internaţional, aşa cum nu ar putea fi în nici un alt loc din lume. Dovadă este Consiliul federal din New York, format din irlandezi, francezi, italieni, suedezi, germani şi în care în curînd vor intra şi americani. Obiecţia că New Yorkul este prea departe nu rezistă, deoarece distanţa mare va pre-

zenta un avantaj pentru federațiile din Europa, care evită cu grijă amestecul Consiliului General în treburile lor interne; tocmai distanța va îngreua și va împiedica un asemenea amestec și nu va permite ca o federație sau alta să dobândească o influență prea mare în cadrul Consiliului General. În afară de aceasta, Consiliul General are dreptul și chiar datoria să numească împuterniciți în Europa pentru anumite cazuri și în anumite țări, așa cum a făcut și pînă în prezent.

Publicat pentru prima oară
în cartea „Minutes of the
Hague Congress of 1872”,
Madison, 1958

Se tipărește după copia
procesului-verbal făcută
de Cuno

Tradus din limba germană

11

[Mandatul dat lui Karl Marx de către
Consiliul General din New York]

CONSILIUL GENERAL
AL ASOCIAȚIEI INTERNAȚIONALE A MUNCITORILOR

Karl Marx, cu domiciliul la Londra, nr. 1, Maitland Park Road N. W., este împuternicit și însărcinat să strângă *toate bunurile de orice fel* aparținînd fostului Consiliu General al Asociației Internaționale a Muncitorilor și să le pună la dispoziția Consiliului General.

Toți membrii și funcționarii fostului Consiliu General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, aflați la Londra sau în altă parte, sînt obligați să respecte această dispoziție și să predea numitului Karl Marx toate cărțile, documentele etc., pe scurt tot ce aparține sau a aparținut Consiliului General cu sediul la Londra.

Din însărcinarea și în numele Consiliului General,

secretar general:

F. A. Sorge

New York, 30 decembrie 1872

Se publică pentru prima oară

Se tipărește după manuscris

Tradus din limba engleză

12

[Mandatul dat lui Friedrich Engels de către
Consiliul General din New York]

CONSILIUL GENERAL
AL ASOCIAȚIEI INTERNAȚIONALE A MUNCITORILOR

Mandat

Friedrich Engels, cu domiciliul la Londra, nr. 122, Regent' s Park Road, este numit reprezentant provizoriu al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor pentru Italia. El este împuternicit și însărcinat să acționeze în numele Consiliului General conform instrucțiunilor pe care le va primi din timp în timp.

Din însărcinarea și în numele Consiliului General,

secretar general :

F.A. Sorge

New York. 5 ianuarie 1873

Se publică pentru prima oară

Se tipărește după manuscris

Tradus din limba engleză

13

Instrucțiuni pentru reprezentantul
Consiliului General pentru Italia,
Friedrich Engels, la Londra

1) Reprezentantul Consiliului General pentru Italia va depune toate eforturile pentru organizarea Internaționalei în Italia în conformitate cu Statutul general, cu Regulamentul și cu instrucțiunile Consiliului General ;

2) el trebuie să vegheze ca mișcarea din Italia să aibă un caracter muncitoresc ;

3) în cazuri urgente, el va rezolva în mod provizoriu problemele litigioase privind organizarea și conducerea Asociației noastre în Italia, părțile interesate având dreptul de a face apel la Consiliul General, pe care el îl va informa neîntârziat în modul convenit ;

4) el are, de asemenea, dreptul să excludă temporar un membru sau o întreagă organizație din Italia pînă la venirea hotărîrii Consiliului General, căruia el trebuie să-i comunice neîntîrziat măsurile luate, anexînd documentele justificative ; el *nu* are însă dreptul să excludă temporar un reprezentant numit direct de Consiliul General, fără a cere și fără a avea în această privință instrucțiuni speciale din partea Consiliului General ;

5) el are dreptul să dea mandate provizorii pe un anumit termen unor persoane din Italia, ale căror împuterniciri nu trebuie însă să depășească pe cele ale reprezentanților numiți direct de Consiliul General ; este de la sine înțeles că toate mandatele și împuternicirile trebuie aprobate de Consiliul General și că ele pot fi oricînd anulate și revocate ;

6) el va urmări strîngerea cu regularitate a cotizațiilor și trimiterea lor Consiliului General ;

7) el trebuie să țină Consiliul General la curent cu evenimentele, făcînd cu regularitate comunicări și trimițînd lunar rapoarte amănunțite.

Din însărcinarea și în numele Consiliului General,

secretar general :

F.A. Sorge

New York, 5 ianuarie 1873

Se publică pentru prima oară

Se tipărește după manuscris
Tradus din limba franceză

14

Către toți membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor

Rezoluția din 26 ianuarie 1873 a Consiliului General⁴⁸⁴

Avînd în vedere că, în conformitate cu articolul 3 al Statutului, „Congresul general proclamă năzuințele comune ale clasei muncitoare, ia măsurile necesare în vederea unei activități rodnice a Asociației Internaționale și numește Consiliul General al Asociației” ;

că, în conformitate cu articolul 2 din capitolul al II-lea al Regulamentului de organizare, „Consiliul General este obligat să aducă la îndeplinire rezoluțiile congreselor” ;

că, în conformitate cu articolul 1 din capitolul al V-lea al Regulamentului de organizare, statutele speciale ale asociațiilor care fac parte din Asociația Internațională a Muncitorilor „nu trebuie să conțină nimic care să fie în contradicție cu Statutul general și cu Regulamentul” ;

avînd în vedere că nici o asociație sau persoană nu poate face parte dintr-o organizație ale cărei legi nu le recunoaște, adică nu poate fi în același timp înăuntrul organizației și în afara ei ;

că, în cazul unei nedreptăți ce s-ar comite sau al unui prejudiciu care i s-ar aduce, orice asociație sau persoană aparținînd Asociației Internaționale a Muncitorilor are dreptul să protesteze în fața Congresului general următor ;

avînd în vedere, în continuare, că, în conformitate cu Statutul general al Asociației Internaționale a Muncitorilor, „nu există datorii fără drepturi, nici drepturi fără datorii” — asociațiile sau persoanele care au dreptul de a lua hotărîri au și obligația de a îndeplini hotărîrile luate ;

avînd în vedere toate acestea, Consiliul General declară :
„asociațiile și persoanele care refuză să recunoască rezoluțiile congresului sau care, în mod conștient, nu-și îndeplinesc îndatoririle prevăzute în Statutul general și în Regulamentul de organizare se pun astfel în afara Asociației Internaționale a Muncitorilor și încetează de a mai fi membri ai acesteia”.

Consiliul General :

F. I. Bertrand, Fr. Bolte, C. Carl, S. Dereure, Fornaccieri, S. Kavanagh, C. F. Laurel, E. Levièle, F. A. Sorge, C. Speyer, E. P. Saint-Clair

secretar general :

F.A. Sorge

New York. 26 ianuarie 1873

Publicat în „Arbeiter-Zeitung”
nr. 6 din 15 martie 1873,
„La Emancipacion” nr. 90
din 22 martie 1873,
„Der Volksstaat”
nr. 26 din 29 martie 1873,
„The International Herald”
nr. 52 din 29 martie 1873

Se tipărește după textul
apărut în „Arbeiter-Zeitung”
Tradus din limba germană

15

Către toți membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor

Rezoluția din 30 mai 1873 a Consiliului General

Avînd în vedere că congresul Federației belgiene care a avut loc la Bruxelles la 25 și 26 decembrie 1872 a hotărît să respingă * hotărîrile celui de-al V-lea Congres general ;

avînd în vedere că congresul unei părți din Federația spaniolă care a avut loc la Córdoba între 25 decembrie 1872 și 2 ianuarie 1873 a hotărît să nu recunoască hotărîrile celui de-al V-lea Congres general și să accepte hotărîrile unei întruniri ostile Internaționalei ** ;

avînd în vedere că o întrunire ținută la Londra la 26 ianuarie 1873 a hotărît să respingă rezoluțiile celui de-al V-lea Congres general de la Haga,

Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, în conformitate cu Statutul general și cu Regulamentul de organizare și cu rezoluția sa din 26 ianuarie 1873 ***, declară :

toate federațiile naționale sau locale, toate secțiile și persoanele care au participat la congresele și întrunirile de la Bruxelles, Córdoba și Londra menționate mai sus sau care recunosc hotărîrile acestora *s-au pus ele însele în afara Asociației Internaționale a Muncitorilor și au încetat de a mai fi membre ale acesteia.*

Consiliul General :

*F. J. Bertrand, F. Bolte, C. Carl, S. Kavanagh,
S. Dereure, C. F. Laurel, F. A. Sorge, C. Speyer*

secretar general :

F.A. Sorge

New York, 30 mai 1873

Publicat în „Arbeiter-Zeitung”
nr. 18 din 7 iunie 1873
și „Der Volksstaat”
nr. 51 din 25 iunie 1873

Se publică după textul apărut în
„Arbeiter-Zeitung”

Tradus din limba germană

* În „Der Arbeiter-Zeitung” : să declare nule și neavenite. — *Nota red.*

** Este vorba despre rezoluțiile Congresului de la Saint-Imier al anarhiștilor. — *Nota red.*

*** Vezi volumul de față, p. 665—666. — *Nota red.*

16

Declarația Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la secțiile din Italia ale Internaționalei

Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor declară că *nu există* o Federație națională italiană a Internaționalei, deoarece nici una dintre organizațiile care se intitulează astfel nu a îndeplinit niciodată condițiile de primire și afiliere prevăzute în Statut și în Regulamentul de organizare.

În diferite regiuni ale Italiei există însă secții organizate ale Asociației Internaționale a Muncitorilor, care țin legătura cu Consiliul General.

Din însărcinarea și în numele Consiliului General,

secretar general :

F.A. Sorge

New York, 30 mai 1873

Publicat în „Arbeiter-Zeitung”
nr. 18 din 7 iunie 1873
și „Der Volksstaat” nr. 51
din 25 iunie 1873

Se tipărește după textul
apărut în
„Arbeiter-Zeitung”

Tradus din limba germană

17

Către cetățenii delegați la cel de-al VI-lea Congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor ⁴⁸⁵

Londra, 3 septembrie 1873

Cetățeni,

Dorind să lase congresului libertate deplină în ceea ce privește aprecierea activității pe anul 1872—1873 a Consiliului General, Consiliul General de la New York a hotărât, la timpul său, să nu trimită delegați din rîndurile sale, ci să aleagă un împuternicit în Europa care să prezinte congresului raportul oficial și cel confidențial, prevăzute de Statut, precum și rezoluțiile referitoare la problemele înscrise pe ordinea de zi. Luînd cunoștință de documentele trimise de Consiliul General, am acceptat cu atît mai bucuros mandatul său, cu cît aprob

intru totul activitatea sa organizatorică și rezoluțiile sale oficiale. Date fiind însă știrile primite în ultimul moment din diferite țări, consider de datoria mea să nu particip la lucrările congresului. Situația dificilă în care se află membrii noștri în aceste țări mă împiedică să dau amănunte în această privință. E suficient să spun că situația din Franța — de unde mandatele au fost trimise pe numele meu — nu permite să sperăm în trimiterea de delegații directe, că plecarea din țară a membrilor noștri spanioli în timpul crizei actuale ar fi apreciată de marea masă a muncitorilor ca un act de lașitate, că, în urma evenimentelor din Spania, obligațiile financiare ale prietenilor noștri din Portugalia au crescut într-atât, încît nu este posibilă decît o reprezentare indirectă ; că, în sfîrșit, persecuțiile polițieneste la care sînt supuși membrii Internaționalei în Italia, arestările din Germania, dizolvarea cu forța a secției centrale din Copenhaga și represiunile la care este supusă mișcarea muncitorească în Austro-Ungaria fac imposibilă o reprezentare cu adevărat internațională a muncitorilor. În aceste condiții, mult mai grele pentru Asociație decît cele din perioada care a urmat după căderea Comunei din Paris, congresul va avea, prin însăși componența sa, un caracter mai mult sau mai puțin local.

Pe de altă parte, Consiliul federal britanic, care din punct de vedere politic are posibilități mult mai mari pentru a fi reprezentat la Congresul de la Geneva, și-a numit delegații : Alfred Days, F. Lessner, A. Serrailier, dar, luînd cunoștință de documentele trimise secretarului său de către Consiliul federal romand, a revenit asupra rezoluției sale și a hotărît să nu participe la congres și să facă cunoscute în mod public motivele acestei hotărîri.

Chiar dacă considerentele generale arătate mai sus nu m-ar obliga să mă abțin de la a participa la lucrările Congresului de la Geneva, faptele care au determinat hotărîrea Consiliului federal britanic ar fi suficiente pentru a mă împiedica să particip, deși am primit mandate din Franța, America, Portugalia etc.

Vă trimit alăturat documentele primite de la Consiliul General ⁴⁶⁶.

Cu salutări frățești,
A. Serrailier

Scris de F. Engels
la 3 septembrie 1873

Se tipărește
după manuscrisul lui Engels
Tradus din limba franceză

Adnotări

1 „*Pretinsele sciziuni din Internațională*” — circulară secretă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, scrisă de Karl Marx și Friedrich Engels în perioada cuprinsă între mijlocul lunii ianuarie și începutul lunii martie 1872. La 5 martie, în cadrul unei ședințe a Consiliului General, Marx a expus principalele teze ale circularei și a relevat importanța acestui document, care oferă „o imagine a dezvoltării istorice a principiilor și politicii Internaționalei”. Circulara „*Pretinsele sciziuni din Internațională*”, care a adus la cunoștința opiniei publice activitatea de subminare desfășurată în cadrul Internaționalei de Alianța democrației socialiste, condusă de Bakunin, încheie o etapă anumită în lupta lui Marx și Engels împotriva anarhismului. Activitatea ostilă a bakuniștilor s-a intensificat mai ales după Conferința de la Londra (septembrie 1871). Prin hotărârile sale cu privire la necesitatea creării unui partid politic de sine stătător al proletariatului și a luptei împotriva sectarismului, conferința a dat o lovitură puternică anarhismului. Anarhiștii au desfășurat o campanie furibundă împotriva Internaționalei, și în primul rând împotriva Consiliului General și a lui Marx. La Congresul anarhiștilor convocat în noiembrie 1871 la Sonvilier a fost adoptată o circulară (vezi articolul lui Engels „*Congresul de la Sonvilier și Internațională*”, K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 504—510); pentru diferitele elemente ostile marxismului, atât dinăuntrul cât și din afara Internaționalei, această circulară a constituit semnalul pentru declanșarea atacurilor împotriva Consiliului General. Activitatea publică, dar mai ales activitatea secretă desfășurată de anarhiști punea în pericol cea mai mare cucerire a proletariatului internațional — Internaționala. În „*Pretinsele sciziuni din Internațională*”, Marx și Engels au demascat în fața proletariatului din toate țările adevăratele scopuri ale anarhiștilor, legăturile lor cu elementele străine clasei muncitoare, precum și activitatea Alianței, condusă de Bakunin, ca sectă ostilă mișcării muncitorești.

Circulara „*Pretinsele sciziuni din Internațională*” a fost publicată pentru prima oară sub formă de broșură purtând semnăturile tuturor membrilor Consiliului General, în limba franceză, la sfârșitul lunii mai 1872 și a fost trimisă tuturor federațiilor Asociației. — 3.

2 Karl Marx. „*Războiul civil din Franța*” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 329—385). — 7.

- 3 Ca răspuns la calomniile proferate de presa burgheză la adresa Internaționalei în legătură cu apariția adresei „Războiul civil din Franța”, Marx și Engels au trimis, în numele Consiliului General, unor ziare engleze, printre care „The Times”, „The Standard”, „The Daily News”, scrisori în care apărau Comuna din Paris și explicau poziția Internaționalei (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 390—399, 401). — 8.
- 4 Începând din iunie 1871, când la Londra au început să sosească comunarzi: care se refugiau în Anglia din cauza persecuțiilor dezlănțuite de guvernul de la Versailles, Consiliul General s-a ocupat de strângerea și distribuirea de ajutoare materiale, precum și de procurarea de lucru pentru emigranții Comunei. Organizatorul acestei activități a Consiliului General a fost Marx. În iulie, Consiliul General a creat un Comitet special pentru ajutorarea emigranților Comunei, în care au intrat Marx, Engels, Jung și alți membri ai Consiliului; la 5 septembrie 1871, din cauza activității intense de pregătire a Conferinței de la Londra din 1871, Marx și Engels au ieșit din Comitet, fiind înlocuiți de alți membri ai Consiliului General. Deși exista acest Comitet special, în anii 1871 și 1872, Consiliul General a continuat să acorde o mare atenție organizării ajutorării comunarzilor. — 8.
- 5 De la sfârșitul deceniului al 6-lea, una dintre principalele revendicări ale muncitorilor englezi a constituit-o ziua de muncă de 9 ore. În mai 1871 a început marea grevă a muncitorilor din construcții și a muncitorilor constructori de mașini din Newcastle, care a fost condusă de Liga pentru ziua de muncă de 9 ore. Lupta din Newcastle a căpătat un caracter deosebit de ascuțit, deoarece Liga i-a atras pentru prima oară și pe muncitorii care nu făceau parte din trade-unionuri. Președintele Ligii, John Burnett, s-a adresat Consiliului General cu rugămintea de a împiedeca aducerea de spărgători de grevă în Anglia. În legătură cu aceasta, Consiliul General a trimis pe continent doi dintre membrii săi, pe Eccarius și pe Cohn, pentru a explica muncitorilor importanța luptei oare se desfășura în Newcastle. Aducerea de spărgători de grevă a fost zădărnicită datorită sprijinului energic acordat de Consiliul General al Internaționalei. În octombrie 1871, greva din Newcastle s-a terminat cu victoria muncitorilor, care au obținut săptămîna de lucru de 54 de ore. — 8.
- 6 La 25 iulie 1871, Consiliul General a aprobat propunerea lui Engels de a se convoca la Londra, în septembrie 1871, o conferință închisă a Internaționalei. Din acest moment, Marx și Engels au desfășurat o muncă intensă în vederea pregătirii organizatorice și teoretice a conferinței; ei au întocmit programul lucrărilor și proiectele de rezoluții care au fost discutate în ședințele Consiliului General, iar apoi propuse la Conferința de la Londra. Conferința de la Londra a Internaționalei, care a marcat o etapă importantă în lupta lui Marx și Engels pentru crearea partidului proletar, a avut loc între 17 și 23 septembrie 1871 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963). — 8.
- 7 Hotărîrea Consiliului General al Internaționalei cu privire la convocarea congresului la Mainz, și nu la Paris, a fost adoptată la 17 mai 1870. La 12 iulie 1870, la propunerea lui Marx, a fost adoptat

proiectul ordinii de zi a Congresului de la Mainz (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 461). — 9.

8 La ședința Consiliului General din 28 iunie 1870, Marx a propus ca în cadrul secțiilor să se discute problema mutării sediului Consiliului General; el și-a motivat propunerea prin necesitatea de a se evita crearea unor condiții avantajoase pentru muncitorii dintr-o țară sau alta; după ce a fost dezbătută în câteva ședințe ale Consiliului General, propunerea a fost adoptată și, la 14 iulie 1870, Marx a scris „Comunicare confidențială tuturor secțiilor” (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 469). Secțiile s-au pronunțat împotriva mutării sediului, considerând Londra locul cel mai indicat pentru activitatea organului conducător al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 9.

9 Între 25 și 29 septembrie 1865, în locul congresului Asociației Internaționale a Muncitorilor care urma să se țină la Bruxelles, a avut loc o conferință preliminară la Londra; hotărârea cu privire la amânarea congresului și la convocarea conferinței a fost adoptată de Consiliul General la insistența lui Marx, care considera că organizațiile locale ale Internaționalei nu erau suficiente de puternice din punct de vedere ideologic și organizatoric. — 9.

10 Circulara din 26 mai 1871 a ministrului de externe al Franței, Jules Favre, cerea reprezentanților diplomați ai Franței în străinătate să obțină de la guvernele europene arestarea și extrădarea comunarilor emigranți ca criminali de drept comun.

Dufaure a prezentat un proiect de lege întocmit de o comisie specială a Adunării naționale franceze, potrivit căruia apartenența la Internațională era pasibilă de pedeapsa cu închisoarea. Proiectul de lege a fost adoptat la 14 martie 1872. — 9.

11 În vara anului 1871, Bismarck și cancelarul Austro-Ungariei, Beust, au luat măsuri în vederea luptei comune împotriva mișcării muncitorești. La 7 iunie 1871, Bismarck a trimis ambasadorului german la Viena, von Schweinitz, o depeșă în care îi recomanda să ducă tratative cu guvernul austriac în vederea unor acțiuni comune împotriva organizațiilor muncitorești; la 17 iunie 1871, Bismarck i-a trimis lui Beust un memorandum în care îi comunica măsurile luate în Germania și în Franța împotriva activității Internaționalei. În august 1871, la întrevvedereea de la Gastein dintre împăratul Germaniei și împăratul Austriei, și în septembrie 1871, la Salzburg, problema măsurilor în vederea luptei comune împotriva Internaționalei a fost dezbătută în mod special.

Guvernul italian s-a raliat campaniei generale împotriva Internaționalei, ceea ce și-a găsit expresia în lichidarea secției din Neapole în august 1871 și în persecutarea membrilor Asociației, în deosebi a lui Theodor Cuno (vezi volumul de față, p. 77—78).

În primăvara și vara anului 1871, guvernul spaniol a luat măsuri represive împotriva organizațiilor muncitorești și a secțiilor Internaționalei; ca urmare, Mora, Morago și Lorenzo, membri ai Consiliului federal spaniol, au fost nevoiți să emigreze la Lisabona. — 9.

- 12 În iulie 1870, în Austro-Ungaria au fost arestați și condamnați, sub acuzația de înaltă trădare, militanții social-democrației austriece Oberwinder, Andreas Scheu, Most și Papst; unele asociații muncitorești au fost, de asemenea, supuse persecuțiilor.

În Germania, lansarea la 5 septembrie 1870 a manifestului „Către toți muncitorii germani”, „îndreptat împotriva planurilor militariste ale guvernului prusian, a avut ca urmare arestarea și trimiterea în judecată, la 9 septembrie 1870, a membrilor Comitetului Partidului muncitoresc social-democrat german Bracke, Bonhorst, Spier, Kühn ș.a. La 17 decembrie 1870, Liebknecht și Bebel, care luaseră atitudine împotriva războiului de cotropire, au fost arestați sub acuzația de „acte preparatorii pentru săvârșirea crimei de înaltă trădare”; în martie 1872, ei au fost condamnați la doi ani detențiune în fortăreață. — 10.

- 13 Comitetul Central al Federației nord-americane a Asociației Internaționale a Muncitorilor a hotărât, la 12 august 1871, să nu trimită delegați la Conferința de la Londra, iar cu mijloacele pe care le are la dispoziție să-i ajute pe emigranții Comunei. O comisie specială a fost însărcinată cu întocmirea unui raport pentru Conferința de la Londra; la 20 august, membrii Comitetului Central au aprobat în unanimitate un memorandum, care a fost trimis apoi Consiliului General. Memorandumul analiza situația economică și politică a clasei muncitoare din S.U.A. și greutățile întâmpinate de Comitetul Central în munca sa. Acest document a fost expus pe scurt de Marx la ședința din 22 septembrie 1871 a conferinței. — 10.

- 14 La propunerea lui Marx, Conferința de la Londra a însărcinat Consiliul General cu formarea unui consiliu federal pentru Anglia. De la înființarea Internaționalei și pînă în toamna anului 1871, funcțiile care reveneau unui asemenea consiliu au fost îndeplinite de Consiliul General. În octombrie 1871 a luat ființă Consiliul federal britanic, format din reprezentanți ai secțiilor engleze și reprezentanți ai trade-unionurilor care aderaseră la Internațională. De la început, în conducerea acestuia a existat un grup de reformiști, avînd în frunte pe Hales, secretarul Consiliului General, care a dus lupta împotriva Consiliului General, căutînd să-i opună în Anglia Consiliul federal britanic și ridicîndu-se împotriva politicii internaționalismului proletar promovate de Consiliul General în problema irlandeză (vezi adnotarea 93). În această luptă, Hales și adepții săi au pactizat cu anarhiștii din Elveția, cu elementele burghezo-reformiste din S.U.A. și alții. După Congresul de la Haga, partea reformistă a Consiliului federal britanic, care a refuzat să recunoască hotărîrile congresului, a dezlănțuit, împreună cu bakunștii, o campanie de calomnii împotriva Consiliului General și a lui Marx. Împotriva lor s-a ridicat ceaialtă parte a Consiliului britanic (Vickery, Riley, Milner, Lessner și alții), care i-a sprijinit activ pe Marx și Engels. La începutul lunii decembrie 1872, în Consiliul federal britanic s-a produs o sciziune; partea care a rămas fidelă hotărîrilor Congresului de la Haga s-a constituit în Consiliul federal britanic și a stabilit o legătură directă cu Consiliul General, al cărui sediu a fost mutat la New York. Marx și Engels au sprijinit efectiv organizarea muncii Consiliului britanic. Încercările reformiștilor de a atrage de partea lor Federația britanică a Internaționalei au eșuat.

- Consiliul federal britanic a existat practic pînă la sfîrșitul anului 1874. Încetarea activității sale este legată de încetarea activității Internaționalei în ansamblu, precum și de victoria vremelnică a oportunistului în mișcarea muncitorească din Anglia. — 10.
- 15 Este vorba despre rezoluția a IX-a a Conferinței de la Londra din 1871 „Cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare”, care a formulat teza cu privire la necesitatea organizării unui partid politic al clasei muncitoare ca o condiție indispensabilă pentru asigurarea victoriei revoluției socialiste și realizarea scopului ei final — construirea societății fără clase (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 446—448). — 10.
- 16 Este vorba despre rezoluția a II-a a Conferinței de la Londra din 1871 „Cu privire la denumirile consiliilor naționale etc.”, care îngrădea accesul în Internațională al diverselor secții sectare (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 443—444). — 10.
- 17 Este vorba despre proclamația lui Bakunin „Către prietenii ruși, polonezi și toți prietenii slavi”, publicată în suplimentul la ziarul „Kolokol” nr. 122—123 din 15 februarie 1862.
„Kolokol” — ziar democrat-revoluționar rus; a fost editat în 1857—1867 de A. I. Herzen și N. P. Ogariov în limba rusă și în 1868—1869 în limba franceză cu suplimente în limba rusă; a apărut pînă în 1865 la Londra, iar apoi la Geneva. — 11.
- 18 *Liga păcii și libertății* — organizație pacifistă burgheză, înființată în 1867 în Elveția de republicani burghezi și mic-burghezi și de liberali. — 11.
- 19 Este vorba de rezoluția propusă de M. Bakunin la 23 septembrie 1868, la Congresul de la Berna al Ligii păcii și libertății, cu prilejul discutării proiectului de program al Ligii. În sprijinul propunerii sale, Bakunin a rostit două cuvîntări, care au fost publicate în „Kolokol” nr. 14—15 din 1 decembrie 1868. — 11.
- 20 Circulara Consiliului General „Asociația Internațională a Muncitorilor și Alianța democrației socialiste” a fost scrisă de Marx la 22 decembrie 1868, în legătură cu discutarea, la ședința Consiliului General, a primirii Alianței în Internațională.
La 29 noiembrie 1868, J. Ph. Becker, care făcea parte din comitetul provizoriu al Alianței, a trimis Consiliului General textul programului și statutului acestei societăți. Aceste documente au fost citite în ședința din 15 decembrie 1868 a Consiliului. În aceeași zi, Marx le-a trimis lui Engels, rugîndu-l să facă observații critice pe marginea lor. Engels a îndeplinit această rugăminte la 18 decembrie. Ținînd seama de observațiile lui Engels, Marx a întocmit un proiect de răspuns către Alianță sub forma unei circulare, care a fost citită de H. Jung la ședința din 22 decembrie a Consiliului General și adoptată cu mici modificări. Scrisoarea a fost trimisă tuturor secțiilor Asociației ca o comunicare confidențială (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 363—365) și a fost publicată pentru prima oară în 1872 de către Marx și Engels în „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — 11.

- 21 Circulara Consiliului General a fost întocmită de Marx ca răspuns la cea de-a doua Adresă trimisă la 27 februarie 1869 Consiliului General de către biroul central al Alianței, care declara că este gata să dizolve Alianța internațională dacă Consiliul General va aproba programul ei și va primi în Internațională diferitele ei secții locale. Sorisoarea a fost scrisă de Marx după ce cazurile de acord cu Engels asupra conținutului ei și aprobată în unanimitate la ședința din 9 martie 1869 a Consiliului General (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 373—374). Acest document a fost publicat pentru prima oară de către Marx și Engels în lucrarea „Pretinsele scizii din Internațională”. — 14.
- 22 *Procesul Neceaev* — proces intentat tineretului studentesc acuzat de activitate revoluționară secretă; a avut loc la Petersburg în iulie-august 1871 (amănunte cu privire la acest proces vezi în volumul de față, p. 398—426). Materialele procesului au fost publicate în ziarul „Sankt-Peterburgskie vedomosti”.
- Conferința de la Londra l-a însărcinat pe Ulin cu întocmirea unui scurt raport asupra procesului Neceaev, care, înainte de a fi publicat, trebuia să fie prezentat Consiliului General. În locul raportului cerut, Ulin i-a trimis lui Marx, la sfârșitul lunii august 1872, pentru Congresul de la Haga al Internaționalei, un amplu raport confidențial privind activitatea ostilă Asociației desfășurată de Bakunin și Neceaev. — 16.
- 23 „*Le Progrès*” — ziar bakunist; a luptat fățiș împotriva Consiliului General; a apărut în limba franceză la Loole, sub conducerea lui Guillaume, din decembrie 1868 până în aprilie 1870. — 16.
- 24 „*L'Égalité*” — săptăminal elvețian, organ de presă al Federației romande a Internaționalei; a apărut la Geneva în limba franceză din decembrie 1868 până în decembrie 1872. În noiembrie 1869 — ianuarie 1870 Bakunin, Perron, Robin și alții, strecurati în redacția ziarului, au încercat să-l folosească pentru a ataca Consiliul General al Internaționalei. În ianuarie 1870 însă, Consiliul federal romand a reușit să modifice componența redacției și să-i scoată pe bakuniști din cadrul ei; din acest moment, ziarul a început să sprijine linia Consiliului General. — 16.
- 25 Este vorba despre „Adresa Consiliului General către Consiliul federal al Elveției romande”, scrisă de Marx și aprobată în ședința din 1 ianuarie 1870 a Consiliului General (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 413—421). — 16.
- 26 „*Le Travail*” — săptăminal francez, organ de presă al secțiilor din Paris ale Internaționalei; a apărut la Paris de la 3 octombrie până la 12 decembrie 1869; unul dintre principalii lui colaboratori a fost legătorul Eugène Varlin, militant de seamă al mișcării muncitorești franceze. — 17.
- 27 *Liga binelui public* — ligă a nobilimii feudale; a fost creată la sfârșitul anului 1464 în Franța; a luptat împotriva politicii de unificare a Franței și de întărire a puterii centrale, promovată de regele Ludovic al XI-lea. Membrii acestei Ligi au fost în primele rinduri ale luptei pentru „binele public” în Franța. — 17.

- 28 „*La Solidarité*” — săptăminal bakunist, a apărut în limba franceză din aprilie pînă în septembrie 1870 la Neuchâtel și din martie pînă în mai 1871 la Geneva. — 17.
- 29 „*Fabrica*” („*La Fabrique*”) — așa era numită în acea perioadă producția de ceasuri și bijuterii la Geneva și în împrejurimi, producție care se desfășura în ateliere mari sau mici de tip manufacturier, precum și la domiciliu. — 18.
- 30 Rezoluția cu privire la Comitetul federal al Elveției romande, adoptată de Consiliul General la propunerea lui Marx, vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 465. — 18.
- 31 Este vorba de cea de-a doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian, scrisă de Marx și aprobată de Consiliul General al Internaționalei la 9 septembrie 1870 (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 284—292). — 18.
- 32 Este vorba de apelul „Către secțiile Internaționalei”, întocmit la 5 septembrie 1870 de bakuniștii James Guillaume și Gaspard Blanc și publicat la Neuchâtel ca supliment la ziarul „*La Solidarité*” nr. 22. — 19.
- 33 *Insurecția de la Lyon* a început la 4 septembrie 1870, în legătură cu știrea despre înfringerea de la Sedan. Sosit la Lyon la 15 septembrie, Bakunin a încercat să ia în mâinile sale conducerea mișcării și să-și pună în aplicare programul anarhist. La 28 septembrie, anarhiștii au încercat să dea o lovitură. Încercarea a eșuat deoarece Bakunin și ceilalți anarhiști nu aveau legături cu muncitorii și nici un plan de acțiune. — 19.
- 34 Într-o scrisoare datată 10 august 1871, Nikolai Jukovski, secretarul secției bakuniste din Geneva, denumită „Alianța democrației socialiste. Secția centrală”, i-a trimis secretarului-corespondent pentru Elveția, Hermann Jung, rezoluția cu privire la autodizolvarea secției, adoptată la 6 august 1871. — 19.
- 35 Vezi „*Compte rendu du IVe Congrès International, tenu à Bâle, en septembre 1869*”. Bruxelles, 1869, p. 172. — 19.
- 36 În aprilie 1870, bakunistul Robin s-a adresat Consiliului federal din Paris, cerîndu-i să reunoască Comitetul federal, format de anarhiști la Congresul de la La Chaux-de-Fonds, ca Comitet federal romand și să deolare în ziarul „*La Marseillaise*” că numai adepții acestui Comitet sînt adevărații membri ai Internaționalei. După ce Consiliul General a dezvăluit membrilor Consiliului federal din Paris semnificația sciziunii care s-a produs în Elveția, Consiliul federal a ajuns la conoluția că nu are dreptul să intervină în această chestiune, care este de competența Consiliului General. — 20.
- 37 Este vorba despre rezoluția a XVII-a a Conferinței de la Londra din 1871 „Cu privire la sciziunea din Elveția romandă”.
În ediția separată a rezoluțiilor conferinței, această rezoluție nu a fost publicată în întregime. Textul integral a apărut în „*Égalité*”

nr. 20 din 21 octombrie 1871 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17 București, Editura politică, 1963, p. 453—456). — 20.

- 38 B. Malon. „La troisième défaite du prolétariat français”. Neuchâtel 1871. — 20.
- 39 *Secția de propagandă și acțiune revoluționară socialistă* a fost înființată la 6 septembrie 1871, în locul secției din Geneva, „Alianța democrației socialiste”, dizolvată în august. La organizarea ei au luat parte foștii membri ai acestei secții, Jukovski, Perron și alții, precum și oțtiva emigranți francezi, printre care Jules Guesde și Benoit Malon. — 21.
- 40 „*La Révolution Sociale*” — săptămânal, a apărut la Geneva în limba franceză din octombrie 1871 până în ianuarie 1872; începînd din noiembrie 1871, organul de presă oficial al Federației jurasienne, care avea o orientare anarhistă. — 21.
- 41 A. Léo. „La guerre sociale. Discours prononcé au Congrès de la Paix à Lausanne (1871)”. Neuchâtel, 1871. — 21.
- 42 „*Le Figaro*” — cotidian reacționar francez; apare la Paris începînd din 1826; era legat de guvernul celui de-al doilea Imperiu.
„*Le Gaulois*” — cotidian de orientare conservatoare-monarhistă, organ de presă al marii burghezii și al aristocrației; a apărut la Paris din 1867 pînă în 1929.
„*Paris-Journal*” — cotidian reacționar care avea legături cu politica; a apărut la Paris din 1868 pînă în 1874, fiind editat de Henri de Pène. A sprijinit politica celui de-al doilea Imperiu, iar după căderea acestuia a sprijinit guvernul apărării naționale și guvernul Thiers; a calomniat Internaționala și Comuna din Paris. — 21.
- 43 Este vorba de rezoluția adoptată la 7 iulie 1868 de Consiliul General la propunerea lui Marx (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16. București, Editura politică, 1963, p. 335). Adoptarea acestei rezoluții a devenit necesară în urma discursului ținut de Félix Pyat la adunarea din 29 iunie 1868 consacrată aniversării insurecției proletariatului parizian din iunie 1848; în acest discurs, el chema deschis la acte teroriste împotriva lui Napoleon al III-lea. În darea de seama asupra adunării, apărută în „*La Cigale*” din Bruxelles, F. Pyat era prezentat ca unul dintre conducătorii Internaționalei. Această afirmație a fost repetată și de alte ziare.
- După apariția rezoluției în presă, în secția franceză de la Londra al cărei membru era F. Pyat, s-a produs o sciziune. Reprezentanții elementelor proletare (E. Dupont, H. Jung, P. Lafargue etc.) au ieșit din secție, exprimîndu-și astfel dezacordul față de tactica aventurista și provocatoare a lui Pyat. Grupul lui Pyat, deși nu mai avea nici o legătură cu Internaționala, a continuat să se întîmuleze „secția franceză de la Londra”, să publice documente în numele Asociației Internaționale a Muncitorilor și a sprijinit în repetate rînduri grupările antiproletare care luptau împotriva liniei promovate de Marx în Consiliul General. — 23.

- 44 În cursul anului 1869, în Consiliul General a fost ridicată de mai multe ori problema delimitării oficiale față de grupul emigranților francezi mic-burhezi din Londra, adepți ai lui Félix Pyat (vezi adnotarea 43). În primăvara anului 1870, această delimitare devenise cu atât mai necesară cu cât în acest timp în Franța se pregătea al treilea proces împotriva membrilor Internaționalei, acuzați de complot în scopul asasinării lui Napoleon al III-lea, iar ca materiale de acuzare figurau documentele așa-numitei „secoții franceze de la Londra”, printre altele un apel adoptat la adunarea din 20 octombrie 1869, în care Internaționala era identificată cu societatea republicană secretă Comuna revoluționară, condusă de Félix Pyat. În legătură cu aceasta, Marx a formulat o rezoluție adoptată de Consiliul General la 10 mai 1870, în care arăba că Internaționala nu are nimic comun cu acest grup (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 460). Arestarea membrilor din Franța ai Internaționalei a fost, de fapt, determinată de lansarea de către Consiliul federal din Paris a manifestului din 24 aprilie 1870, în care era demascată adevăratul conținut al plebiscitului în curs de pregătire (vezi adnotările 159 și 160).
- „*La Marseillaise*” — cotidian francez, organ de presă al republicanilor de stînga; a apărut la Paris din decembrie 1869 pînă în septembrie 1870; ziarul a publicat materiale privind activitatea Internaționalei și mișcarea muncitorească.
- „*Le Réveil*” — săptămînal, iar din mai 1869 cotidian francez, organ de presă al republicanilor de stînga; a apărut sub conducerea lui Delescluze la Paris din iulie 1868 pînă în ianuarie 1871. Ziarul publica documente ale Internaționalei și materiale cu privire la mișcarea muncitorească. — 23.
- 45 Problema activității de agent al poliției franceze desfășurate de Durand, care se strecurase în Internațională ca unul dintre conducătorii secției franceze din 1871, a fost dezbătută la 7 octombrie 1871, într-o ședință extraordinară a Consiliului General, la care a fost prezentată corespondența lui Durand cu funcționari ai poliției. Potrivit instrucțiunilor date de poliție, Durand trebuia să pătrundă în scopuri de spionaj la Conferința de la Londra și chiar să intre în Consiliul General. Rezoluția cu privire la excluderea lui Durand a fost întocmită și prezentată Consiliului General de Engels (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 460). — 23.
- 46 Rezoluția din 17 octombrie 1871 cu privire la statutul secției franceze din 1871 a fost scrisă de Marx și aprobată în unanimitate de Consiliul General. Consiliul a arătat că, întrucît statutul secției contravine Statutului general, ea nu poate fi primită în Internațională. Textul rezoluției s-a păstrat în manuscrisul secretarului-corespondent pentru Franța, Auguste Serraillier (vezi K. Marx și F. Engels. Opere vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 462—465). — 24.
- 47 La 7 noiembrie 1871, Consiliul General a discutat răspunsul secției franceze din 1871, care în scrisoarea sa din 31 octombrie a declarat că nu este de acord cu rezoluția Consiliului General din 17 octombrie 1871 (vezi adnotarea 46) și s-a dat la atacuri împotriva acestuia. O comunicare în această problemă a fost făcută de Auguste Serraillier, care a prezentat rezoluția scrisă de Marx și aprobată în unanimitate de Consiliu (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București,

Editura politică, 1963, p. 488—493). Această rezoluție a fost publicată pentru prima oară (incomplet) în „Pretinsele sciziuni din Internațională”. — 24.

- 48 „Déclaration de la Section française fédéraliste de 1871, siégeant à Londres”. Londra, 1871. Deasupra titlului broșurii, secția, deși Consiliul General refuzase primirea ei în Internațională, a pus cuvintele „Asociația Internațională a Muncitorilor”. — 26.
- 49 Este vorba de a doua rezoluție din secțiunea „Rezoluții speciale ale conferinței”, în care se menționa că muncitorii germani și-au făcut datoria lor internațională; baza acestei rezoluții au stat concluziile cuprinse în cuvântarea lui Marx cu privire la situația Internaționalei în Germania și Anglia (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 449). — 27.
- 50 Este vorba de scrisoarea trimisă la 11 noiembrie 1871 de secretarul-corespondent pentru Franța, Auguste Serrailier, redactorului ziarului „Qui Vive!”, Vermersch; scrisoarea a fost publicată în acest ziar la 16 noiembrie 1871, precum și într-o serie de alte ziare.
„Qui Vive!” — cotidian, a apărut în 1871 la Londra în limba franceză; organul de presă al secției franceze din 1871. — 27.
- 51 Este vorba de editarea oficială a Statutului general și a Regulamentului de organizare ale Internaționalei, pregătită de Consiliul General din însărcinarea Conferinței de la Londra din 1871. Ediția engleză și ediția franceză au apărut la Londra, prima — la începutul lunii noiembrie, a doua — în decembrie 1871: „General Rules and Administrative Regulations of the International Working Men's Association. Official edition revised by the General Council” și „Statuts Généraux et Règlements Administratifs de l'Association Internationale des Travailleurs. Edition officielle, révisée par le Conseil Général”. Textul oficial în limba germană a apărut în „Volksstaat” nr. 12 din 10 februarie 1872 și sub formă de broșură intitulată: „Allgemeine Statuten und Verwaltungs-Verordnung der Internationalen Arbeiter-Association. Amtliche deutsche Ausgabe, revidiert durch den Generalrath”. Leipzig, Verlag der Expedition des „Volksstaat”. 1872. — 27.
- 52 „Congrès ouvrier de l'Association Internationale des Travailleurs tenu à Genève du 3 au 8 septembre 1866”. Geneva, 1866, p. 27, note. — 27.
- 53 „Troisième procès de l'Association Internationale des Travailleurs à Paris”. Paris, 1870, p. 4. — 28.
- 54 Este vorba de rezoluția a XVII-a a Conferinței de la Londra „Cu privire la sciziunea din Elveția romandă”, în care se propunea secțiilor anarhiste care au ieșit din Federația romandă să adopte denumirea de „Federația jurasiană” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 451). — 28.
- 55 Este vorba de rezoluția propusă de Malon, Lefrançais și Ostin la adunarea din 2 decembrie 1871 a secțiilor din Geneva, îndreptată împotriva Consiliului General al Internaționalei și a hotărârilor Conferinței de la Londra și bazată pe falsificarea unor documente ale Internaționalei. Adunarea federației a respins proiectul anarhist și a

- adoptat o rezoluție care confirma hotărârile Conferinței de la Londra și exprima deplina solidaritate cu activitatea Consiliului General. Proiectul rezoluției anarhiste a lui Malon a fost publicat în „Révolution Sociale” nr. 7 din 7 decembrie 1871. — 30.
- 56 K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963 p. 451. — 30.
- 57 Este vorba de circulara trimisă la 6 iunie 1871 de către ministrul de externe Jules Favre reprezentanților diplomați ai Franței, în care acesta chema toate guvernele din Europa la luptă comună împotriva Internaționalei. Declarația Consiliului General în legătură cu circulara lui J. Favre, scrisă de Marx și Engels, este publicată în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963. p. 387—389.
- Este vorba, de asemenea, de un raport întocmit de Sacaze la 5 februarie 1872 în numele comisiei care a examinat proiectul de lege al lui Dufaure (vezi adnotarea 10). — 34.
- 58 Aici, ca și mai jos, Marx citează Statutul Internaționalei adoptat de Congresul de la Geneva și publicat la Londra în limba engleză („Rules of the International Working Men's Association” 1876). — 36.
- 59 Aici este o greșeală. Articolul 6 din Statutul general a fost adoptat la Congresul de la Geneva din 1866 al Internaționalei. Vezi „Congrès ouvrier de l'Association Internationale des Travailleurs tenu à Genève du 3 au 8 septembre 1866”. Geneva, 1866, p. 13—14. — 38.
- 60 *Federația muncitorilor* a fost înființată la Torino în toamna anului 1871. ea se afla sub influența adeptilor lui Mazzini. În ianuarie 1872, elementele proletare au ieșit din federație și au format asociația *Eliberarea proletarului*, care ulterior a fost primită în Internațională ca una din secțiile ei. În fruntea asociației s-a aflat pînă în februarie 1872 agentul de poliție Carlo Terzaghi.
- „*Il Proletario*” — cotidian italian care a apărut la Torino din 1872 pînă în 1874; a luat apărarea bakuniștilor împotriva Consiliului General și a hotărîrilor Conferinței de la Londra. — 38.
- 61 „Troisième Congrès de l'Association Internationale des Travailleurs. Compte rendu officiel”. Bruxelles, septembre 1868. Supplément au journal „Le Peuple Belge”, p. 50. — 39.
- 62 Este vorba de programul Alianței internaționale a democrației socialiste, întocmit de M. Bakunin și publicat ca foaie volantă la Geneva în 1868 în limbile franceză și germană. Textul programului este reprodus în întregime în lucrarea lui K. Marx și F. Engels „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. — 42.
- 63 Este vorba de articolul lui M. Bakunin „Organizația Internaționalei” publicat în anuarul anarhiștilor „Almanach du Peuple pour 1872”. — 43.
- 64 În noiembrie 1871, democratul burghez Stefanoni a prezentat proiectul înființării unei „Asociații universale a raționaliștilor”, al cărei program reprezenta un amestec de concepții burghezo-democrate și idei ale socialismului utopic mic-burghez (înființarea unor colonii agri-

cole pentru rezolvarea problemei sociale etc.). După propria mărturisire a lui Stefanoni, asociația urmărea să abată atenția muncitorilor de la Internațională și să împiedice creșterea influenței ei în Italia; totodată, Stefanoni și-a declarat solidaritatea cu Alianța democrației socialiste. În cadrul polemicii care a început după publicarea proiectului de program al asociației, Stefanoni a publicat articole calomniatoare îndreptate împotriva Consiliului General, împotriva lui Marx și Engels; el a luat materiaul necesar pentru aceste articole din ziarele lassalleene, de la Vogt etc. Faptul că Marx și Engels au demascat adevăratele scopuri ale lui Stefanoni și legăturile directe ale anarhiștilor cu democrația burghezi (scrisoarea lui Engels către redacția ziarului „Gazzettino Rosa”, vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 514—516; articolul lui Marx „Încă o dată Stefanoni și Internaționala”, vezi volumul de față, p. 86—89), precum și faptul că o serie de conducători ai mișcării muncitorești italiene s-au ridicat împotriva proiectului lui Stefanoni au zădărnicit încercările lui de a supune mișcarea muncitorească din Italia influenței burgheze.

„Il Gazzettino Rosa” — cotidian italian, a apărut la Milano din 1867 pînă în 1873; în 1871—1872 a luat apărarea Comunei din Paris, a publicat documente ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; începînd din 1872 a fost sub influența bakuniștilor. — 46.

65 „*Neuer Social-Demokrat*” — cotidian german, a apărut la Berlin în anii 1871—1876, de trei ori pe săptămînă; organ de presă al Uniunii generale a muncitorilor germani, organizația lassalleenilor; orientarea lui reflecta întru totul politica lassalleenilor de a adapta la regimul bismarckian și de cochetare cu clasele dominante din Germania, precum și oportunismul și naționalismul liderilor lassalleeni. Acționînd de pe poziții sectare, acest ziar a dus o luptă sistematică împotriva conducerii marxiste a Internaționalei și împotriva Partidului muncitoresc social-democrat german, a sprijinit activitatea, ostilă Consiliului General, desfășurată de bakuniști și de reprezentanții altor curenți antiproletare. — 46

66 „*Bluzele albe*” sau „*cămășile albe*” — așa erau numite bandele organizate de prefectura poliției din timpul celui de-al doilea Imperiu. Aceste bande, formate din elemente de clasă, care se dădeau drept muncitori, organizau demonstrații și acțiuni provocatoare, creînd astfel pretexte pentru persecutarea organizațiilor cu adevărat muncitorești. — 46.

67 Congresul Federației belgiene a Asociației Internaționale a Muncitorilor care a avut loc la 24—25 decembrie 1871 nu a sprijinit, cu prilejul discutării circularei de la Sonvilier, cererea anarhiștilor elvețieni de a se convoca imediat un congres general al Internaționalei, dar în același timp el a luat hotărîrea de a însărcina Consiliul federal belgian cu elaborarea unui nou statut al Asociației. Proiectul de statut, elaborat de pe poziții anarhiste și dezbătut de Congresul Federației belgiene din iulie 1872, prevedea desființarea Consiliului General. — 47.

68 A. Richard et G. Blanc. „*L'Empire et la France nouvelle. Appel du peuple et de la jeunesse à la conscience française*”, Bruxelles, 1872. — 47.

69 Rezoluțiile cu privire la sciziunea din cadrul Federației din S.U.A. a Internaționalei au fost scrise de Marx și adoptate, la propunerea sa, în ședințele Consiliului General din 5 și 12 martie 1872.

În decembrie 1870 s-a format la New York un Comitet Central al Internaționalei în S.U.A., din care făceau parte reprezentanții mai multor secții. Secțiile nr. 9 și nr. 12, care au aderat și ele în iulie 1871, sub conducerea unor sufragete burgeze — Victoria Woodhull și Tennessee Claflin —, au început, în numele Internaționalei, să facă propagandă în favoarea unui program de reforme burgeze. Opunându-se „secțiilor străine” (germane, franceze, irlandeze), și în special secției germane nr. 1 din New York, care era condusă de F. A. Sorge, adepții doamnelor Woodhull și Claflin au încercat să supună influenței lor organizațiile din S.U.A. ale Internaționalei. La 27 septembrie 1871, fără știrea Comitetului Central de la New York, secția nr. 12 s-a adresat Consiliului General, cerindu-i să o recunoască drept secție conducătoare a Internaționalei în America; în același timp a dezlănțuit o campanie de presă împotriva acelor secții ale Internaționalei care apărau caracterul proletar al organizației. În rezoluția sa din 5 noiembrie 1871 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 687—688), Consiliul General a respins pretențiile secției nr. 12 și a confirmat împuternicirile Comitetului Central de la New York. Dar și după aceea secția nr. 12 și-a continuat atacurile împotriva Comitetului Central; activitatea ei a dus la întărirea elementelor mic-burgeze în organizațiile din S.U.A. ale Internaționalei și a provocat în decembrie 1871 o sciziune între secțiile proletare și cele mic-burgeze. La New York s-a format un Consiliu federal provizoriu în care au intrat Sorge, Bolte și alții și un al doilea Comitet în frunte cu Woodhull și alți reformiști burgezi din secția nr. 12. Consiliul General a sprijinit cu hotărâre aripa proletară a Federației nord-americane; secția nr. 12 a fost exclusă din Internațională pînă la următorul congres ordinar. La 28 mai 1872, Consiliul General a recunoscut drept unic organ conducător al Internaționalei Consiliul federal provizoriu. La Congresul Federației nord-americane din iulie 1872 a fost ales Consiliul federal permanent, în componența căruia au intrat aproape toți membrii Consiliului provizoriu. Cauzele sciziunii din Federația S.U.A. sînt expuse amănunțit în articolul lui F. Engels „Internaționala în America” (vezi volumul de față, p. 99—105).

Aceste rezoluții ale Consiliului General au fost publicate în organele de presă ale Internaționalei din diferite țări, în special în ziarul „Volksstaat”.

„Der Volksstaat” — organul central al Partidului muncitoresc social-democrat german (al eisenachienilor); a apărut la Leipzig de la 2 octombrie 1869 pînă la 29 septembrie 1876 (la început de două ori pe săptămână, iar din iulie 1873 — de trei ori pe săptămână). Ziarul exprima concepțiile curentului revoluționar din mișcarea muncitorească germană. Din cauza orientării lui curajoase, revoluționare, ziarul a fost supus unor permanente persecuții din partea guvernului și a poliției. Componenta redacției ziarului se schimba mereu din cauza arestării redactorilor, dar conducerea generală a ziarului a rămas în mîinile lui W. Liebknecht. Un rol important la acest ziar a jucat A. Bebel, care conducea editura „Volksstaat”.

Marx și Engels au ținut o legătură strînsă cu redacția ziarului în paginile căruia și-au publicat în mod sistematic articolele. Dînd o

mare importanță activității ziarului „Volksstaat”, Marx și Engels urmăreau cu atenție activitatea lui, criticau lipsurile și greșelile lui și dirijau linia ziarului, care, datorită acestui fapt, a fost unul dintre cele mai bune ziare muncitorești din deceniul al 8-lea al secolului al XIX-lea. — 51.

70 Este vorba de rezoluția a VI-a a Congresului de la Basel cu privire la problemele organizatorice, „Despre normele de excludere a secțiilor din Internațională”, care imputernicea temporar Consiliul General să excludă pînă la următorul congres ordinar unele secții din Internațională. — 52.

71 Este vorba, probabil, de acea mică grupare a studenților sîrbi și bulgari de la Zürich care s-au organizat sub influența directă a anarhiștilor într-un grup al Alianței denumit „Slavenskiï Zaves”. După primele încercări de a se constitui, în primăvara anului 1872, ca secție a Internaționalei și după ce Consiliul General a refuzat să-l recunoască, grupul a intrat în iunie-iulie 1872 în Federația jurasiană (programul lui a fost elaborat de Bakunin); în vara anului 1873, grupul s-a dizolvat. — 53.

72 „La Liberté” — ziar democrat belgian; a apărut la Bruxelles din 1865 pînă în 1873; în 1872—1873 a apărut săptămînal; începînd din 1867, a fost unul din organele de presă ale Internaționalei în Belgia. — 54.

73 G. Lefrançais. „Étude sur le mouvement communaliste à Paris, en 1871”, Neuchâtel, 1871, p. 92. — 54.

74 Articolele lui Marx în care acesta demasca ziarul „Paris-Journal”, în paginile caruia apăruse o scrisoare ticlăuită, sînt publicate în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 309 și 310—311.

La propunerea lui Marx, la această demascare s-a asociat și secretarul-corespondent al Consiliului general pentru Franța, Auguste Serrailier, care la 16 martie 1871 a trimis o scrisoare diferitor ziare.

„Le Courrier de l'Europe” — ziar orléanist, a apărut la Londra în limba franceză din 1840 pînă în 1839

„Die Zukunft” — ziar german de orientare burghezo-democratică, organ al Partidului popular; a apărut din 1867 la Königsberg, iar din 1868 la Berlin. Scrisoarea lui Marx care demască falsul comis de „Paris-Journal” a fost publicată în nr. 73 din 26 martie 1871 al acestui ziar. — 54.

75 La ședința Consiliului General din 20 februarie 1872 a fost aprobată propunerea lui Jung de a se sărbători la 18 martie printr-un miting de masă la Londra prima aniversare a Comunei din Paris. În vederea pregătirilor a fost aleasă o comisie specială, din care au făcut parte Jung, Mac Donnel, Milner și alții. La ședința Consiliului din 12 martie, Marx a fost desemnat, printre alții, să ia cuvîntul. Jung i s-a adresat apoi lui Engels cu rugămîntea de a pregăti un proiect de rezoluție. Mitingul public nu a avut însă loc, deoarece în ultimul moment proprietarul localului a refuzat să pună sala la dispoziție. Cu toate acestea, membrii Internaționalei și foștii comunarzi s-au adunat în micul local al asociației comunarzilor și au sărbătorit la 18 martie, în cadrul unei adunări festive, aniversarea primei revoluții proletare. La această adunare au fost adoptate, la propunerea comunarzi-

lor Theisz și Camélinat și a unui membru al Consiliului General, Milner, trei scurte rezoluții, al căror text corespunde întru totul cu manuscrisul în limba franceză, care s-a păstrat, scris de fiica lui Marx, Jenny, și îndreptat de Marx. Textul rezoluțiilor a fost publicat, fără a se indica autorul, în darea de seamă asupra mitingului apărută în ziarele „Eastern Post” din 23 martie, „International Herald” din 30 martie și „Liberté” din 24 martie 1872.

„The International Herald” — săptăminal englez, a apărut la Londra din martie 1872 până în octombrie 1873; din mai 1872 până în mai 1873 a fost, de fapt, organul oficial al Consiliului federal britanic al Internaționalei; ziarul publica dări de seamă asupra ședințelor Consiliului General și ale Consiliului britanic, documente ale Asociației Internaționale a Muncitorilor și articole ale lui Marx și Engels. La sfârșitul anului 1872 și începutul anului 1873, ziarul a jucat un rol de seamă în lupta împotriva reformiștilor, care se separaseră de Consiliul federal britanic. Începând din iunie 1873, ca urmare a faptului că editorul și redactorul ziarului, William Riley, se îndepărtase de mișcarea muncitorească, a încetat și colaborarea lui Marx și Engels și publicarea în paginile acestui ziar a materialelor Federației britanice a Internaționalei. — 55.

76 Secția Ferré (denumită astfel în memoria cunoscutului comunist Théophile Ferré) — una dintre primele secții franceze ale Internaționalei, înființată la Paris după înfrângerea Comunei. Secția s-a constituit definitiv în aprilie 1872; ea servea Consiliului General drept punct de sprijin în legăturile sale cu organizațiile muncitorești din Franța, care luau din nou ființă. La propunerea lui Marx, secția a fost primită în Internațională în iulie 1872, după ce statutul ei a fost verificat de o comisie specială de verificare a statutelor instituită de Consiliul General. — 56.

77 Manuscrisul lui Marx „Naționalizarea pământului” a fost scris în martie-aprilie 1872, în legătură cu discuțiile purtate în secția de la Manchester a Internaționalei în problema naționalizării pământului. În scrisoarea sa din 3 martie, Eugène Dupont i-a făcut cunoscute lui Engels confuziile de care dau dovadă membrii acestei secții în problema agrară și, formulând 5 puncte din proiectatul său discurs, i-a rugat pe Marx și Engels să-i trimită observații critice în timp util, așa încât el să le poată lua în considerație înainte de ținerea adunării. Marx a dat o fundamentare amplă a concepțiilor sale în problema naționalizării pământului. În ședința secției din 8 mai 1872, Dupont a prezentat un referat care coincide în întregime cu manuscrisul păstrat al lui Marx; acest referat a fost publicat la 15 iunie 1872 în ziarul „International Herald” sub titlul: „Naționalizarea pământului. Referat prezentat de secția din Manchester a Asociației Internaționale a Muncitorilor”; nu se menționa nici autorul, nici referentul. — 58.

78 Este citat raportul cu privire la proprietatea funciară prezentat de César de Paepe la ședința Congresului de la Bruxelles al Asociației Internaționale a Muncitorilor (11 septembrie 1868). — 60.

79 Această scrisoare a fost scrisă de Engels din însărcinarea Consiliului General, ca urmare a cererii Consiliului federal spaniol de a se trimite o scrisoare de salut congresului ordinar al Federației spaniole.

Scrisoarea a fost prezentată congresului la 7 aprilie 1872; ea a fost publicată în ziarul „Emancipacion”.

Congresul Federației spaniole a Internaționalei a avut loc la Saragosa între 4 și 11 aprilie 1872; la congres au participat 45 de delegați, reprezentând 31 de federații locale. Din ordinul guvernului, poliția a împiedicat ținerea ședințelor publice ale congresului.

„La Emancipacion” — ziar săptăminal, organ al secțiilor din Madrid ale Internaționalei, a apărut la Madrid din 1871 până în 1873; din septembrie 1871 până în aprilie 1872 a fost organul de presă al Consiliului federal spaniol; a luptat împotriva influențelor anarhiste în Spania. Între 1872 și 1873, în paginile acestui ziar au apărut câteva capite din „Manifestul Partidului Comunist”, din „Mizeria filozofiei”, din volumul I al „Capitalului” și o serie de articole scrise de Marx și Engels special pentru acest ziar. — 62.

80 În ședința din 16 aprilie a Consiliului General, Marx a dat citire acestei declarații scrise de el drept ripostă la discursul calomnios rostit în Camera comunelor de A. B. Cochrane, membru al parlamentului. Printr-o hotărâre a Consiliului, declarația a fost publicată ca manifest, precum și în „Eastern Post”. — 65.

81 Marx se referă aici la preambulul „Statutului provizoriu al Asociației Internaționale a Muncitorilor”, în care, în 1864, la înființarea Internaționalei, el formulase tezele programatice fundamentale ale primei organizații internaționale de masă a proletariatului. Acest preambul a intrat fără nici un fel de modificări în Statutul general confirmat de Congresul de la Geneva din 1866. Sarcinile luptei politice a proletariatului au fost expuse în paragraful al treilea al acestui document, care spune că „eliberarea economică a clasei muncitoare este, prin urmare, țelul măreț căruia trebuie să-i fie subordonată, ca mijloc, orice mișcare politică” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 15). În „Manifestul constitutiv al Asociației Internaționale a Muncitorilor”, elaborat în același timp cu „Statutul provizoriu”, Marx a fundamentat teza potrivit căreia „cucerirea puterii politice a devenit prima datorie a clasei muncitoare” și a chemat proletariatul „să pătrundă secretele politicii internaționale, să supravegheze activitatea diplomatică a guvernelor lor și, la nevoie, să acționeze împotriva lor” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 13). — 66.

82 Este vorba de broșura lui Bakunin „Riposta d'un Internazionale a Giuseppe Mazzini”, Milano, 1871; broșura a apărut ca supliment la nr. 227 din 16 august 1871 al ziarului „Gazzettino Rosa”. — 66.

83 „Die Volksstimme” — ziar muncitoresc austriac, organul de presă al partidului social-democrat, a sprijinit Consiliul General al Internaționalei; a apărut la Viena de două ori pe lună, din aprilie până în decembrie 1869. — 67.

84 „Le Père Duchêne” — cotidian francez, editat de Vermersch la Paris de la 6 martie până la 21 mai 1871; avea o orientare similară celei a presei blanquistă. — 68.

- 85 Aici și mai departe, Marx citează discursul rostit de Fawcett în Camera comunelor la 12 aprilie 1872; discursul a fost publicat în ziarul „Times” din 13 aprilie 1872. — 68.
- 86 Proiectul de lege cu privire la înființarea unui oficiu federal pentru statistica muncii a fost adoptat de Camera reprezentanților a Congresului S.U.A., dar a fost respins de Senat. — 70.
- 87 Scrisoarea către Asociația muncitorilor din Ferrara a fost scrisă de Engels ca răspuns la comunicarea cu privire la înființarea acestei asociații și la intenția ei de a deveni o secție a Internaționalei. Scrisoarea lui Engels, precum și documentele programatice ale Internaționalei trimise de el i-au ajutat pe membrii asociației să învingă influența anarhistă. La 7 mai, Consiliul General a confirmat, la propunerea lui Engels, Asociația din Ferrara ca secție a Internaționalei. — 72.
- 88 Cu acest articol începe colaborarea regulată a lui Engels la ziarul italian „La Plebe”, care a durat pînă la sfîrșitul anului 1872. Încă mai înainte, în 1871, ziarul publicase extrase din scrisorile lui Engels și unele documente ale Consiliului General al Internaționalei trimise de acesta în Italia. La cererea redactorului ziarului, Enrico Bignami, Engels a scris pentru „La Plebe” o serie de articole care au fost publicate, de regulă, sub titlul „Scrisori din Londra”; primul articol a fost însoțit de următoarea mențiune: „Sub acest titlu vom publica de acum înainte scrisorile pe care un cetățean foarte apreciat s-a obligat să ni le trimită din Londra”. După o întrerupere de mai mulți ani, Engels și-a reluat colaborarea la ziar. Articolele lui Engels publicate în „La Plebe” au fost reeditate de Gianni Bosio în culegerea „Karl Marx. Friederich Engels. Scritti italiani”, Milano-Roma, 1955. Subtitlul acestui articol, ca și subtitlurile majorității articolelor lui Engels publicate în „La Plebe” și incluse în volumul de față corespund cu subtitlurile din culegerea de mai sus, editată de Bosio.
- „La Plebe” — ziar italian, a apărut sub îngrijirea lui Enrico Bignami din 1868 pînă în 1875 la Lodi și din 1875 pînă în 1883 la Milano; pînă la începutul deceniului al 8-lea, ziarul a avut o orientare burghezo-democratică; ulterior a devenit ziar socialist; în 1872—1873 — organul de presă al secțiilor Internaționalei; a sprijinit Consiliul General în lupta împotriva anarhiștilor; a publicat documente ale Internaționalei și articole ale lui Engels. — 74.
- 89 În anii 1830—1831, în sudul și estul Angliei au avut loc răscoale spontane ale muncitorilor agricoli, provocate de situația extrem de grea în care se afla această categorie a populației. Introducerea mașinilor agricole a dus la un șomaj de masă în rândurile muncitorilor agricoli, care, în semn de protest, au dat foc stogurilor și au distrus mașinile. Armata trimisă în regiunile cuprinse de răscoală i-a reprimat cu cruzime pe răsculați. — 75.
- 90 La sfîrșitul lunii martie 1872, în comitatul Warwickshire a luat ființă Uniunea muncitorilor agricoli, care s-a situat în fruntea unei greve, căreia i s-au alăturat curînd și comitatele învecinate din centrul și estul Angliei. Greva s-a bucurat de sprijinul trade-unionurilor muncitorilor de la orașe. Ajustorul bănesc dat de acestea, precum și cererea mare de brațe de muncă la orașe ca urmare a avîntului in-

dustrial au contribuit la victoria muncitorilor agricoli în lupta dusă de ei. În mai 1872 a fost înființată, sub președinția muncitorului Joseph Arch, Uniunea națională a muncitorilor agricoli, care, spre sfârșitul anului 1873, numara aproape 100 000 de oameni în rândurile ei. Lupta pentru reducerea zilei de muncă și mărirea salariului a continuat pînă în 1874 și s-a încheiat într-o serie de comitate cu victoria greviștilor. — 75.

91 Engels se referă la răspunsul dat de ministrul de interne Bruce în ședința din 12 aprilie 1872 a Camerei lorzilor în legătură cu discursul rostit de A. B. Cochrane împotriva Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 76.

92 Comunicarea despre persecuțiile polițienești la care a fost supus socialistul german Theodor Cuno, unul dintre conducătorii secției din Milano a Internaționalei, a fost făcută de Engels la ședința Consiliului General din 23 aprilie 1872. Engels a aflat despre aceste persecuții atît din ziarele italiene cît și dintr-o scrisoare primită la 22 aprilie de la Cuno. Văzînd în aceste persecuții o manifestare concretă a înțelegerii care exista între guvernele reacționare din Europa împotriva Internaționalei, Engels a acordat o mare importanță demascării acestui fapt. Comunicarea scrisă de Engels a fost publicată în darea de seamă asupra ședinței Consiliului General în ziarul „Eastern Post” din 27 aprilie 1872 și în „Gazzettino Rosa” din 7 mai 1872. — 77.

93 La ședința din 14 mai a Consiliului General s-a discutat problema relațiilor dintre secțiile irlandeze înființate în Anglia și Irlanda și Consiliul federal britanic (vezi adnotarea 14). În discursul său, Engels a demascat concepțiile șoviniste ale lui Hales și ale cîtorva membri englezi ai Consiliului General și ai Consiliului federal britanic, care se împotriveau creării în cadrul Internaționalei a unei organizații irlandeze de sine stătătoare și luptei ei pentru independența Irlandei. În discuțiile purtate în cadrul ședinței, majoritatea membrilor Consiliului General l-au susținut pe Engels.

Discursul lui Engels s-a păstrat sub forma unor însemnări făcute de el însuși spre a fi publicate în ziar, precum și (incomplet) în registrul de procese-verbale ale Consiliului General. Discursul nu a fost publicat, deoarece chiar la următoarea ședință a Consiliului General s-a hotărît ca discuțiile în problema irlandeză să nu fie incluse în darea de seamă destinată presei. Acest lucru a fost motivat prin faptul că publicarea unor discursuri, îndeosebi a celui al lui Hales, putea dăuna Internaționalei. — 79.

94 Este vorba de ciocnirea din 8 martie 1842 de la Manchester dintre cartiști și irlandezi. Ciocnirea a fost provocată de conducătorii naționaliști-burhezi ai Asociației naționale irlandeze a repealerilor (adeptii desființării Uniunii din 1801), care erau ostili mișcării muncitorești din Anglia, și în special cartismului. O'Connor și un grup de cartiști au fost izgoniți de repealeri din Hall of Science, unde O'Connor urma să țină o prelegere. — 80.

95 Marx a citit această declarație, scrisă de el, în ședința Consiliului General din 21 mai 1872 în legătura cu broșura care apăruse în aprilie 1872: „Conseil fédéraliste universel de l'Association Interna-

tionale des Travailleurs et des sociétés républicaines socialistes adhérentes", Londra, 1872. (Broșura a apărut în limbile franceză, engleză și germană.) Consiliul federal universal, care a luat ființă la începutul anului 1872, era format din rămășițele secției franceze din 1871 (vezi volumul de față, p. 28), din diferite organizații burgheze și mic-burgheze, din cîțiva lassalleeni excluși din Asociația culturală a muncitorilor germani din Londra și din alte elemente care căutau să se strecoare la conducerea Internaționalei. Principiul obiectiv al atacului lor îl constituiau rezoluțiile Conferinței de la Londra cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare și la lupta împotriva sectarismului. Hotărîrea Congresului de la Haga de a se include în Statutul general rezoluția cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare, precum și hotărîrea cu privire la excluderea lui Bakunin au dat o lovitură zdrobitoare tuturor acestor elemente dușmănoase. La sfîrșitul lunii septembrie 1872, Consiliul federal universal a convocat la Londra un congres, pe care a încercat să-l prezinte drept congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor. Activitatea ulterioară a Consiliului federal a luat forma unei lupte între diferitele clici care aspirau să treacă la conducerea „mișcării”.

Această declarație a Consiliului General a fost publicată aproape în toată presa Internațională; în ziarul „Emancipacion”, redacția a introdus și următorul paragraf final: „Acest document important, care ne dezvăluie intrigile partidelor burgheze, dovedește dorința lor de a scinda Asociația și de a-i paraliza activitatea. În toate țările, în Anglia și Germania, în Belgia și Elveția, în America și Italia, burghezia încearcă să denatureze principiul solidarității muncitorilor pentru a provoca în sinul Asociației noastre o dezorganizare funestă. Aceasta să ne fie de învățătură”. — 82.

- 96 *Liga republicană universală* — organizație mic-burgheză înființată în 1871, la conducerea căreia se aflau Odger, Bradlough, Vésinier, Le Lubez și alții. Liga proclama ca scop al ei atingerea bunăstării intelectuale, morale și materiale a omenirii prin unirea republicanilor din toate țările, prin răspindirea de către aceștia a unor cărți și broșuri, precum și prin informarea multilaterală pe bază de prelegeri și discursuri ținute la mitinguri. Pe lângă revendicări ca: naționalizarea pămîntului, votul universal și desființarea titlurilor, a privilegiilor clerului și aristocrației, programul Ligii prevedea realizarea principiului federativ în viitoarea republică universală. Mișcarea republicană din Anglia, care se intensificase sub influența proclamării Republicii Franceze la 4 septembrie 1870, a generat înființarea Ligii, la care au aderat o serie de cluburi republicane din diferite orașe ale Angliei, cluburi din care făceau parte, pe lângă elemente mic-burgheze, și unele elemente proletare. — 82.

- 97 *Liga pămîntului și a muncii* a fost întemeiată la Londra, în octombrie 1869, cu participarea Consiliului General. În programul ei, pe lângă unele revendicări radical-burgheze, erau formulate și revendicarea naționalizării pămîntului, reducerea zilei de muncă, precum și unele revendicări cartiste, ca: votul universal și crearea de colonii agricole (amănunte vezi în K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 613—619). Dar încă din toamna anului 1870, în cadrul Ligii s-a accentuat influența elementelor burgheze, iar din 1872 a încetat orice legătură între Ligă și Internațională. — 82.

98 La sfârșitul anului 1871, Asociația culturală a muncitorilor germani din Londra (o secție a Internaționalei) a exclus din rândurile ei un grup de lassalleeni care calomniaseră Consiliul General.

Asociația culturală a muncitorilor germani din Londra a fost înființată în februarie 1840 de K. Schapper, J. Moll și alți militanți ai Ligii celor drepti. În 1847 și 1849—1850, Marx și Engels au depus o activitate intensă în cadrul Asociației. La 17 septembrie 1850, Marx, Engels și diferiți tovarăși de idei s-au retras din Asociație ca urmare a faptului că majoritatea membrilor Asociației se situaseră de partea fracțiunii seotare-aventuriste Willich-Schapper. Pe la sfârșitul deceniului al 6-lea, Marx și Engels au participat din nou la activitatea Asociației. O dată cu întemeierea Asociației Internaționale, Asociația culturală a muncitorilor germani din Londra a constituit secția germană a Internaționalei la Londra. De la sfârșitul anului 1871 a fost una din secțiile Federației britanice. Asociația culturală a continuat să funcționeze pînă în 1918, cînd a fost interzisă de guvernul englez. — 82.

99 Ținînd seama de sesizările primite în legătură cu calomnierea de către Vésinier a membrilor francezi ai Internaționalei, Congresul de la Bruxelles din 1868 a însărcinat secția din Bruxelles să-i ceară lui Vésinier să facă dovada acuzațiilor aduse, iar în cazul că nu va putea aduce dovezi, să-l excludă din Internațională.

La 26 octombrie 1868, secția din Bruxelles a hotărît excluderea lui Vésinier din Internațională. — 83.

100 Vezi adnotarea 53. — 83.

101 Articolul „Încă o dată Stefanoni și Internaționala” a fost scris de K. Marx în legătură cu apariția în ziarul „*Libero Pensiero*” din 18 aprilie 1872 a articolului calomnios al lui Stefanoni: „Marx—Vogt—Herzen”, îndreptat împotriva Internaționalei și a lui Marx personal. Încă mai înainte, Engels îl demascase pe Stefanoni (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 514—516). Atacurile neîncetate ale lui Stefanoni, ca și directa sa legătură cu Alianța și lassalleenii, l-au silit și pe Marx să ia atitudine împotriva lui. Ca urmare a demascării lui Stefanoni de către Marx, Engels și membrii din Italia ai Internaționalei, încercările lui de a supune mișcarea muncitorească din Italia influenței burgheze au eșuat.

„*Il Libero Pensiero*” — ziar italian, organul de presă al republicanilor și raționaliștilor burghezi, editat la Florența între anii 1866 și 1876. — 86.

102 În legătură cu proiectul de creare a „Asociației universale a raționaliștilor” (vezi adnotarea 64), Stefanoni a încercat să obțină sprijinul unor conducători de seamă ai mișcării republicane și muncitorești. În acest scop, el s-a adresat și lui Wilhelm Liebknecht; la 18 decembrie 1871, Liebknecht, care n-a sesizat rostul propunerii lui Stefanoni și nici nu cunoștea legăturile lui cu Alianța și lassalleenii, i-a trimis un mesaj de salut. Scrisoarea a fost publicată la 18 ianuarie 1872. Liebknecht l-a înștiințat pe Engels despre aceasta. În scrisoarea de răspuns din 15 februarie 1872, Engels l-a pus la curent cu situația de fapt, ceea ce l-a determinat pe Liebknecht să-i scrie lui Stefanoni la 29 februarie 1872 o scrisoare foarte tăioasă, în limba germană, în care renunța la orice colaborare cu el și declara în numele social-

- democrației germane deplina sa solidaritate cu Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. Această scrisoare a fost tradusă de Engels în limba italiană și publicată prin intermediul lui Cafiero în „Gazzettino Rosa” din 20 aprilie 1872. — 86.
- 103 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 14, București, Editura politică 1963, p. 460—465. — 86.
- 104 „National-Zeitung” — ziar burghez german care a apărut sub acest titlu din 1848 pînă în 1915, la Berlin. — 86.
- 105 Este vorba de cartea lui C. Vogt „Studien zur gegenwärtigen Lage Europas”, Genf und Bern, 1859. — 87.
- 106 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 429—501. — 87.
- 107 În culegerea oficială „Papiers et correspondance de la famille impériale”, T. II, Paris, 1871, p. 161, publicată după căderea celui de-al doilea Imperiu, este menționată o sumă de 40000 de franci plătită lui Vogt în 1859. — 87.
- 108 Vezi articolele lui K. Marx și F. Engels din „Neue Rheinische Zeitung”, în Opere, vol. 5 și 6, București, Editura politică, 1959. — 87.
- 109 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 9, București, Editura politică, 1959, p. 541—542; vol. 12, 1962, p. 423—428 și altele. — 88.
- 110 Vezi articolele lui Marx și Engels despre războiul dus de Franța și Piemont împotriva Austriei, în Opere, vol. 13, București, Editura politică 1962. — 88.
- 111 „Pensiero ed Azione” — organul de presă al democraților burghezi italieni, care a apărut sub redacția lui Mazzini; apărerea de două ori pe lună între anii 1858 și 1859 la Londra și în 1860 la Lugano și Genova.
Manifestul lui Mazzini „Războiul”, publicat în nr. 17 din mai 1859 al ziarului „Pensiero ed Azione”, a fost tradus de Marx și tipărit în „New York Daily Tribune” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 13, București, Editura politică, 1962, p. 397—402). — 88.
- 112 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 14, București, Editura politică, 1963, p. 726—727. — 88.
- 113 Este vorba de „Culegerea de articole postume ale lui Alexandru Ivanovici Herzen”, Geneva, 1870. În această culegere au fost publicate pentru prima oară unele fragmente din „Amintiri și cugetări”, printre altele capitolul „Germanii în emigrație”. — 88.
- 114 Este vorba de A. Serno-Solovievici. „Problemele noastre ruse. Răspuns la articolul d-lui Herzen «Ordinea triumfă» (III. Kolokol nr. 233)”, Vevey, 1867. — 89.
- 115 Scrisoarea trimisă de Marx redacției ziarului „Volksstaat” își datorează apariția publicării în revista „Concordia” nr. 10 din 7 martie 1872 a unui articol ca omninos scris de economistul burghez german Lujó Brentano. Recurgînd la anonimul, Brentano încerca să-l discrediteze

pe Marx ca om de știință, în care scop l-a învinuit de incorectitudine științifică și de falsificare a materialelor folosite. După publicarea răspunsului lui Marx în ziarul „Volksstaat” din 1 iunie 1872, „Concordia” a publicat un al doilea articol anonim al lui Brentano, la care Marx a răspuns din nou în „Volksstaat” nr. 63 din 7 august 1872 (vezi volumul de față, p. 110—118). După moartea lui Marx, campania de calomnii inițiată de Brentano a fost continuată de economistul burghez englez Taylor, pe care Engels l-a demascat în iunie 1890, în prefața la cea de-a patra ediție germană a „Capitalului”, iar în 1891 în broșura „Brentano contra Marx” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 22. Dietz Verlag, Berlin, 1963). Engels a inclus în această broșură la capitolul „Documente” cele două scrisori trimise de Marx redacției ziarului „Volksstaat”.

„Concordia. Zeitschrift für die Arbeiterfrage” — organul de presa al marilor industriași și al socialiștilor de catedră germani, fondat în 1871; a apărut la Berlin pînă în 1876. — 90.

- 116 Manifestul constitutiv al Asociației Internaționale a Muncitorilor, vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 5—14.

Expresia lui Gladstone citată de Marx a apărut la 17 aprilie 1863 în aproape toate rapoartele publicate de ziarele londoneze cu privire la această ședință a parlamentului („Times”, „Morning Star”, „Daily Telegraph” și altele); în ediția semioficială a lui Hansard care cuprindea dezbaterile parlamentare, al căror text era corectat de însuși oratorii, această expresie a fost omisă. — 90.

- 117 Citat din articolul lui Edward Spencer Beesly „Asociația Internațională a Muncitorilor”, publicat în „Fortnightly Review” nr. 47 din 1 noiembrie 1870.

„The Fortnightly Review” — revistă engleză pentru probleme de istorie, filozofie și literatură; a fost fondată în 1865 de un grup de radicali burghezi; ulterior a avut o orientare burghezo-liberală; a apărut sub acest titlu la Londra pînă în 1934. — 91.

- 118 „The Theory of the Exchanges. The Bank Charter Act of 1844”. London, 1864. T. Cautley Newby, 30, Welbeck street. Cartea a apărut anonim; autorul ei era Henry Roy. — 91.

- 119 Vezi K. Marx. „Capitalul”, vol. I, București, Editura politică, 1960 c. l. a IV-a, p. 653. — 92.

- 120 „England and America. A Comparison of the social and political State of both Nations”. Vol. I—II, Londra, 1833. Cartea lui Wakefield a apărut fără numele autorului. — 92.

- 121 Vorbind de „inovațiile lui Laskerchen”, Marx se referă la cele întimplate la ședința Reichstagului din 8 noiembrie 1871, cînd deputatul burghez național-liberal Lasker a declarat, într-o polemică împotriva lui Bebel, că, dacă muncitorilor social-democrați germani le va trece prin gînd să urmeze exemplul comunarzilor parizieni, „cetățenii cumsecade și auțiți îi vor omori în bătaie”. Oratorul n-a îndrăznit însă să publice o asemenea formulare și chiar în darea de seamă stenografiată a înlocuit cuvintele „fi vor omori în bătaie” prin „fi vor domoli

cu forța". Bebel a demascat această falsificare. Lasker a devenit astfel obiectul batjocurei în cercurile muncitorești. Fiind mic de statură, a fost poreclit „Laskerchen”. — 93.

- 122 La 11 iunie 1872, Consiliul General a hotărât, la propunerea lui Marx, să convoace un congres ordinar la Haga pentru 2 septembrie 1872; a fost formulată și problema principală de pe ordinea de zi. La următoarea ședință, din 18 iunie, a Consiliului General a fost aleasă o comisie specială (Engels, Vaillant, Maç Donnel) pentru pregătirea unei comunicări oficiale în legătură cu iminentul congres. Această comunicare, scrisă de Engels, a fost trimisă ziarului „The International Herald” și publicată la 29 iunie 1872.

S-a păstrat și ciorna scrisă de Engels în limbile engleză și franceză. — 95.

- 123 „Manifestul Partidului Comunist”, scris de K. Marx și F. Engels ca program al Ligii comuniștilor (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4. București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 461—500), a fost publicat pentru prima oară la Londra în februarie 1848, sub formă de broșură. În martie-iulie 1848, „Manifestul Partidului Comunist” a fost publicat în organul democrat al emigranților germani „Deutsche Londoner Zeitung”. Textul german a fost tipărit tot în 1848, la Londra, sub formă de broșură, în care au fost corectate unele greșeli de tipar din prima ediție. Acest text a fost folosit mai târziu de către Marx și Engels drept bază pentru ediții ulterioare. În 1848 s-au făcut, de asemenea, traduceri ale „Manifestului” într-o serie de limbi europene.

Ediția germană din 1872 a „Manifestului” cu o prefață scrisă de Marx și Engels și câteva mici corecturi în text a apărut din inițiativa redacției ziarului „Volksstaat”. Ediția din 1872, ca și edițiile germane ulterioare, din 1883 și 1890, au apărut sub titlul „Manifestul Comunist”. — 97.

- 124 „The Red Republican” — săptăminal cartist, editat de J. Harney în iunie-noiembrie 1850. În acest săptăminal a fost publicată în noiembrie 1850 (în numerele 21—24) prima traducere în limba engleză a „Manifestului Partidului Comunist”, sub titlul „Manifestul Partidului Comunist German”. — 97.

- 125 „Le Socialiste” — săptăminal, a apărut din octombrie 1871 până în mai 1873 la New York, în limba franceză; organ al secțiilor franceze ale Internaționalei; a susținut elementele burgheze și mic-burgheze din Federația nord-americană a Internaționalei; după Congresul de la Haga a rupt cu Internaționala.

În ianuarie-februarie 1872, ziarul a publicat „Manifestul Partidului Comunist”. — 97.

- 126 Este vorba de prima ediție rusă a „Manifestului Partidului Comunist”, apărută în 1869 la Geneva în traducerea lui Bakunin, care în câteva locuri a denaturat textul „Manifestului”. Neajunsurile primei ediții au fost înlăturate în ediția apărută la Geneva, în 1882, în traducerea lui Plehanov. — 97.

- 127 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 353. — 98.

- 128 Articolul „*Internaționala în America*” a fost scris de Engels pentru ziarul „*Volksstaat*”. Engels a folosit numeroase extrase făcute de Marx în perioada februarie—mai 1872 din ziare și din scrisorile membrilor Internaționalei care se refereau la sciziunea din Federația nord-americană; acest material caracteriza lupta internă din secțiunile din S.U.A. ale Asociației Internaționale a Muncitorilor în perioada octombrie 1871—mai 1872. Engels a folosit, de asemenea, articolul apărut în nr. 54 din 22 iunie 1872 al ziarului „*Emancipacion*” din Madrid: „*Burghezia și Internaționala în Statele Unite ale Americii*”. — 99.
- 129 „*Woodhull & Claflin's Weekly*” — săptăminal, editat la New York, în anii 1870—1876, de sufragetele burgheze V. Woodhull și T. Claflin. — 100.
- 130 Manifestul secției nr. 12 din 30 august 1871 a fost publicat în „*Woodhull & Claflin's Weekly*” nr. 71 din 23 septembrie 1871. — 100.
- 131 *Shakers* (tremurători) — denumirea unei secte religioase din S.U.A. — 101.
- 132 Circulara Consiliului federal provizoriu din 4 decembrie 1871 a fost publicată în ziarul „*New Yorker Demokrat*” la 9 decembrie 1871. În materialele pregătitoare scrise de Marx pentru raportul cu privire la sciziunea din Federația nord-americană care a fost prezentat Consiliului General se găsește un extras din circulară luat din acest ziar. — 102.
- 133 Rezoluția a XVII-a a Conferinței de la Londra din 1871 „Cu privire la sciziunea din Elveția romandă”, vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 453—456. — 103.
- 134 „*The New York Herald*” — ziar american, organul de presă al partidului republican; a apărut la New York din 1835 până în 1924. — 103.
- 135 Este vorba de rezoluția Consiliului General din 28 mai 1872. Textul rezoluției s-a păstrat în extrasele făcute de Marx care se refereau la sciziunea din Federația nord-americană (vezi adnotarea 128). — 105.
- 136 Scrisoarea lui Engels s-a păstrat ca ziornică scrisă pe marginea scrisorii Comitetului din Parma pentru eliberarea claselor muncitoare; documentul poartă, de asemenea, următoarea mențiune făcută de Engels: „primit la 16 iulie, răspuns la 18 iulie”. — 106.
- 137 „*The Daily News*” — cotidian liberal englez; organ de presă al burgheziei industriale; a apărut sub acest titlu la Londra din 1846 până în 1930. — 107.
- 138 „*The Economist*” — săptăminal englez pentru probleme economice și politice, fondat la Londra în 1843; organ de presă al mării burghezii industriale. — 109.
- 139 „*The Spectator*” — săptăminal englez de orientare liberală, apare la Londra din 1828. — 109.
- 140 Această scrisoare a fost scrisă de Marx la 28 iulie 1872, în legătură cu apariția celui de-al doilea articol anonim al lui Brentano în

- nr. 27 din 4 iulie al revistei „Concordia”. Hepner a trimis articolul prin Engels lui Marx, pe care l-a rugat să răspundă cât mai repede posibil, subliniind actualitatea luptei împotriva socialiștilor de catedră. — 110.
- 141 A. Smith. „An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations”. V. III, Dublin, 1776, p. 136. — 111.
- 142 Aici și mai departe, Marx citează volumul I al „Capitalului” (vezi K. Marx. „Capitalul” vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a. p. 653). — 111.
- 143 „Fortnightly Review” nr. 47 din 1 noiembrie 1870, p. 529—530. — 112.
- 144 Este vorba de articolul „D-l Beesly și Asociația Internațională a Muncitorilor”, publicat fără semnătură în „Saturday Review” nr. 785 din 12 noiembrie 1870.
„Saturday Review” — titlul prescurtat al săptăminalului englez conservator „Saturday Review of Politics, Literature, Science and Art”, care a apărut la Londra din 1855 până în 1938. — 112.
- 145 „England and Amerika”, Londra, 1833, v. I, p. 185. — 114.
- 146 „The Morning Star” — cotidian englez, organul de presă al liberșchimiștilor, a apărut la Londra din 1856 până în 1869. — 117.
- 147 „The Morning Advertiser” — ziar englez, fondat la Londra în 1794; în deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea — organul de presă al burgheziei radicale. — 117.
- 148 În cadrul pregătirilor pentru Congresul de la Haga, o importanță hotăritoare a căpătat demascarea activității de subminare duse de Alianța secretă a democrației socialiste. În vara anului 1872, Marx și Engels erau în posesiunea a numeroase documente care le fuseseră trimise de Lafargue, Mesa, Utin și alții încă imediat după apariția lucrării „Pretinsele sciziuni din Internațională” și care confirmau existența în cadrul Internaționalei, în primul rând în Spania, a unei societăți secrete bakuniste.
La ședința din 5 iulie 1872 a Comitetului Executiv (vezi adnotarea 152), la care au fost examinate documentele primite din Spania referitoare la activitatea secretă a Alianței, s-a hotărît să se ceară Consiliului General să propună congresului ordinărilor excluderea din Internațională a lui Bakunin și a membrilor Alianței. Marx și Engels au primit sarcina să redacteze aprecierile făcute la ședința Comitetului și să le prezinte Consiliului General. „Miine seară — scria Engels lui Johann Philipp Becker la 5 august 1872 — vom arunca bomba care va provoca o serioasă panică în rândurile bakuniștilor... Am primit, în sfârșit, materialul necesar și documentele justificative din Spania”. La ședința din 6 august 1872 a Consiliului General, Engels a prezentat proiectul unui apel către toți membrii Internaționalei, pe care-l scrisese în numele Comitetului Executiv. Proiectul a provocat discuții aprinse, în cursul cărora unii membri ai Consiliului General s-au ridicat împotriva publicării apelului înainte de a se fi examinat problema Alianței. Proiectul propus de Engels a fost adoptat cu majoritate de voturi.

- Documentul s-a păstrat în manuscrisul lui Engels în limbile franceză și engleză. — 119.
- 149 Este vorba de circulara Consiliului General „Asociația Internațională a Muncitorilor și Alianța democrației socialiste”. Mai jos, Engels expune conținutul scrisorii lui Marx din 9 martie 1869, „Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor către biroul central al Alianței democrației socialiste” (vezi volumul de față, p. 12—14 și 14—15). — 119.
- 150 *Noua federație din Madrid* a fost înființată la 8 iulie 1872 de către membrii redacției ziarului „Emancipacion”, excluși din Federația din Madrid de către majoritatea anarhistă deoarece ziarul demascase activitatea Alianței secrete din Spania. Paul Lafargue a participat activ la organizarea și activitatea Noii federații din Madrid. După ce Consiliul federal spaniol a refuzat să o recunoască, Noua federație din Madrid s-a adresat Consiliului General, care la 15 august 1872 a recunoscut-o ca federație a Internaționalei (vezi volumul de față, p. 128). Noua federație din Madrid a dus o luptă hotărâtă împotriva răspîndirii influenței anarhiste în Spania, a propagat ideile socialismului științific și a luptat pentru crearea unui partid proletar de sine stătător în Spania. — 121.
- 151 Documentul de față a fost aprobat la ședința din 8 august 1872 a Comitetului Executiv (vezi adnotarea următoare). Din manuscrisele păstrate reiese că primul paragraf a fost scris de Marx. — 125.
- 152 *Comitetul Executiv* — așa s-a numit începînd din iunie 1872 Comitetul permanent (sau Subcomitetul) Consiliului General. Acest comitet a luat naștere din comisia constituită încă la începutul activității Asociației Internaționale a Muncitorilor, în 1864, în vederea elaborării programului și Statutului. Din Comitetul Executiv făceau parte secretarii-correspondenți pentru diferite țări, secretarul general al Consiliului General și casierul. Comitetul, care nu fusese prevăzut de Statutul Asociației Internaționale a Muncitorilor, a avut rolul de organ executiv muncitoresc. Sub conducerea lui Marx, Comitetul a îndeplinit numeroase sarcini în cadrul conducerii activității de zi cu zi a Internaționalei și al pregătirii documentelor care erau prezentate apoi spre examinare Consiliului General. În legătură cu pregătirile intense în vederea congresului ordinar, Consiliul General a hotărît, la 18 iunie 1872, să încredințeze toate problemele organizatorice Comitetului Executiv, care în vara anului 1872 a jucat un rol important în demascarea uneltirilor puse la cale de bakuniști și de elementele ostile marxismului și în unirea în jurul lui Marx și Engels, în ajutorul Congresului de la Haga, a forțelor cu adevărat proletare. — 125.
- 153 „*La Razon*” — săptămînal anarhist, a apărut la Sevilla din 1871 pînă în 1872. — 125.
- 154 Noua federație din Madrid a publicat această scrisoare, scrisă de Engels în numele Consiliului General, în „Emancipacion” nr. 63 din 24 august 1872, incluzînd-o în textul declarației în care se anunța recunoașterea federației de către Consiliul General. — 128.

155 Această adresă a fost trimisă de Engels secțiilor italiene din Milano, Torino, Ferrara și Roma, care fuseseră recunoscute oficial de Consiliul General și întrețineau legături permanente cu el.

Redacția organului de presă oficial al secției din Torino a Internaționalei, săptămânalul „Il Popolino”, care a apărut din aprilie pînă în octombrie 1872, a publicat această adresă, însoțind-o de următoarea introducere: „Publicînd scrisoarea de mai jos, comunicăm că nu am putut face acest lucru mai devreme, deoarece membrii din conducerea ziarului «Emancipazione del proletario», cărora le era adresată, fuseseră arestați în legătură cu greva, astfel că au luat cunoștință de ea abia zilele acestea”.

Ciorna adresei scrise de Engels în limba italiană poartă mențiunea: „Roma, Ferrara, Milano, Torino”. — 129.

156 Conferința grupurilor anarhiste din Italia a avut loc la Rimini între 4 și 6 august 1872. Conferința, la pregătirea căreia a participat nemijlocit Bakunin, a hotărît să formeze o organizație anarhistă pe întreaga Italie, arogîndu-și numele de Federație italiană a Asociației Internaționale a Muncitorilor, și să rupă orice legături cu Consiliul General. — 129.

157 Congresul de la Haga a avut loc între 2 și 7 septembrie 1872. În fața congresului a stat sarcina imediată a sancționării rezoluțiilor adoptate de Conferința de la Londra din 1871 cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare și împotriva secțiilor sectare. Adoptarea rezoluțiilor Conferinței de la Londra a marcat o însemnată victorie a marxismului în lupta pentru crearea unui partid proletar și a dat o lovitură zdrobitoare tuturor elementelor ostile clasei muncitoare, și în primul rînd bakuniștilor. De aceea, începînd din toamna anului 1871, și îndeosebi în vara anului 1872, în preajma congresului, bakuniștii și alte elemente mic-burgeze care li s-au alăturat s-au ridicat împotriva acestor hotărîri și a Consiliului General, care lupta pentru înfăptuirea lor.

Marx și Engels au desfășurat o uriașă muncă de pregătire a Congresului de la Haga, în vederea unirii forțelor revoluționare proletare. Cu participarea lor activă au fost dezbătute și aprobate în cadrul ședințelor Consiliului General propuneri privind modificarea Statutului și a Regulamentului Internaționalei, și în primul rînd propunerea privind includerea în Statut a rezoluțiilor cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare și la lărgirea împuternicirilor Consiliului General.

În ce privește compoziția, Congresul de la Haga a fost cel mai reprezentativ dintre toate congresele anterioare ale Internaționalei. La luorările lui au participat 65 de delegați din 15 organizații naționale. Congresul a constituit punctul culminant al luptei îndelungate duse de Marx și Engels și de adepții lor împotriva sectarismului mic-burgez de toate nuanțele în mișcarea muncitorească. Liderii anarhiștilor au fost excluși din Internațională. Hotărîrile Congresului de la Haga au pus bazele creării viitoarelor partide politice naționale de sine stătătoare ale clasei muncitoare. — 131.

158 La ședința din 19 iulie 1872 a Comitetului Executiv, Marx a primit sarcina de a scrie raportul Consiliului General pentru cel de-al V-lea Congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor și de a participa la Congresul de la Haga în calitate de raportor. Textul raportului

prezentat de Marx a fost aprobat la ședința Consiliului General care a avut loc la sfârșitul lunii august 1872. În ședința deschisă din 5 septembrie a Congresului de la Haga, Marx a prezentat raportul în limba germană. Înainte de a-l prezenta, Marx a prevenit asistența că a fost nevoit să prezinte activitatea Internaționalei numai în linii generale, deoarece raportul era destinat publicării în presă. Apoi raportul Consiliului General a fost citit de secretarii congresului în limbile franceză, engleză și olandeză și aprobat de toți delegații, cu excepția delegaților spanioli — membri ai Alianței —, care s-au abținut de la vot. Textul raportului a apărut în organele de presă din Anglia, Germania, Belgia, Spania și Elveția ale Internaționalei și sub formă de foaie volantă în limba germană. — 133.

- 159 „Manifeste antiplébiscitaire des sections parisiennes fédérées de l'Internationale et de la chambre fédérale des sociétés ouvrières”. Paris, 1870. — 133.
- 160 La 23 aprilie 1870, guvernul francez a dat decretul cu privire la organizarea unui plebiscit menit să întărească pozițiile zdruncinate ale guvernului lui Napoleon al III-lea. Întrebările erau formulate în așa fel, încât cetățenii nu puteau să condamne politica celui de-al doilea Imperiu fără a se pronunța implicit împotriva oricăror reforme democratice. Plebiscitul a avut loc la 8 mai 1870. — 133.
- 161 Este vorba de declarația Consiliului General scrisă de Marx la 3 mai 1870 „Cu privire la persecuțiile împotriva membrilor secțiilor franceze” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editură politică, 1963, p. 456—459). — 133.
- 162 Marx se referă la lucrarea „Papiers et correspondance de la Famille impériale”, apărută în două volume la Paris la sfârșitul anului 1870 și începutul anului 1871. Primul volum conține dozele prin care ministrul Ollivier ordona arestarea membrilor Internaționalei. — 134.
- 163 Este vorba de cel de-al treilea proces împotriva membrilor organizației din Paris a Internaționalei, care a avut loc între 22 iunie și 8 iulie 1870. Au fost deferite justiției 38 de persoane, printre care Varlin (care a reușit să se ascundă), Frankel, Johannard, Avrial, Chalain și alți militanți de seamă ai mișcării muncitorești. Acuzații au fost condamnați la închisoare de la două luni la un an și la plata unei amenzi. — 134.
- 164 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 4. — 134.
- 165 Adresa a fost publicată în cotidianul francez „Le Réveil” nr. 409 din 12 iulie 1870 și semnată de 150 de membri ai Internaționalei; a apărut, de asemenea, într-o serie de ziare ale Internaționalei. — 134.
- 166 Comitetul Partidului muncitoresc social-democrat german, care-și avea sediul la Braunschweig, a lansat la 5 septembrie 1870 manifestul „Către toți muncitorii germani”. Manifestul a fost publicat în „Volksstaat” nr. 73 din 11 septembrie 1870. Dar încă înainte de publicarea manifestului, la 9 septembrie, întregul Comitet din Braunschweig a fost arestat. — 135.

- 167 *Wilhelmshöhe* (lingă Kassel) — castel al regilor prusieni unde între 5 septembrie 1870 și 19 martie 1871 a stat fostul împărat Napoleon al III-lea, luat prizonier de prusieni. — 136.
- 168 La 26 noiembrie 1870, în cadrul discuțiilor purtate în Reichstagul german în legătură cu aprobarea unor noi credite pentru războiul cu Franța, Bebel și Liebknecht au cerut respingerea acestor credite și încheierea cât mai rapidă a unei păci fără anexiuni cu Republica Franceză. La 17 decembrie 1870, Bebel a fost arestat, iar curînd după aceea a fost arestat și Liebknecht.
Cu toate acestea, la alegerile generale din martie 1871, Bebel a fost din nou ales deputat în Reichstag. — 136.
- 169 La 6 iunie 1871, Jules Favre a emis o circulară care chema toate guvernele la luptă comună împotriva Internaționalei. Această circulară, care era adresată reprezentanților diplomați ai Franței în străinătate și cerea extrădarea comunarzilor ca criminali de drept comun, era datată 26 mai 1871. — 137.
- 170 *Uniunea generală a muncitorilor* — prima organizație socialistă din Ungaria. Uniunea își desfășura activitatea în capitala Ungariei, Pesta, și în centrele industriale mai importante din țară. Ea a făcut propagandă socialistă și a condus lupta grevistă a muncitorilor. Conducătorii Uniunii (Károly Farkas, Antal Irlinger, Viktor Kulföldi) au intrat în secția din Ungaria a Asociației Internaționale a Muncitorilor; ei aveau legături cu social-democrații austrieci și germani și direct cu Marx. La 11 iunie 1871, Uniunea a organizat o demonstrație de solidaritate cu Comuna din Paris. Ca răspuns, guvernul a dizolvat Uniunea, iar conducătorii ei împreună cu reprezentanții mișcării muncitorești din Austria, care tocmai sosiseră de la Viena, au fost arestați sub acuzația de înaltă trădare. Intrucît însă acuzația nu era susținută de probe, iar presiunea opiniei publice devenea tot mai puternică, inculpații au fost achitați. — 137.
- 171 *Fenieni* — membrii organizației secrete Frăția revoluționară irlandeză, înființată la sfîrșitul deceniului al 6-lea al secolului trecut de emigranții irlandezi în America; ulterior a existat chiar în Irlanda. Membrii acestei organizații luptau pentru independența Irlandei și pentru crearea unei republici irlandeze. În mod obiectiv, fenienii reflectau interesele țărănimii irlandeze, dar prin compoziția lor socială ei aparțineau în special micii burghezii de la orașe și intelectualității cu vederi democratice. După eșecul răscoalei fenienilor din 1867, guvernul englez a aruncat sute de irlandezi în închisoare, unde au fost maltratați în mod barbar, torturați și condamnați la moarte prin inaniție. Marx și Engels, care în repetate rînduri au subliniat laturile slabe ale mișcării fenienilor și i-au criticat pentru tactica lor complotistă, pentru greșelile lor sectare și burghezo-naționaliste, au apreciat totuși în mod deosebit caracterul revoluționar al acestei mișcări și au căutat s-o orienteze pe făgașul luptei de masă și al unor acțiuni organizate în comun cu clasa muncitoare engleza. Consiliul General s-a ridicat în apărarea celor arestați, protestînd în mod public împotriva tratamentului sălbatic la care au fost supuși. Marx și Engels au demascat în mod sistematic în articolele și discursurile lor politica colonialistă a guvernului englez (vezi K. Marx și F. Engels.

- Opere. vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 234—235, 619—625). — 138.
- 172 „*Norddeutsche Allgemeine Zeitung*” — cotidian conservator; în deceniile al 7-lea, al 8-lea și al 9-lea ale secolului trecut a fost organul de presă oficial al guvernului Bismarck; a apărut la Berlin din 1861 pînă în 1918. — 139.
- 173 Este vorba de circulara emisă la 14 august 1871 de ministrul de interne al Italiei, Lanza, care prevedea dizolvarea secțiilor Internaționalei. Pe baza acestei circulare, la 20 august a fost dizolvată singura secție puternică din Italia a Internaționalei — secția din Neapole. În ianuarie 1872, ministrul de interne al Spaniei, Sagasta, a emis și el o circulară care prevedea dizolvarea secțiilor din Spania ale Internaționalei. Aceste circulare, lansate de Lanza și Sagasta, constituiau oarecum un răspuns al guvernelor respective la chemarea lui Jules Favre de a se lupta împotriva Internaționalei. — 139.
- 174 Percheziționarea locuinței lui Utin și cercetarea hîrtilor sale personale și a documentelor Internaționalei a avut loc între 26 și 28 ianuarie 1872. Împotriva acestei manifestări a complotului guvernelor europene împotriva Internaționalei a protestat vehement Consiliul cantonal al secțiilor din Geneva, care a adoptat la adunarea sa din 6 februarie o rezoluție specială. La rîndul său, Consiliul General al Internaționalei a aprobat la 20 februarie „Declarația Consiliului General în legătură cu samavolnicia autorităților elvețiene”, scrisă de Marx și Engels (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 517—518) și publicată în presa Internaționalei. — 140.
- 175 Este vorba de întreprinderea care a avut loc la Berlin în septembrie 1872 între împărăția Germaniei, Austro-Ungariei și Rusiei; întreprinderea urmîrea să restabilească alianța reacționară a acestor state. Printre problemele discutate a fost și problema luptei comune împotriva mișcării revoluționare. — 141.
- 176 Raportul lui Engels cu privire la Alianța democrației socialiste a fost prezentat de el la 5 septembrie 1872 comisiei speciale a Congresului de la Haga care cerceta activitatea secretă a Alianței. Documentele menționate în raport au fost, de asemenea, prezentate de Engels comisiei. Manuscrisul raportului și copia documentelor anexate s-au păstrat; numerotarea documentelor în copia făcută de Engels corespunde cu numerotarea documentelor în raport. — 142.
- 177 Este vorba de circulara scrisă de Victor Pagés în numele Noii federații din Madrid și adresată membrilor federațiilor din Spania ale Internaționalei. Circulara a fost publicată în „*Emancipacion*” nr. 61 din 10 august 1872. — 143.
- 178 Circulara din 2 iunie 1872 a fost scrisă de membrii redacției ziarului „*Emancipacion*”, care erau și membri ai Alianței: Mesa, Pagés, Francisco Mora, Iglesias și alții. Această circulară, adresată tuturor membrilor din Spania ai Alianței, declara dizolvat grupul din Madrid al Alianței și recomanda tuturor grupurilor din Spania ale Alianței să-i urmeze exemplul. Circulara a fost publicată în „*La Emancipacion*” nr. 59 din 27 iulie 1872. — 143.

179 Conferința Federației spaniole de la Valencia s-a ținut ilegal între 9 și 17 septembrie 1871. Conferința a dat o formulare definitivă și a adoptat statutul Federației spaniole și statutul-tip al federațiilor locale și al diferitelor secții, care fusese elaborat în linii mari de Congresul de la Barcelona (1870), stabilind astfel structura organizațiilor din Spania ale Internaționalei.

Potrivit statutului adoptat de conferință, muncitorii de aceeași profesie dintr-o anumită localitate făceau parte din aceeași secție; secțiile formau federația locală, care alegea la congresul său consiliul federal local. Toate federațiile locale formau federația națională, care alegea la congresul consiliul federal național. Conferința de la Valencia a sporit numărul de membri ai consiliului federal, introducând funcția de secretar-corespondent pentru cinci districte, și a luat hotărârea ca și persoane izolate să poată intra direct în federație. — 149.

180 În martie 1872, membrii redacției ziarului „Emancipacion”, Francisco Mora, Mesa, Iglesias, Pagés, Calleja și Pauly, care erau în același timp membri ai Consiliului federal spaniol ales de Conferința de la Valencia, au fost excluși din federația locală de la Madrid de către majoritatea ei anarhistă. Ca pretext pentru această excludere a servit scrisoarea deschisă „Către reprezentanții partidului republican-federalist întruniți la Madrid” a consiliului redacțional al ziarului, datată 25 februarie 1872. — 149.

181 *Congresul de la Saragosa*, vezi adnotarea 79. — 149.

182 *Congresul de la Barcelona* — primul congres național al secțiilor spaniole ale Internaționalei, care a avut loc în iunie 1870; la congres au participat 90 de delegați, reprezentând 150 de asociații muncitorești. Congresul a înființat Federația spaniolă a Asociației Internaționale a Muncitorilor și a ales consiliul federal. A fost adoptată o adresă către Consiliul General în care congresul declara că federația recunoaște Statutul general al Internaționalei; la congres au fost elaborate în linii generale statutul Federației spaniole, al federațiilor locale și al secțiilor (formularea definitivă a statutului a fost dată la Conferința de la Valencia din 1871). În același timp, sub influența anarhiștilor, membri ai Alianței secrete în Spania, congresul a adoptat o hotărâre îndreptată împotriva participării la lupta politică. — 149.

183 „Extracto de las actas del segundo congreso obrero de la Federacion regional Española, celebrado en Zaragoza en los dias 4 al 11 de Abril de 1872, segun las actas y las notas tomadas por la comision nombrada al efecto en el mismo”, p. 109—110.

S-a păstrat exemplarul lui Engels, împreună cu notele făcute de el, pe care l-a prezentat la Congresul de la Haga. — 150.

184 Este vorba despre încercarea anarhiștilor de a obține o majoritate fictivă și de a acapara conducerea Internaționalei (la Congresul de la Basel din 1869) și a Federației romande (la Congresul Federației din La Chaux-de-Fonds de la 4—6 aprilie 1870), trimițând delegați din partea unor secții mici sau chiar a unor secții inexistente (vezi volumul de față, p. 15, 17). — 151.

- 185 Textul oficial al rezoluțiilor adoptate la Congresul de la Haga a fost întocmit și redactat de Marx și Engels, care făceau parte din comisia de pregătire a rezoluțiilor pentru apariția lor în presă. La baza majorității rezoluțiilor au stat propunerile lui Marx și Engels adoptate de Consiliul General în cadrul discuțiilor preliminare cu privire la ordinea de zi a congresului, purtate în vara anului 1872. Printre acestea se numără: articolul 7, rezoluția cu privire la Statut, rezoluția cu privire la Regulamentul de organizare, rezoluția cu privire la excluderea secției americane nr. 12 și altele. Rezoluția cu privire la sediul Consiliului General a fost prezentată la congres de Marx și Engels și argumentată în discursul lui Engels (vezi volumul de față, p. 662—663). Rezoluția cu privire la legăturile internaționale dintre uniunile de rezistență a fost adoptată la propunerea lui Lafargue. S-a păstrat manuscrisul lui Engels în limba franceză cu textul complet al rezoluțiilor pregătite pentru a fi publicate în presă. — 153.
- 186 La invitația Consiliului federal olandez, majoritatea delegaților la Congresul de la Haga au plecat, după încheierea lucrărilor congresului, la Amsterdam, pentru a se întâlni cu secția din Amsterdam a Internaționalei. La 8 septembrie, Marx, Sorge, Lafargue și alți delegați au luat cuvântul la un miting organizat la Amsterdam. Marx și-a ținut discursul în limbile germană și franceză. Discursul a fost publicat de presa olandeză, belgiană, franceză și germană. El a apărut într-o formă mai completă în ziarele belgiene și franceze, ale căror texte sînt absolut identice. Ziarul „Volksstaat” a publicat discursul lui Marx după ziarul „La Liberté”, însă cu unele modificări. La 26 septembrie 1872, Hepner îi scria lui Marx că redacția nu poate să-i publice discursul textual, întrucît referirea la necesitatea unei revoluționări a ordinii existente ar constitui, în condițiile din Germania, un pretext pentru a acționa ziarul în judecată. În ziarul olandez „Allgemeen Handelsblad”, discursul a apărut într-o formă foarte prescurtată. Corespondentul scria printre altele: „Cetățeanul Marx trece la analizarea rezultatelor obținute de congresul care tocmai și-a încheiat lucrările. El le consideră importante. Este absolut necesară o accentuată centralizare a puterii în mâinile Consiliului General, avînd în vedere iminenta conferință de la Berlin, care, după părerea oratorului, va fi urmată de un atac general împotriva proletariatului, de persecutarea și oprimarea clasei muncitoare. Atîta timp cît Internaționala nu va acționa ca o organizație bine sudată, atîta timp cît nu va transforma mișcarea într-o mișcare generală care să se manifeste pretutindeni simultan, eforturile ei nu vor avea rezultate apreciable. Oratorul dă ca exemplu Comuna din Paris. De ce a fost înfrîntă? Pentru că a fost și a rămas izolată. Dacă o dată cu revoluția de la Paris ar fi izbucnit revoluția la Berlin, Viena și în alte capitale, ar fi existat mai mulți sorți de izbîndă.” — 163.
- 187 „Le Corsaire” — cotidian burghezo-republican francez, a apărut la Paris din 1871. — 166.
- 188 „Le Soir” — cotidian burghez francez, de orientare republicană, fondat la Paris în 1867. — 166.
- 189 După Congresul de la Haga, Marx și Engels, care erau membri ai comisiei pentru redactarea proceselor-verbale și a rezoluțiilor con-

- gresului, au lucrat la pregătirea pentru tipar a acestor documente. La sfîrșitul lunii octombrie 1872 a apărut sub formă de broșură, în limba franceză, o ediție oficială a rezoluțiilor congresului. La 14 decembrie, ziarul „International Herald” a publicat o ediție oficială în limba engleză a rezoluțiilor. Munca de pregătire pentru tipar a rezoluțiilor congresului n-a fost dusă pînă la capăt. — 167.
- 190 Aceste date cu privire la componența Congresului de la Haga difera întrucîtva de datele din procesul-verbal scris de Sorge, care indica următoarele cifre: la Haga au participat 65 de delegați, dintre care 18 francezi, 15 germani, 7 belgieni, 5 englezi, 5 spanioli, 4 olandezi, 4 elvețieni, 2 austrieci, 1 danez, 1 ungar, 1 australian, 1 irlandez și 1 polonez. — 168.
- 191 „La Favilla” — ziar italian, a apărut la Mantua între anii 1866 și 1894; între anii 1871 și 1872 — cotidian; la început a avut o orientare burghezo-democratică, dar în prima jumătate a deceniului al 8-lea a stat sub influența anarhiștilor.
Engels citează articolul „Corespondență din Torino”, publicat în ziarul „La Favilla” nr. 184 din 3 septembrie 1872. — 172.
- 192 Publicînd articolul lui Engels „Mandatele imperative”, redacția ziarului „Emancipacion” a căutat să creeze impresia că articolul a fost scris în Spania; de aceea articolul a apărut fără semnătură. — 174.
- 193 „Bulletin de la Fédération jurassienne de l'Association Internationale des Travailleurs” — organul de presă al anarhiștilor elvețieni; a apărut sub îngrijirea lui James Guillaume din 1872 pînă în 1878 în limba franceză, la început de două ori pe lună, iar din iulie 1873 săptămînal.
Engels citează „Bulletin de la Fédération jurassienne” nr. 17—18 din 15 septembrie — 1 octombrie 1872. — 174.
- 194 Mandatul delegaților Federației jurasiene la Congresul de la Haga a fost publicat în „Bulletin de la Fédération jurassienne” nr. 15—16 din 15 august — 1 septembrie 1872. — 176.
- 195 „La Federacion” — săptămînal muncitoresc spaniol, organul de presa al Federației de la Barcelona a Internaționalei, a apărut la Barcelona din 1869 pînă în 1873; a fost sub influența bakuniștilor. — 177.
- 196 „Liste nominale des délégués composant le 5-me Congrès universel, tenu à la Haye (Hollande), du 2 au 7 septembre 1872”. Amsterdam, 1872. — 180.
- 197 Consiliul federal din Lisabona a trimis prin Engels o scrisoare Consiliului federal britanic cu rugămintea de a lua măsuri imediate pentru a preveni aducerea de spărgători de grevă din Anglia în Portugalia. Acest pericol s-a ivit în urma grevei turnătorilor care a izbucnit la 19 septembrie 1872 în toate turnătoriile din Lisabona. Greviștii, cărora li s-au alăturat și muncitori din alte ramuri, cereau reducerea zilei de muncă. Greva turnătorilor din Lisabona a fost sprijinită de Federația portugheză a Internaționalei. Scrisoarea a fost citită la 26 septembrie în ședința Consiliului federal britanic și publicată în „International Herald” nr. 27 din 5 octombrie 1872. — 182.

- 198 Publicînd scrisoarea lui Marx, redacția ziarului „Voiksstaat” a adăugat următoarea notă explicativă: „Aici s-a omis, din păcate cuvîntul «Alianță». Din cauza acestei greșeli de tipar s-ar putea crede că Marx a propus excluderea lui Schwitzguébel, ceea ce, de fapt, nu corespunde realității”. — 183.
- 199 Din scrisoarea adresată la 5 octombrie 1872 de Engels secretarului Consiliului General de la New York, Sorge, reiese că Engels intenționa inițial să trimită un raport cu privire la situația Internaționalei în Spania, Portugalia și Italia. Dar, la 2 noiembrie 1872, el i-a scris ca nu va trimite decît un raport cu privire la situația din Spania, urmînd ca despre Portugalia și Italia să scrie mai tîrziu. Date din care sa rezulte că aceste rapoarte au fost trimise nu există. — 185.
- 200 Despre circulara din 2 iunie 1872, vezi adnotarea 178. — 187.
- 201 „Asociația muncitorilor și agricultorilor din Lombardia inferioară” (secție a Internaționalei) s-a format la Lodi în luna octombrie 1872 sub directa influență a lui Bignami, care i-a făcut cunoscut lui Engels acest lucru la 28 octombrie 1872. Despre formarea secției din Lodi, care adoptase un statut în conformitate cu Statutul Internaționalei, Engels l-a înștiințat pe Sorge, secretarul Consiliului General, prin scrisoarea sa din 25 noiembrie 1872. Totuși, încă la începutul anului 1873, persecuțiile polițienești au dus la încetarea activității acestei secții. — 190.
- 202 Este vorba de broșura lui Gladstone „Two Letters to the Earl of Aberdeen on the State Persecutions of the Neapolitan Government”. Londra, 1851. — 191.
- 203 Este vorba de normele de comportare în parcurile din Londra stabilite de decretul regal din 27 iunie 1872. — 191.
- 204 La 24 noiembrie 1872 a avut loc la Amsterdam un congres al reprezentanților unor secții olandeze ale Internaționalei, care a fost convocat de Consiliul federal din Olanda ca urmare a faptului că anarhiștii s-au împotrivit hotărîrilor Congresului de la Haga. Congresul a adoptat hotărîrea de a sprijini Consiliul General. — 195.
- 205 *Congresul de la Córdoba*, la care au fost reprezentați numai anarhiștii, a avut loc între 25 și 30 decembrie 1872. Congresul a declarat ruperea definitivă a relațiilor cu Consiliul General și cu Asociația Internațională a Muncitorilor. — 195.
- 206 În zilele de 15 și 16 septembrie 1872 a avut loc la Saint-Imier un congres internațional al organizațiilor secrete ale Alianței. Hotărîrile adoptate de congres — de a nu recunoaște rezoluțiile Congresului de la Haga și de a rupe relațiile cu Consiliul General — au dus de fapt la sciziune în Internațională (vezi K. Marx și F. Engels. „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”, volumul de față, p. 391—392). — 195.
- 207 Apelul din 1 noiembrie 1872, „Noua federație din Madrid către toate federațiile, secțiile și membrii Asociației Internaționale din Spania”, semnat de Victor Pagés, a fost publicat în „Emancipacion” nr. 73 din 9 noiembrie 1872. Apelul demasca activitatea Consiliului federal spaniol, care a dus la dezorganizare și sciziune în Internațională. În

legătură cu faptul că, încălcînd statutul Federației spaniole și hotărîrea Congresului de la Saragosa, Consiliul federal a convocat înainte de termenul stabilit Congresul de la Córdoba și a schimbat în mod arbitrar ordinea de zi a congresului, punînd problema opțării pentru hotărîrile Congresului de la Haga sau pentru cele ale Congresului anarhiștilor de la Saint-Imier, Noua federație din Madrid a propus să se aleagă un nou consiliu federal, care să acționeze în conformitate cu Statutul Internaționalei și cu hotărîrile congreselor ei generale. — 195.

- 208 Adunarea Federației din Gracia a avut loc între 4 și 6 noiembrie 1872. După ce a ascultat raportul unuia dintre conducătorii Alianței Alerini, cu privire la Congresul de la Haga, adunarea a condamnat atitudinea delegaților spanioli la Congresul de la Haga, a respins propunerea anarhiștilor de a recunoaște hotărîrile Congresului de la Saint-Imier și a adoptat cu majoritate de voturi hotărîrile Congresului de la Haga.

Adunarea Federației din Valencia a avut loc la 9 noiembrie 1872. Ea a respins propunerea alianțistilor de a se cere, prin mandatul imperativ al delegatului la Congresul de la Córdoba, aprobarea hotărîrilor Congresului de la Saint-Imier. — 196.

- 209 „Bulletin de la Fédération jurassienne” nr. 20—21 din 10 noiembrie 1872 a publicat scrisoarea lui Jules Montel, care protesta împotriva excluderii lui Bousquet din Internațională. — 196.

- 210 Aripa reformistă a Consiliului federal britanic (vezi adnotarea 14) s-a aliat cu diferite elemente antimarxiste, în special cu membrii Alianței din Elveția. Reformiștii englezi și anarhiștii elvețieni s-au dat la atacuri furibunde împotriva tuturor hotărîrilor Congresului de la Haga, și mai ales a rezoluțiilor cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare și la lărgirea imputernicirilor Consiliului General. După ce „Bulletin de la Fédération jurassienne” a publicat în nr. 23 din 1 decembrie scrisoarea lui Hales din 6 noiembrie și scrisoarea de răspuns a unui membru al Alianței, Schwitzguébel, Marx și Engels au hotărît să dea o ripostă publică lui Hales. În legătură cu aceasta, Marx i-a scris lui Sorge la 21 decembrie 1872: „Îți trimit astăzi un număr (de ziar) în care Engels și cu mine pornim polemica împotriva lui Hales și compania”. Scrisoarea lui Marx și Engels a fost publicată în „International Herald” nr. 38 din 21 decembrie și în ziarul spaniol „Emancipacion” nr. 80 din 28 decembrie 1872. Redacția ziarului „Emancipacion” a adăugat următorul paragraf introductiv: „Publicăm mai jos scrisoarea pe care tovarășii și prietenii noștri Marx și Engels au trimis-o ziarului londonez „International Herald” în semn de protest împotriva afirmațiilor mincinoase ale d-lui John Hales; aceste afirmații sînt reproduse la noi cu multa plăcere de presa Alianței, întotdeauna gata să sprijine minciuna”. — 197.

- 211 Atitudinea lui Hales, care și-a depășit imputernicirile sale de secretar al Consiliului General, a fost în repetate rânduri discutată la ședințele Consiliului General. Încă din primăvara anului 1872, Hales a început să se opună majorității Consiliului General, care îl susținea pe Marx. La Congresul din 21—22 iulie 1872 al Federației britanice și Asociației din Nottingham, Hales a încercat să strecoare o hotărîre cu privire la „autonomia” Consiliului federal britanic. Pentru acest motiv, ca și pentru faptul că el sprijinea elementele reformiste din

- S.U.A. excluse din Internațională, la 23 iulie 1872 Consiliul General a adoptat în unanimitate propunerea de a-l destitui temporar pe Hales din funcția de secretar al Consiliului General pînă la terminarea cercetărilor. Această funcție a fost încredințată în mod provizoriu lui George Milner. — 198.
- 212 *Foreign Section din Manchester* a Asociației Internaționale a Muncitorilor a fost creată în august 1872; ea era formată în special din muncitori emigranți care locuiau la Manchester și care, de regulă, erau membri ai Internaționalei. *Foreign Section* din Manchester a dus o luptă susținută împotriva reformiștilor din Consiliul federal britanic, care au respins hotărîrile Congresului de la Haga. Ea a sprijinit lupta lui Marx și Engels pentru întărirea Federației britanice și curățirea ei de elementele dezorganizatoare. *Circulara* de față a fost scrisă de Engels la cererea lui *Foreign Section* din Manchester, iar după confirmarea ei de către aceasta a fost publicată sub formă de manifest și trimisă tuturor membrilor din Anglia ai Internaționalei. — 200.
- 213 Este vorba de circulara „Către toate secțiile engleze ale Asociației Internaționale a Muncitorilor”, lansată la 10 decembrie 1872 de grupul desprins din Consiliul federal britanic; în această circulară, scizioniștii cereau nrecunoașterea hotărîrilor Congresului de la Haga și convocarea unui congres extraordinar al federației în ianuarie 1873, la Londra. — 200.
- 214 Este vorba de ședința din 5 decembrie 1872 a Consiliului federal britanic, la care trebuia să se adopte o hotărîre în problema desființării funcției de secretar general al consiliului, pe care o îndeplinea Hales, și a numirii secretarului-corespondent, a secretarului însărcinat cu întocmirea proceselor-verbale, a casierului și a altor persoane oficiale ale consiliului. Această intenție a nucleului marxist al consiliului de a îndepărta de la conducerea Consiliului federal britanic pe liderii reformiști a constituit pretextul sciziunii care s-a produs imediat după aceea în cadrul consiliului. — 200.
- 215 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 467. — 201.
- 216 Despre rezoluția a IX-a a Conferinței de la Londra din 1871, vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 446—448. — 201.
- 217 Despre congresul Federației olandeze, vezi adnotarea 204. — 204.
- 218 Această adresă a Consiliului federal britanic, întocmită de Marx, precum și adresa lui *Foreign Section* din Manchester scrisă de Engels au constituit răspunsul la activitatea scizionistă a reformiștilor în cadrul Federației britanice. Adresa, după ce a fost citită în ședința Consiliului federal britanic din 23 decembrie de către Mitchell, membru al consiliului, a fost aprobată în unanimitate de consiliu și trimisă secțiilor. — 205.
- 219 În cadrul pregătirilor pentru Congresul de la Haga, Consiliul General a luat hotărîrea de a discuta în prealabil articolele Statutului general și ale Regulamentului de organizare. În cursul dezbaterilor, la 23 iulie 1872, Vaillant a propus să se includă în Statut rezoluția Conferinței de

la Londra din 1871 cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare. Această propunere, susținută de Marx și Engels, a fost adoptată în unanimitate. — 207.

- 220 Este vorba de rezoluția „Cu privire la activitatea politică”, adoptată în unanimitate de primul Congres al secțiilor britanice ale Asociației Internaționale a Muncitorilor, care a avut loc la 21—22 iulie 1872 la Nottingham. Rezoluția recunoștea necesitatea luptei politice a clasei muncitoare în scopul eliberării ei sociale și, implicit, necesitatea creării unui partid muncitoresc de sine stătător. — 207.
- 221 Textul acestei rezoluții a fost propus de Engels și aprobat în ședința din 25 iunie 1872 a Consiliului General. — 208.
- 222 Este vorba de articolele 6 și 7 din capitolul al II-lea („Consiliul General”) al Regulamentului de organizare (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 471); aceste articole au fost formulate pe baza hotărârilor Congresului de la Basel din 1869: „Cu privire la excluderea secțiilor din Internațională” și „Cu privire la soluționarea conflictelor dintre secțiile Internaționalei”. — 208.
- 223 Lucrarea lui F. Engels „Contribuții la problema locuințelor” cuprinde trei secțiuni, fiecare din ele fiind scrisă în cadrul ascutitei polemici duse de Engels împotriva proiectelor burgheze și mic-burgheze de rezolvare a problemei locuințelor.

Prima secțiune reprezintă un răspuns direct la articolele anonime publicate de ziarul „Volksstaat” (în numerele 10, 11, 12, 13, 15 și 19 din 3, 7, 10, 14, 21 februarie și 6 martie 1872) sub titlul „Problema locuințelor” și reproduse după ziarul muncitoresc austriac „Volkswille”. Abia ulterior s-a aflat că autorul acestor articole era proudhonistul A. Müllberger, doctor în medicină din Württemberg. La 7 mai 1872, Engels i-a scris lui Liebknecht: „De îndată ce voi avea timp, îți voi trimite un articol despre lipsa de locuințe, în care voi combate absurdul născociri proudhoniste expuse într-o serie de articole publicate de „Volksstaat”.

În jurul datei de 22 mai 1872, el a terminat prima secțiune a lucrării, intitulată „Cum rezolvă Proudhon problema locuințelor”, care a apărut în „Volksstaat” nr. 51, 52 și 53 din 26, 29 iunie și 3 iulie 1872.

În cursul lunii octombrie 1872, Engels a terminat cea de-a doua secțiune, intitulată „Cum rezolvă burghezia problema locuințelor”; aici el supune unei critici ascutite metodele burghezo-filantropice de rezolvare a problemei locuințelor, expuse amănunțit în broșura d-rului Emil Sax: „Condițiile de locuit ale claselor muncitoare și reforma lor”. Această secțiune a apărut în „Volksstaat” nr. 103 și 104 din 25 și 28 decembrie 1872 și nr. 2 și 3 din 4 și 8 ianuarie 1873.

Secțiunea a treia a lucrării lui Engels a apărut ca un nou răspuns dat lui Müllberger, căruia redacția lui „Volksstaat” i-a oferit posibilitatea să publice în paginile acestui ziar răspunsul la articolul lui Engels. Această secțiune a fost scrisă de Engels în ianuarie 1873 și a apărut în „Volksstaat” sub titlul „Încă o dată despre Proudhon și problema locuințelor”, în nr. 12, 13, 15 și 16 din 8, 12, 19 și 22 februarie 1873.

Îndată după publicarea lor în „Volksstaat”, cele trei secțiuni ale lucrării lui Engels au fost tipărite la Leipzig de editura „Volksstaat”

sub formă de fascicule separate, dintre care două — „Zur Wohnungsfrage” și „Zur Wohnungsfrage. Zweites Heft: Wie die Bourgeoisie die Wohnungsfrage löst” — au apărut în 1872, iar ultima — „Zur Wohnungsfrage. Drittes Heft: Nachtrag über Proudhon und die Wohnungsfrage” — în 1873. Secțiunea a doua a lucrării lui Engels a apărut și în numerele 3—9 din ianuarie 1873 ale ziarului austriac „Volkswille”.

În 1887, lucrarea lui Engels a fost reeditată sub titlul „Zur Wohnungsfrage”. Zweite, durchgesehene Auflage. Hottingen-Zürich, 1887. Cu acest prilej, Engels a introdus unele modificări și completări și a scris o prefață. — 211.

- 224 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 65—179. — 215.
- 225 K. Marx. „Capitalul”, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a. — 216.
- 226 Vezi K. Marx. „Capitalul”, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 120—121. — 220.
- 227 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 2, București, Editura politică, 1962, ed. a II-a, p. 239—532. — 222.
- 228 Engels citează aici în mod ironic expresia biblică „oalele cu carne din Egipt”. Potrivit legendei biblice, în timpul fugii evreilor din robia egipteană, cei lași, din cauza drumului anevoios și a foamei, au început să regrete zilele petrecute în robie, unde cel puțin erau sătui. — 222.
- 229 *Labour Exchange Bazaar* sau *Equitable Labour Exchange Bazaar* or *Offices* au fost întemeiate de asociațiile cooperatiste muncitorești din diferite orașe ale Angliei; primul bazar de acest fel a fost înființat de R. Owen, în septembrie 1832, la Londra și a funcționat până la jumătatea anului 1834. La aceste bazare, produsele muncii se schimbau contra bani-muncă de hîrtie, a căror unitate o alcătuia ora de muncă. Aceste întreprinderi, care, ca atare, reprezentau o încercare utopică de a organiza schimbul fără bani în condițiile economiei capitaliste de mărfuri, au dat curînd faliment. — 227.
- 230 Vezi K. Marx. „Capitalul”, vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 194—224. — 232.
- 231 În ziarul „Volksstaat” nr. 53 din 3 iulie 1872, ultimele două paragrafe erau astfel formulate:
„Am văzut mai sus că prețul închirierii, în limbaj obișnuit chiria, se compune:
1) în parte, din renta funciară; 2) în parte, nu din dobînda, ci din profitul la capitalul investit în construcție; 3) în parte, din cheltuieli pentru reparații, întreținere și asigurări. O parte din dobînda la capital este cuprinsă în plata chiriei numai atunci cînd imobilul este grevat de datorii ipotecare.
Acum chiar și un orb trebuie să vadă că «însuși proprietarul se va grăbi să-și vîndă casa, căci altminteri ea ar rămîne neocupată, iar capitalul investit în ea pur și simplu n-ar aduce profit». Firește. Dacă se desființează dobînda la capitalul de împrumut, atunci nici un proprietar nu va mai putea primi un ban chirie pentru casa lui, și

aceasta numai pentru că chiria poate fi numită și Miete și Mietzins. Felcerul e felcer”.

În ediția separată a primei secțiuni a lucrării lui Engels „Contribuții la problema locuințelor”, scoasă de editura „Volksstaat” în 1872, la fraza: „O parte din dobânda la capital este cuprinsă în plata chiriei numai atunci când imobilul este grevat de datoriile ipotecare” s-a adăugat următoarea mențiune:

„Pentru capitalistul care cumpără un imobil, partea chiriei care nu constă din rentă funciară și cheltuieli poate să apară ca dobândă la capital. Aceasta nu schimbă însă cu nimic starea de fapt, care nu este cîtuși de puțin afectată dacă proprietarul unui imobil dă el însuși imobilul cu chirie sau îl vinde în același scop unui alt capitalist”.

În 1887, pregătind ediția a doua a lucrării sale, Engels a revăzut aceste două paragrafe și a făcut unele precizări (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 21. Dietz Verlag, Berlin, 1962. Prefața lui F. Engels la lucrarea „Contribuții la problema locuințelor”). — 233.

- 232 Este vorba de cartea lui Proudhon „Système des contradictions économiques, ou Philosophie de la misère”. Vol. I—II, Paris, 1846. — 234.
- 233 E. Sax. „Die Wohnungszustände der arbeitenden Klassen und ihre Reform”, Viena, 1869. — 237.
- 234 „Illustrated London News” — săptămînal englez ilustrat, apare la Londra începînd din 1842.
 „Über Land und Meer” — săptămînal german ilustrat, a apărut la Stuttgart din 1858 pînă în 1923.
 „Gartenlaube” — denumirea prescurtată a săptămînalului literar german de orientare mic-burgheză „Die Gartenlaube. Illustriertes Familienblatt”; a apărut între anii 1853 și 1903 la Leipzig și între anii 1903 și 1943 la Berlin.
 „Kladderadatsch” — săptămînal satiric ilustrat; a apărut la Berlin începînd din 1848.
 Pușcașul August Kutschke — pseudonimul poetului german Gotthelf Hoffmann, autorul unui cîntec soldătesc naționalist în timpul războiului franco-prusian din 1870—1871. — 237.
- 235 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 494, 495. — 238.
- 236 Din discursul rostit de David Hansemann la ședința din 8 iunie 1847 a primului Landtag unit. În „Preussens Erster Reichstag”. Th. 7, Berlin, 1847, S. 55. — 240.
- 237 „Le Socialiste” — săptămînal francez, fondat de Jules Guesde în 1885 la Paris; pînă în 1902, organul de presă al Partidului muncitoresc francez; din 1902 pînă în 1905, organul de presă al Partidului socialist din Franța; din 1905, organ de presă al Partidului socialist francez; în deceniile al 9-lea și al 10-lea au colaborat la ziar Friedrich Engels, Paul Lafargue și G. V. Plehanov.
 Articolele despre colonia din Guise au apărut în ziarul „Le Socialiste” nr. 45 și 48 din 3 și 24 iulie 1886. — 247.
- 238 „Harmony Hall” — colonie comunistă înființată la sfîrșitul anului 1839 în Haraphshire (Anglia) de socialiștii utopiști englezi Robert Owen și adepții lui. Colonia a ființat pînă în 1845. — 247.

- 239 V. A. Huber. „Soziale Fragen. IV. Die Latente Association“. Nordhausen, 1866. — 248.
- 240 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 2, București, Editura politică, 1962, ed. a II-a, p. 423—424 și 427. — 248.
- 241 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 2, București, Editura politică, 1962, ed. a II-a, p. 427. — 251.
- 242 Potrivit articolului 7 al Tratatului de pace de la Frankfurt din 10 mai 1871, Franța trebuia să plătească Germaniei o contribuție de 5 miliarde de franci. — 264.
- 243 Engels se referă la declarațiile făcute de economistul burghez german Adolph Wagner într-o serie de cărți și conferințe, în care pretindea că înviorarea conjuncturii din Germania ca urmare a războiului franco-prusian, și mai ales a contribuției de 5 miliarde de franci, ar duce la o îmbunătățire considerabilă a situației maselor muncitoare. — 264.
- 244 Este vorba de tratativele duse de împăratul Germaniei și împăratul Austriei și cancelarii lor în august 1871 la Gastein și în septembrie 1871 la Salzburg, în cadrul cărora a fost dezbătută și problema luptei împotriva Internaționalei. Engels numește aceste conferințe „stieberiene“, după numele șefului poliției politice prusiene, Wilhelm Stieber, subliniind astfel caracterul lor politic-reacționar. — 264.
- 245 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 2, București, Editura politică, 1962, ed. a II-a, p. 309—310 și urm. — 266.
- 246 „L'Internationale et la révolution. A propos du congrès de la Haye par des réfugiés de la Commune, ex-membres du Conseil Général de l'Internationale“. Londra, 1872. — 270.
- 247 Vezi G. W. F. Hegel. „Wissenschaft der Logik“. Th. I, Abt. 2; Werke, Bd. IV, Berlin, 1834, S. 15, 75, 145. — 270.
- 248 Articolele lui Mülberger apărute în februarie și la începutul lunii martie 1872 în „Volksstaat“ au fost publicate mai târziu sub formă de broșuri: A. Mülberger, „Die Wohnungsfrage. Eine sociale Skizze“. Separat-Abdruck aus dem „Volksstaat“, Leipzig, 1872, S. 25. — 272.
- 249 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 475 și 491. — 273.
- 250 P. J. Proudhon. „Idée générale de la Révolution au XIX-ème siècle“, Paris, 1868. — 277.
- 251 Vezi adnotarea 232. — 278.
- 252 P. J. Proudhon. „De la justice dans la révolution et dans l'église“. T. 1—3, Paris, 1858. — 278.
- 253 P. J. Proudhon. „La guerre et la paix“. T. 1—2, Paris, 1869. — 279.
- 254 F. Lassalle. „Das System der erworbenen Rechte. Eine Versöhnung des positiven Rechts und der Rechtsphilosophie“. Th. I, Leipzig, 1861. — 280.

- 255 Engels parafrazează aici cuvintele lui Mefistofel din tragedia lui Goethe „Faust”, partea I, scena a 6-a („Bucătărie vrăjitoarească”). — 285.
- 256 Din corespondența dintre Engels și socialistul danez Louis Pio, secretar-corespondent pentru Danemarca, au reieșit marile succese obținute de socialiștii danezi în popularizarea hotărârilor Internaționalei cu privire la problema agrară. În scrisoarea pe care i-a trimis-o lui Louis Pio la sfârșitul lunii aprilie 1872, Engels dă o înaltă apreciere articolului despre transformarea socialistă a agriculturii pe calea cooperăției, publicat de ziarul „Socialisten” din Copenhaga și de aproape întreaga presă a Internaționalei. Engels subliniază că, „În problema extrem de importantă a atragerii țăranilor cu gospodărie mică și a țăranilor fără pământ la mișcarea proletariatului, datorită condițiilor lor locale specifice și simțului lor politic deosebit, danezii au luat-o cu mult înaintea tuturor națiunilor”. — 289.
- 257 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 2, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 246—251. — 289.
- 258 Este vorba de „Circulara Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor către toate federațiile, secțiile, comitetele și membrii din Germania ai Asociației Internaționale a Muncitorilor” din 1 decembrie 1872, publicată în „Volksstaat” nr. 103 din 25 decembrie 1872 — 292.
- 259 Este vorba de reforma administrativă introdusă în Prusia în conformitate cu „Regulamentul cu privire la administrația din Prusia, Brandenburg, Pomerania, Poznan, Silezia și Saxonia”, adoptat de guvernul prusian la 13 decembrie 1872. — 294.
- 260 Engels se referă la decretul regal din 24 octombrie 1808 din Prusia cu privire la desființarea îngrădirilor de breaslă și a brevetelor și la instrucțiunile din 26 decembrie 1808 prin care se proclama într-o formă declarativă libertatea comerțului și a meșteșugurilor.
La 9 februarie 1849, guvernul prusian a emis două decrete cu privire la modificarea vechiului regulament al meșteșugurilor — crearea consiliilor meșteșugărești (Gewerberäte) și a tribunalelor meșteșugărești (Gewerbegerichte), care reîntronau legislația meșteșugărească semimedievală. — 295.
- 261 Este vorba de șeful departamentului poliției din Prusia, Hinckeldey, omorât în 1856 într-un duel cu unul dintre fruntașii partidului reacționar Stahl-Gerlach (vezi adnotarea 268), baronul Rochow-Plessow. Duelul a avut loc în urma închiderii de către poliție a unui tripou în ale cărui afaeri era implicată și această olică. — 295.
- 262 Este vorba de orientarea „liberală” proclamată de prințul Wilhelm al Prusiei (din 1861 rege al Prusiei) la instalarea lui ca prinț-regent în octombrie 1858. În 1858, prințul-regent a demis guvernul Mantouff și a format un guvern din liberali moderati, printre care reprezentanți ai aristocrației liberale apropiați de burghezie, precum și oameni de stat din perioada revoluției din 1848—1849 — Auerswald, Patov și Schwerin. În presa burgheză, această orientare a fost denumită ca „noua eră”. În realitate, politica lui Wilhelm urmărea exclusiv consolidarea pozițiilor monarhiei și ale iuncherimii; burghezii, înșelați în speranțele lor, au refuzat să aprobe proiectul de

reformă militară prezentat de guvern. Conflictul constituțional care s-a ivit în legătură cu aceasta în 1862 și venirea la putere a lui Bismarck în septembrie 1862 au pus capăt „noii ere”. — 295.

- 263 Este vorba de războiul dintre Franța și regatul Sardiniei (Piemontul), de o parte, și Austria, de altă parte, care a durat de la 29 aprilie până la 8 iulie 1859. — 296.
- 264 *Războiul împotriva Danemaricii* — este vorba de războiul pe care Prusia și Austria l-au dus în 1864 împotriva Danemaricii și care a însemnat o etapă importantă în unificarea Germaniei sub hegemonia Prusiei. Guvernul iuncheresc al lui Bismarck căuta să anexeze la Prusia ducatele Schleswig și Holstein, aflate în stăpînirea Danemaricii, dar populate în cea mai mare parte de germani, să întărească influența Prusiei în Germania, să reprime opoziția burgheziei liberale. La acest război a participat și Austria, care urmărea, ca și Prusia, să anexeze Schleswig și Holstein. Războiul s-a încheiat cu înfrîngerea Danemaricii. Schleswig și Holstein au intrat în stăpînirea comună a Austriei și Prusiei, iar după războiul austro-prusian din 1866 au fost anexate la Prusia. — 296.
- 265 *Bătălia de la Sadova*, care a avut loc la 3 iulie 1866 în Cehia între armatele austriece și saxone, pe de o parte, și cele prusiene, pe de altă parte, a fost bătălia decisivă din timpul războiului austro-prusian din 1866, încheindu-se cu victoria Prusiei asupra Austriei. În istorie, această bătălie este cunoscută sub numele de bătălia de la Königgrätz (Hradec Králové). — 296.
- 266 Este vorba de războiul franco-prusian din 1870—1871, care a însemnat etapa finală a unificării „de sus” a Germaniei, pe calea războaielor dinastice și a politicii prin „fier și sînge”. — 296.
- 267 După victoria obținută în războiul austro-prusian din 1866, Prusia a anexat regatul Hanovra, electoratul Hessen-Kassel, marele ducat Nassau, orașul liber Frankfurt pe Main, ducatele Schleswig și Holstein, precum și părți din teritoriul Bavariei și Hessen-Darmstadt-ului.
- Concomitent cu această anexare directă — după ce a silit Austria să consimtă la lichidarea Confederației germane și la crearea unei noi forme de unire a statelor germane de la nord de Main, fără participarea Austriei —, Prusia a reușit să încheie tratate de alianță cu 17 state mici din nordul Germaniei care participaseră la război alături de Prusia și cărora li s-au alăturat ceva mai tirziu Saxonia și alte state germane. Astfel a luat naștere Confederația Germaniei de nord. — 297.
- 268 *Partidul Stahl-Gerlach*, sau partidul „Kreuz-Zeitung” — cum mai era denumită „Neue Preussische Zeitung” — s-a format în perioada revoluției din 1848—1849 ca grupare a camarilei contrarevoluționare de la curte și a iuncherilor prusaci; el a apărat intangibilitatea privilegiilor nobilimii și reinstaurarea rînduieiilor absolutiste de castă în Prusia. Ca partid iuncherist de extremă dreaptă, el s-a împotrivit politicii promovate de Bismarck începînd din 1866, deoarece vedea în ea o amenințare pentru privilegiile sale feudale. — 297.
- 269 *Confederația Germaniei de nord* — stat federal german, format în 1867, sub hegemonia Prusiei, după victoria repercutată de ea în războiul

austro-prusian, în locul Confederației germane, care se destrămase. În Confederația Germaniei de nord au intrat 19 state germane și 3 orașe libere germane, recunoscute în mod formal ca autonome. Constituția Confederației Germaniei de nord asigura Prusiei o situație dominantă: regele Prusiei era președintele Confederației și comandantul suprem al forțelor armate ale Confederației; tot lui i se încredința conducerea politicii externe. În 1870, în Confederație au fost incluse Bavaria, Württemberg și Hessen-Darmstadt, care rămăseseră în afara ei. Crearea Confederației Germaniei de nord a constituit un pas înainte pe calea unificării naționale a Germaniei; în ianuarie 1871, Confederația și-a încetat existența în urma creării Imperiului german. — 297.

- 270 În 1845—1846, burghezia prusiană, văzînd cum i se spulberă speranțele în instaurarea unei ere a reformelor liberale după venirea la tron, în 1840, a lui Frederic Wilhelm al IV-lea, și-a sporit pretențiile politice. În 1845, toate Landtagurile, cu excepția a două dintre ele, au cerut introducerea unei constituții. Revendicările burgheziei prusiene s-au reflectat în modul cel mai cuprinzător în raportul din 1846 al lui Hansemann, reprezentantul mării burghezii renane, în care se cerea crearea unei reprezentanțe a stărilor, consolidarea și extinderea Uniunii vamale, desființarea justiției patrimoniale feudale și a unor privilegii ale nobilimii, libertatea presei, procedură judiciară publică, inamovibilitatea judecătorilor, Curți cu juri etc. — 299.
- 271 Răspunsul la cea de-a doua circulară a pretensei majorității a Consiliului federal britanic, publicată la începutul lunii ianuarie 1873, a fost scris de Marx și tipărit împreună cu un comunicat oficial al Consiliului britanic în ziarul „International Herald” nr. 43 din 25 ianuarie 1873. În comunicatul Consiliului britanic se spunea: „În legătură cu circulara semnată de un fost secretar-correspondent al Consiliului federal britanic și de alții care convoacă pentru data de 26 ale lunii curente un pseudo-congres, declarăm că atât data convocării, cât și scopul amintitului congres sint ilegale și că de aceea membrii Internaționalei care vor participa la acest congres, precum și secțiile care vor delega membri spre a participa la lucrările lui vor trebui să se considere excluși din rîndurile Internaționalei noastre”. — 300.
- 272 Este vorba de publicarea rezoluțiilor Congresului de la Haga în ziarul „International Herald” nr. 37 din 14 decembrie 1872. — 300.
- 273 „*Volkswille*” — cotidian muncitoresc austriac, a apărut la Viena din ianuarie 1870 pînă în iunie 1874. — 302.
- 274 „*O Pensamento Social*” — săptămînal socialist portughez, a apărut la Lisabona din februarie 1872 pînă în aprilie 1873; organul de presă al secțiilor Internaționalei. Ziarul a publicat documente ale Internaționalei și unele articole ale lui Marx și Engels, iar în februarie — aprilie 1873 a publicat parțial „Manifestul Partidului Comunist”.
 „*Socialisten*” — ziar muncitoresc danez, a apărut la Copenhaga din iulie 1871 pînă în mai 1874; din aprilie 1872 — cotidian.
 „*De Werkman*” — săptămînal muncitoresc olandez, a apărut la Amsterdam din 1868 pînă în 1874; din 1869 — organul de presă al secției din Amsterdam a Internaționalei.

- „Die Tagwacht” — ziar social-democrat elvețian, a apărut la Zürich în limba germană din 1869 până în 1880; între anii 1869 și 1873 — organul de presă al secțiilor germane din Elveția ale Internaționalei, apoi organul de presă al Uniunii muncitorilor elvețieni și al Partidului social-democrat elvețian. — 302.
- 275 Această lucrare a fost scrisă de Marx pentru culegerea „Almanacco Repubblicano”, la sfârșitul lunii decembrie 1872 — începutul lunii ianuarie 1873, la rugămintea lui Enrico Bignami, redactorul ziarului „Plebe”.
- În cursul anului 1872, Marx și, în special, Engels au luptat împotriva influenței anarhiste asupra clasei muncitoare din Italia; într-o serie de articole scrise pentru ziarul „Plebe”, Engels a criticat anarhismul. Articolul lui Marx, ca și articolul lui Engels „Despre autoritate”, scris pentru aceeași culegere, au servit drept bază teoretică pentru lupta dusă împotriva anarhismului de un grup de socialiști strânsi în jurul ziarului „Plebe”. Lucrarea lui Marx a fost publicată în decembrie 1873. — 303.
- 276 J. F. Bray. „Labour’s Wrongs and Labour’s Remedy”. Leeds, 1839. — 305.
- 277 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 172—180. — 306.
- 278 P. J. Proudhon. „De la capacité politique des classes ouvrières”. Paris, 1868. — 306.
- 279 D. Ricardo. „On the Principles of Political Economy, and Taxation”. Londra, 1817. — 307.
- 280 Acest articol a fost scris de Engels la insistențele repetate ale lui E. Bignami de a-i trimite un articol pentru culegerea „Almanacco Repubblicano”. Bignami i s-a adresat pentru prima oară lui Engels cu această rugămintă în iulie 1872. La 3 noiembrie 1872, Bignami a comunicat că a primit articolul lui Engels, dar, o dată cu arestarea lui, articolul s-a pierdut. În martie 1873, Engels a trimis lui Bignami articolul „Despre autoritate”, publicat ultima dată în decembrie 1873. — 309.
- 281 Engels parafrazează inscripția de pe poarta iadului în poemul lui Dante „Divina comedie”: „Infernul”, cîntul III, strofa 3. — 310.
- 282 Comunicările despre activitatea Internaționalei pe continent au fost publicate, împreună cu rapoartele despre ședințele Consiliului federal britanic, în ziarul „International Herald”. — 313.
- 283 Este vorba de adresa din 20 octombrie 1872 a Consiliului General al Internaționalei către toate federațiile, asociațiile afiliate, secțiile și membrii Asociației, publicată în ziarul „International Herald” nr. 34 din 23 noiembrie 1872. Adresa arăta necesitatea unității de acțiune a clasei muncitoare în lupta împotriva orînduirii burgheze și, în conformitate cu hotărârile Congresului de la Haga, trasa sarcina întăririi organizatorice a Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 313.
- 284 Vezi adnotarea 205. — 313.

- 285 Este vorba de circulara Noii federații din Madrid către toate federațiile, secțiile și membrii din Spania ai Internaționalei, redactată la 1 noiembrie 1872 și publicată în ziarul „Emancipacion” nr. 73 din 9 noiembrie 1872. În numerele următoare ale ziarului au apărut declarațiile federațiilor și secțiilor locale, prin care ele arătau că sprijină circulara. — 313.
- 286 În legătură cu adunarea Federației locale din Gracia, vezi adnotarea 208.
Delegatul Federației locale din Granada la Congresul de la Córdoba, Mariano Rodríguez, avea mandatul imperativ de a cere aderarea totală la hotărârile Congresului de la Haga. Engels a fost informat despre acest lucru printr-o scrisoare a lui José Mesa din 29 decembrie 1872. — 314.
- 287 Este vorba de editorialul „Congresul de la Haga al Internaționalei”, apărut în ziarul „Pensamento Social” nr. 25 din 6 octombrie 1872. — 314.
- 288 După cât se pare, Engels se referă la participarea membrilor Federațiilor din Gracia și Cádiz la răscoala armată a federaliștilor-republicani din Andaluzia în noiembrie 1872 și la participarea membrilor Noii federații din Madrid la răscoala armată din Madrid de la sfârșitul lunii noiembrie — începutul lunii decembrie 1872. — 314.
- 289 Este vorba de scrisoarea lui José Mesa din 18 ianuarie 1873, în care Mesa îl ruga pe Engels să informeze prin organele Internaționalei muncitorii din Anglia și Belgia despre greva din Spania, pentru a împiedica importul de spărgători de grevă în Spania. — 314.
- 290 „*Note pentru Consiliul General*”, scrise de Engels în limba germană la 8 februarie 1873, s-au păstrat sub formă de manuscris. Textul acestui manuscris nu corespunde întru totul cu textul „*Notelor*” publicate în cartea: „*Briefe und Auszüge aus Briefen von Joh. Phil. Becker, Jos. Dietzgen, Friedrich Engels, Karl Marx u.A. an F.A. Sorge und Andere*”. Stuttgart, 1906. — 317.
- 291 De la 15 la 17 martie 1873 a avut loc la Bologna al doilea Congres al anarhiștilor italieni, care înființaseră o federație la Conferința de la Rimini (vezi adnotarea 156). — 317.
- 292 Este vorba de hotărârea din 5 ianuarie 1873 a Consiliului General al Internaționalei cu privire la excluderea temporară, până la congresul ordinar, din rindurile Internaționalei a Federației jurasiene. — 318.
- 293 După Congresul de la Haga, Cuno a emigrat în America; participând la lupta împotriva anarhismului, el a scris, sub numele de împrumut Capestro, apelul din 10 ianuarie 1873 al secției nr. 29 a Asociației Internaționale a Muncitorilor către Noua federație din Madrid. „*L'Internationale*” din Bruxelles a făcut cunoscut acest lucru în nr. 212 din 2 februarie 1873, arătând că Capestro și Cuno sînt una și aceeași persoană.
„*L'Internationale*” — săptămînal belgian, organul de presă al secțiilor din Belgia ale Internaționalei; a apărut la Bruxelles din 1869 pînă în 1873; unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai lui a fost De Paepe. În 1873 a trecut pe poziții anarhiste. — 318.

- 294 Este vorba de timbrele tipărite potrivit hotărârii Conferinței de la Londra din 1871, care erau lipite pe carnetul de membru ca dovadă a achitării cotizației anuale. — 319.
- 295 „*Arbeiter-Zeitung*” — săptămînal muncitoresc, organul de presă al secției nr. 1 americane a Internaționalei; a apărut la New York în limba germană din februarie 1873 pînă în martie 1875. Ziarul a publicat dările de seamă asupra ședințelor Consiliului General și documente ale Internaționalei, precum și unele lucrări mai importante scrise de Marx și Engels în această perioadă. Pînă în toamna anului 1874, orientarea ziarului a fost în mare măsură influențată de Friedrich Albert Sorge. — 320.
- 296 Vezi adnotarea 51. — 320.
- 297 Este vorba de editorialul publicat în ziarul „*Pensamento Social*” nr. 54 din 5 aprilie 1873 ca răspuns la scrisoarea adresată redacției de către Comisia federală din Spania, care conducea în acea perioadă secțiile anarhiste din Spania. — 321.
- 298 Este vorba de convocarea Congresului al doilea al Federației britanice a Internaționalei pentru 1 și 2 iunie 1873 (vezi adnotarea 352). — 321.
- 299 Acest text reprezintă o parte a scrisorii adresate de Engels redactorului ziarului „*Volksstaat*”, Hepner, la sfîrșitul lunii aprilie 1873 în legătură cu apariția în „*Neuer Social-Demokrat*” nr. 49 din 27 aprilie 1873 a unui articol calomnios la adresa Asociației Internaționale a Muncitorilor. Scrisoarea nu era destinată tiparului, dar redacția ziarului „*Volksstaat*” a publicat-o parțial, fără a indica numele autorului, în nr. 37 din 7 mai 1873. La 2 mai, Engels a scris articolul „*Internaționala și «Neuer»*”, destinat în mod special ziarului „*Volksstaat*”, care l-a publicat în nr. 38 din 10 mai 1873 (vezi volumul de față, p. 325—328). — 322.
- 300 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 429—501. — 323.
- 301 Este vorba de nota de la rubrica „*Asociația Internațională a Muncitorilor*” din ziarul „*Neuer Social-Demokrat*” nr. 45 din 18 aprilie 1872. — 323.
- 302 *Fondurile pentru presa reptilelor* — erau numite fondurile speciale de care dispunea Bismarck pentru coruperea presei. Această denumire provine de la un discurs rostit de Bismarck în ianuarie 1869 în Landtagul prusian, cu care prilej a folosit expresia „*reptile*” referindu-se la agenții venali. Ulterior, presa de stînga a început să numească presa venală oficioasă a guvernului *presă a reptilelor*. — 325.
- 303 Este vorba de articolul în legătură cu procesul intentat membrilor francezi ai Internaționalei care a avut loc în martie 1873 la Toulouse; articolul a apărut în zărele din Bruxelles „*L'Internationale*” nr. 223 din 21 aprilie 1873 și „*La Liberté*” nr. 15 din 13 aprilie 1873. Toți aici se amintește de corespondența lui Guesde din ziarul „*Liberté*” nr. 42 din 20 octombrie 1872. — 325.
- 304 Este vorba de procesul membrilor secțiilor franceze ale Internaționalei care a avut loc la Paris în martie 1873. — 327.

- 305 Scrisorile menționate i-au fost trimise lui Engels de Sorge. — 329.
- 306 Este vorba de hotărârea Consiliului General din 26 ianuarie 1873 (vezi volumul de față, p. 665—666). Hotărârea a fost publicată în ziarul „Plebe” nr. 14 din 1 iunie 1873.
Adresa Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor către muncitorii spanioli a fost publicată în ziarul „Plebe” nr. 13 din 26 mai 1873. — 329.
- 307 Lucrarea „*Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor*” a fost scrisă de K. Marx și F. Engels în colaborare cu Paul Lafargue în perioada aprilie-iulie 1873.
Lucrarea a dat o lovitură definitivă tuturor pretențiilor bakuniștilor de dominație a mișcării muncitorești din Europa. Pe baza unui uriaș material factual (care la Congresul de la Haga nu a putut fi examinat în întregime), autorii au dezvăluit intrigile și tertipurile de tot felul cu ajutorul cărora bakuniștii căutau să-și subordoneze întreaga Internațională, să folosească în scopuri proprii influența și organizația ei. Această lucrare a făcut bilanțul luptei teoretice și organizatorice duse împotriva bakuniștilor în cadrul Internaționalei.
Lucrarea de față a fost scrisă pe baza unui mare număr de documente prezentate comisiei Congresului de la Haga pentru cercetarea activității Alianței secrete. Printre acestea erau materiale trimise din Spania de Lafargue, Mesa și alții, din Elveția de Johann Philipp Becker, din Rusia de Danielson și Liubavin, precum și amplul raport scris de Utin din însărcinarea Conferinței de la Londra din 1871 (vezi adnotarea 22), pe care Marx și Engels l-au folosit pentru capitolul al VIII-lea, intitulat „Alianța în Rusia”. O parte din documente au fost transmise lui Marx și Engels după terminarea Congresului de la Haga; unele documente ale Alianței care caracterizau scopul și sarcinile ei au fost incluse de Marx și Engels în capitolul al XI-lea.
S-au păstrat listele de documente folosite de Marx și Engels în cursul elaborării lucrării. Din aceste liste reiese că Marx și Engels au avut traduceri în limba franceză ale unor publicații ruse trimise de Utin; de aceea, multe citate din documentele lui Bakunin au fost date conform traducerii franceze.
„Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor” a fost publicată sub formă de broșură în limba franceză în august 1873; în 1874 a apărut la Braunschweig în limba germană sub titlul: „Ein Komplott gegen die Internationale Arbeiter-Association”. La redactarea traducerii germane, Engels a participat direct. Lucrarea „Alianța democrației socialiste” a fost publicată în „Arbeiter-Zeitung” din New York. — 331.
- 308 Este vorba de comisia de redactare a proceselor-verbale și rezoluțiilor Congresului de la Haga, aleasă la ședința din 7 septembrie 1872 a congresului și formată din K. Marx, F. Engels, E. Dupont, L. Frankel și A. Serrailier. Ulterior, din comisie a făcut parte și Le Moussu, secretarul Congresului de la Haga pentru limba franceză. În realitate, întreaga redactare a documentelor Congresului de la Haga a fost efectuată de Marx și Engels. — 336.
- 309 Se citează articolul anonim „Încă ceva despre Bakunin”, care a apărut în „Tagwacht” nr. 40 din 5 octombrie 1872. Continuarea arti-

- colului a fost publicată în numerele 41, 42 și 43 din 12, 19 și 26 octombrie. — 338.
- 310 M. Bakounine. „Fédéralisme, Socialisme et Antithéologisme. Proposition motivée au Comité Central de la Lique de la Paix et de la Liberté”; lucrarea, neterminată, a fost tipărită în fascicule la Berna în 1867—1868. — 339.
- 311 Este vorba de comunicarea confidențială a biroului Comitetului Central permanent al Liqii păcii și libertății din 22 septembrie 1868 semnată de Gustav Vogt, președintele biroului. Marx și Engels au fost în posesiunea unui exemplar al comunicării trimis lui Elpidin. — 340.
- 312 La Congresul de la Basel, în legătură cu problema desființării dreptului de succesiune a avut loc prima ciocnire deschisă dintre partizanii socialismului științific al lui Marx și adepții anarhismului bakunist. Această problemă a fost inclusă pe ordinea de zi a congresului la cererea secției create de M. Bakunin la Geneva, în iunie 1869, sub denumirea „Alianța democrației socialiste. Secția centrală”, care era de fapt organul conducător al Alianței secrete. Impunând congresului Internaționaliei discuția în legătură cu dreptul de succesiune, Bakunin l-a împiedicat să rezolve unele probleme arzătoare ale programului și tacticii care stăteau în fața mișcării muncitorești din Europa. Marx a întocmit un raport în care expunea poziția Consiliului General în ceea ce privește dreptul de succesiune (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 393—395). Cu prilejul dezbaterii acestei probleme, congresul n-a adoptat nici o hotărâre, întrucât nici o propunere nu a înrunit majoritatea absolută de voturi. Dar încercarea lui Bakunin de a impune Internaționaliei ideile sale a suferit un eșec. — 353.
- 313 Este vorba de circulara către Consiliul federal al Elveției romande, scrisă de Marx și aprobată la ședința din 1 ianuarie 1870 a Consiliului General (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 413—414). — 353.
- 314 „Social-Demokrat” — organul de presă al Uniunii generale a muncitorilor germani a lui Lassalle. A apărut sub acest titlu la Berlin de la 15 decembrie 1864 până în 1871. În anii 1871—1876 a aparut sub titlul „Neuer Social-Demokrat” (vezi adnotarea 65). — 354.
- 315 Vezi adnotarea 29. — 355.
- 316 „Statuts pour la Fédération des sections romandes adoptés par le congrès Romand, tenu a Genève au Cercle international des Quatre-Saisons, les 2, 3 et 4 janvier 1869”, p. 15—16.
La elaborarea proiectului de statut a participat și Bakunin. — 355.
- 317 Este vorba de rezoluția Consiliului General cu privire la Comitetul federal al Elveției romande, scrisă de Marx la 29 iunie 1870 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 465). — 356.
- 318 Este vorba de rezoluția Congresului de la Basel din 1869 „Cu privire la normele de primire de noi secții în Asociația Internațională a Muncitorilor”; rezoluția acorda Consiliului General dreptul de a

accepta sau de a respinge cererile noilor secții. Acolo unde existau consilii federale, această problemă trebuia să fie rezolvată ținându-se seama de părerea Consiliului federal. — 357.

319 Este vorba de rezoluțiile Conferinței de la Londra: „Cu privire la sciziunea din Elveția romandă” și „Cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare”, precum și de declarația scrisă de Marx din însărcinarea Consiliului General cu privire la abuzul cu numele Internaționalei comis de Neceav (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 451, 446—448, 461). — 358.

320 Este citată „Declarația Consiliului General adresată redacțiilor unor ziare italiene în legătură cu articolele lui Mazzini împotriva Internaționalei”, scrisă de Engels la 6 decembrie 1871 și publicată într-o serie de ziare (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 500—502). — 361.

321 În legătură cu circulara lui J. Favre și raportul lui Sacaze, vezi adnotarea 57.

În octombrie 1871, în Camera deputaților a cortesurilor spaniole au avut loc dezbateri determinate de intenția guvernului burghez-conservator de a interzice Internaționala în Spania. Luând cuvântul în cadrul discuțiilor, reprezentanții reacțiunii s-au folosit, pentru a calomnia Internaționala, de documente ale Alianței și falsuri ale poliției. Cu toată împotrivirea aripii de stînga a republicanilor — Castelar, Carrido, Salmerón și alții, care au dezvăluit calomniile aduse Internaționalei și au arătat că măsurile propuse contraveneau constituției, guvernul a fost sprijinit. În ianuarie 1872, ministrul de interne Sagasta a dat o circulară prin care se interzicea Internaționala în Spania. — 361.

322 „*La République française*” — cotidian burghez radical francez, fondat de Léon Gambetta; a apărut la Paris în 1871.

La 11 martie, ziarul a publicat un articol anonim despre Internațională, care a fost reprodus apoi în „Bulletin de la Fédération jurassienne” nr. 3 din 15 martie 1872. — 363.

323 *Procesul de la Toulouse* al membrilor secțiilor din sudul Franței ale Internaționalei s-a desfășurat între 10 și 26 martie 1873. Arestați în baza legii Dufaure (vezi adnotarea 10), aceștia au fost condamnați la închisoare pe diferite termene și la plata unei amenzi. Despre arestările care au precedat procesul de la Toulouse, vezi articolul lui Engels „Internaționala și «Neuer»” (volumul de față, p. 325—328). — 363.

324 Este vorba de scrisoarea adresată la 14 noiembrie 1871 de un membru al Alianței, Alerini, lui Bastelica și difuzată de secția din Barcelona spre a fi adusă la cunoștința tuturor secțiilor din Spania ale Internaționalei. O copie a scrisorii a fost prezentată de Engels la congresul de la Haga împreună cu alte documente privind Alianța. — 363.

325 La 2 decembrie 1871 a avut loc la Geneva o adunare a secțiilor Internaționalei, la care a fost adoptată o rezoluție împotriva hotărîrilor Congresului anarhist de la Sonvilier; în legătură cu aceasta, la 20 decembrie 1871, Comitetul federal al Elveției romande a aprobat o circulară specială: „Răspuns Comitetului federal romand la circu-

- lăra celor 16 participanți la Congresul de la Sonvilier", care a fost publicată în „Egalité” nr. 24 din 24 decembrie 1871; însuși „Egalité” a publicat un protest. — 364.
- 326 Vezi adnotările 65 și 66. — 364.
- 327 Este vorba de scrisoarea scrisă la 2 august 1872 de Tokarzewicz lui Wróblewski, care a pus-o la dispoziția lui Engels. „Programul Asociației poloneze socialist-revoluționare din Zürich”, despre care este vorba, a fost scris de Bakunin și publicat la 27 iulie 1872 în suplimentul la nr. 13 al revistei „Bulletin de la Fédération jurassienne”. Asociația poloneză social-democrată, înființată sub influența anarhiștilor, a adoptat inițial programul lui Bakunin, dar curînd, sub influența socialistului polonez Tokarzewicz, l-a respins. Ziarul „Wolność” nu a apărut. — 365.
- 328 „El Combate” — cotidian republican burghez spaniol, organ de presă al federaliștilor, a apărut la Madrid. — 367.
- 329 Această declarație a lui Mesa, adresată delegaților la Congresul internațional de la Haga, cuprindea fapte ce demascău existența Alianței secrete în Spania. Mesa a trimis declarația lui Engels, care a predat-o comisiei de cercetare a activității Alianței. — 369.
- 330 Este vorba de circulara confidențială, scrisă de mîna, a secției din Valencia către secțiile din Spania ale Internaționalei; circulara propunea ca, în cazul unei revoluții, să se ducă lupta pentru deplina descentralizare și pentru crearea unei „comune anarhiste”. — 369.
- 331 Circulara secției din Sevilla a Alianței democrației socialiste scrisă de Marselau a fost trimisă secției din Madrid a Internaționalei la 25 octombrie 1871; circulara făcea cunoscute hotărîrile luate de secție în legătură cu repressiunile guvernului. — 371.
- 332 Este vorba de scrisoarea deschisă a colegiului redacțional al ziarului „Emancipacion” din 25 februarie 1872, intitulată „Către reprezentanții partidului republican-federalist care s-au întrunit la Madrid”. Scrisoarea a fost publicată în „Emancipacion” nr. 38 din 3 martie 1872. Membrii anarhiști ai Consiliului din Madrid al Internaționalei au cerut redacției să-și retragă scrisoarea; cu toate acestea, Mesa, care era redactor al ziarului „Emancipacion” și îndeplinea în același timp și funcția de secretar al Consiliului federal spaniol, a respins categoric această pretenție. La 9 martie 1872, el a scris, cu asentimentul celorlalți membri ai consiliului, o scrisoare similară, de astă dată însă în numele consiliului federal. — 371.
- 333 La 7 martie 1872, consiliul anarhist din Madrid a trimis adunării reprezentanților partidului republican-federalist o scrisoare în care, desolidarizîndu-se de scrisoarea redacției ziarului „Emancipacion” (vezi adnotarea 332), declara că scrisoarea „contravine principiilor Internaționalei”. — 371.
- 334 „El Condenado” — săptămînal anarhist din Spania, editat de Tomás Morago la Madrid în 1872—1874. — 371.
- 335 „La Igualdad” — cotidian burghez-democrat spaniol, a apărut la Madrid în 1868—1870; unul dintre cele mai radicale zăre burgheze, la care au colaborat o serie de socialiști-utopiști și republicani; în

- anii 1868—1869, ziarul a grupat în jurul său o parte din muncitorii de la Madrid. — 372.
- 336 Marx și Engels citează editorialul „Informația revoluționară”, publicat în „Emancipacion” nr. 51 din 1 iunie 1872. — 373.
- 337 Este vorba de articolul 7 din capitolul al II-lea al Regulamentului de organizare, potrivit căruia Consiliului General i se acorda dreptul de a rezolva conflictele ce pot apărea între asociații sau secții ale aceluiași grup național sau între grupuri de diferite naționalități; este vorba, de asemenea, de articolul 4 din capitolul al IV-lea, potrivit căruia fiecare federație avea dreptul să nu primească sau să excludă diferite asociații sau secții, dar în același timp nu avea dreptul să le ia calitatea de organizații ale Internaționalei (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 470, 473). — 374.
- 338 Este vorba de plebiscitul de la 8 mai 1870 din Franța. — 377.
- 339 *Union de las tres clases de vapor* — unul dintre primele sindicate din Catalonia, care unea țesătorii, filatorii și zilerii din fabricile de textile. Uniunea a fost membru colectiv al Internaționalei. — 378.
- 340 Este citată scrisoarea scrisă de Cafiero lui Engels la 12—16 iulie 1871, în care este vorba de situația secției napolitane a Internaționalei. — 378.
- 341 Este citată scrisoarea adresată de Caporusso lui Odger la 21 ianuarie 1872. — 379.
- 342 Secția din Milano a Internaționalei a fost creată de Theodor Cuno, sub influența nemijlocită a lui Engels. În decembrie 1872, sub influența lui Cuno, unii membri ai Uniunii muncitorilor pentru ajutoare și lămurire morală reciprocă, înființată de Mazzini, au ieșit din rândurile ei și au creat Cercul muncitoresc pentru eliberarea proletariatului, care la 7 ianuarie 1872 s-a declarat secție a Internaționalei. Secția a adoptat un statut care era în conformitate cu Statutul general al Internaționalei. La 30 ianuarie 1872, Engels a încunoștințat Consiliul General de formarea acestei secții și a declarat că statutul ei corespunde principiilor Internaționalei; secția a fost primită în Internațională. Sub conducerea lui Engels, Cuno a luptat în cadrul secției împotriva anarhiștilor care pătrunseseră în ea și a obținut ca secția să nu-i sprijine pe anarhiști în lupta împotriva Consiliului General. — 380.
- 343 Vezi adnotarea 60. — 380.
- 344 Raportul lui Regis cu privire la călătoria întreprinsă în Italia din însărcinarea Consiliului General a fost întocmit sub forma unei scrisori adresate lui Engels. În a doua jumătate a lunii februarie 1872, Regis a stat zece zile la Milano și Torino, unde s-a informat asupra situației secțiilor de acolo și a făcut cunoscute hotărârile Asociației Internaționale a Muncitorilor. Pe baza instrucțiunilor primite de la Engels, Regis a explicat membrilor secțiilor contradicția fundamentală dintre concepțiile anarhiste și principiile și sarcinile Internaționalei. — 381.

- 345 A. Richard et G. Blanc. „L'Empire et la France nouvelle. Appel du peuple et de la jeunesse à la conscience française”. Bruxelles, 1872. — 388.
- 346 Se citează scrisoarea lui Jules Guesde către membrii secțiilor din Montpellier ale Internaționalei; scrisoarea a fost trimisă la 22 septembrie 1872 pe numele unuia din conducătorii secției, Jeroni. La 20 noiembrie 1872, Jeroni a trimis Consiliului General această scrisoare a lui Guesde. — 388.
- 347 „*Les Droits de l'Homme*” — cotidian francez de orientare republicană de stînga; a fost editat de Jules Guesde la Montpellier în 1870—1871. — 389.
- 348 Această corespondență a fost publicată în ziarul „*Liberté*” nr. 42 din 20 octombrie 1872. — 389.
- 349 Vezi adnotarea 209. — 390.
- 350 „*Pacte d'amitié, de solidarité et de défense mutuelle*” a fost adoptat la Congresul anarhist de la Saint-Imier, care a avut loc la 15 septembrie 1872. — 392.
- 351 Circulara Consiliului federal spaniol din 2 februarie 1873 a fost publicată în „*Emanicipacion*” nr. 85 din 8 februarie 1873. — 394.
- 352 La 1 și 2 iunie 1873 a avut loc la Manchester al doilea Congres al Federației britanice a Internaționalei. Congresul a ascultat raportul Consiliului federal britanic și a adoptat rezoluțiile cu privire la regulamentul Federației britanice, la propagandă, la necesitatea creării unui sindicat internațional, la declararea drapelului roșu drapel al Federației britanice și altele. O deosebită importanță a avut rezoluția „Cu privire la activitatea politică”, în care consiliul chema membrii britanici ai Internaționalei să creeze un partid politic muncitoresc de sine stătător în Anglia, opus tuturor partidelor existente. — 396.
- 353 Congresul organizațiilor muncitorești, trade-unioniste, cooperatiste etc. din Elveția, care s-a ținut la 1—3 iunie 1873 la Olten, a fost convocat din inițiativa secțiilor Internaționalei. La acest congres a fost înființată Uniunea muncitorilor elvețieni, care a existat pînă în 1880, unind, pe baza principiilor Internaționalei, diferite organizații muncitorești. Congresul a pregătit condițiile pentru crearea partidului social-democrat în Elveția. — 396.
- 354 „*Sankt-Peterburgskie vedomosti*” — cotidian rus, oficios al guvernului; sub această denumire a apărut din 1728 pînă în 1914; între anii 1914 și 1917 a apărut sub denumirea de „*Petrogradskie vedomosti*”. — 399.
- 355 Cernișevski a fost arestat în iulie 1862. Pînă în 1864 a stat în fortăreața Petropavlovsk, apoi a fost condamnat la șapte ani muncă silnică și la surghiun pe viață în Siberia. — 399.
- 356 Este vorba de manifestul lui Bakunin „*Neskolko slov k molodim bratiam v Rossii*”, Geneva, mai 1869 și de manifestul lui Neceaev „*Studentam Universiteta, Akademii i Tehnologiceskogo instituta v Peterburghe*”, Geneva, 1869. — 400.

- 357 „*Frères ignorantins*” — poreclă dată ordinului religios apărut la Reims în 1680, ai cărui membri se obligau să se consacre instruirii copiilor săraci; în școlile ordinului, elevii căpătau în special o educație religioasă, însușindu-și cunoștințe foarte sumare în celelalte domenii. — 402.
- 358 Manifestele: „Formularea problemei revoluționare” din mai 1869 și „Principiile revoluției” din vara anului 1869 au fost scrise de Bakunin. — 402.
- 359 N. Flerovski. „Situția clasei muncitoare din Rusia. Observații și cercetări”. Petersburg, 1869. — 403.
- 360 „Publicațiile societății «Narodnaia rasprava»” nr. 2, Petersburg, iarna anului 1870, p. 9. Nr. 2 a apărut, ca și nr. 1, la Geneva. — 405.
- 361 „*Narodnoe Delo*” — revistă (din aprilie 1870 — ziar) editată din 1868 pînă în 1870 la Geneva de un grup de emigranți revoluționari ruși; primul număr a apărut sub îngrijirea lui Bakunin; din octombrie 1868, redacția, în care au intrat N. Utin și alții, a rupt relațiile cu Bakunin și s-a pronunțat împotriva concepțiilor lui; din aprilie 1870 a fost organul de presă al secției ruse a Asociației Internaționale a Muncitorilor și a promovat linia lui Marx și a Consiliului General; a publicat documente ale Internaționalei. — 406.
- 362 Inițial, poezia lui Nikolai Ogarev „Studentul” a fost dedicată prietenului său și al lui Herzen, S. I. Astrakov, mort în 1866. Primind de la Ogarev manuscrisul poeziei, Bakunin i-a scris că ar fi „mai bine pentru cauză” dacă ar dedica această poezie lui Neceaev. Cu această dedicație poezia a apărut ca foaie volantă în 1869 la Geneva și a fost folosită de Neceaev ca un fel de dovadă a împuțernicirilor căpătate prin Ogarev. — 411.
- 363 „*Journal de Genève national, politique et littéraire*” — cotidian conservator; apare din 1826. — 422.
- 364 „*La Démocratie*” — săptămînal burghez-democrat francez, a apărut la Paris din noiembrie 1868 pînă în 1870.
Scrisoarea lui Bakunin către Chassin, redactorul acestei publicații, a fost scrisă în aprilie 1868 pentru fasciculele tipărite de acesta în martie 1868, fasciole în care viitorii colaboratori ai ziarului erau invitați să-și exprime părerile. Scrisoarea lui Bakunin a fost publicată la sfîrșitul lunii aprilie 1868 în fascicula 6. — 422.
- 365 Se citează articolul lui Bakunin „Herzen”, publicat în „*Marseillaise*” nr. 72 din 2 martie 1870. — 423.
- 366 Este vorba de banii dați lui Herzen în 1858 de moșierul rus P. A. Bahmetiev în scopuri de propagandă (așa-numitul fond Bahmetiev). În 1869, la insistența lui Bakunin și Ogarev, Herzen a acceptat să împartă fondul în două părți, din care Ogarev a dat o parte lui Neceaev. În 1870, după moartea lui Herzen, Neceaev a primit de la Ogarev și a doua parte din acest fond. — 423.
- 367 „*Obščina*” — sub această denumire a apărut la Londra în septembrie 1870 primul număr al unui ziar editat de S. Neceaev și V. Serebrennikov; al doilea număr, tipărit în 1871, a fost distrus chiar de redactorii săi. — 423.

- 368 „*Kolokol. Organ russkovo osvobođenii, osnovanii A. I. Herzenom*” — sub acest titlu, Neceaev și Serebrennikov au editat la Geneva, în primăvara anului 1870, câteva numere. — 426.
- 369 Este vorba de „*Catehismul revoluționarului*”, scris de Bakunin în vara anului 1869, cifrat și tipărit în câteva exemplare. În timpul percheziției efectuate în 1869 la locuința lui P. G. Uspenski s-a găsit un exemplar al catehismului, al cărui text a fost reprodus în rapoartele cu privire la procesul lui Neceaev din „*Pravitelstvennii vestnik*” nr. 162 din 1871; acest text a fost folosit și de Marx și Engels. — 426.
- 370 *Escobari* — discipolii iezuitului spaniol Escobar y Mendoza (1589—1669), care predica deschis că intențiile bune justifică acțiuni pe care morala și legea le condamnă (scopul scuză mijloacele). — 427.
- 371 Este vorba de statul teocrat al iezuiților, care a ființat la începutul secolului al XVI-lea — jumătatea secolului al XVII-lea în America de Sud, în special pe teritoriul Paraguayului de astăzi. — 436.
- 372 Este vorba de cercul de tineri grupați în 1845 în jurul lui M. V. Pe-trășevski. Membrii cercului, proveniți din rindurile micii nobilimi și ale raznocinților, împărțeau convingeri burghezo-democratice; mulți dintre ei propagau ideile socialismului utopic. La adunările cercului se discutau probleme sociale și politice, precum și planuri de creare a unei organizații revoluționare active. Ei însă n-au reușit să definitiveze aceste planuri și să creeze o organizație revoluționară cu adevărat largă; în aprilie 1849, membrii cercului au fost arestați și deportați. — 440.
- 373 „*Moskovskie Vedomosti*” — cel mai vechi ziar rus, a apărut din 1756 pînă în 1917; din 1859 — cotidian; din deceniul al 6-lea al secolului al XIX-lea a avut o orientare reacționară. — 441.
- 374 „*Sovremennik*” — revistă literară și social-politică, editată la Petersburg între anii 1836 și 1866 (din 1843 a apărut lunar); fondată de A. S. Pușkin, din 1847 ea a avut ca redactori pe Nekrasov și Panaev; la revistă au colaborat Belinski, Dobroliubov și Cernișevski; în deceniul al 7-lea, revista a devenit de fapt organul de presă al democrației revoluționare ruse. — 442.
- 375 Proclamația revoluționară „*Molodaia Rossiia*” a fost scrisă de revoluționarul rus P. G. Zaicinevski și tipărită la jumătatea lunii mai 1862; proclamația reflecta concepțiile revoluționare cele mai de stînga ale democraților revoluționari ruși.
Motto-ul proclamației a fost luat din articolul lui Herzen „Robert Owen”. — 445.
- 376 Este vorba de conflictul dintre Herzen, de o parte, și Cernișevski și Dobroliubov, de altă parte, în legătură cu alunecarea spre liberalism manifestată de Herzen în aprecierea desființării iobăgiei pe care o pregătea guvernul țarist. Reprezentanții democraților revoluționari au criticat vehement în coloanele revistei „Sovremennik” și în scrisorile din „Kolokol” aceste șovăieli ale lui Herzen. În deceniul al 7-lea, Herzen a rupt-o cu liberalismul, trecînd definitiv de partea democrației revoluționare. — 445.

- 377 Printre documentele trimise de Marx și Engels comisiei Congresului de la Haga pentru cercetarea activității Alianței secrete se afla și scrisoarea scrisă de Neceaev în februarie 1870, din îndemnul lui Bakunin, în numele unei organizații revoluționare ruse inexistente și adresată lui Liubavin, care pregătea editarea volumului I al „Capitalului” în Rusia. În această scrisoare, Liubavin era amenințat că va avea de suferit dacă nu îl va scuti pe Bakunin de obligația pe care acesta și-o luase de a traduce în limba rusă volumul I al „Capitalului”. În august 1872, Liubavin a trimis lui Marx scrisoarea prin Danielson. — 465.
- 378 Articolul „Bakuniștii la lucru”, apărut în „Volksstaat” nr. 105, 106 și 107 din 31 octombrie, 2 și 5 noiembrie 1873, a fost scris de Engels imediat după evenimentele care au avut loc în Spania în vara anului 1873 și au constituit momentul culminant al revoluției burgheze spaniole din anii 1868—1874. Datele necesare au fost luate de Engels din presa curentă, precum și din documentele secțiilor din Spania ale Internaționalei, în primul rând din raportul prezentat de Noua federație din Madrid la Congresul ordinar al Internaționalei care a avut loc la Geneva la 8—13 septembrie 1873.
- După ce a fost publicată în ziar, lucrarea lui Engels a apărut în ediție separată: „Die Bakunisten an der Arbeit. Denkschrift über den letzten Aufstand in Spanien”. Leipzig. În 1894, articolul „Bakuniștii la lucru” a intrat în culegerea de articole ale lui Engels „Internationales aus dem «Volksstaat» (1871—1875)”, tipărită de editura „Vorwärts” din Berlin. Cu acest prilej, Engels a adăugat scurte „Observații preliminare” și a introdus în text câteva modificări redacționale. — 470.
- 379 În nr. 87, 88, 89 și 90 ale ziarului „Volksstaat” din 19, 21, 24 și 26 septembrie 1873 a apărut sub titlul „Cagliostro Bakunin” seria de articole scrise de Engels, în care se face o prezentare succintă în limba germană a lucrării „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”. În ediția din 1894, Engels face o altă trimitere, și anume la traducerea germană completă a lucrării, apărută în 1874. — 470.
- 380 Este vorba de monarhiștii constituționaliști care l-au ajutat pe protejatul puterilor europene, regele Amadeo, să vină la tronul Spaniei. — 472.
- 381 *Alfonsiștii* — grupare legată de cercurile reacționare ale marilor latifundiari, clerului și virfurilor burgheziei din Spania, l-a susținut pe pretendentul la tronul Spaniei din dinastia Bourbonilor, care în 1874 a fost proclamat rege sub numele de Alfons al XII-lea. — 472.
- 382 *Carliștii* — grupare reacționară, absolutistă clericală din Spania, care în prima jumătate a secolului al XIX-lea sprijinea pe Don Carlos, pretendent la tron și fratele lui Ferdinand al VII-lea. Cu ajutorul militarilor și al clerului catolic și cu sprijinul țărănimii înapoiate din unele regiuni ale țării, carliștii au dezlănțuit în anii 1833—1840 un război civil care s-a transformat de fapt într-o luptă între elementele catolice-feudale și cele burgheze-liberale. În 1872, în condițiile crizei politice și ale ascuțirii luptei de clasă, carliștii și-au

intensificat activitatea, ceea ce a avut ca rezultat izbucnirea unui nou război civil, care s-a terminat abia în 1876. — 472.

- 383 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 2, București, Editura politică, 1962, ed. a II-a, p. 470.

În 1894, pregătind pentru tipar lucrarea respectivă, Engels a înlocuit în acest loc trimiterea la prima ediție a cărții sale „Situția clasei muncitoare din Anglia” cu o trimitere la a doua ediție germană, apărută în 1892. — 473.

- 384 Este vorba de Congresul anarhiștilor care a avut loc la Geneva între 1 și 6 septembrie 1873. — 474.

- 385 „*Solidarité révolutionnaire*” — săptămânal anarhist, editat la Barcelona în iunie-septembrie 1873 în limba franceză; ziarul a fost organul de presă al Comitetului de propagandă socialist-revoluționară pentru sudul Franței, creat de Alerini și Brousse în vederea propagării ideilor anarhiste în Franța și în rândurile emigranților Comunei. — 476.

- 386 Raportul comisiei federale care a condus după Congresul de la Córdoba organizațiile anarhiste din Spania a fost publicat în „*Internationale*” din 24 august 1873. — 476.

- 387 Vezi lucrările lui F. Engels „Războiul țărănesc german” și „Campania germană pentru constituția imperiului” (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, București, Editura politică, 1960, p. 353—448 și 115—211). — 482.

- 388 Engels se referă la broșura lui Bakunin „*Lettres à un français sur la crise actuelle*”, apărută anonim la Neuchâtel în 1870. — 482.

- 389 Mizând pe crearea unei majorități liberale stabile în Camera comunelor, Gladstone a declarat la 17 februarie 1874 că guvernul său demisionează și a dizolvat parlamentul. Rezultatul noilor alegeri din Camera comunelor a fost: 350 conservatori, 244 liberali și 58 deputați irlandezi. La 21 februarie s-a format un guvern conservator în frunte cu Disraeli.

Legea cu privire la introducerea votului secret (Ballot Act) a fost adoptată de parlament la 18 iulie 1872. — 489.

- 390 *Land Bill* — proiect de lege pentru Irlanda, prezentat de Gladstone în numele guvernului englez, sub pretextul ajutorării arendașilor irlandezi, a fost adoptat în august 1870. Cuprinzând diferite clauze și îngrădiri, acest proiect de lege lăsa de fapt neatins bazele marii proprietăți funciare a landlorzilor englezi în Irlanda; în virtutea acestei legi, landlorzii puteau să mărească și de aici încolo renta și să-i alunge pe arendași de pe pământuri, cu condiția de a plăti doar o anumită despăgubire pentru lucrările de ameliorare și de a respecta o anumită procedură judiciară. Landlorzii au sabotat în fel și chip aplicarea acestei legi și au încălcat-o sub diferite pretexte. Ea a contribuit în mare măsură la concentrarea marii gospodării fermiere în Irlanda și la ruina micilor arendași irlandezi.

Irish Church Bill — a fost prezentat tot de Gladstone și adoptat în iulie 1869. Potrivit acestei legi, biserica anglicană din Irlanda era despărțită de stat și căpăta aceleași drepturi ca și biserica catolică

și presbiteriană; ea a continuat totuși să rămână cel mai mare latifundiar și să-i exploateze pe țărani irlandezi. — 490.

- 391 Este vorba de legea cu privire la reorganizarea armatei, adoptată în 1871. Unul din punctele ei, și anume acela care interzicea vânzarea brevetelor de ofițeri, a provocat dispute vii în parlament. De aceea Gladstone a obținut printr-un decret regal interzicerea vânzării brevetelor de ofițeri. — 490.
- 392 Este vorba de o a doua reformă electorală, introdusă în Anglia în 1867, care acorda drept de vot unei părți a clasei muncitoare. — 491.
- 393 *Liga reprezentanței muncitorilor* (Labour Representation League) a fost înființată în 1869. În ea au intrat liderii trade-unionurilor. Pentru a asigura alegerea „muncitorilor” în Camera comunelor, aceștia nu se dădeau în lături de la nici un fel de compromisuri cu partidul liberal. Activitatea Ligii a încetat după 1880. — 492.
- 394 Este vorba de „The Mines Regulation Act” din 1872. — 494.
- 395 Începând din deceniul al 3-lea al secolului al XIX-lea, în Irlanda a căpătat o largă răspîndire mișcarea repealerilor, care s-a desfășurat sub lozincă desființării uniunii anglo-irlandeze. Uniunea, care suprimase ultimele rămășițe de autonomie a Irlandei și contribuise la întărirea dominației coloniale engleze, a fost impusă Irlandei de către guvernul englez după reprimarea răscoalei de eliberare națională din Irlanda din 1798. La începutul deceniului al 5-lea a fost înființată Asociația repealerilor. Liberalii burghezi care se aflau în fruntea ei (O'Connell și alții) considerau însă agitația în jurul desființării uniunii doar ca un mijloc de a obține din partea guvernului englez mici concesiuni pentru burghezia irlandeză. La sfîrșitul deceniului al 5-lea, după eșecul revoluției irlandeze din 1848 și începerea ofensivei reacțiunii în Anglia și în Irlanda, Asociația repealerilor s-a destrămat. — 494.
- 396 Articolul „*Legea cu privire la armata imperiului*” a fost scris de Engels special pentru ziarul „Volksstaat”, în legătură cu dezbaterile în Reichstag a legii cu privire la mărirea efectivului armatei în timp de pace. Această lege, numită după sancționare „septennat”, extindea sistemul militar prusian asupra întregii Germanii și oglindea creșterea militarismului german și tendințele agresive ale cercurilor guvernante din Germania.
- Articolul a fost publicat în ziarul „Volksstaat” nr. 28 și 29 din 8 și 11 martie 1874. — 496.
- 397 *Național-liberalii* — partid german care reprezenta în primul rînd burghezia prusiană și care a luat ființă în toamna anului 1866, în urma sciziunii din partidul progresiștilor burghezi. Renunțînd la pretențiile burgheziei la dominație politică de dragul satisfacerii intereselor ei materiale, național-liberalii și-au fixat ca obiectiv principal unirea statelor germane sub hegemonia Prusiei; politica lor reflecta capitularea burgheziei liberale germane în fața lui Bismarck. După unificarea Germaniei, partidul național-liberal s-a transformat definitiv în partid al marii burghezii și al magnaților industriei. Politica internă a național-liberalilor a căpătat un caracter tot mai supus; ei au mers chiar pînă acolo, încît au renunțat la revendici-

cările liberale formulate mai înainte, ca de pildă revendicarea programului din 1866 cu privire la necesitatea „de a apăra înainte de toate dreptul de a decide în materie de buget”.

Progresiștii — reprezentanții partidului progresiștilor burghezi din Prusia, întemeiat în iunie 1861. Partidul progresist cerea unificarea Germaniei sub hegemonia Prusiei, convocarea unui parlament pe întreaga Germanie și formarea unui guvern liberal puternic, răspunzător în fața Camerei deputaților. Spre deosebire de național-liberalii, după unificarea Germaniei în 1871, partidul progresist s-a proclamat partid de opoziție, această opoziție rămânând însă numai declarativă. Teama față de clasa muncitoare și ura împotriva mișcării socialiste au făcut ca partidul progresist să fie mulțumit cu hegemonia iuncherimii prusace în condițiile Germaniei semiabsolutiste. Șovăielile care se manifestau în politica partidului progresist oglindeau poziția labilă a burgheziei comerciale, a micilor industriași și a unei părți a meseriașilor pe care se sprijinea. — 496.

- 398 Este vorba de conflictul constituțional izbucnit în Prusia în anul 1862—1866, ca urmare a refuzului majorității burgheze liberale din Landtagul prusian de a aproba alocarea unor fonduri pentru reorganizarea armatei și înarmarea ei în continuare. Neținând seama de de acest refuz, guvernul Bismarck a înfăptuit în decurs de câțiva ani reorganizarea armatei, făcând cheltuielile militare necesare fără aprobarea Landtagului. Conflictul constituțional, expresie a situației revoluționare din Germania în deceniul al 7-lea, a fost soluționat abia în 1866, după victoria Prusiei asupra Austriei la Sadova, când burghezia liberală germană a capitulat în fața lui Bismarck. — 496.
- 399 Din discursul rostit de Manteuffel la 3 decembrie 1850, în cea de-a doua Cameră a Landtagului prusian, cu prilejul tratatului de la Olmütz încheiat cu Austria, potrivit căruia Prusia era nevoită să renunțe pentru un timp la pretențiile ei de a deține rolul conducător în Germania. — 496.
- 400 Engels citează articolul 109 din Constituția Prusiei din 1850. — 496.
- 401 Reichstagul Germaniei de nord, care și-a ținut ședințele între 24 februarie și 17 aprilie 1867, a aprobat crearea Confederației Germaniei de nord și a sancționat constituția ei. — 496.
- 402 Este vorba de Reichstagul care s-a deschis la 21 martie 1871, la 16 aprilie 1871, el a adoptat Constituția Imperiului german. — 497.
- 403 Aici și în continuare, Engels citează din discursul rostit de Moltke la 16 februarie 1874 în Reichstag. — 498.
- 404 În *bătălia de la Sedan* din 2 septembrie 1870 — una dintre bătăliile decisive ale războiului franco-prusian din 1870—1871 —, armata franceză de sub comanda lui Mac-Mahon a fost nimicită de trupele prusiene, iar Napoleon al III-lea luat prizonier. Catastrofa de la Sedan a grăbit falimentul celui de-al doilea Imperiu și a dus la proclamarea, la 4 septembrie 1870, a republicii în Franța. Din acest moment, războiul dus de Prusia și-a pierdut complet caracterul unui război de apărare, devenind tot mai evidente tendințele anexioniste ale militaristilor, iuncherimii și burgheziei din Prusia. — 498.

- 405 Patrulaterul italian, sau venețian, de fortărețe — o poziție puternică întărită, formată de fortărețele din Italia de nord: Verona, Legnago, Mantua și Peschiera. Patrulaterul de fortărețe a jucat un rol însemnat în războiul dus în secolul al XIX-lea ca punct de sprijin pentru acțiunile trupelor. — 499.
- 406 *Landwehr* — parte componentă a forțelor armate terestre din Prusia, formate, pe baza legislației din 1814—1815, din armata permanentă (regimentele de linie), din rezerva ei, care completa efectivul trupelor în caz de război, și din *Landwehrul* din prima și a doua recrutare. *Landwehrul*, care a luat ființă în Prusia în 1813, în lupta împotriva trupelor lui Napoleon, era organizat ca miliție populară și cuprindea oameni mai vârstnici supuși serviciului militar, după ce își făcuseră stagiul în armata permanentă și trecuseră în rezervă. În timp de pace, *Landwehrul* era concentrat din când în când pentru instrucție. În timp de război, *Landwehrul* din prima recrutare (bărbați mobilizabili între 26 și 32 de ani) era folosit pentru completarea efectivului armatei operative, iar *Landwehrul* din a doua recrutare (bărbați mobilizabili între 32 și 39 de ani) — pentru serviciul de garnizoană. Potrivit legii din 9 noiembrie 1867 cu privire la serviciul militar obligatoriu în Confederația Germaniei de nord, *Landwehrul* din a doua recrutare a fost desființat, iar efectivul total al *Landwehrului* a fost limitat la contingentele de bărbați mobilizabili între 27 și 32 de ani. — 501.
- 407 *Landsturm* — miliție înființată în Prusia în anii 1813—1814. Potrivit legii din 1867, *Landsturmul* era format din bărbați apti pentru serviciul militar în vîrstă de 17—42 de ani care nu prestaseră serviciul militar nici în armata terestră, nici în marină și care erau chemați sub arme numai în cazul pericolului unei invazii inamice. — 501.
- 408 Este vorba de încercarea nereușită a guvernului prusian de a mobiliza în provinciile de vest ale Prusiei pe rezerviștii din *Landwehr* pentru înăbușirea răscoalei izbucnite în mai 1849 în sudul și vestul Germaniei sub lozincă apărării Constituției imperiului. Referindu-se la faptul că, potrivit legilor din 3 septembrie 1814 și 21 noiembrie 1815, *Landwehrul* putea fi chemat sub arme numai în cazul unei invazii din afară, rezerviștii din Prusia renană și Westfalia nu numai că au refuzat să execute ordinul, dar într-o serie de cazuri au și trecut în mod organizat și cu arma în mînă de partea poporului răsculat. — 502.
- 409 Este vorba de legea din 27 iulie 1872 cu privire la completarea efectivului armatei, care introducea în Franța serviciul militar obligatoriu de cinci ani; legea permitea însă numeroase excepții pentru cei supuși recrutării. — 502.
- 410 „*Kölnische Zeitung*” — cotidian german, care a apărut sub acest titlu la Colonia din 1802; organul de presă al marii burghezii renane și al partidului național-liberal; în deceniul al 8-lea a devenit purtătorul de cuvînt al lui Bismarck. — 502.
- 411 Acest articol a fost publicat fără semnătură în ziarul „*Volksstaat*” nr. 35 din 25 martie 1874 la rubrica „Cronica politică”. — 506.

- 412 De la începutul războiului franco-prusian din 1870—1871, armata mareșalului Bazaine a fost blocată în fortăreața franceză Metz; la 27 octombrie 1870, fortăreața a capitulat. — 506.
- 413 „*Leipziger Tageblatt*” — titlul prescurtat al cotidianului german „*Leipziger Tageblatt und Anzeiger*”, apărut în 1807; în deceniile al 8-lea și al 9-lea ale secolului al XIX-lea a fost organul de presă al marii burghezii. — 506.
- 414 Mareșalul francez Bazaine, care a predat fortăreața Metz, a fost deferit justiției sub acuzaarea de înaltă trădare. Procesul s-a desfășurat la Paris între 6 octombrie și 10 decembrie 1873. — 506.
- 415 Este vorba de bătălia de la Sadova. Vezi adnotarea 265. — 506.
- 416 Hoffbauer. „*Die deutsche Artillerie in den Schlachten bei Metz*”. Berlin, 1872. — 507.
- 417 Pregătind pentru tipar cea de-a treia ediție a lucrării sale din 1850 „*Războiul țărănesc german*”, Engels a completat prefața scrisă de el în februarie 1870 pentru ediția a doua. Prefața a fost tipărită în această formă completată în ediția a treia a „*Războiului țărănesc german*”, apărut la Leipzig în 1875. În volumul de față este publicată numai partea a doua a prefeței, datată de Engels 1 iulie 1874. În legătură cu prima parte a prefeței, vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 424, care corespunde datei când a fost scrisă prefața. — 509.
- 418 Vorbind de sfântul Imperiu german de națiune prusiană, Engels pannafrazează numele dat în evul mediu Sfântului imperiu roman de națiune germană, subliniind că unificarea Germaniei, înfăptuită sub hegemonia Prusiei, a fost însoțită de prusacizarea teritoriului german. — 509.
- 419 Este vorba de regatul Hanovrei, de electoratul Hessen-Kassel și de marele ducat Nassau, anexat de Prusia după victoria în războiul austro-prusian din 1866. — 509.
- 420 Vezi adnotările 267 și 269. — 509.
- 421 Ca urmare a victoriilor obținute de Prusia în războiul franco-prusian, patru state din sud-vestul Germaniei (Baden, Hessen, Bavaria și Württemberg) au aderat la Confederația Germaniei de nord; acest act a fost confirmat prin tratatele oficiale încheiate în noiembrie 1870. Cu începere de la 15 noiembrie 1870, pe măsură ce tratatele consfințeau aderarea statelor din sud-vestul Germaniei la Confederația Germaniei de nord, confederația statelor germane era numită în documentele oficiale Confederația germană (*Deutscher Bund*). La 9 decembrie 1870, acest nume a fost înlocuit, potrivit unei hotărâri a Reichstagului, prin Imperiul german (*Deutsches Reich*). Proclamarea oficială a Imperiului german a avut loc mai târziu, la 18 ianuarie 1871. — 509.
- 422 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 427—428. — 511.

- 423 În bătălia de la *Spichern* (Lorena) — una dintre primele mari bătălii din războiul franco-prusian din 1870—1871 —, trupele prusiene au înfrînt la 6 august 1870 corpul 2 al armatei franceze. În literatura istorică, bătălia de la Spichern este cunoscută și sub numele de bătălia de la Forbach.
- Bătălia de la *Mars-la-Tour* (denumită și bătălia de la Vionville) a avut loc la 16 august 1870. În urma acestei bătălii, trupele germane au reușit să oprească și să taie retragerea Armatei franceze de Rin, care se retrăgea din Metz.
- Despre bătălia de la *Sedan*, vezi adnotarea 404. — 512.
- 424 La alegerile pentru Reichstag din 10 ianuarie 1874, social-democrații germani au obținut peste 350 000 de voturi, adică 6% din numărul voturilor, reușind să trimită 9 deputați în Reichstag; printre cei aleși au fost Bebel și Liebknecht, care pe atunci se aflau în închisoare. — 513.
- 425 La seria de articole „Literatura din emigrație”, dedicate analizei noilor tendințe din mișcarea muncitorească și democrată din Europa, Engels a lucrat cu întreruperi între anii 1874 și 1875. Pe măsură ce erau terminate, articolele apăreau în ziarul social-democraților germani „*Volksstaat*”. Ele erau scrise special pentru acest ziar.
- În 1894, Engels a inclus primul, al doilea și al cincilea articol din seria „Literatura din emigrație” în culegerea sa „*Internationales aus dem «Volksstaat» (1871—1875)*”, publicată în ziarul „*Volksstaat*” (1871—1875). — 517.
- 426 Primul articol din seria „Literatura din emigrație” a fost scris de Engels în perioada mai—începutul lunii iunie 1874 și publicat în ziarul „*Volksstaat*” nr. 69 din 17 iunie 1874. Subtitlul a fost dat de Engels la reeditarea acestui articol, în 1894, în culegerea: F. Engels. „*Internationales aus dem «Volksstaat» (1871—1875)*”. — 519.
- 427 „*Address of the Polish Refugees to the English People*”, London, May 3, 1874. Mai jos sînt citate p. 2—5 din acest document. — 519.
- 428 „*Reynolds's Weekly Newspaper*” — săptămînal al muncitorilor englezi, editat de democratul mic-burghez Reynolds, în deceniul al 6-lea; a sprijinit pe cartiști; apare la Londra începînd din 1850; în momentul de față, organul de presă al mișcării cooperatiste. — 519.
- 429 M. P. Pogodin. „*Polski wopros. Sobranie rassujdenii, zapisok i zamecianii. 1831—1867*”. Moscova, 1867, p. 54—55. — 521.
- 430 Manifestul publicat la 4 decembrie 1836 de Asociația democrată poloneză chema la „*revoluția populară*”, la lupta pentru desființarea servitutiilor feudale și a deosebirilor de castă, precum și pentru trecerea pămîntului local în posesiunea țăranilor.
- Manifestul Intocmit la sfîrșitul anului 1845 și publicat la 22 februarie 1846 de guvernul revoluționar din Cracovia cerea desființarea iobăgiei și pămîntul să fie dat în folosința țăranilor.
- Manifestul publicat la 22 ianuarie 1863 de Comitetul național central chema poporul polonez la arme și a constituit programul revoluției poloneze din 1863—1864. — 521.

- 431 *Pacea de la Teschen* (Cieszyn). După încheierea războiului dintre Prusia și Austria pentru succesiunea bavareză s-a semnat, în 1779, tratatul de pace de la Teschen. Rusia, inițiatorea acestui tratat, a avut mai întâi rolul de mediator între părțile beligerante, iar după încheierea tratatului a fost declarată împreună cu Franța putere garantă, ceea ce îi dădea de fapt dreptul de a se amesteca în treburile statelor germane. — 522.
- 432 „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian”, vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 284—292. — 524.
- 433 Kulturkampf în Posen este denumită în mod ironic de către Engels politica de prusacizare a populației poloneze.
Kulturkampf — denumire dată de liberalii burghezi sistemului de măsuri al guvernului Bismarck în deceniul al 8-lea al secolului al XIX-lea, aplicate sub steagul luptei pentru cultură laică și îndreptate împotriva bisericii catolice și a partidului de centru, care sprijineau tendințele separatiste ale proprietarilor funciari și burgheziei din statele mici și mijlocii din sud-vestul Germaniei. Această politică a lui Bismarck a avut, de asemenea, scopul ca prin ațitarea patimilor religioase să abată o parte a clasei muncitoare de la lupta de clasă. — 524.
- 434 Al doilea articol al lui Engels din seria „Literatura din emigrație” a fost publicat în ziarul „Volksstaat” nr. 73 din 26 iunie 1874. Subtitlul a fost dat de Engels la reeditarea acestui articol, în 1894, în culegerea „Internationales aus dem «Volksstaat» (1871—1875)”. — 526.
- 435 Este vorba de o broșură editată la Londra în iunie 1874 de un grup de emigranți francezi blanquiști intitulată „Aux Communeux”. — 527.
- 436 „Le Père Duchesne” — ziar francez editat la Paris între anii 1790 și 1794 de J. Hébert; ziarul exprima starea de spirit a maselor semiproletare de la orașe în perioada revoluției burgheze din Franța.
Despre ziarul lui Verwersch, vezi adnotarea 84. — 528.
- 437 Este vorba de grupul blanquiștilor (Arnaud, Vaillant, Cournet etc.), care a ieșit din Internațională după Congresul de la Haga din 1872 și a publicat broșura „Internaționala și revoluția” (vezi adnotarea 246). — 531.
- 438 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II a, p. 468—469. — 531.
- 439 Al treilea articol al lui Engels din seria „Literatura din emigrație” a fost scris în perioada sfârșitului lunii iunie — septembrie 1874, după apariția în ziarul „Vpered!” a articolului lui P. Lavrov în legătură cu Internaționala, și publicat în „Volksstaat” nr. 117 și 118 din 6 și 8 octombrie 1874.
„Vpered / Publicație neperiodică” — revistă în limba rusă, a apărut la Zürich și Londra între anii 1873 și 1877 (în total au apărut 5 volume), sub îngrijirea lui P. L. Lavrov; a oglindit concepțiile aripii drepte a narodnicilor revoluționari. Revista acorda multă atenție

mişcării muncitorești din apus și activității Internaționalei. Sub același titlu, „Vpered!”, a fost editată la Londra între anii 1875 și 1876 o revistă cu aceeași orientare. — 534.

- 440 Se citează articolul lui Lavrov din revista „Vpered!”. Zürich, 1874, vol. 2, anul II, rubrica a doua, partea a II-a, p. 26. — 535.
- 441 „*Neue Freie Presse*” — ziar liberal austriac, a apărut la Viena între anii 1864 și 1939. Foiletonul lui Karl Thaler de care amintește Engels a apărut în „*Neue Freie Presse*” nr. 3284 și 3285 din 14 și 15 octombrie 1873. — 535.
- 442 Broșura lui P. Tkaciiov „Sarcinile propagandei revoluționare în Rusia. «Vpered!»” a fost publicată în limba rusă la Londra în aprilie 1874. — 539.
- 443 Este vorba de lucrarea polemică a lui P. L. Lavrov, publicată anonim sub titlul „Russkoi soțialno-revoluționnoi molodeži. Po povodu broșurı: Zadaci revoluționnoi propagandı v Rossii”. Londra, 1874. Mai departe, Engels citează p. 3, 17 și 44—45 din aceeași ediție. — 540.
- 444 Al patrulea articol al lui Engels din seria „Literatura din emigrație” a fost publicat în „*Volksstaat*” nr. 36 și 37 din 28 martie și 2 aprilie 1875. Articolul este scris în urma sfatului dat de Marx, care, luînd cunoștință de broșura lui Tkaciiov (vezi adnotarea următoare), i-a trimis-o lui Engels, făcînd pe copertă următoarea însemnare: „Apu-că-te de lucru, faloșește însă un ton ironic. Broșura este atît de stupidă, încît și Bakunin ar putea s-o semneze. Piotr Tkaciiov vrea să arate, înainte de toate, cititorilor că tu îl tratezi ca pe un adversar și de aceea născocеște fel de fel de puncte controversate fără importanță”. — 544.
- 445 P. Tkatschoff. „*Offener Brief an Herrn Friedrich Engels, Verfasser der Artikel «Flüchtlings-Literatur» in nr. 117 und 118 des «Volksstaat».* Jahrgang 1874. Zürich, Typographie der Tagwacht, 1874. — 544.
- 446 Engels citează aici broșura lui Tkaciiov „Zadaci revoluționnoi propagandı v Rossii”. — 548.
- 447 P. Tkatschoff. „*Offener Brief an Herrn Friedrich Engels*”, p. 9—10. — 549.
- 448 Engels citează aici și în continuare broșura lui Tkaciiov „Zadaci revoluționnoi propagandı v Rossii”. — 550.
- 449 Engels citează din broșura lui P. L. Lavrov „Russkoi soțial-revoluționnoi molodeži”. Londra, 1874, p. 47. — 551.
- 450 P. Tkatschoff. „*Offener Brief an Herrn Friedrich Engels*”, p. 7. — 552.
- 451 Al cincilea articol al lui Engels din seria „Literatura din emigrație”, publicat în „*Volksstaat*” nr. 43, 44 și 45 din 16, 18 și 21 aprilie 1875, a apărut în 1875 la Leipzig sub formă de broșură cu titlul: „*Soziales aus Russland*” („Cu privire la problema socială în Rusia”). La această broșură, Engels a scris în mai 1875 o scurtă prefață (vezi volumul de față, p. 584—586).

Prima traducere a broșurii lui Engels „*Soziales aus Russland*” a fost făcută de V. Zasulici: „*Friedrich Engels o Rossii*”. Geneva, 1894;

- ulterior, lucrarea a fost reeditată de mai multe ori în Rusia sub diferite denumiri. — 554.
- 452 Engels citează aici și mai departe broșura lui Tkaciiov „Offener Brief an Herrn Friedrich Engels”. — 554.
- 453 Cartea lui Flerovski a fost citită de Marx imediat după ce a apărut, în 1869. În scrisoarea către membrii Comitetului secției ruse a Internaționalei din 24 martie 1870, Marx vorbește de ea în termeni foarte elogioși (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura Politică, 1963, p. 439—440). Puțin mai târziu a citit și Engels cartea. — 559.
- 454 Engels se referă la cartea lui Haxthausen „Studien über die innern Zustände, das Volksleben und insbesondere die ländlichen Einrichtungen Russlands”, tipărită în trei părți între anii 1847 și 1852 în Hanovra și Berlin. — 560.
- 455 Este vorba de următoarele lucrări ale lui Maurer: „Geschichte der Markenverfassung in Deutschland”. Erlangen, 1856, „Geschichte der Fronhöfe, der Bauernhöfe und der Hofverfassung in Deutschland”. Bd. 1—4, Erlangen, 1862—1863, „Geschichte der Dorfverfassung in Deutschland”. Bd. I—II, Erlangen, 1865—1866. — 561.
- 456 Lucrarea „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia” — pamflet combativ în care Marx a înfierat metodele mișcave de reprimare folosite de statul polițienesc prusac în lupta împotriva mișcării comuniste și muncitorești — a fost scrisă de Marx la sfârșitul lunii octombrie — începutul lunii decembrie 1852 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 429—501). Prima ediție a apărut în ianuarie 1853, în Elveția, la Basel, dar aproape tot tirajul (2 000 de exemplare) a fost confiscat de poliție în momentul introducerii în Germania. În S.U.A., lucrarea a apărut mai întâi într-o serie de numere ale ziarului democrat „Neue England-Zeitung” din Boston, iar la sfârșitul lunii aprilie 1853 a fost publicată de editura acestui ziar sub formă de broșură. Nici această ediție americană nu a putut fi răspândită în Germania. În 1874, lucrarea „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia” a fost reprodusă în întregime în 13 numere ale ziarului „Volksstaat”, începând de la 28 octombrie și pînă la 18 decembrie. Spre deosebire de edițiile din 1853, apărute anonim, de astă dată Marx era menționat ca autor. Pregătind, totodată, și o ediție separată, Liebknecht s-a adresat lui Marx, la 29 octombrie 1874, cu rugămintea de a scrie o prefață. La 8 ianuarie 1875, Marx a scris o „Postfață”, care a apărut mai întâi în „Volksstaat” nr. 10 din 27 ianuarie 1875, iar apoi în ediția a doua a lucrării: K. Marx. „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia”. Leipzig, 1875. — 567.
- 457 După cum s-a dovedit ulterior, în acest caz Marx nu are dreptate. Documente necunoscute pe atunci de Marx, în special scrisoarea lui Hess către Weydemeyer din 21 iulie 1850, confirmă că autorul „Catehismului roșu” era Hess. — 567.
- 458 În legătură cu articolul lui Hirsch, vezi lucrările lui Marx „Destăinuirile lui Hirsch” și „Domnul Vogt” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 9, București, Editura politică, 1959, p. 42—45 și vol. 14, 1963, p. 421—738). — 567.

- 459 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 14, București, Editura politică, 1963, p. 469. — 568.
- 460 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 501. — 570.
- 461 *Düppel* (denumirea daneză: Dybbøl) — fortăreață daneză în Schleswig, luată cu asalt la 18 aprilie 1864 de trupele prusiene în timpul războiului dus de Prusia și Austria împotriva Danemaricii.
Expresia „Düppel intern” („Düppel im Innern”) a fost folosită pentru prima oară în înțelesul de „dușmanul intern” în cronica politică a organului de presă al lui Bismarck „Norddeutsche Allgemeine Zeitung” din 30 septembrie 1864 și a căpătat apoi o largă răspîndire. — 570.
- 462 Acest articol, scris de Engels pentru ziarul „Volksstaat”, reproduce discursurile rostite de Marx și Engels la adunarea festivă din 23 ianuarie 1875 de la Londra consacrată aniversării a 12 ani de la răscoala din Polonia din 1863—1864. La această adunare, care s-a ținut sub președinția lui Walery Wróblewski, au participat și au luat cuvîntul reprezentanții celei mai înaintate părți a emigrației democrat-revoluționare din Polonia, Rusia, Germania, Franța și din alte țări. Au fost prezenți și diferiți participanți la Comuna din Paris: Leo Frankel, Lissagaray și alții. Darea de seamă asupra adunării a fost publicată la 30 ianuarie 1875 în paginile ziarului polonez „Wici”, care apărea la Zürich, iar apoi în ziarul liberal polonez „Dziennik Polski”, care apărea la Lvov. La 15 februarie, ziarul rus „Vpered!” a publicat o dare de seamă asupra adunării, menționînd că Engels, care a luat cuvîntul după Marx, și-a rostit discursul în limba engleză. — 571.
- 463 Ținutul italian Veneția, care în anii 1799—1805 și 1814—1866 a făcut parte din Imperiul austriac, a fost focarul permanent al mișcării de eliberare națională din Italia împotriva jugului austriac. — 572.
- 464 După cum reiese din darea de seamă publicată în „Vpered!”, la adunarea din 23 ianuarie a luat cuvîntul secretarul redacției acestui ziar, V. Smirnov, care a scos în evidență comunitatea de interese a clasei muncitoare ruse și poloneze și a declarat, în numele revoluționarilor ruși, că sînt gata cu toții „să între, cînd va bate ceasul revoluției, în rîndurile polonezilor pentru a cuceri libertatea socială pentru poporul polonez”. În continuare a luat cuvîntul emigrantul rus Soloviov, care a atras atenția asupra pericolului unei eventuale înțelegeri între partidul liberal al pașnilor și guvernul țarist. — 573.
- 465 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 14. — 573.
- 466 S-a păstrat scrisoarea din februarie 1875 în care V. Smirnov îl anunță pe Marx că pregătește pentru ziarul „Vpered!” o dare de seamă asupra adunării festive poloneze. Aflîndu-se printre cei prezenți la festivitate, Smirnov l-a auzit pe Marx rostînd următoarele cuvinte: „De aceea este necesar ca în rîndurile poporului polonez să fie propagate principiile Asociației Internaționale a Muncitorilor”. Cum în dările de seamă apărute în presa poloneză aceste cuvinte lipsesc,

Smirnov îl roagă pe Marx să confirme dacă într-adevăr a spus aceste cuvinte. Răspunsul lui Marx nu s-a păstrat, însă în darea de seamă publicată în „Vpered!” aceste cuvinte sînt reproduse. — 574.

- 467 Acest articol a fost scris de Engels în 1875, cînd pericolul unui război declanșat de Germania bismarckiană, care punea la cale o nouă nimicire a Franței, atinsese punctul culminant. După cum se știe, intervenția hotărîită a diplomației ruse a preîntîmpinat în acel moment izbucnirea unui război în Europa. Acordînd o mare importanță articolului lui Engels, care făcea de pe pozițiile internaționalismului proletar o critică a militarismului german, redacția ziarului „Volksstaat” și-a propus să editeze articolul sub formă de broșură. Această intenție nu s-a realizat însă.

Articolul a apărut în ziarul „Volksstaat” nr. 46 din 23 aprilie 1875. — 575.

- 468 Engels dezvăluie aici esența legii cu privire la Landsturm din 12 februarie 1875, care constituia o completare a prevederilor legii din 9 noiembrie 1867 (vezi adnotarea 407), potrivit căreia, în caz de nevoie, Landwehrul urma să fie completat cu rezerviști din rîndurile Landsturmului. — 575.

- 469 La 12 martie 1875, Adunarea națională din Franța a adoptat proiectul de lege cu privire la efectivul cadrelor și al armatei operative și teritoriale. Potrivit acestei legi, efectivul unui regiment sporea de la 3 la 4 batalioane, iar efectivul întregii armate sporea în mod corespunzător cu 144 000 de oameni. — 575.

- 470 Este vorba de Armata de Loara, organizată în toamna anului 1870 de guvernul francez; era formată în special din recruți. — 578.

- 471 *Ersatzreserve* era denumită în armata prusiană, potrivit legii din 2 mai 1874, acea parte a rezervei formată din persoane care, deși aveau vîrsta de recrutare, în timp de pace erau scutite din diferite motive de serviciul militar activ; *Ersatzreserve*, în care aceste persoane figurau timp de 12 ani, servea pentru completarea armatei în caz de război. — 580.

- 472 Această declarație a fost făcută de generalul maior Voigts-Rhetz în cadrul discursului pe care l-a rostit în Reichstag la 11 ianuarie 1875. — 581.

- 473 Manuscrisul „Însemnări despre Germania” („Varia über Deutschland”) reflectă studiul profund făcut de Engels asupra trecutului istoric al poporului german cu intenția de a scrie o lucrare despre istoria Germaniei. Revenind în repetate rînduri la problemele istoriei Germaniei, Engels s-a ocupat intens de elaborarea lor în anii 1873—1874. Despre aceste preocupări ale sale, el îi scrie la 27 ianuarie 1874 lui W. Liebknecht: „Voiam să scriu pentru «Volksstaat» ceva despre Germania, dar este nevoie de atîtea studii economice și statistice, încît s-ar putea ca de aici să rezulte o cărticică, dacă nu chiar o carte în toată regula”. Acest proiect nu a fost realizat. Judecînd după materialele pregătitoare, Engels își propunea să elucideze istoria Germaniei pînă la evenimentele contemporane lui, adică pînă în 1873, oprindu-se mai pe larg asupra istoriei Germaniei în timpul revo-

luției franceze. Perioada cuprinsă între sfârșitul evului mediu și 1789, el intenționa să o trateze într-o amplă introducere. Manuscrisul lui Engels, publicat în volumul de față, reprezintă planul acestei introduceri, precum și o expunere succintă a primului capitol, care cuprinde perioada 1789—1815.

În volum se publică, de asemenea, o parte din cel de-al doilea manuscris al „Însemnărilor despre Germania”, constând din fragmente separate. Prin conținutul ei, această parte ține de planul introducerii.

„Însemnările despre Germania” au fost publicate într-o formă mai completă împreună cu alte materiale pregătitoare ale lui Engels despre istoria Germaniei în „Arhiva Marx-Engels”, vol. X, 1948. — 589.

- 474 **Conspectul cărții lui Bakunin „Statul și anarhia”, făcut de Marx, era strins legat de lupta ideologică-politică dusă de adepții lui Marx și Engels împotriva anarhismului, luptă care a continuat și după zdrobirea ideologică și organizatorică a bakuniștilor la Congresul de la Haga.**

Conspectul reprezintă o originală lucrare critică și polemică, în care prezentarea punctului de vedere al lui Bakunin — pe atunci principalul adversar al marxismului și ideologul anarhismului — se îmbină cu o profundă critică făcută doctrinei anarhiste, precum și cu dezvoltarea, în opoziție cu aceasta, a celor mai importante teze ale comunismului științific: teza cu privire la stat, la dictatura proletariatului și la alianța dintre clasa muncitoare și țărănime. Marx a formulat aceste teze într-o serie de completări introduse în manuscrisul conspectului. El a început să lucreze la acest conspect imediat după apariția cărții lui Bakunin, editată la Geneva în 1873 și considerată de cercurile bakuniste ca o operă programatică.

Conspectul cărții lui Bakunin reprezintă o parte din voluminosul caiet-manuscris al lui Marx care se intitulează „Russica II, 1875” și cuprinde conspecte ale unor lucrări aparținând diferitor autori ruși. Manuscrisul „Conspectului” numără 24 de pagini de format mare. Conținutul cărții lui Bakunin este redat de Marx fie prin citate în limba rusă, fie prin expuneri concise date în limba germană, care alternează cu scurte observații sau cu completări ample făcute de autor.

În volumul de față, toate pasajele care reproduc textual sau cu aproximație textul cărții lui Bakunin sînt redatate cu petite. Observațiile făcute de Marx sînt tipărite cu corp zecă. — 599.

- 475 **La ședința din 2 aprilie 1872 a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, secretarul-corespondent pentru Irlanda, Mac Donnel, a făcut cunoscute persecuțiile la care sînt supuse secțiile irlandeze de către poliție. La propunerea lui Marx, a fost aleasă o comisie formată din Marx, Mac Donnel și Milner, care au primit sarcina de a elabora o declarație specială cu privire la această problemă. La 9 aprilie, Mac Donnel a prezentat Consiliului General, în numele comisiei, o declarație referitoare la teroarea polițienească din Irlanda. După ce s-a discutat utilitatea publicării ei, textul declarației a fost aprobat. La propunerea lui Engels, s-a hotărît să fie tipărit sub formă de foaie volantă în 1 000 de exemplare, care urmau să fie difuzate în Irlanda.**

Textul declarației a apărut și în ziarul spaniol „Emancipacion”, însoțit de un articol de fond introductiv, care cuprindea comunicarea lui Mac Donnel din 2 aprilie 1872. — 649.

476 Este vorba de castelul din Dublin construit de cuceritorii englezi în secolul al XIII-lea ca punct de sprijin în luptele duse împotriva populației irlandeze; ca sediu al autorităților engleze în Irlanda, castelul întrucaipa asupra și violența la care colonialismul englez supunea poporul irlandez. — 649.

477 La ședința din 12 martie 1872 a Consiliului General, Engels a protestat împotriva faptului că Hales, care publicase în „Eastern Post”, semnând ca secretar, rapoartele cu privire la ședințele Consiliului General, a redactat discursurile membrilor Consiliului General „așa cum i-a plăcut”. Este vorba îndeosebi de discursul ținut de Engels la 5 martie și publicat în „Eastern Post” la 9 martie 1872.

Comunicarea făcută de Engels cu privire la situația secțiilor din Italia ale Internaționalei se întemeia pe faptele expuse în scrisoarea pe care i-o trimisese Vitale Regis la 1 martie 1872. — 651.

478 În această comunicare, Engels face cunoscută Consiliului General scrisoarea Consiliului federal spaniol din 15 martie, scrisă în legătură cu pregătirea congresului ordinar al federației. Ciorna răspunsului dat de Engels la această scrisoare, datată 27 martie, este publicată în volumul de față, p. 56—57. Îndeplinind rugămintea exprimată în scrisoare, Engels a adresat congresului: un salut în numele Consiliului General și al Consiliului federal britanic (vezi volumul de față, p. 62—64) și a inițiat trimiterea unei scrisori de salut din partea tuturor secțiilor franceze secției Ferré. — 652.

479 Comunicarea lui Engels cu privire la situația secțiilor din Spania ale Internaționalei în momentul convocării Congresului de la Saragosa (4—11 aprilie 1872) se baza pe materialele trimise de Lafargue, care pe atunci ducea la Madrid o luptă acerbă împotriva influenței anarhiste în cadrul Federației spaniole. În scrisoarea către Liebknecht datată 22 mai 1872, Engels arată însă că informațiile primite din partea lui Lafargue referitor la victoria asupra alianțștilor în Federația spaniolă „erau în orice caz cam exagerate” și de aceea ruga ca acest comunicat să nu fie publicat. — 653.

480 Congresul asociațiilor muncitorești, în esență al societăților de ajutor reciproc, care se aflau sub influența cercurilor burghezo-liberale (așa-zis „moderate”), a fost convocat la Roma la 17 aprilie 1872. Organizatorii congresului — funcționari de stat și oameni politici liberali — au încercat să folosească congresul pentru a-și consolida influența și a împiedica răspândirea ideilor Internaționalei în rândurile muncitorilor. Pretențiile participanților la acest congres de a reprezenta muncitorii din întreaga Italie au provocat protestul unor organizații muncitorești din Roma, care au încercat să convoace un congres propriu cu adevărat muncitoresc. Din cauza persecuțiilor polițienești, ei n-au putut organiza decât un miting de protest la 21 aprilie 1872; la acest miting s-a adoptat, la propunerea unui membru al Internaționalei, Lucciani, o rezoluție în care se protesta categoric împotriva încercărilor burgheziei de a acționa în numele clasei muncitoare. — 655.

481 Cuvîntarea rostită de Marx, la o şedinţă a Congresului de la Haga, în legătură cu mandatul lui Maltman Barry, membru al Federaţiei britanice, a fost prilejuită de faptul că unii delegaţi englezi care reprezentau aripa reformistă a Consiliului federal britanic au contestat valabilitatea acestui mandat, pretextînd că Barry „nu este un lider recunoscut al muncitorilor”. Disputa în jurul mandatului lui Barry reflecta în mod obiectiv lupta ce se dădea în mişcarea muncitorească din Anglia între reprezentanţii trade-unionismului liberal şi reprezentanţii mişcării muncitoreşti care se eliberaseră de sub influenţa burgheziei. Intervenţia lui Marx, care a căpătat o largă popularitate, a stîrnit atacuri furibunde din partea tuturor elementelor reformiste şi a liderilor trade-unioniști.

Cuvîntările rostite de Marx şi Engels la Congresul de la Haga din 1872 al Internaţionalei s-au păstrat în procesele-verbale ale congresului scrise de unul dintre secretari, F. A. Sorge, în limba germană. Întorcîndu-se la New York după încheierea lucrărilor congresului, Sorge a luat cu sine originalul proceselor-verbale. La începutul lunii octombrie 1872, la rugămintea lui Marx şi Engels, el le-a trimis copia textului complet al proceselor-verbale, întocmită de Theodor Cuno şi certificată de Cuno şi Sorge. O fotocopie a acesteia, păstrată înainte în arhiva social-democraţiei germane, se găseşte la Institutul de marxism-leninism de pe lângă C.C. al P.C.U.S. În 1958, Universitatea din Wisconsin (Madison, S.U.A.) a editat facsimilul şi traducerea în limba engleză a unei alte copii, necertificate, a acestor procese-verbale, sorisă de o mină necunoscută; această a doua copie a fost găsită printre hîrţile social-democratului Hermann Schlüter, emigrant german din S.U.A. Nu se ştie nici astăzi unde se află originalele proceselor-verbale.

Cuvîntările rostite de Marx şi Engels la Congresul de la Haga incluse în volumul de faţă au fost redată potrivit textului copiei certificate a proceselor-verbale, care prezintă mai multe garanţii de autenticitate. — 657.

482 Marx a rostit această cuvîntare în urma discuţiilor purtate în legătură cu mandatul lui N. Jukovski, delegat la congres din partea secţiei de propagandă şi acţiune socialistă revoluţionară, care nu fusese primită de Consiliul General în Internaţională (vezi volumul de faţă, p. 157—158).

Ultima parte a cuvîntării lui Marx constituie răspunsul la cuvîntarea delegatului belgian Brismée, care se împotrivise ca secţiile emigranţilor francezi, în special cele din Bruxelles, care nu intraseră în federaţiile locale, să devină independente. — 658.

483 În cuvîntarea sa cu privire la valabilitatea mandatului lui West din partea secţiei nr. 12, Marx a demascat încercările reformiştilor burghezi şi mic-burghezi din S.U.A. de a folosi în scopurile lor numele şi organizaţiile Internaţionalei şi de a acapara conducerea mişcării muncitoreşti (vezi volumul de faţă, p. 156—157). — 659.

484 Rezoluţia Consiliului General din 26 ianuarie 1873, ca şi cele două rezoluţii din 30 mai 1873, publicate mai jos, se bazează pe propunerile cuprinse în scrisorile adresate de Marx şi Engels membrilor Consiliului şi în scrisoarea oficială trimisă de Engels Consiliului General (vezi volumul de faţă, p. 317—319). Cele mai importante teze cuprinse

În aceste rezoluții corespund textual propunerilor făcute de Marx și Engels. — 665.

- 485 La 3 septembrie 1873, Engels, de comun acord cu Marx și Serrailier, a trimis o scrisoare delegaților la Congresul de la Geneva al Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Încă de la sfârșitul lunii august, ținând seama de informațiile primite din partea federațiilor și secțiilor locale ale Internaționalei, Marx și Engels au văzut clar că congresul ordinar al Internaționalei care, potrivit hotărârii Congresului de la Haga din 1872, trebuia să aibă loc în Elveția nu va avea un caracter internațional. Luând în considerație situația creată, Marx și Engels au ajuns la concluzia că prezența unui reprezentant al Consiliului General la viitorul congres era inutilă și l-au convins pe Hepner și Serrailier să renunțe să plece la Geneva.

Scrisoarea s-a păstrat în manuscris. — 668.

- 486 Este vorba de raportul Consiliului General și de alte materiale destinate congresului. Pe ordinea de zi a congresului au fost incluse următoarele probleme: revizuirea Statutului, o uniune internațională a sindicatelor, lupta politică a clasei muncitoare, o statistică generală a clasei muncitoare. Congresul s-a deschis la Geneva la 8 septembrie 1873. Aproape două treimi dintre delegați reprezentau secțiile din Elveția, și îndeosebi secțiile din Geneva. La acest congres, ale cărui lucrări au fost conduse de J. Ph. Becker, s-a dat citire raportului Consiliului General și rapoartelor secțiilor locale. Congresul de la Geneva din 1873 a fost ultimul congres al Asociației Internaționale a muncitorilor. — 669.

Date din viața și activitatea lui Karl Marx și Friedrich Engels

(martie 1872 — aprilie 1875)

1872

*Martie —
august*

Marx și Engels pregătesc Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor, apărind, în lupta împotriva anarhiștilor și a celorlalte elemente mic-burghize, principiile programatice și organizatorice ale Internaționalei; ei corespundea cu secțiile Internaționalei și cu diferiți militanți ai mișcării muncitorești. Engels acordă o deosebită atenție Spaniei, principala arenă a luptei împotriva organizației secrete a bakuniștilor — Alianța democrației socialiste; el poartă o corespondență regulată cu socialistul francez Paul Lafargue, care se afla la Madrid și de la care primea informații detaliate cu privire la activitatea secțiilor spaniole; prin intermediul lui, Engels conduce lupta împotriva bakuniștilor; el informează în mod sistematic Consiliul General asupra situației Internaționalei în Spania.

Marx lucrează intens la corectura celei de-a doua ediții germane a primului volum din „Capitalul”; în același timp, el se ocupă serios de pregătirea ediției franceze a primului volum al „Capitalului”. La a doua ediție germană, Marx schimbă considerabil structura volumului în comparație cu prima ediție, definitivează titlurile unor părți din volum, face o analiză mai profundă și mai riguroasă a valorii și formelor valorii, precizează și dezvoltă o serie de teze din alte capitole.

*Inceputul
lunii martie—
nceputul
lunii mai*

La rugămintea lui Eugène Dupont, conducătorul secției din Manchester a Internaționalei, Marx face o serie de observații ample cu privire la discuțiile purtate în această secție pe tema naționalizării pământului. Manuscrisul trimis de Marx este prezentat de Dupont la ședința din 8 mai a secției, iar la 15 iunie este publicat, fără a se indica autorul, în organul de presă al Federației britanice a Internaționalei, „The International Herald”.

5 martie

Marx prezintă Consiliului General circulara scrisă împreună cu Engels, „Pretinsele sciziunii din Internațională”, în care demască esența bakunismului ca secta-

rism mic-burghez incompatibil cu mișcarea muncitorească; Consiliul hotărăște în unanimitate publicarea circularului. Marx anunță sciziunea din Federația nord-americană, provocată de încercarea elementelor burgheze de a acapara conducerea Internaționalei din S.U.A.; la aceeași ședință sînt adoptate o parte din rezoluțiile scrise de Marx în această problemă.

7 martie

Într-o scrisoare adresată lui Louis Pio, membru al Consiliului federal danez, Engels explică importanța luptei duse în Internațională împotriva bakuniștilor; el cere ca hotărârile Conferinței de la Londra din 1871 să fie prezentate spre aprobare Consiliului federal.

10—19 martie

În calitatea sa de secretar-corespondent al Consiliului General, Engels stabilește legătura cu Federația portugheză a Internaționalei; de aici înainte el primește informații amănunțite asupra activității secțiilor portugheze.

12 martie

Fostul comunard Gustave Lefrançais a publicat în cartea sa „Étude sur le mouvement communaliste à Paris, en 1871” un fals care era îndreptat împotriva lui Marx și a Consiliului General; în legătură cu aceasta Marx trimite o scrisoare deschisă ziarului „La Liberté”, organul de presă al secției belgiene. Scrisoarea este publicată la 17 martie.

La propunerea lui Marx se adoptă la ședința Consiliului General cea de-a doua parte a rezoluțiilor cu privire la sciziunea din Federația nord-americană. Aceste rezoluții, care relevă necesitatea curățirii rîndurilor Internaționalei de elementele burghezo-reformiste și exclud, în consecință, secția nr. 12 din New York, sînt trimise de Marx la New York președintelui Consiliului federal provizoriu, Friedrich Adolf Sorge; ele sînt publicate la 6 aprilie în „La Emancipacion”, organul de presă al Consiliului federal spaniol, și la 8 mai în „Volksstaat”, organul Partidului muncitoresc social-democrat german.

La această ședință Marx dă citire răspunsului primit din Noua Zeelandă la o scrisoare a sa, în care se anunță înființarea unei secții în Canterbury. Marx este înscris printre vorbitorii care urmau să ia cuvîntul la mitingul convocat pentru 18 martie la Londra în cinstea primei aniversări a Comunei din Paris. Engels face o comunicare cu privire la situația Internaționalei în Spania și Italia; această comunicare apare în darea de seamă asupra ședinței Consiliului General publicată în ziarul muncitoresc „The Eastern Post” din 17 martie.

Între 13 și 18 martie

Marx scrie proiectul unor rezoluții ale mitingului consacrat primei aniversări a Comunei din Paris, în care caracterizează Comuna „ca zoriile mării revoluții sociale”. Rezoluțiile, adoptate în unanimitate la 18 martie la mitingul membrilor din Londra ai Internaționalei și

al comunarzilor emigranți, apar, fără a se indica autorul, în darea de seamă asupra mitingului publicată în ziarul „Eastern Post” din 23 martie și în „International Herald” din 30 martie.

- A doua jumătate a lunii martie — începutul lunii mai* Engels primește din partea secretarului-corespondent pentru Irlanda, J. P. Mac Donnel, o informație în legătură cu crearea unor secții irlandeze la Dublin, Cork, Bradford și în alte orașe și cu mișcarea grevistă din Cork; el se întâlnește adesea cu Mac Donnel, cu care discută probleme legate de activitatea secțiilor irlandeze. Marx refuză repetatele propuneri făcute de redactorul revistei burgheze germane „Die Gegenwart”, Paul Lindau, de a colabora la această revistă.
- 17 martie* Engels îl roagă printr-o scrisoare pe Sorge să-i trimită acele numere din ziarele „Woodhull & Claflin’s Weekly” și „Le Socialiste” în care sînt publicate traduceri în limbile engleză și franceză ale „Manifestului Partidului Comunist”; el semnalează calitatea nesatisfăcătoare a traducerilor, dar recomandă totuși folosirea lor pentru lupta împotriva propagandei bakuniste și proudhoniste.
- 18 martie* Marx îi scrie lui Maurice Lachâtre, editorul traducerii franceze a primului volum din „Capitalul”, o scrisoare în care se declară de acord cu propunerea ca această traducere să apară în fascicule periodice, deoarece astfel „Capitalul” ar fi mai accesibil muncitorilor.
- 19 martie* La ședința Consiliului General, Marx informează despre persecuțiile polițienești la care sînt supuși membrii din Breslau ai Internaționalei. Engels expune conținutul scrisorii primite din partea secției din Lisabona care făcea cunoscute succesele ei și anunța editarea ziarului „O Pensamente Social”, care propaga principiile Internaționalei!
- 26 martie* Engels prezidează o ședință a Consiliului General și expune conținutul dării de seamă prezentate Consiliului General de Consiliul federal spaniol cu privire la activitatea desfășurată de Internațională în Spania începînd din 1870. În legătură cu deschiderea în aprilie a congresului ordinar al Federației spaniole, Engels primește sarcina de a scrie o telegramă de salut. Telegrama este publicată în numărul din 13 aprilie al ziarului „Emancipacion”.
- 27 martie* În Rusia apare prima ediție rusă a volumului I al „Capitalului”, care reprezintă prima traducere a acestei lucrări; într-o lună și jumătate, adică pînă la 15 mai, din tirajul total de 3000 de exemplare s-au vîndut aproape 900.
- Engels scrie Consiliului federal spaniol o scrisoare în care anunță că viitorului Congres de la Saragosa al Federației spaniole îi vor fi trimise mesaje de salut

din partea Consiliului General, a Consiliului federal britanic și a secției franceze care poartă numele comunistului căzut, Ferré. Engels propune ca rezoluțiile Conferinței de la Londra din 1871 să fie prezentate spre aprobare congresului.

Aprilie — mai

În legătură cu ascuțirea luptei din cadrul Federației nord-americane și cu pericolul acaparării conducerii acesteia de către elementele burgheze, Marx urmărește cu atenție situația din secțiile din S.U.A. ale Internaționalei, conduce lupta aripii proletare împotriva reformatorilor burghezi și mic-burghezi și corespundează cu Sorge, de la care primește informații amănunțite. Marx ia cuvântul la ședințele Consiliului General, explicând esența luptei ce se desfășoară în cadrul Federației și demascând poziția fățarnică a secretarului-corespondent pentru secțiile americane, Johann Georg Eccarius, care sprijină în fapt secția nr. 12 din New York, exclusă din Internațională de Consiliul General.

*Inceputul
lunii aprilie*

Marx primește de la N. F. Danielson, traducătorul în limba rusă al volumului întâi din „Capitalul”, un exemplar al acestei lucrări în ediția rusă și o scrisoare cuprinzând informații în legătură cu N. G. Cernișevski și cu fostul membru al Consiliului General G. A. Lopatin, de a căror soartă Marx se interesează mult.

Marx trimite editorului Otto Meissner din Hamburg 42 de pagini din manuscrisul volumului întâi al „Capitalului”, pe care îl pregătise pentru a doua ediție în limba germană.

Charles Rochat, membru al Internaționalei, care se pregătea să se mute în Belgia, primește din partea lui Marx îndrumări cu privire la organizarea muncii în secțiile belgiene; mai tirziu Marx poartă cu el o corespondență regulată și primește informații amănunțite cu privire la activitatea Internaționalei în Belgia.

Engels traduce în limba italiană o scrisoare pe care, din inițiativa sa, Wilhelm Liebknecht a scris-o împotriva redactorului revistei „Il Libero Pensiero”, democratul burghez Luigi Stefanoni, care răspundea calomniilor la adresa Consiliului General; scrisoarea, trimisă militantului mișcării muncitorești din Italia Carlo Cafiero, este publicată în ziarul democrat „Il Gazzettino Rosa” din 20 aprilie.

2 aprilie

Întemeindu-se pe scrisorile lui Liebknecht din 19, 28 și 30 martie, Marx informează Consiliul General asupra rezultatelor procesului de la Leipzig intentat lui W. Liebknecht, A. Bebel și A. Hepner, care fuseseră acuzați de înaltă trădare; el participă la discuțiile în legătură cu comunicarea făcută de Mac Donnel despre persecuțiile la care sînt supuse secțiile din Irlanda ale Internaționalei. Consiliul General îl alege pe Marx în comisia însărcinată cu elaborarea unei declarații în această problemă.

- 3 aprilie** Din însărcinarea Consiliului General, Engels scrie un mesaj de salut către delegații Congresului de la Saragosa al Federației spaniole a Internaționalei. Scrisoarea este publicată în „La Emancipacion” din 13 aprilie și în „Volksstaat” din 4 mai.
- 9 aprilie** Fiind bolnav, Marx nu poate participa la ședința Consiliului General. Mac Donnel citește declarația scrisă în colaborare cu Marx „Teroarea polițienească în Irlanda”, care este adoptată de Consiliul General și apare sub formă de manifest. Consiliul General hotărăște în unanimitate publicarea traducerii franceze a „Războiului civil din Franța”.
La propunerea lui Engels, revoluționarul polonez Józef Rozwadowski este confirmat ca membru al Consiliului General, reprezentând secția poloneză din Londra.
- 13 aprilie** Un fragment din lucrarea lui Marx „Mizeria filozofiei”, intitulat „Teoria luptei de clasă”, apare în ziarul spaniol „La Emancipacion”.
- 13—16 aprilie** Marx scrie în numele Consiliului General o declarație în legătură cu atacurile calomniatoare îndreptate împotriva Internaționalei de către B. Cochrane și H. Fawcett, membri ai parlamentului. Declarația este aprobată în unanimitate la ședința Consiliului General din 16 aprilie și publicată sub formă de manifest, precum și în organele de presă ale Internaționalei din Anglia, Spania și Portugalia.
- Mijlocul lunii aprilie** Marx este informat că în Franța și Anglia scrisorile sale sînt perlustrate.
- A doua jumătate a lunii aprilie—mai** Marx citește și corectează traducerea franceză a lucrării sale „Războiul civil din Franța”; el poartă corespondență cu belgianul E. Glaser de Willebrord, membru al Internaționalei, în legătură cu pregătirea editării acestei lucrări în Belgia. „Războiul civil din Franța” apare în iunie la Bruxelles într-un tiraj de 2 000 de exemplare.
- A doua jumătate a lunii aprilie—august** Engels studiază materialele privitoare la activitatea Alianței secrete a democrației socialiste în Spania, care i-au fost trimise de Lafargue și José Mesa, membru al Consiliului federal spaniol.
- 16 aprilie** Într-o scrisoare adresată Asociației muncitorilor din Ferrara, care aderase la Internațională, Engels explică principiile organizatorice ale Asociației Internaționale a Muncitorilor.
- 20 aprilie** Engels scrie pentru ziarul socialist italian „La Plebe” un articol cu privire la greva muncitorilor agricoli din Anglia, începînd astfel colaborarea sa permanentă la acest ziar. Articolul apare la 24 aprilie sub titlul „Scrisori din Londra”.

- 23 aprilie** Engels îi felicită pe Liebknecht și Bebel pentru atitudinea lor curajoasă în fața instanțelor judecătorești. Engels comunică Consiliului General despre arestarea ilegală a socialistului german Th. Cuno de către autoritățile italiene din Milano și expulzarea lui în Bavaria; el consideră acest fapt ca o manifestare a complotului guvernelor reacționare împotriva Internaționalei.
- Sfârșitul lunii aprilie** În scrisoarea sa către socialistul danez Pio, Engels subliniază importanța deosebită pe care o are atragerea micii țărăni și a țăranilor fără pământ la mișcarea muncitorească.
- Sfârșitul lunii aprilie—mai** Marx consacră o bună parte din timpul său revizuirii traducerii franceze a volumului întâi al „Capitalului”. În același timp el face corectura la cea de-a doua ediție germană.
- Prima jumătate a lunii mai** În legătură cu intenția sa de a scrie o lucrare împotriva încercărilor de răspindire a ideilor proudhoniste în rândurile clasei muncitoare germane, Engels recitește cartea lui Proudhon „Idée générale de la révolution au XIX-e siècle”.
- 7 mai** Fiind bolnav, Marx nu poate să participe la ședința Consiliului General. Engels face o comunicare cu privire la rezultatele lucrărilor Congresului de la Saragosa al Federației spaniole, care apare la 12 mai în ziarul „Eastern Post”; el comunică, de asemenea, că Asociația muncitorilor din Ferrara a recunoscut Statutul Internațional; la propunerea sa, această asociație este confirmată ca secție a Internaționalei. Engels îi trimite lui Liebknecht, pentru a fi publicat în „Volksstaat”, un articol al lui Lafargue apărut în „Emancipacion” cu privire la uneltirile secrete ale bakuniștilor în Spania; în același timp îi recomandă să publice corespondențele lui Lafargue cu privire la Congresul de la Saragosa al Federației spaniole, care fuseseră publicate în „Liberté”.
- 7—8 mai** Într-o scrisoare trimisă lui Cuno la Seraing (Belgia), Engels face cunoscute intrigile bakuniștilor în Spania și Italia și recomandă desfășurarea unei propagande active împotriva bakunismului; el îi trimite adresele unor membri ai Internaționalei pentru a stabili legătura cu ei și îl ajută materialicește.
- 14 mai** Engels participă la ședința Consiliului General de dezbateri a relațiilor dintre secțiile irlandeze din Anglia și Consiliul federal britanic; el ține o cuvîntare, în care apără principiile internaționalismului proletar și demască concepțiile șoviniste ale unor membri englezi ai Consiliului.

- Mijlocul lunii mai* În legătură cu apariția în revista marilor industriști germani „Concordia” a unui articol publicat anonim aparținând economistului burghez Lujo Brentano, care-l acuza pe Marx de falsificarea premeditată a materialului citat, Marx scrie redacției ziarului „Volksstaat” o scrisoare în care respinge această calomnie. Scrisoarea este publicată în ziar la 1 iunie.
- A doua jumătate a lunii mai 1872 — ianuarie 1873* Engels scrie seria de articole „Contribuții la problema locuințelor”, care sînt publicate în „Volksstaat” începînd de la 1 iunie 1872 și pînă în februarie 1873. În aceste articole, îndreptate împotriva reformativismului mic-burghez și burghez, Engels supune unei critici nimicitoare sistemul capitalist în ansamblul său și demonstrează legitatea istorică a dictaturii proletariatului, singura care poate face posibilă satisfacerea tuturor necesităților social-economice ale clasei muncitoare.
- 17 și 20 mai* Marx este invitat să participe la o ședință a cercului pentru studierea științelor sociale, care era format din comunarzi emigranți și din care făcea și el parte.
- 21 mai* Marx citește la o ședință a Consiliului General o declarație scrisă de el, în care demasca încercările de uzurpare a numelui Consiliului General întreprinse de o serie de elemente mic-burgeze de la Londra, atît englezi cît și emigranți, printre care se aflau unele persoane excluse din Internațională și grupate în așa-numitul Consiliu federal internațional. Declarația, adoptată în unanimitate, este publicată în numele Consiliului General în organele de presă ale Internaționalei din Anglia, Germania, Belgia, Spania, Portugalia și Elveția.
- Între 22 mai și 5 iunie* În legătură cu pregătirea congresului ordinar al Internaționalei, Engels îl roagă într-o serie de scrisori pe Liebknecht să clarifice relațiile organizatorice dintre Partidul muncitoresc social-democrat german și Consiliul General și să asigure reprezentarea partidului la congres.
- 23 mai* Marx trimite redacției ziarului „Gazzettino Rosa” scrisoarea „Încă o dată Stefanoni și Internaționala”, în care dezmente calomniile răspîndite de Stefanoni la adresa Consiliului General și a conducătorilor lui în revista „Il Libero Pensiero”. Scrisoarea este publicată în ziar la 28 mai.
- 28 mai* Marx îi mulțumește lui Danielson pentru exemplarul trimis din traducerea rusă a volumului întâi din „Capitalul”; el îl roagă să-l informeze despre relațiile lui M. A. Bakunin cu anarhistul S. G. Neceaev și îi comunică de asemenea că intenționează să refuze realizarea sa în noul Consiliu General, întrucît trebuie să termine următoarele volume din „Capitalul”. La ședința Consiliului General, Marx propune ca viitoarea ședință să fie consacrată exclusiv problemei convocării următo-

rului congres. La propunerea lui Marx, care a fost susținută de Engels, Consiliul General hotărăște recunoașterea Consiliului federal provizoriu din S.U.A. ca singurul organ conducător al Federației nord-americane a Internaționalei.

*Sfârșitul
lunii mai*

La Geneva apare circulara închisă a Consiliului General „Pretinsele sciziuni din Internațională”, scrisă de Marx și Engels; circulara este trimisă secțiilor și federațiilor Internaționalei.

*Iunie —
august*

Concomitent cu activitatea vastă de pregătire a Congresului de la Haga, Marx continuă să lucreze intens la ediția franceză a volumului întâi din „Capitalul”.

4 iunie

La ședința Consiliului General, Marx critica hotărârea Consiliului federal belgian prin care se respingea rezoluția Conferinței de la Londra cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare.

11 iunie

La propunerea lui Marx, Consiliul General adoptă o hotărâre prin care congresul ordinar urma să se țină în Olanda. La ședința Consiliului, Marx ține un discurs în care subliniază că una din principalele probleme ce vor fi puse la congres va fi problema organizatorică, în special problema împuternicirilor Consiliului General.

18 iunie

Ca urmare a propunerii făcute de Marx și Engels, potrivit căreia Consiliul General trebuia să-și concentreze atenția exclusiv asupra problemelor generale ale pregătirii congresului, Consiliul hotărăște în unanimitate să treacă toate problemele curente și pregătirea organizatorică a congresului în sarcina Comitetului permanent, care din acest moment lua numele de Comitetul executiv al Consiliului General. Engels este ales în comisia pentru pregătirea rezoluției cu privire la locul unde urma să se țină congresul și la ordinea de zi a congresului. Rezoluția scrisă de Engels este publicată în „International Herald” la 29 iunie, precum și în alte organe de presă ale Internaționalei.

*18 iunie —
1 septembrie*

Marx și Engels conduc lucrările Comitetului executiv de pregătire a congresului; ei acordă o deosebită atenție demascării activității desfășurate de organizația secretă a bakuniștilor din Spania și luptă pentru unirea tuturor forțelor cu adevărat revoluționare în jurul comitetului.

21 iunie

Într-o scrisoare către Sorge, Marx anunță că congresul este convocat pentru 2 septembrie, subliniază importanța sa hotărâtoare pentru soarta Internaționalei și cere ca reprezentarea Federației nord-americane la congres să fie asigurată.

24 iunie

Marx și Engels scriu prefața la ediția germană a „Manifestului Partidului Comunist”, care apare în iulie la

Leipzig. În prefață Marx și Engels subliniază cât de importantă este experiența Comunei din Paris, care a arătat necesitatea distrugerii de către clasa muncitoare a vechiului aparat de stat.

25 iunie

La propunerea lui Engels și în legătură cu pregătirea congresului, Consiliul General începe dezbaterile modificărilor propuse pentru Statutul general și Regulamentul de organizare. În dorința de a asigura puritatea rîndurilor organizației proletare, Marx propune să se acorde Consiliului General dreptul de a exclude provizoriu, pînă la congres, unele secții din Internațională.

iulie —
august

Marx duce tratative cu Nobre-França, secretarul Consiliului federal portughez, în legătură cu editarea în limba portugheză a volumului întii din „Capitalul”; el îi trimite acest volum prin Engels și totodată îl roagă să strîngă material cu privire la proprietatea funciară în Portugalia.

2, 9 și 16
iulie

Marx și Engels participă la discuțiile din cadrul Consiliului General în legătură cu unele articole din Statut și din Regulament. Consiliul adoptă articolul din Regulament propus de Engels privitor la lărgirea împuternicirilor Consiliului.

3 iulie

În ziarul „Volksstaat” apar sub semnătura lui Marx, în calitate de secretar-corespondent pentru Germania, rezoluțiile Consiliului General cu privire la convocarea congresului în Olanda și la ordinea lui de zi.

5 iulie

La ședința Comitetului executiv, Engels prezintă o adresă a Consiliului federal portughez prin care acesta se declară pe deplin solidar cu Consiliul General. În legătură cu datele cunoscute despre activitatea secretă a Alianței în Spania, Engels primește din partea Comitetului executiv sarcina de a întreba Consiliul federal spaniol care sînt relațiile sale cu Alianța. Marx și Engels primesc sarcina de a redacta și de a prezenta Consiliului General o propunere a Comitetului executiv cu privire la excluderea Alianței democrației socialiste de către congresul următor.

Engels primește o scrisoare din partea secției din Torino, care declară deplina solidaritate a membrilor secției cu Consiliul General.

Aprox.
9 iulie

Engels scrie pentru „Volksstaat” articolul „Internaționala în America”, folosind numeroase extrase făcute de Marx din zările americane și din scrisorile unor membri ai Federației nord-americane a Internaționalei. Articolul este publicat la 17 iulie.

Între 9
și 15 iulie

Marx și Engels se află la odihnă la Ramsgate.

- 10 iulie** Engels este ales delegat al Asociației culturale a muncitorilor germani din Londra pentru Congresul de la Nottingham al Federației britanice.
- Mijlocul lunii iulie** Apare prima fasciculă (cinci coli de tipar) din cea de-a doua ediție germană a volumului întâi din „Capitalul”.
- 18 iulie** În calitate de secretar-corespondent pentru Italia, Engels trimite prin redactorul ziarului „La Plebe”, Enrico Bignami, confirmarea primirii în Internațională a unui număr de patru participanți la mișcarea muncitorească din orașul Imola. El comunică Comitetului pentru eliberarea clasei muncitoare din Parma și secției din Florența condițiile de primire în Internațională.
- 19 iulie** Comitetul executiv îl însărcinează pe Marx cu pregătirea darii de seamă a Consiliului General pentru Congresul de la Haga; Engels primește sarcina de a întocmi raportul financiar.
- 21 iulie** Marx scrie apelul „Către minerii greviști din Ruhr”, în care arată muncitorilor că amenințarea proprietarilor de mine germani de a importa cărbune din Anglia nu are nici un temei, dată fiind situația grea în care se afla industria cărbunelui din Anglia. Apelul este publicat în „Volksstaat” la 27 iulie.
- 21—22 iulie** Engels primește de la Dupont, numit, la propunerea sa, reprezentant al Consiliului General la Congresul de la Nottingham al Federației britanice, știri detaliate cu privire la desfășurarea lucrărilor Congresului, care a sprijinit Consiliul General în lupta sa împotriva reformiștilor.
- 23 iulie** La ședința Consiliului General, Marx și Engels sprijină propunerea lui Vaillant de a include în textul Statutului general rezoluția Conferinței de la Londra cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare. Luptind împotriva pătrunderii elementelor burgheze în Internațională, Marx propune ca articolul 9 din Statut să fie completat printr-un punct care să stipuleze ca în componența fiecărei secții nou primite să intre cel puțin 2—3 muncitori salariați. Propunerea este acceptată.
- 24 iulie** Comitetul executiv aprobă scrisoarea adresată de Engels Consiliului federal spaniol din Valencia în care se cereau date în legătură cu activitatea Alianței secrete a bakuniștilor din Spania.
- 27 iulie** La ședința Comitetului executiv, Marx și Engels participă la dezbaterile problemelor legate de convocarea congresului. Marx prezintă în numele comisiei pentru elaborarea statutului un raport cu privire la statutul secției franceze Ferré și la cel al secției germane din Elveția.

- 28 iulie** În legătură cu apariția în revista „Concordia” a unui nou articol anonim scris de Brentano, Marx trimite o a doua scrisoare ziarului „Volksstaat”, care o publică la 7 august.
- 29 iulie** Într-o scrisoare către prietenul său, socialistul german Ludwig Kugelmann, Marx subliniază deosebită importanță pe care o prezintă Congresul de la Haga pentru soarta Internaționalei, precum și participarea la lucrările congresului a unei delegații din partea Partidului muncitoresc social-democrat german.
- Știrșitul lunii iulie — prima jumătate a lunii august** Sprijinind inițiativa lui Dupont, Marx și Engels îl ajută să organizeze la Manchester o secție a Internaționalei care să unească pe muncitorii emigranți.
- 4 august** La ședința Comitetului executiv, Marx face comunicări în legătură cu situația Internaționalei în Olanda, Italia și America. Engels citește scrisorile primite din partea lui Cuno, Mesa, Johann Philipp Becker și a Consiliului federal portughez cu privire la lupta dusă împotriva bakuniștilor în Belgia, Spania, Elveția și Portugalia. Comitetul îl însărcinează pe Engels să traducă în limbile franceză, germană și engleză apelul din 22 iulie al Noii federații din Madrid.
- 4—6 august** Din însărcinarea Comitetului executiv, Engels scrie un apel către toți membrii Internaționalei, în care demască activitatea organizației secrete a bakuniștilor. După discuții aprinse, apelul este adoptat cu o majoritate de 4 voturi în ședința din 6 august a Consiliului General.
- 8 august** La ședința Comitetului executiv este aprobat textul scrisorii adresate de Marx și Engels secțiilor spaniole ale Internaționalei în legătură cu activitatea de subminare dusă de Alianța secretă a democrației socialiste din Spania. Scrisoarea este publicată în „Emancipacion” la 17 august.
- Aprox. 15 august** Marx primește de la Danielson manuscrisul lucrării lui Cernișevski „Scrisori fără adresă” și recenziile apărute în presa rusă asupra volumului întâi din „Capitalul”. Marx îi trimite o parte din cea de-a doua ediție germană a volumului întâi al „Capitalului”.
- 15 august** În numele Comitetului executiv, Engels comunică Noii federații din Madrid că a fost recunoscută ca federație a Internaționalei. Comunicarea este publicată în „Emancipacion” la 24 august.
- Între 15 august și 12 decembrie** Marx citește manuscrisul lui Cernișevski „Scrisori fără adresă”, traduce în întregime în limba germană prima scrisoare și conspectează minuțios celelalte scrisori,

din care extrage citate ample; el ia măsuri în vederea editării manuscrisului.

A doua jumătate a lunii august Marx și Engels sint aleși delegați la Congresul de la Haga — Marx reprezentind secția din Leipzig, Engels — secția din Breslau.

20 august Împreună cu alți membri ai Consiliului General, Marx și Engels se întâlnesc cu Sorge, care venise la congres; ei îl informează despre situația din Consiliul General și din organizațiile Internaționalei din diferite țări.

Aprox. 22 august Engels primește de la Osvaldo Gnocchi-Viani, secretarul secției din Roma, informații în legătură cu starea mișcării muncitorești din Roma, precum și câteva adrese pentru a putea corespunda cu secția.

23 august Engels trimite secțiilor italiene o scrisoare circulară în care demască încercarea anarhiștilor italieni de a uzurpa numele Internaționalei la conferința lor de la Rimini (4—6 august). Scrisoarea este trimisă secțiilor din Torino, Milano, Roma și Ferrara.

24 august Engels refuză propunerea lui Liebknecht de a candida pentru Reichstag; el îl informează despre pregătirile bakuniștilor în vederea Congresului de la Haga.

27 august La ședința Consiliului General, Marx ia parte la discuțiile în legătură cu mărirea cotizației de membru, criticînd activitatea trade-unionurilor engleze; el își exprimă părerea că sarcina uniunilor profesionale este de a servi ca centru organizatoric în lupta dintre muncă și capital.

28 august Marx prezidează ședința Comitetului executiv.

Sfîrșitul lunii august Marx este ales delegat al Consiliului General la Congresul de la Haga.

Marx scrie darea de seamă a Consiliului General pentru congresul Internaționalei; darea de seamă este aprobată în unanimitate la ultima ședință a Consiliului General.

Din însărcinarea Comitetului executiv, Engels scrie un raport cu privire la Alianța democrației socialiste pentru a fi prezentat congresului; el pregătește, de asemenea, raportul financiar al Consiliului General.

Sfîrșitul lunii august — începutul lunii septembrie Marx primește din partea lui N. Utin, membru al secției ruse a Internaționalei, raportul pe care l-a scris pentru Congresul de la Haga cu privire la așa-numitul proces Neceaev și la activitatea lui Neceaev în Rusia; el predă aceste materiale comisiei însărcinate de Congresul de la Haga cu cercetarea activității Alianței democrației socialiste.

*Sfârșitul
lunii august —
Începutul lunii
octombrie*

Marx poartă corespondență cu socialistul italian La Cécilia, care intenționa să traducă în limba italiană volumul întâi al „Capitalului”. Volumul nu a fost tradus, deoarece editura a refuzat să încheie contractul.

1 septembrie

Marx și Engels pleacă la Haga (împreună cu soția lui Marx și cu fiica sa Eleanor) pentru a participa la cel de-al V-lea Congres anual al Internaționalei. Marx și Engels iau parte la discuțiile preliminare ale delegaților la congres, la care se adoptă propunerea lui Marx ca prima ședință închisă a congresului să fie consacrată alegerii comisiei pentru validarea mandatelor delegaților.

2—7 septembrie

Marx și Engels conduc lucrările Congresului de la Haga. Apărind principiul partinității proletare împotriva sectarismului mic-burghez, ei luptă pentru introducerea în Statutul Internațional; a celei mai importante hotărâri luate la Conferința de la Londra din 1871, și anume hotărârea cu privire la necesitatea creării unor partide politice de sine stătătoare ale clasei muncitoare în vederea cuceririi dictaturii proletariatului; ei luptă, de asemenea, pentru lărgirea împuternicirilor Consiliului General.

2 septembrie

La ședința de zi a Congresului de la Haga, Marx este ales membru al comisiei pentru validarea mandatelor delegaților și ia parte la lucrările acesteia. La ședința de seară, Marx ține o cuvântare asupra sarcinilor acestei comisii.

3 septembrie

La ședința de zi a congresului, Marx participă la discuțiile în legătură cu împuternicirile delegaților americani. El propune excluderea din Internațională a Alianței democrației socialiste și cere instituirea unei comisii pentru studierea documentelor respective. Engels participă la discutarea felului în care trebuie să se desfășoare lucrările congresului.

În legătură cu discutarea mandatelor delegaților englezi, Marx susține la ședința de seară, mandatul lui Maltman Barry, membru al Consiliului General, și îi acuză deschis pe liderii trade-unionurilor engleze de a fi vinduți burgheziei. Cu prilejul discutării mandatelor delegaților spanioli membri ai Alianței, Marx și Engels demască activitatea bakuniștilor îndreptată împotriva Internaționalei. Marx informează congresul despre primirea unei scrisori de salut din partea secției din Porto Maurizio (Liguria), care l-a ales pe Marx ca reprezentant la congres.

4 septembrie

La ședința de dimineață a congresului, Marx propune în numele comisiei să se anuleze mandatul delegatului West, emis de secția nr. 12 din New York, și demască caracterul burghezo-reformist al acestei secții. La ședința de seară, în legătură cu discutarea propunerii

delegaților Alianței de a se modifica principiul de votare, Engels se pronunță cu hotărîre împotriva sistemului de a se lua în considerație numărul total de membri al organizațiilor oare au trimis delegați.

5 septembrie

La ședința de dimineață a congresului, Marx ia parte la discuțiile în legătură cu crearea unei comisii pentru cercetarea activității Alianței secrete a democrației socialiste.

Marx citește în limba germană darea de seamă a Consiliului General, care este aprobată în unanimitate, iar apoi, în perioada septembrie-octombrie, este publicată în organele de presă ale Internaționalei din diferite țări.

6 septembrie

La ședința de zi, Marx și Engels participă la discutarea Statutului general. Marx ține o cuvîntare în care arată necesitatea lărgirii împuternicirilor Consiliului General. Marx și Engels votează pentru propunerea de a se include în Statut rezoluția Conferinței de la Londra cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare. Engels ține o cuvîntare în care argumentează propunerea sa și a lui Marx de a muta la New York sediul Consiliului General; propunerea este aprobată de congres. Luînd cuvîntul la ședința comisiei pentru cercetarea activității Alianței democrației socialiste, Marx și Engels demască uneltirile bakuniștilor din Spania și din alte țări.

7 septembrie

La ședința de seară a congresului, Engels prezintă un raport cu privire la situația financiară a Consiliului General; raportul este aprobat în unanimitate. Marx și Engels sînt aleși în comisia pentru redactarea și publicarea proceselor-verbale ale congresului. La ședința închisă a congresului, Marx și Engels iau parte la dezbaterile raportului comisiei pentru cercetarea activității Alianței și votează pentru excluderea lui Bakunin și Guillaume, conducători ai anarhiștilor.

8 septembrie

Împreună cu majoritatea delegaților la Congresul de la Haga, Marx și Engels participă la un miting convocat la Amsterdam de secția locală a Internaționalei. Marx ține o cuvîntare asupra bilanțului lucrărilor Congresului de la Haga, în care arată importanța pe care o are pentru mișcarea muncitorească rezoluția cu privire la activitatea politică a clasei muncitoare, rezoluție inclusă de congres în Statutul general al Internaționalei. Cuvîntarea este publicată în „Liberté” la 15 septembrie și în „Volksstaat” la 2 octombrie.

Aprox.

10 septembrie

Marx se întîlnește cu Cuno, care pleacă în America, și discută cu el despre crearea unor secții ale Internaționalei în Statele Unite.

Aprox.

12 septembrie

Engels se întoarce din Olanda la Londra; el se întîlnește cu Sorge înainte de plecarea acestuia în America.

- 12 septembrie Marx scrie o scrisoare deschisă către redactorul ziarului „Le Corsaire”, în care dezmințe născocirile calomniatoare răspândite de presa reacționară la adresa Internaționalei. Scrisoarea este publicată în „Le Corsaire” la 15 septembrie și în „Emancipacion” la 21 septembrie.
- Aprox.
17 septembrie Marx se întoarce din Olanda la Londra.
- 17 septembrie Apare prima serie (cinci fascicule) din ediția franceză a volumului întâi al „Capitalului”. Chiar în prima zi s-au vândut 234 de exemplare.
- A doua jumătate
a lunii
septembrie —
decembrie În scrisorile adresate unor membri ai Internaționalei din diferite țări, Marx și Engels explică însemnătatea hotărârilor Congresului de la Haga, care cheamă clasa muncitoare la crearea de partide politice de sine stătătoare.
- 21 septembrie Engels îi trimite lui Sorge textul hotărârilor Congresului de la Haga, precum și adresele necesare pentru a purta corespondență cu organizațiile Internaționalei.
- Sfârșitul lunii
septembrie —
mijlocul lunii
octombrie Marx trimite unor membri ai Internaționalei și corespondenților săi fasciculele din volumul întâi al „Capitalului” care tocmai apăruseră în limba franceză.
Marx și Engels redactează și pregătesc pentru tipar rezoluțiile Congresului de la Haga; rezoluțiile sînt publicate în broșură la sfârșitul lunii octombrie și în „International Herald” la 14 decembrie. Primind din partea Consiliului federal portughez o știre în legătură cu grevele de la Lisabona, Engels se adresează Consiliului federal britanic și unor trade-unionuri engleze cu propunerea de a lua măsuri imediate pentru a împiedica aducerea la Lisabona a unor spărgători de grevă din Anglia.
- Octombrie Engels scrie articolul „Despre autoritate” și îl trimite lui Bignami.
- Octombrie —
noiembrie Engels conduce lupta membrilor Consiliului federal britanic și a membrilor secțiilor din Manchester împotriva conducerii reformiste a Consiliului britanic, care se ridicase împotriva hotărârilor Congresului de la Haga.
- Octombrie
1872 — august
1873 Marx și Engels întrețin o corespondență regulată cu Sorge, secretarul Consiliului General la New York; ei îl informează despre activitatea federațiilor și secțiilor Internaționalei din țările europene și îl ajută în rezolvarea celor mai importante probleme; de asemenea, ei continuă să poarte corespondență cu militanți ai Internaționalei din Spania, Italia, Germania și din alte țări, explicînd cu acest prilej hotărârile Consiliului General și ale Congresului de la Haga.

- 1 și 5 octombrie* Engels îi trimite lui Bignami două articole despre rezultatele Congresului de la Haga. Articolele sînt publicate sub titlurile „Congresul de la Haga” și „Încă o dată despre Congresul de la Haga” în ziarul „La Plebe” din 5 și 8 octombrie.
- Începutul lunii octombrie* Engels scrie pentru „La Emancipacion” articolul „Mandatele imperative la Congresul de la Haga”, în care demască activitatea de dezorganizare desfășurată de membrii Alianței la congres. Articolul este publicat la 13 octombrie.
- 5 octombrie* Engels se întâlnește cu Mac Donnel și De Morgan, militanți irlandezi ai Internaționalei, și discută cu ei probleme legate de situația secțiilor irlandeze; el trimite o dare de seamă asupra Congresului de la Haga secției nr. 6 din New York, care îl delegase la congres.
- A doua jumătate a lunii octombrie* Engels primește de la Cuno o scrisoare și o copie a proceselor-verbale întocmite la ședințele Congresului de la Haga.
- 26 octombrie* Sub titlul „«Capitalul» de Marx”, ziarul spaniol „Emancipacion” publică prefața scrisă de Marx la prima ediție germană a volumului întâi al „Capitalului” și scrisoarea trimisă de acesta lui Lachâtre la 18 martie. În același număr apare știrea despre punerea în vânzare a unor fascicule din ediția franceză a volumului întâi al „Capitalului”.
- 31 octombrie* Engels scrie pentru Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor un raport cu privire la situația Internaționalei în Spania și îl trimite lui Sorge la 2 noiembrie.
- Noiembrie — decembrie* Marx face corectura la traducerea franceză a volumului întâi al „Capitalului”.
Răspunzînd rugămintii lui Bignami, Marx scrie articolul „Indiferentismul politic”; aici el demască în fața muncitorilor italieni esența doctrinei anarhiste, care propovăduia abținerea de la lupta politică, și fundamentează legitatea istorică a instaurării dictaturii proletariatului. Articolul este publicat în revista socialistă „Almanacco Repubblicano per l'anno 1874” în decembrie 1873.
- 2 noiembrie* Engels îi comunică lui Sorge despre formarea unor noi secții italiene ale Internaționalei la Lodi și Aquila și îi trimite adrese pentru a păstra legătura cu Spania, Italia și Portugalia.
- 3 și 17 noiembrie* Engels primește din partea lui Foreign Section din Manchester propunerea de a o reprezenta în Consiliul federal britanic.

- 7—13 noiembrie Engels trimite scrisori secțiilor Internaționalei din Aquila și Lodi. Scrisoarea adresată secției din Lodi este publicată la 17 noiembrie în „La Plebe”.
- 14 noiembrie Engels scrie pentru „La Plebe” un articol despre mitingul organizat în Hyde Park de membrii irlandezi ai Internaționalei pentru a cere eliberarea fenienilor întemnițați; Engels relevă participarea muncitorilor englezi la miting, considerînd-o ca un rezultat al luptei duse de Consiliul General pentru realizarea principiilor internaționalismului proletar. Articolul este publicat la 17 noiembrie.
- Aprox. 15 noiembrie Engels este informat de Bignami că a fost inclus pe lista autorilor „Bibliotecii socialiste”, care urma să fie editată. Acest proiect nu s-a realizat.
- Între 15 și 18 noiembrie Marx se află în vizită la Jenny și Charles Longuet la Oxford, unde face corectura la traducerea franceză a volumului întâi din „Capitalul”.
- Aprox. 16 noiembrie Engels trimite unor secții și consilii federale circulara Consiliului General prin care se făcea cunoscut că Consiliul General de la New York a intrat în exercițiul funcțiilor sale; el redactează varianta engleză a circularii și o trimite spre publicare ziarului „International Herald”.
- 16 noiembrie Într-o scrisoare către Sorge, Engels recomandă Consiliului General să adopte o hotărîre privitoare la faptul că Federația jurasiană s-a situat cu de la sine putere în afara Internaționalei, refuzînd să recunoască hotărîrile Congresului de la Haga, Statutul și Regulamentul Internaționalei. Consiliul General ia în considerație propunerea lui Engels în rezoluția din 26 ianuarie 1873, care este publicată în presa Internaționalei.
- 25 noiembrie Marx îl roagă pe Danielson să-i indice o adresă sigură pentru a putea continua corespondența cu el.
- Decembrie Marx și Engels primesc din partea unor membri ai Consiliului federal britanic știri detaliate cu privire la sciziunea din Consiliul federal britanic, provocată de reformiștii care au refuzat să recunoască hotărîrile Congresului de la Haga.
- Aprox. 5 decembrie Marx primește din partea lui Bruno Liebers, socialist olandez, informații amănunțite cu privire la Congresul Federației olandeze a Internaționalei, care a refuzat să-i sprijine pe anarhiști.
- 7 decembrie Engels îl informează pe Sorge în amănunțime despre situația Internaționalei din Olanda, Spania, Franța și Anglia.

- 11 decembrie** Engels scrie pentru „La Plebe” un articol despre situația din diferite federații ale Internaționalei. Articolul este publicat la 14 decembrie sub titlul „Scrisori din Londra”.
- 12 decembrie** Primind din partea lui Danielson știri despre încercarea nereușită de evadare a lui Lopatin, Marx îi face cunoscută intenția sa de a-l ajuta pe Lopatin să-și redobândească libertatea; el îl roagă pe Danielson să-i trimită recenzii asupra ediției ruse a volumului întâi din „Capitalul”, precum și unele date în legătură cu viața și activitatea lui Cernișevski, despre care voia să scrie un studiu pentru presă. În aceeași scrisoare Marx arată că intenționează să se ocupe în mod special de studierea materialelor ruse referitoare la relațiile agrare din Rusia, pentru a-și desăvârși teoria cu privire la renta funciară.
- 14 decembrie** Engels îi trimite lui Sorge numărul din 14 decembrie al ziarului „International Herald”, în care erau publicate rezoluțiile Congresului de la Haga, și îi comunică arestarea lui Bignami și confiscarea de către poliție a unui număr din „Plebe” în care au fost inserate materialele ale Consiliului General.
- 20 decembrie** Marx se întâlnește cu membri ai Consiliului federal britanic și, la cererea lor, redactează textul unei adrese către secțiile, filialele, asociațiile afiliate și membrii Federației britanice în care demască cirdașia reformiștilor care au ieșit din Consiliul britanic cu membrii Alianței democrației socialiste. Adresa este publicată sub formă de manifest la 31 decembrie.
- La cererea membrilor secției internaționale din Manchester, Engels formulează răspunsul secției la circulara grupului de reformiști ieșiți din Consiliu; în răspuns se subliniază că, refuzând să se supună hotărârilor Congresului de la Haga, scizioniștii s-au situat în afara rindurilor Internaționalei. Răspunsul este publicat sub formă de manifest la 23 decembrie.
- 21 decembrie** Ziarul „International Herald” publică o scrisoare a lui Marx și Engels care demască calomniile aduse de Hales fostului Consiliu General și conducătorilor lui.
- 30 decembrie** Consiliul General îl numește pe Marx păstrătorul arhivei fostului Consiliu, precum și al proceselor-verbale ale Consiliului.

1873

- 1 Ianuarie — mijlocul lunii februarie** Engels scrie comunicări asupra activității Internaționalei pe continent, care apar în dările de seamă cu privire la ședințele Consiliului federal britanic publicate în „International Herald” din 11 ianuarie, 1, 8 și 15 februarie. El organizează colecte de bani pentru familiile

membrilor redacției ziarului „Plebe” arestați la Lodi, poartă corespondență pe această temă cu organizațiile Internaționalei din Spania și Austria, cu Comitetul Partidului muncitoresc social-democrat german și cu Consiliul General, organizează expedierea banilor din Anglia.

- Ianuarie—mai* Engels conduce activitatea membrilor Consiliului federal britanic, primește din partea lor informații cu privire la situația secțiilor engleze, îi ajută la elaborarea documentelor și corespondențelor pentru ziare și îi pune la curent cu situația Internaționalei în diferite țări. El continuă să poarte corespondență cu Mesa, căruia îi trimite documente ale Consiliului General, și acordă sprijin material ziarului „Emancipacion”.
- Începutul lunii ianuarie* În legătură cu adoptarea legii cu privire la noua reformă administrativă în Prusia, Engels scrie un articol în care analizează repartizarea forțelor de clasă în Germania. Articolul apare în ziarul „Volksstaat” la 15 ianuarie sub titlul „«Criza» din Prusia”.
- 2 ianuarie* Marx scrie o scrisoare deschisă către redactorul ziarului „Times”, care publicase un articol calomniator. Scrisoarea apare la 3 ianuarie.
- 4 ianuarie* Engels îl informează pe Sorge amănunțit printr-o scrisoare despre sciziunea din Consiliul federal britanic, îi trimite apelul Consiliului către toți membrii Federației britanice și îi comunică situația Internaționalei din Belgia, Portugalia, Danemarca, Franța și Italia.
- 6 ianuarie* Consiliul General îl confirmă pe Engels ca imputernicit pentru Italia, acordându-i dreptul de a rezolva problemele litigioase și de a exclude temporar din Internațională, până la cercetarea de către Consiliu, diferiți membri și secții; mandatul corespunzător și instrucțiunile primite de Engels sînt publicate în „La Plebe” la 10 mai.
- Aprox. 22 ianuarie* Engels primește din Germania știri despre victoria obținută în alegerile suplimentare din Reichstag de către Bebel, care se afla în închisoare, și despre creșterea numărului de abonați ai ziarului „Volksstaat”.
- Aprox. 23 ianuarie* Engels roagă Consiliul federal britanic printr-o scrisoare să organizeze ajutorarea ceasornicarilor din Geneva care se aflau în grevă; scrisoarea este citită la ședința Consiliului federal din 23 ianuarie.
- 24 ianuarie* Marx scrie postfața la cea de-a doua ediție germană a volumului întâi al „Capitalului”.
- Aprox. 25 ianuarie* Marx scrie răspunsul la noua circulară a reformiștilor desprinși din Consiliul federal britanic, în care demasca încercările lor de a denatura hotărârile Congresului de

la Haga. Răspunsul este publicat în „International Herald” la 25 ianuarie, la rubrica comunicărilor oficiale ale Consiliului britanic.

Februarie

Marx citește satirele lui Saltikov-Scedrin trimise de Danielson : „Jurnalul unui provincial la Petersburg” și „Domnii din Taşkent”.

*Aprox.
februarie—martie*

Marx citește cartea lui A. A. Golovaciiov „Zece ani de reformă, 1861—1871” și începe să studieze cele cinci volume ale lucrării lui A. Skrebițki „Problema țărănească sub domnia țarului Alexandru al II-lea”.

*Februarie —
iunie*

În legătură cu intensificarea activității elementelor lassalleene din conducerea Partidului muncitoresc social-democrat german și a redacției ziarului „Volksstaat”, Engels critică vehement în scrisorile adresate lui Liebknecht și Hepner atitudinea împăciuitoare a unor membri ai redacției și chiar a lui Liebknecht față de lassalleeni și față de bakuniști; el avertizează că continuarea unei asemenea politici va duce la ruperea relațiilor sale și ale lui Marx cu acest ziar.

*Prima jumătate
a lunii
februarie*

La rugămintea lui De Morgan, Engels traduce în limba engleză o scrisoare adresată de Garibaldi lui De Morgan în care este vorba de lupta republicanilor împotriva clericalismului și monarhiei. Scrisoarea este publicată în „International Herald” din 15 februarie.

12 februarie

Într-o scrisoare către Friedrich Bolte, membru al Consiliului General, Marx menționează că marele merit al Congresului de la Haga constă în curățirea Internaționalei de „elemente putrede”; în această scrisoare Marx argumentează necesitatea de a adopta o hotărâre care să consemneze că federațiile și secțiunile care refuză să recunoască hotărârile Congresului de la Haga încalcă Statutul Internaționalei și se situează în afara rîndurilor ei.

23—25 februarie

Într-o scrisoare către Mesa, Engels își expune părerea cu privire la caracterul revoluției care se desfășura în Spania, stabilește tactica proletariatului în această revoluție și revendicările lui concrete; el arată că sarcina cea mai importantă a clasei muncitoare spaniole este crearea unui partid politic de sine stătător.

Martie

Engels trimite lui Bignami pentru a doua oară articolul „Despre autoritate”, al cărui text se pierduse în timpul arestării lui Bignami. Articolul este publicat în „Almanacco Repubblicano per l'anno 1874”, în decembrie 1873.

Martie—aprilie

Marx duce tratative prin scrisori cu Bignami în legătură cu traducerea în limba italiană a volumului întâi al „Capitalului” și editarea lui în Italia; din cauza persecuțiilor din partea guvernului, acest proiect nu este realizat.

- 1 și 22 martie,
— 12 aprilie** Ziarul spaniol „Emancipacion” publică din volumul întâi al „Capitalului” lui Marx secțiunea care tratează transformarea banilor în capital.
- 11 martie** Într-o scrisoare către soția lui Liebknecht, Engels se interesează de condițiile din închisoarea în care se aflau Liebknecht și Bebel și de posibilitățile de a le ameliora situația.
- Aprox.
20 martie** Marx se odihnește câteva zile împreună cu fiica sa Eleanor la Brighton.
- 20 martie** Într-o scrisoare către Sorge, Engels recomandă ca rezoluția Consiliului General din 26 ianuarie, care consemna ieșirea din Internațională a federațiilor care nu au recunoscut hotărârile Congresului de la Haga, să fie aplicată în cazul respectivelor organizații din Spania, Belgia, Anglia și Federația jurasiană. Această hotărâre luată de Consiliul General la 30 mai este publicată în organele de presă ale Internaționalei.
- 22 martie** Marx îl roagă pe Danielson printr-o scrisoare să-i comunice care sînt concepțiile lui B. N. Cicerin, specialist în istoria dreptului rus, cu privire la dezvoltarea istorică a proprietății de obște în Rusia și să-l pună la curent cu evoluția polemicii dintre Cicerin și istoricul slavofil I. D. Beleaev în această problemă.
- 24 martie** La invitația Consiliului federal britanic, Marx și Engels participă la adunarea membrilor din Londra ai Internaționalei și a comunarzilor emigranți consacrată celei de-a doua aniversări a Comunei din Paris. Adunarea aprobă o declarație compusă din unele capitole ale lucrării lui Marx „Războiul civil din Franța”.
- Sfîrșitul
Junii martie** Marx continuă redactarea traducerii franceze a volumului întâi din „Capitalul”, consultîndu-se în unele probleme ridicate de traducere cu Lafargue.
- Aprilie** Marx studiază relațiile agrare din Rusia și citește articolele referitoare la această chestiune publicate în revista „Sovremennik”, printre care articolul lui Cernișevski „Este grea răscumpărarea pămîntului?” și recenzia lui A. Severtsev asupra lucrării lui Cicerin „Obștea sătească în Rusia”.
- Aprilie-iulie** Din însărcinarea Congresului de la Haga, Marx și Engels lucrează la o broșură cu privire la activitatea secretă a bakuniștilor în cadrul Internaționalei, în care fac bilanțul luptei duse timp de cinci ani de Consiliul General împotriva organizației bakuniste — Alianța democrației socialiste. Broșura apare în limba franceză la sfîrșitul lunii august sub titlul „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor” și este trimisă tuturor organizațiilor și unor membri ai Internaționalei.

- Inceputul lunii aprilie* Răspunzându-i la rugămintă, Danielson îi trimite lui Marx scurte date biografice despre Cernîșevski.
- 5 aprilie* Marx îi trimite lui Meissner ultimele coli din corectura ediției a doua germane a volumului întâi al „Capitalului”.
- Aprox. 12 aprilie — 24 mai* La rugămintea redacției ziarului „International Herald”, Engels trimite note despre mișcarea muncitorească din diferite țări, care sînt publicate în ziar la rubrica „Noutăți din mișcarea sindicală” în numerele din 12 și 26 aprilie, precum și din 3 și 24 mai.
- A doua jumătate a lunii aprilie — mai* Engels acordă un sprijin permanent secretarului Consiliului federal britanic, Samuel Vickery, și altor membri ai Consiliului în legătură cu pregătirea celui de-al II-lea Congres al Federației britanice convocat la Manchester; el examinează proiectele de rezoluții, listele secțiilor care trimit delegați și alte documente. Engels pregătește publicarea în limba franceză a proceselor-verbale ale Congresului de la Haga. Lucrarea rămîne neterminată.
- 15 aprilie* Engels face cunoscută Consiliului General situația presei Internaționalei în Spania, Portugalia și Anglia.
- Sfîrșitul lunii aprilie* Engels scrie lui Hepner o scrisoare în care dezvăluie caracterul calomniator al unor articole cu privire la Internațională, apărute în ziarul lassalleean „Neuer Social-Demokrat”. Partea principală a scrisorii este publicată în „Volksstaat” la 7 mai.
- Mai—iunie* Deși starea sănătății sale s-a înrăutățit simțitor, Marx continuă pregătirea ediției franceze a volumului întâi din „Capitalul”; de fapt, el traduce din nou o parte din text.
- Inceputul lunii mai* Marx discută cu Dupont și Serrailier, membri ai Consiliului federal britanic, ordinea de zi a celui de-al II-lea Congres al Federației britanice.
- 2 mai* Engels scrie pentru „Volksstaat” articolul „Internaționala și «Neuer»”, în care combate acuzațiile calomniatoare aduse de ziarul „Neuer Social-Demokrat” Consiliului General. Articolul este publicat în „Volksstaat” la 10 mai.
- 22 mai — aprox. 3 iunie* Marx se află la Manchester în vederea unui consult la doctorul Gumpert; el se întâlnește cu prietenii săi Samuel Moore și Karl Schorlemmer și îl vizitează la Southport pe Ernst Dronke, fost membru al Ligii comunistilor.
- Sfîrșitul lunii mai* În scrisorile ce și le trimit unul altuia, Marx și Engels dezbat problema întăririi reacțiunii în Franța și a intensificării activității desfășurate de elementele bonapartiste.

Ca răspuns la rugămintea sa, Marx primește de la Danielson numeroase materiale privind dezvoltarea proprietății de obște în Rusia, precum și date bibliografice.

- 30 mai Într-o scrisoare către Marx, Engels expune planul lucrării „Dialectica naturii”, în care intenționează să dea o generalizare dialectică-materialistă a cuceririlor obținute de științele naturii pe plan teoretic și să supună criticii concepțiile metafizice și idealiste din domeniul științelor naturii. Engels începe să stringă material și în decurs de un an scrie câteva fragmente din viitoarea lucrare.
- Începutul lunii iunie La Hamburg apare cea de-a doua ediție germană a volumului întâi al „Capitalului”.
- Între 10 și 14 iunie Din însărcinarea Consiliului General, Engels traduce în limbile engleză și franceză declarația Consiliului din 23 mai, în care sînt demasocate calomniile aduse de anarhiști Internaționalei. El trimite declarația Consiliului federal britanic, spaniol și portughez, precum și ziarului „La Plebe” din Italia.
- 19 20 iunie Engels scrie pentru „Volksstaat” articolul „Din Internațională”, în care caracterizează situația de fapt din secțiile Internaționalei din diferite țări; articolul apare la 2 iulie.
- 20 iunie Într-o scrisoare către Bebel, Engels schițează direcțiile principale ale tacticii Partidului muncitoresc social-democrat german în lupta pentru atragerea maselor largi muncitoare, critică atitudinea împăciuitoare a unor conducători ai partidului față de lassalleeni și avertizează împotriva goanei pentru obținerea unui succes imediat în problema unirii cu Asociația generală a muncitorilor germani; el relevă importanța Congresului de la Haga, care a curățat Internaționala de sectariștii anarhiști
- Iulie Neținînd seama de recomandările medicilor, Marx continuă să luoreze în sala de lectură din British Museum.
- Engels îl ajută pe francezul Larocque, membru al Internaționalei, emigrat în Spania din cauza persecuțiilor la care fusese supus în Franța, să ia legătura cu membrii Internaționalei din Spania; Engels primește din partea lui informații cu privire la situația din Spania și la mișcarea muncitorilor din Bordeaux.
- Iulie—octombrie Marx studiază istoria proprietății de obște în Rusia și citește lucrările „Vece și cneaz” de V. I. Sergheevici, „În provincie și în capitală” de F. Skaldin, „Istoria legilor civile ruse” de K. A. Nevolin, „Artelurile în Rusia veche și actuală” de N. Kalacev și altele.

- 25—26 iulie Într-o telegramă și o scrisoare către Sorge, Engels se declară de acord cu candidatura lui Serrailier ca reprezentant al Consiliului General la Congresul Internațional de la Geneva și îl roagă să-i trimită acestuia instrucțiunile și materiale pentru a lua cunoștință de ele în prealabil.
- Inceputul lunii august — începutul lunii septembrie* Engels se află la cură la Ramsgate, însă pleacă pentru o zi la Londra pentru a organiza difuzarea broșurii „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”.
- 12 august Marx îi trimite lui Danielson ultima fasciculă din cea de-a doua ediție germană a volumului întâi al „Capitalului”.
- Sfârșitul lunii august* Marx primește de la Danielson o scrisoare în care acesta își exprimă regretul că nu i-a putut trimite informații biografice complete despre Cernișevski; de asemenea el îl înștiințează că prietenii lui Cernișevski consideră prematură inițiativa lui Marx de a publica în presă un studiu despre Cernișevski.
- Sfârșitul lunii august — începutul lunii septembrie* În scrisorile pe care și le adresează reciproc, Marx și Engels dezbate utilitatea participării la Congresul de la Geneva. Socotind cu neputință ca în condițiile date să se țină un congres cu drepturi depline al Internaționalei, ei îi conving pe Serrailier și Hepner să nu mai plece la Geneva. Engels formulează pentru Serrailier textul unei scrisori „Către cetățenii delegați la cel de-al VI-lea Congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor”, în care sunt explicate motivele pentru care el nu participă la congres.
- Septembrie — octombrie* Engels scrie articolul „Bakuniștii la lucru”, în care, dând ca exemplu activitatea bakuniștilor în timpul războaielor din Spania din vara anului 1873, dezvăluie în consistență principiilor și tacticii anarhiste. Articolul este publicat în „Volksstaat” la 31 octombrie, 2 și 5 noiembrie, iar la sfârșitul lunii decembrie 1873 apare ca broșură separată.
- Prima jumătate a lunii septembrie* Engels face pentru „Volksstaat” o scurtă prezentare în limba germană a lucrării „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”, care este publicată în ziar sub titlul „Cagliostro Bakunin” la 19, 21, 24 și 26 septembrie.
- Între 25 și 30 septembrie* Marx trimite lui Ch. Darwin și H. Spencer cea de-a doua ediție germană a volumului întâi al „Capitalului”.
- 27 septembrie Într-o scrisoare către Sorge, Marx analizează situația din Internațională și își exprimă convingerea că Internaționala ca formă organizată a mișcării muncitorești

s-a perimat din punct de vedere istoric; el îl roagă pe Sorge să-i trimită extrase din ziarele americane cu privire la criza economică din S.U.A.

*Aprox.
octombrie 1873—
februarie 1874*

În legătură cu luorarea pe care proiectase s-o scrie asupra istoriei Germaniei, Engels consacră mult timp studierii unor materiale economice și istorice, citește cărți de statistică agricolă, comerț și organizare administrativă privind Prusia și Germania. În același timp, Engels conspicează minuțios lucrările „Descriere istorică a comerțului, meseriilor și agriculturii în principalele state comerciale din zilele noastre” de Gustav von Gülich și „Istoria agriculturii în Germania” de Christian Eduard Langethal.

În aceeași perioadă, Engels face câteva schițe în vederea viitoarei sale lucrări cunoscute sub numele „Însemnări despre Germania”, în care el dezvoltă cauzele înapoierii economice a Germaniei și dă o caracterizare pregnantă a reacțiunii, șovinismului și pruscismului care dominau Germania.

1 octombrie

Marx primește o scrisoare de la Darwin, care îi mulțumește pentru exemplarul trimis din volumul întâi al „Capitalului”.

*Aprox.
28 octombrie —
20 noiembrie*

Engels se află în Engelskirchen (Germania) din cauza morții mamei sale.

Noiembrie

Marx, iar după întoarcerea sa din Germania, și Engels se întâlnesc cu Utin, care se afla la Londra și care le comunică date noi în legătură cu activitatea lui Bakunin.

*Aprox.
15 noiembrie*

Marx dăruiește bibliotecii din British Museum câteva fascicule din ediția franceză a volumului întâi al „Capitalului”.

*24 noiembrie —
15 decembrie*

Împreună cu fiica sa Eleanor, Marx se află la cură în Harrogate; el pleacă pentru o zi la Manchester pentru un consult la doctorul Gumpert, care îi interzice temporar orice fel de activitate.

*Între 25 și 28
noiembrie*

Engels se întâlnește cu Lopatin, care venise pentru câteva zile la Londra din Paris pentru a se întâlni cu Marx.

*Sfârșitul lunii
noiembrie*

Engels reface traducerea germană a lucrării „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”, pe care i-o trimisese editura ziarului „Volksstaat”; ediția germană apare în 1874 la Braunschweig sub titlul „Un complot împotriva Internaționalei”.

- Sfârșitul lunii noiembrie — începutul lunii decembrie* Engels citește manuscrisul traducerii franceze a volumului întâi al „Capitalului” de Marx.
- Începutul lunii decembrie* Marx citește lucrarea „*Considérations et recherches sur le problème social au XIXe siècle*” a socialistului belgian César de Paepe și într-o scrisoare către Engels face observații critice referitoare la ea.
În scrisorile pe care și le adresează reciproc, Marx și Engels fac un schimb de păreri în legătură cu cartea închinată lui Shakespeare de R. Benedix.
- Aprox. 24 decembrie* Marx îi comunică lui Lachâtre că intenționează să intensifice lucrul la traducerea franceză a volumului întâi al „Capitalului”.
- Aprox. 28 decembrie* Ca răspuns la cererea sa, Marx primește prin Kugelmann știrea că întoarcerea sa în Germania este posibilă numai cu condiția să renunțe la activitatea revoluționară.

1874

- 1874 — Începutul anului 1875* Engels continuă să lucreze la „*Dialectica naturii*”. În acest timp el scrie peste cincizeci de note și fragmente. Marx citește și conspectează lucrarea lui Bakunin „*Statul și anarhia*” și face o serie de observații în care fundamentează tezele cu privire la inevitabilitatea istorică a dictaturii proletariatului și la alianța clasei muncitoare cu țărănimea ca o condiție necesară a victoriei revoluției socialiste.
- Ianuarie—aprilie* Marx strânge și studiază material pentru a termina lucrul la următoarele volume ale „*Capitalului*”; el analizează problemele legate de proprietatea funciară și compară datele autorilor antici cu cele mai noi studii în acest domeniu.
- 27 ianuarie* Într-o scrisoare către Liebknecht, Engels caracterizează rezultatele alegerilor din Reichstag de la 10 ianuarie 1874 ca un mare succes al muncitorilor germani, care s-au prezentat la alegeri ca un partid de sine stătător; el îl înștiințează pe Liebknecht că intenționează să scrie o lucrare privind istoria Germaniei. Acest proiect a rămas nerealizat.
- Sfârșitul lunii ianuarie* Engels depune o sumă de bani pentru fondul electoral al Partidului muncitoresc social-democrat german instituit de Asociația culturală a muncitorilor germani de la Londra.
- Februarie — Începutul lunii martie* În cadrul studiilor asupra problemei agrare legate de munca la „*Capitalul*”, Marx se ocupă de fiziologia plantelor și teoria îngrășării artificiale a pământului și citește „*Învățătura*” lui J. v. Liebig cu privire la sără-

cirea solului și teoriile economice asupra populației...” de J. Au, precum și alte studii de agrochimie.

Februarie —
mijlocul lunii
aprilie

Starea sănătății lui Marx se înrăutățește din nou.

21—22 februarie

Engels scrie articolul „Alegerile din Anglia”, în care caracterizează repartizarea forțelor politice în Anglia și dezvăluie rădăcinile sociale ale oportunismului în mișcarea muncitorească engleză. Articolul este publicat ca editorial în ziarul „Volksstaat” la 4 martie.

Sfârșitul lunii
februarie —
începutul lunii
martie

Engels scrie articolul „Legea cu privire la armata imperiului”, în care demască militarismul guvernului Bismarck, care pregătea un război preventiv împotriva Franței. Articolul, format din două părți, este publicat în „Volksstaat” la 8 și 11 martie.

Martie

Marx este vizitat de narodnicul rus P. L. Lavrov, redactorul revistei „Vpered”, venit de curând la Londra de la Zürich, pentru a continua editarea revistei.

Martie aprilie

Marx și Engels se întâlnesc regulat cu Lopatin; Marx îi dă acestuia scrisorile pe care i le trimisese Danielson și primește de la el articolul „Teoria economică a lui Marx” de N. Sieber, publicat în revista „Znanie” nr. 1 din 1874.

13 martie

Engels scrie articolul „Gălăgiosul taciturn de la statul-major Moltke și recentul său corespondent din Leipzig”, în care continuă critica la adresa militarismului german și a reprezentanților săi; articolul este publicat în „Volksstaat” la 25 martie.

Mijlocul lunii
aprilie — 5 mai

Marx se află la cură la Ramsgate.

4 5 mai

La rugămintea lui Walery Wróblewski, Engels citește apelul scris de acesta și de revoluționarul polonez Jan Kryński „Apelul emigranților polonezi adresat poporului englez”.

Între 5
și 12 mai

După o întrerupere cauzată de boală, Marx reia lucrul la traducerea franceză a volumului întâi al „Capitalului” și la 12 mai trimite la Paris partea din text care era gata.

Aprox.
mijlocul lunii
mai 1874 —
mijlocul lunii
aprilie 1875

Engels lucrează la seria de cinci articole intitulată „Literatura din emigrație”, în care analizează noile tendințe în dezvoltarea mișcării democratice și proletare din Europa.

În primul articol „Manifestul polonez”, Engels arată că rezolvarea problemei sociale și naționale din Polonia este posibilă numai pe cale revoluționară și subliniază încă o dată însemnătatea principiilor internaționalismului proletar. Articolul este publicat în „Volksstaat” la 17 iunie 1874.

- A doua jumătate a lunii mai — mijlocul lunii iulie* Marx lucrează la ultimele trei fascicule ale ediției franceze a volumului întâi al „Capitalului”.
- Iunie* Engels scrie al doilea articol din seria „Literatura din emigrație” — „Programul comunarzilor blanquiști emigranți”. Articolul este publicat în „Volksstaat” la 26 iunie.
Într-o scrisoare către Bracke, Engels face o serie de observații referitoare la programul Partidului muncitoresc social-democrat german în legătură cu munca unei comisii alese la congresul din 1873 pentru revizuirea acestui program.
- Iunie—iulie* În scrisorile către Liebknecht, Wilhelm Blos și Hepner, Marx și Engels îi avertizează împotriva pericolului ca social-democrația germană să cadă sub influența publicistului mic-burghez Eugen Dühring și apreciază ca negativă lucrarea acestuia „Istoria critică a economiei politice și a socialismului”.
- Aprox. 15 iunie* Engels este informat de către Liebknecht asupra persecuțiilor la care guvernul german supune pe redactorii ziarului „Volksstaat”.
- 24 iunie* Răspunzând la o scrisoare a lui A. Wegmann, membru german al Internaționalei, emigrat la Rio de Janeiro, Engels îl informează despre starea de lucruri din Asociație.
- 1 iulie* În legătură cu pregătirea pentru tipar a celei de a treia ediții a lucrării sale „Războiul țărănesc german”, Engels scrie un adaos la prefața pe care o scrisese în 1870 pentru ediția a doua a acestei lucrări; în acest adaos, analizând rolul de avangardă pe care îl avea clasa muncitoare germană în mișcarea muncitorească internațională, el arată necesitatea îmbinării celor trei forme ale luptei de clasă a proletariatului: teoretică, politică și economică, și relevă ca îndatorire stringentă a conducerii Partidului muncitoresc social-democrat însușirea teoriei revoluționare și răspîndirea ei în mase.
- A doua jumătate a lunii iulie* Marx se află la odihnă în Ryde. În scrisorile pe care și le adresează reciproc, Marx și Engels dezbate probleme legate de situația internațională și de politica internă a Germaniei, Angliei, Franței și Italiei.
- Aprox. sfîrșitul lunii iulie — septembrie* Engels scrie al treilea articol din seria „Literatura din emigrație”, în care critică poziția împăciuitoare a redactorului revistei „Vpered!” Lavrov, față de bakuniști. Articolul este publicat în „Volksstaat” la 6 și 8 octombrie.

- Aprox. 28 iulie* Liebknecht îl informează pe Engels despre succesul lucrărilor Congresului Partidului social-democrat german care a avut loc la Koburg între 18 și 21 iulie 1874.
- Începutul lunii august* Marx încearcă să obțină cetățenia engleză și adresează o cerere în acest sens Ministerului de Interne; cererea este respinsă sub pretextul neloyalității manifestate de Marx față de regele Prusiei.
- 4 august* Într-o scrisoare către Sorge, Marx caracterizează condițiile în care se dezvoltă mișcarea muncitorească din diferite țări ale Europei.
- 6—7 august* Însoțit de fiica sa Jenny, Marx îl vizitează pe Engels în Eastbourne.
- Mijlocul lunii august* Engels primește o scrisoare de la Sorge, care îi comunică ieșirea sa din Consiliul General.
- 15 august* La recomandarea medicilor, Marx părăsește Londra, plecând la Karlsbad împreună cu fiica sa Eleanor.
- Aprox. 15—20 august* Engels aprobă propunerea lui Bloss referitoare la utilitatea editării la Colonia a unui cotidian muncitoresc denumit „Neue Rheinische Zeitung”. Planul lui Bloss a rămas nerealizat.
- 19 august — 21 septembrie* Marx se află la cură la Karlsbad; el se întâlnește adesea cu familia Kugelman.
- 5 septembrie* După ce s-a odihnit un timp pe insula Jersey, Engels se întoarce la Londra.
- 12—17 septembrie* Într-o scrisoare către Sorge, Engels relevă importanța istorică a Internaționalei I și își exprimă convingerea că în viitor va apărea în mod inevitabil o organizație comunistă internațională a proletariatului, care să se sprijine pe principiile marxismului.
- Între 22 septembrie și începutul lunii octombrie* La înapoierea din Karlsbad, Marx se oprește la Dresda, Leipzig, Berlin și Hamburg. La Leipzig el se întâlnește cu Liebknecht, cu Bloss, care tocmai ieșise din închisoare, și cu reprezentanții organizațiilor de partid din Leipzig și discută cu ei despre situația din partid și despre necesitatea luptei împotriva lassalleanismului.
- Aprox. 3 octombrie* Marx se înapoiază la Londra.
- Aprox. 20 octombrie* Răspunzând rugămintii lui Lopatin, care se afla la Paris, Engels îi trimite al treilea articol din seria „Literatura din emigrație”, pe care Lopatin îl trimite imediat tovarășilor săi de luptă din Petersburg.
- Între 20 și 30 octombrie* Marx și Engels primesc de la Liebknecht și de la unul din redactorii ziarului „Volksstaat”, Hermann Ramm, știrea despre propunerea Asociației generale a muncitorilor germani de a se uni cu Partidul muncitoresc

social-democrat; într-o scrisoare către Marx, Liebknecht menționează că această propunere a fost întâmpinată deosebit de circumspect.

- 28 octombrie —
18 decembrie Lucrarea lui Marx „Dezvăluiri asupra procesului comu-
niștilor de la Colonia” este publicată pentru prima
dată în Germania, indicându-se autorul, în „Volksstaat”.
- Sfârșitul anului
1874 Marx citește lucrarea lui Cernișevski „Cavaignac” și
studiază din nou cu atenție „Scrisori fără adresă” apă-
rute în 1874 la Zürich.

1875

- 8 ianuarie Marx scrie postfața la a doua ediție a lucrării „Dez-
văluiri asupra procesului comușiștilor de la Colonia”,
care este publicată la 27 ianuarie în „Volksstaat”;
cartea apare în ediție separată în 1875.
- 23 ianuarie Marx și Engels participă la o adunare consacrată ani-
versării răscoalei poloneze din 1863—1864; discursu-
rile lor sînt publicate după însemnările făcute de
Engels în „Volksstaat” la 24 martie sub titlul „Pentru
Polonia”.
- Sfârșitul lunii
ianuarie Marx termină lucrul la ultimele trei fascicule ale tra-
ducerii franceze a volumului întâi din „Capitalul” și le
trimite la Paris.
- Începutul lunii
februarie Marx citește lucrări ale emigranților ruși primite de la
Lavrov, iar într-o scrisoare pe care o adresează aceș-
tia el menționează în mod special ca cel mai intere-
sant material rubrica din revista „Vpered” — „Ce se
întîmplă în patrie” și mai ales nota lui Lopatin „Din
Irkuțk”, referitoare la sectele religioase din Rusia ca
una din formele de protest al maselor populare împo-
triva autocrației țariste.
- Februarie —
începutul lunii
martie Marx citește broșura narodnicului rus Tkacev „Scri-
soare deschisă către d-l Friedrich Engels” și o trimite,
însoțită de aprecierea sa, lui Engels, căruia îi reco-
mandă să răspundă. Ca răspuns, Engels scrie al patrulea
și al cincilea articol din seria „Literatura din emigrație”,
în care analizează relațiile sociale din Rusia și dez-
voltarea capitalismului în perioada de după reforma
agrară din 1861 și supune unei critici vehemente con-
cepțiile narodnicilor în aceste probleme. Articolele sînt
publicate în „Volksstaat” la 28 martie, 2, 16, 18 și
21 aprilie. Al cincilea articol, cu o introducere scrisă
în mod special de Engels, apare în 1875 la Leipzig, ca
ediție separată, sub titlul „Cu privire la problema
socială în Rusia”.
- Februarie—
aprilie Engels urmărește cu atenție înăsprirea relațiilor franco-
germane și scrie articolul „Isteria oficioasă de război”,
în care demască politica agresivă a guvernului lui
Bismarck. Articolul este publicat în „Volksstaat” la
23 aprilie.

Indice de nume

A

- Abeele, Henry van den* — anarhist belgian, comerciant, în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; a fost exclus din Internațională în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873. — 155, 157, 160, 161.
- Ackroyd* — vezi *Alkroyd, Edward*.
- Alkroyd, Edward* — fabricant englez, liberal, membru al parlamentului. — 251.
- Albarracin, Severino* — anarhist spaniol, institutor, membru al Consiliului federal spaniol (1872—1873); unul dintre conducătorii răscoalei din Alcoy din 1873; după înfrângerea acesteia a emigrat în Elveția. — 121, 478.
- Aleksei Mihailovici* (1629—1676) — țar al Rusiei (1645—1676), tatăl lui Petru cel Mare. — 401.
- Alerini, Charles* (n. aprox. 1842) — anarhist francez, corsican de origine; membru al secției din Marsilia a Asociației Internaționale a Muncitorilor, unul dintre organizatorii Comunei din Marsilia (aprilie 1871); după înfrângerea Comunei a emigrat în Italia, apoi în Spania, unde a propagat anarhismul; redactor al ziarului „Solidarité révolutionnaire” din Barcelona; în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; a fost exclus din Internațională în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873. — 155—161, 369, 370.
- Aleksandrovskaja, Varvara Vladimirovna* (n. aprox. 1833) — implicată în procesul Neceaev; în 1871 a fost condamnată la deportare în Siberia. — 421.
- Alexandru I* (1777—1825) — țar al Rusiei (1801—1825). — 602, 626.
- Alexandru al II-lea* (1818—1881) — țar al Rusiei (1855—1881). — 408, 418, 442, 444, 446—451, 504, 519, 523, 585, 609, 617, 625.
- Amadeo I* (1845—1890) — fiu al lui Victor Emanuel al II-lea, rege al Spaniei (1870—1873). — 346, 377, 442, 472.
- Antonelli, Giacomo* (1806—1876) — cardinal italian, cel mai intim sfătuitor al papei Pius al IX-lea, între 1850 și 1870 a condus de fapt Vaticanul. — 378.
- Applegarth, Robert* (1833—1925) — dulgher, unul dintre conducătorii reformiști ai trade-unionurilor, se-

B

- cretar general al Uniunii dulgherilor și timplărilor (1862—1871), membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1865, 1868—1872); în 1869 delegat la Congresul de la Basel; unul dintre conducătorii Ligii pentru reformă; în 1871 a refuzat să semneze Adresa Consiliului General cu privire la „Războiul civil din Franța”; mai târziu s-a retras din mișcarea muncitorească. — 70, 84, 659.
- Arakceev, Aleksei Andreievici* (1769—1834) — om de stat rus, omul de încredere al lui Alexandru I, ministru de război (1808), organizatorul coloniilor militare (1817—1825). — 626.
- Arnaud, Antoine* (1831—1885) — revoluționar francez, blanquist, membru al Comitetului Central al Gărzii naționale și al Comunei din Paris; după înfringerea Comunei a emigrat în Anglia; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872); în 1872 delegat la Congresul de la Haga; s-a retras din Asociația Internațională a Muncitorilor în urma hotărârii Congresului de a transfera sediul Consiliului General la New York. — 70, 84, 153, 155—157, 161.
- Avrial, Augustin* (1840—1904) — mecanic francez, proudhonist de stînga; a întemeiat sindicatul mecanicilor; membru al Consiliului federal al secțiilor de la Paris ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Comunei din Paris; după înfringerea Comunei a emigrat în Anglia, unde a fost un timp membru al secției franceze din 1871. — 28.
- Ayrton, Acton Smea* (1816—1886) — om politic englez, liberal, membru al parlamentului (1857—1874); șeful departamentului lucrărilor publice (1869—1875). — 490.
- Bacave* — agent de poliție francez; s-a strecurat în secția Asociației Internaționale a Muncitorilor din Narbonne, a sprijinit pe anarhiști; a fost demascată în 1873. — 390.
- Bach, Johann Sebastian* (1685—1750) — unul dintre cei mai de seamă compozitori germani. — 592.
- Bakunin, Mihail Aleksandrovici* (1814—1876) — publicist și revoluționar rus, a participat la revoluția de la 1848—1849 din Germania; narodnic, unul dintre ideologii anarhismului; primit în Asociația Internațională a Muncitorilor, a acționat ca un dușman înverșunat al marxismului; în 1872, la Congresul de la Haga, a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor pentru activitate scizionistă. — 11, 15—19, 23, 32, 39, 40, 42, 43, 46, 48, 50, 66, 67, 119, 121, 123, 142, 144, 152, 159, 160, 166, 171, 172, 180, 185, 187, 269, 322, 323, 325, 328, 335, 339—341, 343—346, 349, 353, 356, 357, 360, 363, 365—369, 372, 377, 378, 381, 385, 387, 388, 391, 399, 400—402, 403—411, 412—415, 417, 419, 421—424, 426, 431, 434—436, 438, 440—446, 447—449, 452, 464, 465, 470, 481, 485, 513, 538, 541—543, 549, 553, 560, 602, 603, 609, 612—617, 620—623, 626, 630, 635, 636, 639, 653, 655, 657.
- Banks, Theodor* — zugrav, în 1871 membru al Comitetului Central al secțiilor americane ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; radical burghez. — 104.
- Barni, Jules-Romain* (1818—1878) — om politic francez, filozof idealist, unul dintre organizatorii Ligii pentru pace și libertate; din 1872 deputat în Cameră. — 339.
- Barry, Maltman* (1842—1909) — ziarist englez, socialist, membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1872 delegat la Con-

- gresul de la Haga; membru al Consiliului General (1872) și al Consiliului federal britanic (1872—1873); i-a sprijinit pe Marx și pe Engels în lupta lor împotriva adeptilor lui Bakunin și a conducătorilor englezi reformiști ai trade-unionurilor; după dizolvarea Asociației Internaționale a Muncitorilor a continuat să activeze în cadrul mișcării socialiste din Anglia; concomitent a colaborat la ziarul conservator „The Standard”; în deceniul al 10-lea a sprijinit așa-numita „aripă socialistă” a conservatorilor. — 70, 155, 157, 161, 650, 657.
- Bastelica, André** (1845—1884) — de profesiune tipograf, militant al mișcării muncitorești franceze și spaniole; membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; adept al lui Bakunin; în 1871 membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor și delegat la Conferința de la Londra. — 18, 19, 24, 29, 355, 357, 369, 387.
- Bauer, Bruno** (1809—1882) — publicist german, tânăr hegelian; s-a ocupat de istoria religiilor; după 1866 național-liberal. — 628.
- Bauer, Edgar** (1820—1886) — fratele celui de mai sus, publicist, tânăr hegelian. — 628.
- Bayard, Pierre du Terrail, seigneur de** (aprox. 1475—1524) — cavaler francez; datorită vitejiei și nobleței sale a fost numit „Cavalerul fără eamă și prihană”. — 345.
- Bayle, Pierre** (1647—1706) — filozof francez, sceptic, critic al dogmatismului religios. — 595.
- Bazaine, François-Achille** (1811—1888) — general francez, monarhist, din 1864 mareșal al Franței; a condus intervenția armată din Mexic (1863—1867); în timpul războiului franco-prusian a comandat corpul III armată, ulterior armata de Rin; în octombrie 1870 a capitulat la Metz. — 506.
- Bebel, August** (1840—1913) — militant de seamă al mișcării muncitorești germane și internaționale, de profesiune strungar; din 1867 a condus Uniunea generală a muncitorilor germani; membru al Internaționalei I; din 1867 deputat în Reichstag; unul dintre întemeietorii și conducătorii social-democrației germane, a luptat împotriva lassalleanismului; în timpul războiului franco-prusian s-a situat pe pozițiile internaționalismului proletar; a sprijinit Comuna din Paris; prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels; militant al Internaționalei a II-a; în ultimul deceniu al secolului trecut și la începutul primului deceniu al acestui secol a luat atitudine împotriva reformismului și revizionismului. În ultima perioadă a activității sale a comis o serie de greșeli cu caracter centrist. — 56, 93, 136, 138, 315, 613, 641, 643.
- Becker, Bernhard** (1826—1882) — publicist german, lassalleian; președinte al Uniunii generale a muncitorilor germani (1864—1865); în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 153, 155, 161.
- Becker, Johann Philipp** (1809—1886) — perier; militant activ al revoluției din 1848—1849; a organizat secțiile Asociației Internaționale a Muncitorilor din Elveția și din Germania; delegat la Conferința de la Londra din 1865 și la toate congresele Asociației Internaționale a Muncitorilor; redactor al revistei „Der Vorbote” (1866—1871); prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 86, 153, 155, 157, 158, 160, 161.
- Beesly, Edward Spencer** (1831—1915) — istoric și om politic englez, radical burghez; pozitivist; profesor la Universitatea din Londra;

- în 1870—1871 a luat atitudine în presa engleză în favoarea Asociației Internaționale a Muncitorilor și a Comunei din Paris. — 92, 112, 113.
- Beethoven, Ludwig van** (1770—1827) — cel mai de seamă compozitor german. — 594.
- Beghelli, Giuseppe** (1847—1877) — ziarist italian, democrat burghez; a luat parte la campaniile lui Garibaldi; redactor la mai multe ziare republicane. — 381.
- Benedek, Ludwig August** (1804—1881) — general austriac, comandant suprem al armatei austriece în războiul austro-prusian din 1866. — 504.
- Bennett, George** — membru al Consiliului federal britanic, delegat al secției din Halifax (1872—1873). — 317.
- Berezowski, Antoni** (1847 — aprox. 1916) — revoluționar polonez, a luat parte la războala poporului polonez din 1863—1864; după înfringerea acesteia a emigrat în străinătate; în iunie 1867 a săvârșit la Paris un atentat împotriva lui Alexandru al II-lea; a fost condamnat de Curtea cu juri franceză la 20 de ani muncă silnică. — 519.
- Bergenroth, Gustav** (1813—1869) — istoric, a avut cîtva timp o funcție în magistratura prusiană; a fost concediat în 1848. — 597.
- Bertrand, F. I.** — militant al mișcării muncitorești americane; muncitor la o fabrică de țigări; german de origine; secretar-corespondent al secției a 6-a a Asociației Internaționale a Muncitorilor din New York; membru al Consiliului federal al secțiilor Americii de Nord și al redacției lui „Arbeiter-Zeitung”; la Congresul de la Haga din 1872 a fost ales membru în Consiliul General. — 162, 666 667.
- Bervi, Vasilii Vasilevici** — vezi *Flerovski, N.*
- Beust, Friedrich Ferdinand, conte de** (1809—1886) — om de stat reacționar din Saxonia, adversar al unificării Germaniei sub hegemonia Prusiei și adept al independenței micilor state germane; între anii 1849 și 1866 a ocupat mai multe posturi ministeriale în guvernul Saxoniei; ministru de externe (1866—1871) și cancelar al Austro-Ungariei (1867—1871), ambasador al Austro-Ungariei la Londra (1871—1878) și la Paris (1878—1882). — 9, 137, 139.
- Biedermann, Karl** (1812—1901) — istoric și publicist german, liberal moderat, mai târziu național-liberal, redactor al ziarului „Norddeutsche Allgemeine Zeitung” (1863—1879). — 184.
- Bigami, Enrico** (1846—1921) — militant al mișcării muncitorești și democratice italiene, ziarist; republican, a luat parte la campaniile lui Garibaldi; a întemeiat secția din Lodi a Asociației Internaționale a Muncitorilor; redactor al ziarului „La Plebe” (1868—1882), din 1871 a fost în corespondență cu Engels; a luptat pentru crearea unui partid muncitoresc independent în Italia; a luat atitudine împotriva anarhismului. — 168, 313, 318, 320, 329.
- Bismarck, Otto, prinț de** (1815—1898) — om de stat și diplomat al Prusiei și Germaniei, reprezentant al iuncherimii prusiene; ambasador la Petersburg (1859—1862) și la Paris (1862), președinte al Consiliului de Miniștri din Prusia (1862—1871); cancelar al Imperiului german (1871—1890); a realizat unificarea Germaniei pe cale contrarevoluționară, dușman înveterat al mișcării muncitorești, autorul legii excepționale Impo-

- triva socialiștilor (1878). — 9, 22, 43, 87, 136, 139, 250, 260, 264, 296—299, 315, 496, 497, 499, 502, 504, 524, 537, 569, 583, 602, 606, 609, 619—621, 623—625, 626—628, 630, 640, 641, 644, 650, 661.
- Blanc, Gaspard** — picher francez, adept al lui Bakunin; a luat parte la insurecția de la Lyon din 1870; după înfrângerea Comunei din Paris a devenit bonapartist. — 17—19, 22, 47—49, 196, 346, 355, 357, 387, 451.
- Blanc, Jean-Joseph-Louis** (1811—1882) — socialist mic-burghez francez, ziarist și istoric; în 1848 membru al guvernului provizoriu și președinte al Comisiei de la palatul Luxemburg; s-a situat pe o poziție de conciliere între clase și de pactizare cu burghezia; în august 1848 a emigrat în Anglia și a fost unul dintre conducătorii emigranților mic-burghezi de la Londra; deputat în Adunarea națională din 1871, a luat atitudine împotriva Comunei din Paris. — 407, 445, 629.
- Blanqui, Louis-Auguste** (1805—1881) — revoluționar francez, comunist utopist, organizatorul mai multor societăți secrete și a numeroase comploturi; a luat parte activă la revoluțiile din 1830 și 1848; a stat 36 de ani în închisoare și în coloniile de deportați. — 527, 528, 574.
- Blind, Karl** (1826—1907) — scriitor și ziarist german, democrat mic-burghez, în 1848—1849 a luat parte la mișcarea revoluționară din Baden; în deceniul al 6-lea a fost unul dintre conducătorii emigranților mic-burghezi germani de la Londra; ulterior național-liberal; în timpul războiului franco-prusian și după aceea — șovinist. — 88.
- Blücher, Gebhardt Leberecht, prinț de** (1742—1819) — general-feldmareșal prusian; în 1793—1794 a luat parte la campania împotriva Republicii Franceze; în 1806 și 1813—1815 a comandat trupele în timpul războaielor împotriva lui Napoleon I. — 501.
- Böhme, Jakob** (1575—1624) — meseriaș, filozof panteist german, precursor al dialecticii idealiste. — 592.
- Bolte, Friedrich** — militant al mișcării muncitorești americane, muncitor la o fabrică de țigări, german de origine; în 1872 secretar al Consiliului federal al secțiilor nord-americane ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; redactor la „Arbeiter-Zeitung”; membru al Consiliului General ales la Congresul de la Haga (1872—1874); în 1874 a fost exclus din Consiliul General. — 162, 666, 667.
- Bonança** — anarhist portughez, preot caterisit. — 368.
- Bonaparte** — vezi *Napoleon al III-lea*.
- Boon, Martin James** — mecanic, adept al concepțiilor social-reformatoare ale cartistului James Bronterre O'Brien; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1869—1872), secretar al Ligii pămintului și a muncii; în 1872 membru al Consiliului federal britanic. — 70, 84, 650.
- Borrel, Enrico** — anarhist spaniol, de meserie croitor, unul dintre întemeietorii primelor secții ale Asociației Internaționale a Muncitorilor în Spania; membru al Consiliului federal spaniol (1870—1871). — 367, 368.
- Bourbon** — dinastie regală, a domnit în Franța (1589—1792, 1814—1815 și 1815—1830), în Spania (1700—1808, 1814—1870 și 1874—

- 1931), în Neapole-Sicilia (1735—1860) și în Parma (1748—1859). — 602, 626.
- Bousquet, Abel* — anarhist francez, a fost exclus din secția Asociației Internaționale a Muncitorilor ca agent de poliție. — 159, 196, 316.
- Bové, Clemente* — anarhist spaniol, de meserie țesător; președinte al sindicatului muncitorilor industriali din Catalonia. — 378.
- Bracke, Wilhelm* (1842—1880) — social-democrat german; a editat literatură socialistă în Braunschweig; unul dintre întemeietorii (1869) și conducătorul partidului muncitoresc social-democrat; membru al fracțiunii social-democrate a Reichstagului. — 535.
- Bradnick, Frederick* — membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1870—1872); în 1871 delegat la Conferința de la Londra; în 1872, după Congresul de la Haga, s-a alăturat aripii reformiste a Consiliului federal britanic; a fost exclus din Internațională în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873. — 50, 70, 84, 201, 207, 208, 650.
- Bray, John Francis* (1809—1895) — economist englez, socialist utopist, adept al lui Robert Owen; a dezvoltat teoria „banilor-muncă”. — 305.
- Brentano, Lujo (Ludwig Joseph)* (1844—1931) — economist burghez german, adept al economiei politice vulgare, socialist de catedră, reformist burghez; unul dintre întemeietorii cercului pentru politică socială (1872). — 90, 110.
- Bright, John* (1811—1889) — fabricant englez, om politic liberal, adept al libertății comerțului, unul dintre fondatorii Ligii împotriva legilor cerealelor; de la începutul deceniului al 7-lea lider al aripii stîngi a partidului liberal; în repetate rânduri ministru în guvernele liberale. — 69.
- Brismée, Désiré* (1823—1888) — tipograf, proudhonist, mai târziu bakunist; în 1865 unul dintre întemeietorii secției din Belgia a Asociației Internaționale a Muncitorilor; din 1869 membru al Consiliului federal belgian; în 1868 delegat la Congresul de la Bruxelles, în 1869 vicepreședinte al Congresului de la Basel și în 1872 delegat la Congresul de la Haga ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; ulterior membru al Comitetului Partidului muncitoresc belgian. — 155, 157, 158, 160, 161, 660.
- Brix, Harold Frederik Valdemar* (1841—1881) — ziarist, militant al mișcării muncitorești daneze, socialist, unul dintre întemeietorii secțiilor Asociației Internaționale a Muncitorilor de la Copenhaga, redactor al ziarului „Socialisten”, unul dintre organizatorii și liderul Partidului social-democrat danez. — 138.
- Brousse, Paul-Louis-Marie* (1854—1912) — socialist mic-burghez francez, medic; a luat parte la Comuna din Paris; după înfrîngerea Comunei a emigrat în străinătate; a aderat la anarhiști; în 1879 a intrat în partidul muncitoresc francez; unul dintre conducătorii și ideologii posibilștilor, curent oportunist în mișcarea socialistă franceză. — 326, 389, 476.
- Bruce, Henry Austin* (din 1873) *lord Aberdare* (1815—1895) — om de stat englez, liberal, ministru de interne (1868—1873). — 490.
- Brutus, Lucius Junius* (m. aprox. 509 î.e.n.) — potrivit tradiției, întemeietorul Republicii romane; din

ordinul lui au fost executați fiii săi, care luaseră parte la o conspirație împotriva republicii. — 306.

Brutus, Marcus Junius (aprox. 85—42 î.e.n.) — om de stat roman, unul dintre inițiatorii conspirației republicane aristocratice împotriva lui Iuliu Cezar. — 529.

Büchner, Georg (1813—1837) — scriitor și dramaturg german, democrat revoluționar, promotor literar al luptei împotriva reacțiunii feudal-absolutiste; autorul manifestului „Curierul din Hessa” (1834), prin care chema țărănimea la răscoală; a fost nevoit să părăsească Germania din cauza persecuțiilor crescînde din partea poliției. — 628.

Bückler, Johann (Schindlerhannes) (1777—1803) — bandit din Rheinhessen. — 564.

Burt, Thomas (1837—1922) — trade-unionist englez, miner; secretar al Asociației minerilor din Northumberland, membru al parlamentului (1874—1918); a promovat politica partidului liberal. — 491, 494.

Butt, Isaac (1813—1879) — avocat și om politic irlandez, liberal, membru al parlamentului; în deceniul al 7-lea a intervenit în favoarea fenienilor arestați; în deceniul al 8-lea a fost unul dintre organizatorii mișcării pentru autogovernarea Irlandei de către un parlament și un guvern irlandez (Home Rule). — 494.

Buttery, G. H. — membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872). — 50, 70, 84, 650.

Büttner, Hugo — tinichigiu, de naționalitate elvețiană; membru al Ligii pentru pace și libertate și al Alianței democrației socialiste. — 341.

C

Cabet, Étienne (1788—1856) — jurist și publicist francez, comunist utopist, autorul romanului utopic „Călătorie în Icaria” (1840). — 407.

Caliero, Carlo (1846—1892) — militant al mișcării muncitorești italiene, membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1871, fiind în corespondență cu Engels, a promovat linia Consiliului General în Italia; din 1872 unul dintre conducătorii organizațiilor anarhiste italiene; spre sfîrșitul deceniului al 8-lea s-a îndepărtat de anarhiști; în 1879 a editat o scurtă expunere a primului volum al „Capitalului” lui Karl Marx, în limba italiană. — 172, 180, 379, 385, 391.

Cagliostro, Alessandro (numele lui adevărat *Giuseppe Balsamo*) (1743—1795) — aventurier și escroc italian. — 15.

Calas — tapițer francez, secretar al secției din Montpellier a Asociației Internaționale a Muncitorilor; a promovat linia Consiliului General; în 1873 a fost arestat și condamnat la un an închisoare. — 326, 389, 390.

Calleja, Inocente — bijutier, militant al mișcării muncitorești spaniole, membru al Consiliului federal spaniol al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872); redactor al ziarului „La Emancipacion” (1871—1873) și membru al Noii federații de la Madrid (1872 și 1873); a luptat împotriva influenței anarhiste în Spania. — 374.

Camélinat, Zéphirin (1840—1932) — militant al mișcării muncitorești franceze, de profesiune lucrător în bronz; unul dintre conducătorii secțiilor din Paris ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; a luat parte la Comuna din Paris.

- după înfringerea Comunei a emigrat în Anglia; după amnistie, participant activ la mișcarea socialistă din Franța; din 1920 membru al Partidului Comunist Francez. — 28.
- Campos* — vezi *Martinez de Campos, Arsenio*.
- Caporusso, Stefano* — anarhist italian, de profesie croitor; unul dintre întemeietorii secției Asociației Internaționale a Muncitorilor din Neapole și președintele acestei secții; în 1869 delegat la Congresul de la Basel; în 1870 a fost exclus din secție pentru delapidare de fonduri. — 378, 379.
- Carl, Conrad* (m. 1890) — croitor german; la începutul deceniului al 6-lea a emigrat în S.U.A.; militant al mișcării muncitorești americane; membru al Comitetului Central al Federației nord-americane a Asociației Internaționale a Muncitorilor; a făcut parte din redacția ziarului „Arbeiter-Zeitung”; membru al Consiliului General ales de Congresul de la Haga în 1872; în 1874 a fost exclus din Consiliul General pentru activitatea sa dizolvantă. — 162, 666, 667.
- Castelar y Ripoll, Emilio* (1832—1899) — om politic spaniol, istoric și scriitor, lider al republicanilor de dreapta; din septembrie 1873 până în ianuarie 1874 șef al guvernului care a pregătit terenul pentru restaurarea monarhiei în Spania. — 377, 474, 482, 628, 640.
- Cernișevski, Nikolai Gavrilovici* (1828—1889) — democrat revoluționar și filozof materialist rus; scriitor și critic literar; unul dintre cei mai de seamă precursori ai social-democrației ruse. — 339, 406, 407, 442, 444, 445, 538.
- Cervera, Rafael* (1828—1908) — om politic spaniol, republican și federalist, deputat al cortesului constituant (1873). — 478.
- Chalain, Louis-Denis* (n. 1845) — militant al mișcării muncitorești franceze, de profesie strungar; membru al Comunei din Paris, după înfringerea Comunei a emigrat în Anglia, unde a fost un timp membru al secției franceze din 1871, care a luat atitudine împotriva Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor; mai târziu a aderat la anarhiști. — 27.
- Chassin, Charles-Louis* (1831—1901) — publicist și istoric francez, republican burghez, membru al Ligii pentru pace și libertate; întemeietorul și redactorul ziarului „Démocratie” (1868—1870). — 422.
- Chautard* — spion francez care s-a strecurat în organizațiile muncitorești; membru al secției franceze din 1871 de la Londra; a fost demascat și exclus din secție. — 24.
- Cherval, Julien* (de fapt *Joseph Crâmer*) — agent provocator al poliției din Prusia; a reușit să se strecoare în rândurile Ligii comunistilor; după sciziunea din Ligă a condus una dintre comunitățile din Paris care a aderat la fracțiunea sectară Willich-Schapper; unul dintre inculpații în procesul așa-numitului complot franco-german din februarie 1852 de la Paris; a evadat din închisoare cu ajutorul poliției. — 86 567.
- Chevalley, Henri* — anarhist elvețian, de profesie croitor. — 18 355, 356.
- Cicero (Marcus Tullius)* (106—43 î.e.n.) — om de stat roman, scriitor și orator, filozof eclectic. — 498.
- Cincinnatus (Lucius Quinctius)* (secolul al V-lea î.e.n.) — patrician roman, consul (460 î.e.n.), dictator

- (458 și 439 i.e.n.). Potrivit legendei a dus o viață simplă și și-a cultivat singur pământul. — 500.
- Claflin, Tennessee Celeste* (1845—1923) — feministă burgheză americană; a încercat să folosească organizația Asociației Internaționale a Muncitorilor din S.U.A. pentru interesele ei; împreună cu sora ei Victoria Woodhull a editat ziarul „Woodhull & Claflin's Weekly”. — 100.
- Claris, A.* — publicist francez, anarhist; a luat parte la Comuna din Paris; după înfringerea Comunei a emigrat în Elveția, unde a făcut parte din secția de propagandă anarhistă și din mișcarea socialistă revoluționară; redactor-șef al publicației „La Révolution Sociale” (1871—1872). — 365.
- Cobbett, William* (1762—1835) — om politic și publicist englez, de origine țărănească; reprezentant marcant al radicalismului mic-burghez; a luptat pentru democratizarea regimului politic din Anglia; din 1802 a editat săptămânalul „Cobbett's Weekly Political Register”. — 547.
- Cochrane-Baillie, Alexander Dundas Ross Wishart* (1816—1890) — om politic și literat englez; conservator, membru al parlamentului. — 65—68, 70, 75, 76.
- Coenen, Philippe* — cizmar, militant al mișcării muncitorești belgiene, secretar de redacție al ziarului „De Werker” din Anvers; în 1868 delegat la Congresul de la Bruxelles și în 1871 delegat la Conferința de la Londra ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; la Congresul de la Haga din 1872 i-a sprijinit pe bakuniști; ulterior, unul dintre întemeietorii Partidului socialist belgian. — 155, 157, 160, 161.
- Cognon, Émile* — anarhist francez, de profesiune gravor; a trăit în Elveția; membru al Consiliului federal romand; în 1870 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 355.
- Córdova y López, Francisco* — ziarist spaniol, republican burghez, din 1868 membru al Alianței democrației socialiste de la Madrid. — 367.
- Costa, Andrea* (1851—1910) — militant al mișcării muncitorești și socialiste italiene; în deceniul al 8-lea unul dintre conducătorii organizațiilor anarhiste din Italia; între anii 1877 și 1879 s-a îndepărtat de anarhism și a luptat pentru crearea unui partid politic muncitoresc independent; a fost unul dintre organizatorii Partidului socialist din Italia (1892), a făcut parte din aripa sa reformistă; în 1882 deputat în parlament. — 385, 391.
- Cournet, Frédéric-Étienne* (1839—1885) — revoluționar francez, blanquist, membru al Comunei din Paris; după înfringerea Comunei a emigrat în Anglia; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872); în 1872 delegat la Congresul de la Haga; în urma hotărârii congresului de a transfera sediul Consiliului General la New York s-a retras din Asociația Internațională a Muncitorilor; în deceniul al 9-lea unul dintre conducătorii organizației blanquiste din Franța. — 50, 70, 84, 127, 153, 155—157, 161.
- Cremer, William Randall* (1838—1908) — militant al trade-unionurilor și al mișcării pacifiste burgheze, reformist; unul dintre întemeietorii și conducătorii Uniunii dulgherilor și tâmplarilor, membru al trade-councilului (Consiliul trade-unionurilor) din Londra, al Ligii naționale engleze pentru independența Poloniei, al

Ligii pămîntului și a muncii, al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor și secretar general al acesteia (1864—1866); în 1865 a participat la Conferința de la Londra și în 1866 la Congresul de la Geneva ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Comitetului executiv al Ligii pentru reformă; adversar al tacticii revoluționare, a pactizat cu burghazia în perioada luptei pentru reforma electorală; ulterior liberal; membru al parlamentului (1885—1895 și 1900—1908). — 493.

Crescio — ziarist italian, redactor al ziarului „L'Avvenire Sociale” din Piacenza. — 385, 469.

Cuno, Theodor Friedrich (1847—1934) — militant al mișcării muncitorești germane și internaționale, socialist; în 1871—1872 a fost permanent în corespondență cu Engels; a luptat activ împotriva anarhismului din Italia; organizator al secției din Milano a Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1872 delegat la Congresul de la Haga; a făcut parte din comisia de examinare a activității Alianței democrației socialiste; după congres a emigrat în S.U.A., unde a activat în cadrul Asociației Internaționale a Muncitorilor; mai târziu, unul dintre liderii organizației muncitorești americane „Cavalerii muncii”; a colaborat la ziarul „New Yorker Volkszeitung”. — 77, 78, 154, 155, 157—161, 318, 335, 380.

Cyrille, Victor — anarhist francez, de profesiune funcționar comercial; a luat parte la Comuna din Paris; după înfringerea acesteia a emigrat în Italia, Elveția și Belgia; în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; ulterior a devenit agent de poliție. — 155, 160, 161.

D

Dante, Aligheri (1265—1321) — scriitor italian; unul dintre cei mai mari poeți ai lumii. — 68, 590.

Dave, Victor (1845—1922) — anarhist olandez, ziarist, unul dintre conducătorii Alianței secrete a democrației socialiste, membru al Consiliului federal belgian al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1872 delegat la Congresul de la Haga, a făcut parte din minoritatea anarhistă a congresului; în 1873 a participat la evenimentele revoluționare din Spania; în timpul primului război mondial, pacifist. — 153—159, 160, 161.

David, Edouard — militant al mișcării muncitorești americane, de naționalitate francez; la Congresul de la Haga din 1872 al Asociației Internaționale a Muncitorilor a fost ales în Consiliul General, dar nu a acceptat. — 162.

Days, Alfred — în 1873 membru al Consiliului federal belgian; a participat la congresul Federației britanice din Manchester. — 669.

Delahaye, Pierre-Louis (n. 1820) — mecanic francez; din 1864 membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; a luat parte la Comuna din Paris; după înfringerea Comunei a emigrat în Anglia; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872); în 1871 delegat la Conferința de la Londra. — 50, 70, 84, 650.

Dentraygues, Émile (pseudonim *Swarm*) (n. aprox. 1837) — funcționar la căile ferate franceze, membru al secției din Toulouse a Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1872 delegat la Congresul de la Haga; în procesul de la Toulouse împotriva membrilor Asociației Internaționale a Muncitorilor (1873) și-a trădat to

- varașii. — 153, 155, 157, 160, 161, 321, 322, 325—327, 390.
- Dereure, Simon* (1838—1900) — militant al mișcării muncitorești franceze și internaționale, blanquist; de profesiune cizmar; membru al secției din Paris a Asociației Internaționale a Muncitorilor; a făcut parte din redacția ziarului „La Marseillaise”; membru al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în S.U.A.; în 1869 delegat la Congresul de la Basel și în 1872 la Congresul de la Haga ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Consiliului General ales în 1872 la Congresul de la Haga; din 1882 membru al Partidului muncitoresc francez. — 153, 155—159, 160, 161, 666, 667.
- De Wolfers* — membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872). — 70.
- Diderot, Denis* (1713—1784) — filozof francez, reprezentant al materialismului mecanicist, ateu; iluminist, unul dintre ideologii burgheziei franceze revoluționare, fondator și redactor principal al Enciclopediei franceze. — 595.
- Dietzgen, Joseph* (1828—1888) — social-democrat german; de profesiune muncitor tăbăcar, filozof autodidact „care a descoperit în mod independent materialismul dialectic” (Lenin); în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 157.
- Dobroliubov, Nikolai Aleksandrovič* (1836—1861) — remarcabil democrat revoluționar rus, critic literar și filozof materialist; unul dintre cei mai de seamă precursori ai social-democrației ruse. — 538.
- Dolgov, Nikolai Stepanovič* (n. 1844) — revoluționar rus, narod-
- nic, a luat parte la tulburările studențești din 1869; membru al organizației lui Neceaev; în deceniul al 8-lea a fost în legătură cu organizația revoluționară secretă „Zemlea i Volea”. — 414, 415.
- Dollfus, Jean* (1800—1887) — mare fabricant alsacian, filantrop burghez, primar al orașului Mulhouse. — 228.
- Du Barry, Marie-Jeanne, contesă* (1743—1793) — favorită a regelui Franței Ludovic al XV-lea. — 536.
- Ducpétiaux, Édouard* (1804—1868) — publicist și statistician belgian, filantrop burghez; inspector general al închisorilor și al instituțiilor de binefacere din Belgia. — 237.
- Dulaure, Jules-Armand-Stanislas* (1798—1881) — om de stat și avocat francez, orléanist, unul din tre călăii Comunei din Paris; ministru al lucrărilor publice (1839—1840), ministru de interne (1848—1849), ministru de justiție (1871—1873, 1875—1876, 1877—1879) și prim-ministru (1876, 1877—1879). — 9, 34, 56, 137, 139, 322.
- Dumont* — vezi *Faillet, Eugène-Louis*.
- Dupont, Anthime J. M.* (n. 1842) — revoluționar francez, a aderat la blanquiști, de profesiune funcționar de bancă; membru al Comunei din Paris. — 67.
- Dupont, Eugène* (aprox. 1831—1881) — muncitor francez, constructor de instrumente muzicale; în 1843 a luat parte la insurecția din iunie de la Paris; din 1862 a trăit la Londra; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (noiembrie 1864—1872), secretar-corespondent pentru Franța (1865—1871); în 1865 a participat la Conferința de la Londra și în 1866 la Congresul de la Geneva; în 1867 pre-

- ședinte al Congresului de la Lausanne, în 1868 delegat la Congresul de la Bruxelles, în 1871 la Conferința de la Londra și în 1872 la Congresul de la Haga; a promovat linia lui Marx în Internațională; în 1870 a plecat la Manchester, unde a înființat o secție a Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Consiliului federal britanic al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1872—1873); în 1874 s-a stabilit în S.U.A. — 50, 66, 67, 70, 84, 153, 155, 157, 160—162, 170, 181, 182, 210, 430, 650.
- Durand, Gustave-Paul-Émile* (n. 1835) — muncitor giuvaergiu francez, agent de poliție; după infringerea Comunei din Paris a plecat la Londra, unde s-a dat drept emigrant; în 1871 — secretarul secției franceze din 1871; în 1871 a fost demascat și exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 24, 29.
- Dușan* — vezi *Stelian al VI-lea, Dușan*.
- Duval, Theodor* — militant al mișcării muncitorești elvețiene, de profesiune tâmplar; membru și unul dintre întemeietorii Alianței publice a democrației socialiste; în 1870 s-a îndepărtat de bakuniști; membru al Consiliului federal romand; a luptat împotriva influenței lui Bakunin; în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 153, 155, 157, 158, 160, 161.
- E
- Eastwick, Edward Backhouse* (1814—1883) — diplomat și orientalist englez, conservator, membru al parlamentului (1868—1874). — 68.
- Eberhardt* — anarhist belgian, de profesiune croitor; în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor, făcea parte din minoritatea anarhistă a Congresului; în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 153, 155, 157, 161.
- Ecaterina a II-a* (1729—1796) — împărăteasă a Rusiei (1762—1796). — 450, 564, 602.
- Eccarius, Johann Georg* (1818—1889) — croitor din Turingia, publicist; emigrant la Londra, membru al Ligii celor drepte, apoi al Ligii comunistilor, unul dintre conducătorii Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1864 — mai 1872), secretar general al Consiliului (1867—1871), secretar-correspondent pentru America (1870—1872), delegat la toate congresele și conferințele Asociației Internaționale a Muncitorilor; mai târziu s-a alăturat conducătorilor reformiști ai trade-unionurilor engleze — 50, 71, 84, 153, 155, 157, 467, 493, 650.
- Elpidin, Mihail Konstantinovici* (1835—1908) — la începutul deceniului al 7-lea a luat parte la mișcarea revoluționară din Rusia; a emigrat apoi în Elveția; mai târziu s-a dovedit a fi agent al poliției secrete țariste. — 339.
- Engels, Friedrich* (1820—1895). — 50, 63, 64, 71, 79, 84, 98, 125, 127—129, 153, 155, 160—162, 170, 173, 181, 182, 189, 190, 193, 196, 198, 199, 273, 277, 278, 284, 288, 312, 319, 321, 329, 515, 544, 551, 566, 571, 583, 584, 601, 617, 629, 631, 641, 650, 651, 656, 662, 664.
- Enișerlov, Gheorgghi Petrovici* (n. a prox. 1849) — student la Institutul tehnologic din Petersburg; a luat parte la tulburările studențești din 1868—1869; implicat în

procesul Neceaev, a fost achitat din lipsă de dovezi. — 416.

Estévez y Murphy, Nicolás (1838—1914) — om politic și scriitor spaniol, republican; a participat activ la revoluția din 1868—1874; în 1873 guvernator al Madridului; după înfrângerea revoluției a emigrat în Portugalia, iar mai târziu în Franța. — 371.

F

Faillet, Eugène-Louis (pseudonim *Dumont*) (n. 1840) — militant al mișcării muncitorești franceze, a luat parte la Comuna din Paris; în 1872 a fost delegatul secțiilor din Paris și Rouen la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; mai târziu membru al Partidului muncitoresc francez. — 153, 155, 157, 158, 160, 161.

Fanelli, Giuseppe (1826—1877) — militant al mișcării burghezo-democratice italiene; a luat parte la revoluția din 1848—1849 din Italia și la campania lui Garibaldi din 1860; adept al lui Mazzini; de la mijlocul deceniului al 7-lea — prieten intim al lui Bakunin, membru în conducerea Alianței democrației socialiste; în 1868 a întemeiat în Spania primele secții ale Asociației Internaționale a Muncitorilor și ale grupelor Alianței; în 1869 a fost delegat la Congresul de la Basel al Asociației Internaționale a Muncitorilor; din 1865 deputat în parlamentul italian. — 185, 346, 367, 371, 378, 391.

Farga Pellicer, Rafael (1840—1890) — anarhist spaniol, tipograf și ziarist; unul dintre organizatorii Alianței democrației socialiste, precum și unul dintre întemeietorii primelor secții ale Asociației Internaționale a Muncitorilor din Spania; membru în conducerea Alianței secrete a lui Ba-

kunin, redactor al ziarului „La Federación” (1869—1873); delegat la congresele de la Basel (1869) și de la Haga (1872) ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 155—157, 160—161, 367, 370, 376, 377, 475.

Farkas, Carol (1843—1907) — militant al mișcării muncitorești și socialiste, metalurgist; propagandist al marxismului; membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor, unul dintre organizatorii și conducătorul Asociației generale a lucrătorilor din Timișoara; în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1880, unul dintre întemeietorii Partidului muncitoresc ungar și în 1890 al Partidului social-democrat ungar. — 153, 155, 157, 158, 160, 161.

Faucher, Julius (1820—1878) — publicist german, tânăr hegelian; adept al libertății comerțului; între anii 1850 și 1861 emigrant în Anglia; autorul unor lucrări cu privire la problema locuințelor; mai târziu — membru al partidului progresist. — 237.

Favre, Jules-Gabriel-Claude (1809—1880) — avocat și om politic francez, unul dintre conducătorii republicanilor burghezi moderați; ministru de externe în guvernul apărării naționale (1870—1871), călău al Comunei din Paris și unul dintre inițiatorii luptei împotriva Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 9, 34, 87, 137, 139, 361.

Fawcett, Henry (1833—1884) — economist englez, discipol al lui John Stuart Mill, whig. — 68, 69, 70.

Ferdinand al II-lea (1810—1859) — rege al Siciliei și Neapolului (1830—1859), poreclit „regele-bom-

- bă" pentru că a bombardat Messina în septembrie 1848. — 191.
- Ferré, Charles-Théophile** (1845—1871) — revoluționar francez, blanquist; în deceniul al 7-lea a luat parte activă la mișcarea republicană din Franța; membru al Comunei din Paris și al comisiei acesteia pentru securitatea publică; substitutul procurorului Comunei; a fost împușcat de versaillezi. — 21, 56, 358.
- Feuerbach, Ludwig** (1804—1872) — filozof materialist german, ultimul reprezentant al filozofiei clasice germane din perioada imediat premergătoare marxismului; ideolog al celor mai radicale pături democratice ale burgheziei germane din anii premergători revoluției de la 1848; luptând împotriva idealismului hegelian, el a respins și dialectica acestuia, din care cauză n-a putut depăși limitele materialismului metafizic premarxist; în ultimii ani ai vieții sale a început să se intereseze de literatura socialistă; în 1870 a aderat la Partidul muncitoresc social-democrat. — 628.
- Fichte, Johann Gottlieb** (1762—1814) — filozof idealist subiectiv german, reprezentant al filozofiei clasice germane, la început adept entuziast al revoluției franceze; a susținut un program burghezo-democratic cu caracter iluminist, dar mai târziu a devenit adversar al ideilor și instituțiilor revoluției franceze; între anii 1811 și 1812 rector al Universității din Berlin; cu cele patru „Cuvântări către națiunea germană” ale sale a contribuit la formarea conștiinței naționale burgeze din Germania, care la data respectivă era în esență progresistă. — 626.
- Flerovskii, N.** (pseudonimul lui *Bervi, Vasilii Vasilievici*) (1829—1918) — economist și sociolog rus, iluminist și democrat; reprezentant al socialismului narodnic utopic, autorul cărții „Situația clasei muncitoare din Rusia”. — 403.
- Florinski, Ivan Ivanovici** (n. aprox. 1845) — audient la Academia de agronomie din Petrovskoe-Razumovskoe; a făcut parte din organizația lui Neceaev; în 1871 a fost condamnat la șase luni închisoare. — 416.
- Fluse, Pierre** — proudhonist belgian, de meserie țesător; membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1868 delegat la Congresul de la Bruxelles, în 1871 la Conferința de la Londra și în 1872 la Congresul de la Haga ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; i-a sprijinit pe adeptii lui Bakunin. — 153, 155, 157, 160, 161.
- Fornaccieri** — militant al mișcării muncitorești americane, de naționalitate italiană; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor ales la Congresul de la Haga din 1872. — 162, 666.
- Fourier, François-Marie-Charles** (1772—1837) — socialist utopic francez de seamă. — 246, 247, 305, 407, 513.
- Franța** — vezi *Nobre-França, José*.
- Francisc al II-lea** (1768—1835) — împărat al „Sfintului imperiu roman de națiune germană” (1792—1806); sub numele de Francisc I, împărat al Austriei (1804—1835). — 523.
- Frankel, Leo** (1844—1896) — militant de seamă al mișcării muncitorești ungare și internaționale; membru al Comunei din Paris, membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872), secretar-corespondent pentru Austro-Ungaria; în 1871 delegat la

- Conferința de la Londra și în 1872 la Congresul de la Haga ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; unul dintre întemeietorii Partidului muncitoresc ungar; tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 50, 70, 84, 127, 153, 155—157, 160—162, 181, 430, 650.
- Iran, Joseph I* (1830—1916) — împărat al Austriei (1848—1916). — 139.
- Frederic al II-lea* (denumit de istoriografia burgheză — cel Mare) (1712—1786) — rege al Prusiei (1740—1786) — 295, 522, 592, 602, 619.
- Frederic Wilhelm al II-lea* (1744—1797) — rege al Prusiei (1786—1797). — 523.
- Fredric Wilhelm al III-lea* (1770—1840) — rege al Prusiei (1797—1840), unul dintre inițiatorii „Sfintei Alianțe”. — 594, 626, 627.
- Frederic Wilhelm al IV-lea* (1795—1861) — rege al Prusiei (1840—1861), a reprimat singeros revoluția de la 1848—1849 din Prusia. — 295, 630.
- Friedländer, Hugo* — social-democrat; în 1872, delegat al secției din Zürich la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 153, 155, 157, 160, 161.
- Fuster, Louis* — membru al secției din Sans (Catalonia) a Asociației Internaționale a Muncitorilor; de meserie dogar. — 376.
- G
- Gambetta, Léon* (1838—1882) — om de stat francez, republican burghez, membru al guvernului apărării naționale (1870—1871), a reprimat cu cruzime mișcarea revoluționară comunardă din provinciile Franței; în 1871 a întemeiat ziarul „La République française”; prim-ministru și ministru de externe (1881—1882). — 363, 606, 628, 640.
- Gambuzzi, Carlo* (1837—1902) — avocat italian; la începutul deceniului al 7-lea adept al lui Mazzini, ulterior anarhist; unul dintre conducătorii Alianței secrete a democrației socialiste și ai altor organizații anarhiste din Italia. — 341, 378.
- Garibaldi, Giuseppe* (1807—1882) — democrat și revoluționar italian, conducătorul mișcării de eliberare națională din Italia; a luat parte la revoluția din Italia din 1848—1849; în deceniile al 6-lea și al 7-lea a fost în fruntea luptei poporului italian pentru eliberarea națională și unificarea Italiei pe cale revoluționară; în războiul franco-prusian a luptat de partea Franței; a comandat armata din Vosgi formată din unități ale Gărzii naționale, precum și din franșotrii francezi și străini; în deceniul al 8-lea a luat atitudine în favoarea Comunei din Paris; a salutat înființarea secțiilor Asociației Internaționale a Muncitorilor din Italia. — 385, 465, 469.
- Garrido y Tortosa, Fernando* (1821—1883) — republican și federalist burghez spaniol, socialist utopist, deputat în Cortesuri (1869—1873). — 367.
- Gavrîșev, Gheorghi Iakovlevici* (n. aprox. 1846) — audient la Academia de agronomie din Petrovskoe-Razumovskoe; a făcut parte din organizația lui Neccaev; în 1871 a fost condamnat la patru luni închisoare. — 414.
- Geleff, Paul Johansen* (1842—1928) — militant al mișcării muncitorești și socialiste daneze; în 1871 unul dintre organizatorii secțiilor Asociației Internaționale a Muncitorilor din Danemarca; în 1876

- unul dintre întemeietorii și conducătorul Partidului social-democrat danez; în 1877 a emigrat în America; mai târziu s-a retras din mișcarea muncitorească. — 138.
- Gerhardt, Hendrik** (aprox. 1829—1886) — croitor; militant al mișcării muncitorești olandeze; membru al Consiliului federal olandez al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1872 delegat la Congresul de la Haga; a aderat la bakuniști. — 155—157, 161.
- Gerlach, Ernst Ludwig von** (1795—1877) — jurist prusian, om politic reacționar, unul dintre întemeietorii ziarului „Neue Preussische Zeitung”. — 297.
- Gladstone, Robert** (1811—1872) — comerciant englez, filantrop burghez, văr al lui William Gladstone. — 60.
- Gladstone, William Ewart** (1809—1898) — om de stat englez, tory, apoi peelist; în a doua jumătate a secolului al XIX-lea lider al partidului liberal; ministru de finanțe (1852—1855 și 1859—1866) și prin-ministru (1868—1874, 1880—1885, 1886 și 1892—1894), a promovat o politică colonială expansionistă, mai ales în Africa. — 90—93, 110—118, 140, 191, 192, 489, 490, 493, 650.
- Gluck, Christoph Willibald** (1714—1787) — compozitor dramatic; adversar al formei rigide a operei baroce de Curte; ținea spre reprezentarea și forma muzicală realistă, care corespundea idealului de umanitate al burgheziei prer evoluționare. — 593.
- Goethe, Johann Wolfgang von** (1749—1832) — cel mai de seamă scriitor și gânditor german; unul dintre cei mai mari scriitori ai literaturii universale. — 285, 593.
- Gondrès, Eugène** — agent de poliție francez, s-a strecurat în secția din Narbonne a Asociației Internaționale a Muncitorilor; a fost demascat în 1873. — 390.
- Gorceakov, Aleksandr Mihailovici, prinț** (1798—1883) — om de stat și diplomat rus, ambasador la Viena (1854—1856), ministru de externe (1856—1882). — 621, 623, 625.
- Grant, James** (1802—1879) — ziarist și scriitor englez radical, redactorul ziarului „The Morning Advertiser” (1850—1871). — 250.
- Greg, Robert Hyde** (1795—1875) — fabricant englez, liber-schimbist liberal. — 250, 253.
- Greif** — ofițer de poliție prusian, la începutul deceniului al 6-lea al secolului al XIX-lea unul dintre conducătorii agenturii prusiene de la Londra. — 567.
- Gromeka, Stepan Stepanovici** (1823—1877) — publicist rus, liberal moderat; în timpul răscolului poporului polonez din 1863—1864 a fost președintele comisiiei pentru problemele țărănești din Polonia, apoi guvernator la Siedlce. — 445.
- Grosse, Eduard** — emigrant german în S.U.A., lassalleian, membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 105.
- Guesde, Mathieu-Basile**, numit **Jules** (1845—1922) — militant al mișcării muncitorești și socialiste franceze și internaționale, la început republican burghez; în prima jumătate a deceniului al 8-lea a aderat la anarhiști; ulterior, unul dintre întemeietorii partidului muncitoresc francez (1879) și propagandist al ideilor marxiste în Franța; timp de mulți ani a fost conducătorul aripii revoluționare a mișcării socialiste franceze; în timpul primului război mondial — socialist sovinișt. — 325—327, 329—331

Guillaume, James (1844—1916) — institutor elvețian; anarhist, bakunist; membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1866 a participat la Congresul de la Geneva, în 1867 la cel de la Lausanne, în 1869 la cel de la Basel și în 1872 la cel de la Haga ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; unul dintre organizatorii Alianței democrației socialiste, redactor al ziarelor „Le Progrès”, „La Solidarité” și al lui „Bulletin de la Fédération jurassienne”; la Congresul de la Haga a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor pentru activitate dizolvantă; în timpul primului război mondial — social-șovinist. — 18, 28, 40, 46, 155—157, 159—161, 166, 172, 177, 180, 183—184, 335, 353, 354—357, 359, 365, 388, 391, 422, 426, 465.

H

Hales, John (n. 1839) — țesător; militant al trade-unionurilor engleze; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1866—1872) și secretar al acestui Consiliu (mai 1871—iulie 1872), membru al Comitetului executiv al Ligii pentru reformă, a făcut parte din Liga pământului și a muncii; delegat la Conferința de la Londra din 1871 și la Congresul de la Haga din 1872 ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; de la începutul anului 1872 a fost în fruntea aripii reformiste a Consiliului federal britanic; a luptat împotriva lui Marx și a adepților lui, încercând să acapareze conducerea organizațiilor din Anglia ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 50, 71, 79, 85, 197—199, 201, 205, 207, 208, 301, 302, 317, 493, 650, 658.

Hales, William — membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1869—1872). — 50, 71, 84, 650.

Halliday, Thomas (n. 1835) — unul dintre fruntașii trade-unionurilor engleze, secretarul Uniunii mineurilor. — 494.

Händel, Georg Friedrich (1685—1759) — compozitor german de seamă din epoca barocă; din 1712 a locuit la Londra, unde a compus, în prima perioadă, opere în maniera italiană; în ultimele decenii ale vieții sale a creat oratorii solemne care se adresau nemijlocit poporului. — 593.

Hansard, Thomas Curson (1776—1833) — editor englez; a publicat rapoartele asupra ședințelor parlamentului; după moartea sa, rapoartele s-au publicat în continuare sub numele său. — 90—94, 116, 117.

Hansemann, David Justus (1790—1864) — mare capitalist german, unul dintre conducătorii burgheziei liberale renane; din martie până în septembrie 1848 ministru de finanțe al Prusiei, a dus o politică trădătoare de conciliere cu forțele contrarevoluționare. — 240.

Harcourt, W. E. — miner; delegat al Australiei la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1872). — 157, 161

Hardenberg, Karl August, prinț de (1750—1822) — om de stat și diplomat prusian, ministru de externe (1804—1806 și 1807); pentru a consolida statul prusian a introdus un șir de reforme burgheze ciuntite (1810—1813); după Congresul de la Viena partizan al politicii reacționare duse de Sfânta Alianță. — 295.

Harris, George — militant al mișcării muncitorești engleze, adept al concepțiilor social-reformatoare

- ale cartistului James Bronterre O'Brien; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1869—1872), secretar-financiar al Consiliului (1870—1871). — 650.
- Hasenclever, Wilhelm** (1837—1889) — social-democrat german, lassallean, președinte al Uniunii generale a muncitorilor germani (1871—1875). — 469.
- Hasselmann, Wilhelm** (n. 1844) — unul dintre conducătorii organizației lassalleene Uniunea generală a muncitorilor germani; redactor al lui „Neuer Social-Demokrat” (1871—1875); din 1875 membru al Partidului muncitoresc socialist al Germaniei; în 1878 unul dintre conducătorii grupei anarhiste; în 1880 a fost exclus din partid. — 469.
- Hausmann, Georges-Eugène, baron** (1809—1891) — om politic francez, bonapartist; a luat parte la lovitura de stat de la 2 decembrie 1851, prefect al departamentului Seine (1853—1870); a condus lucrările de reconstrucție a Parisului. — 217, 265.
- Haxthausen, August, baron de** (1792—1866) — consilier de stat prusian și autor al mai multor lucrări consacrate descrierii ră-mășițelor sistemului de obște în relațiile agrare din Rusia; prin concepțiile sale politice — reacționar, adept al iobăgiei. — 560.
- Hébert, Jacques-René** (1757—1794) — ziarist și om politic din timpul revoluției burgheze franceze de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, conducătorul aripii stîngi a iacobinilor. — 528.
- Heddeghem** — vezi *Van Heddeghem*.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich** (1770—1831) — filozof german (idealist obiectiv), cel mai de seamă reprezentant al filozofiei clasice germane; a elaborat multilateral dialectica idealistă; ideologul burgheziei germane. — 270, 297, 590, 629.
- Heim** — în 1872 delegatul secțiilor austriece la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 153, 155, 157, 160, 161.
- Heine, Heinrich** (1797—1856) — poet revoluționar german de seamă, dușman al absolutismului și al reacțiunii feudal-clericale; prieten intim al familiei Marx. — 548.
- Henric al III-lea** (1551—1589) — rege al Franței (1574—1589). — 595.
- Henric al IV-lea** (1553—1610) — rege al Navarrei (1572—1610) și al Franței (1589—1610); întemeietorul dinastiei de Bourbon; a înțărît absolutismul regal în Franța și a pus capăt războaielor religioase dintre hughenoți și catolici. — 595.
- Hepner, Adolf** (1846—1923) — social-democrat german, redactor la ziarul „Volksstaat”; în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; ulterior a emigrat în S.U.A.; în timpul primului război mondial — social-șovinist. — 153, 155, 157, 160, 161, 322
- Herder, Johann Gottfried** (1744—1803) — filozof german, scriitor și teoretician al literaturii, reprezentant al iluminismului burghez al secolului al XVIII-lea; unul dintre întemeietorii curentului literar progresist „Sturm und Drang”. — 593.
- Herman, Alfred** — sculptor; militant al mișcării muncitorești belgiene, unul dintre organizatorii secțiilor din Belgia ale Asociației Internaționale a Muncitorilor, membru al Consiliului General

- și secretar-corespondent pentru Belgia (1871—1872); în 1868 delegat la Congresul de la Bruxelles; în 1871 la Conferința de la Londra și în 1872 la Congresul de la Haga ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; la acest din urmă congres a aderat la minoritatea anarhistă. — 50, 70, 84, 155, 157, 160, 161, 650.
- Herzen, Aleksandr Aleksandrovici* (1839—1906) — fiziolog rus, fiu al lui Aleksandr Ivanovici Herzen. — 88.
- Herzen, Aleksandr Ivanovici* (1812—1870) — democrat revoluționar rus de seamă, filozof materialist, publicist și scriitor; în 1847 a emigrat în străinătate, unde a înființat o tipografie rusă și a editat almanahul „Poletarnaia zvezda” și ziarul „Kolokol”, care au avut un rol important în lupta împotriva iobăgiei și autocrației țariste. — 11, 88, 411, 423, 440, 442, 444, 445, 558, 560.
- Hess, Moses* (1812—1875) — publicist german; pe la mijlocul deceniului al 5-lea unul dintre principalii reprezentanți ai „adevărataului” socialism; în deceniul al 7-lea lassalleian; în 1868 a participat la Congresul de la Bruxelles și în 1869 la cel de la Basel ale Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 567, 628.
- Hills, Edmund* — în 1872 secretar al Consiliului federal britanic al Asociației Internaționale a Muncitorilor; a luat atitudine împotriva aripii reformiste a acestuia. — 209.
- Hinkeldey, Karl Ludwig Friedrich von* (1805—1856) — funcționar superior prusian, din 1848 prefectul poliției din Berlin, din 1853 șeful departamentului poliției din Ministerul de Interne. — 295, 567, 568, 569.
- Hirsch, Wilhelm* — funcționar comercial din Hamburg; la începutul deceniului al 6-lea agent de poliție prusian la Londra. — 567.
- Hmelnițki, Bogdan* (1593—1657) — hatman al cazacilor, conducătorul mișcării de eliberare din Ucraina împotriva stăpînirii străine (1648—1654). — 616.
- Hoffbauer, Ernst* (1836—1905) — ofițer de artilerie prusian, autorul mai multor lucrări despre artilerie. — 507.
- Hoffmann, Gotthelf* (pseudonim „Füselier August Kutschke”) (1844—1924) — autorul unor cîntece soldățești naționaliste. — 237.
- Hole, James* — publicist burghez englez, autorul unei lucrări cu privire la condițiile de locuit ale clasei muncitoare. — 237.
- Höpflner, Eduard von* (1797—1858) — general prusian, scriitor militar. — 594.
- Hout, van der* — în 1872 delegat al secțiilor din Amsterdam la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 153, 155, 157, 161.
- Howell, George* (1833—1910) — zidar, unul dintre liderii reformiști ai trade-unionurilor engleze, fost cartist, secretar al Consiliului trade-unionurilor din Londra (1861 și 1862); a participat la adunarea publică de la St. Martin's Hall din 28 septembrie 1864; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (octombrie 1864—1869); în 1865 a participat la Conferința de la Londra a Asociației Internaționale a Muncitorilor; secretar al Ligii pentru reformă și al Comitetului parlamentar al Congresului trade-unionurilor din Anglia. — 493.
- Huber, Victor-Aimé* (1800—1869) — publicist german și cercetător al istoriei literaturii, conservator. — 237, 247.

Hugo, Victor (1802—1885) — scriitor francez, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai romantismului progresist. — 415.

Hurliman — membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872), delegat al Asociației elvețiene din Londra. — 50, 70, 84, 650.

Hurry, F. — membru al Consiliului federal britanic al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1872—1873); a luat atitudine împotriva aripii reformiste a acestuia. — 209.

I

Iacobi, Pavel Ivanovici — revoluționar rus, de profesiune medic; emigrant politic, prieten intim al lui Bakunin; la începutul deceniului al 8-lea a propagat ideile anarhiste în Italia. — 381.

Iglesias Posse, Pablo (1850—1925) — tipograf; militant al mișcării muncitorești spaniole, socialist, publicist proletar, membru al Consiliului federal spaniol al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872); redactor al ziarului „La Emancipacion” (1871—1873) și membru al Noii federații din Madrid (1872—1873); a luptat împotriva influenței anarhiste; în 1879 unul dintre întemeietorii Partidului muncitoresc socialist spaniol; mai târziu unul dintre conducătorii aripii reformiste a acestuia. — 374.

Isabella a II-a (1830—1904) — regină a Spaniei (1833—1868). — 536.

Itzenplitz, Heinrich August Friedrich, conte de (1799—1883) — om de stat prusian, ministru al comerțului (decembrie 1862 — mai 1873). — 298.

Ivanov, Ivan Ivanovici (m. 1869) — audient la Academia de agronomie din Petrovskoe-Razumovskoe; a luat parte la mișcarea studențească

din deceniul al 7-lea; membru al organizației lui Neceaev; a fost omorât de Neceaev. — 411, 413, 414, 417 — 420, 423, 435.

I

Împăratul Germaniei — vezi *Wilhelm I.*

Împăratul Austriei — vezi *Franz Joseph I.*

Împăratul Rusiei — vezi *Alexandru al II-lea.*

J

Jacoby, Johann (1805—1877) — medic din Königsberg, publicist și om politic german, democrat convins; în 1848 membru al preparlamentului și unul dintre conducătorii aripii stîngi din Adunarea națională prusiană; în 1849 membru al Adunării naționale de la Frankfurt și deputat în a doua Cameră (extrema stîngă); adversar al politicii lui Bismarck; din 1872 membru al Partidului muncitoresc social-democrat. — 604, 643.

Jaivo, Juan — anarhist spaniol, unul dintre întemeietorii grupelor Alianței democrației socialiste din Spania, președinte al secției din Madrid a Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 367.

Johannard, Jules (1843—1888) — muncitor litograf francez; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1868—1869 și 1871—1872), secretar-corespondent pentru Italia (1868 și 1869); în 1870 a întemeiat la Saint Denis o secție a Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Comunei din Paris, blanquist; după înfrîngerea Comunei a emigrat la Londra; în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 50, 70, 84, 153, 155, 157, 160, 161, 650.

Jukovski, Nikolai Ivanovici (1833—1895) — anarhist rus, din 1862 emigrant în Elveția, secretar al secției din Geneva a Alianței democrației socialiste; în 1872 s-a retras din Asociația Internațională a Muncitorilor în semn de protest împotriva excluderii lui Bakunin. — 21, 160, 341.

Jung Hermann (1830—1901) — de profesiune ceasornicar; militant al mișcării muncitorești internaționale și elvețiene, a luat parte la revoluția din 1848—1849 din Germania; emigrant la Londra; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor și secretar-corespondent pentru Elveția (noiembrie 1864—1872); casier al Consiliului General (1871—1872); în 1875 vicepreședinte al Conferinței de la Londra, în 1866 președinte al Congresului de la Geneva, în 1868 al celui de la Bruxelles, în 1869 al celui de la Basel și în 1871 al Conferinței de la Londra ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Consiliului federal britanic; până la Congresul de la Haga din 1872 a promovat în Internațională linia lui Marx; în toamna anului 1872 a aderat la aripa reformistă a Consiliului federal britanic; după 1877 s-a retras din mișcarea muncitorească. — 50, 56, 71, 83, 85, 127, 198, 199, 201, 207, 208, 300, 467, 650.

K

Kant, Immanuel (1724—1804) — înțelegătorul filozofiei clasice germane. „Principiul de bază al filozofiei lui Kant este concilierea materialismului cu idealismul, un compromis între amândouă, o împletire într-un singur sistem a două orientări filozofice diferite, contradictorii” (Lenin). Scrierile sale cu privire la științele naturii, datînd din prima perioadă a

activității sale, și în special ipoteza sa cu privire la originea lumii conțin elemente de materialism și ale unei dialectici spontane. Ideea dezvoltată de Kant în 1796 cu privire la necesitatea unei păci veșnice între popoare reprezintă punctul culminant al gândirii sociale din acea vreme. — 593.

Karakozov, Dmitri Vladimirovici (1840—1866) — revoluționar rus și narodnic, membru al societății revoluționare secrete „Organizația”; în aprilie 1866 a săvîrșit un atentat împotriva lui Alexandru al II-lea; a fost spînzurat. — 407, 416.

Karl August (1757—1828) — mare duce de Saxa-Weimar. — 593.

Katkov, Mihail Nikitorovici (1818—1887) — publicist reacționar rus, redactor al lui „Moskovskie Vedomosti” (1850—1855). — 411.

Kavanagh, S. — a luat parte la mișcarea muncitorească americană, de naționalitate irlandeză; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor ales la Congresul de la Haga din 1872. — 162, 666, 667.

Keen, Charles — militant al mișcării muncitorești engleze; în 1872 membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 70, 650.

Kepler, Johannes (1571—1630) — astronom german de seamă, a descoperit legile mișcării planetelor. — 592.

Klimin, Innokenti Feodorovici (n. 1847) — audient la Academia de agronomie din Petrovskoe-Razumovskoe; a făcut parte din organizația lui Neceaev; în 1871 a fost condamnat la un an închisoare. — 414, 416.

Kolacevski, Andrei Nikolaevici (1848—1888) — nobil rus; din 1866 a fost supravegheat de poliția secretă; dat în judecată în legătură cu afacerea Neceaev, a fost achitat. — 416.

Kosciuszko, Tadeusz Andrzej Bonawentura (1746—1817) — luptător polonez pentru libertate; a luat parte la războiul de independență al coloniilor engleze din America de Nord (1776—1783); în 1783 a primit gradul de general; în 1794 conducătorul luptei de eliberare a poporului polonez. — 521.

Krupp, Alfred (1812—1887) — mare industriaș german, proprietarul unei turnătorii de oțel și fabrici de armament, care a livrat tunuri și arme multor state din Europa. — 109, 252.

Kryński, Jan (1811—1890) — revoluționar polonez, emigrant la Londra, membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1865—1867), secretar al organizației revoluționar-democratice Lud Polski; redactor al revistei socialiste poloneze „Wici” (1875). — 519.

Kugelman, Ludwig (1830—1902) — medic german, a luat parte la revoluția din 1848—1849, membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1867 delegat la Congresul de la Lausanne și în 1872 la Congresul de la Haga ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; prieten al familiei Marx. — 153, 155, 157, 160, 161.

Kupper, F. — în 1872 secretarul german al secției pentru străinătate din Manchester a Asociației Internaționale a Muncitorilor; a sprijinit pe Marx și Engels în lupta lor împotriva reformiștilor englezi. — 204.

Kuznețov, Aleksei Kirilovici (1845—1928) — revoluționar rus și na-

rodnic, a făcut parte din organizația lui Neceaev; în 1871 a fost condamnat la 10 ani muncă silnică; mai târziu a aderat la socialiștii-revoluționari; a luat parte la revoluția din 1905, aflându-se la Cita. — 421.

L

Lafargue, Paul (1842—1911) — militant al mișcării muncitorești franceze și internaționale, publicist; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor; secretar-corespondent pentru Spania (1866—1869) unul dintre întemeietorii secțiilor din Franța ale Asociației Internaționale a Muncitorilor (1869—1870), din Spania și Portugalia (1871—1872); în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; unul dintre întemeietorii Partidului muncitoresc francez; discipol și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 153, 155, 157, 158, 160, 161, 168, 184, 187, 320, 374, 377.

Landeck, Bernard (n. 1832) — bijutier francez, membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor și al secției franceze din 1871, care a luat atitudine împotriva Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 28, 83, 661.

Langethal, Christian Eduard (1806—1878) — botanist și autorul unor scrieri despre agricultură; profesor la Iena. — 596.

Lanza, Giovanni (1815—1882) — om de stat italian, liberal burghez ministru de finanțe (1858—1859), ministru de interne (1864—1865) prim-ministru și ministru de interne (1869—1873). — 139, 650.

Larroque (Larocque), Jean (pseudo-nim *Latraque*) — a luat parte la

- Comuna din Paris, membru al Comitetului Central al Gărzii naționale; unul dintre conducătorii secției din Bordeaux a Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1873, fiind dat în judecată, a fugit în Spania, unde, ca imputernicit al Consiliului General, a continuat să conducă activitatea secțiilor din Bordeaux ale Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 318.
- Lasker, Eduard* (1829—1884) — om politic german, membru al Reichstagului, unul dintre întemeietorii și conducătorul Partidului național-liberal, care sprijinea politica reacționară a lui Bismarck. — 93, 498.
- Lasalle, Ferdinand* (1825—1864) — publicist german mic-burghez, avocat, în anii 1848—1849 a participat la mișcarea democratică din Provincia renană; la începutul deceniului al 7-lea a aderat la mișcarea muncitorească, unul dintre întemeietorii Uniunii generale a muncitorilor germani (1863); a sprijinit politica unificării „de sus” a Germaniei sub hegemonia Prusiei, a inițiat curentul oportunist în mișcarea muncitorească germană. — 69, 280, 604, 630—632, 640—641.
- Laurel, C.F.* — a activat în cadrul mișcării muncitorești americane; de naționalitate suedeză; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, ales la Congresul de la Haga din 1872. — 162, 666, 667.
- Lavrov, Piotr Lavrovici* (1823—1900) — publicist și sociolog rus, unul dintre ideologii narodnicilor, filozof eclectic; membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; a luat parte la Comuna din Paris; redactor al revistei „Vpered!” (1873—1876) și al ziarului „Vpered!” (1875—1876). — 534, 536—542.
- Law, Harriet* (1832—1897) — militanță a mișcării ateiste din Anglia, membră a Consiliului General (1867—1872); în 1872 membră a secției din Manchester a Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 50, 70, 84.
- Ledru-Rollin, Alexandre-Auguste* (1807—1874) — publicist și om politic francez, unul dintre conducătorii democrațiilor mic-burghezi; redactor al ziarului „La Réforme”; în 1848 ministru de interne în guvernul provizoriu și membru al comisiei executive; deputat în Adunarea națională constituantă și în cea legislativă; s-a situat în fruntea partidului Muntelui (Montagne); după demonstrația de la 13 iunie 1849 a emigrat în Anglia. — 445.
- Leirçais, Gustave* (1826—1901) — revoluționar francez, institutor, proudhonist de stînga; a luat parte la revoluția din 1848; de la sfîrșitul deceniului al 7-lea membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Comunei din Paris; după înfrîngeră Comunei a emigrat în Elveția, unde a aderat la anarhiști. — 30, 31, 46, 54.
- Leibniz, Gottfried Wilhelm, baron de* (1646—1716) — filozof german idealist, matematician de seamă, istoric și diplomat; întemeietorul Academiei de Științe din Berlin și primul ei președinte. — 590, 592.
- Le Moussu, A.* — gravor; militant al mișcării muncitorești franceze; a luat parte la Comuna din Paris; după înfrîngeră Comunei a emigrat la Londra; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor și secretar-corespondent pentru secțiile franceze din America (1871—1872); în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncito-

- rilor; a sprijinit lupta dusă de Marx și Engels împotriva baku-niștilor. — 50, 71, 85, 127, 153, 155, 157, 160—162, 319, 320, 329, 430, 650.
- Léo, André* (de fapt *Léodile Champeix*) (1829—1900) — scriitoare și publicistă franceză, a sprijinit Comuna din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în Elveția; adeptă a lui Bakunin. — 21, 358.
- Lessing, Gotthold Ephraim* (1729—1781) — critic literar și critic de artă, poet și iluminist, întemeietorul esteticii realiste și al literaturii naționale germane clasice; dușman al absolutismului. — 538, 593.
- Lessner, Friedrich* (1825—1910) — militant al mișcării muncitorești germane și internaționale, de profesie croitor, membru al Ligii comuniștilor, a participat la revoluția din 1848—1849; în 1852, în procesul comuniștilor de la Colonia, a fost condamnat la trei ani închisoare; după 1856 emigrant la Londra; membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra și al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (noiembrie 1864—1872); în 1865 și 1871 a participat la conferințele de la Londra; în 1867 la Congresul de la Lausanne, în 1868 la cel de la Bruxelles, în 1869 la cel de la Basel și în 1872 la cel de la Haga ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Consiliului federal britanic, a luptat activ pentru promovarea în Internațională a liniei lui Marx; mai târziu unul dintre întemeietorii Partidului muncitoresc independent din Anglia; prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 50, 70, 84, 155, 157, 161, 191, 209, 650, 669.
- Levièle, E.* — a activat în cadrul mișcării muncitorești americane de naționalitate franceză; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, ales la Congresul de la Haga din 1872. — 162, 666.
- Lewal, Jules-Louis* (1823—1908) — general și teoretician militar francez. — 582.
- Liebig, Justus, baron de* (1803—1873) — chimist german, deschizător de drumuri în chimia organică și analitică, precum și în aplicarea ei în agricultura. — 234, 597.
- Liebknecht, Wilhelm* (1826—1900) — eminent militant al mișcării muncitorești germane și internaționale; participant la revoluția din 1848—1849, membru al Ligii comuniștilor; membru al Internaționalei I, luptător activ împotriva lassalleanismului, pentru victoria principiilor Internaționalei în mișcarea muncitorească germană; delegat la Congresul de la Basel al Internaționalei (1869); din 1867 deputat în Reichstag; unul dintre întemeietorii și conducătorii social-democrației germane; redactor al ziarului „Volksstaat“ (1869—1876); în unele probleme s-a situat pe o poziție împăciuitoare; în timpul războiului franco-prusian din 1870—1871 și al Comunei din Paris s-a ridicat împotriva planurilor expansioniste ale iuncherimii și burgheziei prusiene; prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 56, 86, 136, 138, 354, 377, 604, 613, 638, 641, 643.
- Lihutin, Ivan Nikitici* (n. aprox. 1848) — a luat parte la tulburările studențești din 1869; a întemeiat la Petersburg un cerc care avea legături cu Neceaev; în 1871 a fost condamnat la un an și patru luni închisoare. — 416

- Lochner, Georg* (n. aprox. 1824) —
timplar; militant al mișcării
muncitorești germane și interna-
ționale, membru al Ligii comu-
niștilor, al Asociației culturale a
muncitorilor germani de la Lon-
dra și al Consiliului General al
Asociației Internaționale a Muncitorilor
(noiembrie 1864—1872);
în 1865 și 1871 delegat la confe-
rințele de la Londra ale Aso-
ciației Internaționale a Muncitorilor;
prieten și tovarăș de
luptă al lui Marx și Engels. —
50, 70, 84, 650.
- Longuet, Charles* (1839—1903) —
ziarist francez, proudhonist, mem-
bru al Consiliului General al Aso-
ciației Internaționale a Muncitorilor
(1866—1867 și 1871—1872); în
1866 secretar-corespondent pen-
tru Belgia; în 1867 delegat la
Congresul de la Lausanne și în
1868 la cel de la Bruxelles, în
1871 la Conferința de la Londra și
în 1872 la Congresul de la Haga
ale Asociației Internaționale a
Muncitorilor; membru al Comunei
din Paris; după înfrângerea Co-
munei a emigrat în Anglia;
ulterior a aderat la posibilisti, un
curent oportunist din Partidul
muncitoresc francez. — 50, 70, 84,
153, 155, 160, 161, 650.
- Lorenzo, Anselmo* (1841—1915) —
tipograf spaniol; unul dintre or-
ganizatorii secțiilor din Spania
ale Asociației Internaționale a
Muncitorilor, membru al Consiliu-
lui federal spaniol (1870—1872);
în 1871 delegat la Conferința de
la Londra a Asociației Internațio-
nale a Muncitorilor; în 1872 se-
cretar al Consiliului federal spa-
niol al Asociației Internaționale
a Muncitorilor; a luat atitudine
împotriva bakuniștilor. — 121,
148—150, 186, 187, 198, 199, 367,
373, 374.
- Lostau, Baldomero* (n. aprox. 1845)
— republican și federalist spa-
niol, de profesiune mecanic; a
luat parte la revoluția din 1868—
1874; membru al Asociației In-
ternaționale a Muncitorilor; în
1871 a fost ales în cortesuri. —
376.
- Loyola, Ignatiu de* (1491—1556) —
nobil spaniol, întemeietorul ordi-
nului iezuiților, cea mai reacțio-
nară organizație a bisericii catolice.
— 408.
- Lucain* (pseudonim, adevăratul său
nume nu este cunoscut) — în 1872
delegatul francez la Congresul de
la Haga; a făcut parte din co-
misia pentru cercetarea activi-
tății Alianței democrației socia-
liste. — 154, 155, 157, 159—161,
320, 335.
- Lucraft, Benjamin* (1809—1897) —
timplar; unul dintre liderii re-
formiști ai trade-unionurilor;
membru al Consiliului General al
Asociației Internaționale a Muncitorilor
(1864—1871); în 1868
delegat la Congresul de la Bru-
xelles și în 1869 la cel de la
Basel ale Asociației Internaționale
a Muncitorilor; membru al Co-
mitetului executiv al Ligii pentru
reformă; în 1871 a luat atitudine
împotriva Comunei din Paris și a
refuzat să semneze Adresa Consi-
liului General cu privire la „Răz-
boiul civil din Franța”; s-a
retras din Consiliul General, care
l-a condamnat ca renegat. — 7.
- Ludovic al XIV-lea* (1638—1715) —
rege al Franței (1643—1715), su-
pranumit „regele soare”, a întărit
absolutismul regal în Franța. —
21.
- Ludovic al XV-lea* (1710—1774) —
rege al Franței (1715—1774). —
536.
- Ludovic Bonaparte* — vezi *Napo-
leon al III-lea*

Ludovic-Filip, duce de Orléans (1773—1850) — rege al Franței (1830—1848). — 527, 602.

Ludovic-Napoleon — vezi *Napoleon al III-lea*.

Ludwig — social-democrat german, în 1872 delegat al secției din Mainz la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 155, 161.

M

Macdonald, Alexander (1821—1881) — unul dintre liderii reformiști ai trade-unionurilor engleze, secretarul Uniunii naționale a mine-riilor; din 1874 membru al parlamentului; a sprijinit politica partidului liberal. — 491, 494.

Mac Donnel, J. P. (n. aprox. 1845) — militant al mișcării muncitorești irlandeze, membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor și secretar-corespondent pentru Irlanda (1871—1872); în 1871 delegat la Conferința de la Londra și în 1872 la Congresul de la Haga ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1872 membru al Consiliului federal britanic; în 1872 a emigrat în S.U.A., unde a activat în mișcarea muncitorească americană. — 50, 70, 84, 127, 153, 155—157, 160, 161, 181, 191, 319, 650.

Maclarlane, Helen — colaboratoare la revistele „The Democratic Review” (1849—1850) și „The Red Republican” (1850), editate de liderul cartiștilor revoluționari George Julian Harney; a tradus în limba engleză „Manifestul Partidului Comunist”. — 97.

Machiavelli, Niccolò (1469—1527) — om politic italian, istoric și scriitor, ideolog al burgheziei italiene în perioada apariției relațiilor

capitaliste; a preconizat forma de stat absolutistă. — 368.

Mac-Mahon, Marie-Edme-Pratice-Maurice, conte de, duce de Magenta (1808—1893) — general și om politic reacționar francez, din 1859 mareșal al Franței, bonapartist; în timpul războiului franco-prusian a comandat corpul I armată, apoi armata din Châlon. A fost făcut prizonier la Sedan; comandant suprem al armatei versailleze; unul dintre călăii Comunei din Paris, președinte al celei de-a treia Republici (1873—1879). — 502.

Malon, Benoît (1841—1893) — socialist mic-burghez francez, membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1866 delegat la Congresul de la Geneva al Asociației Internaționale a Muncitorilor; deputat în Adunarea națională din 1871; și-a depus mandatul; membru al Comitetului Central al Gărzii naționale și al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în Italia, apoi în Elveția, unde a aderat la anarhiști; ulterior unul dintre conducătorii și ideologii posibilistilor. — 20, 21, 27, 30, 31, 44, 46, 159, 172, 365, 388, 390, 526.

Malou, Jules (1810—1886) — om de stat belgian, membru al partidului catolic, ministru de finanțe (1844—1847, 1870—1878), prim-ministru (1871—1878). — 9, 139.

Manteuffel, Otto Theodor, baron de (1805—1882) — om de stat prusian, reprezentant al birocrăției nobiliare reacționare, ministru de interne (noiembrie 1848—decembrie 1850), prim-ministru și ministru de externe (1850—1858). — 295, 296, 496, 630.

Marchand, Louis — bakunist francez, a fost trimis de Comuna din Paris la Bordeaux; după înfrângerea Comunei a emigrat în El-

- veția, unde a fost secretarul Asociației emigranților și a colaborat la ziarul „La Révolution Sociale”; la cererea secției din Bordeaux a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 159.
- Marguerite* — revoluționar francez, blanquist; a luat parte la Comuna din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat la Londra; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872). — 50, 70.
- Marselau, Nicolé Alonso* — anarhist spaniol, unul dintre conducătorii organizației spaniole a Alianței democrației socialiste, redactor al ziarului „La Razon” de la Sevilla (1871—1872); în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 153, 155—157, 160—161, 376.
- Martin, Constant* — revoluționar francez, blanquist, a luat parte la Comuna din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat la Londra; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872); în 1871 delegat la Conferința de la Londra. — 50, 70, 84, 650.
- Martinez de Campos, Arsenio* (1831—1900) — general spaniol și om politic reacționar, în 1873 a reprimat insurecția cantonalistilor din Catalonia și Valencia; în 1874 căpitan-general al Noii Castilii, a condus lovitura de stat monarhistă din 24 decembrie 1874, care l-a adus la putere pe Alfons al XII-lea; ministru de război (1881—1883). — 482—484.
- Martinez, Franco* — anarhist spaniol, de meserie vopsitor, membru al Consiliului federal spaniol al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 121, 374.
- Marx, Karl* (1818—1883). — 29, 50, 54, 70, 84—94, 98, 109—115, 117, 127, 154—157, 160—162, 166, 167, 170, 181, 184, 199, 215, 216, 220, 232, 235, 270, 278, 290, 292, 293, 322, 325, 369, 370, 430, 466, 570, 571, 573, 601, 604, 605, 608, 613, 626—631, 640—644, 650, 656, 659, 662, 663.
- Marx-Aveling, Eleanor* (1855—1898) — fiica cea mai mică a lui Karl Marx, în deceniile al 9-lea și al 10-lea militantă a mișcării muncitorești engleze și internaționale; din 1884 soția lui Edward Aveling. — 228.
- Maurer, Georg Ludwig, cavalier de* (1790—1872) — istoric german; a cercetat orînduirea socială a Germaniei vechi și medievale. — 561.
- Maurice, Zèvy* — membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1866—1872), secretar-corespondent pentru Ungaria (1870—1871). — 50, 70, 650.
- Mavrițki, Vasilii Abramovici* (aprox. 1850—1910) — student al seminarului de teologie de la Kiev; implicat în procesul Noceacv, a fost scos de sub urmărirea judiciară din lipsă de dovezi; ulterior preot și autor de lucrări de teologie. — 410.
- Mayo, Henry* — militant al mișcării muncitorești engleze, membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872) și al Consiliului federal britanic (din 1872), în cadrul căruia a aderat la aripa reformistă; a luat atitudine împotriva hotărârilor Congresului de la Haga (1872); în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 50, 70, 84, 201, 207, 208, 650.
- Mazzini, Giuseppe* (1805—1872) — revoluționar italian democrat bur-

- ghez, unul dintre conducătorii mișcării de eliberare națională din Italia; în 1849, șeful guvernului provizoriu al Republicii romane, în 1850, unul dintre întemeietorii Comitetului Central al Democrației europene cu sediul la Londra; în 1864, la înființarea Asociației Internaționale a Muncitorilor, a încercat să o supună influenței sale; în 1871 a luat atitudine împotriva Comunei din Paris și a Consiliului General; a stat în calea dezvoltării unei mișcări muncitorești independente în Italia. — 66, 88, 361, 385, 445, 465.
- Mecnikov, Lev Ilici** (1838—1888) — geograf, sociolog și publicist rus; în 1860 a luat parte la campania lui Garibaldi; colaborator la revistele „Kolokol” și „Sovremennik”; în a doua jumătate a deceniului al 7-lea, adept al lui Bakunin. — 388.
- Mendez, Juan** — anarhist spaniol, muncitor agricol. — 376.
- Menke, Heinrich Theodor von** (1819—1892) — geograf german, a prelucrat „Atlasul geografic raportat pentru istoria evului mediu și a epocii contemporane” a lui K. v. Spruner. — 591, 592.
- Mesa y Leompart, José** (1840—1904) — socialist spaniol, de meserie tipograf; unul dintre organizatorii secțiilor din Spania ale Asociației Internaționale a Muncitorilor, membru al Consiliului federal spaniol (1871—1872); redactor al ziarului „La Emancipacion” (1871—1873) și membru al Noii federații din Madrid (1872—1873); a luptat activ împotriva anarhismului; unul dintre primii propagatori ai marxismului în Spania; în 1879, unul dintre întemeietorii Partidului muncitoresc socialist spaniol; a tradus în spaniolă numeroase lucrări ale lui Marx și Engels. — 187, 189, 321, 368, 369, 374.
- Metternich, Clemens Wenzel Lothar prinț de** (1773—1859) — om de stat și diplomat austriac reacționar; ministru de externe (1809—1821) și cancelar (1821—1848); unul dintre întemeietorii Sfintei Alianțe. — 601.
- Mickiewicz, Adam** (1798—1855) — cel mai de seamă poet polonez. — 610.
- Mieroslawski, Ludwig** (1814—1878) — revoluționar polonez, istoric și militar, a luat parte la războaiele poloneze din 1830—1831 și 1846; în 1848 a fost în fruntea războaielor de la Poznan, iar în 1849 a condus lupta insurgenților din Sicilia; apoi, în 1849, a comandat armata revoluționară din Baden-Palatinat; în deceniul al 6-lea a avut legături cu cercurile bonapartiste; în timpul războaielor poloneze din 1863—1864 a fost numit dictator al guvernului național polonez; după înfrângerea războaielor a emigrat în Franța. — 574.
- Milke** — social-democrat german, de profesie tipograf; în 1872 delegat al secției de la Berlin la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 155, 157, 161.
- Mill, John Stuart** (1806—1873) — economist burghez și filozof pozitivist englez; epigon al economiei politice clasice burgheze Fiul lui James Mill. — 69.
- Millot, T.** — emigrant francez în S.U.A., de profesie legător de cărți; membru al Comitetului Central al secțiilor americane ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; militant al radicalismului burghez. — 104.
- Milner, George** — militant al mișcării muncitorești engleze, de naționalitate irlandeză; adept al concepțiilor social-reformatoare ale cartistului James Bronterre O'Brien, membru al Ligii naționale pentru reformă, al Ligii pămin-

- tului și a muncii și al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1868—1872); în 1871 delegat la Conferința de la Londra; din toamna anului 1872, membru al Consiliului federal britanic. — 50, 70, 84, 198, 210, 650.
- Mitchell, J.* — membru al Consiliului federal britanic (1872—1873); a luat atitudine împotriva aripii sale reformiste. — 210.
- Mohammed (Muhammed, Mahomed) Abul Kasim ibn Abdallah* (aprox. 570—632) — întemeietor al Islamului. — 34, 442.
- Molière, Jean-Baptiste Poquelin* (1622—1673) — dramaturg francez de seamă. — 111.
- Moltke, Helmuth, Karl Bernhard, conte de* (1800—1891) — ofițer prusian, ulterior general-feldmarșal, autor de lucrări militare, reacționar, unul dintre ideologii militarismului și șovinismului prusac, șef al Marelui stat-major al armatei prusiene (1857—1871) și apoi al armatei germane (1871—1888); comandant suprem efectiv în timpul războiului franco-prusian. — 136, 482, 498—502, 506—508.
- Montoro, Peregrin* (pseudonim *Damon*) — anarhist spaniol, țesător; membru al Consiliului federal spaniol al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1872—1873). — 121, 369, 374, 377.
- Mora, Angel* — membru al Consiliului federal spaniol (1870—1872), de profesiune țiplar; redactor la ziarul „La Emancipacion” (1871—1873) și membru al Noii federații din Madrid (1872—1873); a luptat împotriva influenței anarhiste; din 1879 membru al Partidului muncitoresc socialist spaniol. — 367, 373.
- Mora, Francisco* (1842—1924) — socialist spaniol, de profesiune cizmar; unul dintre organizatorii secțiilor din Spania și Portugalia ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Consiliului federal spaniol al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1870—1872), redactor la ziarul „La Emancipacion” (1871—1873) și membru al Noii federații din Madrid (1872—1873); a luptat activ împotriva influenței anarhiste; a fost în corespondență cu Marx și Engels; în 1879, unul dintre organizatorii Partidului muncitoresc socialist spaniol. — 149, 150, 187, 367, 368, 372, 373, 374, 385, 464.
- Morago Gonzáles, Tomás* — anarhist spaniol, de profesiune gravor; unul dintre întemeietorii și liderul Alianței Democrației socialiste din Spania; membru în conducerea Alianței secrete a democrației socialiste și al Consiliului federal spaniol al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1870—1871); în 1872 delegat la Congresul de la Haga; în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 149, 155—157, 160—161, 186, 367—371, 376, 377, 465.
- Morley, Samuel* (1809—1886) — industriaș și om politic englez, liberal, membru al parlamentului (1865, 1868—1885). — 315, 493.
- Mottershead, Thomas* — țesător englez; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1869—1872), secretar-corespondent pentru Danemarca (1871—1872); în 1871 delegat la Conferința de la Londra și în 1872 la Congresul de la Haga ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; situându-se pe poziții reformiste, a luat atitudine în Consiliul General și în Consiliul federal britanic împotriva liniei promovate de Marx; în urma hotărârii Consiliului Gene-

- ral din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 50, 84, 153, 155, 157, 201, 205, 207, 208, 493, 650.
- Mozart, Wolfgang Amadeus** (1756—1791) — compozitor austriac, unul dintre cei mai de seamă compozitori din istoria muzicii; împreună cu Joseph Haydn a întemeiat muzica clasică vieneză. — 593.
- Müller, Arthur** (1847—1907) — medic, publicist mic-burghez german, proudhonist. — 268, 279, 281—290.
- Müller, Wilhelm** (1820—1892) — istoric german, profesor la Tübingen. — 626.
- Mundella, Anthony John** (1825—1897) — om de stat și fabricant englez, din 1868 membru al parlamentului; a fost în repetate rânduri ministru. — 93.
- Muraviov-Amurski, Nikolai Nikolaevici, conte** (1809—1881) — general și om de stat rus, guvernator general al Siberiei răsăritene (1847—1861). — 440.
- Muraviov-Apostol, Serghei Ivanovici** (1796—1826) — colonel rus, unul dintre conducătorii decembriștilor. — 615.
- Muraviov, Mihail Nikolaevici, conte** (1796—1866) — om de stat rus; apărător înverșunat al intereselor moșierilor iobăgiști; în 1863, în timpul răscoalei din Polonia, a fost numit guvernator general al Poloniei cu puteri excepționale; din cauza reprimării crunte a răscoalei a fost poreclit „călăul”. — 418, 440.
- Murray, Charles** — cizmar; lider al trade-unionurilor engleze, a luat parte la mișcarea cartistă; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1870—1872) și al Consiliului federal britanic (1872—1873); adept al lui Marx și Engels; în deceniul al 9-lea adept al Federației social-democrate întemeiate de Hyndman. — 50, 70, 85, 191, 209, 650.

N

- Napoleon I Bonaparte** (1769—1821) — împărat al Franței (1804—1814 și 1815). — 238, 585, 593, 606, 618, 626.
- Napoleon al III-lea (Ludovic Bonaparte)** (1808—1873) — nepotul lui Napoleon I, președintele celei de-a doua Republici (1848—1852); împărat al Franței (1852—1870). — 18, 23, 48, 87, 133, 134, 196, 228, 249, 261, 264, 296, 451, 504, 523, 572, 618, 619, 625, 643.
- Neceaev, Serghei Ghennadievici** (1847—1882) — revoluționar-conspirator rus, în 1868—1869 a luat parte la mișcarea studențească din Petersburg; în 1869—1871 a avut legături strânse cu Bakunin; a întemeiat organizația secretă „Narodnaia rasprava” (1869); în 1872 a fost extrădat guvernului rus de către autoritățile elvețiene; a murit în fortăreața Petropavlovsk. — 15, 16, 338, 342, 358, 398, 400, 402, 405, 407, 409—421, 422, 423, 426, 431, 435, 436, 441, 537, 540, 541, 552.
- Negreskul, Mihail Feodorovici** (aprox. 1843—1871) — participant activ la mișcarea studențească din deceniul al 7-lea; în 1869 a fost arestat, fiind implicat în procesul Neceaev; în 1870 a fost eliberat din motive de boală. — 417.
- Nikolaev, Nikolai Nikolaevici** (n. aprox. 1850) — membru al organizației lui Neceaev, a luat parte la asasinarea studentului Ivanov; în 1871 a fost condamnat la șapte ani și patru luni închisoare și deportare în Siberia. — 420—421.

Nicolae I (1796—1855) — împărat al Rusiei (1825—1855). — 443, 450, 523, 585, 602, 615—617, 627, 630, 631.

Nobre-França, José — unul dintre organizatorii primelor secții ale Asociației Internaționale a Muncitorilor din Lisabona; în 1872—1873 a fost în corespondență cu Marx și Engels. — 316.

O

Oberwinder, Heinrich (1846—1914) — ziarist austriac; la începutul deceniului al 7-lea lassallean, a aderat apoi la eisenachieni; în 1869 delegat la Congresul de la Basel al Asociației Internaționale a Muncitorilor; redactor la zărele muncitorești „Volksstimme” și „Volkswille”; la sfârșitul deceniului al 8-lea s-a retras din mișcarea muncitorească. — 318.

O'Connell, Daniel (1775—1847) — avocat și om politic burghez irlandez, lider al aripii drepte liberale a mișcării de eliberare națională din Irlanda (Repeal Association). — 494.

O'Connor, Feargus Edward (1794—1855) — unul dintre liderii aripii stîngi a mișcării cartiste; întemeietor și redactor al zărului „The Northern Star”; după 1848 reformist. — 80.

Odger, George (1820—1877) — cizmar; unul dintre liderii reformiști ai trade-unionurilor engleze; unul dintre întemeietorii Consiliului trade-unionurilor din Londra și secretarul acestuia (1862—1872); membru al Ligii naționale engleze pentru independența Poloniei, membru al Ligii pămîntului și a muncii și al Ligii reprezentanței muncitorești, membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1864—1871) și președinte al acestui Consiliu (1864—1867); în 1865 a parti-

cipat la Conferința de la Londra și în 1866 la Congresul de la Geneva ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Comitetului executiv al Ligii pentru reformă; în perioada luptei pentru reforma electorală din Anglia a ajuns la un compromis cu burghezia; în 1871 a luat atitudine împotriva Comunei din Paris și a refuzat să semneze adresa Consiliului General cu privire la „Războiul civil din Franța”; s-a retras din Consiliul General, care l-a condamnat ca renegeat; ulterior a pornit o campanie de calomnii împotriva conducerii Asociației Internaționale a Muncitorilor și a participanților la Comuna din Paris. — 7, 13, 493.

Ogariov, Nikolai Platonovici (1813—1877) — poet și publicist rus, democrat revoluționar, prieten și tovarăș de luptă al lui Aleksandr Ivanovici Herzen. — 411, 418.

Ollivier, Émile (1825—1913) — om politic francez, republican burghez, moderat, la sfârșitul deceniului al 7-lea bonapartist; prim-ministru (ianuarie-august 1870). — 134, 306.

Otto — numele a trei regi germani din dinastia de Saxonia, din care au făcut parte Henric I, Otto I, Otto al II-lea, Otto al III-lea și Henric al II-lea (919—1024); din 962 totodată împărați (ai „Sfîntului imperiu roman de națiune germană”). — 589.

Owen, Robert (1771—1858) — socialist utopist englez. — 246, 247, 305, 445, 513.

P

Pagés, Victor (n. aprox. 1850) — cizmar; membru al Consiliului federal spaniol (1871—1872), redactor la zărul „La Emancipacion” (1871—1873) și membru al Noii federații din Madrid (1872 și 1873);

- a luptat împotriva influenței anarhiste din Spania. — 187, 374.
- Palladino, Carmelo* (1842—1896) — avocat italian, anarhist italian, unul dintre conducătorii Alianței secrete a democrației socialiste; unul dintre întemeietorii organizațiilor anarhiste din Italia, membru al secției din Neapole a Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 379.
- Palmerston, Henry John Temple, viconte* (1784—1865) — om de stat englez; la începutul activității sale tory, din 1830 unul dintre liderii aripii drepte a whigilor; secretar de stat pentru problemele militare (1809—1828), ministru de externe (1830—1834, 1835—1841 și 1846—1851), ministru de interne (1852—1855) și prim-ministru (1855—1858 și 1859—1865). — 572.
- Papa Mihail* — vezi *Balunin, Mihail Aleksandrovici*.
- Pașe, Fletcher* — în 1872 membru al Consiliului federal britanic al Asociației Internaționale a Muncitorilor; a aderat la aripa reformistă a acestuia; în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 300.
- Pauly, Hipolito* — tipograf, membru al Consiliului federal spaniol al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872), redactor la ziarul „La Emancipacion” (1871—1873) și membru al Noii federații din Madrid (1872—1873); a luptat împotriva influenței anarhiste în Spania. — 178, 374.
- Pavia y Rodriguez de Albuquerque, Manuel* (1827—1895) — general și om politic spaniol, în 1873 a comandat trupele republicii împotriva carliștilor, a reprimat insurrecția cantonalistilor din Andaluția; căpitan-general al Noii Castilii (1873—1874), a condus lovitură de stat din 2—3 ianuarie, care a adus la putere pe Serrano, din 1880 senator. — 479, 482, 483, 565.
- Pavlov, Platon Vasilievici* (1823—1895) — istoric rus, organizatorul primelor școli duminicale din Kiev și Petersburg; în 1862 a fost expulzat din Petersburg din cauza legăturilor sale cu organizațiile revoluționare. — 445.
- Pène, Henri de* (1830—1888) — ziarist francez, monarhist, fondatorul și redactorul-șef al ziarului „Paris-Journal” (1868—1888). — 54.
- Péreire, Isaac* (1806—1880) — bancher francez, bonapartist, deputat în Corps législatif; în 1852, împreună cu fratele său Émile Péreire, a întemeiat banca pe acțiuni Crédit mobilier. — 263.
- Perron, Charles Eugène* (1837—1919) — elvețian, pictor pe email, ulterior cartograf; bakunist; în 1867 delegat la Congresul de la Lausanne și în 1868 la cel de la Bruxelles ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru în biroul central al Alianței democrației socialiste; în 1869 redactor la „Égalité”, unul dintre redactorii publicației „Solidarité” și conducătorul Federației jurasiene. mai târziu s-a retras din mișcarea muncitorească. — 21, 143.
- Pestel, Pavel Ivanovici* (1793—1826) — unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai mișcării decembriste; întemeietorul și conducătorul Uniunii: din sud. — 446, 450 615.
- Petrașevski (Buteșevici-Petrașevski), Mihail Vasilievici* (1821—1866) — revoluționar rus, socialist utopist în 1845 organizator al cercului raznocinților progresiști ruși din Petersburg; în 1849 a fost arestat și condamnat la muncă silnică pe viață. — 440.

- Petru I* (1672—1725) — din 1682 țar al Rusiei, din 1721 împărat al întregii Rusii. — 401, 446, 522, 556, 602, 623.
- Petru al III-lea* (1728—1762) — țar al Rusiei (1761—1762). — 564.
- Petru cel Mare* — vezi *Petru I*.
- Pfänder, Karl* (aprox. 1818—1876) — pictor miniaturist; din 1845 emigrant la Londra; membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru al Organului Central al Ligii comuniștilor și al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (noiembrie 1864—1867 și 1870—1872), prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 50, 70, 84, 650.
- Piétri, Joseph-Marie* (1820—1902) — om politic francez, bonapartist, prefect al poliției din Paris (1866—1870). — 28, 83, 342.
- Pihl, S. F.* — în 1872 delegat al secției din Copenhaga la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 153, 155, 157, 158, 160, 161.
- Pino, Miguel* — anarhist spaniol, de meserie mecanic; întemeietorul grupului din Malaga al Alianței democrației socialiste. — 371.
- Pio, Louis Albert François* (1841—1894) — propagandist al marxismului; în 1871 unul dintre organizatorii secțiilor din Danemarca ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; redactor al ziarului „Socialisten”; în 1876 unul dintre întemeietorii Partidului social-democrat danez; în 1877 a emigrat în America. — 138.
- Pius al IX-lea* (1792—1878) — papă (1846—1878). — 139.
- Pi y Margall, Francisco* (1824—1901) — om politic spaniol, conducătorul republicanilor federaliști de stînga; a fost influențat de ideile socialismului utopic; avocat și literat; a luat parte la revoluțiile burgheze (1854—1865 și 1868—1874), ministru de interne (13 februarie—11 iunie 1873), președinte temporar al guvernului republican (11 iunie—18 iulie 1873). — 474, 479, 482, 628.
- Pogodin, Mihail Petrovici* (1800—1875) — istoric, scriitor și publicist rus. — 520.
- Pompadour, Jeanne-Antoinette Potson, marchiză de* (1721—1764) — favorită a regelui Franței Ludovic al XV-lea. — 536.
- Potter, George* (1832—1893) — dulgher, unul dintre conducătorii reformiștii ai trade-unionurilor din Anglia; membru al Consiliului trade-unionurilor din Londra, unul dintre conducătorii Uniunii muncitorilor din construcții; fondatorul și editorul ziarului „Bee-Hive”, în care promova în mod sistematic o politică de compromis cu burghezia liberală. — 493.
- Prijov, Ivan Gavrilovici* (1829—1885) — publicist rus, a participat la cercurile lui Neceaev; în 1871 a fost condamnat la 12 ani muncă silnică și deportare pe viață în Siberia. — 415, 419—421.
- Proudhon, Pierre-Joseph* (1809—1865) — publicist francez, sociolog și economist, ideolog al mișcării burgheze, unul dintre întemeietorii teoretici ai anarhismului. — 215, 217, 219—235, 240, 268—273, 276—281, 283, 286—288, 290, 305, 306, 307, 629, 638.
- Pugaciov, Emelian Ivanovici* (aprox. 1742—1775) — conducătorul celei mai mari răscoale antiobăgăte a țărănilor și cazacilor din Rusia în secolul al XVIII-lea. — 446, 450, 564.
- Pyat Félix* (1810—1889) — publicist, dramaturg și om politic francez

- democrat mic-burghez; a luat parte la revoluția din 1848; în 1849 a emigrat în Elveția, apoi în Belgia și Anglia; adversar al unei mișcări muncitorești independente; timp de mai mulți ani în șir a dus o campanie de defăimare împotriva lui Marx și a Asociației Internaționale a Muncitorilor, folosindu-se în acest scop de secția franceză de la Londra; deputat în Adunarea națională din 1871; membru al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în Anglia. — 23.
- R
- Ranvier, Gabriel* (1828—1879) — revoluționar francez, blanquist, membru al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat în Anglia; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872); în 1872 delegat la Congresul de la Haga; în urma hotărârii congresului de a muta sediul Consiliului General la New York s-a retras din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 50, 70, 84, 153, 155—157, 161, 322, 327.
- Razin, Stepan Timofeevici* (m. 1671) — conducătorul celei mai mari răscoale antiobăgiste a țăranilor și a cazacilor din Rusia din secolul al XVII-lea. — 401, 407, 432.
- Regele bombă* — vezi *Ferdinand al II-lea*.
- Regele Prusiei* — vezi *Wilhelm I*.
- Regis, Vitale* (pseudonim *Étienne Pechard*) — revoluționar italian, membru al secției italiene din Londra a Asociației Internaționale a Muncitorilor; a luat parte la Comuna din Paris; membru al Consiliului General (1871—1872); în 1873 a participat la evenimintele revoluționare din Spania. — 50, 70, 381.
- Reschauer, Heinrich* (n. 1838) — scriitor și ziarist burghez austriac, liberal. — 283.
- Ricardo, David* (1772—1823) — economist englez; opera sa constituie punctul culminant al economiei clasice burgheze. — 307.
- Richard, Albert* (1846—1925) — ziarist francez, unul dintre conducătorii secției din Lyon a Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Alianței secrete a democrației socialiste; în 1870 a luat parte la insurecția de la Lyon; după înfrângerea Comunei din Paris, bonapartist; în deceniul al 9-lea a aderat la alleanșii, un curent oportunist din mișcarea socialistă franceză. — 17—19, 22, 23, 47, 48, 196, 327, 341, 346, 353, 355, 357, 387, 451.
- Rigault, Raoul* (1846—1871) — revoluționar francez, adept al lui Blanqui; membru al Comunei din Paris, președintele Comisiei pentru securitatea publică; din 26 aprilie 1871 prim-procuror al Comunei; a luat parte la luptele de stradă; la 24 mai 1871 a fost împușcat de versaillezi. — 21, 358.
- Riley, William Harrison* (n. 1835) — ziarist englez, republican, socialist, redactor și editor al ziarului „The International Herald”, membru al Consiliului federal britanic al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1872—1873); a luat atitudine împotriva aripii reformiste a Consiliului. — 209, 210.
- Ripman, Feodor Feodorovici* (n. aprox. 1842) — audient la Academia de agronomie din Petrovskoe-Razumovskoe, a participat la cercurile lui Neceaev; în 1871 a fost condamnat la un an închisoare. — 414.

- Roach, John** — militant al mișcării muncitorești engleze, membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872); în 1872 delegat la Congresul de la Haga și secretar-corespondent al Consiliului federal britanic; a aderat la aripa sa reformistă; a luat atitudine împotriva hotărârilor Congresului de la Haga; în urma hotărârii Consiliului general din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 50, 70, 84, 155—157, 161, 201, 206—208, 650.
- Robert, Fritz** — institutor elvețian, bakunist; în 1868 delegat la Congresul de la Bruxelles și în 1869 la cel de la Basel ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; a făcut parte din redacția ziarului „Solidarité”. — 18, 40, 356.
- Roberts, Henry** (m. 1876) — arhitect englez, filantrop burghez, a studiat condițiile de locuit în diferite țări. — 237.
- Robespierre, Maximilien-Marie-Isidore de** (1758—1794) — conducătorul iacobinilor în timpul revoluției franceze, șeful guvernului revoluționar în timpul „Terorii” (1793—1794). — 532, 629.
- Robin, Paul** (n. 1837) — institutor francez, bakunist, din 1869 unul dintre conducătorii Alianței democrației socialiste; membru al Consiliului General (1870—1871); în 1869 delegat la Congresul de la Basel și în 1871 la Conferința de la Londra ale Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 19, 28, 29, 357.
- Rochat, Charles** — militant al mișcării muncitorești franceze, membru al Consiliului federal din Paris al Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, secretar-corespondent pentru Olanda (1871—1872); în 1871 delegat la Conferința de la Londra a Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 50, 70, 84, 650.
- Romanov** — dinastie de țari ruși (1613—1917). — 418, 432, 450, 451.
- Roon, Albrecht Theodor Emil, conte de** (1803—1879) — om de stat și militar prusian, din 1873 general-feldmareșal, reprezentant al castei militare prusiene; ministru de război (1859—1873) și ministru al marinei (1861—1871); a reorganizat armata prusiană; prim-ministru al Prusiei (ianuarie-noiembrie 1873). — 298.
- Rossell, Vicente** — anarhist spaniol, de profesiune țesător; membru al Consiliului federal spaniol (1872—1873); în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 121.
- Rozwadowski, José** (n. 1846) — revoluționar polonez, în 1863—1864 a luat parte la răscoala de eliberare din Polonia; comunard, șeful statului-major al generalului Wróblewski în timpul Comunei din Paris; după înfringerea acesteia a emigrat în Anglia; în 1872 membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 50, 70, 84.
- Rubau Donadeu, José** — litograf, anarhist spaniol, unul dintre întemeietorii și conducătorii Alianței democrației socialiste în Spania. — 367.
- Rühl, J.** — muncitor german, membru al Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1870—1872). — 50, 70, 84, 650.
- Rurik** (m. 879) — conducător al normanzilor (varegi); în 862 a cucerit Novgorodul. — 418.

S

- Sacaze, François* (1808—1884) — funcționar judecătoresc francez, monarhist; din 1871 deputat al Adunării naționale. — 34, 68, 361.
- Sadler* — membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872). — 50, 70, 84, 650.
- Saenz, Valentin* — socialist spaniol, funcționar comercial; membru al Consiliului federal spaniol al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872); redactor la ziarul „La Emancipacion” (1871—1873) și membru al Noii federații din Madrid (1872—1873); a luptat împotriva influenței anarhiste în Spania. — 374.
- Sagasta, Práxedes Mateo* (1827—1903) — om de stat spaniol, lider al partidului liberal, ministru de interne (1871—1872), ministru de externe (1874), prim-ministru (1881—1883, 1885—1890; 1892—1895, 1897—1899, 1901—1902). — 139, 186, 372, 377, 486, 650.
- Saint-Clair, E. P.* — militant al mișcării muncitorești americane, de naționalitate irlandeză; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, ales la Congresul de la Haga din 1872. — 162, 666.
- Saint-Germain, Claude-Louis, conte de* (1707—1778) — general francez, ministru de război (1775—1777). — 502.
- Saint-Martin, de* — avocat francez adept al lui Bakunin. — 390.
- Saint-Simon, Claude-Henri de Rouvroy, conte de* (1760—1826) — socialist utopist francez. — 305, 513, 629, 639.
- Salt, sir Titus* (1803—1876) — fabricant englez. — 250.
- Sauva, Arsène* — socialist francez, de profesiune croitor; adept al lui Cabet, unul dintre conducătorii coloniilor icariene din S.U.A.; a luat parte la Comuna din Paris; după înfringerea acesteia a emigrat în S.U.A.; în calitate sa de delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor din 1872, a sprijinit minoritatea anarhista; în deceniul al 8-lea a luat parte la mișcarea socialistă din S.U.A. — 153, 155, 157, 160, 161, 176.
- Sax, Emil* (1845—1927) — economist burghez austriac. — 237—255, 259, 261.
- Schapper, Karl* (1812—1870) — unul dintre conducătorii Ligii celor drepte și ai Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra, membru al Organului Central al Ligii comuniștilor, a luat parte la revoluția din 1848—1849; în 1850, după sciziunea din Liga comuniștilor, împreună cu Willich, conducător al fracțiunii sectare îndreptate împotriva lui Marx; în 1856 s-a apropiat din nou de Marx; în 1865 membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor și participant la Conferința de la Londra. — 568.
- Scheu, Heinrich* (1845—1926) — social-democrat austriac; în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1875 a emigrat în Anglia. — 155, 157.
- Schiller, Friedrich von* (1759—1805) — reprezentant de seamă al poeziei clasice germane; a creat opere care au stimulat dezvoltarea conștiinței naționale a poporului german și spiritul de luptă împotriva tiraniei feudale. — 93, 405, 593.
- Schinderhannes* — vezi *Bilckler, Johann*.
- Schlözer, August Ludwig von* (1735—1809) — istoric și statistician. — 593.

- Schneider, Eugène* (1805—1875) — mare industriaș francez, proprietar de uzine metalurgice din Creuzot. — 252.
- Schubart, Johann Christian* (1734—1787) — om de știință, specialist în probleme de agronomie. — 593.
- Schulze-Delitzsch, Franz Hermann* (1808—1883) — economist mic-burghez și om politic german; a militat pentru unificarea Germaniei sub hegemonia Prusiei; unul dintre întemeietorii Uniunii naționale; în deceniul al 7-lea unul dintre conducătorii partidului progresist; a încercat să abată muncitorii de la lupta revoluționară prin organizarea de societăți cooperatiste. — 256, 283, 631.
- Schumacher, Georg* (n. 1844) — social-democrat german; de profesie tăbăcar, mai târziu patron; în 1872 delegat al secției din Solingen la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru în Reichstag (1884—1898); a făcut parte din aripa oportunistă a social-democrației. — 155, 157, 161.
- Schwarzenberg, Felix, prinț de* (1800—1852) — om de stat și diplomat austriac; după înăbușirea revoluției de la Viena din octombrie 1848 — prim-ministru și ministru de externe. — 630.
- Schweitzer, Johann Baptist von* (1834—1875) — avocat din Frankfurt pe Main; editor și redactor-șef al ziarului „Social-Demokrat” (1864—1867); președinte al Uniunii generale a muncitorilor germani (1867—1871); lassallean, a susținut politica lui Bismarck de unificare „de sus” a Germaniei sub hegemonia Prusiei; a încercat să împiedice pe muncitorii germani să adere la Asociația Internațională a Muncitorilor; a luptat împotriva Partidului muncitoresc social-democrat; în 1872, după descoperirea legăturilor sale cu guvernul prusian, a fost exclus din Uniunea generală a muncitorilor germani. — 102, 105, 328, 354.
- Schwitzguébel, Adhémar* (1844—1895) — bakunist elvețian, de profesie gravor; membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; unul dintre conducătorii Alianței secrete a democrației socialiste și al Federației jurasiene; în 1872 delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în urma hotărârii Consiliului General din 5 ianuarie 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor ca membru al Federației jurasiene. — 40, 155—161, 172, 177, 184, 355, 465.
- Selchow* — om de stat prusian, ministru al agriculturii (decembrie 1862—ianuarie 1873). — 298.
- Sentiñon, Gaspard* (m. 1903) — muncitor; anarhist spaniol, unul dintre întemeietorii și conducătorii Alianței democrației socialiste în Spania, în 1869 delegat la Congresul de la Basel a Asociației Internaționale a Muncitorilor; în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 367, 377.
- Serno-Solovievici, Aleksandr Aleksandrovici* (1838—1869) — revoluționar și democrat rus, adept al lui Cernișevski; la începutul deceniului al 7-lea a luat parte în mișcarea revoluționară din Rusia; după aceea a emigrat la Geneva; membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; a activat în cadrul mișcării muncitorești elvețiene. — 89.
- Serraillier, Auguste* (n. 1840) — lucrător de calapoade; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor

- (1869—1872), secretar-corespondent pentru Belgia (1870) și pentru Franța (1871—1872); în septembrie 1870, după căderea celui de-al doilea Imperiu, a fost trimis la Paris ca imputernicit al Consiliului General; membru al Comunei din Paris; în 1871 delegat la Conferința de la Londra și în 1872 la Congresul de la Haga ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1873 membru al Consiliului federal britanic, tovarăș de luptă al lui Marx. — 27, 50, 54, 70, 84, 127, 153, 155, 157, 161—162, 170, 181, 318, 322, 388, 389, 430, 650, 669.
- Serrano y Dominguez, Francisco* (din 1858) conte de San Antonio (din 1862) duce de la Torre (1810—1885) — general și om de stat spaniol, ministru de război (1843), a luat parte la lovitura de stat din 1856; prim-ministru (1868—1869, 1871, 1874), regent al Spaniei (1869—1871). — 536.
- Sexton, George* — socialist englez, de profesiune medic; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (mai—august 1872), delegat la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în Consiliul federal britanic (1872—1873) a luat atitudine împotriva elementelor reformiste. — 84, 155, 157, 161.
- Shaw, Robert* (n. 1869) — militant al mișcării muncitorești engleze, de profesiune zugrav; a participat la adunarea publică de la St. Martin's Hall din 28 septembrie 1864; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1864—1869), la a cărei activitate a participat din plin; a propagat ideile Asociației Internaționale a Muncitorilor în trade-unions, casier al Consiliului (1867—1868); secretar-corespondent pentru S.U.A. (1867—1869); în 1865 a participat la Conferința de la Londra și în 1868 la Congresul de la Bruxelles ale Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 13.
- Skaldin* (pseudonimul lui *Elenev, Feodor Pavlovici* (1828—1902) — scriitor și publicist rus, reprezentant al liberalismului burghez din deceniul al 7-lea; a colaborat la revista „Otecestvennye Zapiski”, autorul cunoscutei cărți „În fundul provinciei și în capitală”; mai târziu reacționar. — 563.
- Smth, Adam* (1723—1790) — economist englez, unul dintre reprezentanții cei mai de seamă ai economiei politice clasice burgheze. — 111.
- Sorge, Friedrich Adolf* (1828—1906) — socialist; în 1849 a luat parte la insurecția din Baden-Palatinat; apoi a emigrat în S.U.A.; membru al Asociației Internaționale a Muncitorilor; organizatorul secțiilor americane; în 1872 delegat la Congresul de la Haga; membru al Consiliului General din New York și secretar general al acestuia (1872—1874); prieten și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels. — 153, 155, 157, 160, 161, 189, 663—668.
- Soria Santa Cruz, Federico* (1815—1891) — general spaniol; în 1872 a luat parte la războiul împotriva carliștilor; în 1873 a reprimat insurecția cantonalistilor din Andaluzia; guvernator militar al Cadizului (1874—1875). — 479.
- Speyer, Carl* (n. 1845) — timplar; în deceniul al 7-lea a fost secretarul Asociației culturale a muncitorilor germani de la Londra; din 1872 membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor de la Londra, iar mai târziu în S.U.A.; în 1872 delegat la Congresul de la Haga. — 162, 666, 667.

- Spingard, Roch* — în 1872 delegatul belgian la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; a făcut parte din Comisia pentru cercetarea activității Alianței democrației socialiste; anarhist; în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 155, 157, 159, 161, 335.
- Stahl, Friedrich Julius* (1802—1861) — jurist și om politic german de orientare ultrareacționară, unul dintre întemeietorii partidului conservator prusian. — 297.
- Stefan al VI-lea, Dušan* (aprox. 1308—1355) — rege al Serbiei (1331—1355) din dinastia Nemanія; în timpul domniei sale, Serbia a cunoscut cea mai mare expansiune teritorială; în 1346 a luat titlul de țar al sârbilor și romeilor (greșilor). — 610, 614.
- Stefanoni, Luigi* (1842—1905) — scriitor și publicist italian, democraț mic-burghez, raționalist, a luat parte la campaniile lui Garibaldi; fondatorul și redactorul revistei „Il Libero Pensiero”, a sprijinit pe bakuniști. — 46, 86, 89, 364.
- Stein, Heinrich Friedrich Karl, baron* (1757—1831) — om de stat prusian, între anii 1804 și 1808 a ocupat o serie de funcții importante; a luat parte la lupta de eliberare a poporului german împotriva dominației lui Napoleon I; unul dintre inițiatorii unor reforme burgheze în Prusia. — 295.
- Stepney, Cowell William Frederick* (1820—1872) — membru al Ligii pentru reformă, membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1866—1872) și casier al Consiliului (1868—1870), în 1868 delegat la Congresul de la Bruxelles, în 1869 la Congresul de la Basel și în 1871 la Conferința de la Londra
- ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1872 membru al Consiliului federal britanic. — 50, 70, 84, 650.
- Stieber, dr. Wilhelm* (1818—1882) — consilier de poliție prusian, șef al poliției politice din Prusia (1850—1860); martor principal și unul dintre organizatorii procesului comunistilor de la Colonia din 1852; în timpul războiului franco-prusian, șeful poliției militare, precum și al spionajului și contraspionajului german din Franța. — 139, 264, 342, 567, 569.
- Stirner, Max* (pseudonimul lui *Caspar Schmidt*) (1806—1856) — filozof și scriitor german, tânăr hegelian, unul dintre ideologii individualismului burghez și ai anarhismului. — 628.
- Strousberg, Bethel Henry* (1823—1884) — om de afaceri german; a fost în fruntea unui consorțiu de căi ferate; în 1873 a dat faliment. Lui i-a fost concesionată în 1868 de către guvernul român, la insistențele lui Carol I de Hohenzollern, construirea unei rețele de căi ferate în România; această concesione, care a costat statul român cu 27 450 000 de lei aur mai mult decât oferta altui concurenț, a provocat, mai ales după falimentul lui Strousberg, un mare scandal politic; în 1878 Germania a condiționat recunoașterea independenței României de răscumpărarea obligațiilor concernului condus de Strousberg, ceea ce clasele dominante au acceptat, stîrnind indignarea maselor. — 263.
- Strutt, Edward*, mai tirziu *baron Belper* (1801—1880) — om politic liberal englez, cancelarul ducelui Lancaster (1852—1854), membru al parlamentului. — 250.
- St. Simon* — vezi *Saint-Simon*.

Sveatski, Vladimir Ivanovici (n. aprox. 1847) — a participat la cercurile lui Neceaev d.n. Petersburg; implicat în procesul Neceaev, a fost achitat în 1871. — 414.

Swarm — vezi *Dentraygues, Émile*.

T

Taylor, Alired — muncitor englez, membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872) și al Consiliului federal britanic (1872). — 50, 70, 84, 650.

Terzaghi, Carlo (n. aprox. 1845) — avocat italian, secretar al Asociației muncitorești „Eliberarea proletariatului” din Torino; în 1872 a fost demascat ca agent al poliției italiene. — 172, 363, 380—383.

Theisz, Albert-Frédéric-Félix (1839—1880) — gravor; proudhonist francez, membru al Comunei din Paris; după înfrângerea Comunei a emigrat la Londra; în 1872 membru și casier al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 24, 28.

Thiers, Louis-Adolphe (1797—1877) — istoric și om de stat francez, orléanist; ministru de interne (1832—1834), prim-ministru (1836, 1840), președinte al republicii (1871—1873); călăul Comunei din Paris. — 24, 47, 50, 55, 137, 140, 196, 316, 389.

Tkaciiov, Piotr Nikitici (1844—1885) — publicist rus, a luat parte la mișcarea revoluționară împotriva absolutismului țarist; unul dintre ideologii narodnicilor. — 538—542, 544—553, 555, 558, 560—564, 584.

Tokarzewicz, Józef (1841—1919) — revoluționar polonez, ziarist și scriitor; din 1863 emigrant în Franța și Elveția; membru al

secției poloneze din Zürich a Asociației Internaționale a Muncitorilor; a luptat împotriva încercărilor lui Bakunin de a-și exercita influența asupra emigranților polonezi. — 365.

Tolain, Henri-Louis (1828—1897) — gravor francez, proudhonist de dreapta, unul dintre conducătorii secției de la Paris a Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1865 delegat la Conferința de la Londra, în 1866 delegat la Congresul de la Geneva, în 1867 la cel de la Lausanne, în 1868 la cel de la Bruxelles și în 1869 delegat la Congresul de la Basel ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; deputat în Adunarea națională din 1871; în timpul Comunei din Paris a trecut de partea versaillezilor; în 1871 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 67.

Tomás, Francisco (aprox. 1850—1903) — zidar; membru al Consiliului federal spaniol al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1872—1873); unul dintre conducătorii organizației anarhiste din Spania; în urma hotărârii Consiliului General din 30 mai 1873 a fost exclus din Asociația Internațională a Muncitorilor. — 121, 478.

Tomilova, Elisaveta Hristianovna (n. aprox. 1839) — implicată în procesul Neceaev, a fost achitată în 1871; în deceniul al 9-lea a făcut parte din cercul narodovo listilor din Saratov. — 410.

Townshend, William — muncitor englez, membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1869—1872), a activat în cadrul mișcării socialiste din deceniul al 9-lea. — 50, 70, 84, 650.

Treitschke, Heinrich Gotthard von (1834—1896) — istoric și publicist reacționar german; în 1886

a fost numit istoriograful statului prusian. — 570.

U

Us, Vasili — hatman al cazacilor; unul dintre conducătorii țărănilor și cazacilor în timpul războalei lui Stepan Razin. — 407.

Uspenski, Piotr Gavrilovici (aprox. 1847—1881) — a participat la cercurile lui Neceaev de la Moscova, a luat parte la asasinarea studentului Ivanov, în 1871 a fost condamnat la 15 ani muncă silnică și deportare în Siberia. — 410, 413, 415, 418—421.

Utin, Nikolai Issaakovici (1845—1883) — revoluționar rus, a luat parte la mișcarea studentească, membru al organizației „Zemlea i volia”; în 1863 a emigrat în Anglia, apoi în Elveția; unul dintre organizatorii secției ruse a Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al redacției ziarului „Narodnoe Delo” (1868—1870), unul dintre redactorii ziarului „Égalité” (1870—1871), a luptat împotriva lui Bakunin și a adepților lui; în 1871 delegat la Conferința de la Londra a Asociației Internaționale a Muncitorilor; pe la mijlocul deceniului al 8-lea s-a retras din mișcarea revoluționară. — 27, 140, 365, 366, 422, 662.

V

Vallant, Édouard (1840—1915) — socialist francez, blanquist; membru al Comunei din Paris; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1871—1872), delegat la Congresul de la Lausanne (1867), la Conferința de la Londra (1871) și la Congresul de la Haga (1872); în urma hotărârii congresului de a muta sediul Consiliului General la New York s-a retras din Aso-

ciația Internațională a Muncitorilor; a activat în cadrul mișcării socialiste din Franța, unul dintre întemeietorii Partidului socialist francez (1901); în timpul primului război mondial social-șovinist. — 50, 70, 84, 153, 155—157, 161, 533.

Van Heddeghem (pseudonim *Walter*) (n. aprox. 1847) — agent de poliție; s-a strecurat în secțiile din Paris ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1872 delegat la Congresul de la Haga; a făcut parte din Comisia pentru cercetarea activității Alianței democratice socialiste; în 1873 a fost demascat. — 154—157, 159—161, 321, 322.

Varlin, Louis-Eugène (1839—1871) — legător de cărți, proudhonist de stînga, unul dintre conducătorii secțiilor din Franța ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1865 delegat la Conferința de la Londra, în 1866 delegat la Congresul de la Geneva și în 1869 la cel de la Basel ale Asociației Internaționale a Muncitorilor; membru al Comitetului Central al Gărzii naționale și al Comunei din Paris; la 28 mai 1871 a fost împușcat de versaillezi. — 28.

Velarde, José Maria — general spaniol, din aprilie pînă în septembrie 1873 căpitan-general al Cataloniei. — 478.

Vermersch, Eugène (1845—1878) — ziarist mic-burghez francez, a luat parte la mișcarea republicană; în timpul Comunei din Paris a editat ziarul „Le Père Duchêne”; după înfrîngerea Comunei a emigrat în Anglia, unde a editat ziarul „Vermersch-Journal”, în care a calomniat pe comunarzi, Asociația Internațională a Muncitorilor și Consiliul General. — 68, 528.

Vésinier, Pierre (1826—1902) — publicist mic-burghez francez; a fost

- exclus din Consiliul General (1866) și din Asociația Internațională a Muncitorilor (1868) din cauză că a defăimat Consiliul General; membru al Comunei din Paris; după înfringerea Comunei a emigrat în Anglia; secretar al secției franceze din 1871 și membru al Consiliului federal mondial, care a luat atitudine împotriva lui Marx și a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 28, 83, 661.
- Vichard, Paul* — militant al mișcării muncitorești franceze; a luat parte la Comuna din Paris; în 1872 delegat al secției franceze de la Londra la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; a făcut parte din Comisia pentru cercetarea activității Alianței democrației socialiste. — 154, 155, 157, 160, 161, 335.
- Vickery, Samuel* — secretar al Consiliului federal britanic (1872—1873), a luptat activ împotriva aripii reformiste a acestuia; în 1873 președinte al Congresului Federației britanice din Manchester. — 205, 210.
- Victor Emanuel al II-lea* (1820—1878) — duce de Savoia, rege al Sardiniei (1849—1861) și rege al Italiei (1861—1878). — 9.
- Vilmart, Raimond* (pseudonim *Wilmot*) — revoluționar francez, a luat parte la Comuna din Paris; în 1872 delegat al secțiilor din Bordeaux la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor; în 1873 a emigrat la Buenos Aires, unde a propagat principiile Asociației Internaționale a Muncitorilor. — 153, 155, 157, 160, 161.
- Vinās, Garcia José* — anarhist spaniol, student la medicină; unul dintre organizatorii Alianței democrației socialiste în Spania (1868); în 1873 a luat parte la evenimentele revoluționare. — 367, 377, 475.
- Vogel von Falckenstein, Eduard* (1797—1885) — general german; în timpul războiului franco-prusian guvernator general al regiunii de coastă a Germaniei. — 135, 136.
- Vogt, Gustav* (1829—1901) — economist elvețian, german de origine; pacifist burghez, unul dintre organizatorii Ligii păcii și a libertății; fratele lui Karl Vogt. — 11, 340.
- Vogt, Karl* (1817—1895) — naturalist german, materialist vulgar, democrat mic-burghez; în 1848—1849 membru al Adunării naționale de la Frankfurt (aripa stângă); în iunie 1849 unul dintre cei cinci regiți ai imperiului; în 1849 a emigrat din Germania; în deceniile al 6-lea și al 7-lea agent plătit al lui Ludovic Bonaparte; unul dintre participanții cei mai activi la campania de calomnii lansată împotriva revoluționarilor proletari; a fost demascat de Marx în pamfletul său „Domnul Vogt”. — 86—88, 322, 568.
- Voigts-Rhetz, Julius von* (1822—1904) — general prusian, a luat parte la războiul franco-prusian; din 1873 director al departamentului de război, ulterior inspector general al artileriei. — 581.
- Voltaire, François-Marie Arouet de* (1694—1778) — filozof deist francez, scriitor satiric, istoric; eminent reprezentant al iluminismului burghez din secolul al XVIII-lea; a luptat împotriva absolutismului și catolicismului. — 299, 595.

W

Wagner, Adolph (1835—1917) — economist burghez german, adept al economiei politice vulgare, reprezentant al așa-numitei școli a

- dreptului social în economia politică, socialist de catedră; întemeietorul partidului creștin social (1878). — 264.
- Wakefield, Edward Gibbon* (1796—1862) — om de stat englez, economist; a elaborat teoria burgheză a colonizării. — 92, 113.
- Waldersee, Friedrich Gustav, conte de* (1795—1864) — general prusian și teoretician militar, ministru de război (1854—1858). — 594.
- Walter* — vezi *Van Heddeghem*.
- Ward, Osborne* — militant al mișcării muncitorești americane, membru al secției din Brooklyn a Asociației Internaționale a Muncitorilor; a fost influențat de reformiștii burghezi; la Congresul de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor din 1872 a fost ales membru al Consiliului General, dar n-a acceptat. — 162.
- Weerth, Georg* (1822—1856) — primul poet al proletariatului german, publicist, membru al Ligii comunistilor; în 1848—1849 redactor al foiletonului ziarului „*Neue Rheinische Zeitung*”. — 594.
- Weiler, G.A.* — emigrant german, membru al Consiliului federal britanic al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1872—1873); i-a sprijinit pe Marx și Engels în lupta lor împotriva reformiștilor englezi; mai tirziu membru al Federației social-democrate întemeiate de Hyndman. — 210.
- West, William* — radical burghez american, membru al Comitetului central al Federației nord-americane a Asociației Internaționale a Muncitorilor, secretar al secției a 12-a (New York), care a fost exclusă din Asociația Internațională a Muncitorilor de Congresul de la Haga. — 100, 101, 104, 396, 659, 660.
- Weston, John* — dulgher, mai tirziu antreprenor; adept al lui Owen; membru activ al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1864—1872); în 1865 delegat la Conferința de la Londra; membru al Comitetului executiv al Ligii pentru reformă; unul dintre conducătorii Ligii pămintului și a muncii; în 1872 membru al Consiliului federal britanic. — 50, 70, 82, 84, 650.
- Wieland, Christoph Martin* (1733—1813) — poet și scriitor german din perioada iluminismului burghez din secolul al XVIII-lea. — 593.
- Wilhelm I* (1797—1888) — rege al Prusiei (1861—1888), împărat al Germaniei (1871—1888). — 55, 136, 497.
- Willich, August* (1810—1878) — locotenent prusian; a demisionat din armată din cauza convingerilor sale politice; membru al Ligii comunistilor, în 1849 comandantul unui corp de voluntari în timpul insurecției din Baden-Palatinat; în 1850, după sciziunea din Liga comunistilor, împreună cu Schapper, conducător al fracțiunii sectare îndreptate împotriva lui Marx; în 1853 a emigrat în S.U.A.; în timpul războiului civil din America (1861—1865), general în armata statelor din Nord. — 567, 568.
- Wilmot* — vezi *Vilmart, Raimond*.
- Woodhull, Victoria* (1838—1927) — feministă burgheză americană; în 1871—1872 a încercat să pună mâna pe conducerea Federației nord-americane a Asociației Internaționale a Muncitorilor organizând secții formate din elemente burgheze și mic-burgheze; a condus secția a 12-a, care a fost exclusă din Asociația Internațională a Muncitorilor de Consiliul General și de Congresul de la Haga. — 100, 102, 105, 659.

Wróblewski, Walery (1836—1908) — democrat revoluționar polonez, unul dintre conducătorii răscoalei din 1863—1864 pentru eliberarea poporului polonez; general al Comunei din Paris; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor și secretar-corespondent pentru Polonia (1871—1872); delegat la Congresul de la Haga (1872); a luptat activ împotriva bakuniștilor. — 50, 71, 85, 127, 154, 155, 157, 160, 161, 170, 519, 650.

Wyss, O. — secretarul francez al lui Foreign Section din Manchester a Asociației Internaționale a Muncitorilor; i-a sprijinit pe Marx și Engels în lupta lor împotriva re-

formiștilor englezi; mai tirziu a emigrat în S.U.A. — 204.

Y

Yarrow, F. J. — militant al trade-unionurilor engleze, tâmplar de mobilă fină; membru al Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor (1866—1868 și 1872). — 50, 70, 650.

Z

Zürcher, P. — în 1872 membru al lui Foreign Section din Manchester a Asociației Internaționale a Muncitorilor; a luat atitudine împotriva aripii reformiste din Consiliul federal britanic. — 204.

Personaje din literatură, biblie și mitologie

Achate — erou din „Eneida” de Virgil, însoțitorul credincios al lui Enea; numele său a devenit simbolul prietenului devotat. — 68, 357.

Ahile — potrivit legendei cel mai curajos dintre eroii greci care au luat parte la războiul troian, unul din personajele principale din „Iliada” lui Homer. — 539, 548.

Antoniu — sfânt creștin, potrivit tradiției, a trăit ca pustnic în deșertul Nubiei. — 374.

Aymon, fiii lui — eroi ai poemului „Cei patru fii ai lui Aymon sau Renaut de Montauban”, cei patru frați Alard, Richard, Guichart și Renaut, poem din primele timpuri ale evului mediu. — 392.

Bräsig (unchiul Bräsig) — personaj din romanul lui Fritz Reuter „Ut mine Stromtid”. — 279.

Damon (Möros) — personaj din balada lui Schiller „Chezășia”. — 528.

Daniil — personaj din Vechiul Testament. — 445.

Dogberry — personaj din comedia lui Shakespeare „Mult zgomot pentru nimic” întruchipează pe micul slujbaş, infumurat, ignorant și mărginit. — 68.

Don Quijote — eroul principal al romanului satiric cu același nume al lui Cervantes. — 137.

Eckart cel credincios — erou al legendelor populare germane din evul mediu; simbolul paznicului de încredere. — 540.

Falstaff, sir John — personaj comic din operele lui Shakespeare „Henric al IV-lea” și „Nevestele vesele din Windsor” — tipul lașului lăudăros, al palavragului și bețivului. — 351, 477.

Hamlet — eroul principal al tragediei cu același nume de Shakespeare. — 528.

- John Bull* — denumirea ironică dată Angliei după apariția satirelor politice ale lui Jonathan Swift (1667—1745) și John Arbuthnot (1666—1735); în prezent folosită mai ales pentru desemnarea reprezentanților burgheziei engleze. — 489.
- Karl Moor* — personajul principal din tragedia lui Schiller „Hojii”. — 405, 430.
- Karlchen Missnick* — personaj creat de umoristul german David Kalisch; tipul semidoctului și al copilului răsfățat. — 539, 544, 548, 550, 551.
- Leviathan* — pește uriaș legendar din Vechiul Testament. — 31.
- Monte-Cristo* — eroul principal al romanului cu același nume de Alexandre Dumas. — 430.
- Nemesis* — în mitologia greacă zeița răzbunării. — 541.
- Petru* — personaj din Noul Testament. — 378.
- Robert Macaire* — tipul afaceristului abil și viclean creat de renumitul actor francez Frédéric Lemaitre și imortalizat în caricaturile lui Honoré Daumier. — 430.
- Rodolphe, prinț de Gerolstein* (Geroldstein) — personaj din romanul „Les mystères de Paris” de Eugène Sue. — 430.

Indice de numiri geografice

A

- Afganistan.* — 621.
- Agger*, afluent al râului Steg. — 252.
- Alcalá de Henares*, oraș la est de Madrid. — 188, 195, 313, 383.
- Alcoy*, oraș în estul Spaniei, la nord de Alicante. — 321, 392, 471, 474, 476, 478, 479, 487.
- Algeiras*, port în sudul Spaniei. — 483.
- Alger.* — 500, 577, 581.
- Alicante*, oraș în sud-estul Spaniei. — 476—479.
- Alsacia.* — 80.
- Alsacia-Lorena.* — 135, 499, 593.
- America.* — 10, 32, 42, 43, 66, 97, 99—105, 127, 159, 164, 168, 203, 208, 301, 302, 391, 396, 409, 442, 457, 462, 494, 571, 596, 597, 613, 659, 693.
- America de Nord.* — 39, 156, 611.
- America de Sud.* — 595.
- Amsterdam.* — 166.
- Amur*, regiune în sud-estul Siberiei. — 624.
- Andaluzia*, regiune în sudul Spaniei. — 479—485.
- Anglia.* — 8—10, 18, 26, 32, 33, 36, 43, 46, 48, 60, 65, 66, 74—76, 79—81, 97, 107—109, 113, 141, 164, 168, 191, 194, 195, 202, 204, 209, 226, 227, 236, 237, 245, 248—255, 258—262, 265, 289, 295, 305, 307, 314, 323, 362, 364, 396, 466, 473, 490—495, 519—521, 545, 559, 589, 592, 595, 597, 606, 611, 612, 614, 616, 617, 625, 630, 644, 649.
- Anvers.* — 597.
- Ardeni*, platou în nord-estul Franței și sud-estul Belgiei. — 596.
- Arhanghelsk*, gubernie în Rusia țaristă (R.S.F.S. Rusă). — 559.
- Asia.* — 616.
- Asia centrală.* — 519, 624, 625.
- Astrahan*, port la delta fluviului Volga. — 407.
- Australia.* — 10, 141, 168, 624.
- Austria.* — 8, 10, 38, 50, 63, 70, 77, 84, 87, 88, 127, 137—139, 158, 168, 203, 208, 264, 301, 302, 444, 520, 523, 524, 566, 572, 573, 585, 590, 592, 594, 601, 604, 608, 614—618, 623, 626, 628, 630, 644, 650, 661.
- Austro-Ungaria.* — 137.

B

- Badalona*, oraș la nord de Barcelona. — 195, 392.

- Barcelona*, oraș în nord-estul Spaniei. — 17, 143—144, 149, 150, 177, 184, 185, 195, 313, 319, 353, 367, 369, 376, 377, 426, 464, 465, 471, 475, 481, 483, 486, 487.
- Basel*. — 17, 36, 133, 148, 151, 353, 357, 360, 367, 378, 379, 567.
- Belgia*. — 9, 32, 50, 70, 84, 121, 158, 168, 205, 270, 363, 396, 499, 596, 604, 608, 614, 615, 622, 623, 644, 650.
- Belgrad*. — 532.
- Belper*, oraș la sud-est de Manchester. — 250.
- Berlin*. — 80, 90, 164, 165, 199, 217, 226, 284, 294, 512, 574, 585, 597, 602, 624, 628, 629.
- Berna*. — 11, 340, 341, 344, 367, 462, 647.
- Béziers*, oraș în sudul Franței, pe țărmul Mării Mediterane. — 159, 196, 316, 326, 390.
- Biel*, oraș la nord-vest de Berna. — 44.
- Birkenhead*, oraș în nord-vestul Angliei. — 210.
- Boemia* (Cehia). — 609, 610, 614, 623.
- Bollington*, localitate la sud-est de Manchester. — 250.
- Bologna*, oraș în Italia de nord. — 321, 383, 465.
- Boston*, capitala statului Massachusetts (S.U.A.). — 567.
- Braunschweig*. — 135.
- Bremen*. — 135, 622.
- Breslau* (Wrocław). — 629.
- Brest*, port în vestul Franței. — 19, 133, 357.
- Bretagne*. — 622.
- Bruxelles*. — 11—13, 26, 60, 319, 320, 340, 360, 391, 394, 412, 462, 602, 629, 658, 662, 667.
- Bucovina*. — 615.
- Buenos Aires*. — 141.
- Buhara*, oraș în R.S.S. Uzbekă. — 621.
- Bury*, oraș la nord de Manchester. — 250.

C

- Cádiz*, port în sudul Spaniei. — 195, 313, 367, 373, 375, 383, 478—481, 483, 485.
- California*. — 624.
- Cartagena*, port în Spania. — 480, 482, 484, 485.
- Catalonia*, regiune în nord-estul Spaniei. — 189, 376, 606.
- Caucaz*. — 415.
- Chicago*. — 140, 162.
- China*. — 621, 624.
- Cleveland*, ținut în nord-estul Angliei. — 107.
- Colonia*. — 328, 498, 567, 569, 628, 629.
- Como*, oraș situat la extremitatea de sud a lacului Como. — 77.
- Constantinopol* (Istanbul). — 616, 621, 624—625.
- Copenhaga*. — 138, 667.
- Copley*, localitate în Anglia, comitatul York. — 250.
- Córdoba*, oraș în sudul Spaniei. — 195, 313, 314, 316, 367, 392—394, 480, 667.
- Corgémont*, localitate în cantonul elvețian Berna. — 45.
- Cork*, oraș în sudul Irlandei. — 649.

- Courtelay*, localitate în cantonul elvețian Berna. — 45, 359.
- Cracovia* (Kraków). — 522, 573, 620.
- Creusot* (*Le Creusot*), oraș la sud-vest de Dijon. — 252.
- Cumberland*, comitat în Anglia. — 108.
- D
- Danemarca*. — 50, 70, 84, 141, 158, 168, 208, 301, 591, 608, 615, 623, 628, 644, 650.
- Danzig* (*Gdansk*). — 620.
- Denia*, oraș la sud-est de Valencia. — 195, 313, 383.
- Derbyshire*, comitat în centrul Angliei. — 108.
- Dublin*, capitala Irlandei. — 81, 494, 649.
- Dunărea*. — 624, 625.
- Düppel* (*Dybbøl*), localitate în sudul Iutlandei. — 570.
- Durham*, comitat în nordul Angliei. — 108.
- E
- Egipt*. — 222.
- Eisenach*, oraș în R. D. Germană. — 138.
- Elveția*. — 8, 9, 11, 16, 20, 23, 32, 50, 65, 69, 71, 85, 87, 121, 123, 125, 127, 129, 140, 148, 158—159, 162, 168, 198, 203, 208, 301, 302, 354, 364, 375, 385, 391, 395—397, 464, 465, 467, 478, 526, 559, 606, 608, 613, 614—615, 623, 631, 644, 650.
- Essen*. — 252.
- Europa*. — 7, 10, 46, 55, 66, 75, 84, 96, 99, 112, 123, 133, 134, 136, 138—140, 165, 191, 294, 307, 346, 349, 358, 388, 410, 413, 422, 442, 443, 457, 462, 464, 494, 499, 513, 520—524, 537, 538, 542, 554, 561, 563, 572—575, 591, 595, 601, 602, 603, 611, 616, 620, 621—625, 627, 640, 644, 651, 663.
- F
- Fenicia*, regiune de coastă în Siria la vest de Liban. — 596.
- Ferrara*, oraș în nordul Italiei. — 72.
- Finlanda*. — 622.
- Flandra*. — 596.
- Fleurus*, localitate în Belgia, la nord de Charleroi. — 593.
- Floreința*. — 382, 383.
- Franța*. — 9, 11, 17, 18, 20, 23, 28, 33, 38, 39, 43, 47, 48, 50, 56, 60, 63, 67, 70, 79, 83, 84, 93, 99, 121, 127, 133, 134—136, 158, 159, 168, 180, 181, 203, 247, 249, 252, 262—264, 288, 292—296, 301, 302, 316, 318, 320, 322, 324, 325, 327, 362, 385, 387—389, 391, 395, 443, 447, 464, 482, 501, 505, 511, 520, 523, 524, 527, 530, 571, 573—579, 583, 585, 589—591, 593—595, 602—605, 606, 611—613, 616, 623—626, 628, 632, 643, 644, 650, 660, 661.
- G
- Galiția*, regiune istorică situată pe versantul nordic al Carpaților Orientali. — 614, 615, 617, 620.
- Galway*, comitat în Irlanda. — 494.
- Geneva*. — 12, 15—18, 20, 21, 27, 28, 97, 119, 125, 142, 157, 158, 169, 176, 318, 325, 341, 348, 351, 353—355, 356, 367, 399, 402, 406, 409, 410, 412—415, 417, 422, 434, 455, 456, 462, 463, 662.
- Germania*. — 10, 18, 27, 33, 38, 43, 46, 48, 50, 56, 63, 70, 77, 84, 87, 90, 97, 109, 134, 136, 137, 159, 168, 203, 208, 215, 235, 237, 246,

- 250—254, 262, 269, 277, 288, 292, 301, 315, 354, 362, 364, 443, 449, 476, 501, 502, 509, 511—514, 523—525, 533, 539, 561, 570, 572, 574—578, 582, 585, 589—597, 601, 604, 606, 609, 611, 612, 615—621, 622, 624, 626, 628—631, 640, 641, 643, 650.
- Giessen*, oraș pe râul Lahn. — 597.
- Girgenti (Agrigento)*, oraș pe țărmul de sud al Siciliei. — 173.
- Glauchau*, localitate în Germania. — 315.
- Gracia*, suburbie la nord de Barcelona. — 195, 313, 392, 393.
- Granada*, oraș în sudul Spaniei. — 314, 480, 483—485.
- Grange*, localitate la nord de Berna. — 45.
- Grecia*. — 450.
- Grodno*, gubernie în Rusia țaristă (R. S. S. Bielorusă). — 563, 616.
- Guise*, oraș la nord-est de Saint-Quentin. — 247.
- H
- Haga*. — 126, 127, 129, 151, 153, 156, 163, 166, 167, 171, 172, 179, 180—181, 186, 188, 189, 197, 200, 203, 300, 322, 323, 328, 365, 376, 377, 384, 388, 393, 395, 466, 468, 667.
- Halifax*, oraș în nordul Angliei. — 317.
- Hamburg*. — 135, 318, 622.
- Hampshire*, comitat în sud-estul Angliei. — 247.
- Hanovra*, în trecut regat. — 621.
- Hanovra*, oraș în Germania. — 135, 226, 512.
- Hérault*, departament în sudul Franței. — 325, 326.
- Hessen*. — 597.
- Hyde*, oraș la sud-est de Manchester. — 250.
- I
- Iena*. — 569, 570.
- Ierusalim*. — 533.
- Imperiul Cisleithan* — vezi *Austria*.
- India*. — 10, 519, 561, 616, 621, 624, 625.
- Indianapolis*, capitala statului Indiana (S.U.A.). — 228.
- Indiile Occidentale*. — 140.
- Indiile Orientale* — vezi *India*.
- Irlanda*. — 50, 70, 79, 80, 84, 127, 129, 140, 141, 168, 192, 561, 573, 591, 649, 650.
- Italia*. — 9, 11, 17, 32, 46, 50, 71, 77, 84, 127, 139, 147, 148, 180, 185, 208, 321, 341, 342, 354, 363, 364, 378, 380, 383, 385, 386, 391, 395, 450, 464, 465, 469, 574, 589, 590, 601, 604, 606—608, 623, 644, 650, 651, 655, 665.
- J
- Japonia*. — 442.
- Java*. — 561.
- Jemmapes (Jemappes)*, oraș în Belgia, la vest de Mons. — 593.
- Jérez de la Frontera*, oraș în sudul Spaniei. — 591.
- Jura*, lanț muntos care formează granița dintre Elveția și Franța. — 147, 174, 175, 353, 354, 369, 383, 465, 654.
- K
- Kansas City*, oraș pe fluviul Missouri. — 228.

- Kazan.* — 444.
- Kiev.* — 410, 616.
- Koblentz.* — 498, 499.
- Königgrätz (Hradec Králové).* — 506.
- Königsberg (Kaliningrad).* — 620.
- Kronstadt, fortăreață pe insula Kotlin, lângă Leningrad.* — 622.
- Kursk, gubernie în Rusia țaristă (R.S.F.S. Rusă).* — 586.
- L
- La Chaux-de-Fonds, oraș la sud-vest de Basel.* — 17—20, 22, 45, 46, 354—359, 422.
- Lancashire, comitat în nord-vestul Angliei.* — 560.
- Lausanne.* — 12, 21, 32, 207, 358, 462.
- Leeds, oraș în comitatul Yorkshire,* — 226, 250.
- Leicestershire, comitat în centrul Angliei.* — 210.
- Leipzig.* — 138, 199, 604.
- Le Locle, localitate în cantonul elvețian Neuchâtel.* — 16, 44, 45, 353, 359, 422.
- Le Mans, oraș la nord-vest de Tours.* — 578.
- Lenne, afluent al râului Ruhr.* — 252.
- Lérida, oraș în Catalonia.* — 313, 393.
- Levant, regiune pe coasta orientală a Mării Mediterane, cuprinzând: Turcia, Asia Mică, R.A.U. și Siria.* — 595.
- Lisabona.* — 186, 314, 316, 321, 368, 377, 532.
- Lituania (R.S.S. Lituaniană).* — 450, 586, 616, 620.
- Liverpool.* — 217.
- Loara, fluviu în Franța.* — 578.
- Locarno.* — 380, 381, 400.
- Lodelinsart, localitate la nord de Charleroi.* — 364.
- Lodi, oraș la sud-est de Milano.* — 190, 313, 317, 318, 329.
- Loja, oraș în sudul Spaniei, la vest de Granada.* — 486.
- Lombardia.* — 190.
- Londra.* — 8, 9, 23, 25, 28, 66, 76, 83, 86, 91, 93, 97, 107—110, 141, 161, 162, 167, 170, 180, 181, 186, 191, 194, 202, 217, 252, 253, 257, 258, 270, 274, 292, 317, 326, 353, 357, 358, 360, 380, 383, 387, 394, 423, 441, 445, 494, 519, 526, 534, 567, 568, 571, 595, 661—663, 667.
- Lorena.* — 615.
- Lötzen (Gizycko).* — 135.
- Lübeck.* — 622.
- Lvov.* — 620.
- Lyon.* — 17—19, 22, 33, 38, 47, 133, 327, 341, 346, 348, 353.
- M
- Madrid.* — 26, 99, 121, 149, 150, 158, 165, 186, 321, 367, 368, 370—373, 374, 378, 464, 479, 481, 484.
- Mainz.* — 9, 95, 498, 499.
- Málaga, port în sudul Spaniei.* — 367, 371, 480, 483, 484.
- Mallorca, insulă din grupul insulelor Baleare din Marea Mediterană.* — 370, 655.
- Malorusia — vezi Ucraina.*
- Manchester.* — 80, 194, 200, 210, 217, 259, 260, 265, 396, 467.

- Mancuria*. — 624.
- Mantua*, oraș în Italia de nord. — 172.
- Marea Baltica*. — 597, 615, 621—624, 625.
- Marea Britanie*. — 75, 140.
- Marea Caspică*. — 624.
- Marea Mediterană*. — 624.
- Marea Neagră*. — 606, 616, 624, 625.
- Marea Nordului*. — 596, 597, 622.
- Marsilia*. — 18, 133, 157, 355, 387.
- Mars-la-Tour*, localitate în Franța. — 512.
- Massachusetts*, stat în S.U.A. — 567.
- Mecklenburg*. — 135, 294, 622.
- Medlock*, riu în Anglia. — 265, 266.
- Megen*, oraș la vest de Nijmegen. — 603.
- Metz*. — 499, 506.
- Middlesbrough*, port în nord-estul Angliei. — 300.
- Milano*. — 77, 173, 380, 384, 465.
- Minsk*. — 616.
- Mirandola*, localitate la nord-vest de Bologna. — 321.
- Mongolia*. — 624.
- Montpellier*, oraș la vest de Marsilia. — 326, 363, 389.
- Morava*. — 609.
- Morpeth*, oraș în Anglia, la nord de Newcastle. — 248, 494.
- Moscova*. — 10, 410, 413, 416, 417, 421, 444, 557, 614—616, 619.
- Moutier*, localitate în cantonul elvețian Berna. — 45, 359, 395.
- Mulhouse*, oraș în estul Franței. — 253, 261.
- München*. — 226.
- Munții Metalici*. — 252.
- Munții Urali*. — 411, 441, 624.
- Murcia*, oraș în provincia cu același nume din sud-estul Spaniei. — 480, 484.

N

- Narbonne*, port în sudul Franței. 390.
- Neapole*. — 9, 17, 129, 173, 191, 341, 353, 379, 384, 465.
- Neuchâtel (Neuenburg)*, oraș în Elveția. — 19, 27, 28, 44, 45, 129, 359, 385, 395, 397, 465, 467.
- Newcastle-upon-Tyne*, oraș în nord-estul Angliei. — 8.
- New-Orleans*, oraș la varsarea fluviului Mississippi. — 105.
- New York*. — 10, 52, 97, 99, 103, 105, 157, 162, 164, 167, 170, 176, 181, 202, 208, 293, 319, 323, 397, 466, 532, 662—664.
- Nikolaevsk*, port la gurile Amurului. — 442.
- Nimwegen (Nijmegen)*, oraș în Olanda. — 603.
- Nisa*. — 296.
- Nottingham*, oraș în centrul Angliei. — 207, 209, 300.
- Noua Zeelandă*, grup de insule în Oceanul Pacific. — 141.
- Nürnberg*. — 642.

O

- Odesa*. — 557, 611.
- Olanda*. — 50, 70, 84, 141, 159, 168, 195, 208, 302, 396, 596, 603.

- 608, 612, 614, 615, 622, 623, 628, 644, 650.
- Oldenburg*. — 135, 622.
- Olmütz (Olomouc)*, oraș pe Morava. — 630.
- Oțten*, oraș la vest de Zürich. — 468.
- Oporto (Porto)*, port în Portugalia. 314.
- P
- Palatinatul superior*. — 603.
- Palestina*. — 596.
- Palma*, oraș în insula Mallorca. — 367, 370, 655.
- Paris*. — 8, 10, 19, 33, 57, 66—68, 93, 135, 226, 261, 327, 329, 356, 381, 385, 390, 519, 532, 567, 571, 614, 623, 628, 629.
- Parma*, oraș în Italia de nord. — 106.
- Peninsula Iberică*. — 368.
- Peninsula Scandinavică*. — 615.
- Perm*, oraș în U.R.S.S., la nord-vest de Sverdlovsk. — 423.
- Perpignan*, oraș la sud-est de Toulouse. — 390.
- Persia (Iran)*. — 616, 621.
- Pesta*, parte a Budapestei situată pe malul stîng al Dunării. — 137, 532.
- Petersburg (Leningrad)*. — 80, 398, 412—413, 416, 421, 423, 445, 557, 597, 614, 615, 619—621, 623.
- Pézenas*, oraș la sud-vest de Nîmes. — 322, 390.
- Piacenza*, oraș la sud-est de Milano. — 469.
- Podolia*, gubernie în Rusia țaristă (R.S.S. Ucraineană). — 616.
- Polonia*. — 71, 80, 85, 127, 168, 203, 301, 302, 440, 443—445, 449, 519—525, 556, 561, 563, 571—574, 585, 586, 602, 611, 616, 617, 619, 620, 650.
- Pomerania (Pomorze)*. — 135
- Portugalia*. — 9, 141, 158, 168, 185, 203, 208, 301, 302, 314, 318, 368, 369, 589, 667.
- Posen (Poznan)*. — 524.
- Provincia renană sau Prusia renană*. — 606, 629.
- Prusia*. — 18, 86, 135, 262, 263, 294—299, 450, 507, 508, 509—515, 519—524, 567, 568—570, 576—579, 585, 601, 602, 614—616, 619, 620, 622—624, 626, 630, 631.
- Prusia occidentală*. — 620.
- Prusia orientală*. — 597.
- Prusia renană*. — 606, 629.
- Pskov*, gubernie în Rusia țaristă (R.S.F.S. Rusă). — 586.
- Puerto de Santa Mariá*, oraș pe coasta de sud-vest a Spaniei. — 486.
- R
- Ravenna*, oraș în Italia de nord. — 173, 380.
- Regatul Unit* — vezi *Marea Britanie*.
- Regen*, afluent al Dunării. — 603.
- Reval* — vezi *Revel*.
- Revel (Tallin)*. — 622.
- Riga*. — 622.
- Rimini*, port la Adriatică. — 129, 151, 172, 173, 177, 317, 382, 384, 385.
- Rin*. — 134, 296, 499, 521, 593, 596.

- Roma*. — 46, 77, 173, 326, 364, 389, 589, 602, 656.
- Romagna*, ținut în nordul Italiei. — 383.
- Rominia*. — 450.
- Rouen*. — 133.
- Rusia*. — 15, 50, 70, 80, 84, 127, 294, 337, 358, 366, 398, 398—402, 402—407, 409—413, 417, 422, 426, 430, 432, 434—436, 440, 441, 443—448, 450, 504, 505, 519, 520, 522—525, 537—539, 544, 546, 549, 550, 552, 554—566, 572, 573, 584, 586, 601, 602, 606, 610, 611, 614—621, 622—626, 628, 630, 631, 644—645, 650.
- S
- Sabadell*, oraș la nord-vest de Barcelona. — 392.
- Sadová*, localitate în nordul Cehiei, la nord-vest de Hradec Králové. — 496, 504, 509, 524, 578.
- Saint-Blaise*, oraș la nord-est de Neuchâtel. — 45.
- Saint-Imier*, localitate în cantonul elvețian Berna. — 45, 195, 302, 359, 385, 391—392, 395, 396, 478.
- Saint-Louis*, oraș în statul Missouri, pe fluviul Mississippi. — 105.
- Salamanca*, oraș la nord-vest de Madrid. — 480.
- Salford*, localitate la sud-vest de Manchester. — 260.
- Saltaire*, localitate în Anglia, comitatul York. — 250.
- Salzburg*. — 135.
- Sanhicar de Barrameda*, oraș la nord de Cádiz. — 478, 479, 483, 485—487.
- San Roque*, oraș la nord de Gibraltar. — 483.
- Sans*, oraș la vest de Barcelona. — 376, 392.
- San Sebastian*, port pe coasta de nord a Spaniei. — 318, 378.
- Saragosa*, oraș în nord-estul Spaniei. — 56, 57, 62, 149, 186, 313, 372—374, 377, 383, 653—655.
- Satory*, cimpie lângă Versailles. — 358.
- Savoia*, ținut între lacul Geneva, Ron și Arc. — 296, 346.
- Saxonia*. — 284, 512, 597.
- Scandinavia*. — 595.
- Schleswig*. — 80.
- Schleswig-Holstein*. — 135, 621—623.
- Scoția*. — 108.
- Sedan*. — 18, 135, 498, 504, 509, 511.
- Seraing*, centru industrial în partea de sud-vest a Liège-ului. — 227.
- Serbia*. — 611, 614, 621.
- Sevilla*, oraș în sud-estul Spaniei. — 125, 150, 367, 375, 479, 480, 483, 485, 486.
- Siberia*. — 11, 398, 399, 411, 417, 423, 440—443, 559, 624.
- Sicilia*. — 465.
- Sieg*, afluent al Rinului. — 252.
- Silezia (Slask)*. — 512.
- Smolensk*, gubernie în Rusia țaristă (R.S.F.S. Rusă). — 586, 620.
- Sonvilier*, localitate în cantonul elvețian Berna. — 28—30, 46, 47, 148, 317, 325, 354, 359, 362—364, 369, 380, 388, 395, 465.

Spania. — 8, 11, 17, 32, 50, 56, 63, 71, 84, 121, 125—128, 143, 147—150, 158, 162, 168, 177, 186, 189, 194—196, 198, 204, 205, 208, 302, 314—316, 342, 354, 366, 367—371, 373, 384, 385, 392, 393, 395, 464—465, 470, 471, 476, 481, 485, 488, 536, 565, 589, 590, 602, 604, 606—608, 614, 628, 644, 650—657.

Spichern, localitate la sud de Saarbrücken. — 512.

Stafford, oraș la sud de Manchester. 494.

Staffordshire, comitat în centrul Angliei. — 108, 109.

St. Gallen, oraș în Elveția. — 226.

Statele Unite ale Americii. — 39, 50—53, 69, 71, 99, 105, 141, 611—614, 615, 616, 650, 659.

Stockholm. — 597.

Strasbourg. — 499.

Stuttgart. — 642.

S.U.A. — vezi *Statele Unite ale Americii*.

Suedia. — 521, 602, 608, 644.

T

Tambov, oraș la sud-est de Moscova. — 423.

Tarifa, localitate la sud-vest de Gibraltar. — 483.

Tataren-Sund (Strimtoarea Tătară), braț de mare între coasta de est a Asiei și insula Sahalin. — 624.

Tirol. — 606.

Toledo, oraș la sud-vest de Madrid. — 195, 313, 383.

Torino. — 38, 178, 380—382,

Toulouse, oraș în sudul Franței. — 325—327, 390.

Trarbach, oraș pe râul Mosela. — 603.

Triest. — 616, 623.

Tula, oraș la sud de Moscova. — 421.

Turcia. — 504, 522, 523, 566, 615.

Turton, localitate la nord-vest de Manchester. — 250.

Ț

Țările baltice — vezi *Provinciile baltice*

Țările de Jos. — 50, 70, 84, 141, 159, 168, 195, 208, 302, 396, 596, 603, 608, 612, 614, 615, 622, 623, 628, 644, 650.

U

Ucraina (R.S.S. Ucraineană). — 449, 450, 616, 619.

Ungaria. — 10, 50, 63, 70, 127, 137, 157, 168, 203, 301, 450, 574, 608, 609, 615, 623, 650, 667.

V

Val de Ruz, vale în cantonul elvețian Neuchâtel. — 44.

Valea Ruhrului. — 107.

Valencia, oraș în estul Spaniei. — 122, 127, 149, 150, 178, 186—187, 195, 313, 323, 367—369, 373, 374, 383, 394, 472, 480—486, 653—655.

Valmy, localitate la sud-vest de Verdun. — 593.

Varșovia. — 585, 616.

Velicorusia. — 561, 586.

Veneția. — 572.

Venn (Hohes Venn), lanțul de nord-vest al Masivului sistos renan. — 596.

- Verdun.* — 596.
- Verona, oraș* în Italia de nord. — 77.
- Versailles.* — 20, 55, 68, 136, 293, 529, 602.
- Viechtach, oraș* la est de Regensburg. — 603.
- Viena.* — 137, 138, 199, 217, 245, 318, 520, 585, 602, 604, 613, 629.
- Vilna (Vilnius).* — 616.
- Vistula (Wista).* — 444, 521, 571.
- Vitoria, oraș* la sud-est de Bilbao. — 313, 383.
- Vogelsberg, lanț* de munți în Germania, între Lahn și Fulda. — 597.
- Volga.* — 624.
- Volinia, gubernie* în Rusia țaristă (R.S.S. Ucraineană). — 616.
- Voronej, gubernie* în Rusia țaristă (R.S.F.S. Rusă). — 586.
- Vosgi, lanț* de munți pe malul stîng al Rinului. — 252, 499.
- W**
- Wales.* — 108, 494.
- Warwick (Warwickshire), comitat* în Anglia. — 75.
- Westfalia.* — 597.
- Westrich, regiune* între Kaiserslautern, Pirmasens și Homburg. — 603.
- Wupper, afluent* al Rinului. — 252.
- Y**
- York (Yorkshire), comitat* în Anglia. — 75, 108, 251.
- Z**
- Zürich.* — 57, 365, 396, 614

Indice bibliografic

cuprinzînd lucrările menționate de Marx și Engels

La lucrările citate de Marx și Engels au fost indicate, în măsura în care acest lucru a putut fi stabilit, edițiile presupuse că ar fi fost folosite de ei. În unele cazuri, în special acolo unde izvoarele bibliografice nu sînt precizate, nu se menționează ediția. Legile și documentele sînt indicate numai atunci cînd se citează din ele. Unele izvoare n-au putut fi identificate.

I. Opere și articole ale unor autori cunoscuți și anonimi

Address of the Polish refugees to the English people. London 1874. — 519—522.

Address and provisional rules of the Working Men's International Association, established September 28, 1864, at a public meeting held at St. Martin's Hall, Long Acre, London 1864. — 90.

Allgemeine Statuten und Verwaltungs-Verordnungen der Internationalen Arbeiterassoziation. Amtliche deutsche Ausgabe, revidiert durch den Generalrath. Leipzig 1871. — 51—53, 72, 73, 169, 200, 206, 208, 665.

Annales de l'Assemblée nationale. T.7. du 15 Janvier au 22 Février 1872. Paris 1872. — 49.

Asociacion Internacional de los Trabajadores. Extracto de las actas del segundo congreso obrero de la Federacion regional Española, celebrado en Zaragoza en los dias 4 al 11 de Abril de 1872, segun las actas y las notas tomadas per la comision nombrada al efecto en el mismo. o.O.1872. — 150.

Asociacion Internacional de los Trabajadores. Organizacion de las secciones obreras de la Federacion regional Española adoptada por el congreso obrero de Barcelona en Junio de 1870, y reformada per la conferencia regional de Valencia celebrada en Setiembre de 1871. Barcelona o.J. — 383.

Association Internationale des Travailleurs. Compte-rendu du IVe Congrès international, tenu à Bâle, en Septembre 1869. Bruxelles 1869. — 31, 40, 41, 52.

- Association Internationale des Travailleurs.* Déclaration de la Section française fédéraliste de 1871, siégeant à Londres. Londres 1871. — 26, 27.
- Association Internationale des Travailleurs.* Résolutions du Congrès général tenu à la Haye du 2 au 7 septembre 1872. Londres 1872. — 169—171, 208.
- Association Internationale des Travailleurs.* Statuts et règlements. Londres 1866. — 37.
- Aux Communeux.* Londres 1874. — 527, 529—533.
- Bakounine, M.:* Risposta d'un Internazionale a Giuseppe Mazzini. Milano 1871. In: *Il Gazzettino Rosa*, Milano, din 16 August 1871. — 66.
- Bakunin, Mihail:* Fédéralisme, Socialisme et Antithéologisme. Proposition motivée au Comité Central de la Ligue de la Paix et de la Liberté. Bern 1867—1868. — 339.
- Lettres à un français sur la crise actuelle. Neuchâtel 1870. — 482.
- Бакунин. Государственность и анархия. Женева 1873. — 601—645.
- Народное дело. Романов. Пугачев или Пестель? Лондон 1862.—445 — 551.
- Начало революции. Лето 1869. — 402, 403 — 406, 432.
- Несколько слов к молодым братьям в России. Женева май 1869. 400—403, 410, 418, 426, 431.
- Постоновка революционного вопроса. Май 1869. — 401—404, 432.
- Beschlüsse der Delegirtenkonferenz der Internationalen Arbeiterassoziation,* abgehalten zu London vom 17. bis 23. September 1871. Separat-
abdruck aus dem „Volksstaat“, Leipzig [1871]. — 103, 361.
- Bray, J[ohn] F[rançis]:* Labour's wrongs and labour's remedy; or, the age of might and the age of right. Leeds 1839. — 305.
- British Federation of the International Working Men's Association.* Address of the British Federal Council to the branches, sections, affiliated societies, and members of the Federation. [London 1873]. — 300.
- Circulaire à toutes les fédérations de l'Association Internationale des Travailleurs.* Sonvilier 1871. — 29, 31, 32, 35, 36, 42, 359, 360, 362, 363.
- Congrès ouvrier de l'Association Internationale des Travailleurs,* tenu à Genève du 3 au 8 septembre 1866. Genève 1866. — 27, 38.
- Conseil fédéraliste universel de l'Association Internationale des Travailleurs* et des sociétés républicaines socialistes adhérentes. London 1872. — 82.
- Engels, Friedrich:* Die Bakunisten an der Arbeit. Denkschrift über den Aufstand in Spanien im Sommer 1873. In: *Internationales aus dem Volksstaat* (1871—75). Berlin 1894. — 565.
- Die Lage der arbeitenden Klasse in England. Nach eigener Anschauung und authentischen Quellen. Leipzig 1845. — 221, 248, 250, 265. 289.

- Die Lage der arbeitenden Klasse in England. Nach eigner Anschauung und authentischen Quellen. 2. durchgesehene Aufl. Stuttgart 1892. — 473.
- Zur Wohnungsfrage. [H. 1.] Separatabdruck aus dem „Volksstaat“, Leipzig 1872. — 275, 290.
- Zur Wohnungsfrage. H. 2: Wie die Bourgeoisie die Wohnungsfrage löst. Sonderabdruck aus dem „Volksstaat“, Leipzig 1872. — 513.
- [Флеровский] Положение рабочего класса в России. С.-Петербург 1869. 403, 559.
- Gladstone, William Ewart: Two letters to the Earl of Aberdeen, on the state prosecutions of the neapolitan government. London 1859. — 191.
- Goethe, Johann Wolfgang von: Faust. Eine Tragödie. — 285.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich: Wissenschaft der Logik. Hrsg. von Leopold von Henning. Th. 1. Abt. 2. In: Werke. Vollst. Ausg. durch einen Verein von Freunden des Verewigten. Bd. 4—5. Berlin 1834. — 270.
- Heine, Heinrich: Kobes I. — 548.
- Romanzero. Drittes Buch. Hebräische Melodien. Disputation. — 529.
- Hirsch, Wilhelm: Die Opfer der Moucharderie. Rechtfertigungsschrift. In: Beletristisches Journal und New-Yorker Criminal-Zeitung, New York, Nr. vom 1., 8., 15. und 22. April 1853. — 567.
- Hoffbauer, [Ernst]: Die deutsche Artillerie in den Schlachten bei Metz mit Berücksichtigung der allgemeinen Verhältnisse in denselben unter Benutzung der officiellen Berichte der deutschen Artillerie... Th. 1—2 Berlin 1872. — 507.
- Homer: Ilias. — 549.
- Huber, V[ictor] A[imé]: Sociale Fragen. IV. Die latente Association. Nordhausen 1866. — 247.
- Inauguraladresse der Internationalen Arbeiter-Assoziation vezi Address and provisional rules...
- Internationale et révolution. A propos du congrès de la Haye par des réfugiés de la Commune, ex-membres du Conseil Général de l'Internationale. Londres 1872. — 270, 530.
- Lassalle, Ferdinand: Das System der erworbenen Rechte. Eine Versöhnung des positiven Rechts und der Rechtsphilosophie. Th. 1—2 Leipzig 1861. Th. 1. — 279, 280.
- Лавров: Русской социально-революционной молодежи. По поводу брошюры: Задачи революционной пропаганды в России. Лондон 1874. —540—542, 544, 551.
- Lefrançais, G[ustave]: Étude sur le mouvement communaliste à Paris, en 1871. Neuchâtel 1871. — 54.
- Léo, André [Champseix, Léodile]: La guerre sociale. Discours prononcé au Congrès de la Paix à Lausanne (1871), Neuchâtel 1871. — 21, 358.

- Liste nominale des délégués composant le 5-me Congrès universel, tenu à la Haye (Hollande), du 2 au 7 Septembre 1872. Amsterdam 1872. — 180.*
- Malon, B[enoît]: La troisième défaite du prolétariat français, Neuchâtel 1871. — 20.*
- Marx, Karl: Der Bürgerkrieg in Frankreich. Adresse des Generalraths der Internationalen Arbeiter-Assoziation an alle Mitglieder in Europa und den Vereinigten Staaten. Separatabdruck aus dem Volksstaat. Leipzig 1871. — 7, 98, 270.*
- *Erthüllungen über den Kommunisten-Prozess zu Köln. Basel 1853. — 87, 323, 567—570.*
- *Der Generalrath der Internationalen Arbeiterassoziation an alle Sektionen in Europa und Amerika. In: Der Volksstaat, Leipzig, vom 21. September 1870. — 524.*
- *Herr Vogt. London 1860. — 86, 87, 568.*
- *Das Kapital. Kritik der politischen Oekonomie. Bd. I. Buch 1: Der Produktionsprocess des Kapitals, Hamburg 1867. — 92, 93, 111, 216, 220, 232.*
- *Misère de la philosophie. Réponse à la philosophie de la misère de M. Proudhon. Paris, Bruxelles 1847. — 215, 306.*
- Marx, Karl und Friedrich Engels: L'Alliance de la Democratie Socialiste et l'Association Internationale des Travailleurs. Rapport et documents publiés par ordre du Congrès International de la Haye. Londres, Hambourg 1873. — 470.*
- *Ein Complot gegen die Internationale Arbeiter-Association. Im Auftrage des Haager Congresses verfasster Bericht über das Treiber Bakunin's und der Allianz der socialistischen Demokratie. Deutsche Ausgabe von „L'alliance de la démocratie socialiste et l'association internationale des travailleurs“. Übersetzt von S. Kokosky. Braunschweig 1874. — 470, 535, 537, 544, 552.*
- *Das Kommunistische Manifest. Neue Ausgabe mit einem Vorwort der Verfasser. Leipzig 1872. — 273.*
- *Manifest der Kommunistischen Partei. London 1848. — 97, 98, 270, 531, 569.*
- *Les prétendues scissions dans l'Internationale. Circulaire Privée du Conseil Général de l'Association Internationale des Travailleurs. Genève 1872. — 119, 142, 147, 150, 198, 347, 352. 361, 362, 364.*
- Maurer, Georg Ludwig von: Geschichte der Dorfverfassung in Deutschland Bd. 1—2. Erlangen 1865—1866. — 561.*
- Maurer, Georg Ludwig von: Geschichte der Fronhöfe, der Bauernhöfe und der Hofverfassung in Deutschland, Bd. 1—4. Erlangen 1862—1863. — 561.*
- *Geschichte der Markenverfassung in Deutschland, Erlangen 1856. — 561.*

- Mülberger, A[rtur]*: Die Wohnungsfrage. Eine sociale Skizze. Separat-Abdruck aus dem „Volksstaat“, Leipzig 1872. — 272, 275, 281, 285, 290, 291.
- Müller, Wilhelm*: Geschichte der Neuesten Zeit 1816—1866 mit besonderer Berücksichtigung Deutschlands. Stuttgart 1867. — 626.
- Нечаев, Сергей Геннадиевич*: Студентам Университета Академиѣ и Технологического института в Петербурге. Женева 1869. — 400.
- Погодин, Михаил Петрович*: Польскій вопрос. Собрание разсуждений, записок и замечаний. Москва 1867. — 520.
- Preussens Erster Reichstag*. Eine Zusammenstellung der ständisohen Gesetze, der Mitglieder und der Verhandlungen des ersten vereinigten Landtages, nebst einem geschichtlichen Umriss seiner Verhältnisse. Hrsrg. von August Theodor Woeniger... Th. 1—7. Berlin 1847. Th. 7. —240.
- Programme et Règlement de l'Alliance Internationale de la Démocratie Socialiste*. Genève [1886]. — 41—42.
- Proudhon, P[ierre]-J[oseph]*: De la capacité politique des classes ouvrières. Paris 1868. — 306—308.
- La guerre et la paix. Recherches sur le principe et la constitution du droit des gens. Nouv. éd. T. 1—2. Paris 1869. T. 2. — 279.
- Idée générale de la révolution au XIX-e siècle. (Choix d'études sur la pratique révolutionnaire et industrielle.) Nouv. éd. In: Oeuvres complètes. T. 10. Paris 1868. — 277, 286—289.
- De la justice dans la révolution et dans l'église. Nouveaux principes de philosophie pratique... T. 1—3. Paris 1858. T. I. —278.
- Système des contradictions économiques, ou philosophie de la misère. T. 1—2. Paris 1846. — 234, 277, 306.
- Ricardo, David*: On the principles of political economy and taxation. [London] 1817. — 307.
- Richard, Albert, und Gaspard Blanc*: L'empire et la France nouvelle. Appel du peuple et de la jeunesse à la conscience française. Bruxelles 1872. — 47—49, 387.
- Roy, Henry*: The theory of the exchanges. The bank charter act of 1844. London 1864. — 92, 110, 111.
- Rules of the International Working Men's Association*. Founded September 28th. 1864. London [1867]. — 26, 36, 37.
- Sax, Emil*: Die Wohnungszustände der arbeitenden Classen und ihre Reform. Wien 1869. — 237—256, 258, 261.
- Сборник материалов об артелях в России*. Издание С. Петербургского отделения Комитета о сельских, ссудосберегательных и промышленных товариществах. Выпуск I. С. Петербург 1873. — 558.

- [Sbornik posmertnih statei...] Сборник посмертных статей Александра Ивановича Герцена. Женева 1870. — 88.
- Schiller, Friedrich von*: Die Worte des Glaubens. — 93.
- Серно-Соловьевич* Александр: Наши домашние дела. Ответы г. Герцену на статью „Порядок торжествует“ (III. Колокол № 233). Vevey 1867. — 89.
- Shakespeare, William*: König Heinrich der Vierte. — 477.
- Скалдин*: В захолустьи и в столице. Санкт-Петербург 1870. — 563.
- Smith, Adam*: An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations. Dublin 1776. Vol. 3. — 111.
- Ткачев* Петр Никитич: Задачи революционной пропаганды в России. Письмо к редактору журнала „Вперед“ (Лондон). Апрель 1874. — 538 — 540, 544, 545 — 550, 552, 562.
- Offener Brief an Herrn Friedrich Engels. Verfasser der Artikel „Flüchtlings-Literatur“ in Nr. 117 und 118 des „Volksstaats“ Jg. 1874. Zürich 1874. — 544—546, 549, 551—555, 560, 561, 563, 564, 584.
- To the branches, sections and members of the British Federation of the International Working Men's Association*. London December 10th 1872. — 200, 203.
- Troisième procès de l'Association Internationale des Travailleurs à Paris*. Paris 1870. — 28.
- Verfassung des Deutschen Reichs*. In: Reichs-Gesetzblatt. Jg. 1871. Nr. 16. — 497.
- Verfassungs-Urkunde für den Preussischen Staat*. Vom 31. Januar 1850. In: Gesetz-Sammlung für die Königlichen Preussischen Staaten. Jg. 1850. Nr. 3. — 496.
- Vogt, Carl*: Studien zur gegenwärtigen Lage Europas. Genf und Bern 1859. — 86—88.
- [*Wakefield, Edward Gibbon*:] England and America. A comparison of the social and political state of both nations. Vol. 1—2. London 1833. Vol. 1. — 92, 113.

II. Periodice

- Almanach du Peuple pour 1872*. Genève. — 43.
- Arbeiter-Zeitung*. New York. — 320.
- L'Avvenire Sociale*. Piacenza. — 385, 469.
- Bulletin de la Fédération jurassienne de l'Association internationale des travailleurs*. Sonvilier. — 174, 184, 316, 319, 364, 365, 378.

— din 15 martie 1872. — 363.

— din 20 martie 1872. — 364.

Bulletin de la Fédération jurassienne de l'Association internationale des travailleurs, din 15 iunie 1872. — 356, 365, 426.

— din 15 august pînă la 1 septembrie 1872. — 176, 384, 385.

— din 15 septembrie pînă la 1 octombrie 1872. — 175.

— din 10 noiembrie 1872. — 196, 390.

— din 1 decembrie 1872. — 197—199.

El Combate. Madrid. — 367.

Concordia. Zeitschrift für die Arbeiterfrage. Berlin. — 91, 118.

— din 7 martie 1872. — 90, 91, 110—113, 115.

— din 4 iulie 1872. — 110—116.

El Condenado. Madrid. — 371, 372.

La Constitution. Paris. — 27.

Le Corsaire. Paris. — 166.

Le Courier de l'Europe. Londra. — 54.

The Daily News. London. — 167.

— din 15 iulie 1872. — 107—109.

— din 15 octombrie 1872. — 249.

La Démocratie. Paris. — 422.

Les Droits de l'Homme. Montpellier. — 389.

The Eastern Post. London. — 317.

— din 1 februarie 1873. — 317.

— din 8 februarie 1873. — 317.

— din 13 iulie 1873. — 385, 469.

The Economist. Weekly Commercial Times, Bankers' Gazette, and Railway Monitor: a political, literary, and general newspaper. London, din 13 iulie 1872. — 109.

L'Égalité. Genève. — 16—19, 31, 140, 302, 353, 355, 357.

— din 11 decembrie 1869. — 16.

— din 21 octombrie 1871. — 20, 30.

— din 24 decembrie 1871. — 31.

— din 15 februarie 1872. — 47.

La Emancipacion. Madrid. — 150, 151, 187, 189, 302, 313, 317, 318, 371—373, 375, 657.

- din 3 martie 1872. — 371.
— din 16 martie 1872. — 228, 229.
— din 1 iunie 1872. — 373.
— din 22 iunie 1872. — 99, 105.
— din 27 iulie 1872. — 143.
— din 10 august 1872. — 143, 151.
— din 9 noiembrie 1872. — 195, 313.
— din 1 februarie 1873. — 316.
— din 8 februarie 1873. — 394.
L'Emancipation. Toulouse. — 27.
— din 19 decembrie 1871. — 390.
L'Europe. — 27.
La Favilla. Mantova, din 3 septembrie 1872. — 172.
La Federacion. Barcelona. — 150, 151, 177, 315, 319, 426, 486.
— din 28 iulie 1872. — 378.
— din 4 august 1872. — 143—144, 150.
Le Figaro. Paris. — 21, 166, 358.
— din 11 septembrie 1872. — 166.
The Fortnightly Review. London. Vol. XIV din 1 iulie pînă la 1 decembrie 1870. — 91, 112, 113.
Die Gartenlaube. Illustriertes Familienblatt. Leipzig-Berlin. — 237.
Le Gaulois. Paris. — 21, 358.
Il Gazzettino Rosa. Milano. — 381.
Hansard's Parliamentary Debates. Vol. 170. London 1863. — 90—94, 115—118.
La Igualdad. Madrid. — 372.
The Illustrated London News. — 237.
L'Internationale. Bruxelles. — 319.
— din 2 februarie 1873. — 318.
— din 21 aprilie 1873. — 325.
— din 24 august 1873. — 476—478.
The International Herald. Londra. — 205, 210, 317, 321.
— din 5 octombrie 1872. — 182.
— din 23 noiembrie 1872. — 313.

- din 14 decembrie 1872. — 167, 201—203, 300.
— din 8 februarie 1873. — 317.
- Izdanja obščestva „Narodnoi raspravl“* Moscova, nr. 1 vara 1869. — 402, 405—408, 418, 426, 431.
- Izdanja obščestva „Narodnoi raspravl“* St. Petersburg Nr. 2, iarna. 405, 413, 418, 422—426, 432.
- Journal de Genève.* — 31, 42°.
- Kladderadatsch.* Berlin. — 237.
- Kölnische Zeitung.* — 502.
- din 16 februarie 1874. — 502.
— din 27 decembrie 1874. — 581, 583.
- Kolokol.* Londra. — 11, 411, 440, 442.
— din 15 februarie 1862. — 443, 445, 446.
- Kolokol.* Geneva. — 426, 431.
- Leipziger Tageblatt und Anzeiger.* — 506—508.
- Il Libero Pensiero.* Firenze. — 86.
— din 28 martie 1872. — 86.
— din 18 aprilie 1872. — 87.
- La Liberté.* Bruxelles. — 326.
— din 20 octombrie 1872. — 389.
— din 13 aprilie 1873. — 325.
- The Manchester Weekly Times,* din 20 iulie 1872. — 266 267.
- La Marseillaise.* Paris. — 23, 423.
— din 2 martie 1870. — 423.
- The Morning Advertiser.* Londra din 17 aprilie, 1863. — 117.
- The Morning Star.* Londra din 17 aprilie 1863. — 117.
- Moskovskie Vedomosti.* — 441.
- Narodnoe Delo.* Geneva. — 406 409, 434.
- National-Zeitung.* Berlin. — 86.
- Neue Freie Presse.* Viena. — 535, 536, 541.
- Neue Rheinische Zeitung.* Organ der Demokratie. Köln. — 87, 585.
- Neuer Social-Demokrat.* Berlin. — 46, 322, 323, 327, 328, 364, 469.
— din 18 aprilie 1873. — 323.
— din 27 aprilie 1873. — 322, 323, 325, 3^o8.

- din 18 iunie 1873. — 469.
- New-York Daily Tribune*. — 88.
- The New York Herald*. — 103.
- New-Yorker Demokrat* din 9 decembrie 1871. — 102.
- Norddeutsche Allgemeine Zeitung*. Berlin. — 139.
- din 6 septembrie 1871. — 139.
- din 14 ianuarie 1875. — 582.
- Obščina*. Londra. — 423.
- Paris-Journal*. — 21, 54, 358.
- O Pensamento Social*. Lisboa. — 302, 314.
- din 6 octombrie 1872. — 314.
- din 5 aprilie 1873. — 321.
- Pensiero ed Azione*. Londra din 2 pînă la 15 mai 1859. — 88.
- Le Père Duchêne*. Paris. — 68, 528.
- Le Peuple Belge*. Bruxelles, din 29 septembrie 1868. — 39.
- La Plebe*. Lodi. — 302, 313, 317—321, 329.
- din 1 iunie 1873. — 329.
- Pravitelstvennii Vestnik*. — 427—432.
- Le Progrès*. Locle. — 16, 17, 30, 353, 422.
- din 4 decembrie 1869. — 353, 354.
- Le Progrès de Lyon*. — 31.
- Il Proletario*. Torino. — 39, 380.
- Qui Vive!* Londra. — 27.
- din 16 noiembrie 1871. — 27.
- Le Radical*. Paris. — 27.
- La Razon*. Sevilla. — 125, 150, 375.
- The Red Republican*. Londra. — 97.
- La Réforme*. Toulouse din 18 martie 1873. — 363.
- Reichs-Gesetzblatt*. Jg. 1874. Nr. 15. — 496.
- La République française*. Paris din 11 martie 1872. — 363.
- Le Réveil*. Paris. — 23.
- din 12 iulie 1870. — 134.

- La Révolution Sociale.* Geneva. — 21, 22, 358, 364, 369.
— din 2 noiembrie 1871. — 48.
— din 16 noiembrie 1871. — 43, 45.
— din 23 noiembrie 1871. — 42, 43—46.
— din 7 decembrie 1871. — 30.
— din 4 ianuarie 1872. — 46, 48.
- Reynolds's Newspaper.* Londra. — 519.
- The Saturday Review of Politics, Literature, Science, and Art.* Londra din 12 noiembrie 1870. — 112.
- Der Social-Demokrat,* Berlin. — 354.
- Le Socialiste.* New York. — 97.
- Le Socialiste.* Paris. — 247.
— din 3 iulie 1886. — 247.
— din 24 iulie 1886. — 248.
- Socialisten.* Kopenhaga. — 302.
- Le Soir.* Paris. — 166.
- La Solidarité.* Neuchâtel. — 17—19, 21, 30, 48, 355—358.
— din 7 mai 1870. — 17, 355.
— din 9 iulie 1870. — 18, 355.
- Solidarité révolutionnaire.* Barcelona. — 388.
- Sovremennik* St. Petersburg. — 442.
- The Spectator.* Londra, din 20 iulie 1872. — 109.
- S.-Peterburgskie Vedomosti.* — 410, 412, 415.
— din 3/15 iulie 1871. — 399.
— din 4 iulie 1871. — 399, 415, 421.
— din 10 iulie 1871. — 399, 410.
— din 21 iulie/2 august 1871. — 414—415.
— din 22 iulie/3 august 1871. — 414—417.
— din 18/30 august 1871. — 414.
— din 22 august/3 septembrie 1871. — 414, 417.
- Stenographische Berichte* über die Verhandlungen der durch die Allerhöchste Verordnung vom 2. November 1850 einberufenen Kammern. Beilage zum „Preussischen Staats-Anzeiger“ Bd. 1. Berlin 1851. — 496.
- Stenographische Berichte* über die Verhandlungen des Deutschen Reichstages. 2. Legislaturperiode. 1. Session 1874. Bd. 1. Berlin 1874. — 498, 499, 501.

— II. Session 1874/75. Bd. 2. Berlin 1875. — 581.

Die Tagwacht. Zürich. — 302, 544.

— din 5 octombrie 1872. — 338.

The Times. Londra. — 10, 31, 54, 68, 92, 292, 306.

— din 17 aprilie 1863. — 92, 113—116.

— din 13 aprilie 1872. — 65—70.

— din 2 ianuarie 1873. — 292, 293.

Le Travail. Paris. — 17, 353.

Über Land und Meer. Allgemeine Illustrierte Zeitung. Stuttgart. — 237.

Der Vollstaat. Leipzig. — 90, 110, 111, 183, 233, 268, 301—302, 354, 466, 512, 546, 567, 584.

— din 11 septembrie 1870. — 135.

— din 3 februarie 1872. — 215, 219, 268, 271—273.

— din 7 februarie 1872. — 215, 220, 221, 268, 288.

— din 10 februarie 1872. — 215, 217, 225, 226, 268.

— din 14 februarie 1872. — 215, 229, 232, 233, 268.

— din 21 februarie 1872. — 215, 268.

— din 6 martie 1872. — 215, 268.

— din 8 mai 1872. — 102.

— din 1 iunie 1872. — 111, 113, 114.

— din 26 iunie 1872. — 268, 271.

— din 29 iunie 1872. — 268.

— din 3 iulie 1872. — 268, 271.

— din 19 octombrie 1872. — 183.

— din 26 octombrie 1872. — 268, 269, 273, 276—279, 282—285.

— din 25 decembrie 1872. — 292.

— din 6 octombrie 1874. — 544, 584.

— din 8 octombrie 1874. — 544, 584.

— din 28 martie 1875. — 544, 584.

— din 2 aprilie 1875. — 584.

— din 16 aprilie 1875. — 584.

— din 18 aprilie 1875. — 584.

— din 21 aprilie 1875. — 584.

Volksstimme. Viena. — 67.

Volkswille. Viena. — 302.

Vpered! Nr. 1—5. Winterthur, Bruxelles 1873—1877. — 534, 535, 539, 550, 551, 584. — nr. 2. 1874. — 534—539, 541, 544, 547, 548, 550, 551, 584.

De Werkman. Amsterdam. — 302.

Woodhull & Claflin's Weekly. New York. — 100.

— din 23 septembrie 1871. — 100.

— din 21 octombrie 1871. — 101.

— din 18 noiembrie 1871. — 101.

— din 25 noiembrie 1871. — 102.

— din 16 decembrie 1871. — 103.

— din 2 martie 1872. — 101, 104.

— din 13 aprilie 1872. — 104.

— din 4 mai 1872. — 104.

Die Zukunft. Königsberg, Berlin. — 54

Tabel de măsuri și monede

Măsuri

1 picior (foot) = 12 țoli	30,480 cm
1 milă germană	7420,440 m
1 deseatină	1,0925 ha

Monede

1 liră sterlină (pound sterling, £)	= 20 șilingi
1 șiling (shilling, sh.)	= 12 pence
1 penny (penny, pence, d.)	= 4 farthing
1 franc (fr.)	= 100 centime
1 centimă (ct.)	
1 liră (l.)	= 100 centesimi
1 centesimo (ital.)	
1 rublă	
1 real (span.)	
1 ducat (Dukate) (monedă de aur în Europa, inițial în Italia)	
1 gulden (austr.)	
1 groș (Gr.) (până în 1873)	
1 taler (Tlr.) (monedă prusiană = 30 groși de argint până în 1873).	
1 dolar (dollar, \$)	= 100 cenți

CUPRINS

Prefață	V	XXX
KARL MARX și FRIEDRICH ENGELS. Pretinsele sciziuni din Internațională		3—50
I.		7
II.		10
III.		20
IV.		28
V.		41
VI.		43
VII.		47
KARL MARX. Rezoluțiile cu privire la sciziunea din Federația din Statele Unite, adoptate de Con- siliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor în ședințele din 5 și 12 martie 1872		51—53
I. Cele două consilii federale		51
II. Congresul general al Federației din Statele Unite . .		51
III. Secțiile		52
KARL MARX. Către redactorul ziarului „La Liberté”		54
KARL MARX. Rezoluții adoptate la mitingul ținut cu prilejul aniversării Comunei din Paris . .		55

FRIEDRICH ENGELS. Catre Consiliul federal spaniol	56—57
KARL MARX. Cu privire la naționalizarea pământului	58—61
FRIEDRICH ENGELS. Către cetățenii delegați la Congresul național spaniol de la Saragosa . .	62—63
FRIEDRICH ENGELS. Către Congresul de la Sa- ragosa	64
KARL MARX. Declarația Consiliului General al Aso- ciației Internaționale a Muncitorilor în legătură cu cuvântarea rostită de Cochrane în Camera comunelor	65—71
FRIEDRICH ENGELS. Către Asociația muncitorilor din Ferrara	72—73
FRIEDRICH ENGELS. Scrisori din Londra. — I. Greva muncitorilor agricoli englezi . . .	74—76
FRIEDRICH ENGELS. Despre persecutarea lui Theodor Cuno, membru al Internaționalei . .	77—78
FRIEDRICH ENGELS. Despre relațiile dintre sec- țiile irlandeze și Consiliul federal britanic . .	79—81
KARL MARX. Declarația Consiliului General cu privire la Consiliul federalist universal . . .	82—85
KARL MARX. Încă o dată Stefanoni și Internaționala	86—89
KARL MARX. Răspuns la primul articol al lui Brentano	90—94
FRIEDRICH ENGELS. Rezoluția Consiliului General cu privire la convocarea și la ordinea de zi a Congresului de la Haga	95—96
KARL MARX și FRIEDRICH ENGELS. Prefață la ediția germană din 1872 a „Manifestului Parti- dului Comunist”	97—98

FRIEDRICH ENGELS. Internaționala în America	99	105
FRIEDRICH ENGELS. Către Comitetul din Parma pentru eliberarea claselor muncitoare		106
KARL MARX. Către minerii greviști din Ruhr	107	109
KARL MARX. Răspuns la cel de-al doilea articol al lui Brentano	110—118	
FRIEDRICH ENGELS. Consiliul General către toți membrii Asociației Internaționale a Munci- torilor	119—124	
KARL MARX și FRIEDRICH ENGELS. Către secțiile din Spania ale Asociației Internaționale a Munci- torilor	125—127	
FRIEDRICH ENGELS. Consiliul General către Noua fедераție din Madrid	128	
FRIEDRICH ENGELS. Adresa trimisă de Consiliul General secțiilor italiene ale Asociației Inter- naționale a Muncitorilor cu prilejul Conferinței de la Rimini	129	
KARL MARX. Raportul Consiliului General prezen- tat la cel de-al cincilea Congres anual al Aso- ciației Internaționale a Muncitorilor ținut la Haga	133—141	
FRIEDRICH ENGELS. Raport cu privire la Alianța democrației socialiste, prezentat la Congresul de la Haga în numele Consiliului General	142—152	
KARL MARX și FRIEDRICH ENGELS. Rezoluțiile Congresului general de la Haga. 2—7 septem- brie 1872	153—162	
I. Rezoluția cu privire la Statut	153	
II. Rezoluții cu privire la Regulament	154	
1. Împuternicirile Consiliului General	154	
2. Cotizațiile ce urmează a fi plătite Consiliului General	155	

III. Rezoluții cu privire la legăturile internaționale dintre uniunile de rezistență	156
IV. Rezoluții cu privire la primirea și excluderea de secții	156
V. Verificarea gestiunii Consiliului General	158
VI. Împuternicirile date de Consiliul General și consiliile federale	159
VII. Rezoluții cu privire la Alianță	159
VIII. Sediul și componența viitorului Consiliu General .	161
IX. Locul viitorului congres	162
X. Comisia pentru redactarea proceselor-verbale ale congresului	162
KARL MARX. Cu privire la Congresul de la Haga .	163—165
KARL MARX. Către redactorul ziarului „Le Corsaire”	166
KARL MARX. Către redactorul ziarului „Daily News”	167
FRIEDRICH ENGELS. Congresul de la Haga	168—173
FRIEDRICH ENGELS. Mandatele imperative la Congresul de la Haga	174—179
FRIEDRICH ENGELS. Scrisori din Londra. — II. Încă o dată despre Congresul de la Haga	180—181
FRIEDRICH ENGELS. Către Consiliul federal britanic al Asociației Internaționale a Muncitorilor	182
KARL MARX. Către redacția ziarului „Der Volksstaat”	183—184
FRIEDRICH ENGELS. Raport prezentat Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la situația Asociației în Spania, Portugalia și Italia	185—189

FRIEDRICH ENGELS. Către Asociația muncitorilor și agricultorilor din Lombardia inferioară (secție a Internaționalei), Lodi	190
FRIEDRICH ENGELS. Scrisori din Londra. — III. Mitingul din Hyde Park	191—193
FRIEDRICH ENGELS. Scrisori din Londra. — IV. Mitingul din Hyde Park. — Situația din Spania	194—196
KARL MARX și FRIEDRICH ENGELS. Către redactorul ziarului „The International Herald”	197—199
FRIEDRICH ENGELS. Foreign Section din Manchester către toate secțiile și toți membrii Federației britanice	200—204
KARL MARX. Adresa Consiliului federal britanic către secțiile, filialele și asociațiile afiliate, precum și către membrii Federației britanice a Internaționalei	205—210
FRIEDRICH ENGELS. Contribuții la problema locuințelor	211—291
Secțiunea I: Cum rezolvă Proudhon problema locuințelor	215
Secțiunea a II-a: Cum rezolvă burghezia problema locuințelor	236
I.	236
II.	249
III.	265
Secțiunea a III-a: Încă o dată despre Proudhon și problema locuințelor	268
I.	268
II.	273
III.	282
IV.	286

KARL MARX. Către redactorul ziarului „Times”	292—293
FRIEDRICH ENGELS. „Criza” din Prusia	294—299
KARL MARX. Răspuns la noua circulară a prein- sei majorității din Consiliul federal britanic	300—302
KARL MARX. Indiferentismul politic	303—308
FRIEDRICH ENGELS. Despre autoritate	309—312
FRIEDRICH ENGELS. Comunicări despre activitatea Internațională pe continent	313—316
I.	313
II.	314
III.	315
IV.	316
FRIEDRICH ENGELS. Note pentru Consiliul Ge- neral	317—319
FRIEDRICH ENGELS. Către Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor	320—321
FRIEDRICH ENGELS. Pe marginea unor articole din „Neuer Social-Demokrat”	322—324
FRIEDRICH ENGELS. Internaționala și „Neuer”	325—328
FRIEDRICH ENGELS. Către Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor	329
KARL MARX și FRIEDRICH ENGELS. Alianța de- mocrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor	331—465
I. Introducere	335
II. Alianța secretă	339
III. Alianța în Elveția	351
IV. Alianța în Spania	367
V. Alianța în Italia	378

VI. Alianța în Franța	387
VII. Alianța după Congresul de la Haga	391
VIII. Alianța în Rusia	398
1. Procesul Neceaev	398
2. Catehismul revoluționar	426
3. Apelul lui Bakunin către ofițerii din armata rusă	431
IX. Încheiere	437
X. Anexă	440
1. Hegira lui Bakunin	440
2. Manifestul panslavist al lui Bakunin	442
3. Bakunin și țarul	444
XI. Documente	452
1. Statutele secrete ale Alianței	452
2. Programul și statutul Alianței publice	462
3. Scrisoarea lui Bakunin către Francisco Mora la Madrid	464
FRIEDRICH ENGELS. În Internațională	466—469
FRIEDRICH ENGELS. Bakuniștii la lucru	470—488
I.	470
II.	473
III.	479
IV.	485
FRIEDRICH ENGELS. Alegerile din Anglia	489—495
FRIEDRICH ENGELS. Legea cu privire la armata imperiului	496 505
I.	496
II.	498

FRIEDRICH ENGELS. Gălăgiosul taciturn de la statul-major, Moltke, și recentul său corespondent din Leipzig	506—508
FRIEDRICH ENGELS. Adaos la prefața din 1870 a „Războiului țărănesc german”	509—515
FRIEDRICH ENGELS. Literatura din emigrație	517—566
I. Manifestul polonez	519
II. Programul comunarșilor blanquiști emigranți	526
III.	534
IV.	544
V. Cu privire la problema socială în Rusia	554
KARL MARX. Postfață la ediția a doua a lucrării „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia”	567—570
KARL MARX și FRIEDRICH ENGELS. Pentru Polonia	571—574
FRIEDRICH ENGELS. Isteria războinică oficioasă	575—583
FRIEDRICH ENGELS. Cuvînt înainte la broșura „Cu privire la problema socială în Rusia”	584—586
KARL MARX și FRIEDRICH ENGELS. Din lucrările postume	587—645
FRIEDRICH ENGELS. Însemnări despre Germania	589—597
KARL MARX. Conspectul cărții lui Bakunin „Statul și anarhia”	599—645

A n e x e

1. Teroarea polițenească în Irlanda	649—650
2. Rezumat al unei cuvîntări a lui Friedrich Engels cu privire la situația Internaționalei în Italia și Spania	651
3. Rezumat al unei cuvîntări a lui Friedrich Engels în legătură cu situația Internaționalei în Spania	652—653

4. Rezumat al unei cuvîntări a lui Friedrich Engels cu privire la Congresul de la Saragosa	653—656
5. Rezumat al unei cuvîntări rostite de Karl Marx în legătură cu convocarea congresului și împuternicirile Consiliului General	656—657
6. Rezumat al unei intervenții a lui Marx în legătură cu mandatul lui Barry	657—658
7. Rezumat al unei intervenții a lui Marx în legătură cu mandatul lui Jukovski	658
8. Rezumatul unei intervenții a lui Marx în legătură cu mandatul lui West	659—660
9. Rezumatul cuvîntării lui Karl Marx cu privire la împuternicirile Consiliului General	660—661
10. Rezumatul cuvîntării lui Friedrich Engels cu privire la sediul Consiliului General	662—663
11. Mandatul dat lui Karl Marx de către Consiliul General din New York	663
12. Mandatul dat lui Friedrich Engels de către Consiliul General din New York	664
13. Instrucțiuni pentru reprezentantul Consiliului General pentru Italia, Friedrich Engels, la Londra	664—665
14. Către toți membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor	665—666
15. Către toți membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor	667
16. Declarația Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la secțiile din Italia ale Internaționalei	668
17. Către cetățenii delegați la cel de-al VI-lea Congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor	668—669
Adnotări	670—739
Date din viața și activitatea lui Karl Marx și Friedrich Engels	740 769
Indice de nume	770 814
Indice de numiri geografice	815—824
Indice bibliografic	825—838

I l u s t r a Ț i i

Coperta lucrării „Pretinsele sciziuni din Internațională” . .	5
Coperta lucrării „Contribuții la problema locuințelor” (secțiunea I) cu o dedicație a autorului către Laura Lafargue	213
Coperta broșurii lui K. Marx și F. Engels „Alianța democrației socialiste și Asociația Internațională a Muncitorilor”	333
Pagină din conspectul lui K. Marx al lucrării lui Bakunin „Statul și anarhia”	633

*Dat la cules 07.04.1964. Bun de tipar 25.05.1964. Apărut
1964. Hirtie scris I A mat. de 63 g/m², 600×920 16.
Coli editoriale 56,68. Coli de tipar 55. A 4690/1964.
C.Z. pentru biblioteci 3C1=R.*

Tiparul executat sub comanda nr. 5758 40.259 la Com-
binatul Poligrafic „Casa Științei”, Piața Științei nr. 1,
București — R.P.R.

